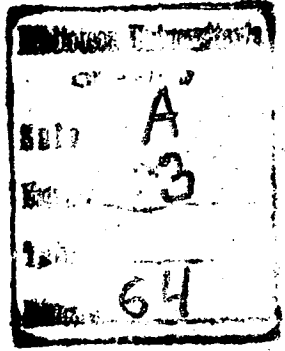

HOUSE TRANSMISSION
SERIAL NO. A
NO. 3
1964

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

3
8-112

3
8-112

D. DIDACI YBAÑEZ

DE FARRIA,

I.V.P. GADITANI,
CAROLI II. HISPANIARUM,

Indiarumque Regis Catholici à Consiliis,

IN CANCELLARIA DE BUENOS AIRES

Fisci Regii Patroni, & in Goatemalensi Prætorio apud Americam
primarios inter Judices adscripti;

NOVÆ ADDITIONES,

OBSERVATIONES ET NOTÆ

AD LIBROS VARIARUM RESOLUTIONUM

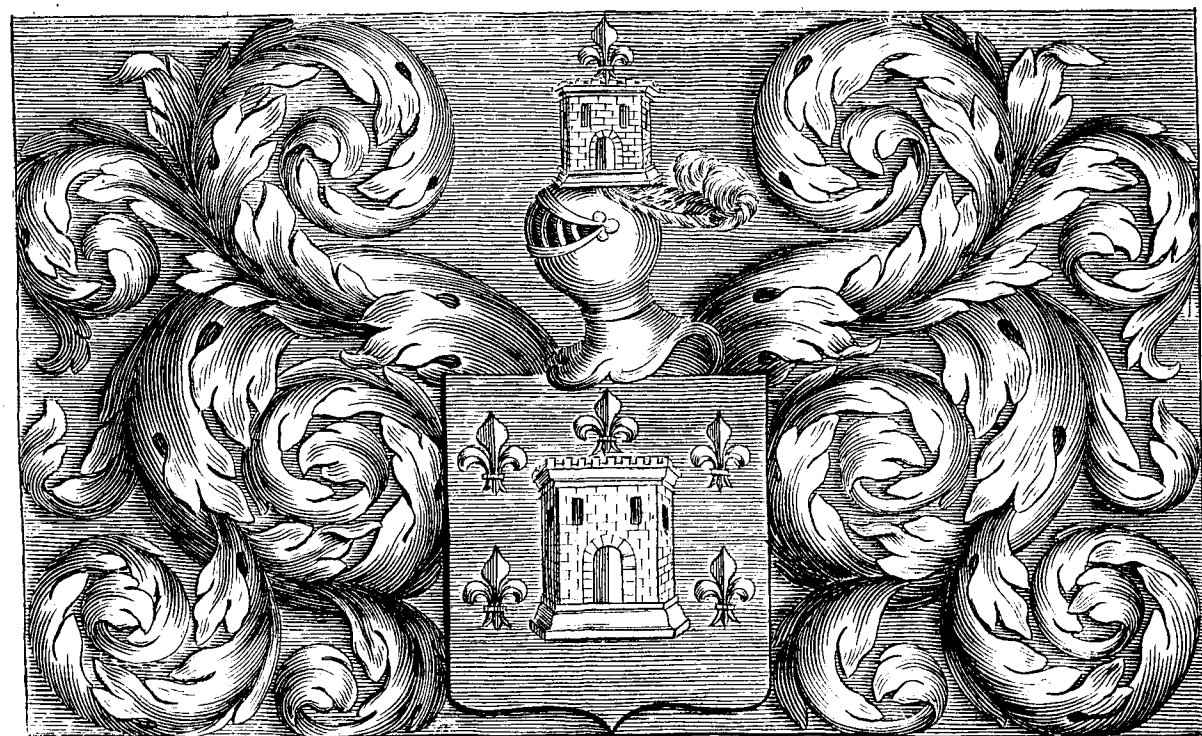
ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI D. DIDACI

COVARRUVIAS A LEIVA,

EPISCOPI SEGOBIENSIS;

AC SUPREMI CASTELLÆ SENATUS PRÆSIDIS;

NECESSARIIS INDICIBUS LOCUPLETATÆ.

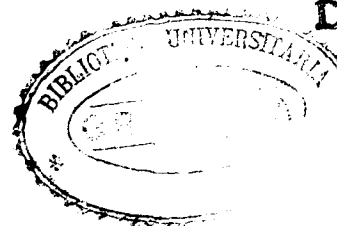

LUGDUNI,

Sumpt. PETRI BORDE, JOAN. & PETRI ARNAUD.

M. DC. LXXVIII.

DE SUPERIORUM LICENTIA.

ILLUSTRISSIMO, PRÆSTANTISSIMOQUE
D. D. JOANNI LUCÆ
DE CORTEZ
A CONSILIIIS POTENTISSIMI
HISPANIARUM REGIS
CAROLI SECUNDI,
DOMUS ET AULÆ REGIÆ MAGNO PRÆPOSITO,
in Indiarum Majori, ac in Supremo Castellæ Senatu
Consiliario, &c.

IRCVIBAT Patronum quærens (**VIR**
ILLUSTRISSIME) in hoc orbe Parentis inops,
è Typis nostris Lugdunensibus emergens Opus
hoc, Nova scilicet Additiones ad Illustrissimi
Segobiensis Præsulis D. Didaci Covarruvias
Varias & Practicas Resolutiones. Quæsiuimus
& nos, sorteque beata, dum Partus hujus
Literarii Primarios inter Judices dirimendis forensibus controver-
sibus, Potentissimo Hispaniarum mandante Rege, distentum Pa-
rentem orbis alterius distinent Prætoria, dignum ei Protectorem
invenimus: Virum quem in ipsius ætatis flore ad veneranda sene-
ctutis sacratiora munera & Proavorum virtutes, & propria
evexere merita: quem sibi Rex Catholicus CAROLUS II.
providit sapientem ac industrium, præfecitque domui suæ: *cujus* ^{a Genes.}
prudentiâ cuncta dirigat consilia sua, cuius dexteritate mode- ^{41.33.}
retur expediaturque mandata, cuius vigilantia prosperè procedant
omnia. Cum enim virtutis premium gloria, non tempus sit, an-
norum Tibi series numerosa non fuit expectanda, ut inter ma-
turioris ætatis primarios Consiliarios recenseris, tanti Regis ad
talia munia Viri tam eximii laudantes delectum, de quo vel ^{b Lege}
tantillum sinistre cogitare instar sacrilegii est. Sed quid me- ^{Sacrilegii,}
hercle mirum (PRÆPOSITE PRÆSTANTISSIME) Te tam celsis ^{Cod. de}
D. de Faria Novæ Addit. ad Covar. ^{divers.} *Te tam celsis*
mune ^{rescript.}

muneribus insigniri? Si namque multum sit Nobilitati deferendum, quid Tibi fuit in his denegandum, quem Prosapia inter Illustrissimas, antiquissimasque Nobilissima, sive de Molina Regni Aragonensis, sive in partibus de Estremadura, apud Hispanos commendatissimum efficit; cujus tum in re bellica Heroës tum in omni politionis literatura genere clarissimos peritissimosque Doctores dinumerare nec sufficimus, nec suscipimus, rati satius futurum si eorum Catalogum melius in horum locorum singularibus Historiis concinnatum, consulendum suadeamus. Meminisse tamen juvabit Proavorum tuorum unum sub Joanna Archiducis Philippi I. Hispaniarum deinde Regis conjugē dilectissima merentem in Belgium migrasse, ex quo generosa proles nata felici liberorum inclitorum serie ad Avum tuum perennavit. Hic verò Belgicis in tumultibus, publicæque rei subortis perturbationibus debitam Deo Regique suo fidem inviolatam servans, ad proprios tandem lares remeare coactus Hispali sedem fixit, in qua præclara civitate, vix derelictis incunabulis, ad humaniorum Literarum studium totius ingenii tui vires convertisti: quo, Philosophiæque cursu absoluto, Salmanticensē Academiam orbe toto celeberrimam adivisti, in qua tum in jure Canonico, tum Civili clara cum fama floristi. Cum autem ^c honoris tui origo sit laudabilis, bonum hoc initium sequentibus rebus potuit dare præconium. Hinc evenit ut à Potentissimo Hispaniarum Rege Catholico vocatus, in consiliis primum tam laudabilem ei operam impendisti, ut de Te verius, quam aliàs de se apud Ennium Pythius Appollo, dici possit, ^d Te eum esse unde Reges, Populi, omnesque concives consilium expetant. Verum enim verò nec in his sistere potuerunt Amplitudinis tuæ dotes præclæræ, sed ad majora semper viam pararunt, gloriosæque munia gradum ad maxima Tibi fecerunt: unde Domus & Aula Regiæ Magnum Præpositum, in Indiarum Majori, ac in supremo & Regio Castellæ Senatu Consiliarium Proceres ceteri Te mirabundi suspiciunt: tamque acceptabilem in demandatis Tibi à Rege Catholico, arduis valde licet negotiis Te exhibuisti, quod cum Sapientum aliquis scite protulerit, ^e μισθὸς τῆς ἀρετῆς αἰνῶν, merito de Te predicabimus, justè ^f sic eum honorari quem Rex voluerit honorare; vereque dicemus, Tibi securè creditum esse quod multoties potuit generi tuo committi, tantoque Regi melius esse, ^g elegisse Nobilem quam fecisse felicem, quia iste commonitus per veterum se facta custodit, ille exemplum non habet, nisi quod fecerit. ^h Fertur enim cursu perenni fontium vena vitalis, & hanc conditionem sustinent cuncta manantia, ut sapor qui concessus est origini, nesciat rivulis abnegari. Tacere quin etiam non possumus quod in Te uno cunctis mirandum, nec immeritò videbitur, tot

nempe Tibi concreditas, expeditasque gloriosè provincias nihilo minus obstiterit, quin in curiosè conquirendis ac diligenter evolvendis Libris ferè totus esses, quorum tantam congeriem cumulaisti, ut nec mille, nec millia decem, Voluminum quæ in tua mirè tersa, ac undique nitenti Bibliotheca reperiuntur, impleant numerum, in quorum sanè censu cultiorem eruditionem, reconditioremque doctrinam continentia ingenti pretio acquisita & exquisita diligentius autographa minimè complectimur. Patronum igitur certò delegimus inter plurimos Proli Literariæ selectissimum, cujus eloquentia cum prudentia conjuncta omnium bonarum Artium scientiam testatur illi sociam; cujus eruditio varia peritum & politum; cujus constans memoria, ceterarum ingenii facultatum custos, in omnibus apprimè cautum; cujus insignis Jurisprudencia & perspicacitas acuta bonis & æquis venerandum, dolosis autem & iniquis tremendum; cujus ingenitæ ceteræ dotes eximia decorum, cunctisque charum efficiunt. Hi sunt laborum, inflexibilisque perseverantia tuæ fructus, ac integerrimi Viri ⁱ τὰ κοσμήματα, quæ silentium nostrum potius deceat quam encomium. Sed quoniam, teste ^{ornamenta, &c.} Philosopho, ^k honor est exhibitio reverentiæ in testimonium virtutis, fas sit nobis nostram qualemcumque, meritis licet imparem ^{lib. 1. Ethic. cap. 5.} tuis, in Te testari venerationem, munusculum hoc Tibi demisse devovendo, lincaisque tuis oculis, sed quàm reverenter exhibendo, certa spe freti, felicem ei futuram Parentis inopiam, quam tanti Protectoris ditabit copia. Protege ergo recentem hunc partum, foveque sub alis, eumque tuis revolutum pedibus ab impugnantibus in hoc orbe tueatur potens dextera tua, donec faustam cynosuram nactus, charissimum Parentem visurus transfretet. Lugduni Anno Salutis M. DC. LXXXVIII.

Amplitudinis tuæ

Obsequentissimi, addictissimi
Clientes

PETRUS BORDE, JOAN. & PETRUS ARNAUD.

^e Cassiod. lib. 6. epist. 3.

^d Cicer. lib. 1. de orat.

^e Merces virtutis laus est.

^f Esther 6. 9.

^g Cassiod. lib. 3. epist. 12.

^h Idem lib. 2. epist. 15.

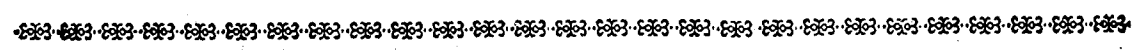
AD LECTOREM
BENEVOLOM
PRÆFATIO.

PRÆIVERE non ita pridem Additiones aliquot ad Illustrissimi Segobienſis Præſulis D. Didaci Covarruvias priores Variarum Reſolutionum libros, quas benignæ acceptionis tuæ exploratorias præmiſerat Author acutiſſimus ac peritiſſimus, ut ipſemet aliàs præfatus eſt, quæ cùm felici exitu lucem publicam viderint, auctioresque & ampliores ad eadem Illuſtriſſimi Præſulis Opera, priuſquam ad Goatemalene Prætorium primarios inter Judices ſeſſurus tranſmearet idemmet Author conſcripſerit, diutiùs eas deliteſcere paſſi non ſumus: Scientia quippe inviſa, & Theſaurus abſconditus, quæ utilitas in utriſque? Ecce ergo, LECTOR BENEVOLE, Novas Obſervationes & Notas ad poſteriores Variarum Reſolutionum Libros, & Præcticas ejuſdem Segobienſis Præſulis Quæſtiones tibi exhibemus, quibus publici-juris faciendis, utilitatis tuæ potiſſimùm cupidi, tum ut quàm fieri poſſet emendatiſſimæ prodirent, typiſque terſioribus ederentur, impenſas lubentes ultroque ſuppeditavimus, pergratum tibi fore ſperantes animi noſtri candorem, curasque noſtras benignè ab omnibus Juris ſtudioſis excipiendas, aliquibus ſaltem profuturas.

SERIES CAPITUM
LIBRI III.
Variarum Reſolutionum.

CAPUT I. UID ſit uſura, quove jure fuerit prohibita pag.1	bilis pretio, & de ipſo redimendi pacto. 92
I I. An teneatur, poſſitve tutor licitè pecuniam pupillarem ſcenerari? 16	XI. Quo tempore ex lege Regia poſſit retrahi res vendita ſub annuo redditu redimibili. 95
III. De pœnis contra uſurarios jure Pontificio, Regio & Cæſareo ſtatutis. 27	XII. De donatione omnium bonorum, quæ ſit reſervato uſufructu. 99
IV. Traditur vera ratio decidendi ad legem <i>Curabit, C. de action. empt.</i> 38	XIII. Quid conſuetudo poſſit circa fructus beneficiorum abſentibus conferendos. 104
V. Quæ hæc dictio, <i>Majoratus</i> , ex propria vi apud Hiſpanos contineat. 50	XIV. Traditur brevis interpretatio legis <i>Invitum, C. de contrah. emption.</i> 115
VI. Quo pacto Princeps valeat tollere, aut mutare teſtatoris voluntatem quoad fideiſcommiſſa, aut majoratus. 60	XV. De precarii revocatione, an & ea liberè permiſſa ſit? 124
VII. De annuis redditibus, an hi poſſint titulo emptionis in pecunia conſtitui? 70	XVI. Poſſeſſio Beneficii Eccleſiaſtici quonam pacto jure acquiri poſſit. 129
VIII. Pacti, quod de retrovendendo vulgò dicitur, propria vi, & natura expenditur. 78	XVII. Eviſtionis materia ad Gregorianæ Conſtitutionis interpretationem expenditur. 137
IX. De pacto redimendi cùm emptor vendere voluerit, & de juſto annui redditus pretio. 86	XVIII. De creditore habente ſpeciale ſimul & generale hypothecam. 145
X. De juſto annui redditus redimi-	XIX. Adnotantur aliqua de bonis acquiſitis matrimonio conſtante. 147
	XX. De meri, & miſti imperii, ac jurisdictionis delegatione. 154

SERIES CAPITUM

Libri IV. Variarum Reſolutionum.

CAPUT I. E tribubus Romanis, ad interpretationem legis <i>Patronus 54. ff. de legat. 3.</i> pag.156	<i>inutilib. ſtipulat.</i> 198
II. Hippocentaurus an aliquando in rerum natura extiterit, aut exiſtere poſſit, ad interpretationem textus in <i>§. At ſi quis, Inſtit. de</i>	III. De intellectu legis <i>3. §. Sciendum, ff. de offic. Præſect. vigil.</i> 200
	IV. De rea prægnante, cujus ſupplicium aut torcura ſuſpeditur donec pariat, ad legem <i>Prægnantis ff. de pæn.</i> 202
	V. De crucis & furcæ ſupplicio. 205
	VI. Utrum

Series Capitum Libri IV. Variar. Resol.

V I. Utrum pensio sic remittenda in- quilio migranti è domo ante tempus contractu præscriptum, propter lemures, sive phantasmata. 212.	X I V. De libris sacris, sive canonicis. 243
V II. De urbe Nisibe, & utrum eadem fuerit ac illa quæ postea Antiochia dicta est. 215	X V. De quatuor primis generalibus Conciliis 269
V III. Dicis causâ vel gratiâ quid si- gnificet. 216	X VI. De libris hagiographis. 279
I X. De Sarracenorum nomine & origi- ne. 220	X VII. De libris apocryphis. 292
X. De cretione quæ in institutio- nibus & aditionibus hæreditatum quondam solenniter adhibebatur. 222	X VIII. De chronologia quæ est in procemio Partitarum. 308
X I. De emendatione & intellectu ca- pitis <i>De neptis</i> , 31. <i>quæst.</i> 2. 224	X I X. De festorum observatione. 315
X II. De interpretatione capitis <i>Julia- nus</i> 94. 11. 9. 3. 229	X X. De Jejuniorum Ecclesiastico- rum institutione & observantia. 329
X III. De autoritate & intellectu ca- pitis <i>Anastasis</i> , 19. <i>dist.</i> 239	X X I. De dispensatione per rescriptum Principis. 345
	X X II. Verbum <i>Missæ</i> , an vox Latina, Græca, vel Hebraica sit. 357
	X X III. De purgatione vulgari. 361
	X X IV. De Tribunorum Romanorum origine, muneribus & dignitate, ad legem <i>Officium</i> , §. <i>ult. ff. de re milit.</i> 365

PROCURATORIS REGII CONSENSUS.

Pro Rege consentio, Librum inscriptum D. Ybañez de Faria *Additiones ad Covarruviam*, prælo committi per JOAN. ANTON. HUGUETAN, & Soc. Lugd. Bibliopol. concessis eis inhibitionibus consuetis adversus quoscunque alios per triennium duraturis, in tali casu requisitis. Lugduni 13. Maii 1675.

VAGINA Y.

PERMISSIO.

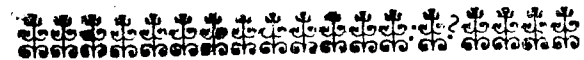
Fiat juxta Conclusiones Procuratoris Regii.

DESEVE.

D. DIDACI

D. DIDACI YBAÑEZ DE FARIA, NOVÆ ADDITIONES ET OBSERVATIONES AD D.D. COVARRUVIAS VARIAS RESOLUTIONES.

Ad Libri III. Caput I.

SUMMARIUM.

- 1 Verbum Usura, multifariam accipitur, qua & fœnus nuncupari solet.
 - 2 Usura definitio, prout questum per fœnus significat.
 - 3 Furtum verbum dupliciter usurpatur.
 - 4 Idem est de verbo Hæresis.
 - 5 Hæresis definitio.
 - 6 Hæreticus nequit effici, qui Fidem non professus est per Baptisma.
 - 7 Cathecumenus propter hæresim non punitur: & quid de similibus
 - 8 Ad hæresim formalem qua concurrere debeant, remissive.
 - 9 Verbi hæresis, etymologia.
 - 10 Hæresis verbum Catholicis turpe, ac detestabile, licet per se indifferens.
 - 11 Hæreticus proprie quis censetur, remissive.
 - 12 Hæreticus mentalis num pœnas criminis sustinere debeat?
 - 13 Hæresis dividitur in formalem & materialem.
 - 14 Usura criminis definitio, & num. 15.
 - 16 Lapsus defipientium usuram notatur.
 - 17 Usura non est, ratione mutui deducere in pactum, quod aiias est ex justitia mutuarius præstare, aut agere tenebatur mutuanti.
 - 18 Utrum fas sit pacisci, ut mutuarius in futurum teneatur simile beneficium creditori egenti conferre?
 - 19 An liceat pecuniam credere ea conditione, ut mutuarius invicem illico vinum, vel frumentum remuet creditori?
 - 20 Usura num sit convenire, ut mutuarius teneatur emere à creditore, triticum ad ejus molendinum.
- D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

dinum deferre, & similia facere?

- 21 Non licet mutui causâ ultra sortem exigere ex gratitudine.
- 22 Licet creditori accipere ultra sortem aliquid ratione damni emergentis, aut lucri cessantis.
- 23 Interesse alterius interesse an exigi possit?
- 24 Amicitiam in pactum deducere propter mutuum an liceat?
- 25 Usura sine mutuo non datur.
- 26 Usura non committitur cum pecunia traditur ad ostentationem, pretio recepto locationis ex contractu.
- 27 Gener qui pignus frugiferum pro pignore accipit, fructus non computat in sortem: quod regulariter in aliis creditoribus secus est.
- 28 Maritus uti potest re pignorata pro dote, quod aliis non licet creditoribus, & num. 29.
- 30 Utrum cessonarius mariti teneatur fructus in sortem imputare? & num. 31.
- 32 Si maritus pignus acceptum pignori dederit, ad quem fructus ex illo percepti pertineant? & num. 33.
- 34 Capitis Salubriter, de usur. intellectus traditur, & num. seq.
- 36 Maritus exigere potest post moram usuras dotis propter onera matrimonii.
- 37 Intellectus ad dictum caput Salubriter, ex D. Covar. & num. 39.
- 38 Constitutio dicti capitis Salubriter, procedit etiam in extraneo dotis promissore.
- 40 Dotis favore maritus lucratur fructus pignoris, nulla præcedente conventionione.
- 41 Maritus an faciat suos fructus omnes ex pignore, vel eos qui sumptibus matrimonii respondent? & num. seq.
- 45 Maritus an valeat exigere præter fructus pignoris interesse lucri cessantis, & damni emergentis?
- 46 Maritus licet annuam quantitatem stipulari, quandam

A

- quandiu dos non solvatur.
- 47 Utrum excedere possit quantitas onera matrimonii? & num.48.
- 49 Ampliatur conclusio, etsi maritus tempus concedat ad solutionem dotis.
- 50 Maritus an possit fructus pignoris lucrari, si promissor dotis dixerit, se pignus tradere pro securitate.
- 51 Utrum valeat renuntiare capiti Salubriter, de usur.& num.seqq.
- 55 Solutio matrimonio an sit locus decisioni dicti capiti Salubriter, & num.seqq.
- 58 Quid si pactum interveniat de fructibus non imputandis?
- 59 Quid de annua quantitate promissa, dum non solvitur dos.
- 60 Vidua secundo nubente, non recepta dote promissa an maritus valeat fructus pignoris lucrari?
- 61 Coniugibus per divortium separatis quando fructus imputentur in sortem ex pignore percepti.
- 62 Vidua potest stipulari ab heredem viri annuam quantitatem, donec dotem restituat, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis.
- 63 Vidua quando possit alimenta, vel annuam quantitatem exigere à mariti heredem, dum dotem non solvit, cum seqq.& n.72.
- 66 Vidua qua censeatur pauper, ut ei alimenta debeantur, remissivè: & cui incumbat onus probandi paupertatem, vel divitias, ibid.
- Heredes mariti an solvendo statim mobilia dotis excimantur à solutione alimentorum? ibid.
- 67 Utrum possint inter usurarium detrahere, si ante annum pecuniam dotalem exsolverint?
- 68 Fructus mobilium intra annum percepti cum alimentis vidua exhibitis compensantur, & residuum an per heredes restituendum? & n.69.
- 70 Ex hereditate jacente alimenta præstanda sunt vidua pauperi intra annum.
- 71 Statutum valet, quo vidua certa tribuatur quantitas per mariti heredem solvenda, donec dos restituatur.
- 73 Quid in Hispania observetur de consuetudine?
- 74 Statutum, aut consuetudo an valeat, ut viduis annua quantitas præstetur donec solvatur dos, & n.75.
- 76 Statutum, consuetudo, ac conventio valet, ut marito annua quantitas præstetur, donec solvatur dos promissa, & n.77.& 78.
- 79 Fns lucrandi fructus ex pignore an maritus cedere possit, & num seqq.
- 90 Feudi dominus si illud pignori acceperit, fructus non tenetur in sortem computare, & n.91.
- 92 Limitatur, & n.93,94.& 95.
- 96 Ratio Hostiensis refellitur.
- 97 Alia ratio rejicitur.
- 98 Dominus proprietatis si à fructuario rem pignori capiat, fructus computat in sortem.
- 99 Dominus directi domini an fructus computet in sortem, si rem emphyteuticam pignori acceperit?
- 100 Hæresis est asseverare usuras licitè exerceri posse.
- 101 Usura omni jure vetatur.
- 102 Prohibetur jure divino legis Evangelicæ.
- 103 Et jure Pontificio.
- 104 Jure Civili qualiter usura permitterentur.
- 105 Usura Judæis jure Partitarum quondam permissa.
- 106 Utrum Judæis in lege veteri liceret exteris scenerari, & num.107.& 108.

- 109 Ab hostibus usuras extorquere num liceat?
- 110 Pontifex usuras licitas reddere nequit, sicut nec in Jure divino dispensare.
- 111 An lex, vel statutum possit usum usurarum licite, aut valide permittere?
- 112 Judæis non licet scenerari.
- 113 Usura per Principes Christianos Judæis remitti nequeunt.
- 114 Usura ex ultima voluntate suscipi non debent.
- 115 Quando ex testamento redditus pecunia legatarius valeat exigere, de quo plures casus distinguntur, ad n. 123. & ulterius de eo agitur usque ad finem.

SURA, verbum æquivocum multipliciter usurpatur. Primò pro usu cujusque rei: secundò pro augmento, seu accessione rei debitæ qualibet ex causa: tertio pro actu, & crimine scenerandi: quartò pro lucro, quod mutui causâ percipitur. Molin. de just. & jur. tract.2. disp.303. n.1.2. Sot. eod.tract. lib.6. q.1. vers. In capite, Leotard. de usur. quest. 1. num. 1. Uvesembec. in paratit. ad tit. ff. de usur. Theat. vitæ humanæ verb. Usura, in princip. Fœnus pro usura in tertia, atque quarta acceptatione frequentissimè ponitur, ut sub tit. de nautic. fœnor. ubi Cujac. Sot. & Theat. vit. hum. sup. Molin. num.4. Joan. Bapt. Lup. de usur. §. 2. num.3.

Ad Num.1.

Hæc definitio solum convenit usuræ in quarto significato, de quo supra Molin. n.5.6. & observabimus inferius, num. 16. Sed eam quatenus crimen scenerandi significat, D. Covar. definit n.2. vers. Usura igitur: & vide quæ ibi adnotantur per me n.14.15.

Ibi: Nec esset bona definitio.

Verbum Furtum, simile est usuræ, quia nedum 3 furripiendi scelus significat, ut in l.1. §. Furtum, & alibi passim, ff. de furt. & rubric. Si famul. furt. feciss. dicat. sed & rem ipsam, quæ furtim aufertur, l.4. ibi, Qui deprehensus est cum furto, ff. de furt. §. Oblatum, vers. Etiam prohiberi, ibi: Furtum querere, Institut. de oblig. qua ex delict. nasc. Molin. n.2. Leotard. ubi sup. Unde cum delictum furandi à re furtiva distinguitur, ut patet, definitio Consulti in d. l.1. agentis de crimine, rei surreptæ adaptari nequibit, quanvis utrumque eodem significetur nomine. Res quidem furtiva nihil est aliud, nisi quod domino invito furandi affectu contrectatur.

Ad Num. 2.

Similiter hæresis & facinus contra Fidem Catholicam, & propositionem eidem adversam complectitur. Molin. n.2. Azeved. in l.1. num.23. tit.3. lib.8. Recopil.

Hæresis crimen multifariam solet definiti, ut videret licet apud Farin. de hæresi, q. 178. §. 1. à n.3. Card. Lugo de virtut. Fid. disp.20. sect. 1. num.31. Cantera

Cantera quest. criminal. tit. de tangentibus punit. delict. cap.1. num. 1. Theat. vitæ hum. verbo Hæresis, vers. Præmissa etymologia, cum seqq. Est igitur hæresis, Error intellectus voluntarius contra aliquam Fidei veritatem, cum pertinacia assertus ab eo, qui Fidem recepit. Hanc definitionem egregiè per singula verba differens, exponit Sanch. in Decalog. lib.2. cap.7. per tot. ejusque series habetur apud Theatrum vitæ humanæ, vers. Facilis est.

- 6 Licet quis adversus Fidem errorem pertinaciter sustineat, hæreticus non censetur, nisi per Baptistina illam sit professus. Card. Lug. sup. sect.4. num. 138. Sanch. num.1. Farinac. num. 16. Uvesembec. in paratit. ad tit. C. de hæretic. num. 4. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 33. cap. 4. num. 5. Villadieg. tract. cont. hæret. pravit. quest.2. num.2. Peña in not. ad Vignate tract. de hæretic. quest. 2. vers. Sed propriè, Arnold. Albert. de assert. Cathol. quest.2. num.1. & 2. Azeved. in l.1. num.14. tit. 3. lib.8. Recop. ubi probatur.
- 7 Unde catechumenus pœnis hæreticorum minime subjacebit, etsi errores in Fidem pertinax amplectatur. Card. Lug. num. 139. Sanch. num. 34. Azeved. num. 24. apud quos de fictè, aut invalidè baptizato; de infante baptizato, nunquam de rebus Fidei instructo; atque de eo qui dubitat, an Baptisma susceperit.

Ibi: Exigit profectò multa quidem.

- 8 Ad crimen hæresis contrahendum plura ut concurrant desideratur, de quibus Card. Lug. d. dispur. 20. sect. 4. & 5. Cardin. Tusch. lit. H, conclus. 92. Sanch. d. cap. 7. Jul. Clar. §. Hæresis, num.2. Azeved. sup. ex num.12. Petr. Greg. num.5. Theat. vitæ humanæ verbo Hæresis, tit. Requisita ad hæresim.

Ibi: His accedit, quod hæreseos nomen.

- 9 Vox hæresis unde deducta, ambigitur, ut constat ex Theat. vitæ hum. verb. Hæresis, in princip. ubi diversæ traduntur sententiæ: & omisâ quam probavit lex 1. tit. 16. p.7. etymologiâ, communiter placet, hæresim dictam à Græco verbo αἵρεσις, quod electionem sectæ, seu disciplinæ significat. Card. Lug. sup. sect.1. n.2. Card. Tusch. num. 2. Petr. Gregor. n.3. Carrer. tract. de hæretic. num. 5. Farinac. num. 41. Azeved. num. 1. Cantera num.1. Uvesembec. in paratit. ad titul. C. de hæretic. in princip. Ugolin. de hæret. cap.1.

- 10 Quod quidem verbum ex se indifferens est, sed apud nos Catholicæ Fidei professores nunquam in bonam partem usurpatur, semperque delictum, ac infamiam denotat; nam cum teneamur revelata à Deo, & per Ecclesiam ad credendum proposita firmiter amplecti, captivantes intellectum in obsequium Fidei, eumque subjicientes infalibilibus Sedis Apostolicæ definitionibus, nobis non licet sectam ullam eligere, nec à veritate Fidei Catholicæ deviare: ideo apud nos hæresis, quatenus doctrinæ electionem significat, pro crimine omnium turpissimo accipitur. Observant Cardin. Lug. ubi proximè, Simanc. de Catholic. institut. cap.30. num.1. Farinac. de hæresi, q. 178. §.1. num. 43. Theat. vitæ humanæ sup. vers. Hæresis autem.

Verf. Hinc sanè deducitur.

Quis propriè, ac formaliter hæreticus censetur, discet ex laudatis sup. n. 8. quibus adde Farinac. à n.16.

Ait Præses noster, Qui hæresim pronunciaverit, vel asseruerit; & in hæresis definitione dicitur, Error assertus. Unde colligitur, hæreticum non censeri qui errorem adversum Fidem mente pertinaciter conceperit; sed tamen hunc pœnam excommunicationis, & infamiae incurrere, ac puniri posse, etsi jam errore rejecto, crimen per propriam confessionem detegatur, tenent Menoch. de arbitr. casu 360. n. 7. Roxas de hæret. part.1. à num. 233. ac est communis Jurisperitorum, teste Azeved. in l. 1. n.152. tit. 3. lib.8. Recop. Contrarium docent communiter Theologi, & ex nostris Tusch. lit. H, concl. 92. n. 9. Jul. Clar. §. Hæresis, n.23. & alii apud Azeved. Quam sententiam tenendam, & in praxi servandam resolvit Pegna in addit ad Roxas, sub n.246. Consulas Cante-ram fusè disputantem in qq. crimin. tit. de quest. tang. punit. delict. cap.1. ex n.8.

Ibi: An si hæresim accipiamus.

His convenit Theologorum distinctio inter 13 hæresim formalem, & materialem: nam si propositio Fidei contraria ab homine Christiano pertinaciter errante scribatur, vel enunciatur, erit formalis; si verò per ignorantiam, aut inadvertentiam, erit materialis: quemadmodum si à Turca, vel alio infideli proferatur; aut si scripta, auctore ignoto, reperitur. Card. Lug. d. disp. 20. sect.1. n. 1. Pater Suar. de Fide, dispur. 19. sect.2. n. 2. Haud pauca de hæresi scitu perdigina petes à Theat. vitæ humanæ verbo Hæresis.

Verf. Usura igitur.

Usura pro crimine scenerandi accepta, est 14 luntas capiendi ultra sortem lucrum aliquod temporale vi, & causâ mutui principaliter. Hanc D. Covarruv. definitionem amplectuntur Azeved. in l.1. n.11. tit. 6. lib.8. Recop. Cantera qq. crim. sub tit. de quest. tang. punit. delict. cap.8. de furt. n. 51. Lessius de just. & jur. lib.2. cap. 20. dubit. 3. n. 22. Molin. eod.tract.2. disp.303. n.9.

Verum ea definitio, ut ait Lessius refertur ad 15 usuram, quæ in animo consistit; & ad peccatum, quod per solum consensum contrahitur: non tamen declarat essentiam usuræ, quatenus est crimen punibile pœnis in usurarios stabilitis, ad quod actus desideratur externus, cum cogitationis pœnam: nullus sustineat, l. cogitationis, de pœn. Marefcot. variar. lib.2. cap. 133. num.14. de quo sup. n.12. ubi de hæresi. Nec furtum est voluntas contrectandi, sed ipsa contrectatio rei alienæ, domino invito. Quapropter, ex Lessio, & Hostiensis in Sum. tit. de usur. §.1. usura, prout delictum, ita congruè definiti poterit: Mutuatio expressa, vel implicita pacto, aut intentione capiendi lucrum ratione mutui principaliter. Alias definitiones refert Villal. in Summ. tract.2.2. diff.2. n.2. Felician. de censib. lib.1. cap. 5. n.2.

Quamplurimi, tam ex nostris, quam ex Theologis videntur in æquivocum incidisse, quod D. Covar. initio hujus capituli prænotavit, usuram

definientes, quod sit *Lucrum ex mutuo, aut quod accedit sorti causâ mutui*; quia non explicant usuræ naturam, ut est illicita, ac criminosa negotiatio; sed commodum, ac lucrum, quod per illum capitur. Ita Tusch. *lit. V, concl. 336*. Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 2. num. 1*. Jul. Clar. §. *Usura, num. 1*. Leotard. *de usur. lib. 1. q. 1. n. 2*. Laur. de Rodolph. *cod. tract. in princ. n. 1*. Petr. Greg. *Syntagm. lib. 22. cap. 3. num. 2*. Theat. vitæ hum. *verbo Usura, in princ. Sot. de just. & jur. lib. 6. q. 1*.

Ibi: *Lucrum ideo diximus.*

17 Non est usura cum mutuataro pacisci, ut aliâ debitum mutuanti persolvat, depositum reddat, ne injuriam inferat, & alia hujuscemodi in pactum deducere mutui causâ, quia lucrum non percipitur ex illo principaliter. Trullench. *ubi proximè, Less. dub. 3. n. 18*. Azeved. *in l. 1. n. 15. tit. 6. lib. 8. Recop. Molin. sup. n. 5. in fin. Sot. ubi proximè.*

Ibi: *Sicuti constat omnium ferè consensu.*

18 Conventio est usuraria, quâ mutuatarus astringitur juris vinculo, & ex justitia simile beneficium mutuanti aliquando indigenti conferre; quia licet mutuum debeat fieri gratuitò, obligatio tamen ad mutuandum pretio æstimabilis existimatur, cum ad id nullus regulariter teneatur. Molin. *sup. tract. 2. disp. 308. n. 5*. Trullench. *d. 19. dub. 6. n. 1. in fin.* Licebit tamen etiam expressè inter contrahentes agi, ut mutuatarus egenti in futurum creditori similiter subveniat ex gratitudine, & antidotali obligatione, ita ut in externo, nec in interno foro maneat astrictus. Imò si creditor agnoscat mutuatarium ingratum, nec ab illo par beneficium sub necessitatis tempus reportaturum, poterit à mutuo abstinere, illud ut indigno denegans postulant. Ita Molin. præhabita disceptatione, *ead. disp. 308. n. 5. & per tot. Azev. d. l. 1. n. 16. Less. sup. d. c. 20. dub. 8. n. 56*. Trullench. *dub. 6. n. 2. Sot. d. lib. 6. q. 2. Villal. tract. 22. diff. 4* & alii apud Dian. quem consulas *part. 1. tract. 8. resol. 59. atque apud me variar. lib. 1. cap. 20. num. 38*.

19 Quid si ita aliquis pecuniam credat, ut mutuatarus illi frumentum, aut oleum mutuo det statim? Hanc conventionem, modò magis non gravetur ex mutuacione frumenti, qui pecuniam desiderat, licitam opinantur Less. *d. dub. 8. n. 51*. Trullench. *ubi proximè, num. 1*. Molin. *num. 7*. Sot. *ubi proximè*, & alii quos refert Dian. *sup. resol. 60*. qui contra sententium non oblitus, utramque sententiam probabilem reputat.

20 Utrum liceat mutui causâ convenire, ut mutuatarus teneatur emere à creditore, ejus agrum colere justo pretio, aut triticum ad ipsius molendinum asportare molendum? quæstionis est. Et communiter placet, usurarium censerit tale pactum, si ex rigore justitiæ debitor obligetur; secus si ex gratitudine ad hæc mutuo invitetur, de quo Less. *de justit. & jur. lib. 2. cap. 20. dub. 8. num. 56*. Trullench. *in Decal. lib. 7. cap. 19. dub. 6. num. 2*. Villalob. *dict. tract. 22. diff. 4. num. 4*. Dian. *d. resol. 59. in fin. Morl. Emp. Jur. part. 1. tit. de reb. cred. quest. 25. n. 22*. Molin. *disp. 309. numer. 15. & disputat. 310. numer. 1*. Leotard. *de usur. quest. 16. à num. 13*. Bolaños *comm. terrest. lib. 2. cap. 1. num. 7*. Sed si ex his pactioni-

bus nullum sentiat mutuatarus incommodum usura non erit peccatum grave, sed veniale duntaxat. Villalob. *num. 5*. Vide D. Covar. *cap. seq. n. 5. vers. Tertio*.

Hic ad præmissa meminisse oportet, quod sub SS. P. Innocentio XI. ad annum 1679. damnata est communis opinio, quæ docet usuram non committi, si quid ultra sortem mutui causâ exigatur, non ex justitia, sed ex gratitudine, ac benevolentia debitoris: quæ est quadragesima secunda inter propositiones reprobatas per Sacram Congregationem Sanctæ Inquisitionis.

Verf. *Hinc justissime creditor.*

Licet creditori ratione lucri cessantis, aut damni emergentis quidquam ultra sortem exigere, nec lucrum dici potest quod præstatur pro satisfactione jacturæ, quam ob carentiam creditæ pecuniæ mutuans patitur; atque ita hoc interesse definitur ut sit, *Quod accedit sorti pro reparatione lucri cessantis, aut damni emergentis culpa, dolo, vel causa debitoris*. Petr. Greg. *Syntagm. lib. 21. cap. 10. n. 3*. Ut autem hoc exigere jure possit, plura desiderantur, ut videre licet apud Barbof. *in collect. cap. Conquestus, n. 7. de usur. Azeved. in l. 1. à n. 26. tit. 6. lib. 8. recop. Molin. sup. disputat. 316*. Villalob. *d. tract. 22. diff. 7. num. 4. & diff. 8. num. 6. cum seqq.* quibus concurrentibus justa æstimatio veri damni emergentis, aut lucri cessantis, absque usuræ scrupulo extra sortem percipitur, ut fatentur præter nuper laudatos ferè innumeri, quos recenset Barbofa *ubi proximè*, Hermos. *in l. 10. gloss. 4. num. 1. tit. 1. p. 5*. illis jungas Greg. Lop. *in l. 31. gloss. 2. tit. 11. p. 5*. Trullench. *sup. d. lib. 7. cap. 19. dub. 8. n. 4. & dub. 9. n. 2*. Diana *p. 1. tract. 8. resol. 19*. Leotard. *de usur. q. 71. n. 4*. Cenc. *de censib. q. 57. num. 1*.

Quamvis interesse ex interesse minimè debeat. inter eundem creditorem ac debitorem, Tondut. *qq. civil. c. 21. n. 10*. Cenc. *sup. q. 33. n. 8*. ubi plures, Hermos. cum aliis *d. gloss. 4. n. 280*. nihilominus si id transeat in sortem per novationem contractus ejusdem interesse in posterum præstabitur. Tondut. ex aliis *q. 97. n. 7*. Dian. *part. 1. tract. 8. resol. 19*. de quo latissimè Hermosilla *ubi proximè*, & videas legem *13. tit. 18. lib. 5. Recop.* Et ut radicatus tractatum de interesse percillere valeas, sat erit evolvere quæ tradunt idem Hermosilla *d. gloss. 4. Molin. ex disp. 314. Leotard. q. 71. & 72.*

Ibi: *Diximus lucrum aliquid.*

Amicitia utrum in pactum deduci possit in mutuo? quæstionis est, cujus meminimus *in addit. var. lib. 1. cap. ult. n. 39*. ibi laudatos consulas, ac Trullench. *d. c. 19. dub. 1. n. 1*. Molin. *disp. 303. n. 5*. Azeved. *in d. l. 1. n. 32*. Sed non censetur usurarius, qui pecuniam credit homini munifico, & liberali erga amicos ea mente, ut contractâ per mutuum amicitia, à mutuataro aliquid percipiat, etsi aliàs non foret mutuaturus. Trullench. *dub. 3. n. 2*. Less. *de justit. & jur. lib. 2. cap. 20. dubitat. 5. à num. 37*. de quo cogitandum, ob notata *sup. num. 21*.

Verf. *Ultimo loco proposuimus.*

Usura, nisi interveniat mutuum, saltem implicitum, seu palliatum, non committitur. Trullench.

Trullench. *d. cap. 19. dub. 2. n. 1*. Petr. Greg. *de usur. lib. 3. cap. 3. n. 7*. Azeved. *sup. n. 33*. Villalob. *d. tract. 22. diff. 2. n. 3*. Felician. *de censib. lib. 1. cap. 5. num. 14*. Parlat. *quotidian. lib. 2. cap. 2. n. 7*. Tusch. *lit. V, concl. 337. num. 26*. Carleval. *de judic. tit. 3. disp. 8. num. 101*. licet aliud fusè tueatur Leotard. *d. q. 71. ex n. 6*.

26 Ex qua communi resolutione deducitur, ut extra mutuum liceat pro usu pecuniæ aliquid capere, veluti cum ad ostentationem, & pompam traditur per contractum locationis Caroc. *de locat. rub. de location. vestigal. quest. 17. tit. de reb. qua usu consum. & rubric. de usur. q. 4. ex num. 2*. Villalob. *ubi proximè*, Molin. *disp. 303. num. 7*.

Ad Num. 3.

27 Gener, qui pro dote sibi promissa à focero rem fructiferam, ut fundum, in pignus accipit, fructus ex eo perceptos non tenetur in sortem computare Molin. *disp. 321. num. 1*. Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 14. num. 6*. Villal. *in Sum. tom. 2. tract. 22. diff. 12. num. 1*. Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 19. dub. 16. num. 142*. Cujac. *in cap. 1. de feud. Merlin. de pignor. lib. 5. quest. 45. num. 40*. Leotard. *de usur. q. 28. num. 39*. Gait. *de credit. cap. 4. num. 1034*. quamplures apud Barbof. *in collect. cap. Salubriter, num. 1. de usur. ac Hermos. in l. 10. gloss. 4. num. 149. tit. 1. p. 5*. quod speciale est, cum regulariter omnis creditor fructus pignoris lucrari prohibeatur, alioqui reus usuræ censetur, ut latè per Merlin. *lib. 5. d. q. 45. num. 1*. Leotard. *sup. q. 11. num. 1*. Molin. *disp. 335. num. 2*. Pacific. *de Salvian. interd. inspect. 4. cap. 1. num. 46*. Geg. Lop. *in l. 2. gloss. 4. tit. 13. p. 5*. Cened. *ad Decret. collect. 6. num. 1*. Barbof. *in collect. cap. Cum contra, n. 3. de pignor. ubi probatur, & in d. l. partit. l. 1. & 2. C. de usur.* Quæ imputatio in sortis diminutionem, seu extinctionem, ac pignoris liberationem ipso jure contingit, & operatur, l. 1. *C. de distraet. pignor. Merlin. sup. n. 3*. Sed hoc ita de fructibus consumptis sub solutionis tempus; nam extantes unâ cum re oppignorata restitui debent. Greg. Lop. & Molin. *ubi proximè*, Merlin. *n. 18*. Leotard. *ex n. 37*. Imò si fructus ejus sint naturæ: ut in tempus solutionis possint illæsi servari, ipsos consumere creditori non licet Greg. Lop. ac Molina *ibidem*.

28 Consequenter inspiciendum occurrit, utrum permittatur marito usus rei infructiferæ, quam pignori accepit, ampliata decisione dicti capituli Salubriter? Et certi juris est hoc cuivis creditori interdictionem esse, qui si invito debitore utatur pignore, furti tenetur, l. 3. *tit. 14. p. 7. l. Si pignore 56. de furt. §. Furti autem, Inst. de oblig. qua ex delict. nasc.* Tusch. *lit. F, concl. 553. num. 6*. Molin. *ubi proximè, num. 1*. sin autem ex pacto, reus erit usuræ, Molin. *ibidem*, Leotard. *d. q. 11. n. 7*.

29 Verumtamen in marito aliud videtur dicendum, quia si pignora acceperit, quæ valeant ad onera matrimonii sublevanda deservire, ut servos, domum, supellectilem, ac similia, eis uti licebit: tum propter rationis identitatem, quæ in fructibus lucrandis reperitur. Nec interest quod constitutio Pontificis exorbitans censeatur; nam & in his ex paritate rationis locus ampliacioni dabitur in causa favorabili, qualis ea est, in qua verus famur, sicut observavimus *addit. variar. lib. 2. cap. 5. n. 44*. Tum etiam quia non debet cui plus licet, quod minus est non licere, *non debet 23*.

de reg. jar. ubi Revard. Barbofa axiom. 180. n. 2. Et cum marito fructus pignoris concedantur, quod plus est; usus, quod est minus, denegari nequit, modò pignoris substantia semper illibata persistat; nam si per usum res deterior redderetur, aut periret, ut vestes, uti illis maritus non poterit.

Item quæritur, utrum jus percipiendi sibi fructus ex pignore valeat maritus in alium transferre, veluti si pignus pignori dederit creditori? De quo latè Hermos. *in l. 10. gloss. 4. ex num. 177. tit. 1. p. 5*. Leotard. *de usur. q. 29. num. 16*. cum seqq. Laurent. de Rodolph. *cod. tract. vers. Sed quaro quinquagesimo quarto*, qui resolvit, quod si maritus expressè fundum tradat pignoratam cum jure omni quod sibi in illo competit, tunc creditor fructus præcipuos habeat, aliàs ipsos in sortem imputabit.

Hæc sanè distinctio tuta non est, nam etsi maritus jus lucrandi fructus cesserit mutuanti, hic tamen absque usuræ labe illos ultra sortem percipere nequit, cum onera matrimonii non portet, quæ penes cedentem mutuatarium resident, nisi ex mutuo senserit jacturam, quæ debeat refarciri: quod animadvertunt Molin. *sup. disp. 321. n. 16. vers. Hinc intelligis*, Trentacing. *variar. lib. 3. tit. de pignor. resol. 2. num. 13. vers. Secundò non habet*, Leotard. *d. q. 29. n. 17. & 26*. Supposito igitur, quod creditor fructus tenetur in sortem imputare, inquirere restat, num ad maritum, vel ad fundi dominum, qui dotem promisit, spectent? Et ita distinguendum existimo: si maritus simul sub pignore integram quantitatem dotis accipiat, ex cujus fructibus possit onera matrimonii supportare, cessat Pontificiæ constitutionis ratio, nec ulla reddi poterit, ut præter sortem fructus pignoris percipiat, nisi fortè sub usuris mutuum acceperit, aut nomine interesse aliquid solverit creditori, quod ex fructibus usque ad concurrentem quantitatem refarciri debet; nihil enim refert an pecunia dotalis à promissore, vel à tertio numeretur, modò maritus eam præ manibus habeat, ut illa utatur ad negotiationem, vel alium acquirendi modum.

Si verò totam pecuniam dotis maritus, ut dictum est, non perceperit à mutuante, sed quantitatem aliquam sub pignore ad sumptus matrimonii, jure fructus sibi percipiet; cum ex redditibus partis non valeat onera conjugii sustinere, cum frequenter totius dotis fructus ad ea non sufficiant, ut inquit Pontifex: imò in ipsis sustinendis paulatim absumeretur capitale dotis, si per partes mutuo acciperetur. Quories igitur integra dos ad manus mariti non pervenerit, ut onera matrimonii valeat supportare, licet fructus pignoris lucrabitur, etsi tertius, qui mutuavit, ipsos percipiat.

Ibi: *Ex his verò quidam.*

Verus intellectus ad dictum caput Salubriter, hic traditur; nam communiter sentiunt Interpretes, marito fructus pignoris cedere propter onera matrimonii, quæ supportat antequam dotem capiat: in quo consideratur damnum emergens, cum de propria substantia sumptus faciat; & lucrum cessans; quia caret dotis redditibus, quos percipere possit: nec desideratur, quod maritus probet, ut ceteri creditores, aliud damnum sibi contigisse, aut occasionem lucrandi amissam ex defectu

defectu pecuniæ dotalis, nec quod sit solitus negotiari ut expressim adnotant Franc. Molin. de rit nupt. lib. 3. quest. 39. n. 12. Barbosa collect. cap. Salubriter, num. 5. de usur. Molin. de just. & jur. disp. 321. n. 12. Villalob. in Sum. part. 2. tract. 22. diff. 12. num. 1. Trullench. in Decal. lib. 7. c. 19. dub. 14. num. 6. Less. de justit. & jur. lib. 2. cap. 20. dub. 16. num. 142. Leotard. egregiè probans de usur. q. 28. num. 70. cum seqq. ubi de usuris dotalibus agit. Sed aliud placet D. Covarr. Vide inf. num. 39.

Ibi: Ego sanè non inficior.

Objicit D. Præses, quod si maritus statim dotem reciperet, onera matrimonii sustinere teneretur ex ipsa, unde videretur nullum sentire gravamen, quia dum de proprio patrimonio sumptus facit, dotem servat illibatam: quæ etiam considerat Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. gloss. 7. ampliat. 8. num. 176. atque ita fructus pignoris ultra sortem lucrari nequibit, nisi aliunde jacturam patiatur damni emergentis, vel lucri cessantis. Pro cujus solutione consulatur

35 Leotard. num. 72. & Molina ubi proximè. Ex quibus dicendum, quod cum maritus non astringatur ad onera matrimonii ante dotem traditam, licitè exigit compensationem pro gravamine, quod anticipatè in se suscipit, quod posset evitare differens nuptias in tempus solutæ dotis; & cum fructus hac ratione percipiat, nullum adest usuræ vestigium, quæ non committitur, nisi quando causâ mutui principaliter quidquam extra sortem lucratur creditor, ut ex definitione jam tradita deprehenditur.

36 Quod ita verum est, ut procedat etiam in usuris dotis, quas maritus exigere valet post moram promissoris ratione onerum matrimonii, quæ supportat, etsi nec aliud damnnum emergens, aut lucrum cessans probetur, ut pluribus laudatis, adversus Scacciam probat Leotard. d. q. 28. ex n. 69.

Verf. Quamobrem verius.

37 Interpretationem præmissam sup. num. 34. non probat D. Covarr. docens, maritum non lucraturum fructus pignoris ex eo solum quod onera matrimonii supportet; sed desiderari, ut ob pecuniæ dotalis carentiam aut damnnum aliud senserit, aut lucrum non perceperit, quod posset capere. Quam sententiam, aliquos referens, magis communem dixit Villalob. ubi proximè (quod inficiamur.) Sed nimis restringitur Pontificis decretum, in quo nulla fit mentio interesse lucri cessantis, aut damni emergentis, sed onerum matrimonii. Vide Molin. disp. 321. n. 3.

Verf. Hinc primò apparet.

38 Quamquam specialis obligatio in parentibus resideat ad contribuendum pro oneribus matrimonii, donec exsolvant dotem, quia filias alere tenentur, Leotard. d. q. 28. n. 45. ratio tamen dicti capituli Salubriter, æquè convenit cuilibet extraneo dotis promissori, quem Pontifex mente comprehendit tamen verba ad focerum retulerit, eo quod regulariter parentes filiabus dotem præstare solent. Ita tenent Molin. disput. 321. n. 10. Barbosa in collect. d. cap. Salubriter, num. 4. Leo-

tard. num. 45. & 46. Less. ubi sup. Trullench. d. dub. 14. num. 6. Hermosil. cum aliis in l. 10. gloss. 4. n. 151. tit. 1. p. 5. Sed aliud sentire D. Covarr. constat ex traditis per ipsum infra, hoc n. 3. verf. Cæterum plura alia, quem refert, ac refutat Mol. n. 5.

Sed ut mens nostri Præsidis pateat, de qua posset merito dubitari, perpenis quæ docet sub 39 verf. Quamobrem, verf. Hinc primo apparet, & verf. Cæterum plura alia, ita dictum caput Salubriter, interpretatur, ut si focer dotem promiserit, genero liceat lucrari fructus pignoris ex eo duntaxat, quod sustinet onera matrimonii, ex rationibus quas ex Fortunio D. Covarr. deduxit. At si extraneus ad dotem tradendam se astrinxerit, maritus ut fructus pignoris non imputet in sortem, opus est non solum quod onera matrimonii supportet, sed etiam ut aliàs senserit detrimentum lucri cessantis, aut damni emergentis, quia dotali carebat pecuniâ. Pro qua distinctione observare oportet verba D. Præsidis, verf. Cæterum, ubi amplectitur Fortunii sententiam aiens: *Et profectò mihi quantum ad generum, & focerum maxime placet.*

Verf. Secundò constat.

Juxta opinionem, quæ verior videtur, traditam sup. n. 34. speciale est favore dotis, ac status conjugalis ut maritus absque aliqua conventione lucraretur fructus pignoris intuitu onerum matrimonii intra tempus ad solutionem dotis præfinitum: quod aliis creditoribus regulariter prohibetur, de quo fusè Molin. d. disp. 321. à num. 3. & ita est tenendum cum plerisque, licet idem Molina n. 8. & 9. nitatur probare, nihil speciale dotis favore constitui in d. cap. Salubriter, cui accedit Less. sup. n. 141. adversus quos disputare non vacat.

Verf. Tertio probatur ex his.

D. Covarr. juxta propriam opinionem, quam expressit sub verf. Quamobrem, resolvit marito non cedere fructus pignoris, qui excesserint interesse lucri cessantis, & damni emergentis. Cæterum admittit contrariâ, quam tradidimus sup. num. 34. triplex reperitur sententia. Prima habet, maritum quotquot fructus perceperit, indistinctè lucrari. Secunda, eos fructus illi duntaxat quæri, qui ad sumptus matrimonii sunt necessarii, reliquos domino fundi, debitori restituendos. Tertia distinguit inter modicum excessum, & immodicum, in hoc fiat restitutio, ac cesset in illo, ut videre est apud Hermosil. d. gloss. 4. num. 152. ubi quamplures congerit, Ant. Gom. in l. 50. Taur. num. 30. Leotard. d. q. 28. num. 63. cum seqq. Castill. controuv. lib. 3. cap. 23. à num. 19. Trullench. in Decal. lib. 7. cap. 19. dub. 14. num. 6. Villalob. Sum. tom. 2. tract. 22. diff. 12. num. 2. Trentacing. sup. d. lib. 3. tit. de pignor. resol. 2. n. 13. verf. Tertio habet locum, Fontanel. de pact. nupt. claus. 5. gloss. 8. part. 15. à num. 3. Trentacing. variar. lib. 3. tit. de jur. dot. resol. 6. num. 1. verf. Secundò inferitur. D. Covarr. inf. n. 4.

In quo opinionum conflictu adnotare placet, summa æquitate niti, ac juri consonare, ne maritus cogatur fructus restituere, qui deductis sumptibus matrimonii supersunt, si modicus sit excessus. Tum quia se exposuit periculo sterilitatis, & sustinendi ex proprio patrimonio onera conjugii: tum quoniam curam, & culturam adhibuit,

adhibuit, propter quam aliàs solent fructus concedi percipienti, §. *Si quis à non domino*, Inst. de ver. division. & in hoc conveniunt Interpretes, qui primam & tertiam amplectuntur sententiam. Quando autem excessus reputetur modicus, à judicis pendet arbitrio Menoch. de arbitrar. cas. 145. n. 4.

43 Ubi verò quantitas exigua non est, quam maritus retinet ex fructibus præter sumptus matrimonii, ita videtur distinguendum. Aut excessus provenit ex qualitate & natura fundi, aut per accidens insolito eventu, seu singulari industria mariti. Illo casu locus erit restitutioni lucri: hoc denegabitur. Quæ distinctio ut enucleetur, scire oportet in hoc judicio inspiciendum esse non quot fructus perceperit, sed quot in singulos annos fundus reddere soleat: unde si fundus mille aureos quotannis in fructibus regulariter reddat, & totidem, paulò plus, minusve ad onera matrimonii opus sint, nil maritus restituere compelletur, etsi propter insolitam ubertatem, aut exorbitans pretium fructuum maritus ultra sumptus matrimonii ingentem summam superlucratus sit. Ratio est, quia incrementum accidentale tribui debet culturæ, industriæ, ac felicitati colentis, non fundi qualitati: nec cum in pignus fuit traditus, aliquis excessus considerari potuit. Et quemadmodum si casus sterilitatis contingeret, aut pretium commune decreveret, maritus detrimentum experiretur, nec regressum haberet adversus dotis promissorem ad onera conjugalia supportanda: ita & commodum fertilitatis, & augmenti reportare debet, ex naturali ratione legis *Secundum naturam* 10. de reg. jur.

44 Sed si ex fundi oppignorati fructibus regulariter quotannis quingenti supra mille aurei percipiantur, atque ad onera matrimonii mille sufficiunt, tunc quidem excessus penes maritum existens veniet restituendus, quoniam nulla ratione retinere valet, quod supra sumptus matrimonii percepit non ex prospera fortuna, aut singulari industria, sed ex qualitate pignoris, & amplitudine, nullatenus jure permittente, ac voluntate domini refragante, qui credibile non est, quod vellet adeo excessivam quantitatem ultra sumptus matrimonii condonare, argumento legis *Cum de debito* 25. de probat. Leotard. de usur. q. 28. num. 67. Nec lucrum istud marito cedit propter periculum, cui se exponit, sterilitatis, sicut nuper assertum est in præcedenti casu; sed sibi datur paritas inter augmentum, ac diminutionem fructuum, cum utrumque ex accidenti & raro contingat, idèo admittitur compensatio: hinc excessus, ac commodum est quasi certum, ac regulare ex qualitate fundi; incommodum verò tantæ sterilitatis, ut fructus ad onera matrimonii non sufficiant, insolitum; unde ob istius detrimenti periculum remotum, non est marito remittendus excessus fructuum perceptorum, quos fundus ferè semper naturaliter producere solet. His conciliantur sententiæ de quibus sup. num. 41.

45 Rogabis, utrum gener qui pignus frugiferum accepit, possit exigere præter fructus pignoris interesse lucri cessantis, aut damni emergentis? Affirmant Molin. de just. & jur. disp. 321. n. 12. Less. eod. tract. lib. 2. cap. 20. num. 141. Surd. de aliment. tit. 1. quest. 42. num. 9. Quod ita accipi oportet, ut maritus non capiat in solidum & fructus pignoris, & interesse; sed quoad excessum, v. g. si maritus ex industria lucraturus

esset pecuniâ dotali quingenta, ex fructibus quingenta perciperet, ad centum agere poterit. Hoc si ab initio de interesse convenerit solvendo, aut ex mora debitoris, sicut in quovis creditore contingit.

Verf. Quarto hinc poterit.

Marito licet de certa quantitate annua præstanda pacisci, donec dos promissa exsolvatur. Ant. Gom. in l. 50. Taur. n. 30. Molin. de primog. lib. 4. cap. 5. num. 6. Leotard. sup. q. 28. num. 41. Fachin. controuv. lib. 2. cap. 32. verf. Ad quartum, Cancr. variar. part. 3. cap. 7. num. 58. Cujac. lib. 35. Pauli ad edict. in l. 12. §. 1. de pact. dotal. Villalob. Sum. part. 2. tract. 22. diff. 12. n. 4. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 14. num. 9. Less. ubi sup. num. 142. Molin. num. 17. & alii per plures apud Barbos. in collect. d. cap. Salubriter, n. 3. & Hermosil. in l. 10. gloss. 4. num. 150. tit. 1. p. 5. Trentacing. var. lib. 3. resol. 6. n. 1. tit. de jur. dot.

Illud quæstionis est, an hujusmodi quantitas licitè exigi queat, quatenus excedit onera matrimonii? Affirmativam sustinent haud pauci, ut Avendañ. de censib. cap. 10. num. 9. 10. Felician. eod. tract. lib. 2. cap. 5. num. 20. Fontanel. de pact. nupt. claus. 8. gloss. 2. part. 2. n. 5. Valasc. consult. 8. num. 3. Contrarium fusè probat Leotard. d. q. 28. ex n. 62. resolvens quantitatem commensurandam esse sumptibus matrimonii, ita ut non excedat id quod verosimiliter juxta conjugum qualitatem maritus ad onera matrimonii sit expensurus, Trentacing. ubi proximè, verf. Secunda conclusio circa.

48 Quam sententiam idem Leotardus n. 66. limitat si modicus reperitur excessus. Præterea debet limitari in marito industrio, ac solito negotiari, qui convenire poterit de quantitate, quæ correspondeat præter onera matrimonii interesse lucri cessantis, secundum tradita sup. num. 45. Observandum est, quod si iusta quantitas deducatur in pactum pro oneribus matrimonii annuatim solvenda, non tenebitur maritus ad restitutionem, etsi minus impenderit; quia hoc lucrum provenire potest ex parsimonia, & aliis accidentibus, quibus sumptus matrimonii augeri, aut minui solent; & si fortè plus aliquid ultra quantitatem conventam expenderet, hanc jacturam sentire, quam promissor dotis resarcire minimè cogetur; atque ita commodum cum incommodo compensatur, ut retentio ejus, quod superest, permittatur, & liceat, ex regula legis *Secundum naturam* 10. de reg. jur.

Verf. Quintò eodem jure constat.

49 Marito permittitur aut fructus pignoris lucrari, aut de certa quantitate quotannis solvenda pacisci, quoad tempus concedat ad solutionem. Barbosa d. collect. num. 11. Viv. decis. 424. num. 11. ubi alii, Trullench. sup. d. cap. 19. dub. 14. num. 7. latè Cancr. d. cap. 7. à num. 58. Pacian. disceptat. cap. 143. num. 13. Hermosil. ex multis d. gloss. 4. n. 206. & ita tenendum, etsi non pauci dissentiant, ut videre est apud Molin. d. disp. 321. num. 14. 15. Less. sup. cap. 20. num. 142. Trentacing. variar. lib. 3. tit. de pignor. resol. 2. num. 13. verf. quarto, & d. resol. 6. num. verf. Hac quæstio, ubi limitat si ex intervallo pecuniæ promissio fiat.

50 Aded præfata communis resolutio procedit, ut quanvis dum pignus traditur, dotis promissor exprimat, id pro securitate præstare, non teneatur maritus in sortem fructus imputare, sed desideratur quod ita inter contrahentes actum constet, ut locus non sit dicto capiti *Salubriter*, ut sentit Trullench. *num. 7.* ibi: *Intellige, si fover dicat, se tantum tradere pignus in dotis securitatem, & gener consentiat.*

51 Imò non temerè asseverari posset, quod maritus non valet renunciare constitutioni dicti capitis *Salubriter*, ut fructus pignoris imputentur in dotem; quia maritus proprio consensu poterit se astringere ad traditionem, seu restitutionem fructuum, quos sibi licet retinere, favori suo renunciare, quod cuique permittitur, *l. Si quis in conscribendo 29. C. de pact.* cum similibus, quas concessit Barbosa *axiom. 96. num. 2.* At renunciare nequit ei quod favore dotium, ac status conjugalis inductum agnoscitur, ne scilicet fructus pignoris imputentur in sortem; hinc enim eveniret, ut dos tota periret, aut saltem diminuta traderetur, ex qua fructus sufficientes ad onera conjugii non perciperentur, cum frequenter fructus pignoris ad onera matrimonii non sufficiant, ut ait textus; ac si diceret, si integræ dotis fructus non sunt satis pro expensis matrimonii, multò minùs sufficientes si fructus percepti ex pignore imputentur in illam, quia jure ipso decreveret, ut prænotatur *sup. num. 27.* & hæc fuit præcipua, & primaria ratio illius decisionis, quæ salubris dicitur, quoniam prospexit dotibus, & publicæ utilitati, quæ in earum conservatione versatur, *l. 2. de jur. dot. Less. in specie de just. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 142. in fin. uxori, liberis, & familiæ, qui ex ipsarum fructibus ali debent, quibus officere non poterit maritus, cum alteri per alterum iniqua conditio inferri non debeat, cap. Non debet 22. de reg. jur. in 6. l. Non debet 75. ff. eod. tit. Barbosa axiom. 22. num. 4. quibus adstipulatur Cujac. lib. 35. Pauli ad edict. in l. 12. §. 1. de pact. dotal. generaliter docens, pacta quibus dotium conditio deterior fiat, jure non subsistere.*

52 Consequenter autem, ac secundariò eadem canonica constitutio consuluit marito, ut propter onera matrimonii fructus ex pignore, dum dos non traditur, lucraretur, quos si ipse ex pacto, aut quia onera conjugii sustinere renuit, vel alia ex causa restituere teneatur, id ex propriis bonis facere debet absque imputatione, ac dotis detrimento, quæ illibata persistere debet, ut fructus reddat pro sumptibus conjugii, ad quod fuit constituta, *l. Pro oneribus 20. C. de jur. dot.*

53 Sed opponer aliquis, nihil interesse quoad effectum, fructus in dotem imputari, vel maritum ad eorum teneri restitutionem; nam si bonis affluat, ex illis redintegrit quod doti detractum fuerit pro fructibus perceptis ex pignore, atque ita integra subsistet, ut expensis matrimonii fructificet: sin autem egestate laboret, etsi à promissore quantitatem conventam accipiat, deinde ab illo conventus, cum aliunde non habeat, ex ipsa dote æstimationem fructuum, quos perceperit, reddere compelleretur. Hæc licet ita sint, inficiari non potest, quin mulieris interit & dotis, ne in istam fructus pignoris imputentur; nam si mulier agnoscat ex dote fructuum æstimationem esse restituendam propter inopiam mariti, juvabitur remedio legis *Ubi adhuc 29. C. de jur. dot. p. pecunia dotalis utiliter collocata reddat ad*

onera matrimonii: cui locus non foret admittenda imputatione, per quam dos ipso jure minueretur, ut præmissum est.

Ad hæc si maritus inops decederet ante dotem 54 traditam, perceptis fructibus ex pignore, mulier integram dotem à debitore exigere poterit, quod secus erit, si imputarentur in illam; nam mulier tantum de dote amitteret, quantum maritus ex fructibus percepit: imò licet maritus dives moreretur, tamen si cesset dotis jactura, mulier ob imputationem gravaretur, recipiens partem dotis à promissore, & partem ab hæredibus defuncti viri pro fructibus perceptis; & consequenter duplici experiretur judicio, quod sceminis, præsertim viduis onerosum existimatur, *l. unic. C. quando Imper. int. pup.* ubi notant Interpretes. Hæc dixisse sufficiat, ut probabile censeatur, non posse maritum, nec tacitè, nec expressim renunciare constitutioni capitis *Salubriter*, quatenus respicit favorem status conjugalis, uxoris, ac dotis.

Verf. Sextò hinc etiam.

Solutio matrimonio, nullus est locus decisioni 55 dicti capitis *Salubriter*, ut sentiunt plurimi statim recensendi, ex quibus Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 322. n. 1. & 2.* triplicem casum distinxit. Primus, cum mulier decedit, relicta prole apud maritum, antequam dos promissa numeretur; & tunc fructus pignoris in sortem imputandos esse verius est, ut tenent Molin. *num. 1.* Gratian. *discept. cap. 427. ex num. 4. & in append. ad idem caput.* Fontanel. *de pact. nuptial. claus. 6. gloss. 2. part. 1. num. 28.* Barbosa *collect. d. cap. Salubriter, num. 8.* Villalob. *Sum. part. 2. tract. 22. diff. 12. num. 6.* Hermos. *in l. 10. gloss. 4. num. 166. tit. 1. p. 5.* & alii apud ipsum, Barbof. & Leotard. *de usur. q. 30. num. 17.* qui tamen contrarium pro viribus tenent *ex num. 19.* cui accessit Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 14. num. 11.* præter nonnullos, quos Leotardus, Barbofa, ac Hermos. *num. 167.* referunt. Ratio potissima prioris sententiæ illa redditur, quia mortua uxore, pecunia promissa definit esse dos, cui principaliter Pontificis decretum prospexit; sitque patrimonium liberorum, cui tale jus lucrandi fructus pignoris non reperitur concessum, & sic generaliter tenet Trentacinq. *d. tit. de jur. dot. resol. 6. n. 2.*

Secundus est casus, si maritus obeat priusquam 56 dotem acceperit, pignore penes viduam existente liberis etiam onerata. Et tunc cessare dispositionem dicti capitis *Salubriter*, sustinent Molin. *sup. num. 1. verf. Observa tamen,* Barbofa cum pluribus *ubi proximè,* Hermos. *num. 164.* Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 143.* Trullench. *sup. num. 10.* Villalob. *num. 7.* quicquid contra scripserit Leotard. *num. 30.* alios laudans, quibus obstat, quod extincto matrimonio, favor conjugalis status evanescit, nec militat ratio conservandæ dotis integræ, ut ad onera matrimonii sufficienter fructificet.

Ultimus casus constituitur ubi maritus recepta 57 dote migrat è vivis, & vidua ab illius hæredibus rem fructiferam pignori capit, dum dos non restituitur. Et tunc fructus in sortem imputandos esse resolvunt nuper laudati, quibus jungendus Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de pignor. resolut. 2. num. 14.* sed ab his dissentiunt Leotard. *num. 49.* Arias de Mesa cum pluribus *variar. lib. 1. cap. 18. num. 6.*

Quæ

58 Quæ negativa resolutio ad tres casus præcedentes procedit, quanvis convenerit expressim, ut soluto matrimonio fructus non computentur in sortem; nam ut pactio usuraria non sustinebitur. Barb. *sup. num. 9. verf. Declara etiam.*

Idem quod de fructibus pignoris assertum 59 relinquatur, procedit de annua quantitate præstanda, si convenerit; nam hæc, matrimonio soluto, exigi non poterit, donec dos persolvatur, nisi ratione damni emergentis, aut lucri cessantis, ut ex præcatis DD. facile deducitur.

Est animadvertendum, quod etsi viduæ non 60 liceat fructus pignoris sibi percipere, ut ostendimus; si tamen secundò nupserit, jus extinctum reviviscet, ut maritus fructus in sortem imputare non teneatur, Leotard. *d. quest. 30. n. 60.* Trentacinq. *sup. num. 15.* quod ex Vincentio Herculano restringit quoad illos, qui dotare tenentur, ut pater, aut alius dotis debitor: secus si primi viri hæredes viduæ pignori fundum traderint, dum dotem non exsolvent, juxta casum, de quo *sup. num. 57.* Hoc autem discrimen non admittendum arbitror, si hæredes interpellati post secundas nuptias, dotem exhibere protelarent; tunc quidem quasi ex nova conventionione pignus relictum censetur, ut ex ejus fructibus onera matrimonii supportentur.

61 An conjugibus per divortium separatis, fructus pignoris in dotem debeant imputari, controvertitur. Et placet, non esse imputandos, si maritus onera matrimonii sustineat, exhibens alimenta uxori seorsum habitanti. Hermos. cum pluribus *d. gloss. 4. num. 169.* alioquin cessabit dicti capitis *Salubriter* dispositio, ejusdem ratione explosa.

Ibi: Sed profecto ratione.

62 Vidua ex quo dotem exigere à viri hæredibus potest, jure pacificatur cum illis ut pro interesse damni emergentis, aut lucri cessantis certam quantitatem quotannis exsolvant donec dotem restituant. Molin. *disp. 322. num. 6.* Villalob. *sup. diff. 12. num. 7.* Trentacinq. *d. lib. 3. tit. de jur. dot. resol. 6. num. 5.* Aug. Barbof. cum aliis *collect. cap. Salubriter, n. 9. de usur.* Leotard. *n. 55.* nam hoc interesse mulieri deberi ob retardatam dotis restitutionem, sentiunt communiter omnes, ut Surd. *de aliment. tit. 1. q. 45. num. 28.* D. Covar. *infr. hoc lib. cap. 4. num. 5. verf. Septimò inspecta ratione.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 3. quest. 7. num. 35.* Leotard. *de usur. quest. 30. num. 34.* Gratian. *disceptat. cap. 240. n. 6.* Amat. *var. resol. 49. num. 96.* Cùmque aliis creditoribus liceat loco interesse certam annuam summam stipulari juxta regionis consuetudinem commensuratam, ut cum plurimis tradit Hermos. *in l. 10. gloss. 4. num. 302. & 306. tit. 1. part. 5.* id non erit viduis denegandum, imò faciliùs concedendum, quas speciali favore jura prosequuntur. Verùm in hujusmodi interesse computandi non sunt sumptus alimentorum ipsius viduæ, liberorum, ac familiæ, ut *sub hoc verf. D. Covar.* non docuit; sed illud tantum, quod ex dotali pecunia utiliter collocata percipi posset.

Ibi: Quod si vidua non habeat.

63 Remoto interesse lucri cessantis, & damni emergentis, quæritur an liceat viduæ aliquid alimentorum nomine percipere à mariti hæredibus dum *D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.*

dos non restituitur? Et quidem si illa habuerit unde se alere valeat, negativè resolvitur: sin verò egestate laboret, distinguitur tempus; nam infra annum luctus, quo mobilia dotalia repetere prohibetur, exigere alimenta à mariti hæredibus permittitur, aut de certa quantitate pro illis convenire; postea verò jam anno præterito, cessat alimentorum hujusmodi præstatio. Ita D. Covarr. *hic*, quem communiter sectantur Interpretes, ut Greg. Lop. *in l. 31. gloss. 3. tit. 11. p. 4.* Surd. *de alim. tit. 1. q. 44. & 45.* Amat. *d. resol. 49. num. 53.* Ant. Gom. *in l. 50. Taur. n. 48.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 322. n. 5. & 6.* Marefcot. *variar. lib. 2. cap. 83. num. 41.* Hermos. *in l. 10. gloss. 4. ex n. 212. tit. 1. p. 5.* Leotard. *d. q. 30. n. 33. cum seqq.* Quesada *variar. jur. qq. cap. 25.* Mathienz. *in l. 3. gloss. 2. ex n. 19. tit. 1. lib. 5. Recop. Trentacinq. var. lib. 3. tit. de jur. dot. resol. 6. à n. 3.* Petr. Barbofa *in l. 2. p. 1. n. 16. ff. solut. matrim.* Merlin. *de pign. lib. 3. q. 51. n. 37.* apud quos, maximè Amatam, Surdum, ac Hermosillam, & scribentium copiam, & plura quæ hic desiderantur, reperies.

64 Ex prælaudatis Leotardus adversum communem à D. Covarr. hinc dissentire profiteretur, fuscè probans, tum etiam viduæ diviti alimenta esse præstanda, tum teneri hæredes mariti ad alendam viduam adhuc post annum luctus, quandiu dotem non reddiderint. Attamen à communi discedere tutum non est, quæ retenta restringitur, cum mulier elapso anno, quam potuit diligentiam adhibens, nequivit è manibus hæredum dotem reportare; quia si viduæ egenæ debentur alimenta infra annale tempus, quo jure permitte dotalia mobilia retinent hæredes; cur post annum deneganda, si dotem ob contumaciam, & iniquitatem non restituerint? Surd. *sup. q. 45. num. 26.* Trentacinq. *num. 4.* Amat. *n. 94.* Hermos. *num. 218.* Leotard. *ex num. 40.* Merlin. *sup. n. 38.* Marefcot. *variar. lib. 2. cap. 83. num. 46.* August. Barbof. *sup.*

65 Aliquando tamen Leotardi sententia obtinebit, cum scilicet dos constat ex rebus, in quibus mutuum consistere nequit, ut servis, pecoribus, suppellectile: tunc quidem absque usuræ, aut injustitiæ periculo fas erit viduæ post annum luctus annuam exigere quantitatem, ac de illa convenire donec recipiat dotem, pro usu & fructibus rerum dotalium.

66 Quando vidua inops censeatur, ut alimenta consequi valeat infra luctus annum, tradit latè Amat. *ex n. 55.* & an viduæ paupertatem, vel hæredibus viri divitias probare incumbat, à n. 59. Causas ex quibus hæredes ab alenda uxore paupere intra annale tempus releventur, tradit n. 71. cum seqq. inter quas illa ut potissima connumeratur, si hæredes dotalia mobilia ante exactum annum reddiderint viduæ, quæ non audietur si illa accipere renuat, ut alimentorum commodo fruatur; non enim dilatio ipsius favorem respicit, sed mariti, ac hæredum ejus. Greg. Lop. *d. gloss. 3.* Barbofa *sup. n. 29. in fin.* Ant. Gom. *d. n. 48. verf. Tertio quando,* & alii apud Amat. *n. 73.* Idem juris erit etsi non integram dotem, sed portionem restituant sufficientem, ut vidua ex illa se alere possit. Mathienz. *sup. n. 32.* Burd. *d. q. 44. n. 47.*

67 Illud à pluribus admittitur agnoscitur, ut si dos in pecunia consistat, liceat hæredibus mariti ex dotali quantitate detrudere usuras propter repræsentationem pecuniæ, quod intersurium nuncupatur: quod deducunt *ex l. Si constante 25. §. Quoties ff. sol.*

ff. *sol. matr.* post Baldum Greg. Lop. *sup.* Barbof. num. 30. Leotard. num. 7. & alii: quod merito displicet Surd. num. 58. neque enim vidua compelli potest, ut pro pecuniâ in tempeſtiva ſolutione uſuras perſolvat; imò nec conſentiente ipſa, detractiõni locus erit, cum uſura ſit, ſi debitor in diem propter anticipatam ſolutionem quicquam lacretur, ut ex Theologis obſervat Leotard. d. q. 30 n. 13. Ad textum in d. §. *Quoties*, dicendum eſt, ſpeciali ratione procedere, quia mulier poſtulabat cautionem pro dotis reſtitutione, & cum maritus fidejuſſores non inveniret, coactus eſt pecuniam ante tempus exhibere, quam ſub uſuris accepiſſe præſumitur, quæ Jure Cæſareo intra legitimum modum non interdicebantur, quæ cum Jure Pontificio prorsus ſint extirpatæ, nullo modo hæredes poterunt deducere ex pecunia dotali aliquid, eſſi ante tempus illam reſtituant, præſertim cum non compellantur.

68 Alimenta quæ hæredes intra annum viduæ præſtiterint, compenſantur cum fructibus, quos iidem ex mobilibus dotalibus perceperint, velut ex ſervis, pecoribus, navibus, & aliis: ita ut ſi plus ſit in fructibus, quàm in alimentis erogatum eſt, id viduæ cum rebus dotalibus reſtituatur poſt annum; ſi verò in alenda ipſa ſupra fructuum quantitatem aliquid hæredes impenderint, id non repetent, quia eſſi nullos fructus percepſerint, ad alimenta tenerentur. Gregor. Lop. *ſup.* Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gloſſ.* 2. *part.* 1. n. 35. Molin. *ſup. diſp.* 322. n. 5. Ant. Gom. in l. 50. *Taur.* n. 48. *verſ.* *Quintò quando*, Surd. d. q. 44. n. 47. Mathienz. *ſup. num.* 35. Hermoſ. in d. l. 10. *gloſſ.* 4. n. 220. & ita ſentiſſe D. Covar. *de matrim.* p. 2. cap. 3. §. 9. n. 10. *verſ.* *Quartò quando*, Gratian. *diſcept. cap.* 243. n. 31.

69 Contrarium ſuſtinent Petr. Barboſa *ubi ſup.* num. 6. *verſ.* *Sed his non obſtantibus*, Queſad. d. q. 25. *ex num.* 22. Surd. *à num.* 29. Amat. cum pluribus *d. reſol.* 49. num. 52. qui poſt alios inſiſciantur, hæredes mariti ad reſtitutionem teneri ejus, quod ex fructibus mobilium perceperunt ultra alimentorum ſumptus, quæ viduæ præſtiterunt, quoniam ſuos eoſdem faciunt infra luctus annum. Verumtamen à noſtratum communi opinione reſilire non placet, quoniam probabilis eſt, fructus hujusmodi hæredibus mariti non acquiri irrevocabiliter, ſed cum gravamiæ reſtitutionis, ut conſtat ex l. *unic.* §. *Exactio*, C. *de rei uxor. act. l. Divortio*, §. *Non ſolum*, ff. *ſol. matrim.* quibus adverſarii licet reſpondere conentur, minimè ſatiſfaciant; non enim retentio dotalium mobilium ad annum conceditur, ut hæredes lucrum capiant, ſed ut commodè reſtituant, nec vexentur ſtatim ſoluto matrimonio, ſi forte pecuniam, vel alias res præ manibus non habeant, quod in d. §. *Exactio*, declaratur. Unde etiam reſellitur Surdi diſtinctio, quam tradit num. 31. nam ſive vidua alimenta percipiat, ſive non, nunquam hæredes aliquid ex fructibus lucrari poſſunt, atque ita quod exceſſerint hi alimentorum expenſas, reſtituent hæredes mariti. Uſuras tamen non præſtabunt, ſi dos ex pecunia conſtet. Mathienz. *ſup.*

70 Quicquid de hæredibus mariti præmiſimus, etiam jacenti convenit hæreditati, ex cujus bonis vidua erit alenda, ſi indigeat, ſervatis ſervandis. Ant. Fab. in C. *tit. de rei uxor. act. definit.* 26. in *addit.* n. 3.

Ibi: *Et ideò cautè Panormitanus.*

Statuto assignari poteſt certa quantitas viduis intra annum luctus velut alimentorum nomine ſolvenda, ut ſex, vel octo pro centenariò, cum dos ex mobilibus conſtans, ſoluto matrimonio non reſtituitur. Leotard. *ſup. d. q.* 44. num. 33. & q. 79. n. 42. & 43. ubi plures, Amat. n. 68. & alii laudari n. 63. Imò & vidua ex ſtatuto ad præterita alimenta poteſt agere, quanvis illo non exiſtente duntaxat pro futuris audiretur. Amat. n. 64.

Ibi: *Si dixeris idem etiam permitendum.*

Sunt non pauci ita tenentes, ſcilicet etiam poſt annum luctus viduæ alimenta deberi, dum dos non redditur, mora hæredum mariti intercedente, ut videre eſt apud Amat. *d. reſol.* 49. n. 92. Hermoſ. *ſup.* à n. 211. Leotard. d. q. 30. n. 33. cum ſeqq. ubi fuſè probat. Quod ſumus amplexi ex pluribus *ſup.* n. 64. quoties vidua, omni adhibitâ diligentia, dote ab hæredibus extorquere non valuit.

Ibi: *Poſſet fortasè admitti.*

In Hiſpania uſu receptum habetur, ut viduis etiam poſt luctus annum, donec dos reſtituitur, intereſſe ad rationem unius pro viginti annuatim præſtetur, quod eſt pretium legitimum apud nos cenſus redimibilis. Roderic. *de ann. redditib. lib.* 3. *quaſt.* 7. n. 55. Hermoſ. n. 212. Avend. *de cenſib. cap.* 31. num. 9. Merito quidem D. Covar. ſubdubius eam praxim admittit, nam facilitas emendi cenſus non ſufficit, ut creditoribus intereſſe lucri ceſſantis tribuatur; ſed deſideratur quod probent, ſe pecuniam creditam ad emptionem cenſuum deſtinariſſe; licet enim copia ſit venditorum, non omnes tamen cenſibus pecuniam ſuam ſubjicere volunt, facultate repetitionis ſublata. Carleval. *de judic. tit.* 3. *diſp.* 8. n. 101. unde idem de viduis juxta rigorem juris dicendum videbatur. At cum in dote rationes militent ſpecialitatis, quas expendit Leotardus ubi ſuprà, ex illis præſatum intereſſe viduis concedere licebit, ſi hæres in mora conſtituatur, & vidua ad repetitionem dotis pro viribus egerit. Conſule Leotard. d. q. 30. n. 56. & 59. Gratian. *diſcept. cap.* 243. num. 13.

Verſ. Septimò ab eadem ratione.

Vtrum conſuetudine, aut ſtatuto licitè introducatur, ut viduis certa annua quantitas præſtetur quandiu dotes illis non reſtituuntur? Quæſtionis eſt, de qua Molin. *de juſt. & jur. tract.* 2. *diſp.* 322. num. 7. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quaſt.* 45. num. 25. Trentacinq. *variar. lib.* 3. *tit. de jur. dot. reſolut.* 6. num. 6. Petr. Barboſa in l. 2. in *princip. part.* 1. num. 43. ff. *ſol. matrim.* Trullench in *Decalog. lib.* 7. *cap.* 19. *dub.* 14. num. 13. Leotard. d. *quaſt.* 30. num. 59. Gratian. *ubi proxime*, Giurba ad *conſuetud. Meſſan. cap.* 15. *gloſſ.* 15. num. 36. Auguſt. Barboſa *colleſt. cap. Salubriter*, num. 9. *de uſur.* Ex quibus omnes ſerè, & alii plures cum Covarruv. ſentiunt tale ſtatutum, vel conſuetudinem non ſubſiſtere, diſſentientibus haud paucis, quorum ſententia multis in regnis, & civitatibus obſervatur, ut de Roma teſtantur Mareſcorus *variarum lib.* 2.

lib. 2. *cap.* 83. num. 53. Gratian. *diſcept. cap.* 243. num. 45. de Neapoli Franch. *decif.* 308. *part.* 2. de Gallia Petr. Gregor. *Syntagm. lib.* 9. *cap.* 22. num. 5. de Regno Aragonum Seſſe *decif.* 68. num. 28. Licet autem hujusmodi ſtatuta non omninò damanda videantur, tutius tamen erit ab eiſdem condendis abſtinere ob uſurarum periculum. Molin. *ubi proxime*. Conſulas Leotard. q. 79. *ex num.* 44.

Ibi: *Ego verò hanc Baldi ſententiam.*

75 Edocet D. Covarruv. ſtatutum tribuens viduis annuam quantitatem uſque ad dotis reſtitutionem, ſuſtineri ubi frequens eſt cenſuum venditio, ut apud nos: quod impugnat Leotard. *de uſur. quaſt.* 30. num. 59. Vide *ſup.* num. 73.

Verſ. Octa-vò hinc colligitur.

76 Quanquam diſſentiat D. Covarruv. eſt cum communi aſſeverandum, quod valet ſtatutum præcipiens, ut marito dum ſolutio dotis ſuſpenditur, annua à debitore præſtetur quantitas, velut ſex, aut octo in ſingula centum juxta regionis conſuetudinem, ad onera matrimonii ſupportanda. Molin. *ſup. diſput.* 321. in *fin.* Gratian. *diſceptat. cap.* 343. num. 51. Leotard. *quaſt.* 79. num. 36. Surd. *de aliment. tit.* 1. q. 42. num. 27. Roderic. *de ann. redditib. lib.* 3. q. 7. num. 60. præter alios, quos recenset Leotardus: & cum ſimilis conſuetudo non reprobetur, ut tenet cum pluribus Leotard. num. 37. Surd. n. 23. & conventio ſubſiſtat, quare damnabitur ſtatutum? Vide *ſup.* n. 46.

Ibi: *Quamobrem ego.*

77 Statutum vigeret ubique, tamenſi copia venditorum cenſuum non reperiretur, quia non juſtificatur ex eo, ſed (ut communis tenet) propter onera matrimonii. Adde præmiſſa n. 73.

Ibi: *Hac inſpecta ratione.*

78 Supremoſi Judices perpensis oneribus matrimonii annuam penſionem ſolvendam marito decreverunt, minimè reſpicientes ad cenſuum emptionem; alioqui non unum pro decem, aut duodecim præſtari deberet, ſed pro quatuordecim, quod tunc temporis erat pretium cenſus legitimum, l. 4. l. 6. *tit.* 15. *lib.* 5. *Recop.*

Verſ. Caterùm plura alia.

Conſule laudatos *ſup.* num. 63. ad quos te remiſimus.

Ibi: *An habens jura mariti.*

79 Quæritur an jus lucrandi fructus ex pignore, aut exigendi intereſſe, quod marito conceditur donec dotem promiſſam percipit, valeat in alium transferri? Et plerique placet negativa ſententia, quam ſuſtinent Molin. *ſup. diſput.* 321. num. 16. Valaſc. *conſultat.* 8. num. 34. Fontanel. *de pact. nuptial. clauſ.* 5. *gloſſ.* 8. *part.* 15. num. 34. Caſtil. *controverſ. lib.* 3. *cap.* 23. num. 64. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quaſt.* 42. num. 22. & plures, D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

quos congerit Hermoſ. in l. 10. *gloſſ.* 4. num. 177. *tit.* 1. p. 5.

Diſſentiant Roderic. *de ann. redditib. lib.* 3. *quaſt.* 7. num. 59. Vrſill. ad *Aſſiſt. decif.* 284. num. 5. Felician. *de cenſib. lib.* 2. *cap.* 5. num. 23. Seſſe *decif.* 68. num. 24. & alii apud Hermoſ. num. 179. qui diſſidium pluribus extinguere conatur ex num. 180. Ad idem quatuor caſus diſtinxit Leotard. *ſup. quaſt.* 29. num. 17. cum *ſeqq.*

Illud extra controverſiam haberi debet, quod maritus cedere poteſt, nomine dotis retento, jus lucrandi fructus ex pignore, aut percipiendi intereſſe, dum non exſolvitur dos; quid enim vetat, ut quod maritus capere poteſt, alius voluntate ipſius percipiat? Leotard. num. 19. ubi alii.

81 Quid de creditore, cui pignus tradidit maritus ad fruendum, dum dotalis pecunia non perſolvitur? De hoc agit Leotard. à num. 22. & aliqua præmiſſus *ſup.* num. 30. cum *ſeqq.* ſed non omninò in reſolutione convenimus.

82 Quoad ceſſionarium qui integrè pecuniam dotali marito numeravit, idem ac de creditore ſentio: conſentit Leotard. num. 17. ſcilicet neque maritum, neque ceſſionarium poſſe fructus ſibi præcipuos habere, aut interuſurium dotis exigere, niſi ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis: quod ipſum de creditore mutuante tenui *ubi proxime*.

83 Ille caſus in difficili eſt, ſi maritus nomen dotis vendiderit, vel in ſolutum dederit cum ceſſione totius juris ſibi comperentis, an emptor fructus pignoris pro dote dati, quod accepit, lucrari, aut interuſurium exigere valeat, quod marito deberetur? Affirmativam tenet Leotard. num. 20. Sed in contrariam inclino ex nuper, ac *ſup.* num. 31. præmiſſis; etenim emptor nec ſuo, nec mariti nomine illud commodum percipere poterit: non ſuo, quia onera matrimonii ipſe non ſupportat, neque alium titulum legitimum habet, ut quid ultra fortem, ſeu pretium accipiat: non mariti venditoris, qui creditor eſſe deſiit, ac pecuniam dotali præ manibus, habet, ut onera conjugalia ſuſtineat.

84 Nec objiciat aliquis, quod ſicut maritus poſſet, non vendito nomine, ſibi capere fructus, aut intereſſe: ita & emptor qui pecuniam numeravit, illius loco per ceſſionem ſubrogatus. In quo dotis debitor nullâ aſſicetur injuriâ, cujus nihil intereſt utrum marito, aut emptori lucrum cedat. Nec emptor fructus quarit ex mutuo, ſed ex contractu venditionis, abſque uſuræ periculo.

85 Cui ut ſatiſfiat præmittere oportet, in nomine emptione tacitum inſeſſe mutuum: unde quoties emptor aliquid ultra fortem pretii (niſi aliunde id liceat) percipit, uſuræ reus ſit. Molin. *ſup. diſp.* 361. *ex n.* 7. Cum igitur in ſpecie, de qua nobis eſt ſermo, emptor ultra quantitatem dotali, quam tradidit marito, percipiat fructus pignoris, aut intereſſe, uſurarius habebitur; ceſſat enim in hoc ratio, quâ marito lucrum fructuum deferebatur, nempe onera matrimonii, quibus ita commodum illud annexum eſt, ut jus capiendi fructus, aut dotis interuſurium ab illis ſeparari pullatenus poſſit: unde licet emptor nominis ſubſtituatur marito quoad fortem exigendam, non tamen gaudebit privilegio dicti capitii *Salubriter*, cum onera conjugii non ſupportet. Non facit

facit ad rem, quod non fiat deterior conditio debentis dorem; nam ex hoc non excusatur usura, alioquin liceret sub usuris mutuare debitori, ut fortem redderet sceneratori, quod nullus concedet.

87 Præfatæ resolutionis veritas apertissimo exemplari magis elucefceret. Ponamus, Petrum creditorem, qui ex conventionem jus ad exigendum interesse habebat, cum sibi immineret periculum damni emergentis, nomen vendidisse, cedentem emptori omne jus sibi competens: hic quidem, nisi aliàs sua interfuerit, ad interesse agere non poterit, quanquam primus creditor, nisi nomen distraheret, ad illud proculdubio actionem haberet. Simili modo et si maritus, non vendito nomine, non cogere fructus in fortem computare, quia sine pecunia dotali sustineret onera matrimonii, emptori non licebit tale lucrum percipere, nisi ratione lucri cessantis, damni emergentis, difficultatis, aut expensarum in exigenda sorte aliquid supra illam percipere fas esset, secundum tradita per Molin. *ubi proximè*.

88 Ex quibus deducitur, quod si maritus nomen dotis vendat, pignore retento, fructus ex illo lucrari nequibit, extincta ratione Pontificiæ constitutionis, videlicet carentiâ pecuniæ dotalis, quæ pro oneribus matrimonii debet inservire: nec jam marito solutio dotis prodest, aut nocet retardatio.

Ibi: *Quod Fortunius Garcias Hispanus.*

89 Hæc Fortunii distinctio inter socerum, & extraneum dotis promissorem, communiter ab Interpretibus negligitur; imò à pluribus expressim reprobatur. Vide *sup. num. 38. & 39.* tametsi D. Covarruv. non displicuerit, ut prænotavimus.

Ad Num. 4.

90 Dominus qui in pignus à vassallo debitore rem feudalem accepit, fructus in fortem computare non cogitur: quod probant notissima Pontificiis decreta, sed in investiganda ratione mirum in modum hallucinantur Interpretes, ut videre licet apud Barbof. *collekt. cap. 1. num. 2. de feud. & verior, ac receptior opinio videtur, hoc ex natura contractus provenire feudalis, ut cum dominus feudum pignoris causâ tenet, vassallus ab onere inserviendi liberetur, cui cessanti in obsequiis præstandis, ac officio, jure auferitur beneficium fructuum, quod ob illud conceditur; cap. unic. de vassall. mil. qui arm. bell. deposuit.* Rursus cum dominus non fruatur operis, & servitio vassalli, æquum est, ut fructus lucretur, non ratione mutui, sed justæ compensationis, ex quo nullum adest usuræ vestigium. Consulat Barbof. *ubi proximè, Leotard. de usur. quest. 14. à princip. Cujac. in d. cap. v. de feud. Salas tract. de usur. dubitat. 31. num. 1. Mantic. de tacit. convent. lib. 11. tit. 8. num. 30. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de pignor. resolut. 2. num. 9. Morl. Empor. Jur. tit. 5. de in integr. restit. quest. 1. num. 34. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 19. dubit. 14. num. 2. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 323. n. 1. Gait. de credit. c. 4. n. 1019. adnotavi *sup. lib. 1. cap. 3. n. 6.* præter plures, quos congerit Barbof. *n. 2. à quibus, D. Covar. laudato,**

singulariter dissentit Merlin. *de pignor. lib. 3. q. 45. n. 35.* ubi caput *Conquestus, de usur. interpretatur.*

Illud maximè controvertitur, an dominus fructus quotquot perceperit ex feudo pignorato, suos faciat? Sunt qui cum D. Covar. sentiant, dominum teneri ad fructuum restitutionem, quatenus exceßerint æstimationem obsequiorum, quibus caret. Ita Valasc. *de jur. emphyt. q. 38. n. 25. & alii apud Leotard. num. 4.* Ipse tamen cum ple-risque, quos laudat *num. 5.* oppositam sententiam ut magis communem amplectatur, cui subscribunt Trullench *num. 5.* Card. Mantic *ubi proximè, Card. Lugo de just. & jur. disp. 25. num. 147.* ac prænotavi *ubi proximè,* quibus addendi quamplures indistinctè docentes, feudi dominum fructus pignoris in fortem non imputare. Ratio hujus opinionis ea reddi potest, quod cum fructus feudi tribuantur vassallo in remunerationem onerum, tanti hæc æstimantur, quantum valent illi.

Hinc deducitur limitatio ad opinionem, quam ut veriore nuper probavimus; nam si in feudi concessione pretium aliquod intercessit (licet raro contingat, & propriè feudum non dicatur, quod debet esse gratuitum, *cap. 1. de nat. feud. cap. 1. qui feud. dar. poss. Greg. Lop. in d. l. 1. gloss. 2. tit. 26. part. 4. Morl. sup. num. 36. Marefcot. var. lib. 2. cap. 63. num. 5.*) dominus creditor omnes fructus retinere nequibit, sed illos solum qui ob servitium vassallo deberentur, imputatis in fortem iis, quos pro pecunia exhibita in concessione feudi vassallus posset percipere boni viri arbitrio; feudatarius enim partem fructuum percipiebat intuitu laboris & obsequii, partem ratione pecuniæ quam domino numeravit; idè duntaxat quia cessat in officio, privari debet portione quam ob illud sibi comparabat. Leotard. ex pluribus *num. 20. Trullench num. 3. Molin. num. 1. ubi subdit idem fore, si feudum propter præterita merita in remunerationem concederetur. Less. de just. & jur. lib. 2. cap. 20. n. 140.*

Subsequitur alia similis limitatio, si vassallus meliorationes feudo adjecerit, quibus illud uberiores fructus ferat; nam dominus creditor eos fructus auctos industria, & sumptibus feudatarii imputabit in fortem, sibi perceptis iis quos res feudalis melioramentis ablatis produceret. Leotard. Trullench, Molin. *ubi proximè, Barbof. num. 2. vers. Limita tamen.*

Tertia est limitatio de feudo franco, quod si pignori detur, dominus omnes fructus tenetur in fortem computare. Barbof. *num. 3.* Est autem illud, ex quo nullum domino debetur obsequium, sed sola fidelitas. Tondut. *99. civilium cap. 41. n. 24. & 25.*

Alia est limitatio, si in fraudem usurarum dominus rem feudalem pignori acceperit, quod ex conjecturis deprehendere oportebit. Leotard. *num. 25.*

Ibi: *Si verò excedant onera matrimonii.*

De his *sup. num. 41. cum seqq.*

Verf. Hinc sanè apparet.

Istam Hostiensis rationem refutat Leotard. *d. 96. quest. 14. num. 10. Morl. sup. num. 34. versic. Quorum communior,* qui eam communem errorem vocat. Nec pignoris datio translationem domini

dominii utilis potest operari, cum ut illud subsistat necesse sit, quod alius sit dominus, ita ut si aliquo titulo dominium utile quæreretur domino directi, statim jus pignoris extingueretur; nam in re propria persistere nequit, *l. Si rem 29. de pignor. action. l. Neque pignus 45. de reg. jur.*

Verf. Rursus ex his.

97 Aliqui asserunt, speciali favore Ecclesiæ, ad quam directum dominium pertinebat, procedere decisionem dicti capituli 1. *de feud.* ut refert Barbof. *ibi, n. 2.* quod refellunt cum D. Covar. Trullench. *sup. num. 2. Leotard. d. q. 14. n. 19. Molin. ubi sup. n. 2.*

Verf. Eodem jure convincitur.

98 Usufructuarius si rem pignori dedit domino proprietatis, hunc fructus non teneri in fortem computare, fuit quorundam opinio, ut Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de pignor. resolut. 2. num. 11. & aliorum, quos refert Barbof. collekt. d. cap. 1. num. 2. vers. Amplia secundo.* qui, D. Covar. laudato, eam sententiam merito rejecit: accedit Merlin. *de pignor. lib. 5. q. 45. n. 32.*

Verf. Sic examinari poterit.

99 Ampliant communiter Scribentes constitutionem dicti capituli 1. *de feud.* ad emphyteutam, qui domino directo emphyteusim pignori dedit. In qua opinione resident Molin. Trentacinq. Trullench *ubi proximè, Valasc. de jur. emphyteut. q. 38. n. 29. & alii apud Leotard. d. q. 14. n. 23. à qua non esse recedendum, quia valdè communis, asseverat Barbof. sup. n. 2. vers. Amplia primo,* qui de jure contrarium tenet cum D. Covar. hic. Idem defendunt Merlin. *ubi proximè, Roderic. de ann. reddit. lib. 3. q. 7. num. 50. Mantic. de tacit. convent. lib. 11. tit. 8. num. 32. Conrad. Chaffan. Vgolin. ac Philiar. apud Leotardum, qui rectè probat; non enim eadem ratio reperitur in emphyteuta, ac in feudatario, cum ille non teneatur, sicut hic, obsequia domino exhibere, sed pensionem duntaxat, quam si non solverit, dominus creditor poterit retinere fructus usque ad quantitatem concurrentem, reliquos in fortem computans.*

Ad num. 5.

100 Fœnoris usum vetitum, ac illicitum nullus Catholicus inficiabitur; nam qui aliud contumax asseruerit, reus hæreseos habebitur. *Clem. unic. §. fin. de usur. Leotard. de usur. quest. 2. num. 39. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 19. dubit. 2. num. 3. Azeved. in l. 1. n. 47. tit. 6. lib. 8. Recop. D. Covar. infr. hoc cap. n. 6.*

101 Constat igitur usuram prohiberi jure divino, naturali & canonico, ut fuscè probant Leotard. *ex num. 25. Molin. sup. disput. 304. per tot. Azeved. num. 60. cum seqq. Barbof. ex plurimis in collekt. cap. 1. num. 2. de usur. Trullench. num. 4. Jul. Clar. §. Usura, num. 3. Petr. Greg. Syntagm. lib. 22. cap. 3. à num. 6. Cenc. de censib. decis. 155. num. 6. Morl. sup. tit. de reb. credit. quest. 25. ex num. 11. Theat. vitæ hum. verb. Usura, Farin. decis. 306. num. 2. Greg. Lop. in l. 3. gloss. 2. sit. 1. p. 5.*

Verf. Jure divino veteris Testamenti.

Adi proximè laudatos, præsertim Molin. Barbof. Petr. Gregor. Leotard. & Azeved. Et quidem usuras utroque Testamento improbatas decidit lex 1. *tit. 6. lib. 8. Recopilat. ac sentiunt Azeved. num. 71. Cujac. in cap. Ad nostram, de jurejur. Trullench. & Barbof. ubi proximè, Molin. num. 13. vers. Et novo Testamento, Petr. Greg. n. 10. Cenc. sup. q. 36. num. 3. Nec sunt audiendi qui opinantur verba illa, *Mutuum date nihil inde sperantes,* Lucæ cap. 6. consilium duntaxat importate; & enim cum jure naturæ usura vetetur, potius referri debent ad præceptum, quàm ad consilium, cujus omisio ad peccatum non imputatur. Mutuum igitur dare, consilii est; nihil ex eo sperare, præcepti. Barbof. *ubi proximè.**

Verf. Quod verò.

Jure Pontificio usuras damnari in dubio revocari non potest, quod observant Greg. Lop. *ubi proximè, Faber. in ration. ad l. Julianus §. Idem Papinianus de act. empt. Fachin. controvers. lib. 10. cap. 7. vers. Primum argumentum, Leotard. latè exornans d. quest. 2. num. 38. 39. Petr. Greg. num. 11 & alii recens *sup. num. 101. & quos congeri Barbof. ubi supra.**

Ad Num. 6.

Quod ad Jus Civile Romanorum attinet, com-pertum est usuras non prorsus improbari, sed cum moderamine fuisse permissas. Quæstionis tamen est, an jure Authenticorum per Justinianum fuerint extirpatæ? De quo Leotard. *de usur. q. 2. à num. 40. Mart. de jurisdict. part. 2. cap. 7. num. 4. 5. Petr. Greg. d. cap. 3. num. 17. cum seqq. Molin. sup. num. 16. Fab. & Cenc. ubi proximè, præter alios, quorum memini num. 101. Usuræ quas intra certum modum Romani tolerarunt, vocabantur legitimæ, in quibus ingens fuit diversitas secundum negotiorum, & personarum differentiam, ut videre est apud Molin. ac Petr. Greg. *ubi sup. Leotard. q. 4. à num. 38.**

Jure regio Partitarum fœnoris usum interdicitur scribit Greg. Lop. *in l. 3. gloss. 2. tit. 1. p. 5. at Judæis permissus probatur l. 22. tit. 12. partit. ead. l. 1. tit. 6. lib. 8. Recop. quâ penitus etiam Judæis facultas fœnerandi justissimè auferitur, prout in regnis pluribus, & provinciis similiter stabilitum habetur, ut referunt Petr. Greg. & Leotard.*

Ad Num. 7.

Ex hoc sacro eloquio Deuteron. cap. 23. videtur Hebræis facultas fœnerandi exteris infidelibus tributa, ibi: *Non fœneraberis fratri tuo, sed alieno.* De cujus interpretatione consulendi Molin. *de just. & jur. tract. 2. disput. 304. num. 18. Azeved. in l. 1. num. 69. tit. 6. lib. 8. Recop. Villalob. in Sum. part. 2. tract. 22. diff. 2. Leotard. de usur. q. 98. num. 25. Less. de just. & jur. lib. 2. cap. 20. dub. 4. Barbof. in collekt. cap. Post miserabilem, de usur. Bonacin. disp. 3. de contract. q. 3. punct. 2. Petr. Greg. sup. num. 22.*

Dici posset, quod Deus, ut juris divini, & naturalis author dispensans, permisit Hebræis fœnoris usum in infideles, ad majus malum vitandum

dum, ne scilicet per usuras fratrum fidelium substantiam usurparent ex effrenata illorum avaritia, ac scenerandi propensione: quemadmodum propter eorundem cordis duritiam licuit repudium, violata naturali indissolubilitate vinculi matrimonii, *Matth. cap. 19.* de quo Sanch. de *Matrim. lib. 10. disp. 1. ex n. 4.* Petr. Greg. n. 20.

Deinde cum Deus sit omnium supremus, ac universalis Dominus, *Psalmo 23. Domini est terra, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & universi qui habitant in eo*; tale jus tribuere potuit Israelitis in infidelium bonis, ut per usuras illa licite sibi quærerent, sicut concessum est ipsis & terram promissionis, ejectis possessoribus occupare, *Genes. cap. 15.* & *Egyptios in exitu spoliare, Exod. cap. 12.* Utrum Judæi scenerantes infidelibus tunc peccarent, deduces ex traditis per Sanchez *sup.*

Ibi: *Nam et si mihi liceat bellum.*

109 Supponitur bellum justum geri, & quæritur an liceat hostibus sub usuris mutuare? Inficiatur cum D. Covar. communis, quam sustinent *Vgolin de usur. lib. 10. §. 2. num. 1.* Villalob. *Errar. comm. opin. lit. V. num. 107.* Felician. *de censib. lib. 1. cap. 5. n. 17.* Petr. Greg. *partii Iur. Canon. lib. 3. tit. 5. num. 5.* Oppositum tenet, ac pluribus probat *Leotard. d. q. 98. num. 16. cum seqq.* Petr. Greg. *sup. num. 22.* Pro conciliatione distinguere potest, ut si hostes usurpata retineant, liceat in compensationem usuras ab illis exigere, alias non: qua distinctione utitur aliud agens *Barbosa collectan. cap. Post miserabilem, num. 2. de usur.*

Ad Num. 8.

110 Summus Pontifex nequit dispensare, ut fœnus licitum habeatur, & absque peccato possit exerceri. *Cenc. de censib. decis. 155. num. 5.* Azeved. *in l. 1. num. 48. tit. 6. lib. 8. Recop. Farinac. decis. 7. num. 2.* Sayr. *in Clavi Regia, lib. 3. cap. 10. num. 8.* Didac. Per. *in rubric. tit. 2. gloss. 1. vers. Terriò, lib. 8. Ordin. Mol. de just. & jur. tract. 2. disp. 304. num. 19.* Non enim Pontificiæ potestati facultas dispensandi contra jus divinum permittitur *Molin. ubi proximè, & obfero Practicar. cap. 31. num. 15.* Obstare videtur (si verum habet) quod refert *Greg. Lop. in l. 22. gloss. 1. tit. 12. p. 5.* nempe in Hispania quondam ex concessione Pontificis scenoris usum Iudæis permissum fuisse (sed hoc quoad forum externum dumtaxat sustineri posset,) ut prænotatur *sup. n. 105.* Vide *Jul. Clar. verb. Usura, n. 7.*

Ibi: *Idem respondendum esse censco.*

111 Non valet statutum, aut consuetudo exercitium scenerandi licitum efficere. *Azeved. sup. n. 51. Cenc. d. decis. 155. n. 3.* *Farinac. decis. 306. num. 1.* *Barbosa ex pluribus collect. cap. Quia in omnibus, num. 7. de usur.* *Leotard. cum aliis tract. de usur. q. 79. à num. 3.* ubi de statuto, & *q. 99. num. 4.* qui ait consuetudine sceneratores à pœnis excusari: atque *num. 5.* addit, quod ubi ambigitur, an contractus sit usurarius, ex consuetudine licitus haberi poterit; sed si apertè usuram contineat, quæ jure divino prohibetur, nec lex, nec consuetudo illi derogare valebit, *cap. ult. de consuet. ubi Barbosa collect. n. 9.*

Ibi: *Posse Romani Pontificis privilegio.*

Hæc propositio sustinenda non est ex præmissis *sup. num. 110.* Nam Judæis sicut Christianis usus scenerandi vetatur, ut caverur *l. 1. tit. 6. lib. 8. Recop. ubi Azeved. n. 66. Leotard. q. 100. n. 32. Greg. Lop. in l. 22. gloss. 1. tit. 12. p. 5.* Petr. Greg. *Syntagm. lib. 22. cap. 3. num. 23.* *Molin. & Jul. Clar. ubi proximè, Barbosa cum aliis collect. cap. Post miserabilem, num. 2. de usur.* Ipsi verò Hebræi falsò opinantur, sibi licere in nos usuras exercere, juxta illa *Deuteronomii cap. 23.* verba, *Non sceneraberis fratri tuo, sed alieno*, ut advertit *Leotardus*; nam illa legalis permissio jam expiravit, sicut & cætera judicialia per legem Gratiæ abrogata noscuntur, de quo *sup. lib. 1. cap. 17. n. 8.*

Unde non licet Principibus permittere, ut Judæi fœnus exerceant, *Molin. Azeved. & Jul. Clar. ubi sup.* eos tamen à peccato excusat *Molina*, si aliquando in eventu raro, ob majus malum, ac scandalum usurarios non coërceant, & tolerant: imò *Ecclesia Hebræos sceneratores, etsi foris sint, plectere potest, ac debet.* *Clar. ibidem, Petr. Greg. sup. lib. 42. cap. 8. n. 15.*

Ad Num. 9.

Est præmittendum, usuram nedum in contractibus, sed etiam in ultimis voluntatibus intervenire posse, nec sustineri defunctorum dispositiones, quibus ad scenerandum occasio præbeatur, cum nemo possit facere, quin leges, maxime naturalis, locum habeant in suo testamento, *l. nemo 58. de legat. 1. notant Leotard. de usur. q. 18. num. 1. Azeved. in l. 1. num. 53. tit. 6. lib. 8. Recop. Roderic. de ann. reddit. lib. 3. quest. 7. in fin. Joan. Grivell. decis. 149. num. 4. Cald. de empt. & vend. q. 29. num. 32. Avendañ. de exequend. mandat. part. 2. cap. 29. n. 9.*

De intellectu legis *3. §. ult. de ann. legat. ac de legatorum usuris, novissimè Avendañ. de censib. cap. 3. à num. 6.* ac plenè *Leotard. d. q. 18. per tot.* ubi decem distinxit casus, quos prætermisissis aliquibus difficultate carentibus expendimus. Sed antea constitui debet cum *D. Covar.* regula universalis, ac communis: aut enim legatarius exigere valet quantitatem legatam, & tunc non tenet jussus testatoris de præstando annuo reddito donec illa persolvatur, quia mutuum tacitum, & usura lateret: aut agere impeditur adversus hæredem pro sorte relicta, & talis dispositio observabitur, exciufa usurarum labe. Ita *Fachin. controvers. lib. 6. cap. 72.* *Sim de Prætis de interp. ult. volunt. lib. 2. interp. 2. dub. 2. n. 133.* *Roderic. sup. q. 6. num. 8.* *Peregrin. de Fideicom. art. 11. num. 28.* *Felician. de censib. lib. 2. cap. 5. num. 1.* *Cenc. eod. tract. q. 44. num. 10.* ubi plures *Leotard. d. quest. 18. num. 7. 8.* *Avend. de censib. cap. 3. num. 8. 9.* *Cancer. variar. part. 2. cap. 7. n. 36. cum seqq.* *Joan. Paul. Meli. de alim. cap. 48. n. 11. & 12.*

Hinc in primis ille casus venit decidendus, qui est tertius apud *Leotardum*, cum scilicet testator legat mille purè, jubens ut donec persolvatur quantitas, hæres in singulos annos pro centenis sex legatario pendat: quæ species proponitur ab *Vlpiano in d. §. fin.* Et licet eo jure dispositio sustineretur intra legitimum modum, nam sic usuræ permittebantur; hodie tamen cum nullæ sint

sint licitæ, legatarius nihil ultra sortem ex dilatione solutionis poterit percipere, quia agens relictam quantitatem extorquere in judicio non prohibetur. Ita post *D. Covar. hic*, *Peregrin. sup. num. 78.* *Caldas d. cap. 29. num. 33.* *Roderic. num. 16.* *Meli. sup. num. 11.* ubi plures, *Cancer. ubi proximè, Leotard. num. 7. cum seqq.* ubi hanc sententiam contra adversarios tuetur, quam limitat *num. 14.* si legatarius ex mora hæredis incommodum senserit lucri cessantis, vel damni emergentis, quod etiam docet *D. Covar. vers. Quod si legatarius.* *Accedit Fachin. sup. vers. Postremo cum legatarius.* *Plot. de in lit. jurand. §. 11. n. 28. 29.* Quod accipe usque ad concurrentem quantitatem.

117 Quartum adjungit casum *Leotardus*, si quis legat quingenta ad tempus præstanda eo gravamine, ut pecuniâ non solutâ, ex die præfinita hæres quadraginta annuatim exhibeat legatario pœnæ nomine. Et quanvis non levis sit controversiâ, idem ac in præcedenti quæstione propter rationis paritatem resolvit *D. Covar. in præfenti*, cui accedunt *Leotard. cum aliis num. 17.* *Cald. num. 32.* Quæ resolutio ut præcedens limitatur quoad interesse lucri cessantis, aut damni emergentis.

118 Quintus expenditur à *Leotardo* casus de legato alternativo certæ quantitatis semel solvendæ, aut annuæ pensionis, quod procul dubio subsistet, cum legatarius agere nequeat præcisè ad sortem. *D. Covar. infr. vers. Eadem projecto ratione, Leotard. cum pluribus num. 18.* *Meli. r. 13.* *Cancer. sup. num. 38.* *Avendañ. de censib. cap. 3. à n. 6.*

119 Sextus subjungitur, quando parens pro legitima mille relinquens gravat hæredem, ut dum non solverit, annuam præster filio quantitatem: quæ dispositio non sustinebitur, cum hic valeat summam principalem statim exigere, nisi aut in hereditate paternâ res frugiferæ existant; nam loco fructuum, qui illi ex legitima debentur, jure redditum percipiet: aut si ex dilatione solutionis damnum filius patiat, nam quantum sua interest, poterit in pensionibus annuis capere. *Leotard. n. 19. 20.* *Merlin. de legitim. decis. 29. n. 3.*

120 Occurrit septimus, quoties testator jubet dari Titio mille post biennium, & quod interim octoginta, vel centum pro singulis annis legatario solvantur: hic nullum usuræ periculum adest, cum Titius ante tempus agere non valeat, nec testator prohibeatur legare centum pro unoquoque anno, & postea mille, transacto biennio. *Leotard. d. q. 18. ex num. 23.* *Cald. de empt. cap. 29. num. 6.* *Sesse decis. 68. num. 46.* *Roder. de ann. redditib. lib. 3. q. 6. num. 27.* *Felician. sup. lib. 2. cap. 5. num. 6.* *Surd. de alim. tit. 8. o. 29. num. 6.* *Meli. cum multis num. 12.* Sed si ultra biennium exactio differatur, legatario non licebit assignatam excipere pensionem, nisi ratione justis interesse. *Farinac. decis. 447. part. 1.*

121 Subsequitur octavus, si testator certam legaverit quantitatem ad tempus quo hæres voluerit, cum onere ut interim redditum legatario in annos singulos tribuat, defuncti voluntas observabitur absque usuræ labe, quia legatarius petere summam relictam non valebat. *Felician. sup. num. 3.* *Leotard. num. 23.* *Grivell. d. decis. 149. num. 10.* *Cald. ubi proximè, Roderic. num. 6.* *Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 9. num. 24.* consentit *D. Covar. vers. Eadem projecto.*

122 Nonus constituitur, ubi relinquitur certâ quantitas in bonis hæreditariis tradenda, ita ut

dum non traditur, annua pensio solvatur, quæ licite percipietur loco fructuum, quos res legatæ ferrent. *Leotard. cum aliis num. 32. 33.* ubi limitat si pensio respectu fructuum sit excessiva, quæ restrictio dubia redditur ex eo, quod legatum istud, etsi quantitatem sonet, verè non legatur pecunia, sed bona, in quibus mutuam consistere nequit, & consequenter nec usura, ex dictis *sup. num. 25.* quod ipse *Leotardus* agnoscens inquit, *Saltem pensio injusta esset.* Verùm nec injustitiam reperiri arbitror; nam testator pro libito de bonis suis disponens, potest gravare hæredem, ut alii tribuat quicquid ipse jussit; unde etsi res prorsus forent steriles, in quibus quantitas legata solvi deberet, posset velut in pœnam constringere hæredem, in traditione morâ commissâ, ut annuam summam legatario præstaret, quam ex voluntate defuncti pro carentia rerum hæreditariarum, quibus potitur hæres, absque usurâ, & injustitiæ vitio legatarius accipiet.

Decimus, & ultimus adjicitur casus, quoties legatur certa quantitas, ut per hæredem utiliter expensâ in emptione census, fundi, vel alterius rei frugiferæ, fructus legatarius lucretur, eâ clausulâ, ut donec res comparentur, hæres annuatim pendat ad rationem quinque, vel sex pro centenis, quod nullo jure illicitum censetur. *Gratian. d. decept. cap. 400. n. 38.* *Pacific. de Salvian. inspect. 5. cap. 4. n. 387.* *Leotard. d. q. 18. n. 34.* *Scaccia. de commerc. §. 7. gloss. 2. num. 55.* *Merlin. de legit. decis. 29. num. 1.* *Meli. sup. n. 16.*

Verf. *Quod si legatarius.*

Docemur hic quod sæpè repetitum relinquitur; nam quoties legatarius ob moram hæredis sustinet detrimentum damni emergentis, aut lucri cessantis, indistinctè poterit annuam quantitatem à testatore assignatam, quatenus correspondeat justo interesse, percipere: nec refert an possit exigere, necne legatam pecuniam legatarius, de quo *sup. num. 116. 117. & 119.*

Verf. *Sed ubi legatarius.*

En pars posterior distinctionis traditæ *sup. num. 115.* & exempla habes *num. 118. 120. 121.* Cum legatario liceat percipere redditum annuum ex voluntate testatoris, quoties nequit relictam quantitatem in judicio exigere, in dubium potest revocari, an idem juris sit si legatarius omnem adhibuerit sollicitudinem, sua actione deducta, nec jus suum consequi potuerit ob judicis iniquitatem, adversarii potentiam, aliamve rationem? Videtur affirmativè respondendum, cum hoc casu cesset, sicut in illo, suspicio usurarum ex mutuo tacito; quandoquidem legatarius non ultrò penes hæredem pecuniam legatam relinquit, in quo usuraria pravitas consistit, & lateret, ut notat *Leotard. num. 24.* cui suffragatur resolutio communis de vidua exigente, quæ extat *sup. num. 64.*

Verf. *Eadem projecto ratione.*

Hæc species proponitur à *Consulto in l. 3. §. ult. de ann. legat.* ut ibi observavit *Cujacius*, de qua supra actum, *n. 121.*

Ex prænotatis definitur potest, quid si fœminæ duo millia testamento quis reliquerit pro dote, ut Religionem

Religionem ingrediatur, gravato hærede, ut quoad illa solverit, centum pendat annuatim, an illud monasterium ingressa sub spe futura numerationis, annua quantitas licite capi possit? Videtur quod non, cum monasterium ad sortem agere non impediatur, juxta regulam superius traditam, num. 115. Sed aliud est tenendum ex dictis num. 124. quoniam pro justo interesse pensio sine crimine capitur; sustinet enim monasterium damnum emergens, dum moniali exhibet alimenta; & lucri cessationem, quia dotes monialium otiosæ non existunt, sed utiliter collocatæ in censuum frequenti emptione, vel aliter, utilitatem reddunt communitati.

127 Cui resolutioni adstipulatur Barbof. collect. cap. Salubriter, num. 6. de usur. dum docet, decisionem ejus constitutionis procedere etiam in matrimonio spirituali, ita ut si qua mulier, promissâ per parentem, vel alium dote, professionem emiserit, monasterium, dum solutio differtur, possit & fructus pignoris accepti lucrari, & consequenter de certa quantitate annuatim solvenda pacifici. quod utique ex voluntate testatoris procul dubio licebit.

SUMMARIUM.

- 1 Tutores Jure Civili pecuniam pupillarem utiliter expendere, seu fœnori dare tenebantur.
- 3 An transeat hæc obligatio ad hæredes tutorum.
- 3 A quo tempore tutores cogebantur usuras pecuniam pupillaris solvere.
- 4 Solvunt usuras pupillares, donec bona administrationis retinent.
- 5 Hoc præscribitur, si diu rationes dominus exigere omiserit.
- 6 Usuras quas tutores solvere compellebantur.
- 7 Quando non licebat tutoribus pecuniam pupillarem sub usuris mutuare.
- 8 Usura pupillares hodie sublata sunt, nec eas exercere pietatis prætextu licet.
- 9 Tutor qui otiosam habet pupillarem pecuniam, quomodo damnatur.
- 10 Quid probare debet minor: & an cogatur solvere interesse pro pecunia, quam à debitoribus non exegit, ibid.
- 11 Tutores in Hispaniâ quomodo ad interesse damnantur.
- 12 Idem in curatoribus minorum ac in tutoribus quoad usuras, vel interesse observatur.
- 13 Si testator, qui tutorem dedit, eum liberum esse caverit ab eo, quod tutela judicio deberet, non damnabitur ad usuras seu interesse, nisi pecuniam in proprios usus verterit.
- 14 Utrum liceat sic societatem contrahere, ut unus nulli periculo se exponens, lucrum percipiat? qui disputent.
- 15 Societas contrahi potest, ut unus pecuniam, alter operam impendat, & commodum, & damnum æquis portionibus inter eos dividatur, & in dubio sic divisio fieri debet.
- 16 In hac societate quomodo quisque periculum sustineat.
- 17 In ipsa societate non communicatur capitale.
- 18 De justitiâ ejus societatis qui egerint.
- 19 In præfata societate utrum capitale dividatur, & num. 20.
- 21 Contractus societatis celebratus creditur, etsi

- dicatur socius pecuniam mutuo dare ei, qui operam est adhibiturus.
- 22 Conferenti pecuniam ad societatem non licet convenire, ut lucrum commune sit, & damnum ad socium solum spectet: nec quod pars capitalis semper salva sit, altero socio periculum sustinente, si totum capitale extinguitur, & n. 23.
 - 24 In societate qualiter equalitas servanda, & an valeat pactum, ut lucrum sit commune, & ad unum ex sociis duntaxat damnum spectet
 - 25 Inter socios fraternitas quædam contrahitur, propter quam non conveniuntur, nisi quatenus facere possunt.
 - 26 Utrum sociis non equaliter conferentibus, pactum sit licitum, quod lucrum pro virili distribuat equaliter.
 - 27 Qui plus confert ad societatem industria, & labore, plus ex lucro percipere debet, & è contra qui minus confert.
 - 28 Sociis adhibentibus cunctis operam, ac industriam, non attenditur ad divisionem, an unus magis laboris & industria impenderit: & quid si filii unius ex sociis laborarent, remissivè.
 - 29 Pacta inæqualitatis in societate sustinentur, nisi de ipsorum iniquitate constet aperte.
 - 30 In societate expressa bonorum omnium quomodo divisio faciendâ.
 - 31 In hac societate non inspicitur quis ex sociis plus consumpserit in necessariis, aut si plus sit lucratus.
 - 32 Filiâ unius socii omnium bonorum an dos ex bonis societatis communibus constituenda?
 - 33 Ubi unus ex sociis pecuniam, alter operam adhibet, quid operetur pactio, ne hic de damno teneatur.
 - 34 Quid si idem pactum adjiciatur in favorem conferentis pecuniam.
 - 35 Lex Si non fuerint, §. Ita coiri, ff. pro socio, intelligitur, & exponitur.
 - 36 Societas utrum licite ita contrahi possit, ut pecuniam exhibens nullum periculum subeat, & annuam quantitatem percipiat, & num. 37. 38. 39.
 - 40 Pacta iniqua societatis arbitrio boni viri ad æqualitatem reducuntur, etsi damnificatus asserat se donare.
 - 41 De nautico fœnore apud Romanos.
 - 42 Capitis Naviganti, de usur. referuntur Interpreses.
 - 43 Dicitur caput Naviganti, interpretatur, & num. 44.
 - 45 Quando liceat credere pecuniam, vel merces, constringendo debitorem ut certam solvat ultra sortem quantitatem pro periculo nautico, quod creditor sustinet ultroneus.
 - 46 Hadriani intellectus ad caput Naviganti, rejicitur.
 - 47 Utrum qui pecuniam dedit ad nauticum fœnus, teneatur restituere quod pro periculo accepit, & n. 48. 49. 50. & 51.
 - 52 Opponitur resolutioni argumentum, & solvitur.
 - 53 Nauticum fœnus an Jure Pontificio sit sublatum?
 - 54 Pretium pro asscuracione in nautico fœnore licite percipiunt, quanquam asscurator operam nullam adhibeat.
 - 55 Utrum liceat pro fidejussione pretium percipere? & num. 56. 57. 58. & 59.

60 Fidejussore

CAPUT II.

Ad Num 1.

- 60 Fidejussore pretium accipiente, non contrahitur mandatum, sed contractus innominatus, & de ejus effectibus.
- 61 In fidejussione pro pretio quid cavendum, ne usura, vel iniquitatis vitium irrepat.
- 62 Cur dicatur pactum legis commissoria, à quo Imperatore omnino deletum, & à quo ex parte restitutum.
- 63 Pactum legis commissoria in pignoribus quâ formâ concipiatur. Jure Pontificio, & Regio Hispano prohibetur.
- 64 Non valet in feudo, si actum sit, ut pecuniâ creditâ intra certum tempus non solutâ pignus feudi titulo cedat creditor.
- 65 Pactum legis commissoria inter tertium, & debitorem an subsistat. Quid in fidejussore? Refertur opinio docens valere, ibid.
- 66 Adducitur contraria, & amplectitur.
- 67 Ratio traditur, & interpretatio ad l. fin. de contr. emption.
- 68 Alia interpretatio refutatur. Pactum legis commissoria non tenet de quavis re debitoris, etsi obligata non sit pro debito, ibid.
- 69 Pactum legis commissoria reprobatum, etsi res solam generaliter sit obligata.
- 70 Pactum legis commissoria reprobatum quibuscumque verbis conceptum.
- 71 Mens D. Covar. explicatur, qui non distinguit fidejussorem à creditore quoad reprobarionem pacti legis commissoria.
- 72 Alia interpretatio legis finalis de contr. empt. reprobatum.
- 73 Pactum valet, ut debitore non solvente tempore præfinito, pignus creditori pro justo pretio cedat. Sed in censu reprobatum ea pacto, ibid.
- 74 Valet iidem si convenerit, ut res maneat creditori simpliciter; nam subintelligitur pro justo pretio.
- 75 Lex 12. tit. 13. p. 5. qua obstat conclusioni præcedenti, interpretatur.
- 76 Pactio non valet, si convenerit, ut pecuniâ non redditâ, pignus detur in solutum.
- 77 Conclusio tradita n. 73. corroboratur, & à pactis suspectis abstinendum suadetur.
- 78 Lex commissoria in pignoribus detestatur, & ratio quâ prohibetur, remissivè.
- 79 In pacto legis commissoria ferè semper iniquitas latet propter excessum valoris pignoris.
- 80 Pactum legis commissoria unde dictum, remissivè.
- 81 Pactum legis commissoria non consistit, quanquam postulante debitore adjiciatur, nisi aliquid ipsi utilitatem afferat.
- 82 Debitor qui promisit vendere pignus creditori, nisi solverit, poterit post diem præfinitam, purgatâ morâ, offerre pecuniam, ac rem retinere.
- 83 Utrum pactum legis commissoria post contractum perfectum, ex intervallo adjectum subsistat.
- 84 Satisfit objectioni, ac rationi, quæ pro affirmativa opinione reprobatâ adducitur.
- 85 Pactum legis Commissoria an valeat si pecunia creditâ æquetur pignoris estimationi? & n. 86. & 87.
- 88 Pignoris æstimatio an faciendâ secundum tempus, quo pecunia creditur, vel quo solvi debet ex conventionione, & n. 89.
- 90 Pactum legis Commissoria an firmetur juramento, & n. 91.
- 92 Renunciatio legum, quæ pactum legis commissoria damnant, non sustinetur.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Tutoribus quondam Jure Civili non solum licuit, sed etiam incubuit pecuniam pupillarem dare fœnori, ita ut totius quantitatis, quam ratione administrationis percepissent, nisi alias utiliter collocarent, usuras pendere judicio tutelæ cogere leviores juxta regionis consuetudinem, l. Tutor qui 8. §. Sed si negavit, vers. Ex catervis, l. Si tutor constitutus 16. cum similibus, de administrat. tutor. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 224. n. 17. Tusch. lit. V. concl. 442. n. 34. Petr. Greg. Syntagm. lib. 13. cap. 10. n. 10. Leotard. tract. de usur. 20. n. 2. Cujac. ad tit. C. de usur. pupill. Guttier. de tutel. part. 2. cap. 9. n. 4. 5. Escobar de ratiocin. cap. 14. n. 6. vers. Et hæc necessitas, Osuald. lib. 15. cap. 19. ad fin. Bæza de decim. tutor. cap. 2. n. 92. 94. Ayora de partition. part. 1. cap. 4. n. 22. Barb. collect. l. 24. n. 15. C. de adm. tut.

Hæc tutorum obligatio similiter in hæredes transit, si administrationi se immisceant, aut petere pupillo curatorem, seu tutorem omittant, d. l. Tutor qui, §. Pecunia, d. Cum ostendimus 4. §. Usuras, de fidejuss. tutor. Tusch. ubi proximè, Guttier. n. 21. Bæza n. 95. Iodoc. Damouder. de patroc. pupil. tit. de intereff. pupil. n. 46. Leotard. num. 13. Hermof. in l. 10. gloss. 4. n. 227. tit. 1. p. 5.

Ibi: Statim acceptâ tutelâ

Usura pupillares non computabantur in tutorem à die suscepti muneris, sed post semestre, quod illis conceditur, ut pecuniam tutò, ac utiliter possint collocare: deinceps singulis annis binestri usuris tutor non oneratur, ut creditam pecuniam exigat, & iterum fœnori tradat, d. l. Tutor qui, §. Usura, d. l. Si tutor constitutus, Cujac. observat. lib. 5. cap. 12. Osuald. ubi sup. Escobar n. 4. Guttier. n. 27. Bæza n. 96. Hujusmodi dilatio denegatur tutori in proprios usus clam, & illicitè pecuniam pupillarem expendenti, d. §. Usura, Cujac. ubi proximè.

Curfus verò usurarum, finitâ tutelâ, non suspenditur, sed usque ad restitutionem bonorum tutelæ persistit, d. l. Tutor qui, in fin. l. Lucius Titius 47. §. Quæstum: de admin. tutor. l. 1. §. ult. de usur. Cujac. ad tit. C. de usur. pupillar. Leotard. ubi proximè, Guttier. n. 20. Pichard. in §. Tutores, n. 16. Inst. de oblig. qua ex quasi cont. nasc. ubi limitat num. 18. si tutor ab administratione se absteat, l. 29. §. 1. de adm. tutor. Est observandum quod si is, cujus bona administravit tutor, viginti annis omiserit rationes exigere, ac reliqua petere, præsumitur usuras remissivè à quo tutela finita est, l. Maxime 30. de administrat. tutor. l. Cum quidam 17. §. 1. de usur. Leotard. d. q. 20. n. 22.

Ibi: Nec iidem tenebitur tutor.

Ubi tutor clam pecuniam pupillarem in proprios vertebat usus, onerabatur omnium gravissimâ usurâ, nempe centesimâ sic dictâ, quia singulis mensibus centesima sortis pars exsolvebatur ad rationem unius pro centenaria, quæ sicut aliarum omnes, hodie abolevit. Tusch. sup. n. 34. Leotard. ubi proximè, Pichard. n. 14. Cujac. ubi pronuper, Ayora n. 30. Roder. de ann. reddit. lib. 3. cap. 10. n. 2. Illa verò facultas, & necessitas pecuniæ pupillariorum fœnerandæ ita est temperata, ut si ex fructibus bonorum tutelæ pupillo alimenta possint ex-

C hiberi,

hiberi, tutore non liceat sub usuris pecuniam mutuo dare, *authent. Novissime, C. de administrat. tutor. Tusch. & Petr. Greg. ubi sup. Bacz. n. 93. Ayora num. 33. Barbosa cum aliis collect. d. authent. n. 2. Cujac. novel. 72.*

8 Hæc omnia quæ præmisimus, ad Jus Civile spectant, quo usuræ legitimæ permittebantur: nunc alio utimur, cum fœnerandi abusus execrabilis prorsus interdicitur, ideo nulla ex causa fas erit pecuniam pupillarem credere sub usuris. Molin. *d. disp. 224. num. 18. Leotard. num. 5. Bacz. ubi proximè, Guttier. num. 4. Roderic. num. 10. Tusch. ubi sup. Barbosa cum pluribus collect. l. Tutores, num. 16. C. de administrat. tutor. quod D. Covar. nos docet hic, quidquid nonnulli contrà senserint, quos refert, ac refutat Leotard. num. 4. 6. & 7. Nec pro alimentis pupilli, sicut nec pro alio quovis insigni pietatis opere licebit fœnerari. Roderic. ubi proximè, Leotard. num. 26. Novellam Justitiani, cujus nuper meminimus, post alios reprobantes, quibus nuper accessit Barbosa ubi proximè, & collect. cap. Super eo, n. 11. de usur.*

Verf. Illud sanè observandum.

9 Tutores quanvis pecuniam pupillarem prohibeantur fœnerari, tenentur tamen eam utiliter implicare ementes prædia, aut expendere ad aliquam licitam negotiationem, ex qua augeat pupillorum substantia: quod si tutor, aut curator neglexerit, ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis iudicio tutelæ damnabitur. Leotard. *d. q. 20. ex n. 8. Guttier. de tut. part. 2. cap. 9. num. 5. & 16. Ofsuald. lib. 15. cap. 19. ad fin. Tusch. lit. V. concl. 441 n. 4. Hermos. d. gloss. 4. num. 226. Molin. ubi sup. Bacz. num. 93. cum seqq. Escobar *d. cap. 14. num. 3. & 5. verf. & hæc necessitas, Roderic. d. cap. 10. n. 11. 18. Surd. decis. 279. num. 10. Ayora n. 21. 22. Damouder. de patroc. pupil. tit. de pupil. interesse, num. 43. Barbosa ubi proximè, n. 15. Trullench lib. 7. cap. 27. dub. 2. n. 6.**

10 Ut autem istud interesse tutor exhibere cogatur, non sufficit pecuniam pupillarem penes eum extitisse, opus enim est ex parte minoris probari, quod tunc fuerint prædia venalia, quæ emere expediret, vel alia occasio pecuniæ utiliter, ac licite collocandæ; aliàs tutor damnari nequit, nisi constet pecuniam ad proprios usus impendisse, quia propter dolum ad interesse boni viri arbitrio tenebitur, Menoch. *de arbitrar. cas. 49. num. 6. Damouder. num. 66. 70. & 75. Escobar num. 6. Roder. num. 12. 13. Bacz. num. 99. Guttier. n. 6. Ayora num. 28. & n. 31. quod tutor non solvit interesse pro pecunia, quam à debitoribus pupilli ex negligentia non exegit. Sed consule Guttier. *d. cap. 9. ex num. 33. contrà sententiam,**

Ibi: Quo fit, ut in ea provincia.

11 Sic apud nos receptum est, ut tutores, aut curatores pecuniæ pupillaris, quam retinuisse constat, interesse persolvant, etiam nulla per minorem probatione facta, ad rationem quinque pro centenario, quod est pretium legitimum censuum redimibiliū, qui frequentissimè in Hispania vendi solent. Idem videtur dicendum, si ob commercii assiduitatem facile possit expendi pecunia ad licitum lucrum juxta regionis consuetudinem. Molin. *d. disp. 224. num. 18. Ayora n. 30. Escobar n. 7. Barbosa collect. d. l. Tutores, n. 15. C. de administrat. tutor.*

12 Quæ de tutore hucusque tradidimus, æquè procedunt in curatore, administratore bonorum Ec-

clesiæ, ac similibus, ut observant Hermosilla & alii ex jam laudatis.

13 Illud omittendum non est, quod ex aliis tradit Guttier. *de tutel. part. 2. cap. 9. n. 7. videlicet tutorem testamentarium non teneri ad usuras, seu interesse ex negligentia, si per testatorem illi remittatur quidquid tutelæ iudicio debuerit: sed hæc liberatio non proderit si pecuniam pupillarem clam usurpans, in proprios usus converterit ad instar prædonis.*

Verf. Cæterum satis contro-versum.

14 Frequens maximè apud Theologos disceptatio est, an liceat conferenti pecuniam ad societatem pacisci, ut socius, sive commodum, sive jacturam ex negotiatione reportet, teneatur ad certam quantitatem solvendam ultra capitale, quod finita societate restituet, omne periculum in se suscipiens: De qua plenè Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 417. Less. cod. tract. lib. 2. cap. 25. dub. 3. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 24. dub. 2. Bonacina Sum. disp. 3. q. 6. num. 3. Leotard. tract. de usur. q. 31. ex num. 2. Narbona in l. 15. gloss. 1. & 2. tit. 18. lib. 5. Recop. Parlad. quotidian. lib. 2. cap. 2. à n. 10. Gait. de credit. cap. 2. q. 5. n. 1929. cum seqq. Morl. Empor. jur. tit. 8. q. 25. ex n. 28.*

Ad Num. 2.

15 Potest ita contrahi societas, ut quis pecuniam, alter operam, & industriam conferat eo pacto, ut lucrum & damnum utrique sit commune. Leotard. cum aliis num. 27. Ant. Gom. *variatur. lib. 2. cap. 5. n. 5. Petr. Greg. Syntag. lib. 27. cap. 4. n. 10. Scacc. de commerc. §. 1. gloss. 7. part. 2. ampl. 20. n. 4. Fab. in ration. l. Cum duobus, §. Vtrum, ff. pro socio: & sic in dubio æqualiter divisio fieri debet, quoniam præsumitur industria æquivalere pecuniæ. Menoch. *de arbitrar. cas. 125. n. 2. de quo Greg. Lop. in l. 5. gloss. 4. tit. 10. p. 5.**

16 Hac in societate, nisi aliud convenerit, quisque ex sociis periculum ejus, quod confert, sustinere debet: itaque si peracta societate, nihil præter capitale supervit, qui industriam adhibuit, jacturam laboris patitur. Rursus si initio negotiationis pecunia naufragio, vel alio casu pereat, detrimentum est illius duntaxat qui illam contribuit, socio operam non adhibente. Sic usu receptum est in commerciis, & actum intelligitur inter socios, qui juxta consuetudinem contrahere existimantur. Molin. *disp. 415. n. 5. & 7. Trullench d. cap. 24. dub. 3. n. 4. Barbosa in collect. l. 1. n. 7. C. pro socio. Morl. sup. n. 29. & alii, de quo infra. n. 19.*

Ibi: Quod autem diximus.

17 Hæc conventio, ut lucrum, ac damnum sit commune, non infringit naturam hujus societatis, prout eam D. Covar. intelligit, scilicet in ipsa negotiatione, non in capitali, quod non communicatur.

18 Ad cætera quæ Præses noster profequitur, ac de justitia ejus societatis, adire oportet Molin. *disp. 416. Trullench & Barbof. ubi proximè, Less. sup. dub. 2. Mantic. de tacit. conv. lib. 6. tit. 4. ex n. 7. Tusch. lit. S. concl. 187. à n. 4. Leotard. sup. n. 29. cum seqq. Mozz. de contract. tit. de societ. in princ. Morl. ex n. 29. Bonac. d. punct. 3. Scaccia d. part. 2. ampl. 9. n. 2. cum seqq. Pichard. in princ. n. 18. & in §. De illa, ex n. 8. Greg. Lop. in l. 3. gloss. 7. & in l. 4. gloss. 2. tit. 10. p. 5.*

Ibi:

Ibi: Imò hoc in casu.

19 Ubi industria sola per socium adhibenda tantum habetur, ut æquivaleret pecuniæ ab alio collatæ, & lucrum, & capitale æquis portionibus extincta societate distribui debet. Less. *sup. n. 10. Molin. disp. 415. num. 4. Menoch. d. cas. 125. num. 3. Adde Tusch. sup. num. 36. qui distinguit.*

20 Communis tamen sententia adversatur, quæ habet, capitale nunquam esse communicandum socio, qui solam operam, & diligentiam adhibuit. Fachin. *controv. lib. 2. cap. 95. Leotard. ubi proximè, Morl. sup. Felician. de societ. cap. 39. num. 3. Costa tract. de port. rar. q. 41. num. 4. Barbosa sup. num. 7. Gratian. discept. 360. num. 8. Fab. ration. l. Si non fuerint, §. 1. ff. pro soc. Et quidem ubi pecunia unius socii, & industria alterius sunt ejusdem æstimationis, si expressim convenerit, ut capitale sit utrique commune, ut æquitati consonum observabitur; sed si non appareat quid actum est, consuetudini stabitur, & in dubio nunquam erit divisioni locus, quod regulariter usu receptum est. Ita sentiunt Greg. Lop. in l. 10. gloss. 5. tit. 10. p. 5. Villal. *Arar. commun. opin. lit. S. n. 109. Escob. de ratiocin. lib. 2. cap. 22. Molin. disp. 416. n. 5. Trullench. sup. dub. 3. n. 6. & alii laudati sup. num. 16. Et societas ex consuetudine intelligitur contrahi, Leotard. n. 49. Escob. n. 1. Cenc. de censib. decis. 59. n. 7.**

Ibi: Quin & pecunia mutuo dari poterit.

21 Cum actus non tam ex verbis, quam ex mente agentium æstimetur, quod adnotavi *sup. lib. 1. cap. 13. n. 24. quanquam exprimitur pecuniam credi socio industriam adhibituro, cum verè societas licita contrahatur, non ideo usurarius censetur contractus. Leotard. cum aliis sup. n. 27.*

Ad Num. 3.

22 Pecuniam exhibenti ad Societatem non licet pacisci, ut damnum, si contigerit, totum socius sustineat, lucrum verò commune sit. Huic assertioni apertissime favet Bulla Sixti V. edita anno 1586. quæ in Bullario novissimo tom. 2. inter Bullas ejus Pontificis est quadragesima quinta, & illi subscribunt Ant. Gom. *variatur. lib. 2. cap. 5. n. 5. verf. Tertio inferitur, Mantic. de tacit. convem. lib. 6. tit. 8. num. 2. 18. Leotard. de usur. quest. 31. n. 2. Cenc. de censib. decis. 321. n. 11. Gait. de credit. cap. 2. n. 1929. verf. Axiomen, Trullench. in Decal. lib. 7. cap. 24. dub. 1. n. 5. Pichard. in §. De illa, n. 2. Inff. de societ. Ofsuald. lib. 13. cap. 16. ad fin. Parlad. *quotidian. lib. 2. cap. 2. n. 9. Narbona in l. 15. gloss. 1. n. 6. tit. 18. lib. 5. Recop. Cancer. variatur. part. 3. cap. 7. n. 51. Gratian. discept. cap. 389. n. 11. omiffis pluribus quos congerit Carleval. de judic. tit. 3. disp. 7. num. 16. Vide infra.**

23 Quæ sententia ampliatur, ut nec pars capitalis conferenti sit salva, si socio periculum ejus sustinente. Felician. *de societ. cap. 17. n. 10. Narbon. ubi proximè, Gait. num. 1931. apud quos alii.*

Verf. Huic conclusioni.

24 Ad intellectum legis Si non fuerint §. 1. ff. pro seq. & similitum consule Greg. Lop. in l. 4. gloss. 2. & §. 5. gloss. 4. tit. 10. p. 5. Fab. *ration. d. l. Si non D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.*

*fuerint, Pichard. ubi proximè, Narbon. sup. gloss. 2. à num. 9. Morl. Emp. Jur. tit. 8. quest. 25. num. 29. Ex quibus dicendum, quod æqualitas quæ in sociis desideratur, non est ut damnum, aut lucrum inter eos pro virili distribuatur, sed ut quisque reportet prout contulit ad societatem. Molin. rectè disp. 415. num. 2. ideo pactum, ut socius damnum non sentiat, & de lucro percipiat, legibus probatur, cum scilicet plus ille contribuit, sive in pecunia, sive industria, atque labore, qui excessus cum favorabili conventionem inæqualitatis compensatur; nam ut ait Faber, æqualitas ipsa suadet, ne fervetur æqualitas. Alioquin si socii æqualiter contulissent, pactio illa ut iniqua rejiceretur. Ant. Gom. *d. cap. 5. num. 5. Gratian. disceptat. cap. 768. à num. 23. Sic ea jura exponunt præfati D. D. & alii communiter. Quod notabiliter restringit Greg. Lop. si convenerit inter socios æquis portionibus non collatis, ut lucrum æqualiter distribuatur, de quo D. Covar. infra, verf. Tertio ex his.**

Ibi: Quod societas quedam fraternitas esse censetur.

Idem observant Menoch. *de arbitr. casu 125. 25 num. 2. Leotard sup. num. 49. Narbon. num. 2. Tusch. lit. S. conclus. 185. num. 18. Ofsuald. sup. Pichard. princ. Instit. de societ. num. 15. ideo hic contractus præ cæteris velut inter fratres postulat æqualitatem, Fab. in d. l. Si non fuerint, in princ. & hæc fraternitas magis inclinatur ad concordiam, quam naturalis; nam hæc naturâ inducitur, illa à voluntate, ac electione procedit. Fab. in ration. l. Verum, ff. pro soc. Ab hoc fraternitatis vinculo procedit, ne socius ultra quam facere possit, condemnatur, §. ult. Instit. de action. Fab. ubi promper.*

Verf. Hinc primò apparet.

Pro hoc, & proximo sequenti versiculo videas prænotata n. 24. & ibi laudatos.

Verf. Tertio ex his dubia.

Hujus sententiæ meminimus *sup. num. 24. in 26 fin.* quam videtur probare Greg. Lopez, Menoch. *sup. num. 6. etli D. Præsidi nostro displicuerit, sicut & Ant. Gom. d. lib. 2. cap. 5. num. 5. verf. Ex qua regula, de quo Tusch. d. concl. 285. à princ. Et nulla ratio discriminis excogitari potest, cur pactum quod reprobat in damno, in lucro sustineatur adversus æqualitatem in societate servandam pro portione, quam quisque contulit. Vide Pichard. n. 24. 25.*

Verf. Quarto hinc scribit.

Quoties pecuniæ æqualiter collatæ, unus ex sociis solus operam dat negotiationi, debet plus ex lucro percipere. Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 25. dub. 2. num. 20. nam tanto plus contribuit, quanto labor & industria æstimatur. Tusch. sup. num. 7. Pichard. in princ. num. 20. & 26. & de natura societatis est, ut qui plus expendit, sive in pecuniâ, sive in operâ, plus ex lucro percipiat. Pichard. n. 19. Trullench. sup. d. l. n. 5. verf. Tertio est. Tusch. n. 2. sicut è contra qui minus exhibet, minus lucratur. Menoch. *de arbit. cas. 125. n. 5. juxta illa Pauli 2. ad Corin. cap. 9. verf. 6. verba. Qui parçè seminar, parçè & metet. Vrsill. ad Afflict. decis. 58. ex n. 4.**

28 At si omnes socii pro utilitate societatis operam & industriam adhibuerint, non habebitur ratio an quis plus laboraverit, ut majorem lucri portionem percipiat. Pichard, cum aliis *ubi proxime*. Quid si unius socii filii laborarent, tradit Tusch, *sup. concl. 287. num. 27.*

29 Est animadvertendum, quod æqualitas societatis non consistit in indivisibili, sed habet latitudinem, sicut in emptione, aliisque contractibus; nam cum in ipsa non solum interveniat pecunia, sed etiam industria sociorum, & aliquando res aliæ, ut naves, quæ ad commercium deservire solent quoad æstimationem earum nil certi statui potest, quæ pendet ab arbitrio, & consensu contrahentium, ut per magis, aut minus varietur: unde pacta societatis servari debent, nisi de inæqualitate aperte constituerit, *l. 4. tit. 10. p. 5. l. Si non fuerint 29. pro soc. Molin. sup. disp. 415. n. 2.* Pichard. *in princ. n. 26.* ubi quod licet in foro externo socii se invicem decipere, *Inst. de societ. idem pactum inæqualitatis in illo sustinebitur, quod in foro animæ censeretur injustum.* Idem Pichard. *num. 25.*

Verf. Quintò inferitur.

30 In societate expressa bonorum omnium, quæ & futura undecumque quæsitæ continentur, nisi de lucris, & damni divisione convenerit, illud pariter distribuitur, quanquam socii non æqualiter contulerint, & in pactum deducere id licebit Molin. *disp. 412. n. 1.* Tusch. *lit. S, concl. 283. n. 55.* Trullench. *sup. lib. 7. cap. 24. dub. 3. num. 1.* Bonac. *de contract. disp. 3. q. 6. punct. 3. num. 2.* Dissentit Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 5. num. 5.* cui accedit Osuald. *lib. 13. cap. 16. finem versus.* Imò & patrimonialia ipsa, sive capitalia, etsi inæqualia sint, societate soluta æquis portionibus unà cum lucro dividenda scripsit ex D. Covar. *hic,* & aliis Trullench: quod verum puto si ita convenerit, non aliàs ut sentiunt Gomezius, ac Osualdus. Adde Menoch. *de arbitr. cas. 127. numer. 2.*

31 Præterea hac in societate nihil refert, an aliquis ex sociis plus expenderit pro familia amplitudine, aut industria plus acquisierit, quia pro virili æqualis inter socios divisio fiet. Greg. Lop. *in l. 6. gloss. 1. tit. 10. p. 5.* Tusch. *sup. num. 12. 13.* Trullench *ubi proxime.* Hev. Bolaños *comm. terrest. lib. 1. cap. 3. num. 9.* Menoch. *sup.*

Ibi: An ex bonis societatis.

32 Quidam sentiunt, filia unius ex sociis non deberi dotem ex bonis communibus societatis universalis, sed esse patri imputandam, nisi aliud convenerit inter socios Molin. *disp. 421. num. 4.* Azeved. *in l. 9. num. 23. tit. 9. lib. 5. Recop. & alii apud Cevall. com. cont. com. q. 189.* Contrarium docent Gregor. Lop. *ubi proxime,* Donell. *lib. 13. cap. 16. ubi Osuald. Bolañ. num. 8.* Menoch. *sup. num. 3.* Villal. *Arar. commun. opin. lit. S, num. 108.* de quo latè Tusch. *lit. S, concl. 285. à num. 15.* qui pro utraque sententia fundamenta, & sequentes expendit. Idem quod de dote respondendum erit de aliis sumptibus in honorem filiorum, vel ut bonis imbuantur literis factis, ex *l. Socius pro socio, §. 1. pro soc.*

Verf. Sextò poterit ex his.

Hæc pactio, ne conferens industriam solum ad damnum teneatur, inutilis est prorsus, quia ex natura contractus nunquam hic pecuniæ ab alio collatæ periculum sustinet, juxta opinionem communem, quæ est *sup. num. 16. 20.* Ac etiã idem pactum nihil operabitur ex sententia D. Covar. & sectantium, si industria, & labor non æquivalerit pecuniæ contributæ, cum nulli periculo subdatur qui industriam confert, sicut nec de capitali quicquam capere potest. Solum igitur proderit præfata conventio, cum industria, & pecunia cœquantur, quo casu periculum, & damnum pro proportione ad conferentem industriam spectat: quæ omnia D. Præses edocuit *sup. n. 2.* Sed hoc casu, ut conventio iniqua non sit, opus erit, quod industriæ æstimatio excedat valorem pecuniæ: sic talis excessus compensabitur pacto favorabili relevante industriam à damno; alioquin eveniret, ut inter æqualiter conferentes inæqualis fieret distributio, quod fraternitas socialis non patitur, ut adnotatur *sup. num. 24. & 25.* Nec mirum est, imò plerumque contingit, ut pluris ad societatem habeatur industria, quàm est pecuniæ capitale, lege *Si non fuerint 29. §. Ita coiri, ff. pro socio, ibi: Plerumque enim tanta est industria socii, ut plus societati conferat, quàm pecunia.*

Ex parte verò conferentis pecuniam talis conventio, ne damnum sustineat, & de lucro capiat, iniqua censetur; nam salva sorte, lucrum saltem incertum stipulatur, quod est contra naturam societatis. Cancer. *variar. part. 3. cap. 7. num. 51.* idem communiter reprobat, ut prænotatur *sup. num. 22.* nisi adhibitis conditionibus, de quibus mox cum D. Covar. dicendum. Licet autem pacta inæqualitatis non vitient societatis contractum, qui expulsis illis, boni viri arbitrio ad æqualitatem reducitur, Osuald. *d. cap. 5. ad fin.* aliud tamen respondendum videtur de hujusmodi societate, ac similibus, quæ usuræ suspicionem præferunt, ex præcitate Sixti V. decreto, ejusmodi contractus expressè prohibente.

Ibi: Fateor equidem, hunc sensum.

Casus, ni fallor, qui deciditur *in d. l. Si non fuerint, §. Ita coiri,* talis est. Duo parem pecuniæ quantitatem ad societatem exhibuerunt, sed unus solus negotiationis pondus assumpsit eo pacto, ut damnum, si contingeret, non sustinens, lucris portionem pro virili caperet, unde nulla inter socios resultat inæqualitas; quia cum socius negotiaturus in industria plus conferat, plus commodi percipere æquum est, atque ita absque periculo capitalis lucrum sperat; illudque periculum alter socius sustinet, qui minus, scilicet solum pecuniam contribuit: sic pariformiter conferunt, si periculum damni, & opera socii sunt ejusdem æstimationis, alioquin quoad excessum oriretur inæqualitas, & hoc apertissime illa textus verba demonstrant: *Si tanti sit opera, quanti damnum est.* Nam si negotiator socius non conferret pecuniam, ut æqualitas servaretur, opus foret ut opera non solum damno, sed etiam pecuniæ ab altero exhibita æquivaleret: sed quia uterque pariter in pecuniâ contribuerat, duntaxat æstimatio industriæ, ac laboris cum periculo

sortis, data æqualitate compensatur. Ne autem aliquid iniquitatis sub ea pacto latere videretur, subjicit Consultus quantum interfit ad augmentum societatis industria, quantisque laboribus, ac periculis qui negotia exercent, se exponere soleant ob commune sociorum bonum, quapropter eos relevari à periculo capitalis, iniquum haberi non debet. Adde Narbon. *in l. 15. gloss. 2. num. 12. tit. 18. lib. 5. Recop.*

Ad Num. 4.

36 Fas est tradere negotiatori pecuniam in societatem, itaut illæsa semper conferenti sorte certam quantitatem in singulos annos ex negotiatione dominus pecuniæ percipiat, nulli subjectus periculo. Hæc ut licite fiant triplex sub uno contractus celebratur, societatis, assecurationis capitalis; & assecurationis lucris. V. g. dedit Titius mille commercium facienti, qui centum quinquaginta quotannis lucrari posset præter suæ industriæ, & laboris stipendium: deinde convenit, ut negotiator astringeretur ad centum præcisè solvenda annuatim, sive plus, sive minus lucraretur, domino pecuniæ sortis periculum sustinente: tandem mercator promittit, se capitale, dirempta societate, redditurum, ejus periculum in se transferens, modò quinquaginta duntaxat singulis annis pendere teneatur. Hi contractus, qui inter diversas personas sunt proculdubio permixti, cum uno eodemque negotiatore absque fœnoris labe poterunt celebrari, si assecurationis pretium justum constituatur, nec fraus usuraria misceatur.

37 Hanc contrahendi formam licitam profitentur Card. Lugo *de just. & jur. disp. 30. sect. 4. num. 4.* Molin. *sup. tract. 2. disp. 417.* Less. *lib. 2. cap. 25. dub. 3.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 24. dub. 2.* Bonac. *de contract. disp. 3. quest. 6. punct. 3. num. 8.* Azor. *Instit. moral. lib. 9. cap. 3. q. 7. Dian. part. 1. tract. 8. de contract. resol. 30.* Leotard. *de usur. quest. 31. à num. 12.* Gait. *de credit. cap. 2. tit. 7. q. 5. n. 1929. & 1933. cum seqq.* Scaccia *de commerc. §. 3. gloss. 3. ex num. 35.* Marefcot. *variar. lib. 2. cap. 133. num. 21.* Narbon. *in l. 5. gloss. 2. ex num. 7. tit. 18. lib. 5. Recopil. Mozz. de contract. tit. de societ. rubr. de natur. societ. num. 11.* Morla *Empor. Jur. tit. 8. q. 25. num. 30.* Pichard. *in §. De illa, n. 21.* *Instit. de societ. Carleval. de judic. tit. 3. disp. 7. num. 17.* ubi alii. Quam adeo communem sententiam refutant aliqui, quos refert Leotard. *n. 12.* præsertim Parlador. *quotid. lib. 2. cap. 2. num. 10.* Felician. *de societ. cap. 19. ex num. 24.* objicientes Bullam Sixti V. de qua *suprà.*

38 Ut autem hoc negotiationis genus licitè exerceatur, opus non est quod triplex contractus expressim celebretur, sufficereque pecuniam bona fide mercatori numerari, ut actus eo modo, quo legitime fieri possit, perficiatur, & ita ferè semper in praxi contingit, cum timorata conscientia viri peritos consulunt, an liceat pecuniam sic utiliter collocare? Quibus duntaxat responderet, licere; modus tamen contrahendi non aperitur, Tutius erit, ne generetur scandalum, tres illos contractus explicitè inire. Trullench *num. 2.* Leotard. *n. 20.* Carleval. *num. 21.* Less. *num. 31.* Narbon. *num. 48.* Dian. *resol. 31.* & alii.

39 Sunt nonnulla omninò observanda, ut talis contractus absque labe usurarum celebretur, de quibus Gait. *ex num. 1934.* Leotard. *num. 16.* &

cæteri ex præcitate. Ubi autem requisita ad justificationem concurrunt, hujusmodi societatis, & assecurationis contractus expedit frequentari, tum ad communem commercii utilitatem, tum ad animarum securitatem, ut probat Less. *n. 33.*

Illud omittendum non est, quod inæqualitas ex pacti in societate contingens, debet reformari arbitrio boni viri, etiam si contrahens profiteatur se donare socio excessum quemadmodum in venditione non impeditur læsus agere, tametsi asseveret se donare quod infra, vel ultra justum pretium convenit. Ita Ursill. *ad Afflict. decis. 58. num. 5.*

Ad Num. 5.

Nauticum fœnus est usura trajectitiæ pecuniæ, quæ ad ultramarinam regionem deferretur, creditore periculum navigationis sustinente, *l. 1. de nau. fœn. Cujac. ad eum tit. in Cod. Uvefembec. in paratit. ibi.* Illud Romanis, Græcis, variisque gentibus in usu fuisse constat, ut ex Budæo *lib. 1. de Assè, & aliis observat Leotard. de usur. q. 23. num. 1.* Jure Civili etsi aliæ usuræ coarctarentur ad modum legibus præscriptum, de nauticis liberè stipulari licebat, quæ etiam si excederent sortis quantitatem, exigebantur. Utrumque autem fuit à Justiniano temperatum, qui constituit & quod usura maritima ad centesimam restringeretur, & ne ultra duplum posset extorqueri, *l. Eos 26. §. In trajectitiis, C. de usur. novell. 110. de usur. nautic. novel. 138. ne usur. exced. dupl. Cujac. ad tit. C. de nau. fœn. Petr. Gregor. syntagm. lib. 22. cap. 3. num. 44.* Unde nautica usura centesima vulgò nuncupatur. Gloss. *in l. 1. C. de nau. fœn. Molin. sup. disput. 304. num. 16.* Uvefembec. *ubi proxime,* Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 20. dub. 4. num. 33.* Leotard. *ubi nuper,* Petr. Greg. qui & alia de hoc fœnore tradit *n. 46.*

De interpretatione capitis Naviganti, de usur. varia ediderunt plurimi, ut Molin. *disp. 318. n. 6.* Less. *sup. dub. 13. num. 116.* Leotard. *d. q. 23. à princ. Morla Emp. Jur. tit. 8. q. 25. n. 22.* Fachin. *controvers. lib. 2. cap. 48.* Narbona *in l. 15. gloss. 2. à num. 16. tit. 18. lib. 5. Recop. Roderic. de ann. redditib. lib. 3. quest. 5. num. 52. cum seqq.* Scaccia *de commerc. §. 1. q. 7. ampliat. 8. num. 52.* Hermos. *in l. 10. gloss. 4. ex num. 260. tit. 1. p. 5.* Barbosa *collect. d. cap. Naviganti, num. 2.* apud quem, ac Leotard. plures alii. Non defunt qui putent, literam textus diminutam, addentes negativam, atque ita Pontificem nauticum fœnus approbasse, quod communiter refutatur. Vide Barbosa. *sup. Narbon. n. 17.* & alios.

Verf. Primum quidem.

Hic intellectus à cunctis generaliter rejicitur præcitate.

Verf. Secundò text. in d. cap.

Inter cæteras interpretationes hæc verior, ac communior habetur, quod scilicet *in d. cap. Naviganti,* prohibetur, ne quis mutuo pecuniam præstet ea conditione, ut ipse pro certo pretio pecuniæ creditæ periculum maritimum sustineat, aliàs minimè mutuaturus. Non tamen interdicitur, quod mutuarius ultrò cum ipso creditore assecurationis contractum celebret, assumente illo

pro pretio justo periculum pecuniæ, vel mercium, quas credidit. Ita cum D. Covar. Molin. n. 2. & 4. Less. Fachin. Morl. ubi proximè, Bonacin. de contract. disp. 3. q. 3. punct. 5. num. 2. Hermof. num. 262. Petr. Navar. de restitut. lib. 3. cap. 2. num. 343. Sarmient. selectar. lib. 7. cap. 10. n. 10. Roderic. num. 62. Narbon. num. 22. qui plurimos referunt, Scaccia de comm. § 1. q. 7. p. 2. ampl. 8. num. 43.

44 Hæc licet in se vera sint, mens Gregorii I. X. ea fuisse videtur ad extirpandas fœneratorum fraudes, ut in foro externo talis contractus usurarius præsumatur, nisi aliud appareat. Consule Molin. Barbof. Hermof. ubi proximè, Strac. de affectuat. in præfat. num. 32. Roder. num. 60. Scacc. num. 502. Leotard. n. 19.

45 Non tamen usurarius censetur, qui cum pecunia ad commercium haberet paratam, eam mutuo dedit, adigens mutuatarium, ut cum ipso contractum affecutionis inerat, aliter non mutuaturus; nam ratione lucri cessantis poterit pacisci de certa quantitate pro periculo, quod in se suscipit pecuniæ trajectitiæ, vel mercium quas credidit modò non superet quod verosimiliter lucraretur ex negotiatione alia: quod usu receptum Hispanicis, Gadibus, aliisque in Bæticæ portibus, ubi commercium Indicum frequentatur: nec hoc nauticum fœnus, quod loco interesse veri subrogatur Gregoriana afficit constitutio. Molin. d. disp. 318. n. 3.

Verf. Tertio tamen Hadrianus.

46 Hadriani intellectus hic ab omnibus communiter reprobat, ut videre licet apud nuper laudatos num. 42. & notat Leotard. num. 13. Ad illa quæ pro ejus sententia expenduntur, vide sup. cap. 1. num. 18. 20. Leotard. de usur. quest. 16. & concessio quod non committatur usura ex pacto, quo debitor nullum sentit incommodum, huic controversiæ adaptari non possit, quia fortè magis expediret mutuatarium sustinere periculum, quam pretium pro illo transferendo solvere creditori; & tunc aliquid probaret Hadrianus, cum debitor cum tertio affecutionem esse contracturus. Sed nec hoc casu admittitur Hadriani intellectus per D. Covar. & alios, quia adimitur mutuatarium libertas contrahendi quocum sibi placuerit, quod ad usuram sufficit, ut fert communis.

Verf. Quantum verò ad restitutionem.

47 Creditor qui debitorem compulit ratione mutui, ut pretium periculi, quod suscepit, constitueret, ante impletum contractum obligationem tenetur remittere. Morla sup. num. 22. Sed num quod jam perceperit, reddere compellatur, arduæ quæstionis est. Negant cum D. Covar. communiter Theologi, ut Molin. num. 5. Bonacin. d. punct. 5. num. 3. Salas cum aliis de usur. disp. 23. num. 4. Ratio potissima est, nam etsi perperam egerit, justè tamen percepit pretium periculi, cui se exposuit, argumento legis 4. §. Sed & quod meretrici, de condit. ob turp. caus. Quod declaratur, nisi pretium excedat periculi æstimationem, ac de illo est detrahendum quod bono viro videatur pro coactione ad contrahendum cum creditore; quod est pretio æstimabile.

48 Rursus alii sentiunt, creditorem nihil retinere posse de pretio periculi, quod acceperit. Strac. sup.

num. 30. & 33. Morl. ubi proximè, Lancellot. de Canon. Instit. tit. de usur. §. ult. Leotard. latè probans d. q. 23. à num. 15. ubi eo nititur fundamento, quod cum sit contractus usurarius, nihil ex eo lucrari fœneratori permittitur, qui sibi impurare debet cur periculum jure prohibente suscepit ultrò, & avarè.

Tertia est sententia, quæ sic distinguit: Aut debitor erat cum aliquo affecutionis contractum celebraturus de pecunia, quam mutuo accepit, vel non, quia suo periculo eam vehendam apud se constituerat. Priore casu non oneratur creditor restituendi obligatione: posteriore tenetur restituere quicquid pro periculi pretio cepit. Ita Ludovic. Lop. de contract. lib. 2. cap. 16. verf. Hanc autem sententiam.

Quæ sanè distinctio potest marito amplecti, ut præcedentes invicem pugnantes concilientur opinioniones; nam prima D. Covar. & sequacium procedit cum mutuatarium aliàs erat soluturus pretium periculi, quod in alienum transferre decreverat; unde nullum patitur ex coactione creditoris detrimentum, nisi privationem libertatis ad contrahendam affecutionem cum quolibet: & hoc, quod est æstimatione dignum, tenebitur creditor resarcire boni viri arbitrio, quod D. Covar. & alii concedunt omnes.

Secunda Leotardi, & cæterorum obtinebit quoties mutuatarium periculum sustinere volens, cogitur per mutuante illud transferre, pretio constituto; quia nisi interveniret usurarii coactio, debitor quod pretii nomine exsolvit, lucraretur, cum pecunia affecuta salva in portum destinatum (ut supponitur) pervenisset; unde creditor hoc lucrum, quod sibi extorsit fœneratitia pactione, restituere mutuatarium compelleretur: nec habenda est ratio periculi quod ipse perperam suscepit, ut prædiximus n. 48.

Præfata distinctioni non obest, imò favet quod pro opinione D. Covar. adducitur, ac refert Leotard. num. 10. de illo qui mutui causâ astringit mutuatarium, ut triticum suum ad ejus molendinum mittat molendum; nam etsi usuram committere censeatur, justam pro molitione acceptam mercedem non restituit: quod ita verum habet, quia eandem alibi erat soluturus; alioquin si non esset triticum moliturus, aut gratis molere posset mutuatarium, usurarius etiam mercedem molitionis reddere teneretur, quia ex fœneratitia conventionem hoc damnum intulit debitori quod resarcire debet, etsi nihil usurpaverit, inspecto locationis contractu: quod pariter in nostro casu affecutionis contingit. Vide Pat. Molin. disp. 309. n. 9. & 15.

Verf. Secundo constat.

Nauticum fœnus jure Pontificio non sublatum docet noster Præses, at non pauci dissentiunt, ut Molin. d. disp. 318. num. 6. in fin. Zerol. prax. Episcop. part. 1. verb. Contractus, verf. Urget quis, Strac. sup. num. 27. Scacc. d. ampliat. 8. num. 52. & alii plures, quos congerit, ac sequitur Leotard. d. q. 23. n. 3. Sed pro conciliatione dicendum, fœnus extirpatum, quatenus jure civili permittitur tam pro usu pecuniæ, quam pro periculo maris centesimam usuram exigere; non quoad justum affecutionis contractum, ex quo licet periculi pretium capere pro pecunia, aut mercibus, quæ ultra mare transferuntur. Molin. ubi proximè,

proximè, Roderic. sup. lib. 3. q. 5. num. 63. Navar. Manual. cap. 17. num. 285.

Verf. Tertio deducitur.

54 Ut pretium periculi justè percipiatur, opus non est ut recipiens operam exhibeat pro securitate pecuniæ, vel mercium quæ ultra mare deferuntur; sed sufficit obligatio ad solvendam earum æstimationem si perierint, ut constat ex Strac. tract. de affectuat. Cur. Philip. part. 2. lib. 3. cap. 14.

Ad Num. 6.

55 Hac in quæstione quadruplex reperitur opinio. Plerique asserunt, fas esse quod fidejussionis merces percipiatur. Navar. Manual. cap. 17. num. 285. Gait. de credit. cap. 4. num. 1138. Cenc. de censib. decis. 141. num. 1. Cancr. variar. part. 2. cap. 5. num. 118. Gregor. Lop. in l. 1. gloss. 4. tit. 12. p. 5. Carleval. de juic. disp. 8. sect. 3. n. 25. Felician. de censib. lib. 2. cap. 5. num. 20. Mantic. de tacit. convent. lib. 16. tit. 8. num. 2. Strac. de affectuat. in præfat. num. 45. Mathienz. in l. 1. gloss. 8. num. 63. tit. 11. lib. 5. Recop. Menel. in l. 2. num. 27. C. de rescind. vend. & plures, quos hi referunt, ipsisque suffragatur lex 3. ibi: La quinta razon es, si la muger recibiese precio por la fiaduria, &c. tit. 12. p. 5. l. Antigua 23. C. ad Vellejan.

56 Ex contrario non pauci sentiunt, non licere fidejussori ex officio, quod ab amicitia, & gratia procedit, lucrum quærere. Hering. de fidejuss. cap. 26. ex num. 119. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 12. num. 8. Osuald. lib. 15. cap. 48. Caldas in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate n. 96. C. de in integr. restit. præter laudatos per Leotard. de usur. q. 23. n. 30.

57 Quidam cum D. Covar. distinxerunt, ut imminente periculo ex fidejussione, permittatur pretium accipere; aliàs non liceat. Caroc. de locato, part. 2. quest. 7. tit. de fidejussore, num. 3. & 5. Morl. Empor. fur. tit. 8. quest. 25. num. 33. Bæza de inop. debit. cap. 5. ex num. 25. Leotard. cum aliis sup. num. 32. & 34. qui num. 38. probat, semper in dubio fidejussionem periculosam præsumi ob varios, subitoseque fortunæ eventus. Cenc. de censib. decis. 141. num. 4.

58 Theologi denique communiter proximam distinctionem expressim impugnant, docent remoto omni periculo, actum ipsum, quem exercet fidejussor, pro alio se obligans, esse pretio æstimabilem, quod licitè exigitur. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 319. Less. in simili tract. lib. 2. cap. 20. dub. 13. num. 111. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 26. dub. 2. num. 5. Bonacin. de contract. disp. 3. q. 3. punct. 1. n. 111.

59 Quæ opinio (quam etiam tenent Cenc. de censib. q. 52. num. 7. Mantic. sup. lib. 6. tit. 6. n. 6. Rota divers. decis. 679. num. 2. part. 1.) omnino amplexanda uti venior; nam cum actus se obligandi onerosus censeatur, quem nullus pro alio exercere tenetur, cur non licebit pro fidejussione pretium exigere, quod vetitum non reperitur, sicut in mutuo, maximè quando semper qualequale periculum saltem remotè inest. Nec refert, quod fidejussio ab amicitia originem trahit, & ideo gratuita esse debeat, ut ait Leotard. ubi proximè, quia & depositum ab amicitia procedit, §. Præterea, Instit. quib. mod. re contrah. oblig. & gratuitum sui naturæ censetur: attamen depõ-

tatio non est vetitum pro custodia mercedem percipere, l. 1. §. Si quis servum, ff. de posu. cap. Bona fides, eod. tit. similiter licet feudum, quod à liberalitate, ac benevolentia provenit, suâ naturâ sit gratuitum, domino non prohibetur aliquando pretium capere, ut prænotatur sup. cap. 1. num. 92. Licebit ergo ex fidejussione lucrum quærere, sed modicum valdè, ubi nullum periculum imminet. Molin. n. 2. & alii Theologi.

Ubi merces intervenit, mandatum quod ex fidejussione gratuita contrahitur, transit in aliam speciem contractus, scilicet innominati, vel illi similis, juxta formam conventionis. Caroc. n. 10. quoniam non alienum, sed proprium negotium egit. Bæza num. 24. ex quo inferit, quod poterat addici pro debito creditori, à quo liberalis fidejussor eximebatur. Hinc etiam descendit, ut excussionis auxilium, quod fidejussoribus competit, illi qui pro pretio intercessit, denegetur. Barbof. collect. cap. 2. n. 10. de pignor.

61 Cavendum tamen est, tum ne excogitatis fratribus sub prætextu fidejussionis fœneratitia pravitatis simuletur, ut admonet Molin. n. 3. Navar. d. cap. 17. n. 285. tum ne iniquitas in excessu mercedis versetur, quæ facillè exerceri poterit in eos, qui ut sibi creditâ pecuniâ subveniant fidejussoribus egent, in quo si læsio intervenerit, dabitur locus remedio legis 2. C. de rescind. vendit. sicut ex aliis adnotavi sup. lib. 2. cap. 3. n. 3.

Ad Num. 7.

De pacto legis commissoriæ acturo expedit observare, nullam extitisse legem publica auctoritate conditam, quæ ita vocaretur, sed conventio ipsa, cum contrahentes se obligant, lex dicitur in præsentia, & ita frequenter usurpatur, l. Contractus 24. ibi: Legem enim contractus dedit, de reg. jur. l. Veteribus 40. de pact. ibi: In quorum fuit potestate legem apertius conscribere. Ubi Gloss. verbo Legem, Cujac. in l. fin. de contr. empr. Quæ lex, seu pactio tam in venditionibus, quam in pignoris constitutione adhiberi solet, eamque Constantinus penitus extirpavit, sed Justinianus ipsam quoad contractum emptionis usui restituit, l. fin. C. de pact. pignor. Cujac. ubi sup. Leotard. de usur. q. 69. n. 17. & 31.

63 Pactum formale legis commissoriæ (de quo nobis sermo erit) ita concipiebatur, ut si pecunia debita non solveretur die præfinita, pignus cederet jure domini creditori. Quæ conventio ut iniqua, & captiosa miseris debitoribus, Jure Pontificio, ac nostro Regio damnatur. Molin. de just. & jur. tract. 2. dispur. 324. num. 2. Tusch. lit. P. concl. 15. num. 15. & 16. Leotard. ubi proximè, Cujac. in cap. Significante, de pignor. Mantic. de tacit. convent. lib. 11. tit. 10. n. 19. Gait. de credit. cap. 4. num. 1102. Merlin. de pignor. lib. 4. q. 123. num. 6. Morl. Empor. fur. tit. 9. quest. 14. num. 7. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de pignor. resol. ubi num. 1. & quamplures alii apud Barbof. collect. cap. Significante, c. 2. de pignor. atque Hermof. in l. 41. gloss. 2. n. 6. tit. 5. p. 5.

Idem pactum rejicitur à feudo, nec valet si convenerit, ut pecuniâ in tempore statuto non reddita, res obligata maneat ut feudalis penes creditorem, cap. 29. de feud. dat. leg. commiss. ubi Cujac. Merlin. sup. num. 30. Surd. decis. 248. n. 14. Mntic. n. 9. Ursill. ad afflic. decis. 368. num. 1.

65 Eiusmodi pactio regulariter inter creditorem & debitorem adhibetur: fieri tamen potest, ut tertius similiter cum debitore paciscatur: & quoad eum, qui non fideiussit, tale pactum non subsistere, & jure reprobari, scripsit contra Bartolum Anton. Fab. in *ration. l. ult. de cont. empr. propter suspicionem collusionis inter istum, & creditorem. In fideiussore, de quo D. Covar. in presenti, nonnulli opinantur, quod ei licet pacisci, ut si ipse pro debitore solverit, pignus jure domini capiat. Ita Anton. Fab. per textum in d. l. fin. Molin. sup. n. 5. Salas de usur. disp. 32. num. 3. Menoch. de adipiscend. remed. 5. num. 40. Mantic. d. tit. 10. num. 35. Didac. Perez. in l. 1. verbo Dar à usura, vers. Quod autem, tit. 2. lib. 8. Ordinam. Suar. commun. opin. verb. Fideiussor, & alii.*

66 Oppositam cum nostro Præsule tumentur sententiam Gait. sup. num. 1147. Hering. de fideiussor. cap. 11. num. 309. Jacob. Graff. aur. decis. p. 1. lib. 2. cap. 109. num. 25. Leotard. sup. quest. 70. num. 42. Arias Pinel. in l. 2. rubric. part. 2. cap. 1. num. 31. C. de rescind. vend. Hermof. in l. 41. gloss. 3. num. 12. tit. 5. p. 5. Caldas in l. Si curatorem habens, verb. Sua facilitate, n. 66. C. de in integr. restitut. & de empr. & vend. cap. 11. n. 11. Tusch. lit. P. concl. 15. num. 33. Felician. de censib. lib. 1. cap. 10. num. 14. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quest. 2. num. 5. Merlin. sup. num. 81. Trentacinq. num. 12.

67 Ratio est, quia eadem compulsio, & iniquitatis suspicio in fideiussore, ac in creditore reperiri potest, cum à mutuatario cautio præstari debet. Ad textum in d. l. fin. responderetur, Scævola decidisse de jure antiquo antequam lex commissoria per Constantinum extirparetur; floruit enim ille sub Severo, & Antonino, à quibus ad Constantinum supra centum præterierunt anni. Quam interpretationem probant Gait. n. 1141. Anton. Fab. de errorib. decad. 21. error. 1. n. 9. 10. Pinel. num. 27. Roderic. n. 6. Felician. ubi proximè, Leotard. n. 48.

Ibi: Ex quo nostrates meritò.

68 Quidam putant dictam legem finalem procedere, quia fideiussor pignus non accepit, sed creditor. Gregor. Lop. in d. l. 41. Partit. gloss. 3. Cujac. in d. l. fin. & alii, ut testatur Leotard. num. 47. qui hunc intellectum refutat, quoniam legis commissoria pactum reprobat de quavis re debitoris, quanquam pignori subjecta non sit. Merlin. sup. num. 79. Roderic. num. 30. Trentacinq. n. 10. Cald. d. cap. 11. num. 101. Gabr. Mudæ. tract. de pignor. tit. de leg. commiss. n. 5. & 6. Jacob. de Graff. sup. num. 109. Leotard. fusè probans n. 8. Vide Hermof. num. 9. cum seqq. qui Gregorii Lopez accedit, ita ut creditor justo pretio persoluto, rem ex pactione retineat. Sed à communi non est recedendum ex Leotardi fundamentis, ex quibus rejicitur interpretatio proxima ad dictam legem finalem.

Verf. Ex quibus tria.

69 Ut pactum legis commissoriae non subsistat, sat erit si res acquirenda creditori, sit ei generaliter obligata. Hæc conclusio ex communi præcedente sententia necessariò deducitur, eamque tenent Tusch. sup. num. 16. Merlin. num. 31. Mantic. sup.

tit. 9. num. 10. Cyriac. controv. 393. n. 15. Surd. decis. 248. num. 20. Trentacinq. num. 3. Roderic. n. 29. & alii apud Hermof. n. 8.

Ibi: Secundum, item quoad hanc.

70 Quoad prohibitionem legis commissoriae nihil refert quibus verbis pactum concipiatur, modò pravus intendatur effectus. Tusch. num. 4. Surd. num. 9. Gait. num. 1112. Roderic. num. 31. Greg. Lop. in l. 41. gloss. 2. tit. 5. part. 5. Mantic. sup. lib. 11. tit. 9. num. 4. 6, 12. & tit. 10. num. 16. Trentacinq. num. 7. Hermof. num. 7. An liceat convenire, ut pecunià in tempore non reddita, res creditori cedat in solutum, latè disputant negativè resolventes Leotard. d. quest. 70. ex num. 16. Merlin. sup. q. 123. a num. 37. Et quoniam sceneratorum avaritia plures invenit artes ad eludendas leges fraudulento verborum cortice, Judices invigilare oportet, ut fraudes percaleant, ac exterminant, quod admonet Leotard. n. 93.

Ibi: Tertio, hac questione.

71 Loquitur D. Covar. juxta aliorum sententiam, ipse enim nullum admittit discrimen inter creditorem, & fideiussorem quoad legis commissoriae prohibitionem, quod palam proficitur inferius num. 8. verf. hinc colligitur.

Verf. Secundo pactum illud.

72 Non pauci, teste Roderico d. q. 2. num. 7. sentiunt in specie dictæ legis finalis inter contrahentes actum, ut pignus creditori datum, fideiussor si solveret pro debitore, emptum haberet pro justo pretio. Sed aliud placet Fabro in ration. ibi, ac Cujac. qui ait: Et verisimile est, pretium fuisse pecuniã, quæ soluta est, ut prædia liberarentur. Atque assentiuntur Molin. & alii laudati sup. num. 65. quam interpretationem refellit etiam Leotard. num. 46. adnotans divinationis vitio laborare, veriorque videtur quæ tempora distinguit, de qua num. 67.

Ibi: Siquidem & cum creditore.

73 Est valde communis resolutio, quod licet creditori in pactum deducere, ut pecuniã non reddita intra diem conventum, pignus emptionis titulo, aut in solutum habeat pro justo pretio tunc constituendo. Guttier. Canon. car. part. 1. cap. 33. num. 4. Gait. d. cap. 4. num. 1126. Merlin. n. 51. Cenc. de censibus, quest. 57. num. 30. Molin. d. disp. 324. num. 3. Trentacinq. num. 14. Menoch. num. 44. præter alios plures, quos congescit Barbosa collect. cap. Significante, num. 5. de pignor. & Hermof. in l. 41. gloss. 1. num. 1. tit. 5. p. 5. quod in censu non admittitur, nec sustinetur conventio, ut pensionibus aliquibus annis non solutis, fundus censui obligatus tradatur in solutum. Cenc. ubi sup. Roder. d. q. 2. n. 72.

Ibi: Idem erit si fiat pactum simpliciter.

74 Pactum, ut pecuniã non soluta, pignus emptum sit creditori, subsistit; etenim subintelligitur pro justo pretio boni viri arbitrio definiendo. Molin. & Menoch. ubi proximè, Gait. n. 1128. Merlin. ubi pronuper, Gregor. Lop. in d. l. 41. gloss. 1.

gloss. 1. Farinac. in prax. q. 175. num. 212. Trentacinq. n. 15. Mantic. lib. 11. tit. 10. num. 33. & alii apud Hermof. d. gloss. 1. n. 3. Vide inf. n. 77.

Ibi: Quibus in hoc ultimo.

75 Hanc solutionem ad l. 12. tit. 13. p. 5. sequitur Guttier. d. cap. 34. n. 4. aliam tradit Gregor. Lop. ibi, gloss. 1. ut scilicet procedat quando ex mente contrahentium apparet, quod voluerint pignus cedere creditori venditum pro pecunia credita. Vel probabiliter dici posset; verba illa legis, Por esto que me prestaes, referenda; & adjicienda clausula subsequenti ibi: ò que sea vuestro comprado; ac si diceret lex: Dabo in solutum, aut vendam pro quantitate, quam mihi mutuas. Imò verba constitutionis, ut jacent, demonstrant pretium pignoris fuisse pecuniã mutuã, quia eo ipso quod in priori parte dationis in solutum debitor rem cedebat pro pecunia credita, præsumitur eodem modo venditurus, ideo clausula illa, por esto que me prestaes, repetita censetur etiam in emptionis contractu.

Ibi: Quod si decur in solutum simpliciter.

76 Conclusio posita n. 74. non obtinet, si paciscatur creditor, ut pecuniã non soluta, pignus habeat in solutum; nam intelligitur pro pecunia credita, ideo pactum reprobat. Leotard. d. q. 70. n. 22. Trentacinq. ubi proximè.

Ibi: Ab hac opinione communi.

77 Objectionem istam corroborant Roder. d. lib. 2. q. 2. n. 15. cum seqq. Leotard. d. q. 70. n. 51. Felician. de censib. lib. 2. cap. 1. n. 12. Cald. in d. l. Si curatorem, verbo Sua facilitate, n. 91. Eam rejiciunt sentientes pactum, de quo supra, n. 73. validum, ac licitum, Molin. sup. n. 4. Gait. d. cap. 4. n. 1131. Trentacinq. d. resol. fin. n. 14. Salas de usur. cap. 32. n. 2. Bonacin. de contract. disp. 3. q. 3. punct. 8. num. 3. Cardin. Lug. disp. 25. n. 178. Mihi quidem videtur hæc opinio D. Covar. scrupulo non carere, ubi debitori auferatur facultas vendendi pluris, alio emptore quaesito; nam intra latitudinem justii pretii forsitan posset utilius contrahere, quapropter ab his pactionibus suspectis, ac lubricis abstinere oportebit, ad quod fortè respexit dicta lex 12. Partitarum.

Ad Num. 8.

78 Hujusmodi rationem, & alias prohibendæ legis commissoriae, recensent Mantic. de tacit. convent. lib. 11. tit. 9. n. 3. Gait. de credit. cap. 4. n. 1108. Roder. de ann. reddit. lib. 2. q. 2. n. 26. Leotard. de usur. q. 69. ex n. 31. Trentacinq. var. lib. 3. tit. de pign. resol. 11. in fin. Morl. Empor. Jur. tit. 9. de empr. q. 14. n. 7. verf. Ratio tamen, & alii ex jam memoratis. Quam legem asperam, iniquam captiosam, sceleratam, impiam, nefariam & usurariam appellant Leotard. q. 69. n. 31. & q. 70. n. 31. Baëza de inop. debit. cap. 16. num. 69. Gabr. Mudæ. de pignor. tit. de leg. commiss. n. 2.

79 Hæc iniquitas talis pacti ferè semper contingit; nam pignoris æstimatio pro tutiore cautione creditorum regulariter nimis mutuã, aut debitam quantitatem excedit. Morl. ubi proximè, Gait. n. 1094. Scacc. de commerc. § 1. q. 7. ampl. 10. n. 89. Leotard. q. 69. n. 33. Jodoc. Damouder. de subhastat. cap. 3. num. 38.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Ibi: Et dicitur lex commissoria.

Unde conventio, de qua agimus, lex dicitur 80 commissoria, D. Covar. adherentes tradunt Gait. n. 1101. Mantic. sup. tit. 9. n. 1. Roder. n. 25. Anton. Fab. sup. decad. 21. error. 1. Cujac. in l. fin. de contr. empr. Donell. lib. 16. c. 19.

81 Observandum est, pactum legis commissoriae non sustineri, quamvis ad instantiam debitoris adjectum probetur. Merlin. de pignor. lib. 4. q. 123. n. 29. Surd. decis. 248. n. 15. Mantic. sup. lib. 11. tit. 9. n. 7. Aliud erit juris, si aliquo casu illud utilitatem respiceret debitoris; nam omnis prohibitionis ratio removetur, alioquin quod in ejus favorem est introductum, in ipsius damnum retorqueretur, contra regulam capitis Quod ob gratiam 61. de reg. jur. in 6. l. Quod favore 6. C. de legib. Roderic. d. q. 2. n. 39. Gait. n. 1126.

Verf. Hinc colligitur.

Ex præmissis hucusque benè hoc infertur. Vide sup. num. 71.

Verf. Secundo infertur.

De hac licita conventionem actum supra, n. 73.

Ibi: Quod si priusquam pretium.

82 Quoties licitè convenit secundum tradita sup. n. 63. ut pignus acquiratur creditori, si antequam pretium definiatur, debitor creditam pecuniã offerat etiam post diem solutioni assignatum, rem pignoratam retinebit. Mantic. sup. lib. 11. tit. 10. num. 19. & 20. Leotard. quest. 70. num. 54. Barbosa collect. cap. Significante, num. 5. de pignor. Anton. Fab. de decad. 21. error. 2. Cald. ubi proximè, num. 97. Roderic. d. quest. 2. n. 9. Menoch. de adipiscend. remed. 5. n. 46. Hermof. sup. num. 5. Veruntamen hoc latissimè in controversiam revocat Merlin. d. q. 123. ex num. 54. ad 71. ubi adversus communem tenet, quæ nihilominus est amplectenda, quia saltem ex æquitate admittitur moræ purgatio quoties jus creditoris deterius non est factum, ut fatetur Merlin. num. 64. & probat egregiè Pichard. disp. de mora, num. 108. cum aliis: & cum pactio ista sustineatur in pecuniã propter moram, Molin. sup. disp. 324. n. 4. hac purgata, pacti vis evanescit, nec anxie curandum de ejusmodi pactionum observatione, quæ cum aliqua suspitione sceneratoris procedunt, ut constat ex prænotatis n. 77.

Verf. Tertio hinc etiam.

83 Communis opinio docet, pactum legis commissoriae ex intervallo adjectum non reprobari, quam sustinet, ac probat Card. Mantic. sup. lib. 11. tit. 10. ex n. 2. præter alios plures, quos referunt ipse Leotard. quest. 70. num. 1. Gait. d. et. cap. 4. num. 1113. asserentes tale pactum, etsi non producat actionem ad exceptionem, atque retentionem prodesse. Verum alii non pauci cum D. Covar. opinantur, nihil interesse quoad prohibitionem legis commissoriae, quod conventio in continenti interveniat, vel quod post debitum contractum ex intervallo adjiciatur; nam utroque modo illicita, & irrita habetur. Roder. d. lib. 2. q. 2. n. 22. Merlin. sup. d. et. D. d. et.

dist. 7. 123. ex n. 82. Menoch. num. 42. Trentacinq. d. resol. 11. n. 13. & 15. Leotard. ubi proximè, n. 2. Gabr. Mudæ. de pignor. de leg. commiss. num. 22. Pinell. in l. 2. rubr. part. 2. cap. 1. num. 30. C. de rescind. vend. Gait. d. cap. 4. n. 1122. & 1132. Cald. de empt. cap. 11. n. 19. Ant. Fab. de error. 2. n. 13. Hermos. sup. n. 24.

84 Cui veræ opinioni non obstat, quod post contractam principalem obligationem non superest creditori facultas compellendi debitorem, qui jam pecuniam, aut rem percepit, ut tale feriat pactum; nam ut rectè ait Leotardus num. 5. mutuatarius jam obligatione astrictus facilius conveniet ad libitum creditoris, ut dilationem ad solvendum obtineat. Præterea posset à principio tractari, ut ex intervallo pactum fieret in fraudem prohibitionis: quas, & alias artes ad elucendas leges sceneratores solent machinari.

Verf. Quarto & ultimo.

85 Quoties in pacto legis commissoriæ nulla reperitur iniquitas, quia constat pecuniam creditam æquivalere justæ pignoris æstimationi in utroque foro creditor tutus erit, & conventum servabitur. Merlin. sup. n. 56. Trentacinq. d. resol. 11. in fin. Gait. num. 1123. & 1126. ubi alios recenset. Contrarium probare nititur nostri Præfatis memor Leotard. d. q. 70. ex n. 55. & n. 57. sequaces laudat.

86 Ast ut D. Covar. propugnemus assertum, meminisse oportebit, quod ubi pignus datur pro quantitate, quæ ejus æstimationi adæquatur, pignoratitius contractus transit in alienationem. Gait. d. cap. 4. n. 1097. & 1127. Merlin. cum pluribus de pignor. lib. 5. q. 45. n. 74. & apertissime comprobatur ex eo, quod creditor non imputat fructus in sortem (ut aliàs regulariter tenetur, cap. Cum contra 6. de pignor. l. 1. & 2. C. de pignor. actio.) cum tantum mutuatur quanti res pignori accepta valet. Merlin. cum aliis num. 73. & plurimi (quanquam ipse dissentiat) apud Leotard. q. 12. n. 1. Unde si creditor mutuet quantum est pignus, & convenerit, ut pecuniâ non solutâ infra tempus præfinitum, illud sibi quæretur pro quantitate mutuata, res potius censetur alienata cum facultate redimendi restricta ad solutionis terminum, quam pignori data: in quo contractu locus non est prohibitioni legis commissoriæ, quæ in pignoribus solum observatur.

87 Nec urgent quæ Leotardus opponit, quoniam hæc nulla fraus usuraria latere potest, ubi justum pretium numeratur. Nec debitor gravatur, quin potius levamen sentit, qui præ egestate rem pignoratam statim eadem quantitate foret venditurus absque spe recuperationis, quam benignus creditor ad tempus concedit. Denique ad rem non facit difficultas justum rerum pretium definiendi; nam sicut in aliis pluribus causis, sic & in hac per boni viri arbitrium æstimatio rectè fieri poterit absque fraude, ac detrimento debitoris, & ita bona fide agendum nostra supponit opinio.

88 Quæret aliquis quod tempus inspiciendum, ut pretium pignoris justum decernatur, an contractæ obligationis, vel id in quod solutio confertur, aut domini translatio? Et ubi pactum legis commissoriæ intervenit, ut pignus creditor habeat, non solutâ pecuniâ pro certo pretio tunc convento, ut illicitum reprobat. Molin. d. disp. 324. num. 2. Hermos. in d. l. 41. n. 28. tit. 5. p. 5. Leotard. d. q. 70.

n. 16. & 17. quia ut licitè fiat pretii taxatio deferri debet in tempus solutioni assignatum, quo pignus creditori acquiratur, sicut prænotavimus sup. n. 73. Nihilominus in specie, de qua agimus, aliud dicendum cenfeo, quia sufficere si tantam punitiam numeret creditor, quantam tunc debitor ex venditione pignoris juxta commune pretium perciperet boni viri arbitrio; nam ut alienatio præsumatur, valor pignoris attenditur tempore contractus, quod nulli dubium est.

Præfatam opinionem (quam impugnat) admittit Leotard. d. q. 70. in fine, cum empturus fundum, pecuniam emptioni paratam mutuatur, fundo in pignus accepto; quia licitè paciscetur, ut nisi debitor solverit cum promittit, pignus emptum ille habeat, datâ inter fundum, & pecuniam creditam valoris cœqualitate, ut Leotardus insinuat.

Non est prætermittendum, quod D. Covar. tetigit, circa pactum legis commissoriæ in cap. Quavis pactum, part. 2. §. 3. num. 5. de pact. in 6. ubi docuit, illud juramento non confirmari, sed qui juravit teneri ad ipsius observantiam, nisi absolute solutionem impetraverit: quæ resolutio deducta ex capite Debitores 6. de jurejur. communiter (licet non desint adversarii,) est recepta, ut videtur est apud Ant. Fab. decad. 21. error. 8. Gait. d. cap. 4. n. 1149. Leotard. d. q. 70. à n. 25. Greg. Lop. in l. 41. gloss. 4. tit. 5. p. 5. Cyriac. controv. 393. n. 11. & 12. Surd. decis. 248. n. 16. & 17. Merlin. d. q. 123. n. 19. & 20. Merendam controv. lib. 1. cap. 3. n. 4. Guttier. Canon. part. 1. cap. 33. Cujac. in cap. Ex rescripto, ad fin. de jurejur. Morl. Empor. Jur. tit. 9. q. 14. n. 7. verf. Contrarium verò, & alios dat Barbol. collect. cap. Significante, num. 8. de pignorib. ac Hermos. in d. l. 41. gloss. 1. n. 19. Dissentit Fachin. controv. lib. 10. cap. 73. præter laudatos per Hermos. num. 20.

D. Præses ubi proximè hæc verba subjunxit: 91 Fortassis juramentum appositum in pignoribus pacto legis commissoriæ habebit eum effectum, ut res pignori data maneat post redemptionis tempus penes creditorem vendita, non equidem pretio mutuata pecunia, sed justo arbitrio boni viri definiendo: ita ut creditor, possit rem ipsam retinere adjiciens eam pecuniam, quæ juxta boni viri arbitrium deficiat quoad justam ipsius rei æstimationem, &c. Sequitur Guttier. d. cap. 33. n. 3. & 4. Merlin. sup. n. 23. Contra tenet Roder. d. q. 2. n. 35. Leotard. q. 70. n. 37. quibus accedere videtur Hermos. num. 22. quod verius existimo, ne ex iniquitate sua aliquam sentiat utilitatem, qui mutuos jurejurando adegit egentem mutuatarium, ut rem pignori oblatam pro vili pretio vendere promitteret, quod jura non sustinent, cap. Intelleximus de jud. l. Si ab hostibus, §. 1. ff. solut. matr. l. Ita demum, de arbit. Commodum namque reportare censetur, qui rem optatam etiam justo pretio consequitur, l. est æquo 69. de legat. 1. Leotard. de usur. q. 70. num. 51. Rursus æquum non est, ut debitor præterea juramenti, quod premente necessitate per creditorem compulsus præstitit, rem alienet, quam ob affectionem, vel utilitatem pluris habet quam est justa ejus æstimatio, ut sæpè contingit, l. Pretia rerum 63. ad leg. Falcid. Gloss. in l. Si in emptionem 37. de minor. Est ad rem exemplar insigne de Rege Achab cupiente emere vineam Naboth, Reg. lib. 3. cap. 21. Nec juvandum creditor juramenti religione, qui voluit illud effici suæ iniquitatis vinculum, ad quod non fuit inventum, cap. Quanto 18. §. Super quo, de jurejur. c. Inter cetera, 22. q. 7. Similiter

92 Similiter si debitor renuntiaverit Constitutionibus, quibus pactum legis commissoriæ vetatur, nihil creditori proderit, quia talis renunciatio irrita habetur. Gregor. Lop. in l. 41. gloss. 4. tit. 5. p. 5. ubi Hermos. num. 18. Gait. d. cap. 4. n. 1112. Mantic. sup. lib. 11. tit. 10. n. 15. Surd. decis. 248. num. 16. Merlin. de pignor. lib. 4. q. 123. num. 32. Bæza de inop. debit. cap. 16. n. 69.

SUMMARIUM.

- 1 Usura an sit crimen, de quo solus Ecclesiasticus Judex valeat cognoscere?
- 2 Est mixti fori.
- 3 Utrum sit mixti fori, si usura non prohibeatur per legem Principis Sæcularis? & n. 4. & 5.
- 6 Usura quando sit crimen merè Ecclesiasticum.
- 7 Crimen mixti fori quod dicatur, & de criminibus istis, remissivè, ibid.
- 8 Usura crimen ex sui natura spectat ad forum sæculare, & laicus Princeps quid possit circa illud statuere.
- 9 Princeps sæcularis in usurarios, & hæreticos pœnas stabilire potest.
- 10 Petita exequutio apud judicem laicum an suspendenda propter usuram exceptionem, remissivè criminis cognitione ad Ecclesiasticum?
- 11 Usurarius ipso jure est infamis.
- 12 Hodie infamis est jure communi, qui usuras percipit, quæ illo apud Romanos permittebantur.
- 13 Usurarius ut pro infami habeatur, sententiâ declaratoriâ opus est, sed absque illa à testificando repellitur.
- 14 Usurarius peractâ pœnitentiâ, an ab infamia liberetur, & num. 20.
- 15 Lex quadam Ordinamenti refertur statuens in sceneratores.
- 16 Clericus usurarius infamiam, aliasque pœnas incurrit.
- 17 Redditur inhabilis ad Ordines, & beneficia Ecclesiastica.
- 18 Caput 1. cum capite 7. de usur. conciliantur, & qua pœna afficiatur Clericus proxeneta in usurario contractu.
- 19 Episcopus cum Clerico usurario post pœnitentiam qualiter dispensare valeat, ut recuperet, aut adipiscatur Ecclesiasticum beneficium.
- 20 Clericus usurarius, qui pœnitentiam egit, ex Episcopi dispensatione obtenta retinere potest beneficia, sed non admittitur ad alia de novo.
- 21 Usurarius manifestus est, qui palam fœnus exercet, sive per se, sive per alium, tam in mutuo, quam in aliis contractibus: & utrum actuum repetitio desideretur, ut quis manifestus usurarius censeatur, & num. 22.
- 23 Usurarius manifestus an sit, qui in judicio fatetur se usuras exegisse.
- 24 Ex confessione extrajudiciali coram Sacerdote, aut Notario, & testibus an quis manifestus usurarius censeatur, & num. 25.
- 26 Damnatu de crimine usurarum manifestus usurarius habetur.
- 27 Usurarius manifestus non est de delicto convictus ante sententiam.
- 28 Per famam, etiam administratis accedentibus, D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

- non efficitur quis manifestus usurarius.
- 29 In civilibus causis semiplema probationes junguntur: non sic in criminalibus, & quid si civiliter actum sit, ibid.
- 30 Ad probationem hujus criminis non est idoneus testis, qui de repetitione usurarum, aut alia utilitate propria agit.
- 31 Testes singulares non probant actum specificum scenerandi.
- 32 Episcopus non potest statuere, quod usura crimina singularibus testibus probetur, & talis potestas non residet, nisi in Principe non recognoscente superiorem.
- 33 Crimen in genere singularibus probatur testibus: non sic in specie.
- 34 Delicto per testes singulares probato in genere, an pœna ordinaria irrogetur?
- 35 Usurarum delictum de jure regio per testes singulares probatur, & quare.
- 36 D. Covar. circa legem regiam punientem sceneratores, doctrina non admittitur.
- 37 De pœnis Jure Canonico statutis in sceneratores, remissivè.
- 38 Quis sit manifestus usurarius, ut eas pœnas incurrat, & n. 39. 40. & 41.
- 42 Usurarius semel, aut bis delinquens, præter infamiam extra ordinem Jure Pontificio punitur.
- 43 De usurarum pravitate, ac prohibitione apud diversas gentes, remissivè.
- 44 Usurario manifesto Ecclesiastica sepultura, & activa testamenti factio denegatur, nisi restituerit, aut de restituendo caveatur.
- 45 Usurarius manifestus, aut heres ejus quomodo cavere teneantur.
- 46 Idonea, aut sufficiens cautio qualis intelligatur.
- 47 Usurarius dominium acquirit rerum, quas pecuniâ per fœnus parata emit.
- 48 Non debet restituere lucrum quasitum pecuniâ usurariâ per negotiationem, aut si eam scenerari dederit.
- 49 Fœnerator non sit dominus rei, quam ex usuris in solutum accepit.
- 50 Quid de rebus qua usu consumuntur, an per confusionem querantur usurario?
- 51 Si fœnerator rem ex usuris acceptam vendiderit, pretii dominium quarit. Idem erit si pro pretio rem in solutum aliam acceperit, & quid si permutaverit.
- 52 Fructus perceptos, & qui percipi potuerunt ex re per usuram accepta restituit usurarius.
- 53 Quas expensas deducat usurarius. Si fructus vendat, pretii dominium acquirit, ibid.
- 54 Usurarii bona non sunt hypotheca subjecta pro usurarum restitutione.
- 55 Quid de rebus emptis pecunia scenerari, & quid si Ecclesia, miles, aut pupillus usuras exsolverint.
- 56 Creditor, cur scenerator testamento reliquit quod per fœnus exegit, an gaudeat hypotheca?
- 57 Creditor ex usuris non differt ab aliis quoad revocanda in fraudem alienata.
- 58 Heres usurarii ad restitutionem usurarum pro viribus hæreditatis tenetur, etsi nihil ex illis perveniat ad ipsum.
- 59 Si plures existant hæredes, quisque pro sua portione

- ione convenitur, nisi unus rem per usuram quasitam possideat.
- 60 Si unus ex heredibus usurarii non sit solvendo, an ceteri pro illo conveniri possint? & n. 61.
- 62 Legatarii & alii, qui ex bonis usurarii quicquam per ultimam voluntatem capiunt, an teneantur ad usurarum restitutionem, ubi heredes non restitunt?
- 63 Hæres ex delicto defuncti non tenetur actione rei persequutoria de Jure Civili, si nihil ex male acquisitis ad ipsum pervenerit. De Jure Canonico tenetur, ibid.
- 64 Hæres usurarii, qui non correctus decessit & impenitens, ad restitutionem usurarum tenetur.
- 65 Distinctio, de qua num. 63. inter Jus Canonicum, & Civile, utrum vera?
- 66 An in foro seculari servandum sit Jus Pontificium, vel civile, ut in heredem detur actio ex defuncti delicto.
- 67 Hæres usurarii ad instar hæredis furis conditione furiva tenetur.
- 68 Hæres qui non confecit inventarium, an teneatur ultra vires hereditatis, si ex delicto defuncti conveniatur?
- 69 Quid circa usurarum restitutionem, & n. 70. 71. 72. & 73.
- 74 Ad repetendas usuras datur indebiti extraordinaria conditio.
- 75 Usurarius nisi manifestus appareat, testari non prohibetur.
- 76 Usurarii manifesti testamentum non valet, nisi restituat, vel idoneè caveat.
- 77 Nec valet alia quavis ultima dispositio.
- 78 Princeps Sæcularis nequit constituere, ut testamentum usurarii manifesti subsistat, non servatâ formâ capitis Quanquam, de usur. in 6.
- 79 Usurario manifesto non licet facere codicillos, nisi servatâ formâ dicti capitis Quanquam,
- 80 Nec donare causâ mortis, de quo tamen est controversia.
- 81 Constitutio dicti capitis Quanquam, utrum Judæos, & Infideles teneat in territorio Principis Catholici commorantes?
- 82 Qui usuras exercet palliatus, non in mutuo, sed in aliis contractibus, an manifestus usurarius habeatur, ut poenas dicti capitis Quanquam, incurrat?
- 83 Quavis manifestus usurarius à turpi negotiatione absteat, testari nequibit non prestita satisfactione de male quasitis, nisi jam restituisse.
- 84 Usurarius qui servatâ formâ capitis Quanquam, testatus est, si postea reincidat, testamentum sit irritum: sed si iterum caverit de restituendo, reconvalescat saltem in foro interno.
- 85 Testamentum Jure conditum sit nullum si testator postea manifestus cæperit esse usurarius.
- 86 Testamentum usurarii manifesti nullum sustinebitur ac valebit, si postea ipse testator aut solvat, aut idoneè caveat.
- 87 Ut valeat testamentum, sufficit quod usurarius procuratorem relinquat ad cavendum, cum morte præventus per se non possit.
- 88 Usurarii ultima voluntas an subsistat, ommissa restitutione, aut cautione, favore causâ pia.
- 89 Usurarii testamentum si irritum fiat, succo-

dunt venientes ab intestato, qui usuras restituerentur, & bona per fœnus quasita.

90 Qui stipulatus est pecuniam nomine usurarum, si nondum exegerit, cavere non astringitur, sed debet remittere obligationem, ac prohibere heredibus exactionem.

CAPUT III.

Ad Num. 1.

Utrum usura crimen sit merè Ecclesiasticum, ut ut Judex Laicus de eo cognoscere non valeat, frequentissimè disceptatur, ac variè resolvitur, ut testatur Fontanel. de pact. nuptial. claus. 4. gloss. 13. part. 2. num. 45. Et sunt quidem tres præcipuæ opiniones. Prima docet, usuram crimen Ecclesiasticum esse, & ad forum laicorum nequaquam spectare. Secunda illud inter delicta mixti fori recenset. Tertia distinguit, ut in quæstione juris solum Judex Ecclesiasticus procedat, in facti controversiis uterque: de quibus plenè, Authoribus laudatis, Farinac. in prax. tract. de inquisitionibus, q. 8. ex n. 134. Alii distinxerunt, an criminaliter, vel civiliter de usura disputetur. Alii num principaliter, aut incidenter. Alii denique utrum constitutione Principis Sæcularis usura prohibeatur, necne.

Verùm omni distinctione remota, asserendum est cum D. Covar. usuram ad utrumque forum spectare, data inter Judicem Ecclesiasticum, & Sæcularem præventionem quoad laicos fœnoris reos, sicut in cæteris causis mixti fori. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 333. num. 1. Leotard. de usur. q. 100. num. 78. Farin. sup. n. 140. Fontanel. num. 46. vers. Est igitur mea opinio, Bobad. Politic. lib. 2. cap. 19. num. 8. Paz Prax. tom. 2. pralud. 2. num. 26. Roderic. de ann. redditib. lib. 3. quest. 4. num. 128. & 131. Cur. Philip part. 2. lib. 2. cap. 1. num. 37. Guttier. Canonic. lib. 2. cap. 18. num. 26. Vela de delict. cap. fin. in fin. & prænotavi supra, lib. 2. cap. 10. num. 37. præter plurimos, quos congerunt Bobad. Leotard. Farinac. Peguera qq. crim. cap. 30. & Barbosa in collect. cap. Cùm sit generale, num. 7. de foro compet. & cap. Post miserabilem, num. 4. de usur. Tusch. lit. V. concl. 357.

Verf. His tandem prænotatis.

Docet D. Præses, illud ceneri crimen mixti fori, quod utroque jure prohibetur: quod & ego tradidi ex aliis ubi proximè, unde ut nuper num. 1. in fin. insinuavi, nonnulli sentiunt, quod ubi usura non est vetita lege Principis territorii, usura crimen sit Ecclesiasticum privativè. Cardin. Lug. de just. & jur. disp. 25. num. 250. Mart. de jurisdict. part. 2. cap. 7. num. 10. & alii, quibus assentiantur è nostratibus plures, dum aiunt, idè apud nos judicem laicum de usura cognoscere, quia jure regio vetatur. Sic Bobadil. ubi sup. Azeved. in l. 1. num. 87. tit. 6. lib. 8. Recopil. Avend. de exec. mandat. part. 2. cap. 29. n. 1.

Oppositum probavit Leotard. ubi proximè, & consentit Roderic. sup. n. 125. quia cum usura sit juri naturæ contraria, etiam in aliqua provincia, vel civitate nulla lex hoc crimen prohiberet (modò non foret permissum, & publicè toleratum) penes Magistratus sæculares resideret potestas ad usurarios coercendos, sicut contingeret in

in adulterio, homicidio, vel furto, & aliis quæ jure naturali vetantur, aliàs cederet in detrimentum Reipublicæ, cujus interest, ne delicta relinquuntur impunita, l. Si ira vulneratus § 2. §. fin. ff. ad leg. Aquil. cum similibus, quas dat Glossa ibi, verbo Impunita. Cura autem extirpandi crimina, illicitas exactiones impediendi, ne quis cum aliena jactura locupletetur, prout fœneratores satagunt, Præpositis civitatum, Præsidibus, aliisque Judicibus incumbit, l. Illicitas 6. de offic. Præs. non Ecclesiasticis Prælati, nisi quoad spiritualem animarum salutem. Molin. sup. n. 1. in fin.

Unde deducitur, usurarum crimen fore mixti fori, etsi lege laici Principis non interdiceretur; sufficit enim, quod aequitas naturalis violetur in commune damnum, ac Reipublicæ perniciem: & tunc Judex Sæcularis ut Juris Pontificii exequutor poterit poenas eo stabilitas fœneratoribus irrogare.

Verf. Secundo infertur.

Sed & nunc usurarum delictum erit merè Ecclesiasticum, si in aliqua civitate, aut provincia per Principem, vel consuetudinem fœnerandi exercitium permittatur; nam etsi ex eo usurarii à peccato, & restitutione non eximantur, poenam tamen per laicam Potestatem non sustinebunt. Leotard. ubi proximè, Azeved. in d. l. 1. à n. 80. Vela de delict. cap. fin. n. 6. & prædixi sup. cap. 1. num. 110. cum seq. & in Hispania sic aliquando contigit, l. 1. tit. 6. lib. 8. Recop.

Verf. Tertio apparet.

Cùm Judex Ecclesiasticus in Clericos duntaxat procedere valet, & Sæcularis in laicos, velut in homicidio, & furto, crimen non dicitur mixti fori; sed quando Ecclesiasticus habet cognitionem etiam adversus laicos, ut in sacrilegio, assassinio, & adulterio, quod quidem mixti fori est, Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 8. num. 16. Farin. in prax. q. 141. num. 47. Guazzin. de defens. reor. defens. 1. cap. 11. n. 7. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 17. num. 61. Et ita verum est, nisi agatur ad thori separationem; quia solus Ecclesiasticus est competens. Sanch. & Farinac. ibidem: quod adnotare oportet, quia D. Covar. hic videtur insinuare, adulterium ex illis criminibus esse, in quibus Ecclesiasticus non procedit in laicos. De mixti fori delictis consule quos congeffi sup. lib. 2. cap. 10. n. 36. in fin.

Verf. Quarto non est.

Adde laudatos num. 2. præsertim Molinam, qui inquit hoc crimen fore sæculare, & secundùm se ad jurisdictionem laici Principis spectare: & huic licere suis constitutionibus declarare, an contractus sub certa forma celebratus sit usurarius, aut licitus, modò sacris Canonibus non adverfetur, scripsit latè Leotard. in append. quest. 87. num. 62. (etsi alii contrà sentiant, ut Cenc. de censib. decis. 80. ex num. 7. & D. Raphaël apud Leotardum,) cujus opinio nostri Juris Regii Constitutionibus comprobatur, l. 8. 13. & 15. tit. 18. lib. 5. Recop. l. 2. 3. & 4. tit. 6. lib. 8. Recop.

Verf. Ubicumque sit.

Cùm usura crimen sit mixti fori, extra dubium videtur, quod possit Princeps laicus adversus usurarios poenas statuere, ut ex pluribus probat Leotard. ubi proximè, Petr. Caball. resoluti crimin. cas. 188. num. 2. & 8. Marta de jurisdict. part. 2. cap. 7. num. 10. & 26. Sic fœneratores coërentur l. 4. & 5. tit. 6. lib. 8. l. 15. tit. 18. lib. 5. Recopil. Sed etsi tale delictum privativè ad forum Ecclesiasticum spectaret, ut voluit non pauci, liceret laico Principi in fœneratores sancire, ut D. Covar. docet, quemadmodum in hæreticos; quanquam hæresis crimen sit merè Ecclesiasticum, sicut habetur tit. C. de hæretic. & de Jure Regio tit. 26. part. 7. tit. 3. lib. 8. Recop. ubi multiplex poena hæreticæ injungitur pravitati: observant Farinac. de hæres. quest. 186. num. 155. & 157. Greg. Lop. in l. fin. gloss. ult. tit. 3. p. 4. Simili modo tamenli cognitio de matrimonio solius fori Ecclesiasticum sit, poterit Princeps poenas stabilire in eos, qui illicitè illud contrahunt, l. 1. tit. 1. lib. 5. Recop. ubi Mathienz. gloss. 7. num. 4. Gregor. Lop. ubi proximè, Anton. Gom. in l. 49. Taur. num. 2. D. Covar. de matrim. p. 2. cap. 6. ex n. 20. & n. 25. docuit, Laicos Judices procedere ad executionem ejusmodi poenarum, etsi de causâ principali cognoscere non valeant. Sequitur Azeved. in d. l. 1. Recop. num. 42. Vide l. fin. tit. 3. p. 4. Menochi de arbitr. casu 398. ex n. 41.

Ibi: Imò executio instrumenti publici.

Si postulata coram aliquo laico giudice executione publici instrumenti, reus de usura contractus opponat, sive quæstio juris sit, sive facti, de ea idem judex cognoscet, servatâ formâ, de qua in l. 2. tit. 21. lib. 4. Recop. Quod si apud Ecclesiasticum ante, vel post coëptum executionis judicium de nullitate ejusdem contractus propter usuram disceptetur, licet id sæcularis non ignoret, & allegetur, imò non obstante Ecclesiastici inhibitione, poterit procedere usque ad debiti solutionem, quæ præstita cautione fieri debet. Ita cum D. Covar. docent Roderic. de ann. redditib. lib. 3. q. 4. num. 132. Guttier. Canonicar. lib. 2. cap. 18. num. 26. Parlador. quotidianar. lib. 3. cap. fin. part. 5. §. 11. num. 23. Bobad. Polit. lib. 2. cap. 19. num. 8. Cevall. comm. cont. com. quest. 1. num. 662. Quidquid de suspensione judicii executivi, & remissione causæ super usura ad Ecclesiasticum scripserint alii, ut videre licet apud Azeved. in l. 1. num. 185. tit. 21. lib. 4. & in l. 1. num. 83. tit. 6. lib. 8. Recop. Mart. de jurisdict. part. 2. cap. 7. num. 11. Clar. §. fin. q. 37. num. 25. Spin. Spec. testam. gloss. rubric. 13. à num. 66. Petr. Barbosa in l. Titia, num. 48. ff. sol. matr. Guttier. de juram. confirmat. part. 1. cap. 2. à num. 9. ubi cum his senterat. At postquam usurarium contractum declaraverit Ecclesiasticus, Laicus inhibitus ad executionem publici instrumenti procedere nequibit. Parlador. ubi sup. Adde plures, quos dat Amat. var. resol. 36. n. 12.

Ad Num. 2.

Ex usurario crimine nota infamiæ contrahitur Jure Pontificio, communi, ac nostro Regio, cap. Inter dilectos 11. de excessib. Pralat. l. Improbum

foenus 20. C. ex quib. caus. infam. irrog. l. 4. tit. 6. part. 7. l. 5. tit. 6. lib. 8. Recop. Greg. Lop. in d. l. 4. gloss. 15. Tusch. lit. V. concl. 343. num. 13. Less. de just. & jur. lib. 2. cap. 20. n. 186. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 22. n. 2. Menoch. de arbitrar. cas. 398. num. 11. Leotard. de usur. q. 100. num. 40. Clar. §. Usura, num. 16. Azeved. in d. l. 5. Recop. n. 5. Vela de delict. cap. fin. n. 5. Barbosa cum plurimis collect. d. cap. Inter dilectos, num. 6. & collect. d. l. Improbium, n. 2. Quæ quidem infamia ipso jure incurritur, ut notant præcitati.

Ibi: Licet tamen controverti.

12 Qui hodie usuras exigit, etiam eas quæ quondam ut legitimæ permittebantur, de jure communi infamis fiet, quia jam omne foenus est improbum ex Jure Canonico, cui stare tenemur, abrogatis legibus, quæ vel minimas usuras exigi concedebant. Greg. Lop. & Clar. ubi proximè, Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 334. n. 1. Peguera crim. decis. 31. n. 1. Farinac. in prax. q. 56. n. 352. Barbosa in collect. d. l. Improbium, num. 4. Leotard. n. 41. Roderic. de ann. redditib. lib. 3. q. 4. n. 116. Salas de usur. dub. 47. num. 1. Paz prax. tom. 1. part. 8. cap. unic. num. 26. Menoch. sup. num. 30. Petr. Greg. de usur. lib. 3. cap. 2. Cantera quest. crim. cap. 8. n. 52.

Ibi: His ad stipulatur quod pœnæ.

Hoc est satis controversum, teste Claro §. Incestus, num. 4. Vide quæ docet D. Covar. paulò inferius, ac latius de matrim. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 30.

Verf. Scribit tamen Salicetus.

13 Licet crimen usurarum jure ipso irroget infamiam, nisi tamen palam quis foenus exerceat, sententia declaratoria desideratur; sed tunc non efficitur infamis ex iudicis pronuntiatione, sed ex lege. Greg. Lop. ubi proximè, Roderic. sup. n. 117. Molin. sup. Barbof. d. collect. l. Improbium, n. 3. Spin. 3. de testam. gloss. rubric. part. 13. n. 21. Tamen usurarius occultus, etsi nulla præcedat sententia, repellitur à testimonio. Farinac. sup. n. 354.

14 Observant communiter nuper laudati, quod si usurarius hæres sit institutus, competit fratri testatoris querela inofficiosi testamenti, quæ solùm datur cum persona turpis instituitur, l. In arenam 11. l. Fratres 27. C. de inoffic. testam. §. Soror autem, juncta glossa verb. Turpibus, Inst. eod. Ita Greg. Lop. Molin. Trullench, Roderic. ubi sup. Nec post peractam pœnitentiam deletur infamia. Greg. Lop. ibidem, ideo in testem non admittitur. Farinac. sup. n. 356. Quid de æquitate canonica, dicendum infra, n. 20.

Ibi: Fure regio usurarius.

15 Ista Ordinamenti lex statuens in usurarios pœnas, est in nova. Regiarum Constitutionum compilatione lex 4. tit. 6. lib. 8. cujus meminere Molin. ubi sup. Roderic. num. 118. Paz num. 26. Vela num. 2. Cur Philip. part. 2. lib. 2. cap. 1. num. 40. Alfár. de offic. Fisc. gloss. 20. num. 417. Cantera d. cap. 8. n. 54. Olan. antinom. jur. lit. V. n. 22. Guttier. Canoniar. lib. 2. cap. 18. n. 10. In Curia

Philippica mentio fit cujusdam pragmaticæ, quæ præfata constitutionis dispositio immutabatur; sed novæ Recopilationi inserta non est. Observa quæ D. Covar. docet. inf. n. 5. verf. Ex quibus.

Ad Num. 3.

Clericus per foenoris usum eodem modo ac laicus infamis efficitur: de qua, & aliis suspensionis, ac depositionis pœnis Molin. sup. disp. 334. num. 2. Less. num. 186. Trullench. num. 2. Peguera num. 3. Cantera n. 52. verf. Sed redeundo, Paz. num. 26. Leotard. ex num. 29. Vivian. prax. Jurispatron. lib. 6. cap. 5. n. 10. Farinac. fragment. verb. Clericus, n. 117. cum seqq. & alii apud Barbof. collect. cap. Præterea, de usur.

Ad hæc talis usurarius prohibetur sacris Ordinibus insigniri. Tusch. lit. V. concl. 343. num. 11. Leotard. sup. n. 29. Farinac. ubi proximè, n. 120. Salced. ad Bern. Diaz. in præct. cap. 88. Nec eligi, aut præsentari potest ad Beneficium, cap. De Petro, 47. dist. Vivianus, & Farinacius ubi pronuper.

Ibi: Quibus objicitur decisio textus.

Pro concordia capitis 1. & capitis Præterea 7. de usur. consulendi Molin. d. disp. 334. num. 2. Leotard. sup. q. 100. num. 30. Peguera d. decis. 31. num. 15. Farinac. ubi proximè, num. 117. Salas de usur. disp. 47. n. 8. Bern. Diaz. in præct. cap. 88. Quidam cum D. Covar. sentiunt, Judicem prius ad suspensionem processurum, & si clericus non respiscat, & perseveret, ad depositionem transgrediendum. Aliis videtur talis ordo non esse necessariò servandus, sed iudici licere pro suo arbitrio, inspectis delicti frequentia, diuturnitate, cæterisque circumstantiis, unam, vel alteram pœnam irrogare. Sic Molina, & Leotardus. Clericus proxeneta, ac interveniens in contractibus usurariis, pœnæ ejusmodi non subjicitur, aliàs tamen pro arbitrio iudicis coercetur. Farinac. n. 126. Menoch. de arbitrar. cas. 411. n. 3.

Verf. Quod verò diximus.

Episcopus valet dispensare, ut usurarius clericus peractâ pœnitentiâ Beneficium quod possidebat, retineat, non ut alia nanciscatur. Barbosa collect. cap. Præterea, in fine, de usur. Salced. sup. d. c. 88. Farin. sup. n. 123. Verum per Episcopum dispensari posse cum usurario correcto, ut etiam obtineat Beneficia, tenent Molin. d. disp. 334. n. 2. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 22. n. 2. Villalob. Sum. tom. 2. tract. 22. diff. 22. n. 1. de quo paulò inferius. Ait tamen Molina, quod si usurarius eligeretur, aut præsentaretur, etiamsi pœniteat, nequibit ex dispensatione. Episcopi idem Beneficium adipisci, ad quod fuerat electus, vel præsentatus; atque ita intelligit Glossam in cap. Præterea, de usur.

Ibi: Nam his ob infamiam etiam juris.

Aliud ex pluribus tradidi Practicarum cap. 19. num. 24. nam infamia juris etiam obtentas dignitates, munera, & Beneficia adimit. Vivian. sup. n. 97. Nihilominus pro tuenda opinione. Glossæ in cap. Inter dilectos, de excess. Pralat. D. Covar. & sequacium dicendum erit, quod usurarius impletâ pœnitentiâ famæ restituitur de æquitate canonica

Verf. Tertio licet confessio.

canonica, ut cum Baldo & aliis tenuerunt Salced. ad Bern. Diaz, cap. 88. Vela de delict. cap. fin. n. 8. Farin. fragm. verb. Clericus, n. 121. Qua ratione, si Episcopus dispensaverit, licebit tali clerico sua retinere Beneficia, non alia quærere, ut D. Covar. edocet, obstante infamia facti, quam per crimen clericus contraxit usurarius, quæ nec per Principem deleri potest: & hæc licet non auferat obtentum Beneficium, impedit acquirendum. Notatur per me Practicar. cap. 19. n. 30. 31.

Verf. Cæcerum circa hujus.

De intellectu capitis Quamquam, de usur. in 6. consule quos refert Barbosa in collect. ibi, & quos inter scribendum laudabimus, præsertim infra sub num. 5. verf. At si tractetur.

Ad Num. 4.

21 Quis censetur usurarius manifestus, ut pœnas Jure Canonico in eos stabilitas sustineat, in comperto non est. Illud apud omnes constat manifestum usurarium fore, qui publicè foeneratitiam negotiationem exercet. Molin. de just. & jur. disp. 333. num. 2. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 22. num. 1. Leotard. d. quest. 100. n. 2. Menoch. de arbitrar. cas. 235. num. 4. Azeved. in l. 4. num. 3. tit. 6. lib. 8. Recop. Bernard. Diaz in præct. cap. 89. num. 2. Spin. de testam. gloss. rubric. part. 13. n. 18. Paz in praxi, tom. 1. cap. uni. part. 8. num. 26. Tusch. lit. V. concl. 341. num. 29. Sed sententiam declaratoriam desiderari tenet Menoch. n. 12. Dissentit Guttier. Canon. lib. 2. cap. 19. num. 10. Leotard. n. 24.

22 Nec refert, an per se, vel per alios quis foenori pecuniam det. Leotard. num. 9. ubi alii. Non solùm qui mutuat, sed etiam qui per venditionem vel alios contractus usuras exigit palam, usurarius manifestus habetur. Molin. ubi proximè. Et quanvis ipse asseveret, non requiri actuum repetitionem, quia unicus, si probetur, sufficit; contrarium tamen est tenendum cum Menoch. n. 6. Spin. ubi proximè. Mascard. de probat. concl. 1420. num. 4. Guttier. Canoniar. lib. 2. cap. 19. n. 8. & alii apud Leotard. num. 6. ipse tamen cum nonnullis Molinæ sententiam tuetur, ac veriore profitetur.

Verf. Est enim & is.

23 Ex propria confessione iudicio facta quis manifestus usurarius habetur. Mascard. concl. 1420. num. 8. Less. de just. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 185. Clar. §. Usura, num. 15. Guttier. sup. num. 12. Barbof. collect. cap. 1. num. 9. de usur. in 6. Leotard. num. 10. & cæteri proximè laudati. Sed Spin. sup. n. 19. Iudicis sententiâ opus esse opinatur contra Leotard. num. 24. Dubitationis est, num manifestus usurarius censetur, qui simpliciter se usuras exegisse coram Iudice fatetur, non exprimens, publicè foenus exercuisse? Et hanc qualitatem necessariò exprimendam, ut pœnis reus afficiatur, tenent Menoch. d. cas. 235. num. 20. Mascard. n. 10. & alii apud ipsos. Oppositum cum D. Covar. & non paucis sustinet Leotard. q. 100. num. 11. pro cujus resolutione lege inferius notanda à n. 38. nam hæc ab illa pendet quæstione.

Disputatur an confessio extrajudicialis coram Sacerdote, vel Notario, & testibus sufficiat, ut confessus pro usurario manifestus habeatur? Affirmant D. Covar. Menoch. d. cas. 235. num. 21. Villob. comm. opinio. lit. V. num. 113. Barbof. collect. cap. Quia in omnibus, n. 18. de usur. Clar. ubi sup. Anton. Gab. commun. lib. 7. concl. 20. num. 7. præter laudatos sup. num. 21. & 23. & quos referunt Leotard. num. 13. & Mascard. n. 11. Negativam sectantur Foller. Lupus, & alii apud Leotardum, ac Mascardum num. 13. & est communis Theologis, cui subscribitur Azor. Inst. Moral. part. 3. lib. 5. cap. 18. verf. Quæres quid, Trullench sup. d. dub. 22. num. 1. Less. d. cap. 20. num. 185. Molin. disp. 333. in fin. Bonacin. Sum. tract. de contract. disp. 3. q. 3. punct. ult. num. 2. Reginald. lib. 23. cap. 11. n. 94. Villalob. Sum. part. 2. tract. 22. diff. 21.

Et quanvis affirmativa sententia procedat si confessio publicè fiat, ita ut in plurimum notitiam devenerit; tamen eam solam non efficere manifestum usurarium, nisi alia concurrerint adminicula, & tunc iudicis arbitrio relinquendum scribit Leotard. num. 13. & 14. Imò iudicis sententiam desiderari observat Spin. num. 18. Hic eadem quæstio excitari potest, affirmativa opinione admittisâ, de qua sup. num. 23. Guttier. d. cap. 19. num. 12. docet necessariò requiri, quod exprimat qualitas manifesti, aut probetur, scilicet quod publicè exercuerit, usuras, qui ex sua opinione loquitur consequenter, de qua infra.

Verf. Quarto etiam dicitur.

Qui iudicis sententia de foeneratitio crimine damnatur usurarius manifestus censetur: tenent omnes ferè laudati sup. num. 21. 23. 24. & quos exhibet Leotard. num. 22. qui hoc verum putat de sententia legitimè prolata, à quo prevocatum non est. Idem n. 24. disputat, num sit satis reum simpliciter usurarium pronuntiarî, absque expressione quod sit manifestus & publicus foenerator? Affirmat adversus Menoch. d. cas. 235. num. 31. sed resolutio desumenda erit ex traditis infra, num. 38. cum seqq.

Ibi: Nec prius hic usurarius.

Non est manifestus usurarius de crimine per testes in iudicio convictus, antequam iudicialis sententia subsequatur. Menoch. ubi proximè. Guttier. num. 13. Mascard. d. concl. 1420. in fin. Ant. Gabr. sup. d. concl. 20. num. 9. Salced. ad Bern. Diaz, cap. 89. Ant. Thesaur. de pœn. canonic. lib. 2. verb. Usura, cap. 7. verf. Non tamen sufficeret, & alii apud Salas de usur. disp. 46. n. 4. Aliud communi Theologorum Scholæ videtur, & ita contra tenent Molin. sup. disp. 333. n. 2. Trullench. Less. Azor. ubi proximè, Card. Lug. de just. & jur. disp. 25. num. 239. quibus accessit Leotard. n. 24. & 25. quando reus ita probationibus superatur, ut nihil contra illas objiciat, alioqui cum per oppositionem res dubia efficiatur, sententia opus erit. Sed prior opinio amplectenda, ut benignior ac verior, cum in iudicis arbitrio sit, an vel quanta fides sit testibus adhibenda, l. 3. de testib. Menoch. sup. n. 31. & 32.

Ibi: *Voluerit per famam & adminicula.*

28 Diffamatus de scenore, etiam aliis in ipsum adminiculis concurrentibus non est inter manifestos usurarios numerandus. Molina cum ceteris Theologis nuper memoratis Barbosa *collect. cap. Quia in omnibus, n. 2.* Leotard. *sup. q. 100. n. 21.* Salced. & Mascard. *ubi proximè*, Menoch. *num. 27. 29.* Quibus autem modis usurarius manifestus probetur, præter Menochium, Leotardum, ac Mascardum tradidit latissimè Cardin. Tusch. *lit. V. concl. 341.*

Ibi: *Et fortassis tutus est.*

29 Inter causas civiles, & criminales illud interest, quod in illis duæ semiplenæ probationes uniuntur ad condemnationem, non sic in istis; nam ex unico teste, & fama, vel aliis indiciis nequit ordinaria, seu corporalis pœna irrogari, sed mitior pro qualitate imperfectæ probationis. Ant. Gom. *variar. lib. 3. cap. 12. num. 26.* Bossius in *Pract. crim. tit. de convict. num. 23. 24.* Parlador. *differe. 138. num. 3.* Petr. Barbosa in *l. 2. part. 1. à num. 81. ff. solut. matrim.* Farinac. cum pluribus *quæst. 47. ex n. 80.* Sanch. *Consilior. Moral. lib. 6. cap. 3. dub. 12. num. 5.* Nisi indicia, & præsumptiones jure probata urgeant. Ant. Gom. & alii. Sed si de usuris ageretur ad interesse agentis, quia tunc causa civilis est, Tusch. *concl. 356. lit. V.* fama cum adminiculis jungeretur, ut pro judicantis arbitrio scenus probetur.

Ibi: *In hac autem usurarum causa.*

30 Ad probandum crimen usurarum non sunt idonei testes, qui deponant se à reo pecuniam sub usuris mutuam recepisse: quod limitatur si non intendant solutas usuras repetere, vel aliud commodum mediare, vel principaliter; & hoc quod protestentur, oportebit. Mascard. *concl. 1419. num. 14. 15.* Petr. Gregor. *Syntagm. lib. 22. cap. 3. num. 13.* Menoch. *af. 235. n. 23.* Leotard. *n. 17.* & congruit lex *4. tit. 6. lib. 8. Recop.* ubi Azeved. *num. 55.*

Ibi: *Nec item testes singulares.*

31 Testes singulares non probant plenè cum agitur de probando actu aliquo sceneratitio in specie, civiliter, aut criminaliter. Leotard. cum pluribus *ubi proximè*, Menoch. *num. 23.* Clar. *§. fin. q. 53. ex num. 18.* Mascard. *num. 12.* & adde notanda inferius, *num. 33.*

Ibi: *Imò Episcopi constitutio.*

32 Non subsisteret Episcopi constitutio, ut in crimine usurarum testibus singularibus plena fides adhiberetur. Mascard. *ubi proximè*, Clar. *num. 20.* Vela de *delict. cap. fin. num. 15.* Farinac. *q. 64. num. 197.* Tusch. *num. 16.* qui refert *num. 14.* talem Constitutionem Synodalem Mediolani observari. Illud compertum est, nulli qui superiorem recognoscat in temporalibus, eam potestatem tribui, ut per singulares testes plenam fieri probationem statuatur. Vela *d. cap. ult. in fin.*

Ad Num. 5.

Est ab omnibus recepta distinctio, ut si de probatione usuræ, vel alterius criminis in specie tractetur ad punitionem, aut contractus nullitatem, testes singulares non profunt. Aliud si intendatur probari quem hæreticum esse, blasphemum, furem generaliter. Ant. Gom. *d. cap. 12. num. 12.* Mascard. *num. 13.* Clar. *num. 18.* Leotard. *n. 16.* Farinac. *n. 223.* Larrea *alleg. fsc. 48.*

34 Illud controvertitur, an si probato crimine in genere per testes singulares, possit reus pœna ordinaria ut hæreticus usurarius, vel blasphemus puniri? Inficiantur Clar. *ubi nuper*, Farinac. *d. q. 64. n. 217. & 302.* ubi etiam ita tenent accedentibus adminiculis. Affirmant alii, si plures existant testes famæ, vel conjecturis comprobati: & in specie de usura ita tenent Tusch. *lit. V. concl. 341. num. 11.* Molin. *disp. 333. num. 2.* Spin. *sup. num. 19.* Menoch. & Mascard. *ubi proximè*, Leotard. cum aliis *num. 17.* qui hoc iudicis arbitrio relinquit. Quando, & qualiter probent testes singulares, copiosè tradunt Farinac. *d. q. 94. Tusch. lit. T. concl. 265.*

Verf. Hinc profectò colligitur.

35 Hæc constitutio in novissima regiarum legum editione est lex *4. tit. 6. lib. 8. Recop.* quæ formam probandi crimen usurarum per testes singulares præscripsit, sicut observant Azeved. *ibi ex n. 51.* Molin. *sup. d. disp. 333. n. 2.* Paz in *Praxi tom. 1. part. 8. cap. unic. moral. 27. & 28.* Clar. Philip. *part. 2. lib. 2. cap. 1. num. 38.* & ita caveri oportuit, ne sceneratores manerent impuniti ex defectu probationis, cum hoc delictum ob simulationes, & assiduas fraudes sit difficilis probationis. Azeved. *ubi proximè*, Barbosa *collect. cap. Cum in diocesi, n. 4. de usur.* Paz *n. 27.* Mascard. *d. concl. 1419. num. 3.* Quoad testes debent esse omni exceptione majores, & hæc qualitas erit necessariò probanda. Azeved. *ibidem, verb. Que son de creer.* Quæ adminicula concurrere debeant, ut damnetur usurarius, à iudicis pendet arbitrio, ut ex Menochio docuit Azevedus.

Verf. Ex quibus Regii Judices.

36 Hanc D. Covar. admonitionem ad legis regie temperamentum, apud nullum ex nostratibus, quos præ manibus habui invenire potui, ex quo licet conjicere, usu non fuisse admittam, forsitan quia potius benignitate, quam jure procedit; quandoquidem lex eam pœnam pecuniariam imponit, tale genus probationis inducens: unde videtur velle, quod unius testis depositioni stetur quoad quantitatem scenerati datam, maximè cum jurantis nihil intersit. Nec novum est, ut credatur unius juramento ad liquidationem quantitatis, cum aliter veritas haberi non potest, etiam ubi de interesse ipsius, qui jurat, agitur, ut contingit in juramento in litem, & in suppletorio probationis, de quibus *tor. tit. de in lit. jurand. l. Admonendi 31. de jurejur.*

Verf. Tandem quo prima.

37 Variis pœnis Jure Pontificio manifesti afficiuntur usurarii, quarum mentionem faciunt Molin. *disp. 334.*

38 *disp. 334. Tusch. lit. V. concl. 343. Less. de just. & jur. lib. 2. cap. 20. à num. 186.* Trullench in *Decal. lib. 7. cap. 19. dub. 22.* Menoch. *de arbitrar. cas. 398.* Didac. Perez in *princ. tit. 2. lib. 8. Ordinam.* Leotard. *de usur. q. 100. num. 29. cum seqq.* Vela de *delict. cap. fin. n. 7.* Paz in *Praxi, tom. 1. part. 8. cap. unic. num. 25.* Gutier. *Canonic. lib. 2. cap. 19. à princ.* Cantera *quæst. crimin. cap. 8. n. 52. vers. Aut loquimur.* De pœnis in Clericos scenerantes agit Farinac. *fragm. verb. Clericus, ex num. 117.* Bernard. Diaz in *Pract. cap. 88. & ibi Salced.*

38 Sed dubium emergit de quibus usurariis manifestis sacri senserint Legumlatores. Quidam Pontificias sanciones restringunt, ut eos duntaxat comprehendant, qui notorietate facti tales sunt, habentes mensam paratam ad scenerandum, suaque nequitia publicè utentes, ita ut nulla tergiversatione celari possit; non qui in occulto idem delictum perpetrant, etsi iudicis sententiâ, aut propria in jure confessione manifestum fiat. Hanc opinionem probat latè Gutier. *d. cap. 19. ex num. 15.* Menoch. *sup. cas. 235. num. 6. cum seqq.* Ugolin. *de usur. cap. 17. §. 3. & cap. 24. §. 8.* Mascard. *de probat. concl. 1420. num. 10.* Cantera *d. cap. 8. n. 53. vers. Dixi supra.*

39 Contraria est communis sententia, quæ docet stabilitis pœnis coercendos esse qui quomodo libet usuras exegerint, modò juris notorietate, sententiâ scilicet, vel confessione in iudicio crimen manifestetur. Ita Leotard. *sup. n. 11. 12. & 20.* Molin. *disp. 333. n. 2.* Barbosa *collect. cap. Quia in omnibus, n. 2. de usur.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 5. cap. 8. vers. Quares quid,* Bernard. Diaz *sup. cap. 89. num. 2.* Trullench *dub. 22. num. 1.* Clar. *§. Usura, num. 15.* Less. *sup. num. 185.* Spin. *de testam. gloss. rubric. part. 13. num. 18.* & alii quamplures.

40 At D. Covar; utramquæ opinionem sub distinctione probat, ita ut prior vera sit quoad pœnas capitibus *Quinquam, de usur. in 6.* posterior quoad pœnas capitibus *Quia in omnibus, de usur.* cui accedere videtur Cantera *ubi proximè.* Contra tenet expressim Barbosa *collect. num. 13. d. cap. Quinquam,* & differentiam impugnat Gutier. *sup. num. 24.* nec ab aliquo probatam seio.

41 Videtur dicendum, communem opinionem sustinendam esse si probetur frequens usus scenerandi; nam si quis damnetur quia semel, aut bis sceneri dederit, non ex hoc manifestus censetur usurarius, ut tam severis pœnis subjiciatur, qui nec propriè usurarius poterit appellari: nec credendum, aliam fuisse Pontificum mentem, ut rectè animadvertit Gutier. *n. 17.* & faciunt tradita *sup. n. 22.*

42 Nec impunitus manebit, qui usurarius pronuncietur ex singulari actu sceneratitio, quia præter infamiam, extra ordinem pro arbitrio iudicis pœnas dabit. Menoch. *cas. 398. à num. 15. & num. 34. cum seqq.* Vela *sup. num. 7.* Clar. *n. 10.* Peguera *crim. decis. 31. in fin.* Leotard. cum pluribus *num. 52.* Petr. Gregor. *de usur. lib. 3. cap. fin. n. 4.*

Verf. At si tractetur.

Hæ eadem rationes, quas C. Covar. perpendit, æquè militent in decisione dicti capitibus. *Quia in omnibus,* cujus pœnæ gravissimæ reputantur, *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

ut animadvertit Gutier. *ubi proximè, vers. Quæ differentia.*

De usurarum pravitate, ac prohibitionè apud 43 diversas gentes plura cumularunt Menoch. *cas. 398.* Theat. vitæ hum. *verb. Usura,* Petr. Greg. *Syntagm. lib. 22. cap. 3.* Leotard. *de usur. q. 100. n. 3. & 72.*

Ad num. 4.

44 Manifestis usurariis & Ecclesiastica sepultura, & activa testamenti factio denegatur, nisi per scenus ablata restituant, aut cautio idonea de restituendo pro viribus substantiæ præstetur, *cap. Quinquam, de usur. in 6.* ubi Barbosa *collect. n. 2. & 6.* observant laudati *sup. n. 37.*

45 Hæc autem cautio intelligitur exhibitis pignoribus, aut fidejussoribus datis, nec juratoria cum hypotheca bonorum proderit, ut cum D. Covar. tradiderunt Gutier. *Canonic. lib. 2. cap. 19. n. 3.* Navar. in *Manual. cap. 17. n. 279.* Barbos. *collect. d. cap. Quinquam, in fin.* Villalob. *comm. opin. lit. V; n. 115.* Spin. *de testam. gloss. rubric. part. 13. num. 31.* Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 334. num. 6.* Tusch. *lit. V. concl. 342. num. 1.* Sed si usurarius, aut hæres ejus sic idoneè cavere non valeat, jurans se neque pignora, neque fidejussores habere, satisfaciens cautione juratoria, & bonorum obligatione. Molin. *ibidem,* Gutier. *n. 4.* Navar. *n. 280.*

46 Regulariter ubi cautio idonea præstari jubetur, pignora, vel fidejussores adhiberi opus est, *l. Si mandato Titii 59. ff. mand. in fin. l. 4. §. Si sub conditione, de fideicom. libert.* Greg. Lop. in *l. 10. gloss. 10. tit. 32. p. 7.* Tondut. *quæst. Civil. cap. 70. num. 11.* Menoch. *de arbit. cas. 142. n. 3.* Sanch. *de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 35.* Merlin. *de pignor. lib. 1. q. 2. n. 10.* Bern. Diaz *reg. 74.* Idem erit si cautio sufficiens, aut plena exigatur. Quid si cautio absolutè postuletur? Vide *d. l. 10. Partit. Sanch. & Bern. Diaz ubi proximè,* Cevall. *commun. quæst. 66.* Et an fidejussores, vel pignora sint præstanda, arbitrio iudicis relinquit Menochius.

Ibi: *Quæ ratione opportunè quaeritur.*

Hujus quætionis sermo erit nobis infra *sub versiculo His equidem, numero 54. & seqq.*

Verf. Sed ad hujus quætionis.

47 Si usurarius pecuniâ ex scenore comparatâ rem emerit, dominium ejus quaerit. Trullench in *Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 17. num. 4.* Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 161.* Molin. *sup. disp. 327. num. 7.* Trentacinq. *variar. lib. 1. tit. de usur. num. 14.* Menoch. *conf. 300. num. 34.* Leotard. *de usur. quæst. 96. num. 2.* Spin. *sup. num. 29.* Ugolin. *de usur. cap. 17. §. 1. num. 2.* Unde non attingitur restituere, si quos fructus ex rebus illis ita emptis perceperit. Leotard. *ibi:*

Ibi: *Imò usurarius non tenetur.*

48 Quod scenerator usurariâ pecuniâ per mercatorem, vel aliam negotiationem acquirit, nullatenus restituere cogendus est. Less. *n. 161.* Molin. *n. 5.* Leotard.

Leotard. num. 5. Petr. Greg. de usur. lib. 3. cap. 9. n. 7. Trentacinq. n. 15. & Theologi plures apud Trentacinq. ac Leotardum, qui ex n. 9. probat non teneri usurarium ad restitutionem lucri, si pecuniam usurariam fœnori dederit.

Ibi: Item & illud.

49 Rerum, quas fœnerator capit usurarum nomine, velut in solum, non acquirit dominium, quod penes debitorem permanet. Molin. disp. 326. n. 7. Trullench d. dub. 17. n. 3. Less. n. 158. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. n. 537. & q. 7. ampliatur. 19. n. 67. Ugolin. d. cap. 12. in princip. Leotard. q. 35. num. 40. Trentacinq. sup. n. 16. Spin. ubi proximè, Merlin. sup. lib. 3. q. 36. n. 11. Barbosa collect. cap. Cum tu, num. 5. de usur. Clar. §. Usura, n. 12.

50 Utrum hæc conclusio procedat in rebus usu consumptibilibus quæ functionem recipiunt in genere suo, ambigitur. Quidam sentiunt, quod si pecunia, frumentum, & similia ita miscantur similibus apud usurarium, ut discerni, aut segregari nequeant, per confusionem dominium in accipientem ex fœnore transferri. Alii rectius opinantur, quod dum ea apud fœneratorem extant, in dominio persistunt debitoris, qui tradidit, de quo Cardin. Lug. de justit. & jur. disp. 25. n. 206. Molin. sup. disp. 326. num. 12. Trullench num. 2. Less. num. 157. Ugolin. de usur. lib. 12. §. 1. num. 4. Salas in sim. tractat. disput. 38. n. 6. Leotard. q. 95. n. 5. cum seqq. ex quibus omnino videndus Molina vers. Arbitror tamen, Trentac. num. 17.

51 Tametsi usurarius non comparet dominium rei perperam acceptæ, tamen si eam vendiderit, pretii dominus fit, dominio in emptorem minimè translato. Molin. disp. 327. num. 7. Leotard. q. 96. num. 3. Trullench num. 5. Less. num. 162. Idem videtur dicendum si pro pretio rei usurariæ aliam fœnerator in solum accepit, aut si permutaverit, licet quoad permutationem obstat lex 1. vers. Idem Padus, de ver. permut. ubi dicitur hujusmodi contractum de re aliena, qualis est usuraria, non subsistere, unde nec fœnerator ex eo dominium quærere poterit, deficiente titulo, argumento legis Numquam nuda 31. de acquir. ver. dominio. Attamen permutationem rei alienæ valere tenet Glossa in l. 1. verb. Præstitum, C. de ver. permutat. cui consonat Glossa in d. l. 1. verb. Idem Padus, de cujus intellectu Cujac. lib. 33. Pauli ad edict. Fab. in ration. ibi, Vvesembec, in paratit. ad eum tit. n. 9.

Ibi: Usurarium teneri ad restitutionem fructuum.

52 Si fœnerator rem fructiferam pro usuris accepit, fructus quos ex ea collegerit, suos non facit; ideo eos extantes debitor dominus vendicabit, & extintorum æstimationem exiget. Molin. disp. 327. num. 4. Less. sup. num. 160. Trullench. n. 3. Trentacinq. num. 16. Petr. Greg. de usur. lib. 3. cap. 9. num. 5. Leotard. q. 95. num. 12. Ugolin. de usur. cap. 12. num. 3. Sed & fructuum æstimationem præstabit usurarius, quos dominus perciperet, si ob negligentiam collecti non sint. Molin. ubi proximè, Salas sup. dub. 39. num. 2. Imò fœneratorem onerari restitutione fructuum, quos exire percipere potuit, etsi dominus eos non foret percepturus, probat Leotard. q. 95. n. 23.

Fructus hinc sicut in cæteris causis intelliguntur, deductis sumptibus necessariis ad perceptionem, l. Fructus 7. cum similibus adductis per glossam ibi, solut. matrim. illosque fœnerator deducere non prohibetur. Leotard. num. 16. Trullench d. lib. 7. cap. 19. dub. 18. num. 4. Molin. & Salas ubi proximè. In fructuum expensis an computanda æstimatio laboris, & industriæ, quam usurarius adhibuit, quæstionis est? Affirmat contra Salas Leotard. num. 28. cum seqq. Cujus opinio vera videtur, vel quando alius esset conducendus, remoto usurario, vel si ob ipsius singularem industriam fructus aufererent, pretii fructuum, quos fœnerator vendiderit, dominium quærat. Molin. disp. 327. n. 7.

Vers. His equidem.

Bona fœneratoris tacitæ hypothecæ non subjiciuntur pro restitutione usurarum. Tusch lit. V, concl. 351. n. 2. Azor. Instit. moral. part. 3. lib. 5. cap. 13. Molin. disp. 329. num. 8. Less. num. 167. Trullench sup. dub. 18. num. 4. Guttier. Canonic. lib. 2. cap. 18. n. 42. Alfar. de offi. Fiscal. gloss. 34. num. 130. Barbosa collect. cap. Cum tu, num. 6. de usur. Villalob. commun. opinion. lit. V, num. 118. Cenc. de censib. quæst. 119. num. 24. Trentacinq. d. tit. de usur. resol. 1. num. 3. Pacific. de Salvian. inspect. 3. cap. 4. num. 521. Leotard. latè quæst. 97. n. 1. & per totam, Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 10. num. 4.

Hanc resolutionem limitant nonnulli in rebus emptis ex pecunia fœnebræ, per textum in cap. Cum tu, de usur. Mantic. de tacit. convent. lib. 11. tit. 12. n. 13. Merlin. de pignorib. lib. 3. q. 36. n. 9. Sed hanc restrictionem non admittunt Leotardus, Azor, Molina, Barbosa, & alii, qui Pontificiam Constitutionem interpretantur, ne communi obstat sententiæ. Excipit tamen Leotard. ex n. 14. Ecclesiam, militem, ac pupillum, nam si usuras solverint, & fœnerator, acceptæ pecuniæ domum, vel rem aliam emerit, ex privilegio poterunt agere in subsidium contra tertium possessorem utili rei vindicatione, & cunctis creditoribus usurarii in concursu quoad rem emptam præferentur, de quibus consule Greg. Lop. in l. 49. tit. 5. p. 5. & ibi Hermosil. agentes de hoc privilegio Ecclesiæ, & cæteris competente.

Adjicit Leotard. num. 16. exceptionem regulæ præmissæ sup. num. 54. quod si fœnerator legaverit, aut testamento restitui jusserit quod per usuras à debitore extorsit, tunc huic competet hypothecaria, ut cæteris legatariis. Sed concessio quod legatam subsistat (de quo ipse Leotardus dubitavit, & contra tenet Ant. Gom. variar. lib. 1. cap. 12. n. 26. vers. Sextò infertur.) ea hypotheca creditoribus defuncti non nocebit, nec tertiis possessoribus, in quos fœnerator bona transfussisset, quia solum afficit bona hæreditaria, ære alieno deducto; ideo legatariis quisque creditor etiam personalis præferri debet, alioquin foret in potestate debitoris præjudicium suis creditoribus generare, si uni legaverit quod ipsi debet. Merlin. de pignor. lib. 3. q. 14. num. 72. Unde si qui usuras exsoluit, egerit ex testamento cum hypotheca, cum creditoribus usurariis non concurret, cum sit legatarius; & si experietur in judicio ut creditor, hypothecæ privilegio in concursu carebit. Facit lex finalis, §. Sin verò creditores, & ibi Glossa verb. Accommodare, C. de jur. deliber.

Ibi:

Ibi: Quam ob rem is qui oneroso.

57 In eo qui reperit usuras idem est observandum, ac in aliis quibusvis creditoribus chirographariis, quoad ea revoçanda, quæ fœnerator in fraudem ejus alienavit. Leotard. de usur. quæst. 97. num. 11. Ubi igitur tertius titulo possidet oneroso, tutus erit, nisi probetur fraudis particeps, quia cognovit per alienationem usurarium fieri non solvendo, l. Qui autem 6. §. Hoc edictum, ff. qua in fraud. credit. docet hinc D. Covar. Sin autem titulo lucrativo alienatio fiat, actio creditoribus revocatoria datur, etsi tertius possessor fraudem ignoraverit, d. l. Qui autem, §. Simili modo, de quibus circa usurarios alienantes quoad utrumque forum Molin. disp. 330. Salas de usur. disp. 41. Trullench sup. d. cap. 19. dub. 19. Less. dict. cap. 20. num. 165. cum seqq. Trentacinq. variar. lib. 1. tit. de usur. resol. 1. num. 17. Guttier. Canonicar. lib. 2. cap. 18. n. 39.

Ad Num. 7.

58 Usurarii etiam non manifesti hæres in foro externo, & interiori astringitur ad restitutionem ejus, quod antecessor perperam extorsit intra hæreditatis vires, quanquam ex turpi lucro nihil perceperit. Molin. sup. disput. 332. num. 2. Lessius dict. cap. 20. num. 175. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 20. num. 1. Anton. Gomez. variar. lib. 2. cap. 10. num. 4. vers. Sed attende. Petr. Greg. de usur. lib. 3. cap. 5. num. 1. Trentacinq. num. 5. Leotard. quæst. 94. num. 7. Ugolin. de usur. cap. 14. num. 1. Guttier. n. 46. Spin. de testam. gloss. rubric. part. 13. num. 30. Villalob. commun. opinion. lit. V, num. 120. Salas de contract. tit. de usur. disp. 42. Barbof. cum aliis collect. c. Tua nos, n. 2. de usur. Quod procedit in foro ecclesiastico, sæculari, & interno. Leotard. n. 8. 9. qui multifariam ampliavit.

59 Si plures existant hæredes, quisque pro sua portione debet conveniri, cum actiones activæ, ac passivæ inter eos jure ipso divisæ intelligantur, l. In conditione 9. ff. de condit. furt. l. Pacto 26. C. de pact. l. 2. C. de hæreditar. action. Molin. n. 4. Leotard. num. 30. Ugolin. d. cap. 14. §. 2. num. 1. Lessius ubi proximè, Guttier. n. 63. Trentacinq. n. 11. Quod fallit si quis ex hæredibus rem usuram quæsitam possideat; nam ipse in solidum convenietur, ut præcitati observant. Sed obstat lex 2. in fin. de prator. stipular. ubi si conventus rei vindicatione decedat, lite jam contestata, pluribus relictis hæredibus, licet unus rem petitam possideat, solum pro sua portione respondere tenetur, & ita in hæredem furis servandum animadvertit Glossa in d. l. In conditione, verb. Pro parte. Ratio est, quia judicio per antecessorem inchoato, non convenitur ut possessor, qui rem tenet, sed ut hæres, & sic pro hæreditaria portione. Cujac. lib. 73. Pauli ad edict. in d. l. 2. de quo tamen cogitandum.

60 Illud quidem controversum invenio, an si aliquis ex hæredibus non sit solvendo, cæteri compellantur ad restitutionem usurarum pro illo, quantum ex hæreditate ad eos pervenerit? Affirmant Anton. Gom. ubi proximè, Guttier. num. 64. Leotard. num. 32. Ugolin. d. cap. 14. §. 3. Lælius Zech. de usur. cap. 4. num. 2. & generaliter in quovis alio crimine, ex quo hæredes tenentur, D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

ita docet Clar. §. fin. q. 51. n. 18. Farinac. in prax. q. 10. n. 60. Guttier. n. 51. Ant. Gom. ubi proximè, per textum in l. Si duo ff. deposit. etsi ad rem non faciat. Hanc conclusionem limitat cum Ugolino Leotardus, si creditori possit ad negligentiam imputari quod cum posset exigere, distulit exactionem in tempus, quo hæres factus est non solvendo.

Oppositum amplexi sunt Molina, & Trullench ubi proximè, Card. Lugo de just. & jur. disp. 25. num. 137. Bonacin. tract. de contract. disp. 3. q. 3. punct. 15. n. 13. Binsfeld. in cap. Tua nos, quæst. 1. concl. 3. de usur. Petr. Navarra de restit. lib. 3. cap. 2. n. 13. Navarr. in Manuali, cap. 17. n. 278. Sanè prior sententia de Jure Canonico ob animarum salutem ut tutior tenenda; hæc tamen de rigore verior est secundum juris principia.

De legatariis, fideicommissariis, ac cæteris qui ex bonis usurarii aliquid perceperunt, idem ac de hæredibus scripsit Navarra ubi proximè, ut scilicet restituere cogantur si quis ex hæredibus solvere non valeat. Rectius distinguit Theologi, ut si bona hæreditaria non sufficiebant pro restitutione usurarum, & aliis necessariis oneribus, legatarii restituere cogantur, l. Sin verò creditores, C. de jur. deliber. Quod si hæreditas erat solvendo, nihil legatarii debent contribuere ad restitutionem usurarum, etsi hæredes non restituant. Molin. ubi proximè, Less. num. 176. Trullench n. 3. Bonac. n. 15.

Ibi: Et ideò hoc discrimen.

De Jure Civili ex delicto defuncti actio pœnalis in hæredem non datur, nec ad damni illati reparationem, nisi aliquid ad eum pervenerit, aut sit cum antecessore lis contestata. Idem disponitur l. 3. tit. 15. p. 7. Jure Pontificio indistinctè hæres constringitur ad resarciendum damnum quod defunctus intulit, pro viribus hæreditatis: quod discrimen adnotant Guttier. n. 48. Leotard. n. 19. Anton. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. num. 85. Clar. d. q. 51. n. 16. Pichard. in §. Non autem, num. 55. Instit. de perpetuis, & tempor. action. Farin. sup. n. 59. 60. Villalob. lit. H3 num. 2. Barbosa collect. l. 1. num. 2. & 7. C. ex delict. defunct. Cevall. commun. contra commun. q. 464. in princ. Fachin. controver. lib. 9. cap. 5. ubi fuse disputat, an actio merè rei persequutoria ex delicto descendens transeat in hæredem de Jure Civili? Et negativam sectatur. Ubi autem actio utrinque pœnalis est, nec de Jure Canonico contra hæredem competit. Farin. n. 61.

Ibi: Nam ut ipse opinor.

Hæres ejus qui impœnitens obiit cogitur ad restitutionem usurarum, sicut & ad cujusque damni per defunctum illati reparationem, ex Jure Pontificio. Leotard. n. 12. Farinac. n. 60. Trentac. n. 6. Ugolin. d. cap. 14. num. 1. Binsfeld. sup. q. 1. concl. 2. Guttier. n. 54. Barbosa n. 7. Villalob. ubi proximè, Dueñas reg. 13. limit. 12.

Ibi: Quo fit, ut vel communis.

Licet D. Covar. excludere nitatur differentiam inter utrumque Jus, de qua sup. n. 63. cui adhæret Cald. in l. 1. part. 4. C. ex delict. defunct. Spin. sup. & gloss. 23. n. 68. nec dissentit Pichard. in §. Hæc autem, n. 45. Instit. de leg. Aquil. difficilè quidem obtinebit adversus omnium communem sententiam, quæ docet, Jure Civili actionem ex delicto in hæredem

hæredem non dari, etiam quoad rei persequutionem, nisi ad eum quid perveniat, aut lis cum antecessore contestetur, ut tenent Cujac. *parat. ad vit. C. ex delict. defunct. & in l. Sicut 38. de reg. jur.* Donel. *lib. 15. cap. 51.* Duaren. *in l. Ex ea parte 121. §. fin. de vero. obl.* Pichard. *in §. Non autem, ex num. 32. Inst. de perp. & tempor. action.* Leotard. *d. quest. 94. num. 19.* præter alios laudatos num. 63. & quos plene congerit Barbosa *in d. collect. n. 2.* Quapropter sententiam D. Covar. expressim impugnant Leotard. *ubi nuper*, Guttier. *n. 56. qui §. His autem verbis, Inst. de leg. Aquil. sic interpretantur, ut potius communem probet, quam contrariam.* Adde Fachin. *ubi sup. d. cap. 5.* hac de re disputantem, & Cujac. *observat. lib. 7. cap. 37.* dubitantem an conditio furtiva transeat in hæredem, si nihil ex furto ipse perceperit, quævis rei persequutoria sit, & jure transferri constet.

66 Cum Jus Canonicum à Civili discordet, quæritur quod ex illis in foro sæculari debeat observari? Et Civili standum, nisi in terris Ecclesiæ in temporalibus subjectis, responderunt Fachin. *sup. vers. Tertio in hoc*, Cacheran. *Pedem. decis. 152. num. 6.* Farinac. *d. quest. 10. num. 64. vers. Limitando rursus.* Contrà tenet Guttier. *d. cap. 18. n. 62.* & apud nos Jus Pontificium in foro sæculari videret, qui Imperatoris legibus non ligamur. Sed obstat lex 3. *tit. 15. p. 7.* præsertim cum maximam præferat æquitatem illius dispositio, ac justitiæ consonet, ne hæres lucretur defuncti bona, & damnum passus ex eis non recuperet quod sibi omni jure debebatur, si dominus viveret, ut in simili dicitur *in l. fin. §. Sin vero, in fin. C. de jur. delib.* Qua naturali ratione edocti Consulti conditionem furtivam in hæredem transferri concesserunt, *l. Si pro fure 7. de condit. furtiv. §. ult. Inst. de oblig. qua ex delict. nasc.* licet hoc specialiter ob frequentiam facinoris inductum adnotent Interpretes.

67 Hinc infertur, quod cum fœnerator conditione furtiva teneatur, tam de Jure Canonico, quam Civili, hæres tenebitur ad usurarum restitutionem, etsi nihil ad eum pervenerit ex fœnore, nec lis sit cum defuncto contestata. Sic Leotard. *q. 94. num. 6. 25.* quæ probabiliter dicta videntur, tum propter similitudinem furis & usurarii, tum ob frequentem abusum fœnerandi. Imò fures rapaces vocantur usurarii, & acrius hi, quam illi aliquando coercentur. Menoch. *de arbitr. cas. 398. num. 4. 5.* ubi plura de crimine fœneratio.

Ad num. 8.

68 Supposita decisione Justiniani *in l. fin. §. cum igitur, C. de jur. delib.* cui consonant lex 5. & lex 7. *tit. 6. p. 6.* hæres qui prætermisâ inventarii confessione adit, aut se immiscet hæreditati, cogitur satisfacere cunctis defuncti creditoribus, imò & legatariis, tamen si hæreditaria bona non sufficient: sed an hoc procedat cum hæres ex delicto usurarum, vel alio convenitur, quæstionis est de qua Cevall. *d. q. 464.* ubi pro negativa parte plures cumulat, qui cum D. Covar. tenent quod hæres conventus juxta Jus Canonicum pro delicto defuncti ad damni reparationem, non compelleretur solvere ultra vires hæreditatis, quibus jungendi Guazzini *de defens. reor. defens. 33. cap. 26. n. 5.* Farinac. *d. q. 10. num. 65.* Clarus *§. fin. quest. 51.*

num. 17. Caball. *resol. crim. cas. 299. num. 44.* Leotard. *d. quest. 94. ex num. 28.* Trentacinq. *d. resol. 1. n. 7.* apud quos plurimi.

69 Ast quoad usurarum restitutionem urget specialis ratio dubitandi, cum hæres non tam ex delicto, quam ex contractu teneatur, & conditione indebiti juxta communem opinionem debeat conveniri, saltem extraordinaria, ut Præses noster ait: nec ratio congrua reddi poterit, cur hæres non conficiens inventarium, teneatur supra vires hæreditatis omnibus defuncti creditoribus, & legatariis, & hoc repetenti usuras denegetur; unde eveniet, ut ex legato lucrum percipiat legatarius, & creditor ex fœnore suum non recipiat, hæredem absque inventario adente, cum creditores legatariis potiores habeantur, *d. l. fin. §. Sin vero.*

70 Augescit difficultas ex traditis *sup. num. 67.* nam si usurarius conditione furtiva teneatur, hanc contra hæredem dari non ambigitur, ut prænotatur numero 66. Nihilominus etiam in usurarum crimine hæredem non confecto inventori ad restitutionem non astringi ultra hæreditatis substantiam, cum D. Covar. sustinent Tusch. *lit. V, concl. 349. num. 18.* Trentacinq. *ubi proximè*, Guttier. *subdubius d. cap. 8. n. 65. vers. Nihilominus*, Leotard. *d. q. 94. à num. 27.* Roland. *à Valle tract. de inventar. quest. 209. n. 3.* Montic. *sim. tract. quest. 228. n. 29.* Rebell. *de oblig. just. lib. 8. cap. 16. n. 5.* & alii apud Leotardum, & est opinio communis.

71 Contrariam verò tuentur Molin. *sup. disp. 332. num. 3.* Farinac. *d. q. 10. num. 66.* Ugolin. *de usur. cap. 14. §. 4. in fin.* & alii, eamque de jure veriorem asserit Guttier. *ubi proximè*, quanquam à communi in praxi non recedendum moneat, & meritò, cum æquius sit, ne hæres ob omissionem inventarii plus oneretur quam ex bonis usurarii comparaverit, ad quod in foro conscientie minimè tenetur, ut pluribus laudatis tradit Cevall. *d. quest. 464.* Farinac. *sup. vers. Contrarium*, Guttier. *n. 66.* Trentacinq. *n. 9.*

72 Sed communis sententia videtur restringenda, si hæres fœneratoris conveniatur quatenus ad eum pervenit, & hæreditas ex usuris locupletior est facta, ut exponit Leotard. *num. 26.* vel quia lis cum antecessore fuerit contestata; nam cum istis casibus de Jure Civili hæres teneatur, cessant fundamenta communis sententiæ, atque hæritate adita absque inventarii beneficio, ultra vires illius usuræ solvi in solidum debent, præsertim cum per litem contestationem in judicio quasi contrahatur, *l. 3. §. Idem scribit, ff. de peculio*, ubi Consultus inquit, non originem judicii spectandam, sed iudicati ipsam velut obligationem. Unde licet actio à delicto originem duxerit, hæres usurarii ex quasi contractu defuncti convenitur.

73 Dissentit tamen Farinac. *d. q. 10. num. 67.* qui licet de usurarii hærede non egerit, in aliis tamen similibus causis, velut legis Aquiliæ, incendiū, aut rapinæ asserit non teneri hæredem supra hæreditatis vires, etsi cum defuncto lis fuisset contestata, aut aliquid ad ipsum pervenerit, quanvis non confecerit inventarium: quod mihi satis dubium esse ex præmissis, ac in crimine usurarum minimè admittendum videtur ob specialitatem, quæ in repetitione earundem reperitur.

Ibi: *Et peti possit conditione indebiti.*

74 Pro repetitione usurarum conditionem indebiti competere, communiter docent DD. Qui dam ex neotericis cum D. Covar. eam extraordinariam, seu irregularem dicunt. Vide Guttier. Leotard. ac Trentacinq. præter notata *sup. num. 67. de conditione furtiva.*

Ad Num. 9.

75 Infamia etiam juris factionem testamenti non admittit. Greg. Lop. *in l. 16. gloss. 3. tit. 1. p. 6.* Clar. *§. Testamentum, quest. 25.* Tusch. *lit. T, concl. 105. num. 16.* Spin. *de testam. gloss. rubric. part. 13. num. 22.* Qua propter licet usurarius de jure communi infamia notetur, *l. Improbium fœnus 20. C. ex quib. caus. infam. irrog.* testari tamen potest Spin. *ubi proximè.* Idem est & de Jure Canonico, si usurarius manifestus non sit. Unde si fœnerator condiderit testamentum, non servatâ formâ capitum quanquam, *de usur. in 6.* tamen post obitum manifestus pronuncietur, testamentum subsistet. Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 334. num. 10.* Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 22.* num. 6. Leotard. cum aliis *de usur. q. 100. num. 70.*

76 Jure Pontificio per dictum caput quanquam, manifestis fœneratoribus ita testandi facultas est sublata, ut eorum testamenta ipso jure sint irrita, nisi aut usuras restituant, aut de ipsis reddendis caverint idoneè juxta formam eo decreto præscriptam. Card. Lug. *de just. & jur. disp. 24. n. 70.* Card. Tusch. *lit. V, concl. 342. num. 1.* Molin. *num. 4.* Trullench. *ubi proximè*, Spin. *n. 23.* Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 188. vers. Sexta*, Leotard. *num. 47.* Petr. Greg. *de usur. lib. 3. cap. 14. num. 1.* Clar. *sup. q. 26. num. 1.* Barbol. *collect. d. cap. quanquam, n. 6.* Menoch. *de arbitr. cas. 235. num. 1.* Guttier. *Canoniar. lib. 2. cap. 19. num. 1.* Ant. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 46. err. 8.*

77 Quod ita verum est, ut nec inter liberos usurarius testari valeat, nec inter ipsos bona distribuere. Tusch. *ubi proximè*, num. 11. Leotard. *num. 48.* qui *num. 47.* cum pluribus tradit, omnem ultimam dispositionem ea constitutione comprehendit. Sic non licebit eis substituere pupillariter, aut exemplariter liberis. Tusch. *d. concl. 342. n. 17. & 18.* licet aliud cum Ripa, & Corraio scripserit Cevall. *commun. opin. q. 11. num. 7.* Sed displicet, quia ut pupillaris consistat substitutio, necesse est ut parens habeat testamenti factionem, & jure testetur, alioqui si patris non valet testamentum, nec substitutio valebit, *l. 2. §. Quisquis, ff. de vulg. l. Papinianus 8. §. Nec impuberis, de inoffic. testam. l. 10. tit. 5. p. 6.* Donell. *lib. 6. cap. 25.* Pichard. *in §. Liberi autem, num. 6.* Instit. *de pup. substit.* Cum igitur usurarii patris ipso jure nullum sit testamentum, substitutio ut ejus sequela irrita erit.

Ibi: *Imò non posset lex Principis Sæcularis.*

78 Nullius Principis laici constitutio inducere valet, ut testamentum ejusmodi usurarii vires obtineat, prætermisâ formâ dicti capitum *Quanquam*, Tusch. *num. 38.* Leotard. *num. 49.* Spin. *num. 23.* Cevall. *num. 12.* Peguera *crimin. decis. 31. n. 10.* Imò si quis Magistratus procederet ad exequen-

dam fœneratoris ultimam voluntatem, potest per Judicem Ecclesiasticum censuris compelli, ut abstineat. Bobad. *Polit. lib. 2. cap. 17. num. 140.* Ugolin. *de usur. cap. 24. §. 5.* Leotard. cum aliis *ubi proximè.*

Vers. *Quintò idem eris.*

79 Talis usurarius codicillos facere nequit, nisi legitime juxta canonicam sanctionem caverit. Tusch. *num. 10. & 24.* Cevall. *sup. q. 537. n. 4.* Molin. *num. 11.* Barbosa *num. 8.* Spin. *num. 24.* Leotard. *num. 47.* Anton. Fab. *ubi sup. num. 2.* Nulli enim cui testari interdicitur, codicillos conficere licet, *l. Quadam 7. de jur. codicill. l. In bello 12. §. Codicilli, de captiv. & postlim. reverb.* Pichard. *in princ. n. 27.* Instit. *quib. non est perm. fac. testam.* Anton. Fab. *ubi proximè*, qui ampliatur etiam ab intestato. Cujac. *lib. 37. Digest. Salv. Juliani, in l. 2. §. Furiosus, de jur. codicill.*

Vers. *Sextò eadem prohibitio.*

80 Simili modo vetatur manifesto usurario mortis causâ donatio. Tusch. *d. concl. 342. num. 20. & 25.* Osuald. *lib. 14. cap. 33.* Leotard. Trullench. Gratian. Spin. *ubi proximè*, Cevall. *sup. quest. 11. num. 12.* Clar. *§. Donatio, q. 7.* Fachin. *controvers. lib. 5. cap. 62.* Anton. Faber *d. error. 8.* qui eleganter differit aiens oppositam sententiam à pluribus sustineri, ita ut discerni non possit, quæ sit magis recepta: ac huic accessit D. Covar. *in rubr. de testam. part. 3. num. 13.* cujus loci meminit hic, ad ipsum remittens, ubi docuit donationem istam valere, nisi omnia bona usurarii, vel majorem partem eorum contineat, quo casu propter præsumptam fraudem non subsistet. Aliam excogitavit distinctionem Anton. Fab. *num. 6.* nam si donatio causâ mortis ita fiat, ut statim dominium rei donatæ transferatur, etsi revocari possit, sustinebitur, aliàs non; utique quia tunc magis accedit ad contractum, quam ad ultimam voluntatem, & usurarius manifestus non prohibetur inter vivos donare, nec alios celebrare contractus, ut scripsit Tusch. *d. concl. 342. num. 28.* etsi limitetur à nonnullis, si usurarius omnem substantiam, aut majorem illius partem donaverit. Vilalob. *ex aliis commun. opin. lit. V, n. 121.*

Vers. *Septimò circa eandem.*

81 Pœnæ dicti capitum *Quanquam*, etiam comprehendunt Judæos, & alios infideles in ditone Catholicorum Principum commorantes, quarum illi capaces existunt, ne scilicet testamenta condere valeant, cautione non præstita. Molin. *d. disp. 334. num. 12.* Tusch. *ubi proximè*, num. 96. & alii. Contrà tenent Clar. *§. Testamentum, q. 26. num. 5.* Tiraq. *de jur. primog. q. 66. num. 1. & alii*, quos refert, ac sequitur Barbosa *collect. d. cap. Quanquam, n. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 449. num. 20.*

Vers. *Octavò non tantum.*

82 Qui præter mutuum in venditione, & aliis contractibus fœnus exercet simulatè, pœnas dicti capitum *Quanquam*, incurrit. Tusch. *num. 36. & 87.* nam & hic inter manifestos usurarios numeratur. Molin. *disp. 333. num. 2.* Navar. *in Manualis*

num. cap. 17. num. 280. Card. Lug. sup. disp. 25. num. 238. & alii apud Leotard. d. q. 100. num. 9. Dissentit cum nonnullis Cevall. d. q. 11. num. 6. Observat Leotardus non sufficere, ut quis manifestus usurarius habeatur, quod vendat carius habita fide de pretio, quam pecuniâ præsentî, nisi vel ipse crimen fateatur, vel conjecturis comprobetur, cum possit se aliqua excusatione tueri.

Verf. Nonò prætermittendum.

83 Licet quæquam artem sceneratitiam dereliquisse constet, nequibit sine cautione testari. Molin. disp. 334. num. 13. Villalob. commun. opin. lit. V. num. 117. Clar. d. q. 26. num. 4. Spin. de testam. gloss. rubr. part. 13. num. 24. Hoc intelligi debet, nisi usuras restituisse probetur. Tusch. d. concl. 342. num. 106. Clar. ubi proximè.

Verf. Decimò quanvis manifestus.

84 Usurarius qui servatâ formâ condidit ultimum elogium, si postea in crimen ipsum, etiam occultè inciderit, intestatus decedet. Molin. n. 15. Tusch. num. 31. Spin. ubi proximè. Addit Molina, quod si bona fide, & animo solvendi caverit, testamentum subsisteret saltem in foro conscientie.

Verf. Undecimò si quis.

85 Qui usurarum labe non maculatus testamentum jure confecit, si deinceps usurarius manifestus efficiatur, illud irritum redditur, nisi legitimè ante mortem caverit. Tusch. num. 35. Molin. num. 16. Spin. sup. n. 253. capacitas enim in testatore, ut valeat testamentum, nedum desideratur tempore quo conditur, sed etiam mortis conditoris defuncti, quâ illud confirmatur, cap. Cum Martha 6. §. Si tunc, de celebrat. Missar. Pichard. in rubr. num. 6. Instit. de testam. ordin. Ideo testamentum ritè confectum, sit irritum quoties sub mortis tempus, aut antea supervenit incapacitas, seu impedimentum juris, l. Si quis filio 6. §. Irritum, ff. de injust. rupt. §. Alio quoque modo, Instit. quib. mod. testam. infirm. l. 18. tit. 1. part. 6. Sic contingit ei, qui post confectum jure testamentum in usurariam labitur notoriè pravitate.

Verf. Duodecimò hoc in tractatu.

86 Testamentum usurarii manifesti, etsi jure ipso sit nullum, tamen convalescit si postea idoneè de restituendis usuris caveatur. Tusch. n. 50. Molin. num. 14. Surd. de aliment. tit. 7. q. 4. n. 20. Cevall. d. q. 11. num. 3. Gratian. discept. cap. 79. num. 13. Barbosa sup. num. 11. Spin. num. 32. Clar. num. 3. Villalob. num. 116. Cautionem ipse testator præstare debet, nec proderit ad hunc effectum, quod hæres, aut alius post obitum usurarii usuras solvat, aut idoneè caveat; erit tamen utile, ne illi Ecclesiastica sepultura denegetur. Tusch. n. 50. & 53. Cevall. & Spin. ubi proximè, Barbosa collect. Clem. 1. n. 6. de sepult.

Sed si usurarius morte præventus non possit pignora, vel fidejussores dare, sat erit procuratorem, ut caveat, relinquere, & cautione præstita, testamentum subsistet. Tusch. n. 52. Spin. sup. Cevall. n. 4. Gratian. n. 14.

Verf. Decimotertiò adnotandum.

Usurarius manifestus etsi piam causam hæredem instituat, aut ei quid relinquat, ejus tamen dispositio non valet, nisi data cautione, juxta dictum caput Quæquam, Menchac. de success. lib. 1. §. 1. num. 179. Cevall. d. q. 11. num. 1. Leotard. num. 47. quæ licet sit communis sententia, ac de juris rigore verior, opposita tamen æquitate suadente tenenda est, cum D. Covarruv. & Molin. disp. 334. num. 11. Tusch. d. concl. 342. num. 4. Est enim privilegium piæ causæ, ut qui de jure testamenti factione carent, ad illius favorem testari valeant. Tiraq. de privileg. piæ causæ, priv. 79. Hoc ita verum, modo scenerator & usuras restitui præcipiat, & præmissis veræ penitentia signis decedat, ut præcipi advertunt, alioqui ficut ab usurario vivo non admittit Ecclesia oblationes, nisi penituerit, cap. Quia in omnibus 3. de usur. Leotard. latè d. q. 100. num. 34. ita ab eo relicta post mortem rejici debent.

Usurario manifesto, si testamentum non valeat, succedunt legitimi hæredes. Tusch. num. 19. Spin. n. 23. qui si bona per usuram quæsitâ repererint, quorum dominium defuncti non fuit, dividere prohibentur, eaque creditoribus, qui ea tradiderunt, si extant, vel pauperibus sunt restituenda, l. 2. tit. 15. p. 6. ubi Greg. Lop. gloss. 9.

Tandem observandum cum Leotardo num. 50. & 51 & aliis quos laudat, quod si scenerari aliquis probetur, qui non exegit adhuc usuras, non est strictus ad idoneè cavendum, ut testetur validè: oportebit tamen ut usuras debitoribus remittat, & eas exigere hæredibus prohibeat.

SUMMARIUM.

- 1 Interesse lucri cessantis, ac damni emergentis ultra sortem exigere omni jure licet creditor.
- 2 Qua desiderantur conditiones, ut licitè percipiatur.
- 3 Legis Curabit, C. de action. empt. ratio irraditur.
- 4 Est juri, ac naturali rationi consona.
- 5 Procedit nedum in emptione, sed & in aliis contractibus, ac in judiciis.
- 6 Usurarum divisio, & qua licita, aut illicita sunt, & num. 7.
- 8 Usura ex d. l. Curabit, juxta Jus Civile, non erant compensatoria, sed jure Pontificio sic, quo diverso modo debentur.
- 9 Venditor qui non habita fide de pretio rem tradidit, licitè exigit usuras, seu interesse, quatenus emptor fructus ex re empti perceperit, dum pretium non exsolvit.
- 10 Hoc de jure Pontificio, nam Casareo usura fructibus non correspondebant.
- 11 Utrum decisio dictæ legis Curabit, habeat locum si res sterilis tradita sit emptori, & num. 12.
- 12 Minor si rem vendat etiam sterilem usuras pretii consequitur, donec solvatur, nisi emptor minor quoque sit.
- 13 Si ex re tradita emptor aliquod commodum extrinsecum percipiat, non ideo ad usuras ex dicta lege Curabit, tenebitur: secus si ancilla pepererit.
- 14 Venders, ac tradens rem frugiferam, non accepto

- 16 Ampliatur etsi emptor interpellatus non solvat, & quid hodie.
- 17 Fructus quomodo computandi, ut emptor illorum estimationem reddat pro interesse venditori, & num. 18.
- 18 Quid si nullos fructus emptor perceperit, & num. 21. & 22.
- 19 Ex lege Curabit, hodie venditor poterit exigere fructuum estimationem, etsi hac pretii superet quantitatem.
- 20 Dicta legis Curabit, dispositio procedit, si venditor dominium rei tradita retineat, sive illud in emptorem transferat.
- 21 Lex Sicut emptor, §. ult. ff. locat. interpretatur.
- 22 Venditor concedens tempus ut pretium solvatur, non agit inira illud ad usuras ex dicta lege Curabit.
- 23 Patris Molina doctrina declaratur.
- 24 Distinguitur conclusio tradita.
- 25 Eadem conclusio limitatur, si convenerit ut pendente dilatione ad solutionem pretii emptor usuras præstet juxta fructuum estimationem.
- 26 Limitatur dupliciter.
- 27 Licet mutuantis pacisci, ut donec pecunia reddita sit, debitor ad interesse damni emergentis, aut lucri cessantis teneatur, quod contingerit etiam intra tempus ad solutionem concessum.
- 28 Post moram debetur creditori utroque in foro interesse lucri cessantis, ac damni emergentis; sed antea non, nisi convenerit ita.
- 29 Creditor qui vendidit, ac tradidit, jure convenit de annua quantitate præstanda dum illi non solvitur pretium, quanquam dilationem concedat, & n. 37.
- 30 In foro externo probari debet, quod fructus percepti responderunt promissæ quantitati, & quid in interno servetur, & n. 36.
- 31 Promisso de annua quantitate pro interesse non valet, nisi probetur saltem per verosimiles conjecturas tantum damni sustinuisse creditorem, quantum promissum est.
- 32 Quid si in regione interesse sit more taxatum.
- 33 Emptor debitor quantitatis, quam promisit dum pretium non solveret, an liberetur, nullis perceptis fructibus ob sterilitatem.
- 34 Licet convenire, ut ex quantitate pretii non soluti census constituatur pro bonis emptoris, donec pecunia solvatur, etsi redditus fructuum estimationem excedant.
- 35 Utrum talis contractus subsistat juxta Bullam Pii V. & n. 41.
- 36 Pretium censuum in Hispania est auctum.
- 37 Venditori permissum est locare fundum venditum emptori, ut pensionem solvat quandiu pretium non exhibuerit.
- 38 Pensio fructus excedere non debet.
- 39 Utrum emptor qui locavit, cogatur solvere pensionem, etsi fructus non capiat ob sterilitatem, & num. 46.
- 40 Venditor qui habita fide de pretio, rem quam tradidit, iterum pro pignore accepit, an fructus debeat in sortem imputare? & n. 48.
- 41 Quid si non eadem sit res vendita, sed alia emptoris pignori detur.
- 42 Abbas consilium reprobatum

- 51 Venditori qui rem tradidit, debentur usura ex lege Curabit, donec pretium solvatur, etsi ille non adimpleat qua in contractu promissit.
- 52 Ampliatur.
- 53 Tradens partem rei, nullo pretio recepto, pro rata usuras percipiet; & quid si emptor offerat pretium, & venditor aliam partem tradere renuat.
- 54 Ut venditor exigat usuras ex dicta lege Curabit, vera debet intervenire traditio.
- 55 Si venditor rem, & emptor pretium retineant, nullâ interveniente morâ, nec usura pretii, nec fructus rei debentur.
- 56 Utrum hoc procedat de Jure Civili?
- 57 Contractu perfecto, an ad emptorem, vel venditorem fructus rei vendita pertineant, & num. seqq. & n. 73. & 74.
- 58 Emptor fructus petere potest, oblati pretio, & usuris: venditor non valet agere ad usuras, sed excipere ei permittitur.
- 59 Limitatur, & num. 62.
- 60 Post moram emptoris venditor agit ad interesse, & si nullum patiatur detrimentum fructus sibi retinet.
- 61 Quid jure communi servetur.
- 62 Post moram emptoris fructus ad quem spectent Jure Canonico, & Civili.
- 63 Emptore pretium offerente, si venditor rem non tradat, tenetur ad fructus perceptos, & quos emptor posset percipere.
- 64 Emptor fructus lucratur, licet pretium non solvat, ob moram venditoris, & num. 69.
- 65 Post moram vendentis ipse rei periculo, subjicitur, & interesse intrinsecum, non extrinsecum præstat.
- 66 De intellectu legis Fructus 13. C. de actionib. empr. & n. 71. & 72.
- 67 Petri Barbosa opinio refutatur.
- 68 Agitur de cujusdam Castrensis opinionis effectu, ac praxi.
- 69 Emptor solvens partem pretii, agere ad fructus rei non tradita post rata potest, ac de certa quantitate correspondente pacisci.
- 70 Declaratur, & num. 79.
- 71 Venditor si nihil ex pretio recepto, partem rei tradiderit, pro portione usuras, seu fructuum estimationem jure petet.
- 72 Si Procurator fundum propriâ pecuniâ domini nomine emerit, nec usuras pretii, nec fructus rei lucrabitur.
- 73 Quid si procurator damnum ex fundi comparatione senserit.
- 74 Promittens vendere, si pretium accipiat ante contractum, tenetur ad usuras, sive fructuum estimationem ex dicta lege Curabit. Et quid si pars pretii solvatur, ibid.
- 75 Rejicitur opinio contraria.
- 76 Pactum de emendo, ac vendendo, quos effectus producat, & an ex eo actio competat?
- 77 Si promittens vendere tradat rem, nihil pro pretio accepto, exigit usuras, seu fructuum valorem.
- 78 Lex Curabit, obtinet locum in pacto de vendendo, & aliis omnibus causis, ubi eadem ratio æquitatis reperitur.
- 79 Actio ex dicta lege Curabit, transit in cessionarium, quod cum distinctione accipiendum.
- 80 Legis Curabit, æquitas in utroque Jure servatur, sed diversimodè.
- 81 Lex Curabit, procedit etiam in emptore solvendo

91 *venit pretium ante rei traditionem. Eadem lex tam in mobilibus, quam in immobilibus procedit. Usura peti possunt jure actionis, ac effusio iudicis. Actio non præscribitur nisi triginta annorum lapsu.*

CAPUT IV.

Ad Num. 1.

1 **O**mnijurè, ac in utroque foro creditoribus licet ultra sortem lucri cessantis, & damni emergentis interesse percipere, nulla usurarum labe interveniente. Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 314. num. 7. & disp. 315. num. 5. Less. eod. tract. lib. 2. cap. 20. num. 69. & 80. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 19. dub. 8. n. 4. & dub. 9. n. 2. Leotard. de usur. q. 71. num. 4. Menoch. de arbitr. casu 119. num. 1. Carleval. de judic. tit. 3. disp. 8. num. 37. Petr. Barbosa in l. 2. part. 1. n. 44. ff. solut. matrim. Caroc. de locat. rubric. de lucro cess. moros. in princ. Cene. de censib. q. 57. n. 1. Cur. Philip. part. 2. lib. 2. cap. 2. num. 5. Amat. variar. resol. 49. num. 96. Parlador. differ. 118. num. 11. omiſſis pluribus, quos abundè congesſerunt Hermos. in l. 10. gloss. 4. num. 2. & 3. tit. 1. p. 5. ac Aug. Barbosa collect. cap. Conquestus, n. 6. de usur. Dissentiunt tamen aliqui quoad lucrum cessans, quos sequitur Fachin. *controverf. lib. 11. cap. 15.* Eos refutat Leotard. *ex num. 8.**

2 **U**t autem id interesse percipi licite possit, quædam conditiones desiderantur, de quibus Molin. *disp. 316. num. 8. & 9. Less. num. 73. & 84. Trullench. dub. 8. n. 7. & dub. 9. ex num. 3. Filliuc. qq. moral. tom. 2. tract. 34. part. 2. cap. 4. num. 70. & 79. Rebell. de obligat. justit. part. 2. lib. 8. q. 6. num. 2. Hermos. n. 298. cum seqq.*

Ibi: *Hæc tamen ratio.*

3 **E**x iis quæ proximè laudati docuere de interesse, liquidò apparet legem *Curabit* §. C. de action. empr. non procedere ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, sed aliàs æquissimè statuitur, quod emptor, cui res vendita traditur ante numeratum pretium, ad usuras illius quandiu non solverit teneatur, alioquin notissima eveniret iniquitas, si emptor & pecuniâ pretii frueretur, & fructus ex re frugifera perciperet, venditore utraque utilitate carente; nam ille cum istius jactura adversus rationem naturalem locuples fieret, l. *Nam hoc natura* 14. ff. de condic. indeb. l. 1. C. ex delict. defunct. Cod. Fab. tit. de act. empr. defm. 4. n. 3. Idèd placuit, ut quemadmodum emptor fructus rei lucratur, ita & venditor usuras pretii: sic usuræ respondent pretio, & fructus rei. Cujac. in l. *Julianus*, §. *Ex vendito*, de action. empr.

Ad Num. 2.

4 **I**nde Imperialem constitutionem justitiæ commutativæ, & naturali rationi consonam observant Cujac. & Fab. *ubi proximè*, Less. d. lib. 2. cap. 21. num. 103. & 104. Trullench. *sup. cap. 20. dub. 13. num. 3.* Guttier. *de juram. confirmat. p. 1. cap. 2. n. 3.* Merlin. *de pignor. lib. 4. q. 102. num. 5.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 3. q. 7. num. 107.* Leotard. *q. 27. n. 2.* Hermosil. in l. 28. gloss. 2. n. 25. tit. 5. p. 5. & alii quam plurimi apud Barbof. *collect. d. l. Curabit*, n. 2.

Quæ quidem æquitas non solum servatur in 5 emptionis contractu, sed & in aliis correspondentibus, in quibus est perceptio fructuum, seu alterius utilitatis. Leotard. *q. 35. num. 31.* Hermosil. *n. 54.* Barbof. *num. 24.* Cancet. adductis exemplis, *var. part. 3. cap. 7. à num. 22.* Joan. Lupus in d. l. *Curabit*, n. 106. Caroc. *sup. part. 6. remed. 26.* Sed & in judiciis obtinet locum. Cabed. *decif. 166. n. 4.* Vide *inf. n. 86.*

Ibi: *Quibus accedit, usuras lucrativas.*

Nonnulli quos refert, ac sequitur Felician. *de 6 censib. lib. 1. cap. 3. n. 13.* usuras distribuunt in compensatorias, restitutorias, & lucrativas: hæc omni jure prohibentur, de quibus sub capite primo actum: illæ licitæ habentur. Molin. *disp. 368. num. 9.* Less. *num. 104.* Guttier. *ubi proximè*, Cancet. *num. 22.* Petr. Barbofa in l. *De divisione*, num. 34. ff. *solut. matrim.* Felician. *sup.* Hermosil. *num. 27.* Gait. *de credit. cap. 4. num. 1057.* Sed quæ præstantur ex lege *Curabit*, improprie usuras nuncupari, cum sint rei persequutorias, observant Aug. Barbofa *ubi proximè*, Trullench. *n. 4.* Roderic. *ubi sup.* Imò non esse usuras, nisi lucrativas, præmissa distinctione impugnata, probat Leotard. *q. 4. à n. 17. & q. 83. n. 22.* ait enim usuram non dari ubi luctum non est.

Nihilominus inficiari non potest, quin sæpe 7 usuræ præstantur in compensationem damni emergentis, aut lucri cessantis, quales sunt dotales, quæ pro oneribus matrimonii viro solvuntur, l. *Pro oneribus* 20. C. de *jur. dot.* de quibus latissimè Leotard. *q. 28.* Item nauticæ, quæ præstantur in pretium suscepti periculi, l. *Periculi* 5. de *nautic. faenor.* de his Leotard. *q. 23.* Similes sunt quæ debentur ex dicta lege *Curabit*, pro fructibus rei venditæ: de illis Leotard. *c. 27.* Igitur usuræ non semper lucrum conferunt recipienti, unde rectè in compensatorias, & lucrativas dividuntur.

Illud autem quod diximus, usuram compensatoriam ex d. l. *Curabit*, omni jure probari, non est absolutè verum; nam de jure civili hujusmodi usuræ exigebantur pro quantitate debita, & temporis dinumeratione, juxta modum legibus præscriptum, non habita ratione ad verum interesse: quod in specie dictæ legis *Curabit* observat Leotard. *d. q. 4. num. 20.* inferens usuras non præstari de jure communi in fructuum compensationem, quoniam hi illis non commensurantur, sed emptor sive ubertatem, sive sterilitatem experiretur, easdem usuras semper pendere cogebatur, ex quo contingere poterat iniquitas usuraria, si plus esset in usuris, quàm in fructibus rei venditæ. Quapropter Jure Pontificio eæ non approbantur usuræ, nisi quatenus fructuum utilitati respondent, nec pariformiter præstantur, sed prout singulis annis fundus, vel res alia fructus reddiderit. Less. *d. cap. 21. num. 104.* quod strictè loquendo usura non est, sed interesse, quanquam improprie usura vulgò nuncupetur, ut jam præmissimus ex aliis.

Verf. *Primò deducitur.*

Emptor accipiens rem fructiferam à venditore, 9 non habita fide de pretio, donec illud solverit, tenetur ad usuras, sive interesse, quatenus ex fructibus perceperit, licet interpellatus non sit, nec venditor ex dilatione solutionis ullam jacturam sustinuisse

sustinuisse probetur. Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 24. n. 12.* Mathienz. in l. 1. gloss. 5. n. 15. tit. 11. lib. 5. *Recop. Caldas de empr. & vend. cap. 23. n. 19.* Narbona in l. 15. gloss. 4. n. 34. tit. 18. lib. 5. *Recop.* Leotard. *d. q. 27. per tot. Less. sup. n. 103. & 104.* Aug. Barbofa *collect. d. l. Curabit*, ex n. 2. ubi plures Osuald. *lib. 13. cap. 5.* Roder. *d. q. 7. n. 73. & 107.* Petr. Barbofa in d. l. *De divisione*, num. 13. & 14. Molin. *disp. 368. n. 9.* Trentacinq. *var. lib. 1. resol. 2. n. 1. 2. & 3.*

10 **Q**uod præmissimus, scilicet usuras deberi juxta fructus rei venditæ, de Jure Canonico verum habet non de Cæsareo, quo usuræ legitimæ, id est sex pro centenario, ut docet Less. *n. 111.* præstantur juxta pretii quantitatem, nullâ habitâ ratione ad fructus, quos emptor perciperet. Less. *ibidem*, Leotard. *q. 4. n. 20. & q. 81. n. 23.* Quam differentiam inter utrumque Jus adnotarunt Less. *sup. & Leotard. d. q. 83. n. 25.* ac prædixi n. 8.

11 **Q**uæritur num æquitas Constitutionis Imperialis admittenda sit si res sterilis emptori traditur? Et quoad Jus Canonicum attinet, nulli dubium est, quin usuræ non debeantur, quia cum in compensationem fructuum cedant, ubi hi nec sunt, nec esse possunt, illas exigere non licebit, ut sentiunt plures statim recensendi, præsertim Leotard. *ubi proximè*, & *q. 27. n. 36.* Cardin. Lugo *de just. & jur. disp. 25. sect. 8. n. 142.*

12 **Q**uoad Jus Cæsareum quidam, quos congesſit Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de empr. concl. 4. n. 10.* tenent usuras deberi, licet res tradita sit infructifera: quorum sententiam pluribus tuetur Leotard. *q. 4. n. 19. & q. 83. ex n. 22.* Contrarium sustinent Fachin. *controverf. lib. 2. cap. 32. à princip.* Petr. Barbofa *sup. n. 54.* Donell. in l. 2. in fin. C. de *usur.* Roderic. *d. q. 7. n. 84.* Cyriac. *controverf. 502. n. 10.* Scaccia *de commerc. §. 1. c. 7. p. 2. ampliat. 8. n. 170.* Mantic. *d. tit. 24. n. 14.* Hermosil. *d. gloss. 2. n. 37.* ubi alii, August. Barbofa *sup. n. 16.* & ita est tenendum, nec obstat quod emptor re etiam sterili utatur; non enim hoc sufficit, eum nulla lege cavéatur, ut propter usum præstentur usuræ, nisi fructuum perceptio interveniat. Petr. Barbofa, & Donell. *ubi sup.* quibus accedit Fab. in *ration. d. l. Julianus*, §. *Ex vendito*, dum inquit: *Sicut è contrario iniquum esset, cogi emptorem usuras pretii præstare, si fructus rei venditæ non perceperisset.* Utitur Leotardus autoritate Jul. Pauli *Sentent. lib. 2. tit. 17.* & Harmenopuli *lib. 3. tit. 2.* testantium post rem traditam emptorem pretii usuras debere: quod ita accipi debet mora regulari per interpellationem, aut irregulari per fructuum perceptionem intercedente.

13 **C**ommunis sententia non procedit, si minor emptori rem sterilem tradat, quia ex privilegio atatis usuras pretii obtinebit, d. l. *Curabit*, Petr. Barbofa in d. l. *De divisione*, n. 58. minorum enim debitores re ipsa irregularem moram contrahunt dum differunt solutionem: quapropter ad usuras tenentur, in l. *In minorum* 3. C. in *quib. caus. in integr. restit. non est necess.* Pichard. *disp. de mor. num. 38.* Petr. Barbofa *n. 55.* Escobar. *de ratioc. cap. 15. n. 32.* Leotard. *de usur. q. 82. n. 2. & 3.* Quod limitatur si emptor quoque sit minor, ex Leotardo *n. 15.* at si ex re fructifera fructus perceperit, usuras ex dicta lege *Curabit*, præstare compelleretur. Leotard. *num. 17.*

14 **Q**uanquam emptor per rem sterilem traditam comparet extrinsecè utilitatem quamlibet, non idèd tamen pretii præstabit usuras, ex l. *Curabit*, D. de *Faria Nova Addit. ad Covar.*

velut si servus hæres instituat, aut pretium frumenti, seu alterius rei empta nimis increverit hoc enim fortunæ, ac negotiationi tribuitur, nec inter fructus reputatur. Petr. Barbofa *num. 84.* Hermosil. *ubi proximè*, August. Barbofa *n. 17.* Si verò ancilla tradita pepererit, emptor ad usuras tenebitur; nam etsi homo ob excellentiam naturæ in fructu non sit, l. *In pecudum* 28. de *usur. §. In pecudum*, *Instit. de rer. divis.* est tamen utilitas, quam mulier naturaliter producit; mulierum enim maximum, ac præcipuum est munus concipere, ac conceptum tueri, l. *Queritur* 14. §. 1. de *adilit. edict.* unde partus ancillarum post perfectam emptionem, sicut & fructus fundi, ad emptorem spectare scripsit Jul. Paul. *d. tit. 17.*

Ibi: *Non autem secundum rationem.*

Venditor tradens rem emptori, pretio non soluto, tantum agere potest ad usuras illius juxta fructuum æstimationem à die traditionis, non ad interesse damni emergentis, seu lucri cessantis, etsi hoc illorum quantitatem excedat. Molin. *disp. 368. num. 9.* Hermosil. in l. 28. gloss. 2. n. 33. tit. 5. part. 5. August. Barbofa *collect. d. l. Curabit*, num. 12. Narbona in l. 15. gloss. 4. num. 32. tit. 18. lib. 5. *Recop.* Roderic. *d. q. 7. num. 100.* Trentacinq. *sup. n. 3. & tit. de interesse, resol. 1. num. 20.* Leotard. *q. 71. num. 10.* Dissentiunt aliqui apud Aug. Barbof. & Hermosil. præter Osuald. *lib. 13. cap. 5.*

16 **Q**uam conclusionem ampliant aliqui, licet emptor interpellatus non solvat pretium, & moram regularem incurrat: quod manifestè deducitur ex l. *fin. de peric. & commod. rei venditæ.* & ita tenent Trentacinq. *d. reolut. 1. num. 25.* Molin. *disp. 368. num. 22.* Less. *de justit. & jur. lib. 2. cap. 21. num. 102.* & alii quos refert Leotard. *num. 13.* ipse tamen contra sentit *num. 15. & 20. cum seqq.* ac assentiuntur August. Barbofa, & Hermosil. *ubi proximè*, Roderic. *num. 94. & 100.* Petr. Barbofa *num. 25.* & alii apud Leotardum. His maximè refragatur dicta lex finalis, cui respondetur procedere in mora irregulari juxta proximam conclusionem: quod quidem potius est divinare, quàm interpretari, cum lex generaliter loquatur; quapropter à sententia Trentacinqui quoad Jus Civile non recedendum: hodie verò eum usuræ ex d. l. *fin.* non debeantur, utpote quæ Jure Pontificio damnantur, licebit venditori post moram regularem agere ad interesse Leotard. *num. 10.* Osuald. *lib. 13. cap. 5.* Nec opponatur, quod hujusmodi usuræ compensatorias, & jam nunc licitæ reputantur, ut præmissimus; quoniam non approbantur uniformes, sed quatenus interest venditoris, atque fructibus coæquantur, ut Leotardus animadvertit, quare potius interesse, quàm usura proprie debebant nuncupari, quod restrictionem recipit, & ampliationem. Videas inferius *num. 63. cum seqq.*

Verf. *Secundò eadem ratione.*

17 **Q**uorum fructuum æstimationem pendere debeat emptor in specie legis *Curabit*, in comperito non est; nam diversimodè sentiunt scribentes D. Covar. hic docuit, inspiciendam quantitatem eorum, quos venditor ex re tradita perciperet. Aliqui tenent respiciendum ad fructus, F quos

quos emptor percepit. Guttier. *de jur. confirm. part. 1. cap. 2. num. 4.* Gratian. *disceptat. cap. 716. num. 1.* Aliis placet computandos esse non solum per emptorem collectos, sed & quos ob suam negligentiam non cepit. Molin. *disp. 368. num. 9.* Surd. *conf. 101. n. 19.* Leotard. *quest. 27. num. 44.* August. Barbofa *sup. n. 19.* quibus refragatur Petr. Barb. *in d. l. De divisione, n. 62.* asserens non teneri emptore ob fructus, quos ex negligentia non percepit. Alii tandem opinantur, habendam esse rationem fructuum, quos collegit emptor, & quos venditor perciperet. Trentacinq. *sup. tit. de usur. resol. 2. n. 3. vers. Quavis.*

18 In tanta sententiarum varietate mihi tutius videbatur hoc judicantis arbitrio committere, qui cognitis circumstantiis aestimabit, quantum emptorem ratione fructuum præstare oporteat; & cum de interesse venditoris tractetur, id iudicis arbitrio relinquit Menoch. *de arbitrar. casu 119. num. 6.* In hac fructuum computatione haberi debet ratio industriæ, ac laboris emptoris, & pecuniæ quam ad culturam expendit; ea enim aliter implicita lucrum posset afferre. Præterea idem sterilitatis periculo subicitur, & ipsius rei, si fortè petierit; non enim æquum erit, ut venditor ab his oneribus immunis omnium fructuum utilitatem lucretur; fructus autem esse æstimo computandos, quos fundus regulariter ferre solet, nisi calamitas intercesserit aliqua, ut statim tradetur.

19 Ubi autem emptor nullos fructus percepit ob sterilitatem, vel casum alium hostium, aut inundationis, ad nihil tenebitur. Leotard. *num. 43.* August. Barbofa *num. 16. cum seqq.* Roderic. *d. quest. 7. num. 84.* Trentacinq. *ubi proximè,* Hermos. *sup. num. 38.* Molin. *disp. 368. num. 14.* Sed si emptor fructus nullos percepit, & venditor posset eos capere, nisi rem tradidisset, damnabitur ille ad quos hic verosimiliter perciperet. Molin. Trentacinq. Roderic. *ubi proximè,* Less. *d. cap. 21. num. 104.* quod ita temperandum existimo, si culpa, seu negligentia emptoris intercedat, ut adnotat Leotard. cum aliis *num. 44.* nam si fructus subtracti sint, aut incendio consumpti, cum nihil emptori, possit imputari, æquum non erit ut venditori aliquid exsolvat, quanvis forsitan posset fructus percipere, nisi rem ad emptorem transferret iste; quibus assentitur Petr. Barbofa *d. q. 7. num. 62.* Vide infra, *n. 21. & 22.*

Verf. Tertio hinc etiam.

20 Usuras ex lege Curabit, exigere venditor poterit, etsi ex temporis diuturnitate pretii superent quantitatem Molin. *num. 13.* Leotard. *q. 90. num. 60.* Berengar. *in l. unica, num. 239. C. de sentent. qua pro eo quod interest,* Roderic. *de ann. redditib. quest. 10. num. 59.* Trentacinq. *d. num. 3. versic. Et cum emptor,* Joan. Lup. *de usur. comment. 1. §. 7. num. 139.* Nec obstat dicta lex unica, quæ cavetur ne interesse lucri cessantis, aut damni emergentis possit duplum debitæ quantitatis excedere (quo & fors continetur, Leotard. *num. 4.*) nam Justinianus agit ibi de interesse quod emptor, vel alius creditor solvit ex propria substantia in penam moræ: at usuræ compensatoriæ, seu interesse penam non continent, cum nihil ex propriis bonis expendat emptor, sed ex fructibus rei emptæ restituit quod

jure, ac naturali æquitate ad venditorem spectat: & cum fructus quotidie nascantur, in dies oritur restituendi obligatio, non habita ratione ad pretii quantitatem. Adde Leotard. *n. 61. & 62.* & in simili Cod. Fabr. *tit. de sentent. qua pro eo, definit. 4. n. 2.*

Ad Num. 3.

Emptor qui nullos fructus ex re vendita percepit, usuras præstare non tenetur venditori, ex *d. l. Curabit,* si nec iste ullos re non tradita colligeret. Cardin. Lug. *de justit. & jure, disputat. 25. sect. 8. num. 142.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 13. num. 4.* Molin. Lessius, August. Barbofa, & Roderic. *ubi proximè,* Leotard. *num. 36.* Cardin. Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 24. num. 14.* Scaccia *de commerc. §. 1. quest. 7. part. 2. ampliat. 8. num. 17.* Petr. Barbofa *sup. num. 62.* Fachin. *controv. lib. 2. cap. 32. versic. Contrariam,* Cyriac. *controvers. 502. n. 10.* His junge tradita supra, *num. 19.*

22 Sed quæret aliquis, si venderetur fundus, quem venditor incultum habebat, quo tradito, antequam pretium numeraretur, emptor ipsum colere neglexit, an iste ad usuras ex *l. Curabit,* teneatur? Et ex præmissis videtur quod non; nam nec emptor fructus percepit nec venditor eos foret percepturus: & ita sentit Petrus Barbofa *ubi proximè,* nihilominus aliud est tenendum, quia negligentia emptoris efficit ut damnetur, ac si fructus percepisset, ut observat Leotard. *quest. 27. num. 44.* & adversus Petrum Barbofam tenent Hermosill. *in l. 28. gloss. 2. num. 40. tit. 5. part. 5.* August. Barbofa *collet. d. l. Curabit, num. 19.* Surd. *conf. 101. num. 21.*

Ad Num. 4.

23 Venditori licet exigere usuras ex *l. Curabit,* Cod. *de action. empt. sive dominium retineat,* sive emptori cedat, modò non concesserit dilationem, ut pretium solvatur. Molin. *n. 15. & 16.* August. Barbofa *num. 26.* Roderic. *d. quest. 7. num. 75.* Leotard. *quest. 17. ex num. 15.* Scacc. *sup. num. 166.* Mantic. *num. 15.* Gratian. *disceptat. cap. 588. num. 23.* Cancer. *variæ. part. 3. cap. 7. num. 63.* Cujac. *in l. Julianus, §. Ex vendito, versic. Possessionem autem, de action. empt.* Hermos. *sup. num. 42.* Trentacinq. *d. num. 3. versic. Et per hanc rationem.* Transit enim dominium cum eo onere solvendi usuras quandiu pretium non solvatur. Gratian. *ibi,* Leotard. *num. 18.*

Ibi: Dominium à venditore non fuisse translatum.

24 Pro intellectu legis *Sicut emptio, §. ult. ff. locat.* consulas Cujac. *ibi,* Fab. *in ration. Caroc. de locat. rubric. de usur. quest. 1.* qui tenet fuisse dominium emptori quæsitum, habita fide de pretio. Sed à contraria communi non est aberrandum, juxta quam facile percipitur qua ratione claudicet contractus, ita ut conductor obligetur, & non locator, seu venditor; ille enim resilire à contractu nequibat, nisi per solutionem pretii extingueretur locatio, dominio quæsitore: hic quancumque agere poterat ad pretium, vel

vel ad rem ipsam vindicandam, atque ita non est astrictus stare locationi, cum tempus non assignaretur ad pretii solutionem; nam dilatione concessa, dum dies solutionis adveniret, locator, sicut & conductor, intra illum teneretur. Vide infra *n. 43.*

Ad Num. 5.

25 Venditor si rem tradat emptori habita fide de pretio, intra tempus concessæ dilationis nequit agere ad usuras ex æquitate dictæ legis *Curabit,* Molin. *num. 17.* Lessius *num. 105.* Trullench *n. 6.* Aug. Barbofa *num. 21.* Hermos. *num. 48.* Ioseph. Ludov. Perus. *decis. 53. n. 5.* Petr. Barbofa *in d. l. De divisione, n. 68.* Anton. Gabr. *comm. lib. 3. tit. de empt. concl. 4. n. 20.* Trentacinq. *d. resol. 2. versic. Ipsa principalis conclusio,* Gratian. *d. cap. 588. n. 25.* Caldas *de empt. cap. 23. n. 32.* Scacc. *sup. n. 153.* Mangil. *de evict. q. 153. n. 37.* Fachin. *d. cap. 32. versic. Ad secundum respondetur,* Leotard. *de usur. q. 27. num. 32.*

26 Est cautè legendus Molina loco citato, ubi referens D. Covar. *hic,* ita scripsit: *Etiamsi emptor post terminum datum in mora sit solvendi pretium, &c.* Videtur enim doctissimus Theologus sentire, quod emptor etiam post lapsum termini concessi usuras pretii non tenetur pendere, quod & D. Covar. & communi opponitur sententiæ, nisi præfatum locum ita accipiamus, ut propter moram non cogatur emptor solvere usuras pro tempore dilationis præterito. Vide Hermos. & Aug. Barbofa.

27 Conclusio præmissa declaratur, ut procedat cum dilatio conceditur ad solutionem pretii favore debitoris, sive ad diem certum, vel incertum, ut infra biennium, aut cum navis ex Hispania venerit; quia censetur renunciare æquitati dictæ legis *Curabit.* Aliud juris erit cum ex pacto solutio differatur pretii, quod velut in pignus retinetur, dum emptor aliquid præstat, ad quod tenetur, ut puta fidejussorem de evictione, instrumentum tituli sui, aut ratihabitionem alterius: tunc quidem si tradatur res vendita ante numerationem, emptor usuras compensatorias pro modo fructuum exhibere compellitur, nec venditoris aliqua renunciatio subintelligitur, sicut in præcedenti specie Leotard. *sup. n. 35.* Petr. Barbofa *n. 69.* Hermos. *n. 48.* Aug. Barbofa *n. 21.* Gratian. *sup. ex n. 25.*

Ibi: At non video cur venditor.

28 Jure potest venditor, qui tempus ad solutionem pretii tribuit emptori, de usuris interim sibi solvendis juxta æstimationem fructuum rei traditæ pacisci. Leotard. *q. 27. n. 34.* Molin. *disp. 368. n. 17.* Petr. Barbofa *d. l. De divisione, n. 71.* Trentacinq. *sup. n. 3. versic. Nonus & ultimus casus,* Hermos. *in l. 28. gloss. 2. n. 48. tit. 5. p. 5.* Roderic. *de ann. reddit. lib. 3. q. 7. n. 78.* Cancer. *var. part. 3. cap. 7. n. 59.* Fachin. *controvers. lib. 2. cap. 32. versic. Ad secundum respondeo,* & alii inferius recensendi, *n. 32.* qui de certa quantitate licet pacisci concedunt. Vtrunque resolutionem impugnant communiter Theologi, licet plures eam probabilem fateantur, ut videtur est apud Lessium *de just. & jur. lib. 2. cap. 21. ex n. 105.* Sanch. *conf. moral. lib. 1. cap. 7. dub. 21. in. 3. & 4.* Bonacina *tract. de contract. disp. 3. q. 2. punct. 7. §. 1. n. 5.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 13. n. 7.*

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Præmissa conclusio restringitur primò, si res pluris vendatur intuitu fructuum percipiendorum infra tempus, quo pretii solutio differitur, quia de usuris compensativis conventio erit irrita & iniqua. Leotard. *n. 33.* Hermos. *n. 47.* Roder. *n. 79.* Aug. Barb. *ubi proximè.* Secundò si pactum idem ex intervallo adjiciatur, non tenebit, quia in ipso contractu, ac dilationis concessione debet adjungi. Leotard. *sup. n. 12.* Aug. Barbofa *n. 21.*

Ibi: His accedit quod cap. 1. hujus libri.

Vide prænotata ibi per me *n. 46. cum seqq.*

Ibi: Item illud quod maxima æquitate.

30 Licet mutuanti pacisci à principio, ut debitor ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis teneatur, quod ille sustinuerit etiam intra tempus ad solutionem præfinitum. Azor. *Instit. Moral. p. 3. lib. 7. q. 7.* Salas *de usur. dub. 19. n. 2.* Lessius *sup. cap. 19. n. 72. & 80.* Molin. *disp. 314. n. 7. & disp. 315. n. 11.* Trullench *d. lib. 7. cap. 19. dub. 8. n. 6.* Ugolin. *de usur. cap. 8. §. 1. n. 7.* Cyriac. *controvers. 526. n. 13.* Petr. Barbofa *ubi proximè,* Leotard. *q. 72. n. 13.* Vrsill. *ad Afflict. decis. 20. n. 3.*

Ibi: Quod si verè constet.

31 Post moram debitoris in utroque foro debetur creditori regulariter interesse damni emergentis, & lucri cessantis, sed intra tempus concessæ dilationis non utique, nisi deducatur in pactum. Consule præter nuper laudatos Hermos. *in l. 10. gloss. 4. tit. 1. p. 5.* Trentacinq. *sup. rubr. de interesse,* Carleval. *de judic. tit. 3. disp. 8.* Leotard. *q. 72. cum aliis,* Cur. Philip. *p. 2. lib. 2. cap. 2.* Tusch. *lit. I. concl. 308. cum seqq.*

Verf. Septimò eadem inspecta ratione.

32 Venditor jure stipulatur certam annuam summam ab emptore, etiam concessio tempore ad solutionem, donec pretium numeretur, in compensationem fructuum, quos emptor verosimiliter ex fundo tradito percepturus creditur. Mol. *disp. 365. n. 18.* Mozz. *de contract. tract. de empt. tit. de substant. empt. n. 39.* Cagnol. *in l. Curabit, n. 58.* Trentacinq. *var. lib. 1. rub. de usur. resol. 2. versic. Octavus casus,* Leotard. *q. 27. n. 3.* Vrsill. *sup. n. 6.* Hermos. *in l. 28. gloss. 2. n. 46. tit. 5. p. 5.* Aug. Barb. *collet. l. Curabit, n. 21.* Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 24. n. 15.* Scacc. *de commerc. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 8. n. 161.* Hanc sententiam egregie probat, & à communi Theologorum impugnatione protegit Leotard. *ex n. 4.*

33 Observare oportet discrimen inter forum externum, & internum; in hoc enim ubi quantitas promissa respondet fructibus, qui ex prædio regulariter percipiuntur, licet percipitur, etsi emptor minus ceperit quam exsolvit. Molin. *ubi proximè.* At in judiciis necesse erit probare, quod fructus æquivaluerunt quantitati promissæ. Trentacinq. *versic. Primus est quando,* & ita servatur in omni stipulatione quantitatis certæ pro incerto interesse, ut statim subjicietur.

Ibi: Nam licet id quod interest.

34 Pactum de præstanda quantitate certa pro eo quod creditoris interfuerit, à principio contractibus

Quibus adjectum, non obligat promissorem, nisi legitime constet saltem per conjecturas verosimiles tantum jacturæ sustinuisse creditorem quantum pactione exprimitur, de quo latissime pluribus laudatis Leotard. *de usur. quest.* 72. à n. 3. Hermos. *in l. 10. gloss.* 4. num. 303. cum seqq. tit. 1. part. 5. Carleval. *de judic. tit. 3. disp.* 8. sect. 6. ex num. 79. Card. Tusch. *lit. I. conclus.* 308. num. 6. cum seqq.

35 Sunt non pauci qui asserunt, conventionem de certa quantitate pro interesse, absque aliqua probatione servandam quoties taxatio fit juxta regionis consuetudinem, ut in Hispania ad rationem quinque pro centenario, quia pecunia eos redditus producit ex censuum emptione, quæ valde frequens est. Hermos. cum pluribus num. 306. quos etiam refert Carleval. num. 88. Quod tamen ita verum erit, si constet, creditorem empturum fuisse census, si pecuniam creditam præ manibus haberet, prædiave fructifera comparaturum, seu negotiationi operam daturum, ut idem Hermos. ex aliis tenet num. 320. Carleval. n. 97. & de probatione interesse agit ex num. 314. de qua etiam Leotard. *quest.* 74. & 75. & an probetur juramento creditoris, *quest.* 76. Tusch. *sup. conclus.* 302. Mascard. *de probat. conclus.* 931. cum seqq.

36 Quoad forum conscientie licet pacisci de certa quantitate pro futuro interesse, modò adfit fraus, & quantitas respondeat jacturæ quam creditor passurus existimatur. Carleval. cum pluribus Theologis *d. sect.* 6. num. 78. Trullench *in Decalog. lib. 7. cap.* 18. *dub.* 9. num. 4. Diana *part.* 1. *tract.* 8. *resolut.* 64. Sed ut talis conventio tutâ conscientia fieri queat, quædam desiderantur conditiones, de quibus Lessius *lib. 2. cap.* 20. ex num. 73. Rebell. *de obligat. justit. part.* 2. *lib.* 8. *quest.* 6. num. 2. Filliuc. *quest. moral. tom. 2. tract.* 34. *part.* 2. *cap.* 4. num. 70. & 79. Trullench *ubi pronuper*: eisque servatis, poterit creditor conventionem quantitatem percipere, etiam si nullum postea detrimentum sustineat. Trullench *sup.* Lessius num. 76. & alii apud Leotard. *q. 72. n. 32.*

Ad Num. 6.

37 Venditor qui ante-acceptum pretium rem fructiferam tradit, non habita fide de illo, licite pacificatur, ut donec solvat, emptor certam quotannis quantitatem præstet in fructuum compensationem, ex l. *Curabit, C. de act. empt.* Molin. *disput.* 368. num. 18. Leotard. *quest.* 27. num. 3. Trentacinq. *variar. lib. 1. rubr. de usur. resolut.* 2. num. 3. *vers.* Quintus casus, Fachin. *d. lib. 2. cap.* 32. ex *vers.* Tertio controversitur, præter adductos *sup.* num. 32. qui indistinctè hanc probant conclusionem, sive terminus ad solutionem assignetur, sive non, modò quantitas non egrediat fructuum æstimationem, quos res vendita reddere solet. Et quanvis Theologi communiter renitantur, ut videre licet apud Leotardum, ipse tamen cunctas objectiones removet, & solidis fundamentis propriam sententiam accuratè fulcit ex num. 4. quam cum pluribus limitat num. 45. si excessus reperiat inter annuam pensionem, & valorem fructuum, qui possunt percipi. Consule Cenc. *de censib. q. 58. ex n. 6.*

38 Quanvis temporis adversa intemperie fructus spei non responderint, emptor tamen tenebitur ad pensionis integre solutionem, sicut ob uber-

tatem plus præstare non cogetur, quia hujusmodi augmentum, vel diminutio ex conventionem ad emptorem spectat extra limites dictæ legis *Curabit*. Molin. *ubi proxime*. Aliud juris foret, si insolitus, & fatalis casus eveniret, velut hostium, inundationis, vel similis calamitatis, propter quam emptor nullos posset fructus percipere; nam à solutione quantitatis promissæ pro eo anno liberabitur, Leotard. num. 43. quod limitandum censeo, nisi accederet assecurationis contractus, ac emptor fructuum periculum in se susciperet pro aliqua quantitate, quæ de justa illorum æstimatione detraheretur, aut si venditio de futuris fructibus contraheretur; quoniam ex contractus natura periculum esset emptoris, si spem ipsorum emeret, quia est perfecta venditio. Guttier. *de gabell. quest.* 106. num. 3. Hermos. cum aliis *in l. 11. gloss.* 5. à *princ. tit. 5. part. 5.* alioqui si fructus ipsi emantur, est conditionalis contractus, itaut si nulli nascantur, evanescat venditio, *d. l. 11. Partit. l. Nec emptio 8. de contr. empt.* Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. num. 7.* Hermos. *sup. gloss.* 3. num. 1. ubi plures, Guttier. *loc. cit.*

Ibi: Imò posset quandoque.

Licet convenire inter emptorem, ac venditorem prædii, ut ex pretio census constituatur, ita ut emptor donec illud solvat, juxta regionis consuetudinem annuum redditum præstet, tamen si hic æstimationem fructuum prædii superet. Trentacinq. *ubi proxime*.

Verùm redditum excedere non posse fructuum quantitatem juxta æquitatem legis *Curabit*, opinantur Cenc. *de censib. quest.* 48. num. 25. ubi ita Rotam decidisse testatur Leotard. cum aliis *q. 41. num. 27.* qui ducuntur ea ratione, quia ex Constitutione Pii V. prohibetur census impositio, nisi pretium in pecunia coram notario, & testibus numeretur: quapropter præfatum contractum, & similes irritos esse profitentur Molin. *sup. disp.* 390. num. 2. Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub.* 3. num. 5. & plures apud Cenc. num. 21. & Leotard. num. 26. Unde ex illo venditor prædii jus ad redditus percipiendos querere nequit, retinet tamen quod habebat ad fructus prædii quandiu pretium persolutum non est, licet de hoc Leotardus dubitaverit num. 28.

Quamquam Guttier. *Practicar. lib. 2. quest.* 172. *41* num. 8. Cevall. *commun. contra commun. q. 762. num. 51.* Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 24. num. 27.* Mastrill. *decis.* 262. num. 11. sentiant, eum contractum census ex Bulla Pii V. irritum non censerit, à communi tamen recedere non oportet, ubi illa sit recepta Constitutio; alibi enim cum non obliget, Trullench num. 19. Roderic. *de ann. redditib. lib. 1. quest.* 13. num. 3. *vers.* Iti secundo, conclusio posita num. 39. extra controversiam procedet, & ita servabitur non paucis in provinciis, quæ formam præfate Bullæ non admiserunt, ut de Sicilia testatur Mastrill. *sup. n. 1.* de Belgio, Gallia, & Germania Lessius *de just. & jur. lib. 2. cap. 22. n. 99.* de Hispania Roderic. *ubi proxime*, Trullench n. 20. Hermos. *in l. 10. gloss.* 4. n. 291. *tit. 1. part. 5.* & constat ex *l. 10. tit. 15. lib. 5. Recop.* ubi refertur supplicatum ad Sedem Apostolicam non absolutè à Bulla, sed à clausula interdicente censum constitui non posse, nisi pecuniâ præsentia. Adde Leotard. *q. 44.*

Ibi

Ibi: Ad rationem unius pro quatuordecim.

Vers. Decimò quatuordecim.

42 Hodie apud nos censuum pretium auctum est ad rationem unius pro viginti, *l. 12. tit. 15. lib. 5. Recop.*

Ibi: Novò planè ex prænotatis.

43 Non est vetitum, re tradita, dilationeque tributa ad pretii solutionem, quod venditor elocet prædium emptori, ut iste donec illud numeretur, mercedem conventam annuatim præstet venditori. Trentacinq. *variar. lib. 1. rubr. de usur. reso.* 2. *vers.* Secundus casus, Lessius *de just. & jur. lib. 2. cap. 21. num. 106.* Roderic. *de ann. reddit. lib. 3. quest.* 7. num. 73. Franc. Mar. *decis.* 891. num. 3. p. 1. Trullench *sup. cap. 20. dub.* 13. n. 8. Bossius *in Pract. tit. de remiss. merced. conduct. num.* 102. Leotard. *quest.* 27. num. 10. Fachin. *controvert.* *lib. 2. cap. 32. in fin.* Caroc. *de locat. rub. de usur. quest.* 1. ex num. 3. Ant. Gab. *commun. lib. 3. tit. de empt. concl.* 4. n. 25. 26. Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 24. num. 18.*

44 Ut autem hujusmodi contractum celebrare liceat, oportet ut pensio fructibus prædii commensuratur, alioqui locatio erit irrita propter usuræ suspicionem, præsertim aliis præsumptionibus concurrentibus, aut saltem si modicus reperiat excessus: hoc dempto, contractus subsistet. Ita Leotard. num. 48. cum Caroc. *sup. n. 6.* Roderic. *ubi proxime*, Polydor. *Ripa observat.* 168. n. 4. & 7.

45 Aliqui non pauci ex Glossa *in l. Sicut emptio; ff. locat.* observarunt in specie, de qua agimus, emptorem qui conduxit prædium à venditore, teneri ad integram pensionem, etsi nullos fructus percipiat; nec juvandum, supervenienti sterilitate, beneficio remissionis mercedis, ex *cap. Propriet sterilitatem 3. de locat. l. Licet 8. C. eod.* Sentiant in Caroc. num. 7. Mozzius *de contract. tract. de locat. tit. de accident. locat. num.* 38. Bossius *ubi proxime*, qui rationem reddit, quia pensio solvitur non intuitu rei venditæ, aut fructuum; sed pretii, quod penes emptorem manet.

46 Hæc quidem ratio, ac conclusio præmissa Jure Civili sustineri poterit, quo usuræ permittebantur, quas emptor pendere cogebatur juxta pretii quantitatem, & modum legitimum, *l. 2. C. de usur.* ideo licet nulli fructus nascerentur, imò prædium ipsum periret, merces omnino præstatur, ut præfata Glossa docet. At cum hodie emptor ad nullas usuras teneatur, sed tantum ad fructuum compensationem damnari possit, prout sæpe assertum est, pensio locationis loco æstimationis fructuum subrogatur, non pretii; ideo illis deficientibus, emptor nihil præstabit, ut natura contractus exigit per allegata jura, & æquitati dictæ legis *Curabit*, convenit. Sin verò percepti fructus non sufficiant ad integre mercedis solutionem, liberabitur emptor, si eos omnes reddiderit venditori, *l. 22. tit. 8. p. 5.* Nunquam enim per locationem onerandus est emptor supra fructuum utilitatem, ne aliàs usura prætextu liciti contractus committatur, de qua suspectus censetur. Roderic. *d. quest.* 7. n. 76. Consule Leotard. *q. 36. n. 23.* Ad dictam legem, *Sicut, lege notata sup. num.* 24. & adde Roderic. *ubi proxime*.

Venditor si habita fide de pretio, & concessa dilatione ad solutionem, fundum venditum quem tradidit; ab emptore iterum recipiat in pignus, quos perceperit fructus, in sortem computare non cogitur Trentacinq. *sup. d. resol.* 2. *vers.* Tertius casus. Roderic. *d. quest.* 7. num. 80. Joan. Lup. *comment. de usur. §. 1. quest.* 7. num. 149. Etenim regulariter fructus restauratorii, seu compensatorii, quales sunt hi, sortem non extenuant, siquidem nisi dominus fundum traderet, eosdem lucraretur fructus, quos ut creditor percipit. Merlin. *de dignor. lib. 5. quest.* 45. num. 40. Gait. *de credit. cap. 4. ex n. 1007.*

Est præfata resolutio declaranda ut procedat, si tempore traditionis convenierit, ut emptor fundum, quem accipit, reddat venditori in pignus, donec pretium exsolvatur, ut hic fructus sibi percipiat in sortem minimè computandos; nam hæc pactio tunc licite adjicitur, quemadmodum de certa quantitate annua loco fructuum percipiendorum præstanda prædixi *sup. num.* 28. At si post rem traditam, concessa dilatione ad solvendum, ex intervallo venditor pignori traditum fundum acceperit, fructus in sortem tenebitur imputare, quia jam renunciassè intelligitur beneficio legis *Curabit*, & juri quod habebat ad fructuum compensationem; qua ratione nec de annua quantitate venditori ex intervallo licet pacisci, ut adnotatur *sup. num.* 25. cum seqq.

Quæ quidem pariter locum obtinebunt, si emptor non prædium tradiderit, sed aliud pro securitate pretii venditori tradiderit, hic enim non computabit fructus in sortem si ex utroque prædio par utilitas percipiat: sed si pignoratim reddat plus quam venditum, quoad excessum erit locus comparationi. Hæc patent ex præmissis circa intellectum dictæ legis *Curabit*, & verâ procul dubio censeo, si inter contrahentes convenierit, ut venditor fructus prædii lucraretur, & hoc etiam in prædio vendito pignorato opus esse videtur, ut numero proximo insinuavimus obiter; dilatione enim concessa, nihil venditor, nisi ex conventionem intrâ terminum intuitu fructuum percipere permittitur, ut prænotatur n. 25. & 28. nec pignus constituitur ad lucrum, sive utilitatem creditoris, sed ad securitatem duntaxat. Merlin. *sup. lib. 1. quest.* 1. num. 2. unde ex datione pignoris non inducitur conventio tacita de lucrands fructibus infra terminum dilationis; sed exprimi debet, aut saltem ex conjecturis apparere, veluti si emptor adeò idoneus, ac dives foret, ut venditor nulla egeret cautione pro pretii securitate.

Vers. Undecimò ex his constat.

Hoc Abbatis Panormitani consilium post D. Covar. refellunt, contractum de quo agitur, licitum probantes Roderic. *de ann. reddit. lib. 3. quest.* 7. num. 81. & 82. Trentacinq. *variar. lib. 1. rubr. de usur. resol.* 2. *vers.* Quartus casus, Joan. Lup. *sup. d. quest.* 7. n. 150. Caroc. *de locat. rubr. de usur. quest.* 2.

Vers. Duodecimò hinc deducitur.

Emptor qui rem non soluto pretio accepit, tenetur ad usuras illius, ex d. l. *Curabit* etiam si
F 3 venditor

venditor cautionem de evictione, aut alia, quæ promiserit inter contrahendum, non adimpleat. Trentacinq. *vers. Quod emptor teneatur*, Joan. Lup. n. 142. Ant. Gab. *comm. lib. 3. tit. de empr. concl. 4. n. 6.* Leotard. *de usur. q. 27. num. 24.* Aug. Barbosa *collect. d. l. Curabit, n. 22.* Hermof. *in l. 28. gloss. 2. num. 50. tit. 5. p. 5.* Fachin. *controvers. lib. 2. cap. 32. ex vers. Altera est*, Scaccia *de commerc. §. 1. quest. 7. part. 2. ampliatur. 8. à num. 160.* Gratian. *discept. cap. 88. num. 22.* Petr. Barbosa *in l. De divisione, num. 69. solut. matrim. Cancr. variar. part. 3. cap. 7. num. 23.*

52 Ampliatur conclusio, ut locum obtineat ubi emptor in mora non est, quia convenit ne solveretur pretium usquedum venditor præstaret promissa. Leotard. *num. 30.* Petr. Barbosa *ubi proximè*, Gratian. *num. 28.* quia tale pactum impedit exactiorem, sed non usurarum cursum. Mastrill. *decis. 260. n. 15.* Idem erit licet imminet evictio, ac de illa pro actore pronuncietur, appellatione pendente. Leotard. *num. 28.* Hermof. *num. 52.* Ut autem emptor sibi consulat, ne usuras pendere compellatur, pecuniam deponere poterit, nec obligatio proderit. Hermof. *num. 50. & 51.* Gratian. *num. 35.* Leotard. *ubi proximè.*

Verf. Decimotertiò apparet.

53 Venditor tradens partem rei venditæ, nihil de pretio numerato, jure pro rata exigit usuras. Pacific. *de Salvian. interd. inspect. 5. cap. unic. n. 171.* Roderic. *d. quest. 7. num. 107.* ubi disputat *ex n. 105.* Surd. *conf. 101. num. 23.* Aug. Barbosa *sup. num. 20.* Hermof. *num. 43.* Adjicit Roderic. quod si emptor, oblato pretio, venditorem interpellat, ut aliam partem rei tradat, non tenebitur deinceps ad usuras pretii: de qua limitatione cogitandum, quia emptor & fructibus, & usu pecuniæ, qui per obligationem non impeditur, locupletatur; ideo sola hæc non eximit emptorem ab usuris, nisi & depositio subsequatur. Leotard. *cum aliis n. 24.* Vide infra, n. 67. & 69.

Ad num. 7.

54 Venditor ut pretii usuras exigere valeat ex æquitate legis *Curabit*, rem tradere debet emptori, alioqui nec Jure Civili debentur eidem, nisi morâ per emptorem commissâ. *l. Fructus 13. §. 1. C. de action. empr. Roderic. num. 98.* Hermof. *num. 43.* Pete. Barbosa *num. 19.* Pichard. *in §. Actionum, q. 16. num. 19.* *Inst. de action. Quod ita verum est, ut non sufficiat traditio facta, per quam dominium transferatur, si venditor ex retento fundo fructus perceperit.* Traquel. *de jur. constit. limit. 28.* Aug. Barb. *collect. l. 2. C. de usur.*

Ibi: Nam si emptor ageret.

55 Ubi nullus ex contrahentibus incurrit moram, si venditor rem, & emptor pretium retinuerit, nec hic fructus, nec ille pretii usuras poterit exigere; nam utrinque opposita exceptione, actio utraque excluderetur. Consentiant Felician. *de censib. lib. 2. cap. 1. num. 38.* Caldas *de emptio. cap. 23. num. 12.* Joan. Lup. *comment. de usur. §. 1. q. 7. num. 162.* Roderic. *sup. num. 102.* Consule Petr. Barb. *num. 21.*

56 Hæc juxta Jus Canonicum, quo utimur, extra controversiam sunt admittenda, quia usuræ pretii permixtæ sic commensurantur fructibus rei vendi-

tæ, ut inter hos, & illas excessus aliquis non reperiatur: unde si emptor fructus peteret, ac venditor de usuris exciperet, ad æqualitatem fieret compensatio, de quo iterum infra, *num. 76.* At Jure Civili non est ita; nam usuræ erant certæ, ac legibus definitæ; fructus verò incerti secundum ubertatem, aut sterilitatem, nec adæquabantur inter se, idè multò plus, vel minùs deberi poterat ex his, quàm ex interusurio pretii, de quo *sup. num. 8. 9.* Unde si emptor ageret ad fructus, & venditor de usuris exciperet, non extingueretur jus actoris omninò, si illorum æstimatio istarum quantitatem superaret. Quamobrem inquirere oportet, an Jure Cæsareo emptor, qui pretium non solvit, eo cum usuris oblato, ad fructus per emptorem perceptos agere valeat? cuius resolutio deducetur ex quæstione statim examini subjicienda.

Ibi: Illud verò manifesti juris est.

Est satis controversum (ut hujus loci memores prænotavimus *sup. lib. 1. cap. 15. num. 15.*) quod D. Covar. manifesti juris esse asseverat, ad quem scilicet morâ non interveniente, spectent fructus perfecta venditione ante solutionem pretii nati, ac per venditorem percepti? Ac percipienti, acquiri, cum Præsidi nostro tenent Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 368. n. 8.* Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. n. 11.* Leotard. *de usur. q. 27. num. 6. & 18.* Ant. Fab. *ration. l. Julianus, §. Ex vendito, de act. empr. Cujac. ibidem, & observat. lib. 21. cap. 15.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de empr. resol. 6. n. 7.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 3. q. 7. n. 102.* Vide infra n. 73.

58 Secundum hanc sententiam nec emptor ad fructus agere poterit, quia venditoris sunt; nec hic ad pretii usuras, tum quod fructus retinet, tum quoniam traditio non intervenit, aut mora emptoris, ut prænotatur *sup. num. 54.* & procedet quavis emptor usuras pretii, aut venditor fructus perceptos offerat.

59 Opposita opinio, nempe fructus ad emptorem attingere, apertissimè comprobatur *ex l. Fructus 13. C. de act. empr.* ipsam communiter amplectuntur Theologi, ut Lessius *de just. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 109.* Dian. *Resol. Moral. part. 5. tract. 5. miscellan. resol. 214.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 13. num. 9.* ex nostris Greg. Lop. *in l. 28. gloss. 2. tit. 5. p. 5.* Cancr. *variar. part. 1. cap. 13. num. 94.* Picard. *in §. Actionum, quest. 16. n. 9. 20.* *Instit. de action. Villalob. comm. opinion. lit. F, num. 242.* Cur. Philip. *part. 2. lib. 1. cap. 12. n. 50.* Petr. Barbosa *in l. De divisione, num. 20. ff. solut. matrim. pluribus omissis, quos congerunt Hermof. in l. 28. gloss. 2. num. 12. tit. 5. p. 5.* Aug. Barbosa *collect. l. 2. num. 6. & collect. d. l. Fructus, n. 2. C. de action. empr. Vide infra n. 73.*

60 Hujusmodi sententia, quæ de juris rigore probabilior videtur, ita accipi debet, ut emptor pretium cum usuris Jure Civili præscriptis offerat, aliàs opposita per venditorem exceptione à fructuum exactiōne removebitur. Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 16. num. 42.* Aug. Barbosa *collect. d. l. Curabit, n. 7.* Felician. *de censib. lib. 2. cap. 1. num. 18.* Hermof. *sup. num. 17. vers. Contrariam.* Quod provenit ex æquitate dictæ legis *Curabit*, ne emptor & usu pecuniæ pretii, & utilitate fructuum gauderet, venditor orbato utroque commodo. Vide infra, n. 73.

61 Sed hæc locum non habebunt, si venditor dilationem concesserit ad pretii solutionem, quia fructus intra illam perceptos lucrabitur emptor, cui fides habita est de pretio absque usurarum onere; nam ex consensu vendentis pro tempore dilationis cessat ratio dictæ legis *Curabit*, cui ille renunciare censetur, de quo supra, *num. 25. & 27.*

62 Fit igitur ex præmissis, ut retenta posteriori opinione, emptor agere valeat ad fructus, non autem venditor ad usuras pretii: excipere tamen non prohibetur, si pro fructibus conveniatur, nec est audiendus etsi oblati fructibus, ipse ad iudicium provocet, usuras exigere intendens. Hæc ita ubi nec traditio, nec mora præcessit. Ideo emptori datur ad fructus actio, quæ venditori ad usuras denegatur, quoniam hic nec onus, nec periculum pretii sustinet; ille utrumque quoad rem venditam supportat, *d. l. Fructus, l. Id quod 7. de peric. & com. rei vend. §. Cum autem, Inst. de empr. l. 23. tit. 5. p. 5.* quam rationem reddunt differentiam observantes Pichard. *sup. num. 20.* Hermof. *cum aliis num. 19.* Petr. Barbos. *num. 19. cum seqq.*

Ibi: Et ideo si emptor.

63 Si emptor interpellatus pretium non exsolverit, morâ commissâ, tenetur venditori ad interesse, deductis vel oblati fructibus, quos hic perceperit; si vero ex dilatione solutionis venditor nullum senserit detrimentum, fructus lucrabitur. Adde prænotata *sup. n. 15. 16.* & consule Hermof. *in l. 28. gloss. 2. num. 22. 23. 29. tit. 5. p. 5.* Molin. *disp. 368. num. 22.* Villalob. *ubi sup.* Petr. Barbosa *num. 21.* Lessius *d. cap. 20. n. 102.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 13. n. 2.* & alii per me laudati *num. 16.*

64 Proxima conclusio, quæ & juri naturæ consona videtur Molinæ, de Jure Pontificio quod nobis est observandum, planè procedit, sicut ex traditis superius constat, præsertim locis præcitatis. Sed si ad Cæsareum respiciatur, aliud est tenendum, quo venditor moram passus interesse exigere nequit, sed usuras pretii duntaxat, *d. l. Fructus, §. 1. l. fin. de peric. & com. rei vend.* Cujac. *lib. 33. Pauli de edict. in l. Si sterilis, §. Cum per venditorem, de act. empr. Ant. Fab. in ration. ibidem: unde Molin. hanc D. Covar. sententiam falsam asseverat, sed cum sit juxta rationem, ac jus naturale vera, quo damnnum inferens illud refarcire tenetur, sive extrinsecè, sive intrinsecè contingat Lessius *ubi proximè, vers. Sed advertè*, doctrina nostri Præsidis, quam sectantur laudati *sup. n. 16.* in praxi apud nos observabitur, qui juri communis legibus soluti sumus, illisque solum utimur, quatenus nos ducunt, ac juvant ad juris & rationis naturalis cognitionem, *l. 6. tit. 4. p. 3. ibi Greg. Lop. gloss. 2. & in l. 15. gloss. 2. tit. 1. p. 1. l. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. Azeved. in rubric. d. tit. 1. lib. 2. n. 4.**

65 Similiter est distinguendum Jus Canonicum à Civili quoad fructus à venditore perceptos post emptoris moram; nam secundum illud erunt accipientis, etsi nihil sua intersit pretium statim, vel post tempus solvi, ut cum D. Covar. tenent pronuper laudati: quod secus leges civiles statuunt, quæ ob moram emptoris usuras pretii, quas aliàs exigere non poterat, venditori concedunt, *d. l. Fructus, §. 1. d. l. ult. de peric. & com. rei vend.*

non fructus, quos debet in usuras computare, vel extantes emptori restituere. Petr. Barbosa *in l. De divisione, n. 66.* Hermof. *sup. num. 22.* Et licet de aliis contradicentibus testetur, veram præmissam resolutionem censeo, nam ex quo lex tribuit venditori moram passus usuras pretii, fructus ad emptorem attingere supposuit, alioqui ingens iniquitas resultaret, cum venditor simul utilitatem fructuum, ac pretii interusurium reportaret, contra dictam legem *Curabit*, & similes. Ast cum Jure Canonico usuræ nullatenus debeantur, fructus cedunt venditori, qui usurarum loco eos lucratur.

Ibi: Eadem ratione venditore constituto.

Emptore pretium exhibente, si venditor rem non tradiderit, tenebitur ad restitutionem fructuum quos ex tunc perceperit, & emptor ex re tradita perceperit. Molin. *sup. num. 20.* Lessius *num. 101.* Trullench. *ubi proximè*, Oluald. *lib. 13. cap. 4. in princ.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de empr. resol. 6. num. 7.* Roderic. *d. q. 7. n. 101.* Ant. Fab. *ration. d. l. Julianus, §. Ex vendito, in fin. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 11.* Facit lex *Si sterilis 21. §. Cum per venditorem, de action. empr.*

66 Nec hic erit locus æquitati legis *Curabit, C. de 67. act. empr.* etsi emptor & pretium retineat, & fructus lucretur, quia oblatam pecuniam otiosam habet, ac paratam ad solutionem. Hermof. *in l. 28. gloss. 2. num. 30. tit. 5. p. 5.* Roderic. *sup. num. 103.* qui rectè limitat ubi constaret, ex pecunia pretii redditus emptorem percepisse, aut aliter lucrum reportasse; quia non obstante mora venditoris, quod pecunia produxit, in fructuum æstimationem imputabitur: quod accipi debet, non interveniente industriâ emptoris; nam si quid ex hac provenit, morosum venditorem non relevat, solumque ratio habebitur ad id, quod quantitas per se reddere posset. Vide supra, *num. 53. & infra, num. 69.*

68 Præterea venditor coercetur ob moram in eo quod periculum quod à die perfecti contractus in emptorem transierat, ad illum regreditur, *l. 27. tit. 5. p. 5. l. Illud 17. du peric. & com. rei vend. §. Cum autem, Inst. de empr. Morla Emp. Jur. tit. de contr. empr. num. 107.* Aug. Barbosa *collect. l. Cum inter, num. 2. C. de peric. & com. rei vend.* Hermof. *in d. l. 27. Partit. gloss. 1. n. 1.* Ant. Faber. *ration. d. l. Illud, Molin. disp. 366. num. 13.* Venditor ex more interesse præstat intrinsecum, non extrinsecum, *l. Si sterilis, §. Cum per venditorem, de act. empr. ubi Fab. in ration. Lessius sup. Molin. disp. 368. num. 22.* quod limitat videndus Petr. Barbosa *in l. De divisione, num. 31. ff. solut. matrim.*

Ibi: Et forsan hoc in casu?

69 Hanc quam subdubius tradidit noster Præsides, 69 conclusionem impugnat Molin. *disp. 368. num. 21.* eam improbabilem sentiens. Vide tamen supra *num. 67.* nam perpena æquitatis legis *Curabit*, posset D. Covar. assertio sustineri, ne emptor sub idem tempus pretii pecuniæ redditus, ac fructuum capiat lucrum: quapropter desideratur quoad pretium non tantum offerat, sed & obfignet, aut deponat, ut constet pecuniam otiosam perstitisse, nec in alios usus, seu negotiationem fuisse conversam,

versam, l. 2. C. de usur. ubi Aug. Barbosa collect. num. 8. Ant. Fab. racion. ad d. l. Julianus, §. Ex vendito. Nec quæ adducit Molina de acquisitionis per suam, & usurarium pecuniâ fœneratitia, vel futiva obsunt, cum in eis non militet ratio dictæ legis Curabit, etsi alienâ pecuniâ lucrifaciant. Vide supra num. 53. & 67.

Verf. Ex quibus obiter infertur.

70 Cum D. Covar. prædocuerit, fructus post contractam emptionem ad venditorem spectare, sicut notatur sup. n. 57. nunc interpretatur legem Fructus 13. C. de act. empti. ubi contrarium expressim probatur, asserens procedere ubi res tradita fuit emptori, aut post moram venditoris: quem intellectum probat, & accommodat Molin. n. 8. legi Julianus, §. Si quid venditor, de action. empti. sequitur Roderic. d. quest. 7. n. 102. Joan. Lup. comment. de usur. §. 1. quest. 7. num. 162. in d. l. Curabit. Verum utraque solutio, seu interpretatio aliis, nec immerito, displicet, ut Petro Barbosæ sup. num. 20. Hermos. num. 13. verf. Sed hanc responsionem, Soufæ in §. Actionum, part. 3. num. 27. Inst. de action.

71 His accedere cogor, quia lege de quibus agimus nequaquam intinuant desiderari traditionem, vel moram venditoris, ut fructus emptori quærantur; quin potius contrarium ex d. l. Fructus, manifestè deducitur, quandoquidem ibi ratio redditur decidendi, quæ non provenit ex traditione, & æquitate dictæ legis Curabit, sed à jure naturali, ex quo commoda sequi debent quem sequuntur incommoda, l. Secundum naturam 10. de reg. jur. Onera verò rei venditæ ante traditionem à die contractus sustinet emptor. §. Cum autem, Inst. de empt. & vend. l. 7. & 8. de peric. & comm. rei vend. l. 23. tit. 5. p. 5. unde similiter etsi res non tradatur, utilitas tamen fructuum ad ipsum debet pertinere, nec de rei traditione Legislatores cogitarunt; nec de mora.

72 Excluditur etiam, quod dicitur de mora venditoris; nam si ea præcederet, aut opus foret, exprimeretur, quemadmodum in secunda ejusdem Constitutionis parte, ubi mora requirebatur ut venditor usuras exigere possit, id lex explicuit, quod non omitteret si morâ ad acquirendos fructus emptor egeret. Utraque igitur expositione rejectâ, constat opinionem de qua supra, num. 59. citatis juribus apertissimè comprobari.

Verf. Subinfertur item.

73 Tamen si sententiam istam Pauli Castrensis reprobet D. Covar. cui adhæret Roderic. ubi proximè; eam nihilominus amplexi sunt Petr. Barbosa sup. num. 21. Hermos. num. 17. in fin. Soufæ num. 31. Greg. Lop. in l. 28. gloss. 2. tit. 5. p. 5. Cancer. variar. part. 1. cap. 13. n. 94.

74 His & ego accedo, quanquam cum D. Covar. & sequacibus laudatis sup. num. 57. sentiam fructus, quos percipit venditor post perfectum contractum ex natura illius, nullâ morâ commissâ suos facere cum onere eos restituendi emptori, si pretium cum usuris obtulerit: nec ante impletam conditionem venditor fructibus privari debet, quorum dominus est sicut fundi, unde collecti sunt, qui dominium rei principalis sequuntur, l. Et ex diverso 36. §. 1. ff. de rei vendic. l. Qui scit 25. de usur. Leotard. de usur. quest. 19. n. 2. Merlin.

de pignor. lib. 2. q. 53. num. 17. & 25. cujus accessorium censetur, Merlin. d. num. 25. Leotard. quest. 88. num. 17. Ant. Fab. in C. tit. de usur. de finit. 4. num. 2. Unde sicut venditor retinet dominium prædii donec solvatur pretium, ita & fructuum quandiu non exhibentur usuræ. Ex his interpretationem accipiunt dicta lex Fructus, & lex Julianus, §. Si quid venditor, quod scilicet fructus ad emptorem attineant à die contractus quoad effectum; nam soluto pretio cum usuris, venditor ipsos restituere compellitur. Inde etiam oritur concordia ad dissidentes sententias, de quibus sup. n. 57. & 59. nam utraque vera est, siquidem fructus percepti illicò sunt percipientis venditoris, sed ad emptorem pertinent, cum eos exigere valeat; nam qui actionem habet ad rem vindicandam, ipsam habere intelligitur, l. Qui actionem 15. de reg. jur.

75 Quibus perpensis admittendum non est quod scribit Petr. Barbosa sup. num. 20. ac transcripsit Hermos. num. 14. nempe fructus emptori acquiri revocabiliter, ita ut si pretium non solverit, revertantur ad venditorem: etenim absurdum est dicere quod fructus fiant emptoris antequam dominium fundi nanciscatur, an plus juris in illis habere, quàm in isto, qui ad eum non pertinet jure dominii, nisi pretio soluto, aut satisfactione præstita, seu habita fide de pretio, tradatur, §. Vendita, Inst. de rer. divis. l. Quod vendidit 19. de comr. empt. l. 46. tit. 28. part. 3. l. 43. tit. 13. p. 5.

76 Sed etsi vera habeatur Castrensis opinio, effectu tamen carere videtur; nam si emptor gerit ad fructus, venditor excipiendo postulabit usuras pretii, quæ æquivalent illorum æstimationi, atque ita inutilis erit actio, imò dolosè versaretur emptor petens quod statim est restitutus, l. In condemnatione 134. §. fin. de reg. jur. quæ D. Covar. admonuit sup. num. 7. & prænotavi num. 55. Dicendum tamen est, quod si ad Jus Civile respiciatur, hoc non est ita, quoniam usuræ pretii non cœquabantur fructibus, ut Jure Canonico; ideo poterat esse plus in fructibus, quàm in usuris, & hujus excessus utilitatem perciperet emptor, quod animadverti num. 56. Ad hæc si fructus extarent, etiam Jure Pontificio utiliter ageret emptor, ut soluta æstimatione sibi restituerentur, etiam invito venditore: quod utile, ac pretio æstimabile censetur.

Verf. Decimoquinto ex prænotatis.

77 Emptor qui partem pretii solvit, pro rata fructus rei venditæ, & per venditorem retentæ consequitur. Marefcot. variar. lib. 2. cap. 112. num. 56. Leotard. de usur. quest. 27. num. 55. Aug. Barbosa collect. d. l. Curabit, num. 20. Roderic. lib. 3. quest. 7. ex num. 106. Surd. conf. 101. n. 7. & 26. Magon. Lucensi decis. 17. num. 31. & 34. Hermos. in l. 28. gloss. 2. num. 41. & 42. tit. 5. p. 5. Petr. Barbosa in l. De divisione; n. 72. solut. matrim. Ant. Gabr. commun. lib. 3. tit. de empt. concl. 3. Trentacinq. variar. lib. 1. tit. de usur. resol. 2. verf. Secunda conclusio. Et pro portione fructuum, seu partis pretii licebit emptori de certa quantitate pacisci quotannis solvenda Leotard. n. 57.

78 Ut autem eos fructus emptor cum effectu percipiat integrum debet exsolvere pretium tuncque præteriti temporis quantitatem respondentem pretii parti exiget, nec antè agere permittitur. Aug. Barbosa sup. Leotard. n. 56. Hermos. n. 44.

Clari

79 Claritatis gratiâ oportet observare quod D. Covar. hic supponit, esse effectum solutionis partis pretii fructuum acquisitionem, ita ut si non solveretur, omnes fructus cederent venditori, ad quem spectare ipse prædocuit sup. num. 7. Sed qui sentiunt, fructus ad emptorem pertinere quoadquocunque pretium integrè numeraverit, hoc solum tribuunt partis solutioni, quod venditor pro rata usuras petere nequibit, Hermos. cum aliis num. 41. Caldas de empt. cap. 23. num. 26. Aug. Barbosa ubi proximè. Est cavendum à Petro Barbosa sup. qui tenet fructus pro rata pretii soluti statim emptori tradendos: quod negat communis, ut prænotavimus, quia venditor jure pignoris retinet fructus sicut rem ipsam usque ad integram pretii satisfactionem, ut ait Leotardus.

80 Rursus si venditor partem rei venditæ ante acceptam aliquam partem pretii quantitatem tradat, pro portione usuras, seu æstimationem fructuum reperet. Pacific. de Salvian. interd. inspect. 5. cap. unic. ex n. 171. Roderic. d. quest. 7. n. 105. Aug. Barbosa sup. Sud. n. 23. Hermos. num. 43. Et venditor quidem illicò potest exigere, quod in emptore diversum: quod discrimen observat Aug. Barbosa ibidem, Hermos. num. 44. ac prænotavi num. 78.

Verf. Decimosexto.

81 Procurator si emerit nomine domini, & suâ pecuniâ fundum, si quos fructus perceperit, aut in sortem computare, aut domino reddere tenetur, exclusâ æquitate legis Curabit, Hermos. in l. 48. gloss. 5. num. 15. tit. 5. p. 5. Leotard. q. 33. n. 24. Caldas sup. cap. 7. ex num. 26. ex qua constitutione usuræ, quas exigere licet, sunt compensativæ. Procurator quidem nullo in damno versatur, nisi quod pecuniâ creditâ caret, & actione mandati valet recuperare illam: carentia autem pecuniæ mutuatæ pretio æstimari absque labe usuræ lucrativæ non potest. Nec refert quod dominus pecuniam pretii retineat, & fructus lucretur; nam idem contingeret, si pecuniâ mutuatâ, ipse fundum emeret, nec ex hoc posset creditor ad usuras agere. Tamen adversus D. Covar. sentiunt Joan. Lup. comment. de usur. §. 1. q. 7. n. 151. Roderic. de ann. reddit. lib. 3. q. 11. n. 77.

82 Sed si quid damni senserit procurator ex fundi emptione, ex fructibus debet refarciri, ne & officium suum illi damnosum sit, & dominus cum aliena locupleretur jactura: quod verum est tamen si mora domini nulla intercedat, & ita contra D. Covar. tenet Leotardus, qui latè ac rectè prosequitur ex n. 25.

Ad Num. 8.

83 Si quis promiserit rem fructiferam vendere, & ante celebratum contractum acceperit pretium, ad usuras compensatorias ex l. Curabit, tenebitur, & si ex parte solutio fiat, pro rata fructuum æstimationem præstabit. Card. Tusch. lit. V. concl. 43. n. 3. Ant. Gab. comm. lib. 3. tit. de empt. concl. 3. num. 3. Aug. Barbosa collect. d. l. Curabit, num. 5. Joan. Lup. comment. de usur. §. 1. quest. 7. n. 157. Hermos. in l. 10. gloss. 1. num. 9. tit. 5. p. 5. Mexia ad ll. Tolet. part. 2. fundam. 2. n. 31. latè Roderic. sup. quest. 7. ex num. 111. Comitol. Respons. Moral. lib. 3. quest. 18. Trentacinq. sup. verf. Tertia conclusio. Quod ampliatur ut possit emptor, qui pretium tradidit, de certa quantitate D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

quotannis solvenda pacisci, ex Trentacinq. variar. lib. 1. tit. de usur. resol. 2. verf. Septimus casus, ubi de venditore rem tradente.

84 Contra communem tenent aliqui recensenti per Aug. Barbof. num. 6. & Petr. Barbof. in l. Si ante, ff. solut. matrim. quos ipse sequitur, ea ductus ratione, quod cum venditio perfecta non sit, venditor rem tradere non tenetur. Sed hoc fundamentum leve est, ac rejiciendum ex eo quod decisio dictæ legis Curabit, non innititur morâ contrahentis, Hermos. in l. 28. gloss. 2. num. 20. tit. 5. p. 5. Leotard. de usur. quest. 27. num. 23. ideo pluribus in casibus locum habet, etiamsi venditor, aut emptor ad traditionem non teneatur. Primus habetur sup. num. 52. Secundus cum pretium in tertii arbitrium confertur ante declarationem. Leotard. num. 25. Tertius in emptione facta ad mensuram, quandiu non adhibetur mensio. Leotard. num. 26. Quartus si conditionaliter prædium venditur, pendente conditione. Aliis laudatis idem Leotard. n. 27.

Ibi: Nam & venditorem posse.

85 Quos effectus pactum de vendendo producat, tradidere Card. Tusch. d. conclus. 43. Hermos. plurimos recensens, in d. l. 10. ex n. 4. & de Jure nostræ Regio actionem oriri, probat num. 10. per l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. quod similiter Jure Pontificio receptum testatur Matienz. in d. l. 2. gloss. 1. num. 5. Azeved. ibidem, num. 1. & secundum hæc jura procedit, quod D. Covar. sentit, scilicet ex pactione de vendendo agere posse venditorem ad pretium, cum & emptor similiter emere promitteret pro constituto pretio. Adde Castill. contravers. lib. 2. cap. 3. num. 17. 18. & lib. 4. cap. 69. num. 48.

Verf. Decimo octavo, huic proxima.

86 Si convenierit de venditione rei frugiferæ, pretio constituto, & hoc non recepto, dominus illam tradiderit, agere poterit ex l. Curabit, ad usuras, seu fructuum æstimationem. Ita tenet, & ampliatur Trentacinq. loc. citat. ut liceat de certa quantitate annuatim solvenda pacisci, & huic conclusioni conveniunt quæcunque in proxima præcedenti præmissimus ob correlativorum naturam, in quibus eadem ratio militat, & disciplina, l. 1. C. de cupress. lib. 11.

Verf. Quid enim obsecro.

87 Hanc rationem impugnat Petr. Barbosa n. 48. Imò adhuc impleto utrimque contractu, quæstionis est, an pactum de vendendo transeat in emptionem, ut videre est apud Hermos. d. gloss. 1. num. 9. Verùm quicquid de ea controversia sit, ad rem de qua agimus nihil referre videtur, an censeatur venditio contracta, necne; quia æquitas dictæ legis Curabit, etiam habet locum in quavis conventionem reciproca, ubi eadem ratio servandæ æqualitatis reperitur, licet contractus deficiat, prout in venditione conditionali contingit; nam etiam non impleta conditione, ac evanescente contractu, competit ei qui rem tradidit pretio non numerato, auxilium præfate Constitutionis. Leotard. d. quest. 27. n. 27. quæ non restringitur ad contractus, cum & in judiciis observetur, sicut prænotatur sup. n. 5.

Verf. Decimononò erit non immeritò.

88 Jus ad exigendum usuras ex d. l. Curabit, in cessionarium transferri potest, tam ex causa lucrativa, quam onerosa, nedum pro tempore futuro, sed etiam pro præterito. Cancr. variar. part. 3. cap. 7. n. 45. Hermof. in l. 28. gloss. 2. num. 56. tit. 5. p. 5. Roderic. de ann. reddit. lib. 3. quæst. 7. num. 87. apud quos alii. Sed ita demum hoc verum erit, si venditor jus percipiendi usuras cesserit; nam si pecuniam pretii duntaxat creditori cedat, cessabit quasi novatione facta usurarum exactio, quas ultra fortem cessionario capere non licebit: & corroboratur ex Leotard. q. 27. num. 64. qui post alios docuit, per novationem hujusmodi usurarum cursum extinguere, quamquam ipse venditor accepto ferens pretium ex causa mutui, eandem summam ab emptore stipuletur.

Verf. Vigesimo apertissime convincitur.

86 Licet Jus Pontificium cum Cæsareo conveniat in æquitate dictæ legis Curabit, quatenus æqualitatem, ac reciprocam compensationem inter contrahentes inducit, tamen quoad praxim nota est inter utrumque diversitas, ut constat ex præmissis num. 8. & 16. ideo D. Covar. prætermittit Juris Civilis observationem, quomodo hodie Imperiali Constitutione sit utendum nos docet.

90 Quæ quidem lex quavis de venditore rem tradente loquatur, pariter obtinebit in emptore pretium numerante, cui fructus rei venditæ, aut æstimatio eorum præstari debent. Trentacinq. variar. lib. 1. tit. de usur. resol. 2. verf. Principalis conclusio, cui licebit certam quantitatem annuam loco fructuum stipulari. Leotard. de usur. q. 27. num. 54.

91 Præterea eadem decisio nedum in immobilibus, sed etiam in mobilibus fructiferis procedit. Aug. Barbosa collect. d. l. Curabit, num. 23. Roderic. loc. cit. num. 89. Scaccia de commerc. §. 1. quæst. 7. ampliat. 8. num. 173. Hermof. d. gloss. 2. num. 53. Fructus, seu usuræ, ex l. Curabit, tam jure actionis, quam officio judicis peti possunt. Hermof. num. 77. nec jus ex illa competens præscribitur, nisi triginta annorum lapsu, quamquam fructus regulariter triennio usucapiantur. Hermof. n. 54. Aug. Barb. n. 25.

SUMMARIUM.

- 1 Verbum Majoratus, accipi debet secundum regionis usum, leges, ac consuetudinem.
- 2 Communis usus loquendi in dispositionibus debet observari etiam contra verborum proprietatem.
- 3 Quid sit usus loquendi, cujus loci inspiciendus, & an probari debeat?
- 4 Verba in dispositionibus sunt accipienda secundum statuta, constitutiones, ac leges provinciarum, seu civitatis.
- 5 In qualibet dispositione mens disponentis observanda, etsi verba aliud sonent.
- 6 Dispositio quoniam modo debeat interpretari, ubi de voluntate disponentis non est certitudo.
- 7 In contractibus & aliis actibus, qui plurimum consensu perficiuntur, verba accipienda sunt

non juxta specialem agentis stilum, sed juxta communem regionis usum.

- 8 Majoratu absolute instituto, qua in ejus successione debeant observari in Hispania.
- 9 In Hispania quoties constat, bona majoratus existere, ea majori natu indivisa deferuntur inter vocatos.
- 10 Si bona filio, vel extraneo relinquuntur, ut ea jure majoratus possideat, eidem succedet primogenitus in solidum absque ullo gravamine, nisi restitutionis.
- 11 Per institutionem primogenii tacite inducitur perpetua alienationis prohibitio.
- 12 Alienationis prohibitio facta filio an extendatur ad nepotem, & n. 13. & 14.
- 15 Prohibitio alienationis, ut bona perpetuo in familia servantur, quartam generationem non egreditur, ex authent. de restitut. fideicom. §. Nos igitur, de cujus interpretatione remissive.
- 16 Rejicitur distinctio inter verbum Familia, & Descendentes, quoad perpetuitatem prohibita alienationis.
- 17 Quarta generatio an compuctur, exclusâ personâ, cui primum prohibetur alienatio?
- 18 Utrum si appareat manifeste, quod testatur voluit bona in infinitum intra familiam permanere, prohibitio alienationis quartam generationem transgrediatur, & num. seqq.
- 23 Authentica de restitut. fideicommissi, §. Nos igitur, non est ubique admittenda, & in unaquaque provincia consuetudo servabitur, & quid in Hispania.
- 24 In Hispania correctâ est illa constitutio per legem 27. Tauri.
- 25 Prohibitio alienationis imposita filio ad primogenium vocato, specialiter, ac primo extenditur ad nepotem, & alios successores in infinitum.
- 26 Idem succedendi servatur ordo in fideicommissa familia relicto, ac inter venientes ab intestato. Nen succeditur, nisi intra decimum gradum, ibid.
- 27 Refertur opinio contraria.
- 28 In primogeniis Hispania nullus excluditur à successione, etiamsi in remotissimo gradu sit.
- 29 Si bona majoratus esse probentur, masculus minor natu foemina majorem ejusdem lineæ, ac gradus excludit.
- 20 Bona quoties ad unum primogenitum debent pervenire, masculus ejusdem lineæ ac gradus præponitur foemina majori, ut in commendis Indorum.
- 31 Idem in majoratibus Hispania observatur, & num. 39.
- 32 Primogenia licite, ac utiliter instituuntur.
- 33 Majoratus sunt favorabiles.
- 34 Majoratus, & regnum in quibus conveniant, & discrepent, remissive: & à successione unius ad successionem alterius sumitur argumentum, & n. 35.
- 36 De feudo ad majoratum an procedat argumentum?
- 37 Majoratus an sit dignitas.
- 38 Infamis non removetur à majoratus successione etiam cum dignitate.
- 39 Foemina succedunt in regno, & majoratibus cum administratione.
- 40 Foemina quando & quomodo succedant in feudis.
- 41 Lex 12. tit. 33. p. 7. interpretatur, & referuntur casus, quibus dubitatur an foemina major natu

natu præferatur masculo minori ejusdem lineæ, & gradus.

- 42 Famina proximiores ejusdem lineæ excludunt masculos.
- 43 Fallit ubi fundator contrarium expressim disposuerit.
- 44 Possessio bonorum majoratus in successorem jure ipso ex lege regia transfertur.
- 45 Ampliatur ad res nunquam per ultimum possessorem apprehensas. Utrum lex 45. Tauri procedat in primo majoratus successore, ibid.
- 46 An ex lege 45. Tauri competat actio contra titulo possidemem?
- 47 Lex 45. Tauri obtinet in majoratibus absque regia facultate constitutis, ac in vinculis, patronatibus, atque anniversariis, qua majoratus jure deferuntur.
- 48 An statuto, vel consuetudine possit possessio quæri absque aliquo apprehensionis actu?
- 49 Possessio, qua transfertur sine apprehensionis actu, legis ministerio, an sit vera vel ficta?
- 50 Successori majoratus competunt omnia possessoria remedia, ex l. 45. Tauri. Idem est in heredem, ubi ex statuto similiter possessio absque apprehensione quaritur, ibid. & n. 51.
- 52 Si ex statuto possessio absque apprehensione transeat ad heredem, an intelligatur de rebus per tertium ante aditam hereditatem occupatis, remissive.
- 53 De remedio summarissimo in majoratibus, apud nos Tenuta dicto, & an hoc & alia possessoria remedia tribuantur ei, qui apprehensis majoratus bonis, à possessione cecidit.
- 54 Feudi possessio num transeat in filium ministerio legis, absque apprehensione?
- 55 Filius improprie, vivo patre feudatario, dicitur feudum possidere, ac Rex, vel Dux vocatur, ac bonorum patris dominus.
- 56 De intellectu legis 46. Tauri, remissive.
- 57 Lex 46. Tauri observatur in majoratibus absque facultate regia fundatis, ac in illis omnibus qua majoratus jure in Hispania deferuntur.
- 58 Representatio semper servatur, ubi non reperitur exclusâ, & qui de ea differuerunt Interpretes. Neptis ex filio minore defuncto præfertur amita, & quare, ibid.
- 59 Si bona majoratus esse declarentur per Judicem, omnia servari debent, qua in regularibus primogeniis sunt stabilita. Idemque erit quoties in qualibet dispositione majoratus fit mentio.
- 60 Quis ordo servandus in pralatione vocatorum ad primogenia.

CAPUT V.

Ad Num. 1.

1 Verbum Majoratus, in quavis dispositione juxta communem usum provinciarum, leges, ac constitutiones debet exaudiri. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 1. tit. 15. part. 2. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 3. num. 2. & cap. 4. num. 13. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, num. 64. Castill. controversiar. lib. 2. cap. 22. num. 11. Azeved. in rubric. num. 2. tit. 7. lib. 5. Reccp. Matienz. in l. 1. gloss. 7. eod. tit. Mieres de majorat. in princ. part. 1. num. 6. Salced. de D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

representat. lib. 3. cap. 4. num. 19. Diaz de Mena pract. lib. 2. q. 17. n. 32.

Ibi: Hoc probatur auctoritate.

In verborum interpretatione usus communis loquendi ita attendi debet, ut ipsorum proprietate contempta, juxta illum dispositio intelligatur. Salgad. de Reg. protectione, part. 4. cap. 12. n. 19. ubi ampliatur ad legis divinæ interpretationem. Castill. cum pluribus sup. lib. 5. cap. 153. n. 5. 6. Matienz. num. 2. Alvarad. de conject. ment. defunct. lib. 2. cap. 3. §. 5. num. 4. Solorzan. de jur. Indiar. lib. 2. cap. 1. n. 1. Qui ex Quintiliano tradit, verbo utendum sicut nummo, cui publica forma est. Mantic. de conjectur. lib. 3. art. 8. n. 1. & 4. Barbosa cum plurimis axiom. 222. n. 7. & prænotavimus lib. 1. cap. 19. n. 75.

Communis loquendi usus nihil est aliud, nisi consuetudo utendi verbis, & intelligendi sermones, vel orationes sub certa significatione, universalitatis consensu debito tempore accepta. Ita Camill. Gallin. de verb. signific. lib. 4. cap. 1. n. 4. quem refert Castill. num. 4. Usus loquendi observari debet, non loci ubi dispositio fit, sed originis, vel habitationis disponentis. Mantic. num. 5. & num. 6. quomodo probandus, sed si valde vulgaris sit, ac notus, probatione opus non erit. Molin. d. cap. 3. num. 33.

Ibi: Quod autem diximus.

Verba sive in ultimis voluntatibus, sive in actibus inter vivos usurpari debent secundum statuta, leges, seu constitutiones loci. Mantic. sup. lib. 1. tit. 13. n. 3. 14. & 15. Matienz. dict. gloss. 7. Molin. lib. 1. cap. 3. n. 2. & cap. 4. in fine, Alvar. sup. n. 3. præter alios, quorum memini sup. lib. 2. cap. 18. num. 22.

Quoties in cujuslibet dispositionis interpretatione versamur, in primis indagare oportet disponentis voluntatem, quæ si patuerit, nihil de verborum significatione quærendum; hæc enim intentioni non opponi, sed deservire debent; l. Non aliter 67. de legat. 3. l. In conditionibus 19. de condit. & demonstr. l. Semper 35. de reg. jur. Mantic. sup. lib. 1. tit. 3. n. 9. Peregrin. de fideicom. art. 11. n. 5. Barbosa sup. n. 1. & 3. ubi plures, de quo & nos lib. 1. cap. 13. n. 24.

Sed si de mente disponentis aperte non constet, verba exaudienda sunt juxta consuetum loquendi usum ipsius proferentis, l. si servus 53. §. ult. de legat. 1. Mantic. lib. 1. tit. 17. num. 26. deinde ad communem usum regionis devenitur. d. §. ult. Mantic. ubi pronuper: postremum locum obtinet proprietas verborum, qua semper observanda, nisi diversa mens, aut usus contrarius probetur. l. Labeo 7. §. Tubero, de supellect. legat. d. l. Non aliter, Tusch. lit. V. concl. 91. Barbosa n. 4. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 95. n. 29. Mantic. lib. 3. tit. 4. n. 4. 5. ubi quod non admittitur probatio voluntatis contrariæ adversus verba testatoris clara.

Quod autem diximus, præferendum esse usum loquendi disponentis communi, referendum est ad ultimas voluntates, donationes, & alios actus, qui à sola voluntate proferentis procedunt; nam in contractibus qui duorum, pluriumve consensu perficiuntur, consuetudo loquendi regionis, non specialis contrahentis, inspicitur, d. l. Semper, de majorat. in princ. part. 1. num. 6. Salced. de D. de Faria Novæ Addit. ad Covar. G 2 Marefcot.

Marefcot. d. lib. 1. cap. 94. num. 5. Aliàs deciperetur contrahens ignarus specialis styli, & loquutionis alterius, illique saltem licebit à contractu rescire, qui irritus censetur propter defectum consensus, cum alter de una re, vel quantitate, & alter de alia senserit, ob diversum verborum intellectum, l. In venditionibus 9. de contr. empt. l. 20. tit. 5. p. 5. ubi Hermosilla num. 1. laudavit alios. Imò posset contractus sustineri, intellectis verbis adversus utentem singulari significatione, qui potuit apertius loqui ex regionis consuetudine, argumento legis Veteribus 40. de pact. cum similibus, de quo Barbosa plures referens num. 35.

Ad Num. 2.

8 Quotiescunque in Hispaniis bona five ex ultima voluntate, five ex contractu majoratus jure deferri contigerit, nullis expressis vocationibus, aut specialibus clausulis, ea observari debent quæ moribus, ac legibus in unaquaque provincia in primogeniorum successione recepta sunt. Pat. Molin. de just. & jur. disp. 588. num. 3. Mieres sup. part. 1. quest. 48. num. 22. Molin. d. cap. 4. num. 13. Mathienz. loc. cit. Azeved. sup. n. 3. 4. Salced. de representat. lib. 3. cap. 4. n. 21. Castill. d. cap. 22. num. 8. & 9. Diaz de Mena variat. lib. 1. cap. 17. n. 32. Burg. de Paz proœm. Patiar. num. 58. Illa autem consuetudo, seu lex servabitur, quæ vigerit in loco ubi majoratus bona existunt, seu major pars, vel domus præcipua, licet aliud in Regno sit generaliter receptum. Azeved. sup. num. 6. Burg. de Paz junior quest. 2. num. 24. cum seqq.

Ad Num. 3.

9 Eo ipso quod constat, bona majoratus vinculo astringi, ea indivisa ad primogenitum ex vocatis debent pervenire. Gregor Lop. in l. 2. gloss. 1. vers. ex prædictis tit. 15. p. 2. Molin. lib. 1. cap. 3. n. 1. 6. 7. Castill. contr. lib. 2. cap. 22. num. 13. & 15. Alvarad. rubric. n. 4. tit. 7. lib. 5. Recop. Mathienz. ibi. gloss. 7. num. 3. Alvarad. d. §. 3. num. 6. Menef. in rubric. num. 11. C. de fideicom. Hoc inde provenit, quod apud nos moribus est inductum, ut in primogeniis idem ordo servetur ac in regni successione. Pat. Molin. sup. num. 2. Salced. lib. 2. cap. 3. num. 4. Molin. d. num. 1. Alvarad. de conject. ment. defunct. lib. 2. cap. 3. §. 3. num. 2. Cum igitur succedat major natu in hoc Regno, qui solus fratribus exclusis admittitur, l. 2. tit. 15. p. 2. similiter in primogeniis contingit ex conjecturata mente instituentis simpliciter majoratum, qui juri se conformare, ac consuetudini præsumitur, quidquid senserit Simanc. de primog. Hispan. lib. 1. cap. 25. quem refellit Castill. ex num. 17.

Vers. Secundò ex his apparet.

10 Si quis filio, aut extraneo bona reliquerit, ut ea jure majoratus possideat, hoc decedente, succedet primogenitus in solidum absque ullo gravamine. Pat. Molin. d. disp. 588. n. 2. Castill. num. 39. Molin. sup. cap. 4. num. 34. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, n. 64. Azeved. sup. n. 6. Mathienz. num. 4. Burg. de Paz d. quest. 2. n. 67. Mier. de major. part. 1. quest. 48. num. 22. Alvarad. num. 6. Menef. ubi proximè.

Ad Num. 4.

Si bona sua majoratus esse aliquis constituat, etsi nihil aliud expresserit, tacite alienationis perpetuam inhibitionem usque in infinitum adjecisse intelligitur. Molin. lib. 4. cap. 3. num. 2. Castill. lib. 5. cap. 65. num. 29. Hermosilla in l. 44. gloss. 5. n. 15. tit. 5. p. 5. Menef. ubi proximè, Azeved. sup. n. 4. Mathienz. n. 3. Alvarad. n. 8. Est namque de natura majoratus, sicut & regni, ne bona possint alienari, licet strictior in privatis, quam in Rege sit prohibitio. Molin. lib. 1. cap. 3. num. 17. 18. Hinc est, ut prohibitio alienationis, ut bona in familia conserventur, apud nos majoratus institutionem operetur. Diaz de Mena variat. lib. 1. cap. 17. num. 36. Molin. d. lib. 1. cap. 5. ex num. 7. Burg. de Paz d. quest. 2. num. 104. Est tamen de jure controversum communi, an ex illa clausula alienationis prohibitiva fideicommissum absolutum deducatur, vel solum in casu contraventionis, de quo Castill. lib. 2. cap. 22. num. 82. Molin. n. 16. Tondut. quest. civil. cap. 47. à princip. Peregrin. de fideicom. art. 14. num. 14. cum seqq. Mantic. de conject. lib. 6. art. 14. ex num. 24. Hermosilla d. gloss. 5. à num. 11.

Ibi: Ego verò primùm ex d. §. Nos igitur.

Prohibitio alienandi injuncta filio non extenditur ad nepotem. Peregrin. art. 1. n. 28. Mantic. sup. lib. 8. tit. 2. n. 20. Molin. lib. 1. cap. 4. num. 11. Castill. lib. 5. cap. 66. num. 68. Mier. de majorat. p. n. 2. quest. 6. num. 304. Lara de Anniversar. & Capellan. lib. 1. cap. 6. n. 3. 4. Greg. Lop. in l. 43. gloss. 1. tit. 5. p. 5. Alvarad. sup. lib. 2. cap. 1. §. 1. n. 26. Hermosilla in d. l. 43. Part. gloss. 1. n. 12. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, n. 64. Molin. de just. & jur. disp. 588. n. 1. vers. Quartò in majoratus.

Ibi: Causa igitur prohibitionis.

Quam communem sententiam D. Præses ita interpretatur, ac restringit, ut quoties in nepote eadem ratio prohibendi alienationem reperitur, prohibitio ex mente prohibentis etiam nepotem afficiat, quam parens filio magis dilecto secundum regularem charitatis ordinem ut gravamen injunxit. Nec urget quod ea prohibitio, quia odiosa, amplianda non sit, ut inquit Lara, & refert Hermosilla, cum potius favorabilis debeat censerit, quia principaliter testator prospicere intendit vel ipsis quibus prohibet, ut bona conserventur familiæ; vel aliis, quanquam secundario filius gravetur ne de propriis rebus valeat disponere, ut advertit Peregrin. art. 14. num. 1. alioqui si nullius favorem, seu justam causam respiceret, non subsisteret, veluti si odium prohibiti duntaxat contineret alienationis prohibitio, l. Filius familias 114. §. Divi, de legat. 1. ubi Cujac. Peregr. loc. cit. Molin. lib. 1. cap. 6. n. 30. Actus autem favorabilis censetur, cum principaliter favor intenditur, quanquam per consequentiam odium contingat. D. Covar. sup. lib. 1. cap. 11. n. 5. Sanch. cum plibus de matrim. lib. 1. disp. 1. n. 4. Barbosa axiom. 166. n. 5. Unde cum prohibitio alienationis favorabilis existat, venit amplianda ex rationis identitate, juxta juris axiomam, de quo Barbosa ubi proximè.

Ex quibus asserendum est cum D. Covar. quod alienationis prohibitio facta filio nepotem ligat,

si ratio prohibendi æquè utrique conveniat: & ita tenent Menef. in l. Voluntas, num. 26. C. de fideicom. Hermosilla cum aliis in l. 43. gloss. 1. n. 13. & 14. tit. 5. p. 5. Peregr. art. 1. num. 28. Mantic. sup. d. tit. 2. num. 20. vers. Simili quoque modo. Vtrum prohibitio alienationis imposita hæredi, ad hæredis hæredem extendatur, disputat Menef. à num. 20. & latè pluribus laudatis Hermosilla à n. 5.

Vers. Secundum, quod ex d. §. Nos igitur.

15 De interpretatione textus in authent. de restit. fideicom. §. Nos igitur, collat. 9. consulat Molin. de primog. lib. 1. cap. 4. num. 30. Anton. Gom. in l. 40. Tauri, num. 45. Mantic. ubi proximè, ex num. 28. Peregrin. sup. art. 30. num. 12. cum seqq. Lara de Anniversar. & Capellan. lib. 2. cap. 6. n. 9. Fachin. controvers. lib. 4. cap. 100. Mathienz. in l. 11. gloss. 12. tit. 6. lib. 5. Recop. Cujac. novel. 159. Menef. in d. l. Voluntas, num. 25. Hermosilla sup. num. 14. Alvarad. de conject. ment. defunct. lib. 2. cap. 1. §. 1. num. 26. vers. Quod omnes, Salced. de representat. lib. 2. cap. 29. à num. 8. ubi alii. Qui quidem, & omnes asseverant, prohibitionem alienationis, ut bona perpetuò in familia persistant, quartam non egredi generationem, ex d. §. Nos igitur, quibus adde Pat. Molin. ubi proximè.

16 Sunt tamen non pauci, qui opinantur prohibitionem hanc in infinitum ultra quartam generationem consistere, si testator expresserit, velle bona perpetuò in suis descendentes conservari; illi enim constituunt differentiam inter verbum Familia, & Descendentes, quoad perpetuitatem prohibitionis: quam distinctionem merito noster impugnat Antistes, cui accedit omnino videndus Mantic. d. lib. 8. tit. 2. num. 21. vers. Sed diligenter. Pat. Molin. d. vers. Quartò in majoratus. Eandem tacite rejiciunt post alios, quos referunt, Menef. ubi proximè, Barbosa de appellat. verbor. jur. signif. verb. Familia, num. 36. qui parificant quoad perpetuitatem prohibitionis alienationis verbum Familia, ac Descendentes, dum docent adversus communem, de qua sup. n. 15. prohibita alienatione, quia testator vult bona in familia perpetuò conservari, vel ad suos descendentes pervenire, alienationem usque in infinitum impediri, etiam ultra quartam generationem. Adde Fachin. sup.

17 Vera igitur resolutio est secundum D. Covar. ut alienationis prohibitio de jure communi non egrediatur quartam generationem, ex d. §. Nos igitur, sive testator dicat quod bona familiæ conserventur, sive quod suis descendentes perpetuò deferantur; exclusa quorundam distinctione, cujus pronuper memini, non obstantibus quæ adducit Peregr. ubi sup. Quarta generatio numeratur extra personam primam, cui prohibetur alienatio. Salced. num. 9. Sed Peregrin. d. artic. 30. n. 12. cum aliis tenet contrà.

Vers. Verum Justiniani constitutionem.

18 Ubi ex conjecturis saltem apparuerit, quod testator voluit prohibitionem alienationis in perpetuum consistere, minimè restringetur ad quartam generationem, sed ulterius ad quolibet de familia usque in infinitum progredietur, cessante imperatoris decisione in d. §. Nos igitur. Molin. cum aliis d. cap. 4. num. 3. Alvarad. sup. d. §. 1. num. 26. vers. Communis quidem, Pat. Molin. d.

disp. 588. n. 1. vers. Quartò in majoratus, Castill. controvers. lib. 2. cap. 22. n. 47. ubi plures, Burg. de Paz civil. quest. 2. num. 61. & 86. Mathienz. in d. gloss. 12. n. 2. Salced. sup. n. 10.

Hujusmodi sententiam revocat in dubium 19 Mantic. d. tit. 2. ex num. 21. vers. Sed diligenter, & rationibus utrinque expensis hæsitat, & communem opinionem servandam resolvit vers. Non enim, in fin. Ratio dubitandi oritur ex eo, quod in specie, de qua Justinianus in authent. de restit. fideicom. collat. 9. manifestè constitit per verba indubitata, quod disponens intendebat bona absque aliqua limitatione semper in familia sua conservari, ut patet ibi: Per omnia, & perpetuò velle in permanere in familia mea, neque unquam de meo nomine egredi. Et paulò inferius: Sub ea conditione, ut nunquam de familia mea, meoque nomine abalienentur. Et nihilominus Imperator alienationis prohibitionem adversus expressam testatoris voluntatem ad quartam generationem coarctavit; neque enim mentis melius, ac fidelius est testimonium, quam verba, l. Apud Labeonem, §. Idem Tubero, de supelleet. legat. cum aliis apud Barbof. axiom. 222. n. 2. Et cum eam decisionem pro lege generaliter observari Justinianus statuerit, videtur adempta facultas prohibendi alienationem extra præfinitam generationem; unde difficilis redditur resolutio D. Covar. tradita sup. num. 18. secundum quam magis conjecturis defertur, quam apertissimis verbis, quibus testator in eo textu voluntatem perpetuam usque in infinitum prohibitionis demonstravit. Hæc pendens Cardinalis Mantica in perplexitate, quam diximus, versabatur, nostramque mentem pariter extorquet.

Verum mihi dicendum videbatur, prohibitio- 20 nem alienationis in favorem familiæ, aut descendentes, etiam cum expressione perpetuitatis usque in infinitum, successores extra quartam generationem non astringere: voluit enim Justinianus jus, & actionem ad repetenda bona alienata, propter prohibitionem testatoris termino quatuor generationum præscribi, & aboleri, ne post longæva temporis curricula lites inextricabiles, & penè immortales suscitarentur, sicut illa, de qua ipse fuerat consultus: quod planè deducitur ex textu in d. §. Nos igitur, ibi: Tamen quod quatuor jam generationes præterisse viderentur, haud sustineremus tam absolutam causam denuò tradi judiciis. Observat Mantic. sup. vers. Non enim hæc.

Quamvis enim jura ultimarum voluntatum im- 21 plementum impensè fovere soleant, l. 1. C. de Sacros. Eccles. authent. de nupt. §. Deinceps, collat. 4. in extirpandis tamen litibus publicis agnoscitur favor, ut prænotatur sup. lib. 1. cap. 2. à num. 31. sed & ipsarum familiarum, quibus alienationis prohibitio prospicit, interest occasionem litium citius extinguere, propter quas odia inter conjunctos exardescunt, & facultates judiciorum absumuntur assiduis expensis, sicut in nostris majoratibus, præsertim antiquis, frequenter contingit.

Non refragatur præmissis, quod opponit Man- 22 tic. ubi proximè, scilicet quod si Imperator voluisset adimere potestatem prohibendi alienationem extra quartam generationem, veteret utique ne quis ad eam procederet, ipsamque irritam declararet, juxta illud vulgare: Si lex voluisset, expressisset, ex capite Ad audientiam, de decim. l. unie. §. Sin autem ad deficientis, C. de caduc. l. unie. §. tollend.

tollend. cum aliis apud Barbof. *axiom.* 136. num. 5. quia respondetur, actum prohibendi alienationem in perpetuum, licitum esse, atque posse per successores etiam ultra vigesimam generationem observari parendo ex honestate voluntati testatoris, quod Justinianus nequaquam interdixit, sed dumtaxat statuit, ne post quartam generationem ob alienationis prohibitionem in iudicio agere liceret, facultate prohibendi pro libito alienationem testatoribus relicta. Pro qua resolutione sunt plurimi absolutè docentes, prohibitionem alienationis quartam generationem non transgredi, quos refert Fachin. *controvers.* lib. 4. cap. 100. in princ. & vide Alciat. in l. *Filiusfamilias*, §. *Divi*, de leg. 2. Alvarad. de *conject. ment. defunct.* lib. 2. cap. 1. §. 1. num. 26. *vers.* *Quod omnes.*

23 At Justiniani novella constitutio non ubique recepta notatur per Peregrin. *d. art.* 30. num. 17. Salced. *d. cap.* 29. num. 10. atque ita servabitur in unaquaque provincia, quod suis legibus statutum, aut moribus receptum constet circa prohibitionem alienationis: quapropter si in Hispania eveniret casus, de quo in præfata constitutione, locus non esset imperiali decisioni, sed prohibitio alienationis extenderetur ad omnes familie generationis usque in infinitum; nam verba testatoris acciperentur juxta mores nostros, & regiam legem vigesimam septimam Tauri, cum regulare sit, ut supra præmittitur, quod verba dispositionis usurpentur secundum consuetudinem, & leges regionis; imò majoratus censeretur institutus, ut prædiximus n. 11. Idemque erit quoties verba denotantia perpetuitatem in favorem generis, vel familie in dispositione reperiuntur, sicut post Gregor. Lop. tenet Castill. *controvers.* lib. 2. cap. 22. num. 80.

Verf. Quin & hinc.

24 Constitutionem Justiniani, de qua hucusque actum, apud nos abrogatam per legem 11. tit. 6. lib. 5. *Recopil.* in Taurinis vigesimam septimam, observant Pat. Molin. *sup. disp.* 588. num. 1. *vers.* *Quarto in majoratus, ad fin.* Mathienz. in *ead.* l. 11. gloss. 12. num. 2. Peregrin. *ubi proximè*, Alvarad. de *conject. mente defuncti*, lib. 2. cap. 1. §. 1. num. 26. *vers.* *Quod omnes*, Menes. in l. *Voluntas*, num. 25. C. de *fideicom.* Sed dissentit Azeved. in d. l. 11. *Recopilat.* restringens regiam constitutionem ad casum meliorationis, de qua loquitur. Mihi quidem lex Taurina non tam abrogatoria juris communis, quam declaratoria videtur, quòd novella Justiniani in Hispania non esset recepta, sicut prænotavimus *sup.* num. 23. de quo ne dubitaretur, Legislator expressit, licèt idem foret si ommitteretur.

Verf. Quarto ex his.

25 Prohibitio alienationis injuncta filio ad primogenium vocato, & cæteros afficit successores usque in infinitum. Molin. de *primog.* lib. 1. cap. 4. num. 12. & 29. Castill. *sup. lib.* 5. cap. 181. num. 9. Mieres de *majorat. part.* 1. q. 15. num. 38. quod extra dubium est: tum quia regulariter alienationis prohibitio transit à filio in nepotem, quoties in utroque eadem prohibendi ratio reperitur. Molin. num. 30. Castil. *ubi proximè*, Menes. in l. *Voluntas*, num. 26. C. de *fideicom.* & alii recens *sup.* num. 14. Tum etiam,

nam qui exprimit se instituere majoratum, illum perpetuum existere intendit, & consequenter alienationem cunctis successoribus interdiceret intelligitur, quanquam verba ad primò vocatum referat, ut prædiximus n. 11.

Verf. Quintò hinc examinari.

Idem ordo succedendi servatur in vocatis ad fideicommissum familie relicto, ac in venientibus ab intestato, l. *ult. C. de verb. signif.* Molin. *sup. lib.* 3. cap. 9. num. 7. D. Covar. *Prætic. cap.* 38. num. 2. *vers.* *Idcirco*, Salced. de *representat.* lib. 3. cap. 11. num. 4. ubi plures. Unde sicut conjunctus extra decimum gradum non admittitur ab intestato ad legitimam hæreditatem, l. 6. tit. 13. part. 6. D. Covar. in *epit. de success.* num. 17. Ant. Gom. in l. 7. *Taur.* num. 5. ita nec ad fideicommissum istud. Peregrin. cum aliis de *fideicommiss.* art. 30. num. 3. quod limitat num. 4. quoties ex mente disponentis constiterit, quod voluit etiam ulteriores vocare, ac substituere. Quæritur à quo gradus dimitterentur, an à testatore, vel ab ultimo possidente? Et utriusque est inspicienda persona, ita ut sufficiat respectu cujusque intra decimum gradum existere, ut capiat fideicommissum. Peregrin. n. 5.

Sed præcipuam conclusionem refellit Fachin. *controvers.* lib. 4. cap. 100. ad fin. probans fideicommissum eum non excludere qui est de familia, etiam ultra decimum gradum: sicut etiam refutat ibidem, *vers.* *Solet etiam dici*, opinionem existimantium ejusmodi fideicommissum annorum centum intercidere lapsu, quod ibidem impugnat Peregrin. *sup. ex num.* 6. & priorem Fachinei sententiam æquissimè defendi posse, D. Covar. in calce hujus versiculi proficitur adversus Decium, & Ancharanum.

Ibi: Idem ipse censeo.

In Hispania successio majoratus omnes gradus transcendit, ita ut nullus etiam ultra centesimum existens removeatur, si jure succedere debeat. Peregrin. *d. art.* 30. num. 10. Pat. Molin. *disp.* 588. num. 2. Anton. Gom. in l. 40. *Taur.* num. 59. *vers.* *Ex quibus noviter*, Molin. de *primog.* lib. 1. cap. 4. num. 12. *vers.* *His tamen*, & alii regnicolæ, qui communiter observant, successionem in primogeniis in infinitum procedere ad instar regni, nedum quoad descendentes, sed etiam quoad collaterales: quod ita verum est, ut semper per representationem admittantur, ut latè per Salced. de *representat.* lib. 2. cap. 29. à n. 12. & n. 28. plures refert.

Ibi: Quin & in casu.

Vide supra, num. 26. & 27.

Verf. Sextò ex his definiri.

Si bona jure majoratus deferri testibus, ac longa possessione probetur, & lateat quibus clausulis, seu conditionibus ille sit constitutus, junior masculus fœminam primogenitam ejusdem lineæ, ac gradus excludet. Mathienz. in l. 1. gloss. 7. n. 3. tit. 7. lib. 5. Hæc pluribus noster Præses comprobabat, ipsaque constant ex præmissis *sup.* num. 8. & 9.

Ad

Ad Num. 5.

30 Quoties bona ejus sunt naturæ, ut ad unum primogenitum indivisibilia debeant pervenire, mas fœminæ majori natu præfertur, si uterque in eadem linea existant, & gradu. Sic evenit in Commendis Indorum, quæ Regis munificentia vassallis in hoc novo orbe frequenter per Proreges, Præsides, & alios Magistratus conceduntur. Et quidem majoratus non sunt. Ita regalibus rescriptis stabilitum habetur, ac novissimè l. 4. tit. 11. lib. 6. *Recop. Indiar.* & tradunt Solorzan. de *jur. Indiar.* tom. 2. lib. 2. cap. 16. num. 89. Mathienz. in l. 7. gloss. 6. num. 4. tit. 7. lib. 5. *Recop. Valenz. conf.* 830. n. 6.

Verf. Secundò hæc pars justior.

31 In Hispaniæ primogeniis idem receptum est. Pat. Molin. de *just. & jur. disp.* 625. n. 3. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 2. tit. 13. part. 6. Anton. Gom. in l. 40. *Tauri*, n. 62. Molin. de *primog.* lib. 3. cap. 4. num. 4. Solorzan. *ubi proximè*, Parlador. *quotidian.* lib. 3. *quæst.* 1. num. 2. Mieres de *majorat. part.* 2. *quæst.* 6. num. 2. Alvarad. de *conject. ment. defunct.* lib. 2. cap. 3. §. 4. num. 20. & 32. Mathienz. in l. 5. gloss. 1. num. 5. tit. 7. lib. 5. *Recop. Azeved. ibidem*, num. 6. Guttier. *prætic.* lib. 2. q. 87. n. 4. Salced. de *representat.* lib. 1. cap. 12. num. 1. in fin. Castil. cum aliis *controvers.* lib. 2. cap. 40. num. 59. de quo fusè uterque Molina, & Mieres. Hoc quod in successione regni stabilitum est l. 2. tit. 15. p. 2. ubi Gregor. Lop. gloss. 13. ad privatorum primogenia per imitationem transtulit usus.

Verf. Tertio eadem opinio.

32 Quanquam dissentiant aliqui, certi juris est, majoratum institutionem, servatis servandis, utroque foro licitam, utilemque censeret & ad reipublicæ decus, & ad illustriam familiarum splendorem conservandum, ut cum D. Covar. docent P. Molin. *sup. disp.* 578. num. 3. Gregor. Lop. in l. 32. gloss. 3. tit. 9. part. 6. Anton. Gom. in l. 40. *Tauri*, num. 56. Guttier. *Canonic.* lib. 2. cap. 14. à princ. Molin. de *primog.* lib. 2. cap. 1. ex num. 3. Menes. in *rubr.* num. 4. C. de *fideicom.* Mieres *sup. prat.* 1. *quæst.* 3. Mathienz. in l. 1. gloss. 1. num. 12. tit. 7. lib. 5. *Recop. Castil. controuv.* lib. 4. cap. 9. n. 72. ubi alii plures.

33 Cum igitur majoratus publicam, ac privatam utilitatem præ se ferant, in favorabilibus numerantur, ut præter pronuper laudatos adnotarunt Solorzan. *d. lib.* 2. cap. 16. num. 17. ubi plurimi, Ceval. *commun. quæst.* 725. num. 34. Valenzuela *conf.* 185. num. 31. Castill. *latissimè lib.* 5. cap. 145. num. 37. Molin. *lib.* 1. cap. 18. num. 7. & per tot. de quo consule Paz de *tenur. tract.* 2. cap. 85. n. 102. & 103. ubi probat majoratus odium continere quoad filios secundogenitos: sed hoc per consequentiam evenit, quod non attendi debet, sed quod principaliter conditor majoratus intendit, idest familie ornamentum, ac conservationem; quapropter primogenia favorabilia censentur secundum prænotata num. 13.

Verf. Quarto ad hujus partis.

34 Hæc observavimus *sup.* n. 9. de quibus Molin.

lib. 1. cap. 2. ex num. 16. & in quibus regnum, & majoratus convenient, sigillatim *cap.* 3. a n. 6. Rursus in quibus discrepent, Paz *ubi proximè*, num. 38. cum *seq.* A regni successione ad majoratus sumitur argumentum. Molin. *d. cap.* 2. num. 26. Paz num. 34. Castill. *lib.* 5. cap. 164. num. 1. & n. 2. limitat cum Molin. *d. lib.* 1. cap. 13. num. 63. nisi diversa ratio militet: consentit P. Molin. *disp.* 622. num. 3. *vers.* *Ad tertium.*

Quid econtrà, utrùm liceat arguere ab inferioribus primogeniis ad regnum, magis ambigitur, de quo Molin. *sup. lib.* 1. cap. 3. num. 24. Paz ex num. 35. Castil. num. 9. ex quibus constat procedere argumentum, nisi rationis diversitas reperitur: unde inferunt, in successorem regni dominium, & possessionem bonorum Regiæ coronæ ipso jure transire, eidemque tenetæ remedium dari.

Verf. Quintò feuda, & majoratus.

De feudo ad primogenium deduci validum argumentum, non paucis placet, quos refert, ac sequitur Solorzan. de *Jur. Indiar. tom.* 2. lib. 2. cap. 1. num. 80. de quo Molin. *lib.* 1. cap. 7. à n. 1. Castill. *d. lib.* 5. *controvers.* cap. 241. num. 12. & circa rem, de qua agimus, inter utrumque cognita est differentia; nam fœmina à successione feudi regularis, & directi profus excluditur, *cap.* 1. §. *fin. de success. feud.* l. 6. tit. 26. part. 4. ubi Gregor. Lop. gloss. 2. Sed in majoratu, masculis non concurrentibus, succedit argumento legis 2. tit. 15. part. 2. Solorzan. *d. lib.* 2. cap. 16. num. 89. & 90. quod discrimen observant Molina. *sup. num.* 4. Castil. *ubi proximè*, Parlador. *differerent.* 19. num. 3. ejusque ratio facile percipietur ex traditis per me *sup. lib.* 2. cap. 18. num. 7. Præfata fœminarum exclusio non semper locum obtinet, etenim sæpe ex natura feudi ipsæ ad successionem admittuntur. Solorzan. num. 90. & prænotavi *d. cap.* 18. num. 57. sed non extantibus masculis.

Verf. Sextò alia item ratione.

Majoratus Hispaniæ dignitatis splendore per se non decorantur, licèt per accidens illam possint continere. P. Molin. de *just. & jur. disp.* 620. num. 4. Petr. Barbofa in l. *Cum prator*, §. *fin. ex num.* 171. ff. de *judic.* Molin. de *primog.* lib. 1. cap. 7. num. 4. cum *seqq.* Castill. *controvers.* lib. 5. cap. 147. num. 8. Verùm majoratibus dignitatem inesse sentiunt plures, D. Covar. *sup. lib.* 1. cap. 15. num. 14. Anton. Gom. in l. 40. *Taur.* in *princip.* Alvarad. de *conject. ment. def.* lib. 2. cap. 1. §. 1. num. 12. & alii apud Mathienz. in l. 5. gloss. 2. n. 3. tit. 7. lib. 5. *Recop.* Dicendum est, majoratum proprie dignitatem non esse, sed ita appellari potest, quia honorificos, & honore dignos efficit possessores, ac familias. Solorz. *sup. cap.* 17. n. 13. obtinent enim hi communi æstimatione hominum auctoritatem, ac præminentiam, veluti in dignitate constituti: atque ita D. Covar. *ubi proximè*, inquit, majoratum velut quandam constitui dignitatem.

Hinc inferitur, notatos etiam juris infamiâ non removeri à majoratus successione, quanquam annexam habeat publicam dignitatem titulo Ducatus, aut Marchionatus, P. Molin. *ubi pronuper*, Molin. *lib.* 1. cap. 13. ex n. 7. quanvis aliàs infamibus dignitatum

dignitatum janua sint clausæ, cap. Infamibus 88. de reg. jur. in 6. l. 2. C. de dignitat. lib. 12. & ibi Glossa.

39 Quavis fœmina capax censeatur ad succedendum in Regno, ac inferioribus dignitatibus adhuc administrationem habentibus, nisi remota reperiatur (ut apud Gallos ex lege Salica l. 2. tit. 15. part. 2. cap. Significavit 36. de rescript. cum aliis, quæ adducit Tiraquel. de jur. primog. quæst. 10. num. 2. Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 26. num. 29. ubi plures, Molin. d. cap. 13. num. 15. Salced. de represent. lib. 1. cap. 12. num. 1. tamen quoties masculus ejusdem lineæ, & gradus concurrat, etiam minor natu, illa prorsus excluditur; cedit enim privilegium primogenituræ præstantiæ, arque aptitudini sexus, d. l. 2. Partit. ubi Gregor. Lop. gloss. 13. Tiraq. d. quæst. 10. n. 7. & 18. cum seqq. Salced. ubi proximè.

Verf. Septimò ad idem probandum.

40 Quoties feudum conceditur, ut ad liberos, aut hæredes perveniat, fœmina, etsi deficiat masculus, non succedit, ut prænotavi sup. lib. 2. cap. 18. num. 52. nam hoc est de natura feudi, ut assertum est num. 36. Sed si recipiatur expressim pro masculis, & fœminis, ita demùm hæc admittuntur, si nullus ex illis etiam minor natu superfit, cap. 1. §. Quine tiam, tit. Episcopum, vel Abbatem, &c. in usib. feud. ubi Gloss. verb. Non admittuntur, Gerard. Niger apud Cojac. lib. 1. de feud. tit. 4. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 2. tit. 13. p. 6. Mathienz. in l. 7. gloss. 6. in fin. tit. 7. lib. 5. Recop. Castill. lib. 5. cap. 86. num. 31. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 6. num. 11. Clar. §. Feudum, quæst. 73. n. 3. Tiraq. de jur. primogen. quæst. 10. num. 9. ubi quod feudum vocatur fœmineum: & hoc contra Baldum ampliatur Molin. num. 12. tamen dicatur, ut masculi cum fœminis succedant.

Ibi: Non oberit his.

41 Ultra ea, quibus D. Præses satisfacit objectioni legit 12. tit. 33. part. 7. adjici poterit, quod decisio illa solum supponit, posse aliquando contingere, ut fœmina major natu masculum minorem excludat à primogenii successione; nam sunt casus ubi fœmina primogenita habet jus saltem probabile contra fratrem, velut si fœmina instituat majoratum, de quo Tiraq. d. quæst. 10. n. 27. plures laudans pro fœminis. Deinde si quis filios habens, filiam primò ad majoratum vocet, in successoribus de prælatione masculi ætate minoris meritò dubitabitur, quæ institutio jure permittitur, teste Anton. Gom. in l. 40. Tauri, num. 60. Similiter dicendum si majoratus conditor vocaverit primogenitum, sive masculum, sive fœminam, exclusa prælatione propter sexum. Ubi igitur masculus, & fœmina ita pariter nascuntur, ut lateat quis prior in lucem prodierit, omnis quæstio de jure fœminæ in præmissis cessabit casibus, & masculus qui antè editus jure præsumitur, obtinebit primogenium: & hoc regia decisione stabilitur citra derogationem prælationis masculorum regularis, quæ est de majoratum natura. De interpretatione dictæ legis Partitarum, & quid juris in regni, & majoratum successione, ubi gemini ejusdem sexus nascuntur, agit Molin. de primog. lib. 3. cap. 1. à num. 19. Tiraq. de jur. primog. q. 17.

Verf. Rursus septimò principaliter.

Fulcita jam fœminarum exclusionem propter masculos ejusdem gradus, & lineæ septem fundamentis, nunc docet D. Covar. juxta primogeniorum naturam fœminas proximiores admitti, licet masculi inferioris gradus concurrant ad successionem. Molin. lib. 3. cap. 4. per totum, & cap. 5. in princip. Salced. de representat. lib. 1. cap. 12. num. 2. Alvarad. de conjeçt. ment. defunct. lib. 3. §. 4. num. 45. P. Molin. sup. disp. 625 n. 3. & 6 Mathienz. in l. 7. gloss. 6. num. 3. tit. 7. lib. 5. Recop. Guttier. præct. lib. 2. q. 87. n. 6. Parlador. quotidian. lib. 3. q. 1. num. 2. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 2. col. 7. tit. 13. part. 2. Castill. lib. 2. cap. 4. num. 159 Mieres de majorat. part. 2. q. 6. ex n. 2. & ita jubetur l. 13. tit. 7. lib. 5. Recop. Repræsentationis tamen jure remotior masculus fœminâ potior erit, ut si possessor relinquat filiam primogenitam, & nepotem ex filio etiam minore, quoniam hic superabit amitam in majoratus successione.

Ibi: Quamobrem ita tenendum.

Masculi remotiores fœminis proximis præponuntur in successione; si ita cautum per majoratas conditorem reperiatur, l. 13. tit. 7. lib. 5. Recop. P. Molin. sup. num. 6. Molin. d. cap. 14. ex n. 15. Gregor. Lop. Castil. ac cæteri immediatè laudati. Olim quidem fœminarum exclusio ob remotiores masculos ex variis, ambiguisque præsumptionibus inducebatur, ut videre est apud Molin. d. cap. 5. Gregor. Lop. Castill. Mier. Alvarad. Parlad. & alios ubi proximè. Novissimè verò ad annos 1611. sub Philippo III. sancitum est, fœminas minimè à majoratum successione rejiciendas esse, admittis masculis gradus inferioris, nisi ita perspicuis, ac expressis verbis jusserit institutor, l. 13. tit. 7. lib. 5. Recop. De fœminarum exclusionem plura nobis discenda jam memorati reliquerunt, & alii penè innumeri apud Castill. n. 3.

Ad Num. 6.

Possessio civilis ac naturalis bonorum omnium, quæ ad majoratum spectant, illius possessore decedente, in legitimum successorem jure ipso transfertur absque actu aliquo vero, vel ficto apprehensionis, l. 45. Tauri, quæ est 8. tit. 7. lib. 5. Recopilat. Anton. Gom. & Avendañ. in d. l. 45. Mathienz. & Azeved. ad l. 8. Greg. Lop. in l. 7. gloss. 2. tit. 4. p. 5. ubi Hermos. à num. 4. P. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 636. cum seqq. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 12. per tot. Paz de tenuit. cap. 28. num. 67. Castill. controvers. lib. 5. cap. 91. num. 48. Amat. variar. resol. 39. num. 126. Mier. de majorat. part. 3. q. 1. cum aliis, Guttier. præct. lib. 2. q. 86. & 87. Menef. de fideicommiss. in rubr. num. 8. Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 12. n. 96. ubi quod Taurina decisio in majoratibus Indiarum observatur. Paz sup. cap. 39. n. 34.

Ibi: Etiam si possessio rerum ad majoratum.

Possessionem lex transfert, etsi res primogenii à tertio retineatur: & ita verum est, quavis nunquam in potestatem possessoris ultimi majoratus devenerit, veluti si ante realem bonorum apprehensionem

prehesionem è vita migraverit. Gregor. Lop. d. gloss. 2. col. 2. Paz sup. cap. 35. num. 19. cum seqq. Hermos. num. 29. Sed maximè controvertitur, an hujusmodi possessio transmissio, & lex 45. procedat in eo qui primo succedit majoratus conditori? Negativam sustinet Molin. d. lib. 3. cap. 13. num. 40. cum seqq. cui adhæret Pat. Molin. disput. 638. num. 1. Affirmativam Anton. Gom. num. 117. Paz cap. 21. ex num. 5. Mathienz. in d. §. 8. gloss. 5. num. 8. Avend. in d. l. 45. gloss. 3. num. 2. & hanc praxi receptam testantur Addit: ad Molin. Guttier. (licet Molinæ sententiam de jure veriore agnoscat,) Præct. lib. 3. q. 72. n. 3.

46 Etiam quæstionis est, num ex dicta lege agi possit adversus titulo possidentem? Quam controversiam sub distinctione absolvit Molin. d. cap. 13. n. 55. nam si ex ipsius tituli inspectione de ejus defectu, ac nullitate appareat, non proficiet possidenti quominus ex lege conveniat, aliàs secus. Accedit P. Molin. ubi proximè, n. 4. sed præfatam distinctionem rejicit, negativè resolvens, Paz cap. 28. num. 18. cum seqq. non tamen à Molina recederem.

Ibi: Nec oberit, quod quibusdam.

47 Nonnulli, in quibus peritissimus Ant. Gom. num. 116. fenserunt legis 45. decisionem solum convenire majoratibus regia facultate institutis. Contrarium à cunctis nostratibus receptum reperimus, ut apud Molin. sup. n. 62. Castill. lib. 3. cap. 19. n. 280. Guttier. Præct. lib. 2. q. 86. Salced. de representat. lib. 3. cap. 5. n. 12. Mathienz. in d. l. 8. Recop. gloss. 3. n. 4. P. Molin. disp. 636. n. 5. & ita alii plures apud Castil. & Salced. qui omnes contra Anton. Gom. probant, vincula favore familiæ perpetuè relicta, in Hispania absque Regis facultate esse, ac dici propriè majoratus. Imò lex nostra ampliatur ad patronatus, & anniversaria, quæ jure majoratus deferuntur. Castill. sup. Menef. in rubr. de fideicom. n. 9.

Verf. Ceterum quoad ipsam legem.

48 Solet in disceptationem revocari, utrùm statuto, vel consuetudine possit transferri possessio absque aliquo apprehensionis actu, sicut legè 45. Tauri cavetur, de quo latè Tiraq. tract. mors omni. solv. part. 1. declarat. 6. qui cum pluribus affirmativam amplectitur, & Amat. var. resol. 39. num. 21. cui ex nostratibus subscribere Anton. Gom. in d. l. 45. n. 111. P. Molin. disp. 636. n. 3. Azeved. in l. 8. n. 18. tit. 7. lib. 5. Recop. ubi Mathienz. gloss. 1. n. 3. in ead. l. 8. Paz de tenuit. cap. 48. n. 13. Molin. de primog. lib. 3. cap. 12. n. 16. Sed inter statuta Galliar, ac Italiæ, quæ ita possessionem in hæredes transfundunt, & nostram Taurinam constitutionem nonnullas differentias recenset Paz d. cap. 48. ex n. 6.

49 Hæc civilissima possessio, quæ & artificialis nuncupatur, an sit vera, vel ficta, controvertitur apud Argel. de acquir. possess. q. 13. art. 8. à n. 22. de quo plenè Tiraq. d. tract. part. 5. declarat. 1. Amat. sup. n. 52. Et quoad dictam legem 45. veram, & propriam transferri possessionem proficitur P. Molina. Ant. Gom. Mathienz. ubi proximè, Guttier. Præct. lib. 2. q. 87. n. 7. Molin. d. cap. 12. num. 39. Paz sup. cap. 50. num. 9. Verumtamen lex non confert majoratus successoris facultatem, D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

ut actualement possessionem, ejecto tertio possessore, propria autoritate apprehendat, sed possessoriis remediis uti oportebit. Molin. n. 12. Nec ex ipsa constitutione tribuitur diversa possessio ab illa, quam ultimus possessor obtinebat, sive civilem, sive naturalem, aut nudam detentionem: quod ita verum est, nisi facto possessoris, veluti per alienationem, possessio in tertium transisset. Molin. n. 17. Paz d. cap. 48. num. 18. aut iniquè à majoratu aliàs abdicaretur.

Verf. Ex hoc verò non sequitur.

Adde P. Molin. sup. Tiraquel. d. part. 1. de declarat. 6. ex num. 5. Paz ubi proximè, num. 13. qui pro hac sententia rationes expendunt.

Verf. Et præterea, ibi: Est tamen circa has.

Cui ex l. 45. Tauri, possessio absque actu aliquo juris ministerio confertur: competunt remedia, seu interdicta possessoria adipiscendæ, retinendæ, ac recuperandæ. Molin. d. lib. 3. cap. 13. per tot. Paz de tenuit. cap. 1. num. 28. P. Molin. de justit. & jur. disp. 637. n. 2. Castil. controvers. lib. 3. cap. 24. à num. 26. Anton. Gom. in d. l. 45. n. 118. Mathienz. in l. 8. gloss. 2. ex num. 3. tit. 7. lib. 5. Recop. Azeved. in ead. l. 8. num. 19. cum seqq. Similiter hujusmodi remedia conceduntur hæredi, in quem possessio ex statuto transmittitur. Amat. pluribus laudatis d. resol. 39. ex num. 53. P. Molin. ubi proximè, alter Molin. num. 2. Menoch. de retinend. possess. remed. 3. num. 60. Tiraquel. tract. mors omni. solv. part. 6. declarat. 1. cum seqq. Argel. de acquir. possess. q. 13. art. 8. à n. 19.

Verf. Item & hic possessor.

Majoratus successoris, vel hæredi datur interdictum retinendæ, ut adnotant nuper laudati, & plures alii, quos refert Amat. ubi proximè.

Verf. Sic & interdicto recuperandæ.

Consulas præcitatos, & quos adducit Amat. num. 29. nam controversum est, an transeat possessio ex statuto in hæredem, si bona per tertium occupentur ante hereditatem aditam?

Apud nos summarissimum remedium, quod tenuta dicitur, lex regia introduxit, de quo Molin. d. cap. 13. in princip. Christophor. de Paz plenum tractatum edidit, & alii nostrates fusè disseruerunt. An hoc & alia possessoria remedia concedantur ex lege 45. Tauri, postquam successor bona majoratus realiter apprehenderit, si fortè à possessione ceciderit, docet Molin. eod. cap. 13. num. 8. quem sequitur P. Molin. d. disput. 637. num. 3. Paz sup. cap. 24. ex num. 18. consulendus etiam Tiraquel. cit. tract. part. 7. declarat. 2. Supremum Indiarum Consilium de tenuta nullam habere cognitionem, latè probat Paz cap. 39. ex num. 18.

Verf. Huic regie decisioni.

Feudi possessio absque apprehensione non transit in filium ultimi possessoris, ut post D. Covar. fusè probat Tiraquell. tract. mors omni. solv. p. 1. declar. 4.

declaratione 4. Mathienz. cum pluribus in l. 8. gloss. 2. num. 17. tit. 7. lib. 5. Recopilat. Contra ex multis tenet Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 16. n. 54.

Ibi: Sic sanè quod scribitur.

Filius dicitur, etiam vivente patre, feudum possidere improprie propter successionis spem, sicuti filius Regis, vel Comitum superstitis, Rex, aut Comes solet nuncupari. Molin. de primogeniis lib. 3. cap. 6. à num. 16. & filius bonorum patris viventis dominus censetur, l. In suis 11. de liber. & posthum.

Verf. Hinc constat regiam.

Adde Mathienz. sup. num. 19. & à me prænотата sup. lib. 1. cap. 14. num. 10. cum seqq.

Ad Num. 7.

56 Circa intellectum legis 46. Tauri, quæ est 6. tit. 7. lib. 5. Recopilat. non pauca tradiderunt Anton. Gom. in d. l. 46. Mathienz. & Azeved. in d. l. 6. Molin. sup. lib. 1. cap. 26. ex num. 14. Guttier. Practicar. lib. 2. quæst. 81. cum seqq. Pat. Molin. disputat. 644. num. 2. Garcia de expens. cap. 13. à num. 43. Paz Civil. quæst. 6. & 7. Mieres de majorat. part. 4. quæst. 33. Castill. controvers. lib. 5. cap. 144. num. 14. Menef. in rubrica, num. 10. de fideicommiss. Alvarad. de conjetur. ment. defunct. lib. 2. cap. 4. num. 37.

57 Illud inter cætera observant Interpretes, quod D. Præses hic docuit, scilicet Regiam Constitutionem observandam esse etiam in primogeniis absque Regis facultate institutis, in anniversariis, patronatibus, aliisque quibuscumque bonis, quæ in Hispania jure majoratus deferuntur. Guttier. quæst. 85. Azeved. num. 7. Paz q. 6. num. 45. & 46. Menef. ubi proximè, Garcia n. 46. Molin. lib. 1. cap. 1. num. 27.

Ad Num. 8.

58 Lex 40. Tauri, quæ est 5. tit. 7. lib. 5. Recopilat. jungenda est legi 14. ejusdem tituli, quæ illa servari præsumitur, nisi expressè majoratus conditor jus representationis exclusiverit: pro quarum constitutionum enucleatione ultra Antonium Gomezium, Azevedum, atque Mathienzum in eisdem legibus, consulendi sunt Molin. lib. 3. cap. 6. & 7. Castill. sup. lib. 3. cap. 19. Pat. Molin. de just. & jur. disputat. 626. cum seq. Salced. de representat. lib. 2. cap. 29. & Practicar. cap. 38. n. 58. & comprobavimus representationi locum fore quoties apud nos bona majoratus jure transmittuntur, quod dicta lex decimaquarta in anniversariis, ac patronatibus observari præcepit. De controversia inter patruum & nepotem egimus ibidem, ex num. 38. Sed & neptis ex fratre minore amittæ præfertur primogenitæ, non quoniam illa masculinitatem repræsentet patris, quod fieri nequit, ut plurimis probat Salced. lib. 1. cap. 12. ex num. 14. Molin. dicto cap. 6. num. 49. sed quia potioris est linea; siquidem masculus primam constituit, ac jus successionis parat suis liberis, etsi existat soror major natus. Molin. d. lib. 3. cap. 4. n. 12.

& adde per me tradita Practic. cap. 38. num. 44. quæ ad rem faciunt, ac per Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 19. à n. 52.

Verf. Caterùm ea quæ.

Ubi bona majoratus esse judiciali sententiâ pronuntiantur, omnia servari debent quæ ex legibus, & consuetudine in primogeniis regulantur sunt stabilita: quod utique procedit quoties majoratus fit mentio in privilegio, testamento, scriptura, donatione, probatione, ac in alia quavis dispositione. Mathienz. in l. 1. gloss. 7. num. 1. tit. 7. lib. 5. Recopilat. cum res judicata pro veritate habeatur, l. Ingenuum 25. de stat. homin. Idem juris erit de majoratu per sententiam declarato, ac si de ipsius institutione per scripturam appareret.

Libet adjicere quod in controversiis de majoratum successionem in primis est linea inspicienda, secundò gradus, tertio sexus, ultimo ætas. Itaque qui prioris est lineæ, superat omnes qui de illa non sunt: si in eadem linea consistat uterque, proximior admittitur: ubi in eadem linea, ac gradu existunt litigantes, masculus prævalet: si quoad omnia sint pares, ætate major præponitur, de quo Molin. de primogen. lib. 3. cap. 4. num. 13. Pat. Molin. de justitia & jure disputat. 625. num. 5.

SUMMARIUM.

- 1 De potestate Principis ad infringendas voluntates defunctorum, qui majoratus instituerunt, quadam distinctio traditur.
- 2 Quoad derogandum clausulis majoratum per Principem nihil refert, an fuerint regia facultate constituti, necne, & num. 15.
- 3 Principi an liberum sit privilegia, qua concessu, pro libito, nulla existente causa, revocare?
- 4 Princeps nec de plenitudine potestatis valet immutare dispositiones, nisi ex causa, quas ex ejus facultate majoratum fundatores adjiciunt.
- 5 De potestate Principis ad subvertendas ultimas subditorum voluntates, qui differunt remissivè.
- 6 Princeps nequit sine causa adimere quæ de Jure Civili competunt subditis.
- 7 Legitimare spurium quando possit Princeps, ut in majoratu, aut bonis liberis succedat, & de legitimatione qui egerint, & n. 26.
- 8 Legitimus non succedit in feudo, nisi ad id specialiter dispensetur.
- 9 Nec in commendis Indorum. Legitimus per subsequens matrimonium, in feudis ac commendis succedit, ibid.
- 10 Sexti cujusdam argumenti resolutio, remissivè.
- 11 Princeps non poterit absque causa dispensare contra conventum in feudi concessione, ut femina succedat, exclusis vocatis.
- 12 Similiter nec spurium legitimare.
- 13 De feminarum exclusionem, aliisque conditionibus, quæ majoratibus inseri solent, remissivè: & an exclusio feminarum odiosa, vel favorabilis?
- 14 Privilegium quando latè, vel strictè debeat interpretari.

15 Princeps

- 15 Princeps non valet substitutiones, ac conditiones majoratum immutare, & num. 47.
- 16 Princeps nequit absque causa defunctorum voluntatibus ultimis derogare.
- 17 Nec subditis dominium etiam de plenitudine potestatis auferre, nisi ob publicam necessitatem, vel utilitatem.
- 18 Ampliatur ibi, licet sit Jure Civili questum, ac ex Principis gratia.
- 19 Similiter nec jus ad rem, vel possessionem adimere.
- 20 Facultas testandi est juris gentium.
- 21 Si quid relinquatur in opus pium, vel publicum, Pontifex, aut Princeps laicus commutare poterit dispositionem.
- 22 Si ex quantitate ad opus id legata superfuerit aliquid, an sit hæredi relinquendum? & num. 23. & 24.
- 25 Principi licet obstaculum juris removere cum aliorum detrimento, ut legitimando spurium, ut patri succedat, si non obstat defuncti voluntas.
- 26 Princeps non valet legitimare spurium, ut succedat post delatam venientibus ab intestato hereditatem, & multo minus post aditionem.
- 27 Princeps potest capacitatem concedere inhabili ad succedendum cum aliorum detrimento adversus legem, aut consuetudinem, non contra defuncti dispositionem.
- 28 Principi non licebit legitimare spurium, ut in majoratu succedat, quando constat fundatorem exclusisse legitimatos.
- 29 Utrum Princeps possit legitimare spurium, ut in majoratu succedat, cum non appareat per conditorem excludi? & n. 30. & 31.
- 32 Legitimare quando possit Princeps, ut non legitimus in feudo succedat.
- 33 Princeps an valeat dispensare, ut femina succedat in feudo, & n. 34. & 35.
- 36 Princeps num valeat jus nondum questum tollere subditis.
- 37 Femina ex consuetudine, vel statuto admitti possunt ad feudi successionem.
- 38 Princeps nihil agere valet, nisi ex causa publica, in præjudicium subditorum, sive de contractibus, sive de ultimis voluntatibus, aut majoratibus tractetur. Suos contractus debet observare, ibid.
- 39 Princeps nequit hominum dispositiones licite factas ad jus commune reducere, & quare.
- 40 Principi non est absoluta potestas, ut adversum jus naturale, vel gentium contractus, & ultimas voluntates vassallorum infringat, nisi publica urgente causâ.
- 41 Reprobatur distinctio potestatis Principis in ordinariam, & absolutam, qua ut tyrannis damnatur, & n. 42.
- 43 Princeps absoluta utitur potestate, qui contra proprias regni leges quicquam decernit: & an peccet, si id absque justa causa faciat. Utrum possit in modicis nocere subditis, ibid.
- 44 Clausula, Ex certa scientia, nil operatur ubi in Principe deficit potestas.
- 45 Princeps sicut non potest omnino defunctorum voluntates infringere, ita nec ex parte eisdem derogare.
- 46 Princeps quando queat jus nondum questum tollere absque causa.
- 48 Princeps ex causa non publica potest concedere

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

facultatem ad alienanda bona majoratus, tamen si conditor id expressè prohibuerit. Sed hoc restringitur, & declaratur, ibid.

49 De facultatibus Regiis ad alienanda primogeniorum bona, remissivè. Non debent facile concedi, ibid.

50 Utrum liceat dotis causâ bona majoratus hypotheca subicere, seu alienare, ibidem & seqq.

51 Dos est causa legitima, ut bona majoratus alienationi subdantur.

De intellectu authentica Res quæ, C. commun. de legat. remissivè, ibid.

52 Refertur affirmativa.

53 Ampliatur ad matrimonium spirituale per ingressum Religionis.

54 Ampliatur etiam quando testator expressè alienationem interdixit.

55 Restringitur præfata ampliatio.

56 Bona fideicommissi alienari non possunt causâ dotis, si specialiter per testatorem prohibeantur: quod restringitur.

57 Prohibita expressè alienatione in majoratus fundatione propter dotem, bona vinculo astricta nequeunt ex ea causa alienari: quod ampliatur.

58 Bona fideicommissi, deficientibus aliis, possunt alienari, aut obligari pro dotis restitutione.

An bona fideicommissi possint alienari pro dotibus feminarum, qua à primo testatore non descendunt, ibid.

59 Ampliatur conclusio tradita, etsi dos data sit post fideicommissum relictum, & testatoris mortem. Et quid si dos sit confessata.

60 Ampliatur eadem conclusio, licet mulier tradens dotem cognoverit, viro nulla alia esse bona nisi qua restituere per fideicommissum tenebatur.

61 Pro augmento dotis bona fideicommissi alienari permixtum non est.

62 Non devenitur ad alienationem bonorum fideicommissi, nisi libera defint.

63 Procedit etsi testator jufferit ex bonis fideicommissi dotem constitui, & an mulier excutere teneatur bona alia, ut ad fideicommissi alienationem perveniat? Quid si ex contractu sit alienatio vetita, ibid.

64 Facultates Regia ad alienanda, vel obliganda majoratum bona propter dotem, an concedi possint, & num. 65.

66 Ubi bona jure majoratus deferuntur, inest semper tacita alienationis prohibitio.

67 In primogeniis apud Hispaniam non est locus constitutioni authentica Res quæ, C. commun. de legat. quod declaratur.

68 Beneficio authentica Res quæ, gaudet omnes descendentes à testatore in infinitum, & num. 69. & 70.

71 Quid in majoratibus Hispania.

72 Non licet, aut non decet, quod Princeps absque causa beneficia retrahat.

73 Princeps rectè poterit qua concessit, ex causa justa revocare: ubi de donationum Regis Henrici moderatione.

Ad Num. 1.

DE potestate Principis quoad derogandum substitutionibus & clausulis per conditores majoratum adjectis differunt plures, quos cumulat Castill. *controv. lib. 2. cap. 28.* quam disputationem D. Covar. aggreditur, tali præmissa distinctione, ut si præcessit facultas Principis ad institutionem primogenii, tunc ille possit etiam citra causam, formam præscriptam succedendi immutare ex consensu possessoris, modò jam jus tertio quæsitum non sit, quod tenuit Greg. Lop. in l. 3. gloss. 2. col. 9. tit. 13. part. 6. Salced. de representat. lib. 3. cap. 5. n. 26. ubi alii. Quod si majoratus ex legum permissione absque facultate regia constitueretur, non valeret Princeps, nisi causa urgente, dispositionem fundatoris violare, & hoc infra, n. 5. resolvitur.

Quoad priorem distinctionis partem contra D. Covar. receptum est, quia nihil interest quod majoratus regia facultate instituitur, necne, ut Princeps amplio rem potestatem ad derogationem clausularum obtineat, ideo præfatam distinctionem rejiciunt P. Molin. de just. & jur. disp. 174. vers. Sexta conclusio, Anton. Gom. in l. 40. Tauri, num. 89. Sarmient. Select. lib. 1. cap. 8. num. 13. Molin. de primog. lib. 1. cap. 8. num. 31. Paz de tenuta, cap. 57. num. 183. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 1. num. 32. Mathienz. in l. 7. gloss. 5. num. 4. tit. 7. lib. 5. Recopil. Marta de jurisdic. casu 74. num. 13. Quam sententiam verio rem, ac æquior em fortasse inquit noster Præses in fine hujus capituli, sub vers. quod verò obiter, quod præter laudatos observavit Mantic. de tacit. convent. lib. 13. tit. 40. n. 5.

Ibi: Hoc probatur ex eo.

Quamvis communis ferat opinio, quod Principi est liberum adimere, aut coarctare præter causam privilegium, quod ipse ex mera gratia subditis concessit, pro qua plures refert Solorz. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 27. num. 35. & 41. & Mathienz. in l. 6. gloss. 1. num. 3. tit. 10. lib. 5. Recop. Contrarium tamen probant aliqui apud Mathienz. num. 1. & 2. Mantic. ubi sup. num. 12. & ante omnes egregiè Molin. lib. 4. cap. 3. à n. 18. Idem de potestate ordinaria concedit Solorzan. num. 68.

Sed quicquid de ea controversia sit, ratio quæ ex ea deducitur pro præfata distinctione non instat; nam aliud est tollere, aut restringere privilegium; & aliud effectum virtute illius productum immediate ex voluntate instituentis majoratum, qui de propriis bonis, Rege concedente facultatem, disposuit: nec jus acquisitum ad apponendas condiciones, ac clausulas, quas expressit, sine causa auferri potest etiam de plenitudine potestatis. P. Molin. sup. vers. Hoc tamen fundamentum, Molin. d. cap. 3. n. 21. cum seqq. Aliàs graviter deciperentur qui supremam auctoritatem præterentes ad primogeniorum firmitatem, eorundem facilem destructionem reportarent, ut animadvertit D. Covarruv. in ultimis hujus capituli verbis.

Vers. Quod si majoratus.

Subjungit Præsul noster alterum suæ distinctionis caput de majoratibus absque regia facultate creatis, disputans num Princeps quoad illos valeat substitutionibus, ac clausulis derogare?

Vers. Prima, constat etenim.

De potestate Principis circa ultimas decedentium voluntates frequens est controversia apud Scribentes, quos recenset Castill. lib. 2. cap. 28. & lib. 3. cap. 28. & pro resolutione quæstionis, & hujus argumenti responsione legas quæ D. Covar. docet infra, num. 7. & ibi per me adjicienda n. 21. cum seqq.

Vers. Secundò hoc idem.

Huic rationi satisfiet cum D. Covar. infra, 6 vers. Secunda prioris sententia. Verùm hinc animadvertere opus est, quod etsi facultas testandi à Jure Civili proveniret, non ideo possit Princeps ultimis voluntatibus derogare; nam eidem non licet absque causa adimere quæ subditis Jure Civili competunt. P. Molin. sup. vers. Contrariam tamen, Fachin. controvers. lib. 8. cap. 63. vers. Secunda questio, Molin. lib. 2. cap. 7. num. 29. Sarmient. Select. lib. 1. cap. 8. à num. 14. Pinell. in rubr. part. 1. cap. 2. num. 4. & 5. ad l. 2. C. de rescind. vendit. Rebuff. ad leg. Gall. tom. 2. tract. de restitut. art. 2. gloss. 4. in princip. Matthienz. in l. 6. gloss. 1. num. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. & alii quos laudat Ant. Gabr. conclus. lib. 3. tit. de jur. quest. non tollend. resol. 1. num. 17. qui num. 18. dissentientes recensuit.

Vers. Tertio apparet.

Objectionem istam absolvit Præses noster inferius, vers. Tertio non obstat, qui de legitimatione pluribus egit de matrim. part. 2. cap. 8. §. 8. de qua etiam Greg. Lop. in l. 3. & 9. tit. 15. p. 4. Castill. controvers. lib. 4. cap. 22. à n. 40. P. Molin. de just. & jur. disp. 173. cum seqq. Marefcot. var. lib. 2. cap. 88. Mathienz. in l. 10. gloss. 1. & 2. tit. 8. lib. 5. Recop. Peregrin. de fideicom. art. 23. Trentacing. var. lib. 1. tit. de legitimat. Ex quibus constat, quod Princeps valet vulgò quæsitum filium legitimare in præjudicium ab intestato venientium, etiam post delatam hæreditatem, ante aditionem, modò assensus prædefuncti patris præcesserit ad legitimationem. Greg. Lop. in d. l. 9. gloss. 2. P. Molin. disp. 174. vers. Quarta conclusio, Mathienz. sup. gloss. 1. n. 21. Cancr. variar. lib. 3. cap. 3. num. 38. Quod attinet ad bona majoratus Princeps absque causa nequibit spurium legitimare in vocatorum exclusionem. Molin. de primog. lib. 3. cap. 3. ex num. 25. Castill. sup. lib. 5. cap. 106. à num. 4. ad 31. P. Molin. vers. Quoad res atinet. Vide infra, num. 25. 26. & 27.

Ad Num. 2.

Huc spectant omnia pronuper tradita de legitimatione, & D. Covar. respondet sub vers. Eadem equidem, huic fundamento, pro quo præter jam laudatos consule quos refert Castill. dicto cap. 106. n. 12. vers. Eandem, & n. 30.

Vers.

Vers. Quintò in hujus partis.

Habes solutionem infra, vers. Quinta ratio facilimè. Legitimus Principis rescripto non admittitur ad feudum, nisi expressè ad id legitimeretur. Molin. d. cap. 3. num. 26. Castill. lib. 5. cap. 84. num. 47. Pat. Molin. d. disp. 174. in fin. Melch. Phœb. Lusit. decis. 97. num. 28. Clar. §. Feudum, num. 1. Peregrin. de fideicom. art. 6. n. 26. Villalob com opin. lit. L, num. 94. Solorzan. cum aliis de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 17. n. 38. ubi etiam dissentientes haud paucos refert, tenentes absolute legitimum in feudo succedere, pro quorum concordia vide Trentacing. variar. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 2. ex num. 30. ubi varios casus diversimodè deciderit. Vide infra n. 12. & 31.

Successio quoad Indorum Commendas feudis similes non defertur rescripto legitimatis, nisi concedatur expressè. Solorzan. num. 33. cum seqq. Legitimus verò per subsequens matrimonium, sicut ad feudum admittitur indistinctè. Clar. n. 4. Mathienz. in l. 10. gloss. 3. num. 22. tit. 8. lib. 5. Recop. ita & ad illas commendas. Solorzan. n. 45. qui testatur in ardua causa per Supremum Indiarum Senatum sic decisum.

Ad Num. 3.

De istius sexti argumenti veritate consulas Pat. Molin. d. disput. 174. vers. Hinc est quod si, Clar. §. Feudum, quest. 73. num. 9. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 29. & num. 31. vers. Ex quibus consequitur, Mathienz. in l. 7. gloss. 6. n. 6. & gloss. 7. num. 7. & 8. tit. 7. lib. 5. Recop. & D. Covar. infra, vers. Sextum Fundamentum.

Vers. Septimò his suffragatur.

Curtii sententiam refellunt mox laudati, & D. Covar. infra, vers. Septimum quod ex Curtio: neque enim valet Princeps, nisi ex causa publica foeminam capace m reddere, ut succedat in feudo contra providentiam, ac conventionem investiturae cum detrimento vocatorum, ut præfati docent Interpretes.

Ibi: Hoc ipsum probatur ex eo.

Similiter est de legitimatione tenendum, per quam nequibit Princeps ad libitum infringere formam, & legem feudalis contractus, successio nem in feudo concedens in præjudicium habentis jus ex investitura. Pat. Molin. disp. 174. vers. Septima conclusio, Sarmient. Select. lib. 1. cap. 8. n. 10. Trentacing. variar. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 2. num. 34. vers. Quartus casus, Molin. cum aliis sup. d. lib. 3. cap. 3. numer. 29. Vide infra num. 31.

Vers. Octavò quia plerumque.

De conditionibus, quas majoratum institutores solent apponere, agit Pat. Molin. disp. 613. cum seqq. Molin. de primogen. lib. 2. ex cap. 12. De foeminarum exclusione Pat. Molin. disp. 625. Molin. lib. 3. cap. 4. & 5. An sit odiosa, vel favorabilis ambigitur, & ita distinguere oportet: aut foeminae excluduntur propter masculos ejusdem lineæ & gradus, in favorabilibus recensetur

exclusio: aut propter remotiores, & odiosis adnumeratur. Pat. Molin. num. 6. Molin. d. cap. 4. ex num. 15. Foeminae quidem de Jure Communi capaces sunt cujuscumque successio nis regulariter, sicut prænotatur sup. cap. proximo, numer. 39.

Ad Num. 4.

Principis privilegium illusorium fieri non debet, strictè tamen quoad præjudicium tertii interpretatur, nisi expeditum sit adversus consuetudinem, statutum, dispositionem, aut aliud privilegium, quæ sint juri communi contraria; tunc enim ut favorable latam recipit interpretationem, ut ex pluribus prænotavi sup. l. b. 1. cap. 17. num. 137. & 138. Adde Aug. Barbof. collect. cap. Statutum, n. 13. de præbend. in 6.

Ad Num. 5.

Princeps non valet immutare substitutiones, ac condiciones quibus majoratus fuerit institutus. Pat. Molin. de just. & jur. disp. 174. vers. Quod attinet ad res. Castill. sup. lib. 3. cap. 28. num. 1. Mathienz. in l. 7. gloss. 5. num. 4. tit. 7. lib. 5. Recop. Peregrin. de fideicom. art. 24. num. 44. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 1. num. 19. Salced. de representat. lib. 3. cap. 5. n. 27. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 8. n. 31. Pinell. in rubric. part. 1. cap. 2. n. 18. C. de resc. vend. Ant. Gom. in l. 40. Tauri, num. 89. vers. Tertio quia, Burg. de Paz. in proem. Partitar. num. 327. Avendañ. de censib. cap. 62. num. 20. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. 8. num. 13. & alii plures apud Castill. lib. 2. cap. 28. & ita verum est, si ve majoratus regia facultate instituitur, si ve non, secundum præmissa sup. n. 2. Paz de tenut. cap. 57. num. 261.

Idem est asserendum de clausulis testamenti, & qualibet ultima voluntate, quibus Princeps nequit absque causa derogare. Pat. Molin. sup. vers. Contrarium ejus, Sarmient. n. 17. vers. Ex his apparet, Pinell. num. 19. Peregrin. & Salced. ubi proximè, Castill. d. lib. 2. cap. 28. Greg. Lop. in l. 3. gloss. 2. colum. 9. tit. 13. pag. 6. Molin. sup. lib. 3. cap. 3. num. 14. Mieres de majorat. in ius, part. 2. ex num. 46. Sim. de Prætis de interp. ultim. volunt. lib. 4. dnb. 3. n. 18. cum seqq. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præf. 79. num. 24. Marta de jurisd. cas. 74. num. 12. & alii quos congessit Castill. d. cap. 28. per tot. Num facultas interpretandi ultimas voluntates in Principe resideat, tradidit Sim. de Prætis sup. lib. 1. solut. 13.

Ad Num. 6.

Est controversum, an Princeps de plenitudine potestatis possit dominium subiectis adimere, ut videre est apud Cevall. commun. cont. commun. quest. 577. Castill. controvers. lib. 3. cap. 6. num. 2. Greg. Lop. in l. 53. gloss. 2. tit. 5. p. 5. Barbofa tract. de clausul. claus. 41. n. 24. ubi plures. Et verius est, quod Princeps in utroque foro nequibit subditos dominio spoliare, nisi publica necessitate, aut utilitate exigente, ac tunc reddi debet æqualis satisfactio, de quo extat exemplar insigne sacrum Reg. lib. 3. cap. 21. ubi Rex Achab ausus non est vineam Naboth adimere pro justo pretio, nisi causâ quæsitâ per calumniam.

Idem constat ex l. 2. tit. 1. p. 2. l. 31. tit. 18. 18
H 3 P. 3.

p. 3. Greg. Lop. d. gloss. 2. Castill. cum pluribus d. cap. 6. a n. 6. Fachin. *controversiar. lib. 8. cap. 63. versic. Prima questio*, Pat. Molin. *sup. disp. 174. vers. Merito tamen*, Peregrin. *de fideicom. art. 52. ex num. 127. Valenzuela conf. 59. num. 55. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 28. Cancer. variar. part. 3. cap. 3. n. 110. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. 8. num. 16. & 17. Pinel. in rubric. part. 1. cap. 2. per tot. l. 2. C. de resc. vendit. Card. Tusch. lit. P. concl. 680. num. 7. & per tot. Quod utique procedit tamen si dominium de Jure Civili sit quaesitum, ut contra alios fusc probat Pinel. d. cap. 2. & praenotavi num. 6. & ipse Princeps causam praestiterit acquirendi ex liberalitate, vel contractu. Mathienz. cum aliis in l. 6. gloss. 1. num. 8. tit. 10. lib. 5. Recop.*

19 Nec Principi licebit jus ad rem tollere subjectis, Sarmient. num. 18. Pat. Molin. *sup. vers. Merito tamen*, & *vers. Septima conclusio*, Arias de Mesa *variar. lib. 2. cap. 50. num. 18. vel possessionem*, Peregrin. num. 134. Ad quæ omnia potestate absoluta uti Princeps nequibit, Castill. num. 8. Pinel. num. 24. Sarmient. num. 20. Mathienz. num. 14. Circa potestatem Principis in bonis subditorum ex causa publica, legendus Castill. d. lib. 3. cap. 28. ubi plura observat.

Ad Num. 7.

20 Etiam quaestio est, utrum testandi facultas à jure gentium vel civili procedat? De qua Peregrin. *sup. art. 52. ex num. 108. Mathienz. in l. 3. gloss. 3. a princ. tit. 4. lib. 5. Recop. ubi pro utraque opinione plures. Sed pluris gentium fore, cum D. Covar. sustinent Greg. Lop. in l. 3. gloss. 2. col. 9. tit. 13. p. 6. Ant. Gom. in l. 3. Tauri, in princ. Pichard. in rubric. num. 7. Inst. de testam. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 3. num. 14. Pinel. *sup. num. 16. Azeved. in l. 1. num. 2. tit. 4. lib. 5. Recop. Cevall. commun. quest. 233. num. 6. Pat. Molin. *sup. disp. 124. in fin. Huic argumento jungas tradita *sup. n. 6.****

Verf. Sextò hanc sententiam.

Pro qua plures recensuimus *sup. n. 15. & 16.*

Verf. Non oberunt huic.

21 Quoties aliquid relinquitur in opus pium, aut publicum poterit Pontifex, vel Princeps secularis, quatenus cuique obtigerit, testatoris dispositionem commutare, prout illis magis expedire videatur; nam hujusmodi voluntas decedentis intelligitur subordinata administrationi supremæ potestatis. Peregrin. *latè d. art. 52. n. 160. Sarmient. *sup. num. 21. Pinel. n. 19. Sim. de Prætis de interp. ultim. volunt. lib. 4. dubit. 3. Barbofa cum aliis collect. Clem. Quia contingit, num. 13. de religiof. domib.**

22 Illud autem mihi non placet, quod docuit Sim. de Prætis d. dub. 3. num. 29. ac refert Castill. *lib. 2. cap. 28. vers. Simonem de Prætis, in fin. ait enim quod si testator legaret mille ad opus pium, uelut ad Capellam construendam, & solum octingenta expenderentur, ducenta hæredi cederent, quæ opere perfecto superfuere. Sed verius videtur, vel ad ipsius ædificii conservationem, vel in alium usum pium eroganda, quia defunctus illam quantitatem integram, quam hæredi ademit, Deo dicavit, fortè in conscientia exonerationem,*

ut in certo opere absumeretur; ideo excessus ad hæredem reverti non potest, veluti si certa quantitas annua ad alimenta alicui legaretur, aut mulieri in dotem; non enim hæredi deberet restitui, si minus in alimentis impenderet, aut mulieri minori dote nuberet: quod inficiabitur nullus.

Ad hæc quemadmodum si opus à testatore justum impleri non posset, quantitas in aliud deberet converti, l. *Legatam 5. de administ. ver. ad civ. pert. Peregrin. ubi proximè*, ita quod superest ex opere, cum impossibile sit in ipsum jam perfectum expendi alii usui simili Superioris auctoritate applicandum erit, cum de toto ad partem argumentum procedat, l. *Quæ de tota 75. de rei vendicat. Barbofa cum plurimis tract. loc. comm. loc. 114. Adjicitur etiam, quod sicut hæres non teneretur supplere, si pecunia ad opus legata non sufficeret, si nec quod superfuit lucrari debet, argumento legis *Secundum naturam 10. de reg. jur. cum aliis apud Barbof. axiom. 44. n. 2. & 6.**

Tandem quanquam re in dubia versaremur, favor piæ causæ deberet attendi, propter quem plurima præter, ac contra juris rigorem sunt constituta, præsertim quod in ambiguis pro pia causa respondeatur, ut videre est apud Tiraq. *tract. de privil. piæ causæ. Summa enim est ratio, quæ pro Religione facit, l. sunt personæ 43. de relig. & sumpt. fun. Sed idem mihi videtur de legata quantitate ad opus publicum.*

Verf. Secunda prioris sententiæ.

Vide supra ad notata n. 6. & 20.

Verf. Tertio non obstat.

Præter tradita num. 7. observandum est, quod Princeps potest obstaculum juris removere, veluti legitimans spurium ut succedat cum aliorum detrimento, quando voluntas defuncti, cui derogare non valet, minimè opponitur. Greg. Lop. *in l. 3. gloss. 2. col. 10. tit. 13. p. 6. Pat. Molin. de just. & jur. disp. 174. ad fin. vers. Adderem quando, cum seq. & satis ex subsequentiis constabit.*

Licet autem d. num. 7. ex multis præmiserimus fas esse legitimare illegitimum post delatam venientibus ab intestato hæreditatem, id pluribus impugnat Pat. Molin. *ubi proximè, vers. quando hæreditas, cum seqq. cui accedit Sarmient. d. cap. 8. num. 16. neque enim absque causa Princeps jus adeundi quaesitum tollere potest, & multò minùs dominium aditione jam comparatum, ut cum D. Covar. & Molina probat Pat. Molina. vers. Merito tamen.*

Verf. Eadem equidem ratione.

Aliud est per legitimationem fieri capacem ad succedendum contra testatoris, aut disponentis voluntatem, & aliud adversùs legis vel consuetudinis prohibitionem: ad hoc in Principe residet potestas etiam cum tertii detrimento, non ad illud: quod obiter prænotavi *sup. num. 25. & constat ex traditis n. 8. 12. 15. & 16. & observat Pat. Molin. *sup. disp. 174. vers. Adderem quando, cum seqq.**

Unde deducitur, quod si ex institutione majoratus appareat conditorem exclusisse legitimatum, nequibit Princeps illegitimum natalibus restituere, ut in majoratu succedat, quanquam id expresserit cum

cum clausula, *Ex certa scientia, & ex plenitudine potestatis*: quod præter D. Covar. *hic*, docent Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 3. num. 29. vers. Ex quibus dubia*, Pat. Molin. *vers. Contrarium ejus, & vers. Septima conclusio*, Castill. *controv. lib. 5. cap. 106. ex n. 12. consentiuntque laudati n. 15.*

29 Si verò legitimatus non sit ex dispositione fundatoris remotus, tunc poterit Princeps vulgò quaesitum expressum legitimare, ut in majoratu succedat adversùs consuetudinem, & majoratum naturam, ad quos legitimi rescripto non admittuntur, ut fusc probant Molin. *d. cap. 3. per tot. Castill. ubi proximè*: etenim Princeps juris impedimentum amovens voluntatem institutoris non violat. Ita post D. Covar. tenent Mieres *de major. part. 2. quest. 1. num. 9. Melch. Phœb. Lusitan. decis. 97. n. 12. Avendañ. in l. 40. Tauri, gloss. 11. num. 32. ubi limitat extrante filio legitime nato.*

30 Hæc sententia displicuit Molin. *d. cap. 3. n. 29. vers. Ex quibus dubia*, Castill. *sup. num. 31. Pat. Molin. vers. Hæc tamen opinio*; quia legitimatus censetur exclusus, si institutor legitimus vocet, aut filios ex tacita voluntate disponentis, cui Princeps refragari non valet: quod à præsumptione procedit propter primogeniorum splendorem, ac regularem conditorum qualitatem. De quo consule Molin. & Castill.

31 Opinio tamen D. Covar. sustinenda erit quoties legitimatus non expressè remotus, conjecturis juvatur, ut elidatur exclusionis præsumptio, velut si institutor non foret legitime natus, aut primò illegitimum vocaverit; cum non sit verisimile ut legitimatos removeat.

Verf. Quinta ratio facillimè.

32 Præmissa distinctio in successione feudi est adhibenda; nam si ex conventionione feudalis contractus, aut ex ultima voluntate legitimi succedere non valeant, Princeps privatorum dispositionem non infringet legitimans illegitimum, ut succedat, quia non licet, ut prænotatur *sup. n. 12. Sed si voluntas disponentis, & investitura non refragetur, sed duntaxat feudorum consuetudo, poterit Princeps expressè legitimare spurium ad feudi successionem, de quo *sup. n. 8. Pat. Molin. d. disp. 174. in fine, Trentacinq. variar. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 2. num. 30. cum seqq. & alii recens loc. præcitatis. Quam distinctionem rejicit Molin. d. cap. 3. num. 29. docens contra communem, non posse quem legitimari ut succedat in feudo propter præjudicium vocatorum ex forma contractus. Consentit Trentacinq. num. 34. vers. Quartus & ultimus, ubi ampliat etiam dominus præstet assensum. Adde Tusch. lit. F. concl. 165.**

Verf. Sextum fundamentum.

33 Fœminæ regulariter à feudi successione sunt remotæ, ita ut si pro liberis, aut hæredibus concedatur, illæ adhuc masculis deficientibus non succedant, ut prænotatur *sup. cap. proximo, n. 36. & 40. & lib. 2. cap. 18. num. 52. Hoc ex consuetudine feudorum, cui Princeps derogans poterit fœminam rescripto capacem ejus successione reddere etiam in præjudicium illorum, ad quos aliàs feudum deberet pervenire.*

34 Sed si expressè in contractu feudali fœminæ excluderentur, Princeps conventionem infringere nequibit; nam Principis est potestas ut in

legibus dispenset, non ut contractus subditorum immutet, ut statim comprobabitur, num. 38. Hanc distinctionem D. Covar. amplectuntur Pat. Molin. *disp. 174. vers. Hinc est*, Matienz. *in l. 7. gloss. 7. num. 8. tit. 7. lib. 5. Recop. Menchac. de success. creat. §. 1. num. 30. Burg. de Paz. proam. part. n. 342. Peregrin. de fideicom. art. 52. n. 151. cum seqq.*

Hanc tamen potestatem deferendi sic fœminis cum aliorum præjudicio successionem feudi, penes Principem residere, inficiatur Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 31. vers. Ex quibus consequitur*, Tusch. *lit. F. concl. 161. in fin. Clar. §. Feudum, q. 73. in fin.*

35 Præfati dubii resolutio, & aliorum, de quibus actum est, pendet ab ea quaestione, num Princeps valeat per rescriptum subditis adimere jus nondum quaesitum, sed in spe consistens, velut ad succedendum, vivo possessore, in majoratu, feudo, aut fideicommissio? Et affirmativam D. Covar. tenuisse constat ex solutione ad hoc, & alia argumenta oppositæ sententiæ. Illa quidem valde communis est, quam pluribus congestis sustinent Fachin. *controversiar. lib. 8. cap. 53. vers. quarta questio*, Matienz. *sup. d. gloss. 7. num. 9. Verum alii dissentiunt, prout observavi *sup. num. 19. quibus jungendi Molina, Tuschus, Clarus proximè laudati, & alii qui sentiunt nefas esse habitare incapaces, ut in tertii præjudicium succedant, quod tutius, ac æquius videtur. Nec adulationis suspicionem evadunt, qui Principum potestatem cum subditorum pernicie amplificare satagunt. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. 8. num. 18. in fin. Vide infra, n. 46.**

Ibi: Et consuetudine induci posse.

37 Fœminæ ex consuetudine ad successionem feudi possunt admitti, similiter ex statuto. Tusch. *sup. num. 27. Clar. d. q. 73. num. 9. Cancer. variar. part. 1. cap. 12. num. 55. & 56. Matienz. in d. l. 7. gloss. 6. n. 6. & obiter adnotavi *sup. lib. 2. cap. 18. num. 57.**

Verf. Septimò quod ex Curtio.

38 Curtii opinio communiter rejicitur, ut apparet ex traditis num. 15. & 16. quoad majoratus, & ultimas voluntates, quibus Princeps nequit nisi ex publica causa derogare. Idem est generaliter de contractibus, ac jure ex illis quaesito dicendum cum Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 3. a n. 14. Peregrin. de fideicom. art. 52. num. 131. Valenzuela conf. 59. num. 56. Castill. controversiar. lib. 5. cap. 106. ex num. 17. Sarmient. d. cap. 8. num. 18. vers. Sed ne in re*, Pat. Molin. *d. disp. 174. vers. Contrarium ejus*, Matienz. *in l. 7. gloss. 7. num. 3. tit. 7. lib. 5. Recop. Card. Tusch. lit. P. conclus. 680. num. 57. nam ut inquit Baldus, subjecit Deus Principibus leges, sed non contractus: quod agnoscunt Cæsares in l. 3. C. de resc. vendit. & ita verum est, ut Princeps nec proprios possit infirmare contractus, quibus omninò stare tenetur, etiam erga subditos, cap. 1. de probat. Matienz. *ubi proximè, & in l. 6. gloss. 1. num. 16. tit. 10. lib. 5. Recop. Valenzuel. conf. 2. ex num. 52. Alfar. de offi. Fiscal. gloss. 34. num. 6. Barbof. tract. de claus. claus. 41. num. 26. licet ab antecessore celebratis. Mantie. de conject. lib. 1. tit. 13. n. 2.**

Verf. *Ultima ratio urgetur.*

39 Præterea si suprema potestas ampliaretur, ut privatorum dispositiones ad jus commune reduceret, superius violaretur, naturale scilicet, seu gentium, quo cuique libera de rebus suis disponendi facultas competit, nisi lege prohibeatur, §. *Per traditionem*, *Inst. de ver. divis. notatur sup. num. 20.* & D. Covar. statim docet *num. 8.* cui Princeps cum subiectus sit, *Molin. de primog. lib. 3. cap. 3. num. 19.* *Castill. controvers. lib. 5. cap. 106. num. 19.* derogare non poterit, *Matiens. in l. 3. gloss. 12. n. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. Cancr. variar. part. 2. cap. 2. num. 81.*

Ad *num. 8.*

40 Principi non inesse absolutam aliquam potestatem, ut contra jus gentium & naturale, causâ publicâ non exigente, ultimas voluntates, ac contractus subditorum immutet, aut evertat, constat ex præmissis *sup. ex n. 15. & n. 38. & 39.*

Ibi: *Deinde.*

41 Divisionem supremae potestatis in ordinariam, & absolutam, ad ipsius ampliationem adversus jus, & æquitatem invenit adulatio: & quanquam illa communiter sit admissa, à non paucis tamen meritò damnatur, quam tempestatem, & tyrannidem vocant, de quo latè *Pinel. in rubric. part. 1. cap. 2. ex num. 24. & ad l. 2. C. de resc. vendit. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. 8. num. 20.* *Molin. de primog. lib. 2. cap. 7. num. 33.* *Fachin. controvers. lib. 8. cap. 63. verf. Ad secundum respondeo, Castill. controvers. lib. 3. cap. 6. num. 6.* *And. Gail. lib. 2. observat. 56. n. 9.* *Matiens. d. gloss. 12. n. 2.*

42 Nec potestas dici debet, quæ iusta ac legitima non est, quia id possumus, quod de jure possumus, *l. Nepos Proculo 125. de verb. signif.* quod etiam in Summis Principibus verum habet, *cap. 1. de caus. poss. & propriet. ibi: Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus destituere.*

Verf. *Fortassis placebit quibusdam.*

43 Ubi Princeps quid decernit adversus proprias leges, & juris communis regulas, potest dici quod utitur absoluta, seu extraordinaria potestate. *Barbos. d. claus. 41. num. 16.* *Matiens. d. gloss. 12. num. 3.* Sed quoties non intervenit legitima causa, Princeps peccabit absoluta utens potestate, etsi actus subsistat. *Bossius in praxi, tit. de Princip. num. 192.* *Valenzuel. conf. 69. num. 119.* *Matiens. in l. 6. gloss. 2. n. 14. tit. 10. lib. 5. Recop. Sarmient. d. cap. 8. num. 16.* *Pinel. d. cap. 2. num. 25.* Quod procedit sive positivo, sive naturali, seu gentium juri deroget in tertii prejudicium, nisi parvitate materiæ releverit, ex ea opinione quæ habet, licere in modicis Principi absque causa subditis nocere, quam tenet *Fachin. controvers. lib. 8. cap. 63. verf. Tertia questio, Tusch. lit. P, concl. 680. n. 27.* *Pinel. in d. cap. 2. num. 24. verf. In quo Scribentes, ut communem refert, etsi dissentiat.* De clausula, *De plenitudine potestatis*, fusè *Barbos. tract. de Claus. claus. 41.* & plures quos congerit *n. 1.*

Ad *Num. 9.*

Clausula, *Ex certa scientia*, ubi deficit in Principe potestas, nihil operatur. *Barbos. sup. claus. 59. num. 35.* *39. Pinel. sup. num. 20.* *Matiens. in l. 7. gloss. 7. num. 3. tit. 7. lib. 5. Recop. Tusch. lit. C, concl. 340. num. 6.* ubi de clausula, *De plenitudine potestatis*, quæ huic æquivaler. *Molin. de Primog. lib. 2. cap. 7. num. 17.* Et nisi Princeps utatur aliqua ex his clausulis, nequibit juri substitutorum in majoratu derogare. *Molin. lib. 3. cap. 3. num. 11.* *Castill. d. cap. 106. num. 14.* qui docent ejusmodi clausulas non apponi, nisi præmissa causæ cognitione. De clausula, *Ex certa scientia*, videndus *Barbos. sup. claus. 59.* & alii apud ipsum *num. 1.*

Verf. *Tertio deducitur.*

Argumentum de toto ad partem affirmativè, & 45 negativa in omni casu, & materia subsistit, modò non inveniatur disparitatis ratio, *l. Qua de tota, 75. de rei vindicat.* *Barbos. ex plurimis axiom. 114.* Cum igitur Princeps non valeat dispositioni quoad totum derogare decedentium, nec quoad partem ea potestate gaudebit, cum militet eadem ratio, nisi mutatio levis admodum sit præjudicii, ex prænotatis *n. 43.*

Verf. *Nec principali hujus questionis.*

Ea apud Scribentes invaluit opinio, ut Principi 46 sit liberum ex plenitudine potestatis adimere subditis jus nondum quæsitum in spe consistens, ut videre est apud *Molin. de primog. lib. 1. cap. 8. n. 28.* *Fachin. controvers. lib. 8. cap. 63. verf. Quarta questio, Matiens. in l. 7. gloss. 7. num. 9. tit. 7. lib. 5. Recop. Ant. Gab. commun. lib. 3. de jur. quæst. non tollend. concl. 1. num. 30.* *Peregrin. de fideicom. art. 52. ex num. 151.* Et quanvis verum sit (quod absque controversia non est, ex traditis *sup. n. 36.*) obtinebit si jus quod aufertur, proveniat à lege, non à voluntate testatoris, cui Princeps derogare extra legitimam causam nequibit, nec aliquo modo ultimam dispositionem illusoriam efficere. Sicut enim viventibus Princeps liberam de rebus propriis disponendi facultatem tollere non valet, ita nec post mortem quæ disposuerunt potest infirmare, ac evertere, maximè cum defunctorum suprema judicia impleri, ac observari exactissimè debeant, *l. 1. C. de sacros. Eccles. l. Vel negare 5. quemadm. testam. aper. authent. de hered. & Falcid. §. Semper igitur. authent. de jurejur. à testat. præf. in princip.*

Verf. *Quarto hinc queritur.*

Extra quæstionem est, quod Præses noster hîc 47 docuit, quandoquidem ut assertum est *n. 2. & 15.* Princeps nequit institutionem majoratus immutare, quanquam regia facultate institueretur: quod utique procedet in primogeniis ex legis regie concessione conditis.

Ad *Num. 10.*

Licet Principis potestas non extendatur ad derogationem eorum quæ majoratum conditores decernunt, nisi publicè interfit, ut ex præmissis constat, fallit tamen in clausula alienationem prohibente;

hibente; nam ex iusta, & rationabili causa, etiam non publica, solet concedi regia facultas, ut bona vinculo subiecta distrahantur: quod ita procedit, ut hæc Principis autoritas per fundatorem impediri non possit, etsi expressim prohibeat ne talis facultas impetretur, nec illius prætextu præfata bona alienare liceat. *Pat. Molin. de just. & jur. disp. 650. num. 1.* *Avendañ. de censib. cap. 62. n. 12. & 13.* *Molin. de primogen. lib. 4. cap. 3. num. 28. & 36.* Verumtamen Princeps nihil agit contra institutoris voluntatem, (nec enim possit,) sed eam interpretatur, æstimans quod si casus occurrens illi proponeretur, alienationi consentiret. *Pat. Molin. ibidem, Avend. sup. num. 12.* *Gregor. Lop. in l. 6. gloss. 4. col. 5. tit. 11. p. 6.* Unde si expressè prohiberetur alienatio ex aliqua speciali causa, velut dotis, non valeret Princeps facultatem concedere ad alienandum, ut dos constitueretur. *Gregor. Lop. ibi, Ant. Gom. in l. 40. Tauri, num. 87. in fin. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. 8. num. 22.* & alii apud *Cevall. comm. cont. comm. quæst. 743. n. 6.* qui dissentientes concessit, quorum sententia in praxi prævaluit; nam frequenter expediuntur rescripta ad subjicienda bona majoratus hypothecæ, aut annuis redditibus dotis causâ, licet specialiter prohibuerit id institutor. *Molin. d. cap. 3. num. 3.* cui ipse nequaquam assentitur, nisi majoratui per reintegrationem ex regia facultate consulatur.

49 De hujusmodi regis facultatibus, quibus ex causis, & quomodo concedi possint, fusè disserit *Pat. Molin. disp. 649. & 650.* *Mieres de majorat. part. 4. quæst. 1. à num. 139.* *Burg. de Paz in proem. partitar. num. 320. cum seqq.* *Anton. Gom. in d. l. 40. Tauri, num. 87. & 89.* *Avendañ. de censib. cap. 62. & 63.* *Molin. de primogen. lib. 4. cap. 3. cum seqq.* *Gregor. Lop. d. gloss. 4.* Quas facultates possessoribus majoratum non facillè concedendas, aut omninò denegandas esse monent uterque *Molina, Gregor. Lopez, & Ant. Gomez.*

50 Inter cæteras causas ad bona majoratum alienanda, vel hypothecæ, aut censui submittenda, enumeratur dos, pro cuius constitutione, aut restitutione regia solet facultas impetrari, ut nuper ex *Molina* aiebamus. Sed *D. Covar.* non immeritò excitat quæstionem, an scilicet regia facultas concedi possit, ut bona primogenii dotis causâ obligentur: in quo ac in alienatione eadem prohibitionis ratio militat; nam quod alienare non licet, nec hypothecæ subjicere permittitur, *l. fin. C. de reb. alien. non alien. Fulár. de substitut. quæst. 703. num. 2.* *Cencius de censib. quæst. 22. nam. 7.* *Peregrin. de fideicom. art. 40. num. 118.* *Merlin. cum pluribus de pignor. lib. 2. quæst. 6. num. 19.* Quæ controversia deciditur infra *sub. verf. Quarto non tantum, ad fin.* Vide notanda *ibi.*

Ibi: *Cujus quæstionis decisioni.*

51 Dotem legitimam esse causam, ut bona majoratus alienentur, deducunt Interpretes ex decisione authenticæ *Res qua, C. commun. de legat.* ubi in fideicommissis ita cavetur, ut observant *Gregor. Lop. sup. col. 3.* *Pat. Molin. disp. 648. num. 1.* *Menoch. lib. 4. præf. 189. num. 1. & per tot. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 6. num. 2.* *Pinel. in l. 1. part. 3. num. 102. C. de bon. matern. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.*

Merlin. d. quæst. 6. num. 4. *Cevall. cum plurimis d. quæst. 743. num. 1.* ultra quos pro intellectu dictæ authenticæ *Res qua*, consulas *Padillam Menef. in comment. ad eam, Ant. Gom. in l. 40. Tauri, num. 87.* *Peregrin. sup. art. 42.* *Mastrill. decis. 256.* *Cancr. variar. part. 1. capite 9. à num. 163.*

Verf. *Primum equidem.*

Permissio alienationis ex causa dotis, vel donationis propter nuptias, juxta authenticam *Res qua*, obtinet solum ad favorem descendentium ab ipso qui fideicommissum reliquit. *Ant. Gom. d. num. 87. verf. Quarto notabiliter, Gregor. Lop. sup. col. 4.* *Molin. d. lib. 3. cap. 6. num. 3.* *Villalob. Comm. opin. lit. A, num. 125. 126.* *Pinel. ubi proximè, verf. Sed respondeo, Peregrin. n. 48. & 49.* *Menef. in d. authent. Res qua, num. 124.* & alii pronuper laudati: Quæ decisio omnes descendentes complectitur, rejectâ limitatione *D. Covar. inf. num. 10. verf. Illud tamen, Peregrini ex num. 30.* & nonnullorum quos refutat *Molin. num. 4.* *Mastrill. sup. num. 29.* Vide infra *num. 68.*

Ampliat præfata constitutio, ut locum obtineat in dote ad matrimonium spirituale per ingressum Religionis. *Menoch. num. 89. cum seqq.* *Ant. Gom. verf. Septimò intellige, Peregrin. n. 57.* *Menef. cum aliis n. 54.* *Molin. n. 17.*

Verf. *Secundò hoc in tractatu.*

Aliqui, ut *Ant. Gom. d. num. 87.* constituunt 54 discrimen inter tacitam prohibitionem alienationis, quæ oritur ex gravamine restituendi, & expressam, ut hac interveniente nequeant bona fideicommissi alienari dotis causâ; ex illa verò prohibitione non impediatur alienatio. Sed hujusmodi distinctionem in praxi reprobant *testatur Corrasius lib. 1. miscellan. cap. 1. num. 3.* quæ explosâ, constitutionis decisionem obtineat, etsi testator expressim alienationem prohibuerit, cum *D. Covar.* sustinent *Gregor. Lop. in l. 6. gloss. 4. col. 4. tit. 11. part. 6.* *Molin. d. cap. 6. num. 10.* *Padilla Menef. in d. authent. Res qua, num. 52.* *Pinel. d. num. 102.* *Pat. Molin. de just. & jur. disp. 648. num. 3.* *Alvarad. de conject. ment. defunct. lib. 2. cap. 2. §. 1. num. 108.* *Menoch. dict. præf. 189. num. 96. cum seqq.*

Hæc communis sententia non procedit si fideicommissi author expresserit, ne bona ullo eventu, vel causâ possint alienari; quia tunc cessabit constitutionis dispositio, nec favore dotis alienationi locus erit. *Pat. Molin. ubi proximè, Menoch. d. præf. 189. num. 115. in fin. Petra de fideicom. quæst. 8. num. 340.* quod statim limitabitur. *Consule Cancr. sup. num. 172.* *Surd. decis. 62.*

Verf. *Cæterum Paulus Castrensis.*

Ubi testator expressit, ne bona fideicommissi vel dotis causâ alienarentur, quæstionis 56 est num pro dotandis illius descendentes ad alienationem devenire liceat contra specificam prohibitionem? De qua pluribus pro utraque opinione laudatis, videndus *Menoch. num. 116.* *Peregrin. dict. artic. 42. num. 6.* *Ceval. comm.*

comm. cont. comm. quest. 743. Et negativam ut magis receptam amplectuntur Menoch. & Ceval. cui subscribunt Gregor. Lop. Pat. Molin. & Alvarad. *ubi proximè*, Menel. *sup. num. 10.* Molin. *num. 11.* Villalob. *num. 127.* Sarmient. *Selectar. lib. 1. cap. 8. num. 22.* Traquel. *de primogenit. quest. 61. num. 7.* Qui id declarant non procedere quoad filios ipsius prohibentis alienationem, cum illis tenebatur dotem, seu donationem propter nuptias conferre, quia eis præjudicare nequibit. De quo circa majoratus aliquid præmissimus obiter *sup. num. 40.* Et hæc limitatio de filiis, ac filiabus fideicommissentis convenit etiam resolutioni traditæ numero proximo. Vide alteram *num. seq.*

Ibi: Imò hæc eadem expressa.

57 Idem observat Molin. *d. cap. 6. num. 13.* & ampliat ad primogenium ex regia facultate creatum cum præjudicio legitimarum quæ cæteris filiis debentur; nam poterit pater præfatam prohibitionem adjicere, ne propter dotem bona alienentur: quæ observanda erit etiam quoad legitimam filii primò vocati, qui propter commodum excessus ultra illam huic, & aliis gravaminibus etiam quoad debitam portionem subijcitur, quæ alias sustinere non cogere, de quo Villalob. *ubi proximè.*

Verf. Quarto non tantum.

Pro restitutione dotis, bonis non extantibus 58 liberis, bona fideicommissi alienari, vel obligari possunt. Molin. *de primog. lib. 4. cap. 6. num. 2.* Padil. Menel. *in d. authent. Res qua, num. 119.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cap. 182. num. 69.* & latissimè *lib. 4. præsumpt. 190. num. 1. cum seqq.* Petr. Ant. Petra *de fideicom. quest. 8. num. 349.* Pat. Molin. *de just. & jur. disp. 648. num. 2.* Villalob. *commun. opin. lit. A. num. 126.* Peregrin. *de fideicom. art. 24. num. 2.* Ant. Gom. *in l. 40. Tauri, num. 87. verf. Secundò intellige, Canc. num. 168.* Imò potior ratio facit pro restitutione, quam pro constitutione dotis. Menoch. *num. 10.* Mastrill. *decif. 256. num. 15.* Unde id ampliat, etsi fideicommissarius non sit ex descendens testatoris, cum in constitutione dotis aliud juris sit, de quo *n. 52.*

Ibi: Unde apparet eam decisionem.

59 Proxima conclusio verum habet etiam si dos post fideicommissum, & mortem testatoris tradatur. Pat. Molin. *ubi proximè*, Menoch. *d. præf. 190. num. 15.* Petra *num. 383.* Molin. *num. 14.* Canc. *num. 169.* Peregrin. cum pluribus, qui & dissentientium meminit *num. 81.* Hæc de dote, de cujus traditione constat: in confessata autem distinguitur, aut talis confessio potest nocere creditoribus, aut non. Primo casu locus erit alienationi ad restitutionem, secundò secus: de quo consul. Fufar. *de substit. quest. 533. n. 28.* Menoch. *ubi proximè*, Noguero. *alleg. 40. ex num. 9.* Canc. *num. 182.*

Ibi: Quamobrem communem.

Quamquam mulier cum tradit dotem, non 60 ignoret mariti bona obnoxia restitutioni per fideicommissum, petere valebit ut pro dotis restitutione distrahantur. Pat. Molin. *loc. cit.* Theaur. *Pedemont. decif. 151. in fin.* Peregrin. *num. 17.* Canc. *num. 170.* dissentit Menoch. *d. præf. 190. num. 47.* cui non accedo; nam potuit mulier scire, bona fideicommissi pro restitutione dotis alienationi subjecta, nec ipsa dum nupsit, de dilapidatione dotis cogitaret, ut est verosimile.

Pro augmento dotis alienatio ista prohibetur, 62 *authent. de restitut. & ea qua, &c. §. Sancimus.* Pat. Molin. *disp. 648. num. 1.* Menoch. *d. lib. 4. præf. 189. num. 155.* qui tamen distinxit. Canc. *sup. num. 166.*

Beneficium dictæ authenticæ *Res qua*, in substi- 62 dium conceditur, ubi alia bona desunt. Molin. *d. lib. 4. cap. 7. num. 2.* Mastrill. *sup. num. 40.* Petra *d. quest. 8. num. 459.* Menoch. *sup. præf. 190. num. 8.* Marzar. *epitom. de fideicom. quest. 48.* Noguero. cum pluribus *num. 32.* Canc. *variar. p. 1. cap. 9. num. 173.* & omnes jam recensiti: quod ita verum est, ut si testator jubeat feminam ex bonis fideicommissi dotari, subauditur, bonis liberis deficientibus. Menoch. post alios *num. 9.* Inde queritur, an mulier pro dote agens teneatur excussionem facere adversus tertium possessorem, litigans ut per maritum alienata revocet. Et negat contra alios Peregrin. *sup. art. 42. n. 18.* Et nisi aliud probetur, bona libera non existere præsumitur ad favorem dotis. Mastrill. *d. decif. 256. ad fin.* Vide Fontanel. *de pact. nupt. claus. §. gloss. 1. part. 2. ex num. 12.* Noguero. *d. num. 49.* Canc. *num. 174.*

63 Observa tandem quod decisio Imperatoris non recipitur quoties alienatio ex contractu prohibetur. Menoch. *d. præf. 189. num. 86.* Petra *d. quest. 8. num. 440.*

Ibi: His denique prænotatis.

64 Repetit pro resolutione quæstionis D. Covar. distinctionem quam præmiserat initio hujus capituli, sed ea & ipsi displicuit, & à nostratibus communiter impugnatur, prout adnotavi *sup. num. 2.* Supposito igitur, quod nihil interest, an majoratus facultate regia, vel absque illa instituat, ut derogare Princeps valeat instituentis voluntati, controversatur an bona majoratus cum tacita, aut explicita alienationis prohibitione possint obligari, seu alienari ex Regis permissione dotis causâ? Et quoad praxim attinet, id frequenter concedi attestatur Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 3. num. 3. verf. Aut agitur*, idque jure licere opinantur Gregor. Lop. *in l. 6. gloss. 4. col. 6. tit. 11. p. 6.* Paz de tenet. *cap. 28. num. 21.* Menel. *in d. authent. Res qua, num. 118.* Hermosilla *in l. 22. gloss. 5. num. 53. tit. 5. p. 5.* Sarmient. *select. lib. 1. cap. 8. num. 22.* ubi limitat in speciali prohibitionem. Ceval. *comm. cont. comm. quest. 743. num. 1.* Noguero. *allegat. 40. num. 37.* & alii communiter. Contrà sentiunt Pat. Molin. *disput. 649. num. 3.* Molin. *ubi proximè, verf. Caterum*, qui asserit ita concedendam facultatem, ut conservationi majoratus consultum sit. Gregor. Lop. quoque suadet, ne facile dotis causa bona vinculo

vinculo astricta alienari permittantur, quod tutius, ac utilius; aliòquin primogenia ad extinctionem pervenirent cum illustrium familiarum detrimento. Quid si conditor specificè veteret causâ dotis alienationem, prædixi *num. 48.*

65 Hæc ita vera sunt, nisi agatur de dotibus, quas ipse majoratus institutor præstare tenebatur; ad earum enim satisfactionem dubium non est, quin deficientibus aliis bonis, & fructibus non sufficientibus bona vinculata possint, & debeant alienari. Pat. Molin. *ubi proximè*, Molin. *lib. 4. cap. 6. n. 19.* Sarmient. *ubi sup.*

Verf. Postremò.

66 Adde prænotata *sup. cap. 5. num. 8. & 11.* ex quibus apparet, quod ubi bona jure majoratus defecerunt, semper inest tacita alienationis prohibitio, etsi nihil de illa expressum reperitur.

67 In Hispanorum primogeniis non admittitur dispositio dictæ authenticæ *Res qua*, *C. commun. de legat.* Unde dotis causâ, aut donationis propter nuptias minimè licebit bona vinculo subjecta alienare, nisi regia facultate impetrata. Pat. Molin. *d. disp. 648. num. 4.* Greg. Lop. *in l. 6. gloss. 4. col. 4. tit. 11. p. 6.* Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 102. C. de bon. matern.* Alvarad. *de conject. ment. defunct. lib. 2. cap. 2. §. 1. num. 108. ad fin.* Molin. *d. cap. 6. num. 20.* qui *num. 19.* id limitat, cum majoratus conditor tenebatur ad dotem, aut propter nuptias donationem; tunc enim & in primogeniis Justiniani constitutio observabitur. Sed hoc casu auxilio illo opus non est, cum testator alias non valeat majoratu instituto, se ab onere dotandi liberare, ut animadvertit Pat. Molin. *sup. num. 1. verf. Paulus Castrensis*, quod ante Justinianum habebatur decisum *l. Mulier. 22. §. Cum proponeretur, ad Trebellian.*

Verf. Illud tamen non est.

68 Quamquam D. Covar. Alciat. Peregrin. Marzar. & alii, quos refert Molin. *de Primogen. lib. 4. cap. 6. num. 4.* & Menoch. *lib. 4. præf. 189. n. 18.* restrinxerint beneficium authenticæ *Res qua*, *C. commun. de legat.* ad descendentes testatoris, qui eo superstite nati, aut saltem concepti sunt, & quibus ipse dotes, aut donationes propter nuptias præstare tenebatur; receptius tamen, ac probabilius habetur, omnes descendentes usque in infinitum illa constitutione comprehendi, ut adnotavi *sup. num. 52.*

69 Hanc sententiam tuetur contra Alciatum Menoch. *ubi proximè*, à qua ut vulgò recepta non esse recedendum monet Menel. *in d. authent. Res qua, num. 117.* etsi oppositæ assentiri videatur: tamen secundum eandem judicatum testatur Theaur. *Pedemont. decif. 192. num. 11.* foreque de mente omnium Interpretum D. Covar. agnoscit hic, dum generaliter de descendens loquuntur indistinctè, & expressim ita tenent præter Menochium Pat. Molin. *ubi proximè*, Mastrill. *decif. 56. num. 29.* Pet. Ant. Petra *de fideicom. 9. 8. num. 400.* Molin. *sup. num. 5.* His jungendus Greg. Lop. *in l. 6. gloss. 4. col. 5. 6.* ubi distinguit ut ista opinio procedat cum tacitè prohibetur alienatio; illa si explicitè: sed hujusmodi distinctio regulariter à DD. reprobatur, ut prædixi *n. 54.*

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Pro posteriori sententia perpendo, quod Imperator inquit ibi: *Ea enim qua communiter omnibus profunt, iis qua specialiter quibusdam utilia sunt, præponimus.* Nam si ageretur solum de liberis, quibus testator dotem, aut donationem tribuere debebat; cum nihil speciale adversus juris rigorem induceretur, ut quid meminisset Justinianus favoris, & publicæ utilitatis, quæ in constituendis, & conservandis dotibus versatur, *l. 2. de jur. dot.* Nec acquiesco solutioni, quam præter nuperrimè traditam perdoctus Gregor. Lop. subtiliter excogitavit. Ait igitur, illud speciale à Justiniano sancitum, ut filia, aut nepotis, vivo ascendente nata posset exigere post illius mortem quantitatem, quæ ad dotem sufficeret, etiam supra legitimam: quod de jure non obtineret, quia mortuo patre, filia nihil ultra illam petere valer. Hæc licet non ita sint, dictæ decisioni neutiquam conveniunt, nec in mentem Legislatoris venisse existimo: in ea etenim non agitur an plus, vel minus deducendum? sed utrum detrahere liceat, non obstante fideicommissio, ac prohibitionem alienationis?

In Hispaniæ verò primogeniis, cum præfata 70 authentica non habeat locum, ut ad alienationem deveniatur pro dotibus, aut donationibus propter nuptias descendens, quibus illas institutor dare, aut facere non tenebatur, cum illo defuncto nascerentur, regiam facultatem impetrare opus erit. Vide præmissa *num. 48. & 67.*

Verf. fin. Quod verò obiter.

71 Hæc prædoctus D. Præses *num. 1. & 10. verf. Non tantum, ad fin.* quæ rationibus nititur in præfenti roborare: verum tandem inferius oppositam sententiam verioris, ac justioris subdubius profutur, quam nostrates communiter amplectuntur, ut prænotavi *sup. num. 2.* Lege ibi laudatos, & ante omne Molin. *lib. 4. cap. 3. a num. 8.*

Ibi: Princeps tamen poterit.

72 De his supra egimus, *num. 3. 4.* ubi huic fundamento satisfiit. Quod autem non liceat, aut saltem non deceat per Principem adimi, aut coartari quæ subditis concessit, nisi ex causa, probat lex *6. tit. 16. lib. 5. Recop. ubi Azeved. num. 11. 12.* Valenzuela *conf. 99. num. 29. cum seqq.* latè Molin. *d. cap. 3. a n. 18.* qui opponit legem *15. cod. tit. 10. Recop.* Sed hæc constitutio referenda est ad donationes immensas, & perperam extortas sub tempus Regis Henrici II. ut notatur in margine legis *17. ejusdem tituli*, in nova compilatione.

Ibi: Potuisse Henricum Regem.

73 Inter omnes convenit, quod justa subsistente causa potest Princeps sua privilegia, ac concessionem quoad subditos revocare: cum autem Rex Henricus necessitate, ac importunis precibus urgentibus, velut prodigalitate quadam usus, plura non benemeritis cum detrimento Regiæ Coronæ contulisset, ut habetur *in l. 17. tit. 10. lib. 5. Recopilat.* jure potuit ipse, ac successores revocare, aut moderari concessa, ut constat *ex l. 11. tit. 7. l. 15. & 17. tit. 10. lib. 5. Recopil.*

Paz de tenet. cap. 57. num. 182. & 242. Matienz. in d. l. 7. gloss. 7. & 9. & in d. l. 15. gloss. 1. & 12. cum aliis, Acoſta de majorat. bonor. Reg. Coron. in princ. num. 2. Roder. Suar. in l. Quoniam in prioribus, limit. 6. ad l. Regiam, C. de inoffic. testam. Azeved. in l. 4. & 17. tit. 10. lib. 5. Recop.

SUMMARIUM.

- 1 Verbum Censu, multipliciter usurpatur.
- 2 Censu apud Romanos vocabatur codex, in quo civium facultates recensentur.
- 3 Censu, ac emphyteusis licet inter se habeant similitudinem, in aliquibus discrepant, & assignatur prima differentia.
- 4 Assignatur secunda.
- 5 Tertia, & quarta referuntur.
- 6 Contractus in dubio non emphyteuticus, sed censuialis praesumitur.
- 7 Pactum quod si censuarius per biennium vel aliud tempus non solverit redditus, res cadat in commissum, an liceat adiacere, ac sustineatur.
- 8 In censu consignativo ea pactio rejicitur, & quid jure nostro Regio.
- 9 In reservativo talis conventio consistit, quanvis sit redimibilis, & num. 10.
- 11 In censu reservativo aliquando illud pactum erit licitum, aliquando reprobatur, & num. 12. & 13.
- 14 Pactio rejicitur, qua censuarius promittit rem censui obnoxiam non vendere, nisi censuista monito.
- 15 Valebit consuetudo, ut emphyteuta Ecclesia non solvens pensionem per biennium, jure suo minime privetur.
- 16 Censuum emptio est licita, remissive, & n. 17. & 18.
- 19 Ampliatur.
- 20 De censu vitalitio, ejusdemque licita emptio, remissive, & num. 21.
- 22 In emptio ejusmodi census competit remedium legis 2. C. de resc. vendit.
- 23 Quomodo facienda computatio ad lesionem.
- 24 Censu ad certum tempus utrum licitus? & num. 25. & 26.
- 27 Censu an in sola obligatione personali possit consistere? & n. 28. & 29.
- 30 Re perempta, in qua census collocatur, an censuarius liberetur, etsi se, suaque bona generaliter obligaverit? & num. 31. & 32.
- 33 Ampliatur.
- 34 Utrum valeat pactum, ut re extincta, censuarius redditus solvere teneatur?
- 35 An si pars rei obnoxia censui dumtaxat pereat, censuarius pro rata liberetur? & n. 36.
- 37 Res censita si infructuosa perpetuo fiat, censuarius omnino liberatur.
- 38 Si res pereat facta, vel culpa censuarii, ipse minime a redditibus liberatur, imò compellitur ut aliam rem aequè idoneam subroget, in qua census collocetur.
- 39 In contractu census qualis sit obligatio principalis, & qualis accessoria.
- 41 Censu an consistere possit super bonorum universitate?
- 42 Quale jus consequatur censuista super re qua censui specialiter subjicitur, & n. 43.

- 44 Discrimen inter hypothecam rei censita, & alias quoad conveniendum tertium possessorem.
- 45 Dominus census si egerit contra tertium possessorem rei generaliter obligata, an prius debeat excussionem facere? & n. 46.
- 47 An possessor tertius se tueri valeat contra censuarium in casu praemisso exceptione legis 2. C. de pignor.
- 48 Qui constituit censum super re sua, an si desinat possidere, conveniri queat? & n. 49.
- 50 Tertius possessor rei censita licet recognoverit censum, si non possideat, ad redditus non tenetur. Fallit si fraude desinat possidere, ibid.
- 51 Tertius possessor cedendo rem censitam, a reddituum pensione liberatur: non sic primarius venditor census.
- 52 Tertius possessor quando possit pro redditibus via executionis conveniri.
- 53 Tertius rei censita possessor compelli potest ut censum recognoscat, aut rem dimittat.
- 54 Utrum si in contractu census interveniat hypotheca cum pacto de non alienando, possit executione agi in tertium possessorem.
- 55 Opinio negans censum posse consistere in sola personali obligatione, approbatur.
- 56 Bulla Pii V. censuum personalium constitutio prohibetur.
- 57 In Hispania census personales in usu non sunt.
- 58 Creditori hypothecario licet agere in solidum contra cujusque rei ex obligatis possessorem.
- 59 Idem est si partem rei obligata possideat.
- 60 Non liberabitur possessor offerens estimationem ejus, quod possidet, si pro toto debito non sit satis.
- 61 Legatarius non agit in solidum contra heredes, sed pro portione hereditaria, nisi unus rem specialiter legatam possideat.
- 62 Num divisis rebus, super quibus census est collocatus, creditor agere valeat in solidum contra unius tertium possessorem, & num. 63. & 64.
- 65 Quid in Hispania praxis observet.
- 66 Distinctio quadam D. Covar. inter rem subjectam specialiter censui, & alia bona generaliter obligata rejicitur, & n. 67.
- 68 Declaratio ad praemissa de hypotheca, & obligatione census superadditur.

CAPUT VII.

Ad Num. 1.

Dè verbo Censu, variaque ipsius acceptione tradiderunt plura Card. Mantic. de tac. & ambig. convent. lib. 22. tit. 3. num. 8. Pat. Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 381. num. 1. Cencius de censib. quest. 6. Felician. eod. tract. in proem. ex num. 3. Barbosa collect. ad tit. de censib. in rubric. num. 3. & 4. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 1. num. 1. Vvesembec. in paratit. ad tit. ff. de censib. Matienz. in l. 1. gloss. 1. tit. 15. lib. 5. Recop. Parlador. differ. 74. Theat. vitæ hum. verb. Censu, Avendañ. de censib. cap. 1. & 2. Censu quondam apud Romanos tabulam, seu codicem significabat, in quo civium facultatum

cultatum ratio describeretur, ut pro quantitate patrimonii quisque sub necessitatis tempus contribueret, l. Censu 10. de censib. Uvesembec. sup. num. 1. Parlador. num. 1. Avendañ. d. cap. 1. num. 10. Cujac. in paratit. ad tit. ff. de probat.

Ibi: Ex quibus constat differentia.

- 3 Licet inter contractum census, & emphyteusis similitudo versetur, nonnullæ tamen inter utrumque differentia notantur. Primò distinguuntur, nam ex contractu census nullum dominium permanet penes censuistam: in emphyteutico concedens directum retinet, utili in emphyteutam translato, Molin. num. 3. Barbosa collect. cap. Constitutus, num. 9. de religiof. domib. Mathienz. sup. num. 1. & 2. Cenc. q. 1. num. 16. & 17. Ant. Gom. in l. 68. Tauri, num. 3. Less. de justit. & jur. lib. 2. cap. 22. num. 5. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. q. 22. num. 5. & 6. Jul. Clar. §. Emphyteusis, q. 1. n. 2. Felic. sup. n. 11. ubi fusè contra Parlad. differ. 73. qui singulariter dissentit.

Ibi: Ex hac verò differentia.

- 4 Secundò differunt, quia emphyteuta Ecclesie si biennio, & laicorum triennio omiserit solvere canonem, cadit à jure suo, resque revertitur ad dominum, qui concessit: censuarius non sic, quanvis diu solvere redditum neglexerit, Anton. Gom. loco cit. Leotard. de usur. q. 41. n. 3. Guttier. de juram. confirm. part. 1. cap. 31. num. 9. Mathienz. sup. gloss. 2. num. 1. Molin. num. 4. vers. Secundò differunt, Valasc. de jur. emphyt. q. 31. n. 3. Felic. num. 17. Cevall. comm. cont. commun. q. 469. num. 5. Urfill. ad Afflict. decis. 80. n. 5. & 7.
- 5 Tertio differunt, etenim censuarius liberè potest rem censui subjectam creditore non praemunito, vendere; emphyteuta verò non utique, aliàs commissi poenam contrahet, resque redibit ad dominum, Molin. vers. Tertio differunt, Valasc. num. 32. Felician. num. 29. Mathienz. ubi proximè, num. 3. Roderic. num. 21. Barbosa num. 10. Less. ubi proximè. Quarto discrepant in eo, quod ex venditione rei emphyteutica domino laudemium debetur, id est, pars pretii, quæ est quinquagesima, aut quæ de consuetudine solvitur: sed si res censui supposita vendatur, ad nihil censuarius tenetur, Molin. Less. Barbosa. ubi proximè, Roderic. n. 23. cum seqq.

Ibi: Imò in eo dubio, quo licet.

- 6 Propter affinitatem hujusmodi contractuum solet disputari in dubio qualis celebratus censetur; Et in primis consuetudo regionis, aliæque conjecturae sunt perpendendæ, de quibus Avend. cap. 22. per tot. Quod si ex illis discerni nequeat, contractus censuialis praesumetur, ut minus gravetur obligatus: cui ad stipulatur Consulatus in l. Quicquid 99. de verb. oblig. Ita cum D. Covar. tenent Mantic. lib. 5. tit. 2. num. 53. & lib. 22. tit. 3. num. 11. Molin. d. disp. 381. num. 6. Valasc. q. 32. num. 35. Menoch. lib. 3. praesumpt. 106. num. 3. Roderic. d. lib. 2. q. 22. n. 75. Mascard. de probat. concl. 281. à num. 1. Barbosa collect. cap. Constitutus, num. 12. de religiof. domib. ubi plurimi. Quod pariter procedit in Ecclesia creditrice, Barbosa ibidem, Menoch. n. 7. Mascard. n. 6. licet à precipua

conclusionem dissentiant Clar. sup. n. 3. & alii apud Avend. sup. n. 1.

Ibi: Solet tamen apponi.

In contractu census si pactum adjiciatur, quod si censuarius solutionem redditus ultra biennium, aut triennium distulerit, res censui supposita cadat in commissum (quod sæpe Tabelliones de stylo præter contrahentium intentionem solent inferere) ardua quaestio est, an de jure subsistat? Ad cujus resolutionem communitè census consignativus à reservativo fecernitur.

Quoad consignativum conveniunt omnes, quod pactum illud ut illicitum rejici debet, tam ex Bulla Pii V. quæ expressim prohibetur, quam jure communi. Molin. disp. 390. num. 11. & 12. Leotard. de usur. q. 41. num. 14. Cenc. de censib. q. 57. num. 18. ubi quamplures. Contrarium aperte definitur l. 68. Tauri, quæ est lex 1. tit. 15. lib. 5. Recop. ubi Anton. Gom. num. 3. Garcia de expens. cap. 9. num. 74. quam constitutionem rigidam, & minime servandam, saltem in foro poli, asserunt Molin. ubi proximè, Mexia ad legem Toleti de los terminos, suadam 2. p. 2. n. 38. & 43. Medina tract. de usur. q. ult. de censib.

Quapropter praxis Tribunalium Taurinam sanctionem in consignativis censibus non admittit; ut præter D. Covar. testentur Mantic. de tacit. convent. lib. 22. tit. 3. num. 14. Molin. sup. num. 12. Azeved. in d. l. 1. Recop. num. 10. Mathienz. ibidem, gloss. 2. num. 4. Valasc. de jur. emphyt. q. 32. num. 31. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. quest. 2. num. 74. Felician. de censib. lib. 1. cap. 10. num. 11. Guttier. de juram. confirmat. part. 1. cap. 31. n. 10. Olan. concord. jur. lit. A, num. 97. Orosc. in l. Furis gentium, §. Quintimò, num. 49. de pact. Avend. de censib. cap. 90. num. 3. Licebit tamen pacisci; ut si censuarius pensionem non solverit, teneatur pretium restituere. Lessius de justit. & jur. lib. 2. cap. 22. num. 68.

Quoad censum verò reservativum illud pactum ut licitum sustinebitur. Molin. ubi sup. & disp. 381. num. 5. Lessius, ac Leotardus ubi proximè; Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 7. num. 13. quam sententiam praxis Hispana comprobatur, nec Bulla Pii V. damnatur, ubi de censu consignativo solum statuitur.

Eam praxim in censu perpetuo duraxat observari docet D. Covar. cui accedit Avend. ubi nuper, sed & in censu redimibili reservativo procedere ob rationis identitatem, sentiunt Molin. & Guttier. loco cit. Felician. n. 15.

Hæc licet ita sint, animadvertere oportet pactum, de quo agimus, in censu consignativo ideo damnari, quia æstimatio rei, super qua census imponitur, regulariter longè excedit pretium, quod percipit censuarius dominus hypothecæ, quæ si caderet in commissum, cederet in eorum mem, ac excessivam læsionem censuarii. Molin. disp. 390. num. 11. Guttier. d. cap. 31. num. 9. Hæc eadem iniquitatis ratio in censu reservativo potest reperiri, quod ut patet, duos casus distinguo. Primus, cum dominus rem tradit censuario, nihil percipiens de præsentis, annuo reddito solvendo contentus; tunc enim communis resolutio, & pactum incidendi in commissum ob moram servabitur, Felician. sup. d. cap. 10. num. 15. nam censuarius nihil aliud detrimenti patitur, nisi privationem dominii rei, quam accepit, & hanc poenam

pœnam merito sustinet propter moram, & quia ex parte sua non implevit contractum, quæ quidem culpam non excedit.

12 Secundus est casus, quando dominus partem pretii capit, & residuum relinquit ad censum super re ipsa, quam censuario tradit cum præfato pacto veluti si quis fundum quatuor mille aureis æstimatum alienet, dimidia valoris parte recepta, censu ex residua quantitate constituto: hic si casus evenerit, & propter dilatam solutionem ultra biennium ex conventionione fundus caderet in commissum, censuarius quia bis centum pro tempore non solvit nedum dominium fundi, sed etiam duo millia aureorum amitteret, quod in censu reservativo contingere perdurum, ac iniquitate plenum apparet: nec mora in exigua summa solvenda tam excessivam pœnam meretur, in quo excessu pravitas prædicti pacti consistit. Unde licet inferre, quod in censu reservativo non semper ea conventio pœnalis permitti debet.

13 Qua ratione, & æquitate motus in simili controversia rectissime Senatus Neapolitanus decrevit, quod res caderet in commissum, non tota, sed quatenus correspondet forti, & redditibus debitis, ut est apud Afflic. decis. 80. quod cum res dividi nequeat, ita expediri poterit, ut creditor restituat quantitatem quam accepit pro parte pretii, demptis redditibus decursis, aut si renuerit, re vendita, ex pretio solventur fors & redditus, ac residuum censuario præstabitur. Sic decimum lege regia Vasconia, refert Navar. in addit. ad Manual. cap. 23. num. 68. quam justissimam dixit Guttier. d. cap. 31. num. 11. Sic ubi casus occurrerit, circumstantiis perpensis, iudex præ oculis æquitatem habens, quid exequendum sit arbitrabitur.

14 Aliud est pactum, quod contractui census adjici solet, quo censuarius astringitur sub pœna commissi ad non vendendam rem censui suppositam, non præmonito creditore: quæ obligatio est irrita ex Bulla Pii V. ubi fuerit recepta, & jure communi reprobatur. Mathienz. & Azeved. ubi proximè, Ursill. ad Afflic. decis. 80. num. 8. Felician. d. cap. 10. num. 11. vers. Quare Authores, & de jure nostro regio quæcumque pacta, quæ onerant censuatim, non subsistunt, quod ex l. 12. tit. 15. lib. 5. Recopil. probat Olan. Concord. Jur. lit. A. num. 99. quem perlegas, ac Leotard. de usur. q. 65.

Ibi: Nam etsi Canonibus.

15 Consuetudine introduci potest adversus juris dispositionem, ne emphyteuta Ecclesiæ ultra biennium differens pensionis solutionem, jure suo privetur, re emphyteutica in commissum cadente. Felician. sup. num. 11. Barbosa collect. cap. Pontif. num. 115. de locat. Mantie. de tacit. convent. lib. 2. tit. 27. num. 39. Molin. sup. disput. 453. vers. Utinam autem validum.

Ad Num. 2.

16 Utum emptio censuum licita sit? disputant Gregor. Lop. in l. 28. gloss. 3. tit. 8. part. 5. Molin. d. disp. & jur. disp. 385. Cencius de censib. q. 10. cap. 1. Felician. eod. tract. lib. 1. cap. 7. Roderic. de ann. redditib. quest. 4. lib. 1. Avend. de censib. cap. 16.

Verf. Primum, hanc emptionem.

Hujusmodi controversiam intermittere placet jam etenim nulli dubium est, quin emptio annuorum reddituum sit licita, servatis conditionibus Bullæ Pii V. vel quæ insunt jure contractus naturæ, ubi illa recepta non est, quam toto ferè Christiano terrarum Orbe non servari asseverat Leotard. q. 44. n. 17. de usur. qui latissime disputat, an ea constitutio ubique Christianos liget, etsi non sit recepta, sicut in Hispania, ut constat ex l. 10. tit. 15. lib. 5. Recop. de quo etiam Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 2. num. 1. Cencius q. 34. ex n. 39.

Verf. Sextò.

Emptionem censuum licitam profitentur laudati supra num. 16. qui plures congerunt. Cenc. q. 11. num. 1. Avend. n. 12. Molin. num. 6. Felician. num. 2. Roderic. num. 16. præter alios mox recensendos.

Verf. Caterum quo res.

Nonnulli opinantur, census licitè constitutos emi licitè posse, non tamen novos titulo emptionis acquiri, ut referunt Molin. num. 5. Felician. num. 2. adversus quos D. Covar. docet, etiam licitè vendi census, qui de novo constituuntur, de quo jam nullum est dubium postquam Pius V. formam censuum novorum emptioni præscripsit, ut ait Leotard. de usur. q. 43. num. 30. & apud nos sunt variae constitutiones sub tit. 15. lib. 5. Recop. quibus pretium censibus statuitur, & alia stabi-liuntur ad eorum justam constitutionem. Si emptionem & constitutionem novi census approbant expressè Molin. n. 6. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 22. dub. 2. num. 1. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 22. num. 13. Felician. Leotard. Roderic. ubi proximè, Censuum cum plurimis q. 45. num. 18. qui num. 1. cum seqq. opinionem quam immeritò tribuit D. Covar. impugnat. Sed nostrum Præsidentem tuetur Leotard. sup. n. 37. Hujusmodi censuum emptionem non solum licitam, sed etiam utilem, ac necessariam pro animarum salute, & communi Reipublicæ bono, probat Joan. Baptista Leonelli ad Bullam Pii V. in addit. prælud. Cenc. de censib. q. 12. à princ.

Ad Num. 3.

De censu vitalitio, justaque ejus emptione accuratè differunt Molin. de justit. & jur. tract. 2. disp. 388. Cenc. sup. q. 10. à num. 13. Leotard. de usur. q. 49. Roderic. de ann. redditib. lib. 1. q. 5. Surd. de aliment. tit. 9. q. 11. Felician. de censib. lib. 1. cap. 7. num. 19. Avend. eod. tract. cap. 20. qui, & alii plures, quos referunt Cencius, Leotardus, Felicianus, atque Hermosilla in l. 11. gloss. 1. n. 1. tit. 5. p. 5. tuentur census ad vitam licitè emi posse, quod deducunt ex Clem. 1. de rebus Eccles. non alien. & jure nostro Regio comprobatur ex l. 8. & 12. tit. 15. lib. 5. Recopilat. ubi de pretio census istius, de quo infra, cap. 9. et num. 31.

Verf.

Verf. Nec in hac specie dubitandum.

21 Adeo communis est, ac tuta præmissa conclusio, ut nullum dissentientem se invenisse testetur Leotardus. Quod autem objicitur, quia præbetur occasio captandæ mortis, non obest; nam hoc vitium non provenit ex natura contractus, aut iniquitate, sed ex malitia contrahentium. Molin. d. disp. 388. in fin. Alioqui plura ob idem periculum prohiberi possent, ut majoratus, fidei-commissa, usufructus, & alia.

Ibi: Quod propter læsionem ultra dimidiã.

22 Cum in census vitalitii constitutione contrahatur venditio, auxilium læso competit ex l. 2. C. de rescind. vendit. si deceptio dimidiam excefferit justii pretii, alias contractus subsistit. Cenc. num. 28. & 29. Surd. num. 29. Pinell. in d. l. 2. part. 3. cap. ult. num. 31. Hermos. in l. 56. gloss. 4. n. 19. tit. 5. p. 5.

23 Ad quam læsionem inspicitur, an justum pretium constitueretur ab initio juxta ætatem emptoris, & alias circumstantias; non quantum reddituum ratione solverit censuarius: nam sive censuista brevi decedat, sive longævam duxerit vitam, nullus ob læsionem agens audietur, cum uterque huic incerto eventui futuro velut alea se subjecerit. Cenc. cum aliis num. 30. Surd. num. 28. vers. Adverte etiam. Hæc locum habere non possunt in Hispania, aliisque regionibus, ubi his censibus pretium est designatum.

Ad Num. 4.

24 Utrum liceat emere censum ad tempus certum, controversatur. Et quidem si emptor ex redditibus annuis nihil ultra sortem est percepturus, ut si quis centum tradens, emerit censum ad decennium, decem singulis annis receptorus, extra quæstionem est, nullam reperiri usuræ suspicionem: quod si octodecim numeratis, emerit aliquis decem quotannis solvenda per decennium, tunc quia lucratur duo emptor, de justitia hujus contractus diversimodè sentiunt Interpretes.

25 Quidam cum D. Covar. opinantur, hunc censum cum moderato lucro ementis ut licitum jure subsistere, ut Lessius de justit. & jur. lib. 2. cap. 22. num. 42. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 6. num. 4. cum communi Theologorum Schola, Felician. sup. ib. 1. cap. 7. num. 18. & alii, quos refert Cencius de censibus, dicit. q. 10. n. 5. Bernard. Gravæ. ad Gail. observat. lib. 2. conclus. 8. num. 2. Fontanella de pact. nuptialibus, claus. 4. gloss. 18. part. 3. num. 98. Rursus aliqui eam conventionem ut usurariam seu suspectam damnarunt. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. 2. num. 16. Avend. de censib. cap. 19. num. 16. Navar. de usur. num. 71. versic. Quintum. Alii denique distinguunt, quod census realis ita constitutus sit licitus, non personalis. Molin. de justit. & jur. disp. 386. Lessius sup. num. 42. Trullench ubi sup. qui duo asserunt, probabile quod etiam census hic personalis non est prohibitus, de quo infra.

26 Plures cum Præsidente nostro monent, ab hujusmodi contractibus abstinendum, Trullench. loc. cit. Lessius num. 44. & alii, quos laudat Roderic. de ann. redditib. lib. 1. quest. 5. in fin. ubi ait, eum censum in usu non esse, post Carolum de Graf-

sis lib. 2. decis. 118. num. 20. & ita experimentò capimus.

Ad Num. 5.

27 Seclusis motu proprio Pii V. & aliis constitutionibus Pontificiis, quæritur an census juxta contractus naturam consistere possit in obligatione personali absque speciali hypotheca rei, super qua ille imponatur, quæ vulgò finca, nuncupatur? Magis recepta sententia inficiatur, pro qua Molin. disp. 387. num. 6. vers. Hanc ergo, Villalob. in Sum. part. 2. tract. 23. difficult. 2. num. 2. Rebell. de obligat. justit. lib. 10. c. 3. num. 1. versic. Negantem, Navar. sup. num. 81. Cenc. q. 34. n. 10. Mangil. de evict. q. 82. num. 15. & 18. Fachin. controvers. lib. 2. cap. 44. vers. Et quidem, Avend. de censib. cap. 58. num. 16. Guttier. Pract. lib. 2. cap. 157. n. 7. & 9. Sarmient. Selectar. lib. 7. cap. 1. num. 35. Valasc. de jur. emphyt. q. 32. n. 10. Greg. Lop. in l. 28. gloss. 4. vers. Limita eam primò, tit. 8. p. 5. & alii apud Cenc. sup. & Felician. lib. 1. cap. 8. num. 3. Imò census constitui nequit super re, quæ non reddat in fructibus annuatim tantum, quanta est pensio solvenda, ut fusè probat Guttier. d. cap. 157. per tot. de quo Mathienz. in l. 1. gloss. 1. n. 5. tit. 15. lib. 5. Recop.

Verf. Ego sanè etsi videam.

28 Oppositam affirmativam cum D. Covar. tuentur Lessius sup. num. 18. Trullench d. cap. 21. dub. 4. num. 3. Felician. ubi proximè, num. 7. in fin. Leotard. de usur. q. 48. à num. 9. Anton. Gom. in l. 68. Tauri, num. 2. ad fin. Carol. de Graffis sup. n. 16. Surd. de aliment. tit. 7. q. 33. n. 16. & alii plures apud Leotard. n. 9. quibus assentiuntur Tondut. qq. civil. cap. 61. ex num. 10. Mathienz. d. gloss. 1. n. 4. Roder. lib. 1. q. 4. n. 33.

29 Quæquam hæc sententia adeo communis sit, & à Leotardo, ac aliis sequacibus subtiliter defendatur, altera tamen tutior est, ut pote quæ Pii V. motu proprio ad annos 1569. comprobata arque apud nos sit usu recepta; neque enim unquam censum personalem constitutum audivimus: præterea, utrinque rationibus perpensis, probabilior etiam videtur, à qua recedere non aude-rem.

Verf. Primum etenim.

30 Hoc ex præfata novissima constitutione pontificia sublatum constat, de qua Molin. disp. 391. num. 3. & 4. Joan. Bapt. Leonell. ad eandem Bull. gloss. 22. Leotard. q. 57. Cenc. o. 99. cum seqq. Trullench sup. dub. 3. num. 3. Felician. lib. 1. cap. 9.

31 Hoc ipsum, quod pro sua opinione D. Covar. adducit fundamentum, acriter controversatur, an scilicet ex natura contractus, extincta re super qua census imponitur, censuarius omninò liberetur, etsi se suaque bona generaliter obligaverit. Negant cum nostro præfule Felician. cap. 8. n. 19. Azeved. in l. 1. n. 3. tit. 15. lib. 5. Recop. Mathienz. ibidem, gloss. 1. num. 5. Gail. lib. 2. observ. 7. n. 11. Roder. de ann. redditib. lib. 2. quest. 9. num. 75. Tondut. d. cap. 61. n. 12. Surd. de aliment. tit. 7. q. 33. num. 15. & alii apud Felician. tom. 2. cap. 8. num. 17. ubi hanc magis communem asseverat, sed fallitur.

Affirmant

- 32 Affirmant Gregor. Lop. in l. 28. gloss. 3. col. 3. tit. 8. p. 5. Molin. d. disp. 391. num. 4. Bonacin. de contract. disp. 3. q. 4. punct. unic. de censib. n. 12. Avend. de censib. cap. 60. num. 5. Leotard. de usur. q. 48. num. 28. & q. 57. num. 42. Cencius sup. quest. 99. num. 2. Guttier. Pract. lib. 2. quest. 177. num. 7. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. à num. 176. Valasc. de jur. emphyt. q. 32. num. 16. Cevall. commun. cont. commun. q. 312. num. 5. Merlin. de pignor. lib. 5. q. 34. num. 6. Sarmient. Selectar. lib. 7. cap. 1. num. 31. Azor. Institut. moral. part. 3. lib. 10. cap. 5. vers. Tertio queritur, Fachin. controvers. lib. 2. cap. 44. in fin. Parlador. quotidian. lib. 1. cap. 3. §. 8. num. 22. & lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 16. n. 24. atque alii apud ipsos.
- 33 Hæc ita sunt vera, ut census rei interitu semel extinctus non reviviscat, veluti si ædes, aut molendinum censui suppositum diruatur, ac ideim censuarius in area aliud subrogaverit, non tenebitur ad redditum. Merlin. ubi proxime, Avend. rectè probans ex n. 14. Leotard. d. q. 57. à n. 43. Deinde si census super censu imponatur perempta re in qua hic consistebat, & ille peribit, sicut & redemptione. Cencius q. 31. num. 12. & 13. & quest. 99. n. 22.
- 34 Queritur, num liceat pacisci, quod re extincta censui obnoxia, censuarius ad redditum teneatur, ac cætera illius bona obligationi subjiciantur? Negat post alios Felician. de censib. tom. 2. lib. 1. cap. 8. num. 18. Avend. d. cap. 60. num. 11. ubi de pactione reedificandi. Dicendum est, id pactum licitè adjici, seclusâ Pii V. constitutione, si cum argumento pretii compensetur. Molin. d. disp. 391. num. 4. Felician. ubi proxime. Lessius de justit. & jur. lib. 2. cap. 22. num. 66. nam, ut inquit Molina, inseritur assicurationis contractus; suscipiente censuario periculum census, quod est pretio dignum, l. Periculi §. de nautic. fœnor. & quodvis onerosum censuario adhuc contra naturam contractus pactum licitè adjicitur, si quantitate justa compensetur. Roderic. sup. lib. 2. q. 4. num. 2. Nogueroles alleg. 2. num. 52. Guttier. Pract. lib. 2. q. 174. n. 2.
- 35 Item ambigitur, re censuali perempta ex parte aut fructifera similiter facta, quæ tamen reddit quantum sufficiat ad integram census solutionem, an censuarius pro portione relevetur, ita ut si dimidia rei pars perierit, ex redditibus dimidium detrahat? Ita tenet Molin. sup. num. 3. Lessius num. 88. Theaur. Fovens. q. 32. num. 36. Vgolin. de usur. cap. 45. §. 16. vers. Quæ diximus, & alii apud Leotard. q. 57. n. 23.
- 36 Contrarium nihilominus Rota decidit, ut est apud Cenc. deris. 1. cui idem Cencius accedit quest. 100. num. 3. Leotard. fuscè probans ex num. 24. ubi plures refert. Verum prior sententia planè procedit juxta Pontificis mentem, & verba quibus illam apertissimè explicuit: neque excogitanda distinctio adhibenda est, ubi constitutio loquitur indistinctè, l. Non distinguemus 37. de recept. arbit. l. De pretio §. de Public. in rem action. cum aliis, quæ congestit Barb. axiom. 136. num. 4.
- 37 Quæcumque prædiximus de rei censuali interitu, æquè procedunt si res fiat infructuosa in perpetuum; nam censuarius à reddituum solutione liberabitur, de quo Molina & Lessius ubi proxime, Cencius q. 102. per tot. Leotard. de usur. q. 57. à princip.

Tunc liberatio censuario conceditur, cum res perit, aut infructuosa redditur absque facto, aut culpa ipsius, quæ si intervenerit, dominus census aut exigere fortem poterit cum decursis pensionibus & omni interesse, aut compellere censuarium, ut censum imponat super alia re immobili idonea, & fructifera. Leotard. n. 56. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. num. 178. Gratian. disceptat. cap. 654. ex n. 1. Cenc. de censib. q. 101. num. 18. Sed reedificare censuarius tenebitur, & interim pensionem exsolvet. Avendañ. de censib. cap. 60. num. 19.

Verf. Secundo eadem sententia.

Hæc fundamenta corroborat, & alia subjungit latè Leotard. q. 48. ex num. 11. Sed eadem evertere conantur Cardin. Lug. de just. & jur. disput. 27. Molina, Fachinæus, Sarmientus, Avendañus, Cencius, Rebellus & alii, quos supra laudavi, num. 27. Nam præhabita disputatione, censum personalem non subsistere tenent.

Verf. Quarto, si contractum.

Hæc ratio satis astringeret, admissis iis quæ D. Covar. tradit, sed communiter rejiciuntur; nam in contractu census emptor jus reale acquirit in æde aut prædio, super quo ille imponitur; ac obligatio consistit principalis in re censui subiecta; personalis verò cum generali bonorum hypotheca, quæ regulariter adjici solet, accessoria censetur, & pro faciliore, ac tutiori reddituum exactione duntaxat adhibetur, non ut extincto jure emptoris, quod in re principaliter obligata habebat, alia bona ad censum subrogentur, venditorque ad reddituum solutionem actione personali teneatur, cum hæc extinguantur, censu perempto per rei censuali interitum, ut præmissimus num. 32. Ita expressè adversus D. Covar. tenuerunt Rebell. de oblig. just. lib. 10. q. 1. n. 7. Molin. sup. disp. 383. num. 7. vers. Contrarium, Azor. Institut. moral. lib. 10. cap. 5. q. 2. Lælius Zecchius de usur. cap. 15. num. 9. Guttier. Pract. lib. 2. q. 177. à num. 7. Cencius sup. q. 34. n. 31. cum seqq. Frider. Martin. de jur. cens. cap. 8. num. 188. & 213. Leotard. de usur. q. 48. num. 49. Avend. de censibus, cap. 58. n. 30. & cap. 60. ex n. 7. & alii.

Verum nostro Præsidi præter alios novissimè adherere videtur Tondut. Questionum Civilium cap. 61. ubi probat circumscripta Pii V. constitutione, ex censu imposito super ædibus certis, & aliis omnibus bonis vendentis oriri principaliter obligationem personalem, ita ut dirutis ædibus, census in cæteris bonis persistat, actione personali subsistente. Sed an talis census sustineatur super bonorum universitate juxta contractus naturam, disceptatur. Negant cum non paucis Cenc. q. 40. num. 7. Trentacing. variar. lib. 3. tit. de censib. resol. 1. num. 17. vers. Circa quartam. Affirmant Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quest. 7. num. 13. & plures apud Leotard. q. 58. num. 39. ubi expressè, & fuscè Cencium impugnat. Vide Roderic. lib. 2. q. 9. in fin.

Ad Num. 6.

Pro nuper traditis, ac subjiciendis operæ pretium erit animadvertere dissentium Scribentium, dum queritur quale jus consequatur censum emens

- emens in re, super qua ille collocatur? Quidam cum nostro Præsidi hypothecam specialem præcæteris firmam, & efficacem tribuunt creditori, ut Cenc. quest. 23. n. 6. & 7. Merlin. de pign. lib. 2. q. 93. n. 1. Guttier. Pract. lib. 2. q. 167. num. 4. Nogueroles alleg. 2. n. 111. Felician. de censib. lib. 3. cap. 4. num. 9. præter illos, quos laudat Avend. cap. 23. num. 9.
- 43 Alii nullam hypothecam, sed jus quoddam reale ad instar servitutis, rei censui suppositæ inhærens emptori concedunt. Molin. sup. disp. 383. num. 8. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 22. n. 35. Valasc. de jure emphyt. cap. 32. n. 13. Leotard. q. 51. num. 14. Avend. cum pluribus n. 10. Sed hoc jus censuale, cum nomine careat, verbo latè sumpto, potest hypotheca irregularis propter similitudinem nuncupari, quamquam inter se realiter discernantur.
- 44 Illud hîc adnotatur discrimen, nam creditor ex hypotheca agens in tertium possessorem, non auditur ante excussionem factam in bonis debitoris, l. 14. tit. 13. part. 5. Merlin. sup. lib. 5. quest. 69. num. 1. Paz in praxi, tom. 3. cap. 2. §. 4. num. 35. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quest. 51. n. 4. Cancer. variar. part. 2. cap. 5. num. 184. Possessor autem rei censu affectæ excussionis exceptione non juvatur. Merlin. d. quest. 93. num. 2. Nogueroles ubi proxime, Azeved. in l. 1. n. 8. tit. 15. lib. 5. Recop. Roderic. lib. 2. quest. 9. num. 51. Valasc. sup. n. 14. Cenc. cum pluribus q. 98. n. 20. Theaur. decis. 55. num. 4. Frideric. Martin. de jur. cens. cap. fin. n. 120. Avend. cap. 96. num. 9. & 10. Gratian. disceptat. cap. 141. num. 5. ubi ampliatur etiam pro pensionibus debitis antequam res ad tertium possessorem deveniret, pro quibus potest conveniri. Roderic. sup. cap. 22. num. 42. Nogueroles d. allegat. 2. n. 109. Cenc. num. 28. Avend. cap. 99. num. 4. Felician. tom. 2. lib. 3. cap. ult. num. 2. Ursill. ad Afflict. decis. 95. num. 1. quod limitant si agenti possit imputari quod propter negligentiam à præcedente possessore non exegerit. Nogueroles alleg. 40. num. 63.
- 45 Regulariter postquam census constituitur in prædio, aut æde designata, adjicitur personalis obligatio cum generali bonorum hypotheca, ad faciliorem, ac tutiorem reddituum exactionem: inde queritur, si dominus census egerit contra tertium possidentem bona generaliter obligata, num teneatur prius principalis censuarii facultates excutere? Negat Avend. sup. num. 9. in fin. Sed contrarium est tenendum, nam ratio cui ille nititur, debilis est; quid enim interest, quod utraque bonorum obligatio simul ad eundem concurrat contractum, si diversimodè, & ad distinctos effectus res adhibentur obligatæ, quædam ut in illis census consistat, & emptor jus reale velut servitutem adquirat ad redditum ex ipsarum fructibus percipiendos: quod onus ita rei censui obnoxie cohæret, ut illud quocumque vadat, præ se ferat: quapropter in possessorem non præmissa excussione actio dirigitur.
- 46 Aliæ verò res sub generali obligatione contentæ solum deserviunt ut plus cautionis comparet emptor ad redditum exigendos, nullumque aliud jus querit in illis, nisi regularem hypothecam, sicut quilibet similis creditor; ideoque nisi excussione perfecta, tertium possessorem molestare nequit. Quam distinctionem prædocuit Molin. d. disp. 383. n. 6.
- 46 Alia exceptione se tueri posset possidens rem D. de Faria Nova Addit. ad Covar.
- generaliter obligatam, ex l. 2. Cod. de pignorib. quæ statuitur, ne creditor habens rem specialiter hypothecatam, & generaliter omnia debitoris bona, possit in tertii præjudicium ad res generali obligatione affectas agere, nisi excussione præhabita in speciali hypotheca: & ita in specie tenuit Avend. d. cap. 96. num. 13. contrarium sustinet Roderic. de ann. redditib. lib. 2. cap. 9. num. 29. quia dicta lex 2. procedit inter creditores, nec extenditur ad tertium possessorem, & hæc est communis resolutio, quæ tamen limitatur si tertius cum titulo, & hypothecaria ex causa possideret Merlin. sup. lib. 4. q. 21. num. 15.

Verf. Hinc etiam deducitur.

Extra dubium est, rei censu possessorem teneri ad reddituum pensionem. Cenc. q. 73. n. 15. Sed maximè discutitur, an census creditor censuarius valeat non possidentem convenire? Affirmant cum D. Covar. Guttier. Practic. lib. 2. cap. 177. n. 4. Roder. de ann. redditib. lib. 2. q. 9. n. 51. Cenc. ubi proxime, Felician. de censib. tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 8. Redoan. de reb. Eccles. rubric. de constit. ann. reddit. n. 68.

Alii inficiantur, censuarius ab onere pensionum non liberari per rei censu alienationem. Molin. de justit. & jure, disputat. 383. num. 9. vers. Illud etiam constat, Valasc. de jur. emphyt. quest. 32. num. 14. Avendañ. de censib. cap. 23. num. 14. Alii denique distinxerunt ita: vel censuarius denunciavit creditori, & non poterit conveniri; vel non, & satisfacere compellitur agenti. Navar. comment. de usur. quest. 22. n. 116. Azor. Institut. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 11. quest. 1. vers. Postremò in ea, Bonacina in Sum. tract. de contract. disput. 3. quest. 4. punct. unic. num. 97. Secunda opinio juri, & æquitati consona videtur, nisi exactio reddituum difficilis censetur ob potentiam, inopiam, aut dolum possessoris, ne per factum censuarii deterior fiat conditio domini census, l. Non debet, de reg. jur. cap. Non debet, eod. tit. in 6. cum aliis per Barbof. axiom. 22. n. 1. quod tunc vel maximè procedet, si deitincatio non intervenit ad alienationem.

Ibi: In eo tamen qui tertius possessor est.

Tertius rei censu affectæ possessor, etsi recognitionem emisit, si abique fraude deserit possidere, amplius pro redditibus, conveniri nequit. Redoan. & Avend. ubi proxime, Guttier. num. 5. Cenc. q. 92. num. 29. Roder. d. q. 9. num. 56. Valensuela conf. 19. n. 52.

Hinc inferri potest, quod si tertius possessor rem cesserit domino census immunis erit à reddituum pensione, licet venditori primævo censuario, vel hæredi ejus id non prodesset. Leotard. cum pluribus tract. de usur. quest. 42. num. 25. Cenc. quest. 97. num. 8. & quest. 98. n. 81. Ratio differentie in obscuro non est; nam qui censum vendit, ex contractu obligatur solvere pensiones, quas præcisè exhibere tenetur donec jus emptoris non extinguatur: nec satisfacit, fundo censito tradito, quanvis plus quam debet præstare videatur, quia aliud pro invito creditori solvi non potest, l. 2. §. Mutui datio, de reb. credit. Tertius autem singularis successor nulla alia ratione ad redditum tenetur, nisi quia possidet rem, in qua dominus

census habet jus reale ad illos percipiendos, nec per recognitionem magis astringitur, nec natura obligationis immutatur; ideo dimittens rem censitam creditori omnino liberabitur, ut docuit Cencius qui tamen recognitionem non meminit, de cuius effectu agit D. Covar. *hic* egregie Roderic. *ubi nuper*, n. 56. & 68. Felician. *lib. 3. c. fin. n. 7.*

Ibi: *Ut possit competere executionis jus.*

52 Tertius possessor rei censu subjectæ nequit pro pensionibus viâ executionis conveniri, nisi publico instrumento recognitionem fecerit. Roderic. *d. q. 9. num. 53.* Avendañ. *latè de censibus, cap. 96. num. 7. & 8.* Cenc. *quæst. 95. num. 6. 21.* Felician. *lib. 3. cap. 4. num. 6.* Paz *in praxi, tom. 1. part. 4. cap. 1. num. 49.* & ita est tenendum, & observatur, quanquam tertium possessorem pro redditibus executionis conveniendum obiter scripserit Parlador. *quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 4. §. 1. num. 18.* quem refert Bolaños Cur. Philipp. *part. 2. §. 11. num. 8.* etiam opinionem probabiliter ostendit Avend. *num. 8. vers. Tertio, & noviter, cum seqq.* qui singulariter opinatur in censu servativo executionem in tertium competere possessorem. Vide *vers. Secundo etiam ego.* Quid si pactum de non alienando adjiciatur, statim explanabitur.

53 Tertius possessor rei censu compelli poterit (ut frequenter fit) ad recognitionem census, vel ut illam rem dimittat. Azeved. *in l. 1. n. 8. tit. 15. lib. 5. Recop. Avend. d. cap. 96. num. 7. vers. Ex quo dominus, Roder. n. 56. Felician. lib. 3. cap. ult. n. 8.*

Ibi: *Illud tamen erit observatione dignum.*

54 Licet regulariter verum sit, quod creditor hypothecam habens (præsertim specialem, quia de generali non est quæstio) cum pacto de non alienando, possit executionis agere in tertium possessorem, sicut in principalem, attamen in contractu census non ita planè procedit: tum quia videtur tale pactum contra naturam contractus, ac valde onerosum venditori: tum propter Bullam Pii V. quâ prohibentur conventiones restringentes facultatem alienandi. Consule Cencium, Paz *ubi proxime, Roder. n. 54. & 55. Avend. n. 7. & 8. Felician. lib. 1. cap. 10. n. 3. & lib. 3. c. 4. n. 6.* Sed in praxi apud est executioni locus, si inferatur clausula de non alienando, ex traditis per Paz, & Avend. Verumtamen non videtur sufficiens, quod de stylo Tabelliones inferunt, nec scilicet res censita absque assensu emptoris census possit alienari, quia potius respicit ad denunciationem, quæ ex constitutione Pii V. fieri debet, quam ad impedimentum alienationis, quod eadem Bulla prohibetur, de quo Avend. *n. 8. vers. Sed quamvis.*

Verf. Constat igitur.

55 Legas laudatos *sup. num. 27. & 28.* & quæ circa quæstionem istam hucusque sunt tradita. Et quidem probabilior, tutior, ac in praxi receptor videtur sententia negans censum in personali sola obligatione consistere posse, quæ & Pontificia Pii V. autoritate roboratur, & à plerisque Interpretibus de jure communi sustinetur.

Verf. Non obstant constitutiones

Obstat quidem novissima Piana, cujus hæc sunt 56 verba: *Hæc nostra constitutione statuimus censum, seu annum redditum creari, constituere nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.* Per quam clausulam creatio censuum personalium prorsus excluditur, ut observat Molin. *disput. 389. num. 3.* præter plures alios recentos *sup. num. 27.* Et quamquam ea constitutio alicubi vim coarctivam non obtinuerit (quod absque controversia non est, de qua Leonard. *de usur. q. 44.*) ubique tamen directivam oportet ut habeat.

Verf. Quod item diximus.

Pro his adire potes quos cumulavi *sup. n. 39.* 57 illi etenim licita impositione census personalis acriter disputarunt, utrinque rationibus discussis. Nos sanè D. Covar. consilium amplexi, vel propter majorem cautionem, vel propter conscientiæ securitatem ab hujusmodi contractibus abstinemus, census in rebus immobilibus, aut quæ pro immobilibus habentur, constituentes.

Verf. Queritur deinde.

De hac quæstione ante omnes videndus Cencius 58 *de censib. quæst. 80.* de qua suo loco inferius agendum.

Ad Num. 7.

Creditor hypothecarius agere valet in solidum 59 pro eo quod sibi debetur adversus possessorem cuiusque rei ex obligatis. Idem juris habet in eum, qui partem rei hypothecatam possidet Cencius *sup. n. 10.* Merlin. *de pign. lib. 5. q. 59. num. 1.* Negulant. *cod. tract. part. 2. memb. 4. n. 160.* Leonard. *de usur. q. 97. n. 19.* Ant. Fab. *in Cod. tit. commun. de legat. definit. 1. n. 1.* Mantic. *de tacit. convent. lib. 11. tit. 17. n. 15.* Pacif. *de Salvian. interdict. inspect. 3. cap. 4. n. 280.* Felician. *cum multis sup. lib. 3. cap. 4. n. 11.*

Nec liberabitur possessor offerens hypothecatam 60 rei æstimationem, si ea non sufficiat ad totius crediti exsolutionem, ut ex aliis observavimus *sup. lib. 1. cap. 8. num. 18.* ubi *ex n. 7.* fusè de tertio possessore, qui melioramenta adjecit: & pro hoc iudicatum refert Arias de Mesa *var. lib. 1. cap. 49.*

Principalis conclusio eam patitur restrictio- 61 nem, ut non procedat in legatario, qui etsi bona testatoris habeat obligata, nequibit agere in solidum contra unum ex hæredibus, etsi res hæreditatis possideat; sed pro portione hæreditaria quemque debet convenire, nisi res certa relicta sit ex bonis defuncti; nam ejus possessor eandem tradere compelletur. Mantic. *num. 14.* Merlin. *num. 6.* Leonard. *ubi proxime, & num. 22.* id rectè extendit ad tertium possessorem ab hærede causam habentem, qui non tenebitur nisi quatenus auctor suus teneretur possidens.

Ibi: *Sed quia hypotheca, quæ deducitur.*

Species de qua quæritur, ita se habet: Ven- 62 didit quidam censum triginta aureorum in singulos annos, quem imposuit super tribus suis ædibus, quas deinceps cum suo onere alienavit, ita ut

ut ad tres diversos dominos pervenerint; ambigitur an dominus census valeat quemque ex his tertius possessoribus convenire pro triginta annis, vel decem à singulis exigere? D. Covar. docet, in solidum agi non posse, sed pro rata respectu æstimationis domus, quam quisque possidet. Assistentur Rebelle, *de obligat. justit. lib. 10. q. 6. num. 2.* Bonacina *in Summa, tractatu de contract. disputat. 3. quæst. 4. punct. unic. num. 37. versic. Tertio, Vrsill. ad Afflict. decis. 153. num. 5.* Redoan. *de rebus Eccles. non alien. rubric. de constit. cens. num. 69.* & alii apud Cenc. *sup. num. 3.* & Felician. *de censib. lib. 3. cap. 4. n. 11.*

63 Quæ sententia ex Bulla Pii V. est omnino tenenda, ubi recepta probetur; nam dum constitutio jubet, ut re extincta, aut ex parte perempta, census pereat, vel minuat, apparet res censui non subjici in solidum, sed partialiter, pro modo fructuum quos quæque ferre solet; ideo si super tribus domibus census collocaretur, unâ dirutâ, tertia pars reddituum amitteretur. Unde tertius possessor conveniri non poterit, nisi pro domo quam detinet, cum in solidum non foret obligata. Aliam rationem ex Ioan. Bapt. Mad. transcripsit Cenc. *loco cit.*

Ibi: *Non inficior opinionem.*

64 Quod possessor partis rei subjectæ censui, vel unus ex pluribus ita obligatis teneatur in solidum ad reddituum solutionem, ac census recognitionem, contra nostrum Præsidentem absolute tuerentur Molin. *de justit. & jur. disput. 383. num. 9.* Lessius *cod. tract. lib. 2. cap. 22. num. 89.* Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 7. num. 2.* Azeved. *in l. 1. num. 15. tit. 15. lib. 5. Rccopil. Navar. de usur. num. 114.* Avend. *de censibus, cap. 96. num. 14.* Felician. *codem tract. tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 11.* Valasc. *de jur. emphyt. q. 32. n. 15.* Roder. *de ann. redditib. lib. 2. q. 9. num. 60.* Gratian. *disceptat. cap. 141. ex num. 3.* non paucis prætermisissis, quos referunt Felician. Avend. Roder. & Cenc. *d. q. 80. num. 1.* qui ita distinguit, ut creditor si egerit actionem personali in rem scripta ad reddituum exactionem, non valeat in solidum convenire; fecus si hypothecaria. Vide eum *num. 7.* & consentientem Merlin. *sup. d. q. 59. n. 7. cum seqq.*

Ibi: *Ideo in praxi apud Hispanos.*

65 Adeo usu in Hispania receptum est, ut censuista agere valeat in solidum contra possessorem cuiusque rei ex obnoxiiis censui, aut partim, ut in instrumentis ejusmodi clausula communiter adjiciatur; *Censuario promittente res non dividere inter diversos possessores.*

Ad Num 8.

66 Hæc resolutio, & distinctionis pars tutò procedit juxta communem sententiam, de qua *sup. num. 59.* An possit se tueri possessor rei generaliter obligatæ exceptione, *l. 2. C. de pignor. prædixi n. 47.*

Verum distinctio D. Covar. inter res censui subjectas, & alia bona censuarii generaliter obligata, locum in Hispania nequit habere, ubi ex stylo census super bonis omnibus, ac specialiter super fundo certo, vel æde imponitur, atque ita pariformiter cuncta obligantur, quod ipse Præsides noster *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

prædocuit *sup. n. 5. vers. Quarto si contractum*, ubi inquit, in re censui specialiter supposita contrahi hypothecam accessoriam actionis personalis pro securitate census, sicut cætera bona, quæ generaliter solent obligari; unde diversum jus constitui non debet respectu tertii possessoris, si à census domino conveniatur.

Ad hæc licet teneamus, per census constitu- 67 tionem nullam contrahi in re censu oneratâ hypothecam, ut non pauci sentiunt, adhuc distinctio tradita non est excipienda; nam prædium in quo census collocatur, cum persistat plenè in dominio censuarii, generali bonorum hypothecæ subjicitur, ex qua generali hypotheca, etiam regulari agens creditor poterit in solidum pro redditibus possessorem partis rerum censu specialiter affectarum convenire, maxime cum in istis plus juris quam in cæteris habere censetur, ut agnoscunt communiter omnes.

Illud tandem in hoc tractatu observatione di- 68 gnum existimo, ne circa præmissa quid ambiguitatis occurrat lecturo, quod omnes agnoscunt, venditorem census personali actione teneri ad reddituum solutionem: dissensus tamen iste inter Scribentes versatur, quidam etenim, ut D. Covar. *ubi proxime*, ac non pauci quos refert, & sequitur Felician. *tom. 2. lib. 1. cap. 8. n. 17. & tom. 1. c. 4. n. 4. & cap. 8. n. 19.* opinantur, ex natura contractus censualis actionem personalem principaliter per se stare, ac sic independentem à fundo, in quo census collocatur, ut hoc perempto, illa persistat quæ censuarius ad reddituum pensionem possit conveniri. Alii contra sentiunt, scilicet eam actionem accessoriam esse ad jus reale, quod emptor in æde, aut prædio destinato quæsit, ut explicuimus, Authoribus laudatis, *sup. n. 40.* quibus etiam seclusâ Pianâ constitutione assentior, etsi Felicianus *d. cap. 8. n. 17.* arguat temeritatis iudices qui hanc sententiam elegerint: quod an temerè sit assertum, alii decernent. Mihi autem videtur censuarium teneri actione personali, ut debitorem quantitatis reddituum respectu certæ speciei, hoc est fundi, vel domus censu affectæ; ideo juxta communes Juris regulas, perempta specie liberatur, ut observavi *Præctiar. cap. 28. n. 39.*

Similiter animadvertere oportet, quod censum 69 redimere potest præter censuarium, correum, & fidejussorem extraneus quilibet, etsi census dominus contradicat, ut fert communis sententia, quam tenent Cencius *de censib. q. 105. n. 4.* Avend. *cod. tract. cap. 106. n. 6.* Carleval. *de judic. disput. 35 n. 25.* Roder. *de ann. reddit. lib. 2. q. 16. n. 6.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 4. cap. 16. n. 6.* Nihilominus contrarium non semel per Rotam decisum testatur Cencius *sup. n. 1.* quod Bullâ Pii V. comprobari videtur, ut idem adnotat.

Et quidem præfatæ decisiones Rotæ non carent 70 validis fundamentis. Primum, quia per census impositionem vera venditio contrahitur, ac emptor acquirit jus percipiendi annuam pensionem pro pretio, quod numerat. Cenc. *q. 35. n. 4.* D. Covar. *hoc cap. n. 2. vers. Secundo hos annos, & vers. Non oberunt huic.* P. Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 383. per tot.* ideo alcavalam debere, inquit ipse *disp. 384. n. 1.* quod jus quæsitum vendere iterum emptor compelli non potest, ut cum pluribus tradidi infra, *cap. 14. n. 1.* Nec ex facultate redimendi in contractu censuali concessa venditori, quæ nihil est aliud, quam pactum retrovendendi jus illud ad annuos redditus percipiendum, Molin. *d. disputat. 384.*

num. 3. oritur obligatio, quæ extraneus redemptor juvari possit; nam cum sit personalis ex contractu, coheret personæ censuarii, sine cuius cessione, aut mandato nullus uti permittitur illa, unde ut sine actione comparens in iudicio, audiri non debet, ut notatur infra, cap. 19. n. 28.

71 Secundum, alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri, ut prædixi sup. n. 49. quod contingit extraneo censum redimente; fit enim deterior conditio domini census, qui rem suam alienare cogitur, & redditibus pecuniæ carere; censuarii, quia ut docent Carleval. sup. num. 26. cum Roderico, quem refert, censu redempto, ille actione negotiorum gestorum tenetur redemptori solvere sortem, quam nunquam reddere domino census invitus compelleretur, sicut probat Cencius q. 106. à princ. & ita verum est, ut nec valeat pactio, quod domino census liceat pretium reperere, ut observatur infra, cap. 9. num. 22. postetque commodius fore censuario pensionem annuam solvere, quam ingentem pecuniæ quantitatem quærere, unde forte ad distractionem fundi, vel domus, super qua census erat constitutus, deveniret, etiam si ut Rodericus, ac Carlevalius volunt, induciæ debitori præstentur, ut commodè solvat, cum tandem sit sortem soluturus.

72 Tertium, communis opinio contraria eâ innititur potissimâ ratione, quod sicut quisque potest solvens creditori etiam invito liberare debitorem utique renuentem, l. Solvendo 41. de negot. gest. l. Solutionem 23. & ibi Gloss. de solut. princip. Instit. quibus modis tollit. oblig. l. 3. tit. 14. part. 5. ita similiter extraneus quilibet, etiam censuario, & domino census invitis, per redemptionem censum extinguere, ac debitorem liberare permittitur.

73 Verum harum legum decisio, quæ de creditore loquuntur, nequaquam census domino adaptari potest, qui quoad sortem, & pecuniam, qua in pretium tradidit, nec est, nec dici potest creditor. Salgad. Labyrinth. creditor. p. 1. cap. 22. n. 10. & patet, nam ex natura contractus, imposito censu, nulla superest emptori facultas repetendi, ut latè probat Cenc. d. q. 106. & à nemine dubitatur; imò si aliud expressim convenerit, pactum non sustinebitur, sicuti adnotatur infra, hoc lib. cap. 9. n. 22. ubi plures. Cum ergo verba legum non comprehendant census dominum, nec earum dispositio eidem poterit convenire, l. 4 §. Toties, de damn. infect. Guttier. Canonic. lib. 2. cap. 15. n. 127. Escobar de ratioc. cap. 28. n. 27. Bobad. Polit. lib. 5. cap. 1. n. 127. Argel. de acquir. possess. q. 8. art. 11. n. 9. Barbosa cum pluribus axiom. 136. n. 8.

74 Nec per extensionem præfatæ leges possunt censuistam comprehendere, quæ nullatenus admittuntur ubi diversitas rationis apparet; nam ubi diversa ratio, diversa debet esse juris dispositio, l. Si ita 16. de manum. testam. l. Inter stipulantem 83. §. Sacram, de verb. oblig. Barbosa cum aliis axiom. 197. n. 5. Quanta sit inter creditorem, & censuistam differentia, ex præmissis constat; ille enim accipiens solutionem nihil de patrimonio alienat, imò pecuniæ, quæ carebat, dominum quærit, per quod meliorem suam facit conditionem, cum utilius sit rem consequi, quam actionem conservare, l. Is qui 25. de rei vend. l. Minus 205. de reg. jur. Glossa in l. Qui actionem, eod. tit. Unde nullam conditionem proponere valet creditor, ne liberetur debitor, cum illius nihil interfit, quod sibi debetur ab hoc, vel ab alio percipere. At cen-

suista per redemptionem compellitur retrovendere jus proprium recipiendi annuam quantitatem, quod illi commodius est, quam pretium habere; alioqui censum non emisset, unde justam causam habet, ut non admittat extraneum ad census redemptionem?

Ad hæc etiam inspectâ debitoris personâ ratio diversitatis apparet; nam per redemptionem census licet liberationem consequatur à reddituum pensione, aliàs gravatur, dum ad fortis solutionem altringitur, sicut prænotatur sup. n. 71. sed qui certam debet quantitatem, nullatenus oneratur, cum eadem obligatione pro eo solventi teneatur, ac erat astrictus primo creditori, nec ipsius conditio deterior facta est.

Ex quibus dubia redditur communis conclusio, quæ extraneum admittit ad census redemptionem. Verum mihi videbatur sic distinguendum, ut si debitore sciente, & non contradicente extraneus redimere censum velit, audiatur; non sic quoties ille ignoret, aut refragetur, utrumque propriis rationibus: etenim ubi censuarius nec tacite, nec expressè consentit, militant quæ antea expendebamus contra communem; sed accedente assensu censuarii, omnia cessant omnino, quoniam huic scienti, & non contradicenti nulla fit injuria, quanquam sentiat incommodum ex redemptione, cap. Scienti 27. de reg. jur. in 6. l. Cum donationis 34. C. de transact. l. 1. §. Usque adeò, de injur. & ex hac taciturnitate tacitum mandatum inducitur, argumento legis Semper qui non prohibet 61. de reg. jur. cujus præsumpti mandati virtute extraneus jure compellit censuistam ad retrovencionem ex pacto inito cum censuario, sicut mandatarius posset. Igitur ut communis procedat opinio, scientiâ, & patientiâ censuarii opus erit.

SUMMARIUM.

- 1 Pactum legis commissoria, quod in pignoribus prohibetur, in contractu venditionis approbatur, & quare.
- 2 Sub qua forma illud in venditionibus adjici solet.
- Verba consueta non sunt de substantia conventionis, nam sufficiunt equipollentia, ibid.
- 3 Ex pacto illo, si pretium die præfixa non numeretur, dominium rei vendita ipso jure ad venditorem redit.
- 4 Opus non est quod interpelletur emptor pro pretio: Restituuntur fructus, sed compensantur. Non debetur gabella.
- 5 De pacto additionis in diem, ac ejus effectu.
- 6 Potest fieri absolute absque temporis præsumptione.
- 7 Ex utroque pacto venditio non resolvitur, nisi venditori placuerit.
- 8 Ex pacto additionis in diem fructus cedunt venditori, resolutio contractus.
- 9 Limitatur si emptor pretium solvisset, & de jure communi venditor usuras præstabit, ut fructus percipiat, & n. 10. & 11.
- 10 Ut dominium redeat absque traditione in venditorem ex prædictis pactis, debent in ipso contractu adjici, non ex intervallo.
- 11 Sunt etiam concipienda verbis directis; nam si obliquis, traditione opus erit, ut dominium regrediatur.

14 Quoad

- 14 Quoad gabellam multum interest, an illa pactiones adjiciantur verbis directis, ac in continenti, vel obliquis, & ex intervallo.
- 15 Utrum quando non revertitur ipso jure dominium ad venditorem, sed media traditione, emptor fructus perceptos retineat?
- 16 An ex pacto additionis in diem verbis obliquis concepto, revertatur ipso jure dominium ad venditorem?
- 17 De pacto retrovendendi, remissivè.
- 18 Utrum ex pacto retrovendendi verbis directis expresso, revertatur dominium ad primum venditorem sine traditione? & n. 19. & 20.
- 21 Ex pacto retrovendendi si dissolvatur contractus, gabella debetur, & an una, vel duplex.
- 22 Ex pacto retrovendendi non competit rem iterum ementi actio realis utilis, nec utile dominium quaritur sine traditione, sed solum datur actio personalis ad rem.
- 23 Ex pacto retrovendendi nulla in tertium rei vendita possessorem competit actio.
- 24 Quid si adjiciatur pactum de non alienando, & hypotheca.
- 25 Quid si contractus firmeret juramento?
- 26 Si pactum retrovendendi per verba directa exprimitur, tertius possessor potest conveniri.
- 27 Pactum quod restituo pretio res sit inempta, non est retrovendendi.
- 28 Pactum retrovendendi est licitum, tam in favorem vendentis, quam emptoris.
- 29 Num modicitas pretii cum pacto retrovendendi absque alia præsumptione efficiat contractum censeri feneratorium? & num. seq.
- 30 De intellectu capitis Ad nostram, de empt. & vendit.
- 31 Pactum retrovendendi, cum limitatione ut non liceat redimere intra certum tempus, an reddat contractum usurarium? & n. 49. & 50.
- 32 Pactum retrovendendi an differat à conventionem, quod emptor pretio restituito, rem retradere teneatur, & num. seq.
- 33 In foro interno contractus ex conjecturis non censetur usurarius, nisi aliàs iniquus existat, cum restitutionis gravamine.
- 34 Ubi triplex reperitur conjectura, scilicet pactum retrovendendi, modicitas pretii, ac consuetudo feneratori, contractus debet usurarius declarari, allas id iudicis arbitrio relinquitur.
- 35 Utrum conclusio proxima procedat, si res infructifera vendatur, & qua solum delectamento deservit? & num. 39.
- 36 Ad judicandum an contractus sit usurarius, maxime attendenda qualitas contrahentis.
- 37 In datione in solutum an ex pacto retrovendendi, & aliis conjecturis usura præsumatur.
- 38 Ad dignoscendam pretii modicitatem, ubi intervenit pactum retrovendendi, æstimatio rei propter illud notabiliter minui debet.
- 39 Pactum retrovendendi in census contractu non solum permissum est, sed & præceptum.
- 40 Lex 4. tit. 6. lib. 8. Recopilat. declaratur, & num. 45.
- 41 Num liceat censum emere cum pacto, quod nisi intra certum tempus redimatur, maneat perpetuo irredimibilis, & num. 47.
- 42 Ad Granatensis Prætorii decisionem de censibus ratio ex P. Molina redditur.
- 43 Utrum in emptione census redimibilis pacisci liceat, ut intra certum tempus venditor redimere non valeat? & num. seq.

- 53 Ex Bullâ Pii V. omnia pacta, quæ restringant redimendi facultatem, à census contractu rejiciuntur, ipso subsistente.
- 54 Distinctio D. Covar. circa pacta restringentia redimendi facultatem.
- 55 Bullâ Pii V. in Hispania non est recepta, & quid apud nos observandum quoad pactum restringens redimendi facultatem.

CAPUT VIII.

Ad Num. 1.

Pactum legis commissoria si in contractu pignoratario adjiciatur, est omnino vetitum, de quo sup. cap. ex num. 62. Sed in venditionibus omni jure sustinetur, l. 38. tit. 5. p. 5. l. 2. & per totam de leg. commissor. l. 1. C. de pact. int. empt. & vendit. glossa verb. Memoriam, in l. ult. C. de pact. pignor. Leotard. de usur. quest. 69. n. 2. Hermosill. in l. 41. num. 26. tit. 5. part. 5. Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 123. num. 6. Barbosa collect. cap. Significante, num. 2. 3. de pignor. ubi hujus diversæ dispositionis reddit rationem quæ, ni fallor, congrua non videtur, quatenus inquit, commissoriam legem in venditionibus admitti, quia justum pretium intervenit; nam approbatio ejus pacti aliunde provenit, ex æquitate scilicet, quæ in eo versatur, ne venditor & re sua, & pretio careat, emptore utrumque retinente; ideo justè convenit, ut pretio intra tempus concessum ad solutionem non numerato, res vendita suo domino pristino cedat. In pignoribus verò sub eadem pactione lateret iniqua creditorum, seu feneratorum avaritia, dum pignora pro credita pecunia ad diem præscriptum non exhibita usurpabant cum ingenti debitorum læsione, de qua & aliis rationibus D. Covar. d. cap. 2. num. 8. & ibi per me laudati, n. 78.

Ejusmodi pactum ita concipiebatur, ut si pretium intra annum, aut biennium non exsolveretur, res foret inempta, l. 2. 4. & 5. de leg. commissor. d. l. 38. partit. ubi Greg. Lop. gloss. 3. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 30. Ant. Fab. ratioc. ad l. 1. de lege commissor. Hæc tamen verba, ut docet D. Covar. non ita sunt de forma hujus pacti, ut aliis equipollentibus suppleri non possint, modò directa sint, & apta ad resolvendum ipso jure contractum, Fab. sup. in l. 2. de leg. commissor. Greg. Lop. ubi proximè, Caldas Percyra in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate, num. 53. C. de in integ. restit. Hermosill. in l. 38. num. 8. tit. 5. p. 5. Molin. de just. & jur. disp. 378. n. 9.

Hujus pactionis effectus talis est, ut si emptor statuta die pretium non exhibeat, dominium rei venditæ absque traditione ad venditorem legis ministerio revertatur. Gregor. Lop. & Ant. Gom. ubi proximè, Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de empt. num. 23. vers. Contra conclusionem, Hermosill. n. 7. Merlin. d. q. 123. num. 2. Mantica. de tacit. convent. lib. 4. tit. 29. num. 22. Morla Empor. Jur. tit. 9. quest. 14. num. 6. Petr. Greg. Syntagm. lib. 25. cap. 17. num. 11. Matienz. in l. 7. gloss. 3. num. 21. tit. 11. lib. 5. Recop. Percyra sup. n. 55. Negufant. de pignor. part. 4. princ. num. 1. Cujac. lib. 2. repons. Scavol. in l. 6. de leg. commissor. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 2. quam conclusionem probant lex ultima de leg. commissor. lex Commissoria 4. C. de pact. int. empt. & vendit. et si dissentiat Fab. in ratioc. ad l. Si quis hac, de rei venditæ.

4 Ut dominium ad venditorem redeat, opus non est quod præcedat interpellatio, l. Si fundus 4. §. Marcellus, de l. commiss. ubi Fab. in ration. Pichard. disp. de mora, n. 200. Vvesembec. in paratit. ff. de leg. commiss. Non solum rem vendicat venditor, sed etiam fructus ex ea per emptorem perceptos consequitur, d. l. Si fundus, d. l. 38. Part. Guttier. de gabell. quæst. 10. num. 13. Scaccia de commerc. §. 1. quæst. 1. num. 483. Felician. num. 5. qui tamen cum parte pretii soluta, seu arrhis compensantur; nam hæc lucratur venditor, dict. l. Partit. dict. l. 4. §. 1. Petr. Gregor. sup. num. 10. Fab. in d. §. 1. Resoluto contractu, gabella nulla debetur, & exacta est restituenda. Latè Guttier. cum pluribus, sup. num. 10. Molin. à num. 11. ubi Ant. Gom. refutat, Lassarte de decim. vendit. cap. 14. ex num. 20. Idem docent si ex pacto adjectionis in diem venditio evanescat. Vide Molin. n. 16.

Ibi: Pactum autem additionis in diem.

5 Forma pacti additionis in diem traditur in l. 1. de die in diem addit. l. 40. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. & Hermof. qui latè de hujusmodi pacto agit plures referens: & ex hac conventionione, si resolvatur contractus, alio meliorem conditionem venditore afferente, dominium jure ipso ab emptore, ac priori domino cedit, l. Si quis hac lege 42. de rei vindicat. l. Si ex duobus 6. §. 1. de in diem addit. Molin. de just. & jur. disp. 378. num. 7. vers. Tertio conveniunt, Hermof. in d. l. 40. n. 2. 3. Felician. sup. n. 2. Matienz d. gloss. 3. 21. Pereyra n. 56. Mantic. de tacit. & amb. convent. lib. 4. tit. 28. num. 11. Nihilominus sunt qui dissentiant arbitantes, nec in hoc, nec in pacto legis commissoriae dominium ad venditorem absque traditione reverti, ut Ant. Fab. sup. & in ration. ad l. Si ex duobus, §. Sed & Marcellus, de in diem addit. Menchac. usufrequent. cap. 69. Sed communis est tenenda.

6 Pactum istud sustinebitur, etsi absolutè, nullo tempore præfinito concipiatur, atque ita quando-cunque meliore allata conditione contractus resolvatur. Gregor. Lop. in d. l. 40. Partit. gloss. 2. ubi Hermosill. num. 9. quicquid senserit Guttier. sup. num. 23. in fin.

7 Ex utroque pacto ita demùm resolutio contractus contingit; si venditori placuerit, nec licebit, hoc invito, emptori resilire, etsi casus resolutionis advenerit, l. Sabinus 12. de in diem addit. l. 2. de leg. commiss. ubi Ant. Fab. in ration. Petr. Gregor. d. cap. 17. num. 7. quod limitat si aliud convenerit, ex d. l. Sabinus. Regulariter enim omne pactum contractus resolutivum subintelligitur, si placuerit illi, cujus favore adjectum constat. Cancr. variar. part. 1. cap. 13. num. 89. Cencius decis. 198. num. 18. & decis. 452. num. 3. Ant. Fab. ration. ad d. l. 2.

8 Si venditio resolvatur ex pacto additionis in diem, emptor tam rem, quam fructus reddere compelletur, qui non transeunt in emptorem secundum, sed venditoris lucro cedunt, l. Item quod dictum 9. l. Si venditor 17. §. ult. de in diem addit. l. Valerius 50. de jur. fisc. l. 40. tit. 5. p. 5. Molin. sup. num. 7. Cencius de censib. quæst. 60. num. 32. Petr. Gregor. num. 6. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 5. Hermof. cum pluribus in l. 38. num. 17. tit. 5. p. 5.

9 Sed opportunè quaeritur, si primus emptor pretium numeret, utrum fructus retinere valeat in usurarium compensationem? Et mihi affirmativè

respondendum videtur, ex l. Curabit 5. C. de action. empt. cujus æquitas locum sibi vendicat in cunctis conventionibus, ubi eadem ratio militat, ut prænotatur sup. cap. 4. num. 5. nam emptor restitutus fructibus, & illis careret, & utilitate pecuniæ in pretium traditæ venditori, qui utroque commòdo potiretur. Præterea ut inter contrahentes fervetur æqualitas, sicut emptor rem cum fructibus restituere jubetur, ita & venditor pretium cum usuris quæ jure communi licebant, reddere debet.

His accedit, quod resolutio contractu per 10 pactum istud, perinde est ac si nunquam intercessisset: quo igitur jure, aut titulo interusurium lucrabitur venditor? Ad idem conducit quod jam tradidimus de pacto legis commissoriae, ex quo emptor fructus non restituit, si venditor arrhas, vel partem pretii acceperit, quam compensationem introduxit humanitas, l. 38. tit. 5. p. 5. l. Si fundus 4. §. 1. de leg. commiss. quæ favet apertius ei, qui ex pacto additionis fructus cogitur restituere; ille enim dignus est poena ob fractam fidem, & non impletum contractum: huic nihil culpæ imputari potest, quod alio plus offerente, venditio resolvatur, imò hoc in ipsius odium, & læsionem fit. Ita tenet glossa in l. Item quod 9. de in diem addition.

Igitur agenti venditori ad fructus opponere poterit emptor de usuris pecuniæ pretii nomine traditæ, ex d. l. Curabit, quæ cum sint compensatoriae, nec Jure Canonico prohibentur, sicut prænotavi sup. cap. 4. num. 6. Sed quomodo computabuntur hujusmodi usuræ, quæ hodie modum legitimum non habent, sicut de Jure Civili? Judex arbitrabitur juxta regionis consuetudinem quantum pecunia in licita, & frequenti negotiatione collocata reddere possit. Aut emptor tantam portionem ex fructibus retinebit, quantum partem pretii numeravit, ita ut si integrum pretium tradidisset, nullos fructus restituere teneatur, ut in simili ex D. Covar. prædixi d. cap. 4. num. 55. & 56.

Vers. Hac vero conclusio.

Ut dominium ex illis pactionibus, dissoluto 12 contractu, sine traditione in venditorem abeat secundum jam præmissa, necesse est ut in ipso actu contractæ venditionis pactum resolutivum adjiciatur; nam si ex intervallo sit additum, traditio desideratur, Mantic. de tacit. convent. lib. 4. tit. 28. n. 12. & tit. 29. n. 24. Molin. d. disp. 378. num. 10. Gregor. Lop. in l. 38. gloss. 3. tit. 5. p. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 30. Hermof. in d. l. 38. Partit. num. 10. & in l. 40. num. 5. eod. tit. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. n. 2. Pereyra in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate, n. 56. C. de in integ. restitutione. Morla Empor. Jur. tit. 9. quæst. 14. num. 6. Trentacinq. lib. 3. tit. de emptione. resol. 10. num. 24. Matienz. in l. 7. gloss. 3. num. 21. tit. 11. lib. 5. Recop. Vide inferius, num. 14. ubi de gabella.

Vers. Secundò, eadem conclusio.

Ut præfatus subsequatur effectus, pacta verbis 13 directis sunt concipienda; nam si exprimentur obliquis, venditor sine traditione non recuperabit dominium, Mantic. d. tit. 28. num. 13. & tit. 29. num. 25. Molin. num. 9. Felician. num. 6. Pereyra num. 54.

num. 54. Trentacinq. num. 23. vers. Contra conclusionem, Hermof. in d. l. 38. num. 6. Ant. Gom. Mathienz. Morla ubi proximè.

14 Quoties pactum resolutivum apponitur ex intervallo, aut verbis obliquis, ut si diceretur, Rex restituatur, revertatur, recedatur ab emptione, gabella exigetur, etsi contractus dissolvatur. Molin. num. 11. Guttier. de gabell. quæst. 10. num. 11. 12. Mathienz. ubi sup. licet aliud sit quando verbis directis pacta ea adjiciantur in continenti, ut prædiximus sup. num. 4. quod discrimen observat cum aliis Hermof. in l. 40. a n. 25. tit. 5. p. 5.

15 Dubium est, an quod de fructuum restitutione prænotatur sup. num. 8. obtineat ubi pacta resolutiva obliquis verbis exprimentur? Molin. d. disp. 378. num. 9. in fin. negativè resolvit, scilicet emptorem fructus interim percepto lucrari: nec restituere venditori cogendum. Dissentit Scaccia de commerc. §. 1. quæst. 1. num. 483. quem sequitur Hermof. in l. 38. num. 17. tit. 5. p. 5. & illis accedo existimans, quoad fructuum restitutionem nihil interesse, quod pacifcentes obliquis, vel directis utantur verbis; nam fructus, ut accessorii naturam, ac conditionem rei venditæ sequi debent, ut simul venditori reddantur, argumento capituli Accessorium 42. de reg. jur. in 6. l. Etiam 8. C. de jur. dor. nec ulla inter rem, & fructus diversitatis ratio reperitur, quia eam, sicut illos revocabiliter emptor acquisivit: nec æquitas patitur, quod iste fructus lucretur, qui nihil impedit ratione contractus qui dissolvitur. Alioqui si emptor sumptus fecerit necessarios in re vendita, fructus quoad concurrentem quantitatem retinebit: imò si non sufficiant, pro residuo agere poterit, l. Imperator 19. de in diem addit. ubi Ant. Fab. in ration.

At in pacto additionis in diem.

16 Resolutioni traditæ n. 13. objicitur lex Si quis hac 42. de rei vindicat. ex qua probari videtur in pacto additionis in diem verbis obliquis inito transferri dominium absque traditione in venditorem, resolutio contractu, & hoc placet D. Covar. Mantic. de tacit. convent. lib. 4. tit. 28. num. 14. & 15. Molin. num. 9. Felician. ubi proximè. Nihilominus à contraria sententia recedere non oportet; textum enim in d. l. Si quis hac, rectè Bartolus intelligit, cujus interpretatio nulla urgenti ratione impugnatur. Præterea Ant. Fab. in ration. ibi opinatur singulariter dominium ex conventionione ab emptore abiisse, sed ad venditorem ante traditionem non pervenisse: ipse tamen absolutè loquitur, sive directis, sive obliquis verbis pactum concipiatur, quia sentit nullo modo dominium ad venditorem, nisi traditione reverti posse.

Ad Num. 2.

17 De pacto retrovendendi sufficere consulere Mantic. de tacit. convention. lib. 4. tit. 31. & 32. Molin. de just. & jur. disp. 374. cum seqq. Hermof. in l. 42. tit. 5. part. 5. apud quem plurimi, & apud Barbof. collect. l. 2. num. 2. C. de pact. in emptor.

18 Est insignis controversia, utrum scilicet ex eo pacto retrovendendi, pretio oblato, seu restituito per venditorem, ad ipsum rei venditæ dominium, nulla interveniente traditione revertatur? De qua fusè, utrinque rationibus allatis, Mantic. tit. 32. ex num. 44. Morla Empor. Jur. tit. 9. quæst. 14. Hermof. sup. gloss. 7. n. 2. cum seqq. Fachin. controv.

lib. 2. cap. 15. Ex his constat triplicem reperiri sententiam. Prima omnino traditionem postulat, quam plerique tuentur, quos cogerunt Mantic. num. 45. Morl. num. 9. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 3. Hermof. sup. num. 2. Barbof. num. 48. quibus jungendi Gregor. Lop. in d. l. 42. Partit. gloss. 7. Ant. Fab. in ration. ad l. Si quis hac, de rei vendic. & l. Si cum venderet, de pignorat. action. Mathienz. in l. 7. gloss. 3. num. 22. tit. 11. lib. 5. Recop. Molin. disp. 374. n. 9.

Secunda omnino opposita docet, ex conventio- 19 ne retrovendendi dominium regredi, pretio reddito, ad primum venditorem ipso jure absque admittulo traditionis. Ita tenuere quos referunt Mantic. num. 44. Hermof. num. 3. Morl. num. 8. Barbof. num. 49. Tertia præcedentes distinctione concordat, ut prior vera sit quoties verbis obliquis pacifcitur: posterior, si directis. Hanc tertiam cum plurimis sustinent Mantica num. 63. cum seqq. Hermof. num. 4. Morla num. 11. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 3. & Fachin. sup. vers. Tertia est sententia, Barbof. num. 50. & hanc D. Covar. amplectitur. Ubi verba ita sunt ambigua, ut discerni nequeat, an sint obliqua, vel directa, pro obliquis habentur quoad effectus Juris. Mathienz. in d. gloss. 3. n. 21. Mantic. num. 62.

Huic distinctioni objicitur, quod etsi verbis 20 directis utantur contrahentes, non idèd dominium translatio sine traditione subsequetur; nam non pauci opinantur, specialiter hoc inductum in pacto additionis in diem, & legis commissoriae, quod aliis pactionibus commune non est, quibus nulla lege talis tribuitur effectus. Verum alii dissentiunt, asserentes id generaliter admittendum, quoties convenerit inter contrahentes, ut contractus casu resolutionis adveniente, pro infecto, & irrito à principio habeatur, de qua controversia Hermof. in l. 38. num. 9. tit. 5. p. 5. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de emptione, resol. 10. num. 23. & in specie Mantic. num. 53. & 69. qui specialitatem inficiantur, cujus ratio congrua non redditur, quare locus erit extensioni, ex regula legis Non possunt, cum seq. ff. de legib. quo admisso, securè procedit opinio tertia, quæ distinxit.

Licet hæc ita sint, quoad gabellam communiter 21 placet deberi ex venditione cum pacto retrovendendi, etiam verbis directis concepto, etsi contractus resolvatur: quod tradunt iidem Interpretes, qui aliud in pacto legis commissoriae, ac in diem additionis tenuerunt, ut Guttier. de gabell. q. 10. n. 28. Mathienz. d. gloss. 3. n. 22. Hermof. in l. 40. num. 25. & in l. 42. gloss. 9. num. 23. tit. 5. part. 5. Parlador. quotidian. lib. 1. cap. 3. num. 3. & 9. ubi rationes reddit, quibus aliam adjicere deductam ex Guttier. d. cap. 10. num. 13. ubi Authoris damnati refert opinionem. Igitur eam differentiam constituo, nam pactum legis commissoriae, aut additionis in diem regulariter ad breve tempus restringitur, unde gabella eo claspò facile exigetur, aut si soluta fuerit poterit restitui: at pactum retrovendendi sæpe in perpetuum, vel in longum terminum confertur, qua ratione tamdiu jus fisci non debet esse in suspenso, cui fraus per dilationem fieri posset. Quod autem ex pacto retrovendendi, etsi resolvatur contractus, de prima tantum gabella debeatur venditione, nisi ex intervallo pactum adjiciatur, docent omnes, ut videre est apud nuper laudatos, & alios quos congerit Hermof. in d. l. 42. num. 21. dissentiente Pichard. in §. Actionum, quæst. 8. num. 17. Inst. de action. qui

qui duplici gabella onerat contrahentes cui concessit Morla *Empor. Jur. tit. 9. q. 14. in fin.*

Ad Num. 3.

22 Veniã tanti Præsidiis verius est, ac receptius, ex pacto retrovendendi nec utile dominium transferri sine traditione, nec utilem in rem actionem dari: & ita sentiunt communiter illi quorum in proxima disceptatione meminimus n. 18. & quos recenset Morla num. 9. Alioqui si concederetur ex tali pacto utilis actio, ut quid Interpretes distinctionem inter verba directa, & obliqua excogitarent, cum inter actionem directam, & utilem quoad effectum vindicationis nihil interfit; unde frustra tam acriter disceptarem de re inutili in veritate: quid enim interest, quod res vendita directã, vel utili actione per venditorem vindicaretur? Nec oberit lex *Si cum venderet* 13. ff. de pignor. action. nam in eo textu nullum est verbum unde colligi possit, quod venditio fieret consentiente debitore à quo nunquam dominium per alienationem recessit: quapropter vindicare pignus poterit actione directã, non virtute pacti retrovenditionis. Hanc & alias interpretationes refert Molin. *disp. 374. num. 10.* Sed si crederemus Ant. Fabro in *ration. ibi.* nulla egeremus; nam ea verba, *Sed & ipse debitor aut vendicare rem poterit, &c.* à Triboniano peperam adjecta profiteretur. Ex pacto ergo retrovenditionis, nisi directis exprimaturs verbis, nec utilis rei vindicatio competit venditori, qui pretium reddit ante traditionem, sed actio solum personalis Molin. num. 9.

Verf. Hic apparet quid.

23 Qui vendidit cum pacto retrovendendi, si pretium reddat, poterit à tertio possessore, etsi hæres emptoris non sit, rem avocare. D. Covar. *hic*, cui accedunt Cancr. *variar. part. 1. cap. 13. num. 103.* & alii, quos laudavit Mantic. *sup. lib. 4. tit. 32. num. 44.* & Hermos. *in l. 42. gloss. 7. num. 3. tit. 5. part. 5.* Hæc sententia præ se fert æquitatem, & ea ratione defenditur, quod ex pacto retrovendendi actio in rem competit venditori. Sed qui hoc inficiantur, consequenter conclusionem impugnant, tenentes pretium possessorem tutum existere, quia actio personalis, quam tantum habet venditor, in eum exerceri nequit, *l. fin. §. fin. de contr. empr. cum aliis per me adductis sup. lib. 1. cap. 8. n. 3.* atque ita huic opinioni subscribere Molin. *ubi proximè*, Gregor. Lop. *in l. 42. gloss. 7. tit. 5. p. 5.* Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. num. 29.* Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 32. num. 64.* Salced. ad Bern. Diaz *reg. 208. limit. 3.* Fachin. *controversiar. lib. 2. cap. 15. verf. Tertia est sententia.* Parlador. *different. 37. num. 12.* & alii quamplures, quos isti referunt, præsertim Mantic. n. 4. & Hermos. *sup. num. 2.*

24 Quam resolutionem communiter limitant Interpretes, si pacto retrovendendi clausula de non alienando jungatur; tunc enim in tertium possessorem venditor agere non prohibetur. Molin. & Ant. Gom. *ubi proximè*, Parlador. num. 13. Sed an simul desideretur hypotheca specialis, aut saltem generalis, videas apud Morl. *Empor. Jur. tit. 9. q. 16. in fin.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de empr. resol. 10. n. 18.* Mantic. *sup. n. 78.* Cancr. *variar. part. 1. cap. 13. num. 103.* Merlin. *de pignor. lib. 2.*

quest. 98. num. 20. præter alios, quos congerit Hermos. num. 5. Quidam pactum de non alienando cum hypotheca speciali rei venditæ requirunt. Alii hypothecam sine alienationis prohibitione sufficere tenent Alii pactum duntaxat de non alienando desiderant. Vide, licet aliud agentes, quæ tradidimus *sup. lib. 2. cap. 19. n. 45.*

25 Etiam quæstionis est, si pactum retrovenditionis roboretur juramento, num tertius possessor à venditore conveniri queat? De qua Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 32. ex num. 80.* & negativè respondet num. 87.

Verf. Sed etsi refellenda foret.

26 Præmissa procedunt ubi pactum retrovendendi initur verbis obliquis, ut communiter fieri solet. Sed si convenerit verbis directis ut restituito pretio res sit inempta, aut contractus pro infecto habeatur, si emptor rem alienaverit, venditori in tertium possessorem competet actio. Gregor. Lop. *in l. 42. tit. 5. part. 5. gloss. 10.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 11.* Morla *d. tit. 9. q. 16. num. 7.* Trentacinq. *sup. num. 21. verf. Secundus est casus*, Fachin. *ubi proximè*, Merlin. *de pignor. lib. 2. quest. 98. num. 15.*

27 Observare placet, quod & alii prius animadvertunt, nempe conventionem quod reddito pretio, res inempta habeatur, & similes, quæ contractum ipso jure à principio resolvunt, improprie pactum retrovendendi directis verbis conceptum vulgò nuncupari, cum hæc pacta inter se realiter distinguantur: imò in terminis ipsi implicatio dignoscitur, ut quid enim retrovenditio, si prima venditio exhibito pretio evanescit ex præfata conventionem, quod res sit inepta? De quo Morl. *d. tit. 9. quest. 14. n. 12. verf. Quovis qua*, Felician. *sup. num. 10.* Cald. Pereyra *in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate*, n. 64. C. de in integr. restitut.

Verf. His sanè explicitis.

28 Pactum retrovendendi ex se licitè in emptionis apponitur contractu. Molin. *sup. disp. 375. num. 2.* Leif. *de just. & jur. lib. 2. cap. 21. n. 113.* Villalob. *Sum. part. 2. tract. 21. diff. 18. num. 2.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 14. num. 2.* Petr. Navarra *de restitut. lib. 5. cap. 2. num. 93.* Felician. *d. cap. 6. num. 12.* Mantic. *sup. d. lib. 4. tit. 31. num. 1.* Hermos. cum plurimis *in l. 42. gloss. 1. n. 4. tit. 5. p. 5.* Ant. Gom. *d. cap. 2. num. 27.* Farinac. *in prax. lib. 5. de falsit. quest. 163. n. 20.* Castill. *controversiar. lib. 1. cap. 25. num. 5.* Azeved. *in l. 4. num. 11. tit. 6. lib. 8. Recopil. & plurimi*, quos dat Barbof. *collect. l. 2. num. 2. C. de pact. int. empror.* Hujus pactiois fit mentio. *Levitici cap. 25. verf. 24. ibi: Unde cuncta regio possessionis vestra sub redemptionis conditione vendetur.* Ubi præceptum imponitur, ut absque pacto retrovendendi possessiones emere non liceat. Hæc quando pactum in favorem venditoris adjicitur; nam etiam pro emptore potest adhiberi, ut re restituta, pretium repetat; sed non frequentatur, quod etiam est licitum. Lessius *ubi proximè*, Trullench. num. 4. Castill. n. 8. Menoch. *lib. 3. praf. 122. num. 16.*

Ibi: Atque admodum opportunè dubitatur.

29 Celebris disputationis est, utrum ex pacto retrovendendi, & pretii modicitate, absque alia conjectura

jectura venditio usuraria præsumatur, ut videre licet apud Hermos. *in d. gloss. 1. num. 25. cum seqq.* qui opiniones refert, & authores recenset. Prima sententia docet, eam duplicem conjecturam usurarum non efficere fœneratitium contractum; nisi fœnerandi consuetudo emptoris probetur. Secunda tenet fœneris præsumptionem oriri ex pacto revendendi, ac pretii exiguitate duntaxat. Tertia distinguit, nam si læsio ultra dimidiam intervenerit, duæ præfate præsumptiones reddunt contractum de usura suspectum; si læsio sit infra dimidiam, alia opus est ut accedat. Quarta hoc Judicis arbitrio committit. De qua controversia consulendi præter Hermosillam Menoch. *d. praf. 122. à num. 29.* Castill. *d. cap. 22. num. 41. cum seqq.* Leotard. *de usur. quest. 9. ex num. 17.* Fachin. *controversiar. lib. 2. cap. 12.* Felician. *sup. d. cap. 6. n. 13. cum seqq.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de empr. resol. 10. num. 7.* Mascard. *de probat. concl. 447. à num. 2.* Mantic. *sup. lib. 8. tit. 20. num. 5. cum aliis.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 2. quest. 3. à num. 9.* Farinac. *sup. d. quest. 163. num. 40. cum seqq.* apud quos ferè innumeri pro utraque communi opinione, maxime apud Castill. qui num. 50. congerit eos, qui ultra pactum retrovenditionis, ac modicitatem pretii, consuetudinem fœnerandi, vel aliam præsumptionem desiderant. Adde Barbof. *collect. l. 2. à num. 9. C. de pact. int. empror.*

Verf. Econtrariò quod sit.

30 Pro hac sententia certant quamplurimi, si læsio ultra dimidiam contigerit, ut videre est apud Hermos. n. 25. Castill. n. 42. & 62. ubi etiam qui huic opinioni absolute subscribunt, recensentur. Aliam prætermisimus supra, quia communiter reprobat, nempe nec illas tres conjecturas inducere usurarum præsumptionem, nisi concurrant plures, de qua Castill. num. 61. Vide Barbof. ubi statim laudabitur, n. 2.

Verf. Sed si exactius pensavimus.

31 Decisionem capituli *Ad nostram, de empr. & vend.* haud pauci interpretantur, quos recenset Castill. num. 40. Barbofa *in collect. ibi, num. 1.* Illud constat, ex eo Pontificis decreto nequaquam colligi, quod solum pactum retrovendendi cum exiguitate pretii, usura præsumptionem operetur, cum inibi aliæ circumstantiæ intervenerint, quæ simul omnes animum Legislatoris induxerunt, ut ita definiret, & fortè aliud decerneret si hæ conjecturæ illis non jungerentur; nam singula quæ non profunt, simul collecta juvant. Barbofa *axiom. 209. num. 1. prænotavi sup. lib. 1. cap. 7. num. 107.* Hæc post D. Covar. observant Castill. *controv. lib. 2. cap. 25. num. 57.* Molin. *de just. & jur. disp. 375. num. 7.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. n. 13. ad fin.* Nec pactum illud, & pretii modicitas duntaxat judicis animum impellere possunt, ut contractum fœneratitium definiant, sed alia qualibet unde colligatur voluntas fœnerandi. Leotard. *de usur. quest. 9. num. 20.*

Ibi: Siquidem hæc conventio nimis est.

32 Pactio ne intra certum tempus venditor ad rei redemptionem accedat, fœneris præsumptionem præferret. Felician. & Molin. *ubi proximè*, Barbofa *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

collect. ad d. cap. Ad nostram, num. 4. Mantic. *de tacit. convent. lib. 8. cap. 20. num. 33.* Leotard. num. 18. Menoch. *d. praf. 122. n. 69.* Hermosill. *in d. l. 1. num. 32.* ubi alii. Dissentiunt aliqui, ut Azeved. *in l. 4. n. 36. tit. 6. lib. 4. Recop. & quos refert Castill. num. 9.* qui, & Menoch. num. 70. rectè asserunt, hujusmodi conventionem usurariam non censeri, nisi aliis conjecturis jungatur, ut pretii modicitati. Vide infra n. 49.

Ad Num. 4.

33 Est inter Scribentes dubium, an conventio, ut emptor pretio recepto à venditore, rem restituat, differat à pacto retrovendendi? De quo Castill. *sup. à num. 29.* Barbofa *collect. l. 2. n. 2. C. de resc. vendit.* Mantic. *sup. lib. 4. tit. 31. num. 3. & lib. 8. tit. 20. num. 7.* Pichard. *in §. Actionum, quest. 8. num. 16.* Inst. *de actionib. & plerique sentiunt inter ejusmodi pacta nullum reperiri quoad juris effectus discrimen, ut Pinell. in l. 2. part. 1. cap. 3. num. 27. C. de resc. vendit.* Petra *de fideicommiss. quest. 8. num. 198.* Cald. Pereyra *in l. Si curatorem, verbo Sua facilitate, num. 58. C. de in integr. restitut. & colligitur ex cap. Ad nostram 5. de empr. & vend. l. 2. C. de pact. int. empror. l. 42. tit. 5. part. 5.* quibus in iuribus receptum est communiter, de pacto retrovendendi tractari, ut de illa Imperiali Constitutione expressim testatur Barbofa *loc. cit.*

34 Nec leve præbet argumentum observatio Castilli num. 30. qui ait, nec in jure Canonico, nec Civili ullam fieri mentionem pacti de retrovendendo, quod cum sit adeo frequens in commercio, non est verosimilis illa omisso: imò potius credendum, quod memoratis constitutionibus sub ea forma pactum retrovendendi comprehenditur, ac significatur; quid enim est retrovendere, nisi quantitate pretii retradita, rem venditori restituere? Et ut ego conjicio, sub tempus conditæ legis secundæ hoc verbum, *Retrovendere*, Latinis in usu non fuit, sed à Juris Interpretibus compositum, ac inventum videtur: quæ conjectura deducitur non solum ex Castilli observatione, sed etiam ex eo quod Nebriffensis in suo plenissimo Dictionario ejus non meminit, qui alia Juris verba minime prætermisit, quæ apud antiquos Scriptores invenit; idemque contigit affluentissimo Calepino.

35 Nec refert quod aliud sentientes nonnullas differentias inter pactioes illas excogitaverint, quæ reverà non subsistunt. Præcipuum meritò rejicit Castill. *ex num. 38.* Alia tradita per Pichard. *sup. num. 17.* manifestè de falsitate convincitur; nam supponit ex contractu, sequuta retrovenditione, duplicem deberi gabellam, quod communiter inficiatur, ut obiter enunciai *sup. n. 21. in fin.* Hæc licet ita sint, nihilominus urgentior oritur conjectura ex conventionem de re restituenda, quam ex pacto retrovendendi explicito; quoniam illa & pignoratitio contractui potest adaptari, hoc non utique, ut cum C. Covar. docet Mantic. *d. lib. 8. tit. 20. n. 7.* & Menoch. *d. praf. 122. num. 39. & 77.*

36 Quod attinet ad forum internum animæ, frustra de conjecturis quæreretur, nam ex veritate judicatur: unde licet pretii modicitas cum aliis præsumptionibus intervenerit, si tamen contrahens verè animum emendi habeat, non censetur usurarius; contractus tamen iniquus erit cum

cum onere restitutionis. Molin. *d. disp.* 375. n. 7. Trullench in *Decalog.* lib. 7. cap. 2. dub. 14. num. 6. Navar. in *Manuali*, cap. 17. n. 248.

Verf. Ceterum ad sedandum.

37 Ubi tres conjecturæ concurrunt, nempe retrovendendi pactum, pretii modicitas ultra dimidiam, & consuetudo fœnerandi, contractus debet per iudicem usurarius pronunciari, Menoch. n. 29. Fachin. *controv.* lib. 2. cap. 12. in fin. Sed si aliqua ex istis deficiat, etsi aliæ jungantur, iudex pro suo arbitrio decernet, an usura intervenerit in contractu: quam opinionem præter D. Covar. amplexi sunt Molin. *ubi proxime*, Castill. *sup. d. cap.* 25. n. 64. Barbosa *d. collect.* n. 11. Menoch. *sup. n.* 40. Mynsinger. *cent.* 3. *observat.* 62. num. 6. Gratian. *disceptat.* cap. 258. n. 6. Mantic. *d. tit.* 20. in fin. Azeved. in l. 4. num. 28. tit. 6. lib. 8. Recop. Fachin. *ubi proxime*, Mascard. *de probat. concl.* 442. num. 6. 7. Farinac. in *praxi*, lib. 5. de falsit. q. 163. num. 43.

38 Quæ de conjectura fœneris ex pacto retrovendendi prædiximus, ampliat Gratian. num. 8. etiam si res infructifera sit, & quæ solum delectationem pariat. Consentit Grab. *conf.* 74. n. 5. in fin. lib. 1. Quoad res infructiferas, quæ commodum ex usu afferunt, qui pretio æstimabilis est, Gratiani sententia jure procedit, quia cum creditor uti pignore nequeat absque usuræ nota, ut prænotatur supra, cap. 1. num. 28. posset simulari contractus venditionis, ut in externo foro liceret usus pignoris. At si duntaxat ex re oblectamentum capiatur, velut ex pictura, aut viridario, cessabit simulationis suspicio, quia creditor non prohibetur aspectu pignoris delectari, quod lucrum non est, nec pretio solet æstimari.

39 Nec instat argumentum, quod adducit Gratianus de magistro mutuante scholaribus cum pacto, ut ipsum legentem audiant; quoniam obligatio imponitur debitoribus ad actum laboriosum, sublata libertate audiendi alium, apud quem forsitan plus proficere possent: quod gravamen pretio æstimari potest, & magister lucrum sentit ex mutuo, quatenus pecuniam non expendit; sed debitor nequaquam oneratur ex eo quod creditor pignore delectetur.

Verf. His accedit quod contractus.

40 Ut iudex rectè arbitrium interponat, in primis ad qualitatem ac mores contrahentium respicere oportet. Castillo *sup. d. lib.* 2. cap. 25. num. 64. Mascard. *d. concl.* 442. num. 7. nam si contrahens bonis moribus imbutus, mulier, rusticus, minor, aut miles arguatur de fœnore, vehementiores conjecturæ desiderantur, ut simulatio, ac delinquendi animus credatur. Mantic. *de tacit. convent.* lib. 8. tit. 25. n. 13. 14. Barbosa *collect.* l. 2. n. 14. C. de pact. int. emptor. Trentacinq. *variæ.* lib. 3. tit. de emptor. *resol.* 10. n. 12. Menoch. *lib.* 3. *præf.* 122. num. 40. Farinac. *d. quæst.* 163. num. 127. & 128. Quæ personarum distinctio non proderit ei, qui solitus fœnerari probetur.

Ad Num. 5.

41 In ea controversia, utrum in datione in solum ex pacto retrovendendi, & aliis conjecturis usuraria simulatio intervenire censetur, ultra ne-

gativam, & affirmativam opinionem, quas refert D. Covar. est alia quæ docet, fœnoris præsumptionem à datione in solum non excludi, sed difficultus esse admittendam, quam in contractu venditionis. Ita Castill. *d. cap.* 25. num. 84. Menoch. cum aliis num. 42. Sed absolutè cum nostro Præfide affirmativa est tenenda, quam magis communem dixit, ac veriosem Ioseph. Ludovis. *tract. de simulat. contract.* *verf.* Verum est quod Decius, qui plures laudat, & alios adjicit Castillus.

Non præmittam quod ab omnibus adnotatum invenio circa conjecturam modici pretii, quia non æstimatur res quanti valet; siquidem æstimatio decrescit propter retrovendendi pactiorem pro parte tertia, aut pro qua prudentis viri arbitrio definitur, de quo Molin. *d. disp.* 375. num. 8. Castill. cum plurimis num. 63. Trullench *d. dub.* 14. num. 3. Lessius *de just. & jur.* lib. 2. cap. 21. num. 114. præter eos, quos congerunt Hermos. in l. 42. *gloss.* 1. n. 31. tit. 5. part. 5. Barbosa *sup. num.* 12. Rursus si convenerit, quod emptor possit, re restituta, pretium repetere, quoniam gravatur venditor, pretium debet accrescere. Lessius num. 117. Trullench n. 4.

Verf. Tandem ex prænotatis.

Pactum retrovendendi in census contractu omni jure permittitur, & novissimè Bullæ Pii V. caveretur, ne facultas redimendi adimi, aut restringi possit, de quo Molin. *disp.* 391. num. 5. Cenc. *de censib. quæst.* 59. à princ. Ioan. Bapt. Leonell. *ad eand. Bull. gloss.* 23. Leotard. *de usur. quæst.* 67. num. 3. cum seqq. & ita verum est, ut in dubium revocari soleat, num census perpetuus licitè emi possit, ut videre licet apud Cencium *quæst.* 111. Molin. *ubi proxime*, n. 9.

Ad-Num. 6.

Hæc constitutio est in legum nostrarum nova compilatione lex 4. tit. 6. lib. 8. de qua latè Azeved. *ibi*, Castill. *controvers.* lib. 2. cap. 25. num. 6. 12. & 13. Pereyra in l. Si curatorem, *verb.* Sua facilitate, n. 61. C. de in integ. restit. Felician. *de censib. tom.* 1. lib. 1. cap. 6. n. 14. Greg. Lop. in l. 28. *gloss.* 3. lim. 3. ad fin. tit. 8. p. 5. Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 8. *Ordinam.* Parlador, *differ.* 53. §. 1. num. 4. Hermos. *d. gloss.* 1. n. 32.

In lege regia non fit mentio (ut videre est in nova Recopilatione) de pacto restringente facultatem redimendi ad certum tempus, sed de illo quo convenit ne statim res redimi possit, nisi post biennium, aut triennium. Prior conventio per se licita est; sed si adjiciatur clausula de fructibus per emptorem lucrands, oritur usurarum præsumptio. Consule Mantic. *de tacit. convent.* lib. 8. tit. 20. à num. 13. Castill. *sup. n.* 9. cum seqq. Barbosa *collect.* d. l. 2. num. 13. Menoch. *diæt. præf.* 122. num. 72. Cald. Pereyra post Gregor. Lop. opinatur, regiarum constitutioni locum non esse, nisi accedat pretii modicitas, à quibus dissentiant Azeved. num. 40. Felician. *ubi proxime*; nam si lex hanc conjecturam desideraret, id exprimeret, argumento legis unicæ, §. Sin autem ad deficientis, C. de caduc. toll. cap. Ad audientiam 12. de decim. cum aliis apud Barbof. *axiom.* 136. num. 5. Mihi videtur lex modicitatem pretii supponere, cum in his contractibus suspectis

suspectis iusta rei æstimatio nunquam intervenire soleat, alioqui ut quid fraus, & simulatio.

Ad Num. 7.

46 Non est omninò apud omnes compertum, quod emptio censuum odiosa censetur; nam quibusdam videtur utilem esse Rebus publicis etiam quoad bonum spirituale, ut supra notatur, cap. 7. num. 19. de quo Cencius *quæst.* 12. & ubi Bulla Pii V. observatur, extra dubium est, quod pactiorem coarctantem facultatem redimendi adjicere non licet, ut observant Molin. Leotard, & alii laudati supra, num. 43. Sed Pontificia constitutione remota controvertitur, an pactum retrovendendi restrictum ad certum tempus, quo transacto, nullus sit redemptioni locus, subsistat? Inficiantur cum D. Covar. Cencius latissimè *quæst.* 59. à princ. & num. 19. Giurba *decis.* 79. num. 47. Roderic. *de ann. redditib. lib.* 2. *quæst.* 1. num. 14. Matienz. in l. 1. *gloss.* 1. num. 7. tit. 15. lib. 5. Recop. Menoch. *sup. num.* 1. Ricc. in *prax. resol.* 206. & non pauci apud Avendañ. *de censib. cap.* 19. num. 10. quibus ad stipulantur Martini, & Calixti Bullæ.

47 Oppositam affirmantem sustinent Leotard. *d. quæst.* 67. Cardin. Lug. *de just. & jur. disp.* 27. num. 111. Molin. *d. disp.* 391. num. 6. Azor. *Inst. Moral.* lib. 10. cap. 17. Frider. Martin. *de jur. cens.* cap. 6. n. 205. Quas sententias conciliant Felician. *de censib. tom.* 1. lib. 1. cap. 7. num. 5. *verf.* Ipse quidem inter utramque. Avendañ. *sup. n.* 12. Leotard. num. 15. Roderic. num. 16. nam si pretium justum numeretur pro censu irredimibili, talis pactio ut licita sustinebitur: quod si census ematur ut redimibilis pretio per legem, vel conventionem constituto, pactum ceu illicitum, ac iniquum rejicietur. Assentitur Molin. cum aliis *d. n.* 6. *verf.* Arbitror tamen, ubi docet, hoc pacto nullam iniquitatem contineri, si restrictio facultatis redimendi cum pretii augmento compensetur. Idem tenent Lessius *de just. & jur. lib.* 2. cap. 22. num. 51. & 52. Trullench in *Decalog.* lib. 7. cap. 21. dub. 5. n. 1. Hi quoad effectum cum Feliciani distinctione conveniunt, nisi quod non integrum pretium census non redimibilis desiderant, sed justum ex qualitate conventionis.

Verf. Sic sanè.

48 Ad hoc nostri Præfidis testimonium ait Molin. num. 7. quod cum in Hispania census emantur ad pretium lege definitum pro censibus in perpetuum redimibilibus, quoties hæc facultas intra aliquod tempus coarctatur, læsionem venditor pateretur, quoniam plus valet res, quæ ad tempus redimi potest, quam si perpetuo redimibilis persistat. Unde Granatense Prætorium hujusmodi pacta non rejecit, quia illicita, vel naturæ contractus adversa, sed propter iniquitatem in pretio contingentem, quod lege est impositum.

Ad Num. 8.

49 De hoc pacto est sermo duntaxat in l. 4. tit. 6. lib. 8. Recopilar. Si convenerit, ut res cum pacto retrovendendi empti redimi non possit ante quadriennium, vel decennium, fœnoris oritur suspicio, sed per se sola non reddit contractum usurarium. Castill. *controvers.* lib. 2. cap. 25. num. 9. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

cum seqq. Azeved. in l. 4. à num. 34. tit. 6. lib. 8. Recop. Leotard. *de usur. quæst.* 9. num. 18. Felician. *d. cap.* 7. ex num. 6. Barbosa *collect.* cap. Ad nōstram, n. 4. de empt. & vendit. Mantic. *de tacit. convent.* lib. 4. tit. 31. num. 33. Cencius *sup. q.* 59. num. 24. Menoch. *lib.* 3. *præf.* 122. ex num. 69. Farinac. *lib.* 5. de falsit. *quæst.* 163. n. 57. Caroc. *de locat. rubr. c.* de usur. *quæst.* 3. num. 9. Avendañ. *d. cap.* 19. n. 8. Idem pactum licitum profitentur Theologi, ut Azor. *Instit. Moral.* lib. 10. de censib. cap. 17. q. 2. Trullench *sup. cap.* 20. dub. 14. num. 3. in fin. Lessius *sup. cap.* 21. n. 115. Bonacin. *disp.* 3. q. 2. punct. 3. n. 4. 14. & 15.

Verum ea pactio conjuncta cum alia de fructibus per emptorem lucrands, fœneratitium reddit contractum ex regia constitutione, ut adnotant nostrates laudati *sup. num.* 44. quod & de jure communi procedit, ut ex pluribus tradit Barbosa *collect.* l. 2. C. de pact. int. emptor. num. 13. Mantic. *lib.* 8. tit. 20. num. 17. Conventio enim de lucrands fructibus aliena est à venditione, ac in pignoribus adjici solita, ideo cum pacto retrovendendi fœnoris simulati præsumptionem importat. Mantic. *lib.* 8. tit. 20. à num. 13. Ant. Gom. *variæ.* lib. 2. cap. 2. num. 27. Menoch. *lib.* 3. *præf.* 122. num. 65. Farinac. *sup. num.* 73. qui duo egerunt de pacto, ut fructus computentur in sortem, quod tametsi vendenti sit utile, usura tamen generat conjecturam, quia proprium contractus pignoratitii: & hoc ex triplici conjectura, scilicet pacto retrovendendi, prohibitione redimendi intra tempus conventum, & pactiorem de fructibus lucrands: nec pretii modicitas desideratur, ut voluit Caldas Pereyra, cujus opinionis memini *sup. num.* 45. Vide *sup. num.* 32.

Ibi: Qua ratione & præterea.

Constituitur hic discrimen inter venditionem censuum, & cæterarum rerum; nam si census vendatur cum pacto retrovendendi, ita ut non liceat nisi post aliquos annos, contractus ceu fœneratitius irritus habetur. Ita eum D. Covar. tenent Menoch. *sup. num.* 71. Avendañ. *de censib. cap.* 19. num. 8. Mascard. *de probat. concl.* 441. num. 6. Azeved. in l. 4. num. 38. tit. 6. lib. 8. Recop. Mantic. *sup. lib.* 8. tit. 20. n. 26. Gratian. *disceptat.* cap. 258. num. 17. Matienz. in l. 1. *gloss.* 1. in fin. tit. 15. lib. 5. Recop.

Ibi: Et quavis Conradus.

Hanc opinionem præcedenti oppositam tuerentur non pauci asserentes, tale pactum nec contractum inficere ex natura census, nec esse rejiciendum; modò gravamen restringens facultatem redimendi iusto pretio compensetur venditori, ita ut si viginti pro uno (ut apud nos) præstari debeant in emptione census redimibilis in perpetuum, emptor plus solvat arbitrio boni viri: & quantò magis restringitur facultas redimendi, tantò plus census crescit æstimatio. Molin. *d. disp.* 391. n. 6. *verf.* Arbitror tamen, Lessius *de just. & jur. lib.* 2. cap. 12. n. 53. 54. Cenc. *de censib. q.* 59. n. 26. Roderic. *de ann. redditib. lib.* 2. q. 1. n. 16. Felician. *de censib. tom.* 1. lib. 1. cap. 7. num. 12. Frideric. Martin. *de jur. cens.* cap. 6. n. 241. Layman *de just. & jur. tract.* 4. cap. 18. num. 9. lib. 3. fusè Leotard. *de usur. q.* 67. n. 17. Trullench in *Decalog.* lib. 7. cap. 21. dub. 5. n. 2.

Huic sententiæ refragatur Bulla Pii V. & ubi observatur, omnia pacta quæ facultatem redimendi censum coarctant, damnantur, & contractu subsistente, ipsa rejiciuntur, ut probant Gutierrez. *Præctar. lib. 2. cap. 176. per tot. Leotard. num. 8. Roderic. ubi proximè.*

54 Quamquam ea constitutio, & Scribentes communiter loquantur promiscuè de pactis restringentibus facultatem redimendi, tamen D. Covar. ita distinguit, ut pactum de redimendo intra certum tempus, & non postea, repellatur, & contractus subsistat, & census quandocunque possit redimi, quia non præsumitur usura intervenire, sed iniquitas. Sed si convenerit, ne liceat intra aliquod tempus redimere, contractus omnino ceu usurarius fit irritus: quam distinctionem impugnat Felicianus num. 10. & adversus eum tuetur Roderic. n. 15. rationem discriminis reddens.

Cùm in Hispania Pontificia constitutio non sit admittenda, videtur ejusmodi pacta non esse rejicienda, si justo pretio census comparetur, quod erit non ad rationem viginti pro uno, ut lege regia caveretur, sed plus solvere debet emptor propter gravamen venditoris, ut sentit Molin. num. 7. Nec obest quod in Granatensi Prætorio repellentur, ut D. Covar. testatur *sup. vers. Sic sanè*; nam ut ex eodem Molina diximus ibi, census fuerant empti pretio legitimo, & non pro majori; atque ita ex pactis oriebatur iniquitas in venditorem, & læsio, quæ non toleratur ubi pretium lege definitur, licet modica sit, maximè extante prohibitione, ne viliori pretio emi possint census: cui legi fraus fit, si ad rationem viginti pro uno vendatur census, restricta redimendi facultate, quoniam gravamen venditoris, quod est pretio æstimabile, debet computari; & si duobus æstimetur aureis, census emitur decem & octo, contra præceptum legis. Sed etsi hoc casu emptor perciperet viginti duo in singulos aureos, nullaque læsio repeririatur, nihilominus æstimo, pacta non esse sustinenda, quia insolita, & de usura suspecta; quamquam in puncto juris aliud sit probabile.

SUMMARIUM.

- 1 Pactum retrovendendi ad voluntatem emptoris frequens non est, à quo oportet abstinere.
- 2 In quo ejus conventionis iniquitas possit consistere, & ad quem spectent fructus percepti, dum res non retrovenditur.
- 3 Cur fructus acquirantur emptori, & n. 4.
- 5 Non queruntur emptori, nisi pretium numeraverit.
- 6 Pactum retrovendendi ad beneplacitum emptoris licitum est.
- 7 Operatur suspitionem de usura, & cum aliis conjecturis pro arbitrio judicis reddit contractus usurarios.
- 8 Traditur regula ad dignoscendum, quando emptor, resoluto contractu, reddere, aut retinere fructus possit, & debeat.
- 9 Obicitur contra regulam argumentum, ac solvitur.
- 10 Nostri Præsidis locus declaratur, & lex 2. de in diem addict.
- 11 Capitis illo vos. de pignorib. referuntur Interpretet, ipsaque declaratur, & num. 12. & 13.
- 14 Pactum retrovendendi ad voluntatem cujusque

ex contrahentibus adjicere licet, & quod pretium justum censetur.

- 15 Pretium accrescit, ac decrescit per pactum retrovenditionis, inspecta persona, cujus adjicitur gratia.
- 16 Pactum iniquum erit, ut cum voluerit emptor, res restituat, pretium tantum exigat, quantum persolverat.
- 17 Cùm inquiritur de pretii modicitate ad usura conjecturam, haberi ratio debet augmenti valoris ob pactum retrovendendi ad favorem emptoris.
- 18 Virum liceat pacisci, ut venditor rem iterum recipere compellatur pro eodem, majori, minori, aut justo pretio, cum emptori placuerit.
- 19 Virum contractus præsumatur usurarius, iudex ex conjecturis pro suo arbitrio decernet.
- 20 Ex pacto retrovenditionis ad voluntatem emptoris urgentior inducitur præsumptio fraudis usurarie, quam ad voluntatem venditoris, nisi emptor fructus non lucretur, & n. 21.
- 22 Pactum retrovendendi ad favorem emptoris in censibus reprobatur, eoque rejecto, manet contractus, ac subsistit, & n. 23.
- 24 Non valet conventio, quod censuarius non solvens redditus teneatur ad pretii restitutionem.
- 25 Non sustinetur conventio, quod censuarius ad redimendum, plus quam accepit reddat, nec etiam expensarum prætextu.
- 26 Refutatur contraria sententia.
- 27 In Hispania ubi legale pretium census habent, omnia pacta onerosa vendenti, ut iniqua, & adversus legem, non subsistunt.
- 28 Quod sit justum pretium census, varia referuntur sententia.
- 29 De usuris apud Romanos Jure Civili permissis, remissive.
- 30 Census non redimibilis justum pretium habebitur, quod lege, aut regionis consuetudine stabilitum est: & quid in Hispania.
- 31 De pretio census vitalitii, & n. 32.
- 33 Legis Hæreditatum, ff. ad leg. Falcid. computatio an sit generaliter observanda in omnibus causis, ubi de æstimandis annuis pensionibus ad vitam agitur, & n. 34. & 35.
- 36 Eiusdem legis dispositio non servabitur in Hispania quoad census vitalitios, qui pretium legitimum habent, & hoc in aliis similibus causis locum obtinebit.
- 37 Legis 3 §. Item si Reipublicæ, ad leg. Falcid. intellectus.
- 38 Legatum annuum quando mortuo legatario ad heredem illius transmittatur usque ad tempus præfinitum, & quomodo ratio legis Falcidia ponenda, & num. 50.
- 39 Cùm annua quantitas legatur ad vitam, quomodo computandum ad Falcidia detractionem de jure communi, & apud nos.
- 40 De interpretatione legis In lege Falcidia, ff. ad leg. Falcid.
- 41 Virum posita ratione legis Falcidia juxta dictam legem Hæreditatum, actio supersit hæredi, aut legatariis, si plus, vel minus solvatur quam lege definitur? & n. 42.
- 43 Angeli interpretatio ad l. Cùm Titio 55. ad l. Falcid. probatur.
- 44 Legatum annua quantitatis civitati relicto, usque in infinitum debetur, licet usufructus intra centesimum extinguatur annum.
- 45 Cur hæres in ratione legis Falcidia plus detrahat

trahat propter legatum usufructus civitati relicto, quam si annua quantitas ei relinquere.

- 46 Usufructus relicto civitati, Ecclesia, fisco, dignitati, & aliis, quæ perpetuo permanent, centesimo extinguuntur anno, etsi aliud testator expresserit.
- 47 Limitatur, & num. 48. ubi declaratur conclusio tradita.
- 49 Legatum annuum privato relicto, morte ejus intercidit: sed pro anno quo moritur, integra quantitas ipsius hæredi debetur.
- 51 Quoad computationem Falcidia nihil refert, an legatum annuum ad centesimum annum coarctetur, vel quod in infinitum debeat, & quæ quantitas sit detrahenda de jure communi, cum usura permittebantur.
- 52 Quomodo in Hispania detractio fieri debeat & quæ summa deducenda.
- 53 In stipulationibus de annua quantitate præstanda non pariter servantur quæ in annuis legatis.

CAPUT IX.

1 Pactum retrovendendi in emptoris favorem, quod retrocendi posset appellari, frequens non est, Leotard. *de usur. quest. 15. num. 16.* imò à Rebuspublicis extirpari oporteret, Leotard. num. 21. à quo abstinendum monet post alios Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 377. num. 11.* idè quæstionis est, utrum tale pactum sit licitum, de qua Scaccia *de commerc. §. 1. quest. 1. ex n. 475.*

Ad Num. 1.

2 Iniquitas hujus conventionis in eo præcipue versatur, quod emptor qui pretium repetit, interim perceptos fructus retinet ac lucratur, alioqui non ambigeretur, quin licet pactum istud adjici possit, atque ita distinguit Scaccia n. 481. & 487. Quapropter ad definiendam præfatam controversiam, prius inquirere opus erit, num ex natura contractus illi fructus ad emptorem, vel venditorem spectent, sequuta retrovenditione? Et licet magis receptum sit ad venditorem attinere, ut tenet Scaccia cum aliis num. 487. verius tamen videtur contrarium, scilicet fructus emptorem retenturum, etsi re tradita, pretium exegerit: quod cum nostro Præside docent Molin. *ubi proximè*, Leotard. num. 19. Menoch. lib. 3. præf. 122. num. 17. Vgolin. *de usur. cap. 42. num. 3.* Castill. *controv. lib. 2. cap. 25. n. 60.*

3 Quæ sententia plurimis posset roborari; nam supposita contractus justificatione, nihil refert ad fructuum acquisitionem, quod pactum in favorem emptoris, aut venditoris apponatur, cum utroque casu eadem reperiantur rationes, nempe dominium, & periculum, quod est emptoris, atque æquitas, ut dum venditor usu pecuniæ potitur, emptor fructuum emolumentum percipiat. Nec quia in potestate emptoris est rem cum fructibus retinere, his privari debet, cum jure suo utatur ex conventionem: quæ non inficiatur Scaccia, sed propter usuræ vitium, quod ipse præsumit, fructus restituendos opinatur venditori, cujus fundamentum refutatur inferius, n. 6.

4 Igitur secluso scænoris vitio, si emptor redderet venditori, graviter læderetur ille, & hic cum

aliena jactura fieret locuples, atque ita quod favore emptoris conventum est, in ipsius incommodam retorqueretur, contra vulgare axioma, de quo in cap. *Quod ob gratiam 61. de reg. jur. in 6. l. Nulla 24. de legib. Barbosa axioma. 96. num. 1.* Lætio autem emptoris apparet, qui caret pecuniæ usu & utilitate, quam pretii nomine numeravit, sustinet rei periculum, amittit quod pro onere imposito venditori ultra justam æstimationem rei præstare debuit, ut infra ostendetur, num. 15. in quorum omnium compensationem æquissimum est, ut fructus emptor, quos propria cura & labore percepit retineat, ad quem ex juris principis spectant. Alias venditor multiplex lucrum caperet, qui sub idem tempus pretii, & fructuum commodum sentiret, nullum periculum sustinens, contra æquitatem legis Curabit §. C. *de action. empti.* Præterea retinebit excessum pretii, quem propter onus pactionis accepit, ut pronuper insinuavimus, ac constabit infra, num. 16. quæ naturæ ratio non patitur, ne quis cum aliena jactura locupletetur, l. *Nam hoc natura 14. de condict. indeb.*

Ex quibus, retenta quam tuiti sumus, opinio debet limitari, si pretium primæ emptionis solum non sit, tunc liquidem emptor rem cum fructibus compelleretur reddere. Leotard. *sup. n. 20.* quod ita verum est, si pretii numeratio defuit morâ emptoris, si venditoris voluntate, qui habuit fidem de pretio tempus ad solutionem concedens; illuderetur enim venditor cum læsione, si emptor retentis fructibus, non redderet intra terminum præscriptum solutioni, etsi aliàs hoc casu æquitati dictæ legis Curabit, locus non sit, ut prænotatur *sup. cap. 4. n. 25.*

Supposito quod fructus ad emptorem irrevocabiler spectant, pactum retrovendendi cum emptori placuerit, ex se licitum profitentur præter Præsidem nostrum Molina *disp. 377. num. 11.* Lessius *de justit. & jure, lib. 2. cap. 20. num. 113.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 14. n. 4.* Bonacina *de contractib. disp. 3. q. 2. punct. 3. n. 6.* Castillo *controvers. lib. 2. cap. 25. num. 8.* Leotard. *d. q. 15. num. 16.* Menoch. *ubi sup. Farinac. in Praxi, lib. 5. de falsit. q. 163. n. 60.* Frider. Martin. *de jur. cens. cap. 6. num. 250.* Morla *Empor. Jur. tit. 9. quest. 14. num. 5.* Ugolin. *d. cap. 42. num. 2.* quidquid post alios contra scripserit Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 4. tit. 31. n. 68.* Scaccia num. 487. qui omnes contractum illum ad favorem emptoris damnant propter fructuum retentionem, alioqui conventio omni carebit suspitione. Cenc. *de censib. q. 6. n. 28.* Scaccia n. 481. quamquam in cap. *Illo vos 5. de pignor. contractus* usurarius declaratur ex aliis conjecturis, & pacto de computandis fructibus in fortem.

Ex qua constitutione deducitur, quod etsi pactum istud retrocendi per se non sit reprobatum, conjecturam tamen simulationis generat, quæ aliis adjuncta contractum arguunt scæneratitium. Molin. num. 11. Farinac. *d. q. 163. num. 62.* Quot & quales desiderentur, in judicis residet arbitrio. Mastrill. *d. cap. 25. n. 22. & 77.* qui observavit, ex pacto retrovendendi in gratiam emptoris validiorem insurgere præsumptionem usuræ, quam si ad libitum venditoris iniretur, ut infra num. 3. *vers. Quarto est*, D. Covar. edocet, ubi nos iterum hoc ipsum inculcavimus.

Ibi: Tandem his distinctionibus omissis.

8 Hic D. Covar. sub distinctione regulam constituit ad dignoscendum, quando emptor, resolutio conactu, fructus perceptos venditori reddere teneatur. Sed aliter in hunc modum distinguere potest. Aut ita dissolvitur emptio, ut ea profecta à principio habeatur, ut pacto additionis in diem, legis commissoria, redhibitoria, ac similibus; & tunc emptor fructus retinere non permittitur: aut rescissio fit non retroacta, sed à quo conditio, aut eventus contingit, in quem dissolutio confertur; & emptor etsi restituat rem, fructus jure retinebit, ut si convenerit, quod si navis ex Hispania venerit, res restituatur, vel recedatur ab emptione. Ita Molin. d. disput. 377. num. 7. & 8. qui diversus effectus à natura pactationum, ac voluntate provenit contrahentium, qui dum asserunt, quod res sit inempta, volunt ut quisque teneat quod haberet, si venditio non esset contracta, & ita fructus ad venditorem attingent. At ubi dicunt, quod res reddatur, aut quod ab emptione recedatur, nihil de præteritis cogitantes, ed solum tendunt, ut pretium ad emptorem, & res ad venditorem revertatur; idem fructus emptoris permanent, qui eos ut dominus interim adquisivit. Cui regulæ verè non subjicitur retrovendendi pactum, quo prima non dissolvitur venditio, sed emptor ad aliam contrahendam obligatur, ex qua ipse pretium repetit, & venditor recuperat rem, licet quoad effectum contractus rescindi videatur. Est aliud pactum, quod Scribentes retrovendendi verbis directis improprie dixerunt, ut præmissi sup. cap. prox. n. 27. cum scilicet convenit, quod reddat pretio, res pro inempta habeatur. Hoc ad hanc regulam pertinet, juxta quam emptor ad fructuum restitutionem compellitur.

9 Alit nobis objici poterit quod tradidimus cap. prox. num. 15. videlicet in pacto legis commissoriae, ac in diem additionis verbis obliquis concepto; teneri emptorem ut fructus restituat, velut si ita dictum sit: Ab emptione recedatur, aut res restituatur, si alius meliorem conditionem intra semestre attulerit. Ubi contractus non resolvitur à principio, unde secundum præmissam regulam emptor poterat retinere fructus. Sed respondetur, quod cum ex eis pactationibus jura expressè præcipiant, ut fructus per emptorem restituantur, quomodolibet pactum concipiatur, subsequitur idem restitutionis effectus, quoniam contrahentes præsumitur se legis dispositioni conformare, etsi formam verborum non observent, quod ex imperitia plerumque contingit: idem quoad fructus venditio ab initio censetur resoluta, etsi verba indicent aliud.

Ibi: Quod si venditio alterius pacti.

10 Repetit D. Covar. quod paulò ante prædocnerat, nempe quod dissoluta venditione ex pacto additionis in diem, emptor fructus, quos interim perceperit, retinet autoritate Consulti in l. 2. de in diem addit. ubi sic expressè deciditur: at ea lex corrigitur, seu declaratur aperte per legem Item quod dictum 9. eod. tit. ubi Ulpianus seipsum interpretatus, ita inquit: Item quod dictum est, fructus interea capios emptorem priorem sequi, toties verum est quoties nullus emptor existit,

qui meliorem conditionem asserat, vel falsus existit. Sin verò existat emptor posterior, fructus refundere priorem debere constat venditori. Cui consonant lex Imperator 19. eod. tit. lex finalis de jur. fisc. lex 40. tit. 5. part. 5. & prænotatur ex aliis sup. cap. prox. num. 8. nemine, quem viderim, dissentiente. Nec possum non mirari, quod eximius Præses, qui in scrinio pectoris omnia jura habuisse videtur, horum non meminerit.

Ad num. 2.

Ad intellectum capitis Illo vos 5. de pignorib. 11 præter laudatos à Barbosa in collect. ibi, num. 1. consulas Molin. d. disp. 377. num. 10. Castill. controvers. lib. 2. cap. 25. à num. 60. Lessium de justit. & jure, lib. 2. cap. 20. à num. 119. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 15. Beroum in cap. Ad nostram, num. 26. cum seqq. de empt. & vendit. Mantic. de tacit. convent. lib. 8. tit. 20. à n. 10. Farinac. in Praxi, lib. 5. de falsit. q. 163. n. 62. Menoch. lib. 3. præf. 122. num. 64. cum seqq. Cujac. ad d. cap. Illo vos, Scacciam de commerc. §. 1. q. 1. num. 476.

Hi communiter docent, decisionem Pontificiam 12 niti triplici præsumptione, id est, pacto retrovendendi, excessu pretii recepti in redemptione, ac clausulæ de computandis fructibus in sorrem, quæ licet relever venditorem, tamen verba, quia sunt propria pignoratitii contractus, simulationem detegunt, unde rectè Mantic. num. 11. inquit: Hoc pactum non gignit conjecturam usurae, sed pignoris: sed cum pacto retrovendendi, & augmento pretii restituendi operatur coadjuvans, ut contractus propter simulationem sceleratius præsumatur.

Ibi: Quod si velis constanter.

Pontificem ex præfatis tribus conjecturis in 13 fructum decidisse illum contractum usurarium, in comperto est, & ita verum, ut quanvis emptor non esset solitus scenerari, idem Pontifex statueret, quod colligitur ex illis verbis: Præsertim cum usuras consueverit exercere. Verbum enim, Præsertim; significat id, quod adjicitur post illud, abundare, nec fore necessarium. Barbosa de Distinctionib. dist. 277. num. 2. & 5. nam idem juris esset, licet consuetudo scenerandi deficeret.

Ad Num. 3.

Pactum retrovendendi in gratiam emptoris re. 14 gulariter licitum censer, probant laudati sup. n. 6. quoad emptionem annuorum reddituum quid juris, statim aperietur. Potest etiam pactum hujusmodi adjici in favorem utriusque, ita ut cum liberit venditori, pretium offerens rem repetat, & rursus emptor rem restituens pretium exigat. Molin. sup. num. 16. Lessius num. 120. Bonacina de contract. disp. 3. quest. 2. punct. 3. n. 8. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 14. num. 5. qui docent hoc casu pretium rei justum censer, si de vera æstimatione aliquid prudentis arbitrio detrahatur, minus tamen quam si venditio fieret cum pacto retrovendendi ad venditoris favorem V. g. si fundus valeat centum, qui justè venditur cum pacto retrovendendi ad libitum venditoris septuaginta; quando utrique contrahenti datur facultas recedendi à contractu, fundus æstimabitur octoginta quinque, paulò plus, minusve; nam

nam hæc conventio magis emptorem, quam venditorem onerat. De pretio justo cum pactum respicit emptoris commodum, statim agendum.

Verf. Sunt enim hic due venditiones, & sequenti.

15 Sicut pretium rei venditæ cum pacto retrovendendi in favorem venditoris decrescit, quia oneratur emptor, ut prædixi cap. prox. num. 42. ita si idem pactum in gratiam emptoris adjiciatur, pluris res æstimari debet, quam per se valet, ob gravamen vendentis de pretio restituendo, quod pecuniæ æstimabile est. Cenc. de censib. decis. 147. num. 6. Sic tenent Molin. sup. num. 13. Lessius num. 117. Trullench num. 4. Leotard. de usur. q. 15. num. 17. Consule tamen Lessium ex n. 118.

16 Unde iniqua erit conventio si paciscatur quod pro eodem pretio venditor rem redimat, cum placuerit emptori; nam ille debet de pretio detrudere quanti æstimetur gravamen pretii restituendi. Molin. n. 14. Trullench ubi proximè, Lessius n. 118. Leotard. n. 18.

17 Inde etiam inferitur, quod si de modicitate pretii agatur ad discernendum an sit contractus usurarius, haberi ratio debet augmenti illius propter onus impositum venditori, sicut attenditur diminutio, cum idem pactum ad favorem hujus concipitur, sicut adnotatur à nobis d. n. 42.

18 Afferit Præses noster sub hoc verf. Sunt etenim, non improbandam pactationem, quod rem invitus venditor recipiat, majori pretio restituto, quam ex prima venditione percepit: quem refert, ac sequitur Molin. disp. 376. num. 3. modò res talis sit, ut temporis progressu pretiosior fieri verosimiliter speretur, veluti si servus infans venderetur, qui in dies sicut ætate, ita & æstimatione increscit. Sed si hujus naturæ non sit, ut domus, servus perfectæ ætatis, id pactum ut illicitum, ac de usura suspectum damnari debet, cap. Illo vos 5. de pignor. observant adducti sup. num. 11. Alius casus est cum convenit, ut pro eodem pretio fiat revenditio, de quo supra, num. 16. Tertius est casus cum pro viliori pretio res debet retrovendi, & hic contractus omni carebit prorsus iniquitate, si tantum detrahat venditor de quantitate recepta, quanti æstimari posset gravamen retrovendi. Ultimus sit, ubi conventum est, ut justo pretio currente sub tempore resoluti contractus res retrovendatur, quod jure procedet, cum ut D. Covar. inquit, due sunt venditiones, nec iniquum est, quod eadem res diverso pretio vendatur, quia pro temporum varietate pretia rerum crescere, aut decrescere solent. Hoc tamen pactum nimis oneraret venditorem, cum emptor posset expectare tempus ad retrovenditionem, quo res plurimi valeat, quare digna compensatione opus erit. Admonendi sumus, quod in hujusmodi conventionibus rarò justitia solet observari, ideo suspectæ habentur, & à bene instituta Republica ut repellantur oportet. Molin. disp. 377. num. 15. Adde Leotard. de usur. quest. 15. num. 9. & 10. & vide infra, num. 26.

Verf. Tertio ex prænotatis.

19 Vide quos recensui sup. num. 11. præsertim Castill. qui rectè d. cap. 25. num. 22. & 77. cum seqq. regulariter cum agitur de conjecturis, ut sceleratius contractus pronuntietur, totum judi-

cis arbitrio committit, cui accedit Leotard. de usur. q. 9. n. 3. apud quos plurimi, & adde laudatos sup. cap. prox. n. 37.

Verf. Quarto est illud.

20 Si emptor ex pacto retrovendendi in sui favorem non lucratur fructus interim perceptos, sed eos computat in pretium quod est recepturus, ut voluit Panormitanus, hæc conventio magis remota est à suspicione usuræ, quam si facultas reddimendi tribueretur venditori: quo casu emptor extra dubium suos fructus irrevocabiliter facit, l. 2. C. de pact. int. empt. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 27. Molin. disputat. 377. num. 8. D. Covar. sup. lib. 1. cap. 15. n. 6. Molin. de primog. lib. 2. cap. 12. n. 19. & alii plurimi, quos congerit Barbosa collect. d. l. 2. num. 60. & Hermosin. l. 42. gloss. 9. num. 2. tit. 5. p. 5. Unde cum fructus lucratur emptor, sceleri locus esse poterit: sed eis restitutis cessat suspicio fraudis, nisi aliunde proveniat, ut in casu capitis Illo vos, de pignorib.

21 Sed rejecta Panormitani opinione, prout eam supra rejecimus, compertum est quod D. Covar. nos docet; nam urgentior provenit præsumptio sceleris ex pacto retrovendendi in gratiam emptoris, quam si pro venditore adjiceretur: quod adnotat Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. n. 487. Molin. sup. num. 11. & patebit si inter utrumque pactum differentia rationes scrutemur; nam emptor qui pecuniam exhibet instar creditoris, illam repetendi facultatem habet, quod proprium est mutui: hoc cessat cum in venditoris arbitrium retrovenditio confertur. Deinde pacta insolita simulationis, & fraudis usurariæ conjecturam inferunt. Menoch. lib. 3. præf. 122. num. 65. Farinac. in Praxi, lib. 5. de falsit. q. 162. n. 164. Mascard. de probat. concl. 444. num. 6. Pactum retrovendendi in venditoris favorem valde frequens, in commodum emptoris rarum est, ut prænotatur num. 1. Tandem conventiones ad utilitatem vendentis non sunt regulariter de scelere suspectæ, sicut quæ emptori sunt favorabiles. Leotard. sup. q. 58. n. 57. Scaccia d. q. 1. num. 245. verf. Sed si constitutio, Frideric. Martin. de jur. cens. cap. 8. num. 94.

Ad Num. 4.

22 Contractus census præ cæteris est aptus ad simulandam sceleris iniquitatem. Leotard. quest. 8. num. 34. quare licet pactum retrovendendi ad favorem emptoris (quod suspectum est,) in aliis rebus emendis sustineatur; in emptione tamen annuorum reddituum ut illicitum, ac sceleratium reprobatur, nec censuarius se astringere poterit ad redimendum censum, cum voluerit emptor. Molin. ubi proximè, Leotard. de usur. q. 68. num. 1. Scaccia d. q. 1. num. 490. Cenc. de censib. q. 60. num. 1. ubi plurimi, Frideric. Martin. de jur. cens. cap. 6. num. 263. Gratian. discept. cap. 14. num. 1. Mantic. de tacit. convent. lib. 8. tit. 22. n. 22. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 1. n. 3. Felician. de censib. lib. 1. cap. 10. num. 18. Avend. eod. tract. cap. 101. n. 2. Trullench d. lib. 7. cap. 21. dub. 6. num. 2.

Hoc quidem pactum novissimè Bullâ Pii V. damnatur, ibi. Pacta continentia, pretium census extra casum prædictum ab invito ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse, omnino prohibemus. Notant

Notant Leotardus, Cencius & alii *ubi proximè*. Sed in dubium revocatur, an pactum rejiciatur, subsistente contractu, vel hic ut fœneratitius omninò fiat irritus, de qua Leotard. *ex num. 2.* Cenc. *ex num. 7.* qui cum aliis sustinent, etiam juxta præfatam Bullam non vitari contractum.

24 Disputatur etiam, num illud pactum licitè apponatur, ita ut si censuarius redditum suo tempore non solverit, ad reddendum pretium compelli possit? De qua controversia Cenc. à n. 11. Felician. *ubi proximè*, Leotard. *num. 11. cum seqq.* Mantic. *num. 23.* Avendañ. *sup. cap. 19. num. 13.* Gratian. *sup. cap. 258. ex num. 20.* Roderic. *d. 2. 1. num. 4. cum seqq.* Et quidem hæc pactio prohibetur præfata constitutione, secundum quam, atque de jure communi, expulso pacto, consistet contractus, ut cum pluribus resolvunt Cencius, & Leotardus. Pactum tamen cum juramento initum observari debet. Cenc. *q. 106. n. 13.*

Verf. Sic etiam si annui redditus.

25 Pactum quo convenit, ut censuarius aliquid ultra pretium restituat ad censum redimendum, non tenet tam ex Bulla Pii V. quam jure communi. Mantic. *sup. num. 17.* Avend. *cap. 101. num. 7.* Roderic. *num. 20.* Felician. *d. lib. 1. cap. 7. n. 14.* Molin. *de justit. & jur. disp. 391. num. 10.* Cenc. *q. 59. num. 30.* quod ampliat ut neque ad expensas suppleudas, quas emptor fecerat, censuarius, cum redimit, astringi queat. Leotard. *quæst. 67. num. 1.* ubi ex Scortia tradit ita à Carolo V. stabilitum Bruxellis anno 1548.

26 Ipse tamen Leotard. *q. 15. num. 10.* generaliter docuit, pactum istud in emptione non improbari, cujus sententiæ author est D. Covar. *sup. num. 3. verf. Sunt etenim*, cui accessit sub distinctione P. Molina, de qua *num. 18.* quam Leotardus non admittit, & ea quidem omninò amplectenda videntur: nec obstat præcipuum Leotardi fundamentum, scilicet quod licet emptori pro facultate redimendi, quam concedit venditori, pretium exigere, & sic quod plus quam percepit restituat. Hoc quidem verum esset, si emptor solveret integram rei venditæ communem æstimationem: at cum hæc minuat ex pacto retrovendendi usque ad tertiam partem, ut pro eodem pretio redemptio fiat, sicut prædixi *sup. cap. prox. num. 42.* iniquè emptor præter eam partem, quam retinet, quæ est justum pretium sui gravaminis, ac facultatis concessæ, aliquid stipularetur à venditore ultra id quod præstitit, nisi res vendita tempore pretiosior redderetur, ut rectè docuit P. Molina supponens valorem rei diminui ex pacto retrovendendi.

27 Est animadvertendum, quod cum in Hispania lege sit pretium censibus definitum, ita ut minoris emi prohibeantur, quæcumque pacta ex quibus præter naturam contractus venditor oneratur, minimè sustinenda sunt; nam quanto magis iste gravatur, tanto minoris census æstimatur, & pretium minuitur, de quo actum supra, *cap. prox. num. 55.* Hæc observat Molin. *disp. 391. num. 10.* Olan. *concord. Jur. lit. A. num. 98. & 99.* Ratio est, quia pacta onerosa emptori sunt pars pretii, quæ illud minuunt; & venditori pars rei, quæ ejus augent valorem, l. *Fundi partem 79. de contr. empr. l. Si venditor 6. in fin. de serv. exportand.* Leotard. *de usur. q. 6. num. 7.* Frider. Martin. *de jur. cens. cap. 6. num. 196.* Unde si quis

emeret censum ad rationem viginti pro uno, quod apud nos est legitimum pretium, cum pacto restringente facultatem redimendi, vel alienandi, aut alio oneroso vendenti, injustè ac contra legem ageret, quoniam de pretio legali deest quanti æstimaretur gravamen ex conventionem additum: & hæc fuit ratio Granatensium decisionum, quarum meminit D. Covar. supra, *cap. prox. num. 7. verf. Sic sanè.*

Ad Num. 5.

De justo census pretio diversæ sunt sententiæ. 28 Quidam non pauci existimant quod æstimatio redditus non redimibilis sit ad rationem quinque pro centenario, ita ut intra viginti annos ex pensionibus fors redigatur, ad similitudinem fundi, cujus justum pretium jure communi constituitur ex fructibus, quos per viginti annos reddiderit. Hanc opinionem communiter rejiciunt Scribentes, et si D. Covar. non omninò displiceat. Hodie apud nos nullatenus poterit admitti, cum *ex l. 12. tit. 15. lib. 5. Recop.* constitutum sit pretium census redimibilis, ut pro uno annuo aureo viginti præstentur; nam iniquum foret tanti census redimibiles æstimari, quanti irredimibiles, cum ob facultatem redimendi rerum pretia non parum decrescere debeant, ut prædixi supra, *cap. prox. n. 42.* unde multò plurius habetur census perpetuus, quam redimibilis. Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 4. num. 2.* Præfata opinionis, ac cæterarum mentionem fecere Cencius *de censib. q. 47. n. 7.* Felician. *de cens. lib. 2. cap. 1. num. 16.* Frideric. Martin. *de jur. cens. cap. 5. num. 6.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 1. q. 6. num. 25.* Gail. *lib. 2. observ. 7. num. 5.* Fachin. *controvers. lib. 2. cap. 43.* Leotard. *de usur. q. 59. à n. 20.* Avend. *de censib. cap. 31.*

Ad Num. 6.

De diversitate usurarum, quæ apud Romanos 29 quondam de jure communi legitimæ, ac licitæ putabantur, videndus Cujac. *ad l. 1. ff. de nautic. fœnor.* Duaren. *ad tit. ff. ad leg. Falcid. cap. 8. verf. Cautione igitur hac*, Alciat. *in l. Centesimis, de verb. oblig.* Vvesembec. *paravit. ad tit. ff. de usur. num. 10.* Roderic. *sup. lib. 3. q. 10. num. 4.* Lessius *de justit. & jur. lib. 2. cap. 20. num. 33.* Theat. *vita humanæ, verb. Usura, præter laudatos supra, cap. 1. num. 104.* De intellectu legis 3. §. *Item si Republica, ad l. Falcid. agit Duaren. sup. Roder. d. q. 6. ex num. 3.*

Verf. Ex quibus colligitur.

Resolvit tandem D. Covar. certi nihil definiti 30 posse circa pretium census non redimibilis, ideò observandam esse regionis consuetudinem, lege deficiente: quod cum pluribus amplectuntur Felician. *d. num. 16. verf. Quare visum est*, Frider. Martin. *sup. num. 9.* Leotard. *num. 22.* Cencius *d. q. 47. num. 16.* Et in Hispania ex consuetudine ad rationem triginta pro uno hujusmodi census vendi solent, teste Feliciano. Verum hodie hoc genus commercii frequens non est, sed ubi lege censui redimibili pretium stabilitum existit, inde deduci poterit quanti non redimibilis debeat æstimari, res enim quælibet cum pacto retrovendendi minoris emitur, quam si liberè venderetur, ita ut pro tertia parte paulò plus, minusve quam si liberè

liberè venderetur, ita ut pro tertia parte paulò plus, minusve arbitrio boni viri, propter gravamen ementis pretium justum decrescat, ut prædixi ex multis *cap. prox. num. 42.* Unde si census redimibilis pretio superaddatur, tertia pars, quæ propter pactum retrovendendi debuit detrahi, juxta æstimatio census non redimibilis apparebit. Sic cum in Hispania *ex l. 12. tit. 15. lib. 5. Recopilat. & in Germania, teste Fachin. d. lib. 2. cap. 43. in principio*, pretium redimibilis, census sit ad rationem viginti pro uno, valor non redimibilis erit triginta pro uno, cum aliqua tamen latitudine, cum pretium legitimum non sit, quantumvis à legis taxatione procedat, ideoque in indivisibili non consistat, & detractioe pretii partis ob revendendi pactum ab omnibus admittitur, quoad quotam dissentiant. Præterea pactum revendendi minoris æstimandum erit in censu, quam in aliis rebus, ad quas emptor habere potest speciale affectionem ex delectatione, aut commoditate, easque à se invito abdicare acerbum satis sit: in censu verò solùm de lucro agitur, neque hoc emptor per retrovenditionem amittit, cum recuperatâ pecuniâ facilè venditorum census interveniet, ad quod Pius V. decrevit, quod censuarius de redemptione dominum census faciat certiorum, ad quam hic ex tunc compelli, nisi lapsò bimestri, nequit. Ad hæc plerumque census redimibiles perpetui persistunt, ut experimento capiamus. Ex quibus consequitur, minus detrahendum, vel addendum esse pretio, aut valori census ob pactum revendendi, quam si res aliæ vœnerint, quia magis onerosum est in hac retrovenditione, quam in illa.

Ad Num. 7.

31 Supervacanea nobis indagatio de pretio annui redditus vitalitii, cum illud legitimum habeamus, in quo ad unius vitam decem, ad duorum duodecim pro uno annuo perfolvi debent ex constitutione Philippi III. ad annos 1608, quæ est *lex 12. tit. 15. lib. 5. Recop.* Sed ubi pretium certum constitutum non reperitur, quæstionem discutit opus est, de qua Felician. *sup. lib. 2. cap. 1. n. 11.* Roder. *lib. 1. q. 5. n. 7. cum seqq.* Avend. *de censib. cap. 33.* Molin. *de just. & jur. disp. 388. à n. 5.* Cenc. *sup. q. 10. n. 27. cum seqq.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 8. n. 5.* ubi Bernard. Grævæ. *n. 8.* Fontanella *de pact. nupt. claus. 4. gloss. 18. p. 3. n. 102.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 11. à n. 20.* Scacc. *de commerc. §. 1. q. 1. num. 298.*

Verf. Quamobrem justum.

32 Justum ergo pretium annui redditus ad vitam illud erit, quod lex constituit, aut consuetudo introduxit. Cenc. *n. 27.* Molin. *n. 6.* & alii pronuper recenti: sed ubi utraque deficit, prudentis viri arbitrio definiti debet, pensatis ætate, valetudine, exercitio ementis, si fortè miles, vel solitus navigare, & aliis circumstantiis, ex quibus vita hominis brevior, aut longior futura creditur: qui contractus alicui similis habetur propter incertitudinem vitæ. Luc. *cap. 24.* ibi: *Quia quæ hora non putatis Filium hominis veniet.* Et l. *Senatus 35. §. Mortis causa, ff. de donat. caus. mort.* ibi: *Siquidem terra, marique, tam pace, quam bello, tam domi quam militia multis generibus mortis periculum metui potest.* Facit illud Poëtæ,

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

O formose puer, nimium ne crede colori:
Alba lignistra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Observat cum jam laudatis Leotard. *de usur. q. 49. à n. 22.* ac istis junge tradita supra, *cap. 7. num. 20. cum seqq.*

Verf. Sed fortassis quibusdam.

Controvertitur utrum computatio annorum, 33 de qua in l. *Hereditatum 68. ff. ad l. Falcid.* non solum habeat locum in casu, qui ibi deciditur, quoad imponendam rationem legis Falcidie, sed etiam generaliter in omnibus causis, quoties annuas præstationes ad vitam alicujus æstimari est opus? Affirmativam Baldi opinionem amplectuntur plerique, ut Gregor. Lop. in l. *15. gloss. 1. versus finem*, Surd. *ubi proximè, num. 26.* Anton. Gom. *variar. lib. 3. cap. 3. de homicid. num. 38.* Lara in l. *Si quis à liberis, §. Sed si filius, num. 109. & 122. de agnos. liber. Guttier. Prætic. lib. 2. quæst. 17. num. 3. & 7.* Cancr. *variar. part. 2. cap. 11. num. 78.* Gratian. *disceptat. cap. 55. num. 2.* Pichard. in §. *1. num. 43.* Institut. *de obligat. que quasi ex delict. nasc.* Castill. *controvers. lib. 4. cap. 13. num. 15.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 19. num. 39.* Joan. Paul. Meli. *tract. de alim. decis. 32. num. 13.*

Negativæ, quam inter communes recenset 34 Ceval. *quæst. 552.* adhærent Roderic. *de ann. redditib. lib. 1. quæst. 5. num. 17.* Duaren. *ad tit. ff. ad l. Falcid. cap. 8. verf. Hac igitur cautione*, Petr. Barbosa in l. *Maritum, num. 12. solut. marim.*

Ad Num. 8.

D. Covar. hanc posteriorem sententiam tenet, 35 ita ut judici liberum sit quacumque in causa computatione dictæ legis *Hereditatum*, uti: cui accedit Molin. *sup. n. 40.* Cancr. *sup. n. 79.* ubi alios refert, & prudenter operabitur, ubi nulla occurrerit circumstantia, propter quam non oporteat Consuliti inhære vestigiis, veluti si occidat homo qui suis operis familiam alebat, quo casu loquuntur Ant. Gom. *sup. & Farin. in Praxi, q. 119. n. 99.* nam si occisus habituali ægritudine vexaretur, dum vixit, ita ut brevi ultimum diem clausurus verosimiliter crederetur, homicida iniquè damnaretur pro damno illato uxori, aut liberis, eadem pœna pecuniaria, qua dignus esset, si hominem ejusdem ætatis, ac perfectæ sanitatis interfecisset servata computatione legis *Hereditatum*, ubi duntaxat attenditur ætas. Ex quibus apparet, non esse in omnibus causis illam adhibendam computationem, sed cum judici videatur expedire.

Verf. Cæterum quod attinet.

Imò decisio dictæ legis *Hereditatum*, apud 36 nos locum nullum habebit, ut ad illam recurrere opus sit, cum census vitalitii certum sit pretium, *ex l. 12. tit. 15. lib. 5. Recop.* quod augeri, aut minui non poterit, sive ad vitam juvenis, sive senis census vendatur. Sed & in quibusvis causis, ubi annuos redditus ad vitam æstimari oportet, juxta legem regiam fiet computatio ad rationem decem pro centenario, ita ut ex pensionibus decennii justus valor annui redditus vitalitii constituatur: quam computationem amplectitur post alios Gut-

tier. *Pract. lib. 2. q. 17. in fin.* Unde si ageretur de detrahenda Falcidia (quæ etiam jure regio hæredi conceditur, Castill. *de aliment. cap. 9. n. 13.*) si decem annua ad vitam fuissent legata, centum imputarentur ad calculum, rejecta dignæ legis *Hæreditatum*, computatione.

Verf. Secundò est observandum.

37 De interpretatione legis 3. §. *Item si Republica*, ad l. *Falcidiam*, videndi Duaren. *ad eum tit. cap. 8. verf. Cautione igitur*, Roderic. *de ann. redditib. lib. 1. quest. 6. ex num. 3.* Fachin. *controverf. lib. 15. cap. 14.* apud quos alii, ubi Consultus ait, æstimationem annui legati perpetui esse quantitatem, ex qua per usuras trientes summa legata in singulos annos percipi possit: itaque si octo sint relicta annua, ducenta desiderantur, & computari debent quoad Falcidiam ad rationem quatuor pro centum, cui convenienter trientes usuræ. Duarenus, ac Fachineus *ubi proximè*. In Hispania tale legatum æstimaretur juxta pretium census perpetui redimibilis, id est quinque pro centum, *ex d. l. 12. Recopilat.* At D. Covar. *hic*, *ex d. §. Item si Republica*, tradit redditum perpetuum æstimari quanti vendi potest.

Verf. Tertio admonendum est.

38 Hæc resolutio non procedet in annuo alimentorum legato ad certum tempus, velut ad quinquennium; nam si alimentarius antea moriatur, ejus hæredi pensio pro residuo temporis non debetur, l. *Si cum præfinitione 20. quando dies leg. ved. Surd. de aliment. tit. 5. quest. 1. num. 3.* sed cum exonerandi hæredis causa legata quantitas in plures annos solvenda distribuitur à testatore, legatum transmittitur annum, d. l. *Si cum præfinitione*, Pichard. *in §. At si ita stipuleris, n. 9. Instit. de verbor. obligat.* Cancer. *variar. part. 3. cap. 20. ex num. 35.* Sentio tamen utroque casu omnium annorum rationem esse habendam quoad calculum Falcidiæ: at hæres, ubi legatum morte extinguitur legatarii, quidquid retinuerit, communicare tenebitur legatariis, qui ex defectu bonorum hæreditatis totum capere non poterunt.

Verf. Quarto, ab eadem lege.

39 Pretium, seu æstimatio cujusque rei, ubi lege constitutum non est, tanta censetur, quanti illa vanire communiter potest, ut prænotavi supra, *lib. 2. cap. 3. num. 24. & 36.* quod in ponenda legis Falcidiæ ratione observari debet, cum ad vitam annua legatur quantitas, l. *Cum Titio 55. ad l. Falcid.* Sed perdifficile videtur investigare quanti legatum annuum vitalitium vanire possit, cum variis de causis æstimatio minui, vel augescere soleat, ætate, salute, robusticitate, & aliis legatarii qualitatibus perpensis; ideo oportebit, quod judex peritos æstimatores eligat. Duaren. *ff. ad l. Falc. cap. 8. verf. Cautione igitur.* In Hispania si tale legatum relinqueretur, dispositio dictæ legis *Cum Titio*, locum haberet; nam census vitalitii legitimum est pretium, atque ita legatum decem ad vitam centum æstimaretur, cum tantidem vanire possit ad rationem decem pro centenari.

Verf. Quintò licet in annuis.

Vide legem *In lege Falcidia 45. §. 1. ad leg. Falcid.* ubi rejecta æstimatione, de qua *in d. l. Cum Titio*, cautiones interponendas esse Consultus decidit, quem textum de conditionali legato intellexit Cujac. l. 60. *Pauli de edit. in eadem l. In lege Falcidia.* Sed vide quæ pro eorum jurium concordia utrobique tradit Accursius.

Verf. Sextum, quod in hac questione.

41 Deducta Falcidia, factaque computatione juxta dictam legem *Hæreditatum*, quasi transactum inter hæredem, & legatarios intelligitur, ita ut licet is, cui annua quantitas est relicta, aut diutissimè vivat, aut citissimè decedat, hæres nihil exigere à legatariis, vel eis solvere teneatur, eo quod plus, sive minus, quam percepit, expenderit. Ita D. Covar. *hic*; nam tam hæres, quam legatarii dubio eventui mortis se subjecisse existimantur æqualiter, à quo lucrum, ac jactura pendebat, sicut evenit cum census emitur vitalitius: & quod hic contrahentium consensu, ibi ministerio legis efficitur, ipsaque pro publica utilitate, quæ in litibus extirpandis versatur, ut præmissi supra, *lib. 1. cap. 3. n. 31. & 32.* computationem illam introduxit; difficiles enim ac frequentes controversiæ suscitarentur, si subsequuta morte legatarii, cui alimenta præstabantur, post viginti, triginta, aut plures annos super deductione Falcidiæ liceret agere. Ad hæc quoties hæres, aut legatarii manent obligati ad aliquid reddendum ob Falcidiam ratione futuri eventus, cautiones adhiberi debent, l. *In lege Falcidia 45. ad l. Falcid. l. 1. & per tot. ut legat. seu fideicom. nom. caveat. at in d. l. Hæreditatum*, nec verbum de cautione reperitur, unde computatione legali omnis extinguitur actio, sive plus, sive minus hæres persolvat, quam illi adjudicatum est de bonis hæreditatis. Adde Roderic. *de ann. redditib. lib. 1. quest. 5. à num. 15.* Duaren. *suprà, d. verf. Cautione igitur, pag. 3.*

Verf. Rursus & ab eadem radice.

42 Vide Duaren. *ubi proximè*, & hæc Accursii opinio ex præfatis fundamentis rejicitur. Præterea si post triginta annos, subsistente usufructuaria civitate, hæres iterum Falcidiam deduceret, eveniret ut plus caperet, quam si fundus ipse legaretur; nam cujusque fundi æstimatio ex fructibus triginta annorum computatur ad summum, ut probat Roderic. *d. lib. 1. q. 6. num. 12.* quod absurdum sustineri non potest. Hinc apparet ratio propter quam, cum usufructus civitati relictus ad centum annos persistat, quoad Falcidiæ computum triginta duntaxat numerentur; nam si ratio haberetur centum annorum, hæres caperet ex Falcidia multò plus, quam si fundi duo ejusdem qualitatatis à testatore etiam quoad proprietatem essent relicti. Nec placet ratio quam refert D. Covarruv. scilicet non numerari centum annos in computatione Falcidiæ, quia civitas potest, injecto aratro, omninò deleri, ac perire: tum, nam hoc rarò contingit, ad quæ jura non adaptantur, l. *Nam ad ea 5. de legib. Ant. Fab. ration. ad leg. An usufructus, de usufr. tum quòd casus insolitus, & funestus in mentem*

tem disponentis venisse non creditur, l. *Julianus 26. §. ult. ff. Si quis omiff. caus. testam.* Ex quibus meritò refutatur Accursii sententia *in d. l. An usufructus*, qui docuit, civitate non extincta intratricennale tempus, denuò adhibendam esse Falcidiæ computationem usque ad annos centum.

Ad Num. 9.

43 Angeli interpretatio verissima roboratur traditis supra, *num. 41.* Nec consultus egit de repetenda computatione ad Falcidiam respectu ejusdem hæreditatis, sed diversarum; & sic distinguit, ut ratio legis Falcidiæ ponatur vivo legatario, propter incertitudinem vitæ, ut tanti æstimetur legatum, quanti vanire possit: sin verò jam illo defuncto, cum certum sit quantum hæres solvere debuerit, id computabitur ad deductionem Falcidiæ.

Ad Num. 10.

44 Quanquam magis communis sententia æquiparet legatum usufructus legato quantitatis annuo civitati relicto, ut utrumque centum annorum lapsu extinguatur, ut videre licet apud *Surdum de aliment. tit. 5. quest. 6. à num. 16.* Tamen verius est, ac tenendum, quod legatum annuum usque in infinitum debetur civitati. Ita cum D. Covarruv. docent Gregor. Lop. *in l. 26. gloss. 1. tit. 31. part. 3.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 1. quest. 17. num. 103.* Cujac. *in l. penult. de ann. legat. & in l. Si usufructus 8. de usufruct. legato.* Duaren. *ad tit. ff. ad leg. Falcid. cap. 8. verf. Cautione igitur.* Castil. *controverf. lib. 1. de usufruct. cap. 61. num. 20.* Peregrin. *de fideicom. art. 29. à num. 111.* & alii apud Castil. & videtur accedere *Surdus*, licet anceps, *Avend. de censib. cap. 4. n. 12.*

Ibi: Nam legatum annuum æstimatur.

46 Adde Duaren. *ubi proximè*, qui rectè rectè quærit, cur legatum usufructus plaris æstimetur ad rationem triginta annorum, cum sit temporale, l. *Hæreditatum 68. ad leg. Falcid.* quàm legatum annuum, quod etsi perpetuum sit, ad viginti-quinque restringitur, l. 3. §. *ult. eod. tit.* Rationem reddit Duarenus, qui mihi quidem obscure loquitur; sed ipsa in obscuro non est: nam etsi utilius sit Republicæ legatum annuum decem ob perpetuitatem, quàm usufructus fundi totidem reddentis annuatim; hæres tamen hoc magis quàm illo gravatur, cum exhibitis ducentis quinquaginta, ex usuris in perpetuum satisfaciat civitati, juxta dictam legem 3. §. *ult.* Non sic se potest liberare à legato usufructus, sed tenetur pati, ut civitas per centum annos fundo fruatur, & sic toto eo tempore carebit fructibus, qui mille æstimantur, licet juris temperamento solum triginta computentur anni, id est ter centum, ea ratione, de qua supra, *num. 42.* In ratione Falcidiæ ponenda non inspicitur utilitas legatarii, sed hæredis onus, ut deductioni locus fiat.

Ibi: Quamobrem in hac controversia.

Hanc resolutionem comprobavimus supra, *num. 44* de qua fasè *Surd. ubi proximè*, Hippol. Riminald. *conf. 219. à num. 11. lib. 2.*
D. de Farià Novæ Addit. ad Covar.

Ibi: Secundò ex his deducitur.

46 Usufructus relictus civitati, centesimo expleto anno consolidatur proprietati, l. 26. *tit. 31. p. 3. l. An usufructus 63. de usufr. l. Si usufructus 8. de usufruct. legat.* Idem juris est, si legetur Ecclesiæ, Collegio, Hospitali, aut alicui Dignitati, veluti Episcopo. Cujac. *in l. penult. de ann. legat. & in d. l. Si usufructus*, Anton. Fab. *in ration. ad d. l. an usufructus*, *Surd. sup. n. 17.* Duaren. *ubi proximè*, Pichard. *in §. Finitur, num. 7. Instit. de usufruct.* Petr. Gregor. *Synagm. lib. 4. cap. 5. n. 17.* Molin. *de just. & jur. disp. 15. num. 1.* Dissentit *Avend. sup. à num. 14.* Quod ampliat quantumvis testator expresserit, quod usufructum in perpetuum relinquit civitati, ut cum D. Covar. & aliis tenet Castill. *controverf. lib. 1. de usufruct. cap. 61. num. 19.* ac assentitur *Surd. d. quest. 6. num. 17.* etsi de annuo legato relicto in perpetuum loquatur contra Greg. Lop. *in l. 26. gloss. 1. tit. 31. part. 3.* Sed an de fisco dicendum sit idem quod de civitate, cui usufructus legatur, quærit Cujac. *in d. l. 8.* qui resolvit negativè, imò quod fisco acquiri non possit usufructus, opinatur, quia ipse quod semel capit, nunquam relinquit, l. 2. §. 1. *C. de requir. reis*, unde inutilis proprietas efficeretur. Ast fisco obtinere posse usufructum, tenet *Alfar. de offic. Fisc. gloss. 34. n. 25.* ita jure proprietatis servato, ut ejus domino invito nequeat rem, qua fruitur, alienare, ut idem *Alfarus* docet: quapropter de opinione Cujacii dubito. Nec obstat dicta lex 2. nam ibi justa causa retinendi reperitur; aliàs Principes nihil adversus leges fisco suo accrescere permittunt, l. *Ex imperfecto 23. de legat. 3. l. 3. C. de testam. §. fin. Inst. quib. mod. testam. infirm.* ubi Pichard. *Ferdia. Mendoza disp. jur. lib. 1. cap. 5. Morla Empor. Jur. p. 1. tit. 1. q. 1.* Unde si Principi, seu fisco usufructus competere, centesimo adveniente anno extingueretur, sicut in cæteris similibus observatur.

47 Principalis antecedens conclusio erit limitanda quoties usufructus cum onere in omne sæculum permanens legatur, ut si Ecclesiæ relinqueretur, ut ex fructibus die alicujus Sancti pnelis dotes præstentur, pauperes induantur, eleemosynæ erogentur: aut civitati ad ludos publicos, & alios usus pro honore Republicæ, ac testatoris, de quibus *in l. Civitatibus 121. de legat. 1. l. Annuam 6. l. penult. de ann. legat.* Cum enim hæc nec centesimo, nec millesimo anno cessare debeant, usufructus utique in idem tempus persistet. Nec dicat aliquis, stultè testatorem sic disposuisse, dum Ecclesiæ, aut civitati fundum ipsum non legavit, cum nuda proprietas nunquam hæredi utilis esse possit, quoniam hæc proderit ad memoriam defuncti, ac domus, & familiæ honorem, atque ne fundus per Rectores Ecclesiæ, vel civitatis alienetur.

Deinde eandem conclusionem arbitror non procedere, si expressim jubeat testator, ne usufructus ad centum annos extinguatur, sed quod usque in infinitum persistat, quod observandum erit; nam sicut potuit, legato fundus, nil il ex eo hæredi relinquere testator, ita licebit huic nudam inutilem proprietatem perpetuò relinquere, quod ad aliquem finem poterit expedire, maxime cum civitatem usufructum amittere constet, non solum si funditus evertatur, ut Carthago, Numantia, Saguntum, & aliæ; sed etiam per non usum. Cujac. *in l. 8. de usufruct. legat.* Petr. Gregor. *diff.*

d. cap. 5. num. 18. Castill. sup. num. 22. Nec nostræ assertioni refragatur quod D. Covar. edocuit, scilicet usufructum hujusmodi perire intra annum centesimum, tamen expressim in perpetuum relinquitur; quoniam hoc verbum non semper ad tempus infinitum, sed juxta rem, de qua agitur, & juris dispositionem restringitur, ut cum D. Covar. & aliis observavi lib. 2. cap. 17. num. 65. & in specie Barbosa tract. de Diction. verb. Perpetuo, num. 10. & nobis apertissimè suffragantur aliud agentes Gregor. Lop. in l. 26. gloss. 1. tit. 31. part. 3. Avend. d. cap. 4. num. 12. in fin. & n. 14.

Ibi: Tertio infertur.

De hac resolutione actum est supra, num. 44.

Ibi: Quarto, hac in contraversia.

49 Legatum annuum privato relictum, ejus morte intercidit, nec ad heredem legatarii pervenit. Gregor. Lop. in l. 27. gloss. 1. tit. 9. part. 6. Cujac. in l. 4. de ann. legat. Surd. de aliment. tit. 5. q. 1. num. 8. Avendañ. d. cap. 4. num. 1. Pichard. in §. At si ita stipuleris, num. 8. Instit. de verb. oblig. Duaren. in l. Si Stichum 16. eod. tit. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 46. Roderic. de ann. redditib. lib. 1. q. 17. num. 102. ejus tamen anni, quo legatarius obiit, pensionem integram hæredi suo relinquet, etsi prima die morte sit præventus; quia ineunte unoquoque anno, dies legati quoad illum cedit, l. In singulos 8. de ann. legat. ubi Cujac. & in l. 4. eod. tit. Anton. Gom. ubi proximè, Surd. sup. tit. 9. q. 6. num. 5. & 6. non quoad sequentes, siquidem tot sunt legata, quot annuæ pensiones; ideo non transmittuntur, quoniam vivo legatario eorum dies non cessit. Castill. controvers. lib. 1. de usufruct. cap. 67. n. 31. Cenc. de censib. q. 118. num. 6. Surd. tit. 9. q. 4. num. 3. & 6. Cætera quæ D. Covar. hic tradidit, invenies apud Castill. num. 32. Cenc. num. 4. Surd. de aliment. tit. 2. q. 12. num. 1. & quest. 15. num. 190. tit. 9. q. 5. num. 14. atque alios quos nuper commemoravi.

50 Aliquando tamen legatum annuum ad heredem legatarii transfertur, veluti cum testator volens mille præstari Titio, centum ad decennium annuatim solvenda reliquit, ut relevetur hæres ne bona hæreditaria distrahere compellatur, ex quorum fructibus tractu temporisolvere possit, quo casu si legatarius ante decimum decesserit annum, hæres illius succedet, ut pensiones capiat usque ad diem præfinitum. Secus erit si temporale legatum alimentorum causâ relinqueretur; tunc siquidem obeunte legatario ante tempus expletum, hæres nihil pro annis deficientibus exigere poterit. Hæc obiter præmissimus supra, num. 38. ac docuere Pichard. sup. num. 8. & 9. Cancr. variar. part. 3. cap. 20. ex num. 35. Sin verò non apparet, qua ratione legatum sit, ex persona legatarii discerni potest, an dives, pauperve sit, ac ex aliis conjecturis; & in dubio pro alimentis legatum pronunciabitur.

Ibi: Quintò secundum ea.

51 Annuæ legati æstimatio eadem est, sive ad centum annos, sive in perpetuum pensio solvi debeat civitati legatarie, quoniam non redditus legati intelliguntur, sed quantitas, quæ scænorii

data (ut tunc licebat) sufficiat ad solutionem annuam relictæ pensionis, l. 3. §. ult. ad leg. Falcid. atque ea summa, quæ reddere valet decem annua ad tempus, totidem in perpetuum per usuras produceret, ut per se patet; ideo quoad Falcidiam solius sortis fiet computatio, cum eam in præsentia exhibita, facile possit hæres legato etiam perpetuo satisfacere: & hæc mens testatoris fuisse præsumitur, ut Consultus insinuat.

Unde si hodie apud nos decem annua Ecclesiæ, vel civitati relinquerentur, ubi Falcidiæ locus fieret, ducenta computarentur, quoniam in summa ista per emptionem census ad rationem unius pro viginti, quod legitimum pretium est, decem annua in perpetuum possent comparari.

Quæ de annuis legatis præmissimus, non omnino conveniunt stipulationibus annuis, de quibus in l. Si Stichum 16. de verb. oblig. §. At si ita stipuleris, Instit. eod. Cujac. in d. l. Si Stichum, Duaren. ibi, Pichard. in d. §. At si ita, Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. n. 46. Salgad. de regia protect. part. 4. cap. 7. à num. 135. Mant. de tacit. convent. lib. 14. tit. 12. num. 13. & tit. 40. ex n. 36.

S U M M A R I U M.

- 1 Quantum decreseat pretium rei ob pactum retrovendendi.
- 2 De justo pretio census redimibilis, & num. 3.
- 4 Apud nos lege regia prohibetur census in constitutione pacifici, ut redditus solvantur in frumento, vino, vel aliis speciebus.
- 5 Vtrum procedat prohibitio in censibus, qui redimi nequeunt, & in reservativo? & n. 6.
- 7 Pretium census redimibilis auctum est lege regia ad rationem viginti pro uno. Idem pretium in Germania, & aliis regionibus stabilitum est, ibid.
- 8 Census jam constitutus an minoris emi possit adversus legis prohibitionem?
- 9 In dubiis an census perpetuus, vel redimibilis præsumatur, & num. seqq.
- 10 Emphyteusis à privato concessa in dubio perpetua præsumitur.
- 11 Argumentum de emphyteusi ad censum non semper procedit.
- 12 Census reservativus an in dubio præsumatur perpetuus, vel redimibilis? & num. 13.
- 14 Census num. consignativus, vel reservativus in dubio censetur?
- 15 Contractus dubios consuetudo contrahentium, ac regionis interpretatur.
- 16 Apud Hispanos in dubio census consignativus, ac redimibilis judicaretur propter frequentiam, & consuetudinem.
- 17 Census consignativus an redimibilis præsumatur?
- 18 In Hispania census, de cujus perpetuitate non constat, redimibilis æstimabitur.
- 19 Ex modicitate pretii oritur præsumptio, quod census est redimibilis.
- 20 Census perpetuus redimi poterit, si appareat de iniquitate contractus ob pretii modicitatem.
- 21 Census de cujus constitutione non constat, sed solum ex diutina reddituum solutione probatur, redimibilis est præsumendus.

C A P U T X.

Ad Num. 1.

1 Quamquam apud omnes constat, ex pacto retrovendendi rei venditæ æstimationem decrescere, ut prænotavi cum aliis supra, cap. proximo, num. 42. sed non conveniunt quoad partem, pro qua pretium minui debeat. Quidam quartam detrahendam arbitrantur, alii tertiam, & aliqui dimidiam, ut videre est apud Molin. de justit. & jur. disp. 385. num. 15. vers. Et quavis, Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 8. num. 1. Castill. controvers. lib. 2. cap. 25. ex num. 63. Scaccia de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampliat. 8. Valasc. consult. 70. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. q. 11. num. 33. Caroc. de locat. rubric. de usur. quest. 11. num. 17. Omnes communiter pacti æstimationem prudentis viri judicio committunt, & quoad censuum emptionem observare oportet tradita supra, cap. prox. num. 30.

Ad Num. 2.

2 De pretio census redimibilis non pauci plura tradiderunt, in oppositas sententias abeuntes: sed plerique illud justum esse pretium definirunt, quod in quaque regione aut lex statuit, aut usus communis induxit, de quo Molin. ubi proximè, Bonacina de contract. disp. 3. quest. 4. punct. uni. Lessius de justit. & jur. lib. 2. cap. 22. num. 104. Avend. de censib. cap. 32. Felician. eod. tract. lib. 2. cap. 2. à num. 17. Frider. Martin. de jur. cens. cap. 5. Cencius de censib. q. 47. ex num. 3. Fachin. controvers. lib. 2. cap. 43. Roderic. sup. lib. 1. cap. 6. Leotard. de usur. q. 59. ex n. 20. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. n. 244. & q. 7. part. 2. ampliat. 8. n. 58. & ampliat. 10. num. 69. 80. & 81. Igitur pretium legale, seu consuetudinarium cujusque provincie, justum in utroque foro ibi censetur. Cencius num. 3. Nec expediret, quod uniforme pretium censibus generaliter constitueretur ad omnem regionem, ac locum, ut probat fusè Cencius q. 46. ex n. 11. quamquam id assignari posse fateatur idem Cencius ibi, à n. 8.

3 Si alicubi certum foret pretium censibus non redimibilibus, quanti vendi redimibiles liceret, facile posset computari, dempta tertia, aut quarta parte pretii legalis, pro facultate redimendi, secundum mox tradita, num. 1.

Ad Num. 3.

4 Ut fraudibus amputaretur occasio, lex Regia prohibuit censuum constitutionem eo pacto, ut redditus solverentur in frumento, vino, oleo, aut aliis speciebus, l. 4. tit. 15. lib. 5. Recopilat. quam constitutionem in censibus vitalitii procedere, declaravit lex 9. eod. tit. de qua Azeved. ibi, ac Mathienus in d. l. 4. Roderic. sup. lib. 1. q. 12. à num. 2. & q. 17. n. 7. Avend. sup. cap. 46. ex num. 3. ubi an lex procedat in emphyteusi, ac censu reservativo? Guttier. Practic. lib. 2. q. 170. qui probat in censu non redimibili prohibitionem non vigere, sicut nec in reservativo. Felician. d. cap. 1. num. 42. Molin. disp. 383. num. 12. vers. Ex parte.

5 Quoad census non redimibiles mihi videtur Regia lex omnino servanda, quamquam jus anti-

quam corrigere constet: tunc quod in correctoriis ex rationis identitate admittitur extensio ubi favorem continet, ut illa constitutio, quæ inopia oppressis prospexit, ut ex contextu patet: & quatenus iniquitatis, atque fraudis est exclusiva, spiritali saluti consulit contrahentium. Tum etiam quia ubi ratio exprimitur in lege correctoria, (prout in lege nostra) ad similes casus ampliatur quoties eadem militat. Hæc ex pluribus prænotavi supra, lib. 2. cap. 5. num. 44. & 45. Nec obest illud vulgare: Si lex voluisset, expressisset; ex l. unic. §. Sin autem ad deficiens, C. de caduc. tollend. & aliis, quæ tumulat Barbosa axiom. 136. num. 5. quoniam cum sensus perpetuus frequens non sit, ut redimibilis, hujus meminit, sed illum non excludit. Ita tenet Azeved. sup. n. 3.

6 Quod attinet ad censum reservativum ita distinguem: aut certum pretium constituitur, velut mille, & ex his imponitur census juxta taxam legis, ut redditus solvantur in fructibus & tunc propter rationis identitatem dictæ legis 4. prohibitio obstabit. Aut vendito fundo, convenit ut loco pretii tot fanecæ frumenti, aut vini amphoræ in singulos pendantur annos, ac cessabit legis dispositio, cum posset venditor sub hac conditione, & non aliter rem suam alienare: nec hic intervenit propria census emptio, & constitutio, sed reservatio fructuum, ad quos emptor se astringit nomine pretii pro fundo, quem acquirat. Sub hac distinctione resolvi poterit, si pars valoris in pecunia solvatur, & residuum in annos singulos ad censum relinquitur, ut tot fanecæ tritici præstentur: illi enim fructus annui nullo certo pretio emuntur, nec jus quod ad illos comparat qui fundum transtulit; unde nec venditio ipsorum intervenit, quæ absque illo consistere nequit, l. 2. §. 1. de contr. empt. §. Pretium, Instit. de empt. & vendit. Vide Molin. disp. 381. in fin. & disp. 382. num. 2. & 3. vers. Quod ut intelligatur, & disp. 383. n. 2. Guttier. Practic. lib. 2. quest. 172. num. 3. & 4.

Vers. Cæterum post tertiam.

Hæc lex regia, quam laudati nostrates, ac ex-
7
teri nonnulli commemorant, in novissima nostrâ recopilatione sexta numeratur, sub. tit. 15. lib. 5. & secundum eam olim nonaginta octo septem annuis & non minoris emere licebat, ad rationem unius pro quatuordecim, usque ad annos 1608: quo tempore Philippus III. censuum pretium augeri præcepit, ita ut pro uno viginti solvere emptor teneatur, seu quinque pro centenario. Idem in Valentino Regno contituit Philippus I V. anno 1622. l. 12. tit. 15. lib. 5. Recop. Trull. in Decalog. lib. 7. cap. 21. dub. 8. num. 1. Similis lex Cæsarea habetur apud Germanos, teste Gail. lib. 2. observat. cap. 6. quem refert Fachin. diff. cap. 43. in princ. Circa nostram regalem constitutionem observare oportet, pretium illud quod emptorem in indivisibili ita consistere, ut minoris emere non valeat, non sic respectu vendentis, cui non vetatur pluri vendere intra latitudinem justii pretii, prout in cæteris rebus, quæ illud legitimum non habent: quæ disparitas inter contrahentes placuit in gratiam miserorum, qui inopia urgente, bona sua pro vili pretio census onere subjiciebant. Trullench. n. 3. Scaccia de commerc. §. 1. quest. 7. part. 2. ampliat. 10. n. 70. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. quest. 6. num. 34. Molin. disp.

disp. 383. n. 4. Leotard. de usur. quest. 59. n. 29. Qua ratione similiter decrevit Nicolaus V. quoad regnum Siciliae, ut adnotat Scaccia dict. num. 70. & 81. Præfatæ legis nostræ meminit Avendañ. d. cap. 32. quæ & contractus aliter factos reddidit nullos, & Tabellionibus instrumenta confidentibus penam irrogavit, ipsaque Ecclesiasticos ligat, utpote quæ communi utilitati prospicit, atque in foro conscientiae debet à cunctis observari. Avendañ. num. 9. & 10. Roderic. num. 49. ubi alii.

Ibi: Sed & de illa questione.

8 Quæritur an census jam constitutus emi minori pretio possit, quàm lege stabilitum est? De quo Molin. sup. disput. 393. Trullench dict. dub. 8. Roderic. d. lib. 1. q. 8. Felician. sup. lib. 2. cap. 1. ex num. 43. Avendañ. sup. cap. 34. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 22. ex num. 45. Azeved. in l. fin. n. 1. tit. 15. lib. 5. Recop. Olan. concord. jur. lit. A, ex n. 113. Navar. in Manual. bap. 23. vers. Ad novè autem, Guttier. Practic. lib. 2. q. 172. Hermos. in l. 23. gloss. 4. num. 26. tit. 5. part. 5. Cancer. variar. part. 2. cap. 1. num. 281. & licet pro utraque parte rationes militent ac Interpretes, ut videre licet apud laudatos, præsertim apud Felicianum, receptius tamen est quod si census tutò sit collocatus, emi non possit minoris quàm lege constitutum est.

Verf. Sed & illud.

9 Item quæritur, si de census constitutione constet, sed an perpetuus sit, aut redimibilis, non appareat, cujus naturæ præsumatur? Pro cujus decisione consulendi Avendañ. de censib. cap. 14. Roderic. de ann. redditib. lib. 1. quest. 15. à n. 43. Cencius de censib. decis. 394. Felician. eod. tract. tom. 2. lib. 1. cap. 10. num. 8. Duard. de cens. 1. part. quest. 13. ex num. 1.

Ad num. 4.

10 Emphyteusis à privato, non ab Ecclesia, si concedatur absolute absque temporis mentione, perpetua præsumitur. Mant. de tacit. convent. lib. 2. tit. 5. à n. 3. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 109. Roderic. sup. num. 55. Jul. Clar. §. Emphyteusis, quest. 27. n. 1. Marecot. variar. lib. 2. cap. 25. num. 6. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de jur. emphyteut. resol. 3. num. 1. Est enim emphyteusis suâ naturâ perpetua. Valasc. de jur. emphyt. quest. 35. num. 8. Leotard. de usur. q. 51. num. 16. Mant. d. tit. 5. n. 5.

Ad Num. 5.

11 Argumentum ab emphyteusi ad censum non semper efficaciter procedere solet, cum in pluribus discrepent, sicut notatur supra, cap. 7. ex num. 3. Sic in præsentis rejicitur, maximè propter diversitatem naturæ eorum contractuum; census enim sui naturâ temporalis est, ac redemptione extinguibilis. Cencius cum aliis supra, quest. 59. à n. 3. emphyteusis verò perpetua, ut pronuper est assertum. Vide infra, num. 17.

Verf. Primum illud.

12 Si quis ædis, vel fundi dominium transtulerit in alium, nullo sibi jure reservativo, sed censu constituto super eadem re alienata, quantitatis de qua convenerit, annuatim solvendæ; talis census, nisi expressè concedatur facultas, redimi non poterit. Avendañ. sup. n. 6. Roderic. n. 43. Duard. ad Bull. Pii V. in præfat. quest. 19. n. 3. & 15. Leotard. de usur. q. 41. n. 22. Est namque census iste sui naturâ irredimibilis, ut ex Molina observat Felician. d. num. 8. vers. Denique mihi, Avend. num. 12. Sed si probetur ex consuetudine providentiæ, vel usu reservantis censum, quod facultas redimendi in hujusmodi censibus concedi consuevit, in dubio redimibilis judicabitur, ut sentit Menochius d. præf. 109. n. 1. & 5. agens de emphyteusi, quæ aliàs perpetua existimatur, ut prædixi.

Hic census reservativus nuncupatur, de quo 13 Molin. disp. 381. Cencius quest. 1. à n. 6. Roderic. lib. 2. quest. 22. Avendañ. cap. 13. Leotard. d. quest. 41. & alii plures apud Cencium.

Ibi: Secundo considerandum.

14 Quoties liquet censum deberi, non tamen an res, super qua constitutus reperitur, fuerit creditoris, ille reservativus censibitur, nisi in instrumento mentio pretii fieret, quo casu consignativus habebitur. Roderic. quest. 15. n. 43. & 44. Avendañ. cap. 22. num. 20. nam facta mentione de pretio, apparet venditio contracta, quæ solum in consignativo censu intervenit, non in reservativo. Molin. disp. 382. qui n. 4. observat, quod ubi prædium emitur certo pretio, & ex eo census imponitur super ipso prædio, hic est consignativus, Avendañ. de censib. cap. 30. n. 1.

Ibi: Tertio si minimè.

15 Hæc prænotavimus supra, num. 12. quoniam semper attendenda est regionis consuetudo, & usus contrahentium, ubi de contractus natura dubitatur, l. Semper in stipulationibus 35. de regul. jur. Menoch. lib. 3. præf. 38. n. 9. & præf. 43. Mant. de tacit. convent. lib. 3. tit. 8. n. 10. & 67. Et regulariter consuetudo est contractuum interpres, ut adnotavi Practic. cap. 3. n. 7. & cap. 28. num. 60. Sed prius consuetudo contrahentium, quàm regionis inspicienda. Menoch. d. n. 67.

16 Ex quo inferitur, quod si in Hispania de natura, & qualitate census ambigeretur, consignativus, ac redimibilis deberet judicari; nam hujusmodi censuum venditio frequens admodum est: reservativi verò, & non redimibilis nullus est usus, aut rarus. Molin. disp. 281. n. 9. Nec obest, quod D. Covar. de proprietate verbi præmisit, quoniam hodie verbum *Census*, non minus propriè convenit consignativo, quàm reservativo. Adde Roderic. d. q. 15. n. 45.

Ibi: Quarto quoties de jure.

17 Si constiterit censum fore consignativum, sed an redimibilis sit, necne, lateat, perpetuum judicandum sentiunt Roderic. sup. num. 46. Cencius decis. 394. n. 2. cum D. Covar. Dissentit Avend. d. cap. 14. num. 10. Quia facultas redimendi est

de natura census, quod ex Cencio supra prænotavi, n. 11. Sed cum Scaccia de commerc. §. 1. quest. 1. à num. 236. distinguendum est, nam de jure Communi D. Covar. sententia procedit: opposita secundum Bullam Pii V. tenenda.

18 Quicquid de jure sit, apud nos secundum consuetudinem omnis census consignativus redimibilis æstimabitur, nisi de perpetuitate liquidò constet, cum rarò, aut nunquam in Hispania census iste irredimibiliter constituatur, Felician. de censib. lib. 2. cap. 5. num. 25. His accedit, quod in dubiis illa est interpretatio adhibenda, per quam minùs gravetur debitor, l. Quidquid 99. de verb. oblig. l. Semper in obscuris 9. l. Semper in stipulationibus 35. de reg. jur. observat in specie Avendañ. dict. cap. 14. num. 5. Nec dubium est (ut idem inquit) quin magis oneretur censuarius, sublata redimendi facultate.

Ibi: Quod si pretium annui redditus.

19 Limitat D. Præses quod docuerat de præsumptione census irredimibilis, si ex pretii modicitate deduci posset, quod fuerit redimendi concessa facultas, propter quam, ut sæpe dictum est, justa rei æstimatio notabiliter decrefcere solet. Sequitur Roderic. num. 46.

Ibi: Imò ubi pretium annuè.

20 Quamquam expressim census sit perpetuus constitutus propter iniquitatem pretii redemptione poterit extingui Roderic. num. 47.

Ibi: Quintò ubi annui redditus.

21 Si census solum probetur ex diutina redditus solutione, redimibilis reputabitur, nisi ex apochis, aut aliter constet ex causa census perpetui præstationes annuas processisse. Roderic. sup. n. 48. Hæc apud nos nullam patitur controversiam propter consuetudinem, ac roboratur ex præmissis num. 18. Quomodo probetur census per annuas præstationes, tradunt Mascard. concl. 279. Cencius de censib. quest. 81. Roderic. de ann. redditib. lib. 1. quest. 15. à num. 38. Avendañ. de censib. cap. 6. Felician. eod. tract. lib. 2. cap. 5. num. 42. Qualiter ex temporis cursu per solutiones annuas in futurum inducatur obligatio docet Menoch. lib. 3. præf. 131. à num. 38. Rursus de præscriptione adversus creditorem, ac liberatione censuarii per lapsum temporis agunt Avend. cap. 104. Cencius quest. 117. & 118.

SUMMARIUM.

- 1 De retractu latè differentes recensentur.
- 2 Ad retrahendum jure regio novendium assignatur à die perfecti contractus, nec adversus lapsum legalis termini alicui restitutio conceditur. Vide num. 11.
- 3 Hypothesis, de qua disputandum, proponitur.
- 4 Re sub conditione vendita, novendium numeratur à die impleta conditionis.
- 5 Ampliatur tamen pendente conditione res tradatur, & transferatur dominium.
- 6 Conditione pendente venditionis, an liceat conjuncto rem patrimoniale etiam conditionaliter retrahere? & num. seqq.

- 10 Si venditionis instrumentum conficiatur, tempus ad retractum à quo die currere incipiat.
- 11 Novendium ad retractum lege concessum an à die celebrati contractus, vel traditionis computetur?
- 12 Intelligitur lex 7. tit. 11. lib. 5. Recopilat.
- 13 Ubi in alienatione rei patrimonialis fraus interevenit, vel simulatio, ne in notitiam consanguineorum perveniat contractus, novendium non præterit, nisi à die scientia illius, cujus interest.
- 14 In locatione ad longum tempus jus retrahendi non competit.
- 15 In emphyteusi an retractui sit locus?
- 16 Si res patrimonialis detur an censum reservativum, an consanguineis jus retrahendi competat? & num. seqq.
- 20 Quid si pactum retrovendendi interveniat.
- 21 Vendente usufructum domino fundi, consanguineus ad retractum nequaquam admittitur.
- 22 Ubi res venditur certo pretio, & ex eo census imponitur, duplex contrahitur venditio, duplexque debetur gabella.
- 23 Si res patrimonialis, habita fide de pretio, vendatur, consanguineus ad retractum eodem modo admittitur, cautione præstita de pecunia suo tempore solvenda.
- 24 Ut consanguineus ad retractum admittatur, non prærequiritur dominii translatio, sed quod contractus perfectus sit.
- 25 Si census reservativus clam redimatur in fraudem consanguineorum, qui jus retrahendi habent, novendium computatur à die scientia.
- 26 Si extraneus usufructuarius proprietatem emerit rei patrimonialis, consanguineus solum pro proprietate jus retractus habet.
- 27 Qua persona habentes jus retrahendi præferantur consanguineo.
- 28 Pensio census reservativi præsumitur correspondere fructibus fundi.
- 29 Novendium ad retractum ubi res cum pacto, de quo supra, num. 3. distrabitur, incipit currere à die perfecti contractus, non à quo census, seu pensio redimitur.
- 30 Utrum consanguineus admittatur ad retrahendum in casu proposito, si censum collocet super re vendita, vel debeat pretium illico repræsentare, & num. seqq.

CAPUT XI.

PLurima quidem hujus singularis controversiæ occasione prælibare de retractu oporteret, sed quia per tempus non licet, satis erit, quæ in progressu disceptationis occurrerint, non prætermittere; cætera namque affluenter exhibent Pat. Molin. de just. & jur. tract. 2. à disp. 370. Greg. Lop. in l. 42. & 55. tit. 5. part. 5. ubi Hermos. Ant. Gom. ac Castill. in l. 70. cum seqq. Taur. Matienz. atque Azeved. in l. 7. cum seqq. tit. 11. lib. 5. Recop. Tiraq. de vtroq. retract. Guttier. Practic. lib. 2. q. 145. cum aliis pluribus, Avend. de censib. ex cap. 87. Parlador. different. 109. Opus tamen est præmittere, quod consanguineis, ac similibus facultate retrahendi gaudentibus novendium præfinitur, ut jure suo urantur, quod incipit à die perfecti contractus, non traditionis; eoque elapso tempore, ita excluduntur, ut nec ignorantia, ætas, sexus, aut personæ conditio

conditio ad restitutionem proficit. Ita apud nos constituitur l. 7. §. 14. tit. 11. lib. 5. Recop. Molin. disp. 370. à num. 21. Guttier. quæst. 152. Matienz. in l. 7. gloss. 6. tit. 11. lib. 5. Recop. Hermos. in d. l. 55. gloss. 8. num. 24. Parlador. d. differ. 109. §. 5. à princip. Azeved. in d. l. 7. Recop. num. 62. ubi tenet, diem ipsum contractus in termino computari, & sic novendium currere de momento ad momentum, quod valde controversum, ut videre est apud Hermosil. num. 26 qui dissentientes cumulavit Interpretes. Vide Molin. ex num. 28.

3 Hypothesis igitur nostræ quæstionis sic se habet: Titius fundum vendidit Caio, qui cum pecunia careret ad pretii solutionem, convenit inter eos, ut decem annua penderet donec solveret, venditore interim dominium directum retinente. Idem dubium versatur, si nullo pretio constituto, fundus tradatur, nullum jus retinente domino, sed censu reservativo imposito super eodem fundo cum redimendi facultate. Ambigitur itaque, an à tempore contractus, vel à quo pretium solvitur, aut census redimitur, novendium ad retractum currere incipiat? Hanc controversiam attigerunt Molin. disp. 372. num. 6. Matienz. in d. l. gloss. 1. num. 25. Guttier. sup. quæst. 145. num. 4. Hermosil. in d. l. 55. gloss. 2. num. 10. Azeved. sup. num. 68. Avend. cap. 89. n. 9.

Ad Num. 1.

4 Vendita re sub conditione, tempus ad retrahendam numeratur non à die contractus, sed conditionis impletæ. Molin. disp. 370. num. 35. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 29. vers. Quartus effectus, Azeved. sup. num. 67. Arias in l. 70. Taur. num. 31. Guttier. quæst. 153. num. 3. Matienz. sup. gloss. 6. num. 37. Hermosil. d. gloss. 8. num. 30.

Ibi: Nec refert, traditionem rei vendita.

5 Quatenus res sub conditione vendita, eventu pendente, tradatur emptori, dies tamen ad retrahendum nisi post implementum conditionis non labuntur. Ant. Gom. ubi proximè, ubi ampliat, et si dominium transferatur. Matienz. num. 41. Guttier. d. quæst. 153. num. 4. vers. Verum hæc, Molin. num. 37. Azeved. ubi proximè, ac Hermosil. d. num. 30.

6 Sed utrum pendente conditione, consanguineus ad retrahendum etiam conditionaliter admittatur, inquiramus. Affirmant, præsertim si ad traditionem sit devenit, post Tiraquellum Azeved. ibidem, Molin. num. 38. Matienz. d. gloss. 6. n. 40. Guttier. d. num. 4. Hermosil. num. 31. Sed contrarium tenet Ant. Gom. d. num. 29. vers. Quartus effectus, Cifuentes. in l. 70. Taur. vers. Vigesimo nono dubitatur: quæ sententia iuri magis consona ex sequentibus videtur. Primum, quia lex desert jus retrahendi, perfecta venditione, quæ perfectio minime contingit ante conditionis implementum, ideo nec dies ad retrahendum antea labuntur, ut fert communis; unde consanguineus ad retractum, pendente conditione jus habere non potest, nec illud præstat traditio rei conditionaliter venditæ, cum non fiat venditionis gratiâ, ut ait Ant. Gom. licet dominium transferatur.

7 Secundò facultas retrahendi tribuitur proximiori consanguineo sub tempus perfecti con-

tractus, ideo ante impletam conditionem proximitas dignosci nequit; fortè enim proximior cum sub conditione res venibat, tempore impletæ conditionis ab alio removeretur, ut si frater vendentis retraheret, ac postea filius huic nasceretur, cujus nomine retractus si peteretur, obtinebit, patruo excluso, l. 8. tit. 11. lib. 5. Recop.

8 Tertio, si plures existerent venditoris consanguinei gradu diversi, & secundus, vel tertius ad retractum admitteretur, proximior taceente, hic posset, adveniente conditionis eventu, admittum excludere, atque ita omnia circa retractum gesta redderentur illusoria, ex quo aut prior opinio est rejicienda, aut saltem coarctanda ad proximior tempore conditionalis contractus; nam quandiu proximior non excluditur, remotiori consanguineo non patet aditus, d. l. 7. tit. 11. lib. 5. Recop.

9 Quarto si admitteretur aliquis ad retractum pendente conditione, & jus quæreret aliquod, posset evenire ut res patrimonialis ad extraneum, renitentibus consanguineis, perveniret; nam si post depositam pecuniam, aut cautionem præstitam consanguineus decederet, extraneo hærede instituto, hic existente conditione, cum in jus defuncti succederet, rem per retractum consequeretur, quam cum jure hæreditario obtinisset, venditoris conjuncti auferre non valerent. Tandem leges jus retractus concedentes inter odiosas recensentur, ut cum communiori concludit Tiraquel. de retract. lignag. in præfat. num. 60. cui adhæret Matienz. in d. l. 7. gloss. 1. num. 14. quapropter ampliari non debent. Cum igitur per nostras regias constitutiones jus retrahendi sit coarctatum ad novendium post perfectam venditionem, concedendum non est tempus plurium mensium, seu annorum, quod inter contractum, & conditionis implementum intercedere potest. Et est observandum, quod Tiraquellus oppositæ opinionis author, quem nostrates sequuntur, loquitur consequenter, dum docet terminum retractus currere à die conditionalis contractus, seu traditionis: sed qui aliud tuentur laudati supra num. 4. §. 6. inconsequentiam quandam incurrere videntur, dum tempus præterire ad retractum inficiantur, & redimendi facultatem concedunt. Utrumque rectè Ant. Gom. denegavit, Tiraquello omnino contrarius.

10 Si de emptione fiat instrumentum, quæritur num novendium computetur à die celebrati contractus, vel confectæ scripturæ? Et distinguitur ita: vel scriptura respicit ad perfectionem contractus, quia non aliter contrahentes se obligare statuerunt; vel solum deservit ad probationem emptionis jam initæ. Priore casu inspicitur dies instrumenti; posteriore, contractus celebrati, quo pacto concordari possunt opiniones inter se pugnantes, de quibus Molin. disp. 370. à num. 26. Guttier. Practicar. lib. 2. quæst. 152. num. 1. vers. Ex quibus non bene, Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 17. Parlador. different. 109. §. 5. à num. 5. Hermosil. in l. 55. gloss. 8. num. 29. tit. 5. p. 5. Quando scriptura facta intelligatur ad perfectionem, vel ad probationem contractus, tradit latè Hermosil. in l. 6. gloss. 1. eod. tit. 5.

Ad Num. 2.

Novendium lege præscriptum ad retractum, à quo venditio perficitur, consanguineis, ac similibus

libus incipit præterire, ut cum D. Covar. tenuerunt Molin. sup. n. 25. Guttier. ubi proximè, vers. Sed contraria, Mathienz. in l. 7. gloss. 6. num. 10. tit. 11. lib. 5. Recop. Azeved. ibi, num. 63. Lassarte de decim. vendit. cap. 3. num. 4. Parlad. d. §. 5. num. 3. Avendañ. de censib. cap. 89. num. 5. Hermosil. in l. 55. gloss. 8. num. 24. tit. 5. p. 5. A qua communi, ac in praxi recepta opinione cum aliis, quos refert Guttier. d. q. 152. num. 1. dissentit Ant. Gom. in l. 70. Taur. num. 16. probans terminum retractus à die veræ, ac realis traditionis computandum: quod æquissimè admirandum putarem, si de ignorantia contractus saltem probabilibus conjecturis appareret. Et cum hic contractus solo consensu perficiatur, & privatim soleat celebrari, verosimile est, quod infra novendies in notitiam consanguinei, cujus interest, non pervenerit, præsertim in Curiis, ac Civitatibus multitudine habitantium insignibus: quapropter beneficium retractus plerumque illusorium redderetur. Non ita in traditione facile contingit rei immobilis, quæ palam sit per possessionis apprehensionem, quæ latere non potest. Qua ratione Ant. Gom. n. 17. edocuit, novendium non currere à die factæ traditionis, velut per constitutum, quia cum in animo consistat, percipi nequit.

12 Nec refragatur lex 7. tit. 11. lib. 5. Recopil. ibi, *T despues que fuere vendida hasta nueve dias*: cui communis opinio nititur, quoniam constituto procedit, supposita scientia consanguinei, ut patet ex lege 8. sequenti, quæ jus novum iuduxit, auferens ignorantibus restitutionis auxilium, quod antea juxta dictam legem 7. concedebatur. Ex quibus communis cum Ant. Gomezii sententia sic potest conciliari, ut illa obtineat in sciente contractum, hæc ut ignorante: quod æquitati, ac rationi consonum videtur.

13 Si quis rem patrimonialem clam, seu fraudulenter venderit, ne ad aures consanguinei alienatio perveniat, novendium non labetur, nisi à die scientiæ ejus cujus interest, quæ per emptorem probari debet. Guttier. n. 3. Parlad. num. 4. Azeved. num. 63. Hermosil. num. 33. Idem juris erit juxta opinionem Ant. Gomezii, si traditio clandestinè fiat, aut si simuletur non venditionis causâ fieri, sed locationis, precarii, vel donationis.

Ad Num. 3.

14 Rem ad longum tempus locatam consanguineus retrahere nequit. Avendañ. d. cap. 89. n. 8. Hermosil. in d. l. 55. gloss. 2. n. 10. Mathienz. latissimè in l. 7. gloss. 1. ex num. 10. ubi etiam de locatione in perpetuum tenet idem: & quamvis n. 14. aliud sensisse D. Covar. asserat, non est ita, quia noster Præses ad finem hujus numeri non est loquutus de locatione, sed de emphyteusi, ac de censu reservativo irredimibili, in quibus retractui locum fore resolvit, locationis nulla facta mentione.

15 Quoad emphyteusim D. Covar. edocuit, consanguineum ad retractum admittendum, cui accessit Molin. disp. 371. n. 4. Albornoz de contract. lib. 3. tit. 3. de retr. Sed contrarium apud nostrates prævaluit, quod tuentur Guttier. Practic. lib. 2. q. 145. n. 1. vers. Nihilominus tamen, Avend. sup. num. 1. Castill. in l. 74. Taur. Azeved. in l. 7. num. 11. tit. 11. lib. 5. Recopilat. Parlador. different. 109. §. 4. num. 9. Hermosil. in d. l. 55. gloss. 2. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

num. 10. plenè Matienz. ubi proximè; quod ex dicendis statim comprobabitur.

De censu reservativo, cum scilicet quis non constituto pretio rem patrimonialem alienat, nullo dominio reservato, ac convenit de annua quantitate solvenda alienanti in perpetuum, ubi sicut præmissimus, nulla venditio contrahitur: hoc igitur casu quæstionis est, num pateat retractui locus? D. Covar. in affirmantem abiit sententiam, cui accedit Avend. de censib. cap. 89. n. 7. asserens id extra dubium consistere, cum alienans directum dominium sibi non reservaverit.

16 Negantem verò amplexus est Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 372. num. 1. ac tenet, licet subdubius, Guttier. ubi proximè, num. 2. quæ probabilior videtur; nam cum leges, quæ retractum concedunt, odiosæ censeantur, ut plerisque placeat, extensione juvari non debent, nec ad alios casus præter venditionem, de qua constitutiones Regiæ loquuntur, ampliari. Greg. Lop. in l. 55. gloss. 4. tit. 5. p. 5. ubi Hermosilla num. 1. qui refert alios. Ant. Gom. in l. 70. Taur. num. 1. Præsertim cum hic contractus similis venditioni non sit, sed permutationi; datur enim res pro censu, seu jure percipiendi annuam pensionem; nec in permutatione, quanquam utrumque transferatur dominium, retractus admittitur, l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopil.

18 Præterea ad rejiciendam legis extensionem juvat efficaciter diversitatis ratio, quæ inter hunc contractum, & emptionem reperitur: in hac enim nihil interest vendentis, an ab hoc, vel ab illo pretium sibi numeretur; in illo, quia tractum successivum habet in perpetuum, mutatâ personâ censuarii, potest fieri deterior conditio creditoris, eique magis expedire extraneum, quam consanguineum censuarium habere, aut propter tutiorem cautionem, ut propter faciliorem exactiorem pensionum, quam inter conjunctos non ita acriter decet exercere: quapropter retractus debet denegari, quem jura cum venditoris detrimento, seu alienantis nunquam concedunt. Nec ad rem facit quod per eum census contractum transit in censuarium cum utili dominium directum, resque prorsus extra familiam alienatur; nam idem in permutatione contingit, in qua nullus patet retrahentibus aditus, ut mox prædixi. Adde quæ expenduntur infra, n. 32.

19 Suam quam sustinemus, sententiam limitat Molina, si is cui res traditur, partim pecuniâ numeratâ partim censu reservativo constituto alienanti satisfaciatur; tunc siquidem si soluta quantitas exceßerit annui redditus æstimationem, quia venditio contracta intelligitur, retractui locus erit. Sic in simili de emphyteusi tenent Mathienz. in l. 7. gloss. 2. n. 10. tit. 11. lib. 5. Recop. Parlador. different. 109. §. 4. num. 10. Bernard. Bag. disp. de retract. vers. Quarta conclusio. Idem videtur respondendum, si pecunia soluta, & census ejusdem sint æstimationis; nam propter usum frequentem contractus, venditio celebrata censeretur, pensio itidem familiæ favore, ut bona conserventur in illa.

Ibi: Ego verò etsi videam.

20 Supposito ex communi sententia, quod in emphyteusi, ac censu reservativo retractus excluditur, id restringit D. Cov. quoties conceditur in utroque contractu redimendi facultas; nam præsumitur simulata venditio, habita fide de pretio, ut donec

illud solvatur annua pensio præstetur. Sequuntur. Avendañ. cap. 89. ex num. 2. Guttier. d. 9. 145. num. 4. Urfill. ad Afflic. decis. 72. n. 11. Hermos. in l. 55. gloss. 2. num. 10. tit. 5. p. 5. Et licet satis probabiliter contra communem sentiat Molin. disp. 372. in fin. retractum denegandum, nisi ex circumstantiis fraudem intervenire apparuerit, non est tamen ab illa recedendum, ne dolosis machinationibus aditus relinquatur, quibus facile legis provisio illuderetur. In his tamen ambiguis quæstionibus de quibus actum est, propter Interpretum dissentium æstimo, non parum iudicis arbitrio deferendum, qui causâ perpensâ, modò hanc, modò illam, prout æquitas suggererit, sententiam amplectatur; nam ubi magnificam domum illustris familiæ in extraneum alienari contingat, æquissimum erit retractus leges ampliare, sicut ipsas restringere, cum consanguineus inops, aut potens retrahere intendit rem in emphyteusim, vel censum concessum cum alienantis detrimento, ob difficilem exactionem. Faciunt quæ tradit Mathienz. in l. 7. gloss. 3. n. 6. tit. 11. lib. 5. Recop.

Ad Num. 4.

21 Si ususfructus rei patrimonialis vœnerit, consanguineus jure retractus uti nequibit. Guttier. Pract. lib. 2. quæst. 147. Mathienz. in l. 7. gloss. 1. num. 32. tit. 11. lib. 5. Recop. Azeved. ibi, n. 13. Hermos. in l. 55. gloss. 2. n. 11. tit. 5. p. 5. Montalv. in l. 13. gloss. magn. col. 11. vers. Item quero, an habeat locum ista lex in usufructu, tit. 10. lib. 3. for. Castill. controv. lib. 1. de usufruct. cap. 74. num. 18. quod ampliant usum, habitationem, & similia. Nec imminet periculum consolidationis, si dominus proprietatem vendiderit, quia fructuarius nec habet jus ad retractum, nec ut consanguineo, aut aliis in concursu præferatur. Ant. Gom. in l. 70. Taur. n. 34. Castill. cum aliis n. 37. Guttier. q. 166. n. 2. Mathienz. in l. 13. gloss. 3. n. 11. tit. 11. lib. 5. Recop. Molin. de just. & jur. disp. 371. num. 4. Hermos. ubi proximè. Imò si fructuarius proprietatem emerit, eam consanguineus poterit retrahere. Ant. Gom. sup. Castill. num. 23. D. Covar. inf. num. 7.

Ad Num. 5.

22 De hoc & aliis fundamentis consule Molin. disp. 372. n. 6. 7. & alios quos laudavi n. 3. Nec dubium est, quin in specie proposita duplex contrahatur venditio alia fundi, seu alterius rei, & alia census consignativi; utraque pura, non habitâ fide de pretio: nam etsi pecunia non appareat, tamen per traditionem brevis manus intelligitur primus venditor nummos recepisse, iterumque eos in pretium annui redditus retradidisse; unde duplicem gabellam deberi, rectè probat Molin. disp. 382. num. 3. Lassart. de decim. vend. cap. 10. n. 47. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. q. 22. num. 30. Nec de reservatione directi domini curandum, quæ impertinens est, nullumque effectum potest operari, ut res aliquando ad venditorem revertatur.

Ibi: Quod si hæc venditio censeretur.

23 Si res patrimonialis, habitâ fide de pretio, vendatur, consanguineus statim ad retractum admittatur, cui novendium à die perfecti contractus currit, ac cautione præstita de solvendo pretio ad tempus conventum, rei dominium acquirit, l. 11. tit. 11. lib. 5. Recop. ubi Azeved. & Mathienz. Ant. Gom. in

l. 72. Taur. n. 22. Hermos. in l. 55. gloss. 8. n. 18. tit. 5. p. 5.

Ad Num. 6.

24 Adde Molin. disp. 372. n. 7. Ad retractum non desideratur domini translatio, sed contractus perfectio. Nec in venditione, etsi res tradatur, emptor dominium quærit ante pretium numeratum, nisi de illo fides habeatur, l. Quod vendidi 19. de contr. empt. l. Si procurator 5. §. 1. de jur. fisc. l. Procuratoris 5. §. Sed etsi dedi, de tribut. actio. l. 46. tit. 28. part. 3. Mozzius de contract. tract. de emption. tit. de subst. empt. n. 32. & 77. Ant. Fab. in ration. d. l. Quod vendidi, & alii per plures apud Hermos. in d. l. 28. gloss. 1. n. 1. tit. 5. p. 5. quod cum sit de natura contractus, reservatio domini frustra adjicitur, ideo nihil valet operari. Surd. decis. 220. à num. 11. Gratian. discept. cap. 523. num. 1. cum seqq. Bald. in rubric. num. 13. C. de contr. empt. nam regulariter expressio ejus quod tacitè inest, nihil operatur, nec formam, aut naturam actus immutat, l. 3. C. de fidejussorib. l. Hæc verba 3. de leg. 1. l. In conditionibus 19. §. 1. l. Aliquando 107. de condit. & demonstr. Mantic. de conjectur. ult. vol. lib. 5. tit. 6. num. 5. Carleval. de judic. tit. 3. disp. 8. num. 63. Barbosa cum pluribus axiom. 89. num. 15. Ad hæc constitutio Regia ut retractum concederet, non respexit ad domini translationem, sed ad perfectionem contractus, à qua novendium computandum decrevit lex 7. tit. 11. lib. 5. Recopilat.

Verf. Tertio hæc ipsa opinio.

Hæc prænotavimus supra, num. 22.

Verf. Quarto idem apparet.

25 Adde Molin. disp. 372. num. 8. Guttier. Pract. lib. 2. q. 145. num. 5. & alios recensos supra n. 3. Sed adhuc in ipso venditionis contractu eadem fraus potest intervenire ad exclusionem consanguinei, ut præmissi supra, n. 12. & sicut novendium non labitur, nisi à die scientiæ, quando clanculum venditio contrahitur, ut prædixi n. 13. idem observaretur si redemptio census fraudulenter celaretur.

Verf. Quinta ratio ex præcedentibus.

Junge tradita sup. n. 22. Molinam, & cæteros jam commemoratos.

Verf. Sexto eandem sententiam.

Adverte ad ea, quæ D. Covar. paulò post, n. 8. verf. Sed & si quis, docet pro hujus rationis declaratione.

Ad Num. 7.

26 Hoc tradidimus n. 21. in fin. de quo latissimè disputans Mathienz. in d. l. 7. gloss. 1. à n. 35. Molin. disp. 371. n. 9. Nec dubium est, quin consanguineus nudam proprietatem duntaxat avocare valeat per retractum, qui non confert retrahenti, nisi quod venditor habuit, & vendidit; nec emptori aufert, quod per venditionem non obtinuit, qualis est ususfructus, de quo agimus.

Ad Num. 8.

27 Planè nihil conducit ad quæstionem nostram (ut D. Covar. animadvertit) lex 13. tit. 11. lib. 5. Recop.

Recop. ubi cavetur, quod consanguineo quoad retractum præferantur dominus directi domini, superficiarius, & habens partem in re vendita: quod procedit cum hi ex diversa causa, seu contractu dominium obtinuerunt, non si ex ipsa venditione, quam per retractum consanguineus infringere, seu retractare conatur. De cujus constitutionis intellectu videndi Azevedus, & Matienzus ibi, Molin. disp. 371. n. 3. Ant. Gom. in l. 70. Taur. num. 31. ubi num. 32. & 33. observat inter proprietatis dominum, & fructuarium non dari retractum, quem solus obtinet ipsius ususfructus particeps, ut plenè per Castill. lib. 1. controvers. cap. 74. à num. 27. nam & consanguineus eo jure caret, ut prænotatur num. 21. Hæc de commoditate ususfructus quæ à fructuario vendi potest.

Verf. Sed & si quis.

28 Hæc in non fructiferis locum habere possunt, nam in frugiferis pensio præsumeretur coæquari fructuum æstimationi, quos regulariter producere solet.

Verf. Quibus tandem effectum.

29 Resolvit D. Covar. in quæstione præcipua hucusque discussa per totum hoc caput, & supra, num. 3. expressa, dies ad retractum currere non à redemptione census, sed à perfectione venditionis contractus; cui accedunt laudati supra, n. 3.

30 Circa quam opinionem se offert inquirendum, an consanguineus teneatur statim pretium exhibere, aut si per constitutionem census satisfaciatur, sicut extraneus convenerat? Similiter dubitabatur de retrahente rem venditam, habita fide de pretio, de jure communi ante legem 11. tit. 11. lib. 5. Recopilat. ut testatur Matienz. in l. 7. gloss. 3. n. 6. eod. tit. & quod opus non sit de præsentis pecuniam numerare, ex d. l. 11. deducitur, quæ in simili casu ita decisum habetur. Præterea cum retrahens loco primi emptoris subrogetur, & eadem persona censentur, forma contractus mutari non debet, ut consanguineus pecuniam repræsentare teneatur, ad quod extraneus astrictus non erat; nam subrogatum naturam fortitur ejus, in cujus locum subrogatur, l. Si cum 10. §. Qui injuriarum, ff. si quis caution. Barbosa cum pluribus axiom. 213. num. 1.

31 Contrarium suadet primò, quia in conventionem ista duo interveniunt distincti contractus; nam dominus vendit fundum, & censum emit. Quoad primum contractum compellitur jure retractus, ut potius dominium transferat in consanguineum, quam in extraneum; sed nulla ratione astringi potest, ut emat censum ab ipso consanguineo contra juris principia, quo emere invitus cogi nemo potest, l. Invitum 11. C. de contr. empt. l. Nec emere 16. C. de jur. delib. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 51. Hermos. cum plurimis in l. 3. gloss. 1. n. 1. tit. 5. p. 5. Licebit igitur consanguineo, pretio oblato, venditionem fundi retractare, ac fundum consequi; non tamen compellere venditorem, ut ab ipso censum emat.

32 Secundò, ea est retractus natura, ut nec venditor, nec emptor ullum detrimentum ex subrogatione consanguinei sustineant: at si consanguineus pretio non exhibitio, censum constitueret, venditor exponeretur periculo non exigendi D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

redditus, ac amittendi sortem, quam repetere nunquam posset ex natura contractus censualis, si fortè propinquum retrahentem fieri contingat inopem, potentem, inimicum, dissipatorem, cum quo venditori non expediret habere commercium, ob jurgia ac exactionis difficultatem: quæ aliud agens perpendit Matienz. d. gloss. 3. n. 6. & adnotavi supra, n. 17. quibus accedit quod emente extraneo divite, venditor haberet spem proximam redemptionis, quæ careret, si consanguineus egenus compararet. Unde ex retractu deterior vendentis conditio multipliciter fieri posset. Omnia cessarent, si expectaretur tempus redemptionis, quia venditor pretii quantitatem percipiens, sive à conjuncto, sive ab extraneo, nullum sentit incommodum. Nec urget dicta lex 11. Recop. quia ibi nullum damnum imminet venditori pretium tempore præfinito percepturo, cui interim idoneè est cavendum. Etiam non movet, quod de subrogatione prædiximus, quia locum non habet ubi diversitas rationis reperitur propter personæ mutationem.

33 Ex quibus dicendum videtur, quod D. Covar. communis sententia procedat, nisi venditor justam opponat causam, ne retrahens admittatur, censu imposito de pretio; tunc enim illud consanguineus nisi exhibuerit, repellitur: uti tamen suo jure poterit sub redemptionis tempus, legis formâ servatâ intra novendium à die contractus, vel redempti census.

SUMMARIUM.

- 1 Donatio bonorum omnium præsentium duntaxat subsistit de jure communi, sed non futurorum simul: quod limitatur, ac declaratur ibidem, & num. 23.
- 2 Virum donatio etiam futurorum bonorum subsistat, si firmetur juramento. & num. 3.
- 4 Præfata donatio, etiam bonorum acquirendorum, sustinetur si donator ususfructu reservaverit: quod ampliatur n. 10.
- 5 Pignus alienatum per debitorem, consentiente creditore, ab obligatione prorsus liberatur, nec in eam reincidit, etsi ex alia causa in dominium redierit debitoris.
- 6 Aliud juris est, si idem creditor, qui præstitit consensum, postea generalem hypothecam obtineat in bonis ipsius debitoris.
- 7 Res Ecclesiæ semel emphyteuta solemniter concessa, absque solemnitatibus iterum dari in emphyteusim potest, sicut res majoratus legitime alienata non incidit in vinculum, etsi ex alia causa in potestatem possessoris deveniat.
- 8 Pecunia sub generali bonorum obligatione continetur, exceptâ illâ, propter quam debitor obligatur.
- 9 Fructuarius suos fructus irrevocabiliter facit statim ac separantur à solo.
- 10 Donatio bonorum omnium, reservato usufructu ad vitam, vel quandiu donator vixerit, an sustineatur?
- 11 Quid si dictum sit, Reservo usufructum, ut de eo inter vivos duntaxat disponam? Quid si asseratur, Ut de fructibus in vita disponere valeam.
- 12 Quod valeat hoc ultimo casu donatio, pluribus comprobatur, & n. 13.

- 14 Si in donatione omnium bonorum donans reser-
vaverit usumfructum, ut in vita disponat,
& intestatus moriatur, bona ex usufructu
quæ sita pertinent ad suos legitimos heredes.
15 Quid si Ecclesia ejusmodi donatio fiat, & n. 16.
& 17.
18 Ut donatio bonorum omnium, reservato usu-
fructu, subsistat, necesse est, quod ex fru-
ctibus præter alimenta donantis supersit
quantitas sufficiens, de qua testari possit, ac
heredem cum effectu relinquere. Quanta sit
quantitas, qua sufficiat, judicantis arbitrio
definiatur. num. 20.
19 Valet donatio bonorum omnium, si partem reser-
vaverit donator, de qua testetur, si voluerit.
20 Quanta reservari pars debeat, in iudicis residet
arbitrio.
21 Donationis validitas non pendet à futuro eventu,
& qua semel jure facta est, non infirmatur,
quanquam donator tempore mortis bona non
habeat, de quibus testari possit.
22 De donatione omnium bonorum, remissione.
23 Donatio bonorum omnium presentium de jure
communi interdicta non est.
24 Jure nostro regio nec presentium bonorum om-
nium donatio suscipitur.
25 Limitatur si fuerit usufructus reservatus.
26 Donatio omnium bonorum, qua prohibetur sive
jure regio, sive communi, an in solidum sit
irrita, vel sustineatur quoad partem, qua
donari possit?
27 Donatio hereditatis utroque jure, regio, ac com-
muni non tenet.
28 Prohibitio donationis omnium bonorum presen-
tium ex lege regia nonnullis in casibus non
procedit.

CAPUT XII.

1 Jure communi donatio presentium bonorum
omnium permittebatur; sed si futura quoque
comprehenderet, non subsistebat, quoniam do-
nator sibi testandi facultatem adimebat, quod tunc
non licuit. Hæc constant ex l. *Sipulatio hoc modo*
61. de verb. oblig. l. *Si fratres* 53. §. *Idem respon-*
dit, pro soc. l. Ex eo 4. C. de inutil. stipul. Molin.
de just. & jur. tract. 2. disp. 280. n. 1. Ant. Gom.
in l. 69. Tauri, num. 1. Tondut. *question. civil.*
cap. 41. à num. 24. Molin. de primog. lib. 2. cap. 10.
num. 11. Cancer. *variar. part. 1. cap. 8. num. 74.*
Mantic. de tacit. convent. lib. 13. tit. 26. à num. 14.
ubi disputat, Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de*
donat. resol. 3. num. 1. Trullench in *Décalog. lib. 7.*
cap. 16. dub. 10. num. 1. Castill. *controvers. lib. 4.*
cap. 53. num. 2. Hermos. in l. 9. gloss. 1. num. 1.
tit. 4. p. 5. Gamma *decif. 206. n. 3. & decif. 386.*
Guttier. de *juram. confirmat. cap. 11. num. 2.* Sed
si quis omnia bona sua donaverit quibuscunque
verbis universalibus, tenebit donatio, quia futura
non includit, nisi exprimat. Marefcot. *variar.*
lib. 2. cap. 139. num. 11. Mantic. *sup. tit. 25. n. 9.*
Similiter hujusmodi donatio bonorum presen-
tium, ac futurorum, si mortis causâ fiat, non
prohibetur. Pat. Molin. n. 18. Trullench *ubi pro-*
xime, Jul. Clar. §. *Donatio*, q. 19. n. 7. Molin. d.
cap. 10. n. 14. Donatio bonorum presentium ac
futurorum, sine signo universalitatem demonstrante,
non completitur suppellectilia, quæ si pretiosa sint,
donatio consistet. Mantic. cum aliis d. tit. 25. n. 2.
2 Nimis controversatur, an juramento præfata

confirmetur donatio, de quo disputant. Mantic.
tit. 27. Fachin. *controvers. lib. 9. cap. 88.* D. Covar.
in rubr. de *testam. part. 2. à n. 9.* Fontanella de *past.*
nuptial. claus. 4. gloss. 21. part. 1. n. 50. cum seqq.
Seraphin. de *privil. juram. privil. 107. ex n. 16.*
Negativa opinio communiter est recepta, cui sub-
scribitur Molin. d. cap. 10. n. 11. Ant. Gom. *sup.*
n. 2. *vers. Tertio, quæro*, Cancer. n. 75. Trentacinq.
n. 8. Guttier. n. 11. Matienz. in l. 8. gloss. 1. n. 2.
tit. 10. lib. 5. *Recop. Azeved. ibi, n. 4.* Castill. *sup.*
n. 3. ubi plurimi, & apud Hermos. n. 14. Dispu-
tatur tamen an ex vi juramenti donatio quoad
bona presentia consistat, de quo Trentacinq. n. 9.
Fontanell. n. 89. Seraphin. *ubi sup.* Hermos. n. 15.
Ast adversus communem D. Covar. ubi promi-
per, tuetur donationem omnium bonorum etiam
futurorum valere, si accedat juramentum, quem
sequuntur Molin. d. disp. 280. n. 3. Fachin. *añt.*
cap. 88. Trullench *ubi sup.* Lessius de *just. & jur.*
lib. 2. cap. 18. n. 96. Castill. n. 14. Mantienz. n. 8.
& alii, quos refert Hermos. n. 13. quæ sententia
verior, licet opposita communior. Subsistit etiam
absque juramento omnium bonorum presentium,
& acquirendorum donatio, si fiat Ecclesiæ, vel
ad opus pium. D. Covar. *sup. n. 13.* Jul. Clar. n. 3.
Trullench. *sup.* Lessius n. 95. Castill. n. 15. & plu-
res, quorum meminit Hermos. n. 17. Trentac. n. 10.

Ad Num. 1.

His prælibatis, ad principem quæstionem de-
veniendo, inquirere opus est, an donatio omnium
bonorum presentium, ac futurorum Jure Cæsa-
reo valeat, si donans usufructum illorum reser-
vaverit. Et licet aliqui in negativam abierint sen-
tentiam, affirmativa tamen communis est omnino
tenenda, quoniam non aufertur prorsus testandi
facultas, cum possit donator disponere decedens de
bonis per usufructum quæsitis; nec enim
fructus ea donatione continentur, sed manent do-
natori, ut de illis quos perceperit, testetur. Molin.
disp. 280. n. 12. Ant. Gom. n. 3. Guttier. num. 14.
Trullench *sup.* Castill. n. 17. Fachin. *controv. lib. 6.*
cap. 89. Trentac. d. *resol. 3. n. 18.* Jul. Clar. §. *Do-*
natio, q. 19. n. 9. Matienz. d. gloss. 1. n. 5. Tondut.
question. civil. cap. 41. n. 25. Mantic. d. lib. 13.
cap. 32. n. 5. Cancer. d. cap. 8. n. 78. & alii plures
apud Amat. *variar. resol. 76. n. 25.* non paucis
dissentientibus, quos cumulat Castill. n. 4.

Ibi: Sicuti deducitur ex l. ult. C. de
remis. pign.

Si creditor alienationi pignoris consenserit, 5
ipsum liberum transfertur, nec in pristinam obli-
gationem etiam bonorum omnium reincider,
quanvis ex alia causa in debitoris dominium re-
vertatur. Molin. de *just. & jur. disp. 537. num. 14.*
Pacific. de *Salvian. interd. inspect. 5. cap. 1. n. 67.*
Mantic. de *tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 31.*
n. 60. Merlin. de *pignor. lib. 1. q. 44. n. 11.* Sed si
res ex eadem causa redeat ad debitorem, veluti
reverso contractu, iterum subjicietur hypothecæ,
l. *Voluntate* 10. ff. *quib. mod. pign. vel hypot. solv.*
Molin. *ubi proxime*, Mantic. n. 58. Merlin. q. 36.
Idem de re majoratus alienata scribit Molin. de
primog. lib. 4. cap. 4. n. 46.

Dixi, in pristinam obligationem; nam si post præ-
stitum assensum, præsertim alienatione subsequen-
ta, debitor eidem creditori bona sua generaliter
obligaret.

obligaret, ac deinceps rem alienatam ex novo titulo
quæreret, hæc cederet recenti obligationi, cujus
respectu consensus præstitus nihil potuit operari,
cum in mentem creditoris non venisset, sicuti ad-
notavi *sup. lib. 1. cap. 13. n. 32.* Barbofa *axiom. 53.*
num. 1. Utrum liceat creditori consensum retractare
dubitavit Mantic. num. 57. qui negativè re-
solvit saltem post perfectam venditionem, etsi res,
non sit tradita: & placet, ne aliàs contrahentes,
decipiantur.

7 Ad roborandum nostri Præsidis fundamentum
adduci haud pauca possunt, veluti de re Ecclesiæ
in emphyteusim semel solemniter concessa, quæ
licet ad ipsam regrediat, non incidit in prohi-
bitionem alienandi res Ecclesiasticas absque juris
solemnitatibus, quia his omissis, potest iterum
emphyteutæ alii conferri. Molin. de *primog. lib. 4.*
cap. 1. num. 32. pluresque, quorum memini supra,
lib. 2. cap. 17. num. 51. Similiter res majoratus, re-
gia facultate præcedente legitime alienata, etsi
possessori aliunde quærat, non astringitur vin-
culo, quo ante alienationem tenebatur, sed man-
neret perpetuo alienabilis. Molin. num. 37. Simili-
ter si bona primogenii ob crimen possessoris fisco
adjudicentur, ac Princeps deinde eadem delin-
quenti concesserit, non restituuntur majoratui,
sed libera existant, nisi exprimat aliud. Molin.
supra, d. cap. 4. n. 45.

Ad Num. 2.

8 Pecunia sub generali bonorum obligatione con-
tinetur, excepta illa, quam mutuarius accipit,
& pro cuius solutione obligationem contrahit.
Pacific. *sup. inspect. 3. cap. 2. num. 15. & 243.* &
prædixi ex aliis d. lib. 2. cap. 5. num. 9. Imò si ex
ea pecunia demitor rem emerit, in ea nullam præ-
lationem creditor obrinebit. Merlin. lib. 2. q. 48.
num. 12. Negulant. de *pignor. part. 2. memb. 2.*
num. 13. de quo actum est supra, lib. 1. cap. 7. à
num. 46.

Verf. Item eadem Alex. & aliorum.

9 Certi juris est, fructuarium irrevocabiler
suos facere quotquot fructus per se, vel alium
perceperit: nec inspicitur qui anni tempore de-
cesserit, sed an fructus eo vivo sint à solo sepa-
rati qui illi respondent Castill. *controvers. lib. 1.*
de *usufruct. cap. 77. num. 2. & 3.* & adnotavi su-
pra, lib. 1. cap. 15. n. 16. ubi alii. Ideo nunquam
inter proprietarium, & fructuarii heredem locus
est fructuum divisioni, ut adversus Cujacium
probat Castill. à num. 15. Hinc liquet quod si
aliquid super sit ex fructibus tempore obitus, de
illo, sicut de cæteris suis bonis, fructuarium de-
cedens disponere potest, l. *Defuncta* 65. de *usufruct.*
Fachin. *controvers. lib. 6. cap. 89. in fin.* qui impu-
gnatis D. Covar. fundamentis, hanc veram rati-
onem asseverat, ut subsistat omnium bonorum
donatio usufructu reservato; quia donans præ-
sumitur hoc ipsum, quod de jure ei competit,
& facultatem testandi reservasse, cum dispositio
hominis dispositioni juris conformis censetur,
quod observavi lib. 2. ap. 7. n. 38.

Verf. Imò & idem erit,

10 Alexandri sententia utique procelet, si donans
reservaverit usufructum ad vitam vel quandiu

vixerit Castill. *controvers. lib. 4. cap. 53. num. 42.*
Tondut. *qq. civil. cap. 41. num. 26.* Trentacinq. *var.*
lib. 3. tit. de *pignor. resol. 3. num. 18. vers. Procedit*
hæc. Pascal. de *virib. par. potest. part. 1. cap. 9.*
num. 125. Franch. *decif. 168.* Mantic. de *tacit.*
convent. lib. 13. tit. 32. num. 14. Ant. Gom. in
l. 69. Tauri, num. 3. Guttier. de *juram. confirmat.*
cap. 11. num. 14. Cum enim usufructus sui natu-
râ sit ad vitam fructuarii, cujus obitu extinguitur,
l. 24. tit. 31. p. 3. l. *Tutio* 58. de *usufruct. l. Corripit*
prionem, C. eod. tit. §. Finitur, Instit. eod. licet in
reservatione exprimat, nihil refert, nec actus
substantia immutatur; nam expressio ejus, quod
tacite inest, aliquid operari non solet, l. 3. C. de
fidejuss. Barbofa *axiom. 89. num. 15.* prænotatur
supra, lib. 1. cap. 2. num. 42. & cap. 19. n. 67.

Ad Num. 3.

Omnes qui Alexandrinæ opinioni subscribunt, 11
eam limitant si donator ita reservaverit usufruc-
tum, ut de fructibus inter vivos duntaxat dis-
ponere valeat, quia admittit sibi testandi faculta-
tem. Molin. de *primog. lib. 1. cap. 10. num. 24.* Clar.
§. *Donatio*, quæst. 19. num. 9. Azeved. in l. 8. num. 4.
tit. 10. lib. 5. *Recop.* Mantic. *sup. n. 15.* Trentacinq.
ubi proxime, Cancer. *variar. part. 1. cap. 8. num. 79.*
Hermos. in l. 9. gloss. 1. num. 3. tit. 4. p. 5. Castill. d.
cap. 53. num. 40. Fachin. *sup. lib. 6. cap. 9.* & alii,
quos recenset Castill. num. 6. & 40. Illud tamen
controvertitur, si donator sic asseruerit, *Reservo*
usufructum, ut disponere possim in vita; an ex
his verbis censeatur ablata testandi facultas, &
consequenter donatio non teneat? Affirmant
Clar. Trentacinq. Azeved. Cancer. & Amat. *var.*
resol. 76. num. 52. & alii, quos congerit Castill.
num. 6. Negant Castill. Molin. Fachin. Mantic. &
alii, quibus ad stipulatur D. Covar. paulò infè-
rius, *vers. Quibus accedit, ad fin.* nisi constaret
de mente donatoris, qui voluit sibi abdicare tes-
tandi facultatem. Sequitur Guttier. *sup. d. cap. 11.*
n. 15. præter eos, quos refert Amat. n. 54.

Pro qua resolutione fundamenta expendit Ca-
stillo num. 40. quibus adjicitur primò, quoniam 14
in dubiis pro actus validitate respondendum est,
l. *Quoties* 13. de *reb. dub.* Secundò in omni contra-
ctu, & præsertim in donatione talis interpreta-
tio est adhibenda, ut promissor quantum minùs
possit oneretur, & astringatur, l. *Quicquid* 99. de
verbor. obligat. l. Semper in stipulationibus 35. de
regul. jur. igitur donator privari non debet facul-
tate testandi, ex quo ingens gravamen sustineret.
Tertio nemo creditur eligere viam, per quam pro-
pria dispositionem evertat, l. 3. de *milit. testam.*
Castill. cum plurimis d. lib. 4. cap. 30. num. 1. & 2.
Sed si donator per illa verba sibi potestatem tes-
tandi subtraheret, donationem suam irritam red-
deret: igitur præsumendum non est, quod sibi
ipsi testari prohibuit. Quarto, quisque intelligitur
intendere, ut quicquid gerit, subsistat; ideo actum
facit meliori modo, quo potest, ac de jure licet,
ut fuscè per Castill. d. c. 30. ex num. 4. Unde veri-
simile non est, ut donator voluerit se privare tes-
tandi potestate adversus juris prohibitionem ad
suæ donationis derogationem, ac nullitatem.
Quinta nullus juri suo renunciare præsumitur, d.
l. 3. de *milit. testam. l. Sicut* 8. §. *Non videtur*,
ff. *quib. mod. pign. vel hypot. solv.* Menoch. lib. 3.
pres. 45. num. 11. Carleval. de *judic. tit. 3. disp. 19.*
num. 14. & disp. 23. num. 43. quare donator facul-

tati testandi renunciasset non censetur. Sexto, omnis disponens se juri conformare intelligitur, ut prædixi num. 9. in fin. Atqui jus vetat, ne quis sibi potestatem testandi auferat, quod extra dubium est, & adnotatur num. 1. Ergo donantis mens non fuit se ea libertate privare contra juris dispositionem. Ultimò tandem expressio ejus, quod tacitè inest, nihil operatur, ut præmissi num. 10. Sed donator, qui reservat usumfructum, ut de eo in vita disponat, idem exprimit, quod tacitè subintelligitur: Ergo non potest operari, quod subtrahatur testandi facultas, & per consequens donationis nullitatem. Minor patet, quia per simplicem reservationem usumfructus donator retinet jus ad disponendum de bonis ex usufructu quæsitis dum vixerit, seu in vita, cum post mortem aliquid disponere impossibile est, l. 1. C. de sacros. Eccles.

13 Nec refragatur his quod per illa verba, *Ut in vita disponat*, excluditur dispositio per ultimam voluntatem, ex communi usu loquendi, quoniam id procedit per argumentum à contrario sensu, cui locus non est quoties subsequitur absurdum, seu absonus intellectus, ut cum pluribus observat Barbosa tract. de loc. commun. loc. 27. num. 5. prout contingeret in nostra quæstione, ubi & legum transgressio, & nullitas donationis resultaret: quapropter illa verba potius superflue adjecta præsumi debent, quam ut operentur donationem bonorum, quæ ex usufructu reservato morienti fructuario superesset, ut generaliter docuit post alios Mantica. de tacit. convent. lib. 13. tit. 9. num. 29. quod hic maximè obtinebit, cum ea donatio jure prohibeatur.

14 Si is qui usumfructum reservavit ad disponendum in vita, intestatus decedat, bona quæ ex usufructu reliquerit, advenientes ab intestato hæredes fructuarii, non ad donatarium bonorum omnium pervenient; quoniam qui non testatur, disponere intelligitur, ut sua hæreditas legitimis successoribus deferatur, l. Consciuntur 8. de jur. codicill. probat Amat. dict. resol. 76. à num. 33. Sic de usufructum absolute reservante tradunt Castill. d. cap. 53. n. 29. Cancer. variar. part. 3. cap. 2. num. 121. Molin. de just. & jur. disp. 280. num. 12. Amat. num. 25. ubi plures refert. Idem dicendum de reservatione ad disponendum in vita. Tondut. qq. civil. cap. 41. num. 27. quoniam verba hæc, ut jam ostendimus, superflua nihil operantur. Dissentit tamen cum aliis Amat. num. 52. sed nititur ei fundamento, quod in hac specie donator testari non valet: hoc autem sustineri non posse videtur; nam si donatori non liceat testari, nulla erit donatio, unde omnia ejus bona ad legitimum hæredem spectare constat, donatario penitus remoto, sicuti præmissum est.

15 Verùm Amati opinio posset locum habere, si donatio fieret Ecclesiæ, vel alii pio operi tunc enim donatio bonorum omnium adhuc quærendorum, etiam nihil reservato, subsistit de jure communi. Religionis enim favore permittitur, ut quis facultate testandi se privet. Molin. num. 4. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de donat. resol. 3. n. 10. Mathienz. in l. 8. gloss. 1. num. 9. tit. 10. lib. 5. Recop. Anton. Gom. in l. 69. Taur. num. 6. D. Covar. in rubric. de testam. part. 2. num. 13. Castill. controverf. lib. 4. cap. 53. num. 15. de quo fusè Card. Mantica. sup. lib. 13. tit. 28. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 16. dub. 10. num. 1. Hoc casu satis dubium est, si Joannes donaret pio loco omnia bona

sua præsentia, ac futura, reservato usufructu, ut de eo in vita disponat, & intestatus moriatur, relictis fructibus perceptis, utrum ad donatarium, vel ad hæredem donatoris pertineant? Et ex Amato ubi proximè, pro loco pio respondendum erit. Sed resolutio hæc ambigua redditur ex traditis sup. num. 12. ubi probavimus, per hujusmodi clausulam donantem non renunciare testandi facultati, quam si retineat, ab intestato decedens, bona ex usufructu acquisita hæredi relinquet, excluso donatario, ut prædixi num. 14. Tamen quæri posset, an propter Ecclesiæ, ac Religionis favorem præsumatur, quod voluit donator per illa verba sibi testandi potestatem auferre; nam si hoc concedatur, venientes ab intestato ad hæreditatem donatoris, manebunt à fructibus exclusi, aliàs præferri Ecclesiæ debebunt.

Pro Ecclesiæ, & pijs locis facit, quod cum 16 hæc sit dubia juris quæstio, ut constat ex præmissis num. 11. pro Ecclesiæ standum est, quia summa est ratio quæ pro Religione facit, l. Sunt persona 43. de Relig. & sum. p. funer. Tiraquell. de privileg. pia causa, priv. 148. Menoch. lib. 4. pref. 83. num. 60. Bobadilla Polit. lib. 2. cap. 16. num. 12. Præterea pleræque ex rationibus perpensis num. 12. ad probandum, quod donator non abdicat à se facultatem testandi, deficiunt si Ecclesiæ donetur, cum donatio etiam sublatà illà subsistat, ut asseruimus. Ad hæc sæpissimè homines spirituali animæ salutis prospicientes, neglectis consanguineis, bona Ecclesiis, piisque locis, ac operibus conferunt, imò & filiorum obliviscuntur, quod D. Augustinus damnavit, ut habetur cap. ult. l. 7. q. 4.

Ex quibus colligere licet, quod ubi aliquis 17 bona omnia sua donat in opus pietatis, reservato usufructu, ut de illo disponat in vita, (quamquam aliud sit quoad privatum donatarium) præsumitur se libertate testandi, & consanguineos legitima successione privare, ac consequenter si absque testamento decesserit, bona quæ ex fructibus reliquerit, donatario operi pio cedere, rejectis ab intestato venientibus. Ast nihilominus existimo, judicis arbitrio committendum, an Ecclesiæ conjunctis præponenda, pensatis circumstantiis ad conjecturandam donatoris mentem, à qua tota res pendet, veluti si legitimi successores illi charissimi, ac valde proximi, egestate pressi, præsertim puellæ virginis existerent, quibus subvenire inter pietatis opera recensetur. Tiraquell. d. tract. de privileg. in presat. à num. 14. & n. 23. tunc favore Ecclesiæ non obstante, non est credendum, quod donator voluerit eas personas à successione prorsus excludere, sed amitti debent, ut bona ex usufructu acquisita percipiant: quod & menti D. Augustini convenit, & egregio comprobatur exemplo Aurelii Carthaginensis Episcopi, qui in simili donatione liberaliter bona donata Ecclesiæ restituit legitimis successoribus, quæ jure poterat retinere. Hæc omnia procedunt quoties de mente donatoris ambigitur, quæ si pateat, erit omninò servanda.

Verf. Secundò Pauli sententia.

Donatio omnium bonorum præsentium, ac futurorum, etiam usufructu reservato, non sustinebitur, si inspecta personæ qualitate nihil, aut parum superesse ad testandum speretur. Sic communiter limitatur Alexandri opinio, de qua n. 4. &

& tenent P. Molin. d. disp. 280. num. 13. Guttier. de juram. confirm. cap. 11. num. 14. versus finem, Trentacinq. sup. d. resol. 3. num. 18. verf. Procedit hæc, Castill. d. lib. 4. cap. 53. num. 25. Molin. de primog. lib. 2. cap. 10. num. 25. Mantica. sup. lib. 13. tit. 32. num. 16. Tondut. qq. civil. cap. 41. n. 31. ubi rectè observat in hoc judicis arbitrium versari, ut decernat, an deductis alimentis donantis, quantitas superfit, ut hæredem valeat invenire: quod ita accipio, ut computentur fructus non unius anni, sed aliquorum, prout judici videatur; non enim computatio strictè faciendâ est, quasi primo anno donator sit decessurus, sed cum moderata temporis latitudine, ut fructus multiplicari possint, & quantitas excedens alimenta augeri ad testandum.

Verf. Tertio eadem ratione.

19 Supponitur hic, quod donatio universalis, de qua nobis est sermo, subsistit quotiescumque donans partem ex bonis suis ad testandum reservat, ut docent Castill. cum pluribus num. 24. Tondut. num. 24. cum seqq. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 16. dub. 10. num. 1. Clar. §. Donatio, quæst. 19. num. 8. P. Molin. num. 14. Guttier. num. 15. Amat. variar. resol. 76. num. 23. Mantica. d. lib. 13. tit. 31. n. 3. ubi disputat, Molin. ubi proximè, Trentacinq. num. 22. Fontanel. de pact. nupt. claus. 4. gloss. 23. num. 1. & 2. Boër. decis. 204. num. 25. cum seqq. Borel. in Sum. decis. tit. 10. part. 3. n. 318. Hermosilla in l. 9. gloss. 1. n. 9. tit. 4. p. 5.

Verf. Quibus accedit.

20 Omnes pronuper laudati adnotarunt, quod ut donatio subsistat, opus erit quantitatem pecuniæ, vel æstimationem rei reservatæ modicam non esse, sed tantam ut verosimiliter donator successorem haberet possit, qui propter commodum se oneribus, ac negotiis hæreditariis implicet, in quo nihil definiti potest, sed judicis arbitrio relinquuntur discernendum, num quantitas ad hunc effectum sufficiat. Castill. num. 29. Molin. sup. Fab. de errorib. Pragm. decad. 48. error. 6. Fontan. n. 3. P. Molin. ubi proximè, Gamma decis. 348. num. 3. Tondut. num. 31. & alii communiter. Sed Clar. ubi proximè, docuit ad minimum reservandam quantitatem, aut rem, quæ superet vigesimam partem bonorum, quæ donantur, cui consentiunt Trentacinq. num. 7. Guttier. d. num. 15. Verius tamen est, quod regula circa hoc nulla statui potest.

Ibi: Ego ut ingenuè fatear.

Sequitur Mantica. d. tit. 31. ex num. 4. Guttier. loc. cit. Trentacinq. num. 6. qui Ripam, & Decium similiter impugnant, cum Castill. sup. à num. 43.

Ibi: Nec ex hac consumptione donatio prior.

21 Observandum est, quod donationis subsistentia non pender à futuro eventu; nam vel statim valet, vel corrumpit, solumque inspicitur, an donatori facultas testandi relinquatur, non an tempore mortis habeat, de quo possit disponere. Etenim si donator dissiparet superabundantem portionem, quam ex bonis donatis reservavit, & præ inopia

intestatus decederet, non ideo infirmabitur donatio jure facta. Similiter si is qui omnia bona sua, reservato usufructu sufficiente, donavit, brevi, fructibus non perceptis, obeat intestatus ob bonorum defectum, non retractabitur donatio. Ita sentiunt Mantica. d. tit. 31. n. 10. Tondut. d. cap. 41. num. 33. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 34. definit. 9. Hermosilla. ubi sup. Fontanel. d. claus. 4. gloss. 22. num. 11. & 25. & gloss. 23. n. 20. Non urget pro Decio, quod nisi donasset, testari donator posset; nam idem eveniret, si dimidia bonorum parte donata, quam retinuit amitteret: præterquam quod donatio universalis non fuit causa proxima, ac præcisâ non testandi, sed dilapidatio, casus, vel mors præmatura donatoris.

Ibi: Hinc etiam deducitur Bart. opinionem.

De qua actum supra, ex num. 11. Quando donatio omnium bonorum teneat, vel non, cum variis limitationibus & ampliationibus tradunt jam laudati, præcipue Mantica, Trentacinquius, Castillus, Fontanella, & Hermosilla.

Ad Num. 4.

Donatio omnium bonorum præsentium jure 23 communi valet, l. 1. tit. 4. part. 5. l. Omnes 17. §. Lucius, ff. qua in fraud. credit. l. Si quis argentum 15. §. Sed & si quis, C. de donat. P. Molin. de just. & jur. disp. 280. num. 8. Mantica. de tacito convent. lib. 13. tit. 25. num. 9. Anton. Gom. in l. 69. Taur. num. 1. Clar. §. Donatio, quæst. 19. n. 2. Surd. decis. 233. à n. 8. Guttier. de juram. confirm. cap. 11. num. 1. Gamma decis. 26. num. 3. Molin. de primog. lib. 2. cap. 10. num. 12. Trentacinq. var. lib. 3. tit. de donat. resol. 3. num. 23. Castill. controverf. lib. 4. cap. 53. num. 2. Mathienz. in l. 8. gloss. 1. num. 3. tit. 10. lib. 5. Recop. Azeved. ibidem, num. 2.

Jure autem nostro regio aliud est constitutum, 24 ut scilicet donatio universi patrimonii, quod aliquis habet, non subsistat, l. 8. tit. 10. lib. 5. Recop. ne quis propriis bonis se spoliaret potius prodigus, quam liberalis: quod adnotant nostrates, Pat. Molin. num. 2. Guttier. num. 5. Villalob. Errar. commun. opin. lit. D, num. 167. Molin. Anton. Gom. Castill. Azeved. Mathienz. ubi proximè, Hermosilla in l. 9. gloss. 1. n. 2. tit. 4. p. 5.

Circa hanc regiam fancionem quæritur, an 25 donatio bonorum omnium præsentium sustineatur, si donans usufructum eorum reservaverit? D. Covar. non valere resolvit, cui adhaeret Mathienz. sup. num. 5. Diaz de Mena addit. ad Gam. decis. 166. ad fin. Est tamen contrarium verius, ac communiter receptum, quod tuerentur Molin. de primog. lib. 2. cap. 10. à num. 22. Castill. d. cap. 53. num. 21. cum seqq. Anton. Gom. sup. n. 3. Guttier. num. 14. Hermosilla. num. 5. P. Molin. n. 15. & 16. Et ita est proculdubio tenendum.

Quæritur, num hujusmodi donatio prohibita 26 Jure Regio, prorsus irrita fiat, vel subsistat, reservata donatori portione congrua, ut se alere, testarique possit? Et quod nullius sit effectus, docent Anton. Gom. in l. 69. Taur. n. 2. Mathienz. d. gloss. 1. num. 4. P. Molin. num. 6. Castill. n. 2. Guttier. num. 3. Idem de jure communi verum est juxta communem opinionem, quanvis aliqui senserint, donationem bonorum omnium præsentium, ac futurorum, quoad præsentia consistere,

tere, de quo fusè disputat Cardin. Mantic. *supra*, lib. 13. tit. 26. & præter illum communiter subscribunt P. Molin. Guttier. Castill. & Anton. Gom. ubi proximè, Fontanel. de pact. nupt. claus. 4. gloss. 21. num. 42. part. 1. Clar. §. Donatio, q. 20. num. 2. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de donat. resol. 3. num. 9. ubi limitat si adjiciatur clausula, quod donatio valeat meliori modo; quo possit: & sic obtinuisse apud Neapolitanum Senatam refert Vrsill. ad Afflict. decis. 107. n. 4.

27 Donatio hæreditatis ex lege Taurina habebitur irrita, Guttier. num. 5. quod itidem de jure communi compertum est. Mantic. num. 16. Guttier. num. 4. P. Molin. num. 17. Clar. *supra*. q. 19. num. 6. Dueñas regula 219. ampliat. 4. Trentacinq. n. 26. Fachin. *controv. lib.* 6. cap. 94. Thesaur. decis. 226. Cancer. *variar. part.* 1. cap. 8. num. 152. Hæc resolutio deducitur ex l. Hæreditas 5. C. de pact. convent. l. Pactum quod dotali 15. C. de pact. l. Ex eo 4. C. de inutilib. stipulat. de qua disputat Mantic. d. lib. 13. tit. 33.

28 Eadem constitutione non impediende, donatio bonorum omnium præsentium subsistet, primò si juramento roboretur. P. Molin. num. 5. Anton. Gom. num. 4. Mathienz. num. 8. Guttier. num. 13. D. Covar. in rubr. de testam. part. 2. n. 14. Azeved. in l. 8. num. 4. tit. 10. lib. 5. Recop. ubi quadam utitur distinctione non admittenda, ex præmissis *supra*, num. 21. Secundò si Ecclesiæ, aut alii pio loco, vel operi fiat. Azeved. num. 6. Guttier. num. 7. P. Molin. num. 4. Mathienz. num. 9. Ant. Gom. num. 6. Mieres de majorat. part. 1. quest. 21. num. 61. Tertio si causâ mortis ea bona donentur. P. Molin. n. 18. Azeved. num. 2. Molin. d. cap. 10. num. 14. Cevall. *comm. cont. comm.* q. 695. n. 34. Parlador. *quotidian. lib.* 2. cap. 8. num. 3. Dueñas reg. 217. limit. 1. Dissentit Anton. Gom. *supra*. n. 5. & dubitat Castill. *controvers. lib.* 4. cap. 3. num. 11. Sed immeritò, nam cum penes donantes facultas revocandi resideat, cessat omnis ratio prohibitionis. Unde Fontanel. *supra*. d. caus. 4. gloss. 21. p. 2. num. 56. conclusionem limitat, si apponatur pactum ne donator possit pœnitere, de quo Consule Guttier. d. tract. de juram. confirmat. cap. 12. ex num. 2. Dueñas reg. 217. qui tenet pacto rejecto, donationem sustinendam. Guttier. num. 4. Quartò dispositioni legis non erit locus si donatio in contractum onerosum transierit, ut si matrimonii gratiâ omnium bonorum intercedat donatio. P. Molin. num. 19. Castill. cum pluribus d. cap. 53. num. 35. Molin. d. cap. 10. num. 17. Ubi autem lex regia locum habet, illi donans renunciare non valet. Mathienz. n. 10. Ant. Gom. n. 1.

SUMMARIUM.

- 1 Distributionum quotidianarum definitio.
- 2 Vtrum expediat, quod ille instituantur.
- 3 Vocantur beneficia manualia, seu vidualia, & quare.
- 4 Non sunt, nec dicuntur fructus Beneficii, nisi omnis utilitas in illis consistat. Quod limita ut *infra*, num. 6. in fin.
- 5 In Beneficii impetratione opus non est de distributionibus mentionem facere, licet valorem fructuum exprimere sit necesse.
- 6 Damnatus ad fructuum Beneficii restitutionem quotidianas distributiones retinere potest.

Ante Fidei professionem distributiones illas capit Beneficiarius, sed non fructus. *ibid.*

Dispensatus ad percipiendos fructus absens, non lucrabitur distributiones, *ibid.*

7 Consuetudo, ut qui Divinis Officiis non intersunt, distributiones quotidianas percipiant, non sustinebitur, nisi ex rationabili causa introducta, & num. 14. ubi limitatur, & n. 29.

8 Interessentes Divinis Officiis, an possint ex consuetudine, amicitia, aut liberalitate remittere absentibus distributiones, qua illis accrescunt?

9 Intervientes Pontifici, Episcopo, vel laico Principi, non lucrantur distributiones quotidianas, etsi fructus percipiant absentes. Idem juris est, si studii gratiâ non intersint.

Limitatur utrumque, *ibid.*

10 Dispensatus ut distributiones in absentia percipiat, an fructus capere liceat eidem.

11 Differentia, qua versatur inter assistentiam in loco Beneficii, ac interessentiam Divinis Officiis, remissivè.

12 Parochus residens, per alium administrans, an fructus jure percipere possit?

13 Ubi de jure dubium existit, an quis non assistens Divinis, distributiones capiat, consuetudine introduci poterit, ut ipsas absens lucretur.

14 Jure Pontificio damnata sunt maximè Concilio Tridentino omnes consuetudines, quibus licet distributiones capi per illos, qui Choro non adsunt.

15 Proponitur questio, an post Concilium introduci possit consuetudo, ut non assistentes Divinis lucretur distributiones.

16 De lege prohibente, damnante, & abrogante consuetudinem, remissivè.

17 Ubi lex reprobat consuetudinem, exprimens causam irrationabilitatis, etiam de futura consuetudine accipitur, ne deinceps sustineri de novo introducta possit.

18 Idem erit quoties lex, non expressâ causâ, consuetudinem ut iniquam, ac reprobam tollit.

19 Quamquam lex prohibeat, & abroget futuram consuetudinem, mutatis circumstantiis, & ex causa, quam legislator prævidere nequivit, poterit consuetudo subsistere, ac legi derogare contraria.

20 Quæ consuetudo rationalis, seu irrationabilis censeatur.

21 Lex abrogans consuetudinem, an futuram comprehendat?

22 Lex non abrogat speciales locorum consuetudines, sed solum generalem contrariam, nisi exprimat consuetudinis derogatio.

23 Vtrum abrogata consuetudine per legem, immemorialis sublata intelligatur, & num. 24. 25. & 26.

27 Consuetudo lucrandi distributiones quotidianas per eos, qui Divinis non intersunt, etiam immemorialis est sublata.

28 Consuetudo percipiendi distributiones absque interessentia ex illis justis causis sustinebitur, ex quibus jure licet fructus Beneficii in absentia acquirere.

29 Sustinetur Pontificis assensu.

30 Canonicatum, ac Prebendam obtinens, an duplicem portionem ex distributionibus percipiat, & n. 31. & 32.

33 Distributiones, quas non lucrantur non interessentes, an assistentibus accrescant, & n. 34.

35 Habens

35 Habens duas præbendas in diversis Ecclesiis, qualiter in utraque distributiones lucrari possit.

36 Portio non interessentium absque causa legitima non accrescit, nisi realiter interservientibus, non aliis percipientibus distributiones in absentia.

37 Si omnes Beneficarii abfuerint à choro, distributiones Ecclesia cedunt.

38 Qualis debeat esse assistentia in choro, ut quis lucretur distributiones.

39 Morbo impeditus distributiones quotidianas de jure percipit, & num. 48.

40 Qualis infirmitas ad hoc sufficiat.

41 Famulo infirmo salarium non debetur.

42 Limitatur.

43 Ad curationem famuli aegroti quas expensas dominus facere teneatur.

44 De famulo aegrotante ad Canonicum non est arguendum, propter rationis diversitatem.

45 Beneficiarius infirmus lucretur distributiones, si salute gaudens interesse solebat.

46 Consuetudine introduci potest, ne aegrotis distributiones præstentur.

47 Qui præ senectâ Divinis interesse non valet, distributiones quarum.

48 Incidens in morbum propriâ culpâ, non privatur distributionibus, licet non intersit: quod tamen limitatur.

49 Qui ob aliquam corporalem necessitatem non interest Divinis, lucretur distributiones.

50 Vtrum necesse sit, quod in loco Ecclesia resideat?

51 Absens propter pestis metum, an distributiones lucretur quotidianas?

52 Canonicus à civitate expulsus absque culpa, distributiones consequitur.

53 Canonicus carcere detentus, an lucretur distributiones? & n. 54. & 55.

56 Excommunicatus num distributiones percipiat? & num. 57. & 58.

59 Suspendus ab officio, aut Beneficio, an capiat distributiones? Et quid si Ecclesia sit polluta, vel interdicta, *ibid.*

60 Distributiones quomodo restituenda injustè excommunicato, & quo remedio uti possit.

61 Suspendo, deposito, & excommunicato egentibus an ex fructibus sui Beneficii præstari debeant alimenta?

62 Clericus in Sacris quacunquē censurâ affectus, & etiam actualiter degradatus, teneatur Divinum Officium recitare.

63 Beneficiarius non percipiens fructus, quando debeat ratione Beneficii recitare.

64 Tenue Beneficium obtinens, an ad Officium Divinum dicendum obligetur? Et quale Beneficium tenue censetur, num. 66.

65 Ubi nullâ censurâ, aut pœnâ affectus, absque culpa propria, aut facto fructus Beneficii non percipit, ab onere recitandi liberantur.

67 Pensionem non compellitur solvere Beneficiarius, quamquam propriâ culpâ fructus, aut distributiones non percipiat, sed ex illis pensionario debet satisfieri.

68 An valeat consuetudo, ut qui non interest omnibus Horis, integrè distributiones lucretur.

69 Aliquibus concessum est ministerii causâ, ut absentes lucretur distributiones.

70 Eadem assistentia requiritur ad lucrandas D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

elemosynas amivcrsiorum, quæ ad distributiones quotidianas lucrandas desiderantur.

71 Residentia de jure in omni Ecclesiastico Beneficio desideratur ad fructuum acquisitionem, & quid in simplicibus consuetudo induxerit.

72 De residentia Canonicorum post Concilium Tridentinum, remissivè.

73 De residentia Parochi, & aliorum quibus cura incumbit animarum, remissivè.

74 Ejusmodi residentia obligatio à jure divina procedit, & utrum Parochus possit per alium ministrare? *ibid.*

75 Vtrum valeat consuetudo, quod Parochus non residens, fructus Beneficii lucretur, si per substitutum idoneè ministretur? & num. 76.

77 Num sustinenda consuetudo, quæ Parocho non residenti fructus percipere liceret, deciditur.

78 Curam animarum habentes quanto tempore, ac ex quibus causis à suis Ecclesiis abesse permittantur.

79 Nulli Principi laico licet Jus Divinum interpretari.

80 Ecclesiastico Beneficio annexum est onus recitandi Officium Divinum, quod omittere lethali culpa imputatur; sed hoc restringitur.

81 Non recitans Beneficiarius Officium Divinum, quomodo ad restitutionem fructuum teneatur, & num. 82.

83 Semestre, quod indulgetur Concilio Lateranensi Beneficiariis, ne intra id teneantur fructus restituere propter omissionem non recitandi, an currat à die obtenti Beneficii, vel possessionis?

84 Beneficiarius non recitans uno, aut pluribus diebus, non debet omnes fructus illi corresponsiones restituere.

CAPUT XIII.

Distributiones quotidianæ sic communiter definiuntur: Sunt stipendia personalia, qua ex redditibus Ecclesiæ, præter præbendam, aut portionem certam pro Beneficio competentem, Canonicis, Beneficiariis, ac Clericis Cathedralium, sive Collegiarum Divinis Officiis interessentibus pro Divino Officio in choro dicendo tribuuntur. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 30. num. 20. Barbosa de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. n. 5.

Quærit Navar. de Hor. Canonic. cap. 18. num. 10. an expediat distributionum institutio? Et quanvis objiciat aliqua, tamen affirmativè resolvit; sunt etenim Ecclesiæ, ac Divino cultui, pro cujus frequentia constituuntur, favorabiles. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 3. ubi Barbosa n. 2. Moneta de distribut. quotidian. part. 1. q. 5. num. 35. Azeved. in l. 14. n. 17. tit. 3. lib. 1. Recop. nam plerique spe lucri etiam ad actus Religionis alacrius accedunt. Qua ratione Tridentina Synodus d. cap. 3. constituit, ut in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis ex cunctis redditibus, quos in eis percipiunt Ecclesiastici, tertia pars deducatur ad distributiones quotidianas, ubi nullæ essent aut ita tenues, ac contemptibiles, ut Beneficarii ad assistendum Divinis Officiis non impellerentur propter lucrum. Cujus decreti meminere Molin. *supra*. num. 24. Cardin. Tusch. lit. D. conclus. 515. num. 1.

num. 1. Tondut. *qq. Beneficial. p. 1. cap. 52. num. 2. Guttier. Canonic. lib. 2. cap. 15. num. 9. & alii apud Barbof. collect. d. cap. 3. Concil. n. 1.*

Hujusmodi distributiones Beneficia manualia dicuntur, quia in manu interessentium solvuntur; & victualia, quoniam ad victum pro laboris mercede Clericis conceduntur, *cap. unic. de cleric. non resid. in 6. ubi Barbofa collect. num. 2. Tusch. concl. 511. n. 6. & concl. 512. n. 6. Monet. sup. n. 4. & 15. Tondut. p. 2. cap. 1. §. 9. num. 30. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 1. n. 1.*

Ad Num. 1.

Quotidianæ distributiones fructus beneficii non sunt, nec eorum appellatione continentur. Tusch. *concl. 511. n. 8. Hurtad. sup. n. 22. Tondut. d. §. 9. num. 25. Monet. part. 1. quest. 6. Flamin. de resignat. Beneficior. lib. 6. quest. 2. num. 50. Barbofa tract. de appellat. verb. signific. verb. Fructus, num. 12. An veniant nomine proventuum, aut reddituum Beneficii? tradunt Barbofa de Canon. cap. 21. à num. 6. Trullench ubi proximè. Sed si utilitas omnis Beneficii in distributionibus consistat (ut in his Occidentalibus Indiis evenit, Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 14. num. 19.*) ipsæ fructuum appellatione comprehenduntur, quæ propriè non sunt quotidianæ, de quibus agimus. Tusch. *conclus. 511. num. 4. Tondut. n. 28. Monet. num. 16. Ricciul. de jur. personar. lib. 1. cap. 13. num. 55. Barbofa cum aliis d. verb. Fructus, num. 17. de distribut. differentia, Barbofa de Canon. cap. 19. n. 1.**

Ibi: Præsertim tamen illud admonendum.

Ex præfata inter fructus, ac distributiones differentia inferitur primò cum D. Covar. quod licèt in Beneficii impetratione, ut gratia valeat, valoris mentio fieri debeat, de quo *suprà, lib. 1. cap. 20. ex n. 73.* distributiones tamen quotidianas, quas Beneficiarius capere potest non est opus exprimere. Trullench *num. 6. Cened. ad Decret. collect. 15. n. 3. Garcia de Benefic. p. 1. cap. 5. n. 321. Barbofa de jur. Ecclesiast. lib. 3. cap. 18. num. 10. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. proem. num. 166. Bonacina in Sum. de Hor. Canon. disp. 2. q. 2. punct. 1. num. 9. Distributiones enim non sunt de corpore Beneficii cujus valorem non auget, nec computantur in eo. Tusch. *concl. 513. Tondut. d. §. 9. n. 26. Gonzal. num. 162. Rebuff. tract. nomin. q. 9. n. 42. Staphil. de grat. & expectativ. in 9. forma, n. 65. Selva de Benefic. p. 3. q. 12. n. 33. Ricc. collect. 1451. vers. Hinc inferitur, Hojeda de incompatib. Benefic. part. 1. cap. 17. n. 5.**

Secundò inferitur, quod damnatus ad fructuum Beneficii restitutionem, distributiones quotidianas reddere non cogitur. Salgad. *de Reg. protect. part. 4. cap. 8. n. 175. Barbofa d. verb. Fructus, n. 13. Gonz. n. 155. Lancellot. de attent. p. 3. cap. ult. n. 31. Boër. decis. 140. n. 4. Sed hic quædam solet adhiberi distinctio de qua Lancellot. Salgad. *sup.* & Marefcot. *var. lib. 2. cap. 34. à princ.* Tertio, nam etsi provilus ante fidei professionem emissam fructus non acquirat, distributiones tamen lucratur. Gonzal. *n. 170. Barbofa n. 14. Monet. p. 2. q. 19. num. 39. Campanil. divers. Jur. Canon. rubr. 8. cap. 3. n. 18. Gratian. discip. cap. 166. n. 22. Garcia p. 3. cap. 3. n. 59. Quarto dispensatus ad percipiendos fructus dum abest, distributionibus carebit. Barbofa *n. 15. Monet. p. 1. q. 6. n. 10. Trullench sup. n. 4. Gonzal.***

n. 175. Azor. Instit. Moral. lib. 7. cap. 7. q. 2. D. Cov. inf. n. 2. Alia familia adjicit Gonz. ex n. 164. Hæc licèt ita sint, nonnunquam tamen verbum fructus distributiones quotidianas complectitur, juxta subjectam materiam Barbofa de Canon. cap. 21. num. 8. Trullench d. dub. 1. n. 1.

Ad Num. 2.

Ut non assistentibus in choro Divinis Officiis distributiones quotidianæ præstentur, nulla potest introduci consuetudine. Trident. *sess. 21. de reform. cap. 3. Guttier. Canonic. cap. 15. num. 9. Tondut. qq. benefic. p. 1. cap. 52. n. 2. Garc. de Benefic. p. 3. cap. 2. n. 430. Hojeda de incompatib. Benefic. cap. 17. n. 5. Dueñas regula 134. limit. 6. Barbofa cum aliis collect. cap. unic. n. 4. de cleric. non resid. in 6. Sed si consuetudo rationabili causæ nitatur, veluti si studiis vacanti distributiones in absentia deberi usu sit receptum, consistit, observari poterit. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 15. num. 1. Sanch. *consil. moral. lib. 2. cap. 2. n. 110. Bonacina in Sum. disp. 2. de Hor. Canon. q. 5. punct. 6. num. 2. Barbofa de Canon. cap. 23. ex n. 11. ubi plures recenset causas, ex quibus sustinebitur consuetudo, ut absentes percipiant distributiones.**

Illam non observabitur consuetudo, quod interessentes portionem sibi accrescentem remittant eis, qui non interfuerunt, ne fraus legi fiat. Barbofa *de jur. Ecclesiast. lib. 3. cap. 18. num. 93. Condonatio enim amissarum distributionum Episcopo, Capitulo, ac Canonicis interdicitur in favorem absentium. Trident. sess. 24. cap. 12. de reform. ubi Barbofa cum pluribus n. 108. & 109. & in d. cap. 18. ex n. 91. Garc. d. c. 2. n. 432. Trullench *sup. dub. 16. n. 2. Gratian. discip. cap. 166. n. 31. Post perceptas distributiones, nullo præcedente pacto, aut fraude interveniente, licebit Canonico partem, quam ob absentiam alterius est lucratus, eidem liberaliter ex amicitia, vel urbanitate largiri. Azor. d. cap. 7. q. 9. Barbofa in d. cap. 12. Concil. n. 110. Monet. de distrib. quotid. p. 3. q. 5. n. 6. Trullench *sup. dub. 16. num. 4. Navar. de Hor. Canon. miscellan. 59. n. 5. Sanch. sup. dub. 109. Hæc tamen omnia inutiliter discussa videntur, cum portiones illorum, qui absunt, non interessentibus accrescunt, sed creduntur Ecclesiæ Fabricæ, vel alii pio loco ad arbitrium Ordinarii, sess. 22. de reform. cap. 3. de cujus interpretatione, ac conciliatione cum capite 3. de reformat. sess. 21. infra agemus.***

Ibi. Nec his debentur, qui fictè residere censentur.

Sunt plures causæ, ex quibus Canonici, & alii Beneficiarii, qui residere tenentur, licèt absint, pro præsentibus habentur, tum quoad fructuum acquisitionem, tum quoad lucrandum quotidianas distributiones: sed sæpe contingit, ut causa quæ prodest ad fructus percipiendos: non sufficiat ad distributiones, ut videre licet apud Barbofam *de Canon. cap. 24. & 25. & in Sum. Apostol. decis. collect. 258. Trullench sup. d. cap. 8. dub. 2. cum seqq. Garc. d. c. 2. ex n. 112. & alios ex jam laudatis. Hic D. Covar. docet, Canonicos inservientes, seu assistentes Episcopo, non percipere quotidianas distributiones: quod ita verum est, ut procedat etiam inservientibus Summo Pontifici, aut assistentibus Principi laico. Barbofa *d. c. 25. n. 1. & 5. cum seqq. Garc. n. 385. Monet. v. 2. q. 9. n. 15. Trullench sup. dub. 12. §. 1. Idem juris est in illo, qui studii causâ,**

sive docendo, sive discendo abest. Solorz. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 14. n. 21. Trullench §. 9. n. 1. Garc. cum pluribus n. 112. Sanch. d. cap. 2. dub. 95. n. 4. Barbofa d. c. 25. n. 10. Guttier. Canon. lib. 2. c. 15. n. 12. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. proem. n. 178. Præmissa fallunt quoties omnes fructus præbendæ ex distributionibus constant, quoniam eas lucrabitur absens. Barbofa *ibidem, Garcia n. 113. latè Solorz. ex n. 20. qui n. 37. rectè observat, hujusmodi improprias distributiones percipere Canonici absentem, quoties jus habet ad fructuum acquisitionem. Sed quæstionis est, an qui abest studii occasione, amittat tertiam distributionum istarum partem, quæ accrescit interessentibus? Affirmant Barbofa, & alii, quos refert Solorzan. num. 28. pse tamen contrarium tuetur.**

Ibi: Quibus ad stipulatur quod habens.

Hæc prænotavimus *suprà, n. 6. Adde Guttier. sup. n. 13. Idem dicendum existimo de dispensato ad percipiendas distributiones quotidianas, quia fructus non capiet, quos absens de jure capere non potest; nam hi illarum appellatione non continentur. Trullench d. cap. 8. dub. 1. n. 3. Hurtad. de resid. lib. 5. resol. 3. n. 21. Nec obest, quod concessa perceptione distributionum, quod plus, ac difficilius videtur, fructus concessi intelliguntur, argumento legis *Non debet 23. de reg. jur. cum aliis, quæ congestit Barbofa axiom. 140. n. 5. nam illa regula in privilegiis (quæ strictè debere interpretari, maxime in præjudicium tertii, adnotavi *suprà, lib. 1. cap. 17. n. 137.*) non observatur, ut ex pluribus tradidi *d. lib. 1. cap. 16. n. 24. Fallet tamen conclusio si omnes fructus sint in distributionibus.***

Ad Num. 3.

De hoc discrimine inter residentiam in loco Beneficii, & interessentiam choro seu Divinis Officiis, mentionem fecere Hurtad. *sup. d. lib. 5. resol. 1. n. 7. Caesar de Grassi decis. 5. de Prab. n. 3. Sanch. consil. moral. lib. 2. c. 2. dub. 96. n. 3. Monet. de distrib. quotidian. p. 1. q. 4. n. 18. Tondut. qq. Benefic. p. 1. cap. 12. n. 2. D. Frass. de Reg. patronat. Indiar. cap. 9. n. 5. apud quem alii.*

Ibi: Ex qua hi Doctores adnotarunt.

Quæstionis est, nam Parochus residens in propria Ecclesia, fructus jure percipiat, si per alium munus sibi junctum exercent? Negant aliqui laudati per D. Frass. *n. 4. quibus adheret Barbofa de offic. Paroch. p. 1. cap. 8. n. 40. ubi & alii Contrarium tamen, modò idoneè, ac sufficienter per substitutum populo ministratur, tenent Garcia de Benefic. p. 3. cap. 2. num. 52. Hurtad. n. 7. cum seqq. Ugolin. de potest. Episc. cap. 15. n. 3. Pellizar. Manual. Regul. tract. 8. cap. 4. sect. 4. n. 123. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 2. n. 28. Diana resol. moral. part. 3. tract. 4. resol. 156. D. Frass. n. 4. qui ex plurimis n. 19. & 20. docet Parochum non residentem teneri ad fructuum restitutionem pro rata temporis ante sententiam, quæ restitutio fieri debet Fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 1. §. Si quis autem, ubi Barbofa *num. 17. & de offic. Paroch. cap. 8. ex n. 67.**

Verf. Prima sanè in hunc modum.

Si aliquo casu juris dubium sit, an qui non interest Divinis Officiis, quotidianas distributiones lucratur? consuetudo introducere potest, ut non assistenti pendatur. Sanch. *d. cap. 2. dub. 110. num. 2. Barbofa de Canon. cap. 23. n. 18. Dueñas reg. 206. n. 2. Tunc siquidem illa non derogat juri, sed id ut legum interpret declarat, cap. Cum dilectus 8. de consuetud. l. Si de interpretatione 37. de legib. imò jus ipsum divinum consuetudo valet interpretari. P. Suar. de legib. lib. 7. cap. 4. n. 13. in fin. Salgad. de reg. protect. p. 1. c. 1. pral. 3. n. 129.*

Ad Num. 4.

Jure constitutum est, ne aliquis Canonicus, aut Beneficiarius quotidianas distributiones percipiat, nisi Divinis interfuerit Officiis, quibuscumque consuetudinibus non obstantibus, *cap. unic. de cleric. non resid. in 6. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 12. Sed hæc decreta minime procedunt ubi omnes redditus beneficii ad distributiones redacti sunt; nam tunc in unaquaque Ecclesia consuetudo solvendi has distributiones non interessentibus observabitur; hæc etenim propriè quotidianæ non sunt, & fructuum naturam sortiuntur, ut ex præmissis patet. Gloss. verb. Receperit, verf. Sed quid dices, in d. cap. unic. Sanch. dub. 111.*

Hinc quæritur, an post Concilii decretum consuetudine introduci possit, ut qui non adest choro, distributiones participet? Pro cujus resolutione inquirere oportet, quando lex abrogans contrariam consuetudinem, non solum præteritam, sed etiam futuram comprehendat, de quo P. Suar. *de legib. lib. 7. cap. 7. num. 2. & cap. 19. num. 18. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. sub-resol. 13. §. 1. num. 24. Barbofa tract. de clausul. claus. 87. num. 11. & 12. Aviles in cap. 8. Prætor. verb. Costumbre, num. 3. Dueñas reg. 144.*

Est observandum ex P. Suarez, quod per legem consuetudo abrogatur, prohibetur, aut damnatur, de quibus ipse egregiè suo more differit, docens quando consuetudo introduci possit adversus legem abrogantem, prohibentem, vel damnantem consuetudinem.

Ibi: Prima conclusio.

Quoties lex reprobat consuetudinem causâ irrationabilitatis expressè, etiam de futura sentire non ambigitur. P. Suar. *d. cap. 19. n. 24. Dueñas reg. 144. n. 3. Gonz. ad reg. 8. Cancell. gloss. 33. n. 10. & 11. Tiraq. de retract. in præfat. n. 18. Avend. de exeq. mandat. cap. 6. n. 7. Ant. Gabr. commun. lib. 3. tit. de præscript. concl. 1. n. 32. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 4. num. 14. Guttier. Pract. lib. 3. cap. 31. num. 12.*

Ibi: Secunda conclusio.

Idem erit quanvis lex non exprimat consuetudinem irrationalem si eam ut iniquam, & prævam abroget; nam eo ipso quod consuetudo damnatur, ita ea irrationabilis tacitè demonstratur. Pat. Suar. *ubi proximè, Aviles d. num. 3. verf. Et prima est, Barbofa collect. cap. 1. num. 12. de consil. in 6. & alii ex pronuper laudatis.*

Ibi: Tercia conclusio.

Ad Num. 5.

19 Quamquam lex futuras consuetudines ut irrationabiles abroget, mutatis circumstantiis, novaque superveniente causa, poterit introduci consuetudo adversus constitutionem abrogantem. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. sub resol. 13. n. 28. D. Frass. d. cap. 95. num. 63. Azor. Inst. moral. lib. 5. cap. 17. quest. 20. Sanch. cum plurimis, & alii recens sup. num. 17. Addit Guttier. d. cap. 31. num. 2. damnatam consuetudinem subsistere posse contra legem etiam ex causa antiqua existente sub tempore legis conditæ, si legistatorem tunc lateret. Præterea ampliatur resolutio, licet lege consuetudo futura ceu irrationabilis prohibeatur, ut probat. P. Suar. de legib. lib. 7. cap. 19. num. 19. cum seqq.

20 Quæ consuetudo irrationabilis censetur, & quæ rationalis, exponit P. Suar. d. lib. 7. cap. 6. a num. 13. quem omnino consulat Sanch. ubi proximè, Farinac. in fragm. verb. Consuetudo, num. 712. Menoch. de arbitrar. cas. 82. Hurtad. ubi proximè, §. 1. ex num. 37. & quidem ut consuetudo abroget legem, & legalem obligationem inducat, satis non est quod non sit contraria juri divino, aut naturali, sed habere debet honestatem, ac utilitatem, quæ in legibus desideratur, ut P. Suarez, & Sanchez observant, tamen quoad alios effectus hoc non sit opus, sed solum quod divino juri aut naturali non opponatur, sicut iidem resolvunt. Adde Hurtad. sup. ex n. 33.

Ibi: Quarta conclusio.

21 Lex abrogans consuetudinem, intelligitur de præterita, nec futuram excludit, etsi verbis universalibus usæ sit, velut, Non obstante quacunque consuetudine. Unde posterior consuetudo legi valebit derogare. P. Suar. d. lib. 7. cap. 7. num. 2. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 15. num. 2. Hurtad. sup. num. 24. ubi plures alii Theologi. Tiraq. sup. num. 17. & Barbosa collect. Clem. statutum, num. 5. de elect. nonnullos pro hac opinione referens. Contraria tamen est communis, quam tuentur Barbosa tract. de Clausul. claus. 87. n. 12. Guttier. sup. num. 2. Aviles d. num. 3. D. Frass. n. 61. Azeved. cum non paucis in l. 3. a num. 19. tit. 1. lib. 2. Recop. ubi probat asserens Gloss. in Clem. Statutum, de elect. huic sententiæ favere, quia legitur affirmativè ibi, Tollere voluit; licet aliàs legatur, Tollere noluit, secundum diversitatem lecturæ. Nihilominus D. Covar. adhærere placet, ex traditis per P. Suar. n. 21.

Ibi: Non oberit, quod in legibus.

22 Satisfacit D. Covar. tacitæ cuidam objectioni; nam cum lex vi suæ potestatis abroget consuetudinem contrariam anteriorem, clausula derogatoria consuetudinis nihil operaretur, nisi ad futuram referretur. Sed id verum habet in consuetudine generaliter observata, quia speciales locorum per legem non censentur sublata. Barbosa collect. cap. 1. num. 6. de constitut. in 6. Suar. d. lib. 7. cap. 20. num. 9. ad quas tollendas deservit clausula, Non obstante quacunque consuetudine, ut ait P. Suarez, ubi etiam de intellectu legis §. Divinus, de sepulch. violat.

Abrogata per legem consuetudine, an immemorialis comprehensa censetur, quæstionis est. Crebrior sententia docet, immemorialem non intelligi exclusam, etiam verbis universalibus, nisi de illa expressim mentio fiat. P. Suar. d. cap. 20. num. 18. Guttier. Practic. lib. 3. quest. 77. num. 24. D. Frass. d. cap. 95. num. 61. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 33. num. 2. Barbosa ubi proximè, n. 41. Hurtad. d. subresol. 13. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 15. num. 1. in fin. Díaz de Mena Pract. lib. 1. q. 10. num. 44. Garcia de Benefic. p. 3. cap. 2. num. 190. Salgad. cum plurimis de Reg. protect. part. 1. cap. 1. prelud. 3. num. 153.

Contra sentiunt aliqui, quos refert Gonzal. 24 num. 8. Ast D. Covar. communem amplexus, eam limitat quoties consuetudo ut iniqua, & irrationabilis abrogatur; tunc enim & immemorialis sublata intelligitur: quam limitationem admittunt Hurtad. n. 28. Azeved. in d. l. 3. n. 21. Duen. sup. n. 3. Monet. de distribut. quotid. p. 2. q. 12. n. 22. Quaranta in Sum. Bullarii, verb. Alienat. rer. Eccles. in fin. vers. Limita primò, Barbosa de hac quæstione omnino videndus d. claus. 87. a n. 3. Sed ubi prohibetur consuetudo in qualibet materia, & immemorialis prohibita habetur. D. Frass. cum non paucis d. cap. 95. num. 59. Utrum Princeps valeat legem condere, quæ nulla consuetudine unquam possit abrogari, vide apud Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. 13. §. 1. num. 26. qui negativè decidit, sumpta ratione ex D. Thom. 1. 2. quest. 97. art. 3. quia scilicet sicut Princeps nequit efficere, ut sua constitutio semper, & omni tempore sit utilis Reipublicæ, ac de materia possibili: ita nec statuere, quod consuetudo non vincat legem, aut abroget, si majorem inducat utilitatem.

Ibi: Ex quibus idem erit.

Cum consuetudo adeo perniciofa, & intolerabilis reputatur, ut eam Legislatores radiciter intenderit extirpare, etiam immemorialis abrogata censetur, ut in specie capitis unici de Cleric. non resident. in 6. ubi inquit Pontifex: Consuetudinem penitus improbant. Ideo consuetudo immemorialis percipiendi distributiones per non interessentes, non sustinebitur, quia eadem ratio militat ut hæc abrogetur, ac regularis, seu ordinaria decem, aut quadraginta annorum. Sic tenent Sanch. conf. moral. lib. 2. cap. 2. dub. 110. num. 5. Garcia de Benefic. part. 3. cap. 2. num. 197. Hojeda de incompatibil. Benefic. cap. 17. num. 20. Barbosa collect. d. cap. unic. num. 4. & de potest. Episc. allegat. 53. num. 115. ex Trid. sess. 21. de reformat. cap. 3. & sess. 22. ex de reformat. cap. 3. immemorialis consuetudo expressè abrogatur, de quo Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. 13. §. 1. ex num. 2.

Similiter ubi lex prohibet consuetudinem, etiam immemorialem comprehendit, ut ex pluribus docet D. Frass. laudatus supra, num. 24. nulla enim ratio reddi potest, ut potius decennialis aut quadragenaria consuetudo, quam immemorialis prohibeatur, cum Legislatores voluerit legis derogationem per contrarium usum impedire.

Ibi:

Ibi: Secundò hinc colligitur.

27 Consuetudo percipiendi distributiones absque interessentia, etiam in futurum, abrogatur ex d. cap. unic. ac ex Trident. sess. 24. de reformat. cap. 12. vers. Distributiones, Sanch. d. cap. 2. dub. 110. n. 4. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 15. n. 1. Dueñas reg. 206. num. 1. præter memoratos sup. num. 7.

Ibi: Tertio eadem ratione.

28 De his actum d. num. 1. Est constituenda generalis regula, ut ex quibus causis potest quis fructus Beneficii absens acquirere, ex eisdem possit invalescere consuetudo, ut lucrentur qui à choro absunt quotidianas distributiones. Hurtad. sup. d. resol. 3. §. 3. subresol. 2.

Ibi: Sic & quarto.

29 Sustinebitur consuetudo præstandi absentibus distributiones, si Pontificis accedat assensus, seu permissio. Sanch. sup. num. 6. Dueñas num. 5. Trullench num. 2. Monet. de distribut. quotidian. part. 2. quest. 12. num. 45. Ricc. collectan. decis. collect. 159. Barbosa de Canon. cap. 23. num. 11.

Ad Num. 6.

30 Utrum Canonico simul dignitatem obtinenti in eadem Ecclesia, duplex portio ex distributionibus debeatur, quæri solet, de quo consulendi Sanch. d. cap. 2. dub. 106. Trullench sup. dub. 5. Bonacina disp. 2. de Hor. Canon. q. 4. punct. 3. Monet. d. p. 2. q. 4. Barbosa plures referens ubi proximè, c. 21. n. 18. & de jur. Eccles. p. 2. cap. 18. n. 31. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 21. num. 75. Gratian. discept. cap. 894. n. 24. Et licet communior videatur opinio, quæ duplicem tribuit partem distributionum, opposita tamen magis placet, nisi aliud induxerit consuetudo: quod tuetur Trullench num. 2. & præter tradita per ipsum, maxime me moveret, quod hæc stipendia tribuuntur pro labore personali, & reali assistentia; idè veritas inspicitur, juxta quam, etsi quis duarum vicem gerat personarum quoad nonnullos effectus, verè tamen naturaliter unicum est individuum, nec potest interesse, canere, aut recitare sub idem tempus sicut duo, ut duplex stipendium mereatur. Ad hæc cum ceteri Canonici concurrentes eandem præstent operam, & pariter laborent, æquali mercede sunt digni, & absque iniquitate non posset uni plus retribui, quam ceteris: nec interest quod ille duplici potiatur officio, cum distributiones non præstentur propter illud, sed pro labore, & interessentia. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. proœm. n. 165.

31 Non urgent quæ D. Covar. pro opposita expendit opinione. Non primum de lege Titia 19. §. Qui Marco, de ann. legat. quia nihil ad rem, cum ibi quæstio sit de liberali largitione testatoris, qui non prohibebatur ex propriis plures summas eisdem relinquere, l. Si quis in principio 22. de legat. 3. At nos versamur in specie omnino diversa, de solvendo scilicet ex justitia mercedem laboris absque aliorum præjudicio: & ex diversis non fit illatio, maxime si rationis reperiatur disparitas. Barbosa in loc. commun. loc. 37.

Nec secundum, quoniam qui duplici fungitur munere, utriusque supportat onus, unde salarium illorum merito percipit: sed Canonicus dignitatem obtinens, non magis laborat dum Divinis interest, ob multipliciter præbendarum. De duplici salario, quod debetur duo officia exercenti, videndus Mastrill. sup. ex num. 72. Neque ultimum, quandoquidem vox activa in electionibus competit ratione officii, seu dignitatis; inde est, ut qui Canonicatum, ac Dignitatem impetravit in eadem Ecclesia, duo suffragia ferre possit: distributiones verò non præstantur intuitu dignitatis, sed personæ, & ministerii exhibitæ. Tusch. lit. D, conclus. 513. num. 3. & 4. & conclus. 514. num. 2. quare duplicari non debent. Vide infra, num. 35.

Ad Num 7.

Circa applicationem distributionum, quas Canonici, & alii non interessentes amittunt, duo expant decreta, quæ inter se adversa videntur, ex Trident. sess. 21. de reformat. cap. 3. ac sess. 22. de reformatione, cap. 3. per illud vacantes portiones propter absentiam interessentibus accrescunt, per hoc cedunt Fabricæ Ecclesiæ, si indigeat, vel alteri loco pio ad Ordinarii arbitrium, Pro quorum conciliatione non pauca Interpretes tradiderunt, ut Azor. Instit. moral. lib. 7. cap. 7. quest. 8. Philarc. de Offic. Sacerd. part. 1. cap. 1. num. 14. Sanch. Conf. Moral. lib. 2. cap. 2. dub. 88. num. 4. Tondut. qq. benefical. part. 1. cap. 52. num. 4. Navar. de orat. miscellan. 59. n. 9. Guttier. Canonic. lib. 1. cap. 1. n. 107. Garc. de Benefic. part. 3. cap. 2. n. 460. cum seqq. Monet. de distribut. quotidian. part. 3. q. 6. n. 29. Barbosa collect. d. cap. 3. sess. 22. num. 5. ubi alii.

Est igitur communis resolutio (quæ hinc traditur) docens distributiones, quibus privantur absentes, inservientibus acquiri. Ita tenent Moner. num. 16. Castr. Palao tom. 2. disput. 3. punct. 8. num. 2. Sanch. num. 3. Navar. & Tondut. ubi proximè, Guttier. num. 105. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 20. n. 1. Garcia sup. n. 460. Marefcor. variar. lib. 2. cap. 32. n. 20. Surd. de alim. tit. 1. quest. 82. num. 16. Barbosa cum aliis de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. num. 86. Ad dictum caput 3. sess. 22. responderet Navarr. quem plerique sequuntur, procedere in distributionibus, quas Prælati non ex necessitate, & præcepto Concilii, de quo in d. cap. 3. sess. 21. sed pro suo arbitrio ex quibusdam præbendis, & dignitatibus instituit inter Beneficiarios ipsos, quibus portio detrahitur, dividenda; tunc enim distributiones, quas absentes percipere deberent, non interessentibus, sed Fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco tribui jubentur per Concilium: quod constituit aliud quoad distributiones ordinarias ex tertia parte omnium fructuum, & proventuum instituendas, juxta dictum caput 3. sess. 21.

Sin autem aliquis in diversis Ecclesiis ex dispensatione duplici potiatur præbenda, in qualibet distributiones capere poterit pro tempore, quo interfuerit in ipsa; sed in illa, à qua abfuerit, lucrabitur nihil. Trullench sup. dub. 5. num. 1. Monet. part. 2. q. 4. n. 19. Barbosa de Canon. cap. 21. n. 19. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. ult. ubi limitat, si omnes fructus Ecclesiæ ubi non interest, in distributionibus consistant. Hæc junge traditis supra, n. 30.

O 3

Cum

36 Cum aliquando qui Divinis non assistunt, jure distributiones percipiant, queritur utrum his etiam accrescat pro rata pars lucri, quo privantur abentes absque causa legitima? Et solum verè interessentibus accrescere opinatur Barbosa de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. num. 90. Machad. in el. perfetto confessor, lib. 1. part. 4. tract. 3. doctum. 7. n. 3.

37 Si nullus ex his, qui interesse debent, ut distributiones capiant, choro assistat, illæ cedunt Ecclesie. Trullench sup. dub. 20. num. 5. Sanch. dub. 88. n. 6. Bonacin. disp. 2. de Hor. Canonic. q. 7. punct. 1. num. 5.

38 Queritur qualis assistentia in choro desideretur ad lucrandum distributiones quotidianas. Et materialem sufficere, ita ut non recitantes, confabulantes, seu dormientes illas capere possint, docuit Sanch. d. cap. 2. dub. 100. de quo latè, pluribus congestis, Barbosa d. lib. 3. cap. 18. ex num. 80. qui num. 85. tenet, partem distributionum deberi pro personali interessentia, ex illis quas perciperet, si recitaret Canonicus.

De aliis, quæ D. Covar. hinc subjicit, consulas Garc. de benefic. part. 3. cap. 2. à num. 447. Sanch. sup. dub. 88. Trullench d. dub. 20. Guttier. dict. cap. 1. n. 105. cum seqq.

Ad Num. 8.

39 Qui propter ægritudinis impedimentum Divinis interesse non valent, de jure, omni seclusa consuetudine, distributiones quotidianas lucrificiunt, Sanch. dub. 90. Tusch. lit. D. concl. 514. num. 7. Trullench d. cap. 8. dub. 8. num. 2. Barbosa de potest. Episcop. alleg. 53. num. 116. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. 8. §. 1. n. 1. Padilla in l. 1. num. 44. de legat. 2. Marefcot. d. cap. 32. num. 19. Tondut. sup. cap. 102. num. 1. 2. Monet. part. 2. quest. 6. n. 20. & 21. Dueñas reg. 206. num. 7. Vivian. in praxi jurispatron. cap. 15. n. 87. & plures apud Barbof. de Canonic. cap. 21. n. 27. quod ampliatur tamen si coadjutor infirmi non interfit, ut adnotat Trullench dub. 6. n. 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 9. num. 120. Garc. part. 4. cap. 5. num. 63.

40 Qualis infirmitas ad hunc effectum sufficiat, Medicorum judicio definiri oportet, cui iudex stare debet. Trullench, Vivian. & alii ubi proximè. Plurium ægritudinum meminerunt Barbosa de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. à num. 56. Monet. part. 2. quest. 6. Cened. Canonicar. quest. 1. ex n. 7. Hurtad. num. 5. Trullench d. dub. 8. ex quibus competentum habetur, quod absens à choro distributionibus non privatur.

Ibi: Famulo infirmo salarium esse præstandum.

41 Ita tenuerunt quos congerit Hermos. in l. 7. gloss. 1. n. 3. tit. 2. p. 5. Cevall. comm. cont. comm. quest. 288. eaque opinio æquitate potius, quam jure defenditur, ut ait Caroc. de locat. rubric. de famul. & pediseq. num. 25. Sic contraria frequentior, ac verior placet. Præsidi nostro, cui assentiuntur Trullench in Decalog. lib. 4. cap. 1. dub. 5. n. 11. Per. Navarra de restitut. lib. 2. cap. 2. n. 27. Bonacin. tom. 2. disp. 3. q. 7. punct. 4. n. 13. Filliuc. tract. 36. cap. 6. quest. 7. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 3. num. 3. Guttier. Practicar. lib. 4. quest. 52. num. 13. Azeved. in l. 9. à num. 16. tit. 15. lib. 4.

Recop. Surd. de aliment. tit. 4. quest. 23. num. 35. Parlador. different. 130. §. 9. n. 2. Diaz de Mena Practicar. lib. 1. quest. 8. §. 2. num. 17. Selva de familiaris familiar. q. 61. num. 10. Morla Empor. tur. tit. 2. quest. 28. num. 11. Caroc. ubi proximè, qui conclusionem multipliciter limitat, omittis iis quos refert ac sequitur Hermosilla.

Communis non procedit de consuetudine, 42 quando famulus ad paucos dies ægrotavit. Trull. cum aliis Theologis, Caroc. n. 32. nec si post tempus completum servire sit paratus tanto tempore, quanto ob morbum ministrare nequivit; sed ad hoc famulus invitus non tenetur. Caroc. num. 29. & 30. Guttier. n. 14. Azeved. num. 21. ubi limitat si domus tunc non egeret operis famuli, sicut tempore infirmitatis. Similiter si famulus per alium implevit ministerium suum, dum ægritudine laboravit, salarium capiet integrum. Guttier. n. 15. Azeved. n. 19.

Ibi: Tenetur tamen dominus famulo.

Dominus de æquitate modicos sumptus facere 43 debet pro famulo apud se ægritudine presso, de quo Guttier. num. 16. Azeved. num. 19. Caroc. num. 35. sed si quantitatem considerabilem impenderit, eam in salario computabit, aut aliunde repetet, nisi ut pauperi erogaverit, aut consuetudo aliud induxerit. Quæ magnæ, vel modicæ expensæ censeantur, à iudicis pendet arbitrio. Guttier. ubi proximè, Caroc. n. 36. Menoch. de arbitrar. cas. 215. num. 8.

Ibi: Sed & propter officium, & dignitatem.

De Canonico ægroto ad famulum, quoad lu- 44 crandum stipendium, arguere non licet ob rationis diversitatem; nam plus juris habet ille ad distributiones, quam iste ad salarium, quæ solent ex fructibus ipsarum præbendarum institui. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 3. & sess. 22. de reformat. cap. 3. idè qui interest, potius recuperat ademptum, quam lucrificat. Præterea cum Capitulum sit unum corpus, quanvis ex eo aliquis deficiat, per reliquos cultus debitus exhibetur, interessentibus pro legitimè impedito ministrantibus.

Verf. Sextò hoc ipsum erit.

Ut infirmus Beneficiarius distributiones absens 45 lucretur, opus est quod dum salute poteratur, interesse Divinis consueveret. Trullench sup. lib. 1. cap. 8. dub. 8. num. 5. Azor. instit. moral. part. 2. lib. 7. cap. 7. quest. 11. Sanch. conf. moral. lib. 2. cap. 2. dub. 90. num. 3. Bonacin. disp. 2. de Hor. Canon. quest. 5. punct. 1. num. 10. Monet. de distribut. quotidian. part. 2. quest. 6. n. 21. Guttier. Canonic. lib. 1. cap. 1. num. 138. Tondut. question. Beneficial. part. 1. cap. 102. num. 2. Marefcot. variar. lib. 2. cap. 32. n. 19. Barbosa cum plurimis de Canonic. cap. 24. num. 36. Sed si dum valeret aliquoties interesset Divinis, infirmus proportionaliter distributiones lucrabitur, veluti si singulis mensibus capiebat centum, cum illi interessenti ducenta deberentur, non percipiet ægrotus centum, quæ integra valetudine gaudens ob negligentiam amittebat. Trullench ubi proximè, Bonac. num. 12. Sanch. n. 4. Quoad forum conscientie si is, qui assistere non solebat, in infirmitatem lapsus, apud se constituat in posterum continuò

continuò Divinis interesse, poterit distributiones licite percipere. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. 8. §. 1. num. 9. ubi alii.

46 Observandum est, quod consuetudine poterit introduci, ne infirmis distributiones præstentur. Hurtad. d. resol. 3. §. 4. subresol. 6. n. 1. Trullench d. dub. 8. n. 2. & dub. 15. num. 13. Bonacina sup. num. 5. Garc. de Benefic. part. 3. cap. 2. num. 361. qui ita per S. Congregationem testatur declaratum.

47 Infirmis junguntur jam senio confecti, cum senectus ipsa sit morbus, qui distributiones capient absentes, si solerent antea Divinis interesse: in quo iudicis arbitrium versabitur, ut æstimet an Canonicus senex suo muneri valeat incumbere. Ita ex pluribus Barbosa d. cap. 24. n. 37. Monet. sup. q. 7. num. 7. cum aliis, Trullench d. dub. 8. num. 6. Garc. n. 363. Tondut. n. 4.

Verf. Septimò, quotidiana.

48 Lucretur ægrotans distributiones, ac si infer- viret, quanquam propria culpa morbum contraxerit. Sanch. sup. dub. 91. num. 2. Trullench d. dub. 8. num. 4. Cast. Palao tom. 2. disp. 3. punct. 9. §. 1. num. 3. Navarra de restit. lib. 2. cap. 2. n. 239. Monet. d. q. 6. n. 12. Flamin. de resignat. Benefic. lib. 4. quest. 3. num. 52. Guttier. ubi proximè, & Garcia, Tondut. d. cap. 102. n. 3. Barbosa cum aliis de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. num. 63. quod ita verum, nisi datâ operâ Beneficiarius ægritudini occasionem præstiterit, ut distributiones absque interessentia percipiat: & hoc D. Covar. insinuat, & comprobatur ex traditis per me supra, lib. 2. cap. 16. n. 91. & Practic. cap. 6. n. 16.

Verf. Octavò non tantum.

49 Non assistens Divinis ob aliquam corporis necessitatem, distributionibus quotidianis carere non debet. Exempla tradunt, conclusionem tenentes Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 9. Sanch. conf. moral. lib. 2. cap. 2. dub. 92. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. 8. §. 2. Castr. Palao d. §. 1. Barbosa de Canonic. cap. 24. & de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. atque de potest. Episcop. alleg. 53. ex n. 3. Monet. sup. part. 2. quest. 5. Ricciul. Prax. Aur. resol. 444. Dueñas regul. 206. num. 6. Tusch. lit. D. concl. 514. num. 8. Garcia d. cap. 2. n. 364. Cevall. com. cont. comm. q. 585. num. 14. Necessitatem accipimus, cum ex interessentia grave damnum imminet vitæ, famæ, aut rei familiari. Castr. Palao sup. §. 2. Hurtad. num. 1. Sed quando hoc contingat, & necessitas sufficiat ad excusationem, in iudicis residet arbitrio, ut regulariter docuit Menoch. de arbitrar. cas. 481. in fin.

50 Ut Canonicus ratione justæ impediti, seu necessitatis distributiones lucretur, oportet quod in urbe suæ Ecclesie resideat, quod D. Covar. docet, cui adhæret Sanch. d. dub. 92. Contrarium sentiunt communiter Interpretes, quando necessitas compellit ad exeundum urbe, ut cum pluribus resolvit Barbosa de Canonic. cap. 24. n. 38. Trull. num. 5. Sed nostri Præsidi ea videtur mens, ut si qui altàs in Ecclesia non residebat, & consequenter choro adesse nequivat, necessitatem experitur corporalem, quæ sufficit ad lucrandum distributiones, eas nihilominus non percipiet. Aliud erit ubi periculum cogit locum Ecclesie deserere, veluti propter inimicorum potentiam, Principis

odium, aut quod simile damnum; unde qui paratus est redire ut inserviat, remoto periculo, distributionibus privari non debet, modò antea interesse solitus foret. Sanch. num. 4. faciunt præmissa de infirmo sup. num. 45. Sed ex consuetudine fieri potest, ne absentes ex legitima causa necessitatis distributiones percipiant. Trullench num. 1. Bonacina disp. 2. de Hor. Canonic. q. 5. punct. 2. num. 3.

Verf. Nonò hinc deducitur.

Absens à loco Ecclesie præ timore pestis, non 51 lucretur distributiones quotidianas, nisi aliud de consuetudine servetur. Sanch. num. 2. Barbosa cum plurimis num. 40. Dissentiunt tamen alii, qui opinantur non desiderari consuetudinem, ut pestis causâ absentes consequantur distributiones. Trull. num. 4. Bonacina n. 7. Monet. d. q. 5. n. 74.

Verf. Decimò eadem ratione.

Canonicus ejectus à civitate absque culpa 52 propter seditionem, capiet distributiones, ubi viguerit consuetudo, quod absentibus ex justa causa solvantur. Sanch. num. 5. quod nulla consuetudinis facta mentione docent Cevall. dict. q. 585. num. 16. Cened. Canonicar. quest. 1. n. 43. Barbosa cum aliis num. 44. Tusch. d. concl. 514. num. 7. & generaliter verum est, quod existente legitima necessitate, seu impedimento, causa distributiones percipi Canonicus qui Divinis non interest, omni remota consuetudine. Garc. dict. cap. 2. num. 364. alioqui inanis redderetur dispositio capitis unici de Cleric. non resid. in 6. quatenus præcipit, distributiones præstari non interessentibus ex aliqua corporis necessitate.

Verf. Undecimò ex his colligitur.

Beneficiarius carcere detentus injustè, distri- 53 butiones lucretur. Sanch. d. dub. 92. n. 3. Trullench sup. cap. 8. dub. 10. num. 2. Bonacina d. punct. 2. §. 1. num. 3. Hurtad. d. §. 2. n. 3. Garcia ubi proximè, Cevall. num. 15. Armendariz ad leg. Navar. lib. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. n. 77. Monet. de distribut. quotidian. part. 2. q. 5. num. 80. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 9. num. 15. omittis pluribus, quos cumulat Barbosa de Canonic. cap. 24. n. 42.

Docemur à D. Covarruvas id obtinere, si car- 54 ceretur Canonicus in oppido suæ Ecclesie: quod communiter prætermittitur, & expressè à Trull. meritò refutatur; quid enim interest, quo in loco sit carceratus Beneficiarius, si detineatur inculpabilis, & violenter à civitate abire compellitur, & sicut interessentia, ita & residentia per injuriam privatur? Solum igitur erit inspicendum, utrum antequam in vincula conjiceretur, erat solitus interesse, ut advertit Trullench num. 2. in fin. Est observanda notabilis declaratio Sacræ Congregationis, quam refert Garcia num. 363. ex qua apparet, in dubio distributiones esse carcerato cum effectu tradendas usque ad primam sententiam, quâ si damnatus fuerit, quanvis appellet reus, solutio suspenditur; & si per superiorem absolvatur, ager ad distributiones, quas interim non percipit. Cujus declarationis meminere Trullench, Armendar. & alii.

Justè carceratum accipere debemus, vel injustè, 55 juxta veritatem, an scilicet reus deliquerit, ut vinculis

vinculis subijci mereretur. Unde licet iudex non legitime absque iudiciis ad capturam processerit, capus verè delinquens distributiones lucrari non poterit. Rursus etsi iudex rectè Beneficium capi iusserit propter indicia, eundenique juxta allegata, & probata jure damnaverit, cum verè innocens foret damnatus, hic licitè lucrabitur distributiones. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. subresol. 8. §. 2. num. 2. 3. Monet. diēt. q. 1. §. 5. ex n. 80. & alii apud Hurtadum, ubi num. 4. utrum huic sic damnato ceteri Canonici amissas distributiones valeant condonare, cum hæc condonatio quoad non interessentes prohibeatur, sicut præmissi supra, num. 8.

Verf. Duodecimò hinc etiam.

56 Majore excommunicatione innotatus sicut fructibus Beneficii, ita & distributionibus careere debet. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 11. num. 1. Monet. de distrib. quotid. part. 2. quæst. 15. num. 18. Garcia de Benefic. part. 7. q. 13. num. 125. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 9. n. 123. & plures alii apud Barbof. de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. num. 72. & de Canonic. cap. 22. n. 2. quod ampliat num. 3. etsi à sententia excommunicationis appelleretur, cum Monet. sup. num. 20. & aliis: & ita verum erit, nisi ante prolationem, tanquam à futuro gravamine fuerit provocatum, quia omnes excommunicationis effectus suspenduntur; imò potius nulla censetur. Salgad. de Reg. protect. part. 2. cap. 5. num. 18. cum seq. & dixi Practicar. cap. 23. num. 17. Nec proderit excommunicato ad distributionum perceptionem, quod per coadjutorem interserviat. Gonzal. ubi proxime, num. 125. Disputant Theologi, an excommunicatus toleratus, qui Divinis interest, distributiones lucretur? Affirmativam sententiam probabilem asserunt Trullench ubi proxime, Sanch. de matr. lib. 3. disp. 5. n. 12. Bonacin. de censur. disp. 2. quæst. 2. punct. 4. §. 2. num. 2. Hurtad. de resident. lib. 5. resol. 3. §. 2. subresol. 9. n. 2.

57 Excommunicatus innocens distributiones quaerit, ac si choro interesset. Trullench sup. num. 2. Hurtad. d. §. 2. subresol. 8. num. 10. Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 2. dub. 92. num. 4. Guttier. Canoniar. lib. 1. cap. 1. num. 137. Garcia sup. n. 118. Monet. num. 32. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 82. n. 15. Gratian. disceptat. cap. 591. n. 38. Bonacin. disp. 2. de Hor. Canonic. quæst. 5. §. 2. punct. 2. n. 1. alique plures apud Barbof. de Canonic. cap. 24. num. 45. & de jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. num. 71. & de potest. Episcop. allegat. 53. n. 174.

58 Ut injustè excommunicatus distributiones acquirat, desideratur tum quod fuerit solitus interesse, tum quod tempore excommunicationis resideat in loco Ecclesie, cui interservit, ut cum D. Covar. adnotarunt Trullench, Surd, Sanch. Guttier. num. 141. Barbofa d. cap. 24. num. 48. & alii communiter. Quoad primum observare oportet præmissa supra, num. 45. Circa secundum, absentibus injustè excommunicatis distributiones deberi, si ita ferat Ecclesie illius consuetudo tenent, Barbofa & Guttier. ubi proxime, Cened. Canonic. quæst. 1. n. 49. Præterea quoties Canonicus non residens in oppido Ecclesie distributiones quotidianas lucretur, ut contingit Inquisitoribus, Rotæ Auditoribus, missis pro evidenti Ecclesie utilitate, & aliis non paucis, quorum meminit Barbofa d. cap. 24. à princ. nam si

hos injustè excommunicari venerit, distributiones sicut antea percipient, cum pro presentibus habeantur. Alii verò, qui hoc privilegio carent, cum per absentiam distributiones capere non possent, non ideo easdem lucrari debent, quòd injustè excommunicentur, & hoc noster Præses, & sequaces edocent. Omnia quæ de amittendis distributionibus propter excommunicationem traduntur, de majori sunt accipienda, minori enim affectus non prohibetur interesse Divinis. Trullench d. dub. 11. n. 1.

Idem quod de excommunicatione, est de suspensione dicendum; nam justè suspensus ab officio, aut Beneficiis, privatur jure ipso distributionibus. Barb. ex aliis de Canonic. c. 22. n. 8. 9. Sed si injustè aliquis suspendatur, distributiones repetet. Barbofa cum multis cap. 24. n. 46. servatis tamen quæ de excommunicato prænotantur pronuper. Sic Ecclesia interdicta, Canonici qui interdicto, aut pollutioni causam non præstiterunt, licet Divinis interesse non possint, distributiones tamen capiunt. Barbofa post alios num. 47. & 48. De quo & aliis scitu dignis consulendus Trullench. diēt. dub. 11. per tot. Monet. part. 2. q. 16.

Cum portio distributionum, quas excommunicatus non capit, cedat interessentibus, si de injustitia censuræ constiterit, hi eas restituere injustè excommunicato tenentur, modò ex ipsis locupletiores sint facti, non aliàs, sed dabitur actio subsidiaria læso adversus iudicem, qui iniquè pronunciavit. Hurtad. sup. d. resol. 8. §. 2. à n. 7. de quo Barbofa in cap. Pastoralis, num. 15. de appellat. Garcia d. part. 7. cap. 13. n. 119. Trullench d. dub. 11. num. 2. Tutum verò consilium erit, si excommunicatus petat distributiones, quas erat lucratus, sequestro servari, donec causa definiantur Cened. d. quæst. 1. n. 50. Barbofa d. cap. 24. num. 45.

Ibi: Ut quisvis deposito, & suspensio.

Beneficario deposito, aut suspensio, si aliunde non habuerit, ex fructibus ipsius Beneficii subveniendum erit, ne egeat; secus excommunicato, ut videre licet apud Barbof. d. cap. 24. num. 3. 8. & 12 qui plures refert. Huic tamen in extrema necessitate constituto exhiberi debent alimenta. Barbofa n. 3. verf. Vtrum excommunicatus, Guttier. d. cap. 1. num. 134. Surd. sup. d. quæst. 82. n. 8. 9. Idem erit etsi non ita egeat, si per eum non stet quominus absolutionem impetret. Barbofa ibidem, Surd. n. 9. Garcia n. 98. 104. & 105.

Ibi: Obiter tamen illud non prætermittam.

Obligatio recitandi Officium Divinum provenit vel ex Ordine sacro, vel ex perceptione mercedis. Sanch. consil. moral. lib. 2. cap. 2. dub. 71. num. 4. Quoad primum inter omnes convenit, quod Clericus in Sacris excommunicatus, interdictus, suspensus, depositus, & etiam actualiter degradatus, à penso Officii Divini non eximitur. D. Covar. in cap. Alma mater, §. 3. num. 10. de sent. excomm. in 6. Pat. Suar. de censur. disp. 12. sect. 2. n. 14. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 7. dub. 12. §. 2. num. 3. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 37. dub. 9. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 82. in fin. Excommunicatus verò, non publicè in choro, sed privatim debet recitare, quia nequit dicere, Dominus vobiscum; nam per hæc verba cum Fidelibus

Fidelibus communicat, quod illi non licet. D. Covar. Trullench, & alii.

63 Quoad secundum de Beneficario non percipiente fructus, quando Horas Canonicas recitare teneatur, tradidit fusè Sanch. d. dub. 71. cum multis seqq. Trullench d. dub. 12. §. 3. num. 22. Bonac. de Hor. Canonice, disp. 1. quæst. 2. punct. 4. num. 24. 25. Azor. Instit. moral. tom. 1. lib. 10. cap. 4. quæst. 6. & plures, quos congerit Garcia part. 3. cap. 1. n. 227. Ex quibus obiter adnotandum primò, quod excommunicans justè, vel injustè officium Divinum ratione Beneficii tenetur recitare. Trullench ubi proxime, Sanch. dub. 73. n. 3. & communiter omnes. Secundò privatus Beneficio etiam ob crimen, à recitandi onere prorsus eximitur, nisi aliunde obligetur Sanch. num. 4. Tertio, si Beneficarius suspendatur, aut fructibus ad tempus privetur in poenam ambigitur de obligatione recitandi. Eum exoneratum sentit Sanch. dub. 74. n. 2. dissentit probabilius Trullench diēt. num. 22.

Ibi: Sic & licet Ecclesiasticum.

64 Est controversum, an qui tenue beneficium obtineat, ad pensum Divini Officii sit astrictus? Affirmat D. Covar. cui accedunt Pat. Suar. de Religion. tom. 2. lib. 4. de Hor. Canonic. cap. 21. n. 3. Dian. resol. moral. part. 2. tract. 12. de Hor. Canonic. resol. 9. & part. 5. tract. 5. resol. 25. Garcia de Benefic. part. 3. cap. 1. num. 39. Barbofa de offic. Paroch. part. 1. cap. 10. num. 2. Vivian. in Prax. juris patron. lib. 15. cap. 3. num. 43. apud quos quamplurimi referuntur: quæ opinio magis tuta, communis, ac vera est. Contrariam tamen teneant non pauci ex neotericis, & ex antiquis aliqui Sanch. d. cap. 2. dub. 66. n. 3. Hurtad. de resid. lib. 5. resol. 9. subresol. 15. ex n. 17. & alii quos recenset Garc. n. 38. Hurtad. n. 5. Barb. n. 3. Tertia fuit sententia Lessii de just. & jur. lib. 2. cap. 34. n. 169. qui tenuit Beneficium satisfacere, si diebus Dominicis, aut festis recitet pro quantitate fructuum quos percipit, quod valde probabile existimat Trullench d. §. 3. num. 15. ubi præcedentem utramque opinionem etiam admittit.

65 Beneficarius nullà censurâ irretitus, qui absque propria culpa aut factò nullos capit fructus, ab onere recitandi liberatur. Sanch. dub. 71. n. 4. Garcia d. cap. 1. num. 45. nisi spem probabilem habuerit in posterum fructuum percipiendorum, etiam pro tempore præterito, quo caruit illis. Garc. ibidem, Hurtad. d. resol. 13. subresol. 8. Pat. Suar. d. lib. 4. cap. 20. n. 15. Trullench d. §. 3. num. 22. Barbofa d. cap. 10. n. 4.

66 Quando Beneficium tenue censeatur ad hunc effectum exonerandi à Divini Officii penso, tradit Sanch. dub. 67. Trullench num. 13. qui hoc prudentis viri arbitrio relinquit pro regionis, & locorum diversitate definiendum, & maxime temporis ratio haberi debet; nam Beneficium hodie tenue poterit censi, quod olim pingue putabatur, ut Sanch. animadvertit n. 5. & in Hispania experimento capimus. Sed si multiplex Beneficium aliquis assequatur, recitare omninò tenetur, si simul juncta ad Clerici alimenta sint satis. Pat. Suar. de Religion. tom. 2. lib. 4. de Hor. Canonic. cap. 21. num. 12. Sanch. d. cap. 2. dub. 70. Trullench num. 16.

Ibi: Imò & excommunicatum.

Beneficarius excommunicatus, quia fructus non percipit, pensionem solvere non compellitur, sed ex illa detrahi debet. Pat. Suar. de censur. disp. 13. sect. 2. num. 24. Didac Perez in 1. 2. de f. Est etiam aliud, tit. 5. lib. 8. Ordin. Garcia cum pluribus de Benefic. part. 1. cap. 5. n. 226. Bostier. Canoniar. lib. 1. cap. 1. num. 125. qui sub distinctione resolvit à Garcia, & aliis mox referendis impugnata. Idem dicendum si ex alia quavis causa Beneficarius fructus non capiat, hi enim cum onere pensionis, quod reale est, chique cedunt. Marefcot. variar. lib. 2. cap. 18. num. 50. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 5. num. 44. Tondut. quæstion. benefical. part. 1. cap. 35. num. 13. simili modo in distributionibus tenendum; nam pensionem ex eisdem reservatam exolvere astringuntur interessentes, quibus accrescunt amissæ per beneficium, qui absuit, & pensionis onere gravatus est; hic namque cum personaliter non teneatur, sed duntaxat distributionum ratione, illis non perceptis liberatur, nec interessentes plus capere possunt jure accrescendi, quam absens lucraretur & sic deducta pensione. Garcia d. cap. 206. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 8. dub. 19. n. 4. & 5.

Verf. Decimotertio illud.

Nulla consuetudine sustineri poterit, quod distributiones lucretur qui cum intersit tempore inchoati Officii Divini, illicò recedit à choro. Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 2. dub. 102. in fine. Bonacin. disp. 2. de Hor. Canonic. quæst. 5. punct. 6. num. 10. Sandoval. cum aliis de Offic. Ecclesiastic. part. 6. cap. 15. Trullench dub. 15. num. 6. Verum ea consuetudo damnanda non est, si Canonicus ex honesta causa egrediat, veluti ad privatim celebrandum, excipiendas confessiones, aut sociandam Sacratissimam Eucharistiam. Monet. sup. part. 2. cap. 11. num. 52. Barbofa de Canonic. cap. 23. n. 16. & cap. 25. num. 12. Vivian. sup. n. 83. An valeat consuetudo, ut qui certis Horis interest, totius diei distributiones participet, ambigitur: de quò Barbofa de jur. Ecclesiastic. lib. 3. cap. 18. num. 33. Monet. q. 3. à num. 43. Trullench & Bonacin. ubi proxime, Sanch. dub. 110. n. 7. Non subsistet consuetudo, ut Canonicus interserviens una hebdomada distributiones pro proxima sequenti percipiat, etsi non assistat. Barbofa cum aliis d. cap. 23. n. 10.

Sunt aliqui ultra jam memoratos, quibus concessum est ratione muneris, seu ministerii, ut etsi non intersint, quotidianas distributiones percipiant, ut Inquisitores contra hæreticam pravitatem, Auditores Rotæ, Collector Generalis, & alii Ministri Cameræ Apostolicæ, absens pro evidenti Ecclesie utilitate, & alii, quos recenset Barbofa cap. 24. à princ. & d. cap. 18. n. 37. cum seqq.

Eadem quæ de interessentia ad lucrandum distributiones tradidimus, conveniunt anniversariis ad percipiendas eleemosynas, quæ assistentibus distribuuntur, cap. unic. de Cleric. non resident. in 6. Sanch. dub. 105. num. 1. Tondut. sup. cap. 102. ex n. 5. Barbofa collect. d. cap. unic. n. 23.

Ad Num. 9.

Omne Ecclesiasticum Beneficium de jure residentiam desiderat ad fructuum acquisitionem, cap. fin. de rescript. in 6. Hurtad. de resident. lib. 6. resol. 4. num. 1. Petr. Gregor. de Benefic. cap. 7.

Solorzan. de jur. Indiarum tom. 2. lib. 2. cap. 25. num. 9. Hojeda de incompatibil. Beneficior. cap. 17. num. 24. Marecot. variar. lib. 2. cap. 32. num. 1. Azor. Instir. moral. lib. 10. cap. 4. ad fin. Vivian. prax. jurispatronat. lib. 15. cap. 3. num. 96. Garcia cum plurimis de Benefic. part. 3. cap. 2. n. 1. Generali tamen consuetudine obtinuit, ne qui Beneficiis simplicibus potiuntur, ad residentiam compellantur Hurtad. & Vivian. ubi proximè, Marecot. sup. cap. 1. num. 100. Barbosa collect. Concil. Trid. sess. 6. de reformat. cap. 2. n. 2. Armendariz ad leg. Navar. lib. 2. tit. 23. de resident. n. 203. Lotter. de re Beneficior. lib. 3. quæst. 27. num. 9. Tondut. quæstion. benefical. part. 1. cap. 12. num. 7. Pialec. Prax. Episcop. part. 2. cap. 3. num. 32. Gonzal. ad reg. 8. Cancellar. gloss. 5. num. 80. Garcia cum aliis num. 3. Sed si ex statuto, aut speciali consuetudine alicujus Ecclesiæ in Beneficiis simplicibus personalis residentia exigatur, nisi Beneficiarius resideat fructus non percipiet. Garcia num. 11. Ubi autem beneficium simplex habet annexum aliquod onus inserviendi, illud per substitutum idoneum poterit exhiberi. Tondut. n. 4. Gonzal. num. 79. Armendar. n. 204. Hurtad. sup. num. 3. Imò consuetudine introduci poterit, quod etsi Beneficiarius nec per se, nec per alium ministrat, fructus acquirat, modò inde Ecclesiæ damnum non inferatur ob ministerii defectum. Hurtad. num. 5. Azor. sup. part. 2. lib. 7. cap. 3. quæst. 1. vers. Quæret aliquis.

Ibi: Illud verò pie, & caute.

72 Hæc nostri Præsidis non sunt, sed à Brederodio addita, secundum quod adnotatur in pagina prima voluminis Variarum, in quibus nulla mentio Tridentini Concilii, cujus decreta nondum in lucem prodierant. Sed de residentia Canonico- rum in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis post Sacrum Concilium copiosè disserunt Barbosa tract. de Canonic. cap. 20. Hurtad. sup. lib. 5. per tot. Armendar. ubi proximè, à num. 8. Garcia dict. part. 3. cap. 2. num. 180. cum seqq. & in hoc novo Indiarum orbe strictè prohibetur absentia obtinentium Præbendas, D. Frass. de Regio patron. Indiar. cap. 10. ex num. 43. Vivian. prax. jurispatronat. lib. 15. cap. 3. num. 116. cum seqq.

Vers. Caterum in Sacerdotiis.

73 De residentia Parochi, & aliorum, quibus est animarum cura commissa, & quomodo debeant residere, ut ministerium suum impleant, fusè agit Barbosa de offi. Paroch. part. 1. cap. 8. Hurtad. sup. lib. 3. Garcia d. cap. 2. à num. 16. Armendar. num. 121. cum seqq. Vivian. à n. 97. D. Frass. cap. 9. & alii, quos cumulat Barbosa Collect. Trident. sess. 23. cap. 1. de reformatione, num. 1.

74 Residendi obligatio Parochis, ac cæteris, quibus cura animarum incumbit, à Jure Divino descendit, ut colligitur apertè ex Trident. sess. 23. de reformat. cap. 1. ubi ita habetur: Cum præcepto divino mandatum sit omnibus. Quod observat ibi Barbosa cum pluribus n. 3. Garc. n. 16. Hurtad. dict. lib. 3. res. 3. à n. 7. Trullench in Decalog. lib. 4. cap. 1. dub. 8. num. 7. Ceval. comm. cont. commun. quæst. 585. D. Frass. d. cap. 9. n. 1. & 11. Licet autem nequeant per vicarios ministrare, ut se Parochi à residentia excusent, præsentibus tamen

non prohibentur per alios idoneè parochialia munera obire, nisi industria proprii Parochi desideretur, prout resolvit cum aliis D. Frass. num. 4. cui assentitur disputatione præmissa, Hurtad. lib. 3. res. 4. per tot. ac prænotatur supra n. 12.

75 Quæritur num consuetudine introduci possit, ut Parochus non residens fructus Beneficii percipiat, si per Vicarium idoneum muneri suo sufficienter satisfaciatur? Ad cujus resolutionem inquirere opus erit; an talis consuetudo Divino Juri deroget? Et negativè respondendum est; nam etsi residentia Juris Divini censeatur, juxta communem, pœna tamen amittendi fructus Pœnificio irrogatur; unde consuetudo concedens fructus inservienti per substitutum, Jus Divinum non abrogat, sed Canonicam pœnam injungens non residentibus. Hurtad. de resident. lib. 3. res. 7. num. 6. & 7. Sic furtum, adulterium, & homicidium, tametsi Jure Divino, ac naturali verentur, legibus tamen humanis pro his criminibus irrogantibus pœnas consuetudo poterit derogare; sæpe enim aliquæ in desuetudinem abire solent, per quod Jus Divinum, seu naturale non infringitur, nisi ex hoc aliàs delicta illa manerent impunita. Unde Garcia de benefic. part. 3. cap. 2. num. 139. inquit pœnam privationis beneficii ipso jure propter non residentiam in desuetudinem abiisse.

76 Hæc aded vera sunt, ut quamvis eadem lex prohibeat & puniat, per consuetudinem tamen seu desuetudinem possit quoad pœnam derogari, vim quoad prohibitionem retinens, ut docet Pat. Suar. de legib. lib. 7. cap. 19. n. 3. omninò videndus. Nec lex erit inanis pœnâ sublata, quia quoad forum internum astringit, & in externo arbitraria succedit ordinariâ abolitâ. Azeved. in l. 7. num. 101. tit. 11. lib. 8. Recop. Ex quibus convincitur, quod si consuetudo remitteret pœnam amissionis fructuum Parochis non residentibus, non contraveniret, nec derogaret legi divinæ residentiam præcipienti, præsertim cum non residentes aliter coërceantur. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 1. Ideo ex hoc damnari non debet. Illa verò consuetudo juri divino opponeretur, nec sustineri posset, quâ liceret extra propriam Ecclesiam animarum Pastoribus residere. Hurtad. d. res. 7. num. 2. 6.

77 Verumtamen si consuetudo vigeret, ut non residens Parochus fructus perciperet, ut irrationalis rejci deberet, quæ potius esset corruptela, ex his quæ D. Covar. perpendit; cederet enim in Ecclesiarum injuriam, quæ ceu viduæ incultæ jacerent; ac dettimentum spirituale gregis, qui à proprio pastore derelictus, perniciosè erraret: nec supplebit æquivalenter substitutus pro illo, quia mercenarius est, juxta illud Joan. cap. 10. vers. 13. Trident. d. cap. 1.

Ibi: Nec tamen inficior aliquot ex causis.

78 Præfato capite primo Tridentini exprimitur, quo tempore curam animarum habentes à residentia possint excusari, & quibus de causis liceat eis ultra tempus permissum de licentia Superioris non residere, quæ sunt Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas, de quibus Barbosa cum aliis collect. d. cap. 1. à n. 7. & de potest. Episcop. allegat. 53. à n. 6. Hurtad. sup. lib. 2. res. 9. cum seqq. Trullench in Decalog. lib. 4. cap. 1. dub. 8. n. 2.

Vers.

Vers. Hi verò casus cautissimè.

79 Utrum Princeps sæcularis superiorem non recognoscens valeat jus divinum de residentia hujusmodi interpretari, ut si urgeat Reipublicæ necessitas, disputat Hurtad. ubi proximè, res. 17. qui negativam tenet sententiam.

Ad Num. 10.

80 Cuilibet Ecclesiastico Beneficio pensum Divini Officii annexum est, cap. ult. de rescript. in 6. cap. ult. n. 92. dist. Garc. de Benefic. part. 3. cap. 1. n. 1. Barbosa de offi. Paroch. cap. 10. n. 1. & collect. cap. Dolentes, n. 3. de celebrat. Missar. ubi plures. Quod si Beneficiarius omiserit abique justa causa, lethalem culpam contrahit. Barbosa num. 31. Garc. cum aliis n. 2. Quod limitatur si Beneficium conferatur ob aliquid speciale ministerium, ut docenti Grammaticam, Sacristæ, & similibus, qui recitare Horas Canonicas stricti non sunt. Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 2. dub. 58. n. 2.

81 Sed quæstionis est, an qui non recitant, fructus restituere teneantur? Et seclusa constitutione Lateranensis Concilii (de quo inferius,) variae extiterunt opiniones, quarum meminit D. Covar. hic, Gregor. Lop. in l. 34. gloss. 2. tit. 6. p. 1. Garc. à num. 8. Sanch. dub. 81. qui negativam tenet, ac probat. At in Lateranensi Synodo sub Julio II. inchoata, & sub Leone X. absoluta, de fructuum restitutione cautum est ita: Statuimus quoque, & ordinamus, ut quilibet habens Beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses, obtento Beneficio, Divinum Officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, Beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata amissionis recitationis Divini Officii, & temporis; sed eos tanquam injustè percipios in fabricas hujusmodi Beneficiorum, vel pauperum elemosynas erogare teneatur. Quomodo autem pro rata fructuum restitutio fieri deberet, cum Beneficiarius non integrum Officium, sed aliquas horas prætermisit, Pius V. declaravit in hæc verba: Statuimus, ut qui horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes Beneficii, seu Beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur; qui verò Matutinam, tantum dimidiam; qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat.

82 De hac fructuum restitutione pluribus egit Garcia d. cap. 1. ex num. 5. Sanch. sup. dub. 82. Trullench in Decalog. lib. 1. cap. 7. dub. 24. Barbosa d. cap. 10. à num. 31. Hurtad. de resident. lib. 5. res. 9. Menoch. de arbitr. cas. 429. ex num. 4. apud quos plurimi. Ex illis observare oportet, quod Beneficiarius absque culpa non recitans propter oblivionem, vel quia Brevario caret, ad fructuum restitutionem non tenetur, cum amissio illorum sit pœna, quæ peccatum supponit Sanch. dub. 86. Azor. Inst. Moral. lib. 10. cap. 14. quæst. 7. Garc. num. 26. Trullench num. 19. Sed si Beneficiarius tantam alicujus horæ partem intermittat, ut ad mortale peccatum imputetur omissio, an pro rata fructus restituere debeat, controvertitur. Affirmat Castr. Palao tom. 2. disp. 2. punct. 7. num. 5. Trullench num. 10. in fin. Negat Diana part. 4. tract. 4. res. 220. & alii, quibus accedere videtur Barbosa num. 31. vers. Sed quid si Parochus. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Prior sententia probabilior videtur, ea potissimum ratione, nam omissio, quæ constituit Beneficium Dei inimicum, ac pœnâ æternâ dignum, ad fructuum amissionem sufficiens debet judicari, ut aliud agens inquit Hurtad. d. res. 9. subres. 3. num. 8. Unde Pat. Suar. lib. 4. de Hor. Canon. cap. 30. num. 13. hanc statuit regulam, ut quoties omissio actus externi recitandi est mortaliter peccaminosa oriatur obligatio restituendi, non verò quando est tantum venialis, ita etiam si singulis partibus Officii notabilis, & magna pars fructuum respondeat, non sit obligatio restituendi. Quem refert, ac sequitur Hurtad. n. 9. 10.

83 Præterea in disputationem adducitur, utrum semestri Lateranensi Concilio præscriptum, ut Beneficiarius propter omissam Divini Officii recitationem fructus non restituat, computetur à die collationis, vel possessionis? Quidam ab obtento Beneficio sex menses numerant, ut Navar. in Manual. de Hor. Canonic. c. 7. n. 29. Garcia d. c. 1. n. 92. Hurtad. d. res. 9. subres. 10. num. 1. & alii, quos referunt. Adversum eos à capta possessione semestri currere, opinatur communi Theologorum Schola, quos copiosè congerit, & sectatur Barbosa de Offi. Paroch. c. 10. n. 6. & quanquam hæc sententia benigna appareat, quæ cum de pœnis infligendis agitur, debet amplecti, l. penult. de pœn. c. in pœnis 49. de reg. jur. in 6. cum similibus, quæ expendi supra, lib. 2. c. 9. n. 22. oppositam tamen veriore existimo, quæ cum favorem Religionis, & observantiam divini cultus respiciat, odiosa haberi non debet, etsi pœnam pecuniariam irroget ad coërcentiam Ecclesiasticorum negligentiam.

84 Ultimò animadvertendum, quod si Parochus ob recitationem horarum prætermittam teneatur restituere fructus, non sunt omnes computandi, ut pro rata reddat, sed illi tantum, qui Divino Officio prudentis viri arbitrio responderint, cum Parochus alia obeat munia mercede digna, de quo Barbosa d. c. 10. n. 33. Hurtad. d. res. 9. subres. 1. ubi latissimè.

S U M M A R I U M.

- 1 Nullus vendere, aut alium inire contractum, nisi ob publicam causam compelli potest.
- 2 Ubi publica necessitas, vel utilitas postulat; privati coguntur res proprias alienare.
- 3 Coactò vendere justum rei pretium persolveri debet absque dilatione: & quid si Respublica pecuniam non habuerit.
- 4 Qui necessaria ad victum vendenda exponunt, nequeunt ea justum pretium exhibentibus denegare, quod per Magistratum taxari poterit.
- 5 Advocatus pœnis compelli potest, ut litigantibus patrocinetur. Quod ampliatur, ac declaratur.
- 6 Artem, vel officium publicè exercens, constringi poterit, ut mercedem reddentibus ministerium suum exhibeat.
- 7 Quid de publica meretrice, & num. 8.
- 8 Meretricem rapiens, aut violenter cognoscens, qualiter puniatur.
- 9 Quod dicatur pretium legitimum: consistit in indivisibili, & pro qualibet læsione competit actio.
- 10 Quomodo id pretium in indivisibili consistat.
- 11 Parentibus in egestatem lapsis vendere filios an sit permissum, & num. 13.
- 12 Filius venditus à patre propter famis necessitatem,

- cessuatem, an de Jure Civili, fieret verus servus ementis? & n. 15.
- 16. Verbum Sanguinolentus, positum in l. fin. C. de patr. qui fil. distrax. Quid significet.
- 17. Jure naturali non solum vendere, sed & pignori dare filios utriusque parenti ob gravem necessitatem licet. Quid Jure Civili, & nostro Regio, ibid.
- 18. Virum parentibus liceat filios vendere, aut pignori dare ex alia gravissima necessitate, præter famem, & num. seqq.
- 21. De filio clerico, ac conjugato, num possunt urgente fame, per patrem vendi, aut pignori?
- 22. Quid de emancipato? ubi, & de filia respectu matris, ibid.
- 23. Cum parens vendit filium propter necessitatem legitime, efficitur jure natura irrevocabiliter servus emptoris: non sic Jure Civili.
- 24. Parens qui filium distraxit necessitate compulsus, num possit in utroque foro acceptam reddere quantitatem, ut redimat venditum.
- 25. Divites qualiter cogi possunt ad erogandas pauperibus elemosynas, & num. 26.
- 27. Divites quando debeant in foro conscientia subvenire indigentibus, remissive.
- 28. Dives an satisfaciatur obligationi succurrendi egenis, pecuniam mutans.
- 29. Merces vendere carius exteris, & viatoribus, quam loci incolis, minimè permittitur.
- 30. Limitatur.
- 31. Quoad compellendos venditores, ut plures non venundent exteris, jurisdictio Ecclesiastica (ad quam cumulativè de jure spectat) consuetudine tolli poterit, si Magistratus laici negligentes non sint: & quid in praxi servetur.
- 32. Incola tempore egestatis sum præponendi forensibus in emptione tritici ex agris oppidi sui percepti.
- 33. Habent etiam jus retractus pro victualibus extero venditis sub tempus sterilitatis, & famis.
- 34. Colonus an teneatur fructus fundi potius domino, quam extraneo vendere? & n. 35.
- 36. Emphyteuta, & vassallus num cogi possunt fructus ex re emphyteutica, vel feudali domino directi dominii vendere potius, quam aliis pro eodem pretio?
- 37. Dominus fundi ut præferatur alii fructuum emptori, idem pretium debet numerare, licet sit excessivum: quod limitatur.
- 38. Quid si civis retrahat frumentum extero venditum, an debeat pretium excessivum etiam ultra taxam reddere primo emptori? & num. 39. 40. & 41.
- 42. Religionis, ac pietatis favore ut res proprias vendat aliquis jure compelli potest.
- 43. Ecclesia an vendere compellatur favore alterius? Et an coactus vendere Religionis gratia gabellam debeat?
- 44. Propter publicam utilitatem privatus constringitur vendere res suas.
- 45. Non licet sic edificare, ut interiora monasteriorum ex privatorum edificiis prospici queant.
- 46. Si quis ingredi proprium fundum non valeat, nisi per alienum, huius dominus cogitur vendere servitutem ad transitum. De intellectu legis Si quis sepulchrum, de religiof. ac sumptib. funer. remissive, ibid.
- 47. Servo alieno si legetur libertas, dominus eum vendere non compellitur; secus si communi unus ex dominis libertatem concesserit.

- 48. Jure nostro Regio dominus tenetur servum Maurum vendere ut Christianus à captivitate redimatur.
- 49. Habens domum communem, partem suam vendere constringitur, si socius in ea Ecclesiam, vel aliud edificium pium velit construere.
- 50. Propter utilitatem, ac decorem civitatis plura cum privatorum præjudicio jure sunt constituta.
- 51. Utrum liceat unicuique pro libito adificia civitatis, seu ades altius tollere etiam cum vicinorum incommodo? & num. 52.
- 53. Et quid jure nostro Regio.
- 54. Princeps compellere subditos potest, ut proprias ades vendant pro constructione, vel ampliatione Ecclesie, seu monasterii, sicut ob publicam utilitatem.
- 55. Principi non permittitur res subditis adimere, etiam justo pretio reddito, nisi ex rationabili causa.
- 56. Magistratus jure cives cogere valet, ut proprias ades, vel alia adificia justo pretio venundent pro constructione Ecclesie Cathedralis, aut Parochialis, vel pro ampliatione necessaria. Quod ampliatur ad quamlibet Ecclesiam, adhuc non parochialem, num. 58.
- 57. Ubi necesse non est, quod Ecclesia adificetur, aut extendatur, nequit privatus cogi ad vendendas possessiones suas per Magistratus, sed Principis desideratur auctoritas.
- 59. Limitatur si ex venditione non grave detrimentum, sed leve dominus senserit.
- 60. Ex variis causis præter jam explicitas dominus res proprias vendere compellitur, ut servum, aut ancillam, propter servitium, aut introductionem ad delinquendum.

CAPUT XIV.

Postquam jus gentium dominiorum distinctionem introduxit, l. Ex hoc jure 5. de just. & jur. quisque in rebus suis est moderator, & arbiter, l. In re mandata 21. C. mand. ubi Barb. cum pluribus in collect. n. 2. ita ut nemo regulariter ad disponendum de illis ullo modo compelli possit. Vela dissertat. 17. num. 34. ubi alii. Hinc provenit, quod non liceat cogere dominium, ut vendat, etiam oblato justo, aut exorbitante pretio. Greg. Lop. in l. 3. gloss. 1. tit. 5. p. 5. Sanch. Consil. Moral. lib. 2. cap. 4. dub. 27. num. 1. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 21. num. 14. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 26. n. 8. vers. Quod adeo, Cujac. observat. lib. 27. cap. 9. D. Frass. de Regio patrôn. Ind. cap. 84. num. 68. Azeved. in l. 1. n. 21. tit. 25. lib. 5. Recop. Mathienz. in ead. l. gloss. 9. n. 1. Ant. Fab. in ration. l. Imperatores, de contr. empr. Pichard. in §. Non solam, n. 10. Inst. de legat. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 94. num. 1. præter eos, quos congerunt Barbosa collect. l. Invitum, n. 2. C. de contr. empr. & Hermof. in d. l. 3. partit. n. 1. Idem procedit in permutatione, locatione, ac cæteris contractibus. Surd. n. 2. Vela ubi sup. Nec Princeps valet, nisi ob publicam causam, subditos ad contrahendum astringere. Peregrin. de jur. fife. lib. 6. tit. 4. n. 44. Gratian. discept. cap. 149. n. 32. Alfar. de offic. fife. gloss. 34. n. 62. de quo perillustre habetur testimonium Reg. lib. 3. c. 21. vers. 2. de Naboth tenuente vendere Regi vineam suam.

At publicam utilitate, vel necessitate exigente, jus privatorum cedit, qui vendere res proprias justo pretio tenentur; nam subditi, eorumque bona potestatis

testatibus publicis subsunt quantum, servata æquitate, bonum commune efflagitat, Sic P. Molin. de just. & jur. disp. 341. n. 1. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 51. Gail. lib. 2. observat. 56. à num. 1. Cancer. variar. part. 1. cap. 13. num. 131. & 133. Aviles in cap. 42. Prator. verb. Varas, num. 8. D. Frass. num. 65. Surd. num. 4. Morla Empor. Jur. tit. 9. q. 1. n. 4. Cevall. comm. cont. comm. q. 906. ex num. 4. & alii plures apud Hermof. f. num. 9. & Barbof. in d. l. Invitum, num. 3. Utilitatem publicam accipere debemus, quæ repicit ad bonum commune, ac Reipublicæ conservationem immediatè, & præcisè: non quæ versatur in augmento regii gazophylacii, aut publici ærarii; nam etsi hæc ditescere publicè interfit, quæ Reipublicæ nervi censentur, l. 1. §. In causa, de questio. regulariter tamen hujusmodi causa non sufficit, ut subditi contrahere compellantur, nisi in casibus jure permisis, quorum meminit Alfar. sup.

Ibi: Illud equidem præfatus.

3. Vendenti ex causa publica coacto justum pretium numerari debet, l. 2. tit. 1. p. 2. l. 31. tit. 18. part. 3. P. Molin. num. 2. Gregor. Lop. in d. l. 2. gloss. 23. Gratian. n. 28. & 29. Surd. n. 3. Cevall. num. 8. Cujac. d. cap. 9. Hermof. num. 52. & gloss. 4. num. 1. D. Frass. num. 69. Barbosa num. 14. Morla num. 8. & cum aliis prænotatur supra, lib. 2. cap. 3. num. 43. Pretium statim venditori tradendum est, qui de eo fidem habere non tenetur, nisi Respublica labore pecuniæ egestate. Greg. Lop. sup. Barbosa n. 16. Gratian. n. 25. D. Frass. n. 66. Hermof. num. 55. & 56. Sed si absit spes solvendi pretium ad breve tempus absque incommodo notabili venditoris, pecunia mutua exigere debet ab omnibus de civitate, ut pretium domino reddatur, qui etiam pro rata contribuet. Bobadill. cum aliis Politic. lib. 3. cap. 3. n. 18.

Ad Num. 1.

4. Si quis res ad alimenta necessarias vendendas exponat, etiam non instante eorum inopia, cogi per Magistratus poterit, ut ipsas justum pretium pendentibus distribuat. Surd. num. 6. Aviles in cap. 17. Prator. verb. A razonables precios, num. 7. Hermof. cum aliis num. 83. Morla num. 12. Bobad. d. lib. 3. cap. 4. num. 66. Didac. Perez in l. 2. tit. 23. lib. 2. Ordinam. ad fin. vers. Tertius casus, Barbosa collect. l. 1. num. 4. C. de Episcop. Audient. Azeved. in l. 13. num. 20. tit. 9. lib. 3. Recopil. quod limitat Barbosa quoties justam excusationis causam ostenderit venditor, ut si familiæ cibaria conservare desideret. Ne autem per excessum pretii emptores gravari, aut repelli contingat, illud Magistratus statuere poterit. P. Molin. disp. 341. num. 1. & alii ex nuper memoratis. Jure nostro Regio specialiter iter agentibus prospectum est, quibus licet propria autoritate, quæ sibi opus sunt, extorquere à venditoribus qui ea subtrahunt, vel ultra justum pretium exigunt, justo exhibitio, & formâ constitutionis servatâ, l. 15. tit. 13. lib. 8. Recop. ubi Azeved. n. 5. Hermof. loc. cit.

Ibi: Quibus expressim traditur Advocatus.

5. Qui muneri avocationis incumbit, cogi per Judicem potest, ut patrocinium litigantibus ferat, honorario percepto, ad quod suspensione tempo-

rali, & aliis pœnis pro arbitrio jubentis coërcebitur, l. 6. tit. 6. p. 3. l. 22. l. 28. tit. 16. l. 13. tit. 9. lib. 3. Recop. Bobad. d. lib. 3. cap. 14. n. 56. Azeved. ubi proximè, Maltrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 30. num. 78. Gail. lib. 1. observat. 43. num. 1. Guttier. Pract. lib. 1. q. 30. num. 4. Barbosa collect. l. Providendum, num. 7. C. de postuland. Camil. Borel. Sum. decis. tom. 1. tit. 15. num. 43. Menoch. de arbitrar. cas. 369. num. 6. Guazzin. de defens. reor. in præfat. num. 23. Caroc. de locat. rubr. de location. ratione officii, num. 20. & 21. Pauperibus verò Advocati gratis patrocinari tenentur, ut prænotavi Practicar. cap. 6. num. 24. Eadem in procuratore observantur. Caroc. ubi proximè, ac dixi eod. cap. 6. num. 25. Tabellio quoque compellitur, l. 18. tit. 25. lib. 4. Recop. Aviles sup. num. 8. Azeved. in d. l. 13. num. 20. & generaliter quoties officium autoritate, vel utilitate publicum suscipit aliquis, ad illud exercendum compelli poterit. Azeved. ibidem, Caroc. sup. rubr. de libert. q. 8. num. 18. Sed Advocatum cogi non posse ad suscipiendum patrocinium, nisi urgente necessitate, ex Vivio scripsit Barbosa collect. l. Sancimus, num. 5. C. de Advocat. diversor. judic. quod procedet ubi Advocatus, licet approbatus, & in numerum receptus, publicè munus suum non exercet.

Ibi: Sic & caupo ac stabularius.

Caupo, & stabularius excipere tenentur hospites, atque advenas, nullique diversorium vacans possunt denegare. Aviles sup. d. verb. Arazonables precios, num. 8. Didac. Perez ubi sup. Bobadill. Polit. lib. 3. cap. 4. num. 92. latè Caroc. d. rubr. de libert. q. 8. à num. 5. Gironda de gabell. part. 12. num. 26. Straccha de mercat. tit. de navib. part. 5. q. 3. Cur. Philip. part. 2. lib. 3. cap. 3. num. 6. Idem de nauta dicendum, qui navim locare, navigantesque admittere cogitur. Straccha, & Cur. Phillip. ubi proximè, Caroc. num. 14. ubi de Medico, Chirurgo, & Fornario: ac tandem num. 18. de cunctis qui publicè artem seu officium exercent.

Ad Num. 2.

Quamquam Decius senserit, meretricem compelli posse, ut accepta mercede, cuique sui corporis copiam faciat, ad instar officium publicè exercentis, sententiam tamen istam ut erroneam D. Covar. non immeritò damnat, quæ ab omni jure, ratione naturali, ac bonis moribus profus aberrat; nam etsi liceat aliquoties in Republica peccatum aliquod permittere, ne deteriora patrentur, Barbosa cum pluribus axiom. 141. n. 7. & præmissi sup. lib. 2. cap. 4. num. 55. cooperari tamen ad actum intrinsecè malum nunquam permittitur, cum non sint facienda mala, ut inde veniant bona, cap. Super eo 4. de usur. cap. 2. de fortiligiis, Barbosa cum aliis num. 3. & 8. unde etsi lupanaria publicè tolerentur licitè, iudex tamen nequibit meretricem, pœnâ inflictâ constringere ad turpitudinis exercitium jure divino, & naturali vetitum. Præterea neque ipse, qui ad meretricem accedere cupit, eam comprimere poterit, quia nullum jus in corpus mulieris habet; & si aliquod obtineret, illud per vim consequi non liceret, sed judicis autoritate, sicut in Advocato, Tabellione, & artifice debet observari. Quod autem nullus jus habeat ad meretricis invitæ complexum, constat quoniam qui artes, & officia publicè

publicè exercent, se tacitè obligant Reipublicæ, ubi admittuntur, ad exhibendum ministerium cui-
libet de populo pro justa mercede postulanti; hæc autem obligatio in meretrice subsistere non valet, cum rei turpis etiam expressa jure non sustineatur, l. Generaliter 26. cum seq. de verb. oblig. l. 28. l. 38. tit. 11. p. 5. cum aliis, quas adducit Richard. in §. Quod turpis, 1. Instit. de immul. stipul.

8 Tandem quid magis honestati, imò & humanitati contrarium, quam mulierem astringere, ut se renitentem alienæ libidini subjiciat, & evidenti periculo peccandi se exponat vilissimo lucro? Sic Decii opinionem improbant Menoch. de arbit. casu 291. num. 5. Didac. Perez in l. 2. ad fin. vers. Tertius casus, tit. 23. lib. 2. Ordinam. Plaza de delict. cap. 34. num. 9. Caroc. de locat. rubric. de libert. q. 9. num. 29. Bonacof. qq. crimin. verb. Meretrice, in fin. Farinac. in prax. q. 145. Cabal. resol. crimin. casu 79.

Ibi: Siquidem licet meretrix.

9 Meretricem rapiens, aut per vim cognoscens extra ordinem, judicis arbitrio coercetur. Greg. Lop. in l. 2. gloss. ult. tit. 19. part. 7. Farinac. ubi proximè, Clar. §. Raptus, num. 5. Menoch. sup. ex num. 3. Caroc. num. 30. Caball. sup. & casu 125. num. 6. Plaza ubi nuper, Decian. tract. crim. lib. 8. cap. 7. num. 9. Bossius in praxi, tit. de rapt. mulier. num. 10. & alii apud eos, quibus addipulatur dicta lex 2. tit. 19. part. 7. licet contrarium tenuerit Anton. Gom. in l. 80. Taur. num. 4. Mascard. de probat. concl. 1254. ex num. 9. cum aliquibus. Sed cum nemo jus habeat ad abutendum invita meretrice, sicut probavimus, violentus accessus impunitus relinqui non debet.

Ad Num 3.

De hoc casu differimus supra, lib. 2. cap. 3. à num. 43 & ibi laudatis adde quamplurimos quorum memini supra, num. 2. & 3. & quos congestit Barbosa collect. l. 1. num. 2. C. de Episcop. Audient.

Verf. Quod si quis post definitionem.

10 Quoad hoc constituenda est differentia inter pretium legitimum, & naturale, quam D. Covar. insinuat, ac tradidimus supra, lib. 2. cap. 3. ex num. 6. Est autem legitimum pretium, quod per legem, consuetudinem, vel Magistratum stabilitur: hoc ita in indivisibili consistit, ut vel minimus excessus in utroque foro restitui debeat, nec competet electio lædenti, sicut ex l. 2. C. de resc. vendit. qui præcisè ad pretii restitutionem quoad excessum tenebitur. Molin. de just. & jur. disp. 347. num. 2. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 2. num. 3. Leotard. de usur. q. 59. num. 23. Barbosa cum pluribus collect. l. 1. num. 5. C. de Episcop. Audient. Hermof. in l. 3. gloss. 4. num. 4. & 23. tit. 5. part. 5. & non pauci apud me ubi sup. n. 7.

11 Quod autem diximus, hujusmodi pretium in indivisibili consistere, verum est quoad illum, in cuius odium coarctatur, ac definitur; non alterius contrahentis. Unde tempore necessitatis vitæ actualium taxato pretio, minoris licitè emuntur, quia moderatio ad temperandam venditorum avaritiam dirigitur. Aliud in censibus contingit, qui venire licitè possunt ultra taxam legis, sed non

infra, quoniam taxatio ad favorem vendentiuna respexit adversus emptores. Ita Trullench d. dub. 2. num. 4.

Ad Num. 4.

Jure naturali permittitur est parentibus in gravi necessitate constitutis filios vendere. Molin. de just. & jur. disp. 33. n. 21. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 2. dub. 8. num. 8. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 2. cap. 19. vers. Alterum est an jure, Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 5. n. 17. Sanch. Consil. Moral. lib. 1. cap. 1. dub. 13. num. 1. vers. Tertius est. Atque ita tenent communiter Theologi, tam in patre, quam in matre, Hoc jure vendendi filios utebantur Hebræi, sicut prænotavimus supra, lib. 2. cap. 1. Romanis quoque eadem facultas legibus est concessa in filios, quos sub potestate habebant, & quidem amplissima; siquidem pro libito filius vendebatur, & manumissus ab emptore iterum in patriam potestatem reincidebat, à qua nisi post trinam venditionem prorsus non eximebatur, ut ex Dionysio lib. 2. refert Azor. sup. vers. Secundus effectus, Cujac. Iul. Paul. Sententiar. lib. 5. tit. 1. de liberat. caus. in princip. Revard. ad leg. XII. Tabul. cap. 3. de patr. potest. Sed & filios pignori dare licebat. Leotard. de usur. q. 5. n. 7.

Hanc tamen venundandi filios potestatem patribus abstulit Constantinus in l. fin. C. de patrib. qui filios suos distraxer. uno excepto casu famis, qua urgente propter inopiam patri filios vendere permittitur. Trullench ubi proximè, Molin. n. 21. Sanch. sup. Lessius d. num. 17. vers. Jus tamen civile, Azor. vers. Deinde pater fiduciarius, Greg. Lop. in l. 8. gloss. 1. tit. 17. part. 4. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. num. 556. vers. Restringe primò, Merlin. de pignor. lib. 2. q. 50. num. 77. Surd. de aliment. tit. 1. q. 17. num. 8. & tit. 8. privil. 38. n. 7. Bobad. Politic. lib. 3. cap. 3. n. 11. Barbosa collect. d. l. fin. num. 2. ubi plurimi, Hermof. in l. 15. gloss. 1. num. 3. tit. 5. part. 5. Petr. Gregor. Sybtagn. lib. 27. cap. 7. num. 2. Pinel. in rubr. part. 2. à n. 17. C. de bon. matern. Quod ampliatur ad permutationem, & similes contractus, ex quibus causa famis poterit filius alienari. Merlin. n. 87. Azor. sup. vers. Quæres an egestatis, Molin. num. 22. Scaccia sup. Surd. n. 12. Barbosa n. 6.

In dubium revocatur, an filius ita à patre venditus propter famem verè servus fiat? Affirmant Cujacius, & Revardus ubi sup. & sentiunt communiter Scribentes. Inficiatur cum aliis Gregor. Lop. in l. 9. gloss. 1. tit. 17. part. 4. quem refert Sanch. d. dub. 13. num. 6. Merlin. num. 78. & 79. Surd. d. privil. 38. num. 22. Barbosa num. 11. Pro qua opinione extat lex finalis, C. de patr. potest. ubi inquit Constantinus: Libertati à majoribus tantum impensum est, ut patribus, quibus jus vitæ in liberos, necisque potestas olim erat permittitur, libertatem eripere non liceret. Hæc Imperatoris assertio vera non esset, si pater per venditionem filium servituti subicere posset. Quare Revardus ex Julio Paulo respondet, ibi de ingenuitate tractari, quod præter divinationem sustineri non potest ex eo, quod libertas pluris habetur, quam ingenuitas, cum illa præ omnibus æstimabilis sit, ac favorabilis, l. Libertas 107. l. Libertas 165. de regul. jur. Cum igitur, ut vult Revardus, pater posset adimere libertatem, ei quoque liceret ingenuitatem adimere. Secundò nostra interpretatio deducitur ex eadem lege finali, C. de patrib.

qui

qui fil. suos distrax. ibi: Emptor obtinendi ejus servitii habeat facultatem. Unde rectè infert Gregorius Lopez, filium servum non fieri, sed ad servandum obligari: quem in statu servitutis existere dicere possumus, etsi servus non sit, ad instar statuliberi, qui liber non est.

15 Ultimò idem mihi probatur ex Justiniano in §. Servi autem aut nascuntur, ubi tradens est quibus causis liber homo Jure Civili servus fiat de venditione filii, nullam fecit mentionem. Retentà ergo Gregorii Lopezii opinione, juxta juris principia filio vendito conservatur ingenuitas. Similiter apud nos, cum Indi, & aliæ personæ viles pro flagitio, vel ære alieno damnantur, ut pro certa mercede in officina pannorum, vulgò Obra-ge, deserviant, vendi dicuntur, quanvis libertate minimè priventur naturali, l. 14. tit. 7. lib. 7. Recop. Indiar. Hanc tamen filiorum venditionem apud Christianos in usu non esse observat Hermof. ubi sup. Trullench d. num. 8. Sed nunquam, nulloque jure fas erit liberis parentes vendere, quanquam extrema famis urgeat necessitas. Greg. Lop. in l. 8. gloss. 2. tit. 17. p. 4. Merlin. d. q. 50. num. 104. Vide infra, num. 24.

Verf. Primum etenim contraversum.

16 De interpretatione, ac significato verbi Sanguinolentus, quo usus est Imperator in d. l. fin. C. de patrib. qui fil. consulat Azor. d. cap. 19. vers. Disputant Juris Civiles, Cujac. ubi sup. quibus, & aliis assentiri nequeo, qui verbum illud ad filios venditos referunt, recenter natos, quoniam cur infantium potius, quam adultorum meminerit lex, cum de omnibus pater valeat dispo- nere, nulla possit assignari ratio. Ideo cum D. Covar. dicendum, patrem dici sanguinolentum, qui impius erga filium arguitur, quem alienæ subjicit ut servum potestati, & proprio sanguini non pareat propter famis angustias, quod ceu crudele, & à christiana pietate alienum apud nos ab usu recessit, sicuti nuper observavimus.

Verf. Secundò eadem lex 2.

17 Quoad jus naturale attinet, sicut utrique parenti licet filios vendere, de quo supra, num. 12. ita & impignorare ob gravem necessitatem; nam cui conceditur facultas venundandi, quod plus est, pignorandi licentia non potest denegari, ex regula legis Non debet 22. de reg. jur. Romanis idem jus in filios à suis primordiis compete- bat, quod ab Imperatoribus sublatum constat ex l. 1. C. de patrib. qui fil. distraxer. l. Ob as alienum 12. C. de action. & obligat. Leotard. de usur. quest. 5. num. 7. At cum l. fin. C. de patrib. qui fil. distr. permittitur sit patri fame & inopia laboranti filium vendere, tacita pignorandi facultas concessa intelligitur; nam regulariter qui alienare valet rem, eandem pignori dare valebit. l. unic. C. Rem alien. gerentib. l. Si convenerit 18. §. ult. de pignor. action. Cujac. lib. 29. Pauli ad d. l. in d. §. ult. Sic quod famis necessitate patri liceat filium pignori tradere, expressim deciditur Jure nostro Regio per l. 8. tit. 17. p. 4. l. 3. tit. 13. part. 5. & observant Sanch. d. dub. 13. num. 1. vers. Tertius est, Cujac. ad Jul. Paul. lib. 5. tit. 1. de liberali caus. Barbosa num. 5. & alii, quorum memini supra, lib. 2. cap. 1. num. 5. ubi excepi filium clericum in Sacris.

Verf. Tertio etiam si.

Nulla ex alia causa, seu necessitate etiam gravissima, præter famem, licebit patri vendere filium, aut pignori dare, nec ut se à captivitate redimat, nisi filius assentiat. Gregor. Lop. in l. 8. gloss. 1. tit. 17. p. 4. Sanch. Consil. Moral. lib. 1. cap. 1. dub. 13. num. 4. Merlin. omninò legendus de pignorib. lib. 2. q. 50. num. 89. cum seqq. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 2. dub. 8. num. 8. Surd. d. privileg. 38. n. 14. Barbosa cum aliis num. 7. Dissentit Pinell. in rubr. part. 2. num. 27. de bon. matern. qui opinatur, ex alia urgenti necessitate, veluti ut se pater à morte liberet, posse filium vendere: cui adhærent Molin. de just. & jur. disp. 33. num. 27. Azor. sup. d. cap. 19. vers. Duo hic meritò. Hæc sententia de jure naturali est omninò vera, ut ex aliis tradidi supra, num. 12. sed quoad civile Romanorum altera magis mihi placet; lex enim si voluisset permittere venditionem filii ex aliis patris urgentibus necessitatibus, id expressisset facile, argumento legis unice, §. Si autem ad deficientis, C. de caduc. tollend. cum aliis apud Barbofam axiom. 136. num. 5. maximè cum ea constitutio coarctatè loquens verbo tantummodò, omnem extensionem, atque epikeiam excludit.

Præterea invenitur ratio specialis ad permittendam filii alienationem famis ob causam, quæ in aliis etiam gravissimis parentum necessitatibus abest, quia scilicet periculum mortis imminet tam patri, quam liberis, qui in familia sunt; ideo oportet ut filii venditione vita ejus ac patris conservetur, cum aliàs uterque fame periret, ut expressim asseritur in l. 8. tit. 17. part. 4. ibi: E la razon porque puede esto hacer, es esta, porque pues el padre no ha otro consêjo por que pueda estorcer de muerte el nin, el fiyo, guisada cosa es que le pueda vender, è acorrerse del precio, por que non muera el uno, nin el otro. Accedit Cujac. ad Jul. Paul. lib. 5. Sentent. tit. 1. de liberal. caus. ubi ait: Atque ita non tam ut sibi, quam ut vita eorum consulat, pater vendet liberos.

Unde Pinelli, ac sequacium opinio sustineri posset ubi tam pater, quam filius gravi necessitate premerentur, ut si hostes utrique mortem minarentur, nisi certam exhiberent quantitatem, tunc patri liceret filium vendere, ut pretio amborum vita redimeretur, ut tenuit Ripa in l. Obligationes, n. 15. de pignor. Merlin. d. q. 50. n. 99.

Verf. Quarto quod in dicta lege 2.

Clericus in sacris non subicitur venditioni, ex d. l. fin. etiam si à patris potestate non sit exemptus; nam cederet in dedecus Ordinis Clericalis. Trullench sup. Molin. num. 25. Sanch. num. 5. Azor. d. cap. 19. vers. Si iterum roges. Surd. num. 16. Barbosa collect. d. l. fin. n. 8. Mozzius de contract. tract. de empt. & vend. tit. qua res emi, vel vendi poss. num. 51. Marta de jurisdict. part. 4. ent. 1. casu 90. n. 5. Idem de filio conjugato asseverant Molin. num. 24. Trullench d. dub. 8. n. 8. Azor. ubi proximè, quanquam per matrimonium filius jure communi sui juris non fiat, quoniam generaretur incommo- dum uxori, & liberis. (Sed hæc opinio non haberet locum si familia venditi, etiam fame oppressa de pretio partem perciperet in alimenta, cum aliàs periret.

22 Jus vendendi filium emancipatum patri non competere ex Imperiali Constitutione docent Molin. num. 24. Trullench *sup.* Lessius *de just. & jur. lib. 2. cap. 5. num. 17.* Pinel. *sup.* num. 23. & alii apud Surd. *d. priviil.* 38. n. 15. à quibus ipse non rectè dissentit, quia per emancipationem filius velut extraneus extra familiam, & potestatem patris constituitur, nec vinculum naturale per se solum valet tribuere illam vendendi liberos facultatem ex lege Imperatoris, sicut contingit in matre, cui alienatio filiorum famis causâ non licet. Sanch. *d. dub.* 13. num. 2. Molin. n. 26. Gregor. Lop. *in l. 8. tit. 17. p. 4.* Pinel. *ubi proximè.* Surd. cum aliis *ex num.* 17. Barbosa *collect. d. l. fin.* num. 9. Merlin. *sup.* num. 82. Jure tamen naturali, gravi urgente necessitate, mater poterit vendere filios, sicut pater. Azor. *sup. vers. Mihi verò.* Trullench *d. dub.* 8. num. 8. Molin. num. 29. De nepote, quem avus sub potestate habet, contrahitur. Quidam huic facultatem vendendi concedunt, sicut patri. Ascan. Clem. *de parr. potest. 1. effect.* num. 20. Merlin. *sup.* num. 84. Alii denegant. Sanch. num. 3. Surd. num. 20. Barbosa n. 10. qui dissensus conciliari posset, ut prior sententia obtineat ubi filius de medio sublatus est, ac nepos ejus loco jam est subrogatus. Posterior quoties filius supervivit, in cujus potestatem nepos, avo decedente, debet cadere.

Verf. Quintò ad eisdem legis 2.

23 Jure naturæ si pater, aut mater famis causâ, aut alia gravi necessitate urgente ex inopia filium vendiderit, hic verè servus fit, cujus dominium emptor irrevocabiliter acquirit. Molin. *ubi proximè.* Hoc Constantinus *in d. l. fin.* ita temperavit, ut qui filium emerit, compellatur pretium recipere, vel mancipium, ut filius venditus liberetur ab obligatione serviendi, ac pristinæ suæ ingenuitati restituatur: quod similiter cautum extat *l. 9. tit. 17. part. 4.* & observant Molin. *d. disput.* 33. num. 22. Trullench *ubi proximè.* Sanch. num. 6. Lessius *loc. cit.* Gregor. Lop. *in d. l. 9.* Barbosa *sup.* num. 1. Surd. num. 29. Merlin. n. 81.

24 Sed si pater venditor pinguiorem nanciscatur fortunam, tenetur filium redimere: quod si impie prætermiserit, per judicem, filio agente, compelli poterit. Sanch. num. 7. Molin. num. 23. Surd. cum aliis num. 24. Barbosa num. 11. Ascan. Clem. *d. effect.* 1. num. 27. Merlin. num. 102. Et patrem ad id teneri in foro conscientiae, asserit. Azor. *d. cap. 19. vers. Si iterum roges.* Jubet dicta lex 9. Partit. reddendam esse emptori eandem quantitatem, quam pretii nomine exsolvit, & expensas, si quas fecisset, ut emptum aliqua arte instrueret, quam didicit. Ex quibus urgens cum Gregorio Lopezio *ibi* deducitur argumentum, addendum traditis *sup.* n. 14. & 15. quibus probavimus, filium sic venditum servum non fieri; nam si in dominium transfret emptoris sub tempus redemptionis, æstimaretur quanti tunc vendi communiter posset, habita ratione artis quâ instructus esset, non expensarum duntaxat, ut lex regia decernit. De fame, & ejus effectibus differuerunt plures, quos congerit Barbosa *d. collect.* n. 12.

Ad Num. 5.

25 Divites in foro externo compelli possunt ad expendendum eas eleemosynas, ad quas in interno

tenentur ex divino, aut naturali præcepto. Sanch. *Consil. Moral. lib. 1. cap. 5. dub. 5. num. 63.* Greg. Lop. *in proem. Partit. 5.* Maltruil. *de Magistrat. lib. 3. cap. 4. n. 95.* Surd. *de alimem. tit. 3. q. 3. n. 27.* Marta *de jurisdic. p. 4. casu 163. n. 13.* Menoch. *de arbit. casu 182. n. 43.* Bobad. *Polit. lib. 2. cap. 17. num. 120.* Hermos. *addit. gloss. rubr. tit. 1. part. 5. num. 20.* Sarmient. *de redditib. Ecclesiast. part. 3. cap. 4. num. 3.* Scaccia *de commerc. §. 1. q. 7. p. 1. num. 72. vers. Caterum hoc.* Velasc. *de privileg. pauper. q. 34. num. 4.* ubi alii, Barbosa cum pluribus *in cap. Sicut, num. 2. 47. distinct.*

Non solum Judex laicus, sed etiam Ecclesiasticus censuris constringere valet divites, ut eleemosynam indigentibus erogent. Sanch. Gregor. Lop. Bobadilla, & Hermosilla cum aliis, maximè ubi extrema necessitas premit. Barbosa *ex multis collect. cap. 1. num. 4. de empt. & vendit.* licet Bobadilla adnotet, quod non solent Ecclesiastici Judices se intromittere. Est quæstionis, an pauperibus actio detur in divites? Quidam concedunt, præsertim extrema laborantibus necessitate. Alii per officium judicis duntaxat eleemosynas exigendas asserunt, de quo Sanch. n. 66. Sarmient. *sup.* & plures, quos pro utraque sententia cumulat Hermosilla num. 22. Sed Sanch. distinct, an petens extremam patiatur necessitatem, vel aliam. Priore casu actio competit, non posteriore. Quantitatem verò, quam exhibere debet dives conventus, pro suo arbitrio Judex definit, pensatis facultatibus divitis, & necessitate, & qualitate pauperis.

Quando dives in foro conscientiae erogare eleemosynam teneatur, fuscè, ac egregiè docent Sanch. *d. dub. 5.* Azor. *Institut. Moral. part. 2. lib. 12. cap. 7. cum seqq.* Greg. Lop. *in l. 11. gloss. 3.* Hermos. *ubi sup. num. 20. cum seqq.* Surd. *tit. 4. quest. 28.* præter alios, quos refert Barbosa *collect. cap. Fafce, 86. distinct.*

Illud observatu dignum arbitror, quod si ad judicium vocatus pro eroganda eleemosyna, offerat egeno mutuam pecuniam, quâ sibi valeat subvenire, non liberabitur; nam nec in foro politisatisfacit obligationi largiendi eleemosynam, ut resolvunt plures apud Hermosill. num. 19. Dissentiunt tamen alii, quos recenset idem, & Barbosa *in d. cap. Sicut, num. 4. & 5.* Consule Sanch. pluribus agentem *d. dub. 5. ex num. 45.* Hæc licet ita sint, nunquam tamen agnovi divitem damnatum ad erogationem eleemosynæ pauperi in judicio postulanti. Adde quæ de paupere litigante cum divite quoad litis expensas exhibendas observavi *Practicar. cap. 6. n. 27. & 28.*

Verf. Hujus tandem publicæ pietatis.

29 Merces, sed victualia non sunt cariùs vendenda exteris, iterque agentibus, quam incolis, ac indigentibus, *l. 15. tit. 13. lib. 8. Recop. l. Animalia 18. C. de curs. public. lib. 12.* ubi Placita, Boër. *decif. 69. num. 21.* Aviles *in cap. 17. Prætor. verb. A razonables precios, n. 24.* Molin. *de just. & jur. disp.* 346. num. 1. Mexia *in pragmat. taxa panis, conclus. 4. num. 21.* Azeved. *in d. l. 15. Recop. num. 1.* Barbosa cum aliis *collect. cap. 1. num. 1. de empt. & vendit.* Bobadill. *Polit. lib. 3. cap. 4. num. 32.* Ad quod venditores cogi poterunt etiam per Judicem Ecclesiasticum. Barbosa cum aliis num. 8. Imò apud nos iter agentes propria autoritate capere possunt, justo, & communi pretio soluto, si venditores

ditores victualia subtrahant, nisi excessivum exhibeatur, *d. l. 15. Recopilat. ubi Azeved. num. 5. Hermos. in l. 3. gloss. 1. n. 83. tit. 5. p. 5.*

30 Aliquando tamen licebit pluris vendere advenis, quam incolis, veluti si plures ad emendum concurrant, veluti in transitu Principis, aut si classis ad portum advenerit; nam emptorum frequentia pretia rerum auferunt, tunc siquidem fas erit vendere exteris cariùs, quam indigenis, quanquam & ab his currens pretium exigere possent venditores. Molin. *sup. num. 2.* Lessius *de justit. & jure, lib. 2. cap. 21. num. 30.* Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 6. num. 6.* ubi cum aliis tradit, non prohiberi quod res vendatur extero pluris, idest pretio supremo, & incola infimo intra justitiæ metas.

Ibi: Cujus opinio mihi verissima.

31 Quoad rem, de qua agimus, jurisdictio Ecclesiastica consuetudine extingui poterit, nisi Magistratus sæculares abusu venditorum permiserint, impunitate concessa. In praxi Judices Ecclesiastici hujusmodi jurisdictione nequaquam utuntur. Boër. *d. decif. 69. num. 21.* Bobad. *sup. lib. 2. cap. 17. n. 119. & 120.*

Ad Num. 6.

32 Cives, & incolæ sterilitatis, ac penuriæ tempore præferendi sunt exteris in emptione tritici collecti ex agris intra terminos suæ civitatis, vel oppidi. Gregor. Lop. *in l. 15. gloss. 4. tit. 1. part. 1.* Cancer. *variar. part. 1. cap. 11. num. 55.* Bobadilla *Polit. lib. 3. cap. 3. n. 54.* Aviles *in cap. 17. Prætor. verbo A razonables precios, num. 36.* Joan. de Platea *in d. l. Si quis per divinam, C. de aqueduct. lib. 11. Mieres de majorat. part. 1. q. 51. num. 28.* Hermosilla *in l. 3. gloss. 1. num. 78. tit. 5. part. 5.* Mexia *de pragmatic. taxa panis, conclus. 5. num. 94.* Mathiènz. *in l. 1. gloss. 3. in fin. tit. 14. lib. 5. Recopilat. Guttier. Practicar. lib. 4. quest. 49.* A quibus dissentire videtur quoad jus nostrum regium Azeved. *in l. 28. tit. 18. lib. 6. Recopilat.* quatenus asseverat, non licere Magistratibus civitatum prohibere, etiam urgente necessitate publica, tritici extractionem ad alia regni oppida, sicut nec cæterorum victualium. Sed ea constitutio restringitur ut procedat, cum Respublica ex transportatione famis calamitatem non patitur. Avendañ. *de exequend. mandat. cap. 19. num. 35. vers. Et per supradicta.* Bobad. *ubi proximè.*

33 Cives non solum præponuntur in concursu ad emendum triticum & alimenta, sicut assertum est, sed etiam uti possunt jure retractus, ac eadem post traditionem à profelytis avocare petio reddito, quod ipsi resolverunt. Bobadill. *sup. num. 51. & 56.* Mexia n. 113. Hermosill. num. 79. Avend. *ubi proximè, vers. Et ratione publicæ utilitatis.* Azeved. *in l. 7. n. 3. tit. 11. lib. 5. Recop. Guttier. sup. q. 50.* omninò videndus, qui docet civibus concedi retractum infra novem dies sicut in cæteris, qui simile jus habent ex Regiis Constitutionibus. Circa pretii restitutionem vide quæ cum D. Covar. suo loco notantur, n. 38. cum seqq.

Ibi: Colonum volentem vendere fructus.

34 Colonus venditurus fructus ex fundo locato perceptos, domino potiùs quam alii justo præcepto, *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

35 tio tradere debet. Est omnium ferè communis sententia, cui subscribunt Gregor. Lop. *in l. 55. gloss. 1. tit. 5. p. 5.* Cancer. *sup. n. 52.* Azeved. n. 2. Guttier. q. 49. n. 2. Mexia n. 112. Catill. *lib. 1. de usufruct. cap. 74. num. 15.* Joseph. Ludovif. *Perus. dec. 24. in fin.* Orosc. *in l. Imperator. n. 16. ff. de pact.* Narbona *in l. 25. gloss. 15. n. 8. tit. 21. lib. 4. Recop. Hermos. in l. 55. gloss. 1. n. 5. tit. 5. p. 5. & alii quamplurimi apud ipsos.*

Verumtamen contrarium sustinet D. Covar. rectè probans, communem conclusionem nullo jure fulciri, nec colonum teneri ad fructus vendendos potiùs domino, quam alii: cui accedunt nonnulli, quos refert Hermos. num. 6. Sed adeo recepta est præfata Bartoli opinio, ut in praxi ab illa recedere non sit tutum, ut sentiunt Guttier. & Mexia *ubi proximè.* Ea sic restringi debet, ut illud jus speciale duntaxat competat domino locanti, non conductori, qui fundum sublocat. Hermos. num. 11. Surd. *conf. 205. à n. 24.* Gratian. *disceptat. cap. 149. num. 10.* Idem dicendum de cessionario, cum Hermosilla, Gratiano, Mexia num. 112. & aliis.

Ibi: Nam et si emphyteuta ipsius rei.

36 Emphyteuta in venditione fructuum quos ex re emphyteutica percipit, tenetur præponere dominum directi domini cæteris emptoribus pro eodem pretio. Ita tenent communiter Scribentes, ut Parlador. *different. 109. §. 1. n. 5. & 6.* ubi alios refert, asserens omnium esse communem opinionem. Sed contrarium cum D. Covar. tenent alii. Gratian. n. 8. Mexia n. 112. Valasc. *de jur. emphyt. q. 24. in fin.* quod verius videtur de jure, tamen in vassallo aliud doceat Gregor. Lop. *in d. l. 55. Partit. gloss. 1.* quem cum aliquibus sequitur Hermosill. *in addit. ibi, n. 7.*

Verf. Secundò etiam Bartoli.

37 Ubi colonus juxta communem Bartoli sententiam cogitur domino fructus vendere, percipere debet pretium idem, quod alius offerebat, quanvis justum excedat, fraude cessante. Guttier. *d. q. 49. n. 2.* Mexia n. 113. cum seqq. Sed hoc oportet limitari quoties frumento, vel aliis fructibus pretium est legitime constitutum; nam si hoc, quod justum est, offerat dominus, præferri alii debet etiam plus exhibenti; nam in pretio legali nullus toleratur excessus, ita ut vel pro minimo actio competat læso, sicut ex pluribus observavimus *suprà lib. 2. cap. 3. n. 7.* nec habenda est ratio damni venditoris, qui pluris venundare poterat, cum iniquè aliquid ultra taxam perciperet, quod in utroque foro reddere tenebatur, ut prædiximus *d. n. 7.* Ita sentiunt Mexia *d. conclus. 5. num. 124. & 125.* Bobad. *sup. n. 56.* agentes de retractu, de quo paulò post.

Verf. Tertio mihi probatissimum.

Consule quos laudavimus *suprà, n. 32.* qui hæc latè prosequuntur ad probandum jus prælationis illud competere civibus adversus exteros & advenas, ubi annonæ necessitas instat.

Verf. Quarto, præmissa hæc sententia.

38 Ubi civis intra modicum tempus judicis arbitrio definiendum, aut intra novendum à perfecta

perfecta venditione, ut videtur Guttier. d. q. 50. accedit retracturus frumentum extero venditum, tantum pretii nomine exhibere debet, quantum emptor numeravit venditori, tamen si excessus intervenerit. Verum si ex intervallo, termino retractus elapso, advena, fame suadente communitatis, compulsus venundet frumentum, quod comparaverat, cum sit venditio à priore omnino distincta, pretium iustum juxta tempus coactionis reddendum est illi, non inspecto an pluri, vel minoris emisset. Quæ D. Covarruv. nos edocet, cui consentiunt aliqui mox recensendi, & Guttier. dicta quest. 49. num. 2.

39 Sed quid dicendum, si pretium lege præscriptum frumento, vel aliis fructibus contractantes transgrediantur, & advena aliquid ultra taxam emens, persolverit, num civis tantum reddere tenebitur? De quo fusè Mexia d. conclus. 5. ex num. 114. qui num. 124. versic. Item in eo casu, ita distinguunt. Aut venditor haberi potest, qui restituat quod supra pretium legale percepit; aut haberi nequit. Priore casu retrahens solum teneretur solvere juxta taxam, posteriore etiam excessum præstabit, ne emptor duplici gravetur onere, & frumento carere, & partem pretii amittere. Sequuntur Hermos. in l. 3. gloss. 1. n. 80. tit. 5. part. 5. Bobadill. sup. d. cap. 3. num. 56.

40 Mihi fanè videtur distinctio D. Covar. tradita supra, num. 38. locum etiam obtinere, quanvis pretium frumenti legitimum existat, atque ita si civis retrahat, præcisè tenebitur ad solvendum pretium adhuc ultra taxam, quod advena pro frumento numeravit, sive venditor haberi possit, sive non rejecta Mexiæ distinctione; ipseque retrahens agere poterit adversus eum qui vendidit ultra taxam; quia emptor ex natura retractus indemnis debet relinqui perinde ac si nunquam emisset; nec cogendus est litigare, ac sumptus litis expendere, atque contra propriam venire conventionem, quod viros honestos dedecet. Nec imputandum est illi, quia ultra taxam emerit, quandoquidem suam vexationem redemit, cum dominus frumenti minoris vendere renuisset; aliàs si posset; minoris emerit.

41 Sed si non retractus jure, sed post non modicum tempus advena ob publicam egestatem frumentum ultra pretium legitimum emptum vendundare compellatur, si tunc taxa observetur, eam transgredi non licebit, nec exigere supra pretium currens, quanvis pluri emisset, secundum tradita n. 38. nam si valor frumenti augeteretur, lucrum excedens taxam, & pretium quod præstitit, perciperet; & sicut commodum, ita & damnum debet reportare, l. Secundum naturam, de reg. jur. quod in retractu locum non habebit, ubi duplex venditio non contrahitur, sed retrahens loco ejus qui emit, subrogatur.

Ad Num. 7.

42 Pietatis intuitu, ac religionis favore invitus quisque vendere compellitur, veluti prædium urbanum, vel rusticum pro constructione, vel ampliatione Ecclesiæ, aut monasterii, sive hospitalis; summa enim ratio pro religione facit, l. Sum persona 43. de religiof. & sumpt. funer. Cujac. observat. lib. 3. cap. 22. Faber in ration. ejusdem legis. Sic docent Molin. de justit. & jure, disp. 341. n. 2.

Sanch. consil. moral. lib. 2. cap. 4. dub. 27. num. 1. Trullench in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 21. n. 14. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 1. tit. 5. p. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 51. Maltrill. decis. 280. num. 1. Gasp. Anton. Thesaur. q. forens. lib. 1. cap. 64. num. 6. Ponte de potest. Proreg. tit. de abundantia civit. §. 4. num. 1. Cancer. variar. part. 1. cap. 13. num. 132. & penè innumeri, quos cumulant. D. Frass. de Regio patron. Indiar. cap. 84. ex num. 84. Barbosa collect. l. Invitum, num. 4. C. de contr. empr. Hermos. in l. 3. gloss. 1. num. 32. tit. 5. p. 5. qui duo latissimè rem illustrent.

Sed hic observare placet nonnulla. Primum, 43 an Ecclesia cogatur vendere propter alterius utilitatem? Affirmativam sustinet Hermos. num. 50. Barbosa num. 11. Negativam Valenzuela conf. 18. Distinguit Maltrill. sup. à n. 88. ut Ecclesia minus privilegiata compelli possit, magis privilegiata postulante. De quo etiam consulendi Giurba de us. 86. num. 15. Ricc. decis. 59. part. 3. Videtur maximè inspiciendum quanta sit necessitas Ecclesiæ petentis, & quale præjudicium negantis. Secundum, quod Nobilis non tenetur vendundare Ecclesiæ favore domum antiquam familiæ illustris. D. Frass. cum aliis num. 70. Contrà tenent ex nonnullis Barbosa num. 10. Hermos. n. 49. Sed durus sermo hic videtur, etsi Religioni favorabilis. Vide infra, n. 59. Tertio ambigi solet, utrum ex hac vel alia simili causa coactus si aliquis vendat gabellam, vulgò alcavala, pendere astringatur? Et non deberi ex multis probat Sanch. d. dub. 27. n. 2. Parlador. quotidianar. lib. 1. cap. 3. n. 17. Mathienz. in l. 7. gloss. 3. n. 18. tit. 11. lib. 5. Recop. & est communis. Dissentiunt tamen aliqui, ut Lassarte de decim. vendit. cap. 19. Guttier. de gabell. quest. 22. Hermos. in l. 3. gloss. 6. in fin. tit. 5. p. 5. ubi concludit, venditori absque onere gabellæ justum pretium relinquendum, ultra quod emptor gabellam exsolvet.

Ad Num. 8.

Ob publicam utilitatem privatus vendere con- 44 stringitur ædes, agrum, & alia hujuscemodi, ut ad carcerem, mœnia, vel horrea publicæ annonæ ædificanda, vel ut furca collocetur: quod prænotavi sup. n. 2. ac tenent proximè laudati, num. 42. & plurimi apud D. Frass. n. 66. & Bobadill. Roluic. lib. 3. cap. 5. num. 26.

Ibi: Septimò eadem opinio.

Nemini licet sic ædem ædificare, ut è fenestris 45 prospicere valeat interiorem Religiosorum, aut Monialium habitationem, de quo Hermosill. d. gloss. 1. n. 44. cum seqq. Padilla in l. Altius, n. 20. C. de servit. & aqua, Ant. Gom. in l. 46. Taur. ex num. 5. & 9. Quod altitudo ædificii privati noceret Ecclesiæ, aut alii pio loco, cogeretur dominus vendere servitutem altiùs non tollendi. Molin. disp. 341. num. 2.

Verf. Caterum si controverfiam.

Communem sententiam traditam supra, n. 42. D. Covar. impugnat, ac ejus fundamenta evertere intendit, ut ostendat, nullo jure probari. De intellectu legis Locum 17. de usufruct. videndus Anton. Fab. in rational. ibi.

Verf. Item communis sententia.

Ad l. 2. §. Locum, de religiof. & sumpt. funer. vide Fab. in ration. ibi, & in d. §. Locum.

Verf. Sic nec Jurisconsulti locus.

46 Ad legem Si quis sepulchrum, de religiof. & sumptib. funer. consule Fab. in rational. Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 51. Padilla in l. per agrum, n. 15. C. de servitutib. Valenzuela conf. 18. a num. 6. Verum si vicinus adire non valeat suum fundum, nisi transeat per alienum, compelli potest dominus ad vendendam servitutem itineris, ob publicam utilitatem; ne cultura impediatur. Hermos. ex aliis in l. 3. gloss. 1. num. 23. tit. 5. p. 5. Cevall. commun. contra commun. q. 906. num. 350. Boër. decis. 322. Urfill. ad Afflict. decis. 265. n. 113. Barbosa collect. l. Invitum, n. 19.

Verf. Rursus quod attinet.

47 Quanquam dominus vendere servum cogi non possit, cui libertas ab alio est relicta, si tamen aliquis communem habens servum, ei concesserit libertatem, compelleretur alter dominus partem, quam obtinet, pro justo pretio cedere. Molin. de just. & jur. disp. 341. num. 3. Cujac. ad tit. C. de commun. serv. manumiss. Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 2. tit. 22. p. 4. Anton. Gom. var. lib. 2. cap. 2. num. 51. verf. Secundo infero, Pichard. in §. ult. num. 6. Inst. de donat. Hermosill. in l. 3. gloss. 3. num. 1. tit. 5. part. 5. Didac. Perez in l. 2. ad fin. verf. Secundus casus, tit. 23. lib. 2. ordinam. Azeved. in l. 15. num. 6. tit. 13. lib. 8. Recop. Cevall. ubi proximè, quod probatur ex l. 3. tit. 5. part. 5. & §. fin. Institut. de donat. & procedit tamen cupiens servum fieri liberum, minimam partem in eo habeat, Anton. Gom. in l. 70. Taur. num. 27. Hermos. n. 2.

48 Jure nostro Regio libertatis favore dominus servum Maurum vendere compellitur, quoties opus sit, ut captivus Christianus redimatur, l. 3. tit. 11. lib. 1. Recopilat. Molin. d. disp. 341. n. 3. Barbosa ubi proximè.

49 Ex decisione dictæ legis 1. C. de comm. serv. manumiss. inferitur communiter, quod si quis habens domum communem, intendat in eo loco Ecclesiam, aut alium pium ædificium erigere, compelleretur socius partem suam justo pretio vendere: quod D. Covarruv. obiter præmisit num. 7. & hinc tacitè probat, & expressè sic tenent Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 2. tit. 22. part. 4. Anton. Gom. d. num. 27. verf. Ex quo inferi ibi, Hermos. sup. num. 3. & alii.

Verf. Sexta ratio poterit refelli.

50 Adde Anton. Gom. ubi proximè, Morl. Empor. Jur. tit. 9. quest. 1. à num. 7. ac per me tradita n. 2. Sed dubium non est, quin propter utilitatem, & decorem civitatis plura cum privatorum detrimento sint jure recepta, l. 1. de sign. injunct. l. 16. tit. 2. p. 3. l. 16. tit. 14. part. 7. quod fusè prosequitur Hermosilla in l. 3. gloss. 1. num. 10. cum seqq. tit. 5. part. 5. Judicis tamen arbitrium versabitur in æstimanda publica utilitate, ne passim propter illam nimium privatus sustineat incommodum.

De de Faria Nova Addit. ad Covar.

Verf. Ultima prioris sententiæ.

De his sup. num. 45. Jure communi licet cui- 51 que ædem pro libito extollere, etsi vicinis noceat, l. Altius 8. C. de servit. & aqua, cum similibus quas refert Pichard. in §. Etsi quidem, n. 2. Inst. de rer. divis. Greg. Lop. in l. 25. gloss. ult. tit. 32. part. 3. Anton. Gom. in l. 46. Taur. num. 7. Id limitatur, si parvo animo ad æmulationem ædificium erigatur, ut aëri, aut luminibus impedimentum fiat, vel ut è fenestris interiora domus prospiciantur, l. 1. §. Denique Marcellus, de aqua publ. arcend. l. 3. de operib. public. Ant. Gom. loco citato, verf. Adde tamen, Menoch. de arbitrar. casu 156. num. 5. Petr. Greg. Syntagm. lib. 4. cap. 10. n. 7. Mascard. de probat. concl. 621. num. 17.

In Urbe facultas altiùs tollendi fuit coarctata, 52 ex lege Julia ad septuaginta pedes, ac postea ex Trajani constitutione ad sexaginta, ut colligitur ex l. 1. C. de adif. priv. ubi observant Cujacius, & Pichardus ubi proximè.

Jure nostro Regio stabilitum est, ne quis 53 valeat sic ædificium extollere, ut vicinarum ædium interna prospiciat, l. 25. in fin. tit. 32. p. 3. ibi: E puede la algar quanto se quisiere, guardandose toda via que non descubra mucho las casas de sus vecinos. Quam constitutionem optimam dixit Gregor. Lop. ibi, gloss. fin. quoniam expedit ne quæ in occulto domus eveniunt, vicinis patefiant, quod maximè in monasteriis observandum.

Verf. His tandem explicitis.

Princeps jure poterit imperare, ut quisque 54 domum venundet pro constructione templi, seu monasterii, vel pro ejus ampliatione, quod Religionis, ac publicæ utilitatis favore receptum est. Gratian. disceptat. cap. 742. num. 25. Morla Empor. Jur. tit. 9. quest. 1. num. 9. & 10. Cabed. Lusitan. decis. 105. num. 5. & regulariter Princeps compellere valet subditos ad vendendum, suadente publica utilitate. Hermosilla cum aliis d. gloss. 1. num. 30. & ita sentiunt omnes laudati supra, num. 42.

Ibi: Alioqui absque justa causa.

Principi non licet subditum dominio rei pro- 55 priæ privare, etiam justo pretio reddito, nisi justa intercesserit causa, de quo supra, cap. 6. num. 17. & Practicar. cap. 2. n. 24. Cevall. latissimè comm. cont. comm. q. 906. ex n. 4.

Verf. Secundò mihi videtur.

Ut Ecclesia Cathedralis, aut Parochialis con- 56 datur, aut ampliatur, ubi ampliatione est opus, etiam Magistratus cogere valet dominum, ut ædificium, vel aream pro justo pretio alienet. Barbosa in collect. l. Invitum, n. 12. C. de contr. empr. Caroc. decis. 26. n. 17. Gratian. sup. n. 26. quibus addendi recensit sup. n. 42. qui indistinctè tumentur, ad inædificationem Ecclesiæ compelli dominum, ut ædes, vel aliud ædificium vendat, non desiderantes Principis auctoritatem: nec discrimen constituunt inter Ecclesias Episcopalem seu Parochialem, & alias, sicut D. Covar. agnoscit.

Verf. Tertio, si privata.

57 Quamquam utilis sit Ecclesiæ cujusque inædificatio, sive ampliatio; si tamen moraliter necessaria non sit ad divinum cultum exhibendum, vel Sacramentorum administrationem, nequit privatus per Magistratum astringi, ut ædificium ad id venundet, sed Principis rescriptum debet ad coactionem impetrari. Sic tenent Barbosa & alii, quorum pronuper memini, Hermosilla in l. 3. gloss. 3. num. 4. tit. 5. part. 5. & in Lusitania Regiam auctoritatem desiderari, testis est Cabedus ubi supra. Sed adhuc in Principe non quamlibet utilitatem sufficere ad compulsionem, scribit Morla d. 7. 1. num. 10.

58 Communis tamen, ac pia sententia adversus D. Covar. docet absolute, privatum teneri, ac per judicem cogi posse ad vendendum prædium, seu domum pro constructione, ampliacioneve cujusque Ecclesiæ, aut monasterii. Sic sentiunt plurimi memorati sup. num. 42. & in praxi receptum asserit Anton. Gom. in l. 70. Taur. n. 27. verf. Idem etiam. Adde Cevall. d. 906. à n. 341.

Verf. Ultimo hac in controversia.

59 Noster Præses communem admittit opinionem quoties ex venditione ædificii dominus nullum, aut leve patitur detrimentum; tunc siquidem iudex ad coactionem rectè procedet, argumento legis Si quis sepulchrum 12. de religiof. & sumpt. funer. Sic communem limitant aliqui, si grave detrimentum domino vendenti inferatur, Barbosa in d. l. Inuitum, num. 12. Hermosilla d. gloss. 1. num. 51. qui alios referunt.

60 Ex aliis quoque causis est locus coactioni ad vendendum, ut propter nimiam sævitiam dominorum in servos, quod humanitati congruit, ac cognationi, quam inter omnes homines natura constituit, l. Ut enim 3. de justit. & iurè; nulla status habita de discretione; nam quoad illam liberi, ac servi æquales existunt, l. Quod attinet 33. de reg. jur. Idem dicendum de illo, qui mancipium ad impudicitiam, vel aliam iniquitatem inducit; etenim cum dominica potestate jure concessa adversum bonos mores abutatur, eadem privari debet, cap. Tuarum 11. de privileg. cap. Contingit 45. de sentent. excommuni. Barbosa cum aliis axiom. 190. num. 8. Utramque conclusionem probant lex 2. de iis qui sui, vel alieni iur. sunt, §. ult. Instit. eodem, l. 3. tit. 5. part. 5. ubi Gregor. Lop gloss. fin. Molin. de justit. & iur. disput. 341. num. 5. Hermosill. cum aliis in d. l. 3. gloss. 5. & gloss. 6. num. 1. Barbosa collect. l. Inuitum, num. 24. C. de contr. empr. Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 51. verf. Secundo infero, ubi extendit ad dominum inferiorem vassallos acriter opprimere. Sequitur Molina ubi nuper. Sunt præterea alii casus, quibus dominus vendere compelli potest, videndi apud Socin. regul. 435. Reginald. in praxi for. poenitential. lib. 25. tract. 3. cap. 25. num. 359. Hermosill. in d. l. 3. gloss. 1.

SUMMARIUM.

1 Precaria, & precaria à precario distinguuntur, & quid sint.

- 2 Precarium à precibus est dictum.
- 3 Precarium an sit contractus, & quæ actio ex illo competat.
- 4 Precarium definitur, & num. 5.
- 6 Libera facultas revocandi precarium est de ejus substantia, ita ut nec pacto, nec consuetudine tolli possit.
- 7 Valeret consuetudo, quod intra paucos dies à quo concessum est, precarium revocare non liceret.
- 8 Precarium ad tempus certum concedi potest.
- 9 Precarium morte concedentis non expirat.
- 10 Mutatio voluntatis non præsumitur, & quando secus.
- 11 Quod Princeps ad suam voluntatem concedit, eo decedente expirat: quod non procedit in Magistratibus perpetuis.
- 12 Si Princeps quid conferat ad beneplacitum dignitatis, non extinguitur per illius obitum: quod non obtinet in dominis vassallorum inferioribus, ibid.
- 13 Gratia concessa ad voluntatem Pontificis, vel Imperatoris, utrum morte concedentis intercidat?
- 14 Quid si concessio referatur ad dignitatem simul & personam, expresso proprio nomine, remissive: quæ circa hoc dubium circumstantia attendenda.
Beneplacitum exercentis munus aliquod expirat, cum exercitium cessat, ibid.
- 15 Actus qui ut subsistat, desiderat perseverantiam voluntatis alicujus, hoc defuncto, ille perit: secus si solum exigat, ne revocetur per illum, qui potest; nam morte ipsius non expirat, & num. 18.
- 16 Bannitus donec iudex revocet, vel aliud jubeat, non restituitur civitati, etsi Magistratus ab officio removeatur, aut obeat.
- 17 Concessio ad beneplacitum non finitur morte civili concedentis.
- 19 Voluntas, dum vita manet, etsi dementia, somno, aut aliter suspensa, perseverare intelligitur, sed morte omnino extinguitur.
- 20 Delegatus quando valeat, vel non in causa procedere post mortem delegantis, & n. 21.
- 22 Precarium ad beneplacitum domini expresse concessum, illius obitu cessat.
- 23 Precarium solvitur per mortem ejus, qui rogavit.
- 24 Lex Lucius, de donat. intelligitur.
- 25 Inter concessionem, & revocationem precarii aliquod intervallum debet intercedere iudicis arbitrio definiendum: quod limitatur, ibid.
Precarium revocari nequit subito cum gravi detrimento habentis illud, nisi domino simile incommodum imminet ex dilatione, ibid.
- 26 Potissima, & essentialis inter precarium, ac commodatum differentia, & num. 27.
- 28 Ubi de mente contrahentium constat, pactum contra naturam contractus rejicitur: sed si dubitetur de illa, pactio efficit, ut unus contractus in alterum transeat.
- 29 Commodatarius nullo modo possidet: qui precario potitur, naturalem obtinet possessionem.
- 30 Inter eosdem contractus aliud notatur discrimen & aliud n. 31.

- 32 Qui utitur re commodata aliter, quam dominus concessit, furtum committit.
- 33 Depositarius furti reus fit, si re deposita utatur: quod declaratur ibid.
- 34 Furti tenetur creditor, qui re pignori accepta usus fuerit.
- 35 Commodatarius, creditor, & depositarius, si propter rerum abusum furti damnentur, contrahunt infamiam, si mala fide res contraxerunt invito domino.
- 36 Verum bona fides in commodatario, & similibus, qui utuntur rebus alienis, præsumatur: & quid in aliis, qui apud se rem non habentes, eam sine domini permisso ad proprios usus usurpant.
- 37 Commodatarius, & reliqui, de quibus actum est, non debent furti damnari, sed rectè alias arbitrio iudicis coerceri debent, & ita servatur in praxi, ne criminaliter conveniantur.
- 38 Quid si commodatarius, & alii rebus alienis utantur, existimantes dominum prohibitorum, si sciret, qui verè, si postularetur, assensum præstitisset.

CAPUT XV.

1 Aliud est precarium, de quo in præsentiarum agendum, & aliud precaria, seu precariæ. Precaria dicitur, cum usus, vel usufructus conceditur ad vitam concedentis, vel recipientis. Precariæ vocantur, cum similis concessio fit in singula quinquennia repetenda, quæ in rebus Ecclesiæ solent observari, idè mentio earum solum in Jure Pontificio reperitur, ut in cap. 1. & 2. de precariis, cap. Precaria 3. 10. q. 2. cap. Sape 72. 12. q. 2. de quibus Molin. de just. & iur. disp. 298. à n. 20. Petr. Gregor. Syntagnat. lib. 23. cap. 2. num. 2. cum seqq. Barbosa collect. d. tit. de precar. in princ. ex n. 6. & in cap. ult. num. 8. Cujac. ad d. tit. de precariis, & observat. lib. 2. cap. 7.

2 Precarium ex eo dicitur, quia precibus datum, cum precanti tale beneficium conferri soleat. Barbosa sup. in princ. n. 3. Sed & commodatum precarium est, ut ait Donell. lib. 14. cap. 34. & donatio, quoniam utrumque precibus impetratur. Tamen concessio ad libitum revocabilis, per antonomasiam precarium appellatur; nam precibus non solum beneficium quæritur, sed etiam conservatur, ne revocatione cesset: quod nec in commodato, nec in donatione contingit; etenim quod semel concessum est, retractare non licet concedenti, l. In commodato 17. §. Sicut, ff. commodat. l. 2. C. de revoc. donat.

3 Ambigitur utrum precarium contractus sit? Negant Cujac. observat. lib. 4. cap. 7. Osuald. lib. 14. c. 34. Affirmant Donell. d. c. 34. Vvesembec. in paratit. ad tit. ff. de precario, n. 2. Barbosa collect. in princ. n. 4. Pichard in princ. n. 10. 11. Inst. de donat. & alii, qui precarium appellant contractum, quod mihi satis probatur ex l. Contractus 23. de reg. jur. ibi: Dolum tantum, depositum, & precarium. Ubi Consultus inter contractus precarium recenset. Ex eo præter interdictum datur civilis actio præscriptis verbis. Vvesembec. n. 5. Petr. Greg. num. 11. Donell. d. cap. 33. in fin. & ibi Osuald. quos videas. Cujac. d. cap. 7.

4 Precarium est, quod precibus petenti conceditur utendum quandiu is qui concessit patitur. Molin. sup. num. 1. Trullench. in Decalog. lib. 7.

cap. 25. dub. 2. n. 12. Azor. Instit. Moral. part. 3. lib. 7. tract. de precar. cap. 1. num. 1. Tusch. lit. P. concl. 471. n. 4. Cujac. & Donell. sup. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 7. num. 1. verf. Et ex prædictis, Vvesembec. num. 2. Pet. Gregor. num. 6. Hermosill. in l. 9. gloss. 1. num. 9. tit. 2. p. 5.

Verum hæc definitio potius convenit rei, quæ precario accipitur, quam precario ipsi, quatenus est contractus, ut si quis diceret, Deposito est quod custodia causa traditur, rem quæ deponitur, quæ depositum vocatur, significaret, non depositi contractum: unde Barbosa collect. tit. de precariis, in princ. num. 5. inquit: Precarium est contractus, quo aliquid utendum precibus petenti conceditur, quandiu patitur qui concessit.

Libera revocandi facultas pro libito concedentis adeo hæret naturæ precarii, ut conventio revocationis impeditiva nullius momenti, & pro non adjecta habeatur. Molin. num. 4. Tusch. num. 5. Ant. Gom. Osuald. & Pichard. ubi sup. Hermosill. num. 11. Valasc. de jur. emphyteut. q. 34. num. 2. Azor. sup. cap. 2. verf. Secundo quaritur. Imò nec consuetudine introduci poterit, quod pactum non revocandi in precarii contractu subsistat, ut cum Glossa in cap. 2. de consuet. in 6. & Panormitano in cap. precarium, num. 4. de precariis, resolvit Azor. d. cap. 2. verf. Quarat aliquis. Impossibile enim est, ut precarium maneat, eo deficiente quod est de ejus essentiali substantia; sed ex tali pacto posset in alium transferri contractum.

Illam tamen consuetudo subsistere forsan posset, ut accipienti aliquid precario, si statim revocaretur, brevis terminus iudicis arbitrio ad retraditionem concederetur, veluti sex aut octo dierum, quod æquum videretur: quemadmodum tribuitur mutuuario, à quo statim creditor exigit pecuniam, ubi ad solutionem tempus non assignatur. Menoch. de arbitrar. casu 22. num. 2. Mozzius tract. de mut. tit. quomod. finiat. mut. n. 4. Molin. sup. disp. 299. num. 6. & de jure nostro Regio decem dies suspenditur exactio, l. 2. tit. 1. p. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 6. Molin. loc. cit. ubi limitat, nisi causa superveniat creditori, propter quam opus illi sit repetere mutuum. Nec ex illa consuetudine natura precarii immutatur: tum quia parum temporis pro nihilo reputatur: tum quoniam revocatio non impeditur, sed actualis repetitionis exequutio benignè suspenditur, cui suspensioni etiam certus terminus poterit consuetudine generaliter præscribi, in dependens ab arbitrio iudicis, sicut lex regia in mutuo definit. Vide infra n. 25.

Quæritur an precarium subsistat si ad certum tempus, vel usque in diem D. Ioannis, res utenda concedatur? Et subsistere probatur ex l. in rebus 4 §. ult. cum l. seq. l. Quæsitum 8. §. Interdictum, ff. de precario: cujus conventionis effectus non est, ut concedenti interim revocare non liceat, sed quod precarium, adveniente die, etsi non revocetur, extinctum censeatur, nisi tacito, vel expresso consensu de novo concedatur. Molin. disp. 298. num. 3. Petr. Gregor. num. 10. Barbosa num. 5. & 8. Pichard. ubi sup. Azor. d. cap. 2. verf. Quintò quaritur. Quid si res precario concedatur quandiu recipiens voluerit? Consultus Mantic: de tacit. & ambig. convent. lib. 13. tit. 5. n. 9.

Ad Num. 1.

Precarium non tantum revocatione, sed & aliis modis finitur, de quibus Azor. d. tract. de precar. cap. 4.

cap. 3. Molin. num. 18. & 19. Petr. Gregor. n. 15. Sic D. Covar. in controversiam revocat, num morte concedentis precarium expiret? Et illud non extingui, proculdubio est tenendum, sed facultas revocandi ad heredem ejus qui concessit, transmittitur. Molin. num. 8. Azor. d. cap. 3. vers. *Dubia questionis*, Mantica. ubi proxime, Pichard. in §. *Mortuo*, num. 10. Instit. de locat. & cond. Tusch. sup. num. 22. Valasc. de jur. emphyteut. q. 34. n. 2. 3. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 25. dub. 2. num. 12. Petr. Gregor. d. num. 15. Menoch. de arbit. lib. 1. quest. 69. n. 17. Osuald. d. cap. 34. in fin. Hermos. in l. 9. gloss. 1. num. 12. tit. 2. p. 5. Barbosa collect. cap. fin. num. 4. de precariis. Quod ita verum, nisi convenerit, ut mortuo concedente revocetur precarium. Petr. Greg. loc. cit.

Ibi: Cui accedit, quod præsumendum.

10 Voluntas mutatio non præsumitur, nam quisque creditur in ea, quam semel expressit, persistere, nisi aliud probetur, l. *Eum qui* 21. de probat. l. *Cum hic* 33. §. *Pœnitentiam*, in fine, de donat. int. Menoch. lib. 6. præf. 37. ex num. 1. Mascard. de probat. concl. 642. num. 16. & concl. 1418. n. 1. Barbosa cum aliis collect. cap. *Majores*, num. 19. de Baptismo. Fallit tamen superveniente nova causa in actibus, qui à libera unius voluntate dependent. Menoch. num. 35. cum seqq. Mascard. num. 25. Unde posset inferri, quod si qui concessit precarium, inimicitias capitales contraxerit cum eo qui accepit, illud tacite revocatum censetur, sicut in legatis constitutum est, l. 3. §. *ult. de adim. legat. l. Si inimicitia* 9. de iis, quib. ut indig.

Ibi: Huic tunc conclusioni obstat.

Confule Pat. Molin. de just. & jur. disp. 298. d. num. 9. Valasc. de jur. emphyteutic. quest. 34. n. 3. cum seqq. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quest. 69. & plures, quos cumulat Barbosa in cap. *Si gratiosè*, num. 2. de rescript. in 6.

Ad Num. 2.

11 Ex dicto capite *Si gratiosè*, duplicem D. Covar. deducit conclusionem, quæ controversiæ nulli subjacent. Prima, gratiam si Princeps concesserit ad suam voluntatem, aut beneplacitum, ipso decedente concessum extinguitur. Pat. Molin. n. 10. Valasc. num. 6. Menoch. n. 5. Molin. de primog. lib. 1. cap. 25. num. 5. Caroc. de locat. part. 5. tit. de beneplacito, q. 12. num. 4. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 28. num. 49. & 50. Barbosa cum aliis tract. de clausul. claus. 3. num. 2. Farinac. fragm. crimin. verb. *Bannitus*, num. 74. & verb. *Bannum*, num. 103. Mascard. de probat. concl. 188. num. 26. Fontanella de pact. nuptial. caus. 4. gloss. 10. n. 145. Tusch. lit. B. concl. 89. num. 1. Guttier. Practicar. lib. 3. quest. 11. num. 19. Hoc tamen receptum non est favore ordinariæ jurisdictionis in Magistratibus non temporalibus, qui licet ad voluntatem Principis eligentis constituantur, eorum jurisdictionis, constituyente defuncto, non expirat. Sanch. num. 5. Barbosa num. 4. Gregor. Lop. in l. 6. gloss. 5. tit. 4. p. 3. Menoch. num. 9. Molin. sup. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 27. n. 28. ubi quod non egent successoris Principis confirmatione. Idem de patrono Fisci scribit Alfar. de offic.

Fiscal. gloss. 8. & generaliter de cunctis muneribus, quæ Princeps confert ad suum placitum, seu quandiu voluerit.

12 Secunda conclusio: Quod Princeps concedit ad beneplacitum Dignitatis, morte concedentis non perit. Pat. Molin. num. 12. Sanch. num. 49. Farinac. num. 74. Tusch. num. 29. Mascard. n. 1. Menoch. num. 7. Caroc. num. 6. Barbosa cum aliis num. 5. quod non obtinet in inferioribus dominis, nam si præponant suos Magistratus ad beneplacitum dignitatis, velut Ducatus, aut Comitatus, illo obeunte, expirat potestas judicium, quia nihil valent disponere in tempore successoris, nec ei præjudicare. Molin. d. cap. 25. num. 4. Mastrill. sup. lib. 4. cap. 17. à n. 22.

13 Illud verò valde controversum est (ut inquit Pat. Molin. num. 13. Barbosa num. 7.) si gratia fiat ad beneplacitum Romani Pontificis, aut Regis, utrum eo moriente qui contulit, extinguatur illa? De qua questione plures consulendos proponit Barbosa, D. Covar. in ea residet opinione, ut per obitum concedentis expiret concessio, cui accedunt Pat. Molin. num. 14. Valasc. num. 7. Tusch. num. 30. Contrà sentit Menoch. ubi proxime, Mascard. cum aliis num. 3. Mihi quidem distinguendum videbatur pro hujus diffidii conciliatione; nam aut ipse concedens, velut Papa, ea clausula utitur ad beneplacitum Romani Pontificis; aut alius, ut Legatus, sive Prorex (quam differentiam adnotant Valasc. & Molina ubi proxime.) Posteriore casu D. Covar. opinio magis placet: priore probabilius censo, gratiam non extingui obitu concedentis, quoniam dispositio ad dignitatem refertur; etenim si ad personam propriam reservare voluisset beneplacitum, diceret utique, *Quandiu voluero*; aut, *Ad meam voluntatem*: & hic est naturalis, ac consuetus loquendi modus. At dum inquit, *Ad beneplacitum Romani Pontificis*, mentem patefecit, quod non meminit personæ, sed dignitatis, quæ sicut non moritur, ita nec gratia expirat donec retrahatur. Vide Farinac. sup. ex n. 107.

14 Quando beneplacitum refertur ad aliquem, expresso nomine, ac dignitate, an gratia extinguatur morte, disputatur. Vide Barbof. d. claus. 3. num. 6. Caroc. d. quest. 12. ex num. 9. in præmissis maximè observare oportet circumstantias, causarum favorem, consuetudinem, ac conjecturas ex quibus animus concedentis dignoscatur, cui standum erit, ut post nostrum Præsidentem monet Molina d. disp. 298. num. 14. Sciendum est, quod beneplacitum habentis officium, aut dignitatem, ut Legatus, vel Judex, expirat si suo munere fungi desierint: nec mors naturalis expectabitur, quanvis ad personam dispositio respiciat, ut si Magistratus in exilium miserit reum ad suam voluntatem. Tusch. d. concl. 89. n. 2. & 5. Farinac. cum pluribus sup. verb. *Bannitus*, num. 77. Caroc. num. 7. Mascard. num. 30.

Ad Num. 3.

15 Quando actus, ut subsistat, ac perseveret, non pendet à voluntate alterius, quanquam ab eò possit liberè revocari, hoc decedente; ille non expirat, ut jurisdictionis, precarium, & alia. Hæc præter D. Covar. observant Pat. Molin. sup. n. 10. Barbosa collect. cap. *Si delegatus*, num. 4. de offic. delegat. in 6. Farinac. fragm. crim. verb. *Bannitus*, num. 75. Pichard. in §. fin. num. 10. Inst. de locat. Mascard.

Mascard. d. concl. 188. n. 8. Caroc. sup. n. 12. Menoch. d. q. 69. n. 12. & 13. Valasc. de jur. emphyt. q. 34. n. 3. Azor. Instit. Moral. part. 3. lib. 7. tract. de precar. cap. 3. vers. *At dices*. Tusch. d. concl. 89. num. 21. cujus resolutionis ea redditur potissima ratio, quod ex morte non inducitur revocatio. Farinac. & Menoch. ibidem, Mascard. num. 25. imò impossibilis efficitur, cum defunctus nec velle, nec nolle jam habeat, l. 1. C. de sacros. Eccles.

Ibi: Hinc etiam constat.

16 Relegatus, aut bannitus, donec judex revocet, vel aliud jubeat, non eximitur à pœna per mortem, aut remotionem ab officio damnantis, de quo Farinacius, & Menochius, Mascardus n. 8. Clar. §. fin. q. 71. n. 16. qui asserit, apud eos exilium non finiri, etsi ad beneplacitum judicis imponatur, in quo tamen contrarium est communiter receptum. Farinac. sup. num. 74. & 103.

17 Illud præmissis addendum, quod si concessio fiat ad beneplacitum, morte civili concedentis non perit. Caroc. d. quest. 12. num. 4. sicut nec amentia, seu furore. Pat. Molin. num. 15.

Ad Num. 4.

18 Quando aliqua dispositio ita in voluntatem alicujus confertur, ut ab ipsa consistentia, ac perseverantia concessionis, sive contractus proveniat, veluti si dicatur, *Ad beneplacitum, Donec voluerit, seu placuerit*; tunc per mortem illius concessum, vel conventum expirat, quoniam deficiente voluntate, subsistere nequit quod pendet ab illa. Ita tenent laudati sup. num. 11. Morientis enim voluntas nec mutata præsumitur, ut prædicit D. Covar. sup. num. 1. nec perseverare intelligitur. Menoch. lib. 6. præf. 84. num. 17. sed prorsus extinguitur, ideo quod absque voluntate concedentis procedere non valet, per mortem evanescit.

Ibi. Nec oberit huic communi sententia.

19 Voluntas, dum quisque vivit, quanquam usus ejus suspendatur dementia, somno, vel ebrietate, perseverare creditur: at post mortem nulla est. Vide sup. n. 10. & 17. & Azor. ubi proxime.

Verf. Primum vera interpretatio.

20 Jurisdictio delegata, re integra per obitum delegantis expirat. Sed si delegatus uti cœperit mandato, ulterius procedere non prohibetur, cap. *Relatum* 19. cum seq. de offic. deleg. l. 21. tit. 4. p. 3. l. *Et quia* 6. de jurisdict. omn. judic. latè Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 28. à n. 30. Castill. controversiar. lib. 2. cap. 29. & alii apud Barbof. collect. d. cap. *Relatum*. Quod si causa committatur ad beneplacitum delegantis, & hic judicio pendente decesserit, delegatus à cognitione debet abstinere: secus si committatur causa donec revocaverit delegans; nam istius obitu non cessat jurisdictionis, re non integra, cap. *Si delegatus* 7. de offic. delegat. in 6. ubi Barbosa collect. num. 4. Igitur in casu hujus textus, si subdelegatus non incepisset jurisdictionem exercere cum delegatus obiit, indistinctè quomodolibet mandata esset, extingueretur, & distinctio formæ commissionis duntaxat locum habet quoties jam cognitionem

causæ inchoavit, ut D. Covar. docet, cui accedit Molin. d. disp. 298. num. 16. Ratio est, nam delegatus antequam cognoscere incipiat, propriam jurisdictionem nullam obtinet, nisi delegantis, quâ utitur, l. 1. §. *Qui mandatam*, ff. de offic. ejus cui mand. est jurisdict. ideo eâ extinctâ per mortem delegantis, delegatus caret prorsus potestate judicandi: quod non provenit ex defectu voluntatis delegantis, sed ex juris dispositione; nam etsi ipse vellet, non posset concedere, ut delegatus de causa cognoscere cœpisset, postquam ille decessisset. Illud maximè controvertitur, si delegans, aut subdelegans moriatur, re integra, an subdelegati jurisdictionis extingatur? De quo fusè Sanch. d. disp. 28. à num. 35.

Verf. Secundo hinc etiam.

Mandata jurisdictionis ad beneplacitum, vel quandiu voluerit delegans, finitur si hic moriatur, etiam postquam delegatus uti cœperit, ut jam insinuavimus numero proximo: alioqui nihil ea clausula operaretur, cum ex natura delegationis morte delegantis, re integra, expiret mandatum, sicut mox præmissi.

Verf. Tertio ex his colligitur.

His conveniunt tradita sup. num. 17. & 19.

Verf. Quarto.

21 Precarium concessum expressè ad beneplacitum concedentis, istius morte extinguitur adversum ipsius contractus naturam, ut prædixi num. 9. Pat. Molin. num. 10. Valasc. de jur. emphyteutic. quest. 34. num. 4. Mascard. de probat. concl. 188. num. 24. Pichard. in §. fin. num. 10. Inst. de locat. & cond. Caroc. de locat. rubric. de successor. q. 7. num. 15. ubi de locatione, Azor. Instit. Moral. part. 3. lib. 7. tract. de precar. cap. 8. vers. *Secundus casus*, Tusch. lit. P. concl. 472. n. 23. Osuald. lib. 14. cap. 34. ad fin. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 25. dub. 2. n. 12. Bonacina tract. de contract. disp. 3. quest. 14. punct. unic. Hermosilla in l. 9. gloss. 1. num. 23. tit. 2. p. 5. Fab. in rational. l. 4. ff. locat. Dissentit nostri Præsidentis sententiam & interpretationem impugnans Menoch. de arbitrar. lib. 1. quest. 69. ex n. 18.

Verf. Etenim Jureconsultus patientiam.

22 Hæc, inquam, displicent Menochio, qui aliter legem 4. locat. exponit subtiliter: sed à D. Covar. & communi nos remove non debet. Illud sciendum est, quod precarium solvitur decedente eo qui rogavit; nam cum sit beneficium personale, extinguitur cum persona, l. *Cum precario* 12. §. 1. ff. de precar. cap. ult. de precariis, Tusch. num. 22. Molin. n. 8. Trullench. & Fab. ubi proxime, Petr. Gregor. Syntagm. lib. 23. cap. 2. num. 15. Barbosa collect. d. cap. ult. n. 3. Cujac. ad tit. de precariis, Azor. d. cap. 3. in princ.

Ad Num. 5.

23 Hanc interpretationem ad l. *Lucius* 33. de donation. amplectitur Azor. sup. vers. *At dices*. Menoch. d. q. 69. n. 22. quæ genuina apparet, nam illa verba, *Ex mea voluntate*, explicant affectum animi, quo benefici

beneficium illud conferebatur, sed non restrictionem ad beneplacitum concedentis. Sic apud nos de stylo Tabellionum, cum aliquid conceditur, aut donatur, dici solet, *Ex mea libera, & spontanea voluntate.*

Ibi: Fortassis quibusdam.

Hanc opinionem tuentur Menoch. d. quest. 19. n. 18. & alii quos refert Mascard. d. concl. 188. num. 22. Sed à priori non est recedendum.

Ad Num. 6.

25 Quamquam de Juris rigore, & contractus natura, statim ac concessum est, possit precarium revocari, Cujac. ad d. tit. de precariis, ex æquitate tamen aliquid temporis labi debet Judicis arbitrio inter concessionem, ac revocationem precarii, nisi rationabilis causa, aut necessitas superveniat, quæ celerem exigat rei repetitionem, sicut in mutuo receptum adnotavimus sup. n. 7. Ita cum D. Covar. sentiunt Molin. d. disp. 298. n. 2. Valasc. d. q. 34. n. 2. Capyc. decis. 116. n. 5. Barbosa collect. ad tit. de precariis, in princ. n. 4. Hermosil. d. gloss. 1. num. 8. Ant. Gom. in l. 45. Taur. n. 100. ad fin. Osuald. lib. 14. cap. 34. Sed & quandoque revocetur precarium, id fieri debet sine gravi incommodo possidentis precario, concessio tempore, ne ex subita, ac celeri repetitione nimis gravetur. Quod ita admittendum, nisi ex dilatione restitutionis simile detrimentum dominus pateretur. Consule pronuper laudatos, Navar. in Manuali, cap. 17. num. 182. Azor. d. tract. de precar. cap. 2. vers. Si dubium, Parlador. different. 134. num. 5.

Ad Num. 7.

26 Vlpianus in l. 1. ff. de precar. inquit precarium fore commodato simile: quod ita verum est, ut sæpe dubitari contingat, qualis ex his contractibus fuerit celebratus: quod ut discerni possit, communiter est recepta Panormitani distinctio, quam hinc refert. D. Covar. ac tenent Tusch. diff. concl. 472. n. 8. & 9. Azor. d. tract. de precario, cap. 2. vers. Quintò queritur, Molin. de just. & jur. disp. 294. num. 5. Parlador. different. 134. à princ. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 7. num. 1. vers. Et ex prædictis, Hermosil. d. gloss. 1. ex num. 10. Barbosa sup. n. 5. Mozzius de contract. tit. de commod. §. de substantial. commod. num. 16. Mantio. de tacit. & ambig. conven. lib. 9. tit. 3. n. 1. Cardof. in praxi judic. verb. Commodatum, & verb. Precarium. Igitur ubi res conceditur ad usum, qui ex sui natura, veluti equus ad eundem Hispalim, vel ex temporis præfinitione, ut ad semestre, habet terminum certum, ac limitatum, commodatum contrahitur, quod extinguitur itinere peracto, vel tempore transacto, & tunc dominus repetet rem, quam antea nequibat.

27 Ast ubi res traditur ad usum absque limitatione certi finis, aut temporis, sicut equus ad equitandum, precarium erit; nam facultas revocandi remanet penes concedentem, alioqui equus nunquam repeti posset à recipiente, nisi ultro restitueret, cum actus equitandi non finiatur nec ex sui natura, nec ex temporis limitatione, quæ adjecta non est. Nec refert quod precarium ad certum tempus possit concedi; nam ubi constat precarium esse celebratum, illa pactio apposita naturam

contractus non immutat, sed juxta eam intelligitur, ita ut adhuc intra terminum concessionis liceat domino revocare, sicut prænotatur sup. n. 8. aliàs si de contractu dubitaretur, censeretur commodatum, ex præmissis.

Ibi: Hæc enim discriminis ratio.

28 Quoties patet, qualem contractum voluere contrahentes celebrare, voluntati eorum standum erit; & si pacta contra substantiam ejus addiderint, ipsa rejiciuntur, manente contractu, qui tamen ita demum in alium transferri posset, si nec verba, nec mens agentium resistant. Parlador. num. 4. Sic pactio de non revocando à precario repellitur, ut dictum est sup. num. 6. & regulariter pacta adversus substantiam contractus, aut excluduntur, aut eum faciunt in alium transire. Mantio. sup. lib. 1. tit. 12. n. 22.

29 Sunt præterea & aliæ differentie inter precarium & commodatum, quia commodatarius non possidet, sed qui precario accipit, naturalem nanciscitur possessionem, l. Rei commodata 8. ff. comm. l. Officium 9. §. fin. de rei vendicat. juncta l. 2. §. fin. l. Precaria possessio 9. l. Cum precario, §. 1. ff. de precario. Observant Ant. Gom. d. cap. 7. num. 2. Hermosil. sup. num. 12. cum seqq. Azor. d. cap. 2. vers. Quarto queritur, Molin. disp. 298. num. 5. Osuald. sup. d. lib. 14. cap. 34.

30 Aliæ inter eos contractus notatur diversitas; nam precario possidens de dolo, ac lata culpa solum tenetur, l. Quæsitum 8. §. Si servitute, ff. de precario, l. Contractus 24. de reg. jur. commodatarius verò regulariter etiam levissimam culpam præstat, l. Si ut certo 5. §. Nunc videndum, l. In rebus 18. ff. commodat. l. 1. §. Is quoque, de action. & oblig. Molin. de just. & jur. disp. 295. num. 1. & disp. 298. num. 7. Hermosilla d. gloss. 1. n. 21. Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 23. cap. 1. num. 10. & cap. 2. num. 14.

31 Tandem differunt, quoniam precarium intercidit morte illius, cui concessum est, ut tradidimus sup. num. 23. commodatum verò progreditur ad hæredem commodatarii, à quo res commodata extorqueri nequibit ante expletum usum, cui fuit concessa, ut colligitur ex l. In commodato 17. §. Sicut. ff. commod. l. cum aliis in l. 9. gloss. 1. num. 22. tit. 2. p. 5.

Ad Num. 8.

32 Qui utitur re sibi commodata aliter quam est concessa, vel ultra tempus concessum, domino invito, furti actione tenetur, l. Si ut certo 5. §. Quinimò, ff. commod. l. Qui re 78. de furt. l. 3. tit. 14. p. 7. Molin. sup. num. 6. Azor. Inst. Moral. part. 3. lib. 7. tract. de commod. cap. 5. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 7. num. 37. Farinac. in prax. q. 169. num. 5. Pichard. in §. Furtum autem, num. 2. Inst. de obligat. qua ex del. nasc. Mynfinger. ibidem, num. 7. Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 23. cap. 1. num. 9. Donell. lib. 15. cap. 29. Hermosilla in l. 3. gloss. 7. num. 7. tit. 2. p. 5. Ant. Fab. in ration. ad d. l. Si ut certo, §. Quinimò, Jul. Pacius de contract. tract. de commodat. cap. 11. n. 44. Cardof. in prax. judic. verb. Commodatum, Leotard. de usur. quest. 34. n. 6. Guttier. Practicar. lib. 4. quest. 47. n. 26. Menoch. de arbitr. casu 298. n. 1.

33 Idem dicendum de eo, qui re apud se deposita similiter utitur, d. l. 3. Partit. d. l. Qui re, §. Furtum autem,

autem, Inst. de oblig. qua ex del. nasc. Lessius lib. 2. cap. 27. n. 5. Molin. disp. 24. n. 1. Farinac. sup. n. 3. Donel. Pichard. Mynfinger. ubi proximè, Petr. Gregor. sup. lib. 37. cap. 1. n. 8. Leotard. q. 96. num. 7. Cujac. in l. 2. §. Re contrahitur, de oblig. & action. Caroc. de deposit. part. 1. rubric. Usus, n. 1. Guttier. loc. cit. Oinotom. in §. Furtum autem, Inst. de obligat. qua ex delict. nasc. Azor. sup. tract. de deposit. cap. 6. vers. Quarto non potest. Quod ita verum est in deposito regulari; nam si pecunia non obsignata, vel alia res pondere, numero; vel mensura consistens custodia tradatur, ita ut depositarius tantumdem reddere obligetur, cum dominium in recipientem transeat, eisdem rebus liberè uti poterit. Farinac. cum aliis n. 4. Cujac. sup. 34. Similiter actione furti convenitur creditor, si re pignori accepta adversus debitoris voluntatem utatur prænotavi sup. cap. 1. n. 28. & ibi laudatis junge Cujac. Donell. Oinotom. Pichard. Petr. Gregor. ubi proximè, Farinac. n. 2.

35 Si quis autem ex præfata causa furti damnetur, juris infamiam contrahit, prout cæteri omnes eo crimine damnati, L. Arbitras 4. §. ult. de iis qui not. infam. Sed ut commodatarius, & similes hac famosa actione teneantur, mala fides, & dolus debet intervenire, aliàs si depositarius re utatur deposita bona fide, putans quod dominus si rogaretur, concederet usum, de furto conveniri nequibit, quanvis falleretur, & dominus postea contrariam patefaceret voluntatem; nam ut inquit Justinianus, furtum sine affectu furandi non committitur, §. Furtum autem, Inst. de oblig. qua ex delict. nasc. Farinac. d. q. 169. n. 10. & late q. 174. ex n. 141. Pichard. in §. 1. n. 28. cum seqq. Inst. de oblig. qua ex delict. nasc. Donell. lib. 15. cap. 29. Oinotom. in §. Placuit, Inst. cod. tit. Menoch. ubi sup. Hæc pariter observanda quoad illum, qui inscio domino, propria autoritate rem alienam capit ad usum. Farinac. cum pluribus d. q. 174. n. 141. cum seq. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 5. n. 1.

36 Queritur an in depositario, & similibus bona fides præsumatur, & quod crediderunt dominum consentire? Et ubi uterentur re ad usum, ad quem est destinata, & dominus ea uti solebat, dolus intervenisse non præsumitur, tamen reus stultam, ac frivolam rationem suæ credulitatis reddidisset. Farinac. d. q. 174. n. 145. & in dubio non est doli præsumptio admittenda, l. Dolus 6. C. de dol. prædixi sup. lib. 2. c. 14. n. 53. & cum actus licite, vel illicitè fieri potest, eo modo qui licet exercitus intelligitur, l. Merito 51. ff. pro socio, ubi ad rem mirabilis textus. His accedit, quod cum bona fides pendeat ab animo utentis, per assertionem, ac jusjurandum ejus rectè probatur, ut per Mascard. de probat. concl. 84. ex num. 5. Ita cum D. Covar. sentiunt præter Farinacium ubi proximè, Guttier. Practicar. lib. 4. q. 47. num. 25. Molin. d. disp. 295. n. 6. Greg. Lop. in l. 20. gloss. 2. tit. 13. p. 5. Igitur si non constiterit, quod commodatarius, ac cæteri scienter contra domini voluntatem rebus sibi traditis usi sunt, furti damnati non debent. Aliud juris est quoad illum, qui propria autoritate rem alienam capit ad usum; nam contra ipsum præsumitur, nisi probet, ex tacito domini consensu præsumptorem percepisse, qua egebat ad usum. Farinac. d. q. 174. num. 145. & 148. Menoch. sup. num. 5.

37 Quinimò tamen ex circumstantiis liquido appareat; creditorem, & similes re invito domino suos fuisse, juris severitas sic per judicem temperari debet, ne ex his causis reos furti damnet, ac infamia afficiat, sed arbitrariam poenam benignè irrogabit; nam hujusmodi furta non sunt turpia, sicut cætera, nec Reipublicæ nociva, nec apud honestos viros propter excessum fama denigratur nec talia furta computantur ad poenam corporalem pro secundo, aut tertio ex statuto, vel consuetudine imposita, sicut præmissi sup. lib. 2. cap. 9. num. 84. Sic, nostro Præside duce, tenent Farinac. num. 145. & quest. 169. num. 11. Molin. ubi proximè, Guttier. num. 26. Tusch. lit. F. concl. 553. n. 22. & 23. ubi ait hujusmodi furta civiliter tantum coerceri, refert Farinac. d. num. 11. quod in praxi receptum videtur, nunquam enim percepti, commodatarius, aut depositarius criminaliter conveniri propter usum non permissum. Tamen quoad actionem civilem, & forum internum bona fides utentis non prodest quominus ad solutionem, ac restitutionem compellatur tam mercedis pro usu, quam damni, quod dominus senserit, si res pereat, aut fiat dererior. Farinac. cum aliis d. disp. 174. n. 145. Molin. sup. num. 5. credulitas enim etiam probabilis ab his non excusat, si verè domino invito, ad usum non concessum commodatarius devenit, aut creditor.

38 Illud tandem observandum; nam etsi commodatarius, & cæteri, de quibus loquuti sumus, mala fide rebus utantur alienis, credentes quod si dominus sciret, prohiberet, furtum non committunt, si verè dominus monitus præstaret assensum; hinc enim plus valet quod in veritate est, quam quod opinione: nec furtum intervenire potest, nisi invito domino res contrectetur. §. Sed etsi credat, Inst. de oblig. qua ex delict. nasc. & ibi Glossa verb. Furtum, l. Inter omnes 47. §. Rehtë, de furt. Pichard. in §. Furtum, num. 10. Inst. de oblig. qua ex del. nasc. qui tamen adversus præcitatam Glossam tenet furtum committi, licet actio non detur. Sed Accursii sententia magis placet; nam qui laicum percuteret, quem clericum esse putabat, nec sacrilegium perpetraret, nec canonis excommunicationem incurreret; & qui mulierem solutam cognosceret, credens eam conjugatam, adulterium commisisse non censeretur, licet quoad forum poli ille pro sacrilego, & hinc pro adultero habeantur. Nec his obstat lex 1. §. Divus Hadrianus, ad leg. Cornel. de siccar. quam in praxi minime observari constat.

SUMMARIUM.

- 1 Dominium non acquiritur regulariter ex solo titulo, nisi interveniat traditio. Fallit in Beneficii Ecclesiastici collatione.
- 2 Ut proprietates Beneficii quarantur, acceptatione opus est.
- 3 Limitatur hoc.
- 4 Prælati post Beneficii collationem innovare non valent, adhuc ante acceptationem, nisi renuntiatio, vel mors provisi præcedat, aut tempus ad acceptandum præsumitur in collatione præterierit.
- 5 Ampliatur ad institutionem ac electionem. Beneficii collatio non est mera donatio, ibid.
- 6 Beneficium conferri potest sub conditione, si vacet, ac etiam absolute, etsi conferentis, & provisorius illud vacare ignorent.

beneficium illud conferebatur, sed non restrictionem ad beneplacitum concedentis. Sic apud nos de stylo Tabellionum, cum aliquid conceditur, aut donatur, dici solet, *Ex mea libera, & spontanea voluntate.*

Ibi: Fortassis quibusdam.

Hanc opinionem tuentur Menoch. d. quest. 19. n. 18. & alii quos refert Mascard. d. concl. 188. num. 22. Sed à priori non est recedendum.

Ad Num. 6.

25 Quamquam de Juris rigore, & contractus natura, statim ac concessum est, possit precarium revocari, Cujac. ad d. tit. de precariis, ex æquitate tamen aliquid temporis labi debet Judicis arbitrio inter concessionem, ac revocationem precarii, nisi rationabilis causa, aut necessitas superveniat, quæ celerem exigat rei repetitionem, sicut in mutuo receptum adnotavimus sup. n. 7. Ita cum D. Covar. sentiunt Molin. d. disp. 298. n. 2. Valasc. d. q. 34. n. 2. Capyc. decis. 116. n. 5. Barbosa collect. ad tit. de precariis, in princ. n. 4. Hermosil. d. gloss. 1. num. 8. Ant. Gom. in l. 45. Taur. n. 100. ad fin. Osuald. lib. 14. cap. 34. Sed & quodcumque revocetur precarium, id fieri debet sine gravi incommodo possidentis precario, concessio tempore, ne ex subita, ac celeri repetitione nimis gravetur. Quod ita admittendum, nisi ex dilatione restitutionis simile detrimentum dominus pateretur. Consule pronuper laudatos, Navar. in Manuali, cap. 17. num. 182. Azor. d. tract. de precar. cap. 2. vers. Si dubium, Parlador. different. 134. num. 5.

Ad Num. 7.

26 Vlpianus in l. 1. ff. de precar. inquit precarium fore commodato simile: quod ita verum est, ut sæpe dubitari contingat, qualis ex his contractibus fuerit celebratus: quod ut discerni possit, communiter est recepta Panormitani distinctio, quam hîc refert. D. Covar. ac tenent Tusch. d. d. concl. 472. n. 8. & 9. Azor. d. tract. de precario, cap. 2. vers. Quintò quaritur, Molin. de just. & jur. disp. 294. num. 5. Parlador. different. 134. à princ. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 7. num. 1. vers. Et ex prædictis, Hermosil. d. gloss. 1. ex num. 10. Barbosa sup. n. 5. Mozzius de contract. tit. de commod. §. de substantial. commod. num. 16. Mantio. de tacit. & ambig. conven. lib. 9. tit. 3. n. 1. Cardof. in praxi judic. verb. Commodatum, & verb. Precarium. Igitur ubi res conceditur ad usum, qui ex sui natura, veluti equus ad eundem Hispalim, vel ex temporis præfinitione, ut ad semestre, habet terminum certum, ac limitatum, commodatum contrahitur, quod extinguitur itinere peracto, vel tempore transacto, & tunc dominus repetet rem, quam antea nequibat.

27 Ast ubi res traditur ad usum absque limitatione certi finis, aut temporis, sicut equus ad equitandum, precarium erit; nam facultas revocandi remanet penes concedentem, alioqui equus nunquam repeteri posset à recipiente, nisi ultro restituat, cum actus equitandi non finiatur nec ex sui natura, nec ex temporis limitatione, quæ adjecta non est. Nec refert quod precarium ad certum tempus possit concedi; nam ubi constat precarium esse celebratum, illa pactio apposita naturam

contractus non immutat, sed juxta eam intelligitur, ita ut adhuc intra terminum concessionis liceat domino revocare, sicut prænotatur sup. n. 8. aliàs si de contractu dubitaretur, censeretur commodatum, ex præmissis.

Ibi: Hæc enim discriminis ratio.

28 Quoties patet, qualem contractum voluere contrahentes celebrare, voluntati eorum standum erit; & si pacta contra substantiam ejus addiderint, ipsa rejiciuntur, manente contractu, qui tamen ita demum in alium transferri posset, si nec verba, nec mens agentium resistent. Parlador. num. 4. Sic pactio de non revocando à precario repellitur, ut dictum est sup. num. 6. & regulariter pacta adversus substantiam contractus, aut excluduntur, aut eum faciunt in alium transire. Mantio. sup. lib. 1. tit. 12. n. 22.

29 Sunt præterea & aliæ differentie inter precarium & commodatum, quia commodatarius non possidet, sed qui precario accipit, naturalem nanciscitur possessionem, l. Rei commodata 8. ff. comm. l. Officium 9. §. fin. de rei vendicat. juncta l. 2. §. fin. l. Precaria possessio 9. l. Cum precario, §. 1. ff. de precario. Observant Ant. Gom. d. cap. 7. num. 2. Hermosil. sup. num. 12. cum seqq. Azor. d. cap. 2. vers. Quarto queritur, Molin. disp. 298. num. 5. Osuald. sup. d. lib. 14. cap. 34.

30 Aliæ inter eos contractus notatur diversitas; nam precario possidens de dolo, ac lata culpa solum tenetur, l. Quæsitum 8. §. Si servitute, ff. de precario, l. Contractus 24. de reg. jur. commodatarius verò regulariter etiam levissimam culpam præstat, l. Si ut certo 5. §. Nunc videndum, l. In rebus 18. ff. commodat. l. 1. §. Is quoque, de action. & oblig. Molin. de just. & jur. disp. 295. num. 1. & disp. 298. num. 7. Hermosilla d. gloss. 1. n. 21. Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 23. cap. 1. num. 10. & cap. 2. num. 14.

31 Tandem differunt, quoniam precarium intercidit morte illius, cui concessum est, ut tradidimus sup. num. 23. commodatum verò progreditur ad hæredem commodatarii, à quo res commodata extorqueri nequibit ante expletum usum, cui fuit concessa, ut colligitur ex l. In commodato 17. §. Sicut. ff. commod. Hermosil. cum aliis in l. 9. gloss. 1. num. 22. tit. 2. p. 5.

Ad Num. 8.

32 Qui utitur re sibi commodata aliter quam est concessa, vel ultra tempus concessum, domino invito, furti actione tenetur, l. Si ut certo 5. §. Quinimò, ff. commod. l. Qui re 78. de furt. l. 3. tit. 14. p. 7. Molin. sup. num. 6. Azor. Inst. Moral. part. 3. lib. 7. tract. de commod. cap. 5. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 7. num. 37. Farinac. in prax. q. 169. num. 5. Pichard. in §. Furtum autem, num. 2. Inst. de obligat. qua ex del. nasc. Mynfinger. ibidem, num. 7. Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 23. cap. 1. num. 9. Donell. lib. 15. cap. 29. Hermosilla in l. 3. gloss. 7. num. 7. tit. 2. p. 5. Ant. Fab. in ration. ad d. l. Si ut certo, §. Quinimò, Jul. Pacius de contract. tract. de commodat. cap. 11. n. 44. Cardof. in prax. judic. verb. Commodatum, Leotard. de usur. quest. 34. n. 6. Guttier. Practicar. lib. 4. quest. 47. n. 26. Menoch. de arbitr. casu 298. n. 1.

33 Idem dicendum de eo, qui re apud se deposita similiter utitur, d. l. 3. Partit. d. l. Qui re, §. Furtum autem,

autem, Inst. de oblig. qua ex del. nasc. Lessius lib. 2. cap. 27. n. 5. Molin. disp. 24. n. 1. Farinac. sup. n. 3. Donel. Pichard. Mynfinger. ubi proximè, Petr. Gregor. sup. lib. 37. cap. 1. n. 8. Leotard. q. 96. num. 7. Cujac. in l. 2. §. Re contrahitur, de oblig. & action. Caroc. de deposit. part. 1. rubric. Usus, n. 1. Guttier. loc. cit. Oinotom. in §. Furtum autem, Inst. de obligat. qua ex delict. nasc. Azor. sup. tract. de deposit. cap. 6. vers. Quarto non potest. Quod ita verum est in deposito regulari; nam si pecunia non obsignata, vel alia res pondere, numero; vel mensura consistens custodia tradatur, ita ut depositarius tantumdem reddere obligetur, cum dominium in recipientem transeat, eisdem rebus liberè uti poterit. Farinac. cum aliis n. 4. Cujac. sup.

34 Similiter actione furti convenitur creditor, si re pignori accepta adversus debitoris voluntatem utatur prænotavi sup. cap. 1. n. 28. & ibi laudatis junge Cujac. Donell. Oinotom. Pichard. Petr. Gregor. ubi proximè, Farinac. n. 2.

35 Si quis autem ex præfata causa furti damnetur, juris infamiam contrahit, prout ceteri omnes eo crimine damnati, L. Arbitras 4. §. ult. de iis qui not. infam. Sed ut commodatarius, & similes hac famosa actione teneantur, mala fides, & dolus debet intervenire, aliàs si depositarius re utatur deposita bona fide, putans quod dominus si rogaretur, concederet usum, de furto conveniri nequibit, quanvis falleretur, & dominus postea contrariam patefaceret voluntatem; nam ut inquit Justinianus, furtum sine affectu furandi non committitur, §. Furtum autem, Inst. de oblig. qua ex delict. nasc. Farinac. d. q. 169. n. 10. & late q. 174. ex n. 141. Pichard. in §. 1. n. 28. cum seqq. Inst. de oblig. qua ex delict. nasc. Donell. lib. 15. cap. 29. Oinotom. in §. Placuit, Inst. cod. tit. Menoch. ubi sup. Hæc pariter observanda quoad illum, qui inscio domino, propria autoritate rem alienam capit ad usum. Farinac. cum pluribus d. q. 174. n. 141. cum seq. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 5. n. 1.

36 Queritur an in depositario, & similibus bona fides præsumatur, & quod crediderunt dominum consentire? Et ubi uterentur re ad usum, ad quem est destinata, & dominus ea uti solebat, dolus intervenisse non præsumitur, tametsi reus stultam, ac frivolam rationem suæ credulitatis reddidisset. Farinac. d. q. 174. n. 145. & in dubio non est doli præsumptio admittenda, l. Dolum 6. C. de dol. prædixi sup. lib. 2. c. 14. n. 53. & cum actus licite, vel illicitè fieri potest, eo modo qui licet exercitus intelligitur, l. Merito 51. ff. pro socio, ubi ad rem mirabilis textus. His accedit, quod cum bona fides pendeat ab animo utentis, per assertionem, ac jusjurandum ejus rectè probatur, ut per Mascard. de probat. concl. 84. ex num. 5. Ita cum D. Covar. sentiunt præter Farinacium ubi proximè, Guttier. Practicar. lib. 4. q. 47. num. 25. Molin. d. disp. 295. n. 6. Greg. Lop. in l. 20. gloss. 2. tit. 13. p. 5. Igitur si non constiterit, quod commodatarius, ac ceteri scienter contra domini voluntatem rebus sibi traditis usi sunt, furti damnati non debent. Aliud juris est quoad illum, qui propria autoritate rem alienam capit ad usum; nam contra ipsum præsumitur, nisi probet, ex tacito domini consensu præsumptorem percepisse, qua egebat ad usum. Farinac. d. q. 174. num. 145. & 148. Menoch. sup. num. 5.

37 Quinimò tametsi ex circumstantiis liquido appareat; creditorem, & similes re invito domino suos fuisse, juris severitas sic per judicem temperari debet, ne ex his causis reos furti damnet, ac infamia afficiat, sed arbitrariam poenam benignè irrogabit; nam hujusmodi furta non sunt turpia, sicut cætera, nec Reipublicæ nociva, nec apud honestos viros propter excessum fama denigratur nec talia furta computantur ad poenam corporalem pro secundo, aut tertio ex statuto, vel consuetudine imposita, sicut præmissi sup. lib. 2. cap. 9. num. 84. Sic, nostro Præside duce, tenent Farinac. num. 145. & quest. 169. num. 11. Molin. ubi proximè, Guttier. num. 26. Tusch. lib. F. concl. 553. n. 22. & 23. ubi ait hujusmodi furta civiliter tantum coerceri, refert Farinac. d. num. 11. quod in praxi receptum videtur, nunquam enim percepti, commodatarius, aut depositarius criminaliter conveniri propter usum non permissum. Tamen quoad actionem civilem, & forum internum bona fides utentis non prodest quominus ad solutionem, ac restitutionem compellatur tam mercedis pro usu, quam damni, quod dominus senserit, si res pereat, aut fiat dererior. Farinac. cum aliis d. disp. 174. n. 145. Molin. sup. num. 5. credulitas enim etiam probabilis ab his non excusat, si verè domino invito, ad usum non concessum commodatarius devenit, aut creditor.

rari debet, ne ex his causis reos furti damnet, ac infamia afficiat, sed arbitrariam poenam benignè irrogabit; nam hujusmodi furta non sunt turpia, sicut cætera, nec Reipublicæ nociva, nec apud honestos viros propter excessum fama denigratur nec talia furta computantur ad poenam corporalem pro secundo, aut tertio ex statuto, vel consuetudine imposita, sicut præmissi sup. lib. 2. cap. 9. num. 84. Sic, nostro Præside duce, tenent Farinac. num. 145. & quest. 169. num. 11. Molin. ubi proximè, Guttier. num. 26. Tusch. lib. F. concl. 553. n. 22. & 23. ubi ait hujusmodi furta civiliter tantum coerceri, refert Farinac. d. num. 11. quod in praxi receptum videtur, nunquam enim percepti, commodatarius, aut depositarius criminaliter conveniri propter usum non permissum. Tamen quoad actionem civilem, & forum internum bona fides utentis non prodest quominus ad solutionem, ac restitutionem compellatur tam mercedis pro usu, quam damni, quod dominus senserit, si res pereat, aut fiat dererior. Farinac. cum aliis d. disp. 174. n. 145. Molin. sup. num. 5. credulitas enim etiam probabilis ab his non excusat, si verè domino invito, ad usum non concessum commodatarius devenit, aut creditor.

38 Illud tandem observandum; nam etsi commodatarius, & ceteri, de quibus loquuti sumus, mala fide rebus utantur alienis, credentes quod si dominus sciret, prohiberet, furtum non committunt, si verè dominus monitus præstaret assensum; hîc enim plus valet quod in veritate est, quam quod opinione: nec furtum intervenire potest, nisi invito domino res contrectetur. §. Sed etsi credat, Inst. de oblig. qua ex delict. nasc. & ibi Glossa verb. Furtum, l. Inter omnes 47. §. Rehtë, de furt. Pichard. in §. Furtum, num. 10. Inst. de oblig. qua ex del. nasc. qui tamen adversus præcitam Glossam tenet furtum committi, licet actio non detur. Sed Accursii sententia magis placet; nam qui laicum percuteret, quem clericum esse putabat, nec sacrilegium perpetraret, nec canonis excommunicationem incurreret; & qui mulierem solutam cognosceret, credens eam conjugatam, adulterium commississe non censeretur, licet quoad forum poli ille pro sacrilego, & hîc pro adultero habeantur. Nec his obstat lex 1. §. Divus Hadrianus, ad leg. Cornel. de siccar. quam in praxi minime observari constat.

SUMMARIUM.

- 1 Dominium non acquiritur regulariter ex solo titulo, nisi interveniat traditio. Fallit in Beneficii Ecclesiastici collatione.
- 2 Ut proprietates Beneficii quaratur, acceptatione opus est.
- 3 Limitatur hoc.
- 4 Prælati post Beneficii collationem innovare non valent, adhuc ante acceptationem, nisi renuntiatio, vel mors provisi præcedat, aut tempus ad acceptandum præfinitum in collatione præterierit.
- 5 Ampliatur ad institutionem ac electionem. Beneficii collatio non est mera donatio, ibid.
- 6 Beneficium conferri potest sub conditione, si vacet, ac etiam absolute, etsi conferentis, & provisorius illud vacare ignorent.

- 7 Quas condiciones in collatione Beneficiorum ad-
jicere liceat.
- 8 Utrum electio sub conditione, qua tacite insit,
subsistat.
- 9 De summi Pontificis potestate ad disponendum
de Beneficiis Ecclesiasticis.
- 10 Pontifici liberum est quomodolibet Beneficia tri-
buere, quod Prælati inferioribus non licet.
- 11 Beneficium vacat per obitum provisi post acce-
ptionem, etsi possessionem ingressus non sit.
- 12 Non vacat si ante acceptationem decedat is, cui
collatum est, ex quo inferitur observatio ad
provisionem beneficium reservati.
- 13 Beneficium acceptari, potest per procuratorem
cum speciali mandato.
- 14 Ad resignationem, renunciationem, ac præsen-
tationem, & regulariter in beneficalibus
speciale mandatum procurator habere debet,
non in judicialibus.
- 15 Laicus constitui potest procurator ad acceptan-
dum beneficia, & alia spiritualia, & n. 18.
- 16 Collatio Beneficii facta excommunicatione etiam
minore ligato, non tenet, nec subsequuta ab-
solutione convalescit: sed acceptationem per
excommunicatum fieri non prohibetur.
- 17 Utrum per illam acceptationem excommunicatus
statim jus in Beneficio acquirat.
- 18 Laicus cum speciali mandato potest Ecclesia-
sticum Beneficium resignare, & etiam Re-
gularis similiter pro alio acceptare, & resi-
gnare valet beneficia.
- 19 Si pro alio Beneficium acceptet nullum, vel non
sufficiens mandatum habens sequuta rati-
habitu provisi retrahitur ad tempus ac-
ceptionis.
- 20 Utrum provisu ratificans post tempus ad acce-
ptandum præfinitum in collatione, acquirat be-
neficii proprietatem à die acceptationis per
alium absque mandato speciali facta, & n. seqq.
- 21 In Beneficiis ad prælationem inspicitur dies tulli,
non possessionis: sed si de prioritate collationis
non constet, attenditur possessio.
- 22 In occidentalibus Indiis Beneficiariis non solvi-
tur stipendium, nisi de capta possessione con-
siterit.
- 23 Qui per vim occupat Beneficii possessionem illud
amittit: non sic ubi violenter Beneficii præ-
dium, vel aliud apprehendat. Habens jus
ad Beneficium ut presentatus, id admittit, si
propria auctoritate administrat, vel possessio-
nem capiat, etsi vim nullam inferat.
- 24 Si quis spoliatur post adeptam legitime possessio-
nem Beneficio Ecclesiastico, uti poterit in-
terdicto Unde vi.
- 25 Utrum habens titulum possit propria auctorita-
te capere beneficii possessionem? & n. 30.
- 26 Per investituram acquiritur proviso facultas
ingrediendi propria auctoritate beneficii pos-
sionem.
- 27 Legatarius qui propria auctoritate rem legatam
apprehendit, an illam amittat?
- 28 Hæredi quod juris remedium detur in legata-
rium qui propria auctoritate legatum percepit.
- 29 Quis censetur violenter possessionem beneficium
capere, ut juris pœnas contrahat.
- 30 Utrum qui obtinuit victoriam in causa super
Beneficio valeat propria auctoritate ingredi
possessionem non vacuam.
- 31 In beneficalibus quis intrusus vocetur, &
num. 36 & 37.

- 32 Utrum qui cum legitimo titulo possessionem Be-
neficii vacantem ingreditur, aliqua pœna sit
dignus? & num. 40.
- 33 Facultatem mittendi in possessionem Beneficio-
rum quis habeat.
- 34 An ad capiendam beneficii possessionem speciali
mandato sit opus?
- 35 Per investituram ab habente potestatem confe-
rendi Beneficii proprietates quaritur, sed non
possessio.
- 36 Per possessionem acquiritur absque collatione Be-
neficii proprietates, si illa tradatur ab eo, qui
habet illud conferendi potestatem.
- 37 Quibus modis possessio Beneficii quæri possit.
- 38 Vera possessio per actus fictos jure præscriptos
acquiritur, de quibus remissive.
- 39 Clavium traditione dominium, & possessio rerum,
qua illis sunt in horreo, vel taberna clausæ,
transfertur.
- 40 Num opus sit, quod traditio clavium fiat apud
ipsum horreum?
- 41 Beneficii possessio, ac caterarum rerum per aspe-
ctum acquiri potest.
- 42 Per instrumenti traditionem possessio transfertur,
& quod instrumentum tradi debeat, & n. 50.
- 43 Non est necesse, quod res sit præsens, cum instru-
mentum traditur.
- 44 Si propter impedimentum non sit tutum accedere
ad locum, unde Ecclesia Beneficii prospici
queat, possessionem ubicunque per aliquod si-
gnum tradi permittitur.
- 45 Capta possessione in Ecclesia, vel domo Benefi-
ciarii, aut per clavium traditionem, omnium
quæ ad Beneficium spectant, possessio sine ap-
prehensione comparatur.
- 46 Apprehensione unius prædii, vel alterius rei ad
Beneficium pertinentis non acquiritur possessio
caterarum rerum, etsi Beneficiarius id intende-
rit: & quoad non apprehensa non competunt
ei remedia possessoria, quæ dantur possidenti.

CAPUT XVI.

Ad Num. 4.

EX titulo emptionis, donationis, vel alio quo-
vis regulariter dominium non acquiritur, nisi
subsequatur traditio, sed jus tantum ad rem in-
terim comparatur, l. Si ager 51. de rei vindic. l.
Traditionibus 20. C. de pact. Molin. de just. &
jur. tract. 2. disp. 3. n. 17. Lessius eod. tract. lib. 2.
cap. 3. n. 12. Pichard. in §. Utrique tamen, n. 5. & 6.
Inst. de empt. & vend. & cum aliis adnotavimus
suprà, lib. 2. c. 19. n. 5. Inter alias exceptiones, qui-
bus præfata regula restringitur, præcipua censetur
collatio Ecclesiastici Beneficii, per quam acce-
ptans jus in re, ac proprietatem statim quærit, non
expectata possessione. Card. Tusch. lit. C, concl.
433. n. 4. Molin. disp. 2. n. 8. Lessius n. 16. Garcia
de Benefic. part. 4. cap. 2. n. 1. Vivian. in praxi ju-
rispatron. lib. 13. cap. 2. n. 10. Gonzal. ad reg. 8.
Cancellar. gloss. 15. §. 1. n. 15. Barbosa collectan.
cap. Si tibi absenti, num. 4. de præbend. in 6. & alii
apud me d. cap. 19. num. 20. Hinc ante adeptam
possessionem beneficium poterit permutari. Man-
tic. de tacit. & ambig. convent. lib. 25. tit. 9. n. 9.
Beneficiarius suos fructus facit, & ad penum
Divini Officii tenetur. Lessius sup. cap. 34. n. 167.
Navar. de Oration. cap. 7. num. 27. & 28. Garcia
sup. part. 2. cap. 1. à num. 92.

Ad Num. 2.

- 2 Ut autem illud jus proprietatis compararetur,
acceptatione opus est. Tusch. n. 14. Flamin. de
resignat. benefic. lib. 10. quest. 8. à num. 5. Barbosa
n. 3. Molina & Vivian. ubi sup. Sanch. de matrim.
lib. 3. disp. 36. num. 4. D. Frass. de Reg. patronat.
Indiar. cap. 24. n. 1. Garcia d. cap. 2. n. 1. & cap. 3.
n. 15. ubi quod ante acceptationem solum com-
petit jus ad rem. Tondut. quest. Benefic. part. 2.
cap. 4. §. 6. num. 54. Ricc. in Cur. Archiep. Neap.
part. 2. decis. 41. n. 2. In praxi tamen observatur,
quod provisu actualem possessionem Beneficii
apprehendat, ita ut dubium sit num ante possessio-
nem liceat administrare: quod ex loci consuetu-
dine definitur. Vivian. n. 4. & 14. vers. Sed praxis.
3 Nonnunquam absque acceptatione collationis
jus in beneficio quæritur, cum scilicet poscenti
certum Beneficium sine pensione, aliove grava-
mine conceditur. D. Frass. cum aliis di. cap. 24.
num. 16. sufficit enim præcedens assensus precibus
explicitus, qui persistere præsumitur, nisi de mu-
tatione voluntatis constiterit, juxta præmissa sup.
cap. proximo, n. 10.

Ibi: Addit præterea Summus Pontifex.

- 4 Prælati, qui Beneficium contulit, aut ejus
successor, nequeunt innovare, nec retractare colla-
tionem, aut alteri beneficium idem conferre, nisi
provisu renunciet, aut tempus ad acceptandum
præfinitum præterierit, si terminus assignetur.
Menoch. num. 9. 10. Sanch. ubi proximè, Barbosa
sup. num. 8. Garcia d. part. 4. cap. 3. n. 41. Gonzal.
sup. gloss. 26. num. 14. Flamin. de resignat. Benefic.
lib. 10. q. 8. n. 9. Cald. Pereyra de potest. eligendi,
cap. 6. num. 14. Guttier. Canoniar. lib. 2. cap. 11.
n. 80. Lessius d. lib. 2. cap. 34. num. 51. Menoch.
de arbitrar. casu 185. num. 47. Et secunda colla-
tio, nisi prima sit extincta renunciatione, obitu
provisi, vel termini lapsu, nulla profus habetur,
etsi longè digniori fiat. Guttier. loco cit.

Ibi: Quod speciali quadam ratione.

- 5 De qua Sanch. Lessius, Menochius & alii ex
prælaudatis; nam etsi collatio Beneficii donatio
sæpe nuncupetur, D. Frass. ex aliis cap. 11. n. 11.
verè qui confert, minimè donat: tum quia jure
tenetur ad collationem ratione officii, & quod eo
cogente conceditur, non donatur, l. donari 29.
de donat. tum quod Episcopus per collationem
nihil de bonis propriis detrahit, sed solum assignat,
electa persona, cui redditus, & proprietates Bene-
ficii cedere debeant, titulum, & jus per collatio-
nem tribuit juxta canonicas sanctiones, atque
ut dispensatorem se gerit, non ut dominum. Ad
rem est egregius textus in l. Unum ex familia 69.
§. 1. ff. de legat. 2. ibi: Non enim facultas accessi-
ria electionis, propria liberalitatis beneficium est.
Quid enim est quod de suo videtur reliquisse, qui
quod relinquit omnino reddere debuit? Unde licet
donans ante acceptationem liberè valeat liberali-
tatis actum revocare, ex quo nullum jus quæritur
donatario; non tamen sic Prælati Beneficii colla-
tionem, qua jus ad illud ex legis dispositione
provisu acquirit. Hucusque præmissa de collatio-
ne pariter procedunt in institutione, electione
confirmata, & aliis titulis, quibus beneficia Eccle-
siastica quærentur, de quibus Vivian. d. cap. 2.
n. 10. cum seqq. Lessius d. cap. 34. à n. 11. & alii,
quos refert Garcia part. 4. cap. 1. n. 1.
D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Licet beneficium conferre sub conditione, si
vacat, etsi conferens, & provisu vacationem
ignorent: quæ collatio statim evanescit, aut viri-
bus subsistit, si verè vacet beneficium. Garcia cum
pluribus de Benefic. part. 8. cap. 2. num. 4. Vivian.
in praxi jurispatron. lib. 8. cap. 6. num. 25. Barbosa
collect. cap. in Electionibus, num. 8. de election. in 6.
Zerola in praxi Episcop. verb. Beneficia; vers. Se-
cundum dubium, Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss.
15. §. 1. num. 23. Tusch. lit. E, conclus. 82. num. 6.
Villalob. Arar. comm. opinion. lit. C, n. 151. Azor.
Inst. moral. p. 2. lib. 6. cap. 26. vers. Tertio quæritur.
Imò subsistit collatio, eâ non expressâ conditio-
ne, de Beneficio quod an vacet, tam conferens,
quàm is cui confertur, nescit, modò tunc Bene-
ficium vacaverit. Tusch. lit. E, concl. 82. num. 7.
Gonzal. cum aliis sup. in præm. §. 5. num. 107.
Alioqui si non vacet, nullius erit momenti, quia
omnis collatio, etsi à Pontifice fiat beneficium non
vacantis, est irrita. Tusch. lit. C, concl. 429. Azor.
vers. Vacans. Quod est verum ita ut nec promitti
possit, cap. 2. de concess. præbend. Azor. ubi proximi-
mè, Garcia part. 10. cap. 1. num. 1. Pontifici tamen
ex plenitudine potestatis licet beneficia conferre,
cum vacaverint, cap. Proposuit 4. de concess. præ-
bend. ubi Barbosa cum pluribus n. 3. Garcia n. 3.
Azor. loc. cit. D. Frass. de Reg. patronat. Indiar.
cap. 31. num. 56. videndus à n. 47. Consule Gom.
ad reg. de verimili, q. 1.

Non solum præfata conditio, Si vacat, sed &
aliæ similes, quæ tacite insunt, & ad præsens,
vel præteritum tempus referuntur, collationem
non vitiant (etsi hæc sub conditione fieri non
possit, Azor. d. vers. Secundò quæritur, Tusch. lit.
C. concl. 428. num. 9. Garcia part. 8. cap. 2. num. 1.)
ut tenent Tusch. n. 6. Azor. vers. Tertio quæritur,
Garcia cum aliis num. 4. Idem erit de conditione
de futuro, si tacite insit. Azor. vers. Hæc enim con-
ditiones: quod limitat Garcia n. 12. Conditio ete-
nim, quæ ex natura actus à jure subintelligitur,
licet exprimat, illum non reddit conditiona-
lem, l. Cum ad præsens 37. de reb. credit. l. Condi-
tiones extrinsecus 98. de conditionibus, & demon-
strationibus.

In electionibus tamen adhuc conditiones, quæ
tacite insunt, Si vacat, si exprimentur, nulli-
tatem inducere, ex cap. 2. de elect. in 6. cum D.
Covar. sustinent Tusch. lit. E, concl. 82. num. 1.
Barbosa collect. d. cap. 2. n. 10. Villalob. ubi sup.
Dissentiunt Vivian. d. cap. 6. n. 26. Emman. Rodrig.
question. Regular. tom. 2. quest. 51. art. 3. Garcia
cum aliis num. 5. cum seqq. omninò consulendus.

Ibi: Ipse verò Romanus Pontifex.

De potestate Pontificis quoad Ecclesiastica
Beneficia agitur in cap. 2. de præbend. in 6. Clem. 1.
ut lit. pend. cap. Cuncta per mundum 17. quest. 3.
Et licet plures eum Beneficiorum dominum di-
xerint, quos refert D. Frass. sup. cap. 23. n. 27.
verius tamen est, eotum dominium penes Christum
Dominum specialiter residere, ut sustinet
idem cum non paucis n. 33. Pontificem verò plenif-
simam obtinere administrandi facultatem, sicut
plurimi docent apud ipsum D. Frassum latè agentem

ex num. 29. Unde liberè de Beneficiis valet dispo-
nere adversus Canonicas constitutiones, modò
juri divino, aut naturali non deroget. Azor. d.
cap. 26. in princip. Unde obiter infertur quod Pon-
tiffex poterit collationem non acceptatam, ad li-
bitum revocare, non refragante prohibitione di-
cti capitis *Si tibi absenti, de præbend. in 6.* Post
acceptationem verò secunda collatio non subsistet
Beneficii non vacantis. Tusch. lit. C, conclus. 429.
num. 2. 4. & 6. D. Frass. sup. cap. 31. num. 47. Ve-
rùm si Pontifex vellet, posset ex certa scientia abs-
que aliqua causa Beneficium etiam possidenti ad-
imere ex plenitudine potestatis, & collatio alteri
facta subsistet, licet hoc licet non fiat. Azor. d.
part. 2. lib. 4. cap. 20. cap. 20. vers. *Vigesimum quartum*,
Azeved. in l. 2. num. 10. tit. 14. lib. 4. *Recopilat.*
Gonzal. ad reg. 8. *Cancellar. præm. §. 1. num. 36.*
Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de jur. quæsto non*
rollend. conclus. 1. à num. 9. Gom. ad reg. de non
rollend. jur. quæsto, q. 1. vers. Putarem.

10 Ex traditis constat, liberum esse Pontifici con-
ferre beneficia sub qualibet conditione, etiam de
futuro, modo, ad tempus, alternativè, aut co-
pulative, quanquam inferioribus Prælati prohibe-
atur, cap. *Pastoralis 42. 7. q. 1. cap. Veniens 5.*
de fil. presb. Azor. lib. 6. cap. 26. in princ. Vivian.
sup. num. 28. Garcia part. 8. cap. 2. in fin. Barbosa
collect. cap. 2. n. 8. de præb. in 6.

Ad Num. 3.

11 Beneficium vacat per obitum illius, cujus est
proprium (ita ut licet defunctus Beneficiarius
vitæ restitueretur, nullum jus ad illud haberet,
Barbosa de potest. Episc. part. 3. alleg. 57. num. 199.
Gonzal. gloss. 15. num. 6. Medicis tract. mors omni-
solvo. num. 146. Guazzin. de defens. reor. defens. 39.
cap. 1. num. 14. D. Frass. de Reg. patron. Indiar.
cap. 23. num. 4.) cap. *Susceptum 6. de rescript.*
in 6. cap. Præsentis 34. de præbend. eod. lib. Lotter.
de re Beneficiar. lib. 1. quæst. 8. num. 19. Barbosa
num. 198. Garcia part. 11. cap. 2. num. 1. D. Frass.
cum non paucis num. 1. Quod verum est, quan-
vis Beneficiarius post acceptationem, nondum
suscepta possessione decedat, quia jam jus in re,
& proprietatem quæsierat, ut prænotavimus.
Garcia part. 4. cap. 2. num. 14. Carol. de Tapia
decis. 18. n. 8. D. Frass. cum aliis n. 2.

12 Sed si ante acceptationem obeat provifus, per
illius mortem non dicitur vacare beneficium,
quoniam nunquam obtinuit jus in illo, sed ad
ipsum, sicut prædixi num. 2. quod non sufficit
ut per mortem inducatur vacatio. Garcia part. 5.
cap. 1. num. 549. Barbosa collect. cap. *Si tibi ab-*
senti, num. 7. de præbend. in 6. Gonzal. gloss. 15.
§. 2. num. 1. 2. & 6. ubi alii. Ex prælibatis igitur
planè deducitur, quod D. Covarruv. hic doc-
uit; nam si Pontifex beneficium reservatum, ut
quia in Curia vacavit, conferat, ita distinguere
oportet: aut provifus acceptavit, vel non. Priore
casu expirat reservatio, & collatio ad Ordinarium
devolvitur, nec opus est, quod defunctus cape-
ret possessionem. Posteriore iterum idem Ponti-
fex reservationis virtute conferet, cum per mor-
tem provifus non induceretur nova vacatio, sed
antiqua cum qualitate reservationis persistit, ac si
collatio nulla præcessisset. Sic post alios observat
Gonzal. d. n. 6. Tondut. qq. Beneficial. p. 2. cap. 3.
§. 2. n. 45. Gratian. discept. cap. 278. n. 28.

Ad Num. 4.

Beneficii Ecclesiastici collatio potest per procu-
ratorem acceptari ad id speciale mandatam habentem
; non tamen desideratur individuale ad tale
Beneficium, sat enim est si constituatur procura-
tor generaliter ad Beneficiorum acceptationem.
Azor. Institut. Moral. part. 2. lib. 7. cap. 23. in
fin. Flamin. de resignat. Benefic. lib. 10. quæst. 8.
num. 34. Villalob. *commun. opin. tom. 1. lib. 4. tit. 24.*
num. 15. Barbosa collect. cap. Si tibi absenti, n. 11.
de præbend. in 6. ubi alii, Rebuff. in praxi benefic.
lib. 3. tit. de proc. ad resignat. constit. num. 10. & 11.
Garcia de benefic. part. 1. cap. 6. num. 48. ubi quod
potest ex mandato ad acceptanda Beneficia, etiam
curata, & dignitates admittere Rebuff. sup. n. 12.
Nec sufficit mandatam cum libera, Barbosa clau-
sula 35. n. 41. ubi alii.

Ibi: Idem equidem obtinet.

Ad resignationem Beneficii speciale desideratur
mandatum. Flamin. lib. 9. cap. 7. num. 9. Rebuff.
num. 10. Barbosa tract. de claus. claus. 35. num. 39.
Cardoso in Praxi judic. verbo Procurator, num. 40.
Tusch. lit. M, concl. 52. num. 40. Quem procura-
torem minor absque curatoris autoritate valet
constituere Vivian. in Praxi jurispatron. lib. 13.
cap. 10. num. 47. Regulariter in beneficialibus, ut
præsentatione, renunciatione, & aliis, manda-
tum generale non sufficit. Tusch. num. 39. Barbosa
collect. d. cap. *Si tibi, num. 13. Gratian. disceptat.*
cap. 66. num. 35. In judicio tamen super re spi-
rituali procuratorem cum generali mandato au-
diendum opinatur Mandosius ad Lap. allegat. 70.
verbo Beneficialis, quem refert Gratian. num. 36.
ubi quod in praxi Romæ servatur.

Ibi: Illud profectò hac in questione.

Laius constitui potest procurator ad acceptan-
da Ecclesiastica Beneficia. Tusch. lit. A, concl. 69.
num. 3. Azor. ubi proximè, Flamin. d. lib. 9. q. 13.
num. 19. Rebuff. sup. num. 17. Barbosa collectan.
cap. 1. num. 3. de procurat. in 6. & regulariter Lai-
cus in spiritualibus procurator admittitur, d. cap. 1.
de procurator. Vivian. in Praxi jurispatron. lib. 11.
cap. 1. num. 1.

Ibi: Nam et si Beneficium conferri.

Collatio Beneficii si fiat excommunicato, non
tenet, cap. *Postulasti 7. de Cleric. excommunic.*
ministrant. ubi plenissimè plurimis laudatis, Bar-
bosa in collect. quod verum est adhuc si quis mi-
nore innodetur excommunicatione. Gonzal. ad
reg. 8. Cancell. gloss. 58. num. 25. ubi alii. Sed si
ille, cui jure Beneficium confertur, deinde in ex-
communicationem incidit, collationem valebit
acceptare. Tusch. sup. num. 1. Gonzal. num. 26.
Lessius de justit. & jure, lib. 2. cap. 34. num. 118.
Azor. lib. 6. cap. 7. vers. Secunda opinio, Garcia de
Benefic. part. 7. cap. 13. num. 35. Flamin. de resign.
Benefic. lib. 10. q. 8. num. 39. Ricciul. de jure person.
extra grem. Eccles. existent. lib. 4. cap. 10. ex n. 1.
Barbosa cum pluribus collectan. cap. Postulasti,
num. 21. de cleric. excomm. ministr. Collatio autem
facta excommunicato per absolutionem non con-
valescit. Tondut. qq. Beneficial. part. 2. cap. 5. §. 3.
num. 2.

num. 2. D. Covar. in cap. *Alma mater, n. 2. versic.*
Septimò idem respondendum, de sentent. excommun.
in 6. & alii apud Barbosam n. 10.

Ibi: At idem esse in excommunicato.

17 Communem sententiam Præses noster sic intel-
ligit, ut acceptatio subsistet, jus tamen non ac-
quirat in beneficio excommunicatus, donec ab-
solvatur, quia incapax censetur acquirendi rem
spiritualem. Cui assentitur Lessius sup. doctissimus
P. Suar. de censur. disp. 24. sect. 2. num. 15. quod
quidem verius videtur: attamen sustinendo com-
munem, quam probabilem, ac praxi receptam
profiteretur Lessius, responderet Garcia num. 41. ad
objectionem, quod per acceptationem nullum
jus quærit excommunicatus, sed per collationem
tempore habili factam sub conditione sine qua
non, si acceptaverit; & hoc, præstito consensu
per provifum etiam excommunicatum.

Ibi: Proximè dictis accedit.

18 Laicus procurator admittitur ad resignationem
Ecclesiastici Beneficii cum speciali mandato. Azor.
lib. 7. cap. 20. vers. *Tertiò quæritur.* Rebuff. in praxi
Benefic. tit. de procur. ad resign. constit. num. 10.
Flamin. lib. 9. q. 3. num. 12. Barbosa collect. Clem.
unic. num. 9. de renunciat. Bonacofa commun. opin.
lib. 1. tit. 10. num. 14. Vivian. sup. lib. 11. cap. 1.
num. 1. Regularis quoque ad acceptandum, vel
resignandum Beneficia idoneus censetur procura-
tor, ut Azor. ac Rebuffus observant.

Ad Num. 5.

19 Si quis absque speciali mandato, aut nullo,
pro absente Beneficium acceptet, sequuta provi-
si ratihabitio retrotrahetur, ita ut jus in Benefi-
cio illi à die acceptationis acquiratur. Azor. p. 2.
cap. 23. in fin. Rebuff. sup. num. 14. nam regulari-
ter, nisi tertio læsio inferatur, retrotrahitur ad
tempus actus, qui ratificatur, atque mandato æqui-
paratur, quod fingitur ab initio intervenisse, de
quo latè Card. Tusch. lit. R, conclus. 20. & 21.
Barbosa collect. cap. *Ratihabitioem; de reg. jur. in 6.*
& alii plures, quos ipse refert axiom. 197. n. 17:
quæ locum obtinent etiam in illis actibus, qui-
bus speciale desideratur mandatam. Tusch. dicta
concl. 20. num. 5. Flamin. de resignat. benefic. lib. 10.
q. 8. num. 38. Barbosa in d. collect. num. 13. & in
cap. fin. n. 3. de jure jur. in 6. Trentacing. variar.
lib. 2. tit. de procur. resol. 9. n. 2.

Ibi: Cum Prælati Beneficium absenti.

20 Solet in collatione Beneficiorum tempus præ-
finiri, ut infra illud provifus acceptare teneatur,
quo transactò, licebit Episcopo conferre alteri,
quod aliàs agere non posset ante voluntatis decla-
rationem, juxta caput *Si tibi absenti, de præbend.*
in 6. de quo sup. num. 4. Inde quæritur, si Præ-
latus conferat absenti Beneficium cum clausula,
ut intra duos menses acceptet, & quidam absque
sufficiente mandato statim acceptet absenti no-
mine, utrum hic post bimestre valeat acceptatio-
nem tertii habere ratam? Negativa sententia sua-
detur ex eo quod ratificatio fieri debet intra ter-
minum præscriptum actui, qui ratificatur, l. Bo-
norum 24. ff. rem rat. haber. Anton. Gom. in l. 49.

Tauri, num. 83. Salgad. de Reg. protect. p. 2. cap. 2.
num. 67. Villalob. *Arar. commun. opin. lit. R, n. 2.*
Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. n. 89.
Barbosa collectan. cap. *Quam sit, num. 11. de elect.*
in 6. & cum jam præterierit terminus à Prælato
concessus, cessat facultas ratificandi, & ita sen-
tire videtur D. Covar. quem pro hac parte lau-
davit Barbosa n. 12.

Attamen nostri Præfulis mente sedulò perpen-
sà, oppositum est tenendum, quia cum doceat,
post diem à Prælato statutam acceptationi, pro-
vifum acceptantem acquirere Beneficium, nisi al-
teri sit jam collatum, inficiari nequibit, quin &
valeat acceptationem nomine suo factam ratam
habere; toties enim ratihabitio subsistet, quoties
actus, qui ratus habetur, geri possit. Salgad. de
revent. Bullar. part. 2. cap. 17. num. 52. vers. *Et*
quod ratificatio; Fachin. controvers. lib. 8. cap. 61.
vers. Fundamentum est. Trentacing. variar. lib. 2.
tit. de procurat. resol. 9. num. 6. Igitur qui accepta-
re potest, ratificare non prohibetur, ut locus re-
trotractioni sit.

Non refragatur præmissum pro adversa parte
fundamentum, aliud enim est assignari terminum
à jure, vel ab homine, ut post illum jus alicui
competens excludatur, ut in appellatioue, confir-
matione canonicæ electionis, petitione bono-
rum possessionis, ac similibus; & aliud tempus
adjicere, ut celerius actus expediatur, vel ob alium
finem absque exclusione juris alterius. Priore casu
verum est post lapsum diei definiti expirare facul-
tatem ratificandi, quia jam actus ratificandus geri
non potest, nec tempus prorogatur per eum, qui
mandato legitimo caret. Unde cui agere princi-
paliter non licet, nec ratificare licebit.

Posteriore casu, cum scilicet Prælati certam
præfinit diem ad acceptandum, non intendit ex-
cludere provifum, sed ad eum acceptandum ci-
tius astringit, ac præterea facultatem sibi parat,
elapso termino, conferendi alteri idem benefi-
cium, sicut jam prædixi: & dum collator suo jure
non utitur, primò provifus sicut acceptare, ita
& ratificare acceptationem potest; sed qui repu-
diavit, potest pœnitere, re integra, & acceptare:
Barbosa in d. cap. *Si tibi absenti, n. 16.*

Ad Num. 6.

In Beneficiis qui prior est titulo, potior est
jure, nec possessio attenditur ad prælationem,
prout adnotavi sup. lib. 2. cap. 19. num. 20. Sed si
de prioritare tituli non constet, melior est con-
ditio possidentis, etsi hic ab Ordinario, & al-
ter à Pontifice impetraverit, cap. *Si à Sede 31.*
de præbend. in 6. ubi Barbosa collect. num. 1. & 4.
qui plures congerit.

Ibi: Quod si habens collationem.

De Beneficiario administrante ante captam pos-
sionem, vide quæ præmissimus sup. num. 2. in
fin. In his Indiarum provinciis stipendia, quæ ex
regio patrimonio percipiunt Beneficiarii curam
animarum habentes, non aliter exsolvantur nisi
de capta possessione constiterit, ut cavetur regio
rescripto apud D. Frass. de Reg. patronat. Indiar.
cap. 87. num. 3.

Ibi: *Etiā habentes canonicum titulum.*

26 Is qui jus in Beneficio legitime obtinuit, sub pœnia illius amittendi prohibetur propria auctoritate, ac vi actualem capere possessionem. *Lesius de just. & jure, lib. 2. cap. 34. num. 187. vers. Decimoquarto, Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 15. num. 58. Farinac. in praxi, q. 175. n. 64. Pontan. de spol. lib. 1. cap. 9. à num. 91. Garcia part. 11. cap. 10. §. 3. à princ. & alii apud Barbof. collect. cap. Eum qui, num. 3. de præbend. in 6. Ut autem præfata incuratur pœnia, debet violentia intervenire in eum qui est in possessione, nec sat erit propria auctoritate ingredi possessionem, ut tenet Rebuff. de pacif. possess. n. 286. quem refert, ac sequitur Garcia num. 212. qui num. 215. docet, habentem jus ad beneficium, ut habet præsentatus, electus, illud amittere si capiat possessionem, aut se ingerat administrationi, quanquam vim non adhibeat. Pœnam dicti capitis *Eum qui*, non incurrit occupans violenter aliquod prædium beneficii, in quo jus habet. Barbofa cum aliis *ibi*, num. 4.*

Ibi: *Est tamen necessaria.*

27 Ei qui Beneficio Ecclesiastico violenter spoliatur, competit interdictum *Unde vi*. Rebuff. in *Praxi Benefic. tit. de rescript. ad Benefic. vac. n. 9.* quod verum habet post captam possessionem, alioquin etsi titulum obtinuerit Beneficiarius, & administret, eo remedio uti non valebit, ut docet D. Covar. *hic*; non enim in Beneficiis per actus administrationis acquiritur possessio, sed opus est superioris auctoritate. Rebuff. *ubi proxime, lib. 1. cap. 19. de requis. in lit. collat. num. 22. Barbofa ubi nuper, num. 3. in fin. Hoc autem interdictum non datur, nisi civiliter, aut naturaliter possidentis, l. 1. §. Hoc interdictum, & §. Dejicitur, de vi & vi arm. Pichard. in §. Recuperanda num. 6. Inst. de interd. Donell. lib. 1. cap. 31. Anton. Gom. in l. 45. Tauri, n. 181.*

Verf. *Secunda igitur.*

28 Quæstionis est, an qui obtinuit Beneficii canonicum titulum, possit propria auctoritate apprehendere possessionem, ut videre est apud Garciam *part. 4. cap. 2. ex num. 4.* qui pro utraque sententia laudatis pluribus, affirmantem tueretur Negantem amplectitur cum D. Covar & aliis Barbofa *collect. d. cap. Eum qui, num. 6.* ubi testatur quod solent literæ expediri exequutoriales, ut provisus per exequutorem in Beneficii possessionem inducatur. Contestatur Vivian. in *Praxi jurispatron. lib. 13. cap. 2. num. 14. vers. Sed praxis, & num. 5.* tradit formam possessionis capiendæ.

Ad Num. 7.

29 Pro enodatione præcedentis controversiæ sequentes casus D. Covar. distinxit. Primus, cum Prælatas conferens beneficium, habensque facultatem immittendi in actualem possessionem, præstat investituram provisio per pileum, vel signum aliud, & tunc censetur concessa facultas propria auctoritate ingrediendi possessionem, modò vacua sit. Rebuff. *sup. lib. 1. cap. 23. de miss. in possess. num. 6. Barbofa collect. cap. Auctoritate, num. 3.*

de *Instit.* ubi alii. Imò controvertitur an per investituram possessio transferatur, ut ait Tiraquel. *tract. mors omni. solv. declar. 1. num. 5.* quod huic sententiæ adstriplatur, cui subscribitur necessarid omnes absolute tenentes, licere provisio possessionem propria capere auctoritate, quos refert, ac sequitur Ga. c. d. cap. 2. num. 6. Nihilominus in praxi receptum non habetur, teste Rebuffo *ubi proxime*, & adeo verum est, ut licet in exequutorialibus tribuatur facultas capiendi propria auctoritate possessionem: stylus tamen Rotæ se habet in contrarium. Ludov. Gom. *reg. de triennali possess. q. 27. vers. Sic etiam & quinto.*

Verf. *Secundus casus proponitur.*

Qui legitimo titulo nixus possessionem vacuam propria auctoritate occupat, non afficitur pœnâ capitis *Eum qui 18. de præbend. in 6.* nec privatur jure quod obtinet in Beneficio. Rebuff. *d. cap. 23. num. 3. um seqq. Garcia de Benefic. part. 11. cap. 10. §. 3. num. 212. Farin. in Praxi, quest. 175. n. 67.* Pro qua resolutione stant laudati per Garciam *d. n. 6. & adde tradita sup. n. 26.*

Ibi: *Auctoritate Glossæ in l. ult.*

De hac glossæ opinione in *l. ult. C. Unde vi*, videndus Farinac. *num. 48. & 49. Menoch. de recuper. remed. 13. à num. 28.* non quidem fancionis illius pœnâ coërcetur, si illic se dominum docuerit rei, cujus vacuam possessionem auctoritate propria apprehendit.

Verf. *His præterea suffragatur.*

Qui rem sibi legatam propria auctoritate apprehendit, jus quod in illa habet, amittit, *l. Non est dubium 5. C. de legat. quod restringitur cum hæres adhuc ipsius res possessionem nactus non fuerat. Anton. Gom. variar. lib. 1. cap. ult. n. 10. Argel. de legit. contrad. q. 10. n. 74. Menoch. de recuper. remed. 5. num. 31. Azeved. in l. 3. num. 36. tit. 13. lib. 4. Recop. Farinac. d. q. 175. num. 339.* ubi plures, & apud Castill. *de usufruct. cap. 6. num. 19.* ipse tamen cum D. Covar. sentit, pœnam legis de juris rigore locum habere etiam ante aditam hæreditatem, quibus accedit Azeved. *n. 34.* Sed in his tempus terere non oportet, cum hujus constitutionis & similibus severitas in defuetudinem abierit, ut præter Præsidem nostrum observat Castill. *num. 23. Azeved. in l. 1. num. 183. tit. 4. lib. 5. Recop.* tamen per istam recopilationis legem, correptam non esse quoad legatarii Imperialem legem *Non est dubium*, adnotant Azeved. *ibi*, Castill. *num. 24. Padilla in l. Eam quam, n. 115. C. de fideicom. De præfatis constitutionibus, & de lege Si quis in tantam, C. unde vi, fuse disse- rit Farinac. d. q. 175. à princ.*

Quavis legatarius non subjiciatur pœnæ dictæ legis *Non est dubium*, secundum præmissa, competit tamen hæredi interdictum *Quorum bonorum*, ut illi res ablata de hæreditate restituarur, ut observant omnes proxime laudati: quod limitant aliqui ubi falcidix locus non est. Peregrin. *de fideicommiss. art. 47. num. 6. Argel. sup. quest. 7. num. 74. Hippol. Rimin. in princip. Institut. de donat.*

Verf.

Verf. *Oportet tamen prius.*

33 Violenter ingredi possessionem Beneficii dicitur, quoad pœnam capitis *Eum qui, de præbend. in 6.* qui renuente, ac contradicente possessore, eam apprehendit, tamen si spoliatus ad resistendum non processerit. Farinac. *dicta quest. 175. num. 64.*

Verf. *Quod si quis lit.*

34 Qui obtentâ sententiâ super Beneficio, litteras impetrat exequutoriales adversus possidentem, non prohibetur earum virtute possessionem propria capere auctoritate, nisi possessor renitatur, quem expellere per se victori non licebit, etiamsi præfata facultas in exequutorialibus concedatur, ut fieri solet Guttier. *Canonicar. lib. 1. cap. 4. n. 28. Farinac. d. q. 175. num. 67. & alii plures de praxi ista agentes apud Garciam de Benefic. part. 6. cap. 5.*

Verf. *Illud prætermittendum.*

35 Intrusus est ille, qui absque justo, & legitimo titulo Beneficium Ecclesiasticum occupat, quod pluribus modis contingit, de quibus Rebuff. in *Praxi Beneficior. ad regul. de subrogand. colligant. gloss. 4. num. 4. cum seqq. Garcia part. 11. cap. 10. num. 223. Barbofa collect. cap. Cum jam dudum, num. 2. de præbend. Vivian. Prax. jurispatronat. lib. 13. cap. 8. num. 109. Tondut. qq. Beneficial. part. 1. cap. 17. à num. 8. & part. 2. cap. 1. §. 9. n. 34. Azor. Instit. moral. part. 2. lib. 7. cap. ult. versic. Decimo quaritur, apud quos videas quibus pœnis afficiatur intrusus. Mascard. *de probat. concl. 937.**

Ibi: *Constat præterea conclusio.*

36 Cum quis, licet falsò, credit se jus in Beneficio legitime obtinuisse, ab intrusionis excessu propter bonam fidem excusatur, tamen si violenter possessionem adeptus: sed si sciat se titulo carere, intrusus, & violentus possessor habebitur.

Ibi: *Imò nec erit intrusus.*

37 Quæritur an intrusus censeatur qui retinet Beneficium post patratum crimen dignum pœnâ privationis? De quo Glossa in *cap. Cum super, de caus. possess. & propriet. Azor. ubi proxime, Rebuff. d. gloss. 4. n. 13. & 14.* ubi distinguit inter delicta, quæ ipso jure privationis pœnam important, ac cætera, ubi sententiâ opus est.

Verf. *Tertius casus ex præcedentibus.*

38 Disquiritur, num qui jus in Beneficio obtinuit, si propria auctoritate possessionem vacantem ingrediatur, aliquam pœnam arbitrio judicis mereatur? Et nullam illi irrogandam esse, sentiunt plerique, qui tenent fas esse habenti canonicum titulum capere per se actualem possessionem, in qua nullus reperitur. Eos congescit Garc. *part. 4. cap. 2. num. 6.* sed quæstionis resolutionem inferius cum D. Covar. subjiciam.

Ibi: *Ad Archidiaconi officium pertinere.*

De jure munus est proprium Archidiaconi in possessione constituere provisus ab Episcopo de Beneficiis; sed id de consuetudine non servatur, sed ipse, qui confert Prælatas, mittit in possessionem. Consulas Flamin. *de resignat. Beneficior. lib. 10. q. 6. num. 32. Barbofa collect. cap. Ad hac, num. 6. de offi. Archidiacon. & de jur. Eccles. lib. 1. cap. 24. num. 32. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 15. cap. 20. num. 6. Rebuff. in Praxi Beneficior. lib. 1. cap. 19. num. 25. Azor. sup. part. 2. lib. 3. cap. 14. vers. Deinde in cap. Valer. Reginald. Prax. fori pœnit. lib. 30. tract. 1. cap. 3. num. 49. Hodie qui valeant mittere in beneficii possessionem, tradit Rebuff. *d. lib. 1. cap. 23. n. 11. cum seqq.**

Ad Num. 8.

Qui canonica fretus institutione vacuam Beneficii possessionem amplectitur propria auctoritate (licet à jure suo non cadat, sicut prædicitur *n. 30.*) poterit aliqua levi pœnâ ad Superioris arbitrium coërceri. Actus tamen irritus non erit, imò legitimæ possessionis effectus operabitur. Hanc D. Covar. resolutionem quoad posteriorem partem probant Garc. *part. 4. cap. 2. num. 6. in fin. Farinac. d. q. 175. num. 67.* Sed priorem rejiciunt sentientes cum communi, nullum excessum pœnâ dignum per hujusmodi possessionis ingressum admitti, quoties nemo in possessione reperitur. Verum quidquid de jure sit, in praxi nostri Præsidis sententiam arbitror sustinendam; etenim cum jam usu receptum habeatur, ut nullus absque Prælati mandato se ingerat possessioni adhuc vacuæ, ut refert Vivian. *Prax. jurispatr. lib. 13. cap. 2. n. 5. & 14. vers. Sed praxis*, ita ut prædo qui aliter adipiscitur, possit nuncupari, Rebuff. *sup. num. 2.* qui spreta auctoritate conferentis, propria seipsum in possessionem immittit, adversus consuetudinem operatur: quapropter non immeritò audacia, ac styli transgressio aliquomodo puniri poterit Quod si possessio vacua non sit, tamen si possessor non contradicat, vitiosus censebitur ingressus, & arbitrio judicis ingrediens est plectendus. Rebuff. *n. 3. Garcia p. 11. cap. 10. n. 212.*

Ad Num. 9.

Postquam Beneficium acceptione quæsitum est, procurator ex mandato generali valet illius apprehendere possessionem, ut D. Covar. videtur. Verum quod speciale desideretur, observant Vivian. *d. cap. 2. num. 3. Ricc. Prax. Archiepisc. Neap. decis. 189. num. 194. Barbofa collect. cap. Si tibi absenti, num. 14. de præbend. in 6. Flamin. de resignat. Beneficior. lib. 10. quest. 6. num. 13.* nec sufficit generale cum libera. Barbofa *claus. 35. num. 28.* sed necesse non est singulare ad capiendam certi beneficii possessionem. Barbofa *d. n. 14.* Hæc posterior opinio roboratur ex eo, quod in beneficialibus indistinctè mandatum speciale requiratur. Tusch. *lit. M. concl. 52. n. 39. Barbofa in d. cap. Si tibi, n. 13. Gratian. discept. cap. 66. n. 35.*

Ad Num 10.

Per investituram, quæ fieri solet per annuli, aut pilei impositionem, possessio Beneficii non acquiritur

adquiritur proviso. Barbosa collect. cap. Per tuas, in fin. de donat. & in cap. Auctoritate, num. 3. de instit. ubi alii, Rebuff. d. cap. 23. num. 6. Alias in profanis disputatur, an investitura transferat possessionem: de qua quaestione consulendi quos refert Tiraq. tract. mors omni. solv. declar. 1. num. 5. Ubi autem collatio non præcessit, Prælatus habens potestatem investituræ Beneficium conferre censetur, ut D. Covar. docet, quod investito acquiritur; nam ex quo se investiri patitur, acceptandi voluntatem patefacit, cum hæc non minus factis, quam verbis declaratur, l. Pro hærede 20. de acquir. hæredit. l. Sicut 8. §. Non videtur, quib. mod. pign. vel hypoth. solv.

Ibi: Imò et si is qui habet.

43 Simili modo per nudam possessionem Beneficii proprietates quæri potest, veluti si is cuius est conferre, in possessionem inducat actualem, nulla institutione præmissa; quia cum possessionis traditio supponat titulum, hunc censetur tacite præbere, qui tradidit illam; qui enim vult consequens, vult & antecedens quod necessarîo præcedere debet, l. Illud 76. de acquir. hæredit. cum aliis apud Barbof. axiom. 54. num. 1. ubi plures: ac concessio consequenti, antecedens necessarium intelligitur concessum, l. Ad legatum 62. de procurat. §. Idemque juris, Instit. qui, & ex quib. caus. manum. non lic. Farinac. fragm. lit. E, num. 229. Everard. loc. à concessione consequentis ad concess. anteced. ex num. 1.

Verf. Sed si Prælatus.

44 Beneficii possessio acquiritur per annuli traditionem, vel signum aliud in conspectu ipsius Beneficii, si eam exequatur qui potestatem habet mittendi in possessionem. Tusch. ubi proximè, Molin. de just. & jur. disp. 13. à num. 3. Lessius eod. tract. lib. 2. cap. 3. num. 47. Anton. Gom. in l. 45. Tauri, num. 45. cum seqq. Cujac. ad lib. 1. definitionum Papiniani in l. Clavibus, de contr. empt. Petr. Gregor. Synagm. lib. 20. cap. 10. n. 9. Villalob. Arar. commun. opin. lit. P, à num. 139. quæ sanè possessio vera est, & suos producit effectus ac si naturaliter per apprehensionem fuisset quaesita. Barbosa cum pluribus collect. cap. Contingit, num. 2. de dolo & contum. & adnotavi sup. lib. 2. cap. 19. n. 6.

Ad Num. 11.

45 Per actus quosdam fictos, ita dictos quia rei apprehensio non intervenit, possessionem transferri, & acquiri posse, jure constitutum est, de quibus Tusch. ubi proximè, Molin. de just. & jur. disp. 13. à num. 3. Lessius eod. tract. lib. 2. cap. 3. num. 47. Anton. Gom. in l. 45. Tauri, num. 45. cum seqq. Cujac. ad lib. 1. definitionum Papiniani in l. Clavibus, de contr. empt. Petr. Gregor. Synagm. lib. 20. cap. 10. n. 9. Villalob. Arar. commun. opin. lit. P, à num. 139. quæ sanè possessio vera est, & suos producit effectus ac si naturaliter per apprehensionem fuisset quaesita. Barbosa cum pluribus collect. cap. Contingit, num. 2. de dolo & contum. & adnotavi sup. lib. 2. cap. 19. n. 6.

46 Inter cæteros actus fictos clavium traditio numeratur, veluti si quis merces in taberna, aut vinum in horreo habens, ea alienaverit, clavibus tabernæ, vel horrei traditis, possessio rerum ibi depositarum in recipientem transfertur, l. 7. tit. 30. p. 3. ubi Gregor. Lop. Anton. Gom. n. 60.

Cujac. sup. & iterum in ead. l. Clavibus, sub tit. de contr. empt. Anton. Fab. in ration. ibidem, & omnes alii pronuper laudati. Sic non solum possessio, sed etiam dominium acquiritur, l. Quæ ratione 9. §. Item si quis, de acquir. ver. domin. §. Interdum, Instit. de rer. divis. ubi Pichard. Cujac. in d. l. Clavibus, Mascard. de probat. conclus. 1184. num. 8. Molin. num. 6. clavium namque traditione apud Romanos translatio dominii, & acquisitio significabatur, unde ubi uxor primùm ducebatur in domum viri, claves accipiebat, quia domina familiæ, & bonorum focia quoad usum constituebatur, eademque claves restituebat cum per divortium separabatur. Cujac. ubi proximè, O suald. lib. 13. cap. 21. Petr. Gregor. lib. 9. cap. 15. n. 13. & 14.

Verf. Caterum Tiraquellus.

Est quaestio, an clavium traditio fieri debeat 47 præsentis re, quæ alienatur, ut transferatur possessio? Et in specie dictæ legis Clavibus, communis sententia habet, rei præsentiam desiderari, quod apertè probat Papinianus ibi, Si claves apud horrea tradita sint: & Regia constitutio in d. l. 7. in hæc verba, Estando y delante. Et ita observant quotquot nuper laudavi, quanquam cum Tiraquello dissentiant aliqui, ut videre licet apud Mascard. concl. 298. num. 7. Tusch. ubi sup. Greg. Lop. in d. l. 7. In qua controversia D. Covar. duplicem casum distinguit: aut enim venduntur, seu donantur res que in horreo reconduntur; & tunc traditio clavium fieri debet, ubi agentes horreum proximum ac præ oculis habeant: aut alienatur ipsum horreum, seu domus, cujus claves traduntur; & licet longè ab illis traditio fiat, transferetur possessio. Quam distinctionem amplectuntur Rebuff. ad leg. Gall. in præfat. tract. de mater. possessor. num. 64. verf. Item advertendum est, Mascard. de probat. conclus. 1184. num. 18. & 19. Assentiuntur Anton. Gom. sup. num. 60. verf. Item adde, in solut. ad sec. argum. Gregor. Lop. in d. l. 7. & in l. 66. gloss. 2. tit. 18. part. 3. Ratio discriminis redditur, nam claves sunt pars horrei, ac ejus instrumentum, per quarum apprehensionem ubique factam horreum ipsum apprehensum censetur: sed claves nullam connexionem cum mercibus in horreo depositis habent, nec pars illarum censerentur: ideo traditio exequenda prope horreum, ut per aspectum acquiratur possessio, & saltem continens pro contento oculis agentium percipiatur. Vide Mascard. n. 8. & 18.

Verf. Qua ratione dum nostrates.

Ecclesiastici Beneficii possessio etiam per solam 48 inspectionem pinnaculi Ecclesiæ tradi potest. Gregor. Lop. in l. 7. tit. 30. part. 3. Cujac. ad lib. 1. definitionum Papin. in l. Clavibus, de contr. empt. Rebuff. in præxi benefie. lib. 1. cap. 23. num. 34. regulariter namque per actum fictum inspectionis rei acquiritur possessio, l. 1. §. Si jussim, l. Quod meo 18. §. Si venditorem, de acquirend. possess. Molin. dicta disputat. 13. num. 3. Anton. Gomez in lege 45. Tauri, num. 45. Cujac. in l. Clavibus, de contr. empt. Lessius, & alii, quos refero sup. n. 45.

Ad Num. 12.

49 Est alius actus fictus, quo acquiritur possessio, traditio scilicet instrumenti, seu tituli, l. 1. C. de donat. l. 8. tit. 30. part. 3. Molin. sup. num. 4. Anton. Gom. num. 57. Gregor. Lop. in d. l. 8. Mathienz. in l. 1. gloss. 6. num. 2. tit. 6. lib. 5. Recop. Azeved. ibidem, num. 36. Mascard. concl. 1185. num. 1. & reliqui recens sup. num. 45. Quæritur hic, quod instrumentum tradere opus sit, an vetus, quod erat titulus vendentis, vel donantis; aut recens, quo Ipsa præsens venditio, sive donatio continetur? Quoad jus commune attinet, vera est, ac recepta sententia, quod traditio novæ scripturæ non prodest ad transferendam possessionem, ut videre licet apud omnes proximè laudatos. Non tamen dubito, quin si re præsentem hoc instrumentum traderetur, acquireret possessionem donatarius, seu emptor per aspectum, traditioque instrumenti deserviret in signum possessionis translata: secus si res non existeret præsens.

50 De jure nostro regio anceps versatur inter nostratos controversia; nam in l. 8. tit. 30. p. 3. apertissimis verbis decisum apparet quod per traditionem scripturæ de novo confectæ, qua præsens venditio, aut donatio continetur, possessio transeat in accipientem titulum. En constitutionis regie contextum: Dando algun ome à otro heredamiento, ó otra cosa qualquier, apoderandole de las cartas porque la el ovo, ó faciendo otra de nuevo, dando ge la gana la possession, maguer non le apoderare de la cosa dada corporalmente. Quam legem, ut ait noster Præses, alii ex nostratibus sic interpretari student, ut juris communis correctionem repellant, de quo Molin. Anton. Gom. Mathienz. & Azeved. ubi proximè. Verùm ingenuè profiteor verba legis violentiam pati ex interpretatione, quam doctissimi Interpretes excogitarunt: quare verius videtur, quod jure Partitarum inductum sit, ut traditione recentis tituli possessio apud nos acquiratur, prout sentit Greg. Lop. in d. l. 8. gloss. 2. Molin. sup. n. 4. Ant. Gom. d. n. 57. Cald. Pereyra de empt. & vend. cap. 21. n. 24. Mathienz. d. gloss. 6. n. 5. Villalob. Arar. commun. opin. lit. P, n. 150. Azeved. in d. l. 1. Recop. n. 36. ubi tenuit possessionem de jure Regio minimè transferri, nisi coram rebellione instrumentum tradatur: quod dubium videtur, nam lex 1. tit. 6. lib. 5. Recop. ex qua id Azevedus deduxit, agit de irreducibilitate meliorationis, non de possessione transferenda, ut D. Covar. animadvertit hic.

51 Oportet observare, quod ut transferatur possessio ex traditione instrumenti, opus non est, quod fiat re, quæ alienatur, præsentem. Cujac. ad lib. 1. definitionum Papiniani, in l. Clavibus, ad fin. de contr. empt. Anton. Gom. in l. 45. Tauri, num. 58. Hermosilla in l. 3. gloss. 1. num. 41. tit. 4. part. 5. Mascard. sup. conclus. 1184. n. 24. ubi alii. Vide prænotata n. 49. in fin.

Verf. Acquiritur item possessio.

52 Si propter bellum, pestem, aliudve impedimentum tutò accedere non liceat ad Ecclesiam Beneficii, nec ad locum, ex quo prospici possit, in remoto, ac extra conspectum possessionem tradi permittitur per signum aliquod, juxta prænotata num. 44. nam ubi accessus non est tutus, possessio jure confertur, etiam si res possit. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

denda sic remota existat, ut oculis percipi non possit, sicuti probant jura à D. Covarruv. exhibita, atque observant Anton. Gom. sup. num. 54. Tiraquell. de jur. constitut. part. 3. limitat. 17. num. 10. Villalob. Arar. commun. opin. lit. P, num. 147. Molin. d. disp. 13. n. 2.

Ad Num. 13.

53 Capta possessione per ingressum in Ecclesiam, seu domum Presbyteri, omnium quæ ad Beneficium spectant, possessor constituitur immixtus, ac si singula apprehendisset. Rebuff. in Præxi Benefic. lib. 1. cap. 23. num. 33. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 34. num. 109. Vivian. in Præxi jurispatron. lib. 13. cap. 2. num. 8. Tondut. quaestionum Beneficialium part. 1. cap. 111. num. 14. Idem evenit si per clavium Ecclesiæ traditionem capiatur possessio. Menoch. de retinend. remed. 3. num. 584. Mascard. de probat. conclus. 1184. n. 17.

Ibi: Non tamen sufficit accipere.

54 Si Beneficiarius caperet possessionem unius prædii, aut agri, etiam animo possidendi cætera Beneficii bona, id non consequetur, sed opus erit, quod unamquamque rem sigillatim apprehendat. Gonzal. ubi proximè, cum aliis: quod similiter contingit in hærede, & aliis, qui titulo universalis ad possidendum adveniunt; nam una re hæreditaria apprehensa, non acquirit reliquarum possessionem. Menoch. de adipiscend. remed. 4. num. 799. & de retinend. remed. 2. num. 282. Anton. Gom. in l. 45. Tauri, num. 39. verf. Tertiò intelligo, videndus ex num. 37. ubi fusè disserit, quando apprehensione unius rei aliarum possessio acquiratur. Ex quo observandum, quod apprehensa aliqua re ex hæreditariis, quæritur quasi possessio juris universalis hæredi non rerum singularum, l. Restituta, ff. ad Trebellian. Similiter in Beneficiario contingit, cui competent remedia retinendæ, ac recuperandæ, si spoliatur Beneficio; non tamen si bona, quæ non apprehendit, usurpentur ab alio, atque ita accipienda videntur quæ Antonius Gomezius tradit interpretatus dictam legem Restituta, ubi proximè. Nec mirum est, ut qui universitatem possidet, res sub illa contentas non possidere intelligatur, l. Qui universas 30. de acquirend. possess. l. Eum qui 23. de usucap. cum consonantibus adductis per Glossam in d. l. Qui universas, verb. Non videtur.

S U M M A R I U M.

- 1 Evictionis definitio, & quid sit evincere.
- 2 Evicta re, ad quæ venditor emptori teneatur.
- 3 Ampliatur ad alios contractus, & negotia ex quibus datur evictio, & de illis remissivè.
- 4 Quibus casibus quavis res sit evicta, nulla emptori in venditorem competit actio, remissivè.
- 5 Qui sciens rem alienam emit, sequuta evictione nec pretium repetere à venditore poterit: quod limitatur, cum expressim convenit, ut de evictione venditor teneatur.
- 6 Utrum si pretium veritatur in utilitatem venditoris,

- toris, vel domini evincens, emptor qui sciens rem alienam emit, pretium recuperet post evictionem.
- 7 Pretium quod emptor non repetit, quia sciens rem alienam emit, cui adquiratur.
- 8 Objicitur, ac explanatur lex finalis, §. fin. Cod. commun. de legat. traditurque differentia ratio inter ementem sciens rem alienam, ac fideicommissio subjectam.
- 9 Qui in re subjecta restitutioni, quam sciens emit, melioramenta fecit, quas expensas ab evincente repetere valeat.
- 10 Evictionis actio denegatur emptori, si ita expressim convenerit, ne scilicet venditor, re evicta, teneatur: & an liceat emptori pretium recuperare? & n. 11. 12. 13. & 14.
- 15 Emptor qui in iudicio superavit evincere intendentem rem quam emit, expensas litis à venditore repetet, si actor victus justam habuit causam litigandi.
- 16 Emptor qui non denunciat litem motam venditori nec pretium repetet superatus.
- 17 Ampliatur, eisi probetur venditorem litem non ignorasse.
- 18 Emptore convento, an sufficiat denunciare litem venditori absque monitione, ut causa defendenda ut auctor accedat?
- 19 Utrum necesse sit venditori libellus actoris ut ostendatur?
- 20 Limitatur conclusio tradita in minore emente, qui etsi non denunciaret litem, agit de evictione, si aliunde venditor iudicii notitiam habuit.
- 21 Eodem privilegio gaudet Ecclesia.
- 22 Quid in Fisco. In omnibus limitatur, si venditor existat pariter privilegiatus, ibid.
- 23 Ecclesia, & Fiscus an utantur jure minoris, ut debitores suos sine interpellatione in mora constituent?
- 24 De interpretatione capitis Potuit, de locat. qui egerint, remissive.
- 25 Utrum ubi dies, ac poena adjicitur obligationi, mora purgatio locum habere possit, remissive.
- 26 Qui juramento promisit emptorem defendere in iudicio super re vendita, ad id tenetur undecunque litem motam cognoverit, nec erit opus denunciatione.
- 27 Aliud juris erit, si solum jurejurando contractum venditor confirmet.
- 28 Si omissa denunciatione, emptor probaverit emptori jus in re evicta nullum fuisse, de evictione agere non prohibetur.
- 29 Quoties venditor se obligat ad evictionem, quomodocumque illa contigerit, absque denunciatione conveniri potest, si alias controversia notitiam comparavit.
- 30 Quando re evicta per laudum arbitratorum, emptori de evictione agere liceat, & n. 31.
- 32 Ubi venditor causam super re vendita agitari prorsus ignorat, conveniri non poterit de evictione, etiamsi se astrinxerit ad illam qualitercumque contingentem.
- 33 Quando denuntiatio sit facienda, ut emptor de evictione agere valeat, & num. 34.
- 35 Quid jure nostro regio constitutum.
- 36 Emptori ob contumaciam damnato nulla evictionis competit actio.
- 37 Emptor ut agere valeat de evictione à sententia tenetur appellare, nisi venditor praesens existat.

- 38 Utrum semper emptor ad appellandum teneatur, & num. 39.
- 40 Ubi emptor, ac venditor adsunt cum sententia profertur, ille ad appellandum non astringitur, nisi pro suo interesse, quando inique iudex pronunciaverit.
- 41 Emptor cogitur prosequi quam interposuit appellationem, ut agens de evictione audiatur.
- 42 Emptor damnatus propter iniquitatem, aut ignorantiam iudicis, nullam in venditorem habet actionem.
- 43 Fisco, aut Republica vendente, qui Magistratus constituunt, emptori actio evictionis competit, si iudex dolo, vel imperitia iniquam tulcrit sententiam.
- 44 Venditor de evictione tenetur quoties ex actis iusta apparet sententia, sive instrumenta defensionis subtrahat, sive non.
- 45 Si iudex in odium venditoris injuste pronunciet, an emptori evictionis competat actio.
- 46 Ampliatur conclusio tradita n. 42. ut procedat, quanquam emptor omni studio, ac conatu litem egerit.
- 47 De evictione qui fusè edisserunt, recensentur.

CAPUT XVII.

EVICTIONE est rei emptæ, vel alia causâ iustâ quæsitæ per iudicis sententiam, alio revocante, amissio. Quam definitionem ex Azone post alios probat Guzm. de evictionib. quest. 1. num. 4. Hermosilla in l. 32. gloss. 1. num. 11. tit. 5. part. 5. ubi & aliarum meminit. Evincere nihil est aliud, nisi iudicio vincere, & auferre, atque abducere, sive extorquere. Cujac. in lib. 9. Pauli ad Edictum, in l. Atqui natura 19. §. Cum me absente, ff. de negot. gest. Guzman. num. 13. ubi huius tractatus præludia tradidit.

Evicta re vendita, emptori competit actio, qua nedum pretium, sed & damna, expensas, omneque interesse à venditore, aut ejus hærede persequitur, l. 32. l. 36. tit. 5. part. 5. Gregor. Lop. in d. l. 32. gloss. 6. & 7. Molin. de justit. & jure, tract. 2. disputat. 380. num. 1. Anton. Gom. variarum lib. 2. cap. 2. num. 47. Cujac. in paratitulis ad titulum Cod. de evictio. Guzman. sup. quest. 13. num. 45. & 76. Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 25. cap. 22. num. 9. Larrea Granatensi decis. 74. ex num. 14. Leotard. de usur. quest. 68. num. 20. Amat. variar. resol. 77. num. 29. Marecot. variar. lib. 2. cap. 79. ex num. 5.

Hæc similiter locum obtinent in permutatione, aliisque contractibus, ac negotiis, ex quibus evictio datur: eos recensent Guzman. q. 23. cum multis seqq. Hermos. in d. l. 32. gloss. 1. a num. 56. Anton. Gom. num. 33. Molin. num. 2. & 3. Cald. Pereyra de emptio. cap. 32. ex n. 2.

Ibi: Frequentissime tamen hæc regula.

Casus, in quibus, re ablata, emptori nulla datur actio in venditorem, habes apud Molin. ex num. 17. Guzman. a quest. 39. ad 51. Hermos. in l. 36. gloss. 1. cum seqq. tit. 5. part. 5. Pereyra à n. 30. Anton. Gom. n. 39. & 40. Tusch. lit. E, conclus. 353. & exprimit dicta lex 36. Partitar.

Ad

Ad Num. 1.

- 5 A regula præmissa excipitur cum quis emit rem, quam scit non fore vendentis, quæ si evincatur, nec pretium numeratum repeti poterit, l. 19. tit. 5. part. 5. ubi Gregor. Lop. gloss. 3. Molin. disput. 380. num. 22. Fachin. controvers. lib. 2. cap. 40. in princip. Guttier. Practicar. lib. 3. quest. 8. num. 17. Guzm. quest. 46. num. 2. Ceval. commun. contra commun. quest. 798. num. 4. Pereyra num. 105. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 25. cap. 22. num. 10. & plurimi, quos congerunt Guzman. num. 1. Hermosill. in dicta l. 19. Partit. gloss. 3. num. 1. Barbosa collectan. cap. fin. num. 3. de empt. & vendit. & sic docet D. Covar. infra, num. 2. vers. Ad eam questionem. Hanc resolutionem restringunt communiter Interpretes, ne procedat si convenerit, ut venditor de evictione teneatur, tuncque emptor repetet, re advocata, pretium, non verò expensas, aut interesse. Molina, Guttier. Fachin. ubi proximè, Gregor. Lop. in d. l. 19. gloss. 4. Guzm. num. 23. Anton. Gom. d. cap. 2. num. 42. & alii apud Hermosill. in d. l. 19. gloss. 4. num. 1. qua lege regia probatur expressim hæc limitatio.

6 Aliam subjicit Anton. Gom. ubi nuper, cum scilicet pretium in utilitatem venditoris verum constiterit: verum à mente omnium Scribentium dissentit, quem impugnat Cald. Pereyra de empt. & vendit. cap. 31. num. 110. Unde quibusdam est visum, eò loci apud Antonium Gomezium fuisse per errorem venditoris, pro domini, scriptum. Hermosill. in d. l. 19. gloss. 3. num. 5. Ayllon in addit. ad Gomez in d. cap. 2. num. 43. in fin. & sic sentit Azeved. in lege 6. num. 17. tit. 2. lib. 1. Recopilat. Etenim si pretium in utilitatem evincens impensum probaretur, emptor pretium recuperabit, ut præter Azevedum adnotant Cald. Pereyra ubi proximè, Guttier. sup. num. 20. Hermos. d. num. 5. ac probatur ex l. Emptor 65. de rei vendicat.

- 7 Hoc autem pretium cum emptor amittit, venditor lucratur, si ignoret rem, quam distraxit, alienam fore. Molin. sup. num. 22. Gregor. Lop. in dicta l. 19. gloss. 3. Sed si cognoverit suam non esse, fiscus pecuniam inique quaesitam extorquebit, ut probat Hermosill. in dicta l. 19. gloss. 3. ex num. 12. In Lusitania ex lege redimendis captivis adjudicatur. Molin. ubi proximè, Pereyra d. cap. 31. num. 11. Ut autem evictionis, auxilium denegetur, scientia rei alienæ probari debet, cum ignorantia præsumatur. Castill. controversiarum lib. 4. capite 42. numer. 94.

Ibi: Cui ad stipulatur primò textus.

- 8 Objicitur communi sententiæ supra præmissæ, num. 5. perdifficilis decisio legis finalis, §. fin. C. commun. de legat. qua cavetur, ut qui sciens emit rem legatam, aut fideicommissio subjectam, si hæc sit evicta, pretium à venditore valeat repetere. Cui communiter respondetur, id specialiter constitutum in emptione rei obnoxia restitutioni, & aliud esse in re prorsus aliena. Sed specialitatis rationem reddit nemo, ut advertit Guzman. d. quest. 46. num. 4. vers. Ut autem eam tueare. Nihilominus aliquod discrimen inter eos casus constitui potest, qui enim D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

rem emit alienam, apertè mala fide operatur, cum venditor non sit dominus, nec alienandi facultatem habeat; ac emptor dolum committit, dum invito domino retinet alienum, & delinquit, ut cum Rebuffo tenet Hermosilla ubi proximè, num. 16. vers. Nec obstat; ideo amissione pretii justè coercetur. At qui sciens emit rem restituendam alii ex legato aut fideicommissio, ab hærede seu gravato causam habet, qui interim domini censentur, donec petatur, vel acceptetur: neque emptor retinet alienum invito domino, nec injustè possidet, quando legatarius, seu fideicommissarius non perit, sicut justè possideret hæres, aut gravatus. Cumque ille in mala fide nequaquam per emptorem constituitur, dignus poena non est, imò credendum, sic inter contrahentes convenisse, ut adveniente restitutionis casu, rem emptor traderet poscenti, ac venditor pretium redderet; actus enim in dubio licitè fieri præsumitur, l. Merito 51. pro socio.

Ibi: Ea verò constitutio.

Qui in re, quam emit, obnoxia restitutioni 9 melioramenta fecit, quanquam expensas à venditore repetere nequeat, ut in d. §. fin. expressè statuitur, eas tamen à legatario, sive fideicommissario exigere non prohibetur. Sic cum Antistite nostro Imperialem constitutionem intelligunt Molin. d. disp. 380. n. 22. Guttier. Practic. lib. 3. quest. 8. n. 19. Mieres de majorat. p. 4. q. 32. num. 4. Hermosilla d. gloss. 3. num. 11. At Trentacing. variar. lib. 3. tit. de emptio. resol. 13. num. 13. id declarat, ut solum procedat quoad expensas necessarias, quod & D. Covar. insinuat hic, dum ait: Secundum distinctionem, qua in impensis factis à mala fidei possessore, vel in re subjecta restitutioni, traditur. Videtur tamen ex præmissis numero proximo, repetitio utilium expensarum non deneganda ei, qui malæ fidei possessor non est, ac ea ratione, qua pretium à venditore, hujusmodi sumptus à fideicommissario recuperare poterit, ne hic cum aliena locupletetur jactura, quod æquitas, naturalisque ratio non patitur, l. Nam noc 14. de condit. indeb. cum aliis apud Barbof. axiom. 139. n. 1. Erit tamen observanda æquitas legis In fundo 39. de rei vendic. atque inspiciendum, an emptor immodicas utiles faciat expensas, ut rei persequutionem fideicommissario impediat; tunc enim animi pravitata detecta, ut malæ fidei possessor judicabitur quoad impensarum repetitionem.

Ad Num. 2.

Secundus casus, ubi evictionis nomine venditor non convenitur, est si ita inter contrahentes actum sit. Sed questionis est, num emptor saltem ad pretium habeat actionem? Quæ ita communi Interpretum placito absolvi solet? nam si pactum adjiciatur simpliciter, ac indefinite, ne venditor de evictione teneatur, si rem evinci contingat, emptor pretiam exigere ab eo poterit. Sin verò specialiter convenerit, ut re evicta ex aliqua certa causa, venditor nihil evictionis nomine præster, velati si dicatur, Si Seio agente, subsequatur evictio: aut, Si servus venditus libertatis causâ ab emptoris potestate liberetur; tunc iste nec ad pretium agens audietur, si ex causa expressa res sit evicta;

ex alia tamen etiam ad expensas, atque interesse manebit venditor obligatus. Quoad priorem pacificandi formam omnes emptori, evicta re, pretii repetitionem concedunt. Molin. *disp.* 380. num. 18. Anton. Gom. *variar. lib.* 2. cap. 2. n. 39. col. 8. *vers.* Primus quando expresse conventum est, Fontanella de *paet. nuptial. part.* 2. *claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 14. num. 93. Trentacinq. *variar. lib.* 3. *tit.* de *emption. resol.* 4. num. 17. *vers.* In primo casu, Caballin. de *eviction.* §. 5. num. 25. Guzman *eod. tract.* 9. 2. num. 73. Fachin. *controvers.* lib. 2. cap. 40. *vers.* Major controversia, Pereyra d. cap. 31. num. 112. & plures alii apud Hermosill. in l. 32. *gloss.* 6. num. 2. *tit.* 5. *part.* 5. Sed limitat Trentacinquius ex Bartolo, si expressim convenerit, ut nec ad restituendum pretium venditor astringatur: cui jungendi Theaur. *forens. quest.* 77. num. 6. lib. 1. Mantic. *decis.* 109. num. 1. & 2. Fontanella *sup.* num. 94. Guzm. num. 78. Hermosill. cum aliis num. 7. & n. 9. declarat procedere cum venditor scientiam rei alienæ non habet, al oqui si sciens certioram non fecerit emptorem, pacto non obstante propter dolum, etiam præter pretium expensas, ac interesse actione ex empto præstare compelletur, de quo Molina *ubi proximè*, Fontanell. num. 96. & alii, quos refert Hermosilla, necnon Anton. Fab. in *ration. l. Teneatur.* 6. §. ult. de *act. empt.* & in l. Ex empto, §. Qui autem, *eodem tit.* ubi probat non subsistere pactum, quod re evicta, venditor pretium retineat; nam est contra bonam fidem contractus.

Ibi: Ego non diffueor.

11 Quoad posteriorem formam conventionis, quod scilicet non obligetur venditor si res per tertium juridicè emptori auferatur, dissensus est non levis circa pretii restitutionem, cum ex causa speciali expressa contingit evictio. Communis vult, ut venditor conveniri non possit. Molina, Mantica, Trentacinq. & alii ex jam laudatis, & quos congerit Hermos. d. *gloss.* 6. num. 12. quam sententiam non admittit Molina, si venditor rei alienæ scientiam habuisse probetur: nec Odofred. in l. Qui libertatis, de *eviction.* nisi exprimat singulariter causa, & titulus, quo res evinci potest: atque ita satis non est dicere, Si evincatur res ex donatione; sed explicandum à quo sit facta evictio, ut refert Trentacinq. d. n. 17. *vers.* Tertio declaratur, in fin.

12 Verùm à communi D.Covar. absolutè recedit, probans venditorem ad pretii restitutionem compellendum: cui accedunt Caballin. de *eviction.* §. 5. num. 26. Morla *Empor. Jur.* tit. 9. in princip. num. 37. de *contr. emption.* Sesse *decis.* 14. num. 3. Rubeus in l. Non solum, §. Morte, num. 444. de *novi oper. nunciat.* Pereyra d. cap. 31. num. 17. Surd. *conf.* 36. n. 6. & 22. Guzman. *sup.* 9. 43. à n. 11. Hermosill. d. num. 12. *vers.* Pro contraria. Hanc opinionem tutam, ac æquissimam arbitror, quia non caret dolo qui non aperit ementi suspicionem specificè, propter quam se ex certa aliqua causa teneri de evictione recusat; nam si securus foret, ut quid unius potius, quàm cæterarum mentionem faceret? Et ita sentit Odofredus pronuper memoratus, dum requirit specificam causæ expressionem.

13 Juxta quam Odofredi declarationem communis opinio sustineri deberet, veluti si quis rem,

quam suam credebat, vendiderit cum pacto, ne ex certa causa, & titulo specialiter expresso, re evicta teneretur; quia ex illa suspicabitur, quod si super proprietate moveri ab aliquo possit, cui si emptor plenè instructus consentiret, nec pretium, re amissa in iudicio recuperabit; nec enim ipse deceptus, nec venditor dolosus dici poterit: atque ita sentire videtur Molin. d. *dispur.* 380. num. 18. ubi communem limitat in vendente scienter rem alienam: nec contrariam D. Covar. probat, licet hujus loci meminerit.

Vers. Tertia item non probatur.

Consentiunt Molina *ubi proximè*, & quot 14 quot recensui supra, num. 11. at in specie, de qua numero præcedenti, ratio ut retineat venditor justè pretium, non deficit, quia nulla ignorantia in emptore considerari potest, qui periculum imminentiis iudicii sciens suscepit, seque dubio futuræ litis eventui subjecit, quod fortè cum pretii diminutione compensavit. Et quemadmodum emptor certioratus de vitio, aut morbo servi, quanvis illum ex ea causa amiserit, nullam in venditorem actionem habet, neque redhibitoria juvatur, ut pretium repetat, l. 66. *tit.* 5. *part.* 5. l. 1. §. 1. l. Quaritur 14. §. Si venditor, de *adilit. edict.* Hermosill. cum aliis in d. l. 66. *gloss.* 1. num. 1. similiter si præmonitus de qualitate, ac periculo rei venditæ convenit ne venditor ex ea causa evictionis nomine teneretur, prorsus actione carebit ad pretium, nec est venditori aliquid imputandum, qui palam & bona fide operatus sibi præcavit; sed emptori, qui in se periculum suscepit futuræ evictionis.

Ibi: Et tamen tenebitur evictionis actione.

Quoties convenit, ne venditor teneatur, re 15 per iudicem advocata ex certa causa, si ex alia sublequatur evictio, & pretium & expensas cum omni interesse præstabit, quod obiter præmisimus *sup.* num. 10. vide ibi laudatos: nec dubitari potest, quin in cæteris causis contractus maneat sub dispositione juris communis; imò venditor tacitè se ad evictionem omnium aliarum causarum astringit, dum excipit aliquam, cum exceptio firmet regulam in contrarium, l. *Quæsitum* 12. §. Idem Pomponius domo, el 2. de *fund. instruct.* l. Nam quod liquida 4. §. fin. de *penn. legat.* Barbosa cum pluribus *axiom.* 85. num. 4. ac dixi *sup.* lib. 1. cap. 6. num. 23. Sed etsi res evicta non sit, quia emptor evincentem in iudicio superavit litis expensas à venditore persequetur, quod regulariter observatur. Anton. Gom. *variar. lib.* 2. cap. 2. num. 47. Barbosa *collect.* cap. fin. num. 20. de *empt. & vendit.* Fachin. *controvers.* lib. 2. cap. 39. Caballin. de *eviction.* §. 3. num. 146. Guzm. *eodem tract.* *quest.* 13. num. 1. licet num. 9. dubitet. Cevall. *quest.* 321. & alii apud Hermosill. in l. 32. *gloss.* 6. num. 27. qui etiam contra sentientes refert, & in affirmativa residet non immeritò, quandoquidem venditor ex natura contractus emptorem defendere suis impensis tenetur, quod non procedet si justa litigandi causa ablit in evincere tentante.

Vers.

Vers. Ad eam questionem, à qua.

Ad hanc questionem, ejusque resolutionem spectant prænotata *sup.* à n. 5.

Vers. Deducitur tandem ex Gregoriana.

16 Tertius casus, quo emptor re, quam emit, evicta nullum in venditorem regressum habet, notatur cum litem motam suo authori non denunciavit, ut causam tueretur ille, propter quam omissionem nec pretium repetere licet, l. *Emptor* 8. l. *Empti actione* 21. C. de *eviction.* l. Si ab emptore 49. l. Si ideo 55. ff. *eod.* l. 32. *tit.* 5. p. 5. ubi Gregor. Lop. *gloss.* 4. Molin. de *just. & jur. disp.* 380. num. 9. Castill. *controvers.* lib. 4. cap. 42. num. 95. Guzman. de *eviction. quest.* 39. num. 2. Fachin. *controvers.* lib. 2. cap. 35. in princip. Capic. *decis.* 106. num. 2. Petr. Greg. *Syntagm. lib.* 25. cap. 22. num. 10. omissis pluribus, quos cumulat Barbosa *collect.* d. cap. ult. num. 7. Hermosill. in d. l. 32. *Partit. gloss.* 3. n. 1. Castill. *ubi proximè.*

Ad Num. 3.

17 Denuntiatione prætermissa, venditor evictionis nomine conveniri non poterit, etiam si litem super re vendita agitari cognoverit. Tusch. *lit. E, concl.* 353. num. 1. Fachin. *sup. vers.* Quod attinet ad tertium, Trentacinq. *variar. lib.* 3. *tit.* de *emption. resol.* 4. n. 15. in fin. Caballin. *sup.* §. 3. n. 4. & 5. Cancr. *variar. part.* 1. cap. 13. num. 63. *vers.* Quæ denunciatio, Fontanella de *paet. nuptial. lib.* 3. *claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 14. num. 71. Guttier. de *jurament. confirmator.* cap. 61. num. 3. & 4. & alii apud Hermos. d. *gloss.* 3. num. 2. ubi latissimè de denuntiatione. Vtrum ob non factam denuntiationem emptor pretium etiam amittat, discutit Trentacinq. num. 17.

Vers. Secundo non sufficit.

18 Denuntiationem faciens emptor debet protestari, ac requirere venditorem ut causæ excitatæ defensor assistat, alioqui de evictione si egerit, non audietur, l. 32. *tit.* 5. *part.* 5. ibi: Si el comprador dixere à aquel, que ge la vendió, que le venga à defender en juicio. Molin. *ubi proximè*, Guzman. *quest.* 4. n. 28. ubi alii, Fachin. d. cap. 35. Guttier. *sup.* n. 5. ad fin. Barbosa *collect.* *Clem. Causam.* num. 12. de *election.* Verùm res est controversa, ut videre licet apud Guzman. de *eviction. quest.* 4. num. 21. cum *seqq.* & verius est, saltem quoad praxim, denuntiationem absque requisitione sufficere, ut emptor de evictione valeat agere; cum enim ad hoc certior fiat venditor, ut rem tueatur, tacitè inest requisitio, cujus ommissio nocere non debet, cum expressio nihil operetur, l. 3. C. de *fidejussorib.* cum aliis apud me lib. 1. cap. 2. num. 42. Barbosa *axiom.* 89. num. 15. Sic resolvunt D. Covar. *infra. vers.* proximo, Gregor. Lop. in d. l. 32. *versus finem*, *gloss.* 4. Ant. Gom. d. cap. 2. n. 39. *vers.* Adde quod requiritur, Quæ facta *question. jur.* cap. 10. num. 4. Hermosill. *dict.* *gloss.* 3. & 4. num. 64. in fin. Barbosa in l. *Venditor*, num. 19. de *judic.* ubi alii.

Vers. Tertio adhuc non sufficit.

19 Ut denunciatio profit emptori ad agendum de evictione, opus est quod venditori intimetur libellus adversarii cum citatione. Fachin. d. cap. 35. *vers.* Quoad secundum. Guttier. *sup.* num. 6. & 7. Tusch. *lit. E, concl.* 353. num. 9. Gamma *decis.* 79. num. 1. Caballin. *sup.* n. 33. Trentacinq. d. *resol.* 4. num. 3. & alii quos dat Hermos. d. l. 32. *gloss.* 4. num. 65. Veruntamen eam communem sententiam in praxi non servari, & sufficere quod iudicis autoritate venditor de lite moneatur, post Baldum observant Molina & Ant. Gom. *ubi proximè*, Petr. Barbosa num. 79. Cevall. *com. contra comm. quest.* 385. in fin. Hermos. num. 66. Scaccia de *judic. lib.* 1. cap. 30. num. 7. Denuntiationem expensis emptoris interim faciendam, donec causâ peragatur, tenet Theaur. *decis.* 218. n. 3. Hermos. *ubi nuper.*

Ad Num. 4.

Regula tradita num. 17. limitatur communiter 20 in minore emente, qui etsi non denunciavit venditori, si hic aliàs scientiam litis obtineat, agere poterit de evictione. Molin. *disp.* 380. n. 13. *vers.* quando emptor est. Greg. Lop. in l. 32. *gloss.* 4. ad fin. *tit.* 5. p. 5. Mascard. de *probat. concl.* 614. num. 17. Barbosa *collect.* cap. fin. n. 12. de *emption.* Hermosill. in d. l. 32. *gloss.* 4. num. 87. Guzman. de *eviction. quest.* 5. n. 20. Gratian. *disceptat. cap.* 175. num. 33. Fachin. d. lib. 2. cap. 38. *vers.* Fundamentum est, & alii plures apud eos. Quod non procedit adversus minorem, aliumve similiter privilegiatum venditorem, ex vulgari juris regula, & l. *Vtrum* 11. §. Item *quaritur*, de *minorib.* l. Sed & milites 10. de *excusat. tutor. cap.* *Auditis* 3. de *integr. restit.* Barbosa cum plurimis *axiom.* 190. num. 1.

Vtrum eodem privilegio gaudeat emens Ecclesia 21, D. Covar. in controversiam revocat, de qua Fachin. d. cap. 38. Guzman. *sup.* num. 21. cum *seqq.* Caballin. de *eviction.* §. 3. ex num. 102. Ea rejecta, asseverandum est, Ecclesiæ, ac piæ causæ competere evictionis actionem in venditorem litis motæ consciam, etsi venditori non denunciaverit: quod cum nostro Præfule sustinent Molina, D. Lopez, Barbosa, Gratian. *ubi proximè*, Guzman. n. 29. *vers.* Standum tamen, Trentacinq. *variar. lib.* 3. *tit.* de *emption. resol.* 4. num. 14. *vers.* Tu ne discedas, Cald. Pereyra de *emption. cap.* 31. n. 69. Hermosill. *sup.* num. 88. quæ conclusio ut præcedens limitari debet.

Idem privilegium fisco tribuunt non pauci, ut 22 Peregrin. de *jur. fisc.* lib. 6. *tit.* 4. num. 39. Barbosa d. num. 12. Alfar. de *offic. fiscal.* *gloss.* 34. num. 70. Gratian. d. cap. 175. n. 33. Mascard. d. *concl.* 615. num. 17. licet contrarium sustineat Caballin. de *eviction.* §. 3. num. 106. & 107. Sed communis ut in superioribus erit restringenda.

Ibi: Sed contrariam sententiam.

13 Ideo minor, prætermissa nuntiatione, auditor de evictione agens, quoniam debitorem suum absque interpellatione in mora constituit, ut observant laudati num. 20. eademque ratione Ecclesiæ tale privilegium conceditur, sicut videre licet apud recensitos num. 21. Sed quæstionis est, utrum Ecclesiæ

S 3

Ecclesiæ

Ecclesie debitor non interpellatus pœnam incurrat, de qua disputat D. Covar. & ad eam consule Guzman, d. quest. 5. à num. 26. Escobar, de ratiocin. cap. 15. à num. 33. Trentacinq. ubi proximè, Fachin, d. cap. 33. qui cum pluribus asserunt, Ecclesiam uti jure minoris, & probat expressim lex finalis, tit. ult. p. 6. ubi idem de Fisco deciditur, ac tradit Escobar ubi proximè, Alfar. sup. gloss. 9. num. 10. & gloss. 20. num. 31. Hermosilla in l. 32. gloss. 3. num. 89. tit. 5. p. 5.

Verf. Multò minus præjudicat.

24 Pro interpretatione plenissima capituli Potuit, de locat. adire potes Barbof. in collectan. ibi, & plures quos congerit.

Ibi: Cùm alioqui ubicumque est dies.

25 Vtrum quoties dies & pœna est appositæ, Sit locus moræ purgationi? discutit Pichard, disp. de mora, ex num. 69.

Verf. Vltimò parum urget.

Refutatis quæ obstare videbantur, resoluit D. Covar. pro Ecclesia: quod præmissum est sup. num. 21.

Ad Num. 5.

26 Quintus adjicitur casus, ubi non denunciante actione evictionis experiri licet, cùm venditor jurejurando promittit litem tueri, si qua super re empta moveatur, modò judicii undecunque notitiam obtineat, ut post Covar. sustinent Molin. dict. disp. 380. num. 13. verf. Quando emptor, Trentacinq. d. tit. 4. resol. 3. n. 8. Seraphin, de privileg. juram. privoil. 49. num. 2. Fachin. sup. lib. 2. cap. 36. à princip. Barbofa collect. cap. ult. num. 13. de emptio. Guttier. de jurament. confirmat. cap. 61. num. 19. Gratian. disceptat. cap. 175. num. 30. Cevall. comm. cont. comm. quest. 385. num. 3. & alii, quorum potissima ratio, quia juramentum vim interpellationis habet. Dissentiant non pauci, in quibus disputantes Caballin, de eviction. §. 3. Guzman. eod. tract. quest. 4. Gald. Pereyra de emptio. cap. 31. num. 70. qui referunt sequaces.

Ibi: Alioqui si venditor simpliciter.

7 Venditor qui juramento firmavit contractum, de evictione non tenebitur, quamvis controversiam de re vendita aliunde cognoverit, si denunciare neglexerit emptor. Molin. sup. Guttier. ubi proximè, Trentacinq. cum aliis d. num. 8. verf. Secundus casus, Fachin. d. cap. 36. verf. Didacus Covar. qui & Guttier. observant, quod si in venditionis instrumento venditor exprimat, ac promittat, se causam tuiturum, ac deinceps jurejurando ad contractus, & omnium quæ scripturâ continentur, observationem se astringat, absque denunciatione poterit conveniri.

Ad Num. 6.

28 Sextus casus accedit, quoties enim emptor probaverit justè rem evictam, nullumque jus suo authori in illa competere, evictionis actione uti

permittitur, etiam si litem non denunciaverit. Molin. de just. & jur. disp. 380. num. 13. Gregor. Lop. in l. 32. gloss. 4. tit. 5. p. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 39. col. 5. Ant. Fab. in Cod. lib. 8. tit. de eviction. definit. 25. n. 12. Surd. de aliment. tit. 9. quest. 42. num. 28. Fachin. d. lib. 2. cap. 37. verf. Ego priorem, Petr. Barbofa in l. Venditor, n. 29. de judic. Fontanella de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 14. num. 75. Guzman. d. quest. 4. à num. 77. Cevall. sup. n. 2. Trentacinq. d. resol. 4. num. 9. Caballin. sup. §. 3. ex n. 73. Morla. Empor. Jur. tit. 9. in princ. n. 40.

De his quæ D. Covar. prosequitur, consulas mox laudatos, præsertim Caballinum, Guzman, Petr. Barbofam, Fontanellam, & alios, quos congerit Hermosilla in l. 32. gloss. 4. à num. 77. tit. 5. part. 5.

Ad Num. 7.

29 Si venditor se obliget ad evictionem, quomodocunque res sit evicta, opponere nequibit denunciationis defectum, ne damnetur, si aliàs litis motæ scientia non caruerit. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de emptio, resol. 4. num. 13. Guzman. de eviction. quest. 5. num. 98. Hermosill. d. gloss. 4. num. 94. Cald. Pereyra de emptio. cap. 31. n. 72. Tusch. lit. E, concl. 353. n. 59. Molin. d. disp. 380. n. 17.

Ibi: Tametsi alioqui re evicta per sententiam.

30 Quoties per arbitros, compromittente emptore, res evincitur, actio evictionis in venditorem denegatur. Molin. num. 21. Greg. Lop. in l. 36. gloss. 3. tit. 5. p. 5. Surd. decis. 22. n. 1. Ant. Gom. sup. num. 40. Barbofa collect. d. cap. fin. num. 19. Guzman. sup. quest. 41. n. 1. Caballin. eod. tract. §. 5. num. 15. Morla Empor. Jur. tit. 9. in princip. n. 40. verf. Secundus casus. Conclusio ampliatur si venditor in judicem incompetentem prorogata jurisdictione consentiat, quia non ager de evictione Greg. Lop. & Ant. Gom. ubi proximè, Guzman. n. 15. Hermosill. cum aliis in d. l. 36. Part. gloss. 3. num. 5. Sed si emptor non sponte compromiserit, ac ex forma statuti, aut præcepto judicis arbitrarium judicio se subjiciat, evictionis actione juvabitur. Gregor. Lop. d. gloss. 3. Barbofa d. n. 19. Ant. Gom. sup. Caballin. num. 17 & 18. Guzman. num. 5. & 7. Gratian. disceptat. cap. 227. num. 4. & 5. Petr. Greg. Syntagm. lib. 25. cap. 22. n. 10. Idem juris erit, si venditor requisitus renuerit instrumenta quæ habet, ad instruendos arbitros exhibere, Gregor. Lop. ubi sup. & illi bonum jus non fecit Guzman. num. 8. Hermosilla d. gloss. 3. n. 12. Caballin. num. 19.

31 Præcedens resolutio etiam limitatur, si venditor de evictione promiserit, quomodocunque res sit evicta; tunc enim tametsi arbitrarium sententiâ damnetur emptor, in venditorem tamen actione gaudebit, adhuc denunciatione prætermissa, modò ad venditoris notitiam undecunque compromissum devenerit: quod noster Præses solum admisit si eligantur arbitri, ut de jure causam definiant, non ut amicabilem compositores pro arbitrio decernant, quo casu ad pretium solum actionem concedit. Consule Greg. Lop. in dict. gloss. 3. Guzman. num. 9. Molin. dict. disp. 380. num. 21. Gratian. n. 7. Caballin. sup. §. 3. n. 168. & alios, quos dat Hermosill. num. 15. & adde Trentacinq.

Trentacinq. cum aliis laudatis sup. num. 29.

Ibi. Hinc inferitur etiam adjecta.

Hoc prænotavimus numero proximo. Vide Molinam ibi, Guzman. quest. 5. in fin. Trentacinq. sup. num. 13. Gratian. n. 43. & 44. Sesse decis. 14. num. 6.

Ibi: Item deducitur, venditorem iidem.

32 Licet venditor se subjiciat evictioni qualitercunque contingenti, conveniri nequibit, si prorsus litem super re vendita tractari ignoravit, aut saltem ad pretiam duntaxat damnabitur. Accedit Molina d. disp. 380. num. 21. Vide & alios proximè laudatos. Ego minimè à præfata duplici resolutione recederem, maxime ubi utrumque concurreret, tum ignorantia omnimoda venditoris, tum compromissio in arbitros; non enim ex clausula ampliati obligationem pro evictione præsumendum est, quod inverosimile videtur, nempe voluisse venditorem sibi defensionis facultatem adimere, cùm res evinceretur, causâ legitimè non excusâ per arbitros, aut non exhibitis in judicio etiam probationibus, quas ipse si litem sciret, producere posset. Facit lex Cùm de indebito 25. de probat. & quæ ibi communiter notantur ad rem conducunt. Adde Barbof. axiom. 112.

Ad Num. 8.

33 Oportet prænoscere, quod venditor accedens ad judicium cum emptore jam cœptum, litem suscipit eo statu, quo existit, nec causa inchoari, aut retrocedere potest, quod ex aliis adnotavi Practicar. cap. 13. num. 4. ideo ut denunciatio profit, opus est quod fiat tempore habili, quo juxta juris ordinem liceat venditori suis defensionibus uti; alioquin emptori quasi non denuntiant auxilium evictionis non præstabitur. Sed qua in parte judicii denunciatio intervenire debeat, jure communi præsumitur non est; l. Si rem, §. fin. de eviction. Sic variæ reperiuntur sententiæ, quas D. Covar. hinc refert. Illud sanè apud omnes convenit, quod emptor denunciare tenetur, cùm integrum sit venditori plenè, ac legitimè causam tueri, sive in prima, sive in secunda instantia denunciatur. Greg. Lop. in l. 32. gloss. 3. tit. 5. p. 5. ubi Hermosilla plures cumulat. Molin. sup. n. 9. Ant. Gom. d. cap. 2. num. 39. col. 3. verf. Dubium tamen est, Guzman. sup. quest. 12. per tot. Scaccia de judic. lib. 1. cap. 30. n. 14. Aug. Barbofa collect. cap. fin. num. 7. de emptio. Caballin. de eviction. §. 3. num. 144. Pereyra de emptio. cap. 31. n. 80. Maranta de ordin. judic. part. 6. memb. 5. de laudation. num. 5. Morla Empor. Jur. tit. 9. in princ. num. 39. Petr. Barbofa in l. Venditor, num. 86. de judic. Tusch. d. concl. 353. num. 10.

34 In causis verò ubi de lucro captando agitur, donatarius, & similis antequam litem contestetur, de illa præmonere astringitur suum auctorem, l. Qui concubinam 29. §. Si heres, de legat. 3. ubi Bartol. num. 4. Glossa verb. Perficitur, in d. l. Si rem quam, §. fin. de eviction. Tusch. sup. num. 14. Guzman. num. 12. Caballin. §. 4. num. 38. Hermosill. in d. l. 32. gloss. 3. n. 73. Maranta ubi proximè.

35 Jure nostro regio denuncianda his est ante publicatas attestaciones, l. 32. l. 36. tit. 5. p. 5. ut fert magis communis opinio; neque enim apud nos,

facta publicatione, testes admittuntur, l. 5. tit. 6. lib. 4. Recop. Similiter in gradu appellationis frustra denunciabitur, si in prima instantia litigantes ad probationem admissi sunt; nam super eisdem articulis testes producere prohibetur, l. 4. tit. 9. lib. 4. Recopilat.

Ad Num. 9.

36 Emptor ob propriam contumaciam ad rei restitutionem damnatus, actione evictionis carebit; non tamen hoc procedit cum, causâ per eum exactè defensâ, sub tempus sententiæ abest, quia non ex contumacia, sed ex meritis causæ pronunciat: quod post D. Covar. declarat Gregor. Lop. in l. 36. gloss. 6. tit. 5. p. 5. qua constitutione contrarium decilum videtur. Accedunt Guzman. quest. 39. num. 19. Caballin. §. 5. num. 5. Hermosill. in d. gloss. 6. num. 7. qui enim toti causæ assistit, quanquam recedat cùm sententia fertur, non præsumitur ob contumaciam condemnari. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 70. num. 18. & indistinctè quod emptor propter contumaciam damnatus non audiatur agens de evictione, observant Surd. decis. 22. num. 1. Didac. Perez in l. 1. verf. Item etiam venditor non tenetur, tit. 7. lib. 5. Ordinam. Ant. Barbofa collect. d. cap. fin. num. 14. Guttier. de juram. confirmat. cap. 61. num. 13. Bellacomba comm. opinion. lib. 8. tit. 38. num. 60. Capic. decis. 106. num. 4. Morla sup. d. tit. 9. in princ. num. 40. verf. Septimus & ultimus, Tusch. lit. E, concl. 367. num. 1.

Ibi: Tenetur quidem emptor condemnatus.

37 Ut emptori superato competat actio evictionis, tenetur appellationem interponere, nisi venditor adit cùm sententia profertur. Greg. Lop. in l. 36. gloss. 8. tit. 5. p. 5. Molin. disp. 380. num. 19. Ant. Gom. d. cap. 2. num. 39. col. 8. verf. Secundus est quando, Morla d. num. 40. Tusch. n. 23. Cancer. variar. part. 1. cap. 13. num. 68. Guzman. sup. q. 12. num. 16. Pinel. in l. 1. num. 50. limit. 3. C. de bon. matern. Fachin. controvers. lib. 2. cap. 40. verf. Sed & an emptor victus, cum seqq. Pereyra sup. n. 26. Petr. Barbofa num. 56.

38 Quæstionis est tamen, an semper, vel quando emptor appellare teneatur. In qua Fachineus nonnullas tradit conclusiones, & nos aliquos casus distinguemus. Primus, cùm constat de bono jure venditoris, & tunc appellationem necessariam fore emptori omnes fatentur, ut Gregor. Lop. Molin. Ant. Gom. & Fachin. qui rectè observat, hujusmodi appellationem non prodesse, ut emptor agere valeat de evictione, quæ non datur quoties per iniquitatem, aut imperitiam judex injustè decernit, ut statim ostendetur, nisi venditor se obligaret ad evictionem injustâ sententiâ contingentem Guttier. sup. num. 17. Secundus, si notoriè appareat de evincendis justitia, quo casu communiter resolvitur, absque controversia emptorem de evictione acturum, etsi à sententia non appellaverit, ut tenet expressim pronuper laudati.

39 Tertius est, ubi dubium jus litigantium agnoscitur, aut propter probationum paritatem, aut propter Interpretum discrepantes opiniones: & tunc non teneri ad appellandum emptorem, sentiunt Fachin. verf. Quarta conclusio, Capic. decis. 106. n. 4. Scaccia de appellat. q. 5. n. 14. Greg. Lop. d. gloss. 8.

gloss. 8. Ant. Gom. n. 39. vers. Si verò emptor, & alii. Sed contrarium meritò docuit hic D. Covar. cujus sententiæ subscribitur Molin. sup. Caballin. §. 5. n. 41. Tusch. sup. n. 24. Marta vol. 65. n. 7. Pereyra de emptione. cap. 31. num. 28. Ratio prioris opinionis videtur inepta, nam etsi pro sententiæ præsumatur justificatione, non ideo tamen appellationis remedio utendum non est, cum possit sententia justè revocari; & cum extet probabilis revocationis spes, debet venditor provocare. Ultimus casus fit, quando ex actis sententia apparet justa: & ferè omnes emptorem eximunt ab appellandi obligatione. Gregor. Lop. ubi proximè, Hermosill. cum aliis in d. gloss. 8. num. 3. Ast noster Præses his non acquiescit, opinatus adhuc appellationis onus incumbere emptori, quia forsan in secunda instantia ex novis documentis, atque allegationibus de bono jure venditoris constabit, quod judicem inferiorem latuit, atque ita rectè sententia retractabitur. Consentit Molin. ubi sup. Pereyra num. 27. & 28. Tusch. d. num. 24. qui duo probant, quod emptor semper debet appellare: ac Pereyra optimam reddit rationem, quia emptor falli potest, existimans sententiam justam: quod non proprio judicio definire debet, sed superioris judicis decisioni committere per appellationem. Mihi videtur hic casus sic distinguendus à secundo; quando enim notoriè constat de bona causa actoris, ita ut nulla superfit spes justæ revocationis, cessat appellandi necessitas, ut prædixi supra: ubi autem, etsi sententia ex actis justa deprehendatur, non est adeo patens justitia evincens, & ideo superfit probabilis spes revocationis, si denuò exhibeantur instrumenta, aut aliter causa instruat in secunda instantia pro emptore, tunc hic tenebitur provocare, ut D. Covar. videretur.

Ibi: Quod si judex sententiam.

40 Ubi emptor adest sententiæ prolationi, ac venditor, ille ad appellandum non astringitur, ut animadvertunt omnes nuper adducti DD. Excipitur casus, cum judex iniquam sententiam tulit; nam venditor appellare debet, adhuc præsentente emptore. Greg. Lop. d. gloss. 8. Fachin. d. cap. 40. vers. Secunda conclusio, Ant. Gom. num. 39. col. penult. vers. Item adde quod isto casu, Caballin. §. 3. num. 145. Hermosill. sup. num. 2. Ratio in promptu est, quia venditori sententia non nocet, sed emptori cujus interest ne transeat in rem judicatam, secundum prænotata n. 38.

41 Emptor appellationem, quam interposuit, prosequi tenetur, ut præter D. Covar. hic asserunt Fachin. d. cap. 40. in fin. Greg. Lop. ubi proximè, Caballin. num. 10. Scaccia d. quest. 5. num. 15. in fin. Molin. d. disp. 380. n. 19. Mascard. de probat. concl. 614. num. 5. & 6. Tusch. sup. concl. 357. num. 23. & alii: quod procedit etiam quando non erat astrictus ad appellandum, ut Gregor. Lop. & alii extendunt. Vide tamen Ant. Gom. dissentientem d. num. 39. vers. si verò emptor, ac Hermosill. d. gloss. 8. num. 6. & 7.

Ad Num. 10.

42 Si evictio contingat propter inscitiam, iniquitatem, aut errorem judicis, qui injustam sententiam pronunciavit, venditor de evictione conveniri non potest, l. 36. in fin. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. gloss. 12. Molin. sup. num. 20. Ant. Gom.

d. num. 39. in fin. Aug. Barbosa collect. cap. ult. num. 17. de empt. & vendit. Guzman. de evictionibus. quest. 40. num. 1. Morla Empor. Jur. tit. 9. de emptione. in princ. num. 40. vers. Sextus casus, Caballin. de evictione. §. 5. ex num. 6. Pereyra dict. cap. 31. n. 27. Guttier. de juram. confirmat. cap. 61. num. 10. & 17. Menoch. conf. 361. ex num. 1. & nihil refert, an sententia in venditorem, vel contra emptorem pronuncietur, ut docet D. Covar. nam res judicata transit à persona venditoris, qui causam tuendam suscepit, in personam emptoris, ut noceat isti. Ant. Fab. in ration. l. 2. §. Solet, de heredit. vel act. vend. Hermos. d. l. 36. gloss. 12. num. 2.

De præmissa conclusione differit. Guzman. d. 43 quest. 40. per totam, illamque notabiliter limitat num. 17. ex Romano singul. 761. cum Fiscus, aut Respublica vendidit; nam re per iniquam sententiam evicta, emptori pro evictione competit actio, cum illis sit imputandum, quod pravos, ac non idoneos Magistratus justitiæ administrandæ præposuerint. Illud etiam cum Guzman. num. 27. addere placet, quod cessat evictionis subsidium, si sententia per judicem incompetentem sit lata. Idem docet Castill. controversiar. lib. 4. cap. 42. num. 109. ubi alii.

Ibi: Cecundò hinc deducitur.

44 Cum sententia ex actis justa fuerit, ut D. Covar. animadvertit, hujusmodi illatio impertinens est, quia secundum communes juris regulas venditor de evictione tenetur, etiamsi non subtraxerit instrumenta, & probationes, quibus causa defendi posset: ex hac verò causa conveniri debet pro evictione, ad quam aliàs non erat astrictus, sicut prænotatur sup. num. 30.

Ibi: Qua ratione aptius.

45 Si judex in odium venditoris iniquè decernat in causa evictionis, distinguitur ita: Si inimicitia præcesserunt ante contractam venditionem, emptori actio evictionis conceditur: Si postea ortæ sunt, denegatur. Guzman. n. 18. & 19. Caroc. de remedi. advers. præjudic. sentent. except. 70. n. 71. Hermos. in l. 36. gloss. 12. in fin. tit. 5. part. 5. & odium non præsumitur præcessisse, Guzman. num. 20.

Ibi: Tertio apparet venditorem.

46 Per injuriam judicis re evicta, emptori actio non competit in venditorem, quanquam ex fide ac sedulo ille causam defenderit, nihilque culpæ aut desidiæ in ipso reperitur; sed quia casus fortuitus censetur, domino rei, non alii nocet Gregor. Lop. in d. l. 36. Partit. gloss. 12. Guzman num. 3.

Ibi: Alia quidem circa interpretationem.

47 De evictione subjungi possent plurima, cujus tractatus latissimè patet; sed quæ hic desiderantur, abundè ministrant Gasp. Caballin. Ildefons. Guzman. in speciali evictionis tract. Molin. de just. & jur. disput. 380. Greg. Lop. d. l. 32. ad 36. tit. 5. p. 5. ubi Hermosilla in addition. Latissimè Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. ex n. 39. Irentac. variar. lib. 3. tit. de emption. resol. 4. Fachin. controversiar.

troverfar. lib. 2. cap. 35. cum seqq. Petr. Gregor. Synmag. lib. 25. cap. 22. & de evictione in locationis contractu fuscè Caroc. de locat. part. 4. rubric. de evictionib. Mangil. tract. de eviction.

SUMMARIUM.

- 1 Creditor habens rem specialiter, & omnia bona debitoris obligata, nisi præmissa in speciali hypotheca excussione, nequit generali uti in præjudicium aliorum creditorum.
- 2 Pignus specialiter obligatum præsumitur sufficere pro totius crediti satisfactione, dum non probatur contrarium.
- 3 Constitutio Imperialis l. 2. C. de pignor. procedit à quocumque specialis hypotheca possideatur.
- 4 Prodest eadem lex posteriori creditori, etsi solam generali hypotheca muniatur.
- 5 Ad observationem præfata constitutionis nihil refert, an præcesserit generalis, vel specialis, hypotheca primi creditoris.
- 6 Exceptione excussionis ex dicta lege 2. solum vitur posterior hypothecarius creditor, non alius rei debitoris possessor, licet alia exceptione se tueri possit.
- 7 Eadem lege non juratur debitor, vel hæres illius, si ad res generaliter obligatas egerit creditor.
- 8 Creditor potest agere in solidum contra quemlibet ex hæredibus debitoris, qui aliquam rem obligatam possederit.
- 9 Si ex duobus creditoribus cum generali hypotheca prior plura bona habeat obligata, quam posterior, hic nequibit opponere illi, quod prius excutiat bona sibi soli obligata, quam ad cetera perveniat, juxta dictam legem 2.
- 10 Deciditur casus de majoratus possessore, qui priori creditori etiam bona vinculo astricta ex facultate regia obligavit, & posteriori libera solum.
- 11 Imperialis constitutio locum obtinet etiamsi prior creditor ex causa dotis egerit.
- 12 Ampliatur.
- 13 Decisio dictæ legis 2. observabitur, etsi prior creditor in re habeat solam hypothecam specialem sine generali.
- 14 An ex clausula consuetæ, quod generalis hypotheca non deroget speciali, cesset dispositio dictæ legis 2.
- 15 Quomodo procedatur ad subhastationem rei advocata à tertio possessore.
- 16 Creditor non compellitur partem crediti sui recipere, nisi favore libertatis.
- 17 Creditor quod jus habeat ad distrahendum pignus, non soluto quod ei debetur.
- 18 Possessor etiam male fidei habet jus offerendi, quod debetur creditori agenti hypothecaria.

CAPUT XVIII.

1 CREDITOR habens rem specialiter obligatam, & generaliter omnia debitoris bona, nequit agere in præjudicium alterius posterioris hypothecarii ex generali hypotheca ad reliqua bona, nisi prius facta excussione constiterit ex speciali pignore consequi non posse quod sibi debetur. Greg. Lop. in l. 70. gloss. 9. tit. 18. p. 3. Merlin. de pignor. lib. 4. q. 21. n. 6. Pichard. in §. Aliquando, num. 9. Inst. de obligat. que ex delict. nascunt. Guttier. conf. 50 n. 1. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 7. n. 21. Gait. de credit. cap. 4. n. 1544. Salgad. Labyrinth. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

creditor. part. 1. cap. 16. n. 24. vers. Ex quo principio, Pacific. de Salvian. interd. inspect. 3. cap. 3. n. 69. Cyriac. controvers. 128. n. 33. Surd. decis. 441. num. 1. Mantic. de tacit. convent. lib. 11. tit. 22. num. 28. Caroc. de excussione. part. 2. q. 64. Cujac. ad l. 2. C. de pignorib. Castill. cum plurimis controvers. lib. 4. cap. 26. d. n. 21. quæ sanè Imperialis Constitutio non solum ab æquitate procedit, juris rigore compresso; sed etiam quoniam ubi quis specialiter rem, & generaliter omnia bona pignori subijciebat, ea inferebatur clausula, ut ita demum universa bona creditori forent obnoxia; si speciale pignus non sufficeret pro debiti satisfactione: quæ conventio quanvis omitatur, quia solita apponi, pro expressa haberi debet, l. Quod si nolit 31. §. Quia assidua, de adilit. edict. Observat Cujac. sup. Castill. n. 23.

Ad Num. 1.

Res specialiter obligata præsumitur tanti valere, quantum pecuniæ debetur in specie legis 2. C. de pignor. ideo priori creditori agenti ex generali obligatione incumbit probare, quod non sufficit. Castill. n. 28. Cacheran. decis. 152. Guttier. n. 3. Negusant. de pignor. part. 5. memb. 2. n. 51. Roland. à Valle conf. 36. n. 2. lib. 4. Trentacinq. sup. num. 13. Surd. num. 16. Molin. de just. & jur. disp. 536. n. 35. Præterea si, ut sentit Cujacius, bona omnia intelliguntur obligata sub conditione tacita, si res specialiter obligata non sufficiat, ideo dum hæc non verificatur, creditor prior nequit uti generali hypotheca.

Ad Num. 2.

Quoad decisionem dictæ legis 2. nihil refert an priori, vel posteriori creditori pignus sit traditum: nec inspicitur quis eorum, sive tertius possideat; nam quomodolibet præfata constitutionis inter creditores servabitur æquitas, etsi bona generaliter hypothecata à quocumque possideantur. Merlin. sup. n. 11. Negusant. d. num. 51. vers. Item d. l. 2. Caroc. sup. Guttier. n. 11. & 12. Trentacinq. n. 4. Pat. Molin. d. n. 35.

Vers. Tertio eadem constitutio.

Eadem constitutione juvabitur posterior creditor hypotheca speciali, vel generali munitus. Molin. d. cap. 7. n. 21. Castill. n. 26. Trentacinq. n. 3. Ozasch. decis. 158. n. 6. Guttier. n. 10. Roland. à Valle n. 5. Surd. num. 3. Pat. Molin. sup. Merlin. n. 11. Mynsing. observat. 94. n. 3. cent. 6. & sic tenendum, etsi nonnullis aliud placeat, videlicet dictam legem 2. non procedere, nisi secundus creditor speciali hypothecæ nitatur, quos refert Trentacinquius, illisque assentiri videtur Gregor. Lop. in d. l. 70. gloss. 9.

Vers. Quarto adnotandum erit.

Quanquam generalis hypotheca præcedat, & specialis subsequatur, anterior tamen creditor præfata constitutionem tenebitur observare, neque aliquid interest, qualis obligatio prius contraheretur. Pat. Molin. d. disp. 536. n. 35. Castill. ubi proximè Trentacinq. n. 2. Ozasch. loc. cit. Surd. n. 2. Merlin. n. 12. Mynsinger. n. 7. Molin. d. n. 21. Guttier. n. 7. vers. Non, inquam, Negul. d. memb. 2. n. 51. vers. Et pro ampliacione. Quicquid contra sustineat post alios Cujac. ad d. l. 2. C. de pignor. T Vers.

Verf. Quintò animad-vertendum.

6 Si quis egerit ad rem sibi generaliter obligatam, contra possessorem, qui creditor hypothecarius non sit, non repellatur exceptione ex dict. l. 2. quod prius non fecerit excussorem in speciali hypotheca; hoc enim solis creditoribus indultum est, quod ut exorbitans ad alios extendi non debet. Ita docent, ac sentiunt Pat. Molin. sup. Gregor. Lop. dict. gloss. 9. Castill. num. 25. Trentacinq. num. 7. Negulant. dict. num. 51. verf. Et per hoc infert, Guttier. num. 14. Molin. dict. cap. 7. n. 22. Surd. n. 11. Tusch. lit. H, concl. 117. num. 5. Sed dissentit Merlin. num. 25. & 26. videndus. Licet autem tertius possessor non gaudeat beneficio dictæ legis 2. aliunde tamen de excussione non facta opponere poterit; nam creditor ut tertium hypothecaria conveniat, excutere debet non solum res specialiter obligatas, sed etiam omnia debitoris bona, ut in specie notant Merlin. n. 14. Guttier. n. 15. Surd. n. 14.

Verf. Sextò à proximo intellectu.

7 Imperialis fancio dictæ legis 2. non vindicat sibi locum agente creditore adversus debitorem, aut heredem ejus, qui omitta speciali hypotheca venire permittitur ad alia bona generaliter obligata, quæ penes illos sunt. Pat. Molin. loc. cit. Surd. n. 10. Pacific. sup. dict. cap. 3. num. 83. Costa de remed. subsidiar. rem. 11. num. 7. Tusch. num. 10. Merlin. num. 17. Guttier. n. 15. Trentac. n. 8. Molin. d. n. 22. Castill. n. 23.

Ibi: Ac tandem poterit creditor.

8 Creditor agit in solidum contra quemlibet ex heredibus debitoris, qui vel unicam rem ex obligatis possiderit. Trentacinq. & Guttier ubi proxime.

Verf. Septimò constat.

9 Si prior creditor solam generalem habuerit hypothecam, qua continentur plura bona, quam posteriori obligatione, vel quia debitor interim illa alienarat, vel alia de causa, anterior creditor agens contra bona secundo creditori obnoxia, repellit nequibit, nec cogetur excutere alia bona, quæ sibi tantum sunt obligata, cessante constitutione dictæ legis 2. quæ ut prædiximus, suos terminos egredi non potest, de quo fuse Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 21. à n. 14. ad 25. Pat. Molin. de just. & jur. disput. 536. num. 35. Negulant. de pignor. part. 5. memb. 2. num. 51. verf. Sed dubitatur. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de pignorib. resol. 5. num. 9. Guttier. conf. 50. num. 16. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 7. n. 28. Tusch. lit. H, concl. 117. n. 11.

10 Quæritur an dicta lex 2. procedat hac in specie: Quidam habet bona majoratus cum facultate regia, nonnulla specialiter, & cætera possessoris generaliter obligata; hic postea cum alio contrahens solum bona obligavit libera: dubitatur utrum antiquior creditor, non excussis bonis majoratus, ad libera agere valeat in præjudicium posterioris, qui hæc duntaxat habet obligata? Molin. quem nonnulli sectantur dict.

cap. 7. à num. 17. negativam tueretur ex decis. dict. l. 2. Sed contrariam probant Pat. Molin. supra, disput. 653. num. 6. cum seqq. Castill. controvers. lib. 4. cap. 26. ex num. 29. quæ sententia ut verior, ac receptor approbatur per Addition. ad Molin. sub. dict. cap. 7. ubi pro utraque parte laudat Interpretes. Sic non esse locum Imperiali constitutioni in præmissis casu, tenendum est, atque ita priorem creditorem, non facta excussione in bonis vinculatis, adversus libera agere posse deciditur, de quo deliberandum ait Molin. num. 31.

Ad Num. 3.

Creditor antiquior ex causa dotis subjicitur dispositioni dictæ legis 2. sicut cæteri, ita ut omitta excussione specialis hypothecæ, bona generaliter obligata persequi non possit, si id posterior creditor etiam non privilegiatus opposuerit Tusch. sup. num. 3. Castill. num. 27. Trentacinq. num. 5. Guttier. num. 71. cum seqq. Merlin. n. 9. & 34. Costa de remed. subsidiar. remed. 11. num. 2. Surd. decis. 44. num. 5. Caroc. de excussione. part. 2. quest. 65. num. 18. Nolin. d. cap. 7. n. 21. verf. Hoc autem.

Hæc conclusio ampliatur etiam si dictum sit, quod specialis hypotheca adjiciebatur pro tutiore dotis cautione. Costa n. 3. & 4. Surd. conf. 495. num. 9. Sed contrarium sustinet Merlin. disputans à num. 36. non tamen ita movent ejus fundamenta, ut à communi recedamus. Utrum pro dote agi possit absque excussione in tertium possidentem, disputat Merlin. sup. lib. 5. quest. 69. à num. 33.

Verf. Nonò est præterea.

Quoad æquitatem dictæ legis 2. nihil interest, 13 quod prior creditor habeat in re nominatim obligata solum specialem hypothecam, non generalem, quæ cætera debitoris bona tenentur: est de mente omnium, ac expressim observat Guttier. num. 13.

Verf. Decimò fortassis.

Ubi celebratur contractus cum speciali, ac generali obligatione, solet adjici clausula, quod generalis non deroget speciali; nec è contra: inde quæritur, an posita eâ clausula, cesset dispositio dictæ legis 2. & possit anterior creditor, renuente posteriore, uti generali hypotheca in aliis debitoris bonis, non excussa re specialiter obligata? Cui quæstioni subdubius D. Covar. respondet, asserens difficilè in praxi affirmativam opinionem à se admittendam. Nihilominus ex communi, ac receptissima opinione præfata clausula sic usurpatur, ut effectum producat agendi ad res generaliter obligatas absque excussione specialis hypothecæ, ut pluribus laudatis tenent Tusch. num. 12. Guttier. num. 20. Gait. de credit. cap. 4. n. 1545. Trentacinq. n. 6. Ozasch. decis. 158. num. 7. Merlin. n. 49. Franch. decis. 5. Costa sup. num. 5. Caroc. n. 20. Mynsinger. observat. 94. num. 8. cent. 6. & alii, quos refert Castill. n. 34. Alia quæ spectant ad interpretationem dictæ legis 2. abundè tradit præ cæteris Merlin. dict. quest. 21. per tot. & plures ex neotericis recenset.

Ad Nam. 4.

15 Quoties creditor per hypothecariam rem avocatur à tertio possessore, nullatenus impediri potest, ne per distractionem pignoris debitum illicò consequatur, quo postulante ad subhastationem proceditur, citato possessore, ut si voluerit, offerens quod debetur, rem recuperet, nec terminus de stylo assignatur, sed intra dilationes proclamatum, & additionis suo jure uti potest. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 5. num. 8. Cur. Philippic. part. 2. lib. 2. cap. 13. in fin.

Ibi: Est tamen juris apertissimi.

16 Creditor non compellitur divisim solutionem debitæ quantitatismittere, ut probat lex Tutor 41. §. Lucius, de usur. cui opponitur lex Quidam 21. si cert. petat. de quarum conciliatione agit Accursius ibi, Ant. Fab. in ration. ad d. l. Quidam, Cujac. in lib. 48. Digest. Savi Juliani, ad d. l. Quidam, Pichard. in §. Si finium, in appendic. ad tit. de offic. judic. cap. 7. num. 82. videndus à n. 75. ubi disputat, ac cum pluribus resolvit, creditorem non teneri ad recipiendam partem ejus, quod sibi debetur, & ita præter jam laudatos observant Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 10. num. 5. Leotard. de usur. quest. 67. n. 31. Fachin. controv. lib. 10. cap. 59. quod fallit libertatis favore, l. Cum hæres 4. §. Item si decem, de statuliber. Ant. Fab. sup.

Ibi: Secunda ratio hanc sententiam.

17 De natura contractus distractio pignoris, nisi debitum exolvatur, competit creditori, l. Si convenierit 4. de pignorat. act. atque ut procurator domini debitoris, l. Creditori 9. de nov. oper. nunciat. per traditionem dominium, quod non habet, transfert in emptorem. Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 95. Pat. Molin. sup. disp. 538. num. 4. apud quos quando, & quomodo creditor ad venditionem debeat pervenire. Consule etiam Gregor. Lop. in l. 42. gloss. 3. tit. 13. part. 5. Imò pactum de non distrahendo per creditorem pignote, non valet, ut alienationem omninò impediatur, sed ut trina denuntiatio præcedat. Pat. Molin. num. 5. Merlin. num. 11. Negulant. de pignor. part. 6. memb. 1. num. 3. Quid jure nostro Regio observandum in venditione pignoris, habetur in d. l. 42. Partit. ubi Greg. Lop. Molist. n. 4.

Ibi: Tertio, cum hic creditor.

18 Creditore agente hypothecaria, jus offerendi possessor habet, solutoque debito liberatur, etiam si mala fide possideat, l. Paulus 12. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypothec. solvit. ibi: Si qualiscunque possessor offerre velit; neque enim quæri debet de jure possessoris, cum jus petitoris removeatur, soluto pignore. Merlin. d. lib. 4. quest. 65. num. 1. & 2. Negulant. sup. part. 4. memb. 3. num. 25. in fin. Menoch. de adipisc. remed. 3. num. 181. & 182. Afflict. decis. 259. num. 2. & 3. & ibi Vrsil. n. 3. qui refert aliud sensisse Baldum de injusto possessore.

SUMMARIUM.

- 1 Societas quid sit.
- 2 Societas in universalem, & particularem dividitur, & quomodo in utroque bona collocata ipso jure communicentur inter socios.
- 3 Quid de bonis quæsiis post contractam universalem societatem quoad communicationem, & utrum sub societate bonorum omnium contineantur futura?
- 4 Quid jure nostro regio stabilitum habeatur circa eandem communicationem.
- 5 In societate conjugali bonorum omnium ex statuto bona viri & uxoris tempore contracti matrimonii quoad dominium, & possessionem communicantur.
- 6 Quid de bonis acquisitis matrimonio constante.
- 7 Bonorum societate inter conjuges contracta, quod unus proprio nomine acquirit, non communicatur alteri absque traditione, quod controversum est apud nostrates, & n. 8.
- 9 Vir apud nos acquisita constante matrimonio potest, etiam invita uxore, alienare, quanquam ipsa ex parte sit domina.
- 10 De societate lucri, ac quæstus, qua in Hispania per matrimonium contrahitur.
- 11 Dos aut donatio propter nuptias per patrem, seu matrem promissa, quibus ex bonis de jure regio solvi debeat.
- 12 Quid si soluto matrimonio pater dotem, aut donationem propter nuptias promiserit, & num. 13.
- 14 Si maritus consistente matrimonio officium publicum comparaverit, quando & quomodo quoad æstimationem uxori debeat communicari, & n. 15.
- 16 Quod jus acquirat uxor in patronatu Ecclesiastico, quod maritus constante matrimonio, pecunia dispendio comparavit.
- 17 Officia publica, qua facultate regia, qua facile concedi solet, vendi possunt, alienabilia censentur, ac pretio æstimabilia.
- 18 Officiorum, qua vendi possunt, facultate Principis impetrata, liberis in legitimam imputatur æstimatio, & fieri debet juxta tempus, quo parens moritur. Idem dicendum de officiis transmissibilibus ad hæredes, nisi nullatenus possint alienari.
- 19 Apud nos ex conjugali societate communicatur uxori pretium officii publici inalienabilis, & ad heredem mariti transmitti possit.
- 20 Munera publica utrum expediat, & liceat pro pretio conferre?
- 21 Quid in nostris Occidentalibus Indiis observetur.
- 22 De militibus Romanorum, remissivè.
- 23 Quæstio singularis discutienda proponitur, casus quo refertur.
- 24 Prior dos præponitur posteriori, exceptis bonis exstantibus uxoris secunde.
- 25 Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, ibid.
- 25 Agentibus de damno vitando magis favendum, quam de lucro captando certantibus.
- 26 Capitale, & lucra societatis ejusdem sunt natura, & de illis pariformiter debet judicari.

- 27 Probatur, non queri dominium uxori bonorum, qua constante matrimonio lucratur, de jure Regio.
 Maritus potest solvere dotem prioris consortis ex bonis superlucratis durante secundo matrimonio, ibid.
 Resolutio questionis juxta communem, & in præxi receptam sententiam, ibid.
 28 Pro contraria adducitur primum fundamentum; nam præ prima dote nulla in secundam uxorem quoad lucra actio potest competere.
 29 Uxor sicut retinet bona dotalia, qua extant, agentibus heredibus ad dotem primam, ita nec super bonis lucratis molestari poterit.
 30 Uxor non tenetur ex bonis superlucratis solvere debita, quibus vir ante matrimonium eras strictus.
 31 Bona societatis conventionalis non sunt obnoxia creditoribus, qui ante illam cum aliquo ex sociis contraxerunt: quod & in societate conjugali procedere debet.
 Qui jure domini agit, cunctos creditores cujuscumque privilegii, & qualitatis superat, ibid.
 32 Hypotheca affici non potest quod nunquam fuit in bonis debitoris, ideo lucra secundi conjugii, quatenus ad uxorem pertinent, non subjiciuntur alieni dotali ex primo matrimonio.
 33 Iniquum est, quod mulier privetur lucris nuptialibus, ut dos prioris conjugis persolvatur.
 34 Vidua afflicta ob mariti, & dotis jacturam subveniendum lucrorum commodo, ne multipliciter gravetur.
 35 Probatur, ac sustinetur, non esse solvendam dotem prioris consortis ex bonis superlucratis secundo constante matrimonio, pro parte qua secunda uxori jure Regio debetur.
 36 Respondetur ad primum argumentum communis opinionis.
 37 Respondetur ad secundum, & reliqua, & num. seqq.

CAPUT XIX.

Societas conventionalis est contractus quidam sex nominatis, juris gentium, bonæ fidei, ultrò, citroque obligatorius, qui consensu perficitur. Anton. Gom. *variar. lib. 2. cap. 5. num. 1.* Tusch. *lib. 8. concl. 279. n. 6.* Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 6. tit. 1. ex n. 15.* Vvesembec. *paratit. ad tit. ff. pro socio, Petr. Greg. Syntagmat. lib. 27. cap. 4. num. 7.* Societas definitur in l. 1. tit. 10. part. 5. & ab Interpretibus variè describitur, ut videre est apud Mantic. n. 16. cum seqq. Osuald. *lib. 13. cap. 15.* Gregor. Lop. *in d. l. 1. gloss. 1.* Pichard. *num. 3.* Communiter à Theologis definitur, quod est contractus, seu conventio duorum pluriumve contribuendi ad commune lucrum, vel usum. Molin. *de just. & jur. disput. 411. num. 1.* Lessius *cod. tract. lib. 2. cap. 25. num. 1.* quam definitionem explicuit uterque.

Ad Num. 1.

Societas contrahitur aut omnium bonorum aut certæ partis pro aliqua negotiatione, l. *Societas 3. Pro socio, l. 3. tit. 10. part. 5.* Anton. Gom. *num. 2.* Molin. *disp. 412. num. 1. & 2.* Pichard. *in princip. num. 1. & 4. Inst. de societ.* In universali ex conventionem societate bona contrahentium communicantur, quæ tempore contractus habent,

dominiumque, ac possessio legis ministerio absque traditione invicem transfertur, ut cum D. Covar. docent Molin. *disp. 411. num. 5.* Lessius *num. 3.* Cujac. *in paratit. ad tit. C. pro socio, Ant. Fab. in rational. ad l. 2. ff. eod.* Tusch. *sup. concl. 283. n. 1. & 3.* Pichard. *num. 9.* Anton. Gom. *num. 3. vers. Item quæro, Matienz. in l. 2. gloss. 3. num. 6. tit. 9. lib. 5. Recop. Donell lib. 13. cap. 16.* Mantic. *dict. lib. 6. tit. 15. num. 2.* Guttier. *Præctiar. lib. 2. cap. 118. num. 2.* quod utique obtinet in quavis particulari societate quoad illa, quæ juxta legem contractus socii conferunt, si convenerit, ut capitale commune fiat. Molina, & Lessius *ubi proximè, Ant. Gom. d. vers. Item quæro, & in l. 50. Taur. n. 76.*

Ibi: In his tamen bonis.

Inita universali bonorum societate, quod unus ex sociis postea acquirit, non communicatur aliis nec quoad dominium; nec quoad possessionem, nisi intercedente traditione. Ant. Gom. Ant. Fab. Tusch. Donell. *ubi proximè*: quod ita verum est, si proprio nomine socius emerit, aut aliter quicquam comparaverit; nam si nomine societatis contrahat, quod per contractum quæsierit, absque traditione etiam quoad possessionem sociis communicabitur: sed & proprio nomine acquisitum, judicio societatis socium communicare iudex compellet. Ita post D. Covar. Molina, Lessius, Mantic. *ubi nuper, Matienz. num. 8.* Pichard. *n. 11.* Guttier. *loc. tit.* Societas autem bonorum omnium simpliciter contracta complectitur etiam futura. Mantic. *d. tit. 25. n. 5.* Gregor. Lop. *in l. 3. gloss. 2. tit. 10. part. 5.* Molin. *disp. 412. num. 1.* Pichard. *sup. num. 8.* Ant. Gom. *d. cap. 5. n. 3.* Morquech. *de divis. bonor. lib. 2. cap. 2. n. 3.* atque probatur ex l. *Si societatem 73. pro socio.* Ast si præsentium bonorum mentio fiat, futura intelligentur exclusa à societate. Morquech. *n. 4.*

Ibi: Nisi dixeris id lege Regia.

Jure nostro regio sublata est differentia, de qua 4 supra, inter bona præsentia, & futura quoad acquisitionem domini, & possessionem inter socios bonorum omnium, exclusaque est distinctio communis de acquirente socio nomine proprio, aut societatis, nam indistinctè statutum est, ut absque traditione etiam bona futura communicentur, l. 47. tit. 28. part. 3. ubi Greg. Lop. *gloss. ult. l. 6. tit. 10. part. 5.* observant Molin. *disp. 411. num. 7.* Ant. Gom. *n. 3. in fin.* Guttier. *d. cap. 118. num. 5.* Matienz. *sup. n. 9.* Cur. Philipica *part. 2. lib. 1. cap. 3. n. 7.* Pichard. *sup. n. 11.*

Ibi: Ex quibus quantum ad matrimonii.

Quoties ex lege, aut consuetudine regionis per matrimonium societas omnium bonorum inter consortes contrahitur, quæcunque vir, vel uxor habet, perfecto matrimonio, vel consummato, prout sit statutum, absque traditione quoad dominium, ac possessionem communicantur. Molina *disp. 422. num. 3.* ubi de Lusitania, Pichard. *in rubric. num. 7.* Inst. *de societ. Matienz. d. gloss. 3. num. 10.*

Ad Num. 2.

Bona quæ sita nomine conjugalis societatis, seu viri, & uxoris, matrimonio constante, etiam de jure communi utrique consorti communicantur absque traditione, per domini, & possessionis translationem. Mathienz. *n. 11.* Guttier. *d. cap. 118. num. 2.* Tell. Fern. *in l. 16. Taur. num. 11.* Verumtamen jure Pontificio, ac Cæsareo nulla inter virum, & uxorem inita societas quoad bona intelligitur. Molin. *n. 2.* Pichard. *n. 8.* Mathienz. *in d. l. 2. gloss. 1. num. 2.* Guttier. *num. 6.* Tell. Fernand. *num. 12.*

Ibi: Tertio deducitur in eadem specie.

Ubi maritus nomine proprio aliquid comparavit, jure communi inspecto, quanquam ex conventionem, vel statuto ipsum pro parte uxori debeat communicari, opus erit traditione, ut dominium ac possessionem nanciscatur: quod convenit traditis supra, n. 3. & tenet Mathienz. *d. gloss. 3. num. 22.* sed aliud ex nostratibus non paucis, scripsit Amat. *forens. resol. 13. n. 29.*

Ibi: Quarto ex præmissis constat.

Præcedens resolutio de Jure Cæsareo procedit; nostro tamen Regio controversum est, an dominium, ac possessio bonorum, quæ maritus proprio nomine querit, statim absque aliqua traditione in uxorem pro parte transferatur intuitu societatis lucris, & quæstus, quæ apud nos per matrimonium tacitè contrahitur, l. 2. tit. 9. lib. 5. Recopilar. Qua in quæstione traditionem non desiderari, sed illicò mulieri acquisita per virum communicari, docent Gregor. Lop. *in l. 55. gloss. 2. vers. Mibi verò, tit. 5. p. 5.* Anton. Gom. *in l. 50. Tauri, num. 76.* Guttier. *d. q. 118. n. 4.* Mathienz. *in d. gloss. 3. num. 2.* cum seqq. Valenzuela *conf. 13. n. 6.* Parlador. *quotidianar. lib. 2. cap. 5.* Ayora *de partitionib. p. 2. q. 41. n. 44.* Azeved. *in d. l. 2. Recop. num. 17.* Amat. cum plurimis *ubi proximè, Petr. Barbosa in l. 1. part. 1. n. 37. ff. solut. matr. Avend. de censib. cap. 75. num. 5.* Garcia *de conjugal. acquæst. num. 188.* & alii apud Hermosillam *in l. 55. gloss. 2. num. 25. tit. 5. p. 5.* qui & contrâ sententiam referunt, num. 23. Illi communi opinioni assentitur D. Covar. *hi.*

Ibi: Non oberit, quod lege Regia.

Jure nostro Regio facultas libera disponendi de rebus matrimonio subsistente quæstis, marito conceditur, etiam inscia, aut renuente consorte, l. 5. tit. 9. lib. 5. Recopil. Molin. *de just. & jure, disp. 275. n. 7.* Anton. Gom. *in l. 50. Tauri, n. 72. in fin.* Azeved. *in d. l. 5. num. 6.* Mathienz. *ibi, gloss. 6. num. 2.* quod ampliant ipsi, ut maritus donare valeat, & ad pravos usus ludi, aut turpitudinis dilapidare, modò uxoris fraudandæ animus non probetur. Ex qua constitutione deduci posset contra communem nostratum resolutionem, quod dominium non quæritur uxori jure ipso quoad acquisita constante matrimonio, quia marito non liceret alienare, ipsa non consentiente, ex regula legis *Id quod nostrum 11. de reg. jur.* quæ procedit & in eo, qui ex parte dominus est, ut ibi notat Accursius. Sed respondetur dominium

queri uxori revocabiliter, seu in habitu, ita ut viro alienante, ipsa sine facto proprio amittat quod etiam sine facto quæsit, ex lege utrumque apud nos disponente.

Vers. Ex his plura deduci poterunt.

Hæc quæ D. Covar. omiſſa facit, aliunde ministrant neoterici jam laudati: illud duntaxat adnotare placet, quod societas, quæ ex legibus regis per nuptias contrahitur, omnium bonorum non est, sed quæstus, ac lucris. Gregor. Lop. *in l. 55. gloss. 2. col. 3. in princ. tit. 5. part. 5.* Guttier. *Præctiar. lib. 2. q. 118. num. 7.* Mathienz. *in l. 3. gloss. 1. num. 3. tit. 9. lib. 5. Recop. Garcia de expens. cap. 13. num. 13.* Hermos. *in d. l. 55. gloss. 2. n. 26.* Imò non omne lucrum communicatur inter conjuges, velut hæreditas, donata, & alia de quibus *in l. 3. & 5. tit. 9. lib. 5. Recopil.* ubi Mathienz. & Azeved. Anton. Gom. *in l. 50. Tauri, n. 72.* fructus verò ex quibuslibet bonis communicantur, *d. l. 5. Recop.* cujus Interpretes id observarunt.

Ad Num. 3.

Dos, aut donatio propter nuptias promissa ab utroque parente, ex bonis superlucratis matrimonio constante solvi debet: quod si ea non existant, vel non sufficiant, supplendum erit de substantia mariti & uxoris pro æquis portionibus: sed si pater solus sponderit, de acquæstu conjugali deduci dos, seu donatio debet, quo deficiente, promissor de proprio patrimonio integrè satisfaciet, l. 8. tit. 9. lib. 5. Recop. *deducta ex l. 53. Tauri,* de qua Molin. *disp. 424. num. 8.* Anton. Gom. *in d. l. 53. num. 24. vers. Item etiam, Greg. Lop. in l. 6. gloss. 1. tit. 10. p. 1.* Mathienz. *in l. 3. gloss. 7. num. 7. tit. 9. lib. 5. Recop. Azeved. in d. l. 8. a num. 6.* Ayora *de partitionib. part. 2. q. 40. n. 40.* Garcia *de conjugal. acquæst. num. 150.* Bæza *de non melior. dot. ratione filiar. cap. 11. n. 126.* Idem juris erit si mater sola dotem constituat, Anton. Gom. *sup. vers. Secunda ratio, Bæza num. 23.* Mathienz. *ubi proximè.* Opus tamen erit, quod accedat mariti licentia, cum de jure nostro absque illa nec contrahere, nec quasi contrahere uxori permittatur, l. 55. Tauri, quæ est lex 2. tit. 3. lib. 5. Recop. observant Ant. Gom. & Bæza. Hæc ampliantur quanquam patens rem propriam dederit in dotem; nam ex bonis multiplicatis deducet æstimationem, ut disputans resolvit Ayora *n. 42. & 43.* cui ad stipulatur, quod parens, dum rem suam tradit, non censetur renunciare dispositioni dictæ legis 53. Tauri, sed juri repetendi pretium ex bonis communibus acquisitis, si extant; cum nemo præsumatur proprium jactare patrimonium, l. *Cum de indebito 25. de probat. l. 6. tit. 14. part. 3.* Barbosa cum pluribus *axiom. 112.* & ita in dubio credendum, nisi appareat quod dotans intendit de propria substantia liberalitatem erga liberos exercere, ut ait Ayora.

Vers. Ex quo infertur.

Si pater etiam matrimonio soluto, liberis ex eo dotem, aut donationem propter nuptias contulerit, eam non ex propriis bonis tantum præstabit, sed ex communibus eodem matrimonio durante acquisitis, juxta legem Regiam, quam ad hunc casum cum nostro Præside extendunt Guttier.

13 *Præctar. lib. 2. quæst. 125. Garcia num. 151. Mathienz. in l. 3. gloss. 7. num. 9. tit. 9. lib. 5. Recop. Bæza d. cap. 11. num. 111. cum seqq. Azeved. sup. num. 18. Ayora num. 41. Idem admittit quoad matrem dotantem, soluto matrimonio, Azeved. n. 19. ubi quid si bona non superint superlucrata.*
 A communi sententia dissentiunt Anton. Gom. ubi proxime, Castill. in l. 53. Tauri, num. 24. hæc quidem de juris rigore maximam obtinet probabilitatem, ut agnoscunt Garcia, & Ayora ubi proxime, Molin. d. disp. 424. num. 9. qui tamen non audent à magis recepta apud Interpretes, & in praxi resiliere, eamque ut æquitati, ac prudentiæ consonam amplectitur Bæza latè agens à num. 97.

Ad Num. 4.

14 Si maritus constante matrimonio Decurionatum, Tabellionatum, vel munus aliud obtinuerit ex illis, quæ pecunia æstimantur, & vendi saltem ex regia facultate communiter solent, quoad pretium uxori officia illa communicantur, ut bona multiplicata, ita ut tantundem deducat mulier ex bonis communibus, quanti munus valere conlisterit, Guttier. *Præctar. lib. 2. quæst. 64. in fin. Garcia de expens. cap. 4. num. 15. & de conjug. acquæst. num. 67. Azeved. in l. 5. num. 1. & 2. in fin. tit. 9. lib. 5. Recop. Mathienz. in eadem l. 5. gloss. 4. à num. 4. Ayora sup. part. 1. cap. 8. num. 16. qui resolvit, æstimandum officium juxta tempus præsens, etsi minoris emptum sit. Conlensit Garcia de conjug. acquæst. n. 68. & num. 67. scribit, uxori pro parte pretium Officii acquiri, etsi precibus impetretur gratis: quod videtur opponi dictæ legi §. Recopilat. ubi cavetur, ne officia à Rege concessa marito, communicentur consorti. Et quanvis Regiam constitutionem de muneribus publicis justitiæ administrationem habentibus, strictè accipiant Mathienz. in d. l. 5. gloss. 2. num. 2. Azeved. ibi, num. 1. illud sanè mihi non probatur; nam hujusmodi officia ex sui natura uxoris nequeunt communicari, cum nec æstimationem recipiant, nec per fœminas exerceri permittatur, l. *Fœmina, de reg. jur.* Unde verba legis potiùs de officiis pretio æstimabilibus intelligi debent, quæ si maritus ex liberalitate Principis, aut privati acquirerit matrimonio constante, nihil ex eo uxor consequi poterit, sicut neque de rebus cæteris per donationem comparatis, l. 3. l. 5. tit. 9. lib. 5. Recop. Et ut hæc lex quinta rectè procedat, intelligenda est de officiis pecuniâ æstimabilibus, quæ mulieribus possunt communicari; alioqui exceptio non foret de regula, ut debet esse, l. *Quæsitum 12. §. Idem Pomponius respondit domo, el 2. ff. de fund. instruct. l. Nam quod liquida 4. §. fin. de pen. legat. Barbosa axiom. 85. num. 6. dixi sup. lib. 1. cap. 6. n. 23.**

Verf. Ego verò contrariam.

Hæc opinio communis est, ut ex præmissis apparet: & quæ D. Covar. pro ejus comprobatione adducit, latè prosequitur Mathienz, in d. l. 5. gloss. 4. n. 4. cum seqq.

Ibi: Hoc probatur ex eo quod.

15 Hinc deducitur, quod si munus non esset pecuniâ, sed precibus comparatum, nullam partem in

illo uxor haberet, sicut nuper ostendimus sub num. 14.

16 Si maritus constante matrimonio Juspatronatus in Ecclesia acquirerit ex fundatione, aut dotatione, aut ex emptione universitatis bonorum, quæ illud contineatur, licet maritus solus præsentet, tamen soluto conjugio, fœmina, aut ejus hæredes præsentandi jure potientur unâ cum marito, vel successoribus ipsis, prout matrimonium dissolvi contigerit. Garcia sup. num. 165. tract. de conjug. acquæst. Mathienz. in l. 5. gloss. 4. num. 5. tit. 9. lib. 5. Recopil. Bæza de decim. tutor. cap. 23. num. 17. Guttier. de tutel. part. 3. cap. 29. num. 5. Sanch. *Consil. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 71. n. 31. Spin. de testam. gloss. 41. num. 63. D. Fraff. de regio patron. Indiar. cap. 5. num. 7. & 8. nec enim fœminis præsentandi ad Beneficia usus interdicitur, quanquam eligere vetentur. Vivian. de jurepatr. lib. 5. cap. 1. num. 9. Juspatronatus licet quoad substantiam sit individuum, quoad exercitium tamen recipit divisionem, & plures possunt existere patroni ejusdem Ecclesiæ, qui vel simul, vel alternis vicibus solent præsentare, cap. 1. & ibi Gloss. de jurepatronat. cum aliis apud D. Fraff. cap. 4. num. 60. & 61. ubi plures.*

Ibi: Deinde cum facillimè.

17 Quæ fieri nequeunt absque Principis facultate, ab ejusque voluntate pendent, impossibilia censentur. Sanch. cum plurimis de matrim. lib. 5. disp. 5. num. 5. Barbosa axiom. 118. num. 4. Alfar. de offi. Fiscal. gloss. 8. num. 3. Salgad. de Reg. protect. p. 2. cap. 6. num. 86. sed hoc limitatur cum Princeps frequenter, ac facillè aliquid deprecantibus solet concedere. Gregor. Lop. in l. 13. gloss. 3. tit. 9. p. 6. Anton. Gom. in l. 9. Tauri, num. 18. verf. *Secundò non obstat*, Molin. de primog. lib. 2. cap. 13. à n. 8. & alii quamplures, quos congerit Sanch. dicta disp. 5. num. 12. Unde officia alienabilia censentur, quanquam absque Principis assensu vendi prohibeantur. Merlin. de legitim. lib. 2. tit. 2. quæst. 24. num. 3. quia scilicet facillè talis facultas impetrari consuevit. Quoad officia Curie Romanæ, de quibus Merlinus ibi, ipsum consulat.

Ibi: Multò minùs nocet posteriori.

18 Officia publica, quæ vendi possunt accedente Principis facultate, in legitimam liberis esse imputanda, sustinent Merlin. d. quæst. 24. num. 1. Mathienz. in l. 3. gloss. 2. num. 13. tit. 8. & in l. 5. gloss. 4. num. 6. tit. 9. lib. 5. Recopilat. Garcia de expens. cap. 4. num. 15. Anton. Gom. in l. 29. Tauri. num. 21. Parlador. different. 150. §. 3. num. 13. & 14. Pichard. post §. *Quadam actiones 20. Instit. de action. tract. de collat. art. 3. num. 48. cum seqq.* & alii, quos refert Hermosilla in l. 3. gloss. 6. n. 59. tit. 4. part. 5. Ex his observandum, tum quod licet officium nullatenus vendi possit, si tamen ad hæredes sit transmissibile, imputatur: tum quod æstimatio officii est faciendâ secundum tempus mortis patris, sive plaris, sive minoris emptum sit, quod & tenet Merlin. sup. lib. 2. tit. 2. q. 21. num. 15.

Ad Num. 6.

19 Vide laudatos supra, num. 14. Officia quidem publica quoad æstimationem pro parte ad uxorem spectant, ut bona superlucrata matrimonio constante,

stante, quanquam venalia omninò non sint, modò ad hæredes mariti transire possint, ad instar muneris empti pecuniâ patris: quod, ut nuper est prænotatum, intuitu transmissionis imputatur filio, quanvis venundari prohibeatur, l. *Omnimodo 30. §. Imputari, C. de inoffic. testam.*

Verf. Verum an horum munerum.

20 Hæc nostri præsidis non sunt, sed à Cornelio Brederodio adjecta, ut notatur in prima pagina codicis, quo variz, ac practicæ continentur, quod demonstratur per hoc signum [positum initio versiculi hujus. Nihilominus aliqua obiter superaddere ægrè non feram. Quoad primum nemini dubium est, quin non expediat munera publica pretio conferre: sed an liceat, quæstionis est, de qua Lessius de just. & jure, lib. 2. cap. 32. à num. 24. & num. 29. docet quæ desiderantur, ut licita sit venditio, scilicet autoritas in vendente, aptitudo in emptore, moderamen in pretio, convenientia erga commune bonum: & quod attinet ad Magistratus, & officia justitiæ administrationem habentia, consule Bobadill. in Politic. lib. 1. cap. 2. num. 21. in fin. & cap. 14. num. 14. cum seqq. ubi latè, ac egregiè, plurimos congerens, qui de hujusmodi munerum venditione disserunt. Solorzan. ubi mox laudabitur.

21 In his Indiarum regionibus Decurionatus omnes, Tabellionatus cujusque provinciæ, aut civitatis, atque cætera munera, quæ justitiæ administrationem annexam non habent, publicè sub hasta per administratores Regii gazophylacii, cui pretium cedit, obitu emptoris vacant; possunt tamen per renunciationem ad alios transferri sub forma præscripta, & toties quoties renunciatio intercedit, effectumque sortitur, tertia pars pretii ærario Regio infertur, nisi in prima renunciatone per primum emptorem facta, quia dimidia debetur, ut constat ex titulo 20. cum seqq. lib. 8. Recop. Indiarum, Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 5. cap. unic. num. 99. cum multis seqq. Escalona in Gazophylac. Reg. p. 2. lib. 2. cap. 10.

22 De militiis Romanorum non pauci fusè edisserunt præter illos, quorum hic fit mentio, ut Alciat. de præsumpt. reg. 3. præf. 25. & lib. 8. parerg. cap. 25. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 19. per tot. ubi de armata militia, Solorzan. sup. lib. 2. cap. 31. num. 28. Garcia d. cap. 4. n. 15. & 16. Revard. conjectaneor. lib. 3. cap. 3. ubi triplicem militiam distinguit, de quo prædixi supra, lib. 2. cap. 1. num. 17.

23 Pro appendice hujus capituli, ubi de acquæstu conjugali actum est, adjicere placet quæstionem, quam jam diu literis mandatam observabam, cujus hæc hypothesi, Petrus duxit Ioannam in conjugem, octo mille pro dote receptis: uxor liberis procreatis decessit, quorum bona pater retinuit: deinde ipse cum Catharina secundo contraxit, à qua duo millia dotis nomine percepit, & confecto inventario constitit, totidem duntaxat ex bonis primi conjugii superesse. Diu matrimonio persistente, plura conjuges acquirerunt, ita ut viro defuncto, octo millia in hæreditate superfuissent, quæ omnia pro dote matris suæ liberi prioris conjugii exigere conantur. Vidua se tuer, quia quatuor millia multiplicata sunt matrimonio suo constante, ex quibus duo illi debentur. Nunc videndum cujus partis potiora sint jura.

Primò pro liberis facit lex 33. tit. 13. part. 5. 24 *authent. ut exact. instit. dot. collat. 7. authent. Si quid, C. qui potior.* quibus cavetur, quod in dotalium concursu, exceptis bonis extantibus secundæ uxoris, prior præferatur. Unde à paritate, seu majoritate rationis, etiam quoad lucra matrimonio potior haberi debet, cum mulieri validius sit jus ad repetitionem dotis, quam ad lucra conjugalia, ut patet; nam pro dote sæpe mariti creditores excludit, l. *Assiduis 12. C. qui potior.* quoad lucra quisque creditor adhuc ex personali actione potior muliere habetur, l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. Igitur quod in dote stabilitum est pro uxore prima, multò magis in superlucratibus obtinebit. Secundo expenditur illud juris axioma, *Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te*, traditum in l. *De accessionibus 14. de divers. & tempor. præscript.* dos enim prior præponitur creditoribus qui constante matrimonio secundo cum marito contraxerunt, qui ut præmissum est, superant quoad lucra posteriorem conjugem: ergo & hæc vincet conjux anterior.

Tertiò, ubi dos restitui postulat, agitur de damno vitando: at vidua exigens lucrorum dimidiam, de lucro captando, ut vox ipsa significat: in re autem controversa tutius est favere repetitioni, quam adventitio commodo, l. *Non debet 42. §. 1. de reg. jur.* ex quo in omnibus causis jura magis fovent versantem in damno, quam intendentem lucrari, l. *fin. §. Sin verò creditores, C. de jur. deliber. l. fin. §. Si quis verò, C. de codicil. l. Qui autem 6. §. Simili modo dicimus, ff. qua in fraud. credit.* Castill. cum pluribus controversis lib. 3. cap. 1. à princ. atque in congressu creditorum melior est conditio agentium ex causa onerosa, quam lucrativa: quod in chirographariis extra dubium est, licet in hypothecariis controversetur. Guttier. de juram. confirm. part. 3. cap. 15. num. 19. Gait de credit. cap. 4. num. 274. Merlin. de pignor. lib. 4. quæst. 25. Mantie. de tacit. convent. lib. 11. tit. 21. num. 23. Carleval. de judic. tit. 2. disp. 30.

Quartò, lucrum societatis, ac capitale sunt ejusdem naturæ, conditionis, & qualitatis, ita ut inter se minimè distinguantur, nec possint, cum sint eadem res, diverso jure ceteri, l. *Anri 2. C. de frument. urb. Constantinopol. lib. 11. Leotard. de usur. q. 1. num. 19. & quæst. 86. num. 23. & 26. Craveta conf. 433. num. 30. & 31. Sed secunda uxor superatur ab hæredibus primæ quoad dotem, quæ est capitale: ergo etiam quoad lucrum conjugale superari debet. Et quidem inauditum est, & à ratione juris dissonum videtur, quod capitali amisso, uxor ultima lucrum percipiat. Quintò, liberi prioris matrimonii non solum nituntur hypothecæ cum prælationis privilegio, sed etiam temporis prioritati: secunda uxor in lucris conjugii nullo gaudet privilegio, & tempore posterior reperitur, idè juxta communes juris regulas in concursu succumbere debet, cap. *Qui potior 54. de regul. jur. in 6. l. 27. tit. 13. part. 5. l. Si fundum 4. C. qui potior. l. Potior 12. ff. eod.**

Sextò, si aliqua ratione uxor posterior quoad superlucrata præferri deberet, maximè quia bona acquisita constante matrimonio, statim transeunt pro parte in dominium mulieris: sed hoc verum non est, ut constat ex l. 5. tit. 9. lib. 5. Recopilat. & tenent non pauci apud Hermosillam in l. 55. gloss. 2. num. 23. tit. 5. part. 5. qua constitutione tribuitur marito libera facultas alienandi absque uxoris consensu bona consistente matrimonio comparata:

comparata: quod foret iniquum, & ab ipsa naturali ratione dissonum, si dominium mulieri esset quæsitum, l. *Id quod nostrum* 11, de regul. jur. cum similibus adductis per glossam ibi. Unde remoto jure dominii, nullo potest vidua prætere prælationem in lucris sui matrimonii. Ultimo; ex eadem lege §. Recop. sic arguitur, Si marito licet hujusmodi bona alienare, ac disperdere, etiam in prævos usus, fraude cessante, ut prænotatur sup. n. 9. & observat ex aliis Hermosil, d. gloss. 2. n. 22. posset utique ex eisdem lucris exsolvere dotem prioris conjugis, adhuc renitente secunda, cuius non erat ad impediendam solutionem vivo marito. Ergo nec post ipsius mortem obstabit, ne satisfiat hæredibus defunctæ ex superlucratis, quod illis maritus debebat, nec ratio discriminis facile poterit inveniri.

Ex quibus, & aliis communiter receptum habetur, quod mortuo marito, ex quibuslibet bonis, quæ reliquerit, etiam quæsitis secundo matrimonio constante, dos prioris conjugis persolvatur, & ita hæc sententia obtinuit in praxi, ut si quis aliud affereret, somnari crederetur, ut ait Hermosilla in l. 49. gloss. 5. num. 9. tit. 5. part. 5.

28. Ast pro vidua uxore posterioris conjugii validissimæ rationes militant, ut bonis multiplicatis non privetur. Primum, mulier ex legis regie dispositione est domina pro parte bonorum, quæ matrimonio constante acquiruntur; ideo adversus hæc liberi primi matrimonii nullam habent actionem; non personalis competit, quia posterior uxor cum antecessore non contraxit, nec alio modo existit obligata, ut illa actione teneatur, l. *Actionum* 24. §. 1. de action. & oblig. Parladori. different. 36. à princ. Paz in Praxi, tom. 3. cap. 1. num. 3. cum seqq. nec competit hypothecaria, cum pars dimidia lucrorum legis ministerio statim in uxorem transit, nunquam mariti facta, quanvis per eum res sit acquisita, sicut præmittitur supra, num. 8. Cum ergo hæredes primæ uxoris actione careant in secundam pro bonis superlucratis, quatenus ad hanc pertinent, audiri non debent in judicio, à quo repellitur qui sine actione petit, l. *Si pupilli* 6. §. *Videamus*, de negot. gest. l. *Si quid possessor* 54. §. *Illud*, de petition. hæredit. Barbosa ex pluribus axiom. 9. n. 4.

29. Secundum, expenditur lex 33. Partit cum aliis, de quibus sup. num. 24. quæ decernunt, molierem ex primo matrimonio præferendam posteriori in viri bonis, exceptis quæ extant, ac secundæ uxoris esse noscuntur, ea ratione expressa, quia propria ipsius sunt, authent. ut instante exact. dot. callat. 7. §. *His igitur*, ibi: *Et unumquemque oportet, quod sum est habere, nullo privilegio indigens.* Atqui dimidia pars ejusmodi lucrorum propria est uxoris secundæ, cujus matrimonio constante sunt quæsitæ. Igitur ex identitate rationis portio ex bonis multiplicatis competens secundæ conjugii, per hæredes primæ auferri dotis prætextu nequibit, & quod de rebus dotalibus deciditur, in acquisitione conjugali debet observari; nam quoties lex rationem exprimit decidendi, similes complectitur casus, in quibus eadem reperitur. Sanch. de matrim. lib. 8. disput. 1. n. 34. Tiraquel. de retract. lignag. §. 20. num. 3. & 8. Petr. Barbosa in l. *Si constante*, in princ. num. 102. solut. matrim. Menoch. conf. 484. n. 8. & 9.

30. Tertium, uxor ex bonis in matrimonio acquisitis tenetur ad debita, quæ illo constante mari-

tus contraxit, non ad antea contracta, ut deducitur ex l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopilat. quæ constituitur, ut si mulier renunciaverit lucris conjugii, non teneatur creditoribus, qui cum marito durante matrimonio contraxerunt, quoniam anterioribus, etsi acceptet lucra, solvere non compellitur, quod extra dubium est, ac observatur ab Azavedo ibi, num. 20. Pichard, in §. *Quadam actiones*, num. 40. Instit. de actionib. Mathienz, in l. 7. gloss. 1. num. 2. tit. 3. lib. 5. Recopil. Hermosill. in l. 49. gloss. 7. num. 9. vers. *Quæ tacita*, tit. 5. p. 5. Cumque ex inventario appareat dos primæ uxoris diminuta, quando duxit secundam Petrus, hæc compellenda non est, ut de propriis bonis superlucratis satisfaciatur, quod maritus ante suum matrimonium secundum jam debebat.

Quartum, hæc conjugalitatis societas eisdem subijcitur regulis, quibus conventionalis. Hermosilla cum aliis ubi proxime. Sed in conventionali societate creditores illa anteriores actionem non habent in bona communia, sed solum in ea, quæ propria sunt debitoris. Fontanella de pact. nupr. claus. 4. gloss. 9. part. 2. ex num. 51. Magon. Lucens. decis. 1. Hermosil. loc. cit. Igitur nec mulier ex lucris suæ societatis tenebitur solvere dotem, quam maritus antequam ipsa nuberet, dissipaverat.

Quintum, qui in rem actionem habet, potior existimatur cunctis creditoribus cujuscumque temporis, privilegii, & qualitatis; nec proprie dicitur cum illis concurrere, ut prælationi locus sit, quia dominium est omnium aliorum jurium suffocativum, quod illa penitus absorbet, dicta authent. ut exact. inst. dot. cum similibus, P. Molin. de justit. & jure, disp. 536. num. 29. Ant. Gom. in l. 50. Tauri, num. 42. Merlin. de pignor. lib. 2. quest. 47. num. 2. Castill. controvers. lib. 3. cap. 16. num. 75. ubi plures, Pichard, in §. *Quadam actiones*, ubi de privileg. creditor. num. 43. 49. & 88. Instit. de action. Unde secundi matrimonii uxor, ut domina quoad bona superlucrata excludet primi liberos, qui ut creditores hypothecarii dotem matris suæ repetunt.

Sextum, omnis creditor agens hypothecaria probare constringitur, rem in bonis fuisse debitoris postquam contraxit, l. *Et qua nondum* 15. §. 1. de pignor. Merlin. fusè tract. de pignor. lib. 5. quest. 68. num. 2. nec res potest hypothecæ subjacere, quæ nunquam in dominium debitoris pervenit, l. 1. de pignor. Merlin. sup. lib. 2. quest. 65. num. 6. cum in re aliena, nisi dominus patiat, l. *Que prædium* 6. C. si res alien. pign. dat. sit, l. *Qui filios* 6. C. quæ res pign. dar. poss. l. 7. tit. 13. part. 5. Merlin. d. lib. 2. q. 2. num. 1. & 2. Bona autem quæsitæ matrimonio subsistente, pro parte in ipso acquisitionis actu in dominium deveniunt uxoris, etsi ea maritus comparet, ut prænotatur sup. n. 8. & 28. quapropter primæ conjugis hæredes nihil juris habere possunt contra quæstus matrimonii secundi pro ea portione quæ ex regii constitutionibus ad secundam uxorem spectat.

Septimum, si rem ex æquitate pensitemus, grave nimis videtur, ac rigidum, bona quæ forte operis, industriæ, ac parsimoniam secundæ uxoris comparata inveniuntur, integrè cedere primæ consortis successoribus, quæ ut sæpe contingit, sumptuum exorbitantia propriam dotem, ac viri substantiam extenuavit; est enim foemina innata ad vanitates propensio, D. Chrysothom, in epist. D. Paul. ad Ephes. homil. 13. ibi: *Habent*, inquit, mulieres

mulieres in se quoddam vana gloria studium. Nec aliquem præterit, quantum præstet ad facultatum conservationem, ac incrementum matrisfamilias solertia, moderamen, & cura, ut habetur Proverbiorum cap. 31. versic. 11. ibi: *Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.* Quapropter mercede, qua digna est uxor, fraudari non oportet, sicut in fine dicti capituli 31. monemur, ibi: *Date ei de fructu manuum suarum.* Sic leges nostræ regie uxorem quæstum nuptialium pro dimidia dominam constituerunt quod mæstis, miserandisque viduis auferre, rigore plenum est. Ayora de partitionib. part. 1. cap. 7. num. 3. & quidem quod alius fruatur eo quod aliquis proprio labore quæsit, lucuosum dixit Justinianus in §. 1. Instit. per quas personas nob. acquiruntur.

34. Octavum denique ab eodem fonte procedit, etenim juxta juridicam æquitatem, qui in uno gravatur, debet in alio relevari, l. *Navis* 4. §. *Cum autem*, ad leg. Rhod. de jact. l. *Titia* 35. §. *Qui invita*, de legat. 2. l. *unic.* §. *Lucrativas*, C. de impon. lucrativ. descript. lib. 10. Argel. de acquir. possess. quest. 1. art. 1. num. 14. Barbosa cum aliis axiom. 108. num. 5. Et cum secunda uxor suæ dotis jacturam sustineat ob prælationem primæ, æquum erit, ut quoad conjugalem acquisitionem ei subveniatur. Neque afflictæ viduæ, marito simul cum dote amisso, afflictio est adijcienda, argumento capituli *Cum percussio* 7. q. 2. l. *Divus* 14. de offi. Præsid. authent. *Navigia*, C. de furt. cum aliis apud Barbosam axiom. 18. Imò potius solatium adhibendum, l. *unic.* C. de iis qua ante apert. tabul. ibi: *Habeant verò solatium tristitia sua, quibus est omnino consulendum.*

35. Huic posteriori sententiæ pro vidua patrociantur adversus communem, ac forenses stylum Cancer. variarum part. 3. cap. 1. num. 167. Magon. Lucens. decis. 31. Ayora de partitionib. part. 3. quest. 13. num. 48. Hermosilla in l. 49. gloss. 7. num. 9. tit. 5. part. 5. Garcia de expensis, cap. 15. in fin. & ita decisum in Granatensi Prætorio testatur Hermosilla dicto num. 9. in fin. atque errare graves, & peritos viros aliter pronunciantes, alleverat Ayora.

36. Qua opinione, ut de jure vera, retentâ, non oberunt quæ pro contraria expendimus supra. Non primum ex l. 33. Partit. cum similibus; nam datur notissima diversitatis ratio, cum secunda uxor agat ad dotem ut creditrix, ideo antiquiori succumbit; lucrata verò exigit ceu domina, qua ratione creditores excludit, ac superat sicut probatur num. 31. Rursus quando uxor, pro dote agit, præfertur creditoribus, qui constante matrimonio cum viro contraxerunt, ut tempore prior; sed cum de lucratis contendit, eis tenetur satisfacere ex propria obligatione, quia bona illa cum suo onere capit, l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopilat. nec lucra existere possunt, nisi æs alienum prius deducatur. Ex quibus fit, ut secunda conjux ex bonis acquisitis solvere compellatur posterioribus mariti creditoribus, non antiquiorem dotem, cui ipsa obligata non est quæstus conjugalitatis ratione, quoniam debitum dotalis antecessit secundum matrimonium, sicut præmittitur n. 30.

37. Nec secundum ex juris axiomate, & lege De accessibus: nam illud non procedit quoties datur diversa vincendi ratio, ut observavi sup. lib. 1. cap. 7. numero 58. Barbosa axiom. 226. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

num. 2. prima enim uxor superat ut creditrix posteriores mariti creditores: hi verò non vincunt secundam conjugem, quia ipsa sint potiores, sed quoniam possidet bona superlucrata, quæ habere non valet, nisi ære alieno soluto. Inde est, quod licet prima uxor vincat creditores, qui vincunt secundam, hanc tamen non potest illa exsuperare propter diversitatem juris vincendi, & quoniam creditores habent jus ad omnem acquisitionem matrimonii, uxor autem prima nullum quoad diuidiam, quæ est propria secundæ.

Non tertium, quia verum non est, uxorem ex causa lucrativa acquisitionem conjugalem percipere, quanquam lucrum vocetur; nam & in cæteris societatibus, quod capitali accrescit, sic nuncupatur; & tamen nemo dicit, socios ex causa lucrativa acquirere quod ultra sortem accipiunt, & titulus pro socio onerosus censetur; & qui ex hac causa non lucratur, in damno versari dicitur, l. *Obscurus* 49. ibi: *Si non ad damnum refertur idoneus est*, ff. de administrat. tutor. l. 2. §. *Si quis*, ibi: *Dammum enim pati videtur, qui commodum amittit*, ff. ne quid in loc. public. Leotard. de usur. quest. 72. num. 45. Petr. Gregor. eodem tract. lib. 2. cap. 4. num. 18. in fin. Nec mulieribus lucra hujusmodi ex alicujus liberalitate proveniunt, quæ ad societatem præter dotem conferunt laborem domesticum, curam, atque industriam, quæ plurimum præstant ad conjugales acquisitiones, sicut notatur sup. num. 33. Unde non de lucro captando agunt, ut supponit argumentum.

Non quartum, quod & Leotardi propositio obtinebit in conventionali societate, ubi capitalium contributio fit ad negotiationem lucri causâ; at in matrimonio apud nos solum contrahitur societas lucris, quod supervenerit labore, & industria cujusque ex consortibus, ut commune sit: nec capitale attenditur, aut communicatur. Hermosilla in l. 55. gloss. 2. num. 26. tit. 5. part. 5. nec dos constituitur ad quæstum, sed ad supportanda onera matrimonii, l. *Pro oneribus* 20. C. de jur. dot. l. *Dotis fructus* 8. ff. eod. unde nihil commune habet dos cum bonis superlucratis, ut eodem jure censentur, ac mulieri primæ idem jus competat in his, ac in illa, quæ inter se omnino distinguuntur. Non quintum, nam secunda uxor dominium à lege habet in bonis matrimonio constante quæsitis, quod validius est ac superat hypothecam, ac privilegia dotis prædefunctæ mulieris, ut ostendimus supra, num. 31.

Nec magis urget sextum, etenim apud nostrates receptum est, ut jam sæpe prædiximus, uxori dominium, ac possessionem quæri legis ministerio omnium, quæ maritus matrimonio constante lucretur, nec aliud probatur ex l. 5. Recop. imò communis sententia roboratur; nam si uxor non foret domina quæstum conjugalem, maritus habens dominium in solidum posset pro libito de acquisitis disponere, l. *In mandata* 21. C. mand. inaniq. esset legis regie dispositio: sed quoniam ejusmodi bona erant mulieri communia, ex quo nequibat maritus illa absque assensu consortis alienare, l. 1. & per totum Cod. de commun. rer. alienation. opus fuit ut per legem talis facultas specialiter tribueretur, quod nihil iniquitatis continet, cum plura existant, quæ legislatorem ad sic decidendum movere possent; vir etiam

nim, ut ipsius consortis, & familiae caput, domus habere debet gubernaculum, ac bonorum administrationem. *Genes. cap. 3. ibi: Et eris sub potestate viri, & ipse dominabitur tui.* D. Ambros. *exhaëmeron tract. dici quarta, ibi: Adam per Evam deceptus est, non Eva per Adam, quem vocavit ad culpam mulier, ideò justum est, ut eum gubernatio assumat, ne iterum feminea facilitate labatur.* Ad hæc expedit penes virum residere liberam rei familiaris administrationem, cui incumbit onus acquirendi, ac negotiandi pro communi domus utilitate; & grave nimis foret, ut quoties oporteret rem acquisitam distrahere, teneretur uxoris consensum impetrare, quod sæpe consequi non posset, cum mulierum genus avarissimum habeatur, l. *Si stipulata 34. §. 1. de donat. int.* Glossa in l. *Nescimus 36. de negot. gest.* Unde impediretur utilis rei familiaris administratio, & domestica inter conjuges dissidia frequenter provenirent. Ex quibus rectè, ac justè regia constitutio, non obstantibus juris regulis, concessit viris de rebus istis acquisitis absolutam disponendi facultatem, non requisito uxorum consensu, quantumvis ex parte dominae censeantur.

41 Ad septimum, & ultimum satisfit; nam si maritus solverit debita ante secundum matrimonium contracta, non cederet in uxoris detrimentum, cum in bonorum divisione id imputaretur marito vel in lucra conjugalia, si ex tunc, vel in capitale. Anton. Gom. in l. 60. *Tauri*, in princip. Ayora de partition. part. 1. cap. 7. num. 3. Nec obstat quod marito licet alienare in quoscunque usus, etiam illicitos, atque donare, & hæc minime illi imputari debent, ut cum Gregor. Lop. sentiunt plures apud Hermosillam in l. 55. gloss. 2. num. 22. & 52. *lit. 5. part. 5.* Anton. Gom. in l. 53. *Tauri*, n. 73. & prædixi sup. num. 9. Etenim inter utrumque casum nota differentia invenitur ratio, si quidem dum maritus dilapidat, nullum percipit lucrum: at quando solvit creditoribus, locupletior efficitur; nam tanto magis habet in bonis, quanto minus debet, nec bona computantur, nisi ære alieno deducto, l. *Subsignatum 39. §. Bona, l. Venisse 165. de verbor. signific.* quod lucrum uxori communicari debet. Hinc est, ut marito imputetur, quod antiquis suis creditoribus solvit, non verò quod perdidit. Sed si maritus solvendo non sit, qui nec capitale reliquit, nullum mulier in creditores regressum habebit, cessante mariti fraude, quoniam alienatio fuit lege permessa, & creditores suum receperunt, quibus imputari nihil potest, ut ad restitutionem mulieri teneantur, argumento legis Summa 22. §. *Sed & si quis, de pecul. l. Si donatarius 9. §. 1. ff. de condiç. caus. dat. l. Qui autem 6. §. Sciendum, ff. qua in fraud. credit. l. Nihil dolo 172. de reg. jur.*

SUMMARIUM.

- 1 De mero, ac mixto imperio, atque jurisdictione, & quomodo distinguantur, differentes recensentur.
- 2 Merum imperium definitur. Cur merum dicatur, & qui Magistratus illud exercent, remissivè.
- 3 Imperium mixtum quid sit, unde mixtum ap-

- pelletur, & in quos gradus distribuatur.
- 4 Jurisdictio in genere, ac in specie definitur.
 - 5 Principi liberum est omnes causas delegare, sed Magistratibus non permittitur de jure Casareo qua sunt meri imperii committere. Quid de jure regio, & consuetudine, ibid.
 - 6 Causa mixti imperii an possint delegari?
 - 7 Virum jure Pontificio causa meri imperii delegari possint?
 - 8 Caput In Archiepiscopatu, de raptorib. intelligitur.
 - 9 Magistratibus licet causas meri imperii, necessitate interveniente, delegare. Quid Jure Regio, ibid. & n. 11.
 - 10 Qua Ordinem Episcopalem desiderant, & meri imperii sunt, quando, & quibus possint delegari.
 - 12 Episcopis est permittum per se, vel suos Vicarios generales exercere.
 - 13 Vicarius generalis Episcopi, & Propratores ordinaria funguntur jurisdictione, & n. 14.
 - 15 Quoad causarum meri imperii delegationem an jus Pontificium a Casareo discrepet.
 - 16 Caput finale de offic. ordinarii, exponitur.
 - 17 Caput finale de offic. deleg. conciliatur cum dicto cap. te finali, de offic. Ordinar.
 - 18 Jure communi causa delegari nequeunt, quas lex specialiter mandat Magistratibus etiam ordinariam jurisdictionem habentibus.
 - 19 Nudum ministerium an delegari, aut subdelegari possit, remissivè, & n. 20.
 - 21 Episcopus plura potest aliis committere, quæ illi ratione dignitatis specialiter deferuntur, remissivè.
 - 22 Delegatus Principis subdelegare non valet quoties apparet, quod fuit electa industria persona; sed electio hac non presumitur.
 - 23 Jurisdictio voluntaria ex lege proveniens delegabilis est, nisi actus tanti momenti sit, ut per alium expediri non possit. Et quid si ex Principis privilegio competat ratione muneris, vel dignitatis, ibid.
 - 24 Actus voluntaria jurisdictionis per rescriptum commissus, etiam nomine dignitatis subdelegari non potest.
 - 25 Episcopus valet per se, vel per suum Vicarium Generalem cum speciali mandato beneficia propria Diocesis conferre.
 - 26 Episcopus facultatem conferendi Beneficia nulli alii, nisi suo Vicario generali potest concedere.
 - 27 Qua non possit agere Vicarius Generalis absque speciali Episcopi commissione, remissivè.
 - 28 Caput Ex frequentibus, de institut. intelligitur. Vicarius Episcopi, aut Capituli, Sede vacante, ex generali mandato potest presentatos ad Beneficia instituere, ac electos confirmare.
 - 29 Ratio traditur, quæ Capitulum, Sede vacante, nequit nisi urgeat necessitas, conferre Beneficia, cum ei liceat instituere, & confirmare.
 - 30 Differentia inter jurisdictionem contentiosam, ac voluntariam.
 - 31 Jurisdictio contentiosa in alieno territorio nequit exerceri, etiam in subditos: secus voluntaria.

32 Jurisdi-

- 32 Jurisdictio voluntaria in alieno territorio exercetur, etsi causa cognitio precedere debeat, modò hac in proprio prius expeditur.
- 33 Episcopus fundatam habet suam intentionem de jure ad collationem omnium beneficiorum, quæ in diocesi vocaverint: similiter ut presentatos instituat, & electos confirmet, quæ omnia extra diocesim ut voluntaria jurisdictionis agere permittitur, ibid.
- 34 Vicarius Generalis Episcopi num possit extra diocesim Beneficia conferre? Et quid de Legato Sedis Apostolica, & an delegato liceat voluntariam jurisdictionem extra territorium delegantis exercere.
- 35 Collatio de eodem Beneficio facta ab Episcopo, prævalet adversus collationem per ejus Vicarium Generalem expeditam, cum latet quæ præcesserit. Quod limitatur si provisos à Vicario ceperit possessionem.
- 36 Episcopus an valeat in Curia, ibi Pontifice residente, Beneficia diocesis sue conferre. Jurisdictio voluntaria etiam in Curia per Magistratus provinciarum potest exerceri, ibid.
- 37 Si resignatio Beneficii fiat in Curia, ibi vacat Beneficium, quod ut reservatum conferet Summus Pontifex. Episcopis prohibetur, ne in aliena diocesi, non obtenta proprii Prælati facultate, Pontificalia exercent, & an primam Tonsuram subditis valeant conferre.
- 38 Voluntaria jurisdictionis privilegio concessa, in alieno territorio potest administrari.
- 39 In reservatione Beneficiorum vacantium in Curia, & non in alia, stabilitum est, quod post mensem collatio devolvatur ad Ordinarium. Et quid si post mensem Pontifex conferat, antequam Ordinarius, ibid.
- 40 Episcopis ab initio nascentis Ecclesia Sedes Apostolica contulit facultatem conferendi Beneficia, quæ in propria Diocesi vacarent, ideo de jure suam intentionem fundatam habent.
- 41 Caput Statutum, de præbend. in 6. an sit correctum per extravagantem 1. cod. tit.
- 42 Privilegium, ac dispositio odiosa si juri communi conveniant, ampliationem recipiunt.
- 43 Principi reservata si delegentur, nequeunt subdelegari.
- 44 Si Princeps aliquid de reservatis committat alicui Magistrati, ut semper ea facultas muneris adhareat, tunc illud poterit Magistratus alii mandare: quod impugnatur.
- 45 Delegatus Principis etiam sine causa potest subdelegare, non verò inferioris. Et quid si fuerit lis contestata, ac de aliis qui non valent causas committere.
- 46 Utrum delegatus à Legato Sedis Apostolica valeat subdelegare?
- 47 Legatus Proconsulis delegare poterat, sed delegatus à Legato Sedis Apostolica non subdelegat: & ratio redditur.
- 48 Legatus Proconsulis, præmissa electione hujus Magistratus, à lege immediate accipiebat jurisdictionem, nec eos Legatos constituere valebant Proconsules recusare.
- 49 Legatus Proconsulis ex voluntate, & approbatione Senatus ad universitatem causarum creabatur.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

- Delegatus ad universitatem causarum pro Ordinario habetur, ut unam, vel aliam possit subdelegare, ibid.
- 50 Delegatus ab inferiore quando possit subdelegare, & num. 53.
 - 51 Mandare jurisdictionem aliud est, & aliud judicem dare.
 - 52 Delegatus à Legato Sedis Apostolica cur valeat subdelegare secundum aliquorum opinionem.
 - 54 Ad caput Cùm Bertholdus, de re judic. duplex traditur intellectus.
 - 55 Alius, quem probat D. Covar. refertur ut communis.

CAPUT XX. & ULLIMUM.

Ad Num. 1.

DE Imperio mero, mixto, ac jurisdictione, & quomodo inter se distinguantur, consulendi sunt P. Molina de justit. & jure, tract. 5. disp. 5. & 6. Tusch. lit. 1. conclus. 45. 46. & 543. Gregor. Lop. in l. 18. gloss. 2. tit. 4. part. 3. Cujac. ad l. Imperium, de jurisdic. omn. judic. Joan. Orosc. ibidem, Duaren. ad eundem tit. cap. 3. cum aliis, Fachin. controversiarum lib. 13. cap. 12. cum seqq. Osuald. lib. 17. cap. 6. Morla Empor. jur. tit. 2. de jurisdic. in princip. à num. 16. Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 47. cap. 21. D. Emman. Gonzal. ad Decretal. in cap. Pastoralis, ex num. 2. de offic. judic. delegat. Vvesembec. in paratit. ad tit. de jurisdic.

Merum imperium ex Bartolo sic definitur: Est jurisdictionis, quæ officio judicis nobili expeditur, publicam utilitatem respiciens principaliter. Molin. disput. 5. num. 5. Orosc. num. 6. Morla num. 3. & 35. Sed questionis est, utrum Ulpianus in d. l. Imperium, veram definitionem hujus imperii, vel exemplum tradiderit, dum inquit: Merum imperium est habere gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines. De quo disputat Fachin. d. cap. 12. & Consultum definire resolvit. Imperium merum nuncupatur, quoniam purum, & à jurisdictione simplici omnino distinctum, quæ Magistratibus ratione sui muneris jure competit; quæ enim meri sunt imperii, specialiter lege deferuntur, non solum personis publica potestate fungentibus, sed etiam privatis. Cujac. sup. Duaren. dicto cap. 3. D. Gonzalez num. 2. Hujus imperii sex gradus constituentur, quos ex Bartolo transcripserunt Molin. disput. 6. num. 1. Orosc. sup. num. 21. cum seqq. Qui judices, & Magistratus hodie tale imperium exercent, vide apud Molin. disp. 6. ex num. 4. Orosc. num. 12. Morl. sup. n. 3. cum seqq. & qui olim vide apud Gonz. n. 4.

Mixtum imperium ex Bartolo ita definitur. Est jurisdictionis, quæ officio judicis nobili expeditur, privatam respiciens utilitatem. Molin. disputatione 5. num. 5. versic. Mixtum verò. Orosc. num. 49. Morl. num. 66. ubi aliam tradit definitionem, & aliam Tusch. dicta conclus. 46. Mixtum dicitur; nam imperii naturam sapit, cum judicis officio nobili exercentur; jurisdictionis, dum privatam respicit utilitatem. Molin. supra, versic. Itaque jurisdictionis, Orosc. num. 48. Hoc imperium jurisdictioni cohæret, cum qua transit in Magistratus absque speciali legis commissione. Cujac. supra, D. Gonzal. num. 3.

num. 3. Faber in ration. l. Imperium, de jurisdic. Mixti imperii sex distinguit Barrolus gradus, de quibus Molin. disp. 6. n. 2. Morla n. 67. cum seqq. Orosc. à n. 51.

4 Jurisdicção genericè usurpata omne imperium complectitur, quam sic cum Bartolo definiunt communiter omnes: Est potestas de jure publico introducta cum necessitate juris dicendi, & equitatis statuenda. Orosc. in l. 51. num. 37. de jurisdic. Vvesembec. sup. num. 3. Morla num. 16. sumpta specificè prout ab utroque imperio fecernitur, Est potestas quæ officio judicis mercenario exercetur, privatam utilitatem respiciens. Molin. disp. 5. num. 2. Orosc. num. 79. Vvesembec. num. 8. Huic jurisdicção inest modica coercitio, quam imperium vocat Consultus in l. fin. de offic. ejus. Fab. ration. l. 1. §. 1. eod. tit. illud mixtum dixit: sed Glossa in d. l. fin. docet, ibi sermonem non esse de mixto imperio, de quo in d. l. Imperium, sed de levi coactione, quæ ad expeditionem jurisdicçãois necessariò desideratur; ideoque cum hac illa potestas coercendi semper intelligitur concessa, argumento legis 2. de jurisdic. Osuald. lib. 17. cap. 8. lit. aa. omninò consulendus ex lit. u. Istius simplicis jurisdicçãois sex enumerantur gradus. Molin. disp. 6. num. 2. in fin. Orosc. n. 80 cum seqq.

Ibi: Illud tantum tractaturi.

5 De absoluta Principis potestate ad quascunque causas delegandas non ambigitur; de Magistratibus verò, ac inferioribus jurisdicçãoem exercentibus disputatur, num causas meri, aut mixti imperii valeant delegare? Quoad Jus Cæsareum communis resolutio habet, quæ sunt meri imperii delegationi non subjici. Tusch. lit. D. concl. 146. num. 6. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 54. num. 2. D. Gonzal. sup. num. 5. Vvesembec. sup. num. 11. Anton. Fab. ration. leg. Si quid, de offic. Proconf. Clar. in Praxi, q. 41. num. 1. Vantius de nullit. tit. quib. mod. sent. nullit. reparat. num. 5. Olan. antin. jur. lit. D. num. 26. Morla Empor. Jur. tit. 2. q. 16. num. 2. Guazzin. de defens. reor. defens. 1. cap. 1. num. 14. Molin. sup. disp. 17. n. 1. Farin. in fragm. lit. D. n. 67. de cujus opinionis veritate egit fuse Petr. Barbosa in l. Cum prator, §. 1. à num. 408. de judic. & apud nos illa probatur l. 18. tit. 4. p. 3. Verum hodie de consuetudine ejusmodi causas delegati, testantur Clar. & Vantius ubi proximè, Farin. n. 69. licet Vantius excipiat, ubi ultimum supplicium possit irrogari.

6 Quoad causas mixti imperii præfata lex Regia, Accursius, ac plerique de jure Cæsareo eas indelegabiles constituerunt, teste Osuald. lib. 17. cap. 8. lit. u. Ipsæ verò cum aliis delegari posse opinatur; cui opinioni subscribunt Fachin. controuv. lib. 9. cap. 98. D. Gonzal. & Vvesembec. ubi proximè, Pichard. in §. 1. cap. 4 n. 177. Institut. de interdicit. Menoch. d. lib. 1. q. 74. num 5. Petrus Barbosa sup. à num. 533. Morla num. 3. Molin. ubi sup.

7 De Jure Canonico causas meri imperii delegari licet, secundum Tusch. lit. I, concl. 46. Petr. Barbof. num. 517. D. Gonzal. n. 7. Menoch. n. 43. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 47. cap. 22. n. 8. Molin. n. 4. Guazzin. sup. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 25. num. 2. Salgad. de reg. protecl. part. 2. cap. 5 n. 119. Contrarium cum nostro Præfule tuentur Fachin. d. lib. 9. cap. 99. Farinac. num. 76. Morla d. tit. 2.

quæst. 17. à num. 30. Menoch. num. 45. Binius de jurisdic. cap. 3. Osuald. d. cap. 8. lit. ccc.

Ad Num. 2.

Ad textum in cap. in Archiepiscopatu, de raptoribus, respondetur ibi sermonem haberi de Rege Siciliae, qui in sua ditione supremam obrinet jurisdictionem. Sic Fachin. Morla, Menoch. D. Gonzal. ubi proximè, Molin. num. 2. de quo dubium non est, quin valeat causas meri imperii delegare. Osuald. ubi proximè, Clar. d. quæst. 41. num. 1.

Ibi: Quemadmodum & inferior.

Magistratus causas meri imperii jure delegant, 9 urgente necessitate ob infirmitatem, aliudve legitimum impedimentum, l. 18. tit. 4. part. 3. ubi Gregor. Lop. gloss. fin. l. 2. C. de p. dan. judicib. D. Gonzal. in cap. Pastoralis, n. 6. de offic. deleg. Osuald. sup. l. t. d. d. Petr. Gregor. ubi sup. Farin. sup. n. 72. Verum in d. l. 18. Partit. solum permittitur absentiae causa cognitionem causæ, non definitionem delegare. Vide Osuald. ubi pronupet, Molin. num. 1.

Verf. Secundo, eidem opinioni.

Consule Fachineum, ac ceteros cum eo laudatos supra, n. 8. qui his juribus respondent, & adde proximè tradita.

Ad Num. 3.

De his, ac intellectu capitis Suffraganeis, de election. & capitis Aqua, de consecr. Eccles. D. Gonz. utrobique, Morla d. quæst. 17. num. 33. & alii, quos recensuit Aug. Barbosa collect. d. cap. Suffraganeis, num. 2. ubi ait, quæ ordinis sunt, ex justa causa posse delegari: quod ita accipiendum, ut delegabilia sint quæ Ordinem desiderant Episcopalem, non ut potestas Ordinis transferatur in eum, qui Episcopus non fit, d. cap. Aqua. Etenim etiam absque impedimento legitimo licebit Episcopo delegare alteri simili, quæ ratione sui officii, ac muneris eidem deferuntur, etiamsi ad merum imperium spectent, & Ordinem postulent; nam & Jure Civili hæc delegabilia censentur, quæ Magistratibus competunt pro munere suo, absque speciali legis mandato, l. 1. ff. de offic. ejus cui mand. est jurisa. ut rectè observat D. Gonzal. in cap. Pastoralis, num. 7. de offic. judic. delegat. Petr. Barbosa in l. Cum prator, §. à n. 520. omninò videndus à n. 416. ff. de judic. Fachin. d. lib. 9. cap. 97. verf. Sed huic expositioni, Cujac. ad lib. 1. quæstion. Papin. in l. 1. de offic. ejus, cui mand. Secundum hæc pro regula constituendum erit, quod tam jure Pontificio, quàm Civili, quæ jure muneris competunt, delegari permittuntur; quæ verò per legem nominatim seu specialiter committuntur, nequaquam mandari possunt, ut plenè per Barbof. a n. 520. Sic quoad delegationem non qualitas causarum, sed quo jure Magistratibus deferantur, est inspicendum.

Verf. Tertio adducitur.

Ex causa, seu necessitate causas meri imperii delegari posse, præmissi n. 9. & adde Petr. Barbof. n. 466.

num. 466. & ad textum in cap. fin. ne cleric. vel monach. respondent cum D. Covar. idem Barbofa num. 522. Fachin. sup. cap. 99. verf. Respondeo rationem, Morla d. q. 17. n. 34. subsistere delegationem ob justum impedimentum.

Verf. Quarto citatur pro communi.

Ad textum in Clem. 1. §. 1. de heretic. favore Fidei procedere asserunt Morla num. 36. Fachin. verf. Quartum est.

Ad Num. 4.

12 Non spectat ad nostram quæstionem caput Licet, de offi. Vicar. nec caput Cum Episcopis, in 6. quia jurisdictionem exercere, quod refertur ad Vicarios Generales, qui ordinariam jurisdictionem exercent. Ita Farinac. in fragm. lit. D. n. 77. Fachin. sup. verf. Quintum est, D. Gonzal. ubi proximè, Morla num. 35.

13 Quamquam controversum sit, num vicarius Episcopi, & vicem Prætoris gerens ordinariam, aut delegatam jurisdictionem exercent? de quo novissimè, ac latè D. Gonzal. ad Decretal. in cap. ult. n. 4. & 5. de offic. Vicarii: verior tamen ac receptor opinio habet, utrumque ordinaria fungi jurisdictione, ut de Vicario generali Episcopi, præter nuper laudatos docent Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 29. num. 3. Gregor. Lop. in l. 2. gloss. i. tit. 4. p. 3. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 8. n. 3. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 10. num. 3. Garcia de Benefic. part. 5. cap. 8. num. 21. Farinac. in fragm. lit. D. num. 77. Barbofa collect. cap. Licet, n. 6. de offic. Vicar. in 6. & pluribus laudatis, de potest. Episcop. part. 3. alleg. 54. n. 26. Vicarius verò foraneus delegatam exercet jurisdictionem. Molin. num. 4. Paz in Praxi, tom. 2. prælud. 3. num. 4. adnotavi præct. car. cap. 4. n. 33. Osuald. lib. 17. cap. 8. lit. I.

14 Idem de prætoribus, quos vulgò Tenientes five Alcaldes mayores nuncupamus, observant Pat. Molin. sup. disp. 13. num. 3. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 25. num. 12. Azeved. in l. 10. num. 1. tit. 5. lib. 3. Recop. Maranta de ordin. judicior. part. 4. disp. 5. n. 17. Morla ubi proximè, D. Gonzal. num. 5. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. 1. num. 10. Bobadilla cum aliis Politic. lib. 1. cap. 16. num. 44. Farin. sup. n. 78. Garc. n. 26. Barbofa d. alleg. 54. n. 28. Farinac. n. 78.

Ibi: His tandem probatio.

15 Adde Farinac. in fragment. lit. D. n. 75. & 76. Paz sup. n. 2. ac laudatos sup. n. 7. & quæ tradidimus num. 10. & secundum illa asserendum est, Jus Pontificium à Cæsareo non discrepare quoad dispositionem, quoniam utroque causæ, quæ ad Prælatos, aut Magistratus spectant ex proprio munere, possunt delegari cujuscunque sint qualitates; non autem quæ lege specialiter, ac nominatim eidem committuntur, juxta legem 2. de offic. ejus cui mand. Verumtamen quoad effectum illud discrimen reperitur, ut fert communis opinio, quia Jure Ecclesiastico causæ meri imperii sunt delegabiles regulariter; Jure Civili non utique, quod provenit per accidens, & ex diverso modo, quo illæ deferuntur; nam Episcopi de ipsis ratione proprii officii, ac dignitatis, ut

judices ordinarii cognoscunt. Magistratus verò populi Romani merum imperium non obtinebant, nec gladii potestatem, nisi specialiter lege concedente, ut probant Petr. Barbofa in dicit. l. Cum Prator, §. 1. ex num. 520. & alii simul laudati sup. num. 10.

Ad Num. 5.

16 Quamquam præmissis opponatur textus in cap. fin. de offic. Ordinarii, ex quo apparet, causas meri imperii Episcopis specialiter lege committas posse delegari; tamen eam decisionem diversimodè interpretantur Sanch. sup. lit. 2. disp. 40. n. 17. Fachin. controvers. lib. 9. cap. 99. verf. Sextum argumentum, Petr. Barbofa in d. l. Cum prator, §. 1. à n. 527. D. Gonzal. in d. cap. fin. n. 4. Aug. Barbofa collect. ibi, n. 3. cujus intellectus magis placet; inquit enim quod cum in Episcopis resideat facultas ex munere ad absolvendum ab excommunicatione à jure irrogata, cum reservatur ad Sedem Apostolicam absolutio, coarctatur episcopalis potestas; ideo si aliquo casu permittatur Episcopo, ut non obstante reservatione absolvat, sicut in d. cap. fin. nihil specialiter de novo conceditur, nec ampliatur ordinaria jurisdictione, sed tantum removetur obex reservationis, & sic de permittis, ac de non reservatis est judicandum. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 54. n. 43. Aliud est cum Magistratui lex specialiter tribuit causæ cognitionem, quam jure communi ex defectu potestatis non habebat, quoniam delegate non valebit, d. l. 1. de offi. ejus cui mand. Vide D. Covar. inf. verf. Secundo illud fortassis.

Ibi: Et ut simul elegantem.

17 Ex præmissis possunt facilè conciliari dictum caput finale de offic. Ordinari. & caput finale de offic. delegat. in hoc enim concessa fuit absolvendi facultas carenti illa de jure; in illo, Episcopo, ad cujus ordinariam jurisdictionem absolutio à censuris spectat. Ad cætera quæ in d. cap. fin. de offic. delegat. continentur, consulas Aug. Barbof. collect. ibi, ex num. 14. D. Gonzal. ubi proximè, Sanch. sup. Petr. Barbofa ex num. 528. Hi communiter, & alii docent, quod si nudum ministerium committatur officio, aut dignitati, quia ordinariæ jurisdictioni cohæret, fit delegabile; secus si personæ mandatur: & paulò inferius D. Covar. ait quod fallit in Legato Sedis Apostolicæ, d. cap. fin. de offic. delegat. Molin. disp. 18. n. 3.

Ibi: Et sanè Baldus in d. cap. ult.

18 Hanc Baldi solutionem amplectuntur Sanch. Petr. Barbofa, & D. Gonzal. ubi proximè. Sed eam non immeritò rejicit noster Præfex ex d. l. 1. de offic. ejus; nam etsi causæ committerentur lege Magistratibus, qui ordinariam jurisdictionem exercebant, delegari tamen prohibebantur, quod similiter in Episcopis dicendum videtur.

Ibi: Ideo dici potest delegationem.

19 Hæc prænotavimus supra, n. 17. in fin. & adde Morlam Empor. Jur. tit. 2. quæst. 17. n. 32. Molin. de just. & jur. tract. 5. disp. 18. à princip. Barbof. de potest. Episcop. allegat. 35. num. 17. Monet. de commutat. ult. volunt. cap. 5. Amavam in l. Nullus, n. 15.

num. 15. C. de decurionib. lib. 10. D. Gonzal. in cap. Si pro debilitate, num. 11. de offic. delegat. ubi quod nec Principis delegatus valet nudum ministerium subdelegare, præter alios, quos dat D. Gonzal. in d. cap. fin. n. 2. de offi. Ordinar.

Verf. Secundo illud fortassis.

20 Decisionem dicti capituli finalis de offi. Ord. procedere favore animarum, scripsit Fachin. controvers. lib. 9. cap. 99. verf. Sextum argumentum.

Ibi: Et præterea jus hoc absolvendum.

Amplexi sumus hanc interpretationem sup. num. 16.

Verf. Primum deducitur.

21 Vide sup. n. 16. & 17. & ibi laudatos, quorum plerique tenent, quod hic docuit D. Covar. pro conciliatione capituli finalis de offic. delegat. cum cap. fin. de offic. Ordinar. & adde quos laudat D. Gonzal. ubi proximè, ibidemque num. 5. infert plura, quæ Episcopus potest alii delegare, licet specialiter illi commissa sint ratione officii ac dignitatis.

Ibi: Deinde, & tertio apparet.

22 Quoties causæ cognitionem cum facultate absolventi ab excommunicatione committit Pontifex, delegatus subdelegare utramque poterit. Sbroz. de offic. Vicar. lib. 2. quest. 34. num. 4. Barbosa collect. cap. fin. num. 16. de offic. delegat. assentitur D. Gonzal. in d. cap. Si pro debilitate, num. 11. ubi observat, delegatum Principis subdelegare non posse, quoties ex natura causæ, verbis, aut mente delegatis constat electa industria personæ. Molin. disp. 18. n. 2. verf. Secundum est, Barbosa cum pluribus collect. d. cap. fin. num. 3. de offic. delegat. In dubio tamen non præsumitur electa industria, ut impediri possit facultas subdelegandi, nisi constet de voluntate eligentis, ac delegantis. Barbosa num. 4. cum Surd. conf. 433. num. 16. Peregrin. var. lib. 1. ad rubric. de offic. judic. delegat. n. 8. Ex quibus colligatur electa industria, tradit Barbosa a num. 5.

Ad Num. 6.

23 Jurisdictio voluntaria ex legis, aut canonis commissione proveniens delegari potest, nisi tanti ponderis actus sit, ut per alium exerceri nequeat. Barbosa collect. cap. 3. num. 3. de offic. Archiepiscop. Idem juris erit, si ex privilegio Principis competat ratione officii, aut dignitatis, ut D. Covar. docet hic, etsi dissentiant aliqui, sicut refert Sanch. d. lib. 2. disp. 40. n. 13. & quæ D. Covar. hic tradit, latè proseguuntur Sanch. num. 17. Petr. Barbosa in l. Cum prator, §. 1. à num. 528. de judic. D. Gonzal. in d. cap. Si pro debilitate, n. 11. & alij quorum memini n. 19.

24 Sin autem Princeps per rescriptum actum voluntariæ jurisdictionis commiserit etiam nomine muneris, aut dignitatis, subdelegationi locus non dabitur; nam cum ea jurisdictione in executione nudi ministerii consistat, idè nec Principis delegato licet subdelegare, ut præter nuper laudatos observant Aloyf. Ricc. collect. decif. part. 4. collect. 1284. Molin. d. disp. 18. num. 3. Marc. Ant.

Genuens. in Praxi Archiep. Neapol. cap. 69. num. 6. August. Barbosa collect. cap. fin. num. 14. de offic. delegat. ac prædixi sup. n. 19. Imò hujusmodi merus executor, nec delegatus proprie dici poterit. D. Gonzal. loc. præcitato, Sed quid in Legato Sedis Apostolicæ specialiter sit constitutum, constat ex cap. ult. §. fin. de offic. delegati, de quo obiter sup. n. 17. in fin.

Ibi: Nam ea ratio obtentum est.

Potestas conferendi Ecclesiastica Beneficia re-25 fideret penes Episcopum, vel ejus Vicarium Generalem, cui specialiter sit commissa. Solorzan. de jure Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 13. n. 32. D. Emman. Gonzal. ad Decretal. in cap. Ex frequentibus, n. 2. de institut. & in cap. Constitutus, n. 6. de concess. præbend. Aug. Barbosa collect. cap. Statutum, n. 17. de præbend. in 6. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 6. cap. 25. verf. Decimoquarto queritur, Garcia de benefic. part. 5. cap. 8. n. 80. Nec generale mandatum sufficit cum libera, vel amplissimis verbis conceptum. Garcia num. 118. Flamin. de resignat. Beneficior. lib. 9. quest. 7. n. 34. Barbosa de potest. Episcop. allegat. 54. num. 59. & 60. Molin. diest. tract. 5. disp. 10. num. 9. ubi generaliter agit. Hæc autem facultas conferendi debet esse ad universitatem Beneficiorum, non ad certa Beneficia, vel ut certis personis conferantur. Iacob. Sbroz. de Vicar. Episcop. lib. 1. quest. 53. Garcia cum aliis num. 113.

Nec valebit Episcopus collationem beneficio-26 rum committere alii, nisi suo Vicario generali. Tusch. lit. C. concl. 432. num. 8. Barbosa d. n. 17. Sbroz. sup. quest. 52. Garcia cum aliis num. 119. Illud omittendum non est, quod licet Vicario generali tribuat Episcopus specialiter potestatem conferendi beneficia, nequibit tamen conferre ea quorum collatio ad Episcopum jure speciali, aut privilegio spectat. Barbosa d. alleg. 54. num. 62. Azor. lib. 3. cap. 44. verf. Secundo queritur, qui fusè agit de potestate Vicarii Generalis quoad Beneficia.

Ibi: Sic nec eidem Vicario.

Quæ Generalis Vicarius Episcopi exercere non 27 valet, nisi specialiter committantur, tradidit plenè Barbosa d. allegat. 54. à num. 60. & n. 79. quod nequit aliquem Beneficio privare, ac n. 117. quod illi non licet aut inquirere, aut de causis criminalibus cognoscere. Et utrobique plures refert, atque latius agit idem Barbosa collect. c. 2. de offic. vicarii, in 6. ubi n. 3. observat, Vicarium non prohiberi criminum inquisitionem facere, ut causas ad Episcopum remittat.

Ad Num. 7.

Ad intellectum capituli Ex frequentibus 3. de 28 institution. lib. 3. Decretal. consulas Barbosa collectanea ibi, & ab ipso laudatos, quibus addendus D. Emman. Gonzal. ibidem, qui num. 2. communem amplectitur interpretationem, quod scilicet textus ille procedit in Beneficii collatione facta ad patroni præsentationem; nam vicarius ex generali delegatione, seu commissione absque speciali mandato potest Clericum præsentatum instituere, sicut electum confirmare. Barbosa cum aliis n. 3. Azor. d. cap. 44. verf. Quarto queritur, &

& verf. Quinto queritur, Garcia de Benefic. part. 5. cap. 8. num. 85. D. Gonzal. ubi proximè, Paz in praxi, tom. 2. prælud. 3. num. 7. Sbroz. sup. lib. 2. quest. 70. n. 111. Quintanadueñas lib. 1. Ecclesiasticon, cap. 5. n. 7. Vivian. prax. juris patronat. lib. 12. cap. 2. num. 4. Tondut quest. benefical. part. 1. cap. 118. num. 35. qui duo notant, eandem facultatem residere in vicario Capituli, Sede vacante, quoad Beneficia, quorum collatio ad illud spectat. Imò idem erit de Beneficiis, quorum institutio, ac confirmatio pertinet ad Episcopum; nam etsi Capitulum non valeat conferre Beneficia, quæ sunt liberæ provisionis Episcopi, nisi urgeat necessitas, non prohibetur tamen instituere præsentatos, aut confirmare electos, tamen institutio, aut confirmatio ad solum Episcopum attineret, ut paulò inferius, in fine hujus numeri docuit D. Covar. cui jungendi Garcia sup. part. 5. cap. 7. à n. 51. Barbosa de potest. Episcop. allegat. 54. num. 182. & 183. Vivian. d. cap. 2. ex n. 10. D. Gonzal. cum plurimis cap. 2. num. 2. cum seqq. ne Sede vacant. aliq. immov. Solorzan. de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 13. num. 31. cum seqq. qui n. 33. desiderat, quod Capitulum specialiter hanc facultatem instituendi suo vicario concedat, de quo cogitandum, cum in Vicario Episcopi sufficiat generalis commissio, ut præmissum est.

29 Ideo Capitulum, decedente Episcopo, non succedit in potestatem conferendi Beneficia, quia collatio est de fructibus Episcopatus, qui successoribus debent reservari, in cujus præjudicium cederet, si per Capitulum Beneficia conferri permitteretur: in institutione verò, aut confirmatione hæc cessat ratio, quia nulla occasio exercendi liberalitatem aufertur Prælato, sicut in libera collatione, cum ex necessitate teneatur electum confirmare, ac præsentatum instituere. Ita Barbosa collect. cap. 1. n. 4. de institut. in 6.

Ad Num. 8.

30 Inter cæteras jurisdictionis differentias illa recensetur ab omnibus, quod alia sit contentiosa, & alia voluntaria. Prior, quæ versatur in criminibus coercendis, ac forensibus controversiis, ubi contenditur, atque disceptatur, redditur in invitos, Posterior in volentes duntaxat exercetur; unde apparet quare utraque jurisdictio sic appelletur. Orosc. in l. 2. num. 1. & 2. de offic. Procons. Aug. Barbosa de potest. Episcop. allegat. 126. n. 4. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 19. à n. 7.

31 Inter ejusmodi jurisdictiones id maximè interest, quod actus contentiosæ jurisdictionis extra territorium nec in proprios subditos aliquis valet exercere, nisi Magistratus loci permiserit; voluntariæ verò liberè gerit. Solorzan. cum pluribus d. tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 85. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 6. cap. 25. verf. Decimo queritur, Sanch. de Matrimon. lib. 3. disp. 34. n. 1. Garcia sup. part. 5. cap. 8. num. 128. Carleval. de judic. disp. 2. num. 1158. Bobadilla Politic. lib. 2. cap. 16. num. 187. Tusch. lit. I. concl. 546. n. 8. Cujac. ad tit. ff. de jurisdict. in fin. princip. verf. Est & alia, Vivian. prax. juris patronat. lib. 8. cap. 1. n. 12. cum seqq. Salgad. de reg. proteet. part. 2. cap. 13. num. 31. Actus enim voluntariæ jurisdictionis sunt extrajudiciales. Salgad. de retent. Bullar. cap. 10. num. 37. qui tribunal non exigunt, & quæque dignitatis insignibus indigent; nam his voluntaria est contenta jurisdictio. Ant. Fab.

in ration. l. 2. de offic. Procons. Tusch. sup. num. 9. Sed & jurisdictione voluntaria potest prorogari iudicis existentis in alieno territorio. Petr. Barbosa in l. 1. art. 1. num. 184. de judic. Carleval. sup. num. 1159.

Si fortè ad actum voluntariæ jurisdictionis 32 præcedere opus sit cognitionem causæ, hac intra territorium expedita, ille in alieno expediri potest, ut de dispensatione denunciationum ad matrimonium agens resolvit Sanch. d. lib. 3. disp. 8. n. 6.

Ibi: Unde apparet Episcopum posse.

Quoniam collatio Ecclesiastici Beneficii ad 33 jurisdictionem voluntariam spectat, licet Episcopo in aliena diocesi beneficia suæ provisionis conferre. Azor. sup. part. 2. lib. 6. cap. 25. verf. decimo queritur, cum seq. Sanch. d. lib. 3. disp. 34. n. 1. Tusch. lit. E. conclus. 249. num. 1. Vivian. n. 21. Garcia cum plurimis num. 126. August. Barbosa in cap. Post electionem, n. 4. de concess. præb. Tondut. quest. Benefical. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 7. Zerol. in praxi Episcop. part. 1. verb. Beneficia, verf. Ad nonum. Similiter instituere præsentatum, ac electum confirmare licebit Episcopo extra propriam diocesim existenti. Salgad. de reg. proteet. part. 2. cap. 13. num. 31. sicut & alia voluntariæ jurisdictionis exercere, quæ refert Tusch. d. concl. 249. Videas Garc. ex num. 138.

Ibi: Imò & ipse Episcopi Vicarius.

Quamquam satis sit controversum, num Episcopi Vicarius habens facultatem conferendi Beneficia, illa uti possit in aliena diocesi? Et negativam aliqui sustineant, quos refert Sanch. ubi proximè, Garcia num. 127. verior tamen est ac tenenda affirmativa sententia cum plurimis cumulatim per Garciam num. 126. Azorio ubi proximè, Gratian. disceptat. cap. 127. n. 1. Vivian. d. cap. 1. n. 24. Sbrozio de offic. Vicarii, lib. 2. quest. 102. Boër. decif. 30. n. 6. Sanch. cum aliis d. disp. 34. num. 2. Menoch. de arbit. lib. 1. quest. 43. n. 19. Barbosa collectan. cap. Statutum, num. 15. de præb. in 6. Idem dicendum de Legato Sedis Apostolicæ, qui confert Beneficia provinciarum, ad quam mittitur, etsi in alia resideat. Azor. ubi nuper, Vivian. num. 25. notatur in cap. Novit, de offic. Legat. Sed est quæstionis, an delegatus ab inferiore, qui Princeps supremus non sit, valeat jurisdictionem voluntariam exercere extra proprium territorium delegantis? Inficiantur cum Bartolo Orosc. in l. 2. num. 75. de offic. Proconsul. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 18. num. 12. ubi alij, Tusch. lit. I. concl. 546. n. 18. Contrà tenent Sanch. cum aliis d. disp. 34. num. 3. Garcia sup. n. 129.

Ibi: Illud tamen est adnotatione dignum.

Si Episcopus, & Vicarius habens facultatem, 35 Beneficium idem conferant, nec appareat quæ collatio præcesserit, præferetur ab Episcopo provisus. Machard. de probat. concl. 314. num. 2. Barbosa collectan. cap. Si à sede, n. 3. de præbend. in 6. Azor. Instit. Moral. lib. 3. cap. 45. verf. Duodecimo queritur, Rebuff. Praxi Benefic. tit. Forma vicariatus, num. 121. Caldas Pereyra de resolution. emphyteuf. cap. 12. num. 16. Tusch. lit. C. concl. 445. num. 1. Vivian. sup. lib. 12. cap. 9. num. 34. Quod limitatur, nisi provisus à Vario prius

prius possessionem nanciscatur, juxta caput Si à Sede 31. de prebend. in 6.

Ad Num. 9.

36 Vtrum Episcopus residens in Romana Curia possit conferre Beneficia suæ provisionis, ibi existente Papa? Vide apud Gratian. *disceptat. c. 127. n. 4.* ubi cum aliis ait, quod de stylo non licet Episcopis conferre, quanquam de jure possent; addit tamen Mandosium, qui testatur plures collationes per Episcopos Romæ, præsentem Pontifice, factas constituisse: quod ideo sustineretur, quia præsentem superiore, inferior insignia dignitatis deponere debet; sed jurisdictionem retinet. Orosc. ex Bartolo in l. fin. de offic. Proconsul. & hoc in iudice ordinario, nam in delegato jurisdictione extinguitur, ut distinguit Bartolus communiter receptus. Unde voluntaria jurisdictione etiam in Curia à iudice extero exerceri non prohibetur. Nec obest lex finalis de officio Proconsul. quoniam potestas Proconsulis quoad voluntariam jurisdictionem ab exitu urbis initium capiebat, & in reditu evanescebat, l. 2. eod. tit. sic non propter existentiam in urbe, sed ex defectu potestatis Proconsul nec voluntaria jurisdictione uti permittebatur. Vide Ant. Fab. in ration. d. l. fin.

Ibi. Illud profectò minimè.

37 Beneficia vacant de jure, & de facto non solum per mortem, sed etiam per resignationem Beneficarii. Vivian. in praxi jurisprætor. lib. 5. cap. 5. num. 6. atque ibi dicitur vacare Beneficium, ubi fit resignatio; unde si Prælati admittant resignationem in Curia, in ipsa vacabit Beneficium. Tondut. *question. benefical. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 37.* Garcia de benefical. part. 5. cap. 1. à n. 73. & consequenter collatio ad Summum Pontificem spectabit, cui reservata sunt Beneficia, quæ in Curia vacant, sive per mortem, sive per resignationem, ex cap. 2. de prebend. in 6. de quo Garcia latè ex n. 68. Tondut. d. cap. 3. §. 2. & 3. Azor. *Instit. Moral. lib. 6. cap. 34. part. 2.* Vivian. *sup. lib. 14. cap. 1.* & alii apud Barbof. *collectan. dict. cap. 2. num. 10.*

Ibi: Episcopum in aliena diœcesi posse subditis.

38 Episcopis interdictum est Pontificalia munera exercere in diœcesi non sua, absque expressa diœcesani Prælati licentia. Trident. *sess. 14. cap. 2. de reformat.* ubi Barbofa in remission. D. Frass. de Reg. patronat. *Indiar. cap. 13. à n. 4.* nec possunt etiam subditos Ecclesiasticis Ordinibus insignire, cap. Nullus Primas, 9. *quest. 2.* Eisdem tamen primam conferre Tonsuram permissum est. Azor. *sup. lib. 2. cap. 48. vers. Quare queritur, cum seq. Diana resol. Moral. part. 4. tract. 4. resol. 143.* Bonacin. de Sacram. *disp. 3. quest. unic. punct. 2. num. 13.* estque opinio communis Theologorum, quos recenset Barbofa de potest. Episcop. part. 2. *allegat. 6. num. 15.* Ipse verò id Episcopo non licere tenet cum Sanch. *Consil. Moral. lib. 7. cap. 1. dub. 5. n. 2.* & aliis, in quibus Petr. Barbofa, & Garcia, qui diversa in specie loquuntur, scilicet in Episcopo initiante non subditum primam Tonsuram. Sic D. Covar. & communi priori sententiæ adherere placet, maxime juxta aliam, quæ docet, primam Tonsuram Ordinem non esse, de qua *sup. lib. 1. cap. 10. n. 34.*

Verf. Caterum ut questionem.

Voluntariam jurisdictionem ex privilegio competentem, extra territorium exerceri non posse, scripsit Orosc. in l. 2. num. 7. de offic. Proconsul. Aug. Barbofa *collect. cap. Statutum, n. 8. de prebend. in 6.* ubi nostrum Præsidentem unicum laudat auctorem hinc: qui sanè contrarium docet impugnans Romani sententiam, & interpretationem, cui ea nititur opinio, quæ vera non videtur. Tum quia in d. cap. Statutum, minimè probatur, ut D. Covar. ostendit: tum etiam, quoniam de natura hujus jurisdictionis sit, quod ubique extra territorium exerceri possit, nihil refert unde proveniat, nec an debeat restringi, vel ampliari. Sic etiam delegatâ, quæ odiosa habetur, extra territorium delegantis utitur delegatus, ut prædixi *num. 34. in fin.* Gratian. *disceptat. cap. 127. num. 21.*

Ibi: Ex eo quod in Curia vacaverant.

In hac reservatione propterea quod in Curia Beneficia vacaverint, & non in aliis, facultas conferendi post mensem ad Ordinarios redit: Barbofa ubi proxime, *num. 6. & 7.* ubi plures laudat, ac subijcit, adhuc post mensem liberum esse Pontifici, re integra, Beneficium conferre, quasi morâ purgatâ.

Ibi: Episcopum jure ordinario collatorem.

Collatio Beneficiorum ad Episcopum spectat, 41 qui de jure habet fundatam suam intentionem ad conferenda omnia, quæ in sua diœcesi vacaverint. Azor. *sup. lib. 6. cap. 25. vers. Octavo queritur,* Tondut. *question. benefical. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 1.* Vivian. in praxi jurisprætor. lib. 12. cap. 2. n. 1. & 2. Barbofa cum plurimis de potest. Episcop. *allegat. 57. num. 2.* D. Frass. non paucis recensis, de Reg. patron. *Indiar. cap. 64. à n. 50.* ubi de institutione, Gregor. Lop. in l. 1. gloss. 1. tit. 16. p. 1. Flamin. de resignat. Beneficior. lib. 1. *quest. 10. à n. 49. & lib. 7. quest. 14. num. 2.* Lotter. de re benefical. lib. 2. *quest. 2. num. 3.* Garcia de benefical. part. 5. cap. 4. *num. 4.* Quam facultatem Episcopis ab initio nascentis Ecclesiæ Sedes Apostolica concessit, Barbofa cum aliis n. 1. Flamin. d. n. 49.

Ibi: Quia in ea constitutione statutum est.

Controvertitur an caput Statutum 3. de preb. in 6. abrogatum sit per extravagantem 1. eod. tit. inter commun. ubi absque temporis restrictione Beneficia, quæ in Curia vacaverint, Sedi Apostolicæ reservantur, de quo consulas Barbof. & ab eo laudatos in *collectan. d. cap. Statutum, num. 2. & in d. extravag.*

Ibi: Potius foret privilegium id.

Quavis privilegium debeat strictè interpretari quoad tertii præjudicium, limitatur tamen cum res ex illo reducitur ad terminos juris communis, ut adnotavi *sup. lib. 1. cap. 17. num. 137. & 138.* ubi plures: observat Barbofa cum aliis *collect. d. cap. Statutum, num. 13.* quod dispositio aliàs odiosa, & restringibilis ampliatur quoties juri communi convenit, ac juxta illud statuit.

Ibi:

Ibi: Præsertim quod ut tertiam.

Adde quæ tradidimus *sup. num. 16.*

Ibi: Quarto idem textus.

Hæc ratio apertissime probatur ex l. 1. ff. de offic. ejus cui mandat. & quæ ibi Interpretes adnotarunt.

Ad Num. 10.

43 Si Princeps commiserit sibi reservata, nequibit subdelegare delegatus, quanquam aliàs huic subdelegare jure sit permissum, etiam causas meri imperii, ut sentiunt plures apud Farinac. in *fragment. lit. D, num. 81.* qui & dissentientes refert; D. Gonzal. ad Decretal. in cap. Pastoralis, à n. 8. de offic. deleg. Farinac. n. 87. Sanchi de matrimon. lib. 2. *disp. 40. num. 15.* nam cum hæc maximi sint momenti, auctoritatem, ac industriam delegati desiderant, & ubi hæc electa est, non datur subdelegationi locus, electioque ex gravitate negotii præsumitur. Tusch. *lit. J. concl. 106. n. 10.* Molin. de just. & jur. *trakt. 5. disp. 18. num. 1.* Sanch. *sup. num. 16.* Menoch. de arbitrar. lib. 1. *quest. 54. à n. 7.* D. Gonzal. d. num. 8. & in cap. Si pro debilitate, n. 11. de offic. delegat. Petr. Barbofa in l. Cùm Prætor, §. 1. num. 400. de judic. Aug. Barbofa *collectan. cap. fin. n. 5. de offic. delegat. & collect. cap. Is cui, n. 3. eod. tit. in 6.*

Ibi: At si officio, aut dignitate.

44 Quoties Princeps aliquid de reservatis sibi delegat exercenti magistratum, seu dignitatem, ut eidem facultas concessa perpetuò cohæreat, hic poterit subdelegare. Sanch. cum aliis ubi proxime, *num. 14.* nam ut idem ait, non est delegata, sed ordinaria jurisdictione officio annexa, ut in simili observant Molin. n. 3. Aug. Barbofa *collect. cap. fin. num. 15. de offic. delegat. & de potest. Episcop. allegat. 35. num. 17.* Amaya in l. Nullus, n. 15. C. de decurion. lib. 10. D. Gonzal. in d. cap. Si pro debilitate, *num. 11.* Moneta de commutat. ult. volunt. cap. 5. Petr. Barbofa *sup. ex num. 530.* Sed his refragatur lex 1. ff. de offic. ejus, junctis traditis per Petr. Barbof. *num. 416. cum seqq.* Osuald. lib. 17. cap. 8. lit. O, Fachin. *controversiar. lib. 13. cap. 1. ex vers. Secundum intellectum,* Cujac. in l. 2. C. quæ sit long. cons. nam et si Prætori, aut Magistratui alii causæ alicujus notio specialiter lege, aut Senatusconsulto deferatur, & hæc potestas officio in perpetuum accedat, non sit ordinaria jurisdictionis, ut possit delegari, sicut habetur expressim in d. l. 1. & animadvertunt Interpretes nuper laudati. Nec aliud colligere licet ex cap. fin. de offic. ordinari. admiffa interpretatione, de qua *sup. num. 16.* Unde quoad juris disputationem communis sententia difficilis redditur.

Verf. Superest modò hoc in loco.

45 Quin delegatus Principis valeat subdelegare, nemini dubium est, ut juribus, ac Authoribus cumulatim docet D. Gonzal. *sup. n. 5.* nec justa causa desideratur, ut adversus alios tenet idem Gonzal. *num. 12. & 13.* Rursus delegatus ab inferiore nequit regulariter subdelegare. l. More 5. de jurisdic. D. de Faria Nova *Addit. ad Covar.*

Tusch. *lit. D. concl. 150. n. 12.* Molin. *sup. disp. 15. num. 1.* D. Gonzal. *num. 6. & 11.* Farinac. in *fragment. lit. D, num. 83.* Petr. Barbofa n. 281. Morla *Empor. Jur. tit. 2. quest. 15. per tot.* Cujac. in d. l. More, August. Barbofa *collect. cap. Cùm causam, n. 5. de appellat.* Solorzan. de jur. *Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 26. num. 50.* Orosc. in l. Legatus, *num. 1. de offic. Proconsul. Osuald. lib. 17. cap. 8. lit. M.* Quam regulam ex communi opinione ampliat noster Præles, etiam si apud delegatum lis fuerit contestata, cui accedunt Farinac ubi proxime, Clar. in praxi, §. fin. *quest. 41. num. 2.* D. Gonzal. *num. 14.* Contra tamen tenent Morl. n. 8. Cujac. lib. 1. *question. Papin. in l. 5. de offic. Proconsul. Azeved. ad tit. 9. lib. 3. Recopilar. in princip. n. 19.* Orosc. *sup. num. 14.* atque ita decisum est l. 19. tit. 4. p. 3. ut observant D. Gonzal. & alii nostrates, Judex verò conservator, etsi Pontificis delegatus, non subdelegat. D. Gonzal. ubi proxime, D. Frass. cum pluribus de reg. patron. *Indiar. cap. 80. num. 42.* similiter nec ille, cujus arbitrio causa, aut negotium committitur. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 54.

Ibi: Quidam responderunt, textum.

An delegatus à Legato Pontificis subdelegare 46 valeat, quæstionis est. Affirmant Azor. *Instit. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 31. vers. Quinto queritur,* Orosc. *num. 6.* Inficiantur Molin. *sup. vers. Excipitur,* Farinac. n. 85. Azeved. *num. 16.* Cevall. *comm. quest. 314.*

Ibi: Ad exemplum Legati Proconsulis.

Delegatus à Legato Pontificis differt à Legato 47 Proconsulis; nam ille delegata, hic ordinaria utitur jurisdictione: ideo nil mirum si unus valeat delegare, & alter subdelegare prohibeatur, juxta communis juris regulas. D. Gonzal. ubi *sup. n. 16.* Farinac. ubi proxime, Fulgos. in l. Legatus, de offi. Proconsul. Alciat. in rub. de offic. Ordinar. in 6. Molin. ubi proxime, Orosc. *sup. n. 3.* ubi quod ut delegatus à lege subdelegat. Vide infra, n. 52.

Ad Num. 11.

Legatus Proconsulis proprio jure habebat jurisdictionem à lege, quæ præmissa lectione Proconsulis, illam immediatè conferebat, sicut in Prætoribus hodie, ac Vicariis Generalibus Episcoporum contingit, de quibus *sup. num. 13 & 14.* Imò Proconsules constituere Legatos cogebantur. Hæc observant Cujac. lib. 7. *observat. cap. 21. & in l. More, de jurisdic. Ant. Goveari. in l. 1. de jurisdic. & variat. lib. 1. cap. 6.* Orosc. & D. Gonzal. ubi proxime, Vvesembec. *paratit. ad tit. de offic. Proconsul.*

Ibi: Idem profectò constat.

Legatus Proconsulis ad universitatem causarum jurisdictionem obtinebat, qua propter ipsam delegare jure permittebatur. Orosc. in d. l. Legatus, *num. 4.* Molin. ubi *sup.* nam hic Legatus munus publicum exercebat, ac ex Senatus voluntate Proconsuli dabatur adjunctus, qui vices ejus gereret, cum omnia per se obire non valeret. Cujac. & Vvesembec. *sup.* Delegatus ad universitatem causarum pro Ordinario habetur, ut possit unam

unam vel aliam causam committere, non univer-
sam jurisdictionem transferre. Aug. Barbof. collect.
cap. Cum causam, num. 5. de appellat. Molin. d.
disp. 15. n. 4. Morla Empor. Jur. tit. 2. q. 15. n. 11.
Solorzan. de Jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 26. n. 51.
Orosco. sup. n. 9. & 10. ubi quando censeatur delega-
tio ad universitatem causarum. Petr. Barbofa in d. l.
Cum prator, §. 1. num. 154. Sanch. cum plurimis
de matrimo. lib. 3. cap. 31. n. 2. & 3. Azeved. in
rubric. num. 14. tit. 9. lib. 3. Recop. Villalob. Erar.
comm. opm. lit. D, n. 57. Vantius de nullit. tit. de
nullit. ex defect. jurisd. n. 24. Maranta de ordin.
judicior. part. 4. disp. 5. tit. an judic. sit ordinari.
n. 27. & 55. D. Gonzal. in d. cap. Si pro debilitate,
hanc in praxi admittam sententiam profiteretur,
quoniam de jure cum Bartolo & aliis sentiat
oppositam veriore. Ouald. lib. 17. cap. 8. lit. M.

50 Similiter ab inferiore delegatus ad specialem
causam, permittitur articulum, velut examen
testium, aut citationem alii committere, de quo
statim cum D. Covar. agendum. Præterea dele-
gatus hic subdelegare valebit, ubi talis vigerit
consuetudo. Aug. Barbofa sup. n. 4. Palac. Rub.
in cap. Per vestras, notab. 2. §. 1. n. 28. Petr. Barbofa
cum aliis in d. l. Cum Prator, §. 1. n. 281. Licebit
etiam delegato subdelegare, quoties ad id ab
Ordinario delegante facultatem habuerit. Fulgof.
in l. More, num. 14. de jurisd. Morla sud. n. 9.
Solorzan. cum pluribus n. 52. Garcia de Benefic.
part. 5. cap. 8. num. 160. Navar. in cap. Placuit,
n. 70. de penit. dist. 6. Sang. d. disp. 31. n. 5. & 6.
Aug. Barbofa collect. cap. Is cui, de offic. delegat.
in 6. Azeved. num. 19. & ita est tenendum, etsi
controverti soleat, ut videre est apud Sanch. ac
contrarium tueatur Molina d. disp. 15. n. 4. vers.
Glossa cap. Is cui, adhærens Glossæ in cap. Cum
causam, de appellat. Fachin. controvers. lib. 1. c. ap. 45.
nam ratio, qua prohibetur delegato subdelega-
tio, est quia nihil jurisdictionis proprium habet,
quod possit in subdelegatum transferre, l. 1. §.
Qui mandatam, de offic. ejus cui mand. l. More 5.
de jurisd. at cum conceditur per Ordinarium
potestas subdelegandi, ipsemet confert propriam
jurisdictionem illi, quem delegatus constituit,
sicuti in delegato Proconsulis, & aliis prænotavi-
mus sup. n. 48. Vide infra n. 53.

Ibi: Est tamen ad interpretationem.

51 Aliud est mandare jurisdictionem, & aliud
dare judicem. Ant. Fab. in ration. ad l. Legatus,
de offic. Procons. de quorum differentia D. Gonzal.
in d. cap. Si pro debilitate, n. 8. & 9. de offic. delegat.
& alii, quos ipse refert. Illud observandum, quod
jurisdictionem mandat, qui eam propriam habet,
l. More 5. de jurisd. Judicem dat, cui lege,

Senatusconsulto, aut more majorum concessum
est. D. Gonzal. num. 8. Cujac. ad dict. l. More. Ex
quo inferitur, quod ab eo, cui mandatur juris-
dictio, ad Prætorem qui mandavit, non provo-
catur secus à judice dato. Cujac. ad tit. de jurisd.
in princip. vers. Male etiam quidam negant D.
Gonzal. in cap. Super questionum, n. 5. de offic.
delegat. Mandare jurisdictionem refertur ad uni-
versitatem causarum, delegare autem ad spe-
cialis causæ cognitionem. Orosco. ad tit. de offi. io
ejus cui, in princip. n. 4.

Ibi: Ut cum potissimum differat Legatus.

Qui tenent delegatum à Legato Sedis Aposto-
licæ subdelegare posse, non solum nituntur pari-
tati Legati Proconsulis, & hujus delegati, sed
etiam præcellentis dignitati Legati, præsertim à la-
tere, qui instar Principis obtinet regiam facultatem
& auctoritatem. Azor. Instit. Moral. lib. 5.
cap. 31. in fin. Sed videas supra, num. 47.

Vers. Et profectò quibusdam.

Delegatus ab inferiore ad unicam causam, non
prohibetur alii committere aliquem ejus articu-
lum, ut examen testium, aut citationem. Molin.
d. disp. 15. num. 4. in fin. Azeved. sup. num. 14.
Aug. Barbofa collect. d. cap. Cum causam, num. 4.
C. Gonzal. in d. cap. Si pro debilitate, num. 17.
Maranta sup. num. 54. Sanch. d. lib. 3. disp. 31.
num. 10. ubi per plures. Petr. Barbofa in d. §. 1.
num. 126. quod verum habet de nuda citatione,
testiumve examine jurisdictionem non exigen-
tibus; nam actus jurisdictionales subdelegare de-
legatus non valet, ut præfati cum D. Covar. do-
cent; & tamen absque controversia non est, ut
videre licet apud Petr. Barbof. à n. 111. Fachinæ.
controversiar. lib. 1. cap. 46.

Ultra interpretationes ad caput Cum Bertoldus,
de re judic. quas D. Covar. adducit, ac rejicit,
possent aliæ accommodari ex traditis supra n. 50.
Prima quod eò loci vigeat consuetudo. Secun-
da, quod Ordinarius concesserat subdelegandi
facultatem: quem intellectum probat Petr. Bar-
bofa n. 119. cum seqq.

At noster Præses, re exactè discussa, resolvit
quod in d. cap. Cum Bertoldus, subdelegatio non
tenet secundum juris principia, etsi nihil de nul-
litate sit dictum, quia cum causa jam ad Curiam
fuisset delata, opus non erat ea declaratione, &
casus prout contigit, refertur in textu. Quæ
intellectum amplexi sunt Molin. de just. & jur.
tract. 5. disp. 15. n. 4. vers. Ut habetur cap. Cum
Bertoldus, Sanch. sup. d. num. 10. D. Gonzal. ubi
proximè, Sahagun in d. cap. Si pro debilitate n. 1.

D. DIDACI YBAÑEZ
DE FARIA,
NOVÆ ADDITIONES
ET OBSERVATIONES
AD D. D. COVARRUVIAS
VARIAS RESOLUTIONES.

Ad Libri IV. Caput I.

SUMMARIUM.

- 1 Roma à quo condita, & dicta, dubitatur.
- 2 Romulus illam construxit, & quo tempore.
- 3 Romani natalem urbis Palilibus ludis celebra-
runt.
- 4 Romulus in tribus populum distribuit.
- 5 Tribus tres ex populo à Romulo instituta, & quomo-
do nuncupata.
- 6 Singula tribus in curias decem divisa, & unde no-
mina acceperint.
- 7 Romulus populum in tres partes secuit, quas tribus
appellavit, & quomodo eas vocaverit.
- 8 Curia unde nomen sumpserint.
- 9 Tribus unde sic vocata.
- 10 De discrimine inter tribus & curias.
- 11 Romulus Rempublicam ad instar Atheniensis in-
stituit.
- 12 Tribus à quibus creata.
- 13 Tribuum urbanarum & rusticarum differentia.
- 14 De divisione populi in classes à Servio Tullio
facta.
- 15 Uni tribui duplex nomen nonnunquam indiceba-
tur.
- 16 Marficum bellum quare ita vocatum, quando, &
qua de causa introductum.
- 17 Tribus Romana numero triginta quinque.
- 18 Nomina curiarum qua extant, recensentur.
- 19 Tribuum propria nomina, & unde sic appella-
ta.
- 20 Servius Tullius Rex quas tribus adjecerit, &
quandiu regnaverit.
- 21 Prærogativa tribus que dicebatur.
- 22 De tribu qua Princeps vocabatur.
- 23 Verbum Princeps, quomodo accipiatur.
- 24 De Mentina tribu.
- 25 Cecrops Athenarum conditor populum suum in
duodecim vicos digessit.
- 26 Theseus Athenarum Rex & instaurator vicos ad
unam urbem redegit.
- 27 Idem Patricios à plebeis segregavit.
- 28 Urbs Athena, qua alias Cephisia, unde nomen
acceperit.
- 29 Fuit in tribus digesta.
- 30 Nomina tribuum Atheniensium.
- 31 Tribus Antigonis & Demetris, quare ita nuncu-
pata.
- 32 Attalus quis fuerit.
- 33 Ptolomæus Egyptiorum Rex de Atheniensi Re-
publica maxime benemeritus.
- 34 Quomodo describebantur cives in tribubus Athe-
niensibus, remissivè.
- 35 De tribubus Hebraorum.
- 36 Illa à quibus denominata.
- 37 Tribules omnes à suo capite descendebant.
- 38 Numerus tribuum Hebraorum nunquam est auctus,
aut diminutus.
- 39 Quibus modis manumissi apud Romanos cives fie-
bant.
- 40 De manumissione in Ecclesia.
- 41 Libertatem lege ipsa obtinentes cives Romani effi-
ciebantur.
- 42 Idem est de illo qui moram libertatis est passus.
- 43 Similiter evenit in libertate per præscriptionem
questam.
- 44 Manumissi alio modo quàm censu, vindicta,
aut aliis modis præmissis, cives Romani non
erant.
- 45 Ciceronis locus intelligitur.
- 46 Vindicta manumissi quid sit, & unde sic dica-
tur.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

X 2 47 Ad

- 47 Ad manumissionem vindictâ desiderantur plura, & in primis, manumissionem esse dominum.
- 48 Non omnes domini servos proprios manumittere valent.
- 49 Causa ad manumittendum vindictâ requiritur.
- 50 Minores viginti annis, nisi causâ probatâ manumittere nequeunt.
- 51 Quæ requirantur in persona servi, ut vindictâ possit manumitti.
- 52 Apud quos Magistratus manumissio vindictâ possit fieri.
- 53 De officio lictoris, qui manumissionibus intererat.
- 54 De solemnitatibus manumissionis per vindictam.
- 55 Conscribebatur instrumentum data libertatis, & quâ formâ.
- 56 De censu manumissis.
- 57 Quomodo & quando cives Romani ex institutione Servii Tullii censebantur.
- 58 Civis Romanus nisi censeretur, libertate privabatur.
- 59 Manumissio per censum abiit in desuetudinem.
- 60 Manumissus testamento aut codicillis efficiebatur civis Romanus.
- 61 Nisi aliquid obstet, & de lege Fustia Caninia.
- 62 Testamentaria libertas aut directe, aut per fideicommissum præstabitur.
- 63 Codicillis testamento non confirmatis libertas directo concedi nequit, & servus debet esse testatoris tempore testamenti, & mortis.
- 64 Liberti qui fuerint.
- 65 De dedititiorum conditione & nomine.
- 66 Dedititia libertas ante Justinianum est sublata.
- 67 Examinatur Accusatus assertio circa dedititiorum conditionem, cum num seqq.
- 68 Dedititii non tenebantur manumissoribus servire.
- 69 Expenditur Ulpiani fragmentum.
- 70 Explicatur.
- 71 An dedititii possent testari?
- 72 Dedititii Latini quodammodo sunt, saltem in odiosis.
- 73 Ut dedititius aliquis censeretur, debebat de crimine constare, propter quod notatus erat.
- 74 Filii dedititiorum & Latinorum cujus essent conditionis.
- 75 Liberi non iusta manumissione in libertatem erepti, fiebant ex lege Junia Norbana participes juris Latii. Et quid consequerentur, remissive.
- 66 Sic manumissis non efficiebantur cives Romani.
- 77 Poterant in servitutem revocari, nisi Prator eos tueretur: sed ex lege Junia Norbana revocationi libertatis locus non erat.
- 78 Latini effici poterant cives Romani iusta manumissione, & pluribus aliis modis.
- 79 Quomodo per filium amiculum civitatem assequerentur.
- 80 Filius amiculum fiebat civis Romanus.
- 81 Latina libertas quibus modis præstabitur.
- 82 Explicantur modi illi.
- 83 De aliis modis consequendi Latinam libertatem.
- 84 Latinis ac dedititiis voluntas ultima omnis interdicta est.
- 85 Lex Junia circa peculia Latinorum nihil immutavit.
- 86 Liberti qui cives Romani non erant, nihil ex testamento percipere permittentur.
- 87 Idem lege Junia de Latinis est constitutum.
- 88 Latini utiliter heredes institui poterant, sed capere hereditatem nequebant, nisi forent cives Romani tempore mortis, aut intra diem creationis.
- 89 Liberti an fideicommissum capere possent?
- 90 Latini successorem ab intestato non habuerunt.
- 91 De edicto Trajani, & Senatusconsulto Largiano circa successionem libertorum.
- 92 Latini carebant omnibus, quæ propria erant civium Romanorum, regulariter.
- 93 Aliqua ex his specialiter Latinis sunt concessa.
- 94 Inter liberos quoad patronos ordo exitit, nam fuere primi, secundi, &c.
- 95 Liberti etiam cives Romani non obtinebant ea omnia, quæ ingenuis competebant.
- 96 Discrimen inter tribus & classes Romanas traditur.
- 97 In ultima classe describebantur liberti.
- 98 Quâ formâ ferrentur suffragia per classes.
- 99 Liberti in urbanis tribubus ut ignobilioribus describebantur.
- 100 De significatione ac differentia verborum Liberti, & Libertini.
- 101 Ex constitutione Justiniani omnes manumissis sunt cives Romani, & jura ingenuitatis consequuntur.
- 102 Intellectus ad legem Patronus 34. de legat. 3.
- 103 Tributes, & non alii, percipiebant congiarius, sive Imperatorum largitiones.
- 104 Tessera quid significaverit.
- 105 De lege Claudia frumentaria.
- 106 Differentia inter tribum & tesseram.
- 107 Tessera frumentaria gratis civibus Romanis concedebantur.
- 108 Legatum tessera differt à legato tribus.
- 109 Ex manumissione libertis civibus Romanis jus suffragii non competebat.
- 110 Libertus, de quo in d. l. Patronus, erat civis Romanus, sed tribus, id est latine suffragii, carebat.
- 111 Quo jure Itali & Latini populi uterentur antequam civitate Romana donarentur, & quæ denegentur civibus Romanis extra Romanam degentibus.
- 112 Exercitus Romanorum ex legionibus & auxiliis constabat.
- 113 An liceret Latinis sub legionibus militare?
- 114 Milites legionarii munera militaria poterant obtinere, non auxiliares.
- 115 Jus ferendi suffragii quibus competierit.
- 116 De differentia civitatum, quæ populo Romano subdebantur.
- 117 Jus Latii quale fuerit, remissive.
- 118 Civem Romanum nullus Magistratus injussu populi interficere, aut virgis cadere permittentur.
- 119 Jus civitatis raro, & coarctatè ante bellum sociale exteris concedi solebat.
- 110 Exemptio à tributorum solutione ad jus publicum civium Romanorum spectabat.
- 121 Lex In orbe Romano, ff. de statu homin. quomodo intelligenda.
- 122 Intellectus quidam ad dictam legem Patronus, ff. de legat. 3. rejicitur.
- 123 De etymologia verbi Hidalgo, apud Hispanos: & NUM. 124.

- 125 Diversum fuit jus Italia apud Romanos, ab eo quod in Hispania tribuitur Hidalgis quoad jus immunitatis.
- 126 Nobilitas quomodo probeatur.
- 127 Discrimen in Hispania inter Nobilem ac Hidalgo.
- 128 Filii an patris, vel matris conditionem sequantur.
- 129 Partus sequitur ventrem quoad statum servitutis & libertatis, & quare.
- 130 Quod aliquando ex lege, vel consuetudine aliter observatur.
- 131 Filii naturales an gaudeant nobilitate.
- 132 Quid si Nobilis ex ancilla filium susceperit naturalem.
- 133 Nobilitas, vel ignobilitas matris filium commendat, aut deturpat quoad hominum estimationem.
- 134 Nobilitas à patre, non à matre descendit ad liberos.
- 135 Quis nobilis jure communi, & regio censentur.
- 136 Conditio, Si nobilis nupserit, an impleatur nubendo persona nobili ex parte patris tantum.
- 137 In Hispaniis nobilis ab hidalgo distinguitur.
- 138 Filius ex patre generoso & matre Hebræa, vel Sarracena gaudet nobilitate.
- 139 Alguen apud Hispanos personam nobilem, aut egregiam significat.
- 140 Liberti etiam ante Augusti tempora non describebantur in tribubus.
- 141 Legatum tribus à legato tessera differt.
- 142 Legatum tribus non tenet, si relinquatur habenti jus suffragii à testatore infcio.
- 143 Debetur etsi vivo testatore legatarius tribum ex causa lucrativa consequatur.
- 144 De intellectu legis Patronus 34. ff. de legat. 3.
- 145 Legatum tribus, & legatum tessera equiparantur quoad acquisitionem & transmissionem.
- 146 Legatum tessera frumentaria frumentarium rectè dicitur, etsi frumentum relictum non sit.
- 147 Inter legatum tessera frumentaria, & frumentum, non est discrimen.
- 148 Legatâ militiâ, vel tessera, ipsa primariò relicta videntur, non carundem estimatione.
- 149 De rationibus dubitandi ad l. Mortuo bove, §. i. ff. de legat. 2.
- 150 Munera quadam regalia in Indiis Occidentibus venalia sunt ob regii patrimonii tenuitatem.
- 151 Iterum de interpretatione dicta legis Patronus.
- 152 De Magistratum Romanorum dignitate ac differentia.
- 153 Senatores Romani an fuerint illustres, aut clarissimi.
- 154 Obtinens ornamenta & prerogativas alicujus dignitatis ex privilegio, vocabatur clarissimus, licet habentes eam dignitatem superioris ordinis essent.
- 155 Nobiles apud Romanos dicebantur clarissimi, & qui hi essent.
- 156 Habebant jus suffragii Nobiles, quod Censor illis auferre nequebat, sicut plebeis.

- 157 Clarissimi suffragium ferebant in Magistratum creatione.
- 158 Plebeis tantum tessera frumentaria præstabantur.
- 159 Rursus de intellectu dicta legis Patronus.
- 160 Ratio dubitandi ad dictam legem Patronus.
- 161 De eadem ratione dubitandi.
- 162 Idem textus intelligitur.
- 163 Obligatus ad factum ex contractu, vel ultima voluntate, an teneatur ad id præcisè præstandum.
- 164 Legatum tribus non in faciendo, sed in dando consistit.
- 165 In facti obligationibus post moram an interesse succedat locorei.
- 166 Discrimen quoad tempus inter tesseras, & commoda tribus.
- 167 Cur in d. l. Patronus, non usura estimationis, sed tribus commoda debeantur.

De tribubus Romanis, ad interpretationem legis Patronus 34 ff. de legat. 3.

CAPUT PRIMUM.

Ad Num. 1.

 M de Romanorum tribubus agendum nobis sit, expedit nonnulla de initio Urbis præmittere, quæ Historiographi, ut Plutarch. Tir. Liv. Onuphr. Sigon. & alii memoriæ tradidere: ac in primis, observandum est, quæstionis fore, quis primus Romæ conditor extiterit, & à quo nomen acceperit ipsa, ut admonet Ioan. Rosinus de antiquit. Romanis lib. 1. cap. 1. & constat ex Fest. de antiquar. voc. signifi. lib. 16. Salian. Annal. Ecclesiast. anno mundi 3260. tom. 4. Cornucop. col. 282. in fin. Calepin. verb. Roma.

Verum, cæteris opinionibus prætermis, eam sustinendo, quæ vulgò recepta est, Romulus, à quo Romani nuncupati, teste Justiniano in §. Sed jus quidem, Instit. de jur. natur. gent. & civil. prima urbis fundamenta jecisse fertur decimum octavum annum agens, die 20. aut 21. Aprilis anno à creatione Orbis 3302. secundum Salian. aliis quoad annum dissentientibus, statim laudandis, anno 1. Olympiadis 7. ante adventum Christi 751. De quo præter Livium, & cum eo præcitatos Ant. Cont. Chroni. Canon. anno 4580. Rosin. d. cap. 1. in fin. Greg. Vaucopius de Magistrat. veter. popul. Roman. sect. 1. Calepin. verb. Palilia, Cornucop. sup. n. 10. Genebrard. in Chronolog. lib. 1. anno 3150. pag. 132. Torriell. Annal. Sacr. an. 3300. n. 1. Ex quibus Vaucop. horam fundationis assignat, nempe inter secundam, & tertiam post meridiem.

Hæc dies ut natalis civitatis, à Romanis festus, ac celebris habebatur, quo agricolæ Palilia celebrare consuecebant. Salian. latè d. anno 3302. Plutarch. in Romul. Vaucop. sup. Calepin. ubi proximè, Rosin. lib. 4. cap. 12. vers. Palilia, Propert. lib. 4. in Tarpei. fabula:

Urbi festus erat, dixere Palilia patres:

Hic primus cepit mœnibus esse dies.

Ovid. Fastor. lib. 4.

Arbitrium Romulus urbis habet.

*Apta dies legitur, quâ mœria signet aratro,
Sacra Palis suberant, unde movetur opus.*

Idem pauld antè in Palilibus:

*Per flammâs salisse pecus, salisse colonos:
Quod fit natali nunc quoque Româ tuo.*

Ubi latè describit quomodo Palilia peragerentur, quod utique tradunt Rosin. *sup.* Salian. *num.* 7. In eadem diei honorem hostia non mactabatur. Rosin. *vers.* Erat enim, Vaucop. *suprà.*

4 Deinde Romulus (selectis centum viris, genere, divitiis, aut liberorum numero præcellentibus, quos Patricios vocavit, nam velut patres eum consilio adjuvare tenebantur, l. 5. tit. 18. part. 4. l. fin. C. de Consulib. lib. 12. §. Filiusfamilias, Instit. quib. mod. jus patr. potest. solvit. Salian. *ann.* 3303. *num.* 3. Rosin. lib. 1. cap. 15. *vers.* Prima igitur, Bobadill. in Politic. lib. 3. cap. 8. n. 1. Vaucop. *sup.* sect. 2. Cornucop. col. 438. n. 20. Pompon. Læt. de Magistrat. Roman. lib. 1. cap. 3. Raph. Volaterran. eod. tract. *vers.* Senatores, Alciat. simili tract. *vers.* Sciendum, de quo infra, *num.* 27.) omnes cives in tres partes, & urbem, agrisque in triplicem regionem digessit, quas à ternario numero tribus vocitavit, ac singulis illustres viros Tribunos præfecit. Salian. *num.* 2. & alii inferius recensendi, licet aliqui opinentur quatuor tribus à Romulo institutas, quæ sic à tributo appellabantur, ut ex Suida refert Genebrard. *ubi sup.* Hæc tripartita populi distinctio usque ad Servium Tullium, sextum Romanorum Regem duravit, qui alias tribus cepit adijcere, ut infra notabitur. Hic regnum adeptus est anno mundi 3477. Salian. *d. tom.* 4. eodem anno, *num.* 1. De quibus consulas Olan. in suo Paralipom. lib. 5. cap. 12. *num.* 9. ubi plures.

5 Hæc tribus vocabantur Ramnensis, Tatiensis, & Lucerum. Prima à Romulo sic dicta, qua continebantur illi, qui urbi construendæ cum ipso operam dedere: secunda à Rege Tatio, in quam relati erant Sabini, qui eum sequuti ad civitatem pervenerunt: tertia unde Lucerum dicta sit, non liquet; nam quidam putant, Luceres vocitari eo quod cum Lucerio Ardeæ Rege, seu Lucumone, Romulo contra Sabinos bellum gerenti opem tulerunt, quapropter civitate donati sunt. Cornucop. col. 769. *num.* 40. Rosin. *sup.* lib. 6. cap. 15. Alii existimant Luceres dictos à luco; etenim Romulus ut urbem civibus impleteret, azylum proposuit in luco constitutum, ut ex oppidis vicinis confugientes, ibi tueri se possent. Hi igitur à loco refugii Luceres appellabantur. Rosin. *ubi proximè.* De azylo, quod Romulus statuit, pluribus agit Salian. *anno.* 3302. à *num.* 16. De hac populi divisione, tribuumque nominibus agunt Rosin. *d. cap.* 15. & lib. 1. cap. 12. ubi Thom. Dempsterus, Carol. Sigon. de antiq. Jur. Civ. Romanor. lib. 1. cap. 3. Scoth. in select. antiq. Roman. tract. de Tribub. Gothofred. ad fragment. II. 12. Tabul. ex Cicer. lib. 3. §. de Censorib. Lexic. Calvin. *verb.* Tribus. Theatr. vitæ hum. *verb.* Tributum, post princip. Pompon. Læt. *sup.* lib. 1. cap. 1. Cornucop. col. 889. n. 10. Petr. Nard. de Comitibus Romanor. in princ. Calepin. *verb.* Tribus, Just. Lips. de Magistr. populi Roman. cap. 14. Andr. Dominic. Floccus de potestatib. Romanor. lib. 2. cap. 1. Osuald. ad Donell. lib. 6. cap. 7. Rævard. de authorit. Prudent. cap. 7. Illud admonendi sumus, quod multò antè Romulus populum in tribus digessit, quam Rex Tatius, ac Luceres ad civitatem admitterentur, atque ita à principio tribubus ea nomina imposta

non fuisse, quæ eas habere diximus, compertum est. Sic colligitur ex Saliano anno 3303. *num.* 2. & *an.* 3306. n. 7. & expressim tradit Rosin. *dicto cap.* 15. post princ.

Ibi: *Illud constat, quamlibet ex his partem.*

Romulus ut commodius Reipublicæ curam gereret, singulas tribus in decem curias distribuit, ex quibus cuilibet Curionem constituit, l. 2. §. 1. ff. de orig. jur. Salian. *ann.* 3303. *num.* 2. Osuald. *sup.* Rosin. lib. 6. cap. 2. Vaucop. *sup.* sect. 1. & sect. 3. Petr. Nard. *ubi proximè,* Calep. *verb.* Curia, & *verb.* Curio, Cornucop. col. 730. n. 30. Lexic. Calv. *sup.* Curie idè sunt dictæ, quia tunc Romulus per earundem sententias duram Reipublicæ expediebat, d. l. 2. §. 1. Cornucop. & Petr. Nard. *ubi proximè,* Pompon. Læt. *dicto cap.* 1. Illud observatione dignum est, quod non omnes, qui in tribubus descripti sunt, ad curias admittuntur, ut in curiatis comitiis jus suffragii obtineant, sed illi duntaxat, qui Romæ domicilium habent. Rosin. *d. cap.* 2. Vide infra n. 21. Aliud erit in tributis comitiis.

Ibi: *Tribus Romanas à raptis Sabinis, &c.*

Cùm Romani urbis conditores ad propagandam liberis civitatem à proximis oppidis fœminas ad connubia deposcerent, nec id precibus consequi valerent, Romulus religionis prætextu ludos Consuales in honorem Consi, idest Neptuni, vulgari præcepit, ad quod spectaculum haud paucæ fœminæ ex Sabinis convenerunt: ultimâ ladorum die Romulus juvenibus imperat, ut signo dato, unusquisque virginem sibi rapiat, omnesque intactas in crastinum jussit observari. Eventus votis respondit, raptis 683. puellis, quæ suadente Romulo, non invitæ se Romanis legitime copularunt. Quapropter Sabini ut se ab hoc fœminarum raptu vindicarent, bellum raptoribus indixere, cum quibus Tatius Rex Curetum congressus succubuit. At Sabinæ, quæ apud Romanos erant, prolemque ex eis ediderant, ut prælia sibi semper luctuosa inter viros, parentes, ac fratres suos extinguerentur, impetrarunt, quarum lachrymosa oratio ita inter se acriter dimicantium animos leniit, ut nedum pacis, sed etiam societatis fœdera Romani, ac Curetes iniirent, qui cum suo Rege Tatio ad civitatem recepti, ac in unam ex tribubus relati sunt, quæ ut præmissimus, ab illo Tatiensis appellata est. Hæc ex Livio & aliis observat latius agens Salian. *Annal. Eccles. tom.* 4. *ann.* ab Orbe condito 3305. à n. 8. & *ann.* 3306. à princ. ac tangit Mart. de jurisdict. p. 4. cent. 1. casu 11. n. 1. Calepin. *verb.* Sabini, Cornucop. col. 977. à n. 40. Rosin. *de antiq. Roman.* lib. 2. cap. 5. *vers.* Jupiter Stator, & lib. 5. cap. 19. in princ. Raptus Sabinarum contigit anno quarto ab urbe condita, Salian. *an.* 3305. *num.* 9. ubi alii. Bellum Sabinum cepit anno sequenti, quod triennio grassatum est, Salian. *an.* 3306. *num.* 2. atque ita octavo Romuli anno Tatius cum suis ad civitatem admittitur, Salian. *an.* 3309. n. 1. Similis raptus virginum legitur *Judic. cap.* 21. de quo Salian. *Annal. tom.* 2. *an.* 2622. à *num.* 78. Benjamitæ enim Saluntinas fœminas, quas parentes in conjugium ob jusjurandum tradere non valebant, sibi rapuerunt in uxores. Sed inter utrumque raptum plures differentiæ recensentur à Sal. *sup.* n. 84.

8 Harum

8 Harum mulierum, quarum princeps ac dux Hersilia nupsit Romulo, Calepin. *ubi proximè,* nomina suis curiis Romanos indidisse fertur, ut D. Covar. testatur, & scripsit in hæc verba Livius lib. 1. *decad.* 1. ibi: *Ex bello tam tristi lata repente pax cariore Sabinas viris, ac parentibus, & ante omnes Romulo ipsi fecit. Itaque cum populum in curias triginta divideret, nomina earum curiis imposuit. Id non traditur, cum haud dubiè aliquantò numerus major hoc mulierum fuerit, atate, an dignitatibus suis, virorumve, an sorte lecta sint, quæ nomina curiis darent. Cujus autoritate idem observant Cornucop. col. 730. n. 40. Greg. Vaucop. de Magistrat. veter. popul. Roman. sect. 3. & plurimi alii. Sed contrâ tenet Plutarch. in Romulo, ubi ita habetur: *Singula tribus decem continuerunt curias. Eas quidam perhibent à Sabinis mulieribus nomen traxisse: sed hoc mendacium esse deprehenditur, nam multis earum à locis nomina imposta sunt. Cui consentiunt Dionys. Halicarnass. lib. 2. Terent. Varto lib. 2. de vit. popul. Roman. & alii. Curiarum octo nomina duntaxat reperiuntur, quæ ex Festo refert Rosin. lib. 6. cap. 2. *vers.* Ceterum.**

Ibi: *Sed & tribus à tributo dando.*

9 Tribus à ternario numero sic nuncupatæ sunt, ut D. Covar. nuperrimè docuit, ac tradunt communiter Authores, ut Osuald. ad Donell. lib. 6. cap. 7. lit. F. Ioan. Gulielmus de Magistr. popul. Roman. cap. 14. Calepin. *verb.* Tribus, Lexic. Jur. *sup.* Theatr. vitæ humanæ *verb.* Tributum, post princ. Cornucop. col. 889. n. 30. Mart. *ubi sup.* qui tenet, tributum à tribu nuncupari. Et licet postea populus in plures partes divisus sit, adhuc tamen omnes tribus appellantur, retento primævo nomine: quod sæpe contingit, ut D. Covar. pauld antè monuit, & observavimus *suprà,* lib. 2. cap. 1. n. 118.

Ibi: *Cùm tribus à Curia maximè differret.*

10 Tribus cum curiis sæpe ab Authoribus perperam confunduntur, ut præter D. Covar. animadvertit Rosin. *d. lib.* 6. cap. 2. lit. E. Osuald. *ubi proximè.* Sic lapsi fuere Salian. *tom.* 2. *an.* mundi 2485. n. 3. Lexic. Jur. *sup.* Calepin. *verb.* Curia, Cornucop. col. 730. n. 40. dum scribunt, triginta curiis postea quinque adjectas. Sed curias à tribubus esse distinctas, plusquam manifestum est: tum quia diversa sunt nomina curiarum, ac tribuum, ut constat ex Rosin. *d. cap.* 2. & c. 15. & si idem forent, non diversis vocibus nuncuparentur, l. Si idem 7. C. de codicill. Tum quoniam tribus refertur ad personas, ad agros, & ad jus suffragii ferendi. Rosin. *dicto cap.* 17. in princ. Cornucop. col. 889. n. 10. in quo ultimo sensu tribus accipitur à Consulto in l. Patronus 35. ff. de legat. 3. Rævard. de authorit. Prud. cap. 7. curia verò minimè ad agros, vel regionem civitatis spectat, sed tantum ad personas, ac jus ferendi suffragium in comitiis, quæ Curjata vocabantur. Rosin. *d. cap.* 2. per tot. Petr. Nard. *sup.* Tum denique, nam non omnes tribules in curias referebantur, ut jus suffragii haberent, sicut præmissi n. 6.

Ibi: *Olim qualibet tribus Atheniensis.*

11 De tribubus Atheniensibus infra est differendum. Nec dubium est, quin Romulus suam Rempublicam instar Athenarum instituerit: sic etiam populum in patricios, & plebeios divisit, Athenien-

ses imitatus, de quo *sup.* n. 4. ut observant Rosin. lib. 1. cap. 15. *vers.* Prima igitur, Vaucop. *sup.* sect. 2.

Ibi: *Demum Servius Tullius.*

12 Quo tempore Servius Imperii gubernaculum adeptus sit, prænotavimus *suprà,* *num.* 4. in fin. Ipse verò non omnes tribus addidit usque ad 35. sed 19. aut 21. duntaxat, quarum nomina infra recensentur, *num.* 14. & *num.* 15. post illum institutæ enumerantur: & quando, & à quibus quæque creata fuerit, tradit Rosin. lib. 6. cap. 15. *vers.* Tarquinio Prisco. Vide varias sententias apud Salian. *anno.* 1483. *num.* 3.

Ibi: *Palatinam, Suburranam.*

Adde Rosin. lib. 1. cap. 12. & lib. 6. cap. 15. Cornucop. col. 1062. n. 10. Osuald. *sup.* Theatr. vitæ humanæ *verb.* Tributum, post princip. Calepin. *verb.* Tribus, Salian. *anno.* 1483. n. 3.

Ad Num. 2.

13 Ab initio hoc tantum versabatur discrimen inter tribus rusticas, & urbanas, quod in his describebantur habitantes intra urbem, in illis extrâ domicilium habentes, quo mutato, & tribus de rustica in urbanam, & è contra transferrebat. Sed labente tempore cœperunt rusticæ urbanis anteponi, ita ut in rusticis describi honorificum censeretur; quia Romani plurimi habuerunt agrorum culturam, unde clarissimæ familiæ ab egregiis agricolis, & fructibus, in quibus colendis excelluerunt, nomen lumpsere, ut Lentuli à lente, Fabii à faba, Cicerones à cicere: quod latè profertur Cornucop. col. 453. à n. 30. Sicut desides, & ignavi despiciabantur, qui in urbe morabantur, ruri operam non dantes. Rosin. *de cap.* 15. *vers.* Tarquinio, ad fin. ubi etiam aliam causam addit, ut præferrentur tribus rusticæ, nempe quod in urbanis recensî Censorum potestati subijciebantur, quæ nimis fuit acerba, de qua differit Andr. Domin. Flocc. de potestat. Roman. lib. 2. cap. 17. Hujus rusticarum tribuum prærogativæ meminere Varro de re rustic. in princ. & lib. 4. de ling. Latin. Gothofred. ad Cicer. lib. 1. de Orator. col. 7. lit. G. Salian. *tom.* 2. *ann.* 2768. n. 11. ubi quod ab Hebræis agricultura maximi habebatur, cui egregii viri operam dare consuecebant; & de aliis etiam gentibus idem testatur *tom.* 3. *anno.* 2963. *num.* 38. Adrian. Turneb. *adversar.* lib. 16. cap. 22.

Ibi: *Intelliges quæ de Censoribus scribit Livius.*

14 Servius Tullius, qui primus censum instituit, Polydor. Virgil. de inventor. lib. 2. cap. 3. Salian. *anno.* 3487. *num.* 1. Just. Lips. de Magistr. pop. Roman. cap. 18. populum in quinque classes distribuit, in quibus & cives, & eorum patrimonia describebantur, ita ut ditiores prima classe continerentur, & quisque pro modo facultatum in primam, secundam, vel ulteriorem referretur, ut sic non viritum, sicut antea, sed juxta bonorum quantitatem cives contributorent. Rursus classes in centurias subdivisit Rex, ut in bello deservirent. Ex prima classe 98. centurias instituit, ex secunda 22. ex tertia 20. ex quarta 22. ex quinta 30. illisque

Hisque munera bellica diversa secundum classis præminentiam commisit. Cives autem egenos, qui nec tantum in bonis habebant quantum pro quinta, & ultima classe desiderabatur, in sextam coniecit, quæ unica centuria constabat, eosque à militia, & tributis immunes fecit. Hi capite censi dicebantur, quia non ratione facultatum, sed personæ tantum in catalogum civium referebantur. Vocabantur itidem Proletarii, quod prole, & non aliàs, Reipublicæ proficiebant. Omnia hæc fufius prosequuntur Salian. *sup. tom. 4. anno mundi 3487. ex num. 2. Rosin. lib. 6. cap. 8. per tot. Osuald. ad Donell. lib. 6. cap. 7. lit. F. Rævard. ad leg. 12. Tabular. cap. 9. de vindicib. Cornucop. col. 505. à num. 10. Calepin. verb. Classis, Proletarii.* Forma quæ cives classibus adscribebantur, talis fuit, ut quisque præter nomen & cognomen proprium profiteretur sui patrimonii quantitatem, adhibito jurejurando, quod bona fide quicquid in bonis habebat, æstimaret: enunciabat præterea cujus foret ætatis, parentum, conjugis, ac liberorum nomina, quam urbis regionem, vel quem agri Romani pagum incoleret. Si quis verò neglexisset censum, & se describi subterfugisset, virgis cæsus, bonis fisco addictis, in servitutem vendabatur. Vlpian. *in fragment. tit. 11. §. 10. Cujac. in l. Censeri 111. ff. de verb. sign. Olan. sup. num. 19. Lexic. Calv. verb. Lustrum, Torriell. Annal. ann. 4026. num. 3. Salian. sup. n. 2. Rosin. d. cap. 8. in princip. Et ex Saliano observa, quod nulla fraus adhiberi solebat in enunciandis viribus patrimonii, tum ob religionem juramenti, tum ob præminentiam & honorem provenientem ex eo quod aliquis in anteriore classe describeretur, maxime in prima, in qua solum descripti Classici vocitabantur. Aul. Gell. *not. Antiq. lib. 7. cap. 13. Cornucop. sup. num. 10. Calepin. verb. Classis, Classicus; ideoque onus pecuniarium pro modo facultatum imponendum non effugiebant, ut plus honoris adipiscerentur, quemadmodum Salianus perpendit. Adde Olan. sup. d. lib. 5. cap. 12. n. 14. & 17. cum seqq. ubi dat plures.**

Ibi: Non me latet, eundem Livium.

De numero tribuum, ac tempore, quo illæ fuerint institutæ, consulas Rosin. *de antiquitat. Roman. lib. 6. cap. 15. Salian. sup. ann. mundi. 3483. Carol. Sigon. de antiq. jure civium Roman. lib. 1. cap. 3. Onuphr. Panuin. lib. 2. comment. de Repub. Roman. Georg. Fabric. in Roma, cap. 6. Vide infra, num. 19.*

Ibi: Deinde & supra quadraginta.

15 Qui existimant, tribus Romanas, quæ persisterunt, plures fuisse, quàm 35. eo decipiuntur, quod connumeratis nominibus earum, quæ in antiquis inscriptionibus, & apud veteres Authores reperiuntur, videntur supra quadraginta extitisse; hoc tamen inde provenit, quia uni, eidemque tribui duplex nomen diverso tempore inditum est; non pauca enim, neglecto pristino loci nomine, illustrium Heroum, qui postea in eas relati sunt, cognomine condecorari cœperunt, ut Anilia, Claudia, Cornelia, & aliæ de quibus specialiter suis locis inferius differendum. Ita Rosin. *d. cap. 15. in fin. Onuphr. Fabric. & Sigonius ubi proximè, Olan. in suo Paralipom. lib. 5. cap. 12. num. 12.*

Ibi: *Mentina (si-ve Menenia.)*

Hanc tribum in catalogo earum D. Covar. non recenset, quæ tamen à Rosino & aliis communiter inter 35. refertur, de qua infra.

Ibi: *Sed ut constet quàm incerta.*

Bellum Marficum, quod aliàs Sociale, & Italicum nuncupatur, cœpit anno ab Vrbe condita 662. vel 663. Causa ejus fuit, quia populi Italiæ non pauci jus civitatis expetebant, quo diu denegato, à Romanis defecerunt, cum quibus sæpe per quadriennium congressi sunt, & quinto anno finem bellum accepit; nam jus civitatis omnibus ferè populis Italiæ privatim concessum est, & hoc in causa fuit, ut octo, vel decem tribus adderentur, in quas novi cives conjici possent, quod actum est à Censoribus Pub. Licin. Crasso, & L. Iul. Cesare: quæ tamen quatuor elapsis annis extinctæ sunt, tribulibus earum in veteres translatis à Censoribus L. Marcio Philippo, & Marco Perperna. Ita Salian. pluribus agens *an. mund. 3963. cum seqq. Rosin. d. cap. 15. vers. Atque hæc.* Ideo bellum hoc Marficum appellatur, quia Marsi Italiæ populi authores fuere defectionis, & præ cæteris acerrimi, ac pugnacissimi Romanorum hostes, duce Silone Propedio Marso, Salian. *an. mund. 3963. num. 4. Marsi à Marso Circes filio originem duxisse feruntur, Plin. lib. 7. cap. 2. Cornucop. col. 371. n. 50. Calepin. verb. Marsi, Sandoval. Histor. Ethiop. part. 1. lib. 2. cap. 33. n. 11. Belli hujus meminit lex unica, C. de Latin. libert. toll.*

Ibi: *Tribum quamdam ex veteribus Juliam, &c.*

Trajanæ, Juliæ, Flaviæ, & Vlpia memint Rosin. *d. cap. 15. in fin. ubi ait, à Vespasiano sic nominatas esse.*

Ibi: *Ex quibus illud constat, tribus veteres.*

Romanas tribus triginta & quinque numero fuisse communiter receptum est: sic tradunt Cicer. *orat. 6. in Verrem, lib. 1. ubi Ascon. & alibi sæpe. Rosin. d. cap. 15. per tot. Osuald. ad Donell. lib. 6. cap. 7. lit. F. Rævard. de authorit. Prudent. cap. 7. Petr. Nardus de Comitibus Roman. in princip. Onuphr. Sigon. & Fabric. ubi nuper, Calepin. verb. Tribus, Lexic. Calv. verb. Tribus.*

Ibi: *Alia verò nomina.*

Vide *sup. n. 15.* Nomina tribuum, quæ numerum trigessimum quintum excedunt, extant apud Rosin. *d. cap. 15. in fin.*

Ibi: *Habuere & apud Romanos Curia propria.*

Nomina fuisse Romanis Curiis, præmissum 18 est supra *num. 10.* sed octo duntaxat nobis sunt nota, sex refert D. Covar. quibus jungendæ sunt Calabria, & Rapta Curia, ex Rosin. *d. lib. 6. cap. 2. vers. Caterium, ubi omnes recenset. Curiam Forriensem, Raptam, Vellensem, Velitiam memoratur Cornucop. col. 1175. num. 10. Calabram col. 636.*

col. 636. n. 10. Titiam, col. 1222. num. 40. Tifatam ead. col. *sup. n. 30.*

Ad Num. 3.

19 Tribuum Romanarum nominata tradit D. Covarruv. quod etiam alii ante, ac post ipsum præstiterent, Onuphr. Sigon. Rosin. Paul. Manut. *ad Cicer. lib. 3. de legib. tit. de Censorib. Gothofred. in fragment. ll. 12. Tabular. Calepin. verb. Tribus; Lexic. Calvin. sup. & alii.* Sed observare oportet, quod licet omnes in numero tribuum convenient, quoad nomina tamen plerumque discordant, ita ut quæ ab uno recensentur, ab alio omittantur, quod dimanat ex excessu nominum; quem prænotavimus *num. 15.* Sic Rosin. tribuum catalogo non inserit Publiciam, & Otriculariam, quas D. Covar. inseruit, & illarum loco Horatiam, & Mentinam, si-ve Meneniam substituit. Adde quæ sunt infra, *num. 34.* Nunc verò Romanas Tribus recensemus.

Verf. *Æmilia tribus.*

I. Hæc tribus sic appellata est à præclarâ familia Æmiliorum, quibus in eam relatis, primævo nomine postposito, tribus ab eximiis tribulibus suis nomen sumpsit. Rosin. *de antiquitat. Romanis, lib. 6. cap. 15. trib. De qua familia Ricard. Strein. de famil. & gentib. Romanor. Plura facinora ab Æmiliis egregiè patrata memoriæ prodit Salian. Annal. Ecclesiast. tom. 5. an. mundi 3863. cum seqq. Gens Æmilia originem duxit ab Æmilone Ascanii filio, vel ut aliis placet, à Mamerco Pythagoræ Philosophi filio, qui ob singularem humanitatem Æmilos est cognominatus. Cornucop. col. 1031. num. 40. Æmiliæ tribus meminerunt Cicer. *ad Attic. epist. 14. lib. 2. Rosin. ubi proximè, & alii præcitati num. 19. Lexic. Calv. verb. Æmilia.**

Verf. *Aniensis tribus.*

II. Ab Aniene fluvio sic est dicta, Rosin. *trib. 32. qui agrum Tiburtinum interrigat, vulgò Teberono rio in Campagna de Roma, quam regionem Sabini incoluere. Nomen illi dedit Anias Hetruscorum Rex, qui cum Cethegum filia rapto rem insequutus comprehendere non valeret, se in annem hunc præcipitavit, ubi extinctus est. Rosin. sup. Cornucop. col. 137. n. 30. & col. 865. n. 20. Calepin. verb. Anionis, & Anio, Nebriss. verb. Anio. Hæc tribus adjecta est anno ab Urbe condita 455. propter populos quibus jus civitatis indultum est. Rosin. ubi proximè, cujus tribus mentio fit apud laudatos, n. 19. & Gothofred. *ad Cicer. lib. 13. epist. 9. ad familiar. Adrian. Turneb. adversar. lib. 30. cap. 17.**

Verf. *Collina tribus.*

III. Una ex urbanis, ita vocitata à collibus Quirinali, & Viminali, qui ex septem Romæ sunt, quare ipsa Septicollis dicebatur; nam Servius Tullius urbem in quatuor partes, seu regiones digessit, ex quibus totidem tribus instituit. Rosin. *trib. 3. Cornucop. col. 1061. num. 50. Quirinalis nuncupatur collis, quod ibi Fanum Quirini, idest Martis, fuit, vel à Curetibus collem ipsum inhabitantibus, qui cum Rege Tatio ad civitatem D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

recepti sunt Rosin. *lib. 1. cap. 6. Cornucop. ubi proximè, Calepin. verb. Quirinus. Nunc monte Cavallo collis vulgò vocatur à duobus equis marmoreis in ipso collocatis. Calepin. ibidem, Nebrissens. verb. Quirinalis, in quo sita est Basilica S. Stephani, quæ dicitur in Monte Cælio. Viminalis collis nomen habet à Jove Vimineo, cujus aræ in eo extiterunt; seu à viminibus, quorum sylvæ ibi fuit Rosin. *lib. 1. cap. 9. Cornucop. sup. Calep. verb. Viminalis, Nebrissens. cod. verb. Hodie in eo inædificata conspicitur Ecclesia S. Agathæ. Hujus tribus Collinæ mentio fit à Joseph. Scaliger. antiquit. lib. 14. cap. 17. Theat. vitæ humanæ verb. Tributum, post princip. Salian. ex Dionysio anno mundi 3483. n. 3. tom. 4. & ab aliis hic, & supra num. 19. adductis.**

Verf. *Cornelia tribus.*

IV. A gente Cornelia sic dicta est. Rosin. *dict. lib. 6. cap. 15. trib. 13. Ex hac domo haud paucos heroes, & heroinas commendat Calepin. verb. Cornelia, & Cornelius, ubi quod cum primis illustris fuit, Salian. an. mundi. 3618. cum aliis inelytos Cornelios memioravit. Streinius ubi sup. de ea familia egit. Corneliæ tribum in memoriam revocant allegati num. 19. & vide quæ de Æmilia tribu præmissimus paulò superius.*

Verf. *Claudia tribus.*

V. Ab Appio Claudio nomen sumpsit. Rosin. *trib. 11. Hic apud Sabinos nobili genere natus, quia sibi periculum imminebat, cum suis suspectus videretur, ab illis defecit, & ad Romanos se contulit stipatus clientibus suis, & amicis ad quinque millia ad qui bellum apri erant; quod Reipublicæ Romanæ ut adversus Sabinos prævaleret, maxime expedit. Quapropter Appius Patriciorum ordini adscribi meruit, urbis regionem ad ædificandum; & agrum ad colendum obtinuit. Salian. an. ab Urb. cond. 250. num. 31 tom. 5. Rosin. ex Livio, & Halicarnas. ubi nuper. Ab Appio Claudio profecta est insignis Claudiorum progenies, de qua Strein. sup. & de Claudiis multa egregia narrant Salian. d. tom. 5. variis in locis, Calepin. verb. Claudia familia. De hac tribu præter laudatos num. 19. mentionem fecit Salian. d. num. 3. in fin.*

Verf. *Crustumina tribus.*

VI. A Crustumio Tuscorum urbe nomen habet Rosin. *sup. trib. 20. Calepin. verb. Crustumium, Nebrissens. verb. Crustumina. Addita est anno ab Urbe cond. 258. Crustumina tribum recordantur ultra relatos num. 19. Cornucop. col. 494. num. 60. & col. 615. num. 50. Gothofred. ad Cicer. orat. 31. pro Plancio, Sigon. lib. 1. de antiq. Jur. Civ. Roman. cap. 3.*

Verf. *Esquilina tribus.*

VII. Una ex urbanis à monte Esquilino dicta, qui intra urbem cum aliis sex fuit Cornucop. *col. 1061. num. 40. Rosin. trib. In eo hodie situm est templum S. Mariæ Majoris. Vide adnotata supra sub verf. Collina tribus. Unde collis*

collis iste Esquillinus vocitetur, in comperto non est ob varias Authorum opiniones. Quidam putant, Esquillinum dici quasi excubium, aliquibus literis, ut solet, iminutatis; nam Romulus cum Tatium regem ad civitatem admissum suspectum haberet, in colle illo excubias collocabat, ut si quid Rex perfidus moliretur, explorarent. De qua & aliis etymologiis consulas Rosin. *lib. 1. cap. 8. Calepin. verb. Esquillia*, Cornucop. *sup.* Hanc tribum Esquillinam memorant allegati supra *num. 19.* quibus junges Halicarnass. *antiq. lib. 4. Theat. vitæ hum. verb. Tributum, post princip.* Cornucop. *col. 1062. num. 20. Salian. tom. 4. an. mund. 3483. num. 3. Tit. Liv. decad. 5. lib. 5. num. 16.* Ex quo advertendum est, quod in hac tribu omnes liberti describebantur, quod D. Covar. notat infra, *num. 8.*

Verf. Falerina tribus.

VIII. Ab agro Falerno, in Campania Romæ vocatur. Rosin. *lib. 6. cap. 15. trib. 31.* ubi testatur tribum istam institutam *an. ab Urb. cond. 435.* Ager hic percelebris est propter vinum Falernum ab ipso nuncupatum, quod cum primis generosum fuit, de quo Calepin. *verb. Falernus*, Cornucop. *col. 882. à num. 10. Cicer. in Bruto*, ibi: *Ut si quis Falerno vino delectetur.* Virgil. *Georg. lib. 2. ibi, Cellis idè contende Falernis.* Falerina tribus inter cæteras enumeratur ab Authoribus laudatis *n. 19.*

Verf. Fabia tribus.

IX. Cui Fabii tribules ejus nomen indiderunt. Rosin. *sup. trib. 14.* Hæc familia in Romanis plurimum autoritate polluit, ut testatur Rosinus, & constat ex Streinio *sup.* Salian. *tom. 5. an. ab Urb. cond. 269.* & pluribus aliis, Calepin. *verb. Fabiorum.* Fabii à faba denominari prædiximus *num. 13.* Sed alii tradunt Fabios antea Fovios dici à fovea, vel quia princeps & caput eorum in fovea ex concubitu Herculis conceptus est, vel quod ipse primus edocuit, quomodo ursi, & lupi foveis interciperentur. Cornucop. *col. 1151. num. 30.* Fabiæ tribus ultra relatos *num. 19.* commemoravit Sigon. *ubi proximè.*

Verf. Galeria tribus.

X. Unde nomen sumpserit, non apparet, nisi dicamus, quod à Galeo amne, qui fluit juxta Tarentum. Rosin. *trib. 8.* cujus fluminis mentio reperitur apud Cornucop. *col. 928. in princip.* Calepin. & Nebriffens. *verb. Galeus*, Virgil. *lib. 4. Georg.*

Quæ niger humectat flaventia culta Galeus.
Galeriam tribum referunt ii quos adduximus *num. 19.*

Verf. Lemonnia tribus.

XI. A vico Lemonio sic dicta, qui erat prope urbem, à porta Capena, viâ Latinâ. Cornucop. *col. 1160. num. 10.* Rosin. *trib. 6.* Lemoniam tribum commemorant Gothofred. *ubi proximè*, & qui supra *num. 19.* relati.

Verf. Matia tribus.

XII. A Castro Matio quod non procul à Lanuvio Latinorum oppido in via Appia situm fuit Rosin. *trib. 28.* Cornucop. *col. 1167. num. 30.* Instituta est anno ab urbe condita 421. simul cum tribu Scaptia. Rosin. *ibi.* Matie tribus memoria extat apud Valer. Maxim. *lib. 2. cap. 4.* Gothofred. *ubi nuper*, & alios, de quibus *n. 19.*

Verf. Narniensis tribus.

XIII. Aliàs Arnienfis, ut & D. Covar. advertit, dicta est ab Arno amne Thuscæ. Rosin. *trib. 25.* Hujus Arnienfis tribus nomen reperitur apud Valer. Max. *ubi proximè*, Sigon. *de antiq. Jur. Civ. Romanor. lib. 1. cap. 3.* Onuphr. *comment. de Republic. lib. 2.* Gothofred. *ad Cicer. orat. 16. de leg. Agrar. contr. Rull. lit. F.* ubi Cicero, dum inquit, *Ab Otriculana usque ad Narniensem*, ita exaudiri debet, ut hanc tribum ultimam faciat, non tempore, nam aliæ post eam accesserunt; sed loco, quippe quæ à Roma omnium fuit remotissima, sicut observant Sigon. & Rosin. Quod si Narniensis hæc tribus dicenda sit, denominari videtur à Narnia urbe Umbriæ, vulgò *Narni en el Ducado de Espoleto*; de qua Cornucop. *col. 323. in fin.* Calepin. & Nebriffens. *verb. Narnia.* Initium habuit anno ab Urbe condita 366. Rosin. *trib. 24.*

Verf. Otriculana tribus.

XIV. Sic videtur nuncupata ab Otriculo Latii oppido, de quo meminit Nebriffens. *verb. Otriculum.* Otriculana tribum memorantur omnes ferè nuper præcitati, & *sup. n. 19.* & Rosin. *diçt. cap. 15. in fin.* qui tamen inter triginta quinque eam non recensuit.

Verf. Ofentina tribus.

XV. Huic nomen præstitit flumen Ofens, Ufens, vel Oufens (unde & tribus ista multifariam scribitur,) quod abluat agrum Priverni oppidi, vulgò *Piperno*, de quo Lucret.

Priverno Oufensina venit, fluvioque Oufente.

Ita Rosin. *trib. 30.* Cornucop. *col. 1180. n. 10.* Calepin. *verb. Privernum, Ufens, Ofentinus*, Nebriff. *verb. Privernum, Ofentina.* Ipsa instituta est anno 436. Rosin. *ibi*, cujus reminiscuntur Calepin. *verb. Tribus*, & alii recens *n. 19.*

Verf. Palatina tribus.

XVI. Hæc urbana est, nam una ex quatuor regionibus urbis sic à monte Palatino dicta est, quemadmodum de Collina, & Esquillina præmisimus. Rosin. *lib. 6. cap. 15. trib. 4.* Cornucop. *col. 1062. in princip.* Calepin. *verb. Palatina*, Nebriffens. *eod. verb.* In monte hoc extat hodie palatium majus Summi Pontificis. Unde mons Palatinus cognominetur, quæstionis est. Quibusdam placet, quod à Palantia genitrice cujusdam Regis Latii: aliis, quod à Palantibus, qui cum Evandro eum locum incoluerunt. Sunt & aliæ sententiæ, de quibus Rosin. *lib. 1. cap. 4.* Palatinam

Palatinam tribum memorantur Cic. *orat. 29. pro domo sua, ad Pontific.* & ibi Gothofred. Salian. *annal. lib. 4. an. mund. 3483. num. 3.* & alii, de quibus supra *n. 19.* & *sub verf. Collinatribus.*

Verf. Papyria tribus.

XVII. A familia Papyria nomen sumpfit. Rosin. *trib. 17.* Cornucop. *col. 416. num. 50. & col. 1187. n. 10.* de qua Richard. Strein. *de famil. & gentib. Roman. Calepin. verb. Papyrius*, Salian. *tom. 5. anno ab Urbe cond. 429. mund. 3730.* cum aliis, Papyriorum non sine eorum gloria recordatur. Papyriæ tribus meminerunt laudati supra *n. 19.*

Ad Num. 4.

XVIII. Pollia tribus à loco aliquo, cujus notitia latet, denominata est, ut tradit Rosin. *trib. 9.* Potest tamen asseri, quod nomen illi inditum fuerit, vel à Pollentia oppido Liguriæ, vel à Pollentinis populis, qui in Piceno, vulgò *Marcade de Ancona*, extiterunt. Vide Calepin. *verb. Pollentia.* Nebriffens. *eod. verb.* Polliam tribum præter laudatos *num. 19.* memoriæ tradit Valer. Max. *lib. 2. cap. 4. & lib. 9. cap. 10.*

Verf. Popilia tribus.

XIX. Diversimodè scripta reperitur, ut Popillia, Poplilia, Poblilia, Publilia: quapropter Authores dissident inter se circa nominis originem, ut videre licet apud Rosin. *trib. 27.* Sed ultra eorum placita dici poterit, quod hæc tribus, sicut aliæ plures, nomen à gente Popilia, quæ claris viris abundavit, Calepin. *verb. Popilius.* acceperit. Addita est anno 395. ab Urbe condita Hanc tribum memorantur Cornucop. *col. 1187. num. 10.* Valer. Maxim. *lib. 9. cap. 10.* & allegati *sup. n. 19.* Cæl. *epist. ad Cicer.*

Verf. Pontina, sive Pomptina tribus.

XX. Sic vocata vel ab agro Pomptino, vel ab urbe Pontia, sive Pometia, secundum diversas sententijs, quas refert Rosin. *trib. 26.* ubi quod fuit adjecta anno 395. post Urbem conditam. De urbe Pontia, & agro Pomptino vide Nebriffens. & Calepin. *verb. Pontinus*, qui tradit, fuisse prius paludem Pontinam haud procul à Tarracina, quæ à Cornelio Cethego exsiccata in agrum est versa. Consentit Cornucop. *col. 56. num. 20. & col. 772. num. 50.* Tribus Pontinæ memores sunt Gothofred. *ad Cicer. epist. 14. ad Attic. lib. 4. ad fin.* Cornucop. *col. 1187. n. 10.* Sigonius, & cæteri, de quibus supra *n. 19.* Cæl. *epist. 8. ad Cicer.*

Verf. Publicia tribus.

XXI. A gente Publica apud Romanos in primis eximia uncupatur, ex qua ortus est Publius Valerius, Publicola cognominatus, quia à populo maximè colebatur, qui extinctis Regibus, primus post Brutum adeptus est Consulatum. Cornucop. *col. 313. num. 30.* Ant. Cont. *in Fast. Consularib.* Calepin. *verb. Publicola*, Salian. *tom. 5. an. mund. 3547. & an. seq. num. 3.* memoriæ prodit mirandam virtutem Publii Horatii, postea

D. de Faria Nove Addis. ad Covar.

Coclitis cognominati. De qua familia agit Strein. *ubi sup.* Publicia tribus recenserur à Calepin. *verb. Tribus*, & aliis adductis supra *num. 19.* quanvis Rosinus ejus obliviscatur, aliâ ejus loco subrogatâ.

Verf. Pupinia tribus.

XXII. Ab agro Pupino, ab urbe citra Tiberim parum distanti. Rosin. *trib. 7.* Cornucop. *col. 1187. num. 10.* præter quos hujus tribus mentio fit à Sigonio, Calepino & cæteris, de quibus supra *num. 19.* Valer. Maxim. *lib. 4. cap. 4.* Cælio *epist. 8. ad Cicer.* idem Cicer. *ad Quint. fait. epist. 3. lib. 2.*

Verf. Quirina tribus.

XXIII. A Curetibus, qui cum Rege Tatío ex Sabinis intra Urbem recepti, jus civitatis obtinuerunt. Cornucop. *col. 1196. n. 4.* Rosin. *trib. 35.* quod loci monet, hanc tribum, & Velinam ultimò fuisse adjectas anno 512. Cures enim urbs per insignis Sabinorum fuit, cujus cives Curetes nuncupati, cum suo Rege Tatío inter cæteras pacis conditiones convenerunt, ut Romani Curetes, aut Quirites dicerentur: quod Romulus præ benignitate permisit, ex quo omnes cives promiscuè Quirites vocitari cœperunt. Salian. *an. mund. 3306. n. 7.* Calepin. *verb. Cures, & Quirites.* Alii verò dissentiunt opinantes, Romanos à Romulo, qui Quirinus dicebatur, Quirites nuncupari; nam Sabino idiomate Quiris hastam significat, quam miræ magnitudinis Romulus in bello gestabat, quibus ad stipulatur Justinian. *in §. Sed Jus quidem Civile, Inst. de jur. nat. gent. & civil.* Hanc controversiam memoratur Ovid. *Fastor. lib. 2.* ubi canit sic:

*Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino,
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit:
Sive quod hasta quiris prisca est dicta Sabinis,
Bellicus à telo venit in astra Deus:
Sive suo Regi nomen posuere Quirites,
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.*

De quibus consule Rosin. *lib. 2. cap. 17. verb. Quirites*, Cornucop. *col. 730. n. 60. & col. 1139. num. 40.* Salian. *tom. 4. an. mundi 3334. in fin.* Quirinæ tribus commemorare Cælius *ubi proximè*, Joseph. Scalig. *antiquitat. lib. 14. cap. 17.* Calepin. & reliqui qui laudantur supra, *n. 19.*

Verf. Romulia tribus.

XXIV. Sive Romilia, sic vocitata ab agro, qui à mœnibus urbis secundum flumen trans Tyberium usque ad oram maris extenditur, unde à Roma, sub qua ager erat tribus ad eum spectans, Romulia, vel Romilia fuit dicta, Rosin. *trib. 5.* vel quod ex eo agro censebantur, quem Romulus ex Vejentibus ceperat, Rosin. *ibi*, ex Sexto Pompeio Cornucop. *col. 1203. num. 40.* Tribus Romuliæ reminiscuntur Gothofred. *ad Cicer. orat. 5. in Verr. act. 1. lit. A*, Onuphr. *comment. de Republic. lib. 3.* Adrian. Turneb. *adversar. lib. 30. cap. 17.* Sigon. Calepin. & alii, de quibus supra *n. 19.*

Verf. Sabatina tribus.

XXV. A palude, seu lacu Sabate in Thuscia, qui nunc Anguillaria dicitur, nomen sumpfit.

epistol. lib. 13. epist. 9. Menenium quendam commendat.

Ad Num. 6.

- 25 Cecrops, ut D.Covar. infrà nos docet, Athenarum primus conditor fuit. D. August. de civit. Dei, lib. 18. cap. 9. Torniel. Annal. anno 2498. Carrill. Annal. an. 2440. fol. 20. Salian. ex Eusebio Annal. tom. 2. anno mundi 2498. num. 1. Turfellin. epitom. histor. lib. 1. vers. Josephus, sub anno 2250. Polydor. Virgil. de inventorib. lib. 1. cap. 5. Cornucop. col. 514. num. 50. Calepin. verb. Athenæ: & ita communiter, licet Plat. in Timæo scripserit, Amasin prius eam urbem condidisse, ut refert Genebrard. in Chronolog. lib. 1. at. 3. an. 2670. Cecrops igitur in Ægypto natus Atticam regionem, quæ antea Acte dicebatur, à se Cecropiam nuncupavit. D. August. d. cap. 9. Salian. ex Africano ubi sup. num. 6. Plin. lib. 4. cap. 16. Cornucop. col. 191. num. 60. Calepin. ubi proximè, & verb. Cecropia, eamque totam in duodecim vicos distribuit, quorum nomina sunt Cecropia, Epacria, Decelea, sive Decelia, Eleusis, Aphidna, Thericus, Bauron, Cytherus, Sphertus, Cephisia, Tetrapolis, Phaleron, quæ recensentur à Strabon. lib. 9. Cornucop. col. 580. num. 30. Calepin. ac Nebrissenf. propriis in locis. Initium regni Cecropis incidit in annum mundi 2498. juxta Saliani supputationem ibi tom. 2. & Torniel. sup. Vide etiam Genebrard. & Turfellin. ubi proximè. Ea pars Græciæ, ubi Athenæ sunt sitæ, Attica dicta est, vel ab Attide filia Canai primi post Cecropem Atheniensium Regis, vel ab Actæo quodam sub regnum Phorbantis Argivorum Regis nato. Salian. tom. 2. anno 2548. Sed Pausanias Actæum primum Atticæ Regem, cui Cecrops successit, existimat, à quo Eusebio adhærens recedit Salian. dicto anno 2495. num. 5. tom. 2. Cæpit Atheniensium regnum anno mundi 2498. ut Tornielus & Salianus testantur, constititque 879. & an. 3377. omninò deletum est, Torniel. d. an. 2498. num. 1. & anno 3377.
- 26 At Theseus nonus Atheniensium Rex ex Ægæo antecessore, & Athra ejus conjuge natus, inter plurima egregiè gesta urbem instauravit, vicofque omnes ad unam civitatem revocavit: ad quod deposita regia dignitate, Democratiam in civium favorem induxit, pollicitus se deinceps non Regem sed belli moderatorem, legumque custodem futurum. Salian. ubi proximè, in scholiis, & anno 2833. num. 2. Plutarch. in Theseo, lib. 7. cap. 36. cap. 36. Genebrard. sup. ann. 2953. Cornucop. col. 66. num. 20. & col. 717. num. 10. Calepin. verb. Cephisia, Abrah. Ortel. in Thesuro Geograph. verb. Athena.
- 27 Præterea idem Theseus populum in patricos, seu eupatridas; & plebeios, sive agroicos divisit: illis Sacrorum curam, Magistratus, publicarum rerum administrationem, ac similia committi voluit: his agrorum culturam pecorum procreacionem, opificia, & alia hujuscemodi relinquenda putavit. Etenim qui genere, divitiis, aut alia ratione inter cæteros eminebant, patriciorum ordini adscribebantur. Quam distinctionem Romulus in sua Republica constituit ad instar Atheniensis, ut tetigimus sup. num. 4. Unde inter leges XII. Tabular. illa habetur: Sacra & Magistratus patres soli peragunt: Plebei agros colunt. Ita Salian. ubi nuper, Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 1. cap. 15. vers. Prima igitur. Gregor. Vaucop.

de veter. pop. Roman. sect. 2. Sed hæc à Mose fluxisse videntur, qui monente Jethro ex Israëlitis viros potentes, & strenuos selegit, quos Tribunos, Centuriones, & alios Magistratus præfecit, ut jus populo redderent, & muniis publicis fungerentur, Exod. cap. 18. de quo latè Salian. tom. 2. anno 2544. à num. 732. & tom. 4. anno 3303. num. 2. ait, distributionem populi Romani non multum ab Israëliti discrepare. Sed antea urbem Regiam Ægyptiorum à Mose in 36. partes digestam, ex aliis tradit Salian. tom. 2. anno mundi 2485. num. 3.

Ibi: Qui Athenas ipsas.

Idem Atheniensis Rex urbi à se instauratæ duplex nomen indidisse narratur, Cephisia scilicet, à Cephiso flumine Atticæ, Calepin. verb. Cephisia, Cornucop. col. 66. num. 20. & col. 580. n. 40. & Athenæ, à Minerva quæ Græcè Athenæ nuncupatur. Salian. ex aliis tom. 2. anno mundi 2498. num. 6. & anno 2833. num. 2. Calepin. verb. Athene, Nebrissenf. verb. Atheneum, Athene, Cornucop. col. 514. num. 50. ubi tradidit, quare Atheniensis Minervam colerent. Idem narrat Torniel. sup. num. 2. Alia etiam nomina Athenis imposita reperiuntur, ut Possidonia, à Neptuno: Mopfa, & Jonia, à Mopso, ac Jone illarum Regibus. Calepin. verb. Athene, Cornucop. sup. & col. 717. num. 10.

Ibi: Tribus verò Athenienses.

In comperto est, ut D.Covar. nuperrimè præmisit, quod civitas Atheniensium fuit per tribus digesta, quemadmodum ex illico dicendis constabit, quas sanè tribus Græci phratrias, vel lochos vocant, earumque tribunos phratriarchos, aut lechagos. Gregor. Vaucop. ubi proximè, Carol. Sigon. de Republ. Athen. lib. 2. cap. 2. Olanus plures referens in suo Paralipom. lib. 5. cap. 12. num. 35. qui latè prosequitur.

Ibi: Earum nomina hæc sunt.

Cecropis tribus à Rege Cecrope dicta, sed à quo, ambigi posset; nam præter primum urbis conditorem, cujus jam meminimus, alter Cecrops Rex Athenis extitit ordine septimus, Erechthei filius. Sed verosimilius est, nomen tribus ad priorem referri debere, utpote qui author Reipublicæ, omniumque successorum caput, & Princeps, cujus memoriam futuris sæculis sic oportuit commendari. De his, aliisque Regibus mox memorandis vide Salian. tom. 2. anno 2498. in scholiis. Hujus, & aliarum tribuum frequenter meminit Stephan. de urbib. dum cujusque vicos recenset, ex quo singulis suos assignabimus. Cecropide ex tribu hi sunt vici, Exone, Xypere, Trimones, Hale, Exonides, Epicide, Dædalide. Cecrops prior quinquaginta annis regnavit. Salian. supra. Erechtheis tribus vocatur ab Erechtheo sexto Athenarum Rege, Pandionis prædecessoris filio, qui quinquaginta annis regni gubernaculum sustinuit: ab hoc successores Reges Erechtheidæ nuncupari cœperunt usque ad Melanthum, teste Genebrardo in Chronolog. lib. 1. at. 3. anno 2953. Eundem Regem memorat Cicero orat. 32. pro P. Sextio. Hujus tribus vici fuerunt Agryle vel Agraule, Sybridæ, Pambotades, Pergale.

Ægæis

Ægæis tribus ab Ægæo nono Rege, qui Pandionis secundi filius fuit regnavitque 48. annis, de quo Salian. sup. Cornucop. col. 66. n. 20. col. 717. num. 10. & col. 1132. num. 50. Calepin. verb. Ægæus, qui mari Ægæo infauste nomen dedisse fertur. Hujus tribus mentio est apud Cornucop. col. 398. num. 40. Calepin. & Nebrissenf. verbo Erechthia, in qua vici isti numerabantur, Erechthia, Tithras, Araphen, Baræ, Butadæ, Philaïda, Diomedia, Jonidæ.

Pandionis tribus à Pandione. Fuere duo Reges Athenis hujus nominis: prior ordine quintus, Erechthonii filius, & pater Erechthei, qui ad annos 40. gavifus est regali dignitate, quam pacificè cum vita dereliquit: & ab hoc denominari tribus potius videtur, quàm ab altero, qui octavus fuit, & regno pulsus, quo 25. annos potitus est, obiit. Salian. ex Pausania sup. Pandionis Regis memoria extat apud Genebrard. sup. Cornucop. col. 513. num. 20. & col. 909. n. 10. Ad Pandionidem tribum hi vici spectabant, Pheagæa, & Oa.

Acamantis tribus ab Acamante filio Thesei, cujus mentio fit à Suida, & Calepino. Acamantis tribus vici sunt Tyritos, Erechide, Thoricos, Cholargus, Itea, Prospalta.

Leontis tribus à Leonte filio Orphei, qui ob patriæ salutem tres filias, ut Numinum satiaret savitiam, immolavit: ex quo sic Atheniensibus acceptus fuit, ut illi monumentum appellatum Leocorion. erexerint, ut testatur Suidas apud Calepin. verb. Leocorion. Tribu Leontide comprehendebantur vici Alimus, Scambonide, Eupyrice, Oeon.

Oeneis tribus, fortè ab Oeneo Rege Calidoniae urbis in Ætolia, regione Græciæ, de quo Cornucop. col. 550. n. 20. & col. 710. num. 20. Calepin. verb. Oeneus. Fuit in Attica oppidum Oenoa dictum Plin. lib. 4. cap. 7. In hac tribu erant vici Perithæde, Hippotamedæ, Acharna, Tyrmide, Epicephæia.

Hippotoontis tribus dicta vel ab Hippolyto filio Thesei, ac Hyppolytes Amazonum reginæ, quam ille bello captam optavit consortem: vel ab alio heroè Atheniensi nobis ignoto. Hippolytum memorant Cornucop. col. 730. n. 50. Calep. verb. Hippolytus. Fuit & Hippomenes ordine quartus ex illis, qui Athenis decennalem principatum gesserunt. Genebrard. sup. de at. 3. anno 3469. Etenim Athenienses Reges primi cum vita deponerent Imperium: at postea placuit, ne ultra decennium quis suprema potestate fungeretur, hosque temporales Principes Archontas, seu Medontidas Græci nuncupabant, quorum unus Charops fuit. Vaucop. sup. sect. 1. In hac tribu Hippotoontide recensentur vici Anacæa, Thymatadæ, Azenta, Ceriada.

Antiochis tribus ab aliquo eximio Atheniensi nomen sumpsit, cujus memoria abolevit; nam ut D.Covar. hic, ex Ulpiano tradit omnes tribus, de quibus supra, à præclaris Atheniensibus sua nomina acceperunt. Ex hac tribu fuere Pallene, Criona, Pentele.

Æantis tribus ab Aiace Salaminio, prout D. Covar. insinuat: quod itidem ex eo comprobatur, quod Aiakis sepulchrum Æantion dicebatur. Calepin. & Nebrissenf. verb. Æantion.

Ibi: Nempe Antigiade, & Demetriade.

31 Tribus Antigonis ab Antigono Macedonum Rege, ob munificentiam Evergete cognominato,

qui pluribus beneficiis Republicam Atheniensium est prosequutus, quapropter meruit Athenis statuam, & quod tribus ejus nomine decoraretur. Vide Calepin. verb. Antigonus, Nebrissenf. & Stephan. verb. Antigonis.

Demetris tribus sic dicta à Demétrio, qui patri Antigono in regno successit, & cognominatur Poliorcetes: hic patrizans Athenas à potestate Cassandri, & Ptolemæi beneficis exemit. Alter Demetrius Phalereus Athenis floruit pluribus statutis decoratus, qui decennalem principatum adeptus est, juxta tradita sup. vers. Hippotoontis. Hujus Demetrii meminit Cicero orat. 39. pro C. Rabir. Posthumo, & de Offic. lib. 1. Salian. tom. 5. Annal. an. 3766. num. 6. Calepin. ubi proximè. Hujus tribus est vicus Agnûs.

Ibi: Ab Attalo, & Ptolemæo Philadelpho.

Attalus fuit Rex Pergami in Asia nimium divitiis affluens, qui cum nullam prolem reliquisset, populum Romanum hæredem instituit. Calep. verb. Attalus. Verùm & omnes Reges Pergami Attali vocabantur, de quibus vidè Strabon. Attalidos tribus meminit Stephan. de urbib.

Ptolemæus Philadelphus, Ægypti Rex hujus nominis secundus. Calepin. verb. Ptolemæus, & verb. Philadelphus, Salian. Annal. tom. 5. an. 3766. à num. 4. ubi num. 6. notat hunc Scripturam sacram per LXX. Interpretes in Græcum vertisse sermonem, & cum Demetrio Phalereo, de quo nuper familiaritatem esse professum. Sed fortassis tribus Ptolemæis nomen sumpsit à Ptolemæo filio, & successore Philadelpho, qui à beneficentiæ Evergetes cognominatus est, de quo Salian. anno 3808. num. 1. etenim iste de Republica Atheniensi admodum benemeritus fuit Calepin. verb. Evergetes, utriusque Ptolemæi mentionem fecit etiam Cornucop. col. 439. num. 50. Hujus tribus est vicus Berenicidæ, Stephan. de urbib. Ultra has tribus fuit alia vetustissima Ægocors, cujus meminit Stephanus, atque ita fortassis tribus Atheniensibus ovenit, quod de Romanis traditum est supra, num. 15. sed decem initio fuerit. Olan. sup. num. 36.

Ibi: Nam civis Atheniensis.

Idem moris Romanis quoque fuit, ut D.Covar. supra, num. 3. in princip. prænotat & constat ex Cælio epist. 8. ad Cicero. Briffon. lib. 8. formul. Olan. in suo Paralipom. lib. 5. cap. 12. num. 16. Similiter etiam apud Hebræos observabatur. Vide P. Becan. in analog. novis & veter. Testam. ubi de forma, quæ libellus repudiî concipiebatur.

Ibi: Vicorum verò nomina.

Nonnulla suis tribubus adscriptimus supra, & licet plurimi alii fuerint vici, quandoquidem singulæ tribus ex decem vicis constabant, sicut D. Covar. sup. num. 1. in fine præmisit, in illis tamen indagandis lucubrare non vacat, ex quo nihil utilitatis poterit reportari.

Ibi: Cecropem primum multitudinem Atheniensium.

Vide quæ sunt supra, num. 25. cum seqq. & Salian. tom. 2. anno 2498. ubi accuratè de Regibus

bus Atheniensibus differuit, & anno 2533. cum seq. de Theseo memoranda retulit.

Ibi: Nisi undecim tantum oppida.

Duodecim fuisse oppida, seu vicos quos Theus in unam civitatem Athenas congesit, eorum nominibus expressis, assertum est d. num. 25. sed ipse decem tribus instituit, de quibus sub n. 30.

Ibi: Sic sanè Hebrai habuerunt.

35 Hebræorum tribus duodecim originem duxere à totidem filiis Jacob, qui cum undecim, eorumque sobole, ac familiis à Joseph allectus ex Chanaan in Ægyptum emigravit anno mundi 2329. Genes. cap. 46. de quo fuse Salian. an. eod. tom. 1. Nomina illorum hæc sunt: Ruben, Simeon, Levi, Judas, Issachar, Zabulon, Benjamin, Dan, Nephthali, Gad, Aser, & Joseph, quæ recensentur d. cap. 46. Exod. cap. 1. de quibus, ipsorumque liberis plenè differuit Salian. ubi proximè, à num. 7. Sed loco Josephi subrogati sunt filii ejus Ephraim, & Manasses, quos avus Jacob in filios adoptavit, singulique propriam tribum habuere. Genes. c. 48. Salian. an. 2345. Dicuntur tamen duodecim tribus, vel quia hæc duæ à Josepho processerunt, vel quia in divisione terræ Promissionis nulla pars separatim assignata est tribui Levi, Jos. cap. 13. Salian. anno 2589. n. 9.

36 Hæc tribus propria nomina non habuerunt, sed expresso nomine sui capitæ, & Principis quæque demonstrabatur, quod ex sacra Pagina patet, maximè ex cap. 7. Apocalypf. Paralipom. lib. 1. cap. 6. sed & nomen principis tribus pro ipsa usurpabatur, Judic. cap. 20. & 21. Tribules quoque à suo primo progenitore nuncupabantur, ut Levitæ à Levi, Num. cap. 18. & passim alibi, Rubenitæ à Ruben, Gaditæ à Gad, Josue cap. 22.

37 Singulis tribubus continebantur omnes descendentes ab uno ex filiis Jacob, itaque idem est progenitorem habere Benjamin, ac esse ex tribu Benjamin; nullus enim tribui adscribebatur, nisi ex femore principis illius processisset: & hoc citra dubium apud omnes est.

Quomodo fuerit inter tribus terra Promissionis divisa per Josue, & quæ civitates, & agri cuique forte obtigerint, traditur in lib. Josue, & exponit Salian. tom. 2. anno 2589. cum seq.

38 In his tribubus nulla intercessit immutatio quoad numerum, semper enim duodecim fuere, licet populus apud Ægyptios mirum in modum increverit. Exod. cap. 1. siquidem cum septuaginta tantum personæ de domo Jacob ascendissent in Ægyptum, Genes. cap. 46. connumeratis ipso Jacob, Joseph, ac duobus filiis, qui tres jam apud Ægyptios erant, ut advertit Salian. d. anno 2329. num. 30. tempore exitus censa sunt sexcenta millia virorum, qui ad bellum idonei habebantur, mulierum autem, ac cæterorum multitudo dinumerari vix poterat. Exod. cap. 12. vers. 37. Salian. tom. 2. anno 2544. num. 153. Rursus nec tribus aliqua omnino perit; nam etsi Benjamin penè deleta est à cæteris tribubus, ob sceleratam quorundam Benjaminitarum sævitiam, ac turpitudinem; tamen iidem debellatores penitentia ducti maxime studuerunt, ut ea tribus ex tribulibus qui superfuere propagaretur, Judic. cap. ult. quod fuse persequitur Salian. anno 2622. ex num. 35. Hæc de tribubus Israël obiter interfuisse juravit, ut

innotescat quid inter eas, ac Romanas, & Athenienses interit, de quibus satis, superque disertum est. Jam mentem ad Scevolæ responsum revocemus.

Ad Num. 7.

Solum servi illi, qui vindicta, censu, aut testamento libertatem adipiscebantur, jure civium Romanorum gaudebant. Cai. Instit. lib. 1. tit. 1. Cujac. observat. lib. 5. cap. 13. & lib. 7. cap. 20. Rævard. de authorit. prudent. cap. 7. Anton. Fab. in Papinian. tit. 5. princip. 3. Gothofred. ad Cicer. in topic. lit. M. Joan. Rosin. de antiquit. Roman. lib. 2. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti, Olan. in suo Paralipom. lib. 4. cap. 14. num. 38. Borcholt. in §. Multis, num. 1. Instit. de libert. Parlador. different. 93. à num. 7. Arnoldus Vin. in Instit. lib. 1. tit. 5. §. ult. num. 1. Pichard. ibi.

Supervenit & alius modus manumittendi, per quem manumissus pariter libertatem ac civitatem consequeretur ex Imperatoriis Constitutionibus, cum scilicet in Ecclesia apud Antistitem, præfente populo, dominus servo libertatem conferrebat, de quo qualisqualis scriptura confici debebat, l. 1. & 2. C. de iis qui in Eccles. manumit. l. 1. tit. 22. part. 4. §. Multis autem, Instit. de libertin. Quæ sanè manumissio subrogata est loco ejus quæ censu fieri solebat; hæc enim jam diu aboleverat. Cai. ubi proximè, ibi: Civis Romani in Ecclesia, aut ante Consulem fuerint manumissi. Ulpian. in fragm. tit. 1. §. 3. ibi: Censu manumittebantur olim. Osuald. ad Donell. lib. 2. cap. 15. in fin. Gothofred. ubi nuper, & in l. 1. C. de iis qui in Eccles. manumit. Anton. Fab. sup. Sigon. de antiq. Jur. Civ. Romanor. lib. 1. cap. 14. Arnold. sup. §. Multis autem, vers. In sacrosanctis, Pichard. in d. §. fin. Instit. de libertin.

Sed hæc quidem accipienda sunt de voluntaria manumissione, seu quæ domini facto præstatur: at cum servus à lege in libertatem eripitur ex pluribus causis, simul liber, & civis Romanus fit, ut si propter detectionem criminis pro præmio libertate donetur, l. 2. C. quib. ex caus. serv. pro præm. libertat. accip. Quando hujusmodi libertas competat, traditur sup. tit. prædicto, l. 3. tit. 22. p. 4. à Donell. & Osuald. d. lib. 2. cap. 12. Ant. Gom. in l. 1. Tauri, n. 11. vers. Item finaliter, Anton. Fab. sup. tit. 4. princip. 1.

Idem juris erit de eo servo, qui ob moram ejus, qui manumittere tenebatur, in libertate jure ipso constituitur; nam & hic civis Romanus erit, quod planè colligitur ex l. 3. cum seqq. ff. qui sine manumiss. ad libert. perven. ubi dicitur, quod talis servus perinde haberi debet, ac si manumissus foret ab illo, qui libertatem collaturus erat: quod de perfecta libertate exaudiendum est, & hoc ipsum aperte comprobatur ex l. unic. C. de Latin. libert. tollend. ubi inter modos, quibus olim Latina libertas præstatur, iste non recensetur. De quo Oroz. de apicib. jur. lib. 2. cap. 7. à princip.

Similiter asseverandum est de libertate quæ præscriptione quæritur, de quo in l. 23. tit. 29. p. 3. l. 7. tit. 22. part. 4. Sic habetur expressum in l. 2. Cod. de long. temp. præscript. quæ pro libertate compet.

Ibi: Reliqui verò et si liberi fiant.

44 Qui præter modos supra traditos ad libertatem perveniebant, inter cives Romanos non connumerabantur. Ita tenent omnes laudati nuper n. 39. Plures casus, ex quibus Latina libertas præstatur, congerit Justinian. in dicta lege unica, §. Sancimus, cum seqq. Vide Retes opusculorum tom. 2. lib. 5. cap. 9. num. 2. ubi eruditè, ut illi moris est.

45 At refragatur Cicero in Topic. ibi: Si neque censu, neque vindicta, neque testamento liber factus est, non est liber. Unde videtur nulla tribui libertas, nisi censu, testamento, aut vindicta. Cui objectioni satisfacit Rævard. d. cap. 7. asserens Oratorem agere de libero Quiritum jure, quo liber non censetur qui ex civibus Romanis non est. Consentit D. Nic. Anton. de exil. lib. 2. cap. 12. num. 5. Aliter Ciceronem intelligit Arnold. Vin. dum ait, quod tunc temporis triplici illo modo duntaxat libertas dedebatur, ac postea inventum est, ut epistola inter amicos, & aliàs servi ad libertatem pervenirent imperfectam. Verùm dici, nec improbabilius potest, quod manumissi per convivii adhibitionem, ac modos similes non obtinebant veram libertatem, sed precariam, ita ut pro libito manumissorum revocari in servitutem possent, ut aperte tradit Tacit. Annal. lib. 13. ibi: Quin & manumittendi duas species institutas, ut relinqueretur penitentia, aut novo beneficio locus, quos vindicta patronus non liberaverit, veluti vinculo servitutis atineri. Ex quo, & aliis sic observavit noster Retes ubi proximè, asserens apud majores non dici hos libertinos liberos, sed in libertate esse: de quo planè quid sibi Cicero voluerit, percipitur. At de Latinorum statu iterum discendum nobis est.

Ibi: Vindicta verò manumittebantur.

46 Vindicta dicta est, vel à Vindice Vitelliorum servo, cui anno primo ab ejectione Regibus libertas, & civitas collata est, quod dominorum conjunctionem in Rempublicam patefecit; vel verius à virgula, qua Magistratus utebantur in solemnibus manumissione, ut statim traditur, de quo Cujac. in paratit. ad tit. ff. de manumiss. vindict. Ant. Fab. sup. tit. 5. princip. 1. illat. 1. Rosin. de antiquit. Roman. d. cap. 20. vers. Ingenuus, Rævard. varior. lib. 4. cap. 9. Gothofred. ad tit. ff. de manumiss. vindict. Osuald. d. cap. 15. Parlador. sup. n. 8. Pichard. in §. Multis autem, n. 3. Inst. de libert. Mynfinger. ibi, à n. 3. Borcholt. sup. n. 3. Vin. in d. §. Multis autem, vers. Vindicta, ubi monet quod Vindex, seu Vindicis detexit prodicionem eorum, qui de restituendo Tarquinio cogitabant: cujus servi fides erga Rempublicam etiam multis pecuniis remunerata est. Salian. Annal. lib. 5. an. 3546. n. 14.

47 Ad manumissionem vindicta quædam desiderabantur in persona manumissoris, alia in manumittentis, & alia in magistratus. Oportebat igitur, quod dominus foret, qui libertatem conferre volebat, quia cum hæc manumissio actus legitimus sit, nequit per alios expediri, nisi ex ascendentibus, aut descendentibus fuerit, qui alieno nomine manumittit, propter personarum identitatem, quæ jure intelligitur. Hæc omnia deducuntur ex l. 1. tit. 22. p. 4. ubi Greg. Lop. gloss. 3. l. Neque mulierem 3. C. de vind. lib. l. Si pater 4. ff. de manumiss. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

vindict. l. Quæstum 15. §. ult. l. Si cum 16. §. fin. ff. qui, & à quib. manum. l. Nepos 22. ff. de manumiss. l. 1. §. ult. C. commun. de manumiss. Glossa in l. Si quis alicui, §. 1. verb. Constitit, ff. mand. Osuald. ad Donell. lib. 2. cap. 13. lit. D. Ant. Fab. d. tit. 5. princip. 1. illat. 1. Et quod actus legitimi per procuratorem expediri non possint, probatur ex l. Nemo alieno 123. ff. de reg. jur. ubi Rævard. Gothofred. & alii.

Non tamen omnes domini servos suos vindicta manumittere valent, sæpe enim variis de causis à libertatis datione remouentur, ut si servus sub conditione legetur, quem hæres, etsi interim pleno jure dominus illius sit, manumittere prohibetur, l. Generaliter 19. §. 1. ff. qui, & à quib. aut cum servus generaliter relinquitur, data optione legatario; nam hæres nullum ex familia testatoris ad libertatem, antequam optetur, eripere permittitur, cum singuli sub conditione legati censentur, l. 3. ff. eod. sub quo, & alii casus similes reperiuntur, & in Instit. cui, & ex quibus caus. manumitt. non lic. quod latè persequuntur Donell. lib. 2. cap. 13. Anton. Fab. d. tit. 5. princip. 1. illat. 2. cum seqq.

Inter eos qui cum domini sint, servos suos libertate afficere non valent, enumeratur minor viginti annis, cui lege Ælia Sentia vetitum est, ne servos suos manumittat, nisi de justa manumissionis causa constiterit, l. 1. ff. de manumiss. l. Si pater 4. §. fin. cum aliis legib. ff. de manumiss. vindict. Oroz. de apicib. jur. lib. 1. cap. 10. num. 2. Quam legem omnino desiderari, ut impediretur libertas, quæ etiam à minore viginti annis absque causa data, aliàs sustineretur, docuit Ant. Fab. sup. tit. 6. princip. 7. pro quo stat Modestinus in l. Si consentiente 16. & ibi Glossa verb. Et vacabit, ff. de manumiss. Contra, quod causa, adhuc majorè manumittente exigatur, expressim probat Rævard. de authorit. prudent. cap. 7. cui assentiantur Rosin. d. cap. 20. vers. Ingenuus, & alii de forma manumittendi vindicta agentes, qui asserunt, nomen manumissi, adjecta manumissionis causâ, in acta referri. Quod dissidium sic elidi posse videtur, si dicamus in manumissione hac à quocumque facta causam esse exprimendam qualemqualem, non justam, sed lege præscriptam, quam probare opus non est: & hoc quidem ita rectè fiebat, ut inde appareret, quæ jura patronus esset habiturus; plus enim juris competit ei, qui proprio nomine ultroneus liberalitatem exercet, quam qui jussu patris, aut testatoris, aliave ratione, non gratis manumittit; l. 1. C. de libert. & eor. liber. l. Qui nummis 3. C. de oper. libert. l. unic. §. Illud, C. de Latin. liber. toll. l. Matrimonii causa 51. ff. de rit. nupt. ubi evidenter probatur, causam manumittendi etiam à majoribus viginti annis exprimi consuevisse. Hujus causæ probatio ideò non requirebatur, quia cum dominus eam apud Magistratum profiteretur coram servo, nequibat in illius præjudicium mentiri, asserens se ex liberalitate manumittere, quem ex necessitate liberum efficere tenebatur, ut pinguis jus in liberto obtineret, nam ipse facile contradiceret, & sic exaudiri debent illa Modestini verba, Et vacabit causa probatio, posita in d. l. Si consentiente.

In minoribus verò viginti annis exacta causæ probatio intervenire debet, ut manumissio expediat: nec causa quævis satis est, sed quæ in jure reperiuntur expressæ, de quibus in l. 7. §. 1. l. Si minor 11. cum seqq. ff. de manumiss. vindict. §. Justa, Instit. cui, & ex quibus caus. manumitt. non lic. l. 1. tit. 22. p. 4. Cur lex Ælia Sentia interdixit

his adolescentibus manumissionem, tradidit Viri. in §. ult. vers. Quum libertas, Instit. cui & ex quibus caus. manumiss. non lic. ne servi fallacibus blanditiis, ac fortè turpibus obsequiis juvenes inducerent dominos, ut illis libertatem conferrent. Ex omnibus præmissis diversæ Fabri, & Rævardi sententiæ, juraque utriusque faventia conciliantur; major enim causam manumittendi expressurus erat, ut Rævardo placet, sed eam manumissor probare non tenebatur: nec hæc justa, seu legitima, ut in minoribus, esse debebat, sicut Faber opinatur.

51 In persona servi, qui manumittendus veniebat, hæc debebant concurrere. Primò, quod non esset vetitus ad libertatem educi. Quibus autem ex causis hujusmodi prohibitio contigerit, constat ex tit. ff. qui & a quib. manum. liber. non sunt. Donell. lib. 2. cap. 14. Ant. Fab. sup. tit. 4. princ. 1. vers. his casibus, cum seqq. Hos servos vispelliones dici putat Rævard. conjeçt. lib. 2. c. 16. Sed contrà tenet cum Cuj. & aliis Ofuald. ad Donell. d. c. 14. qui docet vispellionem, seu vespellionem esse abjectorum & vilium cadaverum latorem, ac nudatorem. Deinde necesse erat, quod nulla infamiæ macula, aut nota servus afficeretur, quæ eum civitate Romanâ indignum redderet, aliàs numero dedititiorum adscribendus esset, ut inferius probabitur. Tandem præsentia servi poscebatur, absens enim nemo vindicta manumittebatur, sed cum dominus vellet plures manumittere, unius præsentia sufficiebat, in cujus persona solemnia manumissionis peragebantur, l. Etiam 15. §. Plures, ff. de manumiss. vindict. quem textum ita interpretatur Ant. Fab. in Papin. tit. 5. princip. 1. illat. 1. Adde Ulpian. in fragment. tit. 1. §. 7.

52 In Magistratu itidem, apud quem manumissio ista celebratur, potestas postulatur; non enim omnes talem jurisdictionem obtinent, sed illi tantum apud quos legis actio est, ut Romæ Consul, & Prætor: in Provinciis, Proconsul, vel Præses, & alii, quibus specialiter id concessum fuerit, l. 2. §. 1. ff. de offic. Proconsul. l. 1. l. An manumittere 5. ff. de manumiss. vindict. Jul. Paul. sentent. lib. 2. cap. 15. ibi: Apud Magistratus municipales, si habeant legis actionem, emancipari, & manumitti possunt. Rævard. de auctorit. prudent. cap. 7. Ant. Fab. d. tit. 6. princ. 7. illat. 8. ubi contra Rævard. & alios probat, manumitti posse apud Legatum Proconsulis, postquam jurisdictio illi mandata sit, ut habetur in l. Apud Proconsulem 17. ff. de manumiss. vindict. Nec obstat lex 2. ff. de offic. Proconsul. nam procedit antequam Proconsul Legato suo jurisdictionem committat, quod facere nequit, nisi jam provinciam, in quam mittitur, ingressus sit, l. Observare 4. §. ult. ff. eod. & dicta lex 2. aperte loquitur, cum ipse nondum in suam provinciam pervenerat. Quid autem sit, apud Magistratus esse legis actionem, exponit Rævard. in l. Nemo alieno ff. de reg. jur. in præsentia significat, posse auctoritatem per eos interponi actibus legitimis, ut emancipationi, adoptioni, manumissioni, & similibus.

53 De lictore, qui etiam manumissioni vindicta intererat, ut statim apparebit, nihil se offert adnotandum, qui solum ut manumissum percuteret, adhibebatur; lictorum enim officium erat, fasces singularum ligatos ferre, & ita à ligando denominari, plagas quoque nocentibus inferebant, de quo Rosin. lib. 7. cap. ult. vers. Lictores. De scriba itidem mentio fiet, qui erat persona publica Magistratibus assistens, ut quicquid apud ipsos gerere-

tur, in acta referret. Rosin. lib. 7. cap. 48. à princ.

Hæc de personis, nunc de solemnibus manumissionis vindicta. Dominus itaque & servus coram competente Magistratu comparebant, ibique dominus tenens mancipii caput, aut aliam corporis partem, illudque circumvertens aiebat: *Hunc hominem liberum esse volo*, ipsumque dimittebat. Tunc Prætor apprehensa virgula, qua caput manumissitangebat, sic loquebatur: *Aio te liberum more quietum*. Quibus servus in libertate constituebatur; attamen ipse Magistratus ad lictorem conversus asserebat: *Secundum suam causam, sicuti dixi, ecce tibi vindicta*. Qui accepta virgula, manumissi caput percutiebat, ejus faciem cædebat colaphis, dorsumque verberibus. Deinde liberto prius novacula decapillato superponebatur pileus in signum adeptæ libertatis. Tandem per scribam nomen manumissi, & manumissionis causa in actis notabatur. Quibus adhibitis hujusmodi manumissio absolvebatur. Ad hanc manumittendi formam respexit Hermogenianus in l. Manumissio 23. ff. de manumiss. vindict. dum docet, solemnia verba domini necessaria tunc temporis non fuisse, sed eo silente, manumissionem per lictorem expediri. De his consule Rævard. variar. lib. 4. cap. 9. & de auctorit. prudent. cap. 7. Cujac. ad tit. ff. de manumiss. vindict. & observat. lib. 5. cap. 13. Vin. in §. Multis autem, vers. Vindicta, Instit. de libertin. Pichard. ibi, num. 3. Borcholt. n. 2. Carol. Sigon. de antiq. jur. civ. Roman. lib. 1. cap. 6. Ofuald. ad Donell. lib. 2. c. 15. Rosin. lib. 1. cap. 20. vers. Ingenuus, Alexand. ab Alex. lib. 4. c. 10. Petr. Greg. Symagm. lib. 15. c. 5. à n. 8. Gothofred. ad l. unic. §. 5. C. de Latin. libert. toll. Actus verò iste, licet ita solemniter, quocumque loco & tempore poterat expediri §. Servi verò, Instit. de libert. Ant. Fab. sup. tit. 5. princ. 3. illat. 1. Rosin. d. vers. Ingenuus, in fin. Vin. in d. §. Servi verò, Pichard. num. 5.

54 Ad hæc in usu apud Romanos fuit, ut liberto instrumentum traderetur, quo dominus concedebat libertatem, ut ubique constaret de manumissione, quod vulgò *Carta de libertate*, nuncupamus, illudque his verbis conficiebatur: *Ille civis Romanus esto, ita ut ab hodierna die ingenuus, atque ab omni servitutis vinculo securus permaneat, tanquam si ab ingenuis fuisset parentibus procreatus. Eam denique pergat partem, quancunque elegerit, ut deinceps nec nobis, nec successoribus nostris ullum debeat noxia conditionis servitium: sed omnibus diebus vite sue sub certa, plenissimaque ingenuitate, sicut alii cives Romani, per hunc manumissionis, atque ingenuitatis titulum, semper ingenuus, & securus existat, &c.* Quam formulam post Cujacium observat. lib. 14. cap. 27. retulit Rosin. d. cap. 20. in fin. Circa hæc observare oportet, quod in eo instrumento exprimebatur nomen liberti, quod à patrono accipiebat manumissionis tempore, l. ult. ff. de institor. action. l. Libertis 107. ff. de condit. & demonstrat. Brisson. antiquit. lib. 1. cap. 11. & lib. 2. cap. 14. Ofuald. ubi proximè, Alciat. lib. 4. dispunct. cap. 3. Ex quibus constat, quod nomen patroni indebatur manumisso,

Ibi: *Censu verò ex eo.*

55 Succedit alius manumittendi modus, per quem servi libertate, civitateque Romana pariter potiebantur, qui vocabantur censu manumissi: quod eveniebat quoties servus ex domini voluntate nomen censui dabat, & à Censoribus inter cives Romanos describatur. Ita Ant. Fab. in Papin. tit. 5. princ. 3.

56 princ. 3. Rævard. d. cap. 7. Cujac. ad l. Censere 111. ff. de verb. signif. Rosin. d. cap. 20. vers. Ingenuus, & vers. Addunt Jurisconsulti, Gothofred. ad Cicer. in Topic. lit. M. Donell. lib. 2. cap. 15. in fin. & ibi Ofuald. Sigon. de antiq. jur. Civ. Roman. lib. 1. cap. 14. Luduvel in Instit. lib. 1. disp. 1. thesi 18. Arnold. Vin. in d. §. Multis autem, vers. In sacrosanctis. Borcholt. n. 4. Pichard. in §. ult. Inst. de libertin. Olan. sup. n. 20.

57 Censu à Servio Tullio inventus est, ut præmissimus n. 14. qui solemniter quinto quoque anno repeti consuevit, & tempus intermedium lustrum est dictum à lustrando; nam absoluto censu, cives omnes armati in campo Martio adesse jubebantur, ut lustrarentur, vulgò *passar en muesta*, per centurias digeiti. Lustrationem subsequiebatur immolatio tauri, arietis, & hirci, qui prius ter circum exercitum ducti macabantur Marti, quod sacrum Solitaurilia, seu Suovetaurilia, ab immolatis animalibus dicebatur, ut ex Dionysio Halicarnass. lib. 4. in Servio Tullio, & Livio lib. 1. tradit Rosin. lib. 4. cap. 17. vers. Quoniam autem, & lib. 7. cap. 10. vers. Creabantur, Salian. Annal. tom. 4. an. 3487. n. 8. Lexic. Calvin. verb. Lustrum, Tornieil. Annal. Sacr. anno 4027. n. 4. Sed hæc quinquennialis lustratio cum censu non est post Servium exactè observata, imò diu neglecta. Salian. ibi, Rosin. d. c. 10. in princ. ab Augusto tamen est repetita an. 4027. ut testatur Tornieil. ubi proximè.

58 Ut autem libertas eo modo conferretur, necesse erat, ne servo, aut domino aliquid obstatet, juxta ea quæ tradidimus n. 48. & 51. Obiter advertere placet, quod sicut servus in censum relatus libertatem, & civitatem nanciscitur, ita è contrario civis Romanus, si ex industria non censeatur, amittit utramque. Cicer. pro Cecinna: *Quum autem, inquit, in censum vendidit, hoc indicat, cum is qui in servitute justa fuerit, censu liberetur, eum qui cum liber esset censeari noluerit, ipsum sibi libertatem abjudicasse.* De quo vide sup. n. 14.

59 Hujusmodi verò manumissio Ulpiani tempore jam in desuetudinem abierat, ut idem testatur in fragment. tit. 1. §. 3. ibi: *Censu manumittebantur olim.* Quod supra probavimus, n. 40.

Ibi: *Testamento autem, qui à domino.*

60 Quoties ultima voluntate, testamento scilicet, aut codicillis servus liber efficitur, etiã civis Romanus censetur, justam enim consequitur libertatem, quam civitas Romana semper comitatur. Ulpian. sup. §. ibi: *Cives Romani sunt liberti, qui vindicta, censu, aut testamento, nullo jure impediante, manumissi sunt.* Cai. Instit. lib. 1. tit. 1. vers. Cives Romani, Cicer. in Topic. & ibi Gothofred. lit. M. Rævard. de auctorit. prudent. in princ. Ant. Fab. sup. tit. 5. princ. 3. Rosin. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti, Arnold. Vin. in §. ult. vers. Cives Romani, Instit. de libertin. Parlador. differ. 93. n. 7. & 12. Pichard. in d. §. ult. Borcholt. in d. §. Multis, n. 5. & probatur ex l. unic. §. Illo procul dubio, C. de Latin. libert. toll.

61 Quod verum est, nisi quid obstat, ne servus ad libertatem, aut civitatem possit pervenire, secundum prænotata n. 48. & 51. & hoc expressim edocuit Ulpian. ubi proximè. Sed specialiter testamentariis manumissionibus refragatur lex Fusia Caninia, lata anno Urbis conditæ 751, ut ex Horoman. tradit Rosin. lib. 8. cap. 15. vers. Fusiam, quæ liberalitatem testatorum erga servos coarctat. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

62 vit, ita ut ultra certum numerum pro familia cuiusque testamento manumittere non liceret, de qua Rosin. ibi, Vlp. in fragm. tit. 1. §. 19. Cai. Inst. lib. 1. tit. 2. in princ. Cujac. ad fragm. Vlpian. Ant. Fab. Jurisprud. tit. 7. princ. 1. Eam ut invidiam, & eosam Justinianus abrogavit l. unic. C. de leg. Fus. Can. toll. Instit. eod. tit. Adde Ulpian. tit. 1. §. 7.

Libertas verò duobus modis testamento datur, aut directò, aut per fideicommissum. Directò, per hæc verba: *Stichus servus meus liber esto, liber sit: Stichum. servum meum liberum esse jubeo: Stichum servo meo pileum do.* Per fideicommissum ita: *Ro-go, fidei committo hæredes mei, ut Stichum manumittat; vel aliis æquivalentibus verbis.* Ulpian. in fragment. tit. 2. §. 6. Rævard. d. cap. 7. imò evidenter de voluntate testatoris appareat, l. Libertates 16. ff. de fideicommiss. libertat. Arnold. Vin. in §. Libertas quoque, in princ. Inst. de singul. reb. per fideicommiss. reliet. Hic sermo non est de fideicommissariis libertatibus, in quibus manumissio ab hærede, vel alio fieri debet, l. 1. & per tot. ff. de fideicommiss. libertat. sed de illis, quæ immediatè ex testamento proveniunt, illico quæ adita hæreditate, si purè relictae sint, competunt: & sic manumissos orcinos libertos appellamus, l. 1. & per tot. ff. de manumiss. testam. d. §. Libertas quoque, & ibi Arnold. Vin. Ulpian. sup. tit. 1. §. 17. & tit. 2. §. 7. Ofuald. ad Donell. lib. 2. cap. 15. in princ. Borcholt. sup.

63 Circa manumissionem testamentariam animadvertendum est, quod libertas directò dari nequit codicillis, qui testamento confirmati non sint (& ita accipienda est conclusio tradita supra, n. 60.) l. Libertates 43. ff. de manumiss. testam. Ulpian. d. tit. 2. §. ult. ubi quod nec adimi aliter potest. Vin. in §. Non tantum, Inst. de codicill. Illud etiam advertere oportet, quod ut directa sustineatur libertas, necesse est, servum esse testatoris & tempore testamenti, & cum moritur, l. Servus 35. ff. de manum. testam. d. §. Libertas quoque, ubi Vin. circa fin. Ulpian. tit. 1. §. 18. Oroz. de apicib. jur. lib. 1. cap. 10. n. 12. nisi servus apud hostes sit, l. Si servi 30. ff. eod. Vin. ubi proximè. Nominatimque relinqui debet, §. Incertis, Inst. de legat. Oroz. lib. 1. cap. 7. n. 13. Olan. cum plurimis in suo Paralipom. lib. 2. cap. 10. num. 1.

Ibi: *Liberti autem dedititii.*

64 Liberti, sive libertini, sunt qui ex justa servitute manumissi sunt, l. Libertini 6. ff. de stat. homin. princ. Inst. de libertin. Cai. Inst. lib. 1. tit. 1. in princ. Ex his quidam justam libertatem allequuntur, & fiunt cives Romani: alii sunt Latini, & dedititii alii, §. ult. Inst. de libertin. ubi Vin. & omnes Institutiarii, Vlpian. tit. 1. in princ. Cai. ubi nuper, Ant. Fab. Jurisprud. tit. 5. princ. 3. Rosin. de antiq. Roman. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti, Alciat. in l. Liberti, ff. de verb. signific. Donell. lib. 2. cap. 16. Parlador. different. 93. num. 6. Rævard. d. cap. 7. Pichard. in §. Multis, num. 4. & in §. ultimo, Instit. de libert. Brisson. de verb. jur. verb. Liberti.

65 Dedititii ergo (quorum conditio pessima, ac deterrima habebatur, siquidem vitam ducebant ceu servi; agebant ut liberi, Glossa verb. Dedititiorum, in §. ult. Inst. de libertin. & in rubric. C. de Latina libert. toll. Solorz. cum plurimis de Jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 14. n. 63. & 64. Pichard. in d. §. ult.) erant qui post admitta crimina suppliciiis subditi,

& publicè pro criminibus cæsi sunt, aut in quorum facie, vel corpore quæcumque indicia aut igne, aut ferro impressa sunt, & ita impressa sunt, ut deleri non possint. Hi si manumitterentur, in dedititia libertate morabantur. Ita Caius *Inst. lib. 1. tit. 1. vers. Dedititii*, de quibus itidem Ulp. in *fragm. tit. 1. §. 6.* sic loquitur: *Dedititorum numero sunt, qui pœna causâ vinciti sunt à domino, quibus vestigia scripta fuerunt, qui propter noxam torti, nocentesque inveniunt, quive traditi sunt, ut ferro, aut cum bestiis depugnarent, vel in custodiam coniecti fuerunt, deinde quoquo modo manumissi sunt, idque lex Ælia Sentia facit.* Quæ verba eruditione solita exponit Retes ad *tit. ff. de inerd. & releg. lib. 3. num. 36.* Isti ergo perpetuò à civitate Romana arcebantur lege Ælia Sentia, quæ sub Augusto à S. Ælio Gatulo, & C. Sentio Saturnino Consulibus lata est anno ab Urbe condita 756. Sueton. in *August. cap. 40.* Rosin. de *antiq. Roman. lib. 8. cap. 15. vers. Æliam Sentiam*, Rævard. de *authorit. Prudent. cap. 7.* Retes num. 37. Arnold. Vin. in *§. ult. n. 2. Instit. de libertin.* Mysinger. in *princip. num. 5. Instit. quib. ex caus. manumitt. non lic.* Brisson. de *verb. jur. verb. Dedititorum.* Dedititii ideò dicti sunt, quia ea infima libertate potiebantur, quam ex humanitate populus Romanus populis Latinis indulserit, quos post defectionem armis suæ ditioni subjugaverat, & ob conditionis similitudinem dedititii, quasi dediti, seu devicti nuncupabantur: quod post bellum sociale, sive Marsicum, de quo supra, num. 16. originem habuit. Retes num. 35. Vin. *sup. num. 1. & 2.* Olan. in *suo Paralip. m. lib. 4. cap. 14. num. 41.* ubi formulam tradit, qua hujusmodi populi dedebantur. Calepin. *verb. Dedititius*, Brisson. *sup. Borcholt. sup. n. 7.*

66 At dedititia libertas jam diu ante Justinianum in desuetudinem abierat, & nomen quod supererat, nudum ipse delevit, *L. unic. C. de deditit. libert. tollend.* ubi Cujac. De statu dedititorum differunt Jacob. Cujac. *observat. lib. 4. cap. 5.* Ant. Fab. *Jurisprud. tit. 5. princip. 3.* Alciat. *dispunctio. lib. 2. cap. 2. 1. Jul. Paul. sentent. lib. 4. tit. 12.* Rosin. *sup. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti*, Angel. Politian. *miscellan. cap. 84.* Parlador. *differen. 93. n. 11.* Connan. *commentar. lib. 2. cap. 6.* Retes *sup. ex n. 35.* Olan. *n. 32. cum seqq.* Glossa in *§. fin. Inst. de libertin.*

67 Obiter ex Accursio & aliis assertum est, quod dedititii vitam duxerunt ceu servi, & obierunt ut liberi: quod an verum sit, investigare oportet, ut sic de hujusmodi hominum conditione haud pauca innotescant. Quoad priorem assertionis partem Accursius inquit, quod dedititii manumissoribus servire cogebantur, quod quidem dubium valde videtur; nam etsi libertas hæc vix talis censeatur, & obumbrata potius quam vera existimetur, ut post alios asseverat. Olan. *n. 41.* inficiari tamen non possuntus, quin dedititii servi non essent, fuerunt ergo liberi, argumento legis *3. ff. de stat. homin. quod expressim constat ex l. unic. §. His tantummoda*, ibi: *Et triplex antea via libertatis, C. de Latin. libert. tollend. §. ult. Instit. de libertin.* Cai. *Inst. lib. 1. tit. 1. in princ.* Aufon. in *Grypho*: *Triplex libertas; capitique minutio triplex.*

Unde dici non potest, quod ipsi manserint ad servandum manumissoribus obnoxii, cum quo neque libertas non compatitur, ut observat Solorz. de *Jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 1. cum seqq.* præsertim *cap. 4. num. 4.* & ita verum est, ut obligatus servire, quasi servus nequeat ad libertatem perve-

nire etiam si dominum nullum habeat, quia manumissus est, eveniebat in servo, cui à domino proprietatis libertas præstatur, quæ impediatur donec usufructus extingueretur, *l. Quoties 9. in fin. ff. de heredib. instit.* Ulpian. in *fragment. tit. 1. §. 14.* quod tamen à Justiniano immutatum agnoscitur in *l. 1. §. Sin autem propriarius, Cod. commun. de manumiss.*

Ad hæc, quænam utilitas, seu effectus ex manumissione dedititii obveniret, si manumissoris servitio mancipati persisterent, profectò nulla, perpenis iis, quæ docet post alios supra laudatos Olan. *ex n. 37.* Nec libertas, quæ in tempus mortis confertur, utilis habetur, quare sic data non valet, *l. Libertas 17. l. ult. ff. de manumiss. testam. l. 4. §. Non est statuliber, ff. de statuliber.* Sed si respondeatur, quod saltem poterant habere succellorem, ut Accursio placet, id ita non esse paulò inferius demonstrabitur. Quod autem dedititius quoad in eo statu existeret, non teneretur manumissori inservire, probat aperte fragmentum quoddam Dosithei veteris Grammatici, cujus meminit Retes *n. 25.* & dat Olan. *num. 40.* ibi: *Intervenit Prætor, & non permittebat manumissum servare.* Loquutus enim est de manumissore desiderante libertatem in servitute revocare, quod mero jure manumissoribus licebat; & tunc intelligebatur manumissio retractari, cum antiquus dominus utebatur operis liberti inviti, cogens eum ad serviendum, quod Prætor imploratus vetabat. Ergo dedititia libertate gaudens servire minime tenebatur, etsi quoad alia à servis non discernatur, quandoquidem civis nedum Romanæ, sed neque alterius civitatis fore permittebatur. Ulpian. in *fragment. tit. 20. §. 13.* Olan. *num. 33.* Testamentum condere nec jure gentium dedititii concedebatur. Ulpian. *ubi proxime, Retes num. 41.* Olan. *num. 37. cum seqq.* Nec hæredes institui poterant, Ulpian. *tit. 22. §. 2.* Retes *num. 42.* aut legatam capere, Ulpian. *tit. 25. §. 6.* ubi de Latinis agit Retes *ibidem*, Cai. *lib. 1. tit. 1. §. 4.* Inter eos & cives Romanas connubium interdicebatur, Ulpian. *tit. 5. §. 3.* Quicquid acquirebant, cedebat manumissoribus, ut ex Dositheo observat Olan. *num. 37.* In servitute reduci mero jure prohibito manumissoribus constringebantur, nisi illis Prætores subvenirent (quod negat Retes *n. 30.*) ut ex Dositheo, & aliis asseverat Olan. *num. 43.* Hinc dedititii servis æquiparantur, & eorum libertas sopita, & vulnerata vocatur ab Olan. *num. 37.* qui licet eos servos esse contendat, ausus tamen non est asseverare, quod dominis antiquis servire astringantur, quorum potestati subditos profiteretur. Sed hæc sententia aliis, quibus magis per tempus liceat, discutienda relinquatur.

Quod autem Olanum maxime coëgit, ut dedititios sub potestate dominica constitueret, fuit dare discrimen inter eos, & peregrinos, propter quod hi de jure gentium apud Romanos testari possent, quod ipse probat à *num. 29.* illi verò non utique, sicut utrumque constat ex Ulpiano *dicto tit. 20. §. 13.* ibi: *Is autem, qui dedititorum numero est, quoniam nec quasi civis Romanus testari potest, cum sit peregrinus; nec quasi peregrinus, quoniam nullius certa civitatis sciens, ut adversus leges civitatis sue testetur.* Ubi Cujacius loco verbi *sciens, civis* sustinuit, & particulam *adversus*, pro juxta usurpat. Idemque observat Guevara in *not. ad Topic. Cicer. §. 12.* D. Nicol. Anton. de *exil. lib. 2. cap. 6. num. 10. in marg.* Quæ verba: *Quoniam*

niam nullius certa, &c. Olanus intelligit, ac si Consultus dixisset, ideo dedititium testari non posse ceu peregrinum, quia cum servus esset, numero civium cujusque civitatis adscribi non permittebatur, ut juxta ejus leges ultimum conderet elogium.

70 At veniã tanti viri, quem egregium juris peritia, ac eruditionis venustate cuncti non immeritò venerantur, non à servitute, sed aliunde provenit, ut dedititii nec jure gentium testari valerent: etenim si prohiberentur ut servi, id exprimeret Ulpianus, nec circuitum quaereret, quo obscurus redderetur. Causa ergo prohibitionis fuit, quia liberti dedititii numero civium cujusque civitatis esse nequibant, non ratione servitutis, à qua verè exempti habebantur, sed propter statum libertatis, in qua existerant, siquidem similes erant, ut supra prænotatum est, dedititii, ac subditis post defectionem populo Romano, cujus potestati ita subijciebantur, ut in aliam civitatem transire minime valerent: quod satis indicat formula dedititionis, quæ refertur ab Olan. *num. 41.* à Rævard. *conjectaneor. lib. 2. cap. 7. in fin.* & ab aliis. Etenim iis qui civitati Romanæ adscribebantur, non licebat aliam simul habere. Unde si quis civis Romanus alii civitati se subjecerit, illicò Romanam amittebat. Retes in *opuscul. lib. 6. cap. 1. num. 12.* ex Cicer. in *orat. pro Cornel. Balbo*, D. Nicol. Ant. *sup. lib. 1. cap. 8. num. 13. & 14.* Quod igitur civibus vetabatur, multò minùs hominibus devictis, ac deterioris conditionis fas esset, qui cum non sponte civitati Romanæ subessent, non valebant eam deserere sese in aliam ut cives conferentes. Quod accipiendum est quoad jus civitatis, non quoad habitationem; non enim civibus Romanis, aut dedititii interdictum est quamlibet incolere civitatem, cujus cives materialiter dici poterant, quatenus populi ejus pars censebantur quoad ibi commorabantur; sed civiliter jus & nomen civis alibi comparare, quod etiam absentes retinebant: & hoc est quod Ulpianus insinuat in *d. §. 13. per verbum, Certa.* Ex quibus apparet, dedititios testari non posse alia ratione, eâ scilicet, quæ præmissa est, non propter servitutem, ut Olanus existimat: quod si ita foret: expressisset Ulpianus. Vide ad prædicta eundem Olan. *d. lib. 4. cap. 14. num. 7. 46. & 51. & lib. 5. cap. 10. n. 9. & 10.*

71 Transgrediamur jam ad alteram Accursianæ thesif partem, quæ habet, dedititios ut liberos è vita migrasse, quia de suis bonis disponere valebant. Quod idem Accursius ac sequaces colligunt ex *textu in §. ult. Inst. de success. libert.* quò loci Justinianus memorans simul Latinos & dedititios libertos, de illis asserit quod successore carebant, lege Junia eorum manumissoribus bona tanquam peculia deferente: de his scilicet dedititii nihil protulit Imperator. Ex quo Glossographo nostro & affectu visum est, quod aliud in hujusmodi libertis fuerat, quibus testari permittebatur. Meritò tamen in oppositam sententiam itum est à Balduino, Arnold. Vin. & Mysinger. *ibidem*, Retes *d. lib. 3. num. 40. vers. Inde nemo*, Olan. *d. cap. 14. num. 37. & 40.* Eam Accursii opinionem fabulam vocat Mysingerius, & pro sua hanc rationem perpendit Retes; nam credibile non est, ut melioris conditionis existerent quoad successionem dedititii, quam Latini, cum horum status longè favorabilior, ac potior aliis censetur, *§. ult. Inst. de libertin.* ubi omnes

observant: quo argumento aliud agens usus est Olan. *num. 44.* Ad textum in *d. §. ult. de success. libertor.* respondet Retes, ideo Justinianum dedititorum non meminisse de successione agentem, quoniam jam suo tempore ab aula recesserat libertas dedititii, *l. unic. C. de dedit. libert. tollend.*

Verum etiam dici posset, Justinianum appellatione Latinorum dedititios comprehendisse; nam Latini sunt, sed deterioris conditionis. Arnold. Vin. in *§. ult. n. 2. Inst. de libertin.* quod in odiosis; ut hic, erit admittendum præmaximè ubi libertas data est epistola, inter amicos, aut modis aliis; quibus manumissi fiebant Latini; macula enim; & ignominia nota non debuit eos à Latina eximere conditione, cum de ipsorum Latinorum odio tractatur: alioqui commoduna ex improbitate sentirent adversus juris regulas, *cap. Intelleximus 7. de judic. l. Si ab hostibus 1. l. §. 1. ff. solim. matrim. l. Itaque fullo 12. ff. de furt.* Ex quibus displicent tradita de dedititorum ultima voluntate à D. Nicol. Ant. de *exil. lib. 2. cap. 6. num. 11.*

Ibi: *Ne vincetus unquam, tortusve quis.*

De his *sup. num. 65.* ubi Caii, & Ulpiani verba inserta sunt, ex quibus oportet observare, ut vincetus, vel tortus manumissus testamento aut vindicta à civitate Romanæ juribus repellere desiderari ut de crimine constet, propter quod ignominiam sustinuit. Nocenti quidem non proderat ad civitatem assequendam manumissio, qualis illa esset, sive per vindictam, sive per alium legitimum modum, quo regulariter liberti fiebant cives Romani, quod Ulpianus laudatus *d. num. 65.* expressit, cui assentiunt communiter omnes, quos præ manibus habuimus, uno excepto Olan. qui *d. cap. 14. num. 42.* opinatur, justa existente cautâ posse dedititium iterata manumissione vindicta, censu, aut testamento ad perfectam libertatem pervenire, civemque Romanum effici. Quod adversatur aperte Ulpiani verbis in *fragment. tit. 1. §. 6.* cujus verba habentur *sup. num. 65.* quia expressim docet servos ignominia nota maculatos, quomodocunque manumissos fore dedititios. Nec verosimile est, ut relinqueretur privatorum arbitrio etiam ex causa derogare legi Æliæ Sentia indistincta disponenti, quæ decentiam & dignitatem civium Romanorum respexit principaliter, ne scilicet servi turpiter propter scelera notati, & infami affecti supplicio, eorum numero adscriberentur: nec quæ in favorem universitatis, aut corporis alicujus stabiliuntur, ulla ratione infringi privata autoritate permittuntur, *cap. Si diligenti 12. de for. compet.* Quæ verò Olanus adducit in sui asserti probationem, ad Latinos Junianos spectant, quibus nullum personale vitium obstitabat, sed duntaxat manumissionis defectus, quem supplere idem manumissor valebat, ut inferius constabit, *num. 78.* & discrimen istud inter Latinos & dedititios potissimum fuit, ut Latini possent novo beneficio manumissionis Romanam civitatem adipisci, dedititii verò non utique, sicut tradit Caius *instiur. lib. 1. tit. 1. §. 4.* & observat Covar. *hic*, & apud omnes in comperto est.

De liberis dedititorum inquirere libet, cujus conditionis nascantur: nam videtur dicendum, quod si parentes per testamentum, vel similem modum manumissi fuerint, illos cives Romanos nasci,

gatis, procedat in hæreditibus, & è contra, quia illis solum legari potest, qui hæredes institui possunt, §. *legari*, ubi Gloss. *Inst. de legat. Mysinger. in princ. n. 3. Inst. de heredib. instit. Oroz. de apicib. jur. lib. 1. cap. 4. n. 3.*

87. Quod similiter observabatur etiam ante legem Juniam, quæ vetuit Latinis, ne aliquid ex testamento perciperent, ut præcitati tradunt DD. tunc enim omnes liberti, qui cives Romani non efficiebantur, fuere peregrini, ut colligitur ex Vlpian. *tit. 22. §. 1. ac ex traditis à Retes ad tit. de interd. lib. 1. cap. 3. in fin. principii*, usquedum ea lex ipsis præter dedititios jus Latii concessit: peregrini autem nec hæredes institui, nec legatis honorari poterant, l. 1. C. de hered. instit. l. Sed et si, §. *Solemus*, ff. eod. Vlpian. ubi proximè, Gloss. in §. *Legari*, *Inst. de legat. Donell. lib. 6. cap. 17. lit. L. Olan. sup. d. lib. 4. cap. 14. num. 6. Arnold. Vin. in princip. n. 1. Inst. de hered. instit. Chesius sup. n. 8. & 9.* Hæc quæ extra dubium esse videntur, evertit insignis Osuald. *ad Donell. lib. 7. cap. 17. lit. A, ad fin.* ubi scripsit, Latinum Junianum ante legem Juniam potuisse capere hæreditatem, quod deduxit ex Vlpiano *tit. 22. §. 2.* dum docet, idèd Latinum prohiberi acquirere hæreditatem, quia lex Junia vetat, quasi aliud juris tantè esset. Sed levi quidem ratione movetur; nam cum ea lex permiserit, Latinos libertos hæredes institui, ut mox probabitur, quod prius non licebat, cum essent peregrini, opus fuit exprimere, quod capere hæreditatem non valerent, nisi cives Romani congruo tempore efficerentur, quæ est sententia Vlpiani *in d. §. 2.*

88. At licet Latini, & dedititii pariter capere ex testamento civis Romani veterentur, ut prænotavimus; tamen inter ipsos illud discriminis fuit: nam dedititii nullo modo hæredes institui, aut in legatariis constitui potuerunt, Vlpian. *sup. §. 1.* quia testamenti factionem nec passivam habuerunt: Latini verò sic, unde jure hæreditas, & legatum eis relinquebatur. Vlpian. *tit. 20. §. 7.* hæc verò capiebant, si tempore mortis testatoris, aut intra cretionum centum dies, si ita hæredes instituerentur, civitatem adipiscerentur Romanam, alias fisco cedebant. Vlpian. *tit. 17. in princip. & tit. 22. §. 2. Retes ad tit. de interd. lib. 3. num. 29. Chesius d. cap. 1. num. 11. Arnold. Vin. princip. num. 2. Inst. de heredib. instit. Ex quibus patet, aliud esse habere testamenti factionem passivam, & aliud capere ex testamento, quod expressim præcitati auctores observant.*

89. Latini Juniani capere fideicommissum non prohibebantur. Vlpian. *tit. 26. §. 6. Osuald. lib. 8. c. 2. lit. C. Olan. sup. lib. 4. cap. 11. num. 36. Pichard. in princ. num. 37. Inst. de fideicom. heredit. Retes sup. num. 31. qui latè probat, & num. 42. aliud juris in dedititiis fore opinatur; nam veram libertatem nec de jure gentium eos obtinuisse sentit, quod tamen dubium redditur ex dictis supra, à num. 67. & quia libertas, quantumcumque oppressa, & coarctata, adhuc libertas est, ut de adscriptitiis, & similibus agens tradit Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 3. ex num. 19. qui ex cap. 1. hoc ipsum demonstrat de Indis Occidentibus Præterea Vlpianus d. tit. 22. §. 1. non inficiatur dedititium institui non posse, quia servus, sed quia peregrinus est. Atqui peregrinus capax fuit fideicommissi, ut fusè probat Olan. d. lib. 4. c. 11. per tot. & cap. 14. num. 28. Igitur & dedititius. Adhuc poterit respondere Retes ex illis, quæ ipse**

docet *d. lib. 3. num. 59.* de deportato, scilicet quod odio dedititorum, utpote qui criminibus maculati sunt, id receptum est, ut à fideicommissorum perceptione excluderentur, ne alioqui fraude lex illusoria redderetur, quæ illos odio prosequeretur.

Ibi: *Latinorum verò, quorum melior conditio.*

90. Quemadmodum Latini hæredem ex testamento nullum habebant, ita nec ab intestato successorem; nam lex Junia eorum morientium substantiam ad instar peculii manumissoribus deferebat. Hinc dicitur, quod isti vivebant ut liberi, & ut servi mortem oppetebant, l. *unic. in fin. princ. C. de Latin. libert. tollend.* ubi Cujac. Gloss. in §. *ult. Instit. de libertin.* Arnold. Vin. in §. *ult. Inst. de success. libert.* Borcholt. *ibidem*, & in *d. §. ult. de libert. num. 6. Retes d. lib. 3. num. 28. & opusculor. lib. 5. cap. 9. num. 3. Rosin. lib. 8. cap. 15. vers. Juniam Norbanam.*

91. Circa Latinorum successionem edictum Trajani promulgatum est quo jubebatur, ut si quis ex illis, inscio patrono, jus civitatis ab Imperatore impetraret, eo dum viveret gauderet, sed obitus tempore patrimonium ipsius ceu Latini ad manumissorem spectaret. Retes *d. cap. 9. n. 4. Borcholt. in §. ult. Inst. de success. libertor.* Vin. *ibidem, vers. Divi Trajani.* Ejus edicti meminit Justinian. in *l. ult. C. de Lat. libert. toll. in §. ult. Inst. de success. libert.* Factum quoque fuit Senatusconsultum Largianum, quod induxit, ut liberi manumissoris non ex hæreditate excluderent cæteros etiam hæredes institutos à successione, sive occupatione bonorum Latini liberti, cum ex lege Junia patronus posset jus hoc capiendi bona Latini extraneis, ut reliquum patrimonium, relinquere legati, institutionis, aut alio quovis titulo. Retes *ubi proximè*, qui rectè probat jus istud à bona Latinorum transmissibile fore ad quoscunque patron. successores lege ex Junia, sed præfato Senatusconsulto liberi extraneis jubentur anteponi.

92. Præter legitimam successionem Latini caruerunt omnibus aliis, quæ propria civium Romanorum habebantur: ea tradit Rosin. *lib. 10. cap. 22. in princip. & fusius Carol. Sigon. de antiq. jur. civ. Roman.* Sic connubium cum civibus Romanis non habuere, nisi impetrarent. Vlpian. *tit. 6. §. 3. Arnold. Vin. in §. ult. num. 1. Inst. de libertin.* Retes *d. lib. 3. num. 26.* ubi limitat. Sed potest limitatio rejici asserendo, quod Vlpiani fragmentum à quo eam Retes deducit, accipiendum est, impetrata à Principe facultate, ut Latinus cum cive Romana contraheret, juxta eundem Vlpian. *in d. §. 3.* Consequenter liberos sub patria potestate non habebant, ut cives Romani, ut constat ex Vlpiano *tit. 5. per tot. Vin. ubi proximè.* Tutores itidem testamento dari nequibant; nam lex Junia, quæ illis testamenti factionem passivam tribuit, hoc ipsis ademit, etsi regulariter illi tutores dari possent, cum quibus testamenti factio est. Vlpian. *tit. 11. §. 15. Retes d. lib. 3. num. 29. Vin. ubi proximè:* quod idèd vetitum, ne peculia eorum in præjudicium patronorum pupillis obnoxia essent, existimat Retes: sed alia ratio reddi potest, quia tutela munus publicum erat, *princip. Inst. de excusat. tutor.* Cujac. *ad l. 2. ff. de reg. jur. Petr. Greg. Syntagmat. lib. 12. cap. 4. num. 2. Ant. Fab. Jurisprud. tit. 25. princip. 1.* à quibus Latini remoti erant, ut compertum habetur. Adjicit singulariter

singulariter Retes *d. lib. 3. n. 24.* quod non licebat Latinis Junianis intra urbem & septimum milliarem commorari, ex Divo Isidoro Hispalensi *lib. 9. origin. c. 4. in fin.* cujus authoritati plurimum deferendum nobis est, ut saltem agnoscamus aliquando sic obtinuisse: at ratio præterit propter quam hujusmodi homines ab urbe exularent, qui melioris conditionis fuere, quàm peregrini, cum hi ad Romam frequentissimè confluerent, ibique habitarent, ut constat ex Rosin. *lib. 8. cap. 10. vers. Nec verò*, Olan. *in suo Paralipom. lib. 4. cap. 14. per tot.* Præterea Latino licuit ædificium, aut molendinum in urbe construere, prout asserum est *num. 78.* Vide Rosin. *lib. 8. cap. 2. vers. Triennio post*, ubi traditio D. Isidori comprobatur.

93. Aliqua tamen specialiter Latinis Junianis indulta sunt, quæ ad cives Romanos attinebant, atque ita Latinus testamento testis adhibebatur, familiæ emptor, ac libripens existere poterat. Vlpian. *tit. 20. §. 7. Retes num. 27. & 29. nexus, & mancipationes peragere*, Vlpian. *tit. 19. §. 3. Retes num. 27.* Alia quæ ad Latinorum conditionem, & statum spectant, colligere licet ex Carol. Sigon. *tract. de antiq. jur. Ital. Rosin. d. c. 22. vers. Latine colonie*, & aliis antiquis, quos dat Retes *d. lib. 3. n. 24.* De dedititiis, qui peregrini erant, ut non semel testatur Vlpianus in præcitatis fragmentis, vide quæ de eorum jure congerit Olan. *lib. 4. cap. 14. per tot. Adde D. Cov. num. 10. in fine.*

94. Observandum tandem est, quod etiam respectu patronorum inter libertos distinctio quædam, & ordo servabatur, ita ut dicerentur primi, secundi, tertii, &c. prout quisque apud patronum suum gratiæ & authoritatis plus obtinebat. Ita Rosin. *de antiquitat. Roman. lib. 1. cap. 20. vers. Addunt Jurisconsulti*, ex Adrian. Turneb. *adversarior. lib. 18. cap. 3. Idem Turneb. lib. 27. cap. 21.*

Ad Num. 8.

95. Quanvis servi vindictâ censu, aut testamento manumissi justam libertatem, ac Romanam civitatem nanciscerentur, sicut jam prænotavimus; non tamen omnibus privilegiis, & juribus civium Romanorum potiebantur, imò ab illis descendentes, tanquam ex infecta radice procreari, à quibusdam muneribus, & honoribus usque ad certum gradum arcebantur: etenim idem manumissus ad nullam dignitatem, vel munus publicum admitti poterat, nisi ad quædam abjecta, quæ recenset Rosin. *ubi nuper, lib. 1. cap. 20. in fin. princip.* Filius liberti eodem jure ac pater censebatur, qui non, nisi in tribubus urbanis, ceu ignobilioribus suffragium ferre permittebantur. Nepos in rusticis tribus referri poterat: pronepos Equestri Ordini nomen dabat; sed à Senatu rejiciebatur: abnepos Senatoriæ dignitatis, ac cæterarum capax censebatur. Ita Rosin. *ubi proximè*, Arnold. Vin. *in princ. Inst. de ingen.* ubi ait, manumissos remotos fuisse à quibusdam prærogativis, quæ concedebantur ingenuis; sed hodie sublatam esse differentiam à Justiniano in *authent. ut liberti de cætero, collat. 6.* traditam, quia jus ingenuitatis omnibus libertis datum est, ut notatur, *inf. num. 101.*

Ibi: *Nam in postremam tribum.*

96. Hic ni fallor, classis cum tribu confunditur, *D. de Faria Nova Addit. ad Covar*

quæ inter se differunt, ut liquidò apparet ex traditis supra, *num. 4. cum seqq. & n. 14.* in tribubus enim nulla prior, aut posterior censebatur, quod in classibus secus erat, ut *d. n. 14.* notatur; & hoc discrimen in suffragiis ferendis manifestè dignoscatur, de quo Rosin. *lit. 6. c. 14. vers. de suffragiis*, & diximus supra, *n. 21.*

In classi ergo ultima liberti describebantur, sicut D. Covar. tradit, in quam egeni conjici debebant prout asserum est *num. 14.* cum illi tunc nihil in bonis haberent, quasi recenter nati, nisi fortè peculium, domino concedente, portarent, quod pusilla pecunia erat, l. *Depositii §. §. ult. ff. de pecul. Donell. lib. 9. c. 5. Retes opuscul. lib. 1. cap. 1. num. 9.*

Ibi: *Quod raro accideret, ut ad eos usque.*

98. Hoc de classibus verum habet cum centuriata celebrabantur comitia, de quibus Rosin. *ubi proximè*, ita proloquutus est: *Plerumque enim prima vocatione absoluebantur comitia, raro ad quartam perveniebatur, quinta & sexta erant si pervacanea.* Absoluebantur quidem comitia suffragiis primæ classis, si omnes centuriæ illius, quæ fuere 89. in idem placitum convenirent, quoniam ipsarum omnium majorem partem efficiebant, unde licet reliquæ refragarentur, quæ erant 95, ut notatum est *n. 14.* nihil referebat, & sic supervacaneum foret eas vocare. Si verò centuriæ primæ classis dissentirent inter se, rogabatur secunda, ac deinceps suo ordine inferiores usquedum 97. centuriæ consentirent, quæ erat major pars, cum omnes essent 193. quæ sic observat Salian. *annal. tom. 4. ann. mundi. 3487. num. 6.* qui rectè animadvertit, quod ea arte Servius Tullius plebem à tractandis Reipublicæ negotiis callidè rejectit, cum in tribubus calculus divitis, & pauperis æqualiter valeret.

Ibi: *Tullius Hostilius Rex.*

99. Liberti in quatuor urbanas tribus, ut ignobiliores, sicut asserum est supra *n. 13.* conjiciebantur Rosin. *lib. 1. cap. 20. in fin. princip.* cum scilicet liberti in tribubus describi merebantur, de quo *n. 102. & 109.* Sed an hoc Tullus Hostilius instituerit, dubium est; nam etsi aliqui renitantur, receptius est quod Romulus populum in tres tribus duntaxat digessit, qui sic tripartitus usque ad Servium Tullium perstitit, ut asleveravimus ex aliis supra *n. 4.* de quo extat egregium testimonium apud Dionys. *antiquitat. lib. 4.* ibi: *Cæterum Tullius postquam septem colles uno muro complexus est, urbem in quatuor partes divisit à collibus denominatas, Palatinam, Suburanam, Collinam, Esquilinam: & quatuor urbis tribus esse fecit, quæ ad id tempus tres fuerant.* Et sequuntur Carol. Sigon. *de antiq. jur. civ. Roman. Salian. sup. ann. 3483. num. 3. ubi alii, Rosin. lib. 6. c. 15. vers. Tarquinio Prisco*, ac præmissimus *n. 4. 12. & 20.* Tullus autem Hostilius tertius Rex Romanorum fuit: qui eis dominari cœpit anno ab Urbe condita 82. Salian. *tom. 4. an. mundi 3383. n. 4.* Servius Tullius sextus in regnum evectus anno Urbis 176. Salian. *anno mundi 3477. n. 1.* Quæ cum ita sint, nequivit Hostilius jubere, ut liberti referrentur in quatuor urbanas tribus, quæ adhuc institutæ non fuerant.

Ibi: *Imò ex quatuor his urbanis.*

Ita suo loco prænotatum est supra, *n. 15. sub vers. Esquilina tribus.*

Ibi: *Quamvis Vindicio illi*

De quo supra, num. 46.

Ibi: *Ex quibus non omnino convenit.*

100 Quondam apud Romanos nuncupabantur liberti, qui post jugum servitutis beneficium manumissionis experiebantur; libertini verò eorumdem liberi: sed usu eâ distinctione abolitâ, ipsi manumissi libertini, vel liberti, & eorum posterii ingenui vocitari cœperunt, ut planè colligitur in princ. *Inst. de ingen. & ex tit. Inst. de libertin. ac de successione. libertor. & observant Osuald. ad Donell. lib. 2. cap. 11. lit. A*, Rosin. *diēt. lib. 2. cap. 20. in princip. Pichard. Arnold. Vin. Mysinger, & alii in princip. Inst. de libertin. Rævard. conjectaneor. lib. 1. cap. 8.* Aliter eadem verba inter se distingui adnotat Laurent. Valla *elegantiar. lib. 4. cap. 1.* quem ex nostris sectantur Osuald. & Mysinger. *ubi proximè*, Parlador. *differ. 93. n. 3.* scilicet libertini verbum fore adjectivum, significans hominis conditionem, & statum quoad jus publicum, unde libertina mulier, libertinus status: liberti substantivum, quo appellatur manumissus quoad patronum. Sic dicitur libertus Titii, successio liberti, non libertini. Quæ observatio comprobatur ex tit. *Inst. de libertin. & successione. libertor.*

Ibi: *At Justinianus Imperator.*

101 Omnia, quæ de differentiis libertinorum hucusque præjecimus, sustulit Justinianus, statuens ut omnes servi, qui quovis modo ad libertatem pervenirent, manumissorum conditionem fortiterentur, fierentque cives Romani, solum jure patronatus reservato, l. *unic. C. de Latin. libertor. tollend. & aliis juribus, quæ hîc D. Covar. congerit: ex quibus hoc observant Cujac. in diēt. l. unil. Osuald. ad Donell. lib. 2. cap. 16. in princip. Ant. Fab. Jurisprud. tit. 5. princ. 3. Joan. Oinotom. Pichard. Arnold. Vin. n. 3. Borcholt. n. 7. & alii Institutionum Interpretes in §. ult. Inst. de libertin. Sed & jura ingenuitatis manumissis indulgit, quibus jus aureorum annulorum generaliter tribuit, *authent. Ut liberti de cætero, &c. collat. 6. Arnold. Vin. in princip. Inst. de ingen. Quod autem habetur in l. In orbe Romano 17. ff. de stat. homin. de ingenuis duntaxat accipiendum est, quibus Imperator Antoninus jus civitatis concessit, nec ad libertinos pertinuit Osuald. ubi nuper, Alciat. dispensation. lib. 1. cap. 21. Vin. & alii proximè laudati. Imò duntaxat optimatibus qui cives Romani non erant, id indultum tradit D. Nic. Ant. de exil. lib. 1. cap. 13. num. 18. ubi quis ex Antoninis ejus legis fuerit author.**

Ibi: *Sed & ante Justinianum Constantinus.*

De manumissione in sacrosanctis Ecclesiis actum est supra, n. 56. ubi hæc traduntur.

Verf. Tribum emi.

102 Verbum hoc trifariam usurpatur. Calepin. *verb. Tribus, in fin. ac prædiximus sup. n. 10. in l. Patronus 34. ff. de legat. 3. cujus emaculationem D. Cov. duce aggredimur. Significat jus ferendi suffragii*

in tribus Romanis. Rævard. *de authorit. prudent. c. 7.* Hoc non omnibus civibus Romæ datum est, sed illis tantum, qui in tribus referri meruerunt, plenum jus civitatis assequuti; etenim non paucis absque latione suffragii civitas concessa est. Liv. *decad. 4. lib. 8. num. 33. ubi inquit: De Formianis, Fundanisque municipibus & Arpinatibus C. Valerius Tappo, Tribunus plebis promulgavit, ut iis suffragii latio (nam antè sine suffragio habuerant civitatem,) esset. Huic rogationi quatuor Tribuni plebis, quia non ex auctoritate Senatus ferretur, cum intercederent, edocti populi, esse non Senatus jus suffragium quibus vellet impartiri, destiterunt incepto. Rogatio perlata est, ut in Emilia tribu Formiani, & Fundani; in Cornelia Arpinates ferrent Ex quo & aliis ejusdem Livii locis id observant D. Covar. *infra, n. 11. Rævard. ubi proximè, Olan. in suo Paralipom. lib. 5. cap. ult. num. 32. Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 6. cap. 17. verf. Omnibus civibus. Hi qui cives sine suffragio fuere, in quadam tabella ad id destinata, non in tribus censentur, ut ex Cicerone tradit Rævard. *sup. verf. Nonina eorum, Rosin. verf. Neque tamen. Jussit ergo patronus liberto suo civi Romano tribum, id est jus ferendi suffragii emi quod ex manumissione ei competeat, ut cum D. Covar. inferius asseverabitur, & apprimè Rævard. probat subdens, quod illud à populo, vel ab Imperatore gratis, aut pecuniâ manumissi, sive alii comparabant: quod & D. Covar. observat *inf. num. 12.****

Tribus verò emptio liberto nedum honorem, sed etiam lucrum importabat; etenim tribules, 103 capiebant congiaria, hoc est donativa, quæ Imperatores ex liberalitate inter cives dispertiebantur, quæ habentibus suffragium, ac in tribu aliqua descriptis duntaxat præstabantur. Rævard. *sup. verf. Nunc videndum, Salian. Annal. tom. 6. anno 4064. num. 7. Calepin. & Nebriffensis verb. Congiarium, Just. Lips. de magnitud. Roman. lib. 2. cap. 12. & hæc tribus commoda, & liberalitates principales Scævola dixit. De quo Sueton. in Augusti. sic habet: Nec minore gravitate, aque constantia, cum proposito congiario multos manumissos, insertosque civium numero comperisset, negavit accepturos, quibus promissum non esset.*

Ad Num. 9.

Tessera multipliciter accipitur, ut constat ex 104 Brisson. Calepino, & Nebriffensi *verb. Tessera*: in præsentia nihil est aliud, nisi tabella, seu frustilla lignea quadrata, sive rotunda, in qua notabatur certa nummorum, vel frumenti quantitas: illa tradebatur civi Romano, qui ad hanc percipiendam jus habebat, eamque suo tempore exhibens capiebat quod sibi debebatur, quam vulgò *Voleta*, posse nuncupari, advertit Retes ubi mox laudabitur. De tessera differunt Cujac. *observat. lib. 6. c. 33. Alex. ab Alex. diē. genial. lib. 4. Adri. Turneb. adversarior. lib. 19. cap. 26. Ret. in opuscul. lib. 7. cap. 6. n. 23. Rosin. sup. lib. 7. cap. 34. Calepin. ubi proximè. Quo tempore anni frumentum distribueretur, post D. Covar. refert ex Suetonio Rosin. d. cap. 34.*

Ibi: *Tulerat sanè Clodius.*

Cum esset Tribunus plebis, hanc legem rogavit

gavit anno ab Urbe condita 695. A. Gabinio, & L. Calphurnio Pisone Consulibus, qua constitutum est, ut frumentum quod antea ex lege Gracchi exiguo pretio civibus venundabatur, gratis ex publico tribueretur. Sic Clodius populi gratiam intendit aucupari, ut Ciceronem, quem odio capitali prosequeretur, perdere posset. Salian. *annal. tom. 6. anno mundi 3996. num. 6. Rosin. ubi proximè. Quod Augustus ubi imperium adeptus est, summopere adimpleri statuit, præficiens speciale Magistratum, qui frumento dispensando præesset, qui Præfectus frumenti populo dividendi vocabatur. Ita ex Suetonio in Augusto, Rosin. d. c. 34. Gracchus legem de frumento dispertiendo tulit anno Urbis 628. Salian. anno mundi 3929. n. 8. Rosin. lib. 8. cap. 12. verf. Semproniam.*

Ibi: *Quibus probari poterit, nihil aliud esse.*

106 Imò plurimum interesse inter tribum, ac tesseram, ac earum emptionem videtur. Primò differunt, quia tribu empta, acquirebatur principaliter latio suffragii, in quo plenum jus civitatis consistebat, ut assertum est supra, n. 102. nam congiarium, quod tribulibus præstabatur, de quo num. 130. erat accessorium, & quasi fructus tribus, ut infra demonstrabitur: sed per emptionem tessera duntaxat lucrum obveniebat, & illud principaliter comparabatur, scilicet jus ad certam quantitatem frumenti, vel pecuniæ ex publico percipiendam, sicut ex prænotatis apparet. Secundò, nam adepta tribu, quis describebatur in aliqua ex tribubus Romanis, quod nullas inficiabitur: at tessera quæsitâ, id non concedebatur, quod non minus competum habetur. Tertiò, tribus comparabatur à populo, vel Principe, quod prædixi n. 103. in fin. tesseram frumentariam privatus vendere, gratisve tribuere poterat, imò (ni fallor) nec Respublica Romana, nec Imperatores unquam hujusmodi tesseras vendidere.

107 Hoc autem mihi procul dubio verum est ex præmissis n. 105. etenim si frumentum sine pretio aliquo civibus tribuebatur, quomodo tessera vânire poterant ab Imperatore, vel Republica; hoc enim plerumque manifestum est. Tessera igitur frumentariæ gratis solum civibus Romanis præstabatur, ut D. Covar. nos docet, & qui plenum jus civitatis obtinebant: ipsi verò aliis etiam libertis, aut cujusvis conditionis illas cedere pecuniâ, aut liberalitate non prohibebantur, prout frequentissimè evenit in hac curia; nam famuli Regis, vel ab eis descendentes, quibus indultum est specialiter, victum quotidianum ex domo Regia percipiunt, quod jus quibuslibet vendere solent, quo emptores potiuntur quandiu venditores super sint. Hinc intellectus patet ad legem *Sed est 52. §. 1. ff. de judic. ubi tessera frumentariæ relictae sunt libertis, qui licet tribum non haberent ex manumissione, ut infra num. 109. traditur, earum tamen capaces censentur, nec per emptionem tesserae referri in tribus Romanas merebantur.*

108 Ex dictis itidem infertur discrimen inter legatum tribus, & legatum tesserae; hoc enim in quantitate consistit, l. *Mortuo bove 50. §. 1. ff. de legat. 2. l. Titia Seio 89. ff. de legat. 3. illud in corpore, seu in jure ferendi suffragii: hoc quidem est, quod legatur tanquam res aliena, quæ ab hæredè emi debet, l. *Qui quatuor 30. §. ult. ff. de D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.**

legat. 3. §. Non solum, *Inst. de legat. commoda verò tribus non censentur legata, sicut nec fructus, cum fundus relinquitur; cogitur tamen hæres ob moram solvere illa, quemadmodum si in fundo tradendo, aliave te fructifera moram commisisset, l. Africanus 40. §. 1. ff. de legat. 1. Unde si in specie nostræ legis Patronus, tessera fuisset relicta, aliter Scævola responderet, etenim non esset legatio præstandum pretium illius, ac æstimatio frumenti, quod foret ille percepturus (supposito quod tessera erat vitalitia, d. l. *Mortuo bove §. 1.*) sed tantum valor tesserae, vel frumenti, quia utrumque simul legatarius non percipisset, legato absque mora præstito, & est lucrum incompatibile, quod petere ridiculum censetur, l. *Titia 99. ff. de condit. & demonstr. Nec audiendus erat legatarius contraria postulans etiam adversus hæredem moræ reum, argumento legis 1. C. de furt. Nec refert dicere frumentum loco usurarum deberi; nam jure constitutum est, ne hæres propter moram regulariter ultra legitimum modum usurarium quicquam exsolvat, l. 3. §. ult. ff. de ann. legat. Glossa verb. *Distulerint, in §. Item mista, Inst. de action. frumentum autem longè excederet usuras, cum hæ præstarentur, sorte illibata, illud loco pretii, quod emptori peribat, subrogaretur. Sed pro tradita conclusione expendo aperitissima jura in l. *Quæsitum 44. ff. de ususfr. l. Si ususfructus mihi 6. ff. de Usufruct. leg. præter plura, quæ Glossæ ibi congerunt, ubi habetur. Quod si ususfructus relictus sit, & propter moram jam constitui non possit, hæres damnatur ut præstet æstimationem fructuum, quos legatarius caperet, mora non interveniente. Ergo similiter de tessera dicendum foret in casu legis Patronus, de qua agimus, nempe quod præstaretur frumenti pretium, quod tessera suo die comparatâ libertus perciperet, aut æstimatio tesserae cum usuris: utrumque nullo modo, sicut in tribu à Scævola decusum est, manifesta profectò ratione; quoniam æstimatio tribus penditur intuitu plenissimi juris civitatis Romanæ, quod principaliter relictum est, & quo libertus caruit; commoda verò, & principales largitiones eo tempore civibus præstitæ loco fructuum: quare dici nequit, quod de tessera notabamus, legatarium simul habere rem, & pretium; quia hoc non datur pro commodis tribus, quæ fructus ejus sunt, sed pro ipsâ tribus idemque juris esset si legaretur res alia frugifera, quæ post moram dari nequiret; solveret enim hæres ejus æstimationem, & fructus, nec diceretur re & pretio potiri legatarius, l. *Africanus 40. §. ult. ff. de legat. 1. Ex quibus colligere licet, inter tribum, & tesseram fore discrimen, tam in se, quam quoad juris effectus, si alicui emi juberentur, etsi ægrè à D. Covar. discedamus: utinam alius fundamenta, quæ nos compellunt, evertat, à quo libentissimè correctionem excipiemus.*****

Ad Num. 10.

Huic objectioni facilè satisfacit si asseveremus cum Taurello, quem dat D. Covar. *infra, verf. Lalius, Rævard. de authorit. prudent. cap. 7. verf. Nunc videndum, & aliis, quod servi quomodo-libet manumissi non assequerentur jus suffragii, nec in tribus censentur, & consequenter nec imperiales largitiones percipiebant, nisi tribum compararent, & sic Scævola intelligit Rævard. quod aperte constat ex Suetonio, quem dedimus *sup. n. 103. Nec obsistit, quod de libertis in tribus**

Romanas relatis tradidit D. Covar. *sup. n. 8. ex Dionysio, & Livio*; nam sic accipiendum erit, ut non ex manumissione jus suffragii ac tribum obtinuerint, sed quod si aliunde emptione, aut gratiâ in tribubus censerentur, non in rusticis, sed in urbanis, ut ignobilioribus describerentur, ne qui vix jugum servitutis excusserant, herorum Romanorum contribules efficerentur. Vide supra, *n. 65.*

Ibi: *Quod si auctore Caio liberti Romani.*

De his supra, *num. 78.*

Verf. *Ego vero.*

110 Extra dubium quidem est, quod libertus de quo in nostro textu, erat civis Romanus, alioqui nullum relinqueret hæredem, secundum tradita supra *num. 84.* quod D. Covar. *vers. preced. rectè* perpendit.

Verf. *Laluis Taurellus.*

Vide supra, *num. 109.*

Ibi: *Nam de libertinis libertorum filiis.*

De hac libertorum, & libertinorum distinctione actum est *num. 100.* Nec cogimur ad eam subterfugere, ut Taurellum à Livii & aliorum testimoniis tueamur, perpensis iis quæ sunt supra, *num. 109.*

Verf. *Qua ratione.*

Civium Romanorum fuisse disparem conditionem apparet ex præmissis supra, *n. 95. & 109.* & latius ex Rosin. *lib. 10. cap. 22. per tot.* Carol. Sigon. *tract. de antiq. jur. civ. Romanor.*

Ibi: *Ex quo ipse adnotaverim.*

111 Quo jure populi Itali, & Latini uterentur antequam illis civitas concederetur, petendum est à Sigon. *tract. de antiq. jur. Ital.* Rosin. *dict. c. 22. vers. Latina colonia.* Ar Julius Cæsar omnes, qui à Romanis non defecerunt, civitate donavit, deinceps belli causâ, ut penitus extirparetur, aliis Italiæ populis idem concessum est. Sigon. *de antiq. jur. Ital. lib. 3. cap. 1. & 2.* Rosin. *lib. 8. cap. 2. vers. Motum inde,* Arnold. *Vin. in §. ult. num. 3. Inst. de libertin.* Tandem Antonius Imperator constituit, ut omnes qui in orbe Romano existerent, etiam in provinciis jure civitatis Romanæ gauderent, *l. In orbe Romano 17. ff. de stat. homin.* Arnold. *Vin. ubi proximè,* ac prædixi *num. 101.* Quod sic accipiendum videtur, ut qui Romam non incolebant, cives fierent Romani quoad jus privatum, quod in connubiis, testamentis, usufructibus consistebat, & aliis, de quibus Rosin. *d. cap. 22. in princip.* non quoad jus publicum in Comitibus, Magistratibus, & similibus consistens; nam olim colonis Romanis, qui cives Romani fuere, hoc denegatum est. Rosin. *ubi proximè,* qui latissimè de utroque jure per plura disserit *capita d. lib. 8. cap. 2. cum seqq.* Vide D. Covar. *infra, sub. n. 111.*

Ibi: *Ut in legione Romana militare possent.*

112 Romanorum exercitus in legiones, & auxilia

dividebantur: in his militabant, qui à sociis, & fœderatis populis mittebantur, in illis non nisi ingenui cives Romani, ludicræ artis expertes, ac in quinque classibus, de quibus supra *num. 14.* descripti, quoniam pluribus prærogativis potiebantur. De his consule Rosin. *lib. 10. cap. 4. per tot. & Flav. Vegetium tract. de re militar. lib. 2.* Legiones ab ipso Romulo sunt institutæ anno urbis 3. vel ut aliis videtur 7. post Sabinos in societatem exceptos. Salian. *Annal. tom. 4. anno mundi 3304. n. 2.* Rosin. *d. cap. 4. in princip.*

Jus militandi in legionibus Romanis concessum quondam Italis, & Latinis testatur D. Covar. sed contrarium apertè probat Polyb. *lib. 6.* quem dat Rosin. *vers. Altera pars,* ubi militiam Italiæ ad auxilia spectare, non ad legiones, manifestè asseverat idem Rosin. *vers. Caterum ut ad,* dum ait, solum civibus Romanis ingenuis datum esse, ut legionarii milites fierent: Latinis verò Junianis, sexennio inter vigiles Romæ militarent, lex Visellia indulgit, ut in legionibus censerentur. Ulpian. *tit. 3. §. 4.* qui autem ad militiam navalem admitterentur, quæ terrestri ignobilior æstimabatur, latè tradit Olan. *in suo Paralipom. lib. 2. cap. 12. per tot.*

Ibi: *In eaque Magistratus gerere.*

Hoc consequens est, nam iis qui legionibus adscribebantur, ad munera militaria aditus patebat, qui auxiliariis militibus est interdictus. Rosin. *d. vers. Caterum.*

Ibi: *Jus enim adipiscendi honores in urbe Romana.*

Adde Rosin. *lib. 10. cap. 22. vers. Latina colonia.*

Ibi: *Utque cum Romanis tribubus suffragia ferrent.*

Hoc jus ferendi suffragium in Romanis tribubus solum civibus tributum est, quod aut generaliter populis concedebatur, aut specialiter aliquibus personis etiam extra Romam habitantibus in Italia, aut in qualibet ex fœderatis civitatibus, quæ latone suffragii non gaudebant, & ita exaudiri debet D. Covar. *in præsentii;* nam antequam Latini, & Itali populi jus civitatis impetrarunt, minimè ad suffragium ferendum admitterentur. Vide Rosin. *lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus, cum seqq. & lib. 8. cap. 2. vers. cum igitur,* & aliis, *ac vers. Triennio post,* meminit legis Gracchi, quæ Latinis jus suffragii tribuit, quam ægrè Senatus tulit. Salian. *annal. tom. 6. anno mundi 3929. n. 6.* Vide supra *n. 6. in fin.*

Ibi: *Erantque ipsi Latini sicut Romani.*

Adde legem 7. & 8. *ff. de censib. l. 3. juncta gloss. ibi, verb. Dumtaxat, C. de Episcop. & cleric. Gloss. verb. Omnes, in l. ult. C. sine cens. vel reliq. Bald. in l. Et in provinciali, C. de servitut. & aqua, Greg. Lop. in l. 2. gloss. 8. tit. 21. p. 2. Sarmient. *Selectar. lib. 1. cap. 15. Guttier. Practicar. lib. 3. q. 13. n. 2. Parlador. differem. 147. n. 2. Sebast. Covar. in thesaur. ling. Castell. verb. Hidalgo.* Arnold. *Vin. in §. per traditionem, num. 7. Inst. de rer. division.* Balduin. & alios ibidem, pluresque dabimus *infra, sub. vers. Hac**

Hac sanè adnotavimus. Sed omittendum non est, quod civitates populo Romano subditæ fuere in quadruplici differentia, scilicet immunes, vectigales, liberatæ, ac servitute affectæ, de quibus singulis Rosin. *lib. 10. cap. 12. vers. Provincia, cum sequenti.*

Ad Num. 111.

117 Jus Latii quale fuerit, præter laudatos supra, *num. 111.* declarant Balduin. *ubi nuper,* Briffon. *de verb. signif. verb. Italica.*

Ibi: *Scilicet ut civis hic Romanus.*

118 Anno ab Urbe condita 453. lege Porcia, quæ lata est à M. Porcio Tribuno plebis, vetitum reperitur, ne aliquis Magistratus virgis cæderet, aut necaret civem Romanam, de qua Liv. *decad. 1. lib. ult. Sueton. in Nerone, Cic. pro Rabirio perduellionis reo,* Rosin. *de antiq. Roman. lib. 8. cap. 2. vers. Sequuta,* D. Nicol. *Ant. de exil. lib. 1. cap. 7. n. 2.* Unde hodie fustigationis poena nobilibus non infligitur. Bart. *in l. 2. ad fin. ff. de termin. mot. Joseph. Ludovif. Lucens. decis. 1. n. 23. Guazzin. de defens. rec. defens. 33. cap. 4. num. 13. Caball. resol. crimin. cap. 98. num. 28. Guttier. Pract. lib. 4. q. 5. num. 16.*

Magistratibus non licebat civem Romanum capite plectere injussu populi, quod lex Sempronia stabilivit, quæ anno Urbis 630. lata fuit à Cajo Sempronio Graccho Tribuno plebis. Cicer. *ubi proximè,* Plutarch. *in Gracchis,* Rosin. *vers. Porciam inde,* qui & alias leges pro civibus Romanis editas recenset.

Ibi: *Tametsi quandoque.*

119 Non omnibus ad civitatem Romanam aditus patebat, quæ initio parcissimè concedebatur, quapropter sociale bellum ingruit. Rosin. *d. cap. 2. vers. Cum igitur, & seqq.* de quo *sup. num. 16.* Verùm & civitatis jus non plenum, sed diversimodè coarctatum solebat impetrari pro qualitate, ac meritis impetrantium, ut videre est apud Rosin. *lib. 10. cap. 22. à princip. ac diximus sup. n. 102. Tacit. lib. 3. Annal. ibi: Eisque Romana civitas olim data, cum id rarum, nec nisi virtutum premium esset.* Aufon. *in August. ait: Livia pro quadam Gallia tributario roganti, civitatem negavit; immunitatem obtulit, affirmans se facilius passuram fisco detrabi, quam Civitatis Romana vulgari honorem. Magni æstimans sincerum, atque ab omni colluvione peregrini atque servilis sanguinis servare populum, Civitatem Romanam parcissimè dedit.* Ita autem grave fuit jus civitatis usurpare, ut ob id capitale supplicium irrogaretur. Suet. *in Claudio, ibi: Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit.*

Ibi: *Quamobrem idem Alciat.*

120 Vide supra, *n. 111. ad fin.* quæ de intellectu legis *In orbe Romano 17. ff. de statu homin.* præmissa sunt; exemptionem enim à tributorum solutione ad jus publicum civium Romanorum spectasse, non ad privatum, constat apertè: quam prærogativam omnibus Romano Imperio subditis concessisse Imperatorem Antoninum, in quàm maximum Reipublicæ dispendium, excogitari nequit, ut D. Covar. admonet *in præsentii.*

Ibi: *Eadem ratione, ut opinor.*

De his supra, *num. 95. & 109.*

Ibi: *Non omnes cives Romani tribum habuerunt.*

Tribum illi dumtaxat obtinebant, quibus jus suffragii fuit, per quod plenè cives Romani fiebant, ut assertum est *num. 102.* Nec constitutio Imperatoris Antonini libertis prospexit, sed ingenuis, sicut ex aliis traditur supra, *num. 101.* Imò nec præditis ingenuitate ita jus civitatis indulgit; ut in tribubus Romanis suffragia ferrent, nisi specialiter eis concederetur, populis scilicet, vel personis; suffragium enim pro optimo jure civitatis veteres usurparunt; & qui jus suffragii obtinebat, Magistratum ferè habere videbatur. Rosin. *lib. 10. cap. 22. vers. Municipiorum:* unde verisimile non est, quod illud Antoninus omnibus indistinctè tribueret. Vide Olan. *in Paralipom. lib. 5. ca. 10. num. 7.*

Ibi: *Igitur quod Livius, Florus, & Asconius.*

Aliter hæc veterum Historiographorum testimonia intelleximus supra, *num. 109.* nam distinctio D. Covar. inter libertos manumissos in civitate, ut ibi permanerint, aut in provinciis, parum ad rem conducere videtur; tribus enim non acquirebatur ratione loci, neque enim omnes incolæ Romæ in tribubus Romanis suffragium ferrebant, & econtra plures extra illam, & Italiani habitantes, ut cives Romani ad Comitibus tributa admittebantur. Rosin. *lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus, cum seq.* Salian. *Annal. tom. 6. anno mundi 3929. num. 7.* Ad hæc Scævola *in l. Patronus 34. ff. de legat. 3.* quæ enucleatur, minimè insinuat quod libertus, cui tribus emi jussa est, foret extra Romam; unde absque divinationis nota interpretari textus, ut D. Covar. sentit, non potest, sed generaliter tenendum est, quod ex manumissione nullus libertus tribum assequeretur, sed oportebat aliunde eam legitimè comparare. Vide supra, *n. 103. & 109.*

Verf. *Hæc planè.*

De etymologia verbi *Hidalgo*, quo apud nos nobilis vulgò significatur, quadruplex reperitur sententia. Quidam à fidelitate quondam fidalgum nuncupatum asseverant; quia natura peculiariter fidelitatem cordibus nobilium infixit, *l. 2. tit. 2. lib. 6. Recopil. ibi: Por la gran lealtad que Dios en ellos puso.* Bobad. *Polit. lib. 1. cap. 4. num. 1. & 15.* unde quoties grave periculum Reipublicæ vertitur propter perfidiam, desideratur nobilitas ex utroque parente, quia præsumitur exuberantior fidelitas, *l. 6. & 7. tit. 18. part. 2.* ubi dicitur iste *Hidalgo derechamente;* vel ut aliis placet, quoddam hidalgi speciale juramentum fidelitatis præstant. In hac opinione residet Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 23. num. 20.* qui dat D. Fr. Prudent. à Sandoval *in Chron. Regis Alphonsi VII.*

Aliis videtur Hidalgo dici, quasi filius Gothi; nam in Hispania qui à gente Gothica originem trahunt, nobiles habentur, quod pro viribus tueretur Guttier. *Practicar. lib. 3. quæst. 13. à num. 29.* qui hanc nominis etymologiam probabilem ag-

noscit num. 80. vers. Nihilominus, cui opinioni ad stipulatus est Baëza de inop. debitor. cap. 16. a num. 44. Alii existimant hidalgum nuncupatum, quod nobiles in Hispania immunes sunt à tributis ad instar Italicorum, quibus quondam jus immunitatis Romani concessere. Ita sentiunt Gregor. Lop. in l. 2. gloss. 8. tit. 21. part. 2. Osuwald. ad Donell. lib. 24. cap. 22. lit. R. Sarmient. selectar. lib. 1. cap. ult. n. 1. Plerique tandem ex l. 2. tit. 21. part. 2. cum D. Covar. in presenti tenent, hidalgum idem esse, quod hio de algo, idest filius, vel descendens ab aliquo nobilitate decorato; aliquid enim, sive algo, præ se fert, ac importat generis splendorem, divitiarum opulentiam, aut quid aliud, quo homines commendantur, ac plurimi haberi solent, ut post D. Covar. paulò inferius observant Guttier. sup. num. 77. & 82. Parlador. differ. 145. in princip. num. 3. Baëza num. 45. & alii pro hac opinione statim recensendi. Nec oportet à nostra lege Regia deviare per doctissimos compilatores edita, qui vernaculi idiomatis forent peritissimi, ut rectè perpendit Ioan. Garc. de Nobilit. gloss. 18. num. 27. Guttier. n. 37. Unde hæc sententia à nostratibus communiter probatur, eamque tuentur præter Guttier. Parlad. & Garc. ubi proximè, Otor. de Nobilit. part. 2. cap. 3. ex num. 4. Roman. in suis Rebuspubl. part. 2. lib. 4. cap. 11. & plurimi quos congerunt Solorzan, ubi sup. Cened. in collectan. part. 2. collect. 15. num. 7. Bobad. in Politic. tom. 1. lib. 1. cap. 3. lit. E, ubi communi subscripsit. Vide l. 13. tit. 7. p. 2. in princ. ubi de verbo Algo.

Ibi: Mibi planè, ingenuè faëor.

125 Hæc & alia in eisdem sententiæ confutationem expendunt Guttier. d. q. 13. ex num. 8. Baëza sup. num. 44. Humada in l. 2. gloss. 8. n. 1. tit. 21. part. 2. Otor. part. 2. cap. 5. num. 18. Ioan. Garc. d. gloss. 18. num. 37. idemque agnovit Sarmient. sup. num. 2. ubi probat, diversum fuisse jus Italicum ab eo, quo nobiles Hispani gaudebant.

Ibi: Ut in Vandalia contigit.

Ita habetur in l. 17. tit. 14. lib. 6. Recop. & observat Guttier. q. 14. num. 87. Otor. part. 3. cap. 19. num. 10.

Ibi: Unde ad veram nobilitatem.

126 De probatione nobilitatis pluribus differunt Guttier. Practicar. lib. 3. quæst. 14. per tot. Ioan. Garc. sup. gloss. 7. Otor. part. 3. cap. 3. cum seqq. Guardiola de nobilit. cap. 30. Parlador. differ. 145. §. 2. D. Covar. obiter sup. lib. 1. cap. 16. num. 10. vers. Primò hinc, ubi nonnulla adjecimus. Ex quibus, excepto Garcia, constat quod ubi par est conditio nobilium, & plebeiorum quoad tributa, quia vel cuncti pendunt illa, aut exempti sunt, alii actus distinctivi probari debent, & si omnes penitus deficiant, per communem æstimationem nobilitas probabitur. Guttier. latè agens d. q. 14. à num. 6. Valenz. conf. 92. n. 137. tom. 1. Parlador. qui de communi testatur ubi nuper, & alii ex præcitat, qui edocent qualiter nobilitas per famam, sive opinionem hominum probetur, ac præ cæteris consulas Carvalho de utraque quarta, part. 1. n. 209. cum aliis.

Ibi: Quod autem l. 3. tit. 21. p. 2.

Ex hac lege regnicolæ nostri observant inter nobilem, & hidalgum discrimen. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 24. num. 1. Guttier. cod. tract. cap. 93. num. 1. Otor. de nobilit. part. 2. cap. 2. num. 4. Gregor. Lop. in d. l. 3. gloss. ult. ac diximus supra, lib. 2. cap. 1. num. 22. At de consuetudine ea nomina synonyma hodie sunt, ita ut hidalgus, nobilis vulgò nuncupetur, l. 13. tit. 2. lib. 6. Recop. Anton. Gom. in l. 69. Tauri, Parlador. d. differ. 145. in princ. Baëza d. cap. 16. n. 86.

Ibi: Nam etsi natus.

128 Qui à patre generoso, & ignobili genitrice procreatur, nobilium numero adscribitur; nam quoad honorem partus paternam conditionem sortitur, l. 3. tit. 21. part. 2. l. 2. tit. 21. part. 4. l. 1. tit. 11. part. 7. l. 1. Liberos 10. de Senator. l. 1. §. Qui ex duobus, ff. ad municipal. Gregor. Lop. in d. l. 1. part. gloss. 4. Anton. Gom. ubi proximè, Ant. Fab. jurisprud. tit. 3. princip. 4. Sanch. & Otor. ubi nuper, Pichard. de nobilit. communic. n. 9. Carranz. de part. natur. cap. 3. §. 3. num. 14. & 15. Garc. sup. gloss. 1. num. 33. & gloss. 20. num. 11. & 20. Guttier. sup. Menoch. conf. 1122. n. 11. Osuwald. ad Donell. lib. 2. cap. 20. lit. E. Quod verum est de filiis legitimè natis; nam vulgò quæsi cum patre carere intelligantur, quoad originem & alia necessariò matris conditionem sequuntur, cap. Liberi 32. quæst. 4. l. Cum legitima 19. l. Vulgò 23. cum seqq. ff. de stat. homin. l. Partum. 7. C. de rei vendicat. l. fin. tit. 13. l. 3. tit. 15. part. 4. Gloss. in cap. ult. de serv. non ordin. Greg. Lop. sup. Donell. lib. 2. cap. 10. & ibi Osuwald. lit. G. Garranz. n. 3. Arnold. Vin. in princip. Instit. de ingen. vers. Matre libera, Sanch. n. 8. in fin. Carvalho sup. n. 233. Verùm etsi mater nobilis sit, hujusmodi filii nobilitatis decore non gaudebunt, quoniam hæc per sceminas non communicatur, sed à patribus provenit. Gregor. Lop. d. gloss. 4. Villadieg. in Polit. cap. 2. num. 91. Adde Ulpian. fragm. tit. 5. §. 7. & tradita infra, n. 130.

Quoad statum verò libertatis, aut servitutis, filii etiam legitimi maternæ conditionis efficiuntur. Exod. cap. 21. ibi: Si dominus dederit ancillam suam in uxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi ejus erunt domini sui. Et cap. ult. juncta Glossa ibi, de serv. non ordin. d. l. Partum, princip. Instit. de ingen. l. 2. tit. 21. part. 4. Ulpian. sup. §. 8. & tit. 3. §. 2. Anton. Gom. in l. 69. Tauri, num. 6. Sanch. n. 5. & 8. Donell. sup. Guttier. num. 5. Pichard. num. 12. & 14. Carranz. num. 13. Salian. Annal. tom. 2. an. 2544. num. 689. & 701. Plures hujas decisionis rationes tradit Sanch. n. 5. ex quibus illa magis arridet, quam reddit D. Thom. communiter receptus in quarto dist. 39. q. unic. art. 4. in corp. nempe quia proles corpus à matre tanquam ministrante materiam habet, quod servitus, vel libertas afficit: quare potiùs matris, quam patris status inspicitur. Eandem rationem amplectitur etiam Guttier. num. 5. quæ legali quodam discursu fulciri potest; nam filius, secluso Jure Civili, ad matrem videtur spectare, quæ nedum operam generationi dedit, sed etiam materiam exhibuit, l. lege XII. Tabul. in princ. C. de legitim. heredib. maximè si cum Galeno lib. 4. de usu partium, cap. 7. & ejus sequacibus sustineatur, quod

fœmina

fœmina activè ad generandum concurrat, de quo supra, lib. 2. cap. 8. num. 47. atque ita cum plus conferat mater, quàm pater ad prolem, plus juris in ipsa habere debet, argumento textus in §. Cum ex aliena, in fin. Instit. de ver. divis.

130 Hæc sic se habent, nisi aliud lege aut consuetudine alicubi statutum reperiat adversus juris communis dispositionem, quod fieri posse certum est (etsi aliqui inficiantur,) l. Lex nature 24. ff. de stat. homin. ubi Glossa verb. Specialiter, Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 3. tit. 21. part. 2. Sanch. num. 9. Carranza num. 16. Guttier. num. 8. Pichard. latissimè tract. de nobilit. communic. n. 13. 14. & 20. Hinc apud Longobardos viguit constitutio, de qua in cap. Liberi 32. q. 4. quam post Glossam & alios Sanch. num. 8. ita interpretatur, ut filii materna conditione censentur; hoc enim significari voluit verbis illis: Deteriorem partem. Quæ interpretatio juvatur ex lege In multis 9. ff. de stat. homin. qua dicitur, in multis juris articulis deteriorem esse fœminarum, quàm masculorum causam. Hinc etiam apud Romanos lex Mensia dimanavit, quæ iustum est, ut ex alterutro parente peregrino natus, peregrinus esset, sequutus patris, vel matris abjectam conditionem. Ulpian. tit. 5. §. 7. Rosin. de antiquit. Roman. lib. 8. cap. 2. vers. Mensia hæc. D. Nic. Ant. de exil. lib. 2. cap. 12. num. 8. Hinc in Lusitania patris, ac matris nobilitas in liberos æquè diffunditur ex regio Ordinato lib. 5. tit. 92. §. 6. Joan. Carvalho de utraque quart. part. 1. num. 236. & 241. cum tam de jure communi, quàm Castellano nobilitas à solo patre descendat, ut præmissimus num. 128. in fin. ac observant idem Carvalho cum pluribus num. 230. & 231. Giurba de statut. cap. 1. gloss. 7. num. 49. part. 1. Tiraquell. de nobilit. cap. 18. à num. 20. Chaffan. in catalog. glor. mundi, part. 8. consid. 8. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. ult. num. 5. Unde rejiciendi sunt qui arbitrantur, lege fieri non posse, ut filius quoad honores matris conditionem sortiatur, quos laudant Carvalho n. 235. Sanch. d. lib. 7. disp. 24. n. 2. Aliis etiam exemplis eam resolutionem illustrat Pichardus ubi proximè.

131 Quod autem diximus supra, num. 128. filios extra matrimonium susceptos nobilitatis fore incapaces, quoad jus commune omninò verum est, & probant jura ibi citata: at de jure nostro regio naturales liberi ex patre generoso nobiles habentur, ut cum nonnullis adnotavimus lib. 2. cap. 1. num. 23. quibus junges Sanch. d. disp. 24. num. 1. Otor. de nobilit. part. 2. cap. 3. num. 3. Castell. controvers. tom. 4. cap. 22. num. 152. Garc. gloss. 1. num. 46. & 47. ubi quid si pater ex privilegio gaudeat nobilitate? Phœb. decis. 55. n. 16. Spin. de testam. gloss. 16. num. 24. Carvalho num. 244. & 245. Diaz de Mena variar. lib. 1. q. 16. num. 9. Gamma decis. 312. num. 4. Carranza supra, n. 18. Idemque esse jure Lusitano ex Reg. Ordin. d. tit. 92. §. 4. & 5. tenet Carvalho num. 245. & num. seq. quod etiam matris generositate decorantur, quanquam de jure communi nec materno genere decorentur, quod satis constat ex præmissis num. 128. & 130. Sunt autem plurimi, qui naturalibus liberis paternam denegant nobilitatem, videndi apud Carvalho num. 243. quibus accedit Molin. de primog. lib. 1. cap. 4. num. 47. sed illi de jure communi loquuntur, secundum quod naturalibus liberis paterna nobilitas non communicatur: quod discrimen inter leges Imperatorum, & nostras advertunt Gregor. Lop. in l. 1.

gl. 4. tit. 11. p. 7. Sanch. Carranz. & Carvalho ubi proximè. Et prædicta de nobilitate filii naturalis obtinebunt, etsi mater ignobilis extiterit. Ant. Gom. in l. 79. Tauri, num. 6. Quis autem hodie filius naturalis censetur, assertum est supra, lib. 2. cap. 1. num. 23. Quondam verò ex l. 1. tit. 11. part. 7. aliter juxta jus commune definitum erat. Objici solet lex 3. tit. 15. part. 4. quæ liberis vulgò quæsitis honores patris indistinctè adimit, quæ constitutio cum generalis sit, restringi debet ex d. l. 1. Partit. de quarum conciliatione agunt Sanch. sup. Guttier. de matrim. cap. 93. num. 2.

Adèò verum est, quod proximè cum Anton. Gomez asseruimus, scilicet filium naturalem potitri patris nobilitate, etsi genitrix illà careat, ut bellè quærat Sanch. sup. num. 3. an à nobili virò ex ancilla susceptus ad nobilitatem valeat pervenire? Et num. 4. æquitate, ac pietate ductus resolvit, quod si manumittatur, pariter splendorem nobilitatis, & libertatis nanciscetur, cui non absque formidine assentitur Guttier. d. cap. 93. n. 4. At Carranza supra, d. §. 3. ex num. 19. pluribus oppositum tuetur, quod juri magis convenit; neque enim verisimile est, quod lex Partitæ: quæ naturalibus filiis nobilitatem paternam indulgit, eis prospexerit, quos nascentes jugum servitutis compressit: nec rationi consentaneum videtur, quod eodem instanti ex servili statu quis in nobilium numerum transferatur beneficio domini, qui fortè plebeius sit, unde manumissus melioris esset conditionis quàm patronus. Hæc comprobant lex 20. tit. 11. lib. 2. lex 2. tit. 2. lib. 6. Recopilar. quibus stabilitur, ne legitimitati Principis rescripto gaudeant paterna immunitate, quæ hidalgi in Hispania potiuntur, si ante legitimationem cum ignobilibus contribuere tenebantur. Si igitur spuris legitimitatio non prodest ad nobilitatem paternam assequendam, multò minùs servis manumissio præstabit, & sic usu receptum videtur.

Ibi: Matris tamen ignobilitas tenebras offundit filiis.

133 Quoad communem hominum æstimationem proli quantumcunque paterno sanguine conspicuæ sordida, vel egregia progenies genitricis non parum splendoris, aut dedecoris affert. Genes. c. 21. ibi: Non enim erit hæres filius ancilla cum filio meo Isaac. l. 1. ibi: E los hijos que de ella nacieren, seran mas honrrados. Et l. 2. tit. 6. ibi: La tercera, porque seyendo ella honrrada, seran los hijos que della ovieren mas honrrados, é mas nobles. Et l. 3. vers. Otro s, tit. 21. p. 2. Aristot. lib. 1. Rhetor. cap. 5. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. ult. num. 5. Otor. part. 2. c. 2. num. 6. Nevizan. Sylv. nupt. lib. 2. num. 26. Carvalho sup. num. 238. Azeved. in l. 1. num. 67. tit. 2. lib. 6. Recop. Pichard. de nobil. communic. num. 14. Giurb. de statut. cap. 1. gloss. 7. part. 1. num. 49. Tarturet. de nobilit. gentilicia. lib. 1. cap. 6. Virgil. Æneid. 12.

Genus huic materna superbum Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat. Ovid. Metamorph. lib. 13. Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis Altera nobilitas. Deus est in utroque parente. Idem Fastor. lib. 1. Hinc fuit Evander, qui quanquam claris utroque, Nobilior sacra sanguine matris erat. Papinius eximius poeta, quem dat Pichard. ubi nuper, lepidè cecinit lib. 3. Sylvar.

Sed

Sed quicquid parvis cessatum est sanguine mater reddidit, obscurumque latus clarescere vidit
Connubio gavisia domus.

Nobilitas enim sanguinis, qua ad virtutem trahimur, etiam à matre in filios influit, ut colligitur ex dictis supra, num. 129. & Pichard. Sarmient. & alii ex præcatis observant; unde matres sibi similes edere solent. Tiraq. de legib. connubial. l. 7. num. 7. Gomez in princip. n. 38. Instit. de actionib. Nevizan. sup. num. 115. Grammat. decis. 18. num. 3. Unde in Lusitania utriusque parentis genus prolem illustrat, ut adnotatum est num. 130. & ubi nobilitas civilis, seu legalis solum à patre descendit, sæpe quoties probitas, aut dignitas personæ maximè requiritur, utriusque generositas postulatur, sicut apparet ex traditis à Pichard. d. num. 14. ex legibus Partitarum, quas memoravimus sup. lib. 2. cap. 1. num. 123. sic statuta Ordinum Militarum nobilitatem matris etiam deposcunt, ut ex eorum constitutionibus constat. Similis consuetudo in Argentina Ecclesia obtinebat, cap. Venerabilis 37. §. 1. de præbend. Quapropter lex 3. tit. 21. part. 2. nobilem esse negat, quem pater generosus, & ignobilis mater procreavit, de quo sup. n. 127.

134 Leges tamen Romanorum, & nostræ nobilitatem à patre ad filios descendere statuerunt, & non à matre; quia vir est nobilior principium ob sexus excellentiam, & causa efficiens, ac magis principalis generationis (cùm juxta vtiorem, ac receptiorem sententiam, ipse solus activè ad generationem concurrat, ut ex Aristotele, & aliis tradidimus supra, lib. 2. cap. 8. num. 47.) Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 24. num. 1. Ad hæc ubi matrimonium intervenit, maritus caput est familiæ, & uxoris, quæ sub ipsius potestate à Deo est constituta. Genes. cap. 3. ibi: *Et sub viri potestate eris. & ipse dominabitur tui.* Et l. ult. tit. 3. lib. 6. Recop. ac initio Romanæ Reipublicæ idem moris fuit teste Tacito lib. 13. posteaque solebant uxores in manum virorum convenire, per quod eorundem potestati subiciebantur. Ulpian. tit. 22. §. 12. tit. 23. §. 2. Retes cum pluribus opusculor. b. 1. cap. 4. num. 10. & lib. 6. cap. 10. num. 5. Oroz. latè de apicib. jur. lib. 5. cap. 13. num. 10. Arnold. Vin. in §. ult. Instit. de patr. potest. Inde effectum est, ut à marito ceu fonte & capite, in filios honorum, & nobilitatis splendor, neglecta matris conditione diffundatur, quem & uxor ipsa participat, ita ut ejusdem fortis quandiu matrimonium confiterit, omnino efficiatur, de quo secundo calamo scribit Pichard. sup. à num. 15. ad 42. quod egregiè declaratur l. 9. tit. 11. lib. 2. Recopil. ubi Azeved.

Ibi: Cæterum ubi nobilitatis conditio.

135 Quis jure communi nobilis censetur, pluribus tradunt Tiraquel. de nobilit. cap. 4. Carvalho tract. de utraque quart. part. 1. à num. 129. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. ult. secundum quod nobilis est, qui à patre generoso, & matre ignobili procreatur, ut mox D. Covar. prædocuit, & observatum est supra, num. 128. Sed quoad jus Regium Hispaniæ: is cujus genus ex parte matris claudicat, hidalgo quidem dicitur, sed non nobilis, l. 3. tit. 21. part. 2. & prænotavimus n. 127. & quoad nobilitatem standum est loci cujusque legibus, statutis, ac consuetudini: quapropter in arbitrio judicis esse quis sit nobilis, post

alios scripsit. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 673. Tamen attentò communi usu loquendi, ac consuetudine, quæ hodie viget in Hispania, nobilis dicitur, & habetur ad omnia quæ nobilibus competunt, ille cujus pater nobilitate insignitur, etsi genitrix plebeia sit, nisi specialiter nobilitas utriusque postuletur, sicut in statutis Ordinum militarium, quod & animadvertimus d. num. 127.

Ad quam consuetudinem respicere videtur 136 Mieres de majorat. part. 1. quest. 51. ex num. 57. ubi postquam constituit, non adimpleri conditionem ducendæ uxoris nobilis primogenio adjunctam, si vocatus legitime jungatur hidalgo ex parte patris duntaxat, num. 61. subjunxit, id fallere cùm ex consuetudine nobilis pro hidalgo promiscuè usurpatur in aliqua regione. Eandem doctrinam amplectitur Sanch. de matrimonio, lib. 1. disput. 34. num. 40. Addit. ad Molin. lib. 2. cap. 13. sub. num. 29. ubi indistinctè dicitur, quod sufficit nobilitas ex parte patris, & sic in praxi observandum existimo.

Sed præmissa sic debent temperari, ut non omnis hidalgo sit nobilis; nam nec in Hispania nunc nobilium numero adscribitur, qui sanguinis generositate decoratur, si publicè artem mechanicam, aut officium vile exercuerit, aliudve faciat, per quod nobilitatis prærogativa reddatur indignus, l. ult. tit. 21. part. 2. l. 3. tit. 1. lib. 6. Recopil. qui sanè ab honoribus, & dignitatibus nobilitatum communiter remouentur, ut praxi receptum est: sed nihilominus gaudent & hidalgo hujusmodi opifices immunitate à tributis, ad quæ plebeii attinguntur. Ita D. Covar. Practic. cap. 19. num. 7. cui assentiuntur plurimi tenentes absolute nobilitatis privilegiis privari opifices, & alios clarum sanguinem suum ita deturpantes, quos congerit Guttier. Practic. lib. 3. quest. 13. num. 96. qui tamen contra D. Covar. sentit: sed nostri Antistitis sententia viget in hac Curia; nam munera quædam publica, quæ Nobilitati deferuntur, & ea obtinentes vulgò *fieles* vocantur, opificibus, & similibus etiam hidalgo non præstantur. Inde rectè Sarmient. supra d. cap. ult. num. 3. inquit, non esse nobilem hidalgo ex eo solo, quod à tributis exemptus sit, sed fore probandos etiam alios actus distinctivos nobilitatis: quod præmissis aperte convenit. Ad quæ omnia videndus est Tiraquell. de nobilit. à cap. 27.

Illud non omittendum duximus, quod adeò 138 matris conditio in Hispania non officit nobilitati politicæ, de qua agimus, ut filius descendens à radice infecta Hebræorum ex parte matris, gaudeat paterna nobilitate: quod secus foret, si talis macula à patre proveniret, & sic praxi receptum est. Guttier. sup. quest. 14. num. 99. Otalor. part. 2. part. 3. princip. cap. 7. Garcia gloss. 7. num. 19.

Ibi: His tæro adnotatis, mihi potius probatur.

Vide notata supra, num. 124. In legibus novæ compilationis non hidalgo, sed hidalgo, nobilis nuncupatur, ut sub tit. 11. lib. 2. tit. 2. & 3. lib. 6. Recopilat. In Partitis promiscuè ea verba usurpantur, l. 3. tit. 21. part. 2. quod & vulgò receptum est, & ita hodie utimur.

Ibi:

Ibi: Extat & hic modus dicendi.

139 Etiam supersunt hodie apud nos quidam dicendi modi similes, velati cùm quemquam despectui habere volumus, dicere solemus, *Como si fuese alguien, Parece alguien, Pense que era alguien*: in his verbum *Alguien*, stat pro persona nobili, aut egregia.

Verf. Fortassis libertis ante Casarem.

140 Hæc D. Covarruv. animadversio referenda est ad locum Suetonii, quem dedimus sup. n. 103. Sed non constat, quod Augustus aliquid de novo induxerit circa tribus libertis denegandas, sed quod antea stabilitum erat, exequi decrevit, atque ita tenendum est, etiam ante Augustum ex manumissione libertos in tribus non referri, nisi id emeretur, aut aliter compararetur, ut planè ex Scævola in nostra lege *Patronus*, probatur.

Ad Num. 12.

141 Cum supra, ex num. 106. asseruerimus legatum tribus à legato tesseræ longè diversum esse, paritatem quam D. Covar. inter utrumque constituit, consequenter rejicere compellimur: quapropter aliqui casus nobis sunt distinguendi, supponendo quod legatum tribus, ut traditum est num. 108. in quantitate non consistit, & est non certæ speciei, sed generis, ejus tamen qualitatis, ut multiplicari in eadem persona non possit: neque enim aliquis in duabus tribubus suffragium ferre permittebatur, ut notum est.

142 Primus est casus, cum testator ignorans reliquit tribum emendam ei, qui jam eam habebat: & legatum minimè debebatur ex præsumpra legantis voluntate, qui creditur non legasse tribum, si cognosceret eam esse legatario, argumento legis *Fideicommissa* 11. §. *Si servo*, ff. de legat. 3. Glossa in l. *Mortuo bove* 50. §. 1. ff. de legat. 2. tribuli enim tribus acquiri non potest. Secundus, si sciens tale legatum tribuli relinqueret decedens, & debebatur æstimatio, etsi tribus dari non possit, d. §. *Si servo*, in fin. l. *Filiusfamilias* 117. §. *Si quid alicui*, ff. de legat. 1. Nec hoc adversatur regulæ legis *Proprias* 13. C. de legat. quæ procedit in legato certæ speciei, tribus autem in genere legata fuit.

148 Tertius est casus, de quo in l. *Titia Scio* 89. ff. de legat. 2. nam etsi libertus etiam ex causa lucrativa tribum consequeretur, vivo patrono, in specie legis *Patronus*, de qua agimus, tribus pretium hæres solvere teneretur, non quia legatum istud in quantitate consistat, ut de tesserâ inquit Consulatus in d. l. *Titia*, sed quoniam est generis, in quo minimè locum obtinet juris prohibitio, ne duæ causæ lucrativæ concurrant, de qua in l. *Si servus* 117. §. *Stichum*, ff. de legat. 1. l. *Marius* 68. §. 1. ff. de legat. 2. §. *Si res aliena*, Instit. end. quæ ad legatum generis, quale tribus est, non spectat, sed cum certa specie, & quæ ad oculum possit demonstrari, relinquitur, d. l. *Marius*, §. 1. Donell. lib. 16. cap. 5. Oroz. de apicib. jur. lib. 4. cap. 13. num. 10. Arnold. Vin. in d. §. *Si res aliena*, num. 2. Retes opusc. lib. 7. cap. 6. num. 22. Quartus casus erit, si ex causa onerosa libertus tribum quaesierit, & æstimatio

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

procul dubio debetur, l. *Planè* 34. §. *Quod si rem*, ff. de legat. 1. & per alia jura proximè adducta, D. Covar. in præsent. Vin. sup. n. 1. verf. *Ex causa*, Ant. Gom. var. lib. 1. cap. 12. n. 16. in fin. Ex quibus observa in hoc & præcedenti casu nihil referre, an vivente, vel mortuo testatore rem compareret legatarius.

144 Quintus sit casus, si libertus obiret vivo testatore: & olim quidem caducum fiebat legatum, & quod veteres in causa caduci dixerunt, hodie hæredi relinqueretur, l. *unica*, §. *Et cum triplici*, §. *Pro secundo*, C. de caduc. tollend. Sextus defumitur ex d. l. *Mortuo bove*, §. 1. cum libertus, extincto jam testatore, ante hæredis moram universæ carnis viam ingressus est: in qua specie idem videtur de tribu, quod de militia & tesserâ in d. §. 1. respondit Paulus, nempe æstimationem liberti successoris præstandam, non ea ratione, quæ in textu traditur, ipsa enim fortè legato tribus non ita congruit, de quo non disputo; sed ex l. *Filiusfamilias* 117. §. *Si quid alicui* ff. de legat. 1. ibi: *Si quid alicui licitè fuerit relictum, vel jus aliquod, quod ipse quidem propter corporis sui vitium, vel propter qualitatem relictæ, vel aliam quamcumque probabilem causam habere non potuit, alius tamen hoc habere potuit, quanti solet comparari, tantam æstimationem accipiet.* Cùm ergo libertus præventus morte non potuerit tribum sibi licitè relictam accipere, æstimatio illi debebatur ab ultimo vitæ instanti, quo certum esse cœpit, tribum ei emi non posse, quare illam ad suum transfert successorem. At meminisse oportet dictæ legis unice, §. *Cum igitur*, & §. *In novissimo*; nam si ante apertas tabulas legatarius decedebat, legatum fiebat caducum, quod Justinianus sustulit.

Ultimas casus proponitur à Scævola in lege 145 *Patronus* 34. ff. de legat. 3. de cujus interpretatione agimus; nam libertus rebus humanis exemptus est postquam hæres moram commiserat: & æstimationem deberi hæredi ejus, deciderit Consulatus, qui meminit moræ, non quia ipsa opus foret, ut æstimatio deberetur, sed propter emolumenta tribus, quæ libertus ob moram non perceperat. Ex quibus colligitur, quod etsi alias legatum tribus à legato tesseræ secernatur, tamen quoad acquisitionem, & transmissionem similia sunt, quare ita idem in præmissis casibus de tesserâ videtur respondendum.

Ibi: Idem erit etsi libertus nondum.

Hic est tertius casus, de quo supra, numero 143.

Ibi: Idem est, si ex causa onerosa.

Ita prænotatum est supra, num. 143. verf. *Quartus casus.*

Ibi: Sic sanè idem respondendum.

Vide supra, num. 142. etenim si tribus, vel tesserâ post testamentum acquiratur, nil scientia, aut ignorantia testatoris interest: secus si ante, prout ibi distinximus.

Bb

Ibi:

Ibi: Unde apparet nihil referre.

Quoad acquisitionem, ac transmissionem ita verum est, ut adnotavimus num. 145. in fine: quoad alia multum inter tribum, & tesseram legatam interest. Vide n. 108.

Ibi: Deinde apparet Bart. & alios.

146 In quibus est Glossa verb. Tesseræ, in l. Sed etsi 52. §. 1. ff. de iudic. & alibi non semel. Quid autem tessera sit, quidque legato tessera contineatur, constat ex dictis supra, num. 104. cum seqq. Tamen licet legatum tessera frumentaria non sit legatum frumenti, sed juris vitalitii ad illud ex publico percipiendum, quod sanè ab ipsis pensionibus frumentariis distinguitur, ut in simili assertum est supra, lib. 2. cap. 6. n. 35. posset quodammodo, effectu perpenso, legatum tessera frumentarium dici, cum omnis ejus utilitas in frumento consistat, cui maxime adstipulatur doctrina Card. de Lugo, quam tradidimus d. cap. 7. num. 36.

Ibi: Primum etenim sequeretur.

147 D. Covar. hoc discrimen constituit inter legatum tessera frumentaria, & frumentum relictum, quod in illo æstimatio potius censetur relicta, ex l. Mortuo bove 50. §. 1. Titia Seio 89. ff. de legat. 2. quia tessera præstari ab hærede non potest, nisi à Principe, vel Republica ipsam comparaverit: ac cum frumentum legatur, ipsum debetur, non pretium ejus, l. 2. ff. de vin. trit. & ol. legat. Sed distinctio hæc dubia redditur ex eo, quod legata tessera, ipsa est quæ principaliter debetur, & in subsidium solvitur æstimatio, cum illa ratione aliqua præstari non potest, ex regula legis Non dubium 14. §. ult. ff. de legat. 3. & aliorum jurium, quæ congerit Oroz. de apicibus jur. lib. 1. cap. 4. num. 11. & cap. 7. num. 15. quæ æquè tessera, ac aliis rebus alienis legatis convenit, quare hæres tenetur eam comparare præcisè, ac tradere legatario; & si eam habere nequeat, æstimationem solvendo liberabitur: quod planè constat ex l. Sed etsi susceperit 52. §. 1. ff. de iudic. ubi legatis tessera, necessariò legatum Romæ petendum est, quia illa alibi præstari non poterant, alioqui si æstimatio deberetur, agendum foret ubi major pars hæreditatis reperiretur: & ita docet Glossa in dicta lege Titia, verb. Magis, quod hæres cogitur tesseram emere, si possit. Idem fulcitur ex l. Fideicommissa 11. §. Si servo, ff. de legat. 3. in qua Consultus perpendit militiam ipsam, quæ legata est, non æstimationem: nam quoad istam nil referret, an esset servus, cui militiam emi jubebatur, aut quod testator conditionem ejus cognoverit, aut ignoraverit, ut fideicommissum deberetur, ut per se notum est. Hoc quod de tessera præmissum est, ad legatum frumenti pariter spectat, etenim ut in dicta lege 2. dicitur, hæres illud emere cogitur; sed si id non invenerit, quia fortè in regione non colligitur, aut dominus pretium nimium exegerit, soluta æstimatione, ille liberabitur. Nec quia tessera à Republica vel Principe esset emenda, non ipsa, sed æstimatio legata censetur, aliàs quoties res aliena relinquatur, diceretur pretium lega-

tum, quia hæres nisi eam quærat, solvere non valet, dicta lege Non dubium, §. ultimo, dicto §. Si res aliena: quod nullus admittit, alioqui re aliena extincta, quæ legata est, non liberaretur hæres, prout liberatur, §. Si res legata, Institut. de legatis. Nec distinguenda est quasi aliud sit emere à privato, & aliud à Principe; quia ubi res venalis est, nihil interest: præterquam quod supra, num. 107. assertum est, tesseras à privatis vendi, non à Principe, vel Republica. Ex quibus deducitur, quod sicut legato frumento, ipsum est quod debetur principaliter, non æstimatio: ita ubi tessera relinquatur, idem tenendum erit.

Nec adversatur Paulus in dicta lege Mortuo bove, §. 1. ubi ait, æstimationem legatam videri, si tessera, vel militia relinquatur; quia non abs re usus est verbo Videtur, quod indicat improprietatem, & quod secluso eo casu aut simili, tessera ipsa vere legato continetur, argumento legis Qui actionem 15. junct. Glossa ibi, Non videtur 13. ubi Rævard. ff. de reg. jur. l. 3. §. ult. in fin. ff. quibus ex caus. in possess. cat. l. Scribarios 16. C. de testam. milit. & ibi Gothofred. Joan. Daut. de testam. n. 114. & alii, quos dat Oroz. de apicibus jur. lib. 4. cap. 4. num. 6. Quare in d. l. Titia Seio, comparativè inquit, legatum tessera magis in quantitate, quam in corpore consistere, ut rectè Accursius observavit ibi. Ex quibus fit, ut quanvis quoad transmissionem, & acquisitionem, legata tessera censetur æstimatio legata, quia in effectu quantitas relicta est, nempe frumentum; quoad alios tamen juris effectus, veluti ut compellatur hæres emere, tessera ipsius tanquam corporis ratio habetur, ut ex præmissis numero proximo apparet.

Ibi: Siquidem aliter haberi non potest.

De tribu procul dubio verum est, per quam jus civitatis conferebatur plenissimum. Vide supra, num. 102. De tessera frumentaria num à privato vendi possit? Lege superius tradita, num. 107. quæ cum nemine duce per discursum induxerimus, facile alterius rectius sentientis iudicio subjiciemus.

Ibi: Quæ quidem tribus.

Quoad tribum planè procedit: quoad tesseram potest ambigi, perpenis iis quæ tradidimus num. 107.

Ibi: Secundò sequeretur.

Rectè D. Covarruv. advertit, ineptæ enim 149 esset dubitatio in utroque textu, si simpliciter frumentum, aut vas ad inveniendum esset relictum: sed quia jus personale legatum est, quod à frumento percipiendò distinguitur, ut assertum est num. 146. ambiguitati locus fuit. Præterea est & altera ratio dubitandi in d. l. Mortuo bove, §. 1. quia videbatur tessera frumentaria quasi alimentorum nomine data, quæ mortuo legatario non debebantur. Alioqui si nullum existeret dubium, ut quid lex, quæ debet pro aliqua dubitatione tollenda deservire? l. Quod Labeo 9. ff. de Carbonian. edict. l. 1. in fin. ff. ad municip.

municip. Gloss. verb. De eo, in d. l. Quod Labeo, Argel. de legitim. contradict. quest. 20. num. 44. Cevall. commun. quest. 780. num. 87. Sed sunt plura jura; in quibus quoad juris quæstionem difficultate, seu dubio omninò carent: tamen cum interrogantes jurisprudentiæ ignari ambigerent, consulebant Consultos, qui de jure aperto, & indubitabili responderunt. Ita Bart. in l. Ubicumque, num. 10. versic. Ultimo opponitur, ff. de interrogator. action. quem refert, ac sequitur Menoch. conf. 197. num. 60. ubi leges expendit. Adde Olan. Paralipom. lib. 2. cap. 10. num. 31. & 32.

Ibi: Practicus ergo observabit.

150 Quæ militiæ apud Romanos fuerint venales; asseruimus supra, lib. 2. cap. 19. num. 61. & 62. Sunt in Indiis Occidentalibus munera haud pauca, quæ autoritate Regia vaneunt, in quibus hæc omnia concurrunt, & huic militiæ adscribi possunt: pleraque versantur circa administrationem, & custodiam patrimonii regii, & eis fungentes vulgò dicuntur Oficiales Reales, & qui ab his & aliis rationes exigunt, vulgò Contadores, similiter ad eandem militiam pertinent: quod hac tempestate cogentibus publicis necessitatibus inductum est, olim enim gratis Rex officia hujusmodi concedebat. Solent tamen pretio comparari, quod ista munera perpetuò in familia emptoris permanent.

Ad Num. 13.

151 Potest dici, Scævola meminisse viri clarissimi, quia sic contigit, non propter specialem rationem, quæ in eo reperiretur; etenim si civis Romanus foret, jusque suffragii obtineret, illi tribus inutilis profus erat, nec posset comparari. At dubium est, si hæres liberti ejusdem esset conditionis, nec in tribus relatus, an illi necessariò tribus emi deberet, vel successori patroni, æstimatione præstita, liberaretur? Et negativè respondendum videtur, argumento legis Qui usufructum 43. §. fin. in fin. ff. de usufruct. l. Si usufructus 6. ff. de usufruct. legat. junct. Glossa in l. Quæsitum 44. ff. de usufruct. Et rationem, quam reddit Pomponius in dicta lege Si usufructus, æquè convenit casui, de quo agimus; alia enim tribus esset, quæ emenda erat liberto ex voluntate testatoris, & alia quæ compararetur liberti successori. Quare æstimatio cum utilitate tribus, sicut decidit Scævola, cuique liberti hæredi deberetur, maxime cum in emptione tribus, cum jus sit vitalitium, ratio ætatis ejus, cui comparabatur, habenda foret, ut colligitur ex l. Hæreditarum 68. ff. ad leg. Falcid. Vide tamen D. Covarruv. infra, versic. Respondi deberi.

Ibi: Verum ipse in hoc responso.

152 Est animadvertendum, quod Magistratus populi Romani, qui majores vocabantur, de quibus latè Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 7. cap. 2. cum sequentibus, ordinem quemdam, ac distinctionem inter se habuerunt, ita ut alii aliis præferrentur, authent. de appellation. §. Similiter. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

lique modo; collat. 4. quare diversis nominibus singuli dignitatum gradus decorabantur, erant enim Magistratus superillustres, illustres, spectabiles, ac clarissimi. Glossa verbo Tribunus, in l. 1. ff. de offi. ejus. Glossa verbo Magnificentissimos, in authent. Ut ab illustribus, collatione 5. de quolatè per Menoch. de arbitrar. casu 68. Petr. Gregori. Syntagmat. jur. lib. 47. cap. 12. à num. 11. Cassiodor. lib. 6. variarum specular. part. 1. lib. 1. tit. de jurisdiction. omnium judic. Alciat. disputation. lib. 3. cap. 4. Joan. de Platea in l. 2. C. de comitibus rei milit. lib. 12. & in lege unica; Cod. de comitibus qui provinc. reg. eodem lib. Ex quibus constat clarissimos fuisse Magistratus majores infimi ordinis, ut provinciarum Præsides, l. 1. Cod. de privat. carceribus; l. fin. §. ult. Cod. ad l. Jul. de vi, Glossa verbo Spectabiles, in dicto §. Similique modo, & aliæ Glossæ, ac DD. proximè laudati. Sed clarissimus dignitatem generalem esse, omnibusque Magistratibus convenire, scripsit Dec. in l. 1. num. 21. ff. de offi. ejus: quod verum est quatenus ipsi munere nobilitantur, ut statim tradetur.

Ibi: Siquidem Senatores Romæ clarissimi erant.

153 Utrum Senatores Romani superillustres, illustres, aut clarissimi fuerint, fusè disputat Menoch. sup. à num. 20. qui aliquando illustres, & superillustres, aliquando clarissimos duntaxat fuisse resolvit, prout Senatus magis, aut minus autoritate pro temporum varietate fungebatur. Quid de Senatoribus, ac Consulariis Principum hodie? idem edocet Menoch. n. 32. cum aliis.

Ibi: Sed & præter hos.

154 Hic observandum est ex Menoch. num. 51. quod obtinentes ornamenta, & prærogativas alicujus dignitatis, efficiebantur clarissimi, quantum dignitas illa ex illustribus sit. Sic in l. 3. C. de proxim. sacror. scribarior. lib. 12. Comitibus primarum dispositionum honor consularis tribuitur, quos clarissimos esse asserit Menoch. et si Consules illustres prædocuerit Aliud enim est, quid esse tale, & aliud haberi pro tali; prout diximus supra, lib. 3. cap. 11. n. 35.

Ibi: Dicebantur & olim clarissimi.

155 Verbum Clarissimi, latè sumptum nobiles omnes complectitur, l. Fœmina 8. junct. Glossa ibi, verb. Clarissimi, ff. de Senatoribus, quo sensu accipiendum est in nostra lege Patronus; nam cuilibet nobili convenit, quod de clarissimo hærede liberti decium est, cum tribu non egeat. Cum autem nobilitate decorati clarissimi essent, ideo filii Senatorum, ac clarissimorum Magistratum clarissimi vocabantur; nobiles etenim Romæ habebantur, qui majorum suorum imagines domi habere permittebantur; imagines verò collocabantur duntaxat eorum, qui Magistratum aliquem ex majoribus gesserant, de quo legas Rosin. lib. 1. cap. 19. ubi quod appellabantur novi, qui non antecessorum, sed proprias imagines habebant; reliqui ignobiles. Adde Larreategui selectar. disp. lib. 8. cap. 5. num. 11. Gothofred. in l. 5. ff. de curator.

curator. furios. Glossa in l. Speciosas 100. ff. de verbor. significat. quæ imagines in prima ædium parte cum titulis suis constituebantur, ut successores aspectu egregiorum parentum, ad illorum invitarentur virtutes. Rosin. sup. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 8. Earumque imaginum meminit lex Lex qua tutores, §. Nec verò domum, ibi: Majorum imagines, C. de aministr. tutor.

Ibi: Quod clarissimi forent incapaces.

156 Extra dubium est, quod clarissimi, sive nobiles tribum legatam acquirere non poterant, cum pro sua conditione plenum jus civitatis cum latrone suffragii obtinerent, forentque in tribubus descripti, ita ut tale jus nec per censes illis auferri possit, quanquam aliud in plebeis servaretur. Rosin. lib. 6. cap. 10. vers. Neque tamen, Habenti autem tribum alia præstari nequibat, nullus enim in duplicem tribum, aut bis in eandem referri permittebatur, sicut nec duplex suffragium ferre, ut D. Covar. adnotat supra, n. 12. in fin.

Ibi: Suffragium tamen in eligendis Magistratibus.

157 Quod clarissimi in creatione Magistratum jus suffragii non haberent, dubium videtur, nec ab aliquo observatum legimus, imò contrarium colligitur ex generalitate, qua de suffragiis ferendis ad constituendos magistratus loquitur Rosin. d. lib. 6. cap. 4. vers. De iis autem, & cap. 10. vers. Hactenus igitur, & cap. 17. vers. Omnibus civibus. Sed ignominia tribuebatur, si quis à latrone suffragii arceretur. Rosin. d. cap. 17. vers. Neque tamen.

Ibi: Neque ex Reipublica, aut Principum largitione.

158 D. Covar. consequenter ad ea, quæ prædocuit sup. n. 12. promiscue de tribu, ac de tessera verba facit: sed inter eas discriminis haud parum reperiri ostendimus n. 105. Quod autem tessera frumentaria plebeis tantum præberi solerent, deducitur ex Sueton. in Augusti. cap. 40. dum inquit: Ac ne plebs frumentationum causâ frequentius à negotiis avocaretur, ter in annum quaternum mensium tesseras dare destinavit.

159 De largitionibus Imperatorum, qui cum ipsis libebat, opiparis epulis, ac pecuniarum erogatione se magnificos ostentabant, ut populam sibi allicerent, agit Salian. anno mundi 4002. in fin. & anno 4064. n. 7. tom. 6. Aliud fortè dici posset, maxime perpenis iis, quæ de missilibus D. Covar. hic refert, inter quæ, ac donativa Imperatorum, seu congiaria nulla differentia ratio excogitari potest. Nec contrarium suadet ex responso Scævola in nostra lege Patronus; dubium enim secundum de imperialibus liberalitatibus non versatur circa personam clarissimi, propter ejus incapacitatem; sed ambigebatur, an æstimationis usura, vel tribus commoda deberentur ob moram, quod in nomine cujusque conditionis, qui liberti successisset, similiter dubitaretur.

Ibi. Sic sanè dubium erat.

Si vera sunt quæ supra, num. 151. adnotavimus, aliunde ratio dubitandi in textu nostro proveniebat, scilicet quia si statim juxta voluntatem patroni tribus emeretur liberti heredi suo, hic non pretium tribus, sed tantum utilitatem imperialium largitionum, & alia commoda relinqueret, cum jus suffragii personale esset, quod cum persona extinguebatur, pecuniâ pro eo solutâ penes Principem, vel Rempublicam venditricem permanente, quod compertum est, ac observat D. Covar. sup. num. 12. in fin. tamen cum propter moram successoris patroni libertus jure suffragii, ac pleno jure civitatis potius non est, æstimationem tribus, quæ empta non est, ad proprium transtulit successorem, quibus junges tradita num. 108.

Multò minus ratio dubitandi ad posteriorem nostræ decisionis partem respexit personam hæredis liberti; idem enim dubium emergeret in alio quovis, etiam plebeio successore. Et quidem videbatur deberi usuras æstimationis tribus, cum illa censeretur legata, ut in tessera respondit Paulus in lege Mortuo bove 50. §. 1. l. Titia Seio 89. ff. de legat. 2. at contra Scævola resolvit, quia non pretium tribus, sed ipsa relicta fuit, ideoque non usura, sed commoda tribus, ut fructus ejas, tribuuntur liberti successori. Adde quæ præmissimus num. 108.

Verf. Respondi deberi.

Huc spectant præmissa num. 151. quæ fortè cum D. Covarruv. possent limitari ex voluntate testatoris in hærede filio liberti, de quo tamen dubito: sed si talis limitatio admittatur, obtinebit cum filius liberti similiter fuerit manumissus. Quapropter sicut pater tribu careret, alioquin si à liberti manumisso genitus sit, inutilis ei foret alia tribus, cum civis Romanus cum pleno jure civitatis nasceretur, nisi matris conditio obsistat; omnes enim qui natiuitate cives Romani erant, in tribus referebantur. Olan. in suo Paralipom. lib. 5. cap. 12. num. 10. & 23.

Ad Num. 14.

Pro intellectu doctrinæ Bartoli, hujusque loci elucidatione admonendi sumus, quod legata vel in dando, vel in faciendo consistere possunt, lege Mortuo bove 50. §. ult. ff. de legat. 3. l. Fideicommissa 11. §. fin. ff. de legat. 3. §. Tam autem, vers. Sed & tale, Institur. eodem, ubi Pichard. Arnold. Vin. num. 5. Jul. Paul. lib. 3. Sentent. cap. 6. Cum autem hæres ad factum damnatur, cogitur præcisè facere, scilicet quod justum est, nec soluta æstimatione liberatur, d. l. Fideicommissa, §. ult. & facit lex 25. tit. ult. p. 3. Ant. Gom. variarum lib. 2. cap. 10. num. 22. vers. Tertius casus, ubi dat Bart. & alios ex antiquis, Osuald. ad Donell. lib. 15. cap. 3. lit. A, Pichard. ac Vin. ubi proximè. Quod in obligationibus facti ex contractibus ortis aliter se habet; nam debitor ad factum compelli præcisè nequit, sed æstimatione facti satisfacit, ne aliàs genus quoddam servitutis induceretur, & ita de jure communi à plerisque receptum est per legem Si quis ab alio 13. §. fin. ff. de

de re judicat, & alia jura, quæ congerit Gloss. ibi, verb. Obligationibus, de quo sic tenentes consulas D. Covar. in cap. Quavis pactum, part. 1. §. 4. n. 11. de pact. in 6. Ant. Gom. d. n. 22. Donell. & Osuald. ubi nuper, Card. Mantic. de tacit. convent. lib. 14. tit. 32. num. 1. Leotard. de usur. q. 71. n. 2. Parlador. quotidianar. lib. 1. cap. 6. in princip. & in §. 2. num. 1. Guttier. de juram. confirmator. part. 1. cap. 39. num. 1. Carleval. de judic. tom. 1. tit. 1. disp. 2. num. 1021. & tom. 2. tit. 3. disp. 3. num. 2. ubi plurimi. Sed contrarium, & forsitan veriùs, tuentur Cujac. in l. Stipulationes non dividuntur, ff. de verb. oblig. Castill. de usufruct. cap. 13. à n. 13. Pichard. in princip. n. 62. Inst. de obligat. & in §. Si finium regundorum, Inst. de offi. judic. & in tract. de individ. cap. 12. num. 196. cum seq. Corraf. miscellan. lib. 2. cap. 3. num. 4. Menchac. illustr. lib. 1. cap. 25. n. 33. Molin. de just. disp. 562. num. 4. & alii apud Osuald. & Cardinal. d. disp. 3. num. 9. Quæ sententia de jure regio à nostratibus magis recepta est, ut ex allegatis constat, apud quos oppositæ opinionis limitationes traduntur, præsertim apud Guttier. num. 5. in fin. ubi rectè, & æquè docuit, quando compulsio ad factum admittenda non sit. Quibus autem modis quis ad factum constringatur, fusè tradit Carleval. dict. disp. 3. à num. 27.

164 Quibus cognitis, tenendum est adversus Bartolum cum D. Covar. quod legatum, de quo in nostra lege Patronus, non consistit in faciendo, sed in dando, quia quoties aliquid præstandum est legatario, seu creditori, etsi factum hæredis, vel debitoris admittatur, non censetur obligatio facti. Arnold. Vin. in §. ult. n. 3. Inst. de verb. obligat. & assentitur Osuald. ubi proximè. Unde cum patronus juberet, ut liberti tribus emeretur, licet hæredis, qui erat comparaturus, factum desideraretur, legatum in faciendo non consistit.

Ibi: Et ideo post moram ad interesse.

165 Hæc Bartoli assertio vulgare axioma apud DD. est, qui asserunt, in facti obligationibus post moram succedere obligationem ad interesse, ut videre est apud laudatos nuper, num. 163. quasi jam extincta facti obligatione: quod duplici ratione D. Covar. refellit quoad speciem textus nostri. Prior est, quia in obligationibus facti post moram non debetur nisi æstimatio facti, non interesse extrinsecum. Pichard. in disp. de mor. num. 165. Parlador. dict. cap. 6. §. 2. num. 10. Scævola autem commoda tribus præter pretium ejus præstanda decidit: ideo fortè in obligationibus facti propter moram extrinsecum interesse non præstatur, quòd illa neque die, neque homine interpellante contrahitur per lapsum temporis, quo boni viri arbitrio factum potuit exhiberi, l. Si insulam 84. l. Stipulationes 72. §. ult. Leotard. cum aliis de usur. quest. 81. num. 27. Card. Mantic. de tacit. convent. lib. 4. tit. 34. num. 5. vers. In secundo autem casu: ætque ita æquum est, ut minus noceat mora, quæ faciliùs absque interpellatione contingit. Posterior ratio contra Bartolum est, quoniam quandiu libertus vixit, hæres etiam post moram ad emendam tribum tenebatur; nam etsi legatum istud in faciendo consistere concedamus, præcisè tamen cogi posset hæres ad factum, adhuc admittit communi opinione, de qua supra n. 163. quæ ut ibidem probavimus, non obtinet si quis

ex præcepto testatoris facere jussus sit, nisi cum factum præstari impossibile sit, tunc enim necessariò subrogatur æstimatio, l. 3. tit. 14. part. 5. ubi Gregor. Lop. gloss. 4. Castill. ubi sup. Guttier. dict. cap. 59. num. 5. vers. Secundo limitatur. Quibus perpenis, & quæ sunt supra num. 151. nihil interest quod hæres gravatus ad emendam tribum, ad dandum, vel faciendum obligatus esse dicatur, cum utroque modo, dum vixit libertus, ad tribum agere posset: eo autem extincto, successor ipsius ad æstimationem, & emolumenta duntaxat ut Scævola placuit.

Verf. Commoda, & principales liberalitates.

Quæ ista sunt, habes supra num. 103.

Ibi: Nam sicut tessera frumentaria.

Vide supra, num. 104. Sed aliud fuere tessera frumentaria, sive nummaria, quæ singulis mensibus continuò distribuebantur; & aliud liberalitates imperiales, quæ extraordinariae erant, & pro temporum opportunitate fiebant, ut constat ex prædictis num. 103, 104. & 159.

Verf. Respondi quicquid ipse.

Sed investigandum nobis D. Covar. reliquit cur potius commoda tribus, quam usura æstimationis deberentur? Et juxta quod prænotatum est supra num. 108. dicendum est, quod in nostro casu à principio legatum non est tribus pretium, sed ipsa, nec post moram subrogata fuit æstimatio, vivo liberti, sicut assertum est num. 165. quare cum pecunia nunquam fuerit in obligatione, usura præstari non possunt, sed commoda tribus, quæ debebantur tanquam illius fructus.

SUMMARIUM.

- 1 De intellectu textus in §. Si quis, Inst. de inutilibus stipulat.
- 2 Vox Hippocentaurus, quid significet, ac de ipsius etymologia.
- 3 Verbum Hippocentaurus, apud Justinianum in d. §. At si quis, qualiter accipiendum.
- 4 Hippocentaurus ex homine & bruto an procreari possit? Negativa traditur, ibid.
- 5 Assertiva probatur.
- 6 Licet hippocentaurus ex homine & bruto ederetur aliquando, non possent tamen tot in lucem prodire, ut multiplicatio subsequeretur.
- 7 Vtrum mulier torqueri possit, qua peperit monstrum formâ humanâ & brutali permixtum? Et quid de pastore, si ovis similem fecerit ediderit.
- 8 Hippocentauri descriptio.
- 9 De alio hippocentauri sit mentio.
- 10 De Satyris, remissivè.
- 11 Hippocentaurum existere posse, quomodo verum sit, aut falsum.
- 12 Nomina Lapitharum, qui in Thessalia in arcendis tauris excelluerunt, remissivè.
- 13 Fabula Hippocentaurorum narratur, & Ixionis poena.
- 14 De Satyro qui D. Antonium Abbatem per eremum divagantem dicitur alloquutus.

Hippocentaurus an in rerum natura aliquando extiterit, aut existere possit, ad interpretationem textus in § *At si quis, Inst. de inutilib. stipulat.*

CAPUT II.

AD. disquirendum de natura, & existentia hippocentaurorum invitat Justinianus in princip. *Inst. de inutilibus stipulat.* ubi inquit: *At si quis rem, que in rerum natura non est, aut esse non potest, dari stipulatus fuerit, veluti Stichum, qui mortuus sit, quem vivere credebat, aut hippocentaurum, qui esse non possit, inutilis erit stipulatio.* Ex quo textu duo deducuntur, & quod stipulatio hippocentauri non subsistit, quod antea Celsus tradiderat in l. *Si ita stipulatus* 95. ff. de verb. oblig. & quod hippocentaurus existere naturaliter non potest. Verum adnotare oportet cum Pichard. in eod. princip. ac Arnold. Vin. *ibid. num. 3.* nihil interesse ad consistentiam obligationis, quod hippocentaurus in rebus humanis reperitur; nam etsi extiterit, inutilis foret stipulatio, cum ille in commercio non sit, de cuius existentia dubitatur: quis enim unquam audivit, hippocentaurum venditum, aut quam estimationem promissor pro eo, quem dare non valet, exsolvit? Quæ autem extra commercium sunt, inutiliter stipulatione continentur, §. *Idem juris, Inst. de inutilib. stipul. l. 20. tit. 11. part. 5.* & illud dicitur in commercio esse, quod frequenter apud homines alienari solet, d. l. 20. ibi: *Qualquiera cosa que sea en poder de los omes, e acostumburada de enagenarse entre ellos, puede ser prometida.* Unde qui hippocentaurum promittit, nihil agit, sive ille in rerum natura sit, sive non, cum quoad vinculum obligationis idem sit stipulari rem, quæ neque est, nec esse possit, ac quod extra commercium existit, ut observat Vin. in d. §. *Idem juris, in princ.* Imò si quis stipuletur centum si intra annum hippocentaurum promissor non præstet, statim ad quantitatem agere poterit non minus quam si dictum fuerit: *Si cælum digito non tetigero*, argumento leg's *In illa stipulatione* 8. ff. de verb. oblig. §. *Si impossibilis, Inst. de inutilib. stipulat.* Aliud juris erit si quis hippocentaurum promittat, & ni dederit, decem præstare, quia poenam non poterit creditor exigere. Cujac. in d. l. *Si ita stipulatus.*

2 Ut autem innotescat, quid sit hippocentaurus, quem in rerum natura existere posse inficiatur Imperator, sciendum est quod in Thessalia fuerunt homines Lapithæ nuncupati, qui primi usum equitandi invenerunt: isti postea Centauri nuncupati coeperunt ab arcendis, & stimulantis tauris, qui, Thessaliam sub Ixione rege truculenter devastabant, de quo D. Covar. inferius, sub *vers. Hac Hieronymus*, Salian. *Annal. tom. 2. anno mundi 2821. n. 9.* Arnold. Vin. in princip. num. 3. *Inst. de inutilib. stipulat.* Calepin. *verb. Hippocentauri*, Virgil. *Georgic. lib. 3.* sic canit:

*Frena Pelethronii Lapithæ, gyrosque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.*

Hoc cum alii homines prospicerent, quod ipsis penitus erat ignotum, falsò existimantur, equitem & equum unum corpus esse ex humanis, & equinis membris compactum, quod per commixtionem centaurorum cum equabus natura edidisset,

& hoc quasi animal ab utraque specie distinctum, & utriusque particeps, hippocentaurum appellarent; hippos enim Græcè equum significat. Ita Greg. Lop. in l. 21. *gloss. 1. tit. 11. p. 5.* Natalis Comes in *Mytholog. lib. 6. cap. 16.* Arnold. Vin. ubi proxime, Bisciola lib. 12. *horar. succisvar. cap. 4.* Calepin. *sup. Hesiod. in Scut. Hercul. Orph. in Argonaut. Lucret. lib. 4. cap. 5.* & plures qui recensentur in *Theat. Deor. p. 1. lib. 4. cap. 11. de centaur.* Idem erroris contigit Indis Occidentalibus, cum primò Hispanos equitantes aspexerunt, unde stupefacti animo defecere. Vin. *ibidem*, *Theat. Deor. ubi proxime*: sicque vulgò jactatur, & videre licet apud Anton. de Herrera, Garcilassum Ingam, & alios de Americæ debellatione tractantes.

Aliter D. Covar. infra, *vers. Ex his*, verbum 3 Hippocentaurum; usurpari testatur: sed Justinianus necessariò accipiendus est de commentitio animali, ut nuper narrabatur, alioquin falsò inficiaretur, hippocentaurus in rerum natura esse posse, cum in confesso sit apud omnes, quod Lapithæ, seu Centauri in Thessalia extiterunt, qui equestri strenuitate taurorum insolitam diritatem extinxerunt, sicut mox tradidimus.

4 At licet quod de obscena centaurorum libidine vulgò jactatur, ad fabulam omnino referri debeat, adhuc expedita non est Imperatoris sententia, quatenus asserit, hippocentaurum naturaliter existere non posse, cujus autoritate ducti idem sustinent Glossa 1. in l. *Si ita stipulatus* 97. ff. de verb. oblig. Greg. Lop. & Arnold. Vin. ubi proxime, Salian. *sup. tom. 1. anno mundi 2881. n. 9.* Oñate de *contract. tom. 1. tract. 2. disp. 5. num. 232.* & alii, quos dat Carranza de *part. cap. 17. ex num. 71.* ubi latè disputat. Cujus quæstionis decisio petenda est à Philosophis de generatione differentibus, qui inter se dissident: etenim dubium est an ex brutali conjunctione hominis, vel mulieris cum irrationali generatio valeat procedere, de quo Carranz. *num. 91. vers. Quinta istarum*, & novissimè, ac pro dignitate Paul. Zachias *quæstion. medicolegal. tom. 1. lib. 7. tit. 1. quæst. 4. per tot. & tom. 2. lib. 10. conf. 21.* Negativam opinionem amplexi sunt præter Galenum & alios, quos D. Covar. laudat in *presenti*, Averroës, & nonnulli apud Zacch. d. q. 4. n. 7. in *fin.* illisque accedit ipse *num. 30.* (etsi aliud sentire videatur d. *conf. 21. num. 2.*) Sandoval. *Histor. Ethiop. part. 1. lib. 3. cap. 2. n. 1.* Mart. Delrio *disquisit. magicar. lib. 2. quæst. 4.* Ratio potissima, quæ Galenus, & sequaces nituntur, est quod licet ex commixtione brutorum diversæ speciei animal utriusque generantis formam referens sæpissimè procreetur, quod diversam speciem constituit, Pat. Ioan. Euseb. in *sua curiosa Philos. lib. 3. cap. 26.* Pat. Sandoval. d. lib. 3. cap. 1. num. 4. Salian. *num. 6.* qui plura hujusmodi animalia recensent, Zacch. d. q. 4. à princip. tamen propter præcellentiam humanæ naturæ semen hominis cum belluino misceri ad generationem naturaliter nequit, deficiente paritate, & proportionem inter utramque speciem, quæ opus est, ut coitus fecundus evadat, quod pluribus illustrat Zacch. d. *quæst. 4. à num. 8.* juxta quam opinionem (quæ Stoicorum fuit, ut ex Senec. *epist. 58.* observat Vin. *sup.*) verum est quod dicitur de impossibili existentia hippocentaurorum in *dict. princip. Inst. de inutilib. stipulat.* Adde Salian. *tom. 3. ann. 2881. n. 26.* ubi de Scylla.

5 Contra

5 Contrarium verò, nempe posse ex eo nefario concubitu animal, sive rationale, sive irrationale illud sit, edi, placuit Glossæ in l. *Quæret. 135. ff. de verb. sign. Par. Euseb. exemplis pluribus allatis d. lib. 3. cap. 15.* Patr. Cabal. *resolut. crimin. casu 139. num. 3.* Baubin. de *hermaphrodit. lib. 1. cap. 10.* Carranz. d. cap. 17. n. 91. *vers. Quinta istarum*, apud quem plures, & alii apud Zacch. d. q. 4. num. 23. qui hujus sententiæ fundamenta recenset, eamque sustinet d. *conf. 21. num. 2. et n. 3.* difficillimum fore fateatur, quod hujusmodi generatio subsequatur: est tamen communis admodum ista posterior opinio, cui historiarum fides maximè adstipulatur.

6 Illud animadvertendum est cum Carranza *sup. num. 77.* quod etsi ex conjunctione carnali hominis & belluæ unus, vel alius hippocentaurus nasci posset, impossibile tamen est, ut genus eorum existat se invicem naturaliter commiscendum, sicut de ipsis commentitiè vulgò jactabatur: quod certum videtur, quia monstra hæc rarò generantur, Zacch. d. *conf. 21. num. 3.* unde mirum esset, ut pluralitas, sexusque diversitas reperiretur. Deinde citò perire solent. Zacch. d. q. 4. num. 19. Carranz. *num. 33. & 72.* ubi plures, & sic pervenire nequeunt ad ætatem, quæ ad generandum desideratur. Tandem monstra sunt infœcunda. Sandoval. ex Aristotele d. lib. 3. cap. 2. num. 1.

7 Nec prætermittere libet, quod adnotat Zacch. *dict. quæst. 4. in fine*, ubi ait posse torqueri reumi si animal monstruosum nascatur, quod indicet hominis, vel mulieris cum brutis coitum. Sed id durum videtur, nisi aliunde urserint indicia, quibus monstri nativitas jungatur; nam cum plures sint causæ aliæ, quibus monstra edi possint, & soleant, ut voluntas Divina, imaginatio parentum, humorum corruptio, &c. quas congerunt idem Zacch. d. *conf. 21. num. 1. vers. Sed data*, Pat. Euseb. *sup. lib. 3. cap. 3. cum seqq.* Sandov. lib. 1. cap. 2. à num. 5. latè Carranz. *dict. cap. 17. n. 15. & 91.* idèd in re dubia delictum præsumi non debet, maximè ita execrabile, cum alia capi potest conjectura, l. *Merito* 51. ff. pro soc. Lotter. de *re beneficiar. lib. 3. quæst. 19. n. 50.* & dixi supra, lib. 2. cap. 17. n. 45. *vers. Quoniam.* Cui sententiæ congruit quod de cadavere interfecti fertur, quia experimento non semel captum est, ut emittat ex vulneribus sanguinem, contremiscens coram homicida, de quo Pat. Euseb. in *occultra Philosoph. lib. 1. cap. 46. cum seqq.* idque causæ naturali tribuit cap. 51. Nihilominus quia indicium incertum est, & non semper sanguinis emissio à causa naturali provenit, ut probat idem Euseb. lib. 3. cap. 13. n. 15. quem cum aliis sequitur Farinac. in *praxi crim. quæst. 52. n. 156.* ea propter quancvis mulier innoxia sit monstrum cum forma alicujus bruti, non ideo torturæ subjicienda est, nisi etiam aliis præsumptionibus oneretur. Idemque erit si qua vacca, aut ovis fœtum homini similem ediderit, non enim pastor torqueri poterit, si aliàs de eo crimine suspectus non reperitur, super quo ad inquirendum patebit aditus.

Vers. Sed hoc esse contra fidem historiae.

8 Adde Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 2. *Alian. histor. animal. lib. 12. cap. 2.* Pat. Euseb. in *curiosa Philos. lib. 4. cap. 10. & 11.* Sandoval. d. lib. 3. cap. 2. num. 7. qui duo ultimi hippocentaurum ex Li-

costene in hunc modum Hispanè describunt: Superior corporis pars formam humanam referebat, sed ubi homini sunt brachia, parvâ instar bufonis habebat, triplexque armentum, & caninas aurículas: ex illibus duo brachia cum suis digitis pendebant, quoad alia membra similis erat equo: pluresque reperiri idem Licostenes apud eosdem testatur, qui hippocentauri miranda velocitate sunt præditi: si quid brachiis comprehendunt, sic violenter stringunt, ut rumpatur: carne elephantina vescuntur, homines amicitia prosequuntur, cum quibus sympathiam habere noscuntur. Sic Pat. Euseb. d. cap. 11. à quò Pat. Sandoval transcripsit.

Ibi: *Meminit & Phlegon.*

Phlegon Trallianus, author Græcus, Imperatoris Adriani mancipium, à quo libertatem obtinuit, memoriæ tradidit, quod apud Saunam urbem Arabiæ in monte quodam, ubi virus nocentissimum abundat, inventus est hippocentaurus: is à Rege missus est in Ægyptum, ut inde ad Cæsarem deferretur; sed ibi interiit, Præfectus verò ipsam melle delinitum Romam ad sportari curavit. Vbi primùm in palatio Cæsareo hippocentaurus populo patuit prospiciendus, facies illi erat similis humanæ, sed ferocior: manus; ac digiti pilosi, habebat latera continua ventri, anterioribusque pedibus: ungues solidos adinstar equi; crines flavos, atque promissos cum proportionem inæquales. Sed unguentâ, quibus fuerat delinitus, ne corrumpeteret, pellem denigrarant. Magnitudo corporis tanta non erat, quanta depingi solet; nec tamen exigua. Caro ipsi ad cibum præbebatur. Sed & alios hippocentaurus in eadem civitate versari fama prodebat: Ita ex Græco Hispanum in idioma vertit Pat. Euseb. d. lib. 4. cap. 10. *vers. Ciudad de Arabia.*

Ibi: *Divus Hieronymus in vita D. Pauli.*

Ejusdem testimonii mentio est apud Pat. Euseb. *sup. cap. 9. & 15.* Sandov. d. lib. 3. cap. 2. num. 1. & 8. Carranz. n. 75. Vide infra, *num. 14.* & Card. Baron. *ibidem laudatum in fine.*

Vers. Hac Hieronymus.

De Satyris vide Pat. Euseb. cap. 8. & 9. Sandov. d. num. 1. Carranz. n. 76. Calepin. *verb. Satyri*, qui satyros aliquando in rebus humanis fuisse profitentur, & Carranza eos simias existimat, de quibus & aliis monstris videndus Pat. Euseb. *dict. lib. 4. per tot.* Pat. Sandoval. *sup. lib. 3. cap. 2. cum seqq.* Carranz. d. cap. 17.

Ibi: *Sed & hæc, & quæ Pausanias.*

D. Covar. sentit, quod aliquando in rerum natura hippocentaurus, aut satyros extitisse falsò narratur, idque figmento tribuit, cui consentiunt laudati supra, num. 4. Verum cum tot, gravissimique Historiographi de existentia hippocentaurorum, ac satyrorum testentur, quorum fidem plurimi neoterici sectantur, videtur dicendum, quod si hippocentaurus accipiamus pro illis, qui ex centauris, & equabus nati feruntur, verum est ipsos nunquam fuisse, nec existere potuisse, secundum tradita supra, num. 4. & 5. id enim merum figmentum

figmentum est, ut diximus *num. 3.* Quod si hippocentaurus intelligamus speciem quandam animalium ex humanis, & equinis membris constantium, quæ natura absque hominis turpitudine eddidit, fatendum est ipsos extitisse, ut historiarum memoriæ tradidere, quemadmodum Tritones in mari, atque Nereides, necnon Syrenes, quas aves esse docet Pat. Euseb. ex aliis *d. lib. 4. cap. 6.* quæ partim humana forma decorantur, nec eum hominibus potuerunt carnale commercium habere, de quibus Plin. *lib. 7. capite 5.* Pat. Euseb. *suprà, cap. 5. & 6.* Calepin. *in suis locis.* Carranz. *cum aliis num. 81.* Huic distinctioni assentiuntur aperte Vvesembec. *in princip. Inst. de inutilib. stipulat. & Minfynger. ibidem, n. 8.* qui propter historiarum fidem hippocentaurus extitisse concedunt, sed Justinianum, dum eorum existentiam impossibilem sentit, non de illis, sed de imaginariis & fabulosis esse loquutum asseverant, & sic conciliari possunt adductæ à D. Covar. sententiæ, quæ aliàs inter se dimicare videbantur.

Ibi: *Illud sanè observandum erit.*

Vide *sup. n. 2.* ac Calepin. *verb. Centauri,* & quæ latius tradit Salvianus *d. n. 2.* laudatus. Sed idem *anno 550. num. 14. tom. 1.* usum equitandi antè à Lamecho inventum ait: tamen nil vetat, ejusdem rei plures dici inventores pro diversitate locorum & temporis. Salian. *n. 18.*

Verf. *Ex his dicti Hippocentauri.*

12 Altera hujus verbi etymologia traditur *suprà, num. 2.* Nomina Hippocentaurorum, seu Centaurorum, qui in coercendis, ac extirpandis tauris eminere, recenset Calepin. *ubi proximè.*

Ibi: *Nam & illic Pindarus.*

13 Commentitia Centaurorum origo traditur à Calepin. *verb. Centauri,* in hunc modum: Ixion Thestaliæ Rex mensæ Deorum adhibitus Junonis egregiæ venustati succubuit, quam ad deturpandum conjugalem torum allicere non formidavit: ipsa verò Iovem vesani conatus conscium reddidit, qui nubem uxoris suæ formam referentem Ixioni supposuit, cum qua hi illusis libidinem explevit, ex quo complexu Centaurorum genus fingitur processisse. Hinc Ixion ad inferos à Iove dejectus volubili rota perpetuo volutatur. Ejus figmenti occasio fuit quod Centauri à pago Nephelæ, id est nube, profecti sunt, ut observat Salian. *tom. 2. Annal. anno mundi 2821. num. 9. & 11. & alii in Theat. Deor. ubi sup. de quo Virgil. Aeneid. lib. 7.*

Ceu duo nubigena cum vertice montis ab alto. Descendunt Centauri.

Ibi: *Centaurum verò commixtione.*

De his *suprà, num. 2.*

Verf. *Ceterum quod Divus Hieronymus.*

14 Satyrum, qui humana voce in eremo alloquutus est Divum Antonium dæmonem fuisse creditur, qui mortalium ludificator à D. Augustino nuncupatur. Ita sentiunt Pat. Euseb. *in curiosa Philos. lib. 4. cap. 15.* Pat. Sandov. *histor. Æthiop.*

part. 1. lib. 3. cap. 2. n. 2. Carranz. *de part. cap. 17. num. 71. vers. At certè, & num. 55.* Imò solent spiritus immundi, formâ humanâ usurpatâ, incubi, & succubi hominibus, ac fœminis perniciosè, ac detestabiliter illudere ad turpitudinem, unde monstra non semel concepta, editaque narrantur. Consule Euseb. *ubi nuper, Sandov. cap. 3. à n. 8.* Torniiell. *Annal. Eccles. anno 987. n. 9. & 10.* ubi resolvit, dæmonem posse, assumpto corpore, cum homine vel fœmina coire, sed non generare. Verùm & sub forma humana, simul & piscis, dæmon à Philisthæis colebatur; nam Dagon idolum superiore sui parte hominem, inferiore piscem referebat, ut cum communi tradit Salian. *tom. 3. anno 2940. num. 19.* Adde Card. Baron. *Annal. Ecclesiastic. tom. 3. anno 353.* ubi agens de Satyris, qui D. Antonio per desertum apparere, pluribus probat hippocentaurus & faunos reperiri posse.

SUMMARIUM.

- 1 De institutione & officio Præfecti vigilum.
- 2 Præfectus vigilum qualis fuerit Magistratus.
- 3 Verbum Hama, apud Consultum in l. 3. §. Sciendum, ff. de offic. Præfect. vigil. quid significet.
- 4 Verbum Dolabrum, in eodem textu quomodo accipiendum.
- 5 Quid sibi velit Consultus ibidem, dum ait, Præfectum calceatum circumire debere.
- 6 Traditur expositio D. Covar.
- 7 Eadem impugnatur.
- 8 Interpretatio ipsius textus proponitur.
- 9 Calceatus pro armato nonnumquam accipitur.
- 10 Arma quondam ex corio fiebant.
- 11 Samiare idem est quod acuere.

De intellectu legis 3. §. Sciendum, ff. de offic. Præfect. vigil.

CAPUT III.

CUM sub Augusto incendiorum frequentia Urbis nimium vexaretur, ita ut una die plura contingerent, l. 2. ff. de offic. Præfect. vigil. ille anno ab Urbe condita 758. novum Magistratum instituit, Præfectum nempe vigilum ex ordine Equestri, ut præfesset Tribunes septem, totidemque cohortibus, quarum singulæ binas regiones Urbis noctu circumirent (etenim ipse Augustus anno Urbis 746. eam in quatuordecim partes digesserat. Salian. *Annal. Ecclesiast. tom. 6. anno mundi 4047. num. 3. in fin.*) ut incendiis, ac maleficiis, quæ per noctem patrari solent, obviam iretur. Hæc planè constant ex l. 1. 2. & 3. ff. de offic. Præfect. Vigil. ubi DD. & observantur à Salian. *sup. anno mundi 4059. num. 2.* Sueton. *in August. cap. 30.* Cujac. *in paratit. ad eum tit.* Adrian. Turneb. *adversarior. lib. 19. cap. 23.* And. Domin. Flocc. *de potestat. Roman. lib. 2. cap. 25.* Pet. Greg. *Syntag. lib. 47. cap. 35. num. 11.* Lex. Calvin. *verb. Vigiles.* Pompon Læt. *de Magistrat. Roman. lib. 1. cap. 10.* Volaterran. *eod. tract. verf. Præfectus vigilum,* Hottoman. *tom. 1. lib. 1. tit. 15. de offic. Præf. vigil.* Rosin. *de antiquitat. Roman. lib. 7. cap. 34. vers. Præfectus vigilum,* ubi ex Dione *lib. 55.* sic inquit: *Cum eo tempore multa in urbe essent vastata, libertinos septem locis ad ea curanda*

curanda instituit, equitem eis præfecit, quos etsi haud diu id officium gerere pati statuerat, tamen re ipsa expertus utilissimum, ac maximè necessarium esse, eorum munus perdurare jussit: suntque nostra ætate etiam nocturni hi custodes, non ex libertinis tantum, sed ex aliis militibus: murosque in urbe tenent, & mercedem publicè accipiunt. Verùm idem Imperator antea anno Urbis 746. custodibus curam extinguendorum incendiorum mandaverat. Salian. *anno mundi 4047. n. 3.*

2 Præfectus vigilum erat ex Magistratibus urbanis minoribus ordinariis, Rosin. *diçt. lib. 7. cap. 2. vers. Magistratus minores;* non ex curalibus, Rævard. *variar. lib. 1. cap. 8.* quales fuere Ædiles curules, Prætores, Censores, ac Consules. Rosin. *lib. 1. cap. 19.* Quæ illius fuerit jurisdictio, ac munus, traditur in l. 3. ff. cod. Pet. Greg. *sup.* Hanc dignitatem, quæ subrogata est loco Triumphorum nocturnorum, magnam & secundam à Præfecto Urbis appellat Jan Gulielm. *de Magist. pop. Rom. cap. 16.* Vide Hottomanum *ubi nuper.*

Ibi: *Quid sint hama.*

3 Cavetur in d. l. 3. §. Sciendum, quod Præfectus cum hamis ac dolabris pergat oberraturus. Hama ex Plinio & aliis est instrumentum ad ignem compescendum; licet ejus sit formæ non exprimat. Calepin. & Nebrissenf. *verb. Hama;* sed Calepinus addit, hamam fore vas rotundum ad hauriendam aquam ad ignem restinguendum, quod fusè probat Turneb. *sup. lib. 2. cap. 29. & lib. 19. cap. 23.* ex Columella *de cultur. hortor. lib. 17. de cucurbita,* ibi: *Aut habilem lymphis hamulam.* Plin. *lib. 10. epistol. ibi: Et alioqui nullus unquam in publico sipo, nulla hama* Joven. *satyr. 14. ibi: Dispositi prædites hamis.* Lexic. Calv. *verb. Hama.*

4 Dolabra multifariam accipitur, ut videre est apud Calepin. & apud Rosin. *lib. 3. cap. 32. in fin. verb. Dolabra;* sed à Paulo in d. §. Sciendum, usurpatur pro instrumento ad sternendum murum, seu parietem, quod valde necessarium est ad incendia compescenda; plerumque enim oportet ut ædificia flammis proxima demoliantur, ut ignis ad alia progredi impediatur. Turneb. *diçt. cap. 23.* Lexic. Calv. *verb. Dolabrum.*

Ibi: *Calceatum Præfectum vigilum.*

5 Præterea in d. §. Sciendum, statuitur ut Præfectus tota nocte calceatus oberret: quod præter ejus textus Interpretes ex ipso adnotarunt Cujac. *observat. lib. 3. cap. 30.* Rævard. *ubi sup.* Olan. *Paralipom. lib. 2. cap. 11. n. 16.* Rosin. *d. vers. Præfectus vigilum;* at non omnibus studio fuit indagare quid sibi Consultus voluerit, dum ait debere Præfectum circumire calceatum; nam si id ad calceos communes referatur, quibus Romani uti solebant, ut existimat Rævard. *sup.* ineptum ac veridendum præceptum videtur: quis enim ita vesanus esset, ut calceamenta, quibus diu induebat, domi suæ relinqueret, nivem, glaciem, & aquam noctu calcaturus? Unde abique causa, ni fallor, insudavit Rævardus, dum de calceis Romanorum disserens, perones Præfecto vigilum convenisse resolvit. De calceamentorum differentia latè D. Isidor. *Etymolog. lib. 20. cap. 33.* Rosin. *lib. 5. cap. 36.*

6 Hinc D. Covar. existimat, Paulum non de D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

communibus, sed de militaribus calceis fuisse loquutum, qui uncinati vocabantur ab uncis ferreis, sive clavis, quibus obarmabantur. Rosin. *ubi proximè.* Cui suffragatur, quia vigiles, vel urbis custodes, militum numero adscribebantur, siquidem erant per cohortes distributi, suos Tribunos habebant, publicumque stipendium merebantur, ut traditum est *suprà, n. 1.* ideoque Præfecto vigilum ut militanti militaria calceamenta ad circumueundum in usu esse debeant, ut D. Covar. contendit.

Sed adhuc istis animus non sedatur; cur enim Consulto de munimine pedum cura fuit, corporis immemori? Præterea militares calcei non erant apti ad ambulandum per calles, maximè si gelu cooperirentur; nam in planicie potius ad lapsum, quàm ad commoditatem, aut defensionem deservirent, sicut ex locis à D. Covar. adductis apparet.

Quapropter aliam fuisse Consulti mentem suspicamus, nempe quod Præfectus armis indutus oberret, quod ejus muneri admodum necessarium erat ob nocturna pericula, quæ circumueuntibus noctu Magistratibus imminet; sæpe enim malefactores plures gregatim pergunt cum armis ad facinora, nec verentur civitatis custodes, sed tenebrarum caligine freti non formidant cum illis congregari, ac pro viribus dimicare: sic ubique receptum est, ut qui noctu circuire civitatem tenentur, cum armis incedant. Cui intellectui adstipulatur Glossa marginalis in d. l. 3. §. Sciendum, *verb. Hamis,* quæ armis pro hamis legit.

Nec omninò est insolitum, ut verbum *Calceatus,* pro armato usurpetur, ut ex Plaut. *in capt. scen. 2. act. 1.* observat præter D. Covar. *hic,* Calepin. *verb. Calcio;* ubi calciatis dentibus ad convivium venire, idem est, quod armatis fortibusque dentibus ad comedendum accedere. Idem D. Covar. in calce hujus capitis calceatos pedes pro armatis accipit. Nostro quoque Hispana idiomate viam lapidibus stratam, & munitam, *calcada* vocitatus.

His adjici potest, quod Consultus per synecdochen pro toto, id est corpore, partem, hoc est pedes usurpavit, & dum armatos pedes fore jubet, totum obarmatum Præfectum incedere debere significat. Cui suffragatur itidem, quod olim apud Romanos ex corio arma fiebant, unde lorica à loris dicta est, ex quibus tunc texebatur, sicut nunc ex ferreis hamis. Varr. *lib. 4. de ling. Latin. ibi: Lorica, quod è loris de corio crudo pectoralia faciebant. Postea succederunt Galli è ferro sub id vocabulum ex annulis ferream tunicam.* Ex quo id ipsum adnotant Calepin. *verb. Lorica,* Valcarcer *in epitom. Jur. Canonic. part. 2. fol. 112. in fin.* Sic asseri poterit, quod Consultus voluit significare, Præfectum thoracibus, seu loricis ex corio indutum oberraturum, ne nimium armis ferreis gravaretur, quo minus posset tota nocte hac, illucque discurre: ad quod verbo *Calceatum,* usus est, quia arma gestare oportebat ex eadem materia, scilicet corio, ex qua calcei conficiuntur. Secundùm quæ mens Pauli ea videtur esse, ut Præfectus vigilum fortissimos ex corio thoraces ad circumueundum noctu indueret, quales hodie in usu habentur, tum apud milites, tum apud paganos; aut ex loris contextos ad instar loricarum, prout quondam fieri prædiximus cum Varrone.

Verf. Obiter tamen.

11 Samiare apud veteres idem fuit, quod acuire, samiumque pro acuto accipiebatur. Calepin. verb. *Samio*, Cornucop. col. 754. num. 20. & col. 1376. num. 60. Adrian. Turneb. *adversarior.* lib. 18. cap. 17. in fin. ibi: *Ferramenta inquit Vopiscus samiatia: Nonius acuta & mucronata explicat, & rectè: quod ex eo credo, quia Samià cretâ polita & nitida deterfaque acuerentur: vim enim in ea detergendi esse noverunt omnes. Igitur & detergendo ferramenta acuit.* Lexic. Calvin. verb. *Samiatia*. Unde Samiarum dicti sunt, qui gladiatorum & jaculorum aciem & cuspidem exasperant. Turneb. lib. 27. cap. 21. quò loci ait, Samiarum esse, qui cretâ samiam arma, ferramenta, spicula prætorianorum & satellitum Imperatoris ad nitorem fricabant, atque exasperabant gladiatorum & jaculorum aciem & cuspidem.

SUMMARIUM.

- 1 *Mulier prægnans si ad mortem damnetur, supplicium suspenditur usque ad partum.*
- 2 *Ratio constitutionis exornata traditur.*
- 3 *Fœmina proscripta potest, etiam si prægnans sit; sed occidi antequam pariat, non permittitur.*
- 4 *Quando, & qualiter puniatur, qui fœminam gravidam bannitam errore juris vel facti perimit.*
- 5 *Ad ultimum supplicium damnata statim ac enititur interficere potest, nisi ad lactandum infantem opus sit.*
- 6 *Mulier gravidam nullam corporalem pœnam infligi permittitur, ne sequatur abortus.*
- 7 *Quid de relegatione?*
- 8 *Nullam pœnam corporalem exequi licet in fœminam puerperam ante quadraginta dies, præter supplicium ultimum.*
- 9 *Mater que necessariò desideratur, ut infantem filium lactet, nulli pœna corporali subijci potest.*
- 10 *An liceat publica auctoritate mulierem prægnantem occidere ob delictum, si maxime expediat Reipublica, & num. 11. 12. & 13.*
- 14 *Mulier quandiu prægnans est, torqueri nequit.*
- 15 *Nec tortura ministerio terri.*
- 16 *Mulier recens enixa quando terri, aut torqueri possit.*
- 17 *Mulier nutriens infantem an torqueri, vel pœna corporali, præter mortis, affici possit.*
- 18 *Confessio facta à fœmina eo tempore, quo secundum jus torqueri non potest, si per torturam, vel terrorem fiat, nullius momenti est.*
- 19 *Utrum cum fœmina gravidam iudicium exerceri possit?*
- 20 *Prægnanti fœmina pœna, sive tortura suspendi debet, et si factus non sit animatus.*
- 21 *Pœna suspendenda est, licet mulier competeret concipere ea mente, ut mors, vel aliud supplicium differatur.*

- 22 *Mulier gravida quomodo probetur ad pœna dilationem.*
- 23 *Aequitas legis Prægnantis, ff. de pœna. unde originem sumpserit.*
- 24 *Prægnans etiam jure naturali inspecto, ob crimen interficere nequit antequam enixa sit.*
- 25 *Aliam locum de fœmina servanda propter factum, servatur.*

De rea prægnante, cujus supplicium aut tortura suspenditur donec pariat, ad legem *Prægnantis*, ff. *de pœna*.

CAPUT IV.

Mulier ultimo supplicio damnata, quandiu gravida existit, pœnam subire non permittitur, l. ult. tit. 31. part. 7. ubi Greg. Lop. gloss. fin. Menoch. *de arbit.* lib. 1. quest. 86. n. 10. Anton. Gom. *variar.* lib. 3. cap. 13. n. 37. Farinac. *in fragment.* lit. C, num. 611. Clar. *in praxi*, §. fin. quest. 97. num. 5. ubi Baiard. num. 3. Arias de Mesa *variar.* lib. 2. cap. 36. Guazzin. *de defension.* reor. tom. 2. defens. ult. cap. 3. num. 2. Carranza *de part. natur.* cap. 2. de fact. seu vent. §. 4. num. 21. cum seqq. Carrer. *in praxi crim. tract. de homic.* §. Circa itaque, num. 22. Jan. Langlæus lib. 11. *semestr.* cap. 2. Canter. *crim. quest.* 10. num. 1. quibus junges Glossam & DD. *in l. Imperator.* ff. *de stat. homin.* & *in l. Prægnantis*, ff. *de pœnis*. Si quis autem iudex ream prægnantem interficere jussit, perinde plectetur, ac si infansem jam natum morti tradidisset, d. l. ult. partit.

Cujus æquissimæ constitutionis eadem ab omnibus reddi solet ratio, ne scilicet fœtus criminis exfors cum criminosa genitrice extinguatur, de quo Diodor. Sicul. lib. 2. *rer. antiquar.* ubi inquit: *Mulierem morti destinatarum, si prægnantes essent, parvum expectabatur, quòd iniquum esset, eum qui nihil commississet, una cum facinoroso pœnam pari, aut duos plecti, cum unus deliquisset, cumque eo qui sponte peccasset, criminis vacuum puniri. Insuper cum sola peccasset mater, minime æquum censebant, filium puri, matricum communem luere maternam pœnam.* Cui & alia juridica adstipulatur consideratio; nam partus pro nato habetur, quoties ipsius commodum vertitur, l. *Qui in utero* 7. & 26. ff. *de stat. homin.* unde licet filius jam editus ob crimen parentum nullâ pœnâ corporali affici potest, ut dixi supra, lib. 2. cap. 8. an. 21. ita nec fœtus enecari propter scelus maternum, ut perpendit Carranza *de part. cap. 2.* §. 4. num. 20. homicidium enim, cum animatus existit, verè patrat, & ita plecti debet, l. 8. tit. 8. §. 7.

Eadem ratione licet fœmina proscripta queat, ut à quovis impunè interficiatur, ut cum communi contra alios tenet Farinac. *tract. de variis question. quest.* 103. num. 61. tamen dum gravida est, banniri prohibetur, seu perimi, quam si quis occidat, pœnâ subijciatur. Farinac. *ubi proxime*, num. 68. Menoch. *d. lib. 1. quest.* 90. n. 55. Carrer. *sup.* §. *Septimo* igitur, num. 30. Plaza *de delict.* lib. 1. cap. 36. num. 22. Ducñas *reg.* 68. limit. 7. Vivian. *opin.* 770. num. 19. Carranz. *sup.* num. 36. D. Nic. Anton. *tract. de exil.* lib. 2. cap. 34. num. 36.

Sed si quis errore facti, putans mulierem vacuo ventre fore, prægnantem enecat, à pœna

immunis erit. Farinac. cum aliis *sup.* num. 71. Imò et si juris errore proscriptam fœminam quis perimat, extra ordinem duntaxat coërcetur, quia scilicet creditur etiam gravidam occidere sibi licere. Ita colligitur ex dictis supra, lib. 2. cap. 1. num. 198. cum seqq.

Post partum verò, vel abortum, statim non expectatis quadraginta diebus, rea vel bannita poterit enecari. Ant. Gom. *supra*, Canter. *dict.* q. 10. Baiard. *ad Clar.* q. 97. n. 4. nisi fortè ad infantem nutriendum ita mater desideretur, ut ipsa perempta, ille periret; nam tunc mortis pœna in tempus ablationis differetur. Barb. & DD. *in d. l. Imperator*, & *in d. l. Prægnantis*, Ant. Gom. Baiard. & Canter. *ubi nuper*, Farinac. *in fragment.* litera C, num. 613. Carrer. *dict.* §. *Circa itaque*, num. 2. Idemque dicendum videtur de qualibet nutrice, et si mater ejus, quem lactat, non sit, ne infans intereat, cum hinc eadem ratio reperitur.

Non solum ultimum supplicium, sed etiam quantvis aliam pœnam corporis afflictivam gravidæ mulieri inferri vetatur, favore fœtus, ne abortum faciat, unde nec flagellis cædetur, aut membro mutilabitur, donec fuerit enixa. Bart. *in dict. l. Prægnantis*, Ant. Gom. *sup.* Farinac. *dict.* lit. C, num. 611. Carranz. n. 29. Baiard. num. 3. & 7. Menoch. *d. q. 86. à n. 10.*

De relegationis pœna ambigitur, an utique suspendatur. Communis resolutio est, quod si ex mulieris imbecillitate, itineris difficultate, & aliis circumstantiis verosimiliter timeatur abortus, sententiæ executio retardetur, aliàs statim exequatur. Ant. Gom. *ibidem*, Farinac. *ubi proxime*, Petr. Caball. *crimin. resolut. casu* 79. num. 5. Carranza num. 30. & 31. Baiard. n. 3. Arias de Mesa *d. cap. 36. n. 3.*

Sed pœnæ corporales, mortis excepta, non infliguntur mulieri intra quadraginta dies postquam peperit, non favore infantis, sed ipsius, ne præ dolore animam exhalet, cum valetudinaria, ac debilis eo tempore existere censetur. Ant. Gom. *supra*, Baiard. *d. q. 97. n. 4.* Canter. *sup.* qui ait hoc iudicis arbitrio committi.

Imò si ad infantis nutritionem necessariò mater deserviat, hujusmodi pœnæ corporales suspenduntur, si eis inhabilem ad lactandum reddi Medicorum iudicio timeatur. Carranz. *sup.* num. 29. Ant. Gom. *sup.* Canter. *d. q. 10. num. 12.* ubi ait posse lactantem membro mutilari, quod juxta præmissam assertionem est limitandum. Ubi verò fœmina damnata servari debet, ut in posterum debitas pœnas luat in vinculis publicis, seu carcere debet custodiri, propriisque expensis ali: quod si pauper fuerit, ex publico alimentis illi præstanda sunt. Cabal. *in constitut. March.* lib. 4. cap. 29. lit. A, n. 9. Guazzin. *sup. defens.* 30. cap. 14. n. 2.

Opportunè queri potest, num aliquo casu recedere liceat à regula dictæ legis *Prægnantis*, & similibus, ita ut mater rea, dum gravida existit, perimatur? Quid enim si tumultus, aut seditioes ex dilatione supplicii in grave Reipublicæ detrimentum, & exitium imminerent? Et pars negativa astruitur ex dictis supra, lib. 2. cap. 8. num. 9. & num. 21. ubi cum communi assertum est, nefas esse pro salute totius populi in infansem violentas manus ad necem inferre; nam hoc omnem humanam potestatem excedit, quæ non valet pœnam corporalem innocentem pro alieno

crimine irrogare: unde ob maternum facinus factum, qui delinquere nequivit, morti mancipare, nullo modo licitum fieri potest, et si totius civitatis salus periclitetur.

Affirmativa sententia validis rationibus innititur, siquidem vita privati pro communi salute expendi debet, ut probavimus supra, lib. 1. cap. 2. num. 81. cum satis sit, quod unus moriatur, quàm quod omnes, aut plurimi de populo interirent: nec debet esse melioris conditionis qui in utero est, quàm si jam foret editus. Nec refert, quod et si quisque civis enim culpæ exfors pro sua Republica vitam prodigere teneatur, non tamen Magistratibus, aut concivibus permissum est ut eundem enecent, prout præmissimus, hoc etenim procedit ubi directè in fons morti traditur, nam secus est si indirectè mors subsequatur. Sic d. lib. 2. cap. 8. n. 9. probatum relinquitur, quod si hostis, cui resisti non posset, minaretur civitati exitium, nisi innocens enecandus exhiberetur, potest sic postalatus licetè tradi, ut pereat, de quo exemplar existit *Judic. cap. 15.* nam Sanson à suis vinculis traditur enecandus Philisthæis. Vide Salian. *Annal. tom. 2. anno* 2881. n. 5. Et regulariter iusta existente causa potest quis actum facere, qui directè non tendat ad mortem, licet certò sciat ex illo interitum sui ipsius vel aliorum innocentium eventurum. Sic licet militi ignem navi applicare, ne in hostium potestatem perveniat illa, et si eundem cum aliis ibi obire necesse sit: sicut ei non licet deserere locum, in quo à Præfecto constitutus est, quanvis agnoscat se ab hostibus trucidandum. Similiter in naufragio tabulam amico cedere absque peccato quis poterit, licet ipse extinguendus sit; de quo Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 9. n. 64.* cum aliis Filliuc. *tom. 2. tract. 29. cap. 1. num. 72.* Remig. *in Sum. tract. 2. cap. 5. §. 3. num. 2.* D. Covar. *sup. lib. 1. cap. 2. num. 8. in fin. cum seqq.* ubi & nos plura congestimus ad rem.

Sed inter alia illud maxime huic assertioni favet, quod prægnans permittitur sumere medicinam pro salute tuenda, quanvis ex ea abortum subsequi certò sciatur, modò primariò effectus medicinæ non tendat ad partus necem, sed ad matris incolumitatem, & vitam; quia ipsa jus habet ad medicamen id percipiendum, ut mortis periculum evadat, & ita injuriam nullam infert ei, qui in utero est, licet per consequentiam perimatur: quæ ratio communiter traditur ab omnibus, & deducitur *ex l. 3. §. Quod ait, ff. de incend. ruin. & naufrag.* & aliis, quas cumulat ibi Glossa *verb. Defendendarum*, de quo Less. & alii cum eo nuper laudati. Cum ergo Reipublica jus habeat ad interficiendam ream prægnantem legitime damnatam, & aliunde urgeat periculum seditiois propter moram in exequenda sententiâ, poterit eandem, non expectato partu interficere, ut sibi prospiciat, etiam si inde mors fœtus subsequatur; actus enim occidendi matrem non tendit directè ad interitum existentis in ejus ventre, cum hic vivere possit, illâ preceptâ, l. 2. ff. *de mort. inferend.* His annuent proculdubio dati supra, *dict. cap. 8. num. 21. ad fin.* quandoquidem sentiunt licere publicâ auctoritate constitui, ut alieni sceleris innocens pœnas luat: quod si verum foret, maxime hoc casu locum habere posset, cum fœtus pars viscerum matris esse dicatur, l. 1. §. *Ex hoc rescripto, ff. de vent. inspic.* Gloss. *in l. Prægnans, ff. de evict. & una*

eademque persona, corpusque censentur, l. Curator 5. ff. de vent. in possess. mittend. Facit lex Qui eadem 25. in fin. ff. ad l. Corn. de sicar.

13 Hujusmodi opinio, quæ ex præmissis probabilis apparet, ita restringi debet, ut duntaxat procedat cum communitas in gravi, ac evidenti delictum constituta aliter sibi consulere non valet, nisi prægnante rea absque mora interfecta; alioqui si ex dilacione supplicii duntaxat impunitas mulieris propter tumultum sequeretur, non ideo exequutio sententiæ acceleranda erit cum nece foetus; satius est enim criminiosam matrem impunitam relinqui, quam innocentem partum enecari, ut in simili monet Consultus in l. Absentem 5. § 1. ff. de pœnis.

Ibi: Et eadem ratione nec eam torquendam esse

14 Mulier dum foetum fert, ob periculum abortus quæstioni subijci prohibetur, l. 2. tit. 30. p. 7. ubi Greg. Lop. gloss. 8. Ant. Gom. variar. lib. 3. cap. 13. num. 3. & 37. Menoch. de arbitrar. lib. 1. c. 86. n. 13. Farinac. in praxi crim. q. 41. num. 78. & ibi Vulpin. num. 12. Jan Langlæus lib. 11. semestrium, cap. 2. Clar. in §. fin. quest. 64. num. 23. & ibi Baiard. n. 76. Carranz. de part. cap. 2. §. 4. num. 25. Paul. Zacchias quæstion. medicolegal. tom. 1. lib. 6. tit. 2. quest. 4. num. 19. Arias de Mesa variar. lib. 2. cap. 36. num. 12. Cantera crimin. quest. 10. in princip. Guazzin. de defension. reor. defens. 30. cap. 14. num. 1. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 4. num. Paz in praxi, tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 12. num. 48. Quod etiam in crimine læsæ Majestatis procedit Ant. Gom. n. 3. in fin.

15 Ab eadem ratione provenit, quod foemina gravida terri non possit torturæ metu pro eruenda veritate. Farinac. num. 84. Ant. Gom. num. 4. vers. Et ita debet, Zacch. dict. tit. 2. quest. 2. num. 5. Cavalcan. de brach. reg. part. 3. num. 126. Carranz. num. 26. Guazzin. sup. vers. Nec etiam poterit.

16 Post partum itidem mulier infra quadraginta dies non torquetur propter debilitatem, ne in quæstione decedat. Farinac. num. 79. Clar. n. 22. & ibi Baiard. num. 4. Greg. Lop. d. gloss. 8. Pacian. sup. Guazzin. cum aliis n. 2. ubi cum Ant. Gom. d. cap. 13. num. 3. ad fin. tenet in arbitrio judicantis fore, quantum temporis expectandum sit, ut recenter enixa torquetur. Idem tradit Cantera num. 1. & Cavalcan. ubi nuper. Sed ante lapsum quadraginta dierum, quæ peperit terri permittitur, non tamen intra decem, vel quindecim dies, quia mors inde contingere potest, ut probat Zacch. d. quest. 2. num. 9. quod ita videtur ampliandum, ut intra decimum, aut decimum quintum diem nec terror remotus torturæ incuti puerperæ possit, ne præ incerore, ac formidine imminentis quæstionis vitam agat, ut sæpe contingit: unde nec hoc casu, nec cum mulier prægnans est, ob abortus periculum admittenda est distinctio Ant. Gom. d. cap. 13. num. 4. vers. Et ita debet, licet aliàs vera sit.

17 De muliere, quæ nutrit, ubi alia nutritia non est, quæritur an tormentis subijci possit. In quoad medicos, & obstetices judicem recurrere oportet, nam si ex tortura inhabilis ad nutriendum infantem reddenda censetur, à quæstione abstinendum est, aliàs torqueri illicè poterit, de quo consulat Gregor. Lop. dict. gloss. 8. Farinac. sup.

num. 80. & 81. ubi Vulpin. num. 12. Zacch. d. quest. 4. num. 19. Clar. num. 23. Carranz. num. 28. Cavalcan. ubi nuper, Guazzin. dict. defens. 30. cap. 15. Cantera dict. quest. 10. num. 1. ubi quod potest torqueri, ac membro mutilari: quod sub præmissa distinctione accipiendum, sicut & quod scripsit Cavalcan. & refert Guazzin. nempe nutricantem terrendam non esse.

Ex quibus deducitur, quod si mulier adversus 18 juris dispositionem torqueatur, vel terreatur, & ita crimen agnoscat, ratamque confessionem habeat, damnari ex ea minime possit, quia nullius momenti est. Farinac. num. 78. Baiard. in d. q. 64. num. 77. Pacian. sup. Ant. Gom. d. vers. Et ita debet, Carranz. num. 27. Guazzin. dict. cap. 14. n. 2. vers. Et si mulier.

Utum cum prægnante causa agitari possit, & 19 ipsa ad testificandum, vel comparandum compelli, quæri solet. Et communis sententia affirmat, cessante abortus periculo; nam si criminaliter contra eam agatur, & iudex sententiam ferat, quæ pœna capitalis, aliæ corporalis imponatur, verosimiliter abortus timeri potest, cum foemine præ dolore, incertitia, vel metu soleant abortire. Galen. lib. 5. Aphorism. Hippocrat. Menoch. dict. quest. 86. n. 13. De quibus Ant. Gom. sup. n. 37. in fin. Guazzin. d. cap. 14. in princip. Carranz. num. 31. cum seqq. Petr. Caball. resol. crimin. casu 79. per tot. Baiard. ad quest. 97. num. 5. Arias de Mesa sup. n. 14 cum aliis.

Omnia hucusque tradita absque distinctione 20 procedunt, sive foetus animatus sit, sive non, velut post decem aut viginti dies à tempore conceptionis. Farinac. dict. quest. 41. num. 83. ubi Vulpin. num. 12. Baiard. ad quest. 64. num. 76. Carrer. in praxi. tract. de indic. & tortur. §. Circa tertium, quæ person. torq. poss. num. 34. Guazzin. num. 1. vers. Et procedit. Menoch. sup. quest. 90. num. 55. Zacchias d. q. 4. n. 19.

Idem dicendum est, licet mulier ex punibili 21 complexu, & fraudulenter conceperit, ut pœnam, aut quæstionem subterfugiat. Farinac. n. 82. ubi Vulpin. num. 12. idem Farin. in fragment. lit. C, num. 612. & in tract. de var. quæstion. q. 103. num. 70. Gregor. Lop. in l. ult. gloss. 4. tit. 31. p. 7. Ant. Gom. num. 37. Plaza de delict. lib. 1. cap. 36. num. 22. Menoch. ubi proxime, Baiard. d. n. 76. & quest. 97. num. 3. Cantera num. 1. Caball. num. 3. Guazzin. sup. vers. Quæ conclusio. Cum enim in his leges partus favorem respiciant, nequitia, ac turpitudine matris officere proli non debet, l. Imperator 18. ff. de stat. homin. Si quæ verò puerperis duntaxat prospiciunt, de quibus sup. n. 8. & 16, ea humanitatis intuitu, ne pœnam legitimum modus excedatur, inducta sunt, quibus mulieres ob turpitudinem non redduntur indignæ.

Mulier se gravidam asseveranti non creditur, 22 nisi probetur: quomodo probetur, discas à Mascard. de probat. concl. 1125. Pacian. sup. dict. cap. 4. à num. 25. & standum est medicorum, ac obstetricum iudicio, Farinac. dict. quest. 41. num. 85. ubi Vulpin. num. 12. Baiard. d. quest. 64. num. 78. Guazzin. d. cap. 14. in fin. ubi quod sat est si de credulitate periti deponant, sæpe enim falluntur, quia difficile dignoscitur an mulier prægnans sit. Zacchias quæstion. medicolegal. tom. 2. lib. 10. conf. 26. num. 11. qui de hujusmodi cognitione late differit. Sed in dubio semper ventri consulendum erit, ac si de prægnantia constaret, argumento legis 1. §. Sed est incertum, & §. Sed est

est qui, ff. de vent. in possess. mittend. satius est enim reâ ad tempus ignoscere, quam infantem partum, aut spem hominis, perimere, argumento legis Absentem 5. §. 1. ff. de pœn. Plutarch. lib. de sera Numin. vindict. ibi: Nonne satius pœna est suspensio, quam inconsulta, accelerataque vindicta.

Ibi: Quibus illud, nec temerè addere libet.

23 Unde originem traxerit æquissima constitutio dictæ legis Prægnantis, ff. de pœnis, tradunt præter D. Covar. Menoch. sup. quest. 86. à num. 10. Carranz. d. §. 4. num. 24. Corraf. in d. l. Prægnantis, num. 3. Briffon. de antiquit. jur. civil. cap. 20. Simanch. de Catholic. Instit. tit. 46. num. 51. Jan. Langlæus lib. 11. semest. cap. 2. qui eam ad legem Mosaicam refert.

24 Verum omni lege positivâ seclusâ, jure naturali non licet, nisi urgente gravissimâ causâ, secundum tradita sup. num. 11. & 12. matrem damnatam occidere, dum prægnans est, ut animadvertit Salian. Annal. tom. 1. anno mundi 2327. n. 8. quod loci meminit sententiæ, quam Judas ut Jacobæ familiæ Magistratus tulit in Thamarum natum suam propter adulterium cum eodem patratum, ut scilicet statim, antequam pareret, comburerentur: quæ expositio & sacro textui magis congruit, ac frequentiori Interpretum calculo comprobatur, ut idem testatur Salianus, qui ut Patriarcham iudicem ab immanitate, ac severitia vindicet ait, Judam incogitantes foetus oblitum de matre pronunciasse. Sed num. 7. aliam refert opinionem quorundam, qui senserunt à Juda latam sententiâ non fuisse, sed præceptum, ut Thamar duceretur in carcerem interim, ubi servaretur dum in lucem ederet prolem, postea que legitime damnata flammis juxta legem traderetur. Hæc interpretatio etsi à verbis sacræ Paginæ discrepare videatur, juris rationi maxime consonat: tum quia ex abrupto, non audita reâ, iudex capitalem pœnam irrogaret, quod absit; nam Judicum præceptis infanti iudicis index, Joan. Oveni. in Monofl. Ethicopolit. de quo vide Gloss. verbo Celeri, in cap. 2. de sentent. & re judic. & quos ibi congerit Barbosa in collect. tum quod in propria causa jus sibi diceret, quod jus abhorret, l. unic. C. nequis in sua causa, ubi Barbosa cum plurimis in collectan. cum adulterium Thamaris in dedecus sui, familiæque suæ cederet. Ad hæc si ille ut iudex procederet, nihil Thamarum juvaret ad evadendam pœnam, quod ipse complex criminis convinceretur: nec quia minus peccasse foeminam Judas fateretur, illa absolvi deberet, pro ut absoluta est. En series sacri Textus. Genesis capite 38. Ecce autem post tres menses nunciaverunt Juda, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus ejus innumescere. Dixitque Judas: Producite eam, ut comburatur. Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus. Qui agnitis muneribus, ait: Justior me est, &c. ubi verba illa, Cum duceretur ad pœnam, communi interpretationi patrocinantur aperte, & contrariam refellunt, nisi dicatur ad pœnam duci dum in carcerem mittitur.

Ibi: Sed & Aliano auctore.

25 Cujus verba hæc sunt: Cum Areopagita vene-

ficam mulierem deprehendissent, & eam morti tradere vellent, non prius ipsam interemerunt, quam partu liberaretur. Postquam vero peperit, comprehenderunt ipsam, & solventes à damnatione innocentem infantem, eam qua commoverat susplicium, solam morte multarunt.

Illud observare placet ex Zacchia sup. lib. 3. tit. 2. quest. 2. num. 10. foeminam menstruis fluentibus torquendam non esse. Idem dicendum de quavis pœna corporali, præter ultimum supplicium.

SUMMARIUM.

- 1 Pœnarum omnium maxima supplicium est ultimum.
- 2 Quibus instrumentis rei apud Romanos enecari solebant.
- 3 Virum pœna damnationis ad bestias fuerit ultimum supplicium?
- 4 Acerbissimus modus interficiendi homines est combustio.
- 5 Crucis & furcæ mors turpissima, gladii decorata & honesta.
- 6 Qui publica auctoritate perimebantur, prius vulgari virgis moris fuit apud Romanos.
- 7 Furca supplicium quondam, & nunc frequens admodum.
- 8 De furcarum forma & distinctione.
- 9 Furca dicta est arbor infelix, & quare.
- 10 Verbum Furca, multipliciter accipitur.
- 11 Crux pro furcâ & omni cruciatu ac labore usurpatur.
- 12 Furca pro cruce accipi solebat.
- 13 Quomodo olim rei crucifigerentur.
- 14 Crux immane, & acerbissimum supplicium.
- 15 De crucis supplicio sacræ recensentur testimonia.
- 16 De crucifixione Amanis.
- 17 Crucis pœna apud omnes gentes in usu fuit, & unde originem traxerit.
- 18 Erymon verbi Crux.
- 19 Litera T, crucis signum demonstrat.
- 20 Homo corpore suo crucem representat.
- 21 Tau supplicii & damnationis fuit nota.
- 22 Lex Capitalium, §. Famofos, ff. de pœn. emendatur.
- 23 Varia forma crucis & crucifigendi.
- 24 Furcâ perimi hodie quis dicatur.
- 25 Rei solebant diu in cruce supervivere.
- 26 Crux vocabatur palus acutus, quo homo per medium corpus penetrabatur.
- 27 De furcâ frequentia gravitate ac turpitudine.
- 28 Damnatus diversis sententiis, unâ ut moriatur in furcâ, alterâ gladio, qualiter interfici debeat.
- 29 Nobiles furcâ pœnam non sustinent regulariter.
- 30 Reorum cadavera solent suspendi laqueo ad ignem.
- 31 Generosi ex quibusdam delictis suspensio infami extinguuntur.
- 32 Crucis patibulum detestabile ac crudele.
- 33 Crucis supplicium servorum fuit proprium.
- 34 Nobiles ac foemina apud Romanos & alias gentes crucis pœna subijciebantur.
- 35 Virgines ad crucem damnata, prius à carnifice prostituiebantur, quam occiderentur.
- 36 De S. Crucis veneratione, ac de pœnis in contemptores stabilitis.

- 37 *Constantinus Magnus statuit, ne aliquis ad crucis mortem damnaretur.*
 38 *Crucis Sanctæ signum à quo Constantino apparuit, venerabile admodum Romanis fuit.*
 39 *Signum Crucis adhuc ante Christi passionem felicitatem, saltemque prænotabat.*
 40 *Ezechielis locus adducitur.*
 41 *Furcæ erectio signum est jurisdictionis cum mero & mixto imperio.*

De crucis & furcæ supplicio.

CAPUT V.

- I**nter eas pœnas, quibus Romanorum Respublica scelerum prosequeretur auctores, ut maxima ultimum supplicium recensetur, *l. Si quis foris 6. §. ult. cum leg. seqq. ff. de pœn. l. 4. tit. 31. part. 7. Farinac. in Praxi, tom. 1. quæst. 19. Clar. in §. fin. à quæst. 76. Guazzin. de defension. reor. defens. 33. cap. 4. Petr. Gregor. Syntagm. Jur. lib. 3. ex cap. 10. Bobadill. in Polit. lib. 2. cap. 21. n. 218. in fin. quod est vitæ naturalis ademptio, l. Ultimatum 21. ff. eod. ad quam non temerè, sed rarò rei damnabantur, & non nisi ex atrocissimis criminibus. Bobad. ubi proximè.
 Non tamen omnes simili instrumento, vel modo perimebantur; etenim pro diversitate personarum, ac facinororum multifariam damnati vitam agebant, veluti gladio aut securi decapitati per lictorem, fune intra carcerem strangulati, præcipites acti intra carcerem ex loco destinato, qui vocabatur *Robur*, vel extra è rupe *Tarpeia*: in crucem acti per carnificem, ad furcam appensi, flammis absumpti, culeo insuri, projectique in mare, vel fluvium, ac tandem bestiarum immanitate lacerati. Quæ omnia constant *ex l. Aut damnatum 8. §. 1. & §. Hostes, l. Capitalium, in princip. & in §. Qui ob inimicitias, & §. Famulos, ff. de pœn. l. Pœna 9. ff. ad l. Pompei. de parricid. l. unic. in princ. C. de mulier. qua se prop. serv. junxer. l. ult. tit. 19. l. 6. tit. 31. part. 7. D. Covar. in Clem. Si furiosus, part. 2. in princ. num. 12. de homicid. Just. Lips. tract. de cruce. Jacob. Gretser. eod. tract. Joan. Rolin. de antiquit. Roman. lib. 9. cap. ult. versic. Judicio factò, & lib. 8. cap. 28. sub §. de legib. parricid. Farinac. Clar. ac Guazzin. ubi proximè. Sed ex his suppliciis pleraque de communi consuetudine aboleverunt, solumque frequentantur furcæ, strangulationis, & gladii, nisi flagitii enormitas ita insolens sit, ut diriosem, aut turpiorem pœnam oporteat irrogari. Guazzin. d. c. 4. num. 8. & apud nos est *lex 6. tit. 31. part. 7.* quæ expressum præcipit, & crucis mortem inferri vetat, ubi Gregor. Lop. gloss. ult. docet, judici non licere insolitum supplicium irrogare, alioqui damnatus ad mortem modo inusitato, jure communi nec intestabilis, nec incapax efficeretur, & qui sententiam tulit, in syndicatu coerceretur.
 Hic meminisse libet quæstionis, an scilicet pœna damnationis ad bestias ultimum supplicium importet? Assertio negativa deducitur *ex l. Quicumque 8. ff. ad l. Corn. de fals.* ubi datio ad bestias levior pœna ultimo supplicio probatur, unde sic tenent aliqui apud Farinac. *sup. q. 115. num. 12. & 100.* Assertiva patet *ex l. Si quis filio 6. §. Irritum, ff. de injust. rupt. d. l. Capitalium, §. Famulos, l. Qui ultimo 29. ff. de pœn.* ubi Gloss. verb. *Ad bestias*, & ita post alios tenet Farinac. ubi nuper. At Budæus *in d. l. Aut damnatum, §. Quicum-***

que, ut memorata jura conciliaret, talem excogitavit distinctionem. Aut reus simpliciter damnatur ad bestias, & tunc is non destinatur ultimo supplicio, sed servatur ut eas curet, vel ut cum ipsis more athletarum armis indutus depugnet in publicis spectaculis, unde incolumis, vitæque comite evadere potest belluarum feritate devicta, argumento legis *1. §. Item Senatusconsulto, ff. de postul. l. Athletas, ff. de iis qui not. infam. juncta Glossa ibi, l. unic. C. de athlet. lib. 10.* & sic exaudiri debet Consultus *in d. l. Quicumque, ff. ad l. Cornel. de fals.* Aut qui lege, vel sententia jubetur bestiis subjici, quo casu damnatus eis inermis dilacerandus subjacebat, imò solebat clavis affixus, vel funibus alligatus immanitati ferarum exponi, Just. Lips. *sup. lib. 3. cap. 11.* ubi Budæi conciliationi suffragatur: juxta quæ pœna subjectionis ad bestias ultimi supplicii est, quo sensu accipienda sunt jura *in d. l. Si quis filio*, & alia nuper adducta. An verò hujusmodi concordia omnino juri consonet, prolixæ indagatio est, alii pendant.

Ex omnibus his capitalibus suppliciis id sævis-
 simum censetur, cum homo flammis traditur ene-
 candus, argumento dictæ legis *Capitalium, in princ.* Tertullian. *ad Martyr. cap. 4.* Farinac. *d. q. 19. num. 21.* Guazzin. cum aliis *sup. num. 15.* Petr. Fab. *lib. 2. semestr. cap. 7.* ideoque pietatis intuitu apud Catholicæ Fidei cultores, ubi pœna ignis lege irrogatur, prius compressis faucibus reus interficitur, quam comburatur, nisi hæreticus sit, qui in sua perfidia impœnitens perseveret, sicut prænotatum est *suprà, lib. 2. cap. 10. num. 114. & 119.* At nihilominus Just. Lips. *lib. 2. cap. 1.* putat diriosem fore mortem crucis, quam ignis, ob ignominiam, ac durationem. Et observandum est ex Saliano *Annal. tom. 2. anno mundi 2584. num. 127.* ignis verbo in sacris Literis omne ultimum supplicium comprehendit. Vide *infra, num. 14.*

Crucis verò, vel furcæ patibulum omnium turpissimum fuit supplicium, Just. Lips. *ubi proximè, Farinac. d. q. 19. num. 11.* Valenz. *conf. 102. num. 129.* Guazzin. *d. cap. 4. num. 11.* quod latius *infra* patebit. Gladii honestissimum, ac Nobilium gratiâ inventum supplicium, Valenz. *n. 130.* ubi post Just. Lips. *comment. ad lib. 15. Annal. Taciti,* adnotavit decorum magis esse gladio, quam securi jugulari. Ex quo deducitur decidendi ratio *ad l. Aut damnatum 8. §. 1. ff. de pœn.* ubi qui gladio occidi præcipitur, securi cædi veratur; fieret enim morienti injuria, si instrumento minus decenti perimeretur. Hodie securis usus in decapitandis delinquentibus non permittitur. Guazz. *in d. cap. 4. in fin. & expressum interdicitur Hispana lege 6. tit. 31. part. 7. in fin.* ubi Greg. Lop. *gloss. 6.* monet non licere iudicibus genus ultimi supplicii lege præscriptum immutare: quod si lex non assignet illud, sed duntaxat mortis pœnam injungat ex usu receptis quam maluerint, perpensa rei qualitate imponere posse. Adde præmissa *num. 2. in fin.*

Illud commune fuit omnibus regulariter, qui ultimo afficiebantur supplicio, ut prius flagellis, vel virgis acriter cæderentur, ut deducitur *ex l. Pœna 9. ff. ad l. Pomp. de parricid. l. unic. in princ. C. de mulier. qua se prop. serv. junxer.* Just. Lips. *lib. 2. cap. 2. cum seqq.* ubi de verberum discrimine, & *lib. 3. cap. 2.* Rolin. *d. cap. ult. vers. Judicio factò, Solorzan. de crim. parricid. lib. 1. cap. 10.* Petr. Fab.

sup,

sup. cap. 6. & 7. quod tamen non perpetuum esse, sentit Lips. *ibidem*, & maximè locum habere posset limitatio, cum aliquis ad gladii mortem damnabatur, propter supplicii honestatem, & verberum ignominiam, *l. Ictus fustium 22.* ubi Gloss. & D. D. *ff. de iis, qui not. infam.*

Ad Num. 1.

Ex hucusque traditis liquidò constat, furcarum supplicium Romanis satis cognitum ac frequentatum, cujus mentio fit *in l. Moris 9. §. Ista ferè, ff. de pœn.* & aliis, quas D. Covar. in præfati congestit, præter quem hoc ipsum observant Glossa *in l. 1. C. de seditios.* Just. Lips. *de cruce. lib. 3. cap. 1.* Rolin. *sup. Larreategui Selectar. lib. 8. cap. 9. num. 19.* Adrian. Turneb. *adversarior. p. 1. lib. 15. cap. 3.* Quæ pœna & hodie assidua est ubique gentium, maximè in grassatores, ac fures, *l. 6. tit. 31. part. 7.* ubi Gregor. Lop. *gloss. 6.* Just. Lips. *lib. 1. cap. 13. in fin. & lib. 3. cap. 7.* Guazz. *d. cap. 4. num. 8.* & plures quos dedimus *suprà, lib. 2. cap. 9. n. 81.*

De furcæ veteris, ac novæ forma fusè differit Just. Lips. *lib. 3. cap. 3. cum seqq. & cap. 7.* inquit furcam novissimè inventam fore instrumentum ex triplici ligno forma jugi veteris confectum, cui appensi homines laqueo strangulantur. Furca apud Romanos una ignominiosa vocabatur, & alia pœnalis, non quia hæc careret infamiâ, sed quoniam illa ad ludibrium, & irrisionem tantum portabatur à servis, qui leve aliquid admiserant, qui præconizantes proprias noxas per viciniam, furciferi dicebantur. Pœnalis autem furca bajulabatur per vias publicas à reis ad mortem damnatis, ut sub ipsa cæderentur, qui inter pergendum ad patibuli locum flagellabantur. Just. Lips. *lib. 3. cap. 1. & 2.* de quo inferius, ubi D. Covar. furciferos servos memorat.

Ibi: Quo in loco infelicem arborem.

In felicem arborem furcam nuncupari, animadvertunt Gretser. *de cruce, lib. 1. cap. 21.* Just. Lips. *lib. 1. cap. 1.* ubi de cruce, Larreategui, ac Rolin. *ubi proximè, Salian. sup. tom. 5. anno 3601. n. 4.* vel quia infelices efficit, vel quod loco fructuum ex ea infausta, horridaque punitorum cadavera pendent. Integram verò seriem solemnium verborum, quæ Magistratus proferebant, ubi reus ultimo supplicio affici debebat, refert Rolin. *d. cap. ult. vers. Judicio factò*, quæ sic se habebant: *Ilictor, colliga manus, verberato, capite obnubito, arbore infelici suspendito.* Unde observant Gretser. & Salian. *ubi proximè*, Romanis moris fuisse facies interficiendorum velare. Quomodo qui ad patibulum ducebantur, vexarentur, fusè tradidit Just. Lips. *lib. 2. cap. 4. cum seqq.* ubi de crucifigendis.

Ibi: Sed & furcam veteres.

De multiplici acceptione verbi *Furca*, videndus Calepin. *verbo Furca*, Turneb. *sup. d. cap. 3. & part. 2. iib. 1. cap. 1.* qui furciferorum servorum meminere, de quibus *suprà, num. 8.* Furcâ expellere dicimur, cum maximo conatu, torisque viribus propulsumus, ut præfati docent Auctores. Cur servi furcam ferre, ut dictum est *num. 8.* cogentur, tradit Petr. Gregor. *lib. 37. cap. 2. num. 5.*

nempe ut vicini ab eisdem caverent, quorum flagitia proprio propalabantur ore.

Ad Num. 2.

Crux pro furca quondam aliquando usurpabatur, teste Calepino *verbo Furca*, & *verb. Crux*, de quo Lips. *lib. 3. cap. 4.* ubi an idem fuerit patibulum, & furca. Sed & verbum *Crux*; omne tormentum, agonemque significat, Just. Lips. *lib. 1. cap. 1.* Calepin. & Nebriss. *verb. Crux*. Sic *Matth. cap. 10.* dicitur: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Plaut. *Menach. prolog.* ait: *Aliqua mala crux semper est, quæ aliquid petat.* Et apertius Terent. *in Aulular.* cruces meretrices nuncupavit, quia premunt, ac nocent. Similiter Hispanè dicimus quem crucem ferre, si diu quomodolibet affligatur, quod verum est si vox hæc latè accipitur; nam pressè sumpta est cruentus interitus in ligno. Just. Lips. *ubi proximè*, Theatrum vitæ humanæ *verbo Crux, col. 1.*

Rufus furca pro cruce nonnunquam accipiebatur, ut D. Covar. *infra, num. 3.* nos edocet, cui accedit Calepin. *verbo Furca*: ex quo venit ampliandum Consulti responsum *in l. Moris 9. §. Ista ferè*, ibi: *Ne furcæ subjici, ff. de pœn.* nam quod de furca cavetur, & de cruce exaudiri debet, tum ob verbi naturam, & aptitudinem ad utrumque patibulum comprehendendum: tum ob rationem eandem ignominie, quæ in hujusmodi suppliciis reperiebatur: quò loci animadvertendum est, Just. Lipsium *lib. 3. cap. 7.* existimasse in eo textu legendum, *Ne cruce suffigi*: quæ verba à Triboniano immutata asseverat, eo quòd sub id tempus jam sustulerat Constantinus crucis patibulum, & furcæ frequentabatur. At quomodocunque fuerit, tradita ampliatio æquè procedit.

Ibi: At cruci affigebantur clavis nocentes.

Sic plerumque eveniebat, sed consueverant etiam rei manibus, pedibusque ligatis crucifigi. Theatrum vitæ humanæ *tom. 2. lib. C. verb. Crux, col. 1. lit. D.* Just. Lips. *lib. 2. cap. 8. & 9.* & funibus alligati acrius cruciabantur. Idem *d. cap. 8.* qui fame, lanceis, aut à volucris dilaniati encabantur. Just. Lips. *cap. 12. & 13.* Vide eundem *lib. 1. cap. 4.* ad ea, quæ D. Covar. hîc subdit: & hanc distinctionem inter crucem, & furcam agnoscunt Rolin. *d. vers. Judicio factò*, Just. Lips. *lib. 1. & 3.* Larreategui *d. cap. 9. à num. 17.* Petr. Gregor. *sup. lib. 31. cap. 17. num. 3.* ubi quod acerbior erat crux, quam furca, ob durationem cruciatus (de qua statim) & plurium cruciatio- rum meminit.

Ibi: Ex quibus locis apparet crucis supplicium.

Crucis patibulum immane, & acerrimum habebatur. Cic. *5. in Verr.* crudelissimum, ac terretimum dixit: Jul. Paulus *lib. 5. sement. tit. 12.* summum supplicium vocat, Just. Lips. *lib. 2. cap. 1.* pœnam extremam, ignisque acerbiorum, quia cruciatus cum vita magis protelatur; solebant enim cruciarii biduo, vel triduo superstites pendere, ut de Divo Andrea fertur, qui per tres dies supervixit appensus, Just. Lips. *lib. 2. cap. 1. & 12.* Unde

Unde supplicium hoc dirissimum fore, præter Lipsium adnotat Rosin. *de antiquitatibus Roman.* lib. 9. cap. ult. *vers. Judicio facto.* Larreategui *Selectar. lib. 8. cap. 9. num. 17. in fin.* Theat. vitæ hum. *sup. col. 1. lit. C.* P. Suar. *de vit. Christ. disp. 3. q. 46. art. 4. vers. Quoniam de materia.* Hebræis verò non licebat reos in crucem actos pendentes post solis occasum derelinquere, ut colligitur ex *Deuter. cap. 21. quem locum paulò inferius dat D. Covar.* Et licet de cruciariis, vel suspendiosis jam defunctis lex egerit ibi, constat tamen latrones, qui cum Domino in cruces acti sunt, cruribus contractis vespere preemptos fuisse, ne in cruce noctu permanerent: sed id ob subsequens Pascha fieri oportuit, prout ex sacro Textu colligitur, *Joan. cap. 10.* Aliter Romani, qui solebant ad terrorem, & opprobrium cruciariorum cadavera in patibulo relinquere. Theatrum vitæ humanæ *col. 6. lit. F.* Vide ad hæc Salian. *tom. 3. anno 3013. n. 17.*

Ibi: *Genesis cap. 40.*

15 Sunt itidem in sacra Pagina testimonia alia, & exempla supplicii crucis, ut *Numer. cap. 25. ibi: Tolle, inquit Dominus ad Moysem, cum eos Principes populi, & suspende eos in patibulis; id est, crucibus, ut post alios interpretatur Salian. in Annal. an. mundi 2583. n. 90.* Et *Joan. cap. 10. dicitur: Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites.* De quo Salian. *an. 2584. num. 178. cum seq.* ubi cum aliis opinatur, eos quinque Reges, de quibus sermo est, post mortem cruci affixos. Item *Reg. 2. cap. 21. filii Saulis à Gabanonitis in crucem acti sunt, ibi: Qui crucifixerunt eos in monte coram Domino.* Vide Salian. *tom. 3. anno mundi 3013. v. 15.*

Ibi: *Extat & de Aman.*

16 De quo vide *Just. Lips. lib. 1. cap. 11. Gretser. de cruce, lib. 1. cap. 21. Torniiell. Annal. anno mundi 3661. per tot.* Salian. *plenè anno mundi 3661. à princip. & n. 41.* tradit, Amanem fuisse clavis cruci suffixum, à qua post mortem cadaver translatum est in aliud patibulum ad portas urbis Susan. Sic habetur *Esth. cap. ult. vers. 18. ibi: Pro quo scelere ante portas hujus urbis, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio ejus pendet in patibulis.*

Ibi: *Ex quibus probatur genus hoc supplicii.*

17 Supplicium crucis, quam & gabalum antiqui Latini vocitabant, ubique gentium in malefactoribus usa receptissimum esse constat, ut apud Persas, Græcos, Assyrios, Ægyptios, Afros, Athenienses, Macedones. *Lips. ubi proxime, Theat. vitæ humanæ sup. col. 3. Petr. Gregor. sup. num. 1. cujus initium later præ antiquitate: tamen jam Nini temporibus secundi Assyriorum Regis patibulum istud non erat ignotum; nam ille anno 43. postquam clavum Imperii tenere cœpit, Pharnum Mediæ Regem à se devictum cum uxore ac liberis in crucem ut ageretur præcepit, ut ex *Diodor. Sicul. lib. 2. antiquit. cap. 1. & Sabell. lib. 1. ennead. 1. refert Theatrum vitæ humanæ ubi nuper, & apud Romanos vetus, veterrimumque supplicium inquit Just. Lips. d. cap. 11. de quo Jul. Paul. lib. 5. Sement. tit. 17. ubi Cujac. Rævard,**

conjectan. lib. 1. cap. 16. Annus 43. Nini fuit 2039. ab orbe condito, juxta Chronicon Saliani.

Ibi: *Crucemque ipsam Græcè dictam.*

Verbum *Crux*, originem ducit à verbo Græco, 18 quod ferre significat. Theatrum vitæ humanæ *verb. Crux, in princip.*

Ibi: *Sit omninò T, fmilis.*

Litera T, sive Tau, crucis imaginem refert, 19 ejus scilicet, quæ commissa dicebatur, qualis fuit felix illa, à qua Christus regnavit. Theatrum vitæ humanæ *col. 2. lit. C.* *Just. Lips. lib. 1. de cruce, cap. 7. & 8. Chassan. in catalog. glor. mundi, part. 1. consid. 38. concl. 99. vers. Primò.* Spondan. *in Epitome Annal. Baron. anno 34. n. 29. D. Isidor. de vocat. gent. Tau litera speciem crucis demonstrat. Tertullian. advers. Marcion. Ipsa enim litera Græcorum Tau, nostra autem T, species est crucis, de quo inferius iterum D. Covar. sub vers. Ezechielis cap. 9. X, quoque litera crucem refert diversæ formæ, in qua D. Andreas suffixus est, D. Isidor. origin. lib. 1. cap. 11. ibi: X, litera, & in figura crucem, & in numero decem demonstrat. Lips. d. cap. 7.*

Ibi: *Cum & sine ipso Crux ipsa imaginem T.*

Et è converso homo sine cruce eandem re- 20 præsentat, *Justin. Mart. in apolog. 2. D. Maxim. sermone 54. ex quibus id observat Theatrum vitæ humanæ sup. col. 11. lit. A.*

Ad Num. 3.

Tau apud veteres supplicii, & damnationis no- 21 tam fuisse animadvertit *Just. Lipsius lib. 1. cap. 4.*

Ibi: *Sed & furcis nocentes affixos olim fuisse.*

Calistrati verba in *l. Capitalium 28. §. Fa- 22 mosos, ff. de pæn. à Triboniano depravata non pauci suspicantur; nam cum Consultus secundum eos, crucifigendos scripsisset, Tribonianus secundum tempus, quo Digesta compilavit, verbo crucis sublato, quia tale supplicium jam erat vetitum, prout infra adnotabitur, ejus loco furca subrogavit: in qua opinione sunt Cujac. *ad Jul. Paul. lib. 5. Sement. tit. 1. Petr. Fab. lib. 2. semest. cap. 7. vers. Laquei profectò, Just. Lips. sup. lib. 3. cap. 7. ubi simile objicit Triboniano, de quo supra, num. 12. At Larreategui Selectar. lib. 8. cap. 9. num. 19. adversus eos Tribonianum tuetur asserens Juris prudentibus non esse curandum de verbi figere, proprietate, quod ad clavorum infixionem spectat, nec furcæ, sed cruci convenit, cum in iure non tam verba, quam mens Legislatoris perpendi debeat. Quibus adjici posset, quod verbum Furca, pro cruce accipi solet, ut D. Covarruv. statim edocet, ac præmissum est supra ex aliis, num. 12. unde absque verbi improprietate potuit Consultus dicere, famosos latrones furcæ figendos. Nihilominus verosimiliter cum Cujacio & sequacibus præsumi contra Tribonianum potest corruptio illius Textus, qui non semel in simile vitium incidisse**

incidisse convincitur; & hoc creditu dignius est, quàm quod Callistratus minus propriè loquutus sit, verba Furca, & Figere confundens: nec Consulti vocum proprietatem contemnere solent, ut noratur in *l. Labeo 7. §. ult. ff. de supellest. legat.* Utcunque sit, Triboniano libenter venia tribui debet, qui pietate, ac religione duce, vestigium omne antiquatæ ignominie S. Crucis ex Pandectarum libris delere contendit.

Ibi: *Ut tandem ratione communis.*

Vide *sup. num. 11. 12. & 13.*

Ibi: *His ad stipulatur, quod cruces.*

23 Crucem multiformem fuisse apparet ex iis, quæ latè congerunt Theatrum vitæ hum. *verbo Crux, col. 2. lit. D, tom. 2. Lips. lib. 1. cap. 5. cum aliis, ubi diversas formas crucis, ac crucifigendi demonstrat ob oculos effigies proponens: ubi itidem monet, ab initio homines arboribus suffigi, unde crux arbor, vel stipes infelix, & infamis vocabatur. Lips. lib. 1. cap. 1. Theat. vitæ hum. verbo Crux, in princip. Cujus formæ esset, in qua Christus est passus, tradit Lips. lib. 1. cap. 10. Theatr. vitæ hum. col. 2. lit. C.*

Ibi: *Tametsi ex propria verbi significatione.*

24 De quo jam *num. 22. cum seqq.* Hodie furca propriè dicitur, ubi rei suspensum laqueo per carnificem perimuntur; nam etsi compressis faucibus palo alligatus, non tamen suspensus occidatur aliquis, quod vulgò *dar garrote* dicitur, honestius tamen obiisse censetur, quàm in furca.

Ibi: *Eusebius martyrium Petri Apostoli.*

25 Idem observat *Baron. Annal. anno 69. & ibi Spondan. num. 7. Just. Lips. lib. 3. cap. 8. qui tradit, simili pœna interfectum Calliopium Martyrem: & lib. 2. cap. 12. refert, sub Nerva Victorinum capite versum terram crucifixum triduo vixisse. Plurimos, qui in cruce martyrii lauream adepti sunt, cumulat Theatrum vitæ hum. verbo Crux, à col. 12.*

Ibi: *Gracis sanè verba hæc.*

De iis agit *Just. Lips. lib. 1. cap. 2.*

Ibi: *Nam & authore Suida.*

26 Quod crux palus acutus erat, cui affigebantur nocentes, ostendit *Just. Lips. lib. 1. cap. 4. §. 5. & 12. & cap. 6. observat homines infigi, cum palo acuto per medium corpus transfodiebantur, quod vulgò empalar vocamus, & apud nos in usu non est. Mahometani verò eo supplicio utuntur. Sic infixos putat Justus Lipsius ibi leones, quos crucifixos in Africa vidisse Polybium testatur *Plin. lib. 8. cap. 16.**

Vers. Laquei verò supplicium.

27 Furcæ pœna ubique, tam apud antiquitatem, quàm tempestate nostra turpis, fœda, ac probrosa est habita, ut deduci tur ex *l. Moris 9. §. Ista ferè, ff. de pæn. l. 2. tit. 21. part. 2. cap. Scelera. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.*

*tior 39. de pœnitent. distinct. 3. & observat Farinac. in Praxi crimin. quest. 19. num. 11. Tiraq. de pœn. temper. causa 31. num. 6. Valenz. conf. 102. num. 129. Joan. de Platea in l. Omnes, C. de delictoribus, lib. 10. Guttier. Practicar. lib. 4. quest. 5. num. 16. Gigas de crimine laesa Majestatis, lib. 2. tit. de pœn. q. 1. num. 8. Petr. Caball. 99. crimin. casu 197. num. 4. Just. Lips. de cruce, lib. 3. cap. 1. Petr. Gregor. d. cap. 17. num. 2. Mathienz. ubi mox laudabitur, Card. Tusch. lit. F. concl. 538. n. 2. Cujac. in notis ad Jul. Paul. lib. 5. Sement. tit. 17. & lib. 16. observat. cap. 1. Baiard. ad Clar. in §. Furtum, num. 69. ubi quod in Gallia non est ignominiosa sicut in Italia, Guazzin. de defens. reor. defens. 32. cap. 4. num. 11. Unde licet quoad dolorem mitior hæc pœna sit, quàm gladii, ut ex Philosophis, seu Physicis tradit Caball. casu 99. num. 96. quem sequitur Guazzin. cum. 12. tamen ob ignominiam gravior censetur, Guazzin. Baiard. & Caball. ubi proxime, quest. 18. n. 85. Valenz. num. 131. & dixi *sup. lib. 2. cap. 9. n. 55.* Sed & altera ratione durior mors furcæ existimatur, quia scilicet gladio citius vita, & cruciatus finitur. *Marta de jurisdictione, part. 2. cap. 47. num. 10. Mortem furcæ informem dixerunt Virgil. lib. 12. Æneid. ibi: Et nondum informis lethi trabe nectis ab alta. Ægesipp. lib. 3. sic: Informis lethi laqueum homines invenerunt, fera nesciunt. D. Hieron. epist. 8. ad Paulin. ibi: Informis furca lethum. Eandem fœdam vocat Liv. lib. 2. decad. 5. sic: Hic fœda morte perit, servi manè cubiculum ingressi laqueo dependentem invenerunt. Præposteram ait Plin. lib. 2. cap. 25. ibi: Ne laquei torqueret pœna præpostera.**

Hinc quaeritur, si quis damnatur diversis sententiis ad furcam, & gladium, quæ pœna ex istis irrogabitur? Et gladio enecandum tenent Guazzin. *sup. num. 12. Baiard. ad Clar. in §. fin. quest. 99. num. 15.* qui aliter in Gallia observari testatur, & ita juri videtur convenire: sed oppositum nititur æquitate, & in pœnis in mitiorem sententiam propensum esse debemus, nisi delicti atrocitas, propter quod pœna furcæ irrogatur, deposcat, ut ignominie quoque reas ad terrorem subjiciatur, argumento legis *Respicendum 11. & l. penult. ff. de pæn. l. Factum 198. §. ult. ff. de pæn.*

Ibi: *Ideo nobiles minimè eo plectendos fore.*

Sic prænotatum est *suprà, lib. 2. cap. 9. num. 51. 29. & ibi laudatis jungendi sunt Gregor. Lop. in l. 6. gloss. 6. tit. 31. part. 7. Valenzuel. sup. num. 130. Baiard. in dicto §. Furtum, num. 68. & 69. Mathienzo in l. 1. gloss. 7. n. 4. tit. 14. lib. 5. Recop. Carrer in Praxi crim. §. Circa secundum itaque, num. 5. Cabal. d. casu 99. num. 105. Tusch. sup. num. 3. Vide *sup. n. 5.**

Ex infamia, quæ furcæ supplicio contrahitur, 30 provenit ut nonnunquam cadavera eorum, qui in reatu decesserunt, suspendi jubeantur. *Anton. Gom. variar. lib. 3. cap. 1. n. 79. Menoch. de arbitr. casu 285. num. 7. Bobad. in Polit. tom. 2. lib. 3. cap. 15. num. 143. in fin. & alii, quos dedimus supra, lib. 2. cap. 10. n. 112. Vide exempla inferius, num. 33.*

Ibi: *Nisi famosi latrones, aut grassatores fuerint.*

31 Licet autem generosi ad furcam damnari non permittantur, id tamen fallit si enormia, aut turpia crimina perpetraverint, ut si rei læsæ Majestatis convincantur, aut latrocinium, vel furta commisisse probentur: quod de communi consuetudine receptum est, Baiard. *ubi proximè*, Clar. in §. fin. q. 60. n. 24. Caball. d. casu 99. n. 106. cum seqq. Tusch. *ubi proximè*, Carrer. sup. §. Circa igitur tertium, n. 26. Boss. in praxi, tit. de sacrileg. ante fin. n. 6. vers. Si tamen, præter eos, quos recensuimus d. cap. 9. n. 53. & n. 54. traditur quid in Hispania servetur in Nobilibus læsæ Majestatis reis. Idem quod de Nobilibus, de militibus tenendum est, Tusch. n. 2. Valenzuel. num. 131. Baiard. in d. §. Furtum, n. 60. & facit lex 3. §. 1. juncta gloss. verb. Torquentur, ff. de re militar. & utriusque suo privilegio renunciare non valent, ex notatis in cap. Si diligenti 12. de for. comp. facit lex finalis, tit. 2. lib. 6. Recop. & quod traditur supra, lib. 2. cap. 9. n. 49.

Ibi: *Eadem ratione crucis pœna.*

32 Crucis patibulum non minus quam furcæ detestabile, ac ignominiosum apud Romanos, aliasque gentes fuit antequam Christus Dominus eam in folium Majestatis suæ, cum mortis agonem in ipsa pertulit, elevaret. Sic Aman, ut Mardocheo turpissimum pararet interitum, ipsum in crucem agere constituit ex consilio uxoris, & amicorum, ad contemptum sui vindicandum, Esth. cap. 5. ibi: *Responderuntque ei Zares uxor ejus, & ceteri amici: Jube parari excelsam trabem habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic manè regi, ut appendatur super eam Mardocheus, & sic ibis cum rege latus ad conviciationem.* Placuit ei consilium, & jussit excelsam parari crucem. Unde observandum est, tanto magis crucem infamem censerent, quanto altior erigebatur: sic Christi Domini crucem celsiorem esse aliis existimatur. Salian. *Annal. tom. 3. anno 3601. n. 29. vers. Responderunt*, Sueton. in Galba, cap. 9. Gretser. de cruc. lib. 1. cap. 7. Just. Lips. lib. 3. cap. 13. Ratio est, quia magis elevatus patiens eminus à pluribus conspicietur. Salian. ibidem. Hinc patibulum hoc ignominiosum etiam post Christi mortem apud Gentiles, & antea apud omnes fuisse adnotarunt præter jam laudatos Just. Lips. lib. 1. cap. 12. Larreategui *Selectar. lib. 8. cap. 9. num. 18.* Theatr. vitæ hum. verb. Crux, col. 6. lit. A, & col. 26. lit. G, Petr. Gregor. sup. lib. 31. cap. 17. num. 1. & 3. Chaffan. *conf. 38. concl. 98. vers. Crux olim*, Gretser. de cruc. lib. 1. cap. 38. Durant. *Cassell. lib. 2. variar. cap. 3.* Pet. Fab. lib. 2. *semestr. cap. 8. Rævard. conjectaneor. lib. 1. cap. 16.*

33 Quod supplicii genus proprium fervorum apud Romanos fuit. Terent. *satyr. 6.* ibi: *Impone crucem servo.* Sic Servus apud Plaut. in *Milite*, ait: *Noli minitari, scio crucem futurum mihi sepulchrum,*

Ibi *maiores mei siti sunt, pater, avus, proavus, abavus.*
Hirtius de bell. Hispania, sic ait: *Prehensi servi tres, & unus legione vernacula: servi sunt in crucem sublatis, militi cervicibus abscissa. Et animadvertunt*

Just. Lips. *Theatr. vitæ hum. & Larreategui ubi proximè.* Hoc in causâ fuit, ut nonnunquam cadavera cruci ad opprobrium affigerentur, sicut habetur *Jos. cap. 10. vers. 26.* cujus loci meminimus sup. n. 15. nam illic quinque Reges prius occisi sunt, quam crucifigerentur, ut ex serie facti Textus post alios deducit Salian. *si p. tom. 2. anno 2584. n. 179.* Simile supplicium sumpserunt Athenienses de Hammone, ut testatur Justin. lib. 21. ibi: *Qui captus, virgisque casus, offisis oculis, & manibus, cruribusque fractis, veim à singulis membris pœna exigentur, in conspectu populi occiditur, corpus verberibus laceratum in cruce figitur.* Similiter Carthaginenses in Magonem statuerunt. Plutarch. in *vita Timoleon*, Justin. lib. 19. ibi: *Mago insignis Carthaginensium imperator, qui primus omnium imperium Pœnorum ordinata militari disciplina constituit, viresque non minus bellandi arte quam virtute formavit, ob rem malè gestam contra Syracusanos metu supplicii se ipsum interfecit, quo non contenti Carthaginenses, mortui corpus in crucem sustulerunt.* Verum nedum cadaver rei, sed & imago in crucem agi solebat. Just. Lips. lib. 3. cap. 12. Adde quæ sup. num. 30. de furca præmissimus. Quam ignominiosè cum cruciariis agebatur, dum ad patibulum ducerentur, tradit Just. Lips. lib. 2. cap. 3. cum seqq. ubi quod flagellabantur, crucem sibi bajulabant, stimulis agebantur, exuebantur vestibus, aliisque modis vexabantur.

Quamvis regulariter crux fervorum, & abjectæ conditionis hominum pœna foret, aliquando tamen honesti viri turpitudinem hujus patibuli sustinuerunt ob facinorum immanitatem. Sic plecebantur Duces bella pravo consilio gerentes, quantum eventus felix subsequeretur Valer. Maxim. lib. 11. cap. 7. Lips. lib. 1. cap. 11. Theatr. vitæ hum. lit. C. pag. 605. Afri etiam nobiles in crucem agere consueverunt, Lips. *ubi proximè.* Fœminæ itidem sexus prærogativa & honestate non suffragante hoc ignominiosum supplicium apud Romanos expertæ sunt. Theatr. vitæ hum. sup. pag. 604. Lips. lib. 1. cap. 15. Idemque Ægyptii observaverunt. Theatr. vitæ hum. pag. 603. At Romani nec liberum nomen, nisi rarè, cruci affigi patiebantur, nec ob leve crimen. Just. Lips. lib. 1. cap. 12. & 13. ubi causas congerit, quibus talis pœna irrogari solebat.

34 Quod autem de fœminis crucifigendis assertum est, ad eas quæ virum noverant spectat, virgines enim more Romanorum cruci subjicere non licuit: sed hoc, quod virginitatis privilegium videtur, in detestabile ipsius opprobrium immaniter solebat retorqueri, siquidem carnifex ipsas turpissimè prostituere jubebatur, ut corruptas mox merito supplicio conficeret. Sueton. in *Tiberio*, cap. 61. ubi sic fatur: *Immatura puella, quia more tradito nefas esset virgines strangulari, vitata prius à carnifice, dein strangulata.* Tacit. lib. 5. *Annal.* hæc scribit: *Tradunt temporis ejus Aurbiores, quia triumvirali supplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum juxta compressam immitti, exin obliquis faucibus id ætatis corpora in Gemonias abjecta.* Ex quibus id observant Petr. Gregor. *Synagmat. jur. lib. 31. c. 17. n. 3.* Salian. *Annal. Ecclesiast. tom. 6. anno mundi 4084. n. 30.* ubi de filia Sejanæ, quæ in odium patris sic infeliciter obiit, agens, in hanc dementem Romanorum turpitudinem acriter invehitur.

Ibi:

Ibi: *Verum post Jesu Christi mortem.*

36 De reverenti cultu Sanctæ Crucis post Salvatoris mortem apud Catholicos plurima cumulat Theatrum vitæ humanæ lit. C. pagina 611. cum seqq. & in Jure nostro extat lex unica, *Cod. nemin. licere Crucem Salvatoris*, cui consonat lex 3. tit. 1. lib. 1. *Recopilat.* quibus cavetur, gravi pœna in transgressores stabilita, ne quis signum Sanctæ Crucis sculpatum, aut depictum habeat, ubi pessundari possit. Idemque à Scotiæ Rege Convallo constitutum tradit Leslæus lib. 4. *Hist. Scotia*, quem dat Solorzan. *emblem. 10. num. 29.* Quod adnotant idem Solorzan. num. 30. Menoch. *de arbitr. casu 376.* Didac. Perez in l. 4. tit. 1. lib. 1. *Ordinam.* quæ idem statuitur Baron. *Annal. Eccles. anno 427.* ubi Spondan. in *Epit. num. 2.* Barbosa cum pluribus in *collectan. ad dictam legem unic. num. 1. & 2.* Pœna secundum jus commune ultimum supplicium videtur Accurris in d. l. unic. quem si in contemptum fiat, sequitur Caball. *resolut. crimin. casu 91. num. 2.* Sed Menoch. sup. arbitrio judicis reum coercendum opinatur. At juxta jus nostrum regium cum pœna pecuniaria injungatur, quæ levis est, locum habebit, cessante dolo, ac contemptu. Extat & apud nos lex 5. tit. 28. part. 7. adversus eos, qui factis quomodolibet injuriam S. Cruci intulerint.

Ad Num. 4.

37 Constantinus Magnus in honorem S. Crucis sancivit ne aliquis reus deinceps crucifigeretur. D. August. in *99. veter. & novi Testam.* ibi: *Antea homines crucifigebantur, quod postea edicto prohibitum manet.* Victor. in *Constantino*, ibi: *Vetus, veterrimumque supplicium patibulorum, & cruribus suffringendis primus removit.* Cassiod. *hist. tripart. lib. 1. cap. 9.* sic ait: *Supplicium crucis, quod primitus apud Romanos erat in usu, lege prohibuit.* Card. Baron. anno 325. ubi Spondan. n. 52. Petr. Gregor. d. cap. 17. num. 4. Just. Lips. lib. 3. c. 14. Larreategui *Selectar. jur. lib. 8. cap. 9. num. 18.* Quod genus supplicii nunquam in usum rediit. Lips. d. cap. 14. Similiter crucis patibulum prohibetur, l. 6. tit. 31. p. 7.

38 Verum jam antea à quo S. Crux Constantino apparuit, priusquam cum Maxentio, quem per illam devicit, congrediretur, istud sacratissimum signum Romanis valdè venerabile fuit. Lips. c. 15. Plura alia gratitudinis ergo Constantino erga S. Crucem patravit; nam Imperiali diademati illam superposuit. D. Hieronym. *epist. ad Latam*, ibi: *Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli Salvatoris figura condecorat.* Instituit ut Veneris dies S. Cruci sacretur. Euseb. lib. 4. *histor. cap. 18.* Theatrum vitæ humanæ sup. pag. 611. Jussit sacrum Christi vexillum labaro, aliisque militaribus vexillis intexi, numismatibusque sculpi. Romæ statnam suam crucem manu gestantem collocavit. Quæ prosequuntur Baron. anno 312. tom. 3. ubi Spondan. n. 4. & an. 325. Lips. Solorzan. Theatr. vitæ humanæ *ubi proximè.* De inventione S. Crucis infra, hoc lib. cap. 16. à num. 95.

Ibi: *Ceterum ante Christi passionem.*

39 Hæc eadem observant Spondan. in *Epitome B. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

ronii, anno 34. num. 29. & anno 389. num. 17. Just. Lips. *de Cruce*, lib. 1. cap. 8. Petr. Crinit. lib. 7. *de honest. discipl.* Marfil. Ricin. *de triplic. vita.* Theatr. vitæ hum. lit. T. pag. 1. Chaffan. *conf. 99. vers. Item secundo.* Imò Ægyptii Serapidis pectori litteram T, inscripsere. Theatrum vitæ humanæ, pag. 2. vers. *Salutis*; Sylv. *varia lect. lib. 1. cap. 3.* Unde quondam apud Ethnicos moris erat, ut in albo militum, ubi nomina eorum describebantur, illi qui vita fungebantur, hac littera T, notari solerent, mortuorum verò nominibus superponebatur lit. Θ, seu thêta: illa signum vitæ, hæc mortis habebatur; etenim Thau felicitatis ac salutis nota censebatur. Bozi. lib. 2. *de Cruce triumphant.* Sixt. Senens. in *Bibliotheca Sancta*, lib. 2. verbo *Tbau*; Theatrum vitæ humanæ lit. T, in princip. & verbo *Salutis*, quod loci dicitur Thau litteram Græcam apud Græcos & Latinos salutem prænotare.

Ad Num. 5. Vers. *Ezechielis cap. 9.*

De hoc Prophetæ loco, & quod signum id, quo signabantur, frontes eorum qui necandi non erant, Crucis formam habuit, quam repræsentabat, disserunt Sixt. Senens. Theatrum vitæ humanæ, Chaffan. *ubi proximè*, Lips. lib. 1. cap. 7. Spondan. anno 34. num. 29. Imò & apud ethnicos Tau crucem significare traditur in Theatro vitæ humanæ, lit. T, pag. 2. verbo *Crucis*.

Ibi: *Sed & eandem litteram Hebraicè constar.*

Idem observat Senens. *ubi proximè.*

Ad Num. 6.

Furcam signum esse meri imperii, & criminalis jurisdictionis, ac per illam quasi possessionem ejus jurisdictionis probari communiter asseveratur, de quo ita adnotantes consule Aviles in cap. 42. *Pætor. n. 3. & 4.* Ramon. *conf. 21. n. 44. & conf. 26. n. 11.* Natta *conf. 636. n. 8.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 6. cap. 8. n. 64.* Card. Tusch. *lit. F. concl. 537.* Ad probationem quasi possessionis prædictæ opus non est, ut aliquis suspendatur; fat enim est furcam erectam esse, quanquam per centum annos usus ejus non sit. Aviles sup. Sed si aliquis furcam erigar, cui jus non est gladii, poterit per publicam Potestatem manu armata dejici. Avend. *de exeq. mand. part. 2. cap. 21. num. 3.*

Ibi: *Quin & id agere poterit.*

Qui in aliquo oppido jurisdictionem obtinet ad malefactores ultimo supplicio afficiendos, liberè poterit ibi continuè furcam habere, licet renitatur alius, qui causarum criminalium cognitionem ibi habeat, aut mixtum imperium. Cancer. *variar. part. 2. cap. 1. num. 289.* Tusch. *lit. F. concl. 357. num. 1. & 2.* qui rationem reddunt, quia scilicet publicè interest furcam erectam existere ad delinquentium terrorem, ita ut quisque compelli possit ad vendendum locum aptum, ut ipsa collocetur. Tusch. num. 3. Quæ ratione idem dicendum videtur, si duobus in eodem oppido merum imperium competeret, quorum alter furcam vellet erigere, & alter renueret; nam deberet erigi ob commune bonum; Nec ob-

stabit, in re communi conditionem prohibentis esse potiorum. Tondut. *qq. civil. cap. 88. num. 22.* Menoch. *conf. 36. num. 52.* id verum est, ceteris paribus, ut ait Menoch. *ibi.* Hic autem favor boni communis stat pro eo, qui furcam fieri desiderat, & adversario opponitur. Præterea idem axioma limitatur, quando socius vult re communi uti in eum finem, ad quem destinata illa est; tunc enim prohibentis non est melior conditio. Tondut. *ubi sup.* qui autem furcam erigit, utitur sua jurisdictione ad terrendos malefactores, ad quod inventa & data est, cum illa erecta metum incutiat facinorosis, ut à criminibus abstineant.

SUMMARIUM.

- 1 Conductor quibus ex causis uti re locata aliquando prohibeatur.
- 2 Quando conductor, vel locator teneatur, si usus rei locata impediatur.
- 3 Migranti è domo locata ob metum lemorum, aut phantasmatum, pensio remitti debet.
- 4 Nuncianda est migratio, & bona sunt deducenda ab eade, ut pensionis remissio fiat.
- 5 Pensionis remissioni non est locus, cum conductor sciebat contractus tempore domum phantasmatis infestari.
- 6 Si conductor recesserit propter lemures, bellum, aut pestem, an his cessantibus cogatur solvere pensionem usque ad tempus præfinitum in contractu.
- 7 Facile credendum non est iis, quæ de phantasmatis ac lemurebus vulgo jactantur.
- 8 Demones nihil valent adversus nos, nisi Deo concedente.
- 9 Dei judicia scrutari nobis non licet.
- 10 Deus aliquando mittit demones ad peccanda hominum peccata.
- 11 Traduntur exempla.
- 12 Justa Dei voluntate diabolus homines divexat, sed ex propria malitia perperam propter odium operatur.
- 13 Demon, permittente Deo, homines corporaliter & spiritualiter vexat.
- 14 Etiam justos permissione Dei demon persequitur in hac vita.
- 15 Ex Dei permisso demon plura edit, quæ miraculosa videntur.

Utrum pensio sit remittenda inquilino migranti è domo ante tempus contractu præscriptum, propter lemures, sive phantasmata?

CAPUT VI.

Contingit interdum, ut in isto locationis contractu aliquid superveniat, quod impedimento sit, ut conductori uti re locata non liceat, & hoc provenit ex culpa locatoris, seu facto vel conductoris, vel tertii, aut casu fortuito. Ubi locatoris factum intercedit, pensio non debetur, imò ad interesse tenetur conductori, l. 21. tit. 8. part. 5. l. Si unus 17. §. ult. l. Si fundus 36. ff. locat. Gregor. Lop. in d. l. 21. gloss. 2. Anton. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. num. 1. in fin.* Caroc. *de locat. tit. de casib. quest. 7. num. 16. & tit. de remission. merced. quest. 8. num. 139.* Quod re-

stringendum est, cum Princeps locat agros aut vectigalia, ac postea legem fert, vel justum gerit bellum, quo conductor impeditur fructus percipere, sive gabellas; tunc liquidem interesse minime præstabitur, imò nec pensio remitteretur, ut vult Larrea *alleg. fsc. 17. num. 24.* cui assentiri videtur Caroc. *d. tit. de casib. quest. 6. & tit. de remission. merced. quest. 8. à num. 71.* Verumtamen quoad remissionem mercedis perdurum est quod tradit Larrea, ut insinuat Caroc. *d. q. 8. num. 73.* per hæc verba: *Ultimum colligitur, quod Principes locant, nec de hoc contractu Principes dedignantur, & benigne eorum locationes sunt interpretanda, ut privatis non noceant, licet Ministri avidi, & sitibundi totum contrarium faciant anhelantes in vomitum avaritia; & hoc contra justam mentem Principis.* Quibus perpensis, & quæ idem Caroc. docet *d. quest. 6. in fin.* planè colligitur in ea sententia residere, ut pensio à conductore non exsolvatur, quod æquitati, & juri maximè congruit, quia lex aut bellum ex causa publica superveniens, etsi Principi non imputetur ad culpam, factum est quod factum ejus contingat, ut pensio remittatur, l. *Qui insulam 33. ff. locat.* Caroc. *d. quest. 8. num. 165.* Capic. *decis. 87. num. 8.* & cum in hoc nullum in jure privilegium Principibus indulgeatur, regulis communibus standum est, secundum tradita *sup. lib. 1. cap. 16.* Ad quale interesse locator conductori in hac specie teneatur, edocet Greg. Lop. *sup.*

In secundo casu si conductor suâ culpâ, vel facto uti re locata non valeat, integram mercedem persolvere compellitur, l. *Qui operas 41. ff. locat.* Tusch. *lit. L. conclus. 431. n. 69.* Caroc. *d. quest. 8. num. 138. & tit. de recusat. quest. 11. num. 1.* In ultimo, quando scilicet aliunde præter factum contrahentium usus rei locatæ vetatur, subsequitur sola mercedis remissio, d. l. 21. *Partit. d. l. Si uno, §. ult. d. l. Si fundus, l. Si ex conducto 16. l. Habitatores 30. ff. locat.* Gregor. Lop. *sup. gloss. 5.* Anton. Gom. *num. 3.* Tusch. *à n. 18.* D. Covarr. *Practicar. cap. 30. num. 3.* Osuald. *ad Donell. lib. 13. cap. 8. Cancer. variar. part. 3. cap. 14. num. 28.* Caroc. *num. 16. & 165.* Molin. *de justit. & jur. disput. 393. num. 1.* Quod limita cum per tertium usus rei impeditur, cui locator resistere potest, quia tunc & ad interesse tenebitur conductori. Bossius in *Praxi, tit. de remission. merced. num. 108.* Quæ omnia sunt de natura contractus observanda, nisi aliud exprimat, quod servari debebit, l. *Contractus 24. ff. de reg. jur.* Caroc. *d. q. 8. n. 81. & 151.*

His obiter, ac generaliter præmissis, est nobis cum D. Covarr. disquirendum, qualiter inquilinus migrans è domo conducta ante locationis tempus completum, à mercedis penso exoneratus in posterum existat, si ex eo migraverit, quod lemures in ipsa divagari compertum est, qui habitatores territant, tetrus apparentibus umbris, atque aliis horrificis illusionibus. Et quidem ex hac causa migranti remissionem pensionis fieri, tenent Anton. Gom. *sup. num. 3.* Molin. & Osuald. *ubi proximè, Caroc. d. q. 8. num. 16.* Valasc. *de jur. emphyt. part. 1. q. 22. n. 7.* Guid. Pae. *decis. 630.* Cagnol. in l. *Contractus, num. 31. ff. de reg. jur.* Petr. Gregor. *Synagm. jur. lib. 27. cap. 1. num. 22.* Padilla in l. 2. num. 12. *C. de transact.* Joan. Bapt. in l. *Diem functo, num. 56. ff. de offic. assessor.* Arnold. Ferron. *ad §. 3. consuetud. Burdegalsens. tit. de loc. Mozz. de contract. tract. de locat. tit. de*

de accident. locat. num. 5. Quæ conclusio servabitur etiam si verè spiritus maligni ædes non infestent, sed ex fama, ac signis verosimiliter timeantur; justus enim metus sufficit ad migrandum, ut in specie observant Caroc. n. 17. Padilla & Valasc. *ubi proximè, & in simili de bello, ac peste Card. Tusch. d. concl. 431. num. 41. & d. concl. 615. n. 3. & 17. & alii plures apud Caroc. ubi super.*

4 Ut autem inquilinus mercedis à solutione liberetur, oportet ut discessum locatori denunciaret, illique claves tradat. Padill. & Valasc. *sup. Ioan. Bapt. vers. Consulo quod dicto casu, Caroc. d. quest. 8. num. 61. & 88. cum seqq.* Deinde bona è domo, quam deserit, adportare debet; nam si illa ibi reliquerit abiens, pensionem solvere cogendus est. Caroc. n. 14. Fr. Marc. *Delphinat. decis. 168.*

5 Præmissa resolutio coarctatur, si tempore locationis conductori constitit, domus habitatores sic vexari solitos, quia remissio non fiet; etsi inquilinus ea de causa migret. Molin. Guid. Pap. ac Valac. *sup.* Caroc. *num. 20. vers. Ultra Guidonem, & de bello ac peste idem prænotant Card. Tusch. d. concl. 431. num. 22. & d. concl. 615. num. 31.* Girond. *sup. num. 44.* Bossius *sup. n. 84.* Quod tamen temperandum est, si post contractam domus locationem causa justis timoribus augetur, ut si magis illusiones frequententur, aut ultra morem nocere incipiant, vel si fortè conducens fidem non adhibuit his, quæ plerumque præ timore confinguntur, quia à non fide dignis acceperat, ac deinceps experimento senserit vexationem, tunc liquidem remissio mercedis migranti fieri debet. Caroc. post alios n. 12.

6 Quæstionis est, an cessante impedimento belli, illusionum, aut pestis, quod causam præstitit migrationi, pensionisque remissioni, tempore locationis labente teneatur inquilinus regredi ad habitandum, seu ad mercedem solvendam usque ad terminum contractu præfinitum: de quo D. Covarr. *Practicar. cap. 30. num. 3.* ubi adversum Ripam & alios in affirmativam sententiam abit, quem sequitur Caroc. *d. q. 8. num. 7. & 8.* Bossius *d. tit. de remiss. merced. num. 41.* & assentiri videtur Greg. Lop. in l. 21. *gloss. 5. tit. 8. p. 5.* & ita communiter receptum est. Placet tamen quod Molin. *d. disp. 393. num. 2.* rectè nobis tradidit distinguens, ut D. Covarr. opinio verum habeat, si res integra sit tempore remoti impedimenti, alioqui Ripæ sententia amplexanda erit. Unde si inquilinus ex justa causa è domo recedens, alteram conduxerit, & hoc locatione durante cessaverit bellum, aliudve impedimentum intra terminum prioris conductionis, iniquum erit compellere conductorem, ut sub idem tempus pro utraque æde pensionem exsolvat; si verò absque incommodo conductoris ipse in derelicta domo iterum possit habitare, ad id compelletur, ubi causa migrandi extincta dignoscatur. Sic & quoad phantasmata, & illusiones contingere potest, quæ dæmonibus ejectis, aut cadaveribus extractis desinunt vexare habitatores, prout D. Covarr. exemplis ostendit.

Ibi: *Vix poterant hæc non fabulosa.*

7 Merito de his ambigi potest, sæpe enim fallimur existimantes phantasmata, diabolicasque illusiones, quæ à causis naturalibus, quæ nos

latent, proveniunt. Ita evenit Apostolis naufragantibus, qui præ formidine Christum Dominum phantasma putaverunt, *Matth. c. 14. vers. 29.* *ibi: Et videntes eum super mare ambulante, turbati sunt dicentes, quia phantasma est.* Nec famæ credendum est, nisi originem à fide dignis personis ipsam duxisse confiterentur, quæ ex exiguis, incertisque principiis, dum circumfertur, nimis invalescens augetur, juxta illud:

Fama malum, quo non aliud velocius ullum:

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.

Quapropter vanæ voces populi contemni debent, maximè circa portentosa: facit lex *Decurionum 12.* *ibi: Nec enim vocibus eorum credi oportet.* *C. de pæn.* Vulgus namque novitatum cupidus has libenter amplectitur, applaudit, & ampliat; idè ut inquilinus ab onere pensionis releveretur illusionum causâ, necesse est apertissimis probationibus de vexatione hujusmodi constare, ut D. Covarr. edocet.

Ibi: *Demones nihil operari secundum naturam suam, &c.*

Sic non antea valuit ex votis Sanctum Iobum tot, tantisque calamitatibus prosequi, quàm à Deo potestatem in ipsum nancisceretur. *Iob cap. 1.* de quo Salian. *Annal. tom. 1. anno mundi 2398. à princip. & tom. 2. anno 2544. num. 751.* cum seqq. imò nec brutis officere potest, *Matth. cap. 8. vers. 31.* *ibi: Demones autem rogabant eum dicentes: Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.* Ex quo detentus, & inclusus carcere dicitur, *Apocalyps. cap. 7. vers. 20.* *ibi: Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes.* Luculenter D. Greg. *lib. 2. Moral. cap. 6.* *ibi: Sciendum verè est, ait, quia satana voluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas injusta; quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem; quod enim ipse facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non nisi justè permittit.* Alioqui si liberum foret satanæ uti potentia angelica adversus homines, quam ut donum naturale etiam post lapsum retinet, brevè genus humanum, cujus odio exardescit, truculenter extirparet. Salian. *tom. 1. in apparat. cap. 10. num. 2. & die 13. num. 108.* ubi rectè inquit: *Alterum malum est, quod per hoc peccatum factum sumus satana mancipia, in qua si permittat Deus peccati inimicus, dirissimè perpetuo sæviet, dum pertrahat ad aterna supplicia, immortalis, atque indefessus eorum tortor aliquando futurus: qui tam crudeli ardet in nos odio, ut vel triduo totam Adamæ posteritatem, si Deus annuat, funditus deleturus sit, qui justis, ac vindicis Dei nutu permissuque plurimorum etiam parvulorum corpora invadit, eosque miserabiliter vexat.* Ex quibus liquet, nihil potestatis in nos malignis spiritibus fore, nisi Deus jussisset, aut permisisset. Facitque illud *Luc. c. 22.* Ecce Satanas, &c.

Ibi: *Cujus judicia occulta sunt mulea, injusta nulla.*

Juxta illud D. Pauli *ad Roman. cap. 11. ad fin.* *ibi: O altitudo divitiarum sapientia, & scientia Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles via ejus. Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? Ad quam incomprehensibilitatem judicii divini recur-*

rendum est, quoties ratio dispositionis Dei capacitate humanam præterit, tenemurque intellectum subijcere agnoscentes nihil iniquum, aut injustum exire à Deo posse. Psalm. 118. *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Ad quod *Iob cap. 3. vers. 2.* subdit: *Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt.* Et *vers. 20.* ibi: *Non est enim in hominis potestate consilium tuum.* Quare non licet curiosè superna investigare iudicia, sed religiosè sunt veneranda. Vide Tornieil. in *Annal. in primord. n. 6. vers. Quomodo.* Salian. *tom. 1. in appar. cap. 10. in fin. & anno mundi 2138. num. 61.* ubi de conversione uxoris Loth. in statum salis differens, inquit ita: *Sive ad reverentiam iudiciorum Dei, quæ humana astimatione atrocitas videntur, quæ tamen minimè curiosè inspectanda sunt, & cum Davide potius demisso capite dicendum: Iustus es Domine, &c.* At quid mirum, cum & humanarum dispositionum, quæ iustæ sunt, rationem sapissimè alii homines percallere non valeant, ut in antiquis legibus contingit, quæ nihilominus debent observari; quia credendum non est aliquid irrationabile à Legislatore constitutum, & à majoribus receptum, l. *Non omnium 20. ff. de legib. ubi DD. Ant. Fab. in ration.* qui egregiè animadvertit, nullam legem absque ratione consistere, at non semper à nobis ipsam reddi posse, quia nos præterit ex intellectus imbecillitate. Quod cum de hominibus sit præsumendum, de Deo infallibiliter sentire debemus, apud quem omnis humana sapientia stultitia est, teste D. Paulo 1. *ad Corinth. c. 3. vers. 19.* Vide paulò inferiùs D. Covar. *vers. Scimus etenim.*

Ibi: *Quandoque demones mitti à Deo ad puniendos, &c.*

10 Quemadmodum missus est Asmodæus ad enecandos septem viros Saræ, *Iob. cap. 3. vers. 8. & cap. 6. à vers. 14.* & spiritus ille, qui Saulem torquebat, *Reg. lib. 1. cap. 16. vers. 14.* necnon, ut aliqui volunt, renitente communi, qui plagas Aegyptiis intulerunt, ut videre licet apud Salian. *tom. 2. anno 2544. num. 127. cum seq.* De quo D. Aug. *lib. 2. ad Simplician. ibi: Vitur enim Deus ministris etiam spiritibus malis ad vindictam malorum, vel ad bonorum probationem.* Tertullian. *lib. de fuga in persecutione, cap. 2. Ex causa reprobationis, inquit, traditur diabolo peccator quasi carnifici in penam, ut Saul.* Theodoret. *in 1. Reg. 9. 45. ibi: Pseudopropheta agitatus à malo spiritu sunt similes furore percussis Corybantibus. Hoc etiam passus est Saul vexatus à demone.*

Ibi: *Sicut missus fuit spiritus mendax.*

11 Idem habetur Paralipom. *lib. 2. c. 18. vers. 19.* in hæc verba: *Processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, in quo, inquit, decipies? At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita.* Similiter *Judic. c. 9. vers. 23.* legitur: *Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech, & habitatores Sichem.* Spiritum scilicet discordiæ demonem, ut post D. Aug. *9. 45. in Judic. observat Salian. tom. 2. anno 2802. num. 2.* Ex quo tamen author peccati Deus optimus maximus habendus non est, sicut petulantè Calvinus asseverare non formidavit, quem

confutat Bellarmin. *lib. 2. de amission. grat. c. 13.* ubi ita: *Ipsè enim spiritus obruit se Deo ad decipiendum Regem, nec tam imperio, quam permissione divina egubat, (non ex se promptissimus ad omne malum, imò & cupidissimus nocendi esset. Cui accedunt præter D. Aug. proximè laudatum, Abulensis, Theodor. & Procopius, quos dat Salian. tom. 4. anno mundi 3138. n. 16.* Vide quæ statim subijciuntur, & *sup. num. 8. præmissa, ac D. Iacob. epist. cap. 1. vers. 13.*

Ibi: *Tametsi demon tunc puniat, territet, &c.*

12 Quavis demones ex iusto Dei præcepto hominibus officiant, ipsi tamen perperam operantur exercentes inveteratum, acerrimumque odium adversus Adami posteritatem; nec invitati dici possunt iussu, seu permissione divina, ad quod aliàs perpetuò sunt parati. Unde iustissimum Dei in peccatores supplicium demon, cui committitur, improbè ex propria malitia exequitur, quemadmodum carnifex, qui reum iustè damnatum pravo animo ut inimicus perimit, de quo apprimè D. Isidor. *in 1. Reg. 8. ait: Si spiritus Domini, cur malus? Si malus, cur Domini? Sed duobus verbis comprehensa est hæc sententia, & in Deo potestas iusta, & in diabolo voluntas injusta. Nam idem spiritus malus per nequissimam voluntatem, & idem spiritus Domini per acceptam iustissimam potestatem.* Vide *suprà, n. 8.*

Ibi: *Quandoque verò ipsi demones.*

13 Adversarius communis, Deo permittente, homines spiritualiter, ac corporaliter vexat, cui suo muneri sedulus incessanter incumbit, quatenus valet, ut monet D. Petr. *epist. 1. cap. ult. vers. 8.* Sic primis parentibus insidias paravit ad lapsum, *Genes. cap. 3. à principio.* Sic Judam in deterrimum prodicionis flagitium præcipitem dedit, *Luc. c. 22. vers. 4.* ibi: *Intra vis autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes.* Sic Ananiam ejusque uxorem pertraxit ad culpam, *Act. Apostol. cap. 5. vers. 3.* ubi sic habetur: *Dixit autem Petrus, Anania cur tentavit satanas cor tuum mentiri te Spiritui Sancto, & fraudare de pretio agri? Sic à demonibus cruciabantur corpora illorum, de quibus Marci c. 9. vers. 17. & Luc. c. 8. vers. 27.* Imò Dei occulto iudicio infantes similiter torqueri solent, ut constat *ex d. c. 9. Marc. vers. 22.* ibi, *Ab infantia: & observat Salianus, cujus verba inseruimus sup. n. 8. in fin.*

Ibi: *Neque his tantum homines scelesti.*

14 Egregii quoque sanctimonia viri, Deo annuente, diaboli suggestionibus, injuriis, ac illusionibus comprimuntur, ut sanctissimo Iob contigit, cujus mentio fit *suprà, num. 8.* de ejus virtutibus eximiis ad plenè differentem Salian. *tom. 2. anno 2544. à n. 755.* Apostolus itidem se à demone colaphizatum testatur *ad Corinth. c. 12. vers. 7.* ibi: *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satana, ut me colaphizet.* Hujusmodi certamen cum malignis spiritibus inisse frequentissimè fertur D. Antonius inter monastica vitæ professorès facile princeps, cui per eremum divaganti usurparâ satyri formâ apparuit, ac humana voce fuit alloquutus demon, ut prænotatum est *suprà, hoc lib. c. 2. in fin.* Pluraque de diabolica divexatione in viros virtutibus insignes passim enarrantur in libro qui *Vita Patrum* inscribitur. Verùm & idem Christus Do-

minus tentatoris audaciam experiri dedignatus non est, *Matth. c. 4.* Quibus casibus utitur Deus dæmonum ministerio in spiritualem justorum utilitatem, ad quam illi præter voluntatem operantur, ut ex Cajetano observat Salian. *tom. 1. die 13. n. 2.* Quandoquidem juxta tribulationum cumulum corona tribulatis multiplicabitur, *Ecclesiastici c. 2. à princ. D. Paul. ad Hebr. c. 12. vers. 1. cum seqq.* qui ad *Ephes. cap. ult. de hoc certamine agit. Psal. 93. vers. 19* ibi: *Secundum magnitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ latificaverunt animam meam.*

Ibi: *Non enim est apud Theologos controversum.*

15 Hac diaboli potestate ad nutum Divinæ voluntatis coarctatæ juvantur magicæ artis sectatores. Hinc provenit ut magi Pharaonis in quibusdam prodigiis se haud impares potentiâ Moyfi ostentarent, sed in aliis prorsus defecerunt, quia illa, non hæc fieri à Deo permillum est. Vide *Exod. c. 7. cum seqq. & Salian. alios laudantem Annal. tom. 2. ann. mund. 2543. à n. 117.* ubi plenè differit. Eadem dæmonum potestate malefici plura miratu digna patrare solent, quibus ignaros seducunt, ac quasi numina apud eosdem habentur, ut Simon Magus in Samaria, *Act. Apostol. c. 8. vers. 9.* Ad quam etiam referri debent, quæ de Orpheo, & Amphione vulgò feruntur; etenim non vocis dulcedini, sed magicæ arti, cui maxime addicti fuere, tribuendum est quod eos belluæ, arbores, ac saxa sectarentur, aliaque prodigia perpetrarent, ut ex aliis observat Salian. *tom. 2. anno mundi 2786. ex n. 4.* ubi ita Pausaniam referens: *Et censebat hic Aegyptius, cum Amphionem, tum Orpheum Thracem magicarum artium fuisse peritissimos, & cum incantamenta adhiberent, Orpheum sequutas fuisse bestias, Amphionem verò lapides ad extruendos Thebarum muros.* Certum enim est posse naturaliter dæmonem Deo permittente, quælibet corpora sine ullo labore ubicunque voluerit transferre Tornieil. *Annal. Eccles. ann. 987. n. 10. in fin.* sed de his præ omnibus fusè Martin. Delrio in *suis magic. disquisitionib. omnino legendus.*

Ibi: *Scimus etenim Dei maximi permissione.*

Adde tradita *suprà, n. 9.*

SUMMARIUM.

- 1 Antiochia nomen multis urbibus inditum est.
- 2 Nisibis urbs, postea Antiochia nuncupata, qualis fuerit civitas.
- 3 Antiochia Syria Metropolis, omnium hujus nominis celeberrima, ubi sita, & à quo condita.
- 4 Syria duplex, superior, & inferior.
- 5 Antiochia Nisibis dicta, aliàs ab incolis Asibe.
- 6 Nisibis fuit nomen proprium, & peculiare.
- 7 Antiochia Syria dicta est Epidaphne, à luco Daphne.
- 8 Est locus in Aegypto juxta Pelusium, qui Daphne Pelusii nuncupatur.
- 9 De Urbis Ninive magnitudine, remissivè.
- 10 Iosephus de antiquitatibus Judæorum reprobat.

De urbe Nisibe, & utrum eadem fuerit ac illa quæ postea Antiochia dicta est.

Sciendum est, plures extitisse urbes, quibus Antiochiæ nomen inditum est. Salian. *Annal. Ecclesiast. tom. 5. anno 3753. num. 5.* Calepin. *verb. Antiochia*, duodecim enumerat. Ant. Nebriff. *eod. verb.* unam prætermisit, & sedem unicuique assignat uterque ex Plinio, Stephano, Strabone, & aliis. Unde frequens est apud Authores confusio, qui unam pro alia solent usurpare. Vide pluribus agentem de Antiochiis Abraham. Ortelium in *suo Thesaur. Geographico, verb. Antiochia.*

Omnium earum civitatum antiquissima dignoscitur Nisibis, quæ postea Antiochia nuncupata fuit; nam à Nemrod, seu Belo primo Assyriorum rege condita est, cujus mentio fit *Genesis cap. 10.* teste D. Hieronymo in *tradit. Hebraic.* ubi de Nemrod differens inquit: *Regnavit autem & in Arach, hoc est in Edessa, & in Achad, quæ nunc dicitur Nisibis, &c.* Et iterum in *loc. Hebraic.* idem asseruit: *Achad urbs regni Nemrod in Babylone.* Porro Hebræi hanc esse dicunt Mesopotamiæ civitatem, quæ hodie quoque vocatur Nisibis, & à Lucullo quondam Romano Consule obsessam, captamque, & ante paucos annos à Ioviniano Imperatore Peris traditam. Ex quo id observare Salian. *sup. tom. 1. anno 1950. n. 1.* Ortel. *ubi nuper*, qui ait hanc Nisibim Antiochiam Mygdoniam vocitari à fluvio Mygdone civitatem mediam dividente, secundum Stephan. & Asibeñ ab incolis appellari: cui consentit Calepin. *verb. Antiochia.* Idem Ortelius *verb. Nisibis*, sic habet: *Nisibis regionis in Mesopotamia nomen. Ioseph. lib. 20. antiquitat. cap. 2.* In eadem quoque Nisibis urbs, quæ & Antiochia Mygdonia nominatur, ad Tigrim fluvium ab Amasio monte, haud procul ab Amida. Hujus meminerunt Ioseph. *sup. Strab. lib. 11. cap. 6. Ptolem. lib. 6. Plutarch. in Lucullo, Plin. lib. 6. cap. 13. Tacit. lib. 15. Annal. Procop. lib. 1. Pers. Dio lib. 15. Xiphilin. in Severo, Capitolin. in Gordiano, Trebell. Pollio in Tyrannis, Eutropius lib. 6. Socrat. Scholastic. lib. 7. cap. 18. Evagrius lib. 7. cap. 8. & 9. &c.* nam & plures alios Ortelius recenset. Adde legem *Mercales 4. §. 1. C. de commerc. & mercator.*

Quemadmodum Antiochia Mygdonia præ cæteris antiquitate commendatur, ita Antiochia Syriæ Metropolis, de qua D. Covar. *hic*, celebritate omnes alias antecessit, ita ut quoties simpliciter Antiochiæ mentio fit, de ista per antonomasiam accipiatur, de qua Ortelius *verb. Antiochia, à princ. Salian. tom. 5. anno 3753. num. 5.* ubi sic tradidit: *Hunc annum Seleuci constructio Antiochia nobilitat apud Eusebii chronicum.* Eam urbem prius ædificare cœperat Antigonus Demetrii pater, & proprio nomine inscribere: sed ea brevi intervallo temporis & nomen amisit, & fundatorent. Et porro nomen Antiochi patris sui Seleucus indidit, qui sub Philippo Alexandri patre clarus fuerat. Est autem apud veteres Scriptores inter omnes urbes, quæ hoc appellatæ sunt nomine, omnium celeberrima hæc Antiochia Syriæ Metropolis super Orontem fluvium sita ad Daphnem nemus deliciis & amœnitate inclytum. Eam Philostratus differentiæ causâ magnam appellat. In hac Sedem D. Petrus constituit, ut idem Salianus testatur. Unde ejusdem civitatis Antistes inter

inter primarios orbis Patriarchas recensetur, ut ex Gelasio Papa scriptis D. Covar. infra, *hoc lib. cap. 14. num. 9. vers. Post propheticas*, quem refert & sequitur Lotter. *de re benefic. lib. 1. cap. 9. n. 13. & 14.* & habetur in *cap. Antiqua 23. de privileg. Extrav. Sancta Romana 3. de election. int. comm. cap. Renovantes, 22. distinct. l. 12. tit. 5. p. 1.* Eadem civitas coloniis Romanis adscripta fuit, *l. ult. §. fin. ibi: Divus Verus & Antoninus Antiochenses colonos fecit, salvo tributis. ff. de censib.* Fuit quoque ex Proconsularibus Præfecturis. Salian. *sup. d. num. 5.* de qua in jure non semel mentio fit. Condita est urbs ista anno mundi 3753. Torniiell. in *Annal. eod. ann. n. 2.* Salian. *sup.*

Ibi: *Atque adeo insignis, ut ab ea dicta sit Antiochia Syria.*

4 Meminisse oportet, duplicem Syriam esse, unam in Mesopotamia trans Euphratem, versus orientalem plagam, Babyloni adjacens, ac Ciliciæ contigua, quæ superior vocatur, & Antiochiam Metropolim agnoscit. Est Syria altera eisdem flumen & juxta Pactolum, quæ Damasci dicitur; nam hæc urbs in ipsa primarium locum obtinet, quæ Cæle, seu Cælesyria nuncupatur, eo quod cava, sive curva sit. Ejus mentio extat *lib. 2. Reg. c. 8. & Paralipom. lib. 1. c. 18.* Vide Salian *sup. tom. 1. anno mundi 1931. num. 90. & tom. 5. an. 2993. num. 1.* cum aliis, Calepin. *verb. Syria, Gerard. Mercator, & Ioan. Pol. in Tabul. Geograph. Abraham. Ortel. sup. verb. Damascum, & verb. Syria*, ubi pluribus Geographis laudatis utriusque Syriæ provincias recenset, ac testatur Operatum Afrum triplicem Syriam memorasse.

Ibi: *Nisibim istam apud veteres.*

5 Ita constat ex Ortelio, Calepino, Nebrissensi, & aliis, qui inter cæteras urbes, quibus Antiochiæ nomen obtigit, Nisibim enumerant, ac ab incolis Asibe nuncupatam observant.

Ibi: *Quod si Antiochiam Syria dictam.*

6 Hoc omnino communi omnium placito, veritatisque adversatur; nomen enim Nisibim proprium, ac peculiare fuit ejus urbis, quam Nemrod sub tempus nascentis Imperii Assyriorum construxit, prout supra, *num. 2.* præmonuimus, nec alii Antiochiæ commune fuit, neque ullum, qui id asseveret, invenimus.

Ibi: *Sed Nisibim urbem Mygdonia.*

Prout assertum est jam supra, *num. 5.*

Ibi: *Dicta verò fuit à Plinio.*

7 Antiochia Syriæ nuncupari solet Epidaphne, à luco Daphne percelebri, ob egregium Apollinis, & Dianæ fanum in eo situm, qui urbi ipsi adiacebat, de quo Ortelius *verb. Daphne*, ita inquit: *Daphne Antiochia Syria suburbanum deliosum, & nemus amœnitæ inclutum, cum vico fontanis aquis irriguo. In medio asyllum & templum Apollinis ac Diana, octoginta stadiorum ambitu, id est tres leucas cum triente habens in circuitu, cujus memoria extat Machabaor lib. 2. cap. 4. & apud Salian, cujus verba dedimus sup. n. 3. Calepin.*

verb. Daphnis, præter alios, quos laudar Ortelius.

Est alter quoque locus in Ægypto juxta oppidum Pelusium, finitimum Arabiæ, qui eodem nomine insignitur, & Daphne Pelusii appellatur, testibus Ortelio, & Calepino, ubi proxime.

Verf. His addere libet.

Quod prænotatum relinquitur antea, *num. 2.*

Ibi: *Atque distinctam esse ab urbe Nino.*

Et ita procul dubio verum est. Sed de hac civitate, ejusque mirabili amplitudine plura Salian. *tom. 1. anno 1931. num. 6. & anno 1932. num. 7. & anno 1933. num. 1. ac anno 1997. à num. 3.* Abraham. Ortel. *verb. Ninive*, Torniiell. *Annal. ann. 2016. num. 1.*

Ibi: *Meminit & Ioseph lib. 18. antiquitat.*

Quem rejicit Ortelius *verb. Antiochia*, quatenus Nisitabem juxta Euphratem constitutam scripsit, quæ ad Tigrim sita ab omnibus agnoscitur.

S U M M A R I U M.

- 1 *Servi pro tuenda domini vita propriam exponere debent, aliàs capitis pœnas dant. Non sic famuli.*
- 2 *Non evitat supplicium legis servus qui vociferando domino prospicit, si armis possit eum defendere.*
- 3 *Vera lectio traditur legis 1. §. excusantur ff. ad Syllanian.*
- 4 *Dicis causâ quid significet.*
- 5 *Legum pœnas non evadit, qui dicis causâ earum præcepta adimplet.*
- 6 *Loca quadam Ciceronis & Varronis corriguntur.*
- 7 *Lex Sed. & qui, ff. ex quib. caus. majores, exponitur.*
- 8 *Legis 4. ff. commod. lectio & interpretatio, & n. 9. cum seqq.*
- 9 *Pecunia variis de causis solet commodari.*
- 12 *Dis in singulari pro divite accipitur.*
- 14 *Pro pecunia usu extra mutuum potest aliquid accipi sine usura, & qualis contractus ineatur.*
- 15 *Plutonis varia nomina, & quare Dis nuncuparetur.*
- 16 *Dicis gratiâ unde dictum, & num. 17.*
- 18 *Mater, ceterique hæredes legitimi privantur impuberum successione, nisi intra annum tutores petierint, si nullus administrat.*
- 19 *Idem est si mater administrans ad secunda convolet vota.*
- 20 *Hæredes ex testamento impuberum carent hæreditate, nisi tutores intra annum petant.*
- 21 *Non sufficit postulare tutores, si excusentur, sed alii peti debent.*

Dicis causâ, vel gratiâ quid significet.

C A P U T V I I I.

A Nimadvertendum est, servos sic vitam dominorum suorum tueri pro viribus debere, ut

ut propriam expendere teneantur ad avertendum periculum, quod illis imminuerit, alioqui si quis violenter occubuerit, & servi auxilium, cum possent non tulerint, ultimo affici supplicio placuit ex Senatusconsulto Syllaniano; *l. 1. §. Hoc autem, ibi: Et ei, qui timuit mori, non ignoscit: l. Cum dominus 19. ff. ad Syllan. l. ult. tit. 8. p. 7.* ubi Greg. Lop. *glos. 1. post Bart. discrimen inter mancipia, & famulos mercede conductos tradidit; nam etsi omnes dominum suum in discrimine vitæ constitutum defendere cogantur, tamen liberis necesse non est propriam vitam exponere sicut servis, ut legis pœnam evadant. Hinc est, ut non excusentur servi à merito supplicio, qui levi brachio, ac segniter dominum à nece servare conati sunt, quod Dicis gratiâ fieri dicitur, ut D. Covar. inferius, *vers. Quo in loco*, ex Budæo nos edocet luculenter, *Lexic. Calv. verb. Dicis causâ*, Adrian. Turneb. *adversarior. lib. 11. cap. 20.* cum debeant acri animo, totisque viribus vim illatam domino repellere, etiam si opus foret, vulnera in propriis corporibus sustinentes, *d. l. Cum Dominus.* Nec liberabitur servus, qui præ metu mortis, dominum aggredientibus resistere ausus non est, quoniam posthabitâ propriâ vitâ, tenebatur domini saluti consulere; *d. §. Hoc autem, d. l. ult. Partit. ibi: Oponiendose en medio de aquellos que los quieren matar.* Imò pro vindicanda nece domini propriam vitam hilari animo jactavit servus Hispani illustris viri nomine Tagi, quem Aldrubal Carthaginensium Dux ad Danium suspendi ex arbore jussit: sed iniqui præcepti pœnas luit, quia etsi militaribus copiis undequaque stipatus, à servo occisi vulneribus affectus occubuit, fidusque vindex statim dilaceratus libenter, ac jucundè cruciatus, mortemque pertulit, ex quo memoriam egregii facinoris celebrandam posteritati reliquit. Ita Marian. *Hist. Hispan. lib. 2. cap. 8. in fin. Carrill. Annal. anno ab Urb. condit. 525. fol. 36.**

Ibi: *Quid sit dictis gratiam ferre.*

2 *Ex l. ult. tit. 8. p. 7. intellectus hujusmodi verborum deducitur, scilicet cum servi vociferando duntaxat dominum, periclitantem juvant, cum possint armis, & viribus eundem tueri, quod sic in ea constitutione declaratur. Essa mesma pena deve aver aquel que puede ayudar a su señor con sus manos, è va dando voces que acorran.*

Ibi: *Nos apud Ulpianum legendum esse censemus.*

3 Quæ lectio omnino vera est, ac servanda; canique probant præter laudatos per D. Covar. Brillon. *d. verb. jur. verb. Dicis causâ*, Gothofred. *in d. l. 1. §. Excusantur, ff. commod. Calepin. verb. Dicis causâ*, *Lexic. jur. ubi sup.* & alii communitè.

Ibi: *Et esse veterem dicendi modum.*

4 Dicis causâ, sive dicis gratiâ antiquam esse loquutionem Latinam, non Græcam, Author *Lexic. Juris* palinodiam canens agnoscit, quâ significatur aliquid fieri defunctoriè, leviter, simulatè, ad speciem, pro forma non ex animo, & ita, ut factum dici queat inspecto actu externo, quanquam verè ut oportet actum non sit, & hoc *D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.*

apud nos de *cumplimiento* vulgò dicitur, de quæ consulas sic asserentes, omisit à D. Covar. datis; Cujac. *observat. lib. 10. cap. 37.* Turneb. *sup. & lib. 20. cap. 16.* Osuald. *ad Donell. lib. 14. cap. 2. lit. C*; Connan. *lib. 7. comment. cap. 2. num. 12.* Calepin. & Gothofred. *sup. Brillon. & Hotomani verb. Dicis causâ*, Pichard. *in §. Item is, n. 23. Inst. quib. mod. re cont. oblig. Nebrissenf. verb. Dicis causâ*; Thefaur. *verb. eod. Lexic. Jur. ubi nuper.*

Illud observandum erit, nihil prodesse ad pœnas subterfugiendas, aliove juris effectus, quæ dicis gratiâ, & perfunctoriè geruntur; nam sic legibus fraus fit, dum verbis obtemperatum videtur; mens tamen constitutionum violatur; *l. contra 29. ff. de legib.* ubi Glossa expendit exempla, & D. Covar. infra nonnulla in memorat, qui hic rectè inquit, sic operantes non satisfacere suo muneri, quanvis ipso defungi videantur.

Ibi: *Varronis locum ostendi qui lib. 4. de ling. Lat.*

Nullus, qui de hac dictione differit, Varronem prætermisit. Sunt & alia loca, ubi eadem loquutio per emendationem inseritur. Unde Turnebus *d. cap. 16. ad fin. ait: In Attici vita legimus, Bruto, & Cassio desperatis rebus, provincias à Consulibus, necis causâ datas.* Ubi dicis causâ, legendum monet. Similiter apud Ciceronem in oratione, quam pro domo sua habuit, ita legitur? *Quid si quis similis istius? Neque enim jam deerunt, qui imitari velint aliquem mei dissimilem, cui Respublica non tantum debeat, ut per vim afflixerit domum ejus: per Pontificem id vos ista auctoritate constituetis, ratum esse oportere dicis, quem reperit Pontificem.* Quæ verba ultima nullum sensum habere posse videntur, nisi dicis causâ reperit Pontificem, legatur, prout videtur Brillonio, ac Authori *Lexic. Jur. ubi sup.* qui restatur, apud Terentium, ac Ciceronem, & non alibi, hujusmodi dictionem invenisse: unde D. Covar. Paulò superius asseverat, hujus loquutionis raram esse apud Authores mentionem.

Ibi: *Et Cornelius Nepos in Attici vita.*

Quem locum ex Turnebo correctum nuper rimè dedimus.

Ibi: *Idem Ulpian. sub tit. ex quib. caus. major.*

In l. Sed & qui datâ operâ §. ff. ex quib. caus. major. sic ait Ulpianus: *Sed & qui datâ operâ, & sine lucro hoc affectavit, vel qui maturius profectus est, vel litis gratiâ cepit Reipublica causâ abesse.* Quæ verba, prout jacent, genuinum aperitissimumque sensum videntur habere: nam inter eos, qui non ex fide, sed dolo, Reipublicæ causâ abesse intelliguntur, ut privilegium jure ex causa publica absentibus concessum denegeretur, enumeratur vel qui aliàs legitime abfuturus erat, sed dolosè ut adversarium acturum illuderet, citius quam abiturus erat, perrexit; vel qui cum iter facturus minimè foret litis vitandæ gratiâ, sicut ibi expressit Accursius, ab urbe Reipublicæ causâ recessit: atque ita duos casus distinctit Consultus, in quibus privilegium cessat propter fraudem, cum scilicet controversiâ fugiendæ gratiâ iter præmaturè, ac intempestivè arripitur, aut si eadem ratione qui abiturus unquam non erat, vadit. Quæ

cum ita sint, nihil est quod nos cogat ad corrigendam textus lectionem, quæ communiter circumfertur, licet D. Covarruvias asseveret, nullum ferè congruum sensum verbis Ulpiani accommodari posse, nisi dicis causâ legatur, Verùm emendatio hæc nec rectè convenit rei de qua agitur, sed menti legis opponitur; qui enim non ex necessitate, sed prætextu boni publici ad litem evitandam abesse incipit, simulatè agit, ut absens causâ Reipublicæ dici possit. Illud autem admittendum non est, quod Pat. Barthol. Bravo in suo Thesaurò, seu Dictionario Latino utramque dictionem, *dicis causâ*, & *litis causâ*, confundit, & pro eo quod *ficte* agitur, usurpat.

Ibi: *Caius verò Jurisconsultus.*

8 In l. 4. ff. commod. dicis gratiâ, non ditis, legendum monet D. Covar. sic etiam placet Cujac. observat. lib. 10. cap. 37. Osuald. & Brisson. ubi sup. Gothofred. in d. l. 4. Leotard. de usur. q. 34. num. 3. Pat. Oñat. de contractib. tom. 2. disp. 32. n. 41. Pichard. in d. §. Item is, n. 23. Inst. quib. mod. re cont. oblig. Uvesembec. in paratit. ad tit. ff. commod. n. 4. Lexic. Jur. verb. *Dicis causâ* 3.

Ibi: *Quo in sensu vulgò illic legebatur.*

9 Accursium haud pauci sectantur ea verba sic interpretantes, ut D. Covar. refert, in quibus est Caroc. de locat. tit. de usur. quest. 4. in fin. Petr. Gregor. Syntagmat. Jur. lib. 23. cap. 1. num. 2. quibus jungendi videntur Cardin. Tusch. tom. 1. lit. C. concl. 480. n. 2. Pat. Molin. de just. & jur. tom. 2. disp. 294. num. 3. Hermosill. in l. 1. gloss. ult. n. 16. tit. 2. p. 5. & alii plurimi, qui omiſſa dictæ legis 4. lectione, asserunt pecuniam commodari, ut commodatarius illo modo ditior habeatur: tamen non omninò convincitur, istos cum Accursio, & sequacibus sensisse, legendum esse *Ditis causâ*; nam ut paulò inferiùs D. Covar. ex Corrasio probat, licet tradantur nummi ad effectum prædictum, & ostentationem rectè dici potest, ac legi apud Ulpianum, *dicis causâ*, cum ibi simulatio intercedat, & numeratio non mutui gratiâ fiat, prout videtur, & communiter contingit: ubi autem simulatè quid geritur, dicis gratiâ factum dicitur, juxta tradita sup. n. 4.

10 Retenta igitur lectione, quæ in Florentinis Pandectis reperitur, & à D. Covar. probatur, decisio dictæ legis 4. generaliter accipienda est, ita ut Ulpianus nedum egerit de pecunia, quæ commodabatur ad ostentationem, ut aliquis divitiis affluentior appareret, de quo in l. 3. §. ult. sed etiam comprehenderit omnes alios casus, in quibus nummos ad alios effectus commodari possibile est, veluti ut pignori dentur, quòd sæpe evenit aureos nummos vel argenteos arrhæ nomine tradi, cum rei pretium ænea moneta solvendum est. Similiter & in celebritate nuptiarum adhiberi solent tredecim nummi valoris maximi, juxta ritum Ecclesiæ ab sponso sponsa publicè tradendi, qui plerumque commodari egentibus solent. Præterea cum oportet, ut Tabeilio fidem faciat in instrumento de pecuniæ traditione, adhibetur non semel commodata. Qui, cæterique casus, qui excogitari possunt, ubi pecuniam ad diversos usus commodari contingit, continentur sub ea distinctione *dicis causâ*, cum in omnibus simulatio quædam intercedit, quia numeratio pecuniæ non operatur dominii translationem

in accipientem, juxta propriam ejus naturam, & ita aliud agitur, & aliud agi videretur. Quod si cum Accursio, *Ditis causâ*, legendum sit, unica species duntaxat exprimitur, cum scilicet pecuniæ commodantur, ut quis ditior quàm verè est, censeatur.

Ibi: *Quavis ea lectio displicuerit Alciato*

Qui communiter rejicitur, & eum expressim reprobatur Caroc. ubi proximè, nec quemquam legi, qui cum Alciato, *dantis*, loco *dicis*, aut *ditis*, legendum in d. l. 4. ff. commodat. opinetur: nec sensus congruus secundum subjectam materiam verbis illis aptari poterit.

Ibi: *Quia negat ditem, in singulari numero.*

Sed fallitur quidem, ut constat ex Calepino, Nebrissenſi, Patre Bravo, & aliis in suis Dictionar. verb. *Dis*. Unde ditior, ditissimus, ditare, ut observat Calepin. Eo verbo usus est Liv. lib. 2. decad. 5. ibi: *In diti domo*. Terent. in *Adelph.* ibi: *Dis quidem esses Damea, ac rem tuam stabilisses*. Adde Cornucop. col. 18. in princ.

Verf. Cæterum Corrasius.

De intellectu legis 4. ff. commodat. consulendi sunt Osuald. Pat. Molin. Pichard. Caroc. ubi sup. Leotard. d. quest. 34. num. 9. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. quest. 3. à n. 65. Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 9. tit. 5. num. 5.

Hic meminisse libet ejus, quod obiter tradidimus supra, lib. 3. cap. 1. num. 67. nempe non prohiberi quicquam recipi mercedis nomine pro usu pecuniæ, cum traditur ad ostentationem, aut alium similem effectum, licet in mutuo usura sic admittatur: quod præter ibi laudatos tenent Greg. Lop. in l. 1. gloss. 3. in fin. tit. 1. p. 5. ubi Hermosill. num. 4. plures cumulans, Cardin. Tusch. lit. C. concl. 480. num. 2. Leotard. ubi proximè, qui rectè contra Roderic. d. num. 65. docet, locationem pecuniæ contrahi, si merces pro ipsius usu solvatur; nam cum pecuniâ gratis concessâ, & traditâ ad ostentationem, commodum contrahatur, l. 3. in fin. ff. commodat. consequens est, ut si aliquid pro eo usu præstetur, contrahatur locatio, l. Si ut certo §. §. Nunc videndum, et 2. ff. eod. §. Item is, Inst. quib. mod. re contrah. oblig. Hæc tamen vera censebuntur, si pecunia pro mercede tribuatur, etenim si res alia pro nummorum usu pendatur, erit contractus innominatus, juxta legem 1. tit. 8. p. 5. l. 1. §. Si quis servum, ff. deposit. de quo Caroc. sup. part. 1. tit. de merced. numerat. Ant. Gom. variar. lib. 2. c. 3. n. 3. verf. Item quæro an in hoc, Brit. in rubric. de locat. part. 1. §. 4. n. 54. cum aliis, Cardin. Mantic. sup. lib. 5. tit. 2. n. 25. Est tamen admodum controversum, num merces locationis consistere possit in rebus, quæ pecunia numerata non sint, ut videre licet apud Carocium sup. & Pichard. in princ. Inst. de locat. Sed juxta legem partitæ huic quæstioni locus esse non potest.

Ibi: *Sic & Taurellus, & Antonius Augustinus.*

Plures etiam pro hac sententia sunt laudati supra, num. 8.

Ibi: *Forcatulus autem opinatur.*

Idem refertur in Lexic. Jur. verb. *Dicis causâ* 3. Ibi

Ibi: *Ipse rursus & in hoc loco apud Plinium.*

Plutoni plura nomina indidit antiquitas, quæ congerit Cornucop. col. 575. num. 50. Rosin. de antiquitatib. Roman. lib. 2. cap. 15. ut Februus, à quo mensis Februarius, & quare, traditur à Rosin. lib. 4. cap. 6. Macrobi. lib. 1. Saturnal. cap. 13. Durand. in tract. Divin. Offic. & in Theatr. Deor. part. 1. lib. 4. cap. 1. de Plutone. Vocabatur itidem *Orcus*, à loco inferorum, qui sic appellabatur: *Summanus* etiam, quasi summus Manium: *Altor*, quia ex terra, cui ipse præesse credebatur, omnia quæ nata sunt, alantur: *Rufor*, quòd cuncta eodem resolvantur. Ita Rosinus. *Dis pater* nuncupabatur, ut D. Covar. asseverat, Rosin. sup. verf. *Orcus*, Calepin. verb. *Dis*, Nebrissenſi. eod. verb. Turneb. adversarior. lib. 18. cap. 4. ad fin. Cornucop. sup. num. 40. & col. 18. in princ. Ideo *Dis* dictus est, quia divitiis abundat, quæ ex intimis terræ visceribus effodiuntur, ubi ille ditior suam obtinet, Calepin. sup. Rosin. ex Cicerone, verf. *Dis appellatus*, ubi quod alii existimant Plutonem quasi ironicè *Ditem* nuncupari, quòd pauper sit, cum mortui omnes bonis exuti è vita migrent. Sueton. in Othob. cap. 8. ubi sic: *Diti pari contraria hostia, exta potiora*. Cornucop. ubi proximè

Ibi: *Origo autem hujus pro-verbii.*

16 De quo Turneb. sup. lib. 11. cap. 20. in hæc verba: *Id est, leviter, & defunctorie, & utnunquæ agere: tractum ab his, quæ ut religione defungamur, nunquæ facimus, cum simulata olim in ea pro veris haberentur, & qualiacunque ferè pro optimis dicarentur*. Deducitur autem nomen istud non à verbo *dico*, *dicis*, sed à verbo *divo*, *dicis*, utique tanquam dicationis causâ. Hujus loci meminit Glossa marginalis in d. l. 4. ff. commodat. Ita dicis gratiâ immolabat Cain, idè Deus ad munera ejus non respexit. D. Cyrill. lib. 2. in Genes. postquam de Abel sacrificiis egit, subdit: *At Cain non eo modo, sed contra magna cum negligentia offerebat; quæ enim ex tempestivis frugibus excellentiores essent, suis deliciis reservabat, quæ verò deteriores heberentur, Deo maximo offerre non erubescerent*. De quo etiam D. Ambros. lib. de Cain, & Abel, Philo lib. de sacrific. eorund.

17 Et quidem pro Turnebo faciunt quæ D. Covar. hic, Lexic. Jur. verb. *Dicis causâ* 2. & alii tradidere, nempe hujusmodi loquutionem ad pietatem, & religionem referri. Verùm aliis communiter videtur verbo *dico*, *dicis*, suam trahere originem proverbium istud; nam ut D. Covar. in presenti, & nos supra cum pluribus num. 4. adnotavimus, *dicis causâ* id actum censetur, quod ideo fit, ut factum dici possit: & verbum *dicis*, à nomine *dex*, *dicis*, dimanat, quod eum qui dicit, significat, sicut *Judex* à verbo *judico*, derivatur: eum qui judicat significante; index ab *indico*, lex à *lego*, dux à *duco*, &c. de quo Varro lib. 5. de ling. Lat. Calepin. verb. *Dicis causâ*, Lexic. Jur. eod. verb. 2. Cornucop. col. 1081. sub n. 30. ubi quod *dicis causâ* tractum est à *dico dicis*. Secundum quæ *dicis* est gignendi casus.

Ibi: *P. Victorius tradit in d. cap. 24.*

Huic Victorii assertioni obstat, quod cum Varrone de nomine *dex*, *dicis*, Calepin. ac Lexic. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Jur. nuperrimè laudati prænotarunt, quibus accedit Hortoman. in suo Lexic. verb. *Dicis causâ*.

Ibi: *Simile sanè pro-verbio.*

Adde Lexic. Calvini verb. *Dicis causâ* 2. ubi quod Græci hunc loquendi modum usurparunt; Connan. commentar. lib. 7. cap. 3. Corral. miscellan. lib. 4. cap. 8. Duar. disputat. annivers. lib. 1. cap. 47. & quæ præmissimus sup. n. 5.

Ibi: *Sic & in d. l. 2. etenim mater expellitur à legitima.*

Mater, avia, cæterique cognati, quibus legitima successio jure defertur, hæreditate impuberum decedentium redduntur indigni, si neglexerint intra annum, à quo in potestate illis esse deserunt, tutores eisdem apud judicem petere competentem, nisi mater, aut alii conjuncti legitime tutelam administrent. De matre est textus in l. 2. §. Si mater, ff. ad Terryllian. l. 2. ff. qui pet. tutor. l. Matris 6. l. Cum à matribus 8. l. fin. C. eod. ubi de naturali, §. Sed quemadmodum, Inst. de Senatuscons. Terrylliano. De avia loquitur dicta lex 2. §. Quod si pater, in fin. ff. ad Terryll. De aliis lex Sciant 10. C. de legitim. hæredib. lex 12. tit. 16. p. 6. simul de matre, & cæteris constituit. De his latissimè post Bart. in d. l. 2. ff. qui pet. tut. Greg. Lop. in d. l. 12. Guttier. de tutel. part. 1. cap. 16. à n. 33. ubi alios dedit. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 35. & in l. 15. Tauri, num. 18. Card. Tusch. lit. M. conul. 113. num. seq. Mareſcot. variar. lib. 1. cap. 71. per tot. Joan. Oinotom. Pichard. Arnold. Vin. in d. §. Sed quemadmodum, Pat. Molin. de just. & jur. tom. 1. disp. 220. num. 23. Petr. Greg. Syntagmat. jur. lib. 12. cap. 13. num. 6. Donell. lib. 3. cap. 8. à princip.

Similiter coercetur scæmina si secundas inierit nuptias, non petito tutore filio impuberi, cujus tutelam ipsa administtrat, imò & rationibus redditis, residuum solvere prius compellitur, l. Omnem 6. C. ad Senatuscons. Terryll. authent. Eisdem pœnis, §. Item & ea, C. de secund. nupt. authent. de nupt. §. Si autem tutelam, collat. 4. D. Covar. de matrimon. part. 2. cap. 3. §. 9. num. 8. Greg. Lop. in l. 12. gloss. 5. ad fin. tit. 16. p. 6. Card. Tusch. d. concl. 113. in fin. Petr. Greg. sup. lib. 9. cap. 26. num. 44. Ant. Gom. in d. l. 15. Tauri, num. 18. Donell. sup. Guttier. d. cap. 16. num. 134.

Non solum legitima, sed etiam testamentaria successione filii impuberis mater privatur si omittat illi tutorem prædictis casibus postulare; nam & substituti pupillares tenebantur onus hoc petendi sub eadem pœna subire, d. l. Omnem, d. l. Sciant, Greg. Lop. sup. gloss. 4. ante fin. Guttier. n. 46. Ant. Gom. ubi proximè, Donell. & ibi Osuald. ubi quid de hæreditate per fideicommissum matris relicta, quam non amitti tenent Ant. Gom. Guttier. & alii communiter per textum in l. ult. §. 1. verf. Si verò maritus, ff. qui pet. tutor.

Ibi: *Neque solum si non petat, sed & si quem petat, defunctorie petat.*

Idem expriment Donell. sub lit. B. Guttier. n. 55. 21 & sentiunt omnes præcitati; non enim munus suum adimplere censetur, qui eo dicis gratiâ, seu ad speciem defungitur, quemadmodum prædictimus supra, n. 5.

Ibi: *Quo in loco ex Latinis Authoribus.*

Vide præmissa supra, num. 4.

Ibi: *Qua ratione Latinus Modestini Interpretes.*

Hic lapsus ejus, qui legem 2. ff. qui pet. tutor. in Latinum ex Græco sermonem vertit, notatur in Lexic. Jur. Calv. vers. Dicis causâ 2.

Ibi: *Eodem propè labitur errore.*

Similiter & error iste ibidem animadvertitur ab eodem authore Lexic. Jur.

Ibi: *Et simili prope modo Græci Authores.*

Apud quos in consuetudinem sui sermonis proverbium hujusmodi adductum proximè citatus author asseverat, imò origine Græcum ferè aliquando senferat, at Varronis auctoritate convictus in oppositam sententiam abire non erubuit.

SUMMARIUM.

- 1 Sarracenorum mentio frequens habetur in Jure Canonico, qui in legibus Hispanie Moros, aut Turcos nuncupantur.
- 2 Verbum Sarraceni, ad Gentem, & ad Sectam refertur.
- 3 De Mahometi parentibus, & vita.
- 4 Sarracena gens quomodo Mahometo adhaeserint, & unde Mahometani Sarraceni vocati sunt.
- 5 Quare Mahometus suis nomen Sarracenorum indiderit.
- 6 Sarraceni circumcidunt pueros suos decimumtertium annum agentes.
- 7 Arabes cuncti ab Ismaële procedunt.
- 8 Sarraceni non dicuntur à Sara.
- 9 Sarraceni quam Arabia regionem habitaverint.
- 10 De nomine Sarraca, cujusdam urbis in Arabia.
- 11 Sarraca est nomen duarum urbium.
- 12 Sarraceni dicti sunt à Sarraca urbe Arabia.
- 13 Erymon verbi Sarraceni.
- 14 De significato verbi Marani.
- 15 De Maraniis & urbe Mara, & de oppido Mara, in Arabia.
- 16 De Sarracenis plura remissivè.

De Sarracenorum nomine & origine.

CAPUT IX.

Sarracenarum nomen in jure Pontificio non semel legitur repetitum sub tit. de Jud. & Sarracen. ut cap. 5. 6. 11. & 12. cum aliis, Clemens. unic. eod. tit. extravag. Copiosus, Joan. XII. extravag. Multa, eod. tit. commun. Licet autem plures Hispanæ constitutiones de Sarracenis egerint, ut in Partit. sub tit. 25. p. 7. in Ordinam. tit. 3. lib. 8. & in nova Recopilat. tit. 2. lib. 8. & l. 17. cum seqq. tit. 26. eod. lib. necnon alibi, tamen eos, Moros, aut Turcos, id est, Mauros, vel Turcas vocitarunt. Hic observare oportet, verbum Sarraceni, & ad gentem, & ad sectam spectare, ut ex dicendis liquido apparebit: sed in præcitatæ juribus usur-

patur non pro Arabiæ populorum incolis, sed pro illis, qui Mahometi delictis infecti sunt. Navar. in cap. Ita quorundam, notab. 4. de Jud. & Sarrac. Azor. Institut. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 23. quæst. 1.

Præterea sciendum est, quod Mahometus anno Christi 597. in Arabia Felici editus est ex parentibus Ismaëlitis, patre scilicet Hali nomine, professione infideli, matreque Judæa, qui ad annum 620. irruit in orbem, & sub Bonifacio V. Pontifice & Honorio I. ac Heraclio Imperatore per duodecim annos acerrimè prævaluit, usquedum à suis peremptus obiit, quoto suæ ætatis anno, ambigitur ob opinionum varietatem; quidam enim trigessimum quartum non excessisse sentiunt, alii ad quadragesimum pervenisse tradunt, de quibus consulendi sunt Spondan. in Epitom. Annal. Baron. part. 2. anno Christi 630. Platin. in vit. Pontific. Baptist. Egnat. in Epitom. Imperator. Author. Histor. Eccles. tom. 3. lib. 4. cap. 2. in fin. & cap. 7.

Sub hoc igitur tempus Arabes Sarraceni (quibus jam Catholicæ Fidei lumen illuxerat anno Christi 591. quo ipsi cum suo Principe Naaman sacro Baptismate insigniti sunt, teste Spondano sup. d. anno 591. num. 2. ubi laudat Evagrium lib. 6. cap. 21.) sub Heraclio Imperatore militaria stipendia merebantur (quos numero quatuor mille fuisse tradit Marian. Hist. Hispan. tom. 2. lib. 6. cap. 22.) quæ cum jam demerita poscerent ab eo, cui munus solvendi militibus incumbebat, ille sic allocutus respondit: *Vix est unde Græco, & Romano militi solvatur, & hac canum turba impudenter stipendium efflagitat.* Quibus Sarraceni vehementer succensî ab Imperio Romano defecere, ac Arabibus suppetias ferentibus, in Syria Damascum ceperunt, & Aegypto potiti sunt. Tunc temporis supervenienti Mahometo adhæserunt, cujus erroribus imbuti sunt, eorumque nomine omnes, quos decipiebat, voluit impius subductor nuncupare, unde nomen Sarraceni, quod gentis erat, ad sectam significandam transivit, ut præter Azor. & Navar. sup. observat Paul. Æmil. de reb. gest. Franc. lib. 2. fol. 39. ibi: *Sarracenorum autem nomen jam non gentis erat, sed sectæ. Quod in Sarracenorum decus effectum videtur, eo quod ipsi reliquos omnes disciplinâ militari, & potentia longè superabant: quemadmodum Africani Mahometani à Mauritania Africa provincia Mauri appellantur.* Alia tamen mens mentiti prophætæ fuisse videtur, ut statim num. seq. asseretur.

His præcognitis, expeditiùs excitatæ à D. Covar. quæstionis scopum pertingemus. Est ergo controversia circa originem, seu etymologiam verbi Sarracenus, duplexque sententia reperitur: una edocet, Sarracenos à Sara uxore libera ac domina domus Abrahæ denominari; nam Mahometus inter plurima, quæ ad sui ac suorum commendationem perfidè excogitavit, id suadere non erubuit, quod ipsi verè ex Abrahamo & Sara procedebant, quibus promissio terræ à Deo facta est cum ab Agar & Ismaële eos descendere, ut & Arabes, in comperto apud omnes haberetur. Atque ita nomen conveniens Mahometanis cunctis indidit, quod ad Saram progenitricem referretur, quo etiam notam fervilis stirpis intendit abolere, neglectu Agarenorum, & Ismaëlitum cognomine, quod eisdem in opprobrium cedebat, ac postea à Christianis exprobrabatur Sarracenis, ut adnotatur in Sylv. suar. lection. part. 1. cap. 11. Ad commen-

tum istud Mahometus occasionem sumpsit ex Sarracenis Arabiæ, qui ut nuper aiebamus, in Mahometanorum numerum relati sunt, quorum nomen ille cunctis suæ sectæ professoribus callidè accommodavit, ut propter vocis similitudinem Saræ liberi putarentur: quod animadvertit Navar. sup. d. notab. 4. num. 3. Præmissæ opinioni in primis adstipulatur lex 1. tit. 25. p. 7. cujus sedulissimi conditores magnopere movere nos debent, præsertim quoad res Sarracenorum, quibuscum in Hispania tunc, multisque retrò temporibus commorabantur. In eandem sententiam abeunt Gregor. Lop. & Montalv. in d. l. 1. Hug. Celf. in suo Repertor. verb. Sarraceni, Salian. Annal. Eccles. tom. 4. anno mundi 3451. num. 24. Abrah. Ortelius in Thesaur. Geographic. verb. Sarracena, Auth. Hist. Eccles. ubi sup. Lexic. Calvin. verb. Sarraceni, Aldrete de antiquitat. Hispan. lib. 3. cap. 4. vers. San Geronimo, ubi D. Hieronymum ac D. Augustinum statim laudandos dat. Videas infra controversiæ resolutionem.

Ibi: *Addit Josephus, moris apud eos fuisse.*

6 In hæc verba antiquitat. lib. 1. cap. 11. Arabes non octavo die, ut lex præcipit, sed post decimum tertium annum circumcisionem celebrant, gentis suæ auctorem imitantes. Hujus loci meminit Salian. sup. tom. 1. ann. mundi 2138. num. 19.

Ibi: *Ceterum Sarracenos ab Agar originem habuisse.*

7 Sic omnes præcitati animadvertunt, imò & omnes Arabes ab eadem stirpe proveniunt, ut ex Josepho nuperrimè laudato constat. Ismaël enim, ejusque posterii Arabia potiti sunt: Salian. tom. 1. anno mundi 2261. num. 1. & 2. Verùm Sarracenos Madianitas fuisse, quibuscum Israëlita bella gesserunt, latè probat Aldrete ubi proximè, nixus auctoritate D. Aug. quæst. in Numer. cap. 20. ibi: *Madianita, qui nunc Sarraceni.* D. Hieron. in Exechiel. c. 25. ibi: *Per Madianitas, Ismaëlitas, & Agarenos, qui nunc Sarraceni appellantur.* Est tamen animadvertendum, duplicem à D. Hieronymo memorari Madian, quarum unam in deserto Sarracenorum collocat, ab uno ex filiis Abrahæ, ac Ceturæ sic nominatam, cujus incolæ Madiani dicebantur: alteram juxta Arnonem, & Arcopolim, cujus civis Madianita dicti, qui foeminas Israëlitis ad turpitudinem subjecerunt. Hujus solùm ruinæ extant. Sic refert Salian. sup. tom. 2. anno mundi 2503. num. 21. Calepin. verb. Madian. Secundum quæ utramque civitatem confundit Aldrete: & posterior Madian non longè à monte Sinai constituitur à Tornieil. Annal. anno 2545. n. 46. Troglodytæ quoque olim Sarraceni nuncupabantur, teste Abrah. Ortel. verb. Troglodytarum. Sarracenorum mores refert Aldrete supra, vers. Las costumbres, ex Anniano Marcellino lib. 14.

Ibi: *At de nominis ratione illud fortassis rem dubiam facit.*

8 Si Sarraceni à Sara uxore Abrahæ dicerentur, Sarani deberent nuncupari, non Sarraceni. Hanc

eandem rationem expendunt Navar. in d. cap. Ita quorundam, notab. 4. num. 4. Azor. ubi sup. Sic Sarranium ostrum, Sarrana vestis, à Sarra urbe, quæ postea Tyrus appellata est. Juvenal. Satyr. 10.

— Aut picta Sarrana ferentem ex humeris aulaa toga.

Virgil. Georgic. lib. 2.

Et Sarrano dormiat ostro.

Abraham Ortel. verb. Tyrus, Cornucop. col. 259. n. 50. Calepin. verb. Sarra.

Ibi: *Deinde Plinius lib. 2. cap. 8.*

Gentem Sarracenam ante Mahometum in Arabia extitisse, nemini dubium est, & constat ex præmissis supra, n. 4. eorumque mentio fit sub annum 591. Gregorio Magno Pontifice; nam Sarraceni Arabiæ Siciliam invadere, Histor. Eccles. d. lib. 4. cap. 1. Est autem Arabia inter Judæam, & Aegyptum, ab uno latere mare rubrum, ab altero sinum Persicum habens, ut videre licet tabulis Geographicis Joan. Blev. Abrahami Ortel. Gerard. Mercator. & aliorum. Dicta est Arabia ab Arabo Apollinis ex Babylone filio, Cornucop. col. 428. num. 50. Calepin. verb. Arabia. Dividitur in Felicem, Petræam, sive Nabathæam, & desertam. Abraham. Ortel. & Calepin. verb. Arabia, Cornucop. ubi proximè, Plin. lib. 2. Licet autem comuniter placeat, Sarracenos in Arabia Felici constitutos esse, tamen eos in Petræa collocat Aldrete sup. vers. En Arabia Petrea; & consentire videtur Ortelius verb. Sarracena. Unde fortè dici posset, Sarracenos utramque Arabiam, cum finitimæ essent, incoluisse. Vocatur Arabiæ pars quædam Petræa, à Petra ejusdem regionis oppido. Salian. tom. 1. anno mundi 1931. num. 66. vers. Phetrusm. Ortel. verb. Arabia Petrea, Calepin. sup. Eadem dicitur Nabathæa, seu Nabatena, à Nabajoth primogenito Ismaëlis, ut ex D. Hieronymo tradit Salian. tom. 1. anno mundi 2261. num. 2.

Ibi: *Sarracenos dictos fuisse à Sarraca.*

Hæc urbs appellatur Sarraca, vel Sarrace, ut notat Ortelius verb. Sarraca. & Paul. Æmil. de reb. gest. Franc. lib. 7. ait: *Sarraceni à Sarraco oppido Arabia: quasi nomen hujusmodi urbis per secundam declinationem flectatur.*

Sarraca nomen est duarum urbium, quarum una in Media altera est in Arabia Felici. Ptolem. lib. 6. cap. 2. & 8. Calepin. verb. Sarraca, Ortelius, & Nebriffensis eod. verb.

Est altera opinio adversus quam tradidimus sup. num. 5. habens Sarracenos non à Sara Abrahæ conjugè, sed à præfata urbe Sarraca sic vocari, quod cum D. Covar. & ab eo laudatis sustinet Azor. Institut. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 23. quæst. 1. Navar. in d. cap. Ita quorundam, notab. 4. num. 5. de Jud. & Sarracen. Exposit. tit. Jur. Canonico. Abrah. Ortel. in Thesaur. Geographico, verb. Sarraca, Calepin. verb. Sarraceni.

Hanc & alteram jam præmissam sententiam quæ inter se videntur dissidere, quodam distinctionis federe in amicitiam trahere conabimur, etenim si quærat de illis Sarracenis, qui ante Mahometum

in Arabia sic nuncupati sunt, procul dubio asseverandum est eos à Sarraca urbe ejusdem regionis denominari, ut D. Covar. & sequacibus hujus posterioris sententiæ placet. Quod si sermo sit de Mahometanis, quibus Mahometus Sarracenum nomen imposuit, prior sententia magis aridet, fecundum notata supra, num. 5. quemadmodum enim nomen hoc aliud significare cœpit, ita originem suam mutavit, cum ad impositum foret Mahometanis, ut sese à Sara progenitos jactarent per orbem, ac terræ promissæ à Deo possessores se prædicarent, dum Imperatoris, aliorumque Principum provincias violenter usurparent. Nec si ab illis quæreretur unde nomen Sarracenum sortiti fuissent, à Sarraca urbe Arabiæ sic dici responderent, sed à Sara sua progenitrice, qua se maximè nobilitabant. Ex quibus fati tueri poterit, etymologia verbi Sarracenus, quæ traditur in d. l. 1. tit. 25. part. 7. modò ea accipiatur non de nativa, & propria verbi origine, sed de subrogata, & accommodata, quæ ab eisdem Sarracenis ad sui commendationem circumferebatur.

Ibi: His addere libet Maranos, & Maranitas.

- 14 Mara urbs Arabiæ Felicis fuit, Ptolom. lib. 8. Geograph. Abrah. Ortel. verb. Mara, Nebrissen- sis eodem verbo, ubi quod Metropolis erat, à qua fortè Arabes Marani vocabantur. Maranus pro apostata reperitur apud Calepinum. Marranus Hispanè idem est, quod excommunicatus, à verbo Syriaco Maranatha. Marian. Histor. Hispan. tom. 1. lib. 6. cap. 7. ad fin.
- 15 Maranitarum meminit Abrah. Ortel. verb. Maranitas, quos in Arabia Felici versùs recessum sinus Perfici constituit Strab. lib. 16. Fuit quoque in eadem regione oppidum, quod Marane dicebatur, juxta Maris Rubri littora, ut ex Plinio tradit Ortel. unde Maranitarum nomen originem trahere verosimiliter conjectari potest.
- 16 Si quid aliud de Sarracenorum rebus ac nomine indagare placuerit, præter jam laudatos consulendi sunt Cœl. Aug. Curion. Histor. Sarracen. lib. 3. Simanc. in Enchirid. tit. 17. & 18. Pineda in Monarch. lib. 2. cap. 3. §. 1. Joan. Bohem. lib. 2. de morib. gent. Mathiol. in Dionys. lib. 1. cap. 65. Ludovic. Partit. de Arabia.

SUMMARIUM.

- 1 Cretionum observatio in acquirenda hereditate abiit in desuetudinem.
- 2 Institutio hæredis cum cretione hodie sustinetur, & rejectis solemnibus cretionum hæreditas possit adiri.
- 3 De cretionis formulis, remissive.
- 4 Cretio quondam ad extraneos hæredes duntaxat spectabat.
- 6 Qui eloquium non poterant, ut mutus, & infans, inutiliter cum cretione instituuntur.
- 7 Verba cretionis coram testibus proferebantur, & certio est inter legis actiones.
- 8 De cretione continua, & vulgaris discrimine, & num. 9.
- 10 Cernere est quasi decernere, ex D. Isidoro.
- 11 Verbum Cretio, multifariam accipitur, maxime in Jure pro acquisitione hereditatis.
- 12 Cernere, pro Adire, sumitur frequenter.

- 13 Sumitur itidem pro Constituere.
- 14 De alia significatione verbi Cerno.
- 15 Cerno derivatur à Cero.
- 16 Jura quadam ad certionem non pertinere ostenduntur.
- 17 Gratiani error notatur in Decreto.
- 18 Cernere, pro Cedere, nonnunquam usurpatur.

De cretione quæ in institutionibus, & actionibus hæreditatum quondam solemniter adhibebatur.

CAPUT X.

Scrupulosa cretionum observatio, quæ in additione hæreditatum adhiberi solebat, ab usu recedere jussa est, l. Cretionum 17. C. de jur. deliber. l. 1. C. Theodos. de matern. bon. Cujac. in paratit. ad tit. ff. de acquir. hered. Donell. comment. lib. 7. cap. 18. Petr. Gregor. Symagm. Jur. lib. 46. cap. 2. num. 7. Rævard. de authorit. prudent. cap. 8. Borcholt. in 8. extraneis, num. 5. Institut. de hered. qualit. Lexic. Calvin. verb. Cretio. Arnold. Vin. in §. Item extraneus, num. 2. Institut. de hered. qualit.

Est tamen animadvertendum cum Donello ubi supra, cretionem non esse sublatam, sed ejus duntaxat solemnitates; unde si quis hodie hæres cum cretione juxta formam ab Ulpiano traditam institueretur, sustineretur dispositio, possitque ille aut additione nuda, aut gestione pro hærede sibi quærere hereditatem, quod olim instituto per cretionem non licebat, sed solemnibus, præscriptisque verbis uti tenebatur. Pichard. in §. Item extraneus, num. 31. Institut. de hered. qualit. Arnold. Vin. ibidem, num. 4. ubi omnia præmissa probat. Rursus si absque cretione institutio fieret, possit nunc cum cretione hæres adire. Donell. sup. nam cretio nihil fuit aliud, nisi aditio solennis, ut præter Donell. & Vinium tenent Osuald. ad Donellum d. cap. 7. lit. I. Bud. in annotat. prior. ad Pandect. in l. 2. ff. de orig. jur. Olan. in Paralipom. lib. 2. cap. 4. num. 7. Petr. Gregor. sup. num. 6. D. Melch. de Valent. Illustr. jur. tractat. lib. 3. tract. 2. part. 1. num. 43. Imò cretio quondam omnem modum acquirendæ hereditatis complectebatur. Cicero ad Attic. lib. 6. ibi: Nunc credo eo magis, quod debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hereditate crevisse. Liv. lib. 24. sic ait: Cum clausis Andromodorus insula portis hereditatem regni creverit. Idem lib. 29. inquit: Vivo, & spirante me hereditatem meam ambo & spe, & cupiditate improba crevistis. Auth. incertus Panegyrici Maximiano, & Constantino Imperatoribus dicti, ibi: Siquidem ipsum Imperium hoc fore pulchrius judicabis, si id non hereditarium ex successione crevisset, sed virtutibus tuis debitum à summo Imperatore meruisset. Ex quibus sic tenet Rævard. d. cap. 8. in fin. & sequitur Osuald. sup. lit. I, quamquam Cujac. ubi sup. inter cretionem, & additionem discrimen constituat, inter quas illa solum dignoscebatur, ut cretio solemnitates postularet, quæ in additione non desiderabantur; nuda enim testatio, aperta tamen ad acquirendam hereditatem satis erat, quæ per cretionem relicta non erat. Donell. & Vin. sup. Vide infra, n. 12.

Ibi:

Ibi: Quæ verò fuerit cretionum hæc solemnitas.

- 3 Ulpiano duce de cretione formulis, ac solemnitatibus disserunt Cujac. Donell. ac ceteri laudati sup. num. 1. Ant. Govean. lib. 1. variar. lectio. cap. 25. Ant. Concius lib. 1. disp. cap. 12. Brisson. de verb. signif. verb. Cernere. Pratei. eod. tract. verb. Decernere, Olan. sup. Pichard. ubi proxime, & in §. Extraneis, num. 3. Institut. de hered. qualit. Retes in opuscul. lib. 5. cap. 3. num. 6. & lib. 7. cap. 5. num. 13. Sed cavendum nobis est à Glossa in d. l. Cretionum, quæ nimis hallucinatur, dum de cretione agit, ut monet ibi Gothofred.

Ibi: Cretio, inquit Ulpianus, est.

- 4 Primò circa Ulpiani verba observandum est, cretionem vocari tempus; id, quod præscribebat testator, ut hæres decerneret, num sibi expediret hereditatem amplecti, necne: verum etiam idem verbum ab Interpretibus usurpatur pro actu ipso adeundi solemniter hereditatem, quo sensu hucusque à nobis acceptum est, & infra accipietur.

Ibi: Quod datur instituto hæredi ad deliberandum.

- 5 Loquitur procul dubio Consultus de extraneo hærede; nam postquam in fragment. tit. 22. de suis & necessariis hæredibus sermonem perfecit, ad extraneos deveniens, tunc cretionis meminit in §. Extraneus hæres, & ita cum eo sentiunt communiter omnes, quod dedimus supra. Sed dubitari poterit, an sui hæredes cum cretione quondam potuerint institui? Et affirmativa sententia suaderi videtur ex eo quod forma ab Ulpiano tradita rectè in suis hæredibus observaretur: aut enim cretio vulgaris erat, & tunc illa conditio, Si intra tot dies creverit, esset potestativa, ut per se notum est, cum tempus non haberetur, nisi hæres possit hereditatem cernere, seu adire: hæres autem suus sub tali conditione jure instituabatur, l. Suis quoque 4. ff. de heredib. instit. §. Qui sub conditione, ff. Si quis omni causa testam. ubi ratio redditur, quia ejusmodi conditio pro pura haberi debet. Idem dicendum est de continua cretione, quia testator exhæredem facit institutum, ut expressim inquit Ulpianus, si infra terminum definitum non creverit: omnis verò hæres suus permittebatur etiam sub casuali conditione institui modò in ejus defectum foret legitime exhæredatus, l. Filius à patre 28. ff. de liber. & posthum. l. Si pater 4. C. de Institut. & substitut. Quibus perpensis nil vetabat, ut filius in potestate per cretionem quamlibet institueretur. Asseverandum tamen est ad mentem Ulpiani, ac ejus interpretum suos hæredes per cretionem instituere moribus non fore receptum, nec verba cretionis eis poterant adaptari, qui hereditatem non cernebant, seu adibant, sed per immixtionem, & domini continuationem antecessoribus succedebant: unde suis existentibus hæredibus hereditas non dicebatur, l. In suis 11. ff. de liber. & posthum. l. In suis 14. ff. de suis & legitim. hered. Ex quibus verba dispositionis non conveniebant, nec ipsa dispositio potuit comprehendere, argumento legis 4. §. Toties, ff. de damno infect. Præterea in

institutione hujusmodi nedum interveniebat conditio, sed etiam tempus ad deliberandum coarctabatur, sublato beneficio abstinenti, quod suis hæredibus in perpetuum jus prætorium concedit, l. Necessariis 57. ff. de acquir. heredit. Ant. Gom. variar. lib. 1. cap. 9. num. 22.

Ibi: Cernere est verba cretionis dicere.

Quæ adeo necessariò ab eodem hærede proferri debebant, ut mutus, aut infans, quia dari nequebant, per cretionem inutiliter instituerentur. Pichard. in d. §. Item extraneus, num. 53. Olan. cum aliis sup. n. 1. et si aliàs mutus rectè institueretur, l. 1. §. Mutus, ff. de hered. instit. & gerendo se pro hærede acquireret hereditatem, l. Mutuum, 5. ff. de acquir. heredit. Quod de infante prædictum est, intelligi debet de eo qui dari non valet; etenim si verba cretionis proferre possit, non prohibebatur hæres institui sic, et si non intelligeret quod agebatur, modò tutoris autoritas intercederet argumento legis Pupillus 9. ff. de acquir. heredit. l. Servo invito 65. §. Si pupillo, ff. ad Trebell. Olan. num. 51.

Ibi: Cum me Mævius hæredem instituerit.

Quæ verba coram testibus pronunciabantur, 7 ut ex Varrone inferiùs D. Covarr. observat, eoque refert Rævard. d. cap. 8. illud Ciceronis ad Atticum lib. 13. ubi sic scribit: Ex eo cognovi cretionem Cluvii (ò Vestorum negligentem) liberam testibus præsentibus sexaginta duobus. Brisson. sup. verbo Cernere, Petr. Fab. d. cap. 22. Hæreditasque apud Prætorem cernebatur, Glossa in d. l. Cretionum, & sentit Rævard. d. cap. 8. in princ. Vide laudatos supra, num. 1. & 3. Alciat. disputation. lib. 3. cap. 7. Est enim aditio, seu cretio actus, qui inter legis actiones numerantur in l. Actus legitimi 77. ff. de reg. jur. Rævard. ubi nuper.

Ibi: Cretio autem vulgaris dicitur, aut continua.

Inter quas hoc etiam interest, ut in vulgari 8 non labantur dies iis quibus ignorantia juris non imputatur ad culpam, ut militibus vel minoribus cum cretione institutis unde si errantes in jure sinerent præterire tempus à testatore præfinitum ad cernendum, eis non noceret: quod aliter in continua cretione habebatur; nam & eis personis tempus labeatur, ita ut restitutione indigerent ad acquirendam cernendo hereditatem. Retes sup. d. lib. 5. cap. 3. n. 6. Continuum cretionem simplicem dixit Cicer. ad Attic. lib. 11. ibi: Galeonis hereditatem crevi; puto enim cretionem fuisse simplicem, quoniam ad me nulla missa. Quem ita intelligit Rævard. sup.

Ibi: Hæc sunt Ulpiani verba.

Sed in §. ult. d. tit. 22. de imperfecta cretione ita addit Ulpianus: Si sub imperfecta cretione hæres institutus sit, id est, non adjectis his verbis: Si non creveris, exhæres esto; sed si ita. Si non creveris; tunc Mævius hæres esto, cernendo quidem superior inferiorem excludit, non cernendo autem, sed pro hærede gerendo, in partem admittit substitutum. Sed postea D. Marcus constituit, ut pro hærede gerendo ex asse hæres fiat. Quod si neque creverit,

creverit, neque pro hærede gesserit, ipse excluditur, & substitutus ex assè fit hæres.

Ibi: *Quibus mirè conveniunt.*

- 10 Hujus testimonii Isidori haud pauci ex laudatis supra, num. 1. & 3. meminerunt, ut Briffon. verbo *Cernere*, Lexic. Calvini *ibid.* Cujac. *d. c. 18.* qui cum D. Isidoro cernere, quasi decernere dixit.
- 11 Verbum Cerno, etsi aliàs multipliciter accipiarur, prout videre licet apud Calepin. verbo *Cernere*, & Cornucop. *commentar. ling. Latin. col. 646. num. 40.* in Jure tamen usurpatur pro solemni acquisitione hæreditatis, quæ per cretionem relicta dicebatur: sed diversimodè ab Interpretibus exponitur, sicut ex dicendis apparebit. Illud observandum est, quod etsi cretio sublata non fuerit, sed solemnes ritus duntaxat, ut ostendimus *sup. num. 2.* tamen cretionum nomen simul cum ritibus abolevit, Donell. *lib. 7. cap. 8.*

Ibi: *Hac ratione veteres.*

- 12 Similiter Petr. Fab. *semestr. lib. 2. cap. 22.* testatur, veteres glossas *cernere* pro *adire* usurpassè, & ita tradit Calepin. verbo *Cernere*, & verbo *Crevis*, præter Jurisperitos, quos dedimus *sup. num. 2.* etsi Joseph. Scaliger *ad Fesl. Pompei.* ibi *crevi*, improprie pro *adii*, positum dicat: quem locum refert Calepin. verbo *Crevis*, & Vin. *ubi sup.* & cernere, ac *adire* idem significasse constat ex D. Ambros. *lib. 9. epistolar.* dum inquit: *Tanquam clausis ergo tabulis cernit hæreditatem, non possidet, auctoritatem non habet lectionis.* Quintilian. *in declamat.* cui titulus est, *Aequatio patrimonii*, ibi: *Quæ ratio relinquenda hæreditatis erit? quæ ratio testamentorum? cum is qui creverit hæreditatem, continuo non sit plus habitaturus, quam cæreri, & divorsurus cum his, qui non eundem honorem supremis defuncti tabulis habuerunt.* Cicer. *ad Herennium*, ibi: *Ut de eo si dicas, qui multas hæreditates adierit, prospice tu, qui plurimas cernis.* Quibus omnibus jungas omnino quæ extant supra, num. 2.

Ibi: *Sed apud Varronem lib. 6. de ling. Latin.*

- Ex hoc Varronis loco non pauci verbum *Cernere*, pro *Constituere*, accipiunt, quasi is qui cernit hæreditatem, se hæredem constituat, quod sanè in re idem est, ac *adire*. Ita tenent Briffon. Rævard. Borcholt. Lexic. Calvin. & alii.
- 14 Petr. Fab. *semestr. lib. 2. cap. 22.* verbum *Cernere*, interpretatur aliter, asserens cretionem dici, quod velut in rem præsentem veniatur, ac coram testibus adeatur, & inspicatur hæreditas.

Ibi: *Qui & lib. 5. ita inquit.*

- Varronem hinc memorant asseverantes *cerno*, à *creo*, originem trahere, Petr. Gregor. *d. cap. 2. num. 6.* Cornucop. *sup. col. 1083. num. 20.* (ubi verba vitiosè refert, quæ D. Covar. restituit,) & alii laudati supra, num. 1. & 3.

Ad Num. 2.

- 16 Hujusmodi constitutionis meminere Briffon. Lexic. Calvin. & alii supra dati. Cretionum quo-

que mentio fit in quadam Antonini lege quæ habetur in Codice Gregoriano, *de patr. potest. lib. 13.* cujus hæc series: *Si in potestate patris fuisti, cum hæreditas Bassa tibi obvenit, eamque jussu patris crevisti, jure patriæ potestatis ei eam quasisti.* Verùm & in *l. Pupillus 9. l. Is qui hæres 13. §. Si quis dubitet, ff. de acquir. hæred. cretionum vestigia reperiri aliqui arbitrantur, quod à mente Pauli, & Ulpiani penitus alienum videtur; nam in *d. l. Pupillus*, verbum *discernere*, non ad actum ad eundem, seu acquirendam hæreditatis refertur, sed ad animi deliberationem mentisque capacitatem, quæ in amplectendis quomodolibet hæreditatibus desideratur. Similiter & in *d. §. Si quis dubitet*, verbum *decernat*, accipi debet de declaratione voluntatis hæredis, quæ vel ad eundem, vel repudiando contingit; non de cretione quæ solum ad solemnem acquisitionem hæreditatum spectat, ut sæpe præmissimus. Quæ quidem cuilibet legenti textum utrumque patebunt.*

Verf. Ex quibus apud Gratianum.

Hunc errorem animadvertunt Cujac. *observat. lib. 7. cap. 41.* Prætei. *de verb. jur. verb. Decernere*, Alciat. *lib. 3. dispunct. cap. 7.* Pichard. *in §. Item extraneus, num. 30. Instit. de hæred. qualit.* Lexic. Calvini *verb. Cretio*. At in recentioribus Decreti voluminibus jam non *Curationibus*, sed *Cretionibus* legitur, ut post idem caput ultimum distinctionis 1. adnotatur: & ita Valcarcer *in Epitom. Jur. Canonici*, in hoc loco *Cretionibus* transcripsit.

Ibi: *Hinc & error constat Nonii Marcelli.*

Quem tamen sequitur Cornucop. *col. 646. 18. num. 50.* ubi *cernere*, pro *cedere* usurpari asserit, adducto loco, quem D. Covar. memorat *in præfati*, & altero Accii, qui inquit: *Regnum tibi permitti malunt, cernam, tradam exercitus.*

SUMMARIUM.

- 1 Gratiani, qui Decretum compilavit, patriæ & professi.
- 2 Rejiciuntur quadam de eodem Gratiano fabulose jactata.
- 3 Decretum Gratiani publicè legitur in insignibus orbis Academicis.
- 4 Decretum Pontificum jussu jam à mendis expurgatum habetur.
- 5 De auctoritate Decreti.
- 6 Sanctorum Patrum testimonia Decreto inserta quantam auctoritatem obtineant, cum num. seq.
- 8 Decretum quare in publicis Academicis legi concedatur, & num. 9.
- 10 De auctoritate legum Principum secularium, quæ in Decreto recensentur.
- 11 De auctoritate eorum, quæ de proprio Gratiani Decreto adjecit.
- 12 Quid de Capitulis, quorum inscriptio est, Palea.
- 13 Decreti locus emendatur.
- 14 In Regibus Aragonia nullus extitit, qui vocaretur Sacratius, sed Sancius unus tantum nuncupatus est.
- 15 De Regibus, qui ad invitandum ad egregia facinora

facinora propriam sobolem patraturis sponderunt.

- 16 Virum Rex Sanctius in cap. De neptis, 31. quæst. 2. promiserit neptem ex filio aut filia, vel ex fratre aut sorore, & n. 17.
- 18 Quid interfu inter parentes & extraneos promittentes matrimonium alicujus fœmina.
- 10 An Rex Sanctius jurans promiserit neptem suam nuptui tradere militi.
- 29 Facti alieni obligatio cum juramento cujus effectus sit.
- 21 Rex simul & parens an valeat metum incutere, ut liberi incant matrimonium, quod ipse promiserit.
- 22 Qui promissioni nuptiarum de se à parente factæ consentit, ad implementum jure cogitur.
- 23 Sanctii Regis Aragonum laudes & obitus.
- 24 Urbanus II. Pontifex, quo & quanto tempore Pontificatum gesserit.
- 25 Hormisda quando ad Pontificiam dignitatem erectus.

Ibi: *Aurum Decretorum librum.*

Qui Juri Canonico meruit aggregari, in insignibus Orbis Academicis, Cathedrâ specialiter ad id institutâ, publicè legi, in sacris Pontificiis decisionibus non semel allegari; cap. *Cum Apostolica 7. de iis, quæ sunt à Pralat.* & alibi, quod observat Barbosa *suprà*, num. 7. Sanch. *de matrimon. lib. 9. disputat. 12. num. 38 & 5.* à Gregor. XIII. in Bulla, quam de emendatione ejusdem expediri jussit, non mediocriter honorari, ibi: *In quo magna ratio habita est operis ipsius dignitatis; & publica; eorum præsertim, qui in hoc Studio versantur, utilitatis.* Unde meritò *Volumen aureum* dicitur, quo ditissimus sacræ eruditionis, ac doctrinæ thesaurus continetur.

Ibi: *Tot tamen scætes is liber mendis.*

Sed hodie jussu Gregorii XIII. aliorumque Pontificum opus istud illibatum, atque expurgatum aspiciamus, ut idem in Præfata Bulla demonstrat, præcipiens ne quid deinceps aliquo modo addatur, detrahatur, aut immutetur, quo que-relæ D. Covarruv. subventum est: quam inculceat itidem *tract. de matrimon. p. 2. cap. 6. §. 11. num. 2.*

Sed opportunè hinc disquirendum occurrit de hujus aurei ac emendati Codicis autoritate: de quo post alios latè Barbosa *suprà*, à num. 4. qui rectè, ut de singulis respondeat, omnia in Decreto collecta ad quadruplex caput redigit: licet enim is liber à Summis Pontificibus approbetur, & plausibiliter recipiatur; non tamen quæ in eo leguntur, Pontificia autoritate roborarunt, ut vim Canoniarum Sanctionum obtineant, sicut de Pandectis inquit Justinianus *in l. unic. §. Sed neque; C. de veter. jur. enucl.* Quo præcognito, in primis asseverandum est de decretis Pontificum, ac Conciliorum, quæ planè vim suam retinent in Decreto reperta, illisque standum erit, nisi aliud ex exemplaribus ostendatur; quia Gratiano referenti fides est adhibenda. Ita Barbosa cum aliis *n. 7. verf. Ex quibus apparet*: quod post Gregorianam emendationem facillè admitti potest; nam cuncta suis originalibus conferrentur.

Quoad secundum caput de Sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, ac cæterorum testimoniiis, Barbosa *d. num. 7.* Thom. Canari. *num. 343.* Marant. *num. 36.* & alii plures apud Barbofam & Sanch. *sup. num. 3.* sentiunt pro canonicis statutis ea habenda fore, quasi Pontificia autoritate comprobata (eo quod publicè is liber legi permittitur,) nisi aliqua canonica decisio resistat. Verùm Sanch. *num. 5.* cum Ripa, Cajetano, Major, & aliis opinatur (quod verius videtur,) omnia quæ Decreto inserta leguntur, nihil amplius autoritatis obtinere, quàm quæ à suis Authoribus dimanat. Unde sententiæ Sanctorum Patrum compilatæ Juris Canonici naturam non sortiuntur, sed in suo robore, ac fide persistunt, perpensâ sui authoris doctrinâ, ac dignitate.

Nec urgent, quæ pro communi à Barbofa expendantur; nam etsi nonnunquam in decisionibus Pontifices memorent Decreti capita, ut *n. 3.* præmissimus, non tamen ut canonicæ leges ad decisio-

De emendatione, & intellectu capitis De neptis, 31. quæst. 2.

CAPUT XI.

- 1 Gratianus Clusii oppidi Tusciæ ortus est, rejectis aliorum opinionibus, qui Clusam, vel Ginfam ejusdem regionis urbes patriam ei assignant, ut videre licet in proemio Decreti, *versic. In plerisque vetustis*, & apud Spondan. *in Epit. ad Annal. Baron. tom. 2. anno 1151. num. 5.* ubi inficiatur aliquam ex istis duabus civitatibus in Tuscia extitisse. Ille Benedictinæ familiæ adscriptus in cenobio S. Felicis Bononiensis, tum religiose pietatis præstantiâ, tum litterarum affluentia diu condecoratus emicuit; ibique egregium opus, quod *Decretum* nuncupatur, confectum edidit sub Pontifice Eugenio III. anno 1150. aut sicut aliis placet 1151. De quibus præter Spondan. *sup. Glossa in cap. Post appellationem; versic. Forma, 2. quæst. 6.* Bellarminus *de Scripturis Eccles. verbo Gratianus*, Baron. *Annal. tom. 12. anno 1122. & 1151.* Marant. *de ordine judiciorum, part. 3. quæst. unica, num. 39.* Sebast. Medic. *de leg. & statut. part. 1. quæst. 3. num. 4.* Thom. Canan. *in proem. Decret. num. 120.* Roderic. Acuña. *ibidem, num. 39. cum seqq.* Alciat. *lib. 4. parerg. cap. 23.* August. Barbosa cum pluribus *in collectan. ad Decret. in proem. num. 2. & 3.*
- 2 Illud autem quod vulgò jactatur, ac legitur in *Histor. Pontifi. tom. 1. lib. 5. cap. 24.* nempe Gratiano fratres esse uterinos Petrum Lombardum Parisiensem Antistitem, qui Magister Sententiarum vocitatur, ac Petrum Comestorem Historiæ Scholasticæ authorem, ut commentitium, ac fabulosum refutat D. Antonin. *part. 3. Histor. lib. 18. cap. 6.* quem refert, ac sequitur Spondan. *sup. anno 1164. num. 15.* qui hac probabili ducitur conjectura; etenim prior Nouariæ in Longobardia, posterior Treccæ in Campania Gallica natus est, quæ loca inter se, & à Clusio Gratiani patria longè distant. Unde verisimile non est, ut eadem mulier in tam distantibus oppidis tres filios sit enixa.

decisionem causarum allegantur, sed ad directionem duntaxat, Sicut Sanch. considerat, quemadmodum in Hispanis legibus, maximè Partitarum, mentio Romanarum fit, eodemque modo in Tribunalibus adducuntur, quatenus rationi naturali congruunt responsa prudentum, Imperatorumque constitutiones, quas apud nos vim coactivam legum non habere compertum est, l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopil. l. 6. tit. 4. p. 3. ibi: *E por las leyes deste libro, è no por otras*: ubi egregiè Gregor. Lop. gloss. 2. P. Suar. de legia. lib. 3. cap. 8. à num. 4. Solorzan. de Jur. Indiar. lib. 2. cap. 21. num. 77. Azeved. in rubric. num. 4. tit. 1. lib. 2. Recopilat. Carval. cum aliis de judic. tom. 1. tit. 1. disput. 6. num. 3.

8 Ex quibus alii rationi Barbofæ satisfiit; nam etfi Decretum publicè legi Pontifices concedant, non tamen ex eo sequitur, ut in illo contenta pro statutis canonicis observentur; aliò enim ea permissio tendit, nempe ut studiosi sacra eruditione, & doctrina imbuantur, ut aliud agens luculenter expressit dicta lex 3. Recop. quæ est 1. Tauri, ibi: *Emperobien queremos y sufrimos que los libros de los derechos que los sabios antiguos bizieron, que se lean en los Estudios generales de nuestro Señorio, porque ay en ellos mucha sabiduria, y queremos dar lugar que los nuestros naturales sean sabidores, y sean por endemas honrrados*. Quæ constitutio ita est in usu, ut ut prætermiffa lectione Regiarum Constitutionum, Cathedræ ad leges Romanorum erectæ sint; & nihilominus hæc in Hispania non ligant, sicut nuper comprobatum relinquitur.

9 Ultra hæc adversùs Barbof. ejus resolutio statim tradenda retorqueri potest, dum cum communi docet leges Romanorum à Gratiano collectas Canonice Constitutionis autoritate carere, quanvis & hæc publicè ut Decreto insertæ legi permitantur: Ergo à paritate rationis idem de locis Sanctorum Patrum sentiendum est. Nec refert, quod leges sint à sæcularibus Principibus conditæ, quia novum non est, ut Sacri Canones, Pontificesque legum autoritate juventur, cap. 1. & quæ ibi notantur, de novi oper. nunciat.

10 Quoad caput tertium de autoritate legum, quas Gratianus immiscuit, tenendum est, nihil roboris ex compilatione reportare, nec ut canonica statuta approbatas cenferi. Sanch. n. 3. vers. *Fatenur tamen seve omnes*, Barbofa cum aliis num. 10. Marant. num. 38. Medic. sup. d. quæst. 3. num. 19. Guttier. Canoniar. lib. 1. cap. 21. n. 32. Menoch. de adipis. remed. 4. num. 842. cum seq. Rip. in cap. 2. n. 8. de rescript.

11 Quoad ultimum de illis, quæ Gratianus de proprio adjecit, in comperto est apud omnes, quod solum gaudet autoritate privata tanti Doctoris. P. Suar. sup. num. 6. Felin. in cap. 2. n. 43. de rescript. Barbofa sup. n. 8.

12 De illis capitibus, quibus titulus est, *Palea*, dubia admodum fides est propter opinionum diversitatem; quidam enim sic inscribi putant, quod in illis res parvi momenti recenserentur: alii, quia à Brotopalea Cardinali inserta sunt: alii, quod à discipulo quodam Gratiani, ipso annuente, addita fuere: alii tandem, quoniam hæc ab eodem Gratiano in margine adnotata prius fuerunt, ac deinceps aliis capitulis interjecta. Vide Barbof. num. 9. Spondan. sup. anno 1151. n. 5. procem. Decret. & ibi Acuña num. 31. cum seqq. Cened. collectan. 16. ad Decretum.

Ibi: *Extat apud Gratianū inscriptio quedā.*

Sic in vetustis Codicibus legebatur, sed jam correctum existit, ut ante caput idem adnotatur.

Ibi: *Nos locum istū ita castigandum, &c.*

Prout jam castigatum habemus, ibi: *Item Orbanus I I. Sanctio Regi Aragonum.*

Ibi: *Et merito, cum ex Regibus Aragonum.*

Vide Annal. Aragon. tom. 1. cap. 19. Marian. 14. Hist. Hispan. tom. 1. in catalogo Reg. Aragon. Hiltor. Pontif. tom. 1. lib. 5. cap. ult. vers. *Reyes de Aragon*. Ex quibus constat, in Regibus Aragoniæ nullum fuisse, qui Sacratius nuncuparetur: Sanctius verò hujus nominis unicus, & ordine secundus, patri Ramiro successit, à quo Ramirez cognominatus est.

Ibi: *Sanctium Aragonū Regē str. nuvo, &c.*

15 Similiter Saul in necessitate constitutus præter alia filiam suam pollicitus est cuius, qui cum Goliath monomachiâ commissâ victoriam reportaret. Reg. lib. 1. cap. 17. inter quam sponsonem, & quæ à Rege Sanctio facta est, quid intersit, ex sacra Pagina, & serie Historiæ, quam D. Covar. exhibet in præfenti, deduci poterit. In quo est animadvertendum, quod etfi Saul generaliter filiam sponderit, de Merob promissio subintelligebatur, quæ natu major erat; nam ex more Hebræorum nativitatæ ordo in filiabus nuptui tradendis servabatur. Salian. Annal. Ecclesiast. tom. 3. anno mundi 2972. num. 8.

Ibi: *Neptem vel ex fratre, vel ex sorore.*

16 Verosimile est, neptem fuisse ex sorore; nam Rex Ramirus Sanctii Pater, præter eum habuit filium Gonçalvum Episcopum Jacensem, & duas filias. Hiltor. Pontif. ubi sup. Verum ex verbis textus in cap. De neptis, 31. c. 2. colligi videtur, neptem fuisse non ex fratre, aut sorore, sed ex filio Regis Sanctii, qui plures ex Felicia uxore suscepit, Hiltor. Pontif. vers. *Don Sancho primero*. Annal. Aragon. sup. c. 19. Primò, quia verba propriè accipi debent, l. Labeo 7. §. ult. ff. de supellect. legat. l. Non aliter 67. ff. de legat. 3. verbum autem *Neptis*, propriè ad filiam ex filio, vel filia refertur. Cornucop. col. 429. n. 50. ubi quod nunquam ponitur absolute verbum *Nepos*, pro fratris filio, sed adjicitur, *Ex fratre, vel sorore*, Lexic. Calvin. verb. *Nepos*. Secundò idem suadet ex verbis illis, *Hoc aqutate dictante decernimus*, quæ insinuant nupturâ ex liberis esse promissoris. Etenim filia jure civili omnino electo à parente sponso se subijcere tenebatur, l. Sed ea que patris 12. ff. de sponsalib. Glossa in c. 1. de sponsal. impub. Gregor. Lop. in l. 10. gloss. 3. tit. 1. part. 4. Quod in patruo spondente cautum non reperitur. Et licet postea Jure Canonico hæc necessitas sit filiabus sublata, ut præfata Glossa ac Gregorius Lopez. observant, de quo fusè Sanch. de matrimonio, lib. 1. disputat. 22. à num. 4. tamen fortè Urbani I I. temporibus, à quo decisio illa dimanavit, id stabilitum non erat, unde opus fuit, ut æquitate canonica decerneretur adversùs Juris Civilis rigorem, ne neptis

neptis invita militis connubio jungeretur, maximè cum disparis esset conditionis, quod in d. l. Sed ea, exceptum videtur, ibi: *Si indignum moribus, vel turpem sponfam pater ei eligat*. Potest tamen responderi, militem quidem parem regiæ proli non cenferi, sed moribus illustrem, ac præclarum, cujus ope Rex Sanctius indignuit, ideoque verbis legis non comprehensum. Tertio facit & alia conjectura; nam cum neptis ex fratre, vel sorore non esset aliquo jure Regi subjecta, ut arbitrio illius matrimonio copularetur, temerè promitteret ejus nuptias, maximè sub jurisjurandi religione Rex, qui neque ut cognatus, l. In copulandis 8. C. de nupt. quod per se notum est, neque ut Princeps eam foeminam nuptui tradere poterat: Regia etenim supremæ potestatis nihil valet, ut subditos ad conjugium compellat, nisi ob bonum commune, l. 10. & 11. tit. 1. lib. 5. Recop. l. 1. C. si nupt. ex rescript. petant. l. unic. tit. 10. lib. 3. C. Theodos. cap. Nullus 36. q. 2. Trid. sess. 24. c. 9. Sanch. lib. 2. disp. 27. n. 2. & 3. & lib. 4. disp. 22. n. 1. Mathienz. in rubr. n. 27. & in l. 10. gloss. 2. tit. 1. lib. 5. Recop. Sed respondebit aliquis, hæc nihil ad rem facere, quia & quivis extraneus permittitur foeminam in conjugem polliceri; cum duntaxat, ut statim probabitur, astringatur ad agendum, & curandum, quatenus potest, ut conjugium sortiatur effectum: quare Rex Sanctius rectè potuit nuptias neptis ex fratre, vel sorore promittere, quam sub potestate non habebat. Dicendum tamen est, quod etfi præfata sint vera, aperte apparet, foeminam illam Regis potestati subjacere, cum Pontifex illi rescriberet, ne eam cogeret ad connubium; nam in ipso autoritatem, ac potestatem legitimam ad coactionem supponit, si fortè ei locus esset.

17 His conjecturis accedat ultima, nam ut Historiographus fert, pollicitatio Regis contigit anno 1083, à quo usque ad Urbanum I I. ejus decreti conditorem, ut constat, intercessit quinquennium; imò & plus temporis forsan præterit; non enim certi sumus licet post susceptum Ecclesiæ gubernaculum fuisse consultum, & tantæ dilationis causa credi potest à tenera nupturæ puellæ ætate provenisse, quia nondum apta conjugali societati cenfebatur, & hoc magis nepti ex filio, quam ex fratre, aut sorore convenire compertum est. His præsumptionibus ducor, ut existimem neptem, de qua in d. cap. De neptis, potius descendentem ab ipso Rege Sanctio, & sub illius potestate constitutam fuisse, quam à fratre, vel sorore ipsius, id serie textus insinuante.

18 Multum autem interest, an parens, vel alius matrimonium coeundum spondeat; nam si parentes puberibus liberis, vel impuberibus doli capacibus præsentibus, & non renitentibus, celebrent eorum nomine sponsalia, vel matrimonium, hic tacitus consensus ad validitatem actus fat erit: quod in aliis personis quibuscunque sic contrahentibus admissum non est, cap. unic. §. fin. de desconf. impub. in 6. D. Covar. de matrim. p. 2. c. 4. in princ. n. 7. Greg. Lop. in l. 10. gloss. 2. tit. 1. p. 4. Sanch. lib. 1. disp. 23. n. 3. & 7. ubi plures, Guttier. de matr. c. 13. n. 2. Matienz. in d. rubr. n. 26. Nicol. Mozz. contrañibus, tract. de sponsalib. tit. qui poss. contrah. sponsal. n. 7. ubi quod decisio dicti §. finalis in patruo non obtinet, quem sequitur Guttier. n. 4. Quod adhuc post Tridentinum extare docuit Sanch. n. 13. quanquam sess. 24. de reform. matr. c. 1. ubi forma ad matrimonia contrahenda traditur, præcipiatur ut Parochus eosdem, qui sunt conjungendi, interroget, & sic in D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

praxi servari testatur Guttier. n. 8. vers. *At quanvis*. Sed adhuc adheret opinioni Sanch. si parentes hodie nomine liberorum contraherent. Sequitur Basil. Ponc. de matr. lib. 2. c. 14. n. 4. Quid si absint liberi? Aliud juris est, ut videre licet apud Sanch. n. 17. Guttier. n. 11. ubi etiam de filiis, qui doli capaces non sunt. Unde infertur ad intellectum dicti capituli *De neptis*, quod si Rex esset ex parentibus, ut probare contendebamus supra, & neptis doli capax præsens foret tempore pollicitationis, nec expressim dissentiret, cogi posset ut militi in conjugem se traderet; sed quia aliquid ex his desuit, idèd à Pontifice non esse compellendam cavetur. Sed supra constitutum discrimen rejicit Basil. Ponc. d. cap. 14. à n. 9.

Ibi: *Uxorè juramento præstito despondisse.*

19 Iterum apud nos historiæ fides vacillat, dum juramentum Regis intervenisse narratur, quod verba textus nequaquam indicant, ibi: *Sub fidei pollicitatione firmasti*. Pollicitatio etenim non juratam promissionem, sed simplicem, nulla adhibita conventionione, aut interrogatione significat, l. 3. ff. de pollicit. Cujac. in paratiti. ad eum tit. Brisson. de verb. signifi. verb. *Pollicitatio*, Calep. eod. verb. Cornucop. col. 814. n. 20. Lexic. Calvin. verb. *Pollicitatio*. Nec credi facile potest, quod Pontifex hujusmodi circumstantiam, quæ tanti haberi solet, prætermiserit, aut ira confusè expresserit, ut in dubio versetur animus. Nec Principes assuescunt, quæ cum inferioribus, & subditis agunt, jurejurando roborare, quod aliquo modo indecorum videtur majestati, propter quam Regum verba tantam autoritatem, fidem, ac firmitatem obtinent, ut religionis vinculum superaddere non sit opus, argumento eorum quæ tradidimus sup. lib. 1. cap. 11. n. 33.

20 At quomodocumque sit, sive jusjurandum intercesserit, sive simplex pollicitatio, aut Rex neptem ex filio, vel ex fratre, sororeve desponderet, ad id altrectus mansit duntaxat, ut bona fide, non dicis gratiâ, vulgò *por cumplimiento*, fatageret, ac pro viribus conaretur promissum conjugium ad effectum perducere: quo præstito, si foemina reniteretur, nec perjurii, nec fractæ fidei reus fieret, quemadmodum evenit in omnibus facti alieni obligationibus, quæ jure subsistunt; nam absoluta sponsio & directâ, ut valeat, sic exauditur, & intelligitur, ac si quis promittat se facturum, & curaturum, ut alius faciat, alioqui obligatio ad factum alienum nullius momenti foret, sicut regulariter est de jure civili, certis causis exceptis, ut matrimonii; quia censetur impossibilis & impossibilium nulla est obligatio. Vide legem *Stipulatio ista* 38. legem *Inter stipulantem* 83. ff. de verb. oblig. §. *Si quis alium*, Inst. de inutilib. stipul. l. 1. tit. 1. p. 5. ubi Greg. Lop. gl. 1. D. Covar. in cap. *Quanvis pactum*, p. 2. §. 5. à princ. de pact. in 6. Sanch. lib. 1. disp. 24. Molin. de just. & jur. tom. 2. tract. 2. disp. 268. Guttier. de matr. cap. 14. & de juram. confirm. p. 1. cap. 44.

21 Nequiret tamen Rex gravem metum, aut vini foemina inferre, ut in electum sponsum consentiret, l. 10. tit. 10. part. 4. ibi: *Por tal razon non las puede el apremiar que lo fagan de todo en todo*: ubi Gregor. Lop. gloss. 3. (quæ constitutio cum in patre loquatur, à fortiori in patruo, seu avunculo procedet, Sanch. lib. 4. disput. 22. num. 4. id enim adversatur libertati, quæ ad valorem matrimonii desideratur, cap. *Cum locum* 14. cum seqq. de sponsalib. de quo latè Basil. Ponc. lib. 4. cap. 14. & tanta est, ut filii obsequi parentibus

cogi non possint, Sanch. cum plurimis lib. 4. disp. 23. n. 3. & n. 4. an lethaliter peccent non parendo. Guttier. de matrim. cap. 79. n. 4. 15. & 16. Non tamen prohiberetur Rex neptem increpatione aliqua, ac verborum severitate inducere, ut nuptiis militis annueret, modò minæ abessent, quæ metum cadentem in constantem virum incutere pro personæ qualitate possent, d. l. 10. ibi: *Como quier que le püeda decir palabras de castigo que lo otorguen.* Hoc enim parentibus licere docent Sanch. lib. 4. disp. 22. num. 5. Guttier. num. 5. & alii apud eos. Nec matrimonium irritum habebitur, si filius metu hoc reverentia ductus eam conjugem eligat, quam aliàs non acciperet, quia istiusmodi coactio fat ad nullitatem matrimonii non est regulariter, juxta magis communem, veramque sententiam: de quo Sanch. lib. 4. disp. 6. ubi num. 7. cum pluribus sic tenet, ac num. 11. limitat, Guttier. de matrim. cap. 44. num. 40. cum seqq. Basil. Ponc. lib. 4. cap. 5. per tot. ubi contra Sanch. docet. Sunt qui teneant, matrimonium fore nullum, si filius iniens matrimonium ob metum reverentialem enormiter læsus censeatur, veluti si contrahat cum persona disparis, & infimæ conditionis, qui est casus capitis *De neptis*, & ita præter alios, quos dat Sanch. sustinet D. Covar. de matrim. part. 2. cap. 3. §. 6. n. 4. & 5. Sed id reprobat Sanch. num. 15. Guttier. num. 43. Quæ licet in parte procedant, & in patruo, maximè in regia dignitate constituto obtinebunt, cujus respectu metus reverentialis consideratur. Sanch. d. disp. 6. num. 33. latè Guttier. num. 39. qui plures laudat; est enim patris loco, §. *Item amittan.* Instit. de nupt. Quod eo magis probat Basil. Ponc. d. cap. 5. num. 2. si simul cohabitent patruus, & nepos, & hic ab illo alatur, & gubernetur.

22 Quod si in specie dicti capitis *De neptis*, ex Regis sponsione aliquando sponsalibus, seu promissioni de futuro suo matrimonio consensisset, metu etiam gravi compelli posset, ut militem in virtum exciperet, quia metus quilibet non irritat matrimonium, ubi justè incutitur: quod apertè Pontifex insinuat in eo textu, dum pro ratione tradit, neptem nunquam præstitisse consensum, & ideo invitam cogi posse inficiatur. Vide Sanch. lib. 4. disp. 13. per tot. Guttier. cap. 76. num. 16. Basil. Ponc. lib. 4. cap. 19. num. 7. Debet tamen verus intervenire consensus, ut matrimonium sit. Sanch. lib. 2. disp. 27. num. 3. Basil. Ponc. lib. 2. cap. 3. num. 8. Hæc pro intellectu capitis *De neptis*, 31. quest. 2. intertexuisse sufficiat, ut utilitatis aliquid legenti exhibeatur; ac enim utile dulci permisceri continget.

Ibi: *Quas Rex ipse præclarè gessit.*

23 Sanctius Princeps quidem nulli secundus in re militari, qui Sarracenorum tunc temporis Aragoniæ dominantium acerrimus expugnator prædicatur, suos ex montanis in campestria adversus hostes eduxit, ac singulari virtute oppida non pauca debellavit: sed apud Oscam munitissimum Maurorum præsidium sagittæ ictu ex mœnibus percussus interiit anno 1094. aut sicut aliis placet 1095. Vide Annal. Aragon. sup. à cap. 19. ad 31. Marian. tom. 1. lib. 10. cap. 2. Histor. Pontif. ubi sup.

Ibi: *Qua de re consultus postea Summus Ecclesiæ Præsul.*

Urbanus II. Pontifex centesimus sexagesimus quintus Victori III. suffectus est anno 1088. ut plerique volunt, Pontificatumque egregiè gessit ad annù 1099. quo è vita migravit. Consule Spondan. in Epitom. Annal. Baron. tom. 2. anno 1088. Bullar. novissimum tom. 1. Histor. Pontific. tom. 1. lib. 5. cap. 15. Platin. in vitis Pontif. Marian. tom. 1. Hist. Hisp. lib. 10. cap. 6. qui, ut D. Covar. hîc, Urbani Pontificatus initium adscribit anno 1087. Unde constat sub idem tempus Urbanum Ecclesiæ, Sanctium Aragoniæ gubernaculum exercuisse per quinquennium, aut sexcentium: sed Rex iste multò antequam Urbanus ad summæ dignitatis fastigium evheretur, patri successerat, et si de tempore inter Chronographos non conveniat. Vide Histor. Pontific. d. lib. 5. cap. ult. vers. *Don Ramiro primero*, Annal. Aragon. d. cap. 19. Marian. d. cap. 7. qui Rex interfectus est anno 1094. vel 1095. ut nuper asseruimus, ipso Pontifice superstitite, qui Petri Cathedrali tribus mensibus & diebus aliquot supra undecim annos moderatus est. Ejus decreta in Pontificiis Archivis desiderantur. Spondan. sup. tom. 2. anno 1099. quapropter in novissimo Bullario una duntaxat ipsius constitutio legitur.

Ibi: *Sanctio Regi respondit non esse cogendam.*

Vide supra, num. 22.

Ibi: *Qua ratione Pontificia responsio.*

Jam in novissimis Decreti codicibus post emendationem Gregorii XIII. etiam vitium istud sublatum est; nam in epigraphe dicti capitis *De neptis*, 3. q. 2. sic legitur: *Item Urbanus II. Sanctio Regi Aragonum*, ut dictum est n. 13.

Ibi: *Siquidem Hormisda Pontifex Summus.*

Hormisda Pontifex quinquagesimus quartus in locum Symmachi fuit subrogatus anno 517. Spondan. sup. tom. 1. anno 517. Histor. Pontific. tom. 1. lib. 3. cap. 5. Marian. tom. 1. lib. 5. cap. 7. Bullar. novissimum tom. 1. Chronographia Conciliorum pag. 29. à quo ad Sanctium Regem plusquam quingenti anni præterierunt.

SUMMARIUM.

- 1 Textus in cap. Julianus, 11. q. 3. unde sumptus est.
- 2 Apostata unde dictus.
- 3 Varia verbi hujus acceptio.
- 4 Apostasia definitio.
- 5 De apostasia à statu Religioso & sacris Ordinibus, & de pœnis in apostatas, remissivè.
- 6 Julianus Imperator multis de causis apostata cognominatur.
- 7 De Juliano quedam adversus Fidem Catholicam patrata narrantur.
- 8 Juliani acerba admodum in Christianos persecutio.
- 9 A quo Julianus impietatem didicerit.
- 10 Julianus Clericus ac Monachus est effectus.

- ut Constantium Imperatorem falleret.
- 11 Fidem Catholicam deseruerat ante obitum Constantii Imperatoris, sed præ formidine simulabatur.
 - 12 Ad ignominiam Christum Galilaum vocabatur.
 - 13 Christiani per contumeliam Galilai dicebantur ab Ethnicis, & quare, num. 19. cum seqq.
 - 14 Julianus de labaro Sanctæ Crucis signum iussit, cujus loco idolorum effigies collocavit.
 - 15 Julianus quando, quomodo, & à quo percussus occubuerit.
 - 16 Quandiu imperaverit.
 - 17 Quibus virtutibus & vitiis præditus, aut deturpatus.
 - 18 Moriens in Christum, ac in falsos Deos plura jactavit.
 - 19 De hæresi Galilaorum apud Hebræos.
 - 20 Catholici subjiciuntur Principibus suis juxta legem Evangelicam.
 - 21 Quare Apostoli ac Christiani omnes Galilai nuncuparentur.
 - 22 Christus unde Galilaus appellaretur.
 - 23 An fuerit Judæus, vel Galilaus, & num. 24.
 - 25 Sub Juliano Imperatore Christiani militarunt.
 - 26 Julianus maximè studuit, ut Christianos, præsertim milites, ad idololatriam induceret.
 - 27 Error est asserere, Christianis bellum interdictum.
 - 28 Ad bellum justum qua simul desiderentur.
 - 29 Christianis licet militare sub Principe infideli; etiam contra Catholicos, si illius imperio subiecti sint, & bellum injustum non sit.
 - 30 An captivi apud infideles possint contra Christianos dimicare.
 - 31 Christiani nequeunt preliari etiam ob metum mortis pro suis Principibus infidelibus, cum bellum geritur odio Fidei, aut aliàs est injustum.
 - 32 Verum Christianis non subditis fas sit dimicare pro infidelibus, & num. seqq.
 - 35 Principum mandatis parendum est, licet subditis de justitia non constet.
 - 36 Num liceat Principibus Christianis vocare in auxilium infideles ad bellum contra Catholicos, vel paganos, & num. seqq.
 - 38 Christiani etiam ante Constantinum Magnum sub Ethnicis Imperatoribus militarunt.
 - 39 De miraculo quod Christianorum militum precibus in auxilium exercitus Romanorum impetratum est.
 - 40 Cujus legionis erant milites, qui oratione id miraculum meruerunt.
 - 41 Melitina legio ex tunc Fulminatrix cepit vocari. Fuit & altera ejusdem nominis legio.
 - 42 Bellum Marcōmannicum unde sic dictum.
 - 43 De martyrio militum legionis Thebææ.
 - 44 Thebææ Legio unde venerit, & obiter de origine legionum Romanarum.
 - 45 De decimationis exercitus pœna apud Romanos.
 - 46 Quare hujusmodi pœna inducta.

47 De pœna vigesimationis, & centesimationis exercitus.

48 Decimationis exempla recensentur.

De Interpretatione capitis *Julianus*

94. 11. quest. 3.

CAPUT XII.

Seriem capitis *Julianus* 94. 11. q. 3. apud D. t. Ambrosium non inveniri, sed ejus textus sententiam deductam esse ex D. Augustino relato in cap. *Imperatores*, §. *Julianus*, ead. q. observat sequutus Domin. Covar. hîc, August. Barbosa in collect. ad Decret. d. cap. *Julianus*, in princip. & in emendatis Codicibus inserta est glossa parva, quæ eisdem assentiens ait, fortassè dictum caput *Julianus* (cui illa proxima est) desumptum esse ex dicto §. *Julianus*, quo sententia eadem, et si diversis verbis, exprimitur. Verùm si utriusque textus verba ad amussim conferantur, apparebit minimè sub dicto §. *Julianus*, comprehendi quod in cap. *Julianus*, deciditur, nisi sub illa generalitate, quod Christiani milites non obsequerentur Juliano, quoties ejus præcepta Divinis oppositi contingebat: & hoc in idolorum cultu D. Augustinus exemplificat, & de bello in Catholicos recusando nullum adjicit verbum, neque hoc ex mente, hujus Sancti Doctoris necessariò infertur, sed per consequentiam, supposito quod Christianis est nefas sub infideli Principe adversus ejusdem sacræ Religionis professores dimicare: quod quidem in d. cap. *Julianus*, aperte ex D. Ambrosio traditur, & quatenus verum sit, ex dicendis infra, num. 29. constabit. Licet autem D. Covarruv. cui fides proculdubio adhiberi debet, testetur se non invenisse verba dicti capitis *Julianus*, apud D. Ambrosium, fortè aut non opera omnia Sancti Patris ad ipsius manus pervenerunt, aut non ipsa de verbo ad verbum perlegit, sed ea lustravit loca, in quibus eam sententiam existere verosimiliter credidit. Quæ cum ita sint, ac res in ambiguo versetur, Gratiano referenti auctoritatem D. Ambrosii standum erit juxta doctrinam communem August. Barbosa quem dedimus sup. cap. proximo, num. 5. ad fin. Textus in d. cap. *Julianus*, meminere præter Barbofam ibi, Menoch. de arbitrar. casu 546. n. 9. Petr. Bell. Albenf. tract. de re militar. part. 2. tit. 2. num. 2. tom. 16. Ricciul. de jure personar. extra gremium Eccles. existent. lib. 1. cap. 11. n. 1. Bobadill. in Politic. tom. 1. lib. 2. cap. 10. num. 70. Afflict. ad constitut. Neapol. rubric. 3. num. 3. versic. Et si est apostata, Ioan. Lup. tract. de confœderat. Princip. membr. 1. §. *Miror satis*, num. 4. Theatrum vitæ humanæ tom. 6. verb. *Princeps*, versic. *Julianus Imperator*, de cujus intellectu differendum est infra, num. 29. cum sequentibus.

Ibi: *Extat tamen apud Divum Augustinum.*

Ad Psalm. 124. vers. *Quia non derelinquet Dominus, &c.* Idem observat Barbosa ubi proxime.

Ibi: Julianum Cæsarem dictum fuisse
Apostatam.

Apostata dicitur quasi retro stans, aut retrocedens. Farinac. in praxi crim. tract. de heresi, quæst. 183. num. 4. Ricciul. sup. lib. 6. cap. 1. n. 1. Navar. conf. 15. n. 1. de Regularib. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 70. num. 2. Fr. Emman. quæstion. regular. tit. 1. q. 30. art. 1. Barbosa in collectan. ad cap. 1. n. 6. de apostat. Nebrissenf. verb. Apostata.

Quod verbum generaliter sumptum significat recessum à militia, statu, aut instituto, quod aliquis publicè professus est. Farinac. n. 2. Azor. Institut. moral. part. 1. lib. 8. cap. 21. in princip. Lexic. Calvin: verb. Apostata. In Jure autem accipitur pro eo, qui Fidem Catholicam, quam per sacrum regenerationis lavacrum amplexus est, deserit, vel statum Religionis, aut Ordinis sacri, cui se mancipaverat, abdicat: sed & qui ex contemptu Divina, sive superiorum Prælatorum præcepta transgreditur, apostatae reus censetur: unde triplicem hujus sceleris speciem constituunt Glossa verb. Apostasia, in cap. 1. de apostat. & ibi Barbosa in collectan. num. 5. Ricciul. d. lib. 6. cap. 1. num. 2. Decian. sup. cap. 71. n. 1. Menoch. 2. Farin. n. 5. Mascard. de probat. tom. 1. concl. 112. num. 20. Sed strictè ac propriè ille tantum apostata vocatur, qui Fidem Catholicam abnegat. Farinac. num. 5. & 14. Lexic. Calvin. sup.

Secundum quæ Apostasia nihil aliud est, nisi temerarius recessus à statu Fidei, vel obedientiæ, vel Religionis, seu Ordinis Sacri, quem aliquis se tenere professus est. Farinac. num. 3. Decian. sup. cap. 70. n. 3. Menoch. n. 1. Clar. in praxi, §. fin. q. 78. num. 4. De Apostata à fide mentio fit in cap. Non potest 2. q. 3. cap. Beatus 3. q. 4. l. 1. cum seqq. C. de apostat. l. 5. tit. 25. p. 7. de eaque fusè differunt Farinac. d. quæst. 183. §. 2. à num. 13. Sanch. in Decalog. lib. 2. cap. 7. Ricciul. sup. lib. 8. Decian. cap. 71. & 72. Menoch. d. cas. 546. à num. 3. aliique plurimi apud Barbof. in collect. ad rubric. de apostat. in Decretal. In quo differat Apostata ab hæretico, asseruimus supra, lib. 3. cap. 1. n. 17. tradiditque Farinac. n. 13. & 16. Decian. cap. 71. num. 5. Clar. ubi proximè. Mascard. num. 26. cum seqq. Ricciul. lib. 5. cap. 1. num. 14. & d. lib. 6. cap. 4. num. 1. Guttier. de delict. quæst. 32. num. 2. Azor. sup. verb. Tertio queritur.

De apostasia à statu Religionis, vel Ordinis sacri agitur in cap. 1. & per rot. de apostat. c. 1. de empor. ordinat. c. 2. ne cleric. vel monach. in 6. cap. Ananias, 17. q. 1. l. 29. tit. 7. p. 1. de qua copiosè Farinac. sup. §. 6. cum seqq. Decian. cap. 71. Sanch. c. 8. Ricciul. d. concl. 112. à princ. Menoch. d. casu 546. ommissis pluribus, quos cumulat Barbosa in d. rubric. verb. ult. De apostasia inobedienciæ in cap. 2. cap. Illud 5. de majorit. & obedienc. cap. Alieni 4. quæst. 3. differuntque Farinac. §. 5. Decian. cap. 71. num. 2. Menoch. à num. 24. Apostata quoque latè usurpatur pro eo, qui qualequale crimen admittit, per quod à Deo amissâ gratiâ deviat, juxta illud Ecclesiast. cap. 10. scriptum: *Initium superbiæ hominis est apostatare à Deo.* Et tenet D. Thom. 2. 2. quæst. 12. art. 7. ex quo id annotant Menoch. num. 24. Mascard. num. 12. Farinac. d. quæst. 183. num. 5. Singulis apostatis propriæ sunt poenæ jure stabilitæ, quas recensent nuper allegati DD.

His de apostasia generaliter cognitis, liquebit satis, optimo quidem jure turpissimum apostatæ

cognomen impio Juliano Imperatori impositum fuisse, qui sacra baptismatis ablutione inundatus, Diaconatus Ordine initiatus, ac monachali professione insignitus à Fide Catholica, statu religioso, Ordinibus, & obedientia Romanæ Ecclesiæ debita execrabiler recessit, ut ex plurimis Authoribus referunt Baron. Annal. Ecclesiastic. tom. 3. & 4. anno 345. num. 3. & anno 361. cum duob. seqq. Spondan. in ejus Epitome, in eisdem locis, tom. 1. Ammian. Marcellin. Hist. lib. 22. D. Greg. Nazianz orat. 1. & 2. in Julian. Petr. Mexia in vit. Imperat. Menoch. sup. n. 5. ex Anton. Sabellico, Ioan. Bapt. Egnat. Nicephor. ac Theodoret. Marian. Hist. Hispan. tom. 1. lib. 4. cap. 18. Histor. Pontific. tom. 1. lib. 2. cap. 4. ad fin. Iacob. de Bie de imagin. & aur. numismat. Imperator. tab. 55. verb. Flavius Julianus, Carrill. Annal. ann. 361.

Ex quibus observandum est, Julianum, Libero Pontifice, sub finem anni 361. suæ ætatis trigesimum primum agentem à Constantio antecessore, inter quos sanguinis vinculum intercedebat, hæredem institutum ad Imperii fastigium ascendisse, quo tempore se Christianæ Religionis addictum simulabat, quam animo jam perfidè desererat, ne Constantio penitus displiceret, qui se Christianum profitebatur, etsi Arrianis erroribus contaminatus esse; Cujus enim gratiam aucupari Julianus studebat, quem satis aversum sibi merebatur. Postquam autem, Constantio extincto, gubernaculum apprehendit, sese palam idololatriæ tradidit: & licet conscientiæ libertatem indulerit, Christianam tamen Religionem odio prosequatur interno, quam non aperta tyrannide, ut alii, edictis adversus Fidei Catholicæ professores propositis, delere ac extirpare contendit, sed diabolicis machinationibus vafre Christianos nimium compressit, leges iniquas ferens quibus Catholici à Magistratibus, aliisque publicis honoribus arcebantur, necnon à munere docendi in Academicis, (studere verò non vetabantur, prout contra alios tenet Spondan. anno 362. num. 57.) Judicem adire pro injuriis sibi illatis non concedebatur eisdem. Bona namque pluribus Julianus abstulit prætextu quodam quæsito, & in tantum impietatis devenit, ut Evangelicam doctrinam pro ratione hujusmodi decretorum redderet odiosam, aïens Christianos paupertati addictos esse oportere, & injurias condonare juxta legem Christi, idèdque rectè propriis facultatibus spoliari, atque injuriarum actione carere, de quibus Card. Baron. sup. Spondan. anno 361. à num. 12. & anno 362. à princ. maximè n. 51. & 56. cum seqq. Carrill. anno 362. Theat. vitæ hum. tom. 1. verb. Astutia, verb. Julianus, & tom. 4. verb. Impietas, verb. Julianus. Petr. Mexia, Ammian. & alii laudati nuper numero præcedenti.

Unde apparet, non minùs acerbam, & periculosam hujusmodi persequutionem esse censendam aliis, quas Ecclesia pertulit, licet non sic cruenta videatur, ut observat Cardin. Baron. tom. 4. anno 361. in fin. & anno 362. verb. Large satis, eamque cum cæteris enumerat D. August. lib. 18. de civit. Dei, cap. 52. quandoquidem potius expediret Christianis brevi interire cruciatu, quam diu immaniter vexari, honoribus, muneribus, substantiaque destitutos, l. 5. tit. 25. p. 7. ibi: *Ca la vida deshonrrada le sera peor que muerte; no pudiendo usar de los honores, e de las ganancias que ve usar comunamente à los otros.* Tunc enim mors solatium foret, & vita supplicium,

cium, l. Quisquis 5. §. 1. C. ad leg. Jul. Majestat. Imò aliqui sub Juliano usque ad internecionem passi sunt, ut videre licet apud Baron anno 362. & Spondan. in Epitom. qui abundè Juliani impietatem demonstrant, tradentes inter alia ejus facinora, sese sacrificiorum sanguine abluisse, ut quoad posset, sacri Baptismatis, quod susceperat, absterionem deleret. Inde, ut assertum est sup. n. 6. Julianus Apostata maximè à Christianis vulgò nuncupatur: sic præter D. Covar. observant Menoch. Marian. Petr. Mexia, Histor. Pontific. ubi sup. Aug. Barbosa in collectan. ad d. cap. Julianus, num. 2. & in rubric. C. de apostat. Calepin. & Lexic. Calvin. verb. Apostata, & alii quos dedimus supra, n. 6.

Ibi: Demum ariolorum consuetudine
adductus.

Lapsus Juliani Libanio in primis tribuitur, qui imperante, ac ignaro Constantio, eum Philosophia simul ac impietate perfidus imbuat. Spondan. tom. 2. anno 362. num. 2. Marian. Petr. Mex. & cum eis adducti supra, num. 6. Sed & alios magistros similes magiæ, ac idololatriæ deditos Julianus habuit. Card. Baron. tom. 3. anno 345. num. 8. plerofque Sophistas, adepto imperio, ex cunctis regionibus ascivit. Spondan. anno 362. à num. 2.

Ibi: Deinde à Maximo Philosopho.

De quo Card. Baron. ubi proximè, & sæpe alibi, præsertim tom. 4. anno 362. Spondan. dict. anno 362. num. 1.

Ibi: Qua ratione in gravium rerum
suspicionem.

Constantius Imperator Julianum valdè suspectum habuit, quanquam eum Cæsarem, Imperique consortem constituerit post Galli necem, qui Juliani fuit frater, & uterque Constantio nepos ex fratre. Hanc suspicionem ut aboleret Julianus, seque insontem ostenderet, primò Clericorum numero adscriptus est, deinde abrafo capite, monasticum institutum professus est. Card. Baron. tom. 3. anno 345. num. 3. 4. & 9. & ibi Spondan. Cyrill. Alexand. in prolog. lib. contra Julian. epist. ad Theodos. Hist. Pontif. tom. 1. lib. 2. cap. 4. fol. 39. & 40. Petr. Greg. Syntagmat. jur. lib. 16. cap. 1. n. 29.

Ibi: Donec adhuc superstite Constantio.

Iam diu ante obitum Imperatoris Constantii Julianus à Fide Catholica defecerat, sed præ formidine patris celabat apostasiam, usquedum in Imperium successit, ex quo venenatum detegens animum, publicè idolis sacrilegum cultum reddidit. Card. Baron. tom. 4. anno 361. in princip. Spondan. in Epit. anno 362. num. 1. Petr. Mex. in Julian. & alii quos dedimus sup. n. 6. Idemque præmissimus num. 7.

Ibi: Sed & impius hic Julianus.

Hinc patet, Julianum inobedienciæ apostasiam deterrimè admisisse, secundum tradita supra n. 3. qui non solùm divinam legem contemptui ha-

buit, cui se per Baptisma subjecerat, sed & summum Legislatorem Christum Dominum aspernatus est, quem ad ignominiam Galilæum vocabat. Spondan. anno 361. ad fin. Menoch. de arbitrar. casu 546. n. 5. Petr. Mexia sup. Maldon. in Evang. Matth. cap. 26. vers. Et accessit ad eum una ancilla, Sylveira tom. 5. in Evang. lib. 8. §. 5. quæst. 2. num. 16. Carrill. an. 362. Theat. vitæ hum. verb. Ambitio, verb. Julianus.

Ibi: Et Christianos omnes exconvitio.

Fidei Christianæ professores per contumeliam Galilæos Julianus appellabat. Spondan. anno 362. n. 56. Maldonat. Sylveira, Carrill. Petr. Mexia, & alii dati sup. num. 6. Imò lege lata constituit, ut ita communiter ab omnibus dicerentur, Card. Baron. tom. 4. anno 362. verb. Quod autem. Scire autem oportet sub tempus nascentis Ecclesiæ Christianos ab Ethnicis Galilæos nuncupari convitii causâ, non quia legem Christi Domini, qui Galilæus fuit, amplexi essent, sed alia ex causa, de qua infra, ex n. 19.

Nec sacrosancto Salvatoris signo Juliani percipit impietas, quod ex labaro sustulit, ubi à Constantino Magno colendum fuerat impositum, cujus loco effigies idolorum substituit, ut sic milites etiam Christiani latrariam eis deferrent, dum vexillum id de more venerarentur: quâ, aliisque fallaciis eos inducere ad idololatriam conabatur. Baron. tom. 4. anno 362. verb. Quin eo, Spondan. ibi, verb. Labarum, num. 6. Carrill. ubi sup. Theat. vitæ hum. tom. 4. verb. Impietas, verb. Julianus. Labarum in Romanorum exercitu dicebatur princeps supremumque signum quod ante Imperatorem selectorum militum cohorte stipatum ferebatur, tantique habitum est, ut ab exercitu adorari consueveret. Calepin. Nebrissenf. Lexic. Calvin. verb. Labarum, de cujus forma Euseb. lib. 1. de vit. Constantini, & lib. 11. de ipsius effectibus, ac custodibus agit.

Ibi: Impietatis & blasphemie temerarius
hic Princeps.

Julianus bello in Persas suscepto, dum acriter cum illis congregaretur in loco qui Phrygia nominabatur, hastæ ictu lethaliter percussus, quæ brachio dextro costis affixo, ad imam jecoris fibræ penetravit, brevi in fata concessit die 25. Junii anno 363. Card. Baron. tom. 4. anno 363. verb. Quos cum, ibique Spondan. tom. 1. num. 12. Ammian. Marcell. Hist. lib. 22. Marian. & Petr. Mexia ubi sup. Author cædis hucusque latet, sed Historiographi dum illum assignare contendunt, mirè hallucinantur. Quidam divinitus vulnus inflatum per ministerium Angeli, vel dæmonis, aut quorundam Sanctorum Martyrum arbitrantur, subduntque in sepulchro D. Mercurii tunc temporis hastam sanguinolentam fuisse repertam. Alii casu à milite Romano, vel ab hoste Julianum interfectum existimant, de quo latissimè Card. Baron. ubi proximè, verb. Post hac, cum seqq. & Spondan. sup. num. 13. Carrill. sup. anno 363. Luc. Dext. in Chron. ann. 364. Theat. vitæ hum. tom. 1. verb. Blasphemia, verb. Idem suscepto.

Quanto tempore Julianus Imperii pondus sustinuerit, similiter inter Authores non convenit. Baron. sup. verb. Quod verò, illum biennio, demptis tribus mensibus, novemque diebus, imperasse tradit.

tradit. Marian. d. cap. 18. huic supputationi viginti quatuor detrahit dies; ait enim imperium Juliani septem mensibus ac viginti septem diebus supra annum constitisse: & licet Constantius obierit septimo die Octobris anni 361. pauci tamen aliqui dies præterierunt antequam Julianus acclamaretur Imperator, ut Card. Baronii, vel Marianæ computationi sit locus. Nec ingressus est Constantinopolim, ac publicè exceptus ante diem decimam Decembris anni ejusdem. Card. Baron. tom. 4. an. 361. post princip. & anno 363. vers. Quod verò. Vide Luc. Dext. sup.

17 Solet communiter adnotari, Julianum non obstante apostasiæ turpitudine, qua se suaque omnia penitus denigravit, inter præclaros Cæsares recenseri. Sic Marian. Ammian. Hist. Pontif. ubi sup. Aug. Barbosa collect. ad d. cap. Julianus, n. 3. Bobadill. in Politic. tom. 1. lib. 2. cap. 10. n. 70. D. Aug. lib. 5. de civit. Dei, cap. 21. Sed odio Catholicæ fidei plurima apertam tyrannidem, ac iniquitatem præ se ferentia perpetrasse constat. Consule Card. Baron. d. anno 363. vers. Caterum in conscribendis, cum seqq. & ibi Spondan. in Epitom. num. 16. ubi vitia cum virtutibus, quæ de illo prædicantur, conferunt.

Ibi: *Et ore proprio Divinae Majestatis judicium.*

18 Hæc jam vivendi spe deposita, in Christum Dominum blasphemum Imperatorem enunciasse narratur, ut videre est apud Card. Baron. ubi proxime, vers. Quæ autem, Spondan. eod. anno, n. 13. Menoch. d. casu 546. n. 5. Petr. Mex. sup. Iacob. de Bic d. tab. 55. vers. Flavius Julianus Carrill. sup. Luc. Dextet d. anno 364. Theat. vitæ hum. ubi proxime. Sed & falorum numinum, quæ colebat, fraudem detestabatur, à quibus se illud Julianus decedens querebatur. Baron. & Spondan. ibidem, quorum fallacibus oraculis tantam fidem adhibuit, ut quasi jam hostibus devictis, temere naves, quibus exercitui suo commeatu vehementer, exuri præceperit, ex quo nullus ex Romanis militibus superfuisset, nisi eo perempto pacis fœdus, præscriptis Imperii limitibus, cum Persis iniretur. D. Augustin. sup. lib. 4. cap. 29.

Ibi: *Marius Chalcedonensis Episcopus.*

Hunc Episcopum Marin, non Marium appellat Card. Baron. tom. 4. anno 362. vers. Quid autem in Julianum: ejusque egregiam memorat libertatem, sed ipsum Arriana hæresi infectum testatur, idemque refert Spondan. in Epitom. eod. an. num. 8.

Ibi: *Verum & ante Julianum Imperatorem.*

19 Asserit D. Covar. etiam ante Juliani tempestatem Christianos ab Ethnicis Galilæos nuncupari, quod nomen præ odio, ac invidia ad opprobrium, & maximum quidem indebatur; etenim in Hebræis, adhuc lege Mosis vigente, surrexit hæreticus quidam Judas nomine, Galilæus cognominatus: is falsum dogma seditionis nutritivum divulgavit suadens, non licere homini tributa Principibus pendere, aut aliter humanæ potestati se submittere; sed Deo soli unice, ac immediatè parendum, obtemperandum, atque obsequendum esse. Hujus sit mentio Act. Apost.

cap. 5. vers. 37. & apud Joseph. de antiquitat. lib. 18. cap. 2. & lib. 20. cap. 3. Euseb. in Chronic. an. 2. Christ. Luc. Dext. in Chron. ann. 2. Chr. n. 3. Theat. vitæ hum. tom. 6. lit. P. verb. Prophetæ, §. De pseudoproph. vers. Una inter has dies exiit. Ille Judæ error sectariis non caruit, qui à sui authoris cognomine Galilæi vocabantur, quorum hæresis Principibus admodum exosa fuit, ita ut nonnulli ultimo afficerentur supplicio. Ita Salian. Annal. Ecclesiastic. tom. 6. anno 4063. num. 2. cum aliis. Huc referenda videtur illa Pharisæorum tentatio, cum accedentes ad Christum Dominum sciscitanti ab eo sunt, an tributum liceret dare Cæsari, Matth. cap. 22. Luc. cap. 20. ut si juxta eorum vota inficiaretur id licitum fore, ipsum de hæresi, ac seditione arguerent: & licet Christus tributum Cæsari præstandum responderit, tamen Judæi apud Pilatum inter alias calumnias hanc quoque objiciebant, Luc. cap. 23. vers. 2. ibi: *Et prohibentem tributum dare Cæsari.*

Licet autem Christus Dominus censum Cæsari pendendum asseruerit Pharisæis, ipseque virandi scandali gratiâ pro se ac Petro statem in ore piscis inventum tributum nomine præstari præceperit, Matth. cap. 17. sitque in Ecclesia ut Catholica doctrina observatum, quod Christiani subjiciantur humanæ potestati, ac Principibus sæcularibus, quorum imperio, & jurisdictioni de jure subsunt, quod ex multiplici sacræ Paginæ testimonio conspicuè constat, Apostol. ad Roman. c. 13. à princip. ibi: *Omnis anima subdita sit, &c. infra Et: Reddite ergo omnibus debita, cui tributum tributum, &c. idem ad Tit. c. 1. vers. 19. & cap. 3. D. Petr. epist. 1. cap. 2. ibi: Subjetti igitur estote omni humanae creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, &c. D. Ambros. in comment. ad cap. 5. Luc. lib. 4. cap. penult. transcriptus à Gratiano in cap. Magnum, 11. quest. 1. idque fusiùs prosequitur Salian. sup. n. 3. & 4.*

Tamen pagani, alique sacræ nostræ Religionis adversarii delirium illud Judæ Galilæi, ac sequacium Christo Domino, Christianisque Ecclesiæ primitivæ perfidi imputaverunt, ideoque nomen conveniens illis imposuere, ut sic in ipsos Imperatoris, aliorumque Principum potestatem, & odium concitarent, omniumque animos ad iram, & despicientiam inducerent ob talis hæresis pravitatem, quod respexit D. Petr. d. epist. 1. cap. 2. vers. 13. ibi: *Ut in eo, quod detestant de vobis tanquam malefactoribus, ex bonis operibus glorificent Deum in die visitationis.* Et statim subjunxit: *Subjetti igitur estote, &c. quem locum ita enarrat Salianus n. 4. de omnibus præmissis omninò videndus. Liquet jam qua ratione Christiani ab Ethnicis ante Julianum Galilæi dicebantur, quod nomen nequaquam illis conveniebat, utpote qui Judæ Galilæi hæresim damnare; sed per calumniam sic vocitabantur, ut Julianus observat. Contemptus quoque gratiâ idem evenisse verosimile est; nam in Hebræis Galilæi abjectæ conditionis existimabantur, cum ex Galilæa nullus Propheta, aut aliquid boni oriri posse crederetur, Luc. cap. 7. vers. 72. ibi: *A Galilæa Propheta non surgit.* Quare Christus Dominus Galilæus vocabatur per opprobrium. Maldonat. in Evang. Matth. cap. 26. vers. *Et accessit ad eum una ancilla.* Sylveir. in Evang. tom. 5. lib. 8. cap. 5. q. 2. n. 16. Cornel. à Lapide in cap. 26. Matth. vers. 70. verb. Galilæo. Quod convitium in ejus discipulos derivatum est.*

Ibi:

Ibi: *Nam & Christus vocatus est Galilæus.*

22 Sic legitur Matth. cap. 26. vers. 60. ibi: *Et tu cum Jesu Galilæo eras.* Et Marc. cap. 14. vers. 70. ibi: *Verè ex illis es, nam & Galilæus es.* Et Luc. cap. 23. vers. 6. ibi: *Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset. Et ut cognovit, quod de Herodis potestate esset, remisit ad Herodem.* Idemque adnotant proximè laudati Evangeliorum Interpretes, qui duplicem rationem reddunt: tum quia Christus Dominus Galilæam indolebat, ideoque Galilæus putabatur, prout D. Covar. tradit ibi: tum quoniam, sicut nuper asserabatur, gens ex illa provincia vilis habebatur, unde ad vilipendium Hebræi Christum Dom. Galilæum appellarunt. At Cornelius à Lapide alias duas causas adjecit: prior est, quia Christus Dominus Nazarenus fuit origine, Nazareth autem est oppidum Galilææ, ut infra asseverabitur iterum. Posterior, quod sic exprobrabant adversarii Christo Domino errorem Judæ Galilæi, de quo sup. n. 21. quem illi falsò imputaverunt.

23 Sed occurrit opportunè disquirendum; an Christus Dominus fuerit origine Judæus, vel Nazarenus, seu Galilæus. Et quidem si natiuitatis sacræ locus sit inspicendus, constat ipsum ortum esse in Bethleem Judææ, Matth. cap. 2. quapropter originarius ejus urbis, ac regionis censendus est, quia natiuitate quilibet originem fortitur, l. 1. ff. ad municip. ibi: *Municipem aut natiuitas facit: l. 1. tit. 20. p. 2.* Contrarium tamen tenendum est juxta communem verioremque sententiam, quæ docet, filium natum in transitu, parentibus peregrinantibus, non effici originarium loci, in quo prodiit in lucem, sed illius, ubi pater domicilium habuerit: quod deducitur ex 1. Filios, C. de municipib. l. Civis, C. de incol. lib. 10. & apud nos palam decisum est l. 19. tit. 3. lib. 1. Recopil. ubi latè Azeved. num. 1. & 2. ac in praxi receptum restatur Greg. Lop. in l. 2. gloss. ult. post mcd. tit. 24. p. 4. tenentque Boer. decis. 13. num. 51. Sanch. de matrimon. lib. 3. disp. 23. num. 3. Petr. Barbosa in l. Hæres absens, §. Proinde, num. 22. ff. de judic. Fenut. de moment. temp. cap. 28. num. 12. Guttier. conf. 7. num. 7. Cevall. commun. tom. 1. quest. 458. ex num. 17. Carleval. cum plurimis de judic. tom. 1. disp. 2. num. 92. qui num. 91. haud paucos contra sentientes dat, quibus accedit fusè disputans Amaya in d. l. Civis, à num. 43.

24 Cum igitur Christus Dominus natus foret in transitu, dum Sanctissimi eius Parentes iter facerent ex Nazareth, ubi domicilium habebant, illuc regressuri, postquam Cæsaris edicto de describendo populo paruisent, in Bethleem urbem præcipuam ex tribu Judæ, ad quam illi spectabant, ideoque ibi concurrere debebant, ut ex sacris Litteris observat Salian. tom. 6. anno 4052. à num. 75. in Judæa originem non contraxit, quanvis in Bethleem editus fuerit. Jure igitur Christus Dominus Galilæus dicitur absque convitio, ut Cornelio à Lapide visum est. Obiter tamen animadvertendum est, alteram extitisse Bethleem in Galilæa, Salian. num. 79. ex D. Hieron. & Andrichomio, Abrah. Ortel. in Thef. Geographic. verb. Bethleem, & verb. Nazareth. Præterea scire oportet, duplicem Galilæam fuisse, D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

superiorem, & inferiorem. Illa gentium dicebatur in forte tribus Nephthali Tyriorum finibus adjacens: hæc in forte tribus Zabulon sita ad Tyberiadem. Plin. lib. 5. cap. 14. Joseph. de bell. Jud. lib. 3. cap. 2. Salian. tom. 2. anno 2585. n. 7. & 8. Calepin. verb. Galilæa. In hac posteriori Galilæa fuit Nazareth, Abrah. Ortel. & Calep. verb. Nazareth.

Ibi: *Secundò obseruandum erit.*

25 Sub Juliano apostata, & parabate, id est prævaricatore, Christianos operam militiæ dedisse nemini dubium est ex d. cap. Julianus, cap. Imperatores, §. Julianus, 11. quest. 3. quod præter laudatos supra, num. 1. in fin. observant Hug. Grotius de jure belli & pac. lib. 1. cap. 2. num. 9. Salced. de leg. polit. lib. 2. cap. 4. num. 48. & lib. 3. cap. 3. num. 13. Ozafeh. disput. an Princip. Christian. lic. inire fœd. cum infidelib. num. 4. Axala de jur. & offic. bell. lib. 1. cap. 2. n. 32.

Ibi: *Quos tamen dolo.*

26 Julianus licet à publica in Christianos animadversione abstinerit intuitu Religionis, sicut præmissum est num. 8. omnem tamen aliàs lapidem movit, ut eos, maximè milites, in idololatriam alliceret. Card. Baron. tom. 4. anno 362. vers. Quin co., cum seqq. & vers. Verum Imperator nihil. Spondan. ibi, num. 4. Cum igitur Romanis Imperatoribus moris esset donativum, seu congiarium militibus distribuere, de quo sup. hoc lib. cap. 1. num. 103. id Julianus proposuit, ita ut illi simul pecuniam ac thus adolendum ad iconem ejus perciperent, ut fieri consuebat: sed effigies falorum numinum super suam collocari jussit, ut dum imperatoriæ imagini thurificarent milites, cultum illis redderent incauti: in quem laqueum ignari ceciderunt, at dolo comperto munera deceptoris restituere, propriumque errorem detestantes, fidem Catholicam publicè sunt professi: quapropter à Juliano exauthorati ignominiosè missi sunt, Ayala ubi proxime, Card. Baron. d. vers. Verè n. Imperator, Spondan. ubi proxime, num. 6. & sic infamia sunt notati, l. 2. §. Ignominie, ff. de iis qui not. infam. Forma exauthorandi milites traditur in l. fin. tit. 21. p. 2. de quo Petr. Greg. Syntagmat. lib. 31. cap. 30. n. 12. Brisson. de formul. lib. 4. Petr. Fab. lib. 1. semestr. c. 17. Lips. de milit. Rom. lib. 5. dialog. 19. Petr. Caball. resolut. crim. cas. 294. n. 65. 82. & 393. Ayala de jur. & offic. bell. lib. 3. c. 6. à n. 6. Jul. Clar. in praxi, cap. fin. quest. 74. num. 5. facit textus in cap. Degradatio, de pœn. in 6.

Ibi: *Iuste verò posse Christianos milites.*

27 Error fuit Manichæorum, aliorumque cum quibus recensetur Tertullian. cap. 11. de coron. milit. à Card. Baron. tom. 2. anno 201. num. 17. & à Spond. ibi, num. 5. qui tenuerunt, vetitum esse Christianis militiæ nomen dare. Card. Baron. anno 277. num. 38. Melch. de Valent. illustr. lib. 1. tract. 2. cap. 5. de bellor. orig. & jur. num. 14. adversus quos copiosè disserunt Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 99. Grotius sup. d. cap. 9. per tot. Valent. ex num. 12. Quæ assertio ut Fidei Catholicæ contraria damnata est

est à Leone X. in Bulla quæ habetur tom. 3. *Concilior. post Concil. Lateranense*, uti observat Valent. n. 15. in fin. atque ita omnes Catholici DD. qui de bello tractatum aggressi sunt, supponunt fas esse præliari, nisi belli iniustitia, aliquavæ circumstantia actum reddat illicitum. Ita Dian. *resolut. moral. part. 6. tract. 4. in princip.* Petri. Bell. Albenf. *tract. de re militar. part. 2. tit. 1. num. 11. tom. 16.* Remig. in *decision. moralib. de bell. à princip.* Dicastill. *de just. & jur. tom. 1. lib. 2. tract. 1. disp. 10. num. 247.* Becan. in *Sum. Theolog. part. 3. tract. 1. cap. 25. quest. 3. n. 2.* Caltr. Palao tom. 1. *tract. 6. disp. 5. punct. 1. num. 3.* Trullench. in *Decalog. tom. 2. lit. 5. cap. 2. de bello, dub. 1. num. 3.* Villalob. in *Sum. tom. 1. tract. 5. diff. 1. num. 1* Tapia *Caten. Moral. tom. 2. lib. 3. de charit. quest. 13. de bell. art. 1.* Galganet. *de jur. public. lib. 4. tit. 16. à num. 34.* Gail. *de pac. public. cap. 4. num. 40.* Guillelm. Herinx. §. 1. in *Sum. p. 3. disputat. 13. quest. 5. §. 1. num. 43.* Imo nonnunquam bellum est in præcepto. Pat. Suar. *de Charit. disp. 13. sect. 1. num. 4.* Molin. *d. disp. 99. num. 3.* Dicastill. *num. 249.* Palao *num. 3. vers. Ex qua ratione: quod gerere, tam defensivum, quam aggressivum propter bonum commune est omnino necessarium, ut latissimè agens probat Cevall. commun. quest. 906. ex num. 153.* ubi hæreticorum errorem pluribus diluit. Sic Deus Christianis belligerantibus justè opem divinitus fert, l. 2. tit. 23. p. 2. ac sæpe miraculis evidentibus victoriam illis contulit, ut ait Cevall. *num. 150.* Galganet. n. 38.

28 Ut autem bellum rectè suscipiatur, quatuor concurrere opus est, nempe habentis potestatem auctoritas, causa justa, intentio recta, & debitus modus, de quibus affatim omnes jam laudati DD. & alii penè innumeri apud Barbos. in *collektan. ad cap. Noli existimare, 23. quest. 1.* in quibus est D. Covar. in *regul. Peccatum, part. 2. §. 9. per tot.* Idem Barbosa in *cap. Ab illo, num. 6. & 14. quest. 4.* Solorzan. *de jure Indiar. lib. 3. cap. 7. num. 77. tom. 1.* Sed obiter est animadvertendum, pravam bellantium voluntatem non astringere ad restitutionem eorum, quæ in bello aliàs justo ab hostibus capiuntur: quod secus est, si legitima auctoritas, aut causa justa desit D. Covar. *sup. num. 2.* Dian. *d. tract. 4. resolut. 4.* Bonacin. *de restitut. disp. 2. quest. ult. sect. 1. punct. ult. §. 2. num. 6.* Palao *sup. num. 4.* Egid. Coninch *disp. 31. de bell. dub. 1. num. 18.*

29 Non solum licet Christianis dimicare in bello justo, ut assertum est, cum sua manu Principis Catholici militant, sed etiam sub jussu pagani, & infidelis, cui sunt subditi, ut D. Covar. nos edocet, cui accedunt Ricciul. *de jur. person. extra grem. Eccles. exist. lib. 1. cap. 11. num. 5.* Ayala *d. cap. 2. num. 32.* Joan. Lup. *tract. de confæder. Princ. memb. 1. vers. Miror satis, num. 6.* Rebell. *de oblig. just. part. 2. lib. 17. quest. unic. num. 4.* in fin. Hug. Grot. *de jur. bell. lib. 1. cap. 2. num. 9.* ubi quod sub tempus primitivæ Ecclesie etiam ante Constantinum magnum Christiani moribus egregii sub pagani Imperatoribus militiæ ascripti sunt. Præmissa conclusio obtinet, etsi infidelem Principem in Catholicos bellum justum gerere contingat. Ricciul. *ubi sup.* Sed & subditus Christianus dubius de ju-

sticia belli, quod suus Princeps infidelis indicit, tutè poterit militare, quia debet superioris auctoritati se committere, existimans justam armis causam fovere, Ayala *ubi proximè*, quod in omnibus subjectis regulariter observatur. Dian. *part. 9. tract. 8. resolut. 63. vers. Sed ego*, Sanch. in *Decalog. lib. 9. cap. 3. num. 15.* Molin. *de just. tract. 2. disp. 113. num. 5. & 6.* Joan. Lup. *tract. de bell. §. Si sumus in dubio, num. 6. 7. & §. Omnia, num. 2.* P. B. Albenf. *dict. tract. de re militar. part. 2. tit. 2. num. 3. tom. 16.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præf. 56. num. 7.* Dicastill. *sup. num. 366. cum seqq.* Pat. Suar. *d. disp. 13. sect. 6. num. 9.* Galganet. *d. tit. 16. num. 47.* Herinx. *sup. §. 2. num. 69.* Card. Tusch. *tom. 1. lit. B, concl. 35. num. 5.* Ayala *de jur. & off. bellit. lib. 1. cap. 2. num. 31.* Quod procul dubio procedit in dubio negativo, cum scilicet miles subditus causas belli penitus ignorat: sed in dubio positivo, quando causis indicendi belli cognitis, ambigit an justæ sint, tenetur eas examinare, utique viri docti consilio. Herinx. §. 2. *num. 71.* Molin. *disp. 113. num. 3.* ubi quod si fama sit de injusto bello, causa inquirenda est. Dian. *dict. resolut. 63. vers. Verùm obiter*, Dicastill. *num. 366.* licet *num. 368.* contra sentire videatur, & huic sententiæ assentitur Azor. *Instit. Moral. part. 3. lib. 2. cap. 7. vers. Vigesimo-septimò quaritur*, Bassæus in *Florib. Theolog. lit. B, verb. Bellum, num. 3.* Palao *sup. disp. 5. punct. 4. num. 1.* Coninch. *d. disput. 31. dub. 5. num. 84.* Filliuc. in *Decalog. tom. 2. tract. 29. cap. 9. num. 181.* qui, & alii proximè laudati absque distinctione dubii negativi, vel positivi scribunt, subdito licere in bello justo militem agere, licet de justitia belli ambigat, modò de iniustitia certus non sit, ut satis apertè traditur à D. August. *lib. 22. cap. 74. cont. Faust.* in hæc verba: *Ergo vir justus, si fortè sub Rege etiam sacrilego militet, rectè potest, illo jubente bellare, si civica pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est: ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* Videas tamen Hug. Grotium *de jur. bell. lib. 2. cap. 26. num. 4.* uti absolutè probare videtur, nefas esse subditis de justitia belli dubitantibus militare, quod procul dubio tenendum asseverat, si ex argumentis, & rationibus bellum injustum potius videatur. Item Filliuc. *tom. 1. de Sacram. tract. 16. cap. 6. num. 141.* ubi quod extante Bulla Cœnæ illicitum est Christianis adversus Christianos militare, etsi illi Principi infideli subditi sint, nec adversum infideles, si ii pro quibus pugnant, hostes sint nominis Christiani, ut Turcæ, ac Saraceni, ne potentiores fiant in Catholicæ Fidei professores. Sed hoc procedit, quia hi infideles injustum bellum Christianis indicunt continuè.

De captivis Christianis apud Turcas & Agarenos, dubitatur an peccent, si mortis metu contra Catholicos dimicent? Et quidem communiter placet ea distinctio, ut potius debeant mori, quam Christianos percutere, aut

aut interficere: possunt tamen remigare in triremibus, arma ministrare præliantibus Turcis, aliæque similia exequi: illæ enim actiones sunt directè tendentes in necem innocentium Christianorum, contra quos injustum bellum Infideles higerunt: hæ indifferentes, quæ directè non cedunt in mortem eorum, quanvis ex ipsis plerumque subsequatur. Consulas Villalob. *tom. 1. tract. 5. diff. 10. num. 2.* Fragof. *de regimin. Reip. part. 1. lib. 1. num. 212.* Molin. *disp. 115. per tot.* Dian. *part. 3. tract. 5. resolut. 36.* Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 9. dub. 18. num. 122. cum seqq.* Sanch. *de matrim. lib. 9. disp. 31. num. 6. & in Decalog. lib. 1. cap. 7. num. 18.* Petr. Navar. *lib. 3. de restit. cap. 4. dub. 4. n. 52.* Azor. *part. 1. lib. 2. cap. 17. quest. 6.* Remig. *sup. cap. 5.*

31 Præterea scire oportet, Christianos nullo modo posse in bello odio Fidei indicto bellare, quanvis eis mortem minitetur Princeps infidelis, sub cujus ditione sunt. Ricciul. *d. cap. 11. num. 1. cum seqq.* Dicastill. *sup. disp. 10. num. 259.* Quæ ratione Christiani sub Juliano Apostata belligerantes renuebant in Catholicos dimicare, neglecto Imperatoris jussu, *dict. cap. Julianus, 11. q. 3.* quia, ut sæpe repetitum relinquitur, eos acriter persequeretur, & ex odio bellum indicebat. Idem dicendum de bello patenter injusto, quo nullus ratione aliqua suo Principi, sive fideli, sive pagano parere potest, ut militet, *cap. Imperatores, §. Julianus, 11. quest. 3.* Dicastill. *n. 492.* Hug. Grot. *d. cap. 26. n. 3. & eod. lib. 2. cap. 13. n. 15. & lib. 3. cap. 10. n. 4.* Filliuc. *d. cap. 9. n. 192.* Palao *d. disp. 5. punct. 1. n. 11.* Ludovic. Caspens. in *Curs. Theolog. tom. 2. tract. 17. disput. 7. sect. 2. num. 13.* Quibus de causis sub Licinio Imperatore Christiani milites passi sunt, quia à militia, cui nomen dederant, abstinere tum propter belli iniustitiam, tum quod in Catholicos ab Ethnico gerebatur: quod nullatenus etiam ob merum mortis licebat. Card. Baron. *tom. 3. anno 316. num. 47.* Becan. *sup. part. 3. cap. 25. q. 3. n. 17.*

32 Hæc de militibus Catholicis, qui imperio, & potestati infidelium subjiuntur: nunc videndum an liceat Christianæ Fidei professoribus sponte auxilium ferre in bello pagani, à quibus omnino exempti sunt, de quo quibusdam exhibitis conclusionibus breviter disseretur. Prima: Si infideles bellum injustum inferant, absque distinctione eis auxiliari minimè fas erit, nec in bello injusto opem ferre licet. Villalob. *diff. 10.* Molin. *disp. 115. num. 1.* & ex nuper *num. precedenti* traditis constat. Secunda: Si dubium sit de belli justitia, qui subditi non sunt, militare prohibentur, etiam pro Catholicis; debent enim causas disquirere, ne periculo peccandi se exponant: nec obediendi necessitas eos sicut vassallos excusat, quod generaliter docet communis sententia, quæ distinguit inter subditos, & non subditos quoad examen justitiæ belli, ut videre est apud Authores laudatos *sup. num. 29.* & in specie de infidelibus agens Fragof. *de regim. Reipub. part. 3. lib. 10. disp. 22. num. 4. vers. Verumtamen.* Est autem probabile, posse militare non subditos dubitantes de justitia belli, saltè negativè, ita ut existiment probabiliter id esse justum, quanvis causarum ignari. Ita Pat. Suar. *de charit. disp. 6. num. 11. & 12.* Petr. Navar. *de restit. lib. 2. cap. 3. n. 278.* Dian. *part. 3. tract. 5. resolut. 96. vers. Sed nota, & part. 4. tract. 3. resolut. 7. ac tract. 6. resolut. 9.* Bassæus in *Florib. Theolog. verb. Bellum, n. 3. vers. Perro* D. de Faria Noxæ Addit. ad Covar,

milites, Filliuc. *sup. d. cap. 9. num. 181.* Dicastill. *de just. & jur. tom. 1. lib. 2. tract. 1. disp. 10. n. 370.* Quæ tamen sententia difficiliter admitti poterit quoad infideles, quibus sicut fides, ita & justitia deficere solet: & si bellum gerant in Catholicos, nequaquam licebit auxilium à Christianis præstare infidelibus, nedum si de bello dubia justitia sit, sed & si justum illud fore manifestè constiterit, ut innox comprobabitur.

Tertia conclusio: Cum infideles bello justo incumbunt in Christianos, à quibus fortè in aliqua regione contra justitiam armis vexantur, eis subvenire Catholici vetantur; nam etsi proximos ab injuriis tueri honestum sit, ac licitum ex se, nihilominus scandalum parit, & à pietate Christiana dissonat, ut paganorum gratiâ Fideles invicem inter se trucidentur, ac perimantur: quapropter ab hujusmodi auxilio ferendo abstinere Catholici tenentur, *d. cap. Julianus*, & quæ ibi notantur, Trullech. in *Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 2. n. 4.* Villalob. *sup. diff. 9. n. 1.* Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 5. punct. 1. n. 10.* Pat. Suar. *de charit. disp. 13. sect. 7. num. 25.* Becan. *sup. d. cap. 25. quest. 6. num. 4. & 5.* Filliuc. *tom. 1. de Sacrament. tract. 16. cap. 6. num. 141.* (ubi quod innodantur excommunicatione Bullæ in Cœna Domini, licet subjecti sint infidelibus: quod potest accipi de Turcis, Mauris, & similibus, qui nobis bellum injustum perpetuè indicunt.) Tapia in *Caten. Moral. tom. 2. lib. 3. quest. 13. de bell. art. 16. num. 1. & 2.* Joan. Lup. *sup. d. vers. Miror satis, num. 4.* Ricciul. *de jur. person. ext. grem. Eccles. lib. 1. cap. 11. num. 6.* Salced. *de leg. politic. lib. 3. cap. 3. num. 14.* Vide Abulenf. in *lib. 1. Reg. cap. 28. quest. 5.*

Quarta conclusio: Si Pagani belligerent in Infideles justa de causa, tunc licitum est Catholicis eos armis protegere, & adjuvare; hæc enim ratio cessat scandalum, superestque justum motivum propulsandi ab insontibus proximis injuriam. Molin. *de just. & jur. tract. 2. disp. 112. num. 4.* Ozaeschi. in *disput. An Princip. Christian. licit. sit inire fæd. cum Infidel. num. 4.* Fragof. *de regim. Reipub. tom. 3. lib. 10. disp. 22. num. 4. vers. Verumtamen.* Marti. Laudens. *tract. de bello, quest. 3.* Joan. Lup. *sup. memb. 1. §. Videtur*, Salzed. *ubi proximè*, Becan. *dict. quest. 6. num. 4.* Filliuc. *d. num. 141.* Quod ibi limitat, si infideles, hostibus superatis, sic potentiores fiant, ut arma in Christianos retorturi præsumantur. Palao quoque *d. tract. 6. disp. 5. num. 3. vers. Ad secundum*, tenet nefas esse pro Fidei Catholicæ persequutoribus militare: & Ricciul. *ubi proximè*, docuit absolutè, non licere Infidelibus, sive hæreticis præliantibus opem ferre: quod de hostibus Fidei non toleratis accipiendum est, cum quibus fædus pangere Catholici vetantur. Joan. Lup. *d. vers. Miror satis, num. 4.* Sed præcipue conclusioni refragari videtur Paralipom. *liber. 2. c. 29.* ubi Jehu Propheta objurgat Josaphat, in hæc verba: *Impio præbes auxilium, & his qui odeant Dominum amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris.* Potest tamen dici cum Salian. *Annal. tom. 6. anno 3894. num. 39. vers. Sed adversatur*, id peculiare esse in Josaphat adversus Achab, quem Dominus cum universa domo sua exterminatum volebat, prout antea pronunciarat,

Ibi : *Quibus mirè patrocinatur*
D. Augustinus.

55 Cujus loci series extat supra n. 29. & refertur ad Gratiano in cap. *Quid culpatur*, 23. *quest.* 1. ubi adhuc post Decreti emendationem legitur, *vice*, pro, *civica*, quod glossa marginali corrigitur. Ex quo textu communiter deducitur, Principum mandatis omnino parendum esse, licet subditis de justitia eorum non liqueat. Aug. Barbosa cum pluribus in *collect.* ad d. cap. *Quid culpatur*.

Ibi : *An Christiani possint milites infideles.*

36 Quæri solet, num Catholicis Principes possint ad bellum justum Infidelium auxiliis juvari? Et oportet distinguere duos casus. Prior sit, cum adversus paganos pugnatur: & id licet fieri asseverandum est exemplo Machabæorum, qui fœdus iniere cum Romanis, ut eisdem opem ferentibus, Græcos à quibus armis vexabantur debellarent, *Machab. lib. 1. cap. 8.* quos ab aliquorum calumnia vindicat Salian. *ubi proxime*, ex n. 38. ubi similes confœderationes Abraham, Isaac, & David recenset, & Salced *sup. num. 28.* Imperatores itidem Christiani Ethnicorum legiones non abjecerunt, & Carolus V. adversus hostes Divinæ, humanæque Majestatis læsæ reos hæreticorum cohortibus exercitum auxit. Ita Azor. *part. 1. lib. 8. cap. 25. vers. Decimotertio queritur.* Valent. *in 2. 2. tom. 3. disp. 3. q. 16. punct. 2. vers. Atque eadem ratione*, Becan. d. *quest. 6. n. 3.* Guillelm. Herincx. *in Sum. p. 1. 3. disp. 13. quest. 5. de bell. §. 2. num. 72.* Ludovic. Caspenf. *in Curs. Theolog. tom. 2. tract. 17. sect. 2. num. 19.* Ozasch. n. 7. Salced, n. 15.

37 Posterior casus est, cum bellum inter Principes Catholicos excitatur: & licet ex se illicitum non censeatur Infideles conducere ei qui justam causam armis fovet, tamen ratione scandali expers culpæ non erit, maximeque abstinendum est ab auxiliis Turcarum, Sarracenorum, aliorumque Christiani nominis persecutorum, qui avidissimè exoptant Catholicorum sanguinem effundere, Sarracæque Religionis extirpationem, & ita immaniter in hujusmodi bellis innocentes perimunt, sacra violant, Sanctorum imagines, & venerandas Reliquias aspernantur, Christianis à quibus accersiti sunt annuentibus, ut præter alios perpendit Herincx *sup. num. 73.* asserens nefas esse, ubi hæc timeri possunt, hostes Fidei in auxilium admittere. Sic Christiani quidam Reges malè audierunt apud Catholicos, quia Turcarum copias adversus Carolum V. conduxerunt, sicut observant Villalob. *sup. diff. 9. n. 3.* & Salced. alios referens d. cap. 3. num. 16. & Rex Judææ Asa objurgatur, quia cum Benadad infideli Syriæ Rege fœdus pepigit, ut ejus exercitu comitante, Baasa Regem Israel debellaret, *Paralipom. lib. 2. cap. 16.* ibi: *Quia habuisti fiduciam, ait Hanani Propheta ad Asa, in Rege Syria, & non in Domino Deo tuo.* Et licet peccatum diffidentiae nominatim Regi expretetur, nam à Deo deposcere, ac expectare victoriam tenebatur, de quo fusè Salian. *Annal. tom. 4. anno 3095. ex num. 13.* culpæ etiam reus fuit dum contra fratres Paganorum præsidio usus est. Salian. *num. 10.* Secluso autem scandalo, Infidelium excessu prænotato, ac Fidei subversionis periculo, non prohibentur Christiani Principes ab

Infidelibus opem ad bella contra Catholicos potulare, maxime in bello defensivo, si aliter se tueri non valeant, uti latè probat Salced. d. cap. 3. n. 23. ubi plures laudat, ultra quos & numero proximè præcedenti datos, consule Villalob. *ubi proxime*, Bassæum in *Florib. Theolog. tom. 1. verb. Bellum, num. 1.* Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 5. punct. 6. num. 10.* Tapiam in *Caten. Moral. tom. 2. lib. 3. quest. 13. art. 16. num. 1. & 2.* Sed fortè quæres, an utrimque liceat infideles ad juvamen asciscere? Et planum est id non permitti injustè belligerantibus, unde si ab utraque parte justum bellum gereretur, quod juxta hominum existimationem ex errore contingere potest, non in rei veritate, D. Covar. *in reg. Peccatum, part. 2. §. 10. in fin. Azor. part. 3. lib. 2. cap. 7. vers. Vigesimo nono queritur*, Aug. Barbosa *in collectan. ad cap. Ab illo 14. quest. 4. Solorzan. de jure Indiar. tom. 1. lib. 3. cap. 7. num. 76.* & omnes Theologi prælaudari, quilibet Princeps rectè Ethnicos invitabit ad prælium. Et animadvertendum ex D. Covar. *ubi proxime*, & Salian. *tom. 3. anno 2979. num. 39.* Solorzan. *ubi proxime, lib. 2. cap. 2. n. 27. vers. Et sequitur*, bellum utrimque justum fuisse, quod inter Israëlitas, & Amalecitas, aliasque nationes gerebatur; illi enim nitebantur divina largitione, hî jure humano, ignari divinæ voluntatis, secundum quod se ab invadentibus absque causa legitima licet tuebantur.

Ibi : *Ceterum Christiani frequenter sub paganis.*

Catholicos sub Ethnicis Imperatoribus etiam ante Magnum Constantinum Romanæ militiæ nomen dedisse observant Hug. Grotius *de jur. bell. lib. 1. cap. 2. num. 9.* Dicastill. *de just. & jur. lib. 2. tract. 1. disp. 10. num. 247.* ubi quod Martyres, ac viri virtutibus egregii ita militarunt. Herincx. *sup. d. quest. 5. §. 1. num. 46.* Card. Baron. *tom. 2. anno 297. num. 9.* Tertullian. *in apolog. cap. 37.* Galganet. *sup. num. 37.*

Ibi : *Nam & Christiani milites sub M.*

Miraculum hoc contigit anno 176. cujus meminere Card. Baron. *ibi, num. 6. tom. 2.* Spondan. *in Epitom. tom. 1. eod. ann. num. 1. & 2.* Marian. *Hist. Hisp. lib. 5. cap. 6. tom. 1.* Ambr. de Morales *lib. 9. cap. 36.* Carrill. *Annal. au. 39. num. 176.* Capitol. *in M. Aurel. Pineda in Monarch. lib. 11. cap. 35. §. 3.* Luc. Dext. *Chron. ann. 175. num. 3.* Onuphr. *lib. 2. Fastor. Claudian. in 6. Consulat. Honorii, lib. 1. Ayala de jur. & off. bellic. lib. 1. cap. 2. num. 32.* Petr. Mex. *in vit. Imper. ubi de M. Aurel. col. 7.* Theatr. *vitæ hum. tom. 5. verb. Oratio, fol. 94. vers. M. Antonii* Hug. Grot. *ubi proxime.* Quo beneficio Christianorum militum oratione impetrato motus Imperator edixit, ne quis ob Christianæ Religionis professionem plecteretur, poenâ ignis in accusatores stabilitâ. Spondan. *num. 2.* atque Asiæ Præfectis rescripsit, ut à persecutione Christianorum abstinere, Histor. Pontific. *tom. 1. lib. 1. cap. 14.* Romanorum exercitus, cum hoc evenit, castrametatus erat prope Carnuntum oppidum inter Danubium, & Sylvam Herciniam. Spondan. *ubi proxime.* Extat nunc Romæ egregium hujusmodi miraculi monumentum in nobilissima Antonini Columna

lumna cochlide insigniter sculptum, quod jam penè extinctum Sixtus V. restituit, teste Spondan. *num. 3.*

Ibi : *Tribuens id legioni Melitena.*

40 Melitena est urbs minoris Armeniæ, secundum Ptolem. *lib. 5. cap. 7.* Ant. Nebrissenf. *verb. Melitena*, Abrah. Ortel. *in Theaur. Geographic. verb. Melitena*, quæ in regione ejusdem nominis sita est, Ptolem. & Nebriff. *sup.* Et licet Ortelius *ibi, & verb. Melissa*, plures memoret ejusdem nominis civitates, Melitena tamen legio ab illa, quæ in Armenia minore exitit, dicta est, quoniam ab ipsa urbe profecti sunt milites Christiani, ex quibus constabat, quorumque precibus celum pluviam Romanis, & fulmine hostibus misisse fertur, Spondan. *sup. anno 176. n. 2.* Legiones enim denominari solebant à locis, à quibus deducebantur, vel ubi militabant, Ioan. Rosin. *de antiquitat. Roman. lib. 10. c. 4. in fin.* Sed Melitena potest à eventu Fulminatrix appellata est, ut ita tim probabitur. Ethnicis verò invidi gloriæ Christianorum, etsi miraculum memoriæ prodiderint, id tamen precibus eorum à Deo impetratum fateri renuunt, sed Magis suis, falsorumque numinum potentiam tantum beneficium attribuunt: & Imperator ipse, cui collatum est, testatur quidem Christianorum intercessione largitum, sed à Jove dimanasse creditit. Consule Spondan. *ubi proxime, n. 1.* Luc. Dext. *sup. anno 175. num. 3.* Carill. & alios *num. præcedenti* laudatos.

Ibi : *Et ab Imperatore nomen.*

41 Ea Christianorum Legio, qua deprecantè M. Aurelius Antoninus pluvia, fulminibusque divinitus præcedentibus Marcomannos devicit, ex tunc Fulminatrix cepit nuncupari, ut observant omnes, quos dedimus supra, *num. 39.* ex quibus Spondan. *num. 3.* monet sequutus D. Covar. *hic*, duplicem fuisse legionem, cui hoc idem nomen inditum est, quarum prior jam sub Augusto ita vocabatur: posterior, de qua agimus, à Marco Aurelio nomen accepit, antiquo posthabito, quia scilicet prius Melitena, ut assertum est nuper, appellabatur; plures namque legiones ab eventu denominari moris fuit. Rosin. *ubi proxime*, inter quas Fulminatricem recenset. Sed de legionum Romanarum nominibus præ cunctis egit egregiè Dio Nicaeus *lib. 55. hist.* ex quo dubium redditur, quod Luc. Dexter *ubi sup.* & alii ex nostratibus tradidere, nempe Tarraconæ repertam inscriptionem quandam in sepulchro militis cujusdam, quâ dicitur legionarium fuisse ex legione duodecima Fulminatrice, quod referendum videtur ad priorem; nam Spondan. *ubi proxime* ait, sub tempus Augusti duodecimam legionem Fulminatricem nuncupari.

42 Bellum istud à Marco Aurelio feliciter gestum, Marcomannicum est dictum à Marcomannis populis Germaniæ, qui nunc Bohemi esse censentur, Abrah. Ortel. *verb. Marcomanni*, Strab. *lib. 7.* Calepin. & Nebrissenf. *verb. Marcomanni.* Urbs verò Carnuntum, ad quam hæc victoria Romanis caelitus parta est, jam non extat, sed ibi templum S. Petronillæ dicatum existit hodie, ut ex Vvolfg. Lazio refert Ortel. *verb. Carnus.* Locus Carnunti fuit in confinio Germaniæ, & Pannoniæ. Calepin. *verb. Carnuntum.*

Ibi : *Sed & sub Maximiano Imperatore.*

Sub tempus Diocletiani, & Maximiani Herculæi, Marcellino Pontifice, anno scilicet 297. cum ruflicani in Gallia, quorum factio *Baganda* vulgò dicta est, à populo Romano defecissent, Amando, ac Eliano ducibus Maximianus cum exercitu ad illos compescendos profectus est, qui jam Penninum transgressus in finibus Sedanorum apud oppidum Octodunum pro secundo expeditionis eventu Diis ab omni milite immolandum decrevit: hoc ubi legioni Thebææ innotuit, cujus milites omnes Christianæ Religionis sese addixerant, apud se constituerunt minime sacrilegò Imperatoris jussu obtemperare, imò Mauricius, qui illi legioni præfectus erat, ab exercitu cum suis recessit ad octo millia passuum, & juxta oppidum Agaunum castrametatus est, ne turpibus Idolorum sacrificiis interesset. Maximianus verò hæc ægrè ferens per nuncios monuit Mauricius, ac legionarios suos, ut Diis cum reliquo exercitu cultum redderent. Quibus liberè renitentibus, Imperator furore succensus legionem ad decimationem damnavit, quod executioni mandatum est, ita ut fortione præmissa ex decem singulis militibus unus neci traderetur. Cum autem sic nequaquam Catholicorum animi flecterentur, iterum Maximianus ex iis, qui supererant, decimum quemque unâ cum duce Mauricio encicari præcepit. Adhuc tamen ceteri in sua constantia perstiterunt parati potius mortem subire, quàm se idololatriæ subjicere: quo cognito, Imperator exercitum in eos conduxit, ut cuncti penitus perirentur, qui hilares, armis depositis martyrii laureola sunt decorati undecimo Kalendas Octob. qui à loco, ubi passi sunt, Agaunenses Martyres vocitantur. Præter Mauricius Legionis præfectum recensentur Exuperius signifer, Candidus, Innocentius, & Vidal centuriones. Non omnes tamen eadem die interfecti sunt; nam aberant aliqui, qui supervenientes similiter perierunt. De numero intersectorum nihil certum statui potest ob varias authorum sententias, ut videre est apud eos, quos jam laudavimus. Illud compertum est, pro temporum diversitate in singulis legionibus plures, aut pauciores milites contineri. Salian. *Annal. tom. 5. anno 3561. num. 6. anno 3792. num. 3. & anno 3838. num. 13.* Just. Lips. *de milit. Roman. lib. 2. dialog. 5.* Ferret. *de re milit. tit. de legion. n. 13. & 14.* Gellius *lib. 16. cap. 4.* Rosin. *ubi sup. d. cap. 4. in princ. Lexic. Calvini verb. Legio.* Agaunum oppidum hodie Sanctus Mauricius nuncupatur, ut ex Schudo tradit Abrah. Ortel. *in Theaur. Geographic. verb. Agaunum.* Hæc omnia, quæ de martyrio militum Thebanorum hucusque præmissimus, enarrat Card. Baron. *Annal. tom. 2. anno 297. ex n. 3.* ubi epistolam Eucherii Episcopi Lugdunensis ad Silvium inserit, qua rei series continetur, idem Card. *in not. ad Martyrolog. die 22. Septembris, lit. B.* Spondan. *in Epitom. Baron. tom. 1. anno 297. per tot.* Sigon. *lib. 1. Imper. Occident. Carril. Annal. anno 297.* Hug. Grotius *de jur. belli, lib. 1. cap. 4. num. 7.* Theatr. *vitæ humanæ tom. 5. verb. Martyrium, lit. M, fol. 292. vers. Maximianus.*

Ibi: *Quæ à Thebis Aegyptiis missa fuerat.*

44 Consultò D. Covar. expressit regionem Aegypti, in qua urbs sita erat, unde Thebani milites missi sunt; nam plures sunt civitates diversis in provinciis, quæ Thebæ dicuntur, ut videre licet apud Abrah. Ortel. Calepin. & Nebriffenf. verbo *Theba*. Sed legio Thebæa cum ad bellum contra rusticanos Galliæ accersita est, in Palæstina suam stationem habebat, Spondan. *suprà*, num. 1. Ex eo autem quod Thebæorum cohors legio nuncupatur, colligi potest, eos cives fuisse Romanos, quorum exercitus ex legionibus, & auxiliis constabant, & in illis recensentur duntaxat cives Romani, in his milites, qui à sociis, & confederatis civitatibus in auxilium mittebantur. Rosin. *d. cap. 4. in princip. & vers. Altera pars*: unde legionarii, & auxiliarii milites. Lexic. Calvin. verbo *Legio*, Brisson. *de verb. significat. lib. 1. verbo Auxilia*, Cornucop. *col. 1130. n. 30.* Salian. *Annal. tom. 5. anno mundi 3838. num. 13.* Just. Lips. *sup. lib. 1. dialog. 7. in princip.* Prima enim legio statim ab Vrbe condita ex iis, quos secum Romulus habebat, constituta est, quæ ab illo Romulia fuit nuncupata, Ferret. *sup. num. 13.* Lips. *lib. 2. dialog. 5.* Salian. *tom. 4. anno 3304. num. 2.* ubi tamen ex Dionysio originem legionum differt in tempus, quo Romulus devictos Sabinos ad societatem admisit, quod post quadriennium ab Vrbe condita evenit. Sed alii volunt ex Plutarcho, tunc legionem jam constitutam à Romulo auctam, sive duplicatam, quæ à principio tria millia peditum, ac trecentos equites complectebatur, ut iidem nuper laudati testantur.

Ibi: *Erat etenim apud Romanos.*

45 Pulcherrimum non dubiè inventum, ut verba Lipsii usurpem, quisquis illius author fuerit, quod apud Romanos in coercendis militaris multitudinis criminibus servabatur, decimatio scilicet, quam legem propriam, ac patriam Romanis dixit Dionys. *lib. 9. hist.* & patriam punitionem appellavit Plutarch. in *Crasso*. A quo institutum hoc coeperit later, sed vestitum satis apparuit; nam statim post Reges ejectos, Appio Claudio Consule, exercitus poenâ decimationis ob fugam affectus est, teste Livio *lib. 2.* ibi: *Cætera multitudo sorte decimus quisque ad supplicium lecti.* Dionys. *Halicarnass. ubi proximè*, ibi: *Ex alia multitudine, inquit, cujusque decuria vir unus, quem fors designasset, ante ceteros perit. Ea Romanis patria quadam puniitio est in eos, qui ordines reliquerunt, aut signa deseruerunt.* Forma decimationis talis fuit, ut ex delinquentibus cohortibus decem militibus educatis, fors mitteretur, & quem ipsa designaret, illicò interficiebatur, cæteris novem dimissis. Hujus militaris supplicii meminere Card. Baron. *tom. 2. d. anno 297. num. 11.* Polyb. *lib. 6.* Dio *lib. 14.* ubi de decimatione à Julio Cæsare facta, Rosin. *de antiquit. Roman. lib. 10. cap. 25. vers. Antiquissimum*, Petr. Gregor. *Syntagm. lib. 34. cap. 5. num. 12. & lib. 35. cap. 5. num. 11.* Petr. Fab. *lib. 4. semestr. cap. 18.* Petr. Herod. *lib. 10. rer. judicat. tit. 7.* Ant. Conr. *ad l. Jul. Majest. in 8. specie, vers. Qui imbellis cesserit. fol. 9.* Claud. Coter. *de re militari lib. 3. cap. 8.* Sueton. in *Galba*, Ayala *de jur. & officiis bellic. lib. 3. cap. 9. n. 5.*

Salian. *anno 4005. num. 39. tom. 6. Lips. sup. lib. 5. dialog. 18. vers. Rationem repererunt.* Sed & apud Persas decimationem in usu fuisse refert Petr. Gregor. *d. lib. 34. cap. 5. num. 12.*

Hujusmodi poenæ ratio & utilitas egregiè exprimitur à Cicerone *pro Cluentio*, ibi: *Statuerunt majores nostri, ut si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animadvertetur, ut metus videlicet ad omnes, poena ad paucos perveniret: nam miles, qui locum non tenuit, qui hostium impetum, vimque perimuit, potest idem postea & civis esse melior, & vir bonus, & civis utilis: quare ne in bello propter hostium metum delinqueret, amplior ei mortis, & supplicii metus est à majoribus constitutus; ne autem nimium multi poenam capitis subirent, idcirco illa sortitio comparata est.* De quo Lips. *vers. Ex periculo, & metu*, Rosin. *ubi proximè.*

Ibi: *Sicut & centesimationis.*

Ea poena decimationis est nuncupata, quia 47 frequentius decimus quisque ex reis supplicio tradebatur; sed nonnunquam vigesimabatur, vel centesimabatur multitudo delinquens pro qualitate admissi, arbitrioque imperantis. Capitolin. in *Opilio Macrino*, sic profert: *Cum seditiones militares pateretur, multo sapius decimavit, aliquando etiam centesimavit: quod verbum proprium ipsius est, cum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decimatione, atque viceesimatione.* Lips. *d. vers. Rationem repererunt*, Calepin. *verb. Decimatio*. At hujus poenæ usus abolevit, ut Lipsius observat. De aliis poenis quæ pro militaribus delictis infliguntur, affatim idem Lipsius agit *d. dialog. 18. per tot.* Petr. Gregor. *Syntagm. lib. 19. cap. 10. cum duob. seqq.* Ayala *de jur. & officiis bellic. lib. 3. cap. 9. cum seqq. & tract. de legib. poenalib. tit. Juizios militares.* Greg. Lop. *tit. 28. part. 2. per tot.* ubi de poenis militaribus.

Tacit. *lib. 3. Annal.* sic de decimatione scribit: *Apronius suis acie fugatis à Tac Farinate, magis dedecore suorum, quam gloria hostis anxius, raro ea tempestate, & è veteri memoria facinore decimum quemque ignominiosa cohortis sorte ductos fuisse necat.* Sueton. in *Augusto. cap. 24.* ibi: *Cohortes si qua cessissent loco, decimatas hordeo pavit.* Appian. *Alexand. lib. 1. de bello civil. in fine*, hæc scribit: *Licinius Crassus contra Spartacum gladiatorem, qui cum magna manu fugitivorum & sua conditionis hominum Romanis bellum inferebat, aliquot victoriis ferocem profectus, legionibus decimatis, quod male pugnassem, quavis hac decimatione multum immutato exercitu, magna strage hostium facta, egregiè Spartacum vicit.* Et iterum ibidem: *Legionibus decimatis, quod male pugnassem, effecit ut magis ipse quam hostis timeretur.* Idem de Marco Antonio refert Appian. *ipse de bello Parthic. Liv. lib. 3.* ibi: *Appianus Claudius exercitum suum omnem pro feda fuga castigavit, signiferos enim, qui signa amiserant, centuriones, & duplicarios, qui ordines reliquerant, virgis casos securi percussit, ceteram multitudinem decimavit.* Plutarch. in *vit. M. Crasse*, ibi: *Quingentos autem ex primis, iis præsertim, qui aufugerant, in quinquaginta decades distribuit, ex quibus singulis unum aliquem sorte ductum trucidavit.* Imò decimationis poena lege irrogatur in legibus militaribus Græcis, Rufin. apud Leunclavium *tom. 2. Juris Græco-Romani, l. 26.* ubi jubetur

tur decimari legionem quæ prima fugerit absque nota & evidenti causa.

SUMMARIUM.

- 1 Anastasius II. quando in Pontificem electus.
- 2 An Papa ut persona privata in hæresim incidere possit. *Negativa probatur.*
- 3 Pontifex est regula infallibilis Fidei, dum è cathedra docet.
- 4 Papa quod ut privatus hæresis reus fieri potest, ostenditur.
- 5 Ad fundamenta negantis opinionis respondetur, & num. 6.
- 7 Papa si in hæresim lapsus sit, an propria dignitate privetur.
- 8 De veritate & auctoritate textus in cap. Anastasius, 19. dist.
- 9 Recensentur Authores, qui Anastasium à calumniis tuerentur.
- 10 Papa nullus hucusque hæresis crimen perpetravit.
- 11 Enumerantur Summi Pontifices, quibus falso hæresis imputatur, & qui eos à calumniis vindicant, & num. 12.
- 13 De falsitate eorum, qua in d. cap. Anastasius, leguntur.
- 14 Quæ de turpi morte Anastasii II. vulgò jactantur, apocrypha sunt.
- 15 Quod de restitutione Acacii objicitur Anastasio Pontifici, à veritate alienum est.
- 16 Sacramenta debito modo collata ab hæreticis valent, nec repeti per Catholicos ministros licitè possunt.
- 17 Sacramentum Pœnitentiæ ab hæretico administratum non valet.
- 18 Quid in mortis articulo.
- 19 Quid de peccatis venialibus, aut lethalibus ritè jam confessis, & an hæreticus Parochus possit validè assistere matrimonio, juxta Tridentinum.
- 20 Catholici nequeunt reiterare Sacramenta, qua hæretici validè contulerunt, ut Baptisma, & Ordines, alias juris poenas sustinent.
- 21 Ecclesia vetat, ne iterum conferantur Sacramenta, qua hæretici ritè administrarunt, etsi aliud quondam Catholici tenuerint nonnulli DD.
- 22 Minister alias legitimus Sacramentorum eadem validè ministrat, etsi excommunicatione sit imodatus.
- 23 Hæreticum est asseverare, quod Sacramenta ab hæreticis debito modo collata repeti debent per ministrum Catholicum.
- 24 Sacramenta, quibus aliquid defuit ex substantialibus, sive à Catholico, sive ab hæretico sint collata, iterum validè administrari debent.
- 25 Quid si dubitetur de Baptismatis valore.

De auctoritate & intellectu capitis Anastasius, 19. dist.

CAPUT XIII.

1 Anastasius II. de quo in præsentiarum agendum, Romanus Pontifex quinquagesimus

secundus, Gelasio I. subrogatus est anno 497. sub Anastasio Imperatore, ac Theodorico Rege Italiæ dominante. Card. Baron. *Annal. tom. 6. anno 497.* Spondan. in *Epitom. ibidem*, Luitprand. in *vit. Pontific. cap. 52.* Tarrill. *Annal. eod. anno.* Histor. Pontific. *tom. 1. lib. 3. cap. 3.* quò loci traditur Anastasius anno 499. ad Pontificatum electus, Ecclesiæ gubernaculum mensibus decem supra annum sustinuit. Histor. Pontific. *d. cap. 3. in fin.* & alii jam laudati. Theat. vitæ hum. *lit. E, pag. 137. & lit. P, pag. 531.*

Antequam ad disquirendum de veritate ejus, quod habetur in cap. Anastasius, 19. dist. deveniatur, operæ pretium erit indagare, an Romanus Pontifex ut persona privata hæresis reus existere possit, quod sanè satis est controversum; nam si negativa sententia vera est, Anastasium de errore in Fide arguere non licebit. Pro hac igitur expenditur primò illud Lucæ *cap. 22. vers. 32.* ubi sic: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Nam Christus impetravit Petro, cunctisque successoribus ejus, ut à Fide exorbitare nequirent, non solum ut universalis Ecclesiæ Antistites, sed etiam ut privati. Maldonat. *ibi, num. 15. cum seqq.* Bonacin. *tom. 3. tract. de excomm. in Bull. Cæn. disp. 5. quest. 2. punct. 1. num. 12. vers. Respondeo secundò.* Eadem pars secundò suadetur ex eo, quò nunquam aliquem Papam hæreticum fuisse convincitur. Pat. Suar. *de Fid. disp. 10. sect. 6. n. 11.* Bonacina *sup. vers. Hinc colligi potest, & tom. 1. tract. de censur. disp. 2. de excommunic. quest. 6. punct. 1. num. 9. vers. Hinc colligi potest*, Hurrad. *de Fid. disp. 21. §. 269.* ubi Liberium, ac Marcellinum tuetur, & latissimè Honorium I. §. 253. cum pluribus aliis: quò ad impossibilitatem referri debet, quia Deus Romanis Pontificibus tale privilegium indulgit, ut perpendit Suar. *sup.* Et licet nonnullis tale crimen impuretur, eos omnes à calumniis vindicant Card. Bellarmin. *tract. de Roman. Pont. lib. 4. cap. 9.* Albert. Pighius *de Eccles. Hierarch. lib. 4. cap. 8.* Azor. *part. 2. lib. 5. cap. 5.* Gravina in *controvers. tom. 4. part. 2. art. 5. à num. 114.* Aug. Barbosa in *d. cap. Anastasius, à n. 3. & alii.*

Tertiò denique, quia cum Summus Pontifex regula infallibilis sit dum quid circa Fidem ex Cathedra definit, cui Catholica Ecclesia omninò stare tenetur, ut dixi cum plurimis *suprà*, *lib. 1. cap. 10. num. 5. & 47.* si etiam ut privatus errori in Fide subiceretur, eveniret ut illud tanquam veritatem juxta suam opinionem credendum ut Ecclesiæ Caput Fidelibus proponeret: hoc autem possibile non est ob Christi promissionem, & Sancti Spiritus assistentiam; ergo nec ut Papa ceu privatus à Fide deficiat. Ex quibus Pontificem Romanum à Fide exorbitare non posse, saltem ex contumacia, tenent Card. Bellarmin. *d. lib. 4. cap. 6.* Pat. Suar. & Albert. Pighius *ubi sup.* Dian. *part. 11. tract. 2. resol. 12. vers. His tamen*, Aug. Barbosa in *collect. ad cap. Si Papa, num. 42. 40. dist. Mart. de juris dict. part. 2. cap. 37. num. 30.* Maldonat. *sup. num. 17.* Vvigers in *2. tract. de Pontific. quest. 1. art. 10. dub. 6. num. 32.* Gravin *num. 112.* Bonacin. *d. num. 9. & d. num. 12.* Ex ignorantia enim Papam in Fide errare posse, admittunt Card. Bellarmin. Suar. Bonacina, & alii, cum quibus est Herinx in *Sum. part. 3. disp. 4. quest. 4. num. 87. vers. Adverte Pontifices, cum tanquam privatus*

privatus homo etiam quoad Fidem falli possit, sicut evenit Ioanni XXII. qui opinatus est, animas Justorum non fruturas visione beatifica ante iudicii universalis diem: quem errorem idem sub tempore mortis agnoscens retractavit, sicut testantur Herincx ubi proxime, & Bonacina d. n. 12. vers. Respondeo secundò.

In oppositam verò sententiam itum est à plerisque doctis, Summum Ecclesiæ Præsulem posse ut privatum hominem in hæresim formalem incidere, eamque pertinaciter tenere: quæ opinio præter rationes, quas pro ea perpendit August. Barbofa sup. num. 36. Azor. d. cap. 5. vers. Secundò queritur, innititur nonnullis Conciliorum, ac Pontificum testimoniis, ex quibus apparet in Ecclesia receptum esse, ut Papa hæreticus esse possit; nam in Synodo V. Romana sic habetur: *A multis antecessoribus nostris synodaliiter decretum atque firmatum est, ut oves pastorem suum nec reprehendere, nisi à Fide exorbitaverit, præsumant.* Cui Synodo 218. Episcopi interfuerunt. Item Adrianus Pontifex act. 7. in 8. Synod. generali, inquit: *De Romano Pontifice quemquam iudicasse non legimus. Licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quod fuerat de hæresi accusatus, propter quam solùm licitum est minoribus majorum suorum motibus resistere.* Similiter Anacleus episc. 3. ait: *Pastor Ecclesiæ si à Fide exorbitaverit, erit à Fidelibus corrigendus, &c.* Eadem sententia habetur ex Bonifacio Martyre in cap. Si Papa, 40. dist. ac ex Eusebio Papa in cap. Oves, 2. q. 7. Unde ita sentiunt D. Covar. sup. lib. 1. cap. 10. num. 12. Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 52. num. 1. Azor. d. vers. Secundò queritur, Pat. Valent. in controvers. de Fid. lib. 8. cap. 2. vers. Quod & quandoque, Castr. Palao tom. 1. tract. 4. disp. 1. punct. 5. §. 2. num. 7. vers. Ad primam, Eligius Bassæus in Florib. Theologic. tom. 1. verb. Papa, num. 3. Ludovic. Caspensi. in Curs. Theolog. tom. 2. tract. 15. disp. 2. sect. 6. num. 66. Leand. de censur. tract. 1. disp. 3. quest. 18. pluribus prætermisissis, quos dant Diana d. resol. 12. in princ. August. Barbofa in d. cap. Si Papa, num. 35. Cened. ad Decretum, collectan. 16. num. 1. in d. cap. Anastasius.

Quæ sententiâ retentâ, prioris fundamenta diluuntur ab Aug. Barbofa n. 41. Azor. d. c. 5. vers. Dno possunt, D. Covar. & Palao ubi proxime, ex quibus ad primum asseritur, privilegium duplex circa Fidem D. Petro concessum perpendi posse, unum ceu Christi Vicario, alterum tanquam personæ privæ, ut scilicet neutro modo valeat à Catholica Religione deficere. Prius cum ad dignitatem spectet, cunctis successoribus ejus esse commune. Posterius, quia personæ D. Petri cohærebat, ipso decedente cessavit, nec ad cæteros Ecclesiæ Præsules est transmissum, argumento capitis *Quoniam Abbas 14. de offic. & pot. judic. delegat. cap. Privilegium 7. de reg. jur. in 6.* Sic licet Romanus Pontifex, ut talis definiens ex Cathedra errare in Fide nec ex ignorantia possit, tamen tanquam privatus à lapsu in hæresim exemptus non est. Consule Cornel. à Lapide in d. cap. 22. Luc. vers. Ego autem rogavi, Can. de loc. Theolog. lib. 6. ad fin. August. Barbofa ubi proxime. Secundum nullius roboris foret, admissis iis quæ adversus Honorium I. aliosque summos Pontifices obijciun-

tar: sed eis omnino neglectis, quæ à calumniarum pravitate profecta sunt, dicendum est, non necessariò sequi impossibilitatem ex eo quod hucusque nullus Papa hæresis reus vincatur; hoc enim speciali favori, quo Deus Ecclesiam Romanam omnium Principem, ac gubernatricem profecit, tribuendum est: sed cum id nulla divina promissione in perpetuum reperiatur pro cunctis successoribus Petri stabilitum, possibile est ut aliquis ceu privatus à Fide exorbitet; piè tamen credendum est, id Deum nequaquam permissurum, sicut inquit August. Barbofa n. 42.

Ad tertium tandem satisficit; nam Spiritus Sanctus, qui Catholicæ Ecclesiæ infallibiliter assistit, providebit ne Pontifex errore, cui assenserit, ex Cathedra doceat, quemadmodum contigit Ioanni XXII. cujus sup. num. 3. meminimus, qui contra Fidem sensit, sed id nunquam ut caput Ecclesiæ definivit, ut Herincx, ac Bonacina ibidem laudati observavere. Ita respondent D. Covar. & Ludov. Caspensi. ubi sup. Barbofa d. num. 41. Azor. d. cap. 5. vers. Dno possunt, & alii. Verùm his opponitur Pat. Suar. d. sect. 10. num. 11. aien suaviorem esse modum divinæ providentiæ, ut quia Deus promissit Papam definientem nunquam erraturum, consequenter provideat ne unquam ille hæreticus sit. Tamen dici poterit, quod etsi verosimile sit, Deum cujus est omnia suaviter disponere, Sapient. cap. 6. suaviori medio usurum, ut Ecclesiæ suæ integritati, ac puritati in Fide juxta Divinam promissionem prospiciat, & sic melius sit Pontificem Maximum ab hæresis labe præservare; poterit tamen ob inscrutabilia ejus judicia lapsum ipsius permittit, & aliàs prohibere ne errorem Fidelibus credendum definiat, ut in Ioanne XXII. divina providentia disposuit, quem in errorem incidere non vetuit, sed eum docere Ecclesiam non sustinuit: & tamen suavior modus videbatur, quod Deus sui Vicarii mentem illuminaret, ne ex ignorantia à veritatis tramite deviare: & hoc generaliter contingere posse idem Suarez agnoscit, dum fatetur possibile esse, ut Papa ex ignorantia erret in fide.

Utum Pontifex propter hæresim sua dignitate privetur, haud pauci disquirunt, quos cumulat Aug. Barbofa num. 39. Cened. ad Decretum, collect. 44. num. 2. ex illis præcipue consulas Pat. Suar. tract. de Fid. disp. 10. sect. 6. à num. 6. Azor. part. 2. lib. 4. cap. 7. Et communiter placet, hujusmodi crimen ipso jure Papam à culmine Pontificatus dejicere, sententiâ tamen Concilii declaratoriâ delicti præmissâ: & hoc casu Ecclesia superior est Pontifice, quatenus absque ejus autoritate Concilium convocat generale, ut de hæresi cognoscatur. Alia quæ circa hoc in disputationem solent adduci, tangit Aug. Barbofa sup. quæ apud alios, quos ipse dat, oportet videre. Ceval. comm. 9. 645. num. 11.

His cognitis, jam ad D. Covar. deveniamus 8 inquirentes, an Anastasius II. à Catholica Religione aliquo modo aberraverit? Cujus memoriam sugillat Gratian. in cap. Anastasius 9. 19. dist. & post caput Dictum 96. 1. quest. 1. quem sequuntur Sabellic. & Luitprand. in vit. Pontific. & Epitom. vit. Pontif. & alii. At Pat. Suar.

de legib. lib. 4. cap. 3. n. 15. in fin. d. cap. Anastasius, apocryphum dixit, & quæ adversus eum Pontificem feruntur, à schismaticis Laurentianis esse disseminata, testis est Card. Baron. Annal. tom. 6. anno 497. vers. Ex his porro habes, quem sequitur Spondan. in ejus Epitom. tom. 1. eod. anno, num. 2. Sed quanquam fide digna forent quæ in d. cap. Anastasius, habentur; Pontifex tamen non de hæresi, sed de scandalo argui posset, ut observat Suar.

Vers. Cæterum Albertus Pighius.

9 Anastasium verè simul ac piè neoterici tuentur, ac Gratianum non immeritò carpunt eis rationibus moti, quas D. Covar. paulò inferius expendit, in quorum numero præter Card. Baron. ac Pat. Suar. ubi proxime, sunt Glossa post d. cap. Anastasius, & d. cap. Dictum, ex emendatione Gregoriana, Azor. part. 2. lib. 5. cap. 5. vers. Quinto loco est, Card. Bellarmin. de Roman. Pontif. lib. 4. cap. 10. vers. 19. Aug. Barbofa in collect. ad d. cap. Anastasius, num. 1. Morl. in Empor. Jur. tit. de legib. quest. 3. num. 3. Cened. ad Decretum, collect. 16. n. 2. Carrill. Annal. anno 497. Gravina ubi sup. Hist. Pontific. tom. 1. lib. 3. cap. 3.

Ibi: Summos Pontifices, qui post Petrum, &c.

10 Nullum Romanum Præsulem hæresis labe fuisse deturpatum demonstrant post Albertum Pighium laudati supra num. 2. in fin. idemque asseverant Card. Baron. tom. 10. anno 897. vers. Cæterum, qui singulos Pontifices, qui calumniam patiuntur, propriis locis innoxios ostendit, Pat. Suar. d. disp. 10. sect. 6. num. 11. Diana part. 11. tract. 2. resol. 12. Benacina tom. 1. tract. de censur. disp. 2. de excommunic. quest. 6. punct. 1. num. 9. vers. Hinc colligi potest, & tom. 3. tract. de excommunic. in Bull. in Coen. disp. 1. quest. 2. punct. 1. num. 12. vers. Hinc colligi potest, Maldonat. in Evang. Luc. cap. 22. num. 17. Hurtad. de Fid. disp. 21. §. 269. Marta de jurisdic. part. 2. cap. 37. num. 30. Aug. Barbofa in cap. Si Papa, num. 42. 40. dist. & in d. cap. Anastasius, tom. 2.

Ibi: Nos missa modò facimus, quæ doctis-fimus ille vir.

11 Quomodo Summi Pontifices ab hæresis nota vindicentur, habes apud Card. Bellarmin. Azor. & alios, quos dedimus supra, num. 2. in fin. & Honorium I. latissimè tutatur Hurtad. ubi proxime, à §. 253. Verùm placet catalogum Pontificum inferere, qui à Fide defecisse falsò feruntur. Primo loco est idem Apostolorum Princeps D. Petrus, de quo Aug. Barbofa in d. cap. Anastasius, à n. 3. Secundò Marcellinus Papa trigesimus, qui creatus est anno 296. Card. Baron. eod. anno, tom. 2. & ibi Spondan. in Epitom. tom. 1. Hist. Pontific. tom. 1. lib. 1. cap. 32. Gratian. in cap. Nunc autem, 21. dist. ubi Aug. Barb. in collect. Epit. vit. Pontific. Tertio Liberius Papa 37. electus anno 252. Card. Baron. eod. anno, tom. 3. ubi Spondan. tom. 1. Hist. Pontific. lib. 2. cap. 4. Luitprand. Platin. & alii in vit. Pontific. Quarto Felix II. qui loco Liberii viventis, & exulantis subrogatus est anno 355. Sed Liberio jam restituito decedente post sedecim dies, Damasus I. canonicè, ac D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

pacificè electus est, quare Felix legitimus Pontifex non censetur, nec inter cæteros numerari debet. Consule Card. Baron. tom. 3. anno 355. num. 51. cum seqq. & Spondan. in Epit. tom. 1. Hist. Pontific. lib. 2. cap. 5. Azor. d. cap. 5. vers. Tertio loco est, Aug. Barbof. in d. cap. Anastasius, num. 9. Reperitur tamen apud aliquos in numerum Pontificum relatus, ut in hist. Pontific. Epitom. vit. Pontific. apud Platinam, & alios: & si verus fuisset Papa, trigesimum octavum locum teneret. Hist. Pontific. ubi proxime.

Quintò Innocentius I. Romanus Antistes 42. 12 ad eam dignitatem evectus anno 402. secundum Baron. tom. 5. eod. anno, vers. Quod autem, de quo Spondan. ibidem, tom. 1. Hist. Pontific. d. lib. 2. cap. 9. Luitprand. Sigonius, & alii in vit. Pontific. Sextò Anastasius II. de quo supra, num. 1. Septimò Honorius I. Pontifex 72. is anno 626. ad pontificatum pervenit. Card. Baron. tom. 8. eod. anno, & ibi Spondan. Hurtad. ubi sup. Hist. Pontific. d. tom. 1. lib. 4. cap. 7. ultra eos, qui de vitis Pontificum disserunt. Octavò Stephanus V I. Romanus Præsul. 115. qui Perri Cathedram ascendit anno 897. Card. Baron. tom. 10. eod. anno, ibique Spondan. tom. 2. quem Baron. vers. Cæterum, ab hæresi immunem testatur, Carrill. Annal. anno 897. Hist. Pontific. tom. 1. lib. 4. cap. 52. & Epitom. vit. Pontific. Nonò Sylvester II. Papa 145. cui Pontificia dignitas delata est anno 999. de quo Card. Baron. tom. 10. eod. anno, ubi Spondan. tom. 2. Carrill. sup. anno 999. Gulielm. Bibliothecarius in illius vita, Ammon. lib. 5. cap. 46. Hist. Pontific. tom. 1. lib. 5. cap. 1. Ultimò Joannes XXIII. vel ut alii volunt XXII. Pontifex 213. fuit electus anno 1410. schismatis tempore, quo Benedictus XIII. & Gregor. XII. Pontifices simul dicebantur. Unde an fuerit verus Petri successor, ambigitur. Vide Hist. Pontific. tom. 2. lib. 6. cap. 11. Epitom. vit. Pontific. Act. Concil. Constantiens. tom. 2. Concilior. Aug. Barbof. in collect. ad cap. Anastasius, num. 11. Spondan. in continuat. Annal. Baronii, tom. 1. anno 1410. Carrill. Annal. eod. anno. Est observandum quod in assignandis annis, quibus Pontifices Ecclesiæ gubernaculum suscepere, dissensus inter prælaudatos Authores reperitur: nos autem Card. Baronii chronologiæ, cæteris prætermisissis, adhæsimus.

Ibi: Non esse omnino Gratiano credendum.

Quantum fidei Gratiano adhibendum sit in iis, quæ in Decreti volumen congestis, tradidimus 13 sup. hoc lib. cap. 11. ex n. 5. & commentitia esse, quæ habentur adversus Anastasium II. in d. cap. Anastasius, præter eos quos adduximus n. 9. annotat Ant. Aug. dialog. 6. de majorib. Gratiani errat. num. 1. Acuña in d. cap. Anastasius, num. 1. Valcarcer in Epitom. Jur. Canonic. in not. ad idem cap. Licet autem vera non sint ea quæ Gratianus in eo textu enarravit, ipse tamen author falsitatis non est, quia ex libro gestorum Pontificorum transcriptis, & nota Gregoriana post dictum caput Anastasius, interjecta asserit ea verba reperiri tom. 1. Concilior. pag. 997. Sed meritò Authores pio zelo, pietateque laudabili erga Sedem Apostolicam invehuntur in Gratianum, quia temerè Decreto inseruit, quæ dubiæ fidei erant, seu potius apocrypha, ad Summi pontificis injuriam.

14 Addit præterea Gratianus post caput *Dictum* 96. 1. *quest.* 1. Anastasium propter excessus à Deo fuisse percussum, ferturque pessima, abominabilique morte esse multatum; nam cum ventrem exoneraret, per locum ad id à natura destinatum emisit intestina: quod D. Covar. obiter initio hujus capituli prænotavit *ex glos. ult. in d. cap. Anastasius*, idemque tradunt *Histor. Pontific. tom. 1. lib. 3. cap. 3.* ubi observat Arrium impium eo modo periisse, *Epitom. vit. Pontific. & alii.* Sed hoc non minus apocryphum, quam quæ Anastasio imputantur, haberi debet, ut sentiant omnes, qui ipsum tuentur.

Ibi: *Primum ex eo constat, quod cum Felix.*

15 Hujusmodi rationem pro Anastasio perpendunt cuncti, qui eum ab adversariorum calumniis vindicant, laudati *sup. num. 9.* At possit dici, Anastasium voluisse memoriam defuncti Acacii restituere, ut advertunt *Azor. part. 2. lib. 5. cap. 5. vers. Quinto loco*, Barbofa *in collectan. ad d. cap. Anastasius, num. 1. in fin.* Id tamen verosimile non est, cum in epistola quam Pontifex ad Anastasium Imperatorem misit, Acacii Eutychanam hæresim detestetur, quæ epistola legitur *tom. 2. Concilior. & apud Baron. tom. 6. annal. anno 497.* Nec verba dicti capituli *Anastasius*, sic interpretari oportet, ut famam Pontificis oneremus, cum possint prout sonant accipi, ut de mendacio calumniantes convincantur. Acacius obiit anno 488. secundum *Card. Baron. tom. 6. eod. anno*, Spondan. *ibidem, tom. 1. num. 1.* & Anastasius II. creatus est Pontifex anno 497. ut assertum est *suprà, n. 1. licet Illelscas in Hist. Pontific. ubi proxime, sexennium, & amplius inter obitum Acacii, & Pontificatum Anastasii præterisse testetur.* De hæresi, aliisque facinoribus Acacii plura apud *Card. Baron. sup. ab anno 471.* Spondan. *ibidem, Illelscas d. lib. 3. cap. 1.* Quapropter Felix II. aut III. (secundum tradita *sup. num. 11.*) eum poena excommunicationis, ac depositionis coercuit anno 484. *Card. Baron. tom. 6. eod. anno, Spondan. ibi, tom. 1. n. 4.*

Verf. *Deinde illud.*

Series epistolæ hujus Anastasii, quam D. Covar. memorat *in præfati*, legitur *Concilior. tom. 2.* & apud *Card. Baron.* sicut jam præmissum est: ejus quoque fragmentum habetur in vita Anastasii apud *Luitprand. de vitis Pontific.*

Verf. *Sed & quod Gratianus.*

16 Gratianus post caput *Dictum* 96. 1. *quest.* 1. imputat Anastasio II. ad errorem, quod Sacramenta etiam post damnationem ab Acacio collata probaverit, rataque habuerit. Sed Anastasii propugnatores, ut D. Covar. aaimadvertunt, hujusmodi Gratiani lapsus ab ejus ignorantia provenisse; siquidem catholicum est dogma, non impediri valorem Sacramenti propter ministri pravitate, quanquam schismaticus sit, aut hæreticus, modò aliàs potestatem habeat conferendi simul cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. Ideoque Sacramenta ab hæreticis sic

ministrata, quæ iterabilia non sunt, ut Baptismus, & Ordo, repetere apud Catholicos non licet; Christus enim Sacramentorum Author noluit illorum virtutem, & validitatem à ministrorum Fide vel sanctitate pendere, sed ex opere operato effectus suos edere statuit Trident. *sess. 7. de Sacrament. in genere, canon. 8. & 12.* Omnia præmissa patent ex Concilio Nicæno *I. can. 19.* Constantiensi *sess. 8.* Trident. *d. sess. 7. de Baptismo, can. 4. cap. Utrum 72. de consecr. dist. 2. cap. Si quis 28. cum seqq. de consecr. dist. 4. probantque D. Aug. cont. Faust. lib. 13. c. 5. lib. 23. c. 9. & lib. 33. cap. 6.* Idem de consensu Evangel. D. Athanas. in *synopsi*, Patres Concilii Toletani *I. in assertion. Fidei, Pat. Valentia part. 2. lib. 5. c. 5. vers. Unum est, Navar. in Manuali Latino, cap. 22. n. 7.* Guttier. *Canon. lib. 1. cap. 1. n. 55. vers. O immanis, Dicastill. de Sacrament. tract. 1. disp. 3. dubit. 11. num. 251. & 259.* Coninch. *eod. tract. 9. 64. art. 9. n. 108.* Leand. *in simili tract. tom. 1. tract. 1. disp. 4. q. 2.* Bassæus *in Florib. Theologic. tom. 1. verb. Sacramentum 3. n. 6.* Castro Palao *tom. 4. de Sacrament. tract. 18. disp. unic. de Sacrament. in communi, punct. 5. num. 8.* Spondan. *in Epitom. Baron. tom. 1. anno 217. num. 1.* ac plures alii, quos dabimus *suprà, lib. 1. cap. 10. n. 28.*

Quæ de Sacramentis generaliter sunt tradita, 17 minimè procedunt in Sacramento Pœnitentiæ, speciali ratione; nam cum ad Sacramentalem absolutionem duplex desideretur potestas, nempe jurisdictionis, ac clavium, ut assertum est *suprà, lib. 1. cap. 10. num. 43.* quanquam Sacerdos per hæresim clavium potestate per Ecclesiam privari nequeat, privatur tamen jurisdictione omni Ecclesiastica, tam quoad forum externum, quam quoad internum. Unde Sacramentum non erit, etsi hæreticus absolvat cum debita forma, & intentione faciendi quod facit Ecclesia. Coninch. *sup. num. 111.* Bassæus *ubi proxime*; ideoque ita hæretico confessus tenetur repetere confessionem. D. Covar. *in cap. Alma mater, part. 1. §. 6. n. 7. vers. Sexta conclusio, & vers. Septima conclusio, de sent. excommunic. in 6.* Guttier. *dict. cap. 1. num. 54.*

At quæstionis est, an in mortis articulo Sacerdos hæreticus validè Sacramentum Pœnitentiæ ministret? de qua fusè Guttier. *dict. cap. 1. à num. 56.* qui *num. 67.* negativè resolvit contra plures, in quibus est D. Covar. *dict. §. 6. num. 8.* docens periculo hujusmodi urgente, licitè, ac validè Sacramentalem accipi absolutionem ab hæretico ministro, nisi imminet subversio pœnitentis excommunicatione cum illo. Quæ omnia locum obtinent in hæretico, contra quem sententia saltem criminis declaratoria fuerit lata, ut observant D. Covar. & Guttier. *sup.*

His adjiciendum est, irritam non esse absolutionem Sacramentalem ab hæretico præstitam de peccatis venialibus, aut mortalibus jam antea per confessionem deletis; quoniam hæc clavibus Ecclesiæ necessariò non subjiciuntur, sed sponte, ideoque clavium potestas, quæ in hæretico residet, satis est, etsi jurisdictionis absit, sicut prænotatum est *suprà, dict. cap. 10. num. 45.* Quid de Parocho hæretico (qui minister Sacramenti non est,) assistente matrimoniis juxta formam Tridentini? Colligitur ex Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 21.* & Guttier. *eod. tract. cap. 62. num. 23. & 27.*

Ibi:

Ibi: *Ideo non licet à Catholico Sacramentum.*

20 Supposito Sacramentorum valore, quæ per hæreticos conferuntur, servatis servandis, quemadmodum *suprà num. 16.* comprobatur, sequitur necessariò, ut ea iterari per Catholicos ministros nefas sit: quod in Sacramento Baptismatis, & aliis characterem imprimendis verum est, quorum repetitio ad hæresim spectat, prout ostensum est *d. cap. 10. num. 17.* ac Sacris Canonibus, & Principum sæcularium Sanctionibus irregularitatis, aliisque pœnis coercetur, *l. 9. tit. 4. p. 1.* omissis juribus aliis, quæ latè agens recenset D. Covar. *in Clem. Si furiosus, part. 1. in princip. n. 8. de homicid.* Quas pœnas neutiquam evadet is, qui sciens ritè baptizatum, denuò sacra ablutione inundaverit sub conditione, *Si non est baptizatus, &c.* Aug. Barbofa *in cap. 2. num. 3. de Baptismo.*

Ibi: *Quemadmodum receptum ac obtentum est.*

21 Semper Ecclesia Catholica ab Apostolorum tempore constanter tenuit, non esse reiteranda Sacramenta ab hæreticis collata, secundum tradita *suprà, num. 16.* Multi tamen viri auctoritate, ac doctrina præstantissimi in contraria sententia fuere, ut Agrippinus Africa Episcopus, qui anno 217. sub Zephirino Pontifice Concilio aliorum Antistitum convocato ab hæreticis baptizatos quomodolibet, fore per Catholicos ministros rebaptizandos decrevit Spondan. *ex Baronio in Epitom. tom. 1. ann. 217. n. 1.* Similiter lapsus est Tertullian. *de Baptismo cap. 10.* Sed qui primas tulit in propugnando hujusmodi errore fuit D. Cyprianus; nam protervitate nimia semel atque iterum accessit pluribus ex Africa, Numidia, & Mauritania Prælati, Concilium Carthagine celebravit, cui ipse præfuit, quo Agrippini opinio contra id quod in Ecclesia receptum erat, probata est. Nec D. Cyprianus ac sequaces acquirerunt Stephani I. Pontificis declarationi in contrarium, imò post ipsam ille propriam sententiam enixè, adductis rationibus, tuctur *epist. 74. ad Episcop. Pompei. & Sabratensem*, cui D. August. *de Baptismo contra Donat. lib. 2.* pro Ecclesiæ sententia satisfacit, qui restatur tandem D. Cyprianum cessisse Pontificiæ decisioni, propriumque errorem retractasse, ex quo Ecclesiæ tranquillitas inter ipsos Catholicos nimium est perturbata. De his fusè *Card. Baron. anno 258.* & post eum Spondan. *in Epitom. tom. 1. ann. eod. ex n. 4.* Illelscas *Hist. Pontific. tom. 1. lib. 1. cap. 24.* Padilla *in Chronographia Concilior. pag. 3. vers. Carthaginense I.*

Ibi: *Præsertim non erant infirma, nec irrita.*

22 Minister cujusque Sacramenti validè id conficit, quanquam excommunicatione sit irretitus, de quo plures differentes congesimus *suprà lib. 1. cap. 10. num. 27. & 28.* ubi de Sacramento Eucharistiæ, ac Confirmationis: quod regulariter verum est, Fallit tamen in Pœnitentiæ Sacramento; nam proprius Sacerdos, aut aliàs absolvendi obrinens potestatem, excipere nequit confessio-

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

nes pœnitentiam; ita ut irrita omninò sit absolutio (prout de hæretico tradidimus *suprà n. 17.*) modò publicè denunciatus reperitur, aut notorius clericus percussor, quos vitare tenemur: nec proderit contenti excommunicationis, qua Parochus innodatur, ignorantia. D. Covar. & Guttier. ubi eos laudavimus *suprà num. 17. in fin.* ubi rationem reddidimus.

Ibi: *Est enim hæc vera, & Catholica sententia.*

De Fide omninò nobis tenendum est, ritè ab hæreticis collata Sacramenta fore valida, nec repeteri ullo modo per Catholicos ministros posse; nam per sacra œcumenica Concilia sic ab Ecclesia definitum habetur, ut constat ex traditis *suprà, num. 16.* atque ita docent omnes ferè ibidem laudati, & si quis contra pertinaciter sustinuerit, hæreticorum numero adscribendus erit. Spondan. *d. anno 258. n. 12.*

Verf. *Idque accipiendum est.*

Baptisma, in quo aliqui intercessit defectus circa ea, quæ ad valorem ejus necessariò desiderantur, collatum ab hæreticis, vel etiam Catholicis, ministrari denuò debet legitime: quod quidem iteratio non est Sacramenti, cum nullum præcesserit: nec inspicitur persona baptizantis, nam quisquis ille sit, tanquam Christi minister agit, & actio Christi est. Lugo *de Sacram. disp. 3. sect. 2. num. 43.* sed an adhibeantur quæ ex divina institutione ad Baptisma requiruntur: quæ autem ea sint, refert Bonacina *de Sacram. disp. 2. q. 2. punct. 5. n. 12.*

Quod si ambigeretur, num quis ritè esset ab hæretico baptizatus, posset sub conditione, *Si non est baptizatus*, sacrum adhiberi lavacrum: quod generaliter fieri debet quoties de valore Baptismi probabile dubium existit, *cap. 2. de Baptismo, ubi Aug. Barb. cum pluribus in collectan. num. 2. cap. Parvulos 110. de Consecr. dist. 4. l. 3. tit. 4. p. 1.* Pat. Suar. *de Sacrament. disp. 22. sect. 2. Valent. sup. tom. 4. disp. 4. q. 1. punct. 4. vers. Secundè notandum*, Bonacina *ubi nuper, punct. 7. n. 11.* Greg. Lop. *in d. l. 3. gloss. ult. qui observat, non esse satis leve dubium, ut baptisma iterum conditionaliter conferatur.* Sequitur Barbofa *ubi proxime.* At Bonacina & alii hoc viri prudentis arbitrii committunt.

Verf. *Ex quibus palam deprehenditur.*

Vide prænotata *suprà, num. 9. 13. & 15.*

Ibi: *Eodem sanè jure mera sunt commenta.*

De hoc *suprà, num. 14.*

SUMMARIUM.

- 1 Gelasius I. quando Pontificatum ascenderit, & de vita ejus, remissivè.
- 2 Idem qua Concilia Roma celebraverit.
- 3 De Catalogo librorum sacra Scriptura.
- 4 De divisione sacrorum voluminum.
- 5 Libri Canonici regula sunt juxta quam Fidei dogmata debent examinari.
- 6 Quoad Fidei dogmata & libris, & traditionibus sacris standum est.

- 7 De auctoritate sacrorum voluminum.
 8 De eorum veneratione.
 9 Cur Canonica vocentur.
 10 Ecclesia habet auctoritatem declarandi qui libri sint canonici.
 11 Utrum in libris canonicis possit error, aut mendacium reperiri.
 12 Sacra Scriptura auctoritas à Deo provenit.
 13 Auctoritas Ecclesie non à sacra Scriptura, sed à Deo dimanat.
 14 Auctoritas Ecclesie, ac librorum sacrorum à Deo proficiscitur.
 15 Ecclesia dum librum aliquem Canonicum discernit, iudicem agit.
 16 Libri ex traditione pro canonicis habentur.
 17 Traditiones Ecclesie parvipendens inter hereticos est numerandus.
 18 Ut libri Canonici habeantur, opus est approbatione Ecclesie, & n.27.
 19 Ecclesia non valet novos Fidei articulos proponere.
 20 Declaratur conclusio proxima.
 21 Nequit Ecclesia propositionem hereticam efficere, quæ talis antea non erat.
 22 Limitatur hoc.
 23 Hæreticus non est, qui contra sacra Scripturæ textum profert propositionem antequam Ecclesia contrarium de Fide definiat.
 24 Sine animo ac voluntate delinqui non potest.
 25 De etymologia & significatu verbi Hæresis, remissivè.
 26 Hæresis non est absque pertinacia.
 28 Sancti Patres aliquando errores docuere, qui hodie sunt hæreses, & tunc pro talibus non habebantur.
 29 Ecclesia errare nequit quoad Fidei dogmata.
 30 Librorum sacrorum index apud quos legitur.
 31 Catalogus sacrorum voluminum ex Tridentino.
 32 De catalogo qui est in Concilio Romano, quod refertur in cap. Sancta, 15. dist.
 33 De præludiis, ac defensione Divinorum Codicum.
 34 Ex libris sacra Scriptura quidam certos auctores habent, alii non utique, & recensentur nonnulli.
 35 An David omnes Psalmos condiderit.
 36 Quot libri canonici à Salomone editi.
 37 Qui libri ex Canonicis aliquando dubia fidei & auctoritatis fuerint.
 38 De librorum Ecclesiastici, & Sapientie auctoritate & auctoribus, cum numer. seqq.
 47 De libri Job fide & auctore, cum numer. seqq.
 55 De libro Tobie.
 56 Concilia generalia & provincialia an errare possint circa definitiones de Fide.
 57 De Concilio Florentino generali.
 58 Tobie historia quomodo tempore acciderit, cum numer. seqq.
 60 De libris Esdræ, cum numer. seqq.
 76 De libro Hester, cum numer. seqq.
 81 De libro Judith, cum numer. seqq.
 87 De successione Regum Persarum, cum numer. seqq.
 101 Persarum imperium quomodo in Græcos translatum, cum numer. seqq.
 103 Vita Regum Persarum, remissivè.
- 104 De libris Machabaorum, cum numer. seqq.
 110 De Prophetis majoribus & minoribus, cum numer. seqq.
 116 De Evangeliiis & Evangelistis, cum numer. seqq.
 123 De Actibus Apostolorum.
 124 De Epistolis B. Pauli, cum numer. seqq.
 126 De Apocalypsi B. Joannis, cum numer. seqq.
 128 De epistolis canonicis B. Petri, cum numer. seqq.
 131 De epistola B. Jacobi Apostoli, cum numero seqq.
 133 De Epistola B. Joannis Apostoli, cum numer. seqq.
 136 De epistola B. Jude Apostoli, cum numero seqq.
 138 Ecclesia Romana bifariam accipitur.
 139 Verbum Ecclesia, multipliciter usurpatur.
 140 Ecclesia quomodo fundari dicatur super sacras Scripturas.
 141 Canonici libri passim Divini vocitari solent.
 142 De quatuor Ecclesia proprietatibus.
 143 Catholicum quid significet.
 144 Cur Ecclesia dicatur Catholica.
 145 Est Ecclesia una.
 146 Est Apostolica.
 147 Ecclesia descriptio.
 148 Ecclesia includit iustos & peccatores, & numer. 152.
 149 Obijcitur contra argumentum, quod solvitur numer. seqq.
 151 Est Ecclesia Catholica visibilis qua Romana appellatur.
 153 Fidelis amittens gratiam per peccatum, Fidem retinet.
 154 Fides, quam habet qui gratia caret, vocatur mortua & inutilis.
 155 Absque charitate potest quis Fidem recipere.
 156 B. Petrus, & ejus successores primatum Ecclesie habent à Christo.
 157 Quo tempore primatus B. Petro à Christo collatus.
 158 Illud Matthæi cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. exponitur.
 159 B. Petrum esse fundamentum Ecclesie contra hereticos probatur.
 160 Damnantur heretici, qui primatum Ecclesie Romana inficiantur.
 161 Primatus Ecclesie Romana probatur ex Concilio Florentino.
 162 Hæreticus est, qui inficiatur Primatum Ecclesie Romana.
 163 De verbo Primatus, & Primates, cum numer. seqq.
 166 Primatus Ecclesie Romana probatur ex Concilio Nicæno.
 167 Ecclesia Constantinopolitana post Romanam occupat primum locum.
 168 Ecclesia Romana omnium est caput, Regina, & Magistra.
 169 B. Petrus Ecclesiam Romanam construxit.
 170 In Hispaniis Archiepiscopus Toletanus Primatum obtinet.
 171 B. Petrus, & Ecclesia Romana aliis omnibus antefertur.
 172 Beati Petrus, & Paulus una eademque die martyrii lauream insigniri meruerunt.
 173 Quo die ac loco.

- 174 Qui Patriarchatus fuerint in Ecclesia primordiis, cum numer. seqq.
 176 De quatuor præcipuis Patriarchis, cum numer. seqq.
 179 De quinque Basilicis Romæ, qua Patriarchales vocantur, cum numer. seqq.
 181 Emendatur caput Renovantes, 22. dist.
 182 De Scriptoribus Ecclesiasticis, remissivè.

De libris Sacris, five canonicis.

CAPUT XIV.

Gelafius I. Summus Ecclesie Præsul 51. mortuus pariter ac litterarum præstantiâ cum primis venerandus, Martii die 2. anni 492. Asterio, & Præsidio Consulibus Felici I. suffectus est, feditque annos 4. menses 8. dies 18. nam obiit dies 20. Novembr. anni 496. habitique Anastasium I. I. successorem. De Gelafii vita plausibiliter agunt præter Platin. & alios, qui de vitis Pontificum tractatus ediderunt, Card. Baron. *Annal. Ecclesiast. tom. 6. anno 492. à vers. Elapsis igitur, cum annis seqq.* Spondan. *in illius Epitome, tom. 1. eisdem annis, Carrill. Annal. anno 492. cum aliis. Illefcas Histor. Pontific. tom. 1. lib. 3. cap. 2. Jacob. Gualter. in Chronograph. sæculo 5. pag. 370. col. 1. & 5. ubi plures. Habetur etiam tom. 3. Concilior. pag. 617. in edit. Parisiensi anni 1636. & inter Ecclesiasticos Scriptores recensetur in Bibliotheca Sacra, fol. 72. ex D. Hieronymo, & apud Bellarmin. *de Script. Eccles. sæculo 5. anno 492.**

Hic ergo eximius Pontifex inter alia plurima, quæ egregie pro Ecclesie utilitate patravit, duplex Romæ Concilium convocasse legitur tertio, & quarto sui Pontificatus anno, & utrumque reperitur *d. tom. 3. Concil. ex pag. 661. & in Summa Conciliorum apud Coriolan. anno 494. & 495.* In priori de quo in præsentibus nobis est differendum, convenientibus Episcopis 70. Libri Sacri & Canonici, & Sanctorum Patrum opera, quæ Ecclesie approbatione sunt digna, recensentur, simulque apocryphorum catalogus traditur. Deinde de Ecclesie, ac Sedis Apostolicæ autoritate fit sermo. Hujus Concilii (quod ex Romanis vigesimum primum esse vult Padilla *in suo Indice, seu Chronographia Concilior. pag. 27.*) meminere Card. Baron. *sup. anno 494. vers. Placuit autem inter hæc, & ibi Spondan. in Epit. eod. anno n. 3. Carrill. anno 494. Illefcas d. cap. 2. ad fin. Theatrum vitæ humanæ tom. 4. lit. L, pag. 79. vers. Paulò post Gelafius, Bibliotheca Sacra fol. 73. in princip. Aug. Barbofa in collectan. ad cap. Sancta, n. 1. 15. dist. Valcarcer in Epit. Jur. Canon. in d. cap. Sancta.*

Sacrorum Librorum canon non est semel editus est in Ecclesia, habetur enim Apostolorum canone 84. in Concilio Florentino sub Eugenio IV. *in unione Armenia, Carthaginensi III. cap. 47. à Leone II. confirmato, Laodic. cap. 59. Tridentino sess. 4. & apud Innocent. I. epist. 3. ad Exuper. Sed in hujusmodi catalogis diversitas aliqua reperitur, ut legenti patebit; nam ex Divinis Scripturnis libri nonnulli aliquando dubiæ fidei fuere, qui tempore procedente, ab Ecclesia in numero Canonicorum Voluminum sunt relati. Sixt. Senens. *in sua Bibliotheca Sancta, lib. 1. sect. 1. vers. Canonici secundi ordinis. P. Suar. de fid. tract. 1. disp. 5. sect. 3. num. 9. Azor. Institut. moral. part. 1. lib. 8. cap. 1. vers. Libri porro.**

Ibi: Tamen si Gratianus, ejus prima parte concessa.

Consulas Turrecremat. August. Barbof. Valcarcer, & Acuniam *in d. cap. Sancta, 15. distinct.* quod nedum diminutum, sed etiam mendis Scatens usque ad Gregorianam Decreti correctionem restatur Glossa ultima *in præcit. Concil. Roman. tom. 3. Concilior. pag. 664.*

Ibi: Scripturas, seu liberos de rebus Ecclesiasticis.

Sixtus Senensis *d. sect. 1.* libros de rebus sacris, vel Ecclesiasticis tractantes in canonicos, & apocryphos dividit rursus canonicos esse, vel primi ordinis, vel secundi asseverat. Primi ordinis sunt, qui semper in Ecclesia ut Divini recepti sunt, nulloque tempore de eorum auctoritate, ac fide infallibili dubitatum est, ut Pentateuchus Moyse, quatuor Evangelia, & alii; hosque ille protocanonicos appellavit. Ad secundum ordinem spectant libri illi, de quorum fide aliquando hæsitavit Ecclesia, sed labentibus sæculis sacrorum voluminum canonici sunt adscripti, ut liber Esther, Tobie, Judith, & alii, quos Senensis enumerat *sub vers. Canonici secundi ordinis, ac Deuterocanonicos vocat.* Hi antequam inter canonica volumina describerentur, Ecclesiastici dicebantur, primùmque catholicæ, quibus canonicorum librorum electio non licebat, legi permittebantur. Ubi autem ab Ecclesia pro canonicis haberi cœperunt, non minùs auctoritatis ac fidei nacti sunt, quàm alii approbatione antiquiores, quos intra primum ordinem Senensis constituit, apud quem hæc omnia, & ad stipulatur P. Gregor. de Valent. *de reb. Fidei hoc temp. controversis, in analysi Fidei Catholicæ, lib. 8. cap. 5. vers. Porro libri, Gloss. Ordin. Bib. in princip. ubi de libris Canonicis, & non Canonicis, Pat. Suar. ubi sup. Cornel à Lapide sup. Ecclesiastic. in prolegomen. cap. 1. vers. Suppono, Gaspar. Sanch. in Esth. prolegom. 4. n. 8.*

Ad Num. 1.

Libri Canonici sunt regula, ad quam Fidei dogmata examinantur, & ex eis sumuntur argumenta ad cunctas hæreses diluendas. Cornel. à Lapide *in Pentateuch. de encomiis Sacra Scriptura, num. 20. Gloss. Ordin. ibidem, §. 1. Sixt. Senens. d. sect. 1. vers. Canonici, primi ordinis, & lib. 7. post princip. vers. Inter nefarias, Theatrum vitæ humanæ tom. 2. lit. C, pag. 67. sub verb. Canon.* Quapropter hæretici adversus utrumque testamentum plura commentum sunt, quæ nefarias, & perniciosas hæreses dixit Senensis *ubi proxime, à quibus sacra volumina præter ipsum vindicant Card. Bellarmin. lib. 1. de vers. Dei script. Cornel. à Lapide ubi proxime, sect. 2. ex n. 51. qui n. 20. demonstrat, sacra Scripturæ usum ad plurima perutilem esse, ac necessarium. Sacra enim Scriptura, ait ille, sic à Spiritu sancto concinnè contexta est, ut omnibus locis, temporibus, personis, difficultatibus, periculis, morbis, malis pellendis, bonis accersendis, erroribus jugulandis, dogmatibus statuendis, virtutibus inserendis, vitiis propulstandis sese accomodet.*

Ideo autem Canonicis Libris quoad Fidei dogmata standum est, quia Deum ipsum authorem habent,

habent, ut statim comprobabitur; unde regula infallibilis sunt, juxta quam assertiones de Fide admitti, aut reprobari debent, ut fuscè probat P. Suar. *d. sect. 3. per tot.* Idemque asseverandum est de traditionibus, quæ ex ipsa Scriptura perpetuò sunt in Ecclesia observatæ, quas libris Canonicis quoad auctoritatem æquiparat Tridentinum *sess. 4.* ubi August. Barbosa *in remiss. Concil. d. & rectè ac latè edocuit P. Suar. d. disput. 5. sect. 4. à princip. Azor. part. 1. lib. 8. cap. 4. P. Valent. d. lib. 8. cap. 6.*

Ibi: *Sunt etenim hujus generis Scriptura Divina.*

7 Sacra Scriptura auctoritate Spiritus sancti nititur, quo inspirante Evangelistæ, & alii canonicos libros scripsere, quos amanuenses Sancti Spiritus vocat Maldonat. *in Evang. præfat. cap. 2. vers. Manichei.* De iis luculenter ex D. Gregorio ac Theodoro Cornel. à Lapide *sup. num. 58.* ita differit: *Lingua & manus horum Sacrorum Scriptorum nihil aliud fuere, quam calami ejusdem Spiritus sancti, adeò non tam ipsi Scriptores diversi, quam unius scriptoris diversi calami fuisse videantur.* Unde P. Suar. *d. sect. 3. num. 3.* sic definit sacram Scripturam, quod sit scripta instinctu Spiritus sancti distantis non tantum sensum, sed etiam verba. Quod ultimum *num. 4.* copiosè demonstrat ejusdem sacrae Paginae testimoniis. Hæc autem veritas, quod Spiritus Sanctus sit author, qui inspiravit quicquid in canonicis voluminibus homines scriptum reliquere, est de Fide, & habetur Petri 2. *canon. cap. 1.* ibi: *Non voluntate humana, sed Spiritu Sancto inspirante loquuti sunt sancti Dei homines.* Trident. *sess. 4.* & alibi, ut videre est apud P. Suar. *d. sect. 3. num. 3. & 4.* Atque ita in confesso est omnibus Catholicis auctoritatem Divinam sacris Scripturis inesse: quod præter hæc laudatos observant Azor. *Instit. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 1. vers. Undecimò quaritur, Pat. Valent. d. cap. 5. vers. Quoad primum, & vers. Cæterum, Sixt. Senens. in Bibliotheca sancta, lib. 1. sect. 1. in princip.*

8 Hinc quondam libri sacri in tanta veneratione habebantur, ut in templis duo secretaria existerent à dextro, sinistroque latere absidis, in quorum altero sacrosancta Eucharistia asservabatur, in altero sacrae Scripturae divini codices recondebantur. Similiter Judæi in Synagogis Biblia deposita religiosissimè observant. Cornel. à Lapide *sup. num. 4.* Ethnici quoque ea volumina, quæ divina, & sacra credebant, reverenter publicæ custodiæ tradiderunt. Sic Romani Sibyllæ codicem Duumviris primò, deinde decem, aut quindecim, qui pro temporum varietate sacris faciendis præfecti sunt, custodiendum commiserunt. Theatrum vitæ humanæ *tom. 2. lit. D, pag. 230. vers. Duumviros.*

Ibi: *Has Canonicas appellamus non alia ratione.*

9 Libri Scripturae sacrae duplici ratione Canonici nuncupantur: tum qui ab Ecclesia in Canonem seu catalogum relati sunt: tum quia ipsi sunt regula infallibilis ad ea, quæ ad Fidem spectant discernenda, sicut assertum est supra, *num. 5.* Canon enim idem est ac regula, *cap. 1. 3. distinct.* ubi Barbosa *in collect. num. 1. D. Isidor. lib. 6. cry-*

molog. cap. 16. Valcarcer. in d. cap. 1. Calepin. verb. Canon, Lexic. Calvini eod. verb. vers. 1. Sic Jus Pontificium vulgò Canonicum vocatur, à sacris Canonibus, seu regulis, quibus homines ad rectè vivendum, & spirituale bonum dirigitur. August. Barbosa *in collect. ad cap. 2. n. 2. 15. dist. Theatrum vitæ humanæ tom. 2. lit. C, pag. 67. vers. Qua deinde.* Sic animadvertit P. Becan. *in analog. veter. ac novi Testamenti, cap. 1. q. 1. num. 1.* per hæc verba: *Suppono, libros Scripturae vocari Canonicos à Canone. Canon autem duo significat: primò normam, seu regulam, quam sequimur: secundo catalogum, seu numerum aliquarum rerum. Utroque sensu libri Scripturae vocantur Canonici. Priori quidem, quia continent normam, seu regularem, quam in Fide & moribus sequi debemus. Posteriori, quia in catalogum librorum divinarum relati sunt.* Secundum quæ D. Covar. debet intelligi; nam ex approbatione Ecclesiae, ac descriptione in catalogo sacrorum voluminum, provenit ut libri utroque sensu Canonici dicantur; neque enim essent regula ad Fidei dogmata, nisi Divini per Ecclesiam definirentur, ut patet ex præmissis supra, *num. 4.* Nec in canone sacrorum codicum liber aliquis reperiri posset, nisi ab ipsa Ecclesia recenseretur, sicut statim numero proximo constabit.

Ibi: *Siquidem Ecclesia juxta sensum.*

Est penes Ecclesiam potestas definiendi, seu delarandi, qui libri pro Canonicis sint habendi, cujus quoad hoc judicium nulli fallibilitati subicitur ob Spiritus Sancti assistentiam, quæ in hujusmodi definitione ceu ad Fidem spectante intercedit. Ita tenent Card. Baron. *Annal. tom. 1. anno 44. num. 45. Azor. sup. d. lib. 8. cap. 1. vers. Decimò quaritur, P. Valentia ubi sup. d. cap. 5. vers. De secundo autem puncto, Becan. d. quest. 1. num. 2. Sixt. Senens. d. sect. 1. à princip. Maldon. in Evangel. præfat. cap. 2. vers. Offendi solent.*

Ex nuper præactis liquidò apparet, estque apud Catholicos de Fide, nihil erroris, vel mendacii in hujusmodi codicibus sacris, quos Ecclesia in canonem refert, posse reperiri: quod procul dubio compertum habetur quoad originalia volumina eo idiomate scripta, quo eorum authores usi fuere. At quæstionis est, utrum in versionibus Latinis, vel aliis traduentis incertiâ, vel incuriâ aliquid mendosum, sive errorum existat? Et licet aliqui distinxerint inter ea, quæ ad Fidem & mores spectant, ac cætera, asseverandum tamen est absolutè, nullum vitium in vulgata editione Latina latitare, quia hæc approbatur simpliciter. Trident. *sess. 4.* & cum lex non distinguar, nec nobis distinguere licet, *l. De pretio 10. ff. de public. in rem act.* Etenim sicut Spiritus Sanctus inspiravit ea quæ sacrorum librorum authores scripsere, ita etiam traduentis calamum duxit, ne in errorem aliquem laberetur. Ita Par. Suar. *sup. d. disp. 5. sect. 3. num. 10. Valent. ubi proximè, vers. Jam verò post Concilium, Azor. d. lib. 8. cap. 3. vers. Quarto quaritur, Sixt. Senens. in Biblioth. sancta, lib. 8. ad fin. num. 10.* ubi observat aliquos in editione hac defectus accidentales notari, ut solécismos, barbarismos, & alia hujuscemodi; substantialem verò nullum inveniri, id est, mendacium, aut errorem. Estque animadvertendum, quod licet Concilium veterem vulgarem editionem Latinam probet, non ideo tamen Hebraicæ, vel Græcæ auctoritatem de-

trahit. August. Barbosa *in remiss. Concil. d. sess. 4. num. 7.*

Ibi: *Veriusque enim auctoritas est à Christo.*

12 Sacrorum voluminum auctoritatem infallibilem à Deo dimanare, apertè ex traditis nuper à *num. 6.* patet. Potest tamen dici (etsi hæretici perhorrescant) eorum fidem, & certitudinem quoad nos esse ab Ecclesia profectam, quatenus declarat, qui libri inspirante Spiritu Sancto sint scripti, ut illis infallibiliter credere teneamur, prout nobis præcipitur in Trident. *d. sess. 4.* Quæ rectè monet Maldonat. *in Evang. præfat. cap. 2. ad fin. vers. Offendi solent.*

13 Rursus licet Ecclesiae auctoritas pluribus sacrae Paginae testimoniis demonstratur, ut *Matth. cap. 16.* ibi: *Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, D. Paul. 1. ad Timoth. cap. 3.* sic: *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis, & alibi frequenter; non ideo tamen ea auctoritas à canonicis codicibus, sed à Deo, à quo Ecclesia instituta fuit, procedit.* P. Suar. *de fide, disput. 3. sect. 10. num. 10. & disp. 9. sect. 2. num. 6.* Deus enim per Ecclesiam testificatur, quod ipsa definit. Idem Suar. *d. disp. 3. sect. 11. num. 11.* Omnesque Ecclesiae sanctiones sunt accipiendæ tanquam Dei ipsius, Petri ore firmatæ. B. Ioan. Capistran. *tract. de Papa, Concilii, sive Ecclesia auctor. in princip. tom. 13. Card. Tusch. tom. 3. lit. E, concl. 3. num. 21.* ibi: *Quod ab Ecclesia, vel Papa fit, dicitur fieri à Deo.* Vnde auctoritas Ecclesiae Divina censetur, etsi per homines exerceatur, *extravag. Unam sanctam, de majorit. & obedient. in commun. & ibi August. Barbosa in collectan. num. 1. post gloss. verb. Est autem, Marta de jurisdict. part. 1. cap. 9. cum seqq.* Etenim cum Christus suæ Ecclesiae sit caput, D. Paul. *Coloss. cap. 1.* ibi: *Ipsè, id est, Christus, est caput corporis Ecclesia: & Clem. unic. in princip. de jurejurand. d. extravag. Unam sanctam, in princip. ubi Glossa, & Barbof. sup. Card. Baron. Annal. in apparat. num. 2. Spondan. in ejus Epitom. tom. 1. anno 33. num. 6. Cardin. Tusch. d. lit. E, concl. 2. in fin. & concl. 3. num. 1. Marta sup. cap. 12. num. 1. firmamen, seu fundamentum, D. Paul. 1. ad Corinth. cap. 3.* ibi: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* B. Ioan. Capistran. *sup. num. 2. Spondan. ubi proximè, quam ille se nunquam derelicturum spondit, Matth. cap. 28.* ibi: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi: idè quicquid in Ecclesia potestatis, vel auctoritatis est, id totum à suo capite, firmamento, & autore, Christo scilicet provenit, quod ultra laudatos jam observavere Azor. institut. moral. part. 1. lib. 8. cap. 1. vers. Decimò quaritur, August. Barbosa de potestate Episcopi, part. 1. tit. 1. cap. 1. num. 5. Spondan. ubi sup. Gregor. de Valent. sup. lib. 6. cap. 6. versic. Septimò, maximum pondus.*

14 Ex quibus, junctis iis quæ sunt præmissa *n. 6. & 12.* liquidò constat auctoritatem Ecclesiae, & sacrorum voluminum à Deo proficisci, suamque originem ducere. Unde nec Ecclesia sacrae Scripturae, nec hæc illi auctoritatis aliquid originaliter confert, sed tantum declarationem, & testimonium de illa, quam Deus præstitit, apud homines exhibet. Et sic à D. Covar. in præsentī docemur.

Ibi: *Sed & judiciali auctoritate.*

Ecclesia dum codicem quemquam canonicum *15.* decernit, se tanquam judicem gerit, imperans ut illi omninò fides adhibeatur, quo veritas infallibilis continetur, sicut cavetur Trident. *sess. 4.* Ita Azor. *d. vers. Decimò quaritur, & alii quos dedimus sup. num. 10.*

Ibi: *Per traditionem erudita.*

Sic Sixt. Senensis *in Bibliotheca sancta, lib. 1. 16.* *sect. 1. in princip.* ait libros esse Canonicos, qui secundum majorum traditionem per ipsum Spiritum sanctum ad eruditionem nostram divinitus inspirati creduntur. Et sacras inter traditiones hæc recensetur, *Qui libri sint canonici, ut videre est apud Azor. part. 1. lib. 8. cap. 4. vers. Quinò quaritur, P. Gregor. de Valentia tract. de reb. Fidei hoc temp. controversis, in analysi Fidei Catholicae, cap. 6. num. 1.* Quam traditionem amplectitur Ecclesia, ipsaque eruditur, ac ducitur, ut D. Covar. admonet, dum libris canonicis fidem & auctoritatem sua approbatione quoad nos accommodat. Par. Suar. *de Fide, disp. 5. sect. 4. num. 9. P. Valent. d. lib. 8. cap. 3. vers. De secundo: Etenim quemadmodum agnoscimus ex traditione opera Plutarchi, Aristotelis, vel Homeri à suis authoribus edita, sic per traditiones credimus sacrae Scripturae codices divinos esse, qui Spiritu Sancto inspirante hominum manibus conscripti sunt.* Sixt. Senens. *sup. lib. 7. in principio, versic. Primum contra Faustum.*

Quantam fidem hujusmodi traditionibus adhibere teneamur, obiter præmissimus supra, *n. 6.* ubi Authores consulendos præstitimus. Illud proculdubio verum, eum hæreticum censerī, qui illas despexerit, aut eisdem non crediderit, Farin. *de hæres. q. 178. §. 1. num. 10. Guttier. de delict. q. 32. num. 22.* contra Ecclesiae decreta in Synodo Constantin. *act. 10. in Nicæn. II. act. 1. & Trident. d. sess. 4.*

Hic meminisse oportet eorum, quæ sunt supra, *18.* *num. 4.* nam non de omnibus libris, quos hodie canonicos Ecclesia definiente veneramur, traditio universalis, ac constans extitit, ideoque nec nomen Canonicorum meruerunt ante Ecclesiae approbationem, & declarationem, ut notavimus ibi: tamen olim pro majori & potiori parte in Ecclesia canonici putabantur, P. Valent. *d. cap. 3. vers. Nec verò Sectarii.* Quam traditionem juxta magis communem, ac potiorum Sanctorum Patrum sententiam amplexa Ecclesia, eos libros qui antea dubiæ fidei apud homines habebantur, sacris voluminibus adjecit, in quo ob Spiritus Sancti infallibilem assistentiam minimè labi in errore poterit, secundum traditam *num. 10.* Et licet hujusmodi libris opus fuerit Ecclesiae auctoritate, ut pro canonicis reciperentur; non ideo tamen existimandum est, eadem non indignis etiam alia volumina sacra, quæ semper integram fidem ex traditione obtinuerunt, ut Evangelia, & Pentateuchus Moysis; quia eis fides ut canonicis non adhiberetur, nisi Ecclesia eos ut tales reciperet, ipsique usæ ad dogmata Fidei stabilienda, & hæreses confutandas veterem traditionem comprobaret. Unde D. August. *lib. unic. cont. epist. Manichei, quem paulò antè D. Covar. laudavit, proficitur se nec Evangelio crediturum, nisi Ecclesiae auctoritate*

authoritate commoveretur. Nec enim ullis traditionibus assensum fidei præstare tenemur, nisi fuerint in Ecclesia receptæ, & observatæ. P. Suar. *d. disp. 5. sect. 4. num. 7.*

Ad Num. 2.

19 Est apud Theologos frequens, & indubitata conclusio, quam D. Covar. in præsentem nos docet, nempe nec Ecclesiam, nec Summum ejus Antifitrem posse novos Fidei articulos introducere, aut statuere aliquam propositionem de fide tenendam, quæ antea talis non esset. Ita P. Suar. *de Fidei disp. 3. sect. 11. num. 4.* P. Valent. *d. lib. 8. cap. 3. vers. lam verò.* P. Hurtad. *de Mendoza tract. de Fide, disp. 7. sect. 3. §. 80.* nam ut hic ait *eadem disp. sect. 2. num. 17.* Ecclesiæ definitio non est divina revelatio, sed revelationis testimonium. Quid autem operetur autoritas Ecclesiæ declarantis aliquid de Fide, tradidit ex Molina P. Suar. *ubi proxime.* ibi: *Quod si inquiratur, quid nobis conferat Ecclesiæ definitio, respondet (scilicet Molina,) ut nobis certò constet, illud esse de Fide certum, saltem mediata: nam Spiritus Sanctus non assistit Ecclesiæ, ut aliquid efficiat de Fide, quod antea non erat, sed ut non erret quando declarat, quid sit de Fide mediata, vel immediata.* Idem Suar. *dicta sect. 11. num. 11. in fin.* asserit, Ecclesiam sua definitione efficere, ut aliquid sit nunc de explicita & formali Fide, quod antea non erat.

20 Verùm hæc restringenda sunt ad Fidei nostræ articulos ac mysteria, alias enim contingere potest, ut nunc post Ecclesiæ definitionem aliquid de Fide sit tenendum, quod ante illam non erat, ut observat P. Valent. *sup. d. cap. 3. vers. lam quod,* cujus assertionis exemplum expendit in Sanctorum canonizatione; nam juxta veram, ac communem sententiam, quam plurimorum autoritate comprobavimus supra, *lib. 1. cap. 10. n. 49.* Pontifex in illa errare non potest, quo admisso post Ecclesiæ definitionem est de Fide eum æterna beatitudine gaudere, quem ipsa in numerum Sanctorum retulit, quod quidem antea tale non erat. Aliud præterea exemplum hujus veritatis adduci posset de libris sacris, qui aliquando canonici non habebantur; etenim postquam constituti sunt intra canonem divinorum voluminum, est de Fide illos Spiritu Sancto dictante conscriptos esse, infallibilemque veritatem continere, quod ante Ecclesiæ approbationem de Fide non fuit. Vide infra, *num. 22.*

Ibi: *Ecclesia verò licet non possit facere, quod quadam, &c.*

21 Eadem ratione, qua Ecclesia nequit efficere aliquid de Fide, quod ad illam antea non spectabat, non valebit decernere propositionem aliquam esse hæreticam, quæ prius hæresim non continebat; quia de natura hæresis est, quod opponatur Catholicæ veritati. Farinac. *d. §. 1. num. 3. cum seqq.* Sanch. *in Decalog. lib. 2. cap. 7. à princ.* & cum pluribus aliis est prænotatum supra, *lib. 13. cap. 1. num. 7.* Unde ut assertio quævis hæretica constituatur nunc, quæ talis antea non erat, necessariò desideratur, quod Ecclesia propositionem contrariam de Fide definiat, cui ista adversetur: hoc Ecclesia efficere non valet; ergo neque illud, idest hæreticam assertionem aliquam decernere, quæ Fidei Catholicæ non opponeretur. Et hanc

conclusionem cum D. Covar. sustinent Guttier. *d. q. 32. num. 45.* Param. *de Origin. & progressu S. Inquisitionis, lib. 3. tit. de hæresi, n. 14.*

Hæc autem resolutio eidem limitationi subjicienda est, cui præcedentem subjecimus *sup. n. 20.* nam qui ante canonizationem cujusvis Sancti asseveraret eum æternæ damnationi deditum, hæresim non contraheret; secus si postea supposita doctrinâ, quod error Pontificis in his intervenire nequit. Similiter hæretica propositio non esset, quod libri Esther, Tobie, & alii, qui dubiæ fidei habebantur, divina carebant autoritate antequam ab Ecclesia in canone sacrorum voluminum constituerentur; hodie verò aliud esset dicendum, etenim ex his thesibus neutra sacra Pagina testimonio, aut traditioni in Ecclesia receptæ, ac constanti refragatur: at post Sedis Apostolicæ decretum utraque est adversus Ecclesiæ autoritatem, & ut hæretica damnari debet; quia supponit eam in his definiendis labi in errorem posse, quod à Catholica deviat veritate; etenim quod errare Ecclesia non valeat, dum libros canonicos declarat, assertum est supra, *num. 10.* Idem de canonizatione Sanctorum tenent non pauci, quos dedimus supra, *d. n. 49.* Ad hæc respicere existimandus est D. Covar. *in fin. vers. ibi: Potest tamen Ecclesia efficere per ejus in re olim ambigua, & controversa definitionem, &c.*

Ibi: *Quia nos latebat, an ea esset opinio contraria Fidei.*

Vide supra, *num. 19.* ubi effectus ex Theologis tradidimus, qui ex definitione Ecclesiæ circa res Fidei subsequuntur. Hic autem observare oportet, neminem hæreseos reum fieri, ut pœnas contra hæreticos stabilitas incurrat, nisi qui cognoverit errorem, quem fovet, Catholicæ Fidei refragari, ut videre est apud Farinac. supra, *d. §. 1. num. 16.* August. Barbof. *in collectan. ad Decretal. tit. de hæretic. in rubric. Sanch. d. cap. 7. à princ. & alios quos memoravimus supra, lib. 3. cap. 1. n. 19.* Unde cum erranti non liqueat esse de Fide veritatem, quam impugnat, mediante Ecclesiæ declaratione, hæreticus formaliter dici non potest, etsi hæreticalem propositionem materialiter teneat, sicut D. Covar. rectè monet. Et quanvis divinæ revelationes sacris Literis contineantur, quibus omninò fidem adhibere tenemur, opus tamen est, ut Ecclesia eas nobis credendas proponat, quæ est infallibilis regula quoad Fidei dogmata, ut illis prudenter assensum præstemus. P. Hurtado de Mendoza *tract. de Fide, disp. 7. sect. 3. §. 80.* ibi: *Non facit Ecclesia aliquid de Fide, sed exigitur propositio, ut per eam fiat prudenter credibilis revelatio.* De quo Valent. *sup. lib. 6.*

His accedit, quod neque istud, nec aliud crimen perpetratur sine animo & voluntate sic delinquendi, *l. Furtum 37. ff. de usucap. l. Verum 40. ff. de furt. l. Item apud Labconem 15. §. Si quis virgines, ff. de injur. l. 5. tit. 17. p. 7. cap. Si verò 4. de sentent. excommun.* quibus iuribus aperte probatur ignorantiam facti à delicti pœna excludere, & egregiè id docet Greg. Lop. *in d. l. 5. gloss. 1.* Igitur antequam Ecclesia definiat propositionem aliquam esse de Fide, qui contrarium etiam pertinaci animo sustinuerit, hæretici pœnas non luet, cum animum non habeat contradicendi catholicæ veritati, quanquam non ignoret falsum esse quod sentire se profiteretur.

Ibi:

Ibi: *Sed quia nomen hoc hæreticorum.*

25 De etymologia, & acceptione nominis hæresis, nonnulla præmisimus supra, *lib. 3. cap. 1. num. 22.* & consulas Farinac. *sup. num. 41.* Barbof. *ubi proxime.*

Ibi: *Exigit profectò pertinaciam, & rebellionem.*

26 Absque pertinacia hæresim non patrari, cum pluribus assertum est supra, *d. cap. 1. n. 17.* Vide Farinac. Barbof. Sanch. *ubi sup.* Guttier. *d. q. 32.* Canteram *in qq. crimin. tit. de hæret. à princ.* P. Suar. *de Fid. disp. 19. sect. 2.*

Ibi: *Penes Ecclesiam esse potestatem istam declarandi.*

27 Cujus declarationi assensum præstari necesse est, quia divina nititur autoritate ob infallibilem sancti Spiritus assistentiam, qui Ecclesiam in errorem dilabi circa definitiones Fidei nunquam siner. Vide notata supra, *lib. 1. cap. 10. n. 5.* Hinc provenit, ut si quis post Ecclesiæ decretum quicquam adversus Fidem tenuerit, gravissimè delinquat, cum divinæ veritati se opponat, qua propter meritas pœnas dabit, quas ob tantum scelus jura decernunt.

Ibi: *Hinc ab hæresis labe qua ex parte.*

28 Haud pauci gravissimi viri doctrinâ, ac sanctimoniam perillustres in diversos errores ceciderunt absque hæresis nota, quos nunc post Ecclesiæ definitionem inter hæreses numerari compertum est. Sic evenit D. Cypriano circa rebaptizandos eos, qui ritè ab hæreticis Baptisma susceperant: & quod mirabilius est, semel atque iterum prolapsam est, eodem D. Cypriano Præsidente, Concilium Africanum plurimum Episcoporum assensu, qui interfuerunt, de quo *sup. cap. proximo, num. 21.* & observat Hurtad. de Mendoza *d. sect. 3. §. 81.* Hodie verò qui idem pertinaciter assereret, ut hæreticus damnaretur, quia ab Ecclesia definitum est, non esse iteranda sic collata Baptismata, sicut nec aliud simile Sacramentum, prout traditur *d. c. proximo, n. 16.*

Ibi: *Erraret equidem quod est ab Ecclesia Catholica.*

29 Ecclesia circa res Fidei aliquid definiens est omninò ab errore immunis ob Spiritus Sancti assistentiam, qui fallere, aut falli non potest, quod planè constat ex traditis supra, *lib. 1. c. 10. n. 5. & 47. & sub hoc c. n. 10. 13. & 18.* In sola Ecclesia Romana Fidei Regula quærenda est. Valent. *sup. lib. 6. per tot.*

Ibi: *Potest tamen Ecclesia efficere.*

Vide supra, *n. 20. & 22.* ubi hujus assertionis exempla recensentur.

Vers. *Canonicos verò libros ex Gelasio.*

30 Canonicorum voluminum catalogus legitur non solum in locis, quorum supra meminimus, *n. 3.* sed etiam apud D. Aug. *lib. 2. de doct. Christ. cap. 8. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

Card. Baron. *Annal. tom. 6. in fin.* ubi de legatione Ecclesiæ Alexand. *vers. Confiteor, Azor. p. 1. lib. 8. cap. 1. vers. Quareò quaritur.* Becan. *in analog. veter. & novi Testam. cap. 1. q. 1. num. 1.* Sixt. Senens. *in Bibliotheca sancta, lib. 1. sect. 1. tit. de variis supputationibus, Glossa Ordin. Bibl. in principio, ubi de libris Canonicis, vers. Isti sunt, Theatrum vitæ humanæ lit. B, pag. 212.*

Catalogus sacrorum voluminum in hunc modum, & ordinem habetur novissimè in Trident. *sess. 4. ibi: Testamenti veteris quinque Moysi, id est Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Evangelium, duo Paralipomenon, Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabole, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Propheta minores, id est Osea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, duo Machabaorum, primus & secundus. Testamenti novi, quatuor Evangelia, secundum Mattheum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti, quatuordecim Epistola Pauli Apostoli ad Romanos, dua ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, dua ad Thessalonicenses, dua ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli dua, Joannis Apostoli tres, Jacobo Apostoli una, Jude Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apostoli. Qui libri omnes unico volumine, quod Biblia nuncupatur, circumferuntur simul cum libro tertio, & quarto Esdræ, qui sanè canonici non sunt, cum à Concilio in hoc à canonis non recensentur.*

Vers. *Genesis liber unus.*

Canon iste recensetur sub Concilio Romano priore sub Gelasio, *tom. 3. Concil. pag. 663. in edit. Parisiensi anni 1636.* Sed ibi trium librorum author Salomon duntaxat asseritur, (quod & D. Covar. infra, *vers. Psalmorum liber unus,* animadvertit,) qui exprimitur, nempe Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, & immediate subsequuntur Sapientia, & Ecclesiasticus, de quibus est controversia, an fuerint à Salomone conscripti, ut videre est apud D. Covar. *infra n. 3.* quos quidem codices omnes complectuntur verba illa: *Salomonis libri quinque.* Hunc Gelasianum catalogum si quis conferat cum præcedenti ex Tridentino transcripto, unicum discrimen tantum inveniet quoad verus Testamentum, quod scilicet in illo admittuntur duo libri Esdræ, primus & secundus, ut canonici, in isto primus tantummodo, ut legendi patet. Verùm hoc ex eo fortè provenit, quod primum librum Esdræ aliqui in primum & secundum dividunt, ut tradit Sixt. Senens. *in sua Bibliotheca Sancta, lib. 1. sect. 1. tit. de argument. authorib. & temporib. libror. veter. Testam. sub vers. Esdræ libri duo.* Præterea Gelasio librum Jesu Nave vocat, qui in Tridentino Josue nuncupatur, nam hic Latine, ibi Græcè idem nomen expressum est, ut deducitur ex Sixto Senensi *ibi proxime, sub vers. Josue.* Tandem apud Tridentinum unus ex libris Salomonis dicitur Parabolæ, & apud Romanum in præcitato loco Proverbia.

Verf. Multa poterant hoc in loco.

33 Plurima quidem hauriri possent ex Cornelio à Lapide, qui in principio cujusque voluminis fusè inquirat de iis, quæ ad sacrum librum, quem suis commentariis illustrat, spectant: item ex Sixto Senensî in d. Biblioth. Sancta, qui lib. 8. hæreticorum calumnias adversus Testamentum verus, singulosque ejus libros diluit, & enervat: quod utique præstitit Cornel. à Lapide in Genes. præf. de encomiis sacra Scriptura, sect. 2. num. 51. cum seqq. Card. Bellarmin. lib. 1. de verb. Dei scripto.

Verf. Regum libri quatuor.

34 Ex libris divinis quidam suos certos, ac notos autores habent, alii non utique, sed adhuc sub judice est, à quibus fuerint scripti, ut admonet Becan. in analogia veteris & novi Testamenti, cap. 1. quæst. 2. num. 1. Primi ordinis sunt Genesis, & quatuor alii, qui in Canone subsequuntur, & Pentateuchi nomine continentur, qui à Moyse conscripti sunt, de quo nunquam extitit controversia. Sixt. Senens. d. cap. 1. sub versic. Pentateuchus, Becan. ubi proximè. Item compertum est, Josuè autorem fuisse ejus libri, qui suo nomine inscribitur. Sixt. Senens. sub versic. Josue. Liber Judicum certo caret scriptore, quidam eum Samuëli tribuunt, alii Ezechielii, alii Isaïæ. Sixt. Senens. sub versic. Judicum & Ruth, ubi idem de libro Ruth asseverat. Ex quatuor libris Regum, primum, & secundum ediderunt Samuel, Nathan, & Gad Prophetæ; tertium, & quartum Efdras, vel ut aliis placeat, Jeremias. Sixt. Senens. sub versic. Liber primus & secundus Regum, & sub versic. Regum tertius & quartus. Libris duobus Paralipomenon assignari non potest certus author, licet aliquibus Eldras videatur. Sixt. Senens. sub versic. Paralipomenon libri duo. Consule Cornel. à Lapide sup. eos libros, Card. Bellarm. de Scriptor. Ecclesiast. Testam. veter.

Verf. Psalmorum liber unus.

35 Est quæstionis, an omnes 150. Psalmos David composuerit, vel sint ex diversis authoribus collecti, quorum nomina in epigraphe plurium Psalmorum exprimitur: Priori sententiæ subscripsere Chryostomus, & Augustinus, qui totius operis Davidem efficiunt conditorem. Posteriolem amplectitur Hieronymus post Athanasium, secundum quam David septuaginta tres edidit Psalmos, reliquos Salomon, Moyses & alii; quos in unum congerit Sixt. Senens. sub versic. Psalterium, ubi quot, & quos scripserit quisque demonstrat: & huic posteriori sententiæ assentitur Becan. d. q. 2. num. 3. & observa Psalmorum titulos esse Canonicos. Azor. part. 1. lib. 8. cap. 1. verf. Nonò quaritur: & vide de hac quæstione Marian. in veter. Testamentum, in princip. Psalter. Bellarm. sup. verb. David. ubi tradit Psalmum 251. qui Davidi tribuitur apocryphum censerit, Senens. lib. 1. verf. Psalterii appendix, Torniel. Annal. anno 2964. à num. 4.

Ibi: Salomonis libri quinque.

Jam si præ, num. 32. prænotatum est, quod in præsentî D. Covar. monet: & quidem tres tantum à Salomone libros esse conscriptos, extra dubium non est, ut ex his quæ D. Covar. subjungit, apparet: sed crebriori scribentium calculo receptum videtur. Sic Senens. sub versic. Libri tres Salomonis, licet sub versic. Sapientia Salomonis, aliud sentiat. Cornel. à Lapid. sup. lib. Sapient. in princip. verf. Tertio quia, Bellarm. verb. Salomon, Salian. Annal. Ecclesiast. tom. 3. anno 3058. in fin. ubi ex D. Hieronymo enarrat, Salomonem jam penitentem sub senium hos tres libros scripsisse, nempe Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum: quod apertius constabit ex proximè dicendis, cum demonstrabitur, Ecclesiastici, & Sapientia codices ad Salomonem non pertinere.

Ad Num. 3.

Memnisse opus est eorum quæ tradidimus supra, n. 4. nam ex libris Canonicis quidam olim pro talibus ab Ecclesia recepti non fuerunt: hi sunt Baruch, Esther, Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæorum duo, qui ad testamentum vetus spectant. Ex novo Epistola ad Hebræos, Epistola D. Jacobi, Epistola S. Judæ, secunda S. Petri, secunda & tertia S. Joannis, Apocalypsis. Quibus cognitis, facile deprehendetur, qui libri protocanonici vocentur, de quibus nunquam dubium extitit; nam cæteri omnes intra Canonem constituti sup. n. 31. tales haberi debent. Vide Cornel. à Lapid. in proleg. ad lib. Ecclesiastici, c. 1. verf. Suppono. Gloss. Ordin. Bibliæ in princip. ubi de libris Canonicis, verf. Isti sunt, Azor. p. 1. lib. 8. cap. 1. verf. Libri porrò, Sixt. Senens. sup. lib. 1. sect. 1. verf. Canonici. De illis ergo codicibus præcipue, qui aliquando dubiæ fidei fuerunt, D. Covar. differit, initium capiens à libris Ecclesiastici, & Sapientia, de quibus duplex est quæstio, una de eorum autoritate, altera de autore: utramque egregie suo more discutit Cornel. à Lapide in Ecclesiast. prolegom. cap. 1. & 2. & in lib. Sapient. præf. à princip. nec minus latè Piña sup. Eccles. prologo 2. & 4.

Et quidem in primis supponendum est, hodie de hujusmodi librorum autoritate ambigere non licere, quos jam Ecclesia cum reliquis voluminibus sacris recensuit, ideoque parem unicuique auctorem, scilicet Spiritum Sanctum, cunctis extitisse fatendum est: nec minus autoritatis obtinent qui postremò approbati feruntur, ut sup. n. 4. præmisimus, & ita de Fide tenendum est. Cornel. à Lap. d. cap. 1. verf. Nunc dico, & in lib. Sap. in princip. verf. Verum respondeo. Piña d. prologo 4. n. 5.

Illud compertum est, Ecclesiasticum, & Sapientiam non esse ex libris protocanonicis, sed ex deuterocanonicis, qui dubiæ fidei nonnunquam habebantur, ut apparet ex catalogo, qui est supra, num. 37. & testantur Cornel. à Lapide sup. Sapient. in princip. verf. Porrò S. Athanasius, & sup. Ecclesiastic. in prolegomen. cap. 1. verf. Suppono, Piña prolog. 4. num. 2. Azor. dicto versic. Libri porrò, Glossa Ordin. sup. verf. Isti sunt, Valent. tractatu de rebus Fidei hoc temp. controvers. Itaque licet. Lorin. sup. Sapient. in præf. cap. 1.

40 Verum

40 Verum quæri potest à quo libri isti cœperunt esse canonici? Cornel. à Lapide sup. Sapient. dicto princip. versic. Verum respondeo, de eo volumine agens plura, & antiquissima Concilia, Sanctorumque Patrum testimonia congescit, ex quibus apparet, librum illum multis antea sæculis esse ab Ecclesia seu canonicum approbatum, quàm à Tridentina Synodo in Canonem referretur. Idem de Ecclesiastico testatur Piña ubi proximè, num. 5. quod utique suadent tradita hinc à D. Covar. Et hæc de hujusmodi librorum autoritate.

Ibi: Qui illud inquirat, an hi libri fuerint à Salomone scripti?

41 Hoc etiam ad amissum, ac latè disquirat Cornel. à Lapide, qui sup. Ecclesiastic. in prolegomen. cap. 2. pluribus laudatis, qui operis ejus auctorem Salomonem fuisse asseverant, ipse verf. Verum certum est, resolvit Jesum filium Sirach. id volumen edidisse, ut habetur in ejus epigraphe, quod ille fusè probat. Idem similiter tucur Piña sup. prologom. 2. ex num. 5. Consentit Sixt. Senens. d. lib. 1. verf. Ecclesiasticus, Becan. in analog. veteris & novi Testamenti, cap. 1. q. 2. num. 6. Bellarm. verb. Jesus Sirach. Torniel. Annal. anno 3808. num. 2. & alii plures apud ipsos, maxime D. August. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. ult. D. Epiphani. lib. 1. hæresi 8. & lib. de ponderib. D. Hieron. in prolog. ad lib. Reg. & in præf. ad Proverb. Salomon. quod planè exprimitur cap. penult. ejusdem Ecclesiast. in hæc verba: Doctrinam sapientia, & disciplina scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo. Quod utique in prologo similiter habetur.

42 Quis autem fuerit hic Jesus filius Sirach, ejusque genealogiam tradidit Cornel. à Lapide verf. Quæres quis fuit, ubi testatur illum Prophetam fuisse, floruisseque post Alexandrum Magnum sub Rege Ptolemæo Philadelpho. Vide Torniel. Annal. anno mundi 3741. num. 3. & anno 3808. à num. 2.

43 Pluribus de causis liber iste Salomonis esse credebatur, quas recenset Cornelius verf. Dices cur. Prima ob similitudinem, quam cum libris Salomonis habet. Secunda, quia Jesus nonnulla ex Salomone deprompsit. Tertia, nam cum sapientialis fuisset, Salomonis operibus annecti solebat, unoque volumine continebantur. Quarta, quoniam eloquio similes erant. Quinta, quod Jesus hic aliàs Salomon vocabatur. Sexta, quoniam ipse author Salomonis nomine opus suum insignierit. De quibus Piña sup. prolog. 2. num. 6. & paulò inferius D. Covarruv. aliquam insinuat.

Ibi: De autore autem libri, qui Sapientia inscribitur.

44 De hac quæstione quadruplex opinio apud Scribentes reperitur. Prima sustinet, codicem istum à Salomone elaboratum. Secunda à Jesu filio Sirach, Ecclesiastici auctore. Tertia à Philone Judæo juniore, qui post Christi tempora vixit. Ultima à Philone seniore, qui Christum centum sexaginta annis antecessit, quas omnes refert, ac rejicit Cornel. à Lap. sup. Sapient. ex verf. Prima sententia, & tandem verf. Dico D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

ergo, concludit certum hujus libri authorem esse Spiritum Sanctum, sed à quo scriptus fuerit, penitus latitare. Consulas præterea Gloss. ordin. sup. verf. Isti sunt, el 2. ubi quod omnium ferè consensu author fuit Philo Alexandrinus Judæus. Sixt. Senens. sup. verf. Sapientia Salomonis, Lorin. sup. Sapient. in præf. cap. 1. & 2. Becan. d. q. 2. num. 3. Bellarm. sup. verb. Salomon.

45 Quo tempore editum fuerit hoc volumen non constat, suspicatur tamen Cornel. verf. Videatur ergo, coætaneum esse Ecclesiastico, & post extinctum Alexandrum Magnum sub tempus Ptolemæi Philadelphii à suo authore confectum. Vide supra, num. 42.

Ibi: Uterque enim propter eloquii similitudinem.

46 Et etiam aliis de causis, quæ ex Cornelio à Lapide enumerantur supra, num. 43. quæ ferè omnes utriusque codici, nempe Ecclesiastico, ac Sapientia accommodari possunt, quanquam Cornelius solum de Ecclesiastico sit loquutus.

Ad Num. 4.

47 Hic liber Job inter protocanonicos recensetur, quia tam apud Hebræos, quàm apud Christianos pro divino est habitus, ac intra Canonem receptus, de cujus autoritate infallibili nunquam Catholici dubitarunt. Pineda super Job, in præf. cap. 2. num. 2. Sixt. Senens. verf. Job, Gloss. ordin. ubi sup. verf. Isti sunt, el primero, Azor. part. 1. lib. 8. cap. 1. verf. Libri porrò.

Ibi: De auctore verò licet varia fuerint opiniones.

48 De quo fusè Pineda sup. cap. 3. per totum, ubi quinque sententiæ examinantur; nam quidam librum hunc ab amicis Job scriptum opinantur, alii à Salomone, alii à Moyse, alii ab aliquo ex Prophetis, alii tandem à Job ipso, quam ultimam pluribus comprobant, & amplectitur idem Pineda ex num. 3. Videndi sunt itidem Gasp. Sanch. in Job, prolegomen. 2. Senens. ubi proximè, Mariana in veter. Testam. sup. Job, in principio, Becan. sup. num. 7. Bellarm. de Scriptoribus Eccles. Testamenti veter. verbo Job.

Ibi: Sermone Syro scriptum.

49 Quo idiomate author codicis hujus usus fuerit, exactè inquirat Pineda sup. cap. 3. ubi an simplici, & pura lingua Syria, vel mixta, & corrupta scriptus fuerit, scilicet Syrochaldaica, ex Hebræa, & Chaldaea constante.

Ibi: Illud tandem obiter adnotabimus.

50 Quis fuerit Job, utrum Sanctus, Propheta, vel Rex, & alia disquirunt Gasp. Sanch. in prolegomenis, & rined. in comment. ad cap. 1. à princip. de quibus omnino videndus differit Salian. Annal. Ecclesiast. tom. 1. anno mundi 2319. à num. 4. & aliis pluribus annis, & Torniel similiter in Annal. sacris.

Ii 2 Licet

51 Licet communiter placeat, Job suam originem ab Abraham per Esau trahere, ut D. Covar. videtur in *presenti*, cui accedit Salius ubi proxime, anno 2319. num. 10. ibique genealogiam Job similiter tradit; tamen in quadruplicem sententiam dividuntur Authores, ut videre est apud Pinedam ubi nuper, num. 31. cum seqq. & Gasp. Sanch. *prolegomen.* 3. in princip. Salius, num. 5. cum seqq. Torriell. *sup.* anno mundi 2319. n. 11. & 12.

Ibi: Et habitasse in Idumæa & Arabia finibus.

52 Nempe in terra Hus, unde Job Idumæus vocatur, vel quia natus est in Bosra oppido Idumææ, de quo consulas Salius. *d.* anno 2319. ex num. 4. maxime num. 10. Torriell ubi proxime, Gasp. Sanch. *sup.* *prolegom.* 3. n. 22. Pined. *d.* cap. 1. num. 31. cum aliis.

Ibi: Erat autem ipse filius quidem Zaræ.

53 Sic tenent omnes: de matre verò, an fuerit Bosra, ut hic dicitur, ambigit Pineda, subdens fortè Septuaginta Interpretes non loqui de genitrice, sed de patria, quam matrem appellarunt. Legas eum num. 32. Sed Salius. *dicto* anno 2319. num. 4. matrem Job Bosram fuisse asseverat, quam nomen idem matri, & patriæ Job convenire, non parum Pinedæ dissensui adstipuletur. Natus est egregius ille vir anno mundi 2329. à Zara genitus, Duce quidem, non Rege ut testatur Torriell. *eodem* anno, in fin. asserens quod si Job Rex fuit, non jure hæreditario, sed aliunde eam dignitatem adeptus est. De quibus etiam Salius. *eod.* anno.

Ibi: Sed à Nachor fratre Abraham & Melcha.

54 Huic sententiæ subscribit Gasp. Sanch. *d.* *prolegom.* 3. num. 21. at quod Job descenderit ab Esau, magis apud sacros Interpretes, & Historiographos obtinuit, ut ex laudatis constat.

Verf. Tobia liber unus.

55 Liber iste deutero-canonicus putatur, quoniam non semper canonici auctoritatem meruit, ut prænotatum est supra, num. 37. & præter ibi allegatos idem observat Cornel. à Lapide *sup.* Job, in *argument.* verf. 1. Sixt. Senens. in *sua Biblioth. Sancta*, verf. Tobias. Postquam autem ab Ecclesia in Canone sacrorum voluminum est constitutus ipsum canonicum fore de Fide est. Cornel. ubi proxime, verf. Verum jam, & verf. Quæritur tertio, tradit eum librum linguâ Chaldæâ fuisse scriptum. Author ejus fuit Tobias senior jussu Archangeli S. Raphaëlis, qui usque ad caput 13. scripsit. Tobias junior historiam est prosecutus, & alius quidam ignotus nonnullos versus adjecit. Cornel. verf. Quæritur quarto. Non desunt, quibus placet Esdræ historiographum illius fuisse. Cornel. verf. alii, de quibus etiam Senens. ubi proxime, Becan. in *analog. vet. & novi Testam.* cap. 1. quest. 2. num. 7. Bellarm. verb. Tobias.

Ibi: Siquidem receptus est inter canonicos à Synodo.

Hoc Carthaginense Concilium, sicut & cætera omnia confirmata sunt Synodo sexta generali, quæ habita est Constantinopoli in Trullo, ut D. Covar. *sup.* num. 3. præmisit, & adnotatur in *Histor. Pontif.* tom. 1. lib. 2. cap. 7. ad fin. In quo observare oportet, eos libros, quos Carthaginense Concilium recensuit, non fuisse de Fide canonicos priusquam à Sede Apostolica illud confirmaretur, à Leone scilicet II. in sexta generali Synodo, ut præmissum est, quæ ad annos 680. fuit celebrata. Ratio est, quia Concilia provincialia, quale fuit Carthaginense, de quo nobis est sermo, non obtinent auctoritatem infallibilem circa res Fidei, nisi à Summo Pontifice approbentur: imò errare in illis possunt, sicut non semel contigit, & supra, cap. proximo, num. 21. reperitur exemplum, & animadvertunt Can. lib. 5. de loc. Theologic. cap. 4. Pat. Hurtad. de Mendoza *tract. de Fide*, disp. 7. sect. 3. §. 81. Badilla in *Chronographia Concilior. procem. tit. de auctoritat. Concilior.* ubi latè probat, Concilia omnia legitime congregata per Pontificem, etiam generalia, Legatis Sedis Apostolicæ præsentibus, in hujusmodi errorem dilabi posse, si confirmata, & approbata non fuerint ab ipso Pontifice, penes quem est auctoritas infallibilis quoad ea, quæ spectant ad Fidem, & hanc non transfert in suos Legatos, quos ad Concilia mittit: quare nullum est Concilium, quod confirmatione non egeat, ut quæ in eo definiuntur, de Fide habeantur, exceptis illis, quibus Pontifices ipsi personaliter interfuerunt: ea memorat Padilla ubi proxime, sub. tit. quibus Concil. præfeditur Papa. Unde licet Concilium hoc Carthaginense III. sub Sylvestro I. congregatum fuerit ad annos 330. Canon tamen sacrorum voluminum ibi insertus auctoritatem de Fide non obtinuit usque ad præfatam Leonis II. confirmationem.

Ibi: A Synodo Florentina.

Huic Concilio Florentino præfedit idem Pontifex Eugenius I V. fuitque generalis 18. & ex Florentinis III. Padilla *d.* tit. quib. *Con. il. præfedit. Papa*, & fol. 86. verf. Florentinum tertium, ubi quod celebratum est anno 1439. *Histor. Pontif.* tom. 2. lib. 6. cap. 13. fol. 68.

Ibi: Contigit autem Tobia historia.

Nonnulla de Tobia seniore, ac juniore observanda sunt ex Cornel. à Lapide. Tobias igitur senior ortus est in urbe Nephtali, in tribu Nephtali. atque ita Galilæus fuit, & Prophetam egit. Cornel. à Lapide *sup.* Tob. in *argument.* verf. Quinto quæritur. Is cum trigentesimum nonum ætatis annum ageret captivitatem subiit, ductusque est à Salmanasar Rege à Chaldæa in Assyriam: vixit captivus annos 63. atque ita centum duorum annorum erat, cum obiit: oculorum usu orbatus est anno ætatis 56. & sic per quadriennium mansit, ac post visum sibi restitutum quadragesimum secundum usque ad obitum peregit. Cornel. verf. Tobias senior, Salius. *Annal.* tom. 4. anno 3276. n. 3. quo Tobiam seniore editum testatur. Cornelius ubi proxime, ait sub

sub tempus nativitatis prioris Tobie initium olympiadum evenisse, ortumque Romuli, & Remi: sed supra lib. 1. cap. 10. num. 3. de olympiadum institutione differuimus, & juxta ibi traditam temporis supputationem multò ante Tobie nativitatem olympiades esse cœperunt, nempe 68. annis. De Romulo & Remo sermo est supra, hoc lib. cap. 1. num. 2. & computatio illa congruit iis, quæ ex Salius, & Cornelio nuperime asseveravimus. Consule etiam Torriell. in *Annal. sac. d.* anno 3276.

59 Tobias junior bimus unà cum patre jugum captivitatis pertulit, vectusque est in Median, ubi cum 23. aut 24. annorum foret, Saram duxit in conjugem: vixit 164. vel 165. annis. Ita Cornelius ibidem. Vide Salius. *d.* tom. 4. anno 3312. num. 2. cui nativitatem hujus Tobie adscribit, qui per plures annos sequentes utriusque Tobie sacram historiam egregiè prout illi de more est, suis commentariis illustrat post Torriellum in *Annal. sacris, sub eisdem annis.*

Ad Num. 5.

60 Hic animadvertendum est, quod supra num. 32. præmittitur de discrimine inter canonicum Gelasii Pontificis, & Concilii Tridentini quoad libros Esdræ.

61 Librum primum, & secundum Esdræ, quorum posterior Nehemias nuncupatur in Concilio Tridentino, ut refertur supra, num. 31. protocanonicos esse ex eo constat, quod inter eos recensentur, qui indubitata fidei, ac infallibilis veritatis perpetuò fuere, ut videre licet apud authores laudatos supra, num. 37. Cornel. à Lapide *sup.* Esdræ, in *prolog. verf. Primus & secundus*, Gasp. Sanch. in *Esdr.* *prolegom.* 6.

62 Author libri primi Esdræ ipse ab omnibus agnoscitur, ut testantur Cornel. à Lapide *verf. Author libri primi*, Sixt. Senens. in *Biblioth. sancta*, lib. 1. verf. Esdræ libri duo, Becan. in *analog. veter. & novi Testam.* cap. 1. quest. 2. n. 5. Gasp. Sanch. *prolegom.* 3. num. 6. Salius. *Annal.* tom. 4. anno 3476. n. 1. ubi quod fuit alter Esdræ antiquior, Torriell. *Annal. sac.* anno 3616. & anno 3476.

63 De secundo libro, qui Nehemias dicitur, est opinio communis sustineat, à Nehemia conscriptum, tamen D. Athanasius in *synopsi*, & D. Isidor. lib. 6. *Etymologiar.* cap. 2. sentiunt Esdræm utriusque codicis authorem extitisse: consentit Torriell. ubi proxime. Sed communi subscribunt Senens. & Cornel. ubi proxime, Gasp. Sanch. *dict.* num. 6. Bellarm. verb. Esdræ.

64 Utrumque volumen scriptum est lingua Hebraica, sed pluribus interjectis vocibus Chaldæis, quoniam Hebræi proprium idioma cum Chaldæo immiscentes corruerunt, dum Babylonensi captivitate detenti sunt. Cornel. *verf. Quæritur quarto*. Primum enarrat gesta circa liberationem populi à captivitate ab anno 1. Cyri Regis usque ad 7. Artaxerxis, quo Esdræ missus est in Jerusalem. Secundum profectur ab eodem septimo anno ad 32. Artaxerxis ipsius, ubi de reedificatione Templi sermo est: quod ut communis fert sententia, scripsit Nehemias, quem Rex iste vigesimo sui principatus anno dimisit; cum jam septimo Esdræ libertate donasset. Cornel. ubi proxime, & sub tit. *Series præfectorum Reg. Persar. verf. Sextus*. Quo tempore scripsit, vide apud Torriell. ubi proxime.

Non solum primus hic liber canonicus ab Esdra scriptus est, sed fertur etiam & alios sacros edidisse: imò sunt qui sentiant, totum vetus Testamentum, quod exultum ab hostibus fuerat, ab eodem iterum Spiritu sancto dictante divinitus restitutum; & saltem plurima suppleville, & cuncta in ordinem redegeville, communiter placet.

Cornel. à Lapide, *sup.* verf. Verum dic, & verf. Quæritur tertio, cum seqq. Gasp. Sanch. *prolegom.* 3. num. 7. & *prolegom.* 4. per tot. Sixt. Senens. ubi proxime, Salius. *Annal.* tom. 4. anno 3447. n. 20. Verum duo ultimi libri, quibus nomen Esdræ præfixum est, ab ipso scripti non censentur, sed apocryphi putantur, licet cum sacris libris uno volumine contineantur, & à nonnullis Patribus allegentur. Gasp. Sanch. *prolegom.* 3. num. 7. & *prolegom.* 4. Torriell. *Annal.* anno 3476. Becan. *sup.* quest. 4. num. 2. Salius. ubi proxime. Cornel. *sup.* Esdr. verf. Primus, & secundus, in *prolog.* Senens. ubi *sup.* Canon librorum, qui apud Hebræos Divini habebantur, editus est sub tempus Esdræ & Nehemæ, qui Synagogæ præerant. Cornel. ubi nuper, verf. Esdra, Sanch. *sup.* *prolegom.* 7. n. 21.

65 Quis autem fuerit Esdras, discas ex Cornelio à Lapide in *dict. prolog. verf. Quæritur primo*, & Gasp. Sanch. *prolegom.* 1. Constat quidem esse filium Summi Pontificis Saraie, qui cum aliis optimatibus Hebræorum peremptus est à Nabuchodonosor.

66 Et quæstionis, an fuerit Propheta, de qua Cornel. à Lapide, qui *verf. Verum dic.* partem affirmativam tuetur, cui assentit Sanch. supra, *prolegom.* 2. num. 5. adversus D. August. de *civitate Dei* lib. 18. cap. 36.

Ibi: Dicitur autem secundus liber Esdræ.

67 Supposita ista communi opinione, de qua supra, n. 63. omnes qui eam amplectuntur, hanc reddunt rationem, ut liber secundus Esdræ nuncupetur, quem Nehemias scripsit, quia scilicet quæ Esdræ sub id tempus patravertit, recensentur. Ita Sixt. Senens. *d.* verf. Esdræ libri duo, Cornel. *sup.* verf. Author primi libri, ubi dedit alios.

Ibi: Ea verò, quæ in his libris traduntur.

Sic prænotatum est supra, num. 64.

Ibi: Quis autem fuerit hic Artaxerxes.

68 Quicquid alii opinentur, sententia cui D. Covar. tandem subscribit, nempe historiam contentam primo ac secundo libro Esdræ ad regnum, & tempora Artaxerxis Longinani, sexti Persarum Regis pertinere, juxta communem consensum verior habetur, ut inquit Gasp. Sanch. supra *prolegom.* 7. num. 17. Idem placet Cornelio à Lapide sub. tit. *Series præfector. Reg. Persar. verf. Sextus*, ubi observat 40. annis hunc Artaxerxem regnavisse. Salius. *anno* 3595. n. 3. ubi plures, tom. 5. & latè probat anno 3609. Torriell. 3595. n. 1.

69 Admonendi sumus, duplicem fuisse Hebræorum captivitatem, unam altera 134. annis priorem, de qua fit mentio *Reg. lib. 4. cap. 17. & Tob. cap. 1. verf. 1.* Cornel. à Lapide. in *prolog. ad Esdræm*, verf. 1. Salius. *Annal. Ecclesiast.* tom. 4. anno 3314. n. 9. In hac, scilicet antiquiore, decem tribus Israël abductæ sunt in captivitatem à Salmanasar Assyriorum Rege, ut supra n. 58. certius

gimus, quæ quidem perpetua fuit. In posteriore Nabuchodonosor Perfarum Rex duas tribus, nempe Juda, & Benjamin in Babylonem transfugare iussit, quas jam debellaverat, quæ captivitas septuagesimum non excessit annum; nam Cyrus Perfarum Rex sub imperii sui primum annum Hebræos in Judæam remigrare concessit. Cornel. ubi proxime, Ant. Cont. in *Chronic. canon. sub quarta & quinta aetate*, Salian. tom. 5. anno 3517. num. 3. & 4. cum seqq. & tom. 4. anno 3314. d. num. 3.

71 Quibus autem annis hæc evenerint, videre licet apud Euseb. Torniel. Contium, & alios Chronographos, in quibus non modicum diversitas reperitur: sed juxta computationem temporum à Saliano in suis annalibus traditam, prior captivitas, seu transfugatio Israel, incidit in annum 3314. Salian. *ibi*, n. 3. tom. 4. Posterior Judæ & Benjamin, anno mundi 3436. quo duæ hæc tribus à propriis sedibus in Babylonem translatae sunt. Hic observat Salius num. 43. septuaginta annos hujusce captivitatis non dinumerari ab anno isto, sed à quo populus devictus est, ac in servitutem redactus, etsi in Judæam permanerit. Cyrus indulgit Hebræis, ut in Judæam regrederentur; captivitate soluta, anno 3517. quo Perfarum coepit Imperium. Salian. *ibi*, tom. 5. ex n. 4. Esdras rediit in Jerusalem sub Artaxerxe Longimano anno 3595. Salian. *ibi*, n. 2. tom. 5. Nehemias ab eodem Principe missus est anno mundi 3609. ante Christum natum 444. Salian. tom. 5. ann. 3608. & 3609. Obiter ex eodem Saliano est animadvertendum, Nehemiam de quo agimus (fuerunt enim plures) filium fuisse Helchiaz & Sacerdotem ex tribu Levi, familiaque Aaronis. Salian. d. anno 3608. n. 4. & 6. Senens. ubi sup. d. vers. *Esdra libri duo*, ac pincernam Artaxerxis, Cornel. à Lap. in lib. 2. *Esdr. argument.*

82 Ibi: *Hanc historiam contigisse sub Dario Mnemone.*

72 Hic Darius, five Artaxerxes, Mnemon dictus est, quasi memor; ob memoriæ præstantiam, fuitque decimus Perfarum Rex, nonus à Cyro, & tertius ab Artaxerxe Longimano, qui misit Esdram, & Nehemiam in Jerusalem. Vide Cornel. sup. *Esdras*, in prolog. sub tit. *Series prisce. Reg. Persar. vers. Decimus*, Salian. d. anno 3608. n. 5. ubi expressim hanc sententiam rejicit, & anno 3609. late probat Esdræ historiam sub Artaxerxe Longimano contigisse. Torniel. sup. anno 3616.

Ibi: *Qui Longimanus dictus est.*

73 Longimanus idè cognominabatur, quia unam manum altera longiorem habebat. Cornel. ubi proxime, vers. *Sextus*. Vide infra.

Ibi: *Qua in re illud erit omninò observandum.*

74 Quibusdam in regionibus obtinuit, ut omnes Principes, qui eis dominabantur, uno eodemque nomine communi appellarentur. Sic Assuerus nomen commune fuit Regum Medorum, Artaxerxes Perfarum. Cornel. à Lapid. in *Esdras cap. 1. vers. 1.* ubi notat nomina *Darius, Xerxes, & Artaxerxes*, idem ferè significare; nam *Darius* idem est ac coercitor: *Xerxes*, bellator: *Artaxerxes*,

magnus bellator, Celada in *Esdras cap. 1. §. 10. num. 2.* Ptolemæus uomen commune fuit Regum Ægyptiorum, Antiochus Græcorum, Salian. *Annal. tom. 5. anno mundi 3809. num. 4.* Calepin. *verb. Archafes*: Archafis Parthorum, Salian. anno 3806. num. 4. Calepin. ubi proxime, Erechtheida Regum Atheniensium, ut prænotatum est supra, hoc lib. cap. 1. n. 30. vers. *Erechtheis tribus*: Nabuchodonosor Chaldæorum, Arpacadi Medorum, Celada ubi sup. Hoc autem fiebat in honorem Principum, qui aut regnum primi constituerunt, aut aliàs egregiè principatum gessere. Calepin. sup. Unde in nonnullis provinciis pro temporum varietate Reges diversa nomina communia sortiti sunt, ut in Ægypto, ubi Ptolemæi, & Pharaones: in Media Assueri, & Arpacadi, sicut ex præmissis apparet.

Qui Reges in aliquibus regionibus, quique 75 viri illustres sub tempus Esdræ in orbe floruerint, habetur apud Cornel. à Lapid. in *Esdras lib. 1. in prolog. vers. Tempore Esdræ*, Gasp. Sanch. sup. *Esdras prolegomen. 7. num. 18.*

Verf. Esther liber unus.

Licet D. Covar. in præfenti asseveret, de auctoritate libri hujus nunquam neque ab Hebræis, neque à Christianis fuisse dubitarum; tamen aliquandiu integræ fidei non fuit apud Christianos, seroque ab Ecclesia inter canonicos receptus est, quanquam intra Canonem Hebræi illum constituerint. Unde non protocanonicus, sed deuterocanonicus censetur. Gasp. Sanch. in *Esdras prolegomen. 4. num. 8. & 9.* Sixt. Senens. in *sua Bibliotheca Sancta, lib. 1. sect. 1. vers. Esther, & sect. 2. sub tit. de Scriptur. & Scriptorib. Divin. vers. Esther.* Atque ita inter volumina, quæ dubiæ fidei aliquando fuere; recensetur, ut videre est supra, num. 37.

Ibi: *Illud tamen erit observandum.*

Tot, ac variæ reperiuntur sententiæ, dum quaeritur quis ex Perfarum Regibus fuerit Esther conjugio copulatus, ut Salius tom. 5. anno mundi 3590. num. 2. non immeritò asseruerit, nullum ferè Perfarum Regem extitisse, cui non plerique Ester connubio sociarint: ipse verò num. 3. cum seqq. fusè probat, Authoribus non paucis adductis conjugem Esther fuisse Artaxerxem Macrochir, five Longimanum, cui opinioni ut magis receptæ accessere Sanch. ubi proxime, *prolegomen. 3. à num. 4.* Celada d. §. 10. n. 9. Sabellic. *enead. 3. lib. 3.* apud quos sunt plures. Vide tamen Cornel. à Lapid. in *Esdras argument. vers. Quæres quo tempore*, Torniel. in *Annal. Sacris, anno mundi 3590. num. 6. & anno 3650.* ubi probat, Esther non Artaxerxi Longimano, sed Mnemoni nupsisse, ut D. Covar. videtur.

De auctore libri ejusdem similis est apud Scribentes contentio; nam quidam putant sacrum Historiographum Esdras: alii Joachim Pontificio munere sub tempus illud fungentem: alii viros Synagogæ? plerique Mardocheum, cui opinioni patrocinantur caput 9. vers. 10. caput 12. vers. 4. & caput 20. vers. 29. ejusdem sacræ historiarum, ac ut frequentius receptæ subscribunt Cornel. ubi proxime, vers. 1. ubi quod Esther unà cum Mardocheo scripsit. Gasp. Sanch. cum pluribus *prolegomen. 1. num. 1. & 2.* Senens. sub *dict. tit. de Scriptur.*

Scriptur. vers. Esther, Celada sup. prolegomen. 3. §. 8. num. 4. Mariana in *vet. Testam. sup. lib. Esdras in princip. Bellarm. sup. verb. Mardocheus.*

79 Illud volumen hebraico idiomate fuisse scriptum observat Sanch. *prolegomen. 2. num. 3.* & ita sentiunt communiter Interpretes.

80 Ea autem quæ latissimè de hujusmodi libro D. Covar. prosequitur, satis examinant, & discutiunt Authores præcitati, & alios quamplures dant Cornel. d. vers. *Quæres quo tempore, num. 5.* Celada d. §. 9. num. 5. ubi cumulat eos qui Esther historiam scholiis illustrarunt.

Verf. Judith liber unus.

81 Codex iste deuterocanonicus est, ex illis scilicet, qui etsi à principio Canonicam auctoritatem non obtinuerint, postea tamen ab Ecclesia intra canonem sunt ut divini constituti, secundum tradita supra, num. 4. & 37. & sic tenent præter ibi laudatos Celada in *Judith. in princip. num. 5. & 6.* Cornel. à Lapid. sup. *eund. lib. in argumento, vers. 1.* Gasp. Sanch. *ibidem, prolegomen. 8.* Sixt. Senens. in *Biblioth. sancta, lib. 8. hæresi 11.*

82 De auctore hujus libri nihil certi statui potest, unde incertum eum omninò esse inquit D. Isidor. *lib. 6. origin. cap. 2.* quem sequuti sunt Sanch. *prolegomen. 1.* Cornel. ubi prox. & alii apud ipsos. At Joachim Pontificem, sub cujus tempus egregium Heroïnæ facinus evenisse fertur, auctorem asserunt Celada sup. §. 1. num. 3. iique quos hic refert. Becan. in *analog. veter. & novi Testam. cap. 1. quæst. 2. num. 7.* eum tribuit Eliachim Sacerdoti, qui idem, ac Joachim est, ut advertit Bellarm. *verb. Eliachim.* Sed has opiniones ut sufficienti destitutas fundamento rejicit Sanch. ubi super.

83 Quo sermone scripserit hunc librum illius auctor, quisquis ille sit, etiam quaeritur. Celada sup. §. 1. num. 4. consequenter sustinet, scriptum fuisse Hebraico, cum ut ipse opinatur, Hebraeus foret, Joachim videlicet Pontifex, qui Judith historiam memoriæ tradidit. Verùm & de hoc ambigit Gasp. Sanch. *prolegomen. 3.* quoniam nullum extat exemplar Hebræum, sed Syrium, ac Græcum.

Ibi: *Ejus verò historiam sub temporibus.*

84 Ad salebrosam devenitur disputationem, sic hanc appellat Celada sup. lib. *Judith. in comment. ad cap. 1. vers. 5. §. 22. num. 122.* plurimum enim discrepant sacri Interpretes, Historici, & Chronologi, dum tempus assignant, quo Judith historia contigerit: nam duplex est quaestio, prior an ante Babylonicam captivitatem, vel post Holophernes peremptus fuerit. Posterior, admisso quod post libertatem Hebræorum evenerit, debatur sub quo Perfarum-Rege, qui post Cyrum imperio potitus est. Quoad prius quaesitum est communis sententia asseverans, Judith interfecisse Holophernem antequam Hebræi in Babylonem captivi ducerentur, sub tempore Manassis Regis Juda, & Nabuchodonosor, qui Merodach Baladan cognominabatur, cujus Dux fuit Holophernes. Hujus opinionis sunt, omiffis pluribus, Card. Bellarm. lib. 1. de verb. Dei, cap. 12. Serar. in *cap. 1. Judith, quaestione. 2.* Salian. *Annal. tom. 4. anno mundi 3344. num. 8.* qui hoc anno Judith

liberasse patriam censet, à quo ad annum 3517. quando Hebræorum captivitas soluta fuit per Cyrum, lapsi sunt anni 173. Unde constat quantum temporis antecesserit factum Judith, juxta opinionem istam.

Contra est secunda opinio, & quidem magis recepta, quæ habet post Hebræos patriæ restitutos, quod anno primo imperii Cyri evenit, Judith Holophernem enecasse. Ita Sanch. *prolegomen. 4.* Cornel. à Lapid. *vers. Alii ex adverso*, Celada *dict. num. 122. vers. Posterior*, Torniel. *Annal. Sacr. anno mundi 3353. ex num. 1.* qui suam sententiam fulciunt, oppositam confutant, & utriusque sequaces recentent. His jungendum est D. Covar. qui licet controversiam præmissam non attigerit, dum disputat sub quo ex Regibus Perfarum post Cyrum Judith emicuerit, necessariò tamen insinuat, post libertatem Judæorum ipsam floruisse. Isti autem Authores, qui inter se circa præcedentem quaestionem conveniunt, dissident maximè circa subsequenter, ut observat Torniel. num. 2. nempe sub quo Imperatore Perfarum Judith historia acciderit?

In hac non duæ, sed plures existunt sententiæ. Torniel. anno 3353. à princ. & 3572. à num. 3. fusè probat, Xerxi filio Darii Hystaspis Persis dominante, Judith peremisse Holophernem: consentit Cornel. à Lapid. sup. lib. *Judith, in argum. vers. Ex dictis constat*, Sanch. *prolegomen. 5. n. 13.* qui etsi eum vocet Artaxerxem, ait esse filium Darii Hystaspis. Celada *dict. §. 22. n. 125. cum seqq.* apud quos alii, ipseque sententias oppositas asserunt, ac refellunt D. Covar. Judith ad tempora Darii Hystaspis patris Xerxis, de quo præfati Authores, pertinuisse existimat; nam ille post Magos adeptus est imperium. Sed neotericis magis aridet præfata communis opinio.

Ad Num. 6.

Catalogum Regum, qui in Perside post Cyrum imperarunt, habes apud Cornel. à Lapid. sup. lib. 1. *Esdras, in prolog. sub tit. series prisorum Regum Persar.* Cardin. Bellarm. in *Chronolog.* Torniel. in *tab. chronol. in fin. Annal. sacror. Tirin. in chron. 6. 37.* Celada in lib. *Esdras ad c. 1. §. 10. n. 2.* Salian. tom. 5. *Annal. ab anno 3517. ad 3724.*

Hi omnes, & communiter recentiores à Metasthene, & Philone recedunt, seriemque Regum Perfarum sequentem à Græcis traditam amplectuntur.

Verf. Cyrus major Cambyses, & Mandanes.

Cyrus, teste Torniello, ortus est anno mundi 3456. cujus infantem infantiam Astyages avus ejus maternus est persecutus, ita ut recens natum nepotem belluis trucidandum exponi præceperit, à quo periculo indemnis Cyrus evadens, tandem avitum solium apud Medos adeptus est, ut refert Torniel. *anno præcitato, num. 1.* In Perside ad Regiam evectus est majestatem anno 3491. Torniel. *ibi, num. 1. & anno 3492. num. 1.* Medorum ac Perfarum stabilivit imperium, Balhazare Assyriorum Imperatore devictò, à quo sexta ætas orbis numeratur, anno mundi 3517. Torniel. *ibi, num. 1.* Salian. *Annal. tom. 5. anno eod. num. 3.* Fuit Danieli Prophetæ arctissimo amicitia vinculo devinctus, quo suadente, quinquaginta millia exulum

exulum Hebræorum in Judæam dimisit. Salian. *d. an. 3517. n. 4.* Torriell. *cod. anno. n. 4.* Ant. Contius in *Chronica. Canon. sub vers. secunda orbis monar. bia.* Post adeptum imperium quot regnaverit annis, controvertitur. Torriell. *anno 3494. n. 3.* ex Xenophonte tradit septennio Imperio fuisse positum: Cornel. à Lapide triennio duntaxat. Tandem cum bellum gereret adversus scythas, in bello Massagerico interfectus est anno 3523. Torriell. *ibi, num. 1.* Conveniunt communiter scribentes in hoc, quod Cyrus triginta annos regnavit à quo Perfarum regnum obtinuit numerandos. Torriell. *anno 3494. num. 1.* Celada, Cornel. à Lapide. & alii laudati supra, *num. 87.* Utrum quinquagenarius, vel septuagenarius Cyrus obierit, disputat Torriell. *anno 3523. n. 1.* qui quinquaginta annorum illum esse cum decessit, existimat. Vide Salian. *Annal. tom. 4. anno 3454. num. 5. anno 3459. n. 2. & 3. anno 3469. num. 2. anno 3465. num. 9. & anno 3473. cum aliis, ac tom. 5. anno 3517. cum seqq. usque ad ann. mundi 3523. ante Christum 530.* quo peremptus Cyrus. Plurima de Cyro recensentur in Theatr. vitæ humanæ diversis in locis, ubi *lit. N, pag. 54.* observatur *Cyrus*, sermone Persico idem esse, quod Sol: quod nomen ob similitudinem est illi impositum, quia patriam illustravit.

Verf. Cambyfes Cyri filius.

89 De quo laudati supra, *n. 87.* Cambyfes Cyro genitori subrogatus est anno mundi 3524. Salian. *tom. 5. eod. anno. n. 1.* Torriell. *ibid. n. 1.* de cujus imperio agunt uterque *seqq. ann. usque ad 3531.* quo peremptus est, ense proprio, dum insiliret in equum, evaginato percussus. Consule Salian. *eod. anno. n. 1. & 2.* Quanto tempore regni clavum tenuerit, quæstionis est, receptiusque videtur septem annis, ac mensibus quinque in Perside dominatum esse. Salian. *anno 3524. num. 2.* Torriell. *anno 3524. num. 1.* Adde Theatr. vitæ humanæ, ubi non pauca de Cambyfe dispersa reperies. Illud est observandum, communiter tam in hoc quam in aliis Perfarum Regibus dissensum fore apud chronologos quoad tempora, quibus suprema dignitate functi sunt: nos autem Saliano, & Torriello adhærebimus.

Verf. Magi duo fratres.

90 Horum meminere Authores dati supra, *n. 87.* maximè Salian. *anno 3531. & seq. & Torriell. anno 3531.* apud quos de dolo, quo Smerdes magus intrusus est. Hic, & Patizithes ejus frater adversus Cambysem conspirarunt, qui dum ipsos perditurus cum exercitu pergeret, morte præventus occubuit, sicut nuper est traditum, post cujus obitum Smerdes mensibus septem fraudulenter occupavit imperium, quo simul ac vitâ per Dariam Hystaspis orbatu est anno mundi 3532. ubi Salian. *ex num. 2.* Torriell. *anno mundi 3531.*

Verf. Darius imperium habuit.

91 Vide quos congestimus supra, *n. 87.* ac Torriell. *anno 3532.* quo Darius hic Hystaspis cognominatus, enecato Smerde mago, suffragiis populi ad imperiale fastigium evehi meruit, aut potius forte. Salian. *eod. anno, à num. 5.* Darius privari filius erat, non Regis, & vigesimum nonum ætatis annum agens cœpit in Perside dominari, unde

orta est lis inter Xerxem & fratrem de regni successione, prout statim explanabitur: sedit in folio Regio annis 36. qui unâ cum imperio vitæ finem imposuit anno 3567. Salian. *ibi, num. 1. & 4.* & prius *anno 3532. n. 10.* Torriell. *eisd. annis.* Adjunge his multa quæ de isto Rege narrantur in Theatro vitæ humanæ, pluribus locis.

Verf. Xerxes Darii filius.

De quo præcitati supra, *n. 87.* Darii rebus humanis exempto, orta est controversia inter ejus filios Xerxem, & Artabazarnem circa regni successionem, qui Demaratum Spartanorum Regem tunc apud eos degentem, arbitrum seu judicem constituerunt, qui pro Xerxe sententiam tulit: sic derelictam à parente Dario sedem occupavit anno mundi 3568. ubi Torriell. Salian. *eod. ann. ac præcedenti, à n. 2.* quam annis 20. tenuit, ac tandem prodicione Artabani plurimum apud eum valentis, ipsius manibus interierit anno 3589. Salian. *ibi, n. 1.* Torriell. *ibidem.*

Verf. Artabanus Xerxis Præfectus.

Hunc memorant Interpretes sacri, qui sunt supra, *n. 87.* Ipse conspiravit in Xerxem, eumque interfecit anno 3589, sicut præmissimus, usurpatumque tanto scelere Imperium septem mensibus tenuit, ut pluribus placet: Vide tamen Salian. *eod. ann. num. 6. verf. Existimo,* ubi Artabanum non regnasse tradit, sed Artaxerxem Longimanum Xerxi immediate successisse. Torriell. *anno 3589.* opinatur proditorem paucis mensibus imperasse, donec Longimanus paternam vindicans necem illum occidit.

Ibi: Artaxerxes septimus Perfarum Rex.

D. Covar septimo loco constituit Artaxerxem istum, quem alii sexto collocant, ut Cornel. à Lapide, ubi laudatur supra, *n. 87.* Discriminis ratio est, quia plerisque videtur ex duobus magis fratribus Smerdem duntaxat Imperio positum. Consule Torriell. *anno 3531. & Salian. ibidem, num. 8. & 9. & anno 3532. n. 2.* Hic Artaxerxes legitimus filius Xerxis fuit cognomine Longimanus, vel quia manna dexteram longiorem sinistra habuit, sicut obiter prænotavimus supra, *n. 73.* vel quoniam utramque præ cæteris hominibus longam habebat, ita ut itans digitis genua attingeret. Salian. *anno 3589. num. 6.* Paternam sedem adeptus est anno mundi 3590. & quadragesimo sui imperii anno cessit in fata, anno scilicet mundi 3629. Salian. *anno 3589. n. 6. & ann. 3629. num. 1.* Torriell. *eod. anno, & anno 3590.* aliique de quibus supra, *n. 87.* Hujusmodi imperatoris frequens est mentio apud sacræ Scripturæ Interpretes: tum quia misit Esdras, ac deinceps Nehemiam, ut templum Hierosolymis restaurarent. Torriell. *anno 3590. num. 7. & ann. 3596. n. 1.* & alij laudati supra, *n. 69.* tum etiam quoniam non pauci sentiunt, ipsum Esther maritum extitisse, ut assertum est *n. 77.* Adde Theatr. vitæ hum. diversis locis.

Verf. Xerxes hujus nominis secundus.

Xerxes II. Perfarum Rex septimus vel octavus secundum nuper tradita, filius fuit Artaxerxis Longi

Verf. Arses Ochi filius.

Arses duodecimus Perfarum Rex Ochi patris sui loco substitutus est anno mundi 3713. Salian. *ibi, n. 1.* vel 3716. juxta Torriell. *ibi, n. 1.* triennio, aut quadriennio regni clavum tenuisse constat, & à Bagoa familiari ipsius percussus occubuit, quod jussu Alexandri Magni perpetratum est, ut idem fatetur in epistola ad Dariam *lib. 2. expedition.* Salian. *anno mundi 3715. n. 1.* Hujus Principis mentio fit ab Authoribus laudatis *sup. n. 87.*

Verf. Darius Arsani filius.

Darius III. cognomine Codomannus, decimus tertius & ultimus Perfarum Imperator per electionem, sive Bagoa, post Arsem regnum adeptus est, qui licet filius ejus non fuerit, tamen à regia stirpe proficiscitur, quia patrem habuit Arsannum fratrem Artaxerxis Mnemonis, vel Ochi. Primus illius imperii assignatur 3716. annus, aliàs 3718. secundum Saliani, & Torrielli traditum discrimen. Quot regnaverit annis in comperto non est. Salian. *anno 3724.* nonum attigisse ait, Torriell. sexto periisse putat, Cornelius & Celada septimo. Darius igitur post ingentem Perfarum cladem, nam quadraginta millia ex illis ceciderunt, in Mediam fugit, posteaque vulneribus affectus vitam cum morte commutavit. Salian. *d. anno 3724. n. 17.* ubi latissime de bello isto, quo Alexander Dariam extinxit, Persidisque monarchiam imperatricem delevit.

Sic Alexander penitus Persidem subjugavit, Imperiumque Medorum ac Perfarum transtulit ad Græcos, Salian. *d. anno 3724. cum seq.* Torriell. *anno 3723. & anno 3724. n. 1.* secundum quos imperium constitit in Perside annis 207. aut 208. ab anno scilicet 3517. quo id Cyrus ab Assyriis abstulit, à quibus parum discrepat Celada *ubi sup.* qui ad ducentos annos perstitisse asseverat. Illud autem observandum erit, quod licet computato tempore quo singulos Reges in Perside dominatos prædiximus, Imperium Perfarum ad annos 231. ascendat, id tamen oritur ex eo quod idem annus solet numerari in antecessoris, ac successoris Regis vita, nec de momento ad momentum fit annorum supputatio, sed inceptus habetur pro completo. Præterea oportet animadvertere, nos Saliani methodum imitantes, initium regni cujusque Imperatoris constituisse ab anno proximo sequenti post illum, quo antecessor mortem oppetivit, prætermisissis mensibus & diebus, quibus intra annum obitus successor imperavit.

Ibi: Constat verò juxta hanc Regum & temporis rationem.

Hæc computatio D. Covar. quâ Imperium Perfarum ad 230. annos pervenit, restringi poterit ex numero præcedenti notatis, *verf. Illud autem.*

Verf. Ex his poterit Lector.

Seriem Regum Perfarum à Græcis traditam omnes sacri Interpretes ac Historici, quos legimus, amplectuntur.

Hæc quoad temporis chronologiam successioneque, de Regibus Persidis attigisse sit satis: de eorumdem verò vitis rebulque gestis, præter antiquos Xenophontem, Herodotum, Justinum & alios, plura memoriæ tradunt Salian. *Annal. Ecclesiastic. tom. 5. ab anno mundi 3517. ad 3724.*

Longimani, cui successit anno mundi 3630. Imperio autem ac vita intra 45. dies fuit spoliatus à Secundiano, seu Sogdiano filio spurio Artaxerxis Longimani (sed Xerxes ex legitimo conjugio fuit procreatus,) qui cum ebrium percussisse fertur. Salian. *tom. 5. anno 3630. n. 2.* Torriell. *eod. anno, n. 1.* Hujus Regis meminere Interpretes sacri, quos dedimus *n. 87.*

Verf. Sogdianus nonus Perfarum Rex.

96 Sogdianus, seu Secundianus ab illis dictus, octavus censetur Rex qui subrogatus est fratri Xerxi II. quem peremerat anno 3630. quo & ipse similiter periit: quot mensibus regnaverit, ambigitur. Salian. *eod. anno, num. 5.* ait regno functum 6. menses & 15. dies. Cornel. à Lap. in *Esd. lib. 1. in prolog. sub tit. Series prisce. Reg. Pers. verf. Octavus,* duobus mensibus dominatum in Perside testatur. Vide Torriell. *diçt. anno 3630.*

Verf. Darius cognomento nothus.

97 Darius II. filius illegitimus Artaxerxis Longimani, subrogatus est loco Sogdiani fratris anno 3631. Salian. *ibi, n. 1.* Cornel. à Lapide. *ubi prox. verf. Septimus,* ubi hunc Regem collocat post patrem Artaxerxem Longimanum, postque Xerxem II. ac Sogdianum constituit. Sed cum Xerxes II. esset legitimus, & hic Darius spurius, nequibat hic illi in successione regni præponi, quia apud Persas legitimis extantibus, non succedebant illegitimi, ut observat Salianus *ubi proxime, verf. Quid ergo.* Darius ergo 21. annis gubernaculum imperii sustinuit, decessitque anno 3649. Salian. *ibi, num. 1.* cui consentit Torriell. *eod. anno, num. 1.* At Cornel. à Lapide *d. verf. Septimus,* ait 19. regnasse annis, quem sequitur Celada *sup. lib. Esth. ad cap. 1. §. 10. num. 2.* De iis quæ D. Covar. tetigit in præfenti, statim Salian. & Torriell. agunt.

Verf. Artaxerxes cognomento Mnemon.

98 Hic Princeps egregius quidem fuit, successit patri anno 3650. & elapsis quadraginta annis cum vita deposuit Imperium anno 3689. Salian. *anno 3650. num. 1. & anno 3689. num. 1. ac n. 2. & 3.* encomiis Regem hunc effert, Torriell. *eisd. annis.* At 43. annos supervixisse post susceptum Imperium Mnemonem tradunt Celad. *ubi nuper,* & Cornel. à Lapide. *verf. Decimus.* Cur Mnemon nuncuparetur, prænotatum est supra, *num. 72.* quod similiter observat Torriell. *anno 3650. n. 1.* ubi probat hunc Artaxerxem Esther in uxorem accepisse, & ita D. Covar. & aliis pluribus videtur. Is egregios inter Principes numeratur.

Verf. Artaxerxes Ochus.

99 Primus annus imperii Ochi fuit 3690. secundum Salian. ac Torriell. *ibi,* sedit annis 23. usque ad annum mundi 3712. quo extinctus est veneno. Salian. *hoc anno, n. 1. & 3.* cui quoad annos regni assentiuntur Celada *d. num. 2.* Cornel. *verf. Undecimus.* At Torriell. vitam Ochi usque ad annum 3715. protelat, sentiens cum D. Covar. sex & viginti annos gubernaculum regni Ocho commissurum, qui sævitæ notatus est. Salian. *diçt. anno 3612. n. 2.*

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Torniell, in *Annal. sacr.*, ab anno 3517. ad 3723. Nec pauca memoratu digna per litteras digesta de singulis Regibus enarrantur apud Theat. vitæ humanæ.

Ad Num. 7.

104 Ex quatuor Machabæorum libris, quos memorat, eorum argumenta referens Sixt. Senens. in *Bibliotheca Sancta*, lib. 1. *vers. Machabæor. lib. 1. & 2. vers. Machabæorum lib. 3. & vers. Machabæor. lib. 4.* primus & secundus in Divinorum voluminum catalogo recensentur, alii duo apocryphi existimantur, ut præter Senensem ubi proxime, observant Serar. in *lib. Machabæor. prolog. 3.* Cornel. à Lap. *ibi, in argument. vers. 1. & vers. Extat insuper, Card. Bellarm. lib. 1. de verb. Dei, c. 15.* Gasp. Sanch. in *lib. Machab. prolegom. 11. num. 47.* Torniell. *Annal. sacr. anno 3868. num. 3.* Non tamen sunt ex protocanonicis primus & secundus liber Machabæorum, sed deuterocanonicis censentur. Senensis *d. lib. 1. in princip. vers. Canonici secundi ordinis*, & alii cum ipso laudati supra, *num. 37.* quoniam nec in Canone Hebræorum mentio illorum fit, nec statim ab Ecclesia recepti sunt. Sed Senensis *diēt. vers. Machabæor. lib. 1. & 2.* tradit ex D. Aug. eos ab Ecclesia approbatos ab hinc mille & ducentis annis

105 De Authore utriusque canonici libri non omnino constat, sed apud omnes est in comperto, ab uno primum, & ab altero secundum esse scriptum. Author primi creditur Joannes Hyrcanus, filius Simonis fratris Judæ Machabæi: fuit quidem Propheta, ac patri in Principatum, & Pontificiam dignitatem successit, qui interfuit Machabæorum expeditionibus, ac cladibus, queis Hebræi per 42. annos vexati sunt ab anno mundi 3788. ante Christum 174. usque ad 3830. quæ sunt hujus primi codicis argumentum Senens. *d. vers. Machabæor. lib. 1. & 2.* Cornel. à Lap. *vers. Quis fuerit author*, Sanch. *prolegom. 9. n. 40.* Bellarm. *de Scriptor. Eccles. Testam. veter. vers. de auctore librorum Machabæor.* Torniell. *sup. ac de Machabæis fusè Salian. Annal. tom. 6. anno mundi 3885. n. 18. cum aliis.*

106 Secundi libri author censetur Jason Cyrenensis, seu Cyrenæus, qui Pentateuchum edidit, quod latè enarravit gesta per Judam Machabæum sub utroque Antiocho ad annum 1. Demetrii Regis, eademque Nicanoris: quod opus Synagogæ jussu aliquis ex primariis Sacerdotibus in epitomen redegit, prout nunc extat. Cornel. à Lapide & Senens. *ubi proxime*, Sanch. *num. 41.* Torniell. *ann. 3892. n. 11.* Uterque liber primò Hebræicè exaratus est, Sanch. *prolegom. 10. n. 45.* Senens. *ubi nuper*, Cornel. à Lapide. *sup. vers. Primus liber.*

107 Hæc quæ de Machabæis historici sacri memoria tradunt, evenerunt sub Ptolemæo Philopatre Egypti Rege, ac Antiocho Epiphane septimo Syriæ Rege, Antiochi magni filio: hic cœpit in Hebræos inscrivere septimo sui principatus anno, ad annos 143. Imperii Græcorum, cujus initium sumitur ab anno 12. vel 13. post obitum Alexandri. Vide de his Salian. *ubi sup.* Cornel. à Lap. *vers. Quares tertio*, Sanch. *proleg. 9. à n. 26. & prolegom. 12. n. 49.* Senens. *ubi sup.* Torniell. *anno 3868.*

108 Pluribus prætermisissis, quæ de Machabæorum genere, ac statu tradidere Cornel. à Lap. ac Sanch.

in præludiis ad hos libros, illud duntaxat libet adnotare, quod ad nominis originem spectat: & quanvis variè loquantur Interpretes circa verbi Machabæus, etymologiam, recepta tamen est apud Hebræos opinio, & à Christianis communiter admittitur, quod Judas Machabæus in vexillis verba illa Exodi capite 15. *vers. 7. Quis sicut tu in fortibus Domini*, descripta gestabat, quorum verborum juxta Hebræum idioma initiales litteræ sunt M. C. B. I. ex quibus vox Machabæi est composita, inditumque nomen id Judæ & fratribus ejus, qui exercitui sub illis vexillis beligerant præfecti sunt. Senensis *ubi proxime*, Cornel. à Lapide. *vers. Quares qui, cum seq.* Sanch. *prolegom. 1. ex princip.* Genebrard. *in chron. Machabæi alias dicti sunt Assamonæi*, hoc est, Optimates, Principes, Præfecti. Sanch. *prolegom. 2. num. 10.*

Ad Num. 8.

In nova editione Parisiensis 3. tomo Conciliorum collocatur hic catalogus librorum sub Concilio Romano, sicut præmissum est supra, *num. 1. & 2.*

109 Multa de Prophetis, tam majoribus, quam minoribus, exhibent Cornel. à Lapide. *in comment. ad eos, præsertim sup. Isaiam, in proem. ad Prophet.* Gasp. Sanch. similiter, Senens. in *Bibliotheca Sancta*, lib. 1. à *vers. Isaias*, Card. Bellarm. *ubi sup.* sub nominibus singulorum Prophetarum, apud quos Interpretes plurimi recensentur.

110 Oportet animadvertere, diversimodè apud Gelasium, sive apud Concilium Romanum, & apud Tridentinum Prophetas minores quoad ordinem recenseri, ut ex serie patet. Dubium verò est, an conveniat ordo à Tridentino observatus antiquitati cujusque Prophetæ, inspecto tempore, quo incepit suo munere fungi, de quo Cornel. à Lapide. *sup. Prophet. minor. in proem. vers. Dico secundo*, ubi eorum catalogum ita constituit. Primus Osea, secundus Jonas, tertius Amos, quartus Abdias, quintus Michæas, sextus Nahum, septimus Joël, octavus Habacuc, nonus Sophonias, decimus Aggæus, undecimus Zacharias, duodecimus Malachias. Et quidem Oseam primum ante omnes etiam majores Prophetas prophetasse, constat ex ejusdem capite 1. *ibi: Principium loquendi Domino in Osea.* Vide harmoniam chronologiæ Prophetarum apud Cornel.

Vers. Jeremia cum Cinoth.

111 Quoad majores Prophetas compertum est, Isaiam antiquitate præcellere, necnon diuturnitate prophetandi; incepit enim sub Ozia Rege Judæ anno mundi 3154. ante Christum penè 800. ac per 96. annos prophetavit sub quatuor Regibus usque ad Manassem filium Ezechiae. Cornel. à Lapide. *sup. Isaiam, in argument. vers. Porro quis, & vers. Quares secundo*, Torniell. *Annal. sacr. anno 3253. num. 2.* cujus scripta non omnia habemus. Idem anno 3277. *num. 1.* Post hunc prophetavit Jeremias 165. annis à tempore Isaiæ, cum esset 14. vel 15. annorum, anno mundi 3318. ante Christum 632. donoque prophetiæ 41. annos positus est. Vide Cornel. à Lapide. *in Jerem. argum. vers. Quares primò*, Gasp. Sanch. *ibidem*, Senens. *sup.*

sup. vers. Jeremias, Torniell. *anno 3407. num. 1.* Tertius successit Ezechiel, qui inchoavit munus suum exercere 34. annos post Jeremiam, ætatis suæ 30. Torniell. *anno 3440. num. 2.* Cornel. à Lapide. *ubi prox. & sup. Ezechiel. in proem.* Gasp. Sanch. *ibi*, Senens. *vers. Ezechiel.* de quibus Prophetis agit Bellarm. *verb. Isaias, Jeremias, & Ezechiel.*

Vers. Danielis liber unus.

112 Daniel ultimus ex majoribus Prophetis à juventute hoc domo præditus est, cœpit anno mundi 3339. ante Christum 610. Cornel. à Lapide. *sup. Ezechiel. in proem. vers. Cœpit ergo, & sup. Daniel. in proem. vers. Tertio Daniel.* Enarrat gesta ab anno 3. Regis Joakin usque ad annum 3. Cyri, & cum Jeremia, ac Ezechiele concurrir. Corn. à Lapide. *in diēt. proem. ad Daniel. vers. 1.* Vide Torniell. *anno 3426. num. 2.* quo Danielem natum affirmat. Catalogus Prophetarum, connumeratis etiam majoribus, ita traditur à Cornel. à Lapide. *in proem. ad Prophet. vers. Porro primus, Osea, Joël, Amos, Isaias, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Jeremias, Ezechiel, Baruch, Daniel, Aggæus, Zacharias, & Malachias*, qui omnes intra trecentos annos floruerunt, teste Cornel. à Lapide. *ubi proxime.* Vide Bellarm. *verb. Isaias, cum seqq.*

114 Cuncti Prophetarum libri protocanonicis sunt, qui de eorum autoritate apud Ecclesiam dubium nunquam extitit, sicut constat ex traditis supra, *num. 37.* docentque ibi laudati. Tamen aliquando suspectæ fidei fuisse Oratio Azariæ, hymnus trium puerorum, historia Susannæ, item Belis, quæ libro Danielis continentur. Sed jam postquam illa recepit ut canonica Ecclesia, nulli ambigere licet, quin ejusdem autoritatis sint, ac cæteræ Divinæ Scripturæ, Cornel. à Lapide. *sup. vers. Quares tertio.* Vide Gasp. Sanch. *in proem. sup. Daniel.* Senens. *sup. d. lib. 1. vers. Daniel.* Scripsit hic Propheta à cap. 1. ad 7. inclusivè Chaldaico sermone: à cap. 8. ad fin. libri, Hebræico. Cornel. à Lapide. *sup. vers. Nota scriptus est liber*, Senens. *d. vers. Daniel.*

Vers. Baruch liber.

115 Baruch scripsit Hebræicè calamitatem Chaldaicæ captivitatis. Senens. *diēt. lib. 1. vers. Baruch*: cujus libri autoritas olim certa non fuit, quanvis illum Cyrillus Hierosolymorum Episcopus 1200. ab hinc annis inter canonica volumina recensuerit, Senens. *ubi proxime.* Sed ab Ecclesia jam est receptus, unde inter deuterocanonicas scripturas constituitur à Senensi *d. lib. 1. in princip. vers. Canonici secundi ordinis*, & ab aliis, quos dedimus supra, *num. 37.* juxta regulam traditam *num. 4.* Baruch scriba, sive amanuensis fuit Jeremiæ, ex quo plures existimarunt, librum Baruch ab ipso scriptum, & à Jeremia dictatum. Gasp. Sanch. *in Jerem. prolegomen. 4. num. 8.* Vide Cornel. à Lapide. *in proem. ad Prophet. vers. Duodecimus, & sup. Jerem. in prolegom. vers. Tertio Jeremias, & vers. Secundo dictavit*, Bellarm. *verb. Baruch.* Torniell. *anno 3429. num. 13. & anno 3435. num. 7.* ubi quod Baruch scripsit ultimum caput Jeremiæ.

D. de Farina Nova Addit. ad Covar.

Ad Num. 9.

116 Plures Evangelia scripsere, sed ex cunctis quatuor duntaxat Ecclesia recepit, quæ protocanonicis censentur, de quorum autoritate quærere non licet. Maldonat. *sup. Evangel. in præfat. caps. 2. vers. 1. & cap. 3. in princip.* Sylveir. *in Evangel. proem. cap. 2. num. 4. & 5.* Evangelium Matthæi probavit D. Petrus, Marci D. Paulus, Lucæ chorus Apostolorum, Joannis omnes Asiæ Episcopi admirerunt. Cornel. à Lapide. *in proem. super Evangel. cap. 2. in princip.* Cur autem quatuor fuerint Evangelistæ, plures rationes reddi solent, & inter alias, quod totidem sunt mundi plagæ, in quibus Evangelium evulgandum erat: de quo Maldonat. *d. cap. 3. vers. Cur autem*, Cornel. à Lapide. *d. cap. 2. vers. Quares cur*, Sylveir. *d. cap. 2. num. 6.* D. Marcus accepit à D. Petro, D. Lucas à D. Paulo quæ scripsit. Cornel. à Lapide. *sup. Luc. in præfat. vers. Nota tertio*, ex Tertullian. *cont. Marcion. lib. 4. cap. 5.* Licet autem Evangelia tantum autoritatis à sua origine obtinuerint, de aliquibus tamen eorum particulis aliquandiu fuit quæstio, de quo mox differendum.

117 Evangelistæ eo ordine quo in bibliis collocati existunt, opus suum ediderunt. D. Matthæus octavo anno ab Ascensione Domini, tertio Calligulæ scripsit Hebræicè in Judæa. D. Marcus decimo anno post ascensionem Romæ Græcè, ac deinde Latinè. D. Lucas anno 15. in partibus Achaïæ, & Bœotiæ, Græcè. D. Joannes anno 32. Ephesi in Asia, Græcè. Quoad tempus, quo Evangelistæ scripserint, aliquis est apud Interpretes dissensus. Consule Sylveiram *sup. cap. 3. n. 7. & 8. & cap. 4. num. 13. & 14. cum seqq.* Maldonat. *sup. cap. 4. & 5.* Card. Baron. *Annal. tom. 1. anno 45.* Cornel. à Lapide. *sup. Evangel. in proem. cap. 2. vers. Jam quoad ordinem, & sup. Luc. in præfat. vers. Nota primò*, Sixt. Senens. *in Biblioth. sancta, lib. 1. tit. de Scriptor. & Scriptorib. novi Testam. vers. Matthæus, cum seqq.* D. August. *de consensu Evangel. lib. 1. cap. 2.* D. Hieronym. *in proem. sup. Math. Theat. vitæ hum. li. E. pag. 395.* Bellarm. *de Scriptor. Eccles. verb. Matthæus* & Spondan. *in Epitom. Baron. anno 41. n. 4. Gualt. in Chron. sac. 1. pag. 2.*

Vers. Hac item litera.

Gelasianam Sacrorum voluminum seriem non primo, sed tertio Conciliorum tomo in recentiori editione contineri præmonitum est supra, *n. 109.*

Vers. Secundum Marcum liber unus.

118 Vide de hoc Evangelista quæ nuperimè præmissimus, & quæ n. 116. ad fin. cum D. Covar. in præsentiarum adnotavimus, ubi Evangelium istud à Divo Petro approbatum asseruimus. Adde Cornel. à Lapide *sup. Marc. in argument. à princ. & vers. Quinto Marcus*, Sylveiram *sup. Evangel. in proem. cap. 4.* Senens. *sup. vers. Marcus*, Bibliothec. Sacram. *tit. Catalogus Scriptor. Ecclesiasticor. vers. Simon Petrus*, Card. Bellarm. *lib. 1. de verb. Dei, cap. 16. & de Scriptor. Eccles. verb. Marcus*, Spondan. *anno 45. num. 10. cum seqq. ex Baron. eod. anno, à num. 38.* Gualter. *sup. vers. S. Marcus*

Ibi: *Olim à quibusdam non fuerit receptum.*

119 Quamquam Evangelium D. Marci à suis primordiis canonicum haberetur, ultimum tamen ejus caput non illico ab Ecclesia receptum est ob quædam verba Manichæismum redolentia, quæ dat D. Hieronym. lib. 1. cont. Pelag. post medium, ac Cornel. à Lap. statim laudandus. Sed jam dubium omnino sublatum est, Ecclesia approbante nedom Evangelium, sed etiam omnes ejus partes, ut apud Trident. sess. 4. Confule Card. Bellarm. sup. Bibliothec. Sac. vers. Marcus, Cornel. à Lapide ubi nuper, vers. Denique Sanct. Marci, Sixt. Senens. d. lib. 1. tit. de secund. ordin. Scripturar. novi Testam. vers. Marci finis, Maldon. sup. Evangel. in cap. ult. Marci, vers. 1.

Verf. Secundum Lucam liber unus.

120 D. Lucas diu in Comitatu S. Apostoli Pauli fuit, à quo sacrâ doctrinâ imbutus suum confecit Evangelium ex auditis ab illo, ut præmissum est supra, n. 116. ac testantur Cornel. à Lap. sup. Luc. in præf. Sylv. sup. c. 5. Senens. tit. de Scriptur. & Script. novi Testam. vers. Lucas, Biblioth. Sacra vers. Lucas, Maldonat. sup. Baron. ann. 58. ex num. 31. ubi Spondan. n. 14. Gualter. ubi sup. verb. S. Lucas, Bellarm. de Script. Ecclesiast. verb. Lucas, apud quos plurima de hoc Evangelista.

121 Cæterum quod in divina Historia reperitur scriptum de sudore Christi apud Lucam, aliquando suspectum habebatur, usquedum Ecclesia illud recepit approbans Evangelium istud Lucæ cum omnibus suis partibus, unde jam dubitationi non est locus, ut habetur generaliter de omnibus libris sacris. Trident. sess. 4. Ita observat Sixt. Senens. d. lib. 1. sub tit. de secundo ordine Scripturar. novi Testam. vers. Historia de sudore.

Verf. Secundum Joannem liber unus.

122 Triplici de causa D. Joannem edidisse suum Evangelium, inquit Sylv. sup. Evangel. in præf. cap. 6. num. 20. & quæ illæ fuerint, fusè demonstrat, ac num. 24. refert D. Joannis Evangelium quondam in summa veneratione habitum. De quo Evangelista aliâ tradidit Cornel. à Lap. super Ioan. in argum. Senens. d. tit. de Scriptur. & Script. novi Testam. vers. Joannes, Bibliotheca Sacra vers. Joannes, Maldonat. sup. Baron. ann. 99. à num. 2. Spondan. ibi, à num. 2. Gualt. pag. 4. Bellarm. verb. Joannes Apostolus.

Ibi: *Cæterum de historia mulieris adulteræ.*

Adde Sixt. Senens. sub d. tit. de secundo ordine Scriptur. novi Testam. vers. Pars prior 8. cap. Evangel. secund. Joannem.

123 Post Sacrosancta Evangelia recensentur Actus Apostolorum, tam in Tridentino, quam in Gelasiano Catalogo, cujus libri autoritas nunquam est in dubium revocata, ideoque ex protocanonicis est, ut patet perpenis iis quæ adnotavimus supra num. 4. & 37. & ita observant ibi laudati Interpretes. At Apostolorum Actus conscripti sunt à Divo Luca, prout expressim traditur in Trident. d. sess. 4. Græco sermone, cujus admo-

dum peritus fuit hic Evangelista. De quibus Cornel. à Lap. sup. Act. Apostol. in argum. vers. Quoad tertium, Lorin. ad Acta Apost. in præf. cap. 3. & 4. Bibliotheca Sac. Scriptorum Ecclesiasticorum verb. Lucas, Bellarm. verb. Lucas, Sixt. Senens. tit. de Scriptur. & Script. novi Testam. vers. Actus Apostolorum, Spondan. in epit. Annal. Baron. ann. 34. num. 65. Gualt. in Chron. sæcul. 1. p. 2.

Verf. Ad Hebræos epistola una.

Ex quatuordecim epistolis D. Pauli, quæ canonicam obtinent autoritatem, una, scilicet ad Hebræos, deuterocanonica est, quia de ejus fide, & authore aliquando fuit quæstio, usquedum Ecclesia eam cæteris adjecit, Divinamque declaravit. Legas quæ sunt supra, n. 37. ac Senens. d. lib. 1. tit. De secund. ordine Scripturar. novi Testam. vers. Epistola ad Hebræos, Bibliothec. Sac. vers. Paulus, Cornel. à Lapide. sup. Epist. D. Pauli ad Hebr. in princip. Card. Bellarm. lib. 1. de verb. Dei, cap. 17. Card. Baron. Annal. tom. 1. anno 60. & ibi Spondan. à n. 17.

Hæc epistola Hebraicè exarata est, cum cæteræ omnes essent Græcè conscriptæ, Corn. à Lap. sup. Epist. D. Paul. in argum. vers. Nota quinto, & sup. epist. ad Hebr. in princip. vers. Dico ergo, Senens. sub tit. de Scriptur. & Script. novi Testam. vers. Pauli epistola. Illud etiam speciale huic epistolæ fuit, quia in ea nomen proprium Apostolus tacuit, quod in aliis expressit, cujus discriminis ratio est, quod id Hebræis exosum valde fuit, Cornel. à Lapide. vers. Verum probabilis. Unde epistolam istam Apostoli esse nonnulli inficiantur, sed contrarium jam definitum est, ac constat ex D. Petr. epist. 2. cap. 3. vers. 15. ubi ad Hebræos alloquens inquit: *Sicut charissimus frater noster Paulus scripsit vobis.* Quod ex pluribus probat Cornel. vers. Queritur secundò. Omnium epistolarum hæc ultima fuit, quam scripsit Apostolus anno Christi 60. & Neronis 4. Cornel. à Lapide. vers. ult. Senens. ubi proximè, Card. Baron. anno 60. ubi Spondan. num. 18. cum aliis. Quo autem ordine scripsit epistolas D. Paulus, tradidit ex Baronio Cornel. à Lapide. in argum. ad Epist. D. Pauli, vers. Nota septimò, in hunc modum. Primò, prior ad Thessalonicenses, exarata est Corinthi anno Christi 52. Secundò posterior ad eosdem, ibidem anno 53. Tertio, prior ad Corinthios Ephesi anno Christi 57. Quarto, prior ad Timoth. in Macedonia, vel Laodiceæ anno 57. Quintò, posterior ad Corinth. Nicopoli anno 58. Sextò, ad Galatas anno 58. Septimò ad Romanos Cenchrus apud Corinthum anno 58. Octavò, ad Titum è Græcia anno 58. Nonò, posterior ad Timoth. Romæ anno 59. Decimò, ad Ephesios Romæ anno 59. Undecimò, ad Philippenses Romæ anno 60. Duodecimò, ad Colossenses Romæ anno 60. Decimotertiò, ad Philemonem Romæ anno 60. Vltimò, ad Hebræos Romæ anno 60. De quo Senens. d. vers. Pauli epistola, Spondan. post Baron. in epitom. tom. 1. annis eisdem. Non tamen apud omnes hujusmodi series epistolarum omnino recepta est, ut insinuat Cornelius ubi proximè. Vide Gualter. in Chronog. sac. 1. pag. 4. vers. S. Paulus, Bellarm. de Script. Eccles. vers. Paulus Apostolus, Senens. sup. lib. 2. verb. Paulus, ubi alias epistolas apocryphas recenset, quæ Apostoli nomine circumferuntur.

Verf.

Verf. Apocalypsis Joannis liber unus.

126 Circa Apocalypseos librum duplex dubium quondam versabatur, unum quoad autoritatem, alterum quoad authorem; nam præter hæreticorum calumnias nonnulli ex Catholicis de fide ejusdem libri dubitarunt, existimantes eum à quodam Ioanne Presbytero conscriptum. Sed utrumque hodie apparet à veritate prorsus alienum, cum ex Ecclesiæ definitione Apocalypsin à D. Ioanne editam, ac canonicam esse constet. Confule Cornel. à Lapide sup. Apocalypf. in prolegom. questionum proæmial. vers. 1. cum seqq. Cardin. Baron. anno 97. & ibi Spondan. à num. 2. Viegas in Apocalypf. princip. num. 1. cum aliis, Bellarm. verbo Ioannes Apostolus, sac. 1. Sixt. Senens. in Bibliotheca sancta, lib. 1. tit. de secund. ordin. Scripturarum novi Testamenti, versic. Apocalypsis, Bibliotheca Sacra versic. Ioannes: ideoque inter deuterocanonica volumina recensetur supra, num. 37.

127 Scripsit D. Ioannes Apocalypsin Græcè, Cornel. ubi proximè, versic. Porro, in Pathmo anno Christi 97. Domitiani 14. priusquam suum exaraverit Evangelium, Cornel. à Lapide vers. Dico tertio, & vers. Patet secundò, Cardin. Baron. anno 97. ubi Spondan. num. 2. Viegas supra, num. 5. Senens. ubi nuper, qui subdit, aliis videri Apocalypsin scriptam 38. annos ante tempus prædictum. Nomen Apocalypsis Græcum est, quod revelationem significat. Viegas num. 6. Senens. d. vers. Apocalypsis. Quicquid D. Covar. de Apocalypfi terigit in præsentem, apud præfatos Authores plenius examinatum invenitur, pluresque ex veteribus Patribus pro libri autoritate recensent, maximè Cornelius, & Viegas.

Verf. Petri Apostoli epistola duæ.

128 Ex duabus epistolis D. Petri prior à suis primordiis indubitata autoritatem obtinuit, quare protocanonica habetur: posterior non ita, sed progressu temporis ab Ecclesia sacris Scripturis est addita, quamobrem deuterocanonica censetur, ut videre licet apud eos, quos dedimus supra, num. 37. ubi inter canonica volumina, quæ aliquando incertæ fidei fuerunt, secunda Petri epistola numeratur. Vide ita adnotantes Sixtum Senens. sup. lib. 1. tit. de secund. ordin. scriptur. novi Testam. versic. Petri epistola 2. Bibliotheca Sacra versic. Simon Petrus, Cornel. à Lapide sup. Epistol. Canonic. in præf. ad 1. Petri, & in argumento ad 2. Lorin. sup. Epist. Canon. in præf. ad epist. 1. Petri, & in præf. ad 2. Bellarm. lib. 1. de verbo Dei, cap. 18. & de Script. Eccles. fac. 1. verb. Petrus Apostolus.

129 Priorem exaravit D. Petrus Hebraico sermone, ut censet Baron. Annal. tom. 1. anno 45. cum esset Romæ, ut idem Cardinalis opinatur, cui consentiunt Cornel. à Lapide in d. præf. versic. Scripta est Romæ, Lorin. in præf. ad 1. vers. Arbitratur, secundum quod omnium epistolarum D. Pauli hæc est anterior, ut patet ex traditis supra, num. 125. & observant Cornel. ubi proximè, ex Baronio, Lorin. vers. Si dicto tempore. Spondan. in Epitome Baron. d. anno 45. Sed contra Baron. hanc epistolam Græcè scriptam tenent Cornel. à Lapide in præf. ad 1. epist. Sancti Joannis, versic. Græcè scriptam, Lorin.

in præf. ad eandem epistolam, capite 3. in fine.

Posterior epistola eundem Apostolorum Principem authorem habuit, quæ tamen stylo à prima discrepare visa est, unde occasio orta est ambigendi etiam nonnullis ex Catholicis Scripturibus antequam ab Ecclesia definitur, utrum canonica, & à Petro conscripta foret. Sed styli diversitas tribuitur ætatis diversitati; nam secundam scripsit D. Petrus dum esset in vinculis, viginti annos post primam. Alias rationes ejusdem discriminis tradunt Interpretes. Confule Cornel. in d. argum. ad 1. Petri, versic. Verum jam de fide, cum seqq. Lorin. in præf. ad 2. Petri, versic. Quod attinet ad primum, & versic. Difficultatem facit, Sixt. Senens. sup. anno Christi 68. Baron. sup. ann. 66. Cornel. à Lapide in præf. ad epist. S. Juda; versic. Vltimò. Bibliotheca Sacra versic. Simon Petrus. Hæc scripta est Græcè, Cornel. in præf. ad 1. S. Ioan. vers. Græcè scriptam.

Verf. Iacobi Apostoli epistola una.

Inter Divinas Scripturas, quæ nonnunquam dubiæ fidei censebantur, epistola D. Iacobi refertur supra, num. 37. quia quibusdam canonica non videbatur. Iam verò Ecclesiæ definitione omne dubium apud Catholicos est sublatum. Lorin. in præf. ad epist. D. Iacobi, cap. 2. Senens. sup. versic. Iacobi epistola, Bibliotheca Sacra, verbo Iacobus, Cornel. à Lapide in præf. ad epistolam D. Iacob. versic. Verum de fide est, Card. Bellarm. lib. de verbo Dei, cap. 18. & de Script. Eccles. sac. 1. verb. Iacobus Apostolus. Gualter. sup. col. 6. vers. S. Iacobus, Baron. anno 63. & ibi Spondan. num. 3.

Hujusmodi epistolam conscripsit Græcè Apostolus. Cornel. sup. versic. Porro videri potest, Lorin. cap. 7. non valde longè à mortis tempore, quæ contigit anno Christi 63. vel 64. sed quo anno, definiti certò non potest, Lorin. cap. 5. Licet autem à Concilio Tridentino epistola hæc Iacobi Apostoli esse asseratur, ambigitur tamen an majoris, vel minoris Iacobi sit? Et receptus videtur, ac verius, Iacobum minorem; qui frater Domini dictus est, & Hierosolymæ primus Antistes extitit, canonice epistolæ fuisse scriptorem, Lorin. cap. 3. Cornel. sup. vers. Quoad tertium, Gualt. sup.

Verf. Joannis Apostoli epistola tres.

Ex tribus epistolis B. Joannis Apostoli prima est protocanonica, de qua nunquam controversia fuit: secunda, & tertia deuterocanonice fuerunt, quia earum opinio, & autoritas anceps aliquando habebatur. Cornel. à Lapide sup. epist. 1. Ioan. in præf. vers. Vbi nota, cum seq. Lorin. in præf. ad 1. epist. Ioan. cap. 4. Senens. in Bibliotheca sancta, tit. de sac. ordine Scripturar. novi Testamenti, vers. Joannis epistola 2. & 3. Bibliotheca Sacra verb. Joannes, & faciunt à nobis præmissa supra, num. 4. & 37. Verum & de particula quadam capitis 5. epistolæ 1. dubium extitit, teste Lorin. d. cap. 4. in princip. & Cornel. ubi proximè, versic. Secundi vocantur, & in dicto cap. 5. versic. 7. ibi: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo. Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.* Iam verò & hæc verba

canonicam obtinent auctoritatem ex Ecclesiæ definitione. Cornel. *ibidem*.

134 Apud omnes in comperto est, primæ Epistolæ auctorem fuisse B. Joannem Apostolum, Cornel. à Lapide *vers. Quoad secundum*, qui Græcè ad Parthos scripsit Cornel. *vers. Porro epistola hæc*, & *vers. Græcè scriptam*, Lorin. *cap. 5. ad finem*, Card. Baron. *Annal. tom. 1. anno 99.* quo hanc epistolam scriptam tradit: qui annus concurret cum septimo Clemens I. Pontificis, & primo Nervæ Imperatoris. At Cornel. *in d. proæm. ad fin.* ait nihil certum quoad annum dici posse, videri tamen sub idem tempus, quo Evangelium, D. Joannem jam senem epistolam istam conscripisse. Vide Spond. *in Epitome Baron. d. anno 99. tom. 1. num. 4.* Gualt. *pag. 4.* Bellarm. *de Scriptor. Eccles. sac. 1. verb. Joannes Apostolus.*

135 De auctore secundæ, ac tertiæ epistolæ, sicut & de illius auctoritate quæstio fuit; quia non Joanni Apostolo, sed alii Presbytero tribuebantur. Sed jam post Ecclesiæ declarationem ambigere non licet ulli, quin canonicæ, & ab Apostolo conscriptæ sint. Has utique edidit sub senium, sed quo anno non apparet. Vide Cornel. à Lapide *in proæm. ad epist. 2. D. Joan.* Sixt. Senens. & Biblioth. Sac. *ubi proxime*, Illescas *Hist. Pontific. tom. 1. lib. 1. cap. 1. vers. San Juan Evangelista.* Obiit D. Joannes sub imperio Trajani, anno Christi 101, à passione Domini 68, ut ex D. Hieronymo, ac Card. Baronio observat Cornel. à Lapide *sup. quanvis alii sentiant D. Joannem adhuc mortali vita potiri, ut refert Illescas.*

Verf. Judæ Apostoli epistola una.

136 Hæc epistola deuterocanonica est, quia de ejus fide olim ambigebatur: sed jam nulli dubitationi locus relinquitur, cum Ecclesia ipsam in numerum divinarum Scripturarum multis ab hinc annis retulerit, & ab Apostolo Juda Thaddæo editam decreverit. Cornel. à Lapide *in proæm. ad eam vers. Quoad primum, & in proæm. ad 1. D. Joan. vers. Secundi vocantur*, Senens. *sup. vers. Juda epistola*, Biblioth. Sac. *verb. Judas*, Illescas *sup. vers. San Judas Thadeo*, Lorin. *in præf. ad hanc epist. cap. 1. & 2.* Card. Baron. *anno 68. à num. 5.* ubi Spondan. *num. 3.* Gualt. *fac. 1. pag. ...* Card. Bellarm. *lib. 1. de verb. Dei, cap. 18. & de Scriptor. Eccles. sac. 1. verb. S. Judas Apostolus.* Ufus est Apostolus Græco sermone, quia ubique gentium valde usitabatur, Lorin. *ubi proxime, cap. 6.* Cornel. *in d. proæm. ad epist. 1. S. Joan. vers. Græcè scriptum.* De tempore, quo exarata fuerit, nihil certi definiti potest, Cornel. à Lap. *in d. proæm. ad epist. B. Judæ, vers. ult.* Lorin. *c. 4.* Animadvertendum est, hanc epistolam persimilem esse secundæ S. Petri, unde plures sententias ex una in alteram transcriptas existimant Alcazar *in Apocalypf. cap. 14. nota 4.* Lorin. *d. cap. 4. in fin.* Cornel. à Lap. *ubi proxime*, qui omnia in quibus utraque epistola convenit, recenset. At dubium est quis ex duobus Apostolis prior scripserit. Vide Baron. & Spondan.

137 De prioritate & ordine septem canonicarum epistolarum pluribus agit Lorin. *in præf. ad epist. 1. D. Joan. cap. 3.* De illarum nomine, quare scilicet Catholica nuncupentur, idem Lorin. *ibi, cap. 2.* & Corn. à Lapide. *in argumento ad epist. canonicæ à princip.* De auctore genere, vita, & obitu, Cornel. *in proæm. ad singul. epist.*

Verf. Post Propheticas, & Evangelicas.

Hæc est pars secunda Concilii Romani, prout prænotatum est supra, num. 2. ubi de majestate, & prærogativa Ecclesiæ Romanæ differitur. At præmittere oportet, Romanam Ecclesiam dupliciter accipi posse, vel pro sola illa Ecclesia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc est: vel pro collectione omnium Fidelium, qui toto orbe dispersi adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent, quæ à nobiliori sui parte Romana dicitur. Ita Becan. *in compend. controvers. hujus tempor. lib. 1. cap. 3. de Ecclesia, conclus. 5. num. 58.* Gelasius ergo agit de Ecclesiæ Romanæ particularis primatu, ac præminencia super omnes alias totius orbis, quarum ipsa domina, caput, & magistra passim vocatur Cornel. à Lap. *in proæm. ad epist. 1. D. Petri, vers. ultimo*, Card. Tusch. *lit. E, concl. 3. n. 3. 4. 6. & 20.* de quo plenè suo loco dicendum.

Verf. Quibus Ecclesia Catholica fundata est.

Verbum *Ecclesia*, multifariam usurpatur, l. 1. tit. 10. p. 1. Card. Tusch. *n. 13. & 14.* Franc. Valente *in concordia Jur. Pontific. p. 1. disp. 1. q. 4. sect. 1. n. 1.* Est vox Græca, quæ convocationem significat, quia fideles ex Divina vocatione in unum corpus congeruntur, Valente *ubi proxime*, P. Suar. *de Fid. disp. 9. sect. 1. n. 1.* Valentia *de reb. fid. hoc temp. controvers. in analysi Fid. Cathol. lib. 6. cap. 2. ibi princip.* Lorin. *in epist. B. Judæ, vers. 1. verb. Et vocatis*: nam Ecclesia prout est omnium Fidelium collectio, definitur quod sit corpus quoddam politicum, seu morale, ex hominibus veram Fidem Christi profitentibus compositum, P. Suar. *sup. sect. 1. num. 3.* Aliter ab aliis describitur, seu definitur Ecclesia apud Valentem *d. q. 4. sect. 1. n. 3.* & apud Valentiam *d. cap. 2. vers. Secundum præscriptum, cum seqq.*

His de Ecclesia obiter adnotatis, oportet cum D. Covarruv. advertere, quod licet Christus sit primarium Ecclesiæ fundamentum, juxta ea quæ præmissimus supra, num. 13. tamen Ecclesia ædificata, & fundata dicitur super Petrum, aliosque Apostolos ac Prophetas, qui ceu Vicarii Christi Fidem, & Ecclesiam per totum terrarum orbem diffuderunt, ac confirmarunt. Lorin. *sup. 1. B. Petri, cap. 2. vers. 5. verb. Lapidum vivum*, Senens. *in Bibliotheca Sancta, lib. 6. annotat. 68.* Sic Ecclesia Catholica rectè dici poterit fundata, & innixa sacris Scripturis, quoniam ex illis infallibilia haurit, & perhibet fundamenta, ut adversariorum versutis cavillationibus superatis, illibata firmiter usque ad consummationem sæculi per Dei gratiam in Fide persistat, necnon ut quæ Fidelibus credenda proponit, comprober, ac faveat. Egregiè ad rem D. August. *lib. 1. de doctrina Christiana, cap. 37.* sic fatur: *Tirubabit Fides, si Divinarum Scripturarum vacillet auctoritas.* Quo sensu Gelasius ait, Ecclesiam sacris Scripturis fundatam.

Ibi: Hac etenim ratione.

Canonici libri passim à Sanctis Patribus, & Interpretibus Divini vocantur, quia Deum auctorem habent, D. August. *ubi proxime.* Origen. *in comment. ad cap. 1. S. Joan.* *ibi: Divina scriptura*

prout mundus est intelligibilis. Cornel. à Lapide. *de encomiis Sacra Scriptura, vers. Visum ergo*, & alibi frequentissimè, Sixt. Senens. *in Bibliotheca Sancta, lib. 1. sect. 1. in principio*, quos & nos imitari sumus non semel sub hoc capite. Dicitur etiam Scriptura sacra, & sancta, ab auctore, & materia. Pat. Suar. *de Fide, disp. 5. sect. 3. num. 4. ad fin.* De variis nominibus sacra Scriptura, vide Theatrum vitæ humanæ *lit. B, verb. Bibliotheca nomina, tom. 2.*

Ad Num. 10.

142 Quatuor Ecclesiæ proprietates recensentur in Symbolo, & in extravag. *Unam sanctam, de majorit. & obedient.* nempe quod sit Una, Sancta, Catholica, & Apostolica, ut observat Suar. *sup. disput. 9. sect. 7. in princip.* de quibus Cardin. Bellarm. *lib. 4. de notis Eccles. Valentia sup. d. lib. 6. Suar. d. sect. 7. per tot.* Marta *de jurisdict. part. 1. in relection. ad d. extravag. Unam sanctam, cap. 9. cum aliis*, Becan. *sup. d. cap. 3. conclus. 2. ex num. 11.* August. Barbofa *in collectan. ad d. extravag. num. 1.*

143 *Catholicum* vox Græca est, qua generale, sive universale significatur, & quod circa omnia versatur. Inde Medici pharmacum *Catholicum* appellant quod cunctis humoribus evacuandis aptum est. Præcepta universalialia, vel perpetualia Catholica dicuntur, ut ait Quintilian. *lib. 2. cap. 13.* Sic Cornel. à Lapide *in argum. ad Epist. Canonicæ, vers. Similis*, Calepin. *verbo Catholicus*, Cornucop. *col. 1000. in princip.* Similiter Epistolis septem Canonicis B. Petri, Joannis, Jacobi, & Judæ, Catholicarum nomen inditum est; quia universales, non uni, vel alteri civitati, aut personæ missæ, sed omnibus Christi Fidelibus, multitudinive gentium mandabantur. Cornel. à Lapide *ubi proxime*, Lorin. *in præf. ad epist. 1. D. Joan. cap. 3.*

144 Sic Ecclesia, quæ est Fidelium omnium congregatio, qui ubique terrarum commorantur, & ita per universas mundi plagas diffusa dignoscitur, Catholica ob sui universalitatem vocatur. D. August. *epist. 170. ad Severin.* inquit: *Ipsa est Ecclesia Catholica, quod per totum orbem terrarum diffunditur.* B. Irenæus *lib. 1. advers. Valentinian. cap. 3.* cuius verba recensentur in *Lexic. Calvini, verbo Catholica.*

Ibi: *Unus thalamus Christi: una, inquam, Fides.*

Secunda Ecclesiæ proprietas hinc exprimitur, videlicet quod sit una: sic in Concilio Constantinopolitano generali I I, adjectum est Symbolo verbum *Unam*, quod in Nicæno omissum fuerat, teste Franc. Valente *in concordia Jur. Pontif. p. 1. disp. 2. q. 4. sect. 1. n. 12.* Hæc unitas Ecclesiæ pluribus sacra Scriptura testimoniis demonstratur, quæ congerit fuscè differens Marta *sup. cap. 11. per tot.* quibus addendum illud D. Pauli 1. *ad Corinth. cap. 10.* *ibi: Unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane, & calice participamus.* Et sicut de Fide adnotant Valente, & August. Barbofa *ubi proxime*, Becan. *num. 11.* Valentia *d. lib. 6. cap. 4. vers. Primò igitur.* Suar. *disp. 9. sect. 4. n. 1.* cum aliis.

Ibi: *Ecclesiam esse fundatam super fundamentum.*

Tertia proprietas Ecclesiæ est, quod sit Apostolica, quoniam fundata est Apostolorum predicatione, & suo modo super Petrum & alios Apostolos, ac aliis rationibus, quas adducit Suar. *disp. 9. sect. 7. n. 6.* Becan. *d. concl. 2. n. 14.* August. Barbofa *ubi proxime*, Tertull. *lib. de præscript. advers. hæretic. cap. 20. cum seqq.* Valentia *d. cap. 2.*

Ibi: *Sic etenim eam agnosce Pacianus.*

Ecclesiæ definitio tradita est supra, num. 139. Illam ita describit Franc. Valente *ubi proxime, d. sect. 1. num. 2.* Est cæterus hominum ejusdem Christianæ Fidei professione, & eorundem Sacramentorum communionem colligatus sub legitimum Pastorum regimine, præcipuè unius Christi in terris Vicarii Romani Pontificis. Latius & eleganter B. Irenæus *lib. 1. advers. Valentinian. cap. 3.* cuius verba recensentur in *Lexic. Calvini, verbo Catholica.*

Ibi: *In quo cætu & bonos, & malos dicimus esse permixtos.*

De Fide est, in gremio Ecclesiæ Catholicæ non solum justos, sed etiam peccatores, qui in vera Christi fide persistunt, contineri P. Suar. *de fide, disp. 9. sect. 7. n. 10.* Marta *sup. cap. 11. n. 17.* Franc. Valente *in d. concord. part. 1. in comment. ad Clem. unic. de Sum. Trinit. annot. 11. n. 14.* Valentia *de reb. fid. hoc temp. controvers. in analysi Fid. Catholica, lib. 6. cap. 2. vers. ult.* D. Gregor. *homil. 38. sup. Evangel. relatus in cap. Hæc autem 15. 23. q. 4.* D. August. *serm. 42. de verb. Apost. cuius verba habentur in cap. Fortè, 11. ead. quæst.* Becan. *sup. d. cap. 3. concl. 1. n. 4.*

At objicitur, Ecclesiam eam habere proprietatem, ut sancta sit, ut asseruimus supra, num. 142. notaruntque Suar. *d. sect. 7. n. 3.* Valentia *d. cap. 2.* Becan. *n. 12.* Aug. Barbofa *sup. & alii communiter.* Quomodo igitur iniquitatis polluta membra illi esse possunt, sicut rectè penditur à D. Hieronymo *sup. cap. 5. epist. ad Ephesios*, ubi ait: *Ecclesia Christi gloriosa est, non habens maculam, nec rugam, aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccator est, & aliqua sordè maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, &c.* Quæ verba extant in cap.

cap. Ecclesia 70. de poenitentia distinctione 1.
 150 Dicendum tamen est cum Franc. Valente ubi proxime, Ecclesiam in suo capite, Christo scilicet, in sua virtute, ac institutione consideratam, sanctam, & immaculatam esse, quanvis improbos propter unionem Fidei à se non repellat. Ad textum in d. cap. Ecclesia, satisfit asserendo verba illa, De Ecclesia Christi non potest appellari, ita esse exaudienda, ac si diceret, quod peccator dignus non est ut ad Ecclesiam Dei pertinere dicatur.

Ibi: Oportet esse cognoscibilem, atque ideo visibilem.

151 Ecclesiam Catholicam visibilem esse, fuscè probat Becan. in compendio controvers. lib. 1. cap. 3. de Ecclesia, concl. 1. num. 1. cum seqq. colligiturque apertissimè ex Matthæo cap. 8. vers. 17. ibi: Dic Ecclesia, si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Quæ recensentur cum pluribus aliis sacra Paginæ testimoniis à Becano. Idemque d. cap. 3. concl. 5. ex num. 58. demonstrat, hanc visibilem Ecclesiam non esse aliam, nisi Romanam & Pontificiam per totum orbem diffusam. Vide etiam Pat. Suar. de Fide, disput. 9. sect. 8. num. 3. 5. & per tot. P. Valent. in d. analysi Fid. Catholic. lib. 6. cap. 4. versic. Dicitur porro ab Orthodoxis, Cornel. à Lapide sup. Epist. ad Romanos, cap. 11. vers. Hactenus, Franc. Valente in concord. Jur. Pontific. part. 1. disp. 1. q. 4. sect. 1. num. 12. qui errores hæreticorum contra sententium diluunt, ac visibilitatem Ecclesiæ pluribus demonstrant, tanquam dogma de Fide.

Ibi: Hæc etenim est illa Ecclesia.

152 In Ecclesia Dei existere justos, & peccatores asserimus ex pluribus supra, num. 148. qui pro hac veritate Catholica hæc, quæ D. Covar. adducit, & alia ex Divinis Scripturis expendunt. Adde Cornel. à Lapide sup. Matth. cap. 13. versic. Item simile est, ubi de lagena in mare missa.

Ibi: Per peccatum mortale Fidem non amitti.

Fides per culpam etiam lethalem non tollitur, cap. Fortè 11. 23. quæst. 4. D. Covarruv. fuscè probans in cap. Alma mater, init. num. 8. de sentent. excommunicat. in 6. Pat. Suar. de Fide, disput. 7. sect. 3. num. 3. & de Gratia lib. 11. cap. 5. num. 5. Lorin. in Epist. Canonic. sup. Epistolam D. Jacobi, cap. 2. vers. 17. Cornel. à Lapide sup. 1. ad Corinth. cap. 13. vers. 2. verbo Porro S. Ambrosius. Nec oportet plures laudare, cum res clara sit, & vulgaris, ut ait Suar. d. sect. 3. num. 3. Quod planè deducitur ex epistola B. Jacobi, cap. 2. ibi: Fides sine operibus mortua est. D. Paul. 1. ad Corinth. cap. 13. ibi: Si habuero omnem Fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Ex quibus constat, Fidem consistere posse absque charitate, & consequenter in homine reo lethalis peccati Fidem persistere, cap. Solet 31. de consecratione distinct. 4.

154 Hæc autem Fides, quæ in homine iniquo residet, dicitur mortua, inutilis, fœda ut cadaver. Cornel. à Lapide sup. Epist. B. Jacobi, cap. 2.

versic. Nota tertio, Lorin. ubi proxime: imò ab aliquibus Fidem esse negatur, sed hoc ideo asseritur, quia ad salutem non proficit. D. August. lib. 15. cap. 13. hæc profert: Fides juxta Apostolum sine charitate esse potest, prodesse non potest. Est tamen Fides vera: Cornel. à Lapide d. cap. 2. versic. Sic & Fides, Lorin. ubi supra, qui observat hominem peccatis irretitum, infidelem quodammodo vocari, quemadmodum sceleratum, non hominem, sed peccatum dicitur ob similitudinem irrationalitatis. Qua ratione Catholicus vitii deditus potest infidelis nuncupari, ejusque Fides quasi infidelitas reputari. Sic accipiendum est quod habetur in d. cap. Fortè, & à nonnullis DD. reperitur, qui inficiantur Fidem in peccatoribus posse consistere, quia morum pravitate sunt tales, ut potius Ethnici, quam Catholici videantur.

Adeo verum est, Fidem non amitti quovis 155 mortali crimine, nisi hæresis sit, ut quis absque charitate valeat incipere Fidem habere, cap. Solet 31. de consecrat. distinct. 4. ubi casus ex D. Augustino proponitur. Pat. Suar. sup. d. sect. 3. num. 4. Glossa marginalis in d. cap. Solet, & in notis quæ sunt post id advertitur, Fidem veram dari posse in homine peccatore, sed non esse veram virtutem, quæ absque charitate existere nequit; aliud enim est Fides vera, & aliud vera virtus, secundum Divum Thomam 2. 2. quæst. 4. art. 5.

Ad Num. 11.

D. Petrum, ejusque successores à Christo Domino 156 primo primatum, & prærogativam obtinuisse, ut universalis Ecclesiæ, quæ per totum terrarum orbem diffunditur, supremi sint Monarchæ, Pontifices, & Pastores super omnes alios particularium Ecclesiarum Antistites, à cunctis Orthodoxæ Fidei cultoribus censetur: quod innumeris Sacrorum Conciliorum decretis, ac Sanctorum Patrum testimoniis comprobatur, & ex Divina Scriptura evidenter apparet. Ea omnia præ cæteris latissimè congerunt Pat. Valent. sup. in analysi Fidei Catholicæ, lib. 7. cap. 2. cum plurimis seqq. Marta de jurisdict. part. 1. à cap. 12. Cornel. à Lapide sup. Epist. 1. S. Petri, in proæm. vers. Quoad tertium, cum aliis, Becan. in compend. controversiar. lib. 1. cap. 4. de Capit. Eccles. à num. 10. ubi de nominibus, & prærogativis B. Petri, per quæ Primatus illius demonstratur. August. Barbosa in collectan. ad cap. ult. num. 6. de Summa Trinit. ubi plurimi, Gregor. Lop. in l. 2. gloss. ult. tit. 5. part. 1. Pat. Suar. de legib. lib. 4. cap. 3. num. 10. Cevall. commun. quæst. 897. num. 447. & 448. D. Covar. in regula Peccatorum, part. 2. §. 9. n. 5. vers. Quarto ratione, Card. Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 8. tit. 6. num. 4. Theat. vitæ hum. lit. P. fol. 527. sub. vers. Primatus in Petro, Navar. de Indulgent. notab. 23. num. 10. omiſſis aliis penè innumeris, cum compertum sit, Primatum Petro à Deo immediatè provenisse, ut & antiqui, & neoterici omnes Catholici uno ore fatentur, sicut eleganter admonet Spondan. in Epitome Baron. tom. 1. anno 33. n. 6. in hæc verba: Atque ut uno verbo dicam, quotquot post recensitos extiterunt Ecclesiastici Scriptores Orthodoxi, quotquot etiam in Spiritu Sancto legitime congregata sunt Synodi, id ipsum omnes aequè constanter ingenueque professi sunt.

Hunc

156 Hunc Primatum B. Petri super ipsos Apostolos, aliosque gregis Dominici Pastores, & in Romanos Pontifices propagatum, probant tam Canonica, quam Imperialia Jura, quæ enumerat Marra sup. cap. 13. n. 18. quibus Regia jungenda sunt in l. 2. & 3. tit. 5. p. 1.

157 Quo tempore Petro hoc supremum munus mandatum sit tradit Greg. Lop. in d. l. 2. gloss. 1. aiens ante mortem Domini electum esse in Principem Ecclesiasticæ Hiærachæ, sed post Resurrectionem confirmatum, ex illis Ioan. cap. ult. verbis, Pasce oves meas: de quo post Baron. Spondan. in ejus Epit. tom. 1. anno 33. num. 6. & anno 34. num. 59. Ea præeminenti potestate functus est B. Petrus Hierosolymis, Antiochiæ, & Romæ 37. annis, 2. mensibus, ac 24. diebus, ut tradit Illefcas Hist. Pontific. tom. 1. lib. 1. cap. 1. ad fin. Romana in urbe fedit annis 24. mensibus 5. diebus 12. Carrill. Annal. anno 69. Consule tamen Baron. & Spondan. anno 69. & aliis.

Ibi: Idem Nicæna sacrosancta Synodus.

Vide Mart. sup. cap. 15. à princip. ubi satisfacit argumento, quod ex Nicæna Synodo adversarii eliciunt contra Ecclesiæ Romanæ primatum.

Ibi: Nam licet quidam ex Patribus locum illum.

158 Verba illa Christi Domini apud Matthæum cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, quidam sic exaudiunt, ut petra sit ipse Christus, quem petram dixit Apostol. 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 4. ibi: Petra autem erat Christus. Ita D. Aug. dialog. 4. de Trinit. ibi: Super hanc petram, id est, Christum ipsum; quia aliud fundamentum nemo potest ponere, &c. Adde tradita sup. n. 13. Alii, ut Origenes, existimant eandem clausulam intelligi ita, ut super hanc petram, sit super omnes homines inædificandam esse Ecclesiam, qui Petri Fidem profiterentur. Alii, ut B. Hilar. lib. 6. de Trinit. Greg. Nyssenus, Chrysoftom. apud Maldonat. illicò laudandum, opinantur Christum Dominum asseverasse, Ecclesiæ ædificium erigendum super Petri Fidem, seu Fidei confessionem, qua eum filium Dei vivi enunciat. Sed his rejectis opinionibus, quas recenset, ac refutat Maldonat. in Evang. sup. Matth. cap. 16. vers. Et super hanc petram, cum ipso, ac communi Patrum tenendum est, verba illa, Super hanc petram, ad B. Petrum esse referenda, quibus Christus illum fundamentum, ac caput Ecclesiæ futurum spondit, ac prænuñciavit in egregiæ Fidei remunerationem, ut latè probat Maldonat supra, ex vers. Primum quis non videt: & vers. Denique super ipsum, plures recenset aiens, sic placuisse omnibus antiquis Authoribus Catholicis. Idem testatur Sylveira sup. Evang. tom. 4. lib. 6. cap. 5. num. 144. Illos præter Maldonat. laudant Card. Bellarm. lib. 1. de Rom. Pontif. & Pat. Suar. contra Reg. Angliæ, lib. 3. cap. 10. à num. 8. Senens. in Bibliotheca, lib. 6. annotat. 68. Unde ad probandum primatum, ac principatum Petri, communiter hic locus Matthæi expendi solet, ut videre est apud Mart. de jurisdict. part. 1. cap. 13. in princ. & alios recensitos supra, num. 156.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Nec refert quod hæretici objiciunt, scilicet 159 Petrum non esse Ecclesiæ fundamentum, sed solum Christum, secundum præmissa jam n. 13. Nam respondere oportet cum Maldonat. sup. vers. Nam quod, aliisque Catholicis Interpretibus, quod in Ecclesia, sicut in materiali ædificio, plures sunt lapides. Primus, maximus, & angularis est Christus, quo alii innituntur, atque ita accipitur illud Pauli I. ad Corinth. cap. 3. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, &c. Secundarii lapides sunt Apostoli & Prophetæ, super quos ædificata est Ecclesia. D. Paul. ad Ephes. cap. 2. vers. 20. ibi: Superinstructi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Adde Lorin. laudatum supra, num. 140. Cornel. à Lap. in 1. epist. B. Petri, cap. 2. verb. Lapidem vivum. Cum ergo B. Petrus omnium Apostolorum Caput & Princeps sit, sicut ex præmissis apparet, ideoque nomen Cephus ei fuerit inditum, quod caput significat, l. 3. tit. 5. p. 1. cap. Sacrosancta, §. Inter Beatos, 22. dist. Mart. d. cap. 13. n. 11. ideo frequentissimè fundamentum Ecclesiæ à Catholicis DD. appellatur, prout eundem vocitant Maldonat. sup. Sylveira d. cap. 5. num. 145. Cornel. à Lap. sup. epist. 1. B. Petri, in proæm. vers. Quoad tertium, & vers. Sextum, cum aliis. Lorin. sup. epist. 1. B. Petri, c. 2. vers. Quinto, verb. Lapidem vivum. Quem dicendi stylium à Sanctis Patribus, quos laudant, didicerunt.

Ibi: Extat hæc de re definitio Constantiensis Concilii.

Hanc definitionem memorat Greg. Lop. in l. 2. 160 gloss. ult. in fin. tit. 5. p. 1. qua damnati sunt Ioannes Vviclefus Anglus, & Ioannes Hus Germanus, qui primatum Sedis Apostolicæ inficiabantur. Hæc Constantiensis Synodus, quæ inter generales decimasepta numeratur, cœpit sub tempus schismatis ad annos 1418. cum tres se successores B. Petri legitimos asserbant, & sub Martino V. finem accepit. Vide Illefc. Hist. Pontific. tom. 2. lib. 6. cap. 11 & 12. Padillam in Chronographia Concilior. fol. 83.

Ibi: Et Concilii Florentini sub Eugenio IV.

De hoc Concilio aliqua prædiximus supra, 161 n. 57. Decretum autem ita se habet: Diffinimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere: & ipsi B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Dom. nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse. Cujus Synodi auctoritatem in hanc rem expendunt Marra d. part. 1. cap. 12. num. 10. Aug Barb. in coll. Etan. ad cap. 1. num. 6. de Sum. Trinit. & alii, quos dedimus supra, num. 156. Similiter in fine Concilii Chalcedonenſis habentur hæc verba: Unde sanctissimus & beatissimus Papa, Caput universalis Ecclesiæ Leo, per nos ut Legatos suos Episcopali eum dignitate nuda vit, ut sunt apud Becan. sup. n. 20.

LI

Ibi

Ibi: *Ut eandem hereticum sui contrarium asserere.*

Sic habetur in l. 4. in fin. tit. 5. p. 1.

Ibi: *Latine quidem rectè Primatum dicere possumus.*

183 Primates dicuntur summates & optimates, qui scilicet in Republica, gremio seu hierarchia principem locum tenent. *Michaa cap. 5. ibi: Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.* Et cap. *Si quis ex Sacerdotibus* 6. 79. dist. juncta glossa ibi, cap. 1. 99. dist. rubric. *C. de Alexand. Primatib. lib. 11. ubi Bartol. Garcia Toletan. in Lucern. rubricar. eod. tit. D. Chrysoptom. hom. 20. in Matth. Plin. lib. 8. cap. 5. Cornucop. col. 417. num. 10. Valcarcer. in epit. Jur. Canon. in d. cap. Si quis ex Sacerdotibus, Calepin. verb. Primates. Lexic. Ecclesiast. verb. Primas, Lexic. Calvin. verb. Primates. Sed & Primas in singulari usurpatur maximè apud Ecclesiasticos Authores pro quadam & amplissima quidem dignitate, de qua paulò inferiùs differendum. Vide Lexic. Eccles. ac Lexic. Calvin.*

164 Hinc verbum *Primatus*, accipitur pro ea prærogativa, qua aliquis inter cæteros præeminet. Calepin. verb. *Primatus*, Nebriffensis eod. verb. Lexic. Calvin. *ibidem*, Lexic. Ecclesiast. d. verb. *Primatus*, Plin. lib. 8. cap. 5. ibi: *Ob id Phaleris argenteis, quo maxime gaudent, & reliquo omni primatu donavit.* Et cap. *Nos* 8. 12. dist. cap. *Placenti*, 18. dist. cap. 1. 21. dist.

Ibi: *In canonicis vero, ut dixi.*

165 Primates aliquando dicuntur Eminentissimi Cardinales, cap. *Si quis ex Episcopis*, 5. 79. dist. ubi Valcarcer in epitom. *Jur. Canonici*. Aliquando Archiepiscopi, ut notatur in Lexic. Calvin. verb. *Primatus*, frequentius verò ea voce denotatur dignitas quædam Patriarchatui similis, imò Primatus, & Patriarchatus non re, sed nomine distinguuntur, cap. *duo* 9. de offic. jud. ordin. c. 3. de for. compet. cap. 1. 99. dist. cap. *Nulli*, eod. dist. Trident. sess. 23. c. 18. de reformat. & sess. 24. cap. 3. de reformat. l. 9. tit. 5. p. 1. Lexic. Ecclesiast. verb. *Primas*, Lexic. Calvin. verb. *Primatus*. Sic Summus Pontifex primatum Sacerdotii dicitur obtinere, in cap. 1. §. *Eulalius*, 96. dist. quia est super omnes Sacerdotes. Ex quibus constat, quod D. Covar. edocet, per verbum scilicet *Primatus* significari prærogativam, seu privilegium, quod summis Ecclesiæ Principibus à Deo, Romanis Pontificibus, aut Synodis generalibus ratione primi loci, quem in toto orbe, vel in aliqua provincia obtinent, conceditur. Sed hoc nomen *Primas*, nullus Archiepiscopus sibi usurpare valet, nisi Sedem in primis civitatibus habeat, cap. *Nulli*, 99. dist.

Ibi: *In Concilio Nicæno, cap. 6.*

166 Vide Mart. de jurisd. part. 1. cap. 10. n. 8. & cap. 15. à princip. quò loci refert Paschasium Episcopum in Concilio Chalcedonensi act. 16. ita citasse hunc Canonem ex Nicæna Synodo: *Ecclesia Romana semper habuit primatum, mos autem perduret.* Aug. Barbosa in collectan. ad cap.

Mos antiquus, num. 8. 65. dist. Valcarcer. sup. in eod. cap. latissime Spondan. in epitom. Baron. ann. 325. à num. 33.

Ibi: *Concilium etiam Constantinopolitanum.*

De quo est canon in cap. *Constantinopolitana*, 22. 167 dist. ubi habetur Episcopum Constantinopolitanum post Romanum Pontificem Primatus honorem obtinere. Consule notas Gregorianas ibi, Aug. Barbof. in collect. ad eund. textum, ex n. 1. Acuniam *ibidem*, atque textum in cap. *Antiqua* 23. de privileg.

Ibi: *Etenim sicut divinitus Romana Ecclesia.*

Ecclesia quæ Romæ est, summumque Pontificem Episcopum habet, omnium quæ in orbe existunt Catholicæ, mater, magistra, caput, domina, ac princeps vocitatur, ipsaque primatu, & prærogativa ex divina institutione gaudet, cap. ult. in fin. de de Sum. Trinit. cap. ult. de for. compet. cap. ult. in fin. de Baptism. c. *Antiqua* 23. de privileg. c. *Sacrosancta*, 22. dist. l. *Inter clavas* 5. C. de Summa Trinit. Trident. sess. 5. de Sacram. Canon. 3. de Baptism. & sess. 14. cap. 3. de Extrema Unction. & sess. 22. cap. 8. de sacrif. Misse, Card. Baron. in addit. ad Martyrolog. Rom. die 18. Janvar. Card. Bellarm. tom. 1. de Rom. Pontif. lib. 2. à princip. Cardin. Tufch. lit. E. concl. 3. num. 3. cum seqq. & n. 20. Greg. Lop. in l. 2. gloss. 2. tit. 5. p. 1. Franc. Valente in concordia *Jur. Canon. præm. c. 3. n. 2.* Albert. Pighius de Ecclesiast. Hierarch. lib. 3. c. 12. Aug. Barbosa cum pluribus de potest. Episcop. part. 1. tit. 3. c. 2. num. 12. 13. & in collectan. ad cap. 2. n. 6. de Summa Trinit. Spondan. in epitom. *Annal. Baron. anno 45. num. 1.* Cornel. à Lap. sup. 1. D. Petr. c. 5. vers. 13. §. *Mérito ergo*, & §. *Primum ergo de encomiis Ecclesia Romana*, D. Aug. epist. 162. ait in Ecclesia Romana semper Apostolicæ Cathedræ viguisse principatum, Mart. p. 1. c. 12. num. 6. ubi ex aliis inquit, perpetuo Imperatoris edicto Romanam Ecclesiam esse caput, & matrem omnium aliarum Ecclesiarum. Sed contrarium stabiliisse videtur Justinianus in l. *Constantinopolitana*, C. d. *sacrosanct. Eccles.* in hæc verba: *Constantinopolitana Ecclesia omnium aliarum est caput.* Intelligi tamen ita debet, ut primum locum occupet post Romanam, secundum præmissa n. 167. Nec illa generalitate comprehendisse Imperatorem Romanam credendum est, apud quam summi Pontificatus apicem existere idem fatetur in *authent. Ut Ecclesia Romana*, in princ.

Romanæ Ecclesiæ fundamenta prima jecisse 169 ferrur B. Petr. anno 45. 15. Kalend. Janvar. anno 2. Claudii Imperatoris. Spondan post Baron. in epitom. tom. 1. d. anno 45. n. 1.

Ibi: *Aliquot Episcopi, aut Pontifices in provinciis.*

Sic in Hispania Archiepiscopus Toletanus primatum tenet, renitente Bracharenfi Antistite, qui super illo contendebat, argumento capitis *Cum longè* 25. 63. dist. Greg. Lop. cum aliis in l. 9. gloss. 3. tit. 5. p. 1. De quo latissime August. Barbosa in collectan. ad d. cap. *Cum longè*. Primas autem ideo vocatur, quia post Pontificem obtinet in sua provincia locum primum, d. l. 9. Partit. ubi Greg. Lop. gloss. 4.

Ibi:

Ibi: *Non est tamen concedenda similitudo in radice.*

Verf. *Secunda autem Sedes apud Alexandriam.*

171 Adhuc inter ipsos Apostolos, & Ecclesias, quibus præfuerunt, atque inter B. Petrum & Romanam Ecclesiam maxima fuit distinctio; nam licet Apostoli à Christo Domino jurisdictionem, & potestatem acceperint, fuit tamen subordinata B. Petro, quem caput & Principem agnoscebant. Vide D. Covar. in reg. peccatum, part. 2. §. 9. num. 5. vers. *Quarto ratione*, Mart. sup. cap. 13. per tot. Becan. in compend. controversiar. lib. 1. c. 4. de Capit. Eccles. n. 17. & tract. de Re-pub. Eccles. lib. 1. cap. 7. object. 1. ubi negat Apostolis Ecclesiam æque fuisse commendatam ac Petro, ac parem jurisdictionem, & potestatem Petro, ac cæteris concessam esse.

Ad Num. 12.

172 Beati Petrus & Paulus eodemque die Neronis jussu lauream martyrii simul redimiti occubuerunt. Sic in Ecclesia receptum est, ac constat ex cap. *Quavis*, 21. dist. ubi gloss. verb. *Eodemque die*, cap. *Sacrosancta*, 22. dist. Card. Baron. *Annal. tom. 1. anno 69.* ubi Spondan. num. 2. qui ait, omnium esse concordem sententiam, Carrillo *Annal. anno 69.* Cornel. à Lapid. in *proem. ad epist. 1. B. Petri*, vers. ult. *Theat. vitæ hum. lit. C.* fol. 133. vers. *Petrus & Paulus*. Marta sup. c. 14. num. 8. Valcarcer in *Epitom. Jur. Canon. in d. cap. quavis*, & in d. cap. *sacrosancta*, Illescas *Hist. Pontific. lib. 1. cap. 3.*

173 Dies autem tanti triumphii communi omnium consensu assignatur vigesima nona Junii, qua ab Ecclesia recolitur, & ita observant ii, quos prænuper laudavimus. Quoad annum, Baron. & Spondanus sentiunt, fuisse Christi sexagesimum nonum, & Neronis quatuordecimum & penultimum, quo Apostoli hi sunt enecat. Sed alii antecedentem, alii subsequentem esse volunt. Consule Cornel. à Lap. Illescas, & cæteros cum eis proximè adductos. Nec later causa, ex qua impius Imperator usque ad internecionem in Apostolorum Principem insævit; etenim prostraverat Romæ Simonem Magum, quem ille in deliciis habebat ob artes magicas, quas Simon profitebatur. Corn. à Lapid. *ubi sup.* Cruci affixus est in colle Janiculo, vel Vaticano, qui Romæ sunt, & in Vaticano humatus est. Cornel. à Lap. *ibidem*, Baron. d. anno 69. & Spondan. *ibi*, num. 7. Collis nuncupabatur vaticanus, quia Vatum responso Romani eo potiti sunt, aut à vaticiniis, quæ eò loci fieri solebant, vel à Deo Vaticano, seu Vaginato. Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 1. cap. 11. vers. *Vaticanus*, Cornucop. col. 41. num. 10. Calepin. verb. *Vaticanus*. Janiculum collis etiam est Vaticano conterminus, & uterque trans Tiberim est: sic autem appellatur, quòd populus Romanus per illum quasi per januam primitus transivit in agrum Etruscum, vel à vetustissimo oppido, quod Janus in Italia construxit super ipsum collem. Rosin. sup. verb. *Janiculum*, Cornucop. col. 1156. in fin. Calepin. verb. *Janiculum*.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Extra quæstionem est Ecclesiæ primordiis 174 Alexandrinam Sedem, & Antiochenam duntaxat Patriarchatus prærogativam potitas esse. Alexandria Ecclesiam instituit D. Marcus, qui eidem præfuit. Antiochiæ resedit B. Petrus, & ibi Antistitem sibi substitutum reliquit B. Ignatium. In quo observare oportet, quod etsi Sedes Antiochena prius fuerit Patriarchalis, quàm Alexandrina, illa tamen huic postposita est jòb amplitudinem, dignitatem, & opulentiam civitatis; Dionys. Paul. tract. de vera quat. *Patriar. bal. Sedium erectione*, cap. 8. num. 8. August. Barbofa in cap. *Antiqua*, num. 5. de privileg. de qua Card. Baron. *Annal. tom. 1. anno 39. vers. Qualis esset*, Calepin. verb. *Alexandria*, ubi ait totius orbis emporium extitisse, & 320. annis ante Christi adventum constructam. De Patriarcha Alexandrino plura tradit August. Barb. de potest. *Episcop. part. 1. tit. 3. cap. 4.* Dionys. Paul. d. ap. 8.

Antiochia (sunt enim plures urbes hujus 175 nominis, ut videre est apud Stephan. Byzantium, quem refert Calep. verb. *Antiochia*), civitas est Syria apud Orontem fluvium sita, totius regionis caput, à Seleuco Nicanore condita, qui à nomine patris sui Antiochi, sic ipsam appellari voluit. Strab. lib. 15. Calepin. sup. De Patriarcha Antiocheno fusè differunt Paul. *ubi nuper*, cap. 7. Barbofa d. tit. 3. cap. 5. & in d. cap. *Antiqua*, num. 6. Vide etiam ad præmissa Card. Bellarm. lib. de Roman. Pontific. Card. Baron. d. anno 39. & ibi Spondan. in *Epitom. num. 5.* cum aliis, & anno 45. n. 16. *Theat. vitæ hum. lit. P.* fol. 100. & lit. E, fol. 133.

Ibi: *Quod verò de Constantinopolis scribitur.*

Constantinopolis ante Constantinum, Byzantium vocabatur, à Pausania Spartanorum Rege condita, Calep. verb. *Byzantium*, *Theat. vitæ hum. lit. E.* fol. 133. Illescas sup. lib. 2. cap. 1. col. 6. Sed Imperator ille Imperii sedem ibi constituit, ipsamque civitatem proprio nomine condecoravit, plurimisque privilegiis, ædificiis, ac immunitatibus insignivit, & inter cætera anno imperii sui 15. effecit, ut in Patriarchatum Sedes illa erigeretur, & Metrophanes tunc temporis ejus Antistes post Alexandrinum federet, ac Antiocheno præponeretur. *Theat. vitæ human. lit. D.* fol. 351. vers. *Constantinus*. Verùm in Concilio Constantinopolitano I. Damaso Pontifice, & Theodosio Imperatore ad annos 381. celebrato stabilitum fertur, ut Sedes Constantinopolitana post Romanam primum teneret locum, sicut habetur in cap. *Constantinopolitana* 21. dist. & observant Sigon. lib. 8. *Imper. Occident.* Spondan. in *Epit. Baron. anno 381. num. 5.* *Theat. vitæ human. lit. M.* fol. 110. & lit. P, fol. 100. Idem jus prælationis indultum est Chalcedonensi Synodo, generali utique, anno 451. quæ sub Leone I. congregata est, Marciano Imperii clavum tenente, Baron. *dict. anno 451.* & ibi Spondan. num. 31. Onuphr. Panuin. in

not. ad Plainam, in Bonifacio III. Theat. vitæ hum. lit. P, fol. 100. Card. Bellarm. ubi sup. Dionys. Paul. sup. cap. 10. Aug. Barbosa d. tit. 3. cap. 3. quæ & D. Covar. antiquioribus recensitis tradidit in presenti.

177 At ex his non omnino compertum est, Sedem Constantinopolitanam Alexandrinæ, & Antiochenæ fuisse prælatam, quia maximè ambigitur, an in Constantinopolitano Concilio id statutum fuerit, ut videre licet apud Card. Baron. anno 381. ubi Spondan. num. 5. & anno 451. n. 31. Quoad Canonem Chalcedonensis Synodi scire oportet, Anatolium Episcopum arte quadam, ambitiosèque studio quasi extorsisse decretum, de quo agimus, renitentibus Sedis Apostolicæ Legatis, palamque protestantibus se Canoni illi minimè consentire: quod ubi innotuit Pontifici Leoni I. Canonem reprobavit, Anatoliumque per literas objugavit. Card. Baron. anno 451. ubi Spondan. num. 31. & anno 452. Theat. vitæ hum. lit. H, fol. 144. Unde glossa Gregoriana in d. cap. Constantinopolitana, 21. dist. ex pluribus Summorum Pontificum testimoniis asseverat, nullum jus prælationis ex hujusmodi Canonibus, quos Ecclesia nequiquam recepit, Sedi Constantinopolitanæ competere, sed Antistites ejus Imperatorum juveniæ fretos eam sibi prærogativam usurpasse, quam tandem Sedes Apostolica Constantinopolitanæ contulit, cap. Antiqua, de privileg. & usque ad tempora Justiniani jus istud Ecclesiæ Constantinopolitanæ controversum fuisse testatur Card. Bellarm. lib. de Rom. Pontific. cap. 24. quem laudat Theat. vitæ hum. lit. P, fol. 100. Nec parum conduxit, ut Sedes Constantinopolitana præcederet ipsius civitatis augmentum & splendor, ac Alexandria diminutio. Spondan. sup. anno 45. num. 16. Constantinopoli B. Andreas Evangelium evulgavit anno 44. Theat. vitæ hum. lit. E, fol. 133. Vide infra, cap. proximo, num. 32.

Ad Num. 13.

178 Quatuor enumerat D. Covar. Sedes Patriarchales, juxta ordinem præscriptum in cap. Antiqua 23. de privileg. in quibus Constantinopolitana cæteras antecedit: quod post diuturnam controversiam, & ambiguitatem à Sede Apostolica impetravit, & nunc retinet, Boër. de auctor. magn. Consilii, num. 50. Hermos. in prolog. Partit. 5. gloss. 2. num. 44. Hierosolymitana, ut tempore posterior, ultimo loco collocatur; nam anno 553. in Synodo IV. Constantinopolitana, quæ quinta generalis est, in Patriarcharum erecta est sub Pontifice Vigilio, & Imperatore Justiniano, Card. Baron. Annal. tom. 7. anno 553. & ibi Spondan. in Epit. tom. 2. cod. anno, Theat. vitæ hum. lit. P, fol. 100. Aug. Barbosa in d. cap. Antiqua, num. 8. Dionys. Paul. sup. cap. 9. ubi latè de Patriarchatu Hierosolymitano, & August. Barbosa iterum de potest. Episcop. part. 1. tit. 3. cap. 6. Licet autem quatuor Ecclesiæ Patriarchales recensentur, sunt tamen & aliæ, quæ postea à Sede Apostolica sunt institutæ, ut Aquileiæ, Gradi, item Forojulienensis, ac Moscoviæ, quas memorat Hermos. in prolog. Partit. 5. gloss. 2. num. 45. Boër. de auctor. magn. Consilii, num. 51.

Calepin. verb. Patriarcha: duæque ex eis recensentur in l. 12. tit. 5. part. 1. Accessit apud nos & Indiarum Occidentalium Patriarcha, cujus meminit Greg. Lop. in d. l. 12. gloss. 2. Sed hi recentiores Patriarchæ non eisdem privilegiis gaudent ac quatuor superius nominati; ut notatur in d. l. 12. Sed observare oportet, quod ex speciali privilegio Hostiensis Episcopus, qui Papam consecrat, & Imperatorem coronat, inter Patriarchas sedet primum occupans post Pontificum locum, Marra de jurisdict. part. 1. cap. 16. num. 10. Boër. num. 50. Garcia de nobilit. gloss. 48. §. 3. num. 11. & 12. Hermos. num. 43. apud quos an Patriarchæ Cardinales præcedant? De Patriarchatus dignitate, ac privilegiis agitur in d. cap. Antiqua, ubi August. Barbosa num. 1. & latius de potest. Episcop. part. 1. tit. 3. cap. 1. Dionys. Paul. tract. de vera quat. Patriarchal. Sed erectione, à princip. & plures congerit Barbosa in d. cap. Antiqua, num. 2. Vide legem 9. cum seqq. tit. 5. p. 1. & ibi Greg. Lop.

Est obiter adnotandum, Romæ quinque esse Basilicas quæ Patriarchales nuncupantur, videlicet S. Joannis Lateranensis, S. Petri in Vaticano, S. Pauli extra muros, in via Ostia, S. Mariæ Majoris, & S. Stephani ac Laurentii extra muros in via Tibuli, & his versibus exprimuntur.

Paulus, Virgo, Petrus, Laurentius, aque
Joannes.

Hi Patriarchatus nomen in Urbe tenent.

Quare ita Ecclesiæ istæ appellentur, plures rationes reddi solent, & inter cæteras illa est, quia hujusmodi Basilicæ destinatae erant, ut cum quatuor Patriarchæ Romæ adventarent, quisque proprium haberet palatium: & quemadmodum Pontifex inhabitat Basilicam S. Joannis Lateranensis, ita Patriarcha Constantinopolitanus S. Petri Alexandrinus S. Pauli, Antiochenus S. Mariæ, Hierosolymitanus S. Stephani, & Laurentii palatium sibi haberent. Theat. vitæ hum. lit. E, fol. 143. Illecas Histor. Pontific. lib. 4. cap. 37.

Ibi: Illud tamen mirum videri poterit.

Sed non mirabitur aliquis perpendens quæ tradidimus supra, num. 176. cum seqq. nam Gelasii temporibus dubium erat jus prælationis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ideoque Pontifex Alexandrinus Sedem illi præposuit, prout & alii Summi Pontifices post canones Concilii Constantinopolitani I. & Chalcedonensis præposuerunt, quos recenset Glossa Gregoriana in cap. Constantinopolitana, 21. dist. Imò & recens scribentes dum se ad ea tempora referunt, eundem ordinem servant. Vide Illecas ubi sup. lib. 2. cap. 1. Sed Justiniani ætate absque contradictione Antistes Constantinopolitanus reliquis præcallebat, Bellarm. lib. de Roman. Pontific. cap. 24. Theat. vitæ human. lit. P, fol. 100. & hoc in causa fuit, ut Justinianus Constantinopolitanum Patriarcham, quem honore afficeret sibi cordi erat, Alexandrino & aliis anteponeret. Vide infra, cap. proximo, n. 32.

Ibi:

Ibi: Apud quem præter alia multa.

181 Post Gregorianam emendationem Decreti in cap. Renovantes, 22. dist. ubi antea inferior Roma legebatur, nunc legitur superior: & ibi glossa Gregoriana animadvertit, Græcè legi antiquior, seu senior, sicut in capite proximo sequenti dicitur; nam Constantinopolis nova Roma nuncupata est, & urbs in qua Sedes Apostolica residebat, vetus, antiquior, vel senior Roma vocabatur, l. Omni innovatione 6. C. de Sacrosanct. Eccles. cap. Constantinopolitana, 22. dist. l. unic. C. de privileg. urb. Constantinopolit. lib. 11. authent. Ut Ecclesia Romana, in princip. collat. 2. & ibi Glossa verb. Anterior, authent. de Ecclesiast. tit. collat. 9. & hoc passim Scribentes, quos pronuper dedimus, observarunt.

182 De Scriptoribus Ecclesiasticis, qui commentaria super novum & vetus Testamentum ediderunt, aut aliquid circa illa elaborarunt, plenissimum indicem reperies apud Senens. in Bibliothec. Sancta, lib. 4. ubi quid unusquisque prodiderit in lucem exactè demonstrat, apud Bellarm. de Scriptorib. Ecclesiastic. Trithem. in Catalog. Cornel. à Lapide in proem. ad singulos libros, & B. Hieronymum de Script. Ecclesiast.

SUMMARIUM.

- 1 De quatuor primis generalibus Conciliis.
- 2 Conciliorum divisio.
- 3 Quæ Concilia sint nationalia.
- 4 Discrimen inter generalia, & localia Concilia.
- 5 Conciliorum origo.
- 6 De Concilio generali Nicano, cum numer. seqq.
- 12 De Constantino Magno traduntur aliqua.
- 13 De Olympiadum initio, remissivè.
- 14 De indictionibus, remissivè.
- 15 De vincennialibus, quæ Constantinus celebravit.
- 16 De quinquennialibus & decennialibus ab eo celebratis.
- 17 Quinquennialia & decennialia unde originem traxerint.
- 18 De decennialibus Augusti.
- 19 De vicennialibus.
- 20 Iterum de Nicano Concilio, cum numer. seqq.
- 22 De Avrii vita & interitu, & numer. seqq.
- 24 Evangelia super thronum constituta sunt in loco ubi Patres Concilii conveniebant.
- 25 Quot canones editi sunt in Nicano Concilio.
- 26 De Synodo generali Constantinopolitana I. cum numer. seqq.
- 34 De Synodo Ephesina generali, cum numer. seqq.
- 41 De Concilio Chalcedonensi generali, cum numer. seqq.
- 51 De laudibus & auctoritate eorum quatuor Conciliorum.
- 52 Ante Gelasium I. Pontificem nullum est habitum generale Concilium, præter quatuor præcipua.

53 De Conciliis omnibus hucusque initiis, remissivè.

54 Concilia etiam generalia non obligant ubi non sunt recepta. Sed Limitatur. quoad fidei dogmata.

55 Qualiter peccent, qui Concilia generalia non recipiunt, aut successores eorum.

De quatuor primis generalibus Conciliis.

CAPUT XV.

Prosequitur D. Covar. quæ capite proximo ex Gelasio referre coeperat, quorum series, ut ibi, num. 2. præmisimus, habetur tom. 3. Concilior.

Verba ista, quibus caput nostrum exorditur, desumpta sunt ex D. Paulo 1. ad Corinths. cap. 3. de quorum interpretatione consule Lorin. in Epist. 1. Beat. Pet. cap. 2. vers. 5. verb. Lapidem vivum. Cornel. à Lapide in Epist. D. Paul. sup. d. cap. 3. & nos aliqua prænotavimus supra, cap. proxim. num. 13. 140. & 158. cum seqq.

Hæc quatuor generalia Concilia memorat Justinianus jubens ab omnibus observari, & qui contra definitiones eorum quicquam tenuerit, ut hæreticum coercendum decernit, l. Nemo 4. l. Nos reddentes 6. §. Suscipimus, l. fin. §. ult. C. de Summa Trinitate, l. Quicumque 6. C. de hæretic. authent. de Ecclesiast. tit. in princip. collat. 9. Et licet sub tempora Justiniani Constantinopoli quinta generalis Synodus haberetur, ejus in prædictis Constitutionibus non meminit: tum quia Concilium illis posterius fuit: tum etiam quoniam quatuor prima universalis Concilia adinstar Evangeliorum habebantur, & quasi Paradisi flumina, quapropter cæteris etiam universalibus & auctoritate, & doctrina censebantur potiora, cap. 1. §. Inter cætera, 15. dist. ubi Barbosa num. 25. in collectan. Unde fortassis Imperator his recensitis quantum prætermisit.

Ad Num. 1.

Dissent inter se scribentes, dum Conciliorum species discernunt, ut videre est apud Barbosa ubi proximè, num. 1. cum seqq. Verùm summa eorum divisio est, quod omnia Concilia aut generalia, seu universalis sunt; aut localia. Rursus localia subdividuntur in nationalia, provincialia, & Episcopalia. Universalis sunt quæ Sedis Apostolicæ auctoritate, Prælati ex toto terrarum orbe accersitis pro negotiis totius Ecclesiæ tractandis congregantur; his Summi Pontifices per se, aut per suos Legatos interfunt, quæ cæcumenica, & plenaria etiam nuncupantur. Poterit quodammodo universale Concilium appellari; cum Pontifex convocatis Episcopis Italiæ, vel alterius provinciæ, Synodum instituit ad definitionem alicujus negotii statuendam, quæ apud omnes Christiani Principatus Antistites ut dogma universale recipiatur. Sed hoc minus propriè dicitur universale, ratione scilicet universalis auctoritatis, quam ab ipso Christi Vicario consequitur; deficit enim universalis vocatio Prælatorum ex toto

orbe Christiano, ut Concilium propriè generale censeatur.

Nationalia Concilia appellantur, quæ convenientibus Episcopis non solum unius provinciæ, sed totius nationis, vel Regni, pro expediendis negotiis ad illud spectantibus, Præside Primæ, seu Patriarcha peraguntur, qualia plurima in Hispania, Gallia, & Italia congregata leguntur, & omnia in unum congerit Padilla in *Chronographia Conciliorum*, tit. quæ Concil. censeantur fuisse nation. Provincialia dicuntur, quæ ex conventu Prælatorum unius provinciæ constant, Metropolitanæ præside, in quibus de rebus quæ ad eam provinciam attinent, differitur. De his agit Gratian. 18. dist. per tot. Episcopia (quæ secundum communem loquendi usum Synodi vulgò vocantur, ut observat Aug. Barbofa sup. n. 1.) sunt quæ Episcopi cum Clericis suarum Diocesium habent, de quibus in cap. Quod super 9. de majorit. & obed. cap. 2. cap. Annis, 16. dist. 18. His adjiciunt aliqui Concilium Monachale, seu Conventuale: sed hoc Capitulum dicitur, Aug. Barbofa ubi proxime. De hac Conciliorum partitione consulere oportet caput 2. §. Però, 3. dist. Gloss. verb. Universalis, in cap. Convenientibus, 1. q. 7. Card. Bellarm. tract. de Concil. lib. 1. c. 4. Card. Jacobat. eod. tract. lib. 1. art. 2. §. Quot autem, Can. de locis Theologic. lib. 5. c. 1. Didac. ab Alava tract. de Concil. Dionys. Paul. de vera quat. Patriarchal. Sedium erectione, cap. 12. Padill. sup. tit. de Concilior. partition. Aug. Barbofa sup. ex n. 1.

Inter generalia, & localia Concilia multum interest. Primum illa sola Sedes Apostolica potest congregare, cap. Ideo, 2. quæst. 6. Cardin. Jacobat. sup. lib. 3. art. 1. num. 23. cum aliis Barbofa num. 6. Marta jurisdict. part. 2. c. 37. num. 20. Padilla tit. ad quem spect. congreg. Concil. Jul. I. epist. ad Orient. Episcop. ubi: Ipsi verò, ait, primæ Sedis Ecclesia convocandarum generalium Synodorum jura, & judicia Episcoporum singulari privilegio Evangelicis & Apostolicis, atque Canonicis concessa sunt instituit. Hæc, id est localia, inferioribus Prælati, ut Primaribus, Metropolitanis, ac Episcopis permissum est convocare. Barbofa ubi proxime, Padilla, & Card. Jacobat. ubi proxime. Secundò decreta Concilii generalis ubique terrarum vim obligandi habent propter Summi Pontificis auctoritatem, quæ illis inest, & ad totum orbem extenditur. At nationalia, & cætera Concilia non excedunt fines regni, provinciæ, vel Episcopatus ubi celebrantur, unde localia nominantur. Alphonf. à Castro advers. hæres. lib. 1. c. 8. Petr. Gregor. Synagmat. lib. 5. cap. 3. num. 6. Barbofa n. 7. Tertio ad generalia Concilia deferuntur graviora negotia, ut quæstiones Fidei causæ Episcoporum, morum universalis Ecclesiæ reformatio, & alia hujusmodi, quæ in localibus Conciliis tractari non licet. Barbofa n. 8. cum seqq. Quarto generale Concilium errare nequit circa articulos Fidei, aut mores definiens, modò Pontifex illi interfuit per se, aut per suos Legatos cum speciali instructione. Barbofa ex pluribus n. 13. cum seqq. aliqui errare Concilia in his rebus poterunt, quanquam præsideant Papæ Legati nisi confirmatione roborentur, ut latè probat Padilla sup. de auctoritat. Concilior. Barbofa cum aliis in cap. Concilia, à princ. 17. dist. Particularia verò Concilia errorem circa definitiones Fidei & morum nisi à Summo Pontifice confirmantur, possunt incurrere, prout

non semel evenisse constat, & ita hæc Concilia veritatem infallibilem non habere etiam quoad articulos Fidei, docent Card. Bellarm. de Concil. lib. 2. cap. 10. Can. d. lib. 5. cap. 4. concl. 4. Barbofa num. 11. Padilla ubi proxime, ac prænotavimus sup. hoc lib. cap. 13. num. 21. & cap. 14. num. 28.

Conciliorum origo à tempore Apostolorum dimanavit, ut D. Covar. nos docet. quo quatuor celebrata fuere Concilia, quæ refert Padilla in *Chronograph. Concilior.* fol. 2. nullum tamen inter hæc generale censeatur, ut innuit idem Padilla tit. de origin. Concilior. in princip. & tit. de de partition. Concilior. vers. hujusmodi; ubi rationem reddit, quia scilicet ad ea non sunt accessit Apostoli omnes, nec alii Prælati: possunt nihilominus impropriè generalia vocari tam ista, quam alia Summorum Pontificum auctoritate suffulta, in quibus definitiones ad universalem Ecclesiam spectantes sunt editæ, qua ratione universalia Concilia dici poterunt; sed cum deficiat convocatio generalis Prælatorum, qui ubique gentium resident, idè universalia absolute non vocantur, qualia sunt ea, quæ & auctoritate universali, & convocazione tale nomen fortiantur. Vide Padill. d. tit. de Concilior. partition. vers. De Conciliis, Card. Jacobat. d. art. 2. §. Quot autem, Barbof. in collect. ad cap. 1. num. 3. 15. dist. Albert. Pighium de Ecclesiast. Hierarch. lib. 6. cap. 2. vers. Medii verò.

Ibi: Universalia tamen Concilia.

Primum Concilium generale auctoritate, ac convocazione, sub tempora magni Constantini celebratum apud omnes constat. Glossa verb. Synodo, in cap. Futuram, 12. quæst. 1. Albert. Pigh. sup. d. lib. 6. cap. 1. Card. Jacobat. lib. 1. art. 5. Polydor. Virgil. de Inventor. rer. lib. 8. cap. 5. Padill. tit. de origin. Concilior. vers. De origine verò, Barbofa num. 10. Nicænum I. vocatur ab urbe Nicæa in Asia, quæ est Bithyniæ Metropolis, olim Antigonis, ab Antigono conditore dicta, quam postea Lyfimachus ab uxoris nomine Nicæam appllavit. Ejus meminere Strab. lib. 12. Plin. lib. 5. cap. 32. Ptolem. lib. 5. cap. 1. Abrah. Ortel. verb. Nicæa, Calep. eod. verb. qui & alias urbes ejusdem nominis memorant. In hac eadem civitate Concilium alterum generale habitum est, ut tradit Padilla fol. 48.

Vers. Trecentorum decem & octo Patrum.

Hunc esse numerum Prælatorum, seu Episcoporum, qui Synodo Nicæna primæ interfuerunt, testantur Imperatores in l. Nemo 4. l. Nos reddentes 6. §. Suscipimus, l. ult. §. Sequentes, C. de sum. Trinit. l. Quicumque 8. C. de hæretic. audent. de Ecclesiastic. titul. in proœm. Cardin. Baron. Annal. tom. 3. anno 325. num. 18. & ibi Spondan. in Epitom. num. 6. Jacob. Gualter. in Chronic. ad ann. 400. pag. 278. Onuphr. in Chronic. anno 325. Marta de jurisdict. part. 1. c. 15. num. 7. Card. Bellarm. sup. lib. 1. cap. 5. vers. de numero, Azor institut. moral. part. 2. lib. 5. c. 16. in princip. Illefcas Histor. Pontific. tom. 1. lib. 2. cap. 1. Barbofa

Barbofa sup. n. 23. Padilla in d. *Chronographia*, fol. 5. Theat. vitæ human. lit. C, pag. 332. vers. Primum, Carrill. Annal. anno 325. & notatur in epigraphe Concilii Nicæni, & hunc numerum esse Episcoporum, qui huic Concilio interfuerunt, omnes communi consensu probarunt, teste Spondano ubi nuper, d. ann. 325. n. 6.

Accesserunt & aliqui Episcopi Arriana hæresi infecti, qui renuerunt præceptoris sui damnationi subscribere: postea tamen assensum definitioni Sacrosanctæ Synodi præstiterunt, ex quibus duo non antea cesserunt, quam Arrius palinodiam recantaret, Spondan. sup. n. 11. & 25. Illefcas ubi proxime. Multitudo gentium, quæ cum Prælati Nicæam adierunt, penè innumera fuit, quibus omnibus Imperator Constantinus in singulos dies magnificè cibaria largiri præcepit. Spondan. n. 6.

Ibi: Quos jure optimo poteris comparare.

Præfatum numerum Prælatorum ut mysticum præconiis pluribus efferunt Scribentes, ut refert Spondan. ubi proxime: D. Ambros. in præf. libror. de Fide, ait hunc numerum sacrum, & mysticè figuratum esse 318. militibus, quibus Abraham quinque Reges aggressus debellavit, quod tradit Barbofa ubi sup. num. 53. Spondan. num. 49.

Vers. Mediante Maximo Constantino Augusto.

Circa annum, quo Nicæna Synodus celebrata est, diversimodè sentiunt Authores, etsi cuncti consentiant sub tempora Constantini Magni congregatam, simulque absolutam esse: sed Card. Baron. tradit, hujus Concilii celebrationem contigisse anno 325. Christi, 20. Imper. Constantini, 12. Pontificatus Sylvestri I. Paulino, & Juliano Consulibus. Quam temporis computationem amplexi sunt Spondan. in Epitom. ad Baron. ann. 325. n. 1. Carrill. sup. Theat. vitæ hum. ubi nuper, Jacob. Gualter. in Chronic. ad ann. 400. pag. 278. D. Covar. sup. lib. 1. cap. 12. num. 3. ad fin. in Onuphr. Chronic. anno 325. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 16. vers. Primum, & alii: quam opinionem probabilem agnoscit Barbofa supra, num. 21. quia tractatus inter Pontificem & Imperatorem de convocando Concilio, habitus est ab anno 325. sed id cepit effectum fortiri, ut ei videtur, anno 327. finemque accepit anno 330. Vide alios, quos dedimus supra, num. 7. & notata sup. lib. 1. cap. 12. num. 19.

Ibi: Qua quidem ratione adducor, ut existimem.

Vide Baron. & Spondan. sup. num. 2. ubi latè probat adversus alios, Concilium Nicænum peractum fuisse eodem anno, quo inchoatum est; à die scilicet 13. Kalend. Julii usque ad diem 8. Kalend. Septembris, id est, à die 19. Junii ad 25. Augusti, quos sequitur Carrill. d. anno 325. & in dicta Epigraphe Concilii Nicæni, tom. 1. Concilior. dies initii idem assignatur, de quo D. Covar. infra, vers. Sed & illud, ad fin.

Ibi: Era verò convenit anno Domini.

De Era Cæsaris vide quæ notavimus supra, lib. 1. c. 12. n. 12. cum seqq.

Ibi: Neque enim Chronologi hac in re ubique conveniunt.

De hac Chronologorum varietate differit Spondan. in epist. ad Baron. anno 337. n. 1. Theat. vitæ humanæ lit. I, pag. 180.

Ibi: Constantinum anno trigesimo primo.

Constantinus magnus est natus in Britannia anno 271. Theat. vitæ hum. lit. T. pag. 74. Imperii clavum tenere cepit anno 306. Baron. ibi, & Spondan. n. 4. Theat. vitæ hum. ubi proxime, ubi quod ad Imperium pervenit anno 307. vel 308. Obiit anno 337. die 22. Maii, quo Pascha Pentecostes celebrabatur in suburbano Nicomediæ, Feliciano, & Titiano Consulibus. Card. Baron. anno 337. & ibi Spondan. num. 1. & 2. Carrill. eod. anno, Onuphr. sup. Jacob. Gualter. ubi nuper, pag. 279. Theat. vitæ humanæ lit. D, pag. 131. Illefcas Hist. Pontific. lib. 2. cap. 3. in princ. ubi notat decessisse sub Julio Pontifice, aut paulò antè, Ex quibus Carrill. observat, Constantinum imperasse annis 30. mensibus 9. diebus 27. Constantinus decessit sexagesimum quintum, aut sextum ætatis annum agens, ut præfati Authores tradidere. De genere ac parentibus hujus Imperatoris vide Spondan. anno 306. & 337.

Ibi: Anno secundo Olympiadis 278.

De Olympiadum initio ac computatione nonnulla præmisimus supra, lib. 1. cap. 12. num. 3. & vide Gualter. in Chronic. ad ann. 400. pag. 277. Theat. vitæ hum. lit. I, pag. 283. Tornieil. Annal. anno 3278. à n. 3.

Ibi: Ea etenim indictio convenit anno.

De indictionibus actum est supra, d. cap. 12. à n. 16. quibus junge Theat. vitæ humanæ lit. I, pag. 180. Gualter. ubi proxime.

Ibi: Et ne mihi quis objiciat.

Chronologiam Regis Alfonsi in proœmio legum Partitarum in multis depravatam, & erroneam observat Greg. Lop. ibi, gloss. 23.

Vers. Ex quibus obiter.

Constantinum peracto Concilio Nicæno, in eadem civitate maxima cum frequentia & apparatu vicennialia celebrasse (erat quippe ille vigesimus sui Imperii annus, ut assertum est,) testantur Sigon. lib. 3. Imper. Occident. Theat. vitæ hum. lit. M, pag. 788. Spondan. d. anno 325. num. 50. ubi tradit, Constantinum iis vicennialibus Constantium Filium suum secundogenitum Cæsarem creavisse, cunctosque Episcopos, qui Concilio interfuerunt, regio excepisse convivio, ac muneribus auctos, ac de concordia monitos dimisisse. Vide tamen eundem Spondan. in addit. ad d. num. 50.

16 Verum Constantinus etiam quinquennialia quinto Imperii anno, decennialia decimo, & tricennialia trigésimo solemniter celebravit, ut habetur apud Theat. vitæ humanæ ubi proximè, ex Sigon. lib. 2. 3. & 4. Imper. Occident. ac de decennialibus testatur Ioan. Rosin. de antiquitatibus Romanis lib. 5. cap. 22. vers. Decennales, Spondan. anno 315. num. 1. ubi observat, Imperatorem non Gentilium more, sed Christianorum decennialia peregrisse, puras gratiarum actiones, precesque solemniter fundentem: solebatque in his solemnibus votorum nuncupatio fieri pro salute Principum tertia die post Kalend. Januar. quando singulis annis una libra auri in septuaginta duobus solidis obrysis ipso anni principio offerri consueverat. Ita Euseb. lib. 1. de vit. Constantiniana, c. 41. Facit lex Si calumnietur 233. §. Post Kalendas, ff. de verb. significat. lex unica, C. de oblat. votor. lib. 12. Hæc ad tempora Christianorum Imperatorum sunt referenda; nam apud ethnicos aliter votorum ista nuncupatio exhibebatur, ut observat Spondan. ubi proximè.

Ibi: Quæ verò sint Vicennialia, ac Decennialia.

17 Quoniam pronuper asseruimus, Constantinum quinquennialia celebrasse, necesse est adjicere, unde hæc originem traxerint. Augustus igitur post reportatam ex Antonio victoriam apud Actium promontorium, ubi urbem Nicopolim condidit, illic ludos quinquennales instituit, Sueton. in Augusto, c. 18. Dio lib. 51. & 53. ideo sic nuncupatos, quia quinto quoque anno iterabantur, qui non Nicopoli solum, sed etiam Romæ, & ab aliis Imperatoribus peracti sunt, Rosin. d. cap. 22. vers. Quinquennales. Hos ludos introduxit Augustus anno mundi 4026. ante Christum 27. Imperii sui 16. Salian. Annal. Ecclesiastic. tom. 6. anno 4026. n. 4. & 5.

18 Decennialia quoque eundem Augustum auctorem habent, qui ut Imperio sine invidia potiretur, solebat inter ludorum apparatus, & spectaculum, decimo adveniente anno, populo Imperium renunciare, quod tamen ipse quasi invitatus iterum ab ipso populo recipiebat: quod singulis decenniis repetebatur, unde decennialia ludi sunt dicti: quem morem posteriores Imperatores quoad celebratam ludorum observarunt, quanvis illis non temporale, ut Augusto, sed perpetuum Imperium deferretur, de quo Dio lib. 53. ibi: Augusto cum primum decennium exivisset, aliud quinquennium, atque eo circumactio, rursum aliud quinquennium post decennium, ac eo finito, aliud item decretum est, ita ut continuatis decenniis per totam vitam summam Imperii obtinerit. Quam ob causam posteriores quoque Imperatores, etsi non ad certum tempus, sed per omnem vitam spatium iis Imperium deferatur; tamen singulis decenniis festum pro ejus renovatione agunt. Ex quo & aliis idem observat Rosin. d. c. 22. vers. Decennales, Salian. ubi sup. anno 4027. n. 1. cum seqq. & anno 4046. n. 4.

19 Vicennialia appellabantur ludi, qui solemniter vigesimo quoque imperii anno peragebantur, de quibus mentio fit apud Euseb. lib. 3. de vit. Constantiniana, Rosin. sup. vers. Vicennialia, Theat. vitæ humanæ lit. M. pag. 88. Card. Baron. anno 325. & ibi Spondan. n. 50. Gordon. in Chronica. cap. de indictionibus. Carol. Sigon. de Imper. Occident. lib. 11. ibi: Quo factio (id est post exitum Athaul-

phi cum Gothis ex Italia,) Honorius Romanam repetiit, ubi tanquam exonerata aliquando tandem incumbentium Gothorum mole Italiâ, secunda vicennialia ludorum apparatu magnifico edidit populo Romano.

Verf. Sed & illud planè apparet.

Concilium Nicænum I. de quo agimus, sub 20 Sylvestro I. inceptum, ac finitum esse, communi omnium ferè Historiographorum consensu receptum est, & præmissum supra, n. 10. ex plurimis, duodecimo hujus Pontificatus anno sacrosanctam hanc Synodum celebratam fuisse, & ibi laudatis addendi sunt qui hoc ipsum asseverant, etsi annum non assignaverint, ut Illescas Hist. Pontific. lib. 2. c. 1. Padilla in Chronographia Concilior. fol. 5. Spondan. anno 325. num. 3. ubi ait, errorem hunc, qui apud Sozomenum legitur, non ipsius esse, sed Librariorum, qui verba auctoris perperam immutarunt, & hoc ante alios percullisse Card. Perronium in parego de tempor. celebrati Concil. Nicæni, dicitur in addit. ad Spondan. d. n. 3. Rejicit præterea Spondanus ibidem, sententiam Photii de septima Synodo, qui ita opinionem quæ Sozomeno tribuitur, & communem conciliat, ut asserat sub utroque Pontifice, Sylvestro scilicet, & Julio Concilium hoc celebratum: quod utique à veritate deviat ex iis, quæ D. Covar. hic subjicit de tempore Pontificatus Julii, qui cœpit anno 337. post mortem Marci, qui Sylvestro immediatè successit, & hic mortem oppetiit anno 335. die ultima. Baron. anno 335. cum seqq. ubi Spondan. n. 12. & aliis, usque ad ann. 337. Illescas d. c. 1. cum duob. seqq. Concilium autem Nicænum multò ante omnino perfectum est, imò ab eodem Sylvestro confirmatum in Concilio Romæ celebrato, ubi 267. Episcopi convenerunt anno 325. Spond. anno 325. num. 51. Carrill. Annal. anno 325. Barbosa in collect. ad cap. 1. num. 25. 15. dist. Illescas d. c. 1. Padilla sup. fol. 5. qui tradit Episcopos interfuisse 175. & hoc fuisse tertium Concilium Romanum, quod est 1. Concilior. tom. num. Vide ad hæc laudatos num. seq. in fin.

Ibi: Qui Legatos ad eam Synodum misit.

Sylvester propter ingravescentem ætatem 21 Concilio Nicæno per se interesse impediatur, ut ex Sozomeno refert Spondan. anno 325. num. 3. ideoque ut ipsius nomine præessent Synodo, legationis munus commisit Vito, seu Victori, Vincentio Presbyteris Romanis, & Osio Episcopo Cordubensi, quem Legatis Sedis Apostolicæ adnumerant plures, quos laudat Spondan. in Epit. Baronii, anno 325. num. 7. ubi concludenter demonstrat, Osium qui vicem omnium Antistitem Hispaniæ gessit, etiam à Sylvestro Legatum ad Synodum fuisse constitutum, quandoquidem primum omnium actus Concilii subscriptis constat, postpositis & aliis duobus Pontificis Legatis, quod minimè sustineretur in tanto Prælatorum conventu, nisi ille legationis munere supremam obtineret auctoritatem. Nec immeritò primas inter collegas Legatos tulit, quia egregiè admodum onus sibi junctum exercuit, ut præter Spondan. ubi nuper, Illesc. sup. lib. 2. c. 1. & alios fusè tradit Card. Perronium in respons. ad Reg. Magna Britannia, lib. 1. c. 35. Et sic Osium Legatum

Legatum Sedis Apostolicæ extitisse adnotant Card. Baron. Annal. Ecclesiast. tom. 3. anno 325. Jacob. Gaalter. in chronica. ad annum 400. pag. 276. Carrill. Annal. anno 325. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 16. vers. Primum est, Padilla ubi sup. fol. 5. Theatrum vitæ humanæ lit. C. pag. 332. & plures alii. Quem tamen perillustrem Antistitem inter Legatos Sylvestri D. Covar. non memorat. Hic etiam Osium præfuit Concilio Eliberitano, Baron. anno 305. num. 40. ubi Spondan. in Epit. num. 4. Al-drete de antiquitat. Hispan. lib. 1. cap. 3.

Ibi: Illud ultimò adjiciens, quod pertinet.

De die quo Concilium inchoatum est, agit Spondan. anno 325. a num. 1. Theatrum vitæ humanæ ubi proximè, Carrill. sup. Vide supra, num. 11.

Verf. In qua Arrius hæreticus condemnatus est.

22 Arrium damnatum fuisse in Nicæna Synodo, omnes qui ejusdem meminere præmittunt, & habetur cap. 1. §. Hærum, 1. distinct. Arriana etenim hæresis potissima, & primaria causa fuit, ut Concilium indiceretur. Spondan. anno 325. num. 4. Barbosa sup. num. 21. Arrius Alexandrinus Presbyter, Ammonio patre, ambitione bacchatus impias excogitavit novitates, ut plus honoris apud ignaros aucuparetur, quibus Ecclesiæ tranquillitatem conturbare cœpit anno 324. Theatrum vitæ humanæ lit. H. pag. 21. Sed Spondan. anno 315. n. 10. & 11. de initio hujus hæresis plenè agens plura tempora consideranda monet.

23 Licet autem Arrius à Nicæna Synodo anathemate percussus esset, & in exilium damnaretur, ipse tamen apud eisdem Concilii Patres antequam illud dissolveretur, sacris subscriptis simulatè decretis, quare veniam meruit, & ad Ecclesiæ communionem admittis est, ut post Baronium scripsit Spondan. anno 325. num. 26. & anno 327. num. 3. & anno 335. num. 10. ex quibus tamen locis apparet pluribus placere, Arrium ex sententia Concilii in exilium abiisse, ex quo postea rediit, & Alexandriam adivit, quod per Synodum illi interdictionem fuerat, quamquam poena exilii ipsi remitteretur, ut vult Spondan. d. anno 325. n. 26. & anno 327. num. 3. Quicquid de his sit, quæ maximè propter Scriptorum varietatem perplexa, & incerta sunt, Spondan. d. num. 3. cum Arrius Alexandriæ resideret, ob tumultus, ac turbas ibi ab eodem excitas anno 336. à Constantino per literas accersitus Constantinopolim pervenit, & ab Imperatore rogatus an Fidem Nicænam teneret, jurejurando asseveravit, se illam amplexari, quam à se scriptam, & proprio chirographo subsignatam obtulit Constantino, qui contestatus, si dolosè jurasset, Deum futurum ultorem, dedit in mandatis Alexandro Antistiti Constantinopolitano, ut in communionem Arrium reciperet. Renuit autem Alexander Imperatoris voluntati annuere, asserens hæresis inventorem non esse ad Ecclesiam admittendum. At Eusebiani Arrii sequaces minabantur, etiam eo renitente Præsule, se die postera, quæ Dominica erat, impium Hæresiarcham in Ecclesiam inducturos. Alexander verò templum ingressus preces effundens pernoctavit, Deumque enixè deprecabatur, ut prius ipse obiret, quam Arrius ad Synaxim introduceretur: sin autem Deus Ecclesiæ suæ mi-

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

fereri dignaretur, cum Hæresiarcham de medio tolleret. Adveniente sequenti die sub solis ortum Arrius Eusebianis stipantibus Ecclesiam versus incedebat, ut eam præoccuparet antequam Alexander ipsam ingrederetur. sed naturalis necessitas ita urgere cœpit Arrium, ut cogeretur secedere in locum publicum ad id destinatum juxta forum Constantinianum, ubi miserè ac turpiter extinctus est visceribus unà cum excrementis emissis. Ita post Baron. tom. 3. anno 336. num. 45. cum aliis Spondan. eodem anno, num. 8. cujus infamis obitus itidem meminerunt D. Athanas. epist. 1. contra Arrian. Ruffin. lib. 10. Histor. cap. 13. Pat. Gregor. à Valentia de rebus Fidei hoc temp. controvers. lib. 1. cap. 20. de Unitate & Trinitate, pag. 136. in principio, Carril. sup. anno 336. Theatrum vitæ humanæ lit. D. pag. 234. & lit. H. pag. 21. August. Barbosa in collectan. ad cap. 1. num. 22. 15. dist. Illesc. Hist. Pontif. lib. 2. cap. 3. Epiphani. hæresi 68. & 69.

24 Plurima quæ ad eandem œcumenicam Synodum spectant, memoriæ tradidit Cardin. Baron. Annal. tom. 3. anno 325. per tot. ac Spondan. in ejus Epitome, ex quibus nonnulla obiter hic subjiciemus. Primum, ut nihil solemnitatis, aut auctoritatis huic Concilio deficeret, ubi Patres conveniebant, sacrosanctum Evangelium super thronum collocatum est, ita ut undique prospici posset, quod typum ipsius Christi gereret: quod sic de more fiebat, quemadmodum in Chalcedonensi, & aliis Conciliis observatum est. Card. Baron. ubi pronuper, num. 60. Spondan. num. 18. Barbosa num. 24. Secundum, Concilium istud Ecclesia religiosissimè veneratur ut primum generale, ac sanctum, quod sancti Patres meritis prosequuntur elogiis, atque ita illius definitiones verbum Dei, divinum & sanctissimum oraculum Spiritus sancti, cœlestia mandata solent nuncupari. Card. Baron. sup. Spondan. num. 6. & 49. Barbosa in d. collectan. ad cap. 1. num. 25. 15. dist. Azor. sup. d. vers. Primum, Theat. vitæ humanæ lit. C. pag. 332.

25 Tertium, quæstionis est an plures Canones ederentur, quàm viginti, qui nunc extant 1. Concilior. tom. nam quidam putant septuaginta, aut octoginta à sanctis Patribus confectos, ut observat Azor. ubi proximè, Marta de jurisdict. p. 1. cap. 15. n. 6. post alios: quæ opinio nititur quibusdam Pontificum epistolis. Alii verò arbitrantur, solum eos viginti canones, quos habemus, à Concilio dimanasse, nihilque aliud constitutum, nisi quod eis continetur. De quo Baron. sup. & Spondan. pluribus posteriorem opinionem tuetur. Quartum, licet dicatur Concilium celebratum Constantino curante, petente, ac favente; id tamen ita est accipiendum, ut Imperator propria auctoritate Prælatos convocaret, sed ex placito, & voluntate Pontificis, ac sanctorum Patrum ea expedisse, quæ ad Synodi celebrationem desiderabantur: quod animadvertit Azor. ubi sup. Theat. vitæ humanæ sup. Etenim auctoritas convocandi Concilia generalia penes Sedem Apostolicam residet privative, cap. Significasti 4. §. penult. de elect. on. cap. Regula, cap. Nec licuit, cap. Multis, 17. dist. P. Valent. sup. in analysi Fidei, lib. 8. cap. 7. vers. Universalis, Padilla late probans in Chronographia Conciliorum, tit. Ad quem spectat congreg. Concilia, Barbosa sup. n. 6. & alii, quos dedimus sup. n. 4. in princ. ubi prænotavimus Ecclesiæ jus, & auctoritatem usurpasse Imperatorem illum Ecclesiasticæ libera-

tis observatissimum, ut ostendit Spondan. *d. anno 325. num. 12. & 13.* credendum non est.

Ad Num. 2.

26 In quatuor primariis generalibus Synodis secundo loco Constantinopolitana recensetur, *cap. 1. vers. Secunda Synodus, 15. dist. 1. Nos reddentes 6. §. Suscipimus, l. ult. §. Sequentes, C. de Summa Trinitate, l. Quicumque 8. C. de heretic. quæ anno Christi 381. Pontificatus Damasi 15. Theodosii senioris 3. habita est ad hæresim Macedonii extirpandam & extinguendam, auctoritatem quidem præfati Pontificis, curante, petente, & favente eodem Theodosio, in qua septem canones editi sunt à 150. Patribus qui ad illam convenerunt. Onuphr. in *Chronic. anno 381. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 16. versic. Secundum, August. Barbosa cum aliis in collectan. ad cap. 1. num. 26. Carrill. Annal. anno 381. Theatrum vitæ humanæ lit. C, pag. 332. Jacob. Gualter. in *Chronic. ad ann. 400. pag. 286. Card. Baron. Annal. Ecclesiastic. tom. 4. anno 381. n. 17. Spondan. in ejus Epitome, eodem anno, num. 2. Illescas Hystor. Pontific. lib. 2. cap. 6. Padilla in Chronographia Concilior. fol. 13. Quo ejus anni tempore Concilium sit inchoatum, ac absolutum, tradit Spondan. qui sentit sub finem anni initium accepisse, etsi alii opinentur, mense Maio cœptum celebrari, & usque ad finem Julii perductum, quæ fuit sententia Socratis, quam Spondanus rejicit in margine *d. num. 2.* nixus literis Synodalibus ad Damasum, quæ sunt apud Theodor. *lib. 5. cap. 9.****

Ibi: *Sunt qui existimant, hanc Synodum celebratam.*

27 Omnes ferè, quos proximè laudavimus, huic adhærent sententiæ, asseverantes hanc Synodum celebratam anno 381. Quoad annum Imperii Theodosii Baron. *ubi sup.* & Spondanus tertium fuisse volunt; nam Theodosius creatus est Cæsar à Gratiano Imperatore anno 379. die 16. mēsis Januarii, Spondan. post Baron. *cod. an. n. 2. Gualter sup. pag. 289.* & hujusmodi amplectimur computationem, quamquam Onuphrius aliter sentiat, quem sequuntur Azor, & Author Theatri vitæ hum. *ubi nuper.* Est animadvertendum, quod anno 383. ejusdem Theodosii jussu congregata est Synodus, ut ex aliis testatur Spondan. *cod. anno, n. 7.* unde oriri potuit occasio, ut anno 383. generalis Synodus tribueretur per æquivocationem, cum utraque Constantinopoli celebrata sit.

Ibi: *Illud sanè apud omnes absque ulla controversia.*

28 Gratiani obitum contigisse anno 383. tenent Card. Baron. *cod. anno,* & post eum Spondan. *n. 4. Jacob. Gualter. sup. pag. 289.* & sic jam peracta Constantinopolitana generali Synodo, occisus est ab Andagrathio Duce octavo Kalendas Septemb. Spondan *ubi proximè,* Theatrum vitæ hum. *lit. A, pag. 619.* ubi de modo necis per prodicionem perpetratæ, quod notat Illescas *lib. 2. cap. 6.*

Ibi: *Scribit enim Valens occisum fuisse.*

29 Valens sagittâ prius percussus, vivus combustus à Gothis interiit anno 378. quinto idus Augusti,

quinquagesimum ætatis annum agens, Imperii decimumquartum, superadditis quatuor mensibus aliquotque diebus, ut ex pluribus observat Spondan. *an. 378. n. 6.*

Vers. Huic Synodo.

30 Quinquaginta supra centum Episcopi orthodoxi ad Constantinopolitanam hanc Synodum convenerunt, ut constat ex juribus, ac authoribus, quorum meminimus *n. 26.* & inter eos egregii enumerantur viri, ut Timotheus Alexandrinus Antistes, Meletius Antiochenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Acholius Theflalonicensis, Gregorius Nyssenus, & alii. Verùm Imperator spe ut Macedoniani sive Semiarriani hæretici ad Fidem reducerentur, ex illis triginta sex adesse curavit, ex quibus potiores fuere Eleusius Cyzicenus, & Marcianus Lampfacenus. Ita Spondan. *anno 381. num. 2.*

Vers. In qua Macedonius hæreticus debitam, &c.

31 Vide jura, & Authores laudatos supra, *n. 26.* causa enim præcipua ut Concilium convocaretur, hæresis Macedonii fuit. Illescas *d. cap. 6.* quæ cum pluribus aliis damnata est. Spondan. *ubi proximè, n. 4.* Præterea confirmatum est Symbolum Nicæni Synodi, cui addita sunt verba illa: *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus est per Prophetas: quæ de Spiritu Sancto prætermissa erant in illa Synodo, quia tunc temporis nullus adversum illius divinitatem quicquam excogitaverat: quod Symbolum à Gregorio Nysseno scriptum fertur; sed illi hæretici, qui Concilio interfuere, renuerunt subscribere. Spondan. *d. n. 4. Card. Baron. an. 381. n. 19. Barbosa in collect. ad c. 1. n. 27.* & alii quos dedimus *n. 26.* Sed & alia expedita sunt, septemque canones editi, de quibus per Baron. & Spondan. anno 381. Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 1. c. 16. vers. Secundum, Theat. vitæ hum. lit. C, pag. 332. Illescas d. cap. 6. Padilla in Chronographia Concilior. fol. 13.* & hoc Concilium continetur *1. tom. Concilior.**

Ibi: *De hoc Synodo D. Gregorius epist. 195.*

32 Extra controversiam est, Damasum confirmasse Constantinopolitanam hanc Synodum, quæ ejus auctoritate indicta est, de quo testantur omnes pronuper laudati. Quod autem objicitur ex D. Gregorio à D. Covar. ut idem ait, accipiendum est de ea parte Concilii, qua primatus inter Patriarchas Constantinopolitano concessus in præjudicium Alexandrini fuit; nam quoad Fidei dogmata omninò approbatio Pontificis accessit, ut observat Barbosa *sup. n. 27. Spondan. anno 381. n. 6.* quam confirmationem per D. Ambrosium impetratam asserit Padilla *sup. Vide sup. cap. proximo, n. 177. & 180.* quæ notata sunt circa canonem istum de prærogativa Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ex quibus & traditis hîc planè convincitur, aut nihil hac de re in Synodo hac constitutum, aut si aliquid decretum fuerit, non tamen à Pontifice approbatum.

33 Quoad locum autem celebrati Concilii vide præmissa supra, *cap. proximo, num. 176.* ubi de urbe Constantinopolitana, in qua D. Petrus Ecclesiam erexit, Antistitemque constituit, Spondan. *in Epit. Baron. anno 44. n. 14.* & cum Severus Imperator

perator eam civitatem post triennem obsidionem caperet, Ecclesiam Byzantiæ (sic tunc temporis Constantinopolis vocabatur, ut diximus *d. n. 176.* subjecit Heracleensi, sicut urbem eandem Heracleæ: postea verò cum Constantinus, mutato nomine eam urbem ampliaret, Byzantium, Heracleam, ejusque Ecclesiam submisit Constantinopolitanæ urbi, & Ecclesiæ, Spondan. *anno 179. n. 1. & an. 314. in fin.* cujus reedificationem suscepit Constantinus divinis instructus auspiciis, ut refert Spondan. ex aliis *anno 324. n. 31.* ad quæ respicere videtur Justinianus *in l. 1. §. Romanæ, C. de veter. jur. enucleando,* dum ait, novam Romam, id est Constantinopolim, Deo propitio, melioribusque auguriis conditam, quam veterem Byzantium verò aliquando urbs fuit nobilissima in Thracia, antiquitate, & amplitudine celebris: sed jam plurimum decreverat, cum à Constantino instaurata est. Spondan. *ubi proximè.*

Ad Num. 3.

34 Gelasius antiquitatis ordine tertio loco memorat generalem Synodum Ephesinam, pariter ac superiores venerandam, quemadmodum utique recensetur in Imperatorum constitutionibus, quas dedimus supra, *n. 7. & 26.* & ab Authoribus illic laudandis. Hanc nutu & auctoritate Pontificis Celestini I. convocavit Imperator Theodosius junior, qui anno 430. per suas literas Episcopis Orientalibus & Occidentalibus intimavit, ut in diem Pentecostes anno proximo sequenti Ephesi convenirent Concilii universalis celebrandi causâ, quod concurrentibus plusquam ducentis Præsulibus tempore præfinito, initum est ad evertendam Nestorii hæresim, quæ acriter ingruebat, illudque inchoatum est die 22. mensis Junii, Præsidente Cyrillo Episcopo Alexandrino, Sedis Apostolicæ Legato, in quo editi sunt canones 6. ultra damnationem Nestorii, & confirmationem Symboli Nicæni. Hæc planè constant ex actis ejusdem Synodi Ephesinæ, quæ extant *sub tom. 2. Concilior. in edit. Parisiensis, Card. Baron. Annal. Ecclesiastic. tom. 5. an. 431. n. 7. & 8. Spondan. in ejus Epitome. an. 430. n. 8. & anno 431. n. 3. Card. Jacobat. de Concil. lib. 1. tit. 7. vers. 3. Card. Bellarm. tom. 1. lib. 1. de Concil. cap. 5. vers. Tertia Synodus, Azor. Instit. Moral. p. 2. lib. 5. c. 16. vers. Tertium Concilium, Carrill. Annal. anno 431. Onuphr. in *Chronic. Aug. Barbosa in collect. ad cap. 1. n. 28. & 29. 15. dist. Theat. vitæ humanæ lit. C, pag. 332. vers. Tertium Concilium, Jacob. Gualter. in *Chronic. ad annum 500. pag. 360. Padilla in Chronographia Concilior. fol. 19. Illescas Hystor. Pontific. lib. 2. cap. 12.* Ex his autem aliqui tradidere, Concilium hoc celebratum esse an. 430. ut Onuphrius, quem sequuntur Azor. Theat. vitæ humanæ, & alii: plerique tamen in annum 431. id transferunt, ut Baron. Spondan. & Gualter. Sed ita poterit concordari dissensus, ut initium Concilii constituarur eo anno, quo Imperator convocavit Antistes, effectus verò ac finis sequenti describatur, nempe 431.**

Ibi: *Verùm apud omnes constat hanc Synodum.*

35 Omnes pronuper laudati tenent sub Cælestino I. Pontifice, & Theodosio juniore Imperatore Ephesinam hanc Synodum inceptam, ac ad finem perductam, quod evenit, ut assertum est, anno Christi 431. Pontificatus Celestini 8. Imperii Theodosii D. de Faria *Novæ Addit. ad Covar.*

junioris 24. juxta computationem Card. Baron. & Spondani. Hic autem annorum numerus complectitur totum tempus, quo Theodosius imperatoria dignitate gavissus fuerat, etiam superflite Honorio patruo ipsius. Quæ ut apertius percipi valeant, adnotare oportet, Theodosium seniore obisse anno 395. Mediolani cui Arcadius & Honorius successerunt, quorum prior Orienti, posterior Occidentem dominatus est. Card. Baron. *anno 395 & ibi Spondan. n. 3. & 4. Gualter. sup. ad ann. 400. pag. 291. Carrill. anno 395. Arcadius è vita creptus est an. 408. qui unà cum parte Theodosio imperaverat annis 12. & post ejus interitum annis 13. mensibus 3. diebus 15. Reliquit filium Theodosium juniorem, tunc agentem ætatis octavum annum, quem sub cura & patrocinio Idigerdis Persarum Regis constituit, ut à patruo Honorio, quem illi infensum timebat, tueretur. Card. Baron. *an. 408. tom. 5. ubi Spondan. n. 1. Gualter. pag. 357. Carrill. anno 408.* (Ab hoc anno tempora Theodosii junioris si dinumerentur usque ad annum 431. quo Concilium Ephesi peractum est, constat 24. annos præterisse, ut supra ex Baronio prænotavimus.) Honorius autem & Theodosius simul Imperio potiti sunt usque ad obitum Honorii, qui contigit anno 423. cui Valentinianus filius subrogatus est, Card. Baron. *anno 423. ibique Spondan. n. 1. Gualter. in *Chronic. ad ann. 500. pag. 357. Carrill. anno 423.* à quo ad tempus Concilii Ephesini octo anni sunt lapsi. Ex quibus apparet, Imperium Theodosii junioris dupliciter computari, vel à morte Arcadii patris sui, vel ab interitu Honorii patris: & hoc est, quod D. Covar. animadvertit hîc. Theodosius cum Valentiniano fratre patruæle clavum tenuit Imperii ad an. 450. quo mortem appetivit, aut morbo confectus, aut ex equo inter venandum delapsus, vel fluvio submersus. Card. Baron. *Annal. tom. 5. & Spondan. in ejus Epit. anno 450. n. 3. Gualterius sup. ad annum 500. pag. 359. Carrill. anno 450. Anton. Contius in *Fastis Consularib. qui tradit hunc Imperatorem anno 435. edidisse Codicem ab ipso Theodosiano nuncupatum: Celestinus verò è vita migravit anno 432. octavo idus Aprilis, Spondan. anno 432. num. 2. Sed Illescas sup. d. cap. 12. in fin. ad annum 435. Pontificatum Celestini protelat. Consule etiam Cardin. Baron. Jacob. Gualter. Carrill. Onuphrium, & alios, qui de Pontificum vitis scripsere.****

Vers. In qua Nestorius damnatus est.

36 Nestorius ex Germanicia urbe Syriæ oriundus, Presbyter Ecclesiæ Antiochenæ, monachalem vitam antea professus, Antistes Constantinopolitanus constituitur anno 428. Spondan. post Baron. *d. anno 428. n. 5.* Is eodem anno latentem animi labem patefecit, impiam admodum hæresim evomens, dum asseverabat B. Virginem Mariam Deiparam appellari non posse, & Christum Dominum in duas hypostases, ac personas distrahebat, duos Christos, & Filios duos constituens, unum Deum ex Patre Deo, alterum hominem ex Matre; quia Deus ex homine nasci non poterat. Quem errorem didicit ex Theodoro Mopsuesteno Episcopo, qui quinta generali Synodo, *act. 4. Constantinopoli* habita damnatus est, Spondan. *num. 6. cum seqq.* Azor, & Theatrum vitæ humanæ *ubi supra.* Hi errores damnati sunt, eorumque author Nestorius per Ephesinum Concilium, prius eo citato, Sedis Constantinopolitanæ privatione mulctatur, M m 2 ejusque

ejusque libros comburi decretum est, ut patet ex actis ipsius Synodi, ac referunt Baron. *anno 431.* ubi Spondan. *num. 8.* cum aliis: & de hac Nestorii damnatione, ac de anathemate in eum lato, restantur etiam Justinianus *in l. ult. §. fin. C. de Summa Trinit. Valentin. & Marcian. in l. Quicumque 8. C. de heretic. & in l. Damnato 6. C. cod. cavetur, ut Nestorii sectatores Nestoriani vocentur, & quod ejus scripta publicè comburantur, juxta Ephesini Concilii decreta. Consule laudatos supra, *num. 34.**

Ibi: *Convenere autem in hanc Synodum.*

- 37 De numero Sanctorum Patrum, qui Synodo Ephesinæ interfuerunt, variæ opiniones reperiuntur, prout D. Covarr. advertit: convenisse autem ducentos, aut plures aliquos, omnes ferè fatentur. Vide quos dedimus supra, *n. 34.* Nec defuerunt Episcopi qui cum Joanne Antiocheno Antistite partes Nestorii adversus Concilium sustinere numero 35. quos œcumenica Synodus anathemate percussit. Spondan. ex Baron. *an. 431. num. 14.* Convenerunt Sancti Patres in Basilica Dei Genitricis Mariæ, quæ ex eo Mariana vocabatur: & sacrosancta Evangelia ex inolita consuetudine in medio collocata sunt super sedem conspicuam. Spondan. *num. 7.* Barbofa supra, *num. 24.* Baron. *d. anno 431.* Acta Concilii Ephesini *part. 2. in princ. tom. 2. Concilior.*

Verf. *Mediante Cyrillo.*

- 38 Cyrillum Alexandrinæ Ecclesiæ Prælatum, ut Legatum Cœlestini huic Synodo Ephesinæ præfuisse nullus inficiatur, & habetur in actis ejusdem Concilii, & in *d. l. Quicumque, C. de heret. tenentque omnes cumulati supra, n. 34.*

Ibi: *Hi verò Authores Arcadii.*

- 39 Arcadium Episcopum memorant Baron. *d. anno 431.* & Spondan. *ibi, num. 3.* Hic cum Projecto Episcopo, & Philippo S. R. Ecclesiæ Presbytero missus est à Cœlestino ut interessent Synodo; non ipsius Pontificis nomine, sed omnium Occidentalium Episcoporum vicem gerentes, ut ipsi Authores tradunt, qui latè prosequuntur *eodem anno 431.* quæ in eadem Synodo gesta sunt, & quomodo cum hæreticis disceptatum usque ad anni ejus finem.

- 40 Ephesus ubi Concilium congregatum est, admodum celebris urbs Joniæ in minori Asia, censebatur ab Amazonibus condita, insigni Dianæ oraculo nobilis, quæ olim Trichia, Onygia, & Ptolea dicebatur, hodie vulgò *Foglico*, vel Ephesus dicitur. Vide Stephan. & Herodot. Abrah. Ortel. Strabon. Plin. & alios, qui de urbibus disserunt, Calep. *verb. Ephesus*, Nebrissenf. *eodem verbo*, Padill. *in Chronographia Concilior. ad fin.* ubi de locis, apud quæ celebratæ sunt Synodi, *verbo Ephesus.* An D. Paulus, vel Joannes Apostolus Ephesinam Ecclesiam construxerit, & Evangelium primus ibi annuntiaverit, quæstionis est, de qua post Baron. Spondan. *anno 44. num. 11.* Illud constat, Apostolum ad Ephesios scripsisse, & ipsis aliquando prædicasse.

Ad Num. 4.

Inter primaria quatuor œcumenica Concilia, 41 quibus Ecclesia maximè illustratur, Chalcedonense ut tempore posterius, ultimam sedem occupat, ut constat ex juribus allatis supra, *num. 7. & 16.* & ex iis qui statim adducentur Authoribus. Hoc quod Græci magnam vocant Synodum, Chalcedone in initum reperitur autoritate Leonis I. Pontificatus illius anno 12. curante, petente, & favente Marcione Imperatore Orientis anno sui imperii 2. & à Christi nativitate 451. Cœpit celebrari die octava Octobris, finemque accepit Calendis Novembris, ut ex actis ejusdem Synodi apparet. Præfederunt Legati Sedis Apostolicæ Paschasius Lilybæi in Sicilia Episcopus, Lucentius Asculanus Antistes, & Bonifacius S. R. Ecclesiæ Presbyter Cardinalis: & licet Basilius eadem præditus dignitate à Leone ad Concilium fuerit missus, nulla ejus in actis mentio fit, & ita creditur morte, aut alia causa impeditum non interfuisse. Patres non intra mœnia civitatis, sed extra in amplissima Basilica S. Euphemie convenerunt, in ejus scilicet secretario, quod qualis locus sit, explicuit Spondan. *anno 451. num. 10.* Habitæ sunt sessiones tredecim, & actiones septemdecim, de quibus latè post Cardin. Baron. *tom. 6. anno 451. a num. 22.* Spondan. *num. 14. cum seqq.* apud eos omnia præmissa exactè observata habentur, quibus jungendi sunt Card. Jacobat. *de Concil. lib. 1. art. 7. versic. Chalcedonense*, Card. Bellarmin. *lib. 1. de Concil. cap. 5. vers. Quarto*, Azor. *ubi sup. d. cap. 16. vers. Quartum*, Gualter. *in Chronico, ad annum 500. pag. 362.* August. Barbofa *in d. collectan. num. 30. Carril. Annal. anno 451.* Theatrum vitæ humanæ *lit. G. pag. 333. vers. Quartum Concilium*, Padilla *in Chronograph. Concilior. fol. 23.* Illefcas *lib. 2. cap. 14.* Onuphr. *in Chronic. apud quos circa annum Synodi celebratæ diffidium extat, sed nos ut in superioribus, computationem Cardin. Baronii amplexi sumus.*

Ibi: *Qua ratione quidam annos Imperii Marciani.*

Imperium Marciani computant Card. Baron. & 42 Spondan. ab anno 450. quo Theodosius junior decessit, de quo consule Jacob. Gualter. *ad annum 500. pag. 359.* Carril. *anno 550.* Anton. Cont. *in Fast. Consularib. Onuphr. in Chronic.*

Verf. *In hac verò Synodo.*

De Legatis summi Pontificis jam dictum est supra, *num. 41.* omnesque ibi congesti restantur, eos huic Synodo præfuisse, sicut & D. Covarr. hinc tradit.

Ibi: *Convenere autem sexcenti Episcopi.*

Adde his opinionibus S. Leonem *epist. 52. ad 43 Episcop. Gall.* ubi ait, sexcentos ferè Episcopos concurrisse: sed plerisque placet numerus sexcentum triginta, ut testatur Spondan. *anno 451. num. 9.* ubi alios refert, & ita tenent ferè omnes laudati supra, *num. 41. in fin.* Est hinc observandum cum Spondano *ibidem*, in prima hujus Concilii actione non nisi 347. nomina Præfulum legi, &

& qui acta edidit, numerum duntaxat 300. subduxisse, unde compertum est, in eis dimidiam partem subscriptionum desiderari.

- 44 Adfuere itidem Prælatorum conventui Sacrosancta Evangelia, prout moris erat, in medio confessus super thronum collocata. Card. Baron. *Annal. tom. 6. anno 451.* ubi Spondan. *num. 13.* August. Barbofa *sup. n. 24.*

Ibi: *Damnata fuit iterum Nestoriana.*

- 45 Nestorius impius, quem meritò Ephesina generalis Synodus novum Judam vocat, Spondan. *anno 431. num. 8.* denuò in Chalcedonensi hac Synodo damnatur, ac anathematis mucrone percellitur, *cap. 1. §. Quarta, 15. distinct. l. fin. §. Sequentes, C. de Sum. Trinit.* Card. Baron. *an. 451.* & ibi Spondan. *num. 23.* Etenim licet hic hæresarcha anno 436. in deportationem famosissimam, ac deterrimam ab Imperatore Theodosio juniore actus multa pertulerit, respiscere tamen pertinaciter renuit, & tandem ad extremas Thebaidis oras lingua veribus exesa, putridoque corpore toto miserè periit, sed quoto exilii anno, non constat, Baron. *anno 435. a princip. & anno 436. num. 9.* ubi Spondanus.

- 46 Similiter damnatus est Eutyche Archimandrita Constantinopolitæus, qui duas naturas in Christo inficiabatur, & solam unam, Divinam scilicet agnoscebat, quem, & alios errores in vulgus edidit anno 448. Card. Baron. *eodem anno, & ibidem Spondan. num. 2.* De damnatione Eutychetis restantur Concilii acta *cap. 1. vers. Quarta, 15. dist. l. ult. §. Sequentes, C. de Sum. Trinit. l. Quicumque 8. C. de heretic.* (ubi Eutychanis pœnæ irrogantur, & Eutychetis libri comburi jubentur.) Card. Baron. *anno 451.* & ibi Spondan. *num. 23.* August. Barbofa cum aliis supra, *n. 30. vers. Eutychem*, Azor. Card. Bellarmin. ac reliqui omnes, quos dedimus supra, *n. 41.*

- 47 Diofcorus etiam Episcopus Alexandrinus unà cum Nestorio, & Eutyche anathematis sententiam sustinuit, & ut Eutychetis fautor, quem sectabatur, damnatus est, *d. cap. 1. vers. Quarta, d. l. Quicumque*, Card. Baron. & Spondan. *ubi proxime*, Aug. Barbofa *vers. Ejus defensorem*, & alii *num. proximo, & 41. laudati.*

- 48 Chalcedon, ubi Synodum istam peractam esse constat, est urbs Bithyniæ in Asia minori, juxta bosphorum Thracium, à Megarensibus condita, quondam oppidum cæcorum dicta, nunc vulgò Chalcedonia vocitatur: habet ex opposito Byzantium, seu Constantinopolim, de qua Plin. *lib. 5. cap. ult. Mela lib. 2. Strab. lib. 12. Abrah. Ortelius in suo Thesaur. Geograph. verb. Chalcedon.* Calepin. *eod. verb.*

- 49 Illud autem de Chalcedonensi Concilio antea præmissis adjicere placet, quod licet ipsum Leo Pontifex epistolis ad singulos Episcopos missis, qui jam Epheso recesserant, approbaverit quoad definitiones de Fide, & hæreticorum damnationem, expressum tamen irritum reddidit decretum de prærogativa Ecclesiæ Constantinopolitanæ per Anatolium fraudulenter extortum, de quibus post Baron. Spondan. *anno 452. n. 3. & anno seq. num. 1.* & nos latius supra, *cap. proximo, n. 177.*

- 50 Sciendum est itidem, plurima adversus auctoritatem hujus Synodi hæresarchas, eorumque fautores, ac sequaces machinatos fuisse, ut videre est apud Baron. & Spondan. *anno 451. cum seqq. ac*

tandem jussu Anastasii Imperatoris acta originalia flammis sunt tradita, qui impia facinora, ut hæresi infectus, in Catholicos perpetravit. Vide Baron. *anno 511.* & ibi Spondan. *n. 3.*

Verf. *Hæc sunt quatuor Concilia.*

Vide supra, *hoc cap. num. 1.* D. Gregor. *lib. 1. 51 epist. 24.* ubi inquit, quatuor hæc Concilia non minus quàm sacra Evangelia venerari, in quibus velut in quadrato lapide sanctæ Fidei structura consistit, quæ refert Gratianus *in cap. Sicut: 15. distinct. & in cap. 1. vers. Inter cetera, ead. dist. flumina Paradisi nuncupantur.* Licet autem plura deinceps Pontificis autoritate convocata, & confirmata universalialia existant Concilia, quæ quoad Fidei dogmata infallibilem continent veritatem; tamen inter ea omnia illa quatuor prima in majori veneratione habentur, ac peculiari devotione coluntur. Unde eximius Theodosius Cœnobita anathema dixit eis; qui quatuor sanctas Synodos non tanti æstimaverit quanti quatuor Evangelia. Spondan. *anno 511. n. 4.*

Ibi: *Sed & Gelasium alia multa Concilia præcesserunt.*

Nullum tamen generale antecessit; nam Gelasius obiit anno 496. Spondan. post Baron. *eod. anno, num. 1.* & prædiximus supra, *cap. 14. num. 1.* & quinta Synodus œcumenica congregata est Constantinopoli anno 553. Vigilio Pontifice, & Justiniano Imperatore, ut refert Aug. Barbofa *in cap. Sicut, dist. 15.* Card. Baron. *anno 553. num. 20.* & ibi Spondan. *num. 3. cum seqq.* Jacob. Gualter. *in Chronic. ad annum 600. pag. 490.* Azor. *Instit. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 16. vers. Quintum generale.* Theatrum vitæ humanæ *lit. C. pag. 333. vers. Quintum generale.* Quapropter Gelasius quatuor universalium Conciliorum meminit, quæ illuc usque sunt peracta; alia enim nationalia fuere, vel provincialia, quæ extra regionem, vel provinciam, cujus Prælati convocati sunt, non obligant, unde in Proverbium abiit, *Articuli Parisiensium non transeunt Alpes*, ut observat Barbofa *in collect. ad cap. 1. num. 7. 15. distinct.* Excipitur tamen cum summus Pontifex accersitis Italiæ, vel cujusque provinciæ Episcopis quicquam statuit pro universa Ecclesia, quia hoc ab omnibus recipi debet tanquam in Synodo generali definiretur: qua ratione hujusmodi Concilia, quanvis absolutè generalia non sint, autoritate tamen universalialia vocantur, de quibus vide prænotata supra, *num. 2. & 4.*

Ibi: *Et quæ ad hanc usque diem.*

Hæc juxta distinctionem modò præmissam exaudiri debent de Synodis generalibus, aut quæ à Pontifice congregata sunt pro communi totius Ecclesiæ bono ac regimine Generalia Concilia usque ad Tridentinum inclusivè, 21. enumerat Azor. *d. cap. 16. & seq.* Theatrum vitæ humanæ *ubi nuper, usque ad pag. 339.* Jacob. Gualter. *ad annum 1600. pag. 736.* ubi de Tridentino, 18. duntaxat à Pontifice confirmata asseverat. Padilla *in Chronographia Concilior. fol. 90.* Tridentinum vigesimum facit. Quibus autem Conciliis per se summus Pontifex præfedit, sive generalibus, sive non, habetur apud Padill. *in princ. Chronolog.*

- tit. *Quibus Conciliis præfeditur Papa.* Nacionales verò, & provinciales Synodi, cum sint locales extra regionem, vel provinciam non astringunt, ut *sup. num. 4.* prædiximus.
- 54 Id autem observatione dignum est, quod generalia etiam Concilia, cum circa mores aliquid definiunt, non ubique obligant, sed in illis duntaxat regionibus, ubi recepta sunt. Sic decretum Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 1. de reformat. matrimon.* quo forma contrahendi coram Parocho & testibus traditur, vim irritandi matrimonia non obtinet in illis partibus, in quibus hæc sacrosancta Synodus recepta, aut publicata non est; ideoque nuptiæ juxta jus commune Ecclesiasticum his in locis inritæ tenent. Hoc autem legibus cunctis contingit, quæ nisi recipiantur, non ligant. Ita Sanch. *de matrimon. lib. 3. disp. 18. n. 1. Guttier. eod. tract. cap. 61. num. 12. Reb. de obligat. just. part. 2. lib. 2. q. 7. sect. 3. Ceval. commun. quest. 604. num. 142. Navar. conf. 1. tit. de constitutionib. q. 3. cum seqq.* Hoc tamen quoad Fidei dogmata neutiquam procedit, quia una fides ubique gentium à Catholicis amplexari debet, juxta illud *unus Deus, una fides, unum Baptisma.*
- 55 Illi autem qui à principio œcumenici Concilii constitutioni circa matrimonii formam non obtemperarunt, gravem culpam contraxisse noscuntur: sed posteriores eam non observantes à peccato excusantur, modò tantum temporis præterierit, ut lex per non usum abolita censetur, ad quod decennii lapsus desideratur, ut insinuat Guttier. *ubi proxime.* Vide Pat. Suar. *de legib. lib. 3. cap. 19. n. 9. & notata supra lib. 2. cap. 16. num. 55. cum seqq.*

Hæc adjicere libuit, ut dignoscatur, quomodo D. Covar. sit accipiendus, dum docet Catholicos teneri ad Sacrorum Conciliorum receptionem, seu observantiam.

SUMMARIUM.

- 1 De divisione librorum agentium de rebus sacris.
- 2 De verbo Hagiographus, cum numeris sequentibus.
- 5 De divisione sacrorum voluminum apud Hebræos.
- 6 De beato Cypriano, cum numeris sequentibus.
- 7 Scriptores aliquando martyrium aliquorum Sanctorum constituunt sub aliorum Imperatorum tempora, cum aliorum jussu sint interfecti.
- 9 De B. Athanasio.
- 10 De B. Gregorio Nazianzeno, cum numer. seqq.
- 15 De B. Basilio, cum num. seqq.
- 18 De B. Joanne Chrysothomo, cum num. seqq.
- 24 De B. Theophilo Alexandrino, cum numer. seqq.
- 27 De B. Cyrillo.
- 28 De B. Hilario Pietaviensi, cum num. seqq.
- 31 De B. Ambrosio.
- 32 De B. Augustino, cum num. seqq.
- 35 De B. Hieronymo, & num. seqq.
- 37 De B. Prospero, & num. seqq.
- 39 De B. Leone Pontifice, & num. seqq.
- 42 Pontifex ex Cathedra definiens errare non potest, & oppositum est hæresis, num. 53.
- 43 Quantam auctoritatem obtineant scripta Sanctorum.

- 44 Inter B. Hieronymum, ac B. Augustinum circa Scriptura sacra intellectum fuit dissensus.
- 45 Gelasius Papa aliquos ex Scripturibus Ecclesiasticis, qui ante ipsum scripserant, in suo catalogo prætermisit.
- 46 Quæ dicantur Decretales epistola Pontificum, & cujus auctoritatis sint, & num. seqq.
- 49 Omnis Conciliorum auctoritas à Pontifice provenit.
- 50 Quando aliquid de Fide definitum censetur.
- 51 Quæ Pontifex de Fide definit, non egent Concilii approbatione.
- 52 Definitiones de Fide libentius in Ecclesia recipiuntur à Conciliis generalibus decreta, quam à solo Summo Pontifice.
- 54 Pontifex abrogare valet omnem legem Ecclesiasticam à quibuslibet editam, & quomodo.
- 55 Caput in canonicis 19. dist. intelligitur, & emendatur.
- 56 Communis Sanctorum Patrum assensus libros canonicos constituit.
- 57 Pontifex an errare possit in suis epistolis decretalibus.
- 58 D. Covar. à calumnia vindicatur.
- 59 De verbo Martyres, & qui Martyres dicerentur olim, & num. seqq.
- 62 De duplici genere eorum, qui præ formidine apostatarunt.
- 63 Præsumitur contra librum, qui præ se nomen sui auctoris non fert.
- 64 Martyria sanctorum in Ecclesia semper scribi consueverunt.
- 65 B. Hieronymus Martyrologium elaboravit.
- 66 Clemens Pontifex eos constituit, qui Martyrum agones literis mandarent.
- 67 De martyrio B. Julitta, & Quirici.
- 68 Veneratio SS. Martyrum, ac Reliquiarum illorum fuit in usu à tempore Apostolorum.
- 69 Quæ desiderantur ad martyrium verum.
- 70 Pontifex errare nequit dum canonizat.
- 71 De vitis Sanctorum Eremitarum Pauli & Antonii, & num. seqq.
- 75 De Beato Hilarione Abbate, & num. seqq.
- 77 De actibus B. Sylvestri, & num. seqq.
- 79 Tractatus de vitis Pontificum an à Damaso elaboratus.
- 80 De Baptismo Constantini Magni, & numer. seqq.
- 84 De donatione Ecclesiæ facta à Constantino, & num. seqq.
- 87 Error Gratiani in cap. Futuram, 12. quest. 1. notatur, & num. seqq.
- 89 Melchiodorus Papa an fuerit Martyr, & quo tempore obiit, & num. seqq.
- 93 B. Catharina sub quo Imperatore martyrium subiit, & num. seqq.
- 95 De Inventione S. Crucis, & num. seqq.
- 100 Christus an aliter sit crucifixus quam Latrones.
- 101 Clavi, quibus Christus affixus est cruci, qualiter distributi, & num. seqq.
- 105 Liber de inventione capitis B. Joannis Baptistæ est apocryphus, & num. seqq.
- 107 De scriptis Ruffini.
- 108 De ejus dissidio cum B. Hieronymo.
- 109 B. Hieronymus auctoritate longè Ruffinum superat.
- 110 Non omnia quæ Sancti Patres damnarunt, præ hæresi haberi debent.

- 111 De opusculis Origenis.
- 112 De historia Eusebii, & num. seqq.
- 115 De scriptis Pauli Orosii, & num. seqq.
- 118 De scriptis Sedulii, & num. seqq.
- 120 Error Gratiani in cap. Sancta, 15. dist. adnotatur.

De libris Hagiographis.

CAPUT XVI.

1 Constituerat D. Covar. supra, cap. 14. in principio, triplicem classem voluminum, quæ de Ecclesiasticis rebus differunt. Primâ ergo absolutâ, de libris scilicet canonicis, ad secundam progreditur, de libris quos hagiographos appellat, eosque ex Gelasio recenset, & antea recensuerat Gratianus in cap. Sancta, 15. dist. ubi Aug. Barbosa in collectan. Acuña ad eund. text. ex num. 5. Valcarcer in Epitom. Jur. Canon. in d. cap. Sancta.

Ad Num. 1.

- 2 Verbum Hagiographos, interpretatur sancta Scriptura; nam constat ex duabus Græcis dictionibus, Hagios, quod est sancta, & Graphos, quod est scriptura. Abulens. *super 1. Paralipom. in præfat. D. Hieronym. q. 7. Calepin. verb. Hagiographus, & verb. Hagiographa. Vocabul. Ecclesiastic. verb. Hagiographa, Joan. Polman. in Breviar. Theologic. part. 1. num. 39. Ant. Nebriffensis verb. Hagiographos.* Quod verbum scribitur cum aspirationis nota, vel absque illa, & melius priori modo, ut notatur in Vocabul. Ecclesiastic.
- 3 Ex quibus Authoribus constat, libros Hagiographos esse, qui de rebus sacris sanctè scripti reperiuntur, sive intra canonem sacre Scripturæ existant, sive non, modò recepti sint in Ecclesia, ut ad ædificationem Fidelium publicè legantur, quanquam auctoritatem canonicam, sicut volumina Spiritu Sancto dictante conscripta, non habeant. Vide pronuper laudatos, maxime Abulens. Hujusmodi libri, qui canonici non sunt, ecclesiastici etiam nuncupantur. Sixt. Senens. *in sua Bibliotheca sancta, lib. 1. sect. 1. in princip. verb. Canonici secundi ordinis.*

Ibi: Tametsi idem Hieronymus.

- 4 Frequentius verbum Hagiographos ad eos codices spectat, qui canonici sunt, ut videre est apud Joan. Polmannum *sup.* ubi ait, Hagiographum dici Scriptorem Sanctum redactum ad Canonem. Calepin. *verb. Hagiographa,* esse inquit Hagiographa scripta sacra Orthodoxorum consensu in canonem redacta, imò in Vocabul. Ecclesiastic. *ubi supra,* traditur Hagiographa interpretari sanctam Scripturam, non Sanctorum scripta. Sed Abulens. utramque significationem admittit.

Ibi: Quasi canonici libri veteris Testamenti.

- 5 De divisione sacrorum voluminum apud Hebræos consule fusè agentem Sixt. Senens. *d. lib. 1. à pag. 24.* nam post libros Moyse, seu Pentateuchum, & Prophetas, tertio loco Hagiographos collocabant, incipientes à libro Job. Quod observat Abulens. *sup.* & author Vocabul. Ecclesiastic. *verb. Hagiographa.*

Ad Num. 2.

De vita, nobilitate, moribus, litteris, aliisque encomiis B. Cypriani multis egerunt Card. Baron. *Annal. Ecclesiasticor. tom. 2. ab anno 250. ad 261. & ibi Spondan. in ejus Epitome, Card. Bellarmin. de Ecclesiast. Scriptor. anno 250. pag. 48. Jacob. Gualter. in Chronic. ad ann. 300. pag. 220. Ado Vien. in chronic. Aug. Barbosa in collectan. ad cap. Sancta, 15. dist. num. 2. Martyrolog. die 14. Septemb.* Is ad Sedem Carthaginensem jam senex fuit evedus anno 250. paulò post Baptismum susceptum: successit Donato. Fuit quidem genere illustris, potentia egregius, Philosophicis disciplinis insigniter præditus, ac suæ civitatis primarius Senator. Card. Baron. anno 250. & ibidem Spondan. & alii. Vocatur Cæcilius Cyprianus, à Cæcilio Presbytero, à quo deductus est ad veræ Religionis professionem. Aug. Barbosa *sup.* Tandem in Valeriana persecutione anno 261. die 14. Septembris pretiosam mortem oppetiit martyrii laureâ redimitus, in loco Sixti dicto, sexto ab urbe Carthagine lapide distante. Card. Baron. anno 261. ubi Spondan. *num. 4. Carrill. Annal. anno 261. de quo scripsit latè Pontius ejusdem Cypriani Diaconus in act. passio. B. Cypriani,* quem inter Scriptores Ecclesiasticos memorat D. Hieronymus. *Surius de vit. Sanct. tom. 5. die 14. Septemb.*

Ibi: Tametsi Nicephorus lib. 5. cap. 27.

Observandum est hîc, Scriptores sæpe, cum de quibusdam Sanctis Martyribus agunt, qui sub Decio passi sunt, eos tempore hujus Imperatoris & Valeriani interfectos enarrasse, cum hos duos nunquam simul imperasse compertum sit. Præterea solent adscribere Decianæ persecutioni quæ sub Valeriano postea contigerunt, ut Nicephorus de martyrio B. Cypriani scribit, qui jussu Valeriani peremptus est. Hujus erroris causa fuit, quod Decius primo sui Imperii anno adversum Persas cum exercitu profecturus Valerianum Romæ reliquit, cui summam censuræ contulit potestatem cum facultate legum scribendarum: unde edicta, quæ tunc temporis contra Christianos prodibant, nomine Decii & Valeriani expresso edebantur. Sic Authores decepti utriusque Imperatoris, ac persecutionis tempora confundunt. *Salian. in Epitom. Baron. anno 253. num. 16. & 22.*

Ibi: Ceterum hic Martyr illustrissimus.

De his vide prænotata supra, cap. 13. num. 21. Omnes communiter B. Cyprianum ab hæresis labe immunem sentiunt, ut videre est apud laudatos supra, num. 6. Nec refert, quod adversus Stephanum I. Pontificem propriam opinionem tenacissimè tueretur, quia dici potest, Summum Pontificem non ut caput Ecclesiæ contrarium definiisse, sed tanquam Doctorem privatum, quæ B. Cyprianus cum Carthaginensi Synodo circa Baptismatis reiterationem decreverat, reprobatæ. Verùm ante obitum, egregium Martyrem ab errore destitisse plures testantur ex laudatis *dict. num. 6. & præmissis d. n. 21.*

Verf. *Opuscula B. Athanasii.*

- 9 De eximia, ac veneranda vita B. Athanasii affluenter, prout res exigit, agunt Card. Baron. anno 325. n. 50. & 51. anno 336. n. 19. anno 338. n. 1. & alibi sæpe. Spondan. in *Epitom.* Onuphr. in *Chronico*, anno 325. Aug. Barbofa *sup.* num. 3. Card. Bellarmin. *sup.* anno 340. pag. 58. Possévin. in *appar. sacro*, tom. 1. verb. *Athanasius*, pag. 137. cum *seqq.* Jacob. Gualter. *sup.* ad annum 400. pag. 276. B. Athanasius publicis votis, ac acclamationibus universi populi Catholici Alexandrinus Præful electus est à pluribus Episcopis, qui ex Thebaide & Ægypto ad electionem convenerant anno 326. Card. Baron. *cod. anno*, & ibi Spondan. n. 1. obiit anno 372. die 2. Maii, Damaso Pontifice, Valentino, & Valente Imperatoribus, Baron. *ann.* 372. Spondanus *ibi*, num. 4. ubi ita inquit: *At prægrandis liber consiciendus esset, si omnes præstantissimi Sacerdotis laudes à Patribus editas, quis simul in unum congereret; cum aliqui impar sit omnis lingua ad celeberrima ejus recensenda certamina sub Constantino, Constantio, Juliano, ac demùm Valente Imperatoribus pro Fide suscepta, ut nullus alius possit invenire post Apostolos in Ecclesia Dei, qui acerbiora, diuturnioraque subierit prælia pro Patrum fide tuenda, ac Magnus hic, immò Maximus Athanasius. Hunc Nazianzenus orat. in laud. Heron. vocat orbis oculum, Sacerdotum Antistitem, Confessorum ducem & magistrum, sublimem vocem, Fidei columnam, secundam Christi lucernam, & præcursorem. De ejusdem Patris scriptis illustre elogium extat apud Cosmam Abbatem in *Prat. Spirit.* cap. 4c. quem refert Spondan. *d. num.* 4. in *fin.* *ibi*: *Cum ex S. Athanasii opusculis aliquid inveneris, nec ad scribendum chartas habueris, in vestimentis tuis scribe illud.* Edidit inter alia Athanasius Romæ Latino sermone Symbolum, seu Fidei professionem, anno 340. Spondan. *cod. anno*, n. 4. quod in Ecclesia sub ejus nomine recitatur. Adde Surium *suprà*, tom. 3. die 2. Maii.*

Ad Num. 3.

- 10 De B. Gregorio Nazianzeno consulendi sunt Card. Baron. *ab anno* 354. ad 389. & Spondan. in *Epit. eisd. locis*, Card. Bellarm. *sup.* anno 370. pag. 73. Onuphr. *anno* 372. Possévin. *sub verb.* Gregor. Nazianzenus, Gualter. *sup.* ad annum 400. pag. 282. Aug. Barbofa n. 4. Ado Vien. in *chron.* Sigeb. *anno* 381. Sur. *tom.* 3. die 9. Maii.

Ibi: *Deinde patri in Nazianzi Episcopatu successor.*

- 11 B. Gregorius Nazianzi Episcopus nunquam exitit, nec patri successit, sed eo superstiti, illius Ecclesiæ Præfecturam ad breve tempus accepit, ut parentem relevaret, cujus imperio paruit invidus. Ita adversus communem bene probans tenet Spondan. *anno* 371. n. 7.

Ibi: *Monasticam in quodam agro vitam egit.*

- 12 Cùm Athenis operam litteris navaret, strictissimo amicitia vinculo Magno Basilio adhæsit, hocque recedente, ille coactus est illic persistere, ut

oratoriam artem publicè profiteretur, Spondan. *anno* 354. num. 5. At postea anno 362. eundem Basilium in solitudines Ponticas secedentem jam Presbyter à patre ordinatus comitatur, Spondan. post Baron. *anno* 362. n. 14. Ab eremo semel atque iterum à patre revocatur, & à Basilio designatur renuens Salimorum Antistes. Salian. *anno* 366. num. 4. & anno 371. n. 7.

Ibi: *Atque postmodum Theologus.*

B. Gregor. Nazianzenus cognominatus est quasi per antonomasiam Theologus, quod nomen ei inditum fuit ob luculentas de Theologia orationes, quas Constantinopoli recitavit, quò missus est, ut Ecclesiam illam Arrianorum injuriâ penè collapsam instauraret. Spond. *ann.* 371. n. 14.

Ibi: *Obiit sub Theodosio Magno anno ejus imperii tertio.*

Secundùm Baronium, ac Spondanum B. Gregorius è vivis migravit anno Christi 389. Theodosii senioris imperii 11. ætatis suæ 65. die 9. Maii: de cujus testamento, effigie, ac exercitiis senectæ tempore, videndus Spondan. *ann.* 389. num. 2. cum *seqq.* Obitus ejus contigit anno 5. Pontificatus Siricii. Baron. & Spond. *sup.*

Verf. *Item opuscula B. Basilii.*

De B. Basilio videndus Card. Bellarm. *suprà*, 15 anno 370. pag. 73. Card. Baron. *ab anno* 304. ad ann. 378. pluribus in locis, & Spondan. *ibidem*, Possévin. *ubi nuper*, verb. *Basilii Magnus*, cap. 2. & 4. pag. 184. Aug. Barbofa num. 5. Ado Viennensis *sup.* anno 383. Genebrard. in *Damaso*, Jacob. Gualter. in *chronic.* ad ann. 400. pag. 282. Onuphr. *anno* 395. Illescas *Hist. Pontific.* lib. 2. cap. 6. Surius *tom.* 3. die 14. Junii.

Ibi: *Fuit Basilius arctissima conjunctus amicitia.*

Sic prænotatum *suprà*, num. 12. Gregorii Nazianzeni operâ Basilius Cæsareæ Cappadociæ Antistes renitens admodum electus est anno 369. ut observat post Baron. Spondan. *cod. anno*, num. 7. Cum D. Ambrosio mutuum habuit literarum consuetudinem, inter quos multa transacta esse censet, Spondan. *anno* 374. num. 3.

Ibi: *Obiit Basilius sub Gratiano Cæsare.*

Decessit è vivis anno Christi 378. Damasi Pontificis 12. Valentis Imperatoris 15. Gratiani 12. Valentiniani 11. 3. Kalendis Januarii, postquam annis octo, mensibus sex, diebus sexdecim Episcopatu mirabiliter, & eximie functus erat: de cujus venerandis moribus, ac præclaris virtutibus testantur Gregorius Nazianzen. in *orat. funebri*, Syrus Ephrem Diaconus Edessenus, Greg. Nyssenus Basilii germanus, quos refert Spondan. ex Baron. præmissa tradens anno 378. num. 1. & num. 2. effigiem ipsius depingit, subjungitque plura scriptisse Basilium, quàm à D. Hieronymo commemorata sunt, quod colligit ex Cassiodor. *præfat. lib. instit. divin. lectio.* ubi adscribit B. Basilium eis Scripturis Græcis, qui totam Scripturam interpretatione illustrarunt.

Verf.

Verf. *Item opuscula B. Joannis Chryso- stomi.*

- 18 De B. Joanne Chryso stomo agit Card. Bellarm. *suprà*, anno 398. pag. 94. Card. Baron. pluribus locis, *ab anno* 362. ad 438. ibique Spondan. Onuphr. *anno* 407. Possévin. in *appar. sac.* tom. 1. verb. *Joannes Chryso stomus*, à pag. 145. Jacob. Gualter. *ad annum* 500. pag. 356. August. Barbofa *sup.* num. 6. Theat. vitæ human. *var. in loc.* ubi etiam de cæteris Patribus jam laudatis, ac deinceps laudandis. Sur. *tom.* 1. die 27. *Januarii.*
- 19 Natus est Chryso stomus anno 354. Liberii Pontificis 3. Constantii Imperatoris 18. Spondan. *anno* 354. *juncto anno* 362. n. 29. Patrem habuit nomine Secundum, genitricem Anthusam, quanquam apud Græcos ea invaluerit opinio, ut Publica illustris valde foemina parens illius fuerit. Sed hanc sententiam refutat ut improbabilem Spondan. *ubi proximè.*

Ibi: *Ab ore aureo cognomento Chryso stomus.*

- 20 Fertur quod cùm in concionibus sublimi dicendi genere alloqueretur, quod vulgi inscitiam, & rusticitatem præteribat, à quadam pia muliere monitus stylum demisit, ita ut ab omnibus præclara doctrina perciperetur, ex quo illi Chryso stomi nomen inditum est. Baron. *anno* 386. ubi Spondan. n. 13. Gualter. *sup.*

Ibi: *Hic vir præstantissimus.*

- 21 Presbyter ordinatus est Chryso stomus à Flaviano Antiochenæ civitatis pro parte Episcopus anno 386. obtemperans divino per Angelum præcepto, & in ipso ordinationis actu alba columba repente devolans super caput ejus requievit. Spondan. post Baron. *anno* 386. n. 12. Subrogatus est Nectario Episcopo Constantinopolitano anno Christi 397. licet ejusdem consecrationem in mensem Februarium anni sequentis collatam esse constet, qui quidem annus fuit I. Pontificatus Anastasii, 4. Imperii Arcadii & Honorii, Card. Baron. *anno* 398. Spondan. *anno* 397. in *fin.* & anno 398. h. 17. Gualter. & alii *suprà.*

Ibi: *Tandem ob linguæ libertatem.*

- 22 Non solum verbis, sed etiam factis Chryso stomus odium Eudoxiæ Imperatricis contra se laceravit, cui Ecclesiæ aditum interdixit, ut vidua consuleret, quam iniquè Imperatrix quadam spoliaverat possessione. Spondan. *anno* 401. num. 9. semel atque iterum actus est in exilium, Baron. *anno* 403. & ibi Spondan. num. 6. & 7. & anno 404. num. 6. & 14. & qui illi adhærebant, dirissimas experti sunt pœnas, quare Joannitæ dicebantur. Card. Baron. *anno* 404. Spond. *ibi*, num. 1c. & num. 14. quanta ipse Chryso stomus pertulerit, dum Cucufum advenit, enarrat, ac de exilii laboribus *anno* 405. num. 2. anno 406. n. 5. anno 407. num. 4. agit.

Ibi: *Atque in itinere prope Cumanam urbem.*

- 23 Post iter difficillimum trium mensium à militibus, quibus ducebatur, acriter vexatus B. Chryso stomus, de Faria Nova Addit. ad Covar.

mus, cùm in templo quodam Comanis apud Pontum Euxinum pernoctaret, Martyr loci illius Basiliscus nomine, Comanenensis Episcopus illi apparuit, & inquit: *Confide frater Joannes, cras enim simul erimus.* Quo nuntio accepto, postera die se albis vestimentis induit, cælestibus Sacramentis præmunivit, preces fudit, seque sacro Crucis signo insignivit, atque ita spiritum feliciter exhalavit anno Domini 407. die 14. Septemb. Innocentii Pontificatus anno 6. Arcadii & Honorii Imper. 13. Card. Baron. *anno* 407. Spondan. *ibi*, n. 4. Gualter. *dict.* pag. 356. In facta concessit. suæ ætatis anno 52. & mensibus octo, ut quibusdam placet. Episcopatu functus est annos 9. menses 6. dies 20. Baron. & Spondan. *ubi nuper* Dicitur utrumque Testamentum interpretatus, sed ex ejus operibus haud pauca desiderantur, ac rursus alia, quæ Chryso stomi non sunt, ipsi falsò tribuuntur. Spondan. post Baron. *ibidem*, num. 5. apud quos de translatione corporis ejus Constantinopolim, & de aliis, quæ post obitum ejus evenerunt, videre poteris.

Ad Num. 4.

De beato Theophilo Episcopo Alexandrino videndi Baron. & Spondan. *ab anno* 380. ad annum 412. Card. Bellarm. de *Scripturis. Ecclesiasticis.* anno 390. pag. 91. Jacob. Gualterius in *Chronog.* ad ann. 400. pag. 276. & 282. Possévin. *sup.* tom. 3. *lit. T.* pag. 289. Aug. Barbofa . 7.

Theophilus suffectus est Timotheo Præfule Alexandrino anno 385. Baron. *cod. anno*, & Spond. n. 7. qui Eudoxiæ Imperatrici, aliisque B. Chryso stomi æmulis adhærens, ipsum acriter insectatus est, adeò ut inito Constantinopoli concilio, eum injustissime deposuerit, Spondan. ex Baron. *anno* 401. à *princip.* in qua protervia adversus memoriam jam defuncti Chryso stomi perstitit, sed divinitus est coactus in mortis agone illius imaginem adorare, quia non ante valuit animam agere, quàm cultum adversario debitum exhiberet. Spondan. ex aliis *anno* 412. num. 8. quo quidem anno Christi, Innocentii Pontificis 1. imperii Honorii 18. & Theodosii junioris 5. die 18. Octobris universæ carnis viam ingressus est. Licet autem beato Chryso stomo admodum infensus, ob ejus tamen egregia scripta, & alia præclare patrata post obitum plutimi est habitus, ac titulum sanctitatis apud posteros meruit. Spondan. *ubi proximè*, Gualter. pag. 276. & alii.

Ibi: *Fuit & alter Theophilus Episcopus Antiochenus.*

Cujus Antistitis meminerunt Card. Baron. *Anal. Eccl. sastic.* tom. 1. aano 31. & ibi Spondan. num. 2. & anno 170. num. 3. quo anno Episcopatus fastigium ascendit. Pro Catholica Religione contra Gentiles scripsit, & harmoniam Evangeliorum contexit, ut ait Spondan. in *præcitat. locis.* Sedit annos 13. & occubuit anno Domini 182. Eleutheri Pontificis 4. Commodi Imperat. 2. secundùm Baron. & Spondan. *ibi.* Honoratur sanctitatis titulo, numeraturque septimus à beato Petro Antiochiæ Prælat. Euseb. *lib.* 4. *hist. cap.* 234. Gualter. *ad ann.* 200. pag. 174. Martyrolog. *die* 13. *Octobris*, Spondan. *anno* 31. num. 2.

N n

Verf.

Verf. Item opuscula B. Cyrilli.

- 27 Inter Ecclesiasticos Authores hujus nominis tres recententur literis ac sanctimonia conspicui. Primus est S. Cyrillus Episcopus Antiochenus, de quo Euseb. lib. 7. cap. 26. Spondan. ex Baron. anno 283. num. 3. & anno 299. n. 2. Jacob. Gualt. sup. ad ann. 300. pag. 220. & 222. Martyrolog. die 22. Julii, Genebrard. in Felice I. ad Episcopatum evectus est anno 283. Discessit è vivis anno 299. Baron. & Spondan. eisd. annis, Gualt. pag. 220. Secundus fuit S. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus, quem memorant non semel Baron. ab anno 351. ad ann. 386. Spondan. in Epitom. ibidem, Gualt. ad ann. 400. col. 280. & 284. D. Hieronym. de Scriptor. Ecclesiastic. verb. Cyrillus. Electus est in Antistitem anno 351. è vita migravit anno 386. ut tradunt prælaudati. Tertius S. Cyrillus Alexandrinus, de quo Gelasius, ac D. Covar. hic: ejusdem mentionem frequenter faciunt Baron. ab anno 412. ad 445. ubi Spondan. Card. Bellarm. de Scriptor. Ecclesiastic. anno 430. pag. 112. Ciaconius in Leone I. Possev. in Appar. sacro, tom. 1. lit. C. pag. 370. Gualt. ad annum 500. pag. 356. & 364. Baron. n. 8. Hic avunculo suo Theophilo in dignitate successit anno 412. Baron. eo anno, & ibi Spondan. num. 9. Gualt. pag. 356. Præfuit cum aliis Sedis Apostolicæ Legatis universali Synodo Ephesinæ, prout prænotavimus supra, cap. 15. n. 38. Baron. & Spondan. ann. 431. num. 5. evolavit in Cælum anno 444. Baron. ibi, & Spondan. Gualt. ac Ciacon. ubi proxime, qui fuit 5. Leon. I. Pontificis, Imperatorum Theodosii junioris 37. Valentiniani II. 20. De die quæstio est. Græci putant obiisse nona Junii, Latini autem vigesima octava Januarii. Spondan. ubi proxime, ubi ex Cassiodoro tradit S. Cyrillum totam sacram Scripturam interpretatione illustrasse, sed hodie pauca ex ipsius lucubrationibus extare.

Ad Num. 5.

- 28 De B. Hilario Pictaviensi Episcopo agit Bellarm. anno 355. pag. 67. Baron. ab anno 355. ad 507. ubi Spond. Gualt. ad ann. 400. pag. 280. Possev. sup. tom. 2. lit. H. pag. 49. Genebrard. in Julio I. Barbof. n. 9. Ado in Chron. Sur. tom. 1. die 14. Januarii.
- 29 Ipse jam ætate provecus Fidem Catholicam amplexus est, ac paulò post, quanquam conjugatus, Præsul eligi meruit anno 355. Baron. & Spondan. num. 14. migravit in cælum multa pro Religione perpeffus an. 369. Damasi Pontificis 3. Imperatorum Valentiniani, ac Valentis 6. Baron. anno 369. & ibi Spondan. num. 2. qui num. 3. ex D. Hieronymo vitam, & scripta illius commendat, de quibus Venant. Fortunat. duo edidit volumina.
- 30 Fuit alter S. Hilarius Arelatensis Episcopus, & Scriptor Ecclesiasticus, B. Augustini discipulus, qui ad Episcopatum ascendit anno 441. decessit autem anno 449. de quo Baron. & Spondan. ab anno 426. ad 449. Gennad. de Scriptor. Eccles. cap. 69. Bellarm. sup. ann. 458. Gualt. ad ann. 500. pag. 364.

Verf. Opuscula B. Ambrosii.

- 31 De quo Baron. & Spond. ab anno 369. ad 398. Bellarm. anno 374. pag. 75. Genebrard. in Siricio, Ado Viennensis in Chron. Barbofa n. 10. Onuphr.

in Chron. anno 369. Vign. in Chron. anno 379. & 393. Gualt. ad an. 400. pag. 286. Possev. tom. 1. lit. A. pag. 59. Sur. tom. 6. die 7. Decembris.

Cùm B. Ambrosius adhuc catechumenus esset, Præfectusque Mediolanensis provincie, in Episcopum assumptus est voce infantis divinitus resonante Ambrosium Episcopum, cùm de eligendo novo Prælato inter Catholicos, & Arrianos discutaretur, quæ evenerunt anno 374. Damasi Pontificis 8. Imperat. Valentiniani & Valentis 11. Card. Baron. & Spondan. anno 374. à princip. Sedit annis 22. mensibus 3. diebus 27. ac perrexit in patriam anno Domini 397. Siricii Pontificis 13. Imperatorum Arcadii & Honorii 3. die 4. Aprilis, ætatis suæ sexagesimumquartum ingressus: sed quoad tempus mortis, & ætatis Authores inter se non conveniunt, ut apud nuper laudatos videre licet: nos supputationem Card. Baronii & Spondani amplectimur, quos legas Anno 397. n. 7. cum seqq.

Verf. Item opuscula B. Augustini.

De quo Card. Bellarm. anno Domini 400. pag. 33. Card. Baron. & Spondan. ab anno 377. ad annum 504. Possev. sup. verb. Augustinus, cap. 6. & 7. pag. 160. Onuphr. in Chron. Genebrard. in Siricio, & Sixto III. Jacob. Gualt. in Chron. ad ann. 500. pagina 358. Barbofa sup. n. 11. Surius de vit. Sanctior. tom. 4. die 28. Augusti.

Natus est anno 355. Liberii Pontificis 4. Constantii Imperatoris 19. die 13. Novembris, Spondan. anno 377. num. 3. Gualt. sup. Convertitur ad fidem ac baptizatur à B. Ambrosio anno 388. Pafchali tempore, suæ ætatis trigessimum quartum agens. Card. a Baron. anno 388. & ibi Spondan. n. 9. Gualt. sup. Possidon. de vit. B. Aug. Ordinatur Hipponensis Episcopus anno ætatis 41. Christi 395. Card. Baron. anno 395. n. 31. ubi Spondan. n. 13. Gualt. & Possidon. sup. cap. 8. sedit annos 36. & obdormivit in Domino anno 430. Cælestini Pontificis 7. Imper. Theodosii junioris 23. Valentiniani III. 6. suæ ætatis 76. die 28. Augusti, Card. Baron. anno 430. num. 75. Spondan. ibi, num. 9. Gualt. ubi sup. Possid. cap. 28. cum seqq. Ejus scripta in conflagratione Hipponensis civitatis per Vandalos cœlitis præservata censentur, quæ tot ac tanta fuere, ut ea omnia vix quisque studiosorum nosse ac perlegere sufficiat, ut ex Possidonio refert Spondan. anno 430. n. 11.

Verf. Item opuscula B. Hieronymi.

De quo Card. Baron. & Spondan. ab ann. 372. ad 420. Card. Bellarm. anno 490. pag. 83. Possev. tom. 2. verb. Hieronymus, Gualt. ad annum 400. pag. 288. Ado Viennensis ac Siegeb. in Chron. Onuphr. anno 395. Genebrard. in Damaso, Barbofa n. 12. Theat. vitæ hum. in Indic. verb. Hieronymus, Surius tom. 5. die 30. Septemb.

D. Hieronymus jam adultus ætate Romæ sacro Baptismate initiatur, ac diu apud varias provincias peregrinatur. Baron. anno 372. & ibi Spondan. num. 8. & 9. tandem eremum Chalcidensis provincie inter Syros & Sarracenos petit, ubi monasticam vitam egit. Card. Baron. ibidem, Spondan. num. 11. Ordinatur Presbyter, sed non est Cardinalitia dignitate decoratus. Spondan. post Baron. anno 378. num. 16. etsi aliqui contrâ scripserint. Obiit in Bethlehem anno 420. Bonifacii

facii I. Pontific. 2. Honorii Imper. 26. Theodosii junioris 13. die ultima Septembris, tunc agens ætatis septuagesimum octavum, vel nonum annum, aliis dissentientibus, ut videre est apud Spondan. anno 420. n. 5. Genebrard. & Gualt. sup. qui de ejus scriptis ac præconiis disserunt, cujus vitam præ cæteris memorie tradit Marian. Victorius Episcopus Reatinus, ut testatur Spond. num. 6. ubi subdit, ideo B. Hieronymum cum leone antiquitus in Ecclesia consuevisse depingi, quia ad instar leonis rugitus in hæreticos clamorem emisit, & infracto robore quasi leonino ipsos persequeretur: non quod leoni in deserto mederetur.

Verf. Item opuscula B. Prosperi.

- 37 De quo Card. Baron. anno 426. 433. & 444. cum duob. seqq. & ibidem Spondan. Card. Bellarm. de Scriptorib. Ecclesiastic. anno 460. pag. 121. Theuct. lib. 3. de vir. illustrib. Jacob. Gualt. ad ann. 50. quest. 366. Possev. in Appar. sac. tom. 3. lit. P. pag. 106. Barbofa in collectan. ad cap. Sancta, n. 13.
- 38 Hic opera D. Augustini adversus calumniantes propugnavit: Card. Baron. anno 426. num. 19. & 24. ubi Spondan. num. 4. Pelagianam reviviscentem hæresim scriptis confutavit. Card. Baron. anno 444. n. 8. & ibi Spondan. n. 2. & anno 433. num. 2. Gualt. sup. Temporalem vitam immortalitate commutavit anno 466. Hilarii Pontific. anno 6. Leonis Imper. 10. Card. Baron. eod. anno 466. num. 14. ubi Spondan. num. 4. Gualt. sup. licet autem B. Prosper Episcopus Regii in Gallia Narbonensi dicatur, id revocatur in dubium apud Spondanum in addit. ad num. 4. ubi probatur non fuisse hujus, nec alterius Ecclesie Præfulem, quanquam ipse Spondanus ibidem præmiserat, saltem viginti quatuor annos Regiensis Ecclesiam gubernasse.

Ad Num. 6.

- 39 In catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum recensetur Pontifex Leo I. cognomento Magnus, & sanctimoniâ eximius, ut videre licet apud Card. Bellarm. anno 440. pag. 119. Jacob. Gualt. in Chron. ad ann. 500. pag. 368. Possev. tom. 2. lit. L. pag. 338. Sur. tom. 2. die 11. Aprilis.
- 30 Hic ex Diaconatu ad culmen Pontificatus est evectus, & loco Sixti II. subrogatus anno Christi 440. die 11. Maii, Card. Baron. eo anno, & ibi Spondan. num. 3. Gualt. ubi proxime, pag. 366. Ille scas Histor. Pontific. lib. 2. cap. 14. qui annus erat Imperii Theodosii junioris 33. Valentiniani III. 16. secundum supputationem Baronii, & Spondani. Tenuit S. Leo clavum Ecclesiasticæ Monarchiæ usque ad annum 461. quo die 11. Aprilis dignitatem simul cum vita deposuit, post quam viginti unum annos minus diebus triginta duobus munere suo functus est. Baron. anno 461. & ibi Spondan. num. 2. Gualt. col. 368. de cujus egregiis virtutibus, constanti animo, ac prudentia mirabili plura Card. Baron. & Spondan. ab anno 440. ad 461. Ille scas sup. Genebrard. Platina, Ciacon. in Leone I.
- 41 Scripsit præter alia eximius iste Pontifex mirificam epistolam, de Verbi Incarnatione quid sentiendum edocens, die 13. Junii anno 449. cujus integra series habetur apud Card. Baron. tom. 6. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

anno 449. n. 38. cum seqq. & ibi Spond. num. 7. testatur eam circularem fuisse tam Orientalibus, ad quos missa est, quam Occidentalibus, vocarique à Græcis Encyclicam, ceu ad novæ hæresis emergentis paratum antidotum, fuisseque summa cum veneratione ab omnibus Catholicis exceptam, ac laudibus meritis elatam; ita ut à B. Perro, aliisque divinis visionibus approbata: & confirmata crederetur, ferturque eandem legi singulis annis mense Decembri ante Nativitatem Domini consuevisse in Ecclesia Romana, & aliis Occidentalibus. Hujus epistolæ meminere etiam Card. Bellarm. & Possev. ubi proxime, Barbofa sup. num. 14. Concil. Chalced. act. 6.

Ibi: Qua ratione mirum non erit.

Cùm Pontifex aliquid ex Cathedra tanquam de Fide definit, prout Leo in epistola, de qua agimus, errare nequit, propter assistentiam Spiritus sancti, ideoque ut veritati infallibili assensum præstare Catholicis tenemur, & ita à Gelasio præcipitur in præsentem, observaturque à Barbofa d. num. 14. Vide notata supra, lib. 1. cap. 10. n. 5. & 47. & infra hoc cap. n. 51.

Ibi: Verum hoc Gelasii testimonium.

Quavis sanctorum Patrum scriptis multum sit deferendum, non tamen infallibilem veritatem circa Fidei controversias obtinent: quapropter moris fuit antiquis Scriptoribus Ecclesiasticis ea quæ ad fidem spectabant, ad Sedem Apostolicam, ut approbarentur mittere, ut exemplis demonstrat Card. Baron. anno 490. Spondan. anno 496. n. 6. Unius verò, aut duorum Patrum autoritas quoad sacras literas, & Fidei doctrinam probabile quidem exhibet argumentum, non infallibile testimonium. Cano de loc. Theologic. lib. 7. cap. 3. concl. 2. At concors omnium Patrum, & Doctorum Ecclesie sententia, & sensus circa fidem & sacram Scripturam est omnino amplectendus. Corduba in questionib. Theologic. lib. 4. quest. 1. proposit. 6. verf. Tertium signum, Pat. Suar. de Fid. dip. 5. sect. 3. num. 13. Aug. Barbofa in collectan. ad cap. Noli, 9. dist. cujus Glossa sic accepta sustineri posset, aliàs reprehendenda, ut post D. Covar. animadvertit idem Barbofa. Consule Pat. Valente in concord. jur. p. 2. comm. 4. notat. 9. num. 4. & 10.

Ibi: Sunt enim multa que ab Augustino traduntur.

Hoc dissidium inter B. Hieronymum, & Augustinum quoad doctrinam & sacre Scripturæ interpretationem memorat post Baronium Spondan. in Epitome, anno 394. à num. 9. & num. 11. in fine subdit, semper inter eos charitatis vinculum illibatam perstitisse.

Prætermisit D. Covar. verf. Item, opuscula atque tractatum, qui sequitur in cap. Sancta, 15. dist. & in decreto Gelasii, unde sumptum est, quo declaravit nedum opera Sanctorum, quæ recensuerat, sed etiam aliorum Patrum Orthodoxorum, qui in nullo à sanctæ Romanæ Ecclesie consortio deviarunt, fore legenda: constat enim ante Gelasii tempora plures alios floruisse sacros Scriptores, ut videre est apud D. Hieron. Card. Bellarm. Jacob. Gualt. Possev. & alios N n 2 supra,

supra laudatos. Hæc ita observat Acuña in d. cap. Sancta, n. 21. Valcarcer in Epitome Jur. Canon. ad d. cap. Sancta, col. 41. & 42.

Verf. Item Decretales Epistola.

46 Decretales Epistolæ vocantur, quibus Romani Pontifices ad quorundam consultationes respondebant, vel aliquid servandum, vitandumve statuiebant, quæ ad corpus Juris Canonici redactæ circumferuntur. Card. Baron. *Annal. Ecclesiast. tom. 2. anno 142. n. 9.* Spondan. in *Epitom. ibidem num. 8.* Aug. Barbosa in cap. 1. num. 1. 19. dist. Has omni cum reverentia excipiendas Gelafius monet, & post eum Posselin. in *Apparat. sac. tom. 2. verb. Decretales Epistolæ, pag. 123.* Barbosa in *collect. ad d. cap. Sancta, num. 15.* Acuña *ibidem, num. 22.* Valcarcer *ubi proxime, §. Decretales.* Sic Vvicleff. inter hæreses recensetur, quod decretales apocryphas, & clericos qui earum studio operam dabant, stultos adleveravit. Jacob. Gualter. in *Chronic. ad annum 1400. pag. 707. hæresi 38.*

Ibi: Est autem obiter examinandum.

47 In causarum decisionibus decretales Pontificum epistolæ, ac generalium Synodorum canones pari jure, & auctoritate censentur, ut Gratianus tenet in *princip. dist. 20.* & Aug. Barbosa in *collect. num. 1.* Imò major est judicialis potestas penes Pontificem Romanum, quam penes universalis Concilia, sicut D. Covar. videtur. Papa etenim supra quodlibet est Concilium, quemadmodum definitum habetur per Lateranense ultimum sub Leone X. *cap. 11.* & observant Albert. Pighius de *Ecclesiast. Hierarchia lib. 6. cap. 4. cum seqq.* Card. Bellarm. *tom. 2. controversiar. lib. 2. cap. 4.* Sayr. in *Clavi Regia, lib. 3. cap. 10. num. 6.* Marta de *jurisdic. part. 2. cap. 43. num. 61. & 62. & part. 3. cap. 17. a n. 3.* Barbosa in *collect. ad cap. ad Apostolica, num. 5. de sentent. & re judic. in 6.* Unde Pontifex Synodos etiam œcumenicas mutat, corrigit, & interpretatur, cujus sententiæ, ac decisioni standum est, quanquam Ecclesiæ, aut generali Concilio contradicat. Marta *ubi sup.* Præterea in causarum decisionibus potior haberi debet Papæ auctoritas, quam sanctorum Patrum sententiæ Barbosa in *collect. ad cap. Ne imitatis, n. 3. de constitutionib. An Sanctorum dicta observanda sint in causarum decisionibus; apparet ex cap. De libellis, 20. dist. 1. 6. rit. 1. p. 1. ubi Greg. Lop. gloss. 1. Sanch. de *marrim. lib. 9. disp. 12. num. 6.* Barbosa in *collect. ad dict. cap. de libellis, Azor. Institur. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 19. in princip.**

48 Pontificem superiorem esse jurisdictione Conciliis quibuscunque, ex eo patet, quod à Synodo etiam generali ad Sedem Apostolicam provocatur, ut præter Jurisperitos adnotat Spond. in *Epitome Baronii, anno 449. num. 14.* non è contrà, imò per Bullas Pii II. Julii II. ac Leonis X. appellatio à Pontifice ad generale Concilium prohibetur. Card. Tusch. *lit. A. concl. 352. num. 16. & lit. C. concl. 552. num. 10.* Marta *dict. cap. 17. num. 6. & 9.* Barbosa in *collect. ad cap. Cuncta per mundum, num. 4. & 9. quest. 3.* ubi ait à iudicio Papæ ad nullam potestatem humanam, imò nec ad Deum ipsum appellationem admitti, unde appellans puniri debet. Menoch. de *arbitr. casu 458.*

n. 58. Cevall. de *cognit. per viam violent. gl. 6. n. 91.* Hæc non aia ratione ita se habent, nisi quia de natura appellationis est, ut à minore ad majorem judicem provocetur, non ad æqualem, aut minorem, l. 1. tit. 13. p. 3. l. 1. §. Si quis in appellatione, ff. de *appell. Gregor. Lop. in d. l. 1. partit. gloss. 2. Card. Tusch. d. concl. 352. num. 16.* Ex quibus evidenter deducitur, Papam superiorem esse Conciliis etiam generalibus, quorum sententias corrigere, & tractare ipse valet. Tusch. *lit. C. concl. 551. cum seqq.* Card. Jacobat. *tract. de Concil. lib. 5. art. 18. cum aliis, Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 5. cap. 14. à verf. Secundo queritur.* Sunt verò non pauci ex Catholicis scribentibus, qui adversus auctoritatem summi Pontificis plura tradiderunt circa rem, de qua agimus, quorum opinio vera erit tantum schismatis tempore, cum de legitimo Petri successore ambigitur: tunc enim suprema Ecclesiæ jurisdictione resistet penes Concilium generale, ut in Constantensi evenit, cui omni modo obtemperare debent qui summi Pontifices dicuntur. Azor. *sup. verf. Sententia contraria, Marta d. cap. 17. num. 7.* Tusch. *d. concl. 552. n. 25.*

Ibi: Ea quibus & multis, quæ hi Auctores adducunt.

Cum in Romano Pontifice tota Ecclesiastica 49 jurisdictione à Christo collata resideat, sicut prænotavimus supra, lib. 3. cap. 20. num. 4. nullatenus aliquid jurisdictionis in Conciliis reperiri poterit, quod ab illo fonte non promanaverit: sic generaliter diximus d. cap. 20. num. 5. Unde Card. Tusch. *lit. C. concl. 551. num. 3.* scripsit Conciliis esse delegatam à Pontifice jurisdictionem, nisi ipse personaliter illis præfuerit, aut delegatio ad universitatem causarum fiat. Sed in causarum decisionibus, aliisque decretis robor & firmitas omnium, quæ in Conciliis peraguntur, à confirmatione & auctoritate Romani Pontificis provenit, cap. Significasti 4. de *elect. cap. Regula, 17. distinct.* Barbosa in *collect. ad d. cap. ad Apostolica, num. 5. & ad cap. Concilia, 17. distinct.* P. Valente in *concordia Juris, part. 2. comment. 4. notat. 9. num. 11. verf. Nego, Padilla in Chronographia Concilior. tit. de auctor. Concilior. per tot. Tusch. lit. A. concl. 352. num. 16. & lit. C. concl. 552. n. 6. cum aliis.* Idè semper in usu fuit Synodorum universalium, quibus interfuere Sedis Apostolicæ Legati, ab ipsa confirmationem ad firmitatem eorum, quæ gesta sunt impetrare, ut observat Barbosa in d. cap. Concilia, num. 2. ex Card. Turrecremata in *Sum. lib. 2. cap. 34.* constatque ex Annalibus Baronii, & ex Epitome Spondani ita continuè servatum, & ita decernitur Trident. *sess. 25. in fine,* ubi de confirmatione Concilii postulanda agitur. Cum ergo Concilia jurisdictionem omnem accipiant à Romano Pontifice ut à suo capite, necesse est, ut in ipso fonte plus potestatis sit; nam propter quod unumquodque tale, & illud magis, l. Multo magis, C. de *sacro sanct. Eccles.*

Ibi: Quod si de rebus Fidei.

Scire oportet, tunc censeri aliquid de Fide definitum vel quando ita apertis verbis exprimitur, vel cum anathematis poena in contrà sentientes irrogatur. Padilla *ubi proxime, in fin.*

Cum Summus Ecclesiæ Præful quid ex Cathedra de Fide decernit, est omninò amplectendum, quia

quia in istis errare impossibile est, propter Spiritus sancti infallibilem assistentiam, sicut tradidimus supra, lib. 1. cap. 10. num. 5. & 47. nec indiget ea definitio aliqua Synodi œcumenicæ approbatione. Spondan. *sep. anno 449. num. 1.* Ita ut si contingeret, ut Ecclesia, communis scilicet Patrum consensus, circa fidei articulum à Papæ sententia discreparet, teneremur sequi quod per Sedem Apostolicam definitur. Azor. *sup. d. verf. Secundo queritur, Pat. Valente d. nota 9. num. 10.* Nec Concilia etiam universalis legitime congregata, prædicitibus Papæ Legatis, infallibilem continent veritatem circa definitiones de Fide, priusquam à Pontifice confirmantur, quoniam errori subjiciuntur. Barbosa in d. cap. Concilia, n. 3. & 7. Padilla cum aliis *ubi sup.* Vide Barbosa in *collect. ad cap. Si Papa, 40. distinct. n. 19.*

Ibi: Adhuc tamen in pertinentibus ad Fidem.

52 Definitiones Fidei libentius, ac promptius à Fidelibus excipiuntur, cum illas Concilium generale Pontificis auctoritate confirmatum edit, quam si à solo Papa dimanarent; & hoc idèo, quia merè humana exactius discutiuntur, & plurimorum iudicio comprobantur, non quia de hujusmodi decretorum infallibili veritate ambigatur. Sic quæ in quatuor primis generalibus Conciliis definita sunt, majori cum reverentia, & promptitudine recepta sunt, quam in posterioribus Synodis etiam universalibus, & à Pontifice confirmatis decreta, quanquam hæc non minùs infallibilitatis, & veritatis obtineant, sicut superius adnotatum est cap. *præced. num. 1. & 51.*

Ibi: Papam verò errare posse.

53 Hæc opinio ut hæretica rejici debet, etenim de Fide est, Pontificem in istis errare non posse, sicut ex pluribus assertum est supra, lib. 1. cap. 10. num. 5.

Ibi: Sed in his definitionibus, quæ à Conciliis universalibus.

54 Supponendum est cum D. Covar. in *presenti,* penes Romanum Pontificem existere potestatem ad abrogandam quamlibet legem Ecclesiasticam, sive à prædecessore, sive à Concilio etiam generali latam; cum hoc tamen discrimine, quod ad tollendam constitutionem alterius Pontificis opus non est ut derogat illi expressim, quia ipsam abrogare censetur dum adversus illum statuit, cap. 1. de *constitut. in 6.* ubi Barbosa cum aliis in *collect. num. 1.* At ubi per generalem Synodum Pontificia auctoritate fulcitam aliquid est decretum, non censetur Papa contrarium præcipiens illud abrogare, nisi mentionem fecerit anterioris constitutionis, vel quia non facile creditur Pontifex voluisse constitutionem matura deliberatione per Concilium editam evertere, vel quoniam censetur talis lex clausulam derogatoriam habere. Ita tenent Barbosa de *offic. & potest. Episcopi, part. 2. alleg. 33. num. 24.* Anton. Ricciol. de *jure person. extra grem. Eccles. exist. lib. 5. cap. 14. num. 10. & lib. 8. cap. 4. num. 6.* Marc. Anton. *Varias. lib. 1. resol. 58. num. 6.* Moneta de *commutat. ult. volunt. cap. 5. num. 165.* Gratian. *discept. cap. 397. ex n. 35.* Garcia de *Benefic. p. 4. cap. 5. n. 30.* Guttier. *Pract. lib. 3. q. 17. num. 231.* ubi ampliatur ad Concilia non

generalia, Flores de Mena *Varias. lib. 1. q. 10. num. 50.* Rota apud Cæsar de Grassis *decis. 3. n. 12. de rescript. & plurimi quos congerit Barbof. in remiss. ad Trident. sess. 1. in decreto de inchoanda. Concil. num. 3.* At contrà tenent Card. Jacobat. *sup. d. lib. 5. art. 18.* Azor. *d. lib. 5. cap. 14. verf. Sexto queritur,* nempe fat esse generalem cujusque constitutionis derogationem, ut valeat constitutio, rescriptum, seu privilegium, quanvis Concilii mentio non fiat. Verum & Flores de Mena *ubi super,* asserit valere Pontificis dispositionem nulla derogatione præmissa, si de mente illius appareat voluisse contra decretum Concilii venire, quod præsumitur, si id notorium esset. Et quod tolebant Pontifices dispensare derogantes œcumenicis Conciliis, testatur Spondan. *sup. anno 434. n. 1. & anno 479. num. 2.* Rursus Concilia generalia per se nihil stabilire permittuntur in derogationem Pontificiarum constitutionum. Azor. *sup. verf. Quinto queritur, Tusch. lit. C. conclus. 552. num. 24.*

Verf. Præter hæc rursus.

Agit D. Covar. hæc de textus interpretatione 55 in cap. In *Canonicis 6. 19. dist.* ubi in emendatis Decreti codicibus nota reperitur post illud; quæ Gratiani errorem arguit, & corruptum locum D. Augustini restituit, ac D. Covar. intellectum omninò approbat. Idem observant Navarr. in cap. *Novit, notab. 3. num. 44. de judic. Posselin. in Apparat. sacro, verbo Gratianus, verf. Præterea, Azor. part. 2. lib. 5. cap. 12. verf. Tertio queritur, & verf. Objicies quod dicit Augustinus, Peña in Director. Inquisitor. part. 1. comment. 19. lit. F.* Barbosa in *collect. ad d. cap. In Canonicis, Valcarcer in Epitome Jur. Canonici, in d. cap. In Canonicis, col. 70.* qui omnes agnoscunt textum esse corruptum apud Gratianum, & B. Augustinum non de Decretalibus, sed de sacris Scripturis egisse.

Ibi: Ut illi libri pro Canonicis habeantur.

Communis Sanctorum Patrum, seu Ecclesiæ 56 consensus libros Canonicos efficit. Sixt. Senens. in *sua Bibliotheca Sacram, lib. 1. sect. 1. in princip.*

Verf. Decretales verò epistola.

De auctoritate decretalium epistolarum actum 57 est supra, à num. 46. ubi etiam mentio facta erroris Vvicleff circa sacros Canones: infallibilem tamen veritatem non habent, in his enim errorem Pontifex labi potest ex narratione incerta, falsive probationibus, quibus ipsæ decisiones sacre nituntur, de quo Barbosa in *collect. ad cap. Si Papa, n. 25. cum seqq. 40. distinct.*

Ex hoc loco August. Barbosa in *collect. ad d. 58 cap. In canonicis,* asseverat D. Covarruviam conatum esse tueri Gratianum, ejusque errorem excusare. Sed minime è impurandum esse videtur, perpenis iis quæ in hoc versiculo ac præcedenti traduntur; nam in illo aperte lapsus Gratiani damnat, in isto duntaxat ait, epistolas decretales Summorum Pontificum universalis Ecclesiæ consensu probari, non ut inter sacras Scripturas in earum canone recenseantur, sed ut auctoritatem obtineant, quam merentur propter suos Auctores: non tamen infallibilem veritatem continere censentur, sicut Divinis voluminibus inest.

At canonice dici jure possunt, quia regula sunt hujusmodi epistolæ ad judiciorum expeditionem, & ad rectè, honestèque vivendum, juxta præmissa supra, *hoc lib. cap. 14. num. 9.* ideoque Jus Canonicum vocatur, quod ex illis constat, cujus libri non sunt canonici, ut illi qui in catalogo Sacrorum Voluminum habentur, cum Spiritum sanctum authorem non obtinuerint, de quibus *d. cap. 14. per tot.* Sic Gelasius non in Canonicis, sed in Hagiographis Decretales constituit. Fuit verò Vvicleff per Concilium damnatus, quia his epistolis omnem auctoritatem detrahebat, adversus communem Ecclesiæ universalis approbationem eas apocryphas nuncupare ausus.

Ad Num. 7.

59 Ad hunc Gelasii locum vide Acniam in *cap. Sancta, §. Item gesta, num. 23. & 24. 15. diff. Valcarcer ubi sup. in eod. textu, col. 42.* Spondan. in *Epitome Baronii, anno 401. num. 2.* Baron. anno 419. num. 96.

60 Verbum *Martyr*, Græcum interpretatur Latine *Testis*, & martyrium idem est ac testimonium. Calepin. *verb. Martyr*, Nebrissenf. *eod. verbo*, Polyanthea novissima *tom. 2. verb. Martyrium, in princip. P. Valentia in 2. 2. disp. 8. quest. 2. versic. 1.* Theatrum vitæ humanæ *lit. M. pag. 279.* P. Suar. *de Fide, disp. 4. sect. 3. num. 6.* Lexicon Calvin. *verbo Martyr.* Sed ex usu Ecclesiæ ille *Martyr* vocatur, qui morte pro Deo obita testificatur aliquam Fidei veritatem, vel in seipsa, vel in aliquo pio virtutis opere relucens. Ita Valent. *ubi pronuper*, Theatrum vitæ humanæ, *Lexic. Calvin. & alii.* Dicitur etiam Martyrium religiosus locus Martyri sacrat. Calepin. Nebrissenf. *Lexic. Calvin.* Martyrium mentio fit in *l. 2. & 3. C. de sacrosanct. Eccles. & in hac interdicitur venditio Reliquiarum Sanctorum Martyrum: quod religiosè Imperatores Honorius & Theodosius constituerunt; antea enim venire consueverant à Gentilibus, ut tradit Spondan. anno 305. n. 2.*

Ibi: Sic sanè licet & ipsi Martyres.

61 Harum vocum *Martyr. & Confessor*, eandem vim esse ex propria significatione, animadvertunt Glossa *verb. Crucifixus, in cap. Baptismi 34. de consecrat. distinct. 4.* Spondan. *sup. anno 194. num. 1.* Consuetudine verò Ecclesiastica obtinuit, ut sancti, qui vitæ finem laudabiliter imposuerunt naturaliter, Confessores nuncupentur: illi autem, qui violentia tormentorum pro Fide extinguuntur, Martyres dicantur. Theatrum vitæ humanæ *ubi proximè, pag. 280. vers. Quartus gradus.* Hæc tamen nomina apud veteres Ecclesiasticos Scriptores aliter usurpari solent; nam propriè eos Confessores asserunt, qui persecutionem quidem patiebantur propter Fidei confessionem, & carcere tenebantur, nondum cruciatus experti: ubi autem sævitiam carnificum sentire cœperant, Martyrum nomine decorabantur. His funiles habebantur extorres, qui ne religio per illos dispendium aliquod sustineret, propriis bonis derelictis sese subtrahebant; nam quandiu superstites latebant, vocabantur Confessores; morte autem in eo statu superveniente, Martyres appellabantur. Ita Spondan. *ubi nuper. & anno 353. num. 11.* Theatrum vitæ humanæ *d. vers. Quartus gradus.* Nunc de ratione martyrii est, ut mors patientis

subsequatur, unde nullus inter Martyres recensetur, etsi sævissimè torqueatur pro veritate Fidei, nisi vi tormentorum animam agat. D. Thom. *2. 2. q. 124. art. 4. Valent. sup. vers. Ut autem, Polyanthea ubi proximè.* Vide etiam ad præmissa Ioan. Franc. Picum in *comment. ad hymn. 2. Rhenan. in annotat. ad Tertullian.*

Ibi: Hinc & Negatores dicti.

Horum qui præ formidine tormentorum Christum abnegabant, duplex species fuit: quidam enim publice id patrabant, & hi si Diis immolarent, aut immolata gustarent, Sacrificati; si thus offerebant, Thurificati, & generaliter Idololatæ vocabantur. Alii erubescerent non audebant palam Christianam Religionem abjicere, sed privatim per se, vel per alios idolorum cultum profitebantur, acceptis à Magistratibus securitatis libellis, ne deinceps Religionis causâ vexarentur, quod pretio comparabatur, unde isti Libellatici dicebantur. Spondan. *anno 353. n. 5. ex B. Cypriano tract. de lapsis.*

Vers. Quia eorum, qui scripsere, nomina penitus ignorantur.

Inde oritur præsumptio erroris, seu falsitatis: idem in Concilio Lateranensi ultimo *sess. 10. de impress. libror. cavetur ne liber aliquis de rebus sacris sine nomine authoris prælo mandetur, idemque præcipitur per Trident. sess. 4. vers. Sed & impressoribus, cujus meminit D. Covar. infra, cap. Proximo, n. 1. vers. Hujus verò, Barbosa in remiss. ad Trident. d. sess. 4.*

Ante Gelasii tempora, ac postea semper in Ecclesia egregia Sanctorum Martyrum facinora, enarratis compendio illorum vitis, publicè legi consueverunt, prout hodie ex martyrologio recitantur, & ita stabilitus est, ut passiones Martyrum legerentur, Concil. Carthagin. III. *can. 13.* quæ quidem ex certis authoribus veræ, & authenticæ habebantur. Quod autem Gelasius monet de gestis Martyrum non legendis, accipi debet de quibusdam prolaxis historiis, quibus vitæ eorum continebantur, quæ ob incertitudinem authorum, & superflua, vana, & erronea, quibus scatebant, apocryphæ, & ab idiotis, vel hæreticis conscriptæ putabantur. Ita Spondan. *an. 401. num. 2.* ubi testatur hujusmodi historias legi vetitas esse sexta Synodo *cap. 63.*

Ibi: Hieronymi, inquam, Augustini Gregorii.

D. Hieronymum perbreve martyrologium elaborasse tradit post Baronium Spondan. *anno 388. num. 12.*

Iam ab exordio nascentis Ecclesiæ, ingruente adversus Christiani nominis professores persecutione, curæ fuit Clementi Pontifici, ut Martyrum agones memoriæ mandarentur, cui muneri septem præfecit notarios per Urbis regiones distributos, ut in singulis acta Sanctorum Martyrum perquirentes scriberent. Spondan. ex Baronio *anno 98. num. 3.* Postea Fabianus Papa his notariis totidem Subdiaconos addidit, ut quæ illi notis scripserant, hi literis latius, & apertius exprimerent. Spondan. *anno 238. num. 1. & Verum hæc sacra monumenta edicto Diocletiani maxima*

xima est parte flammis tradita perierunt. Spondan. *ubi proximè.*

Vers. Quirici, & Julitte.

67 Julittæ, & Quirici ejus filii præclarum martyrium pluribus enarrat, asserens non esse eam historiam, quam Gelasius apocrypham hinc dixit. Surlus ex Simeon. *Metaphraste tom. 3. de probat. Sanctor. historiis, die 16. Junii*, ubi tradit, Julittam genere, ac divitiis illustrem foeminam ex Iconio urbe in Lycaonia, viro & fortunis orbatam, post diutinam peregrinationem Tarsum advenisse, ubi pro Christi fide dirissimè cruciata cum Quirico trimo gloriosè occubuit. Hujus eximie Martyris mentio fit apud Card. Baron. *anno 305. num. 14.* Spondan. in *Epit. ibidem, n. 15.* Carill. *Annal. eod. anno, fol. 113.* Marul. *lib. 5. cap. 6.* Gualter. in *Chronico. ad ann. 400. pag. 278.* Theat. vitæ humanæ *lit. A. pag. 342. & lit. M. pag. 284.* Vide infra, *cap. prox. n. 94. & 95.*

Vers. Omni devotione veneramur

68 Veneratio, cultusque à tempore Apostolorum Sanctis Martyribus, eorumque Reliquiis reddi consuevit, quem usum Sancti Patres Ecclesiæ communi consensu probarunt, renitentibus tamen hæreticis aliquibus, quorum primus Eanomius extitisse fertur, eumque alii hæresiarchæ sequuti fuere. Consule Baron. & Spondan. *anno 55. n. 2. & 3. & anno 58. num. 38. anno 97. num. 7. anno 277. num. 8. & anno 319. num. 9.* Cui Martyrum honori ut obviam irent Gentiles, de more cadavera eorum flammis, aut fluctibus tradebant. Spondan. *anno 102. num. 2. anno 109. num. 2. anno 179. num. 2. & anno 302. num. 5.* Verùm alii Reliquias Christianis venundabant, quæ illas ut colerent, pecuniâ redimebant, sicut superius præmissimus, *num. 59.* Adde Gualter. in *Chronico. ad annum 110. ex pag. 50.*

69 Sed non omnibus, qui in persecutionibus Fidelium morte ab infidelibus afficiebantur, absque delecto cultus exhiberi consuevit, sed illis tantum qui per Ecclesiam approbati meruerunt, quod prævio exacto examine fiebat. Spondan. *an. 55. n. 4. & anno 302. num. 20.* nam ad veri martyrii lauream quinque concurrere debent conditiones, de quibus Valent. supra, *Vers. ut autem, cum seqq.* Theatrum vitæ humanæ *lit. M. pag. 279.* In quibus differant veri Martyres Christi à pseudomartyribus petendum est à P. Suar. *tract. de Fide, disput. 4. sect. 3. num. 6.* Adde quæ de Reliquiarum veneratione habentur supra, *lib. 1. cap. 10. à num. 51.*

Ibi: Siquidem hac in re secundum veteriorem sententiam.

70 In canonizatione Sanctorum Papam in errorem labi non posse, & oppositam sententiam impiam & temerariam censerit, cum pluribus tenuimus supra, *d. cap. 10. num. 49.* Sed si aliquando circa cultum Reliquiarum Sanctorum aliquid erroris emerisset ex privato aliquorum instinctu, Deus diu latere non permisit, id alicui ex servis suis per revelationem aperiens, ut veritate prodita falsitas appareret, ut de S. Martino Severus scribit in illius vita, *cap. 8.* Ita Spondan. *anno 55. in fin.*

Vers. Item vita Patrum Pauli.

Idem observat Barbosa in *collect. ad cap. Sancta Romana, num. 16. 15. distinct. Cardin. Baron. Annal. tom. 3. anno 358. num. 24.* Valcarcer. in *Epitome Jur. Canon. in d. cap. Sancta, §. Item vitas. col. 42.* Posselin. in *appar. sacro tom. 1. verb. Antonius Aegyptius, pag. 355.*

Vitas egregias perillustrum Anachoretarum, Pauli, Antonii, & Hilarionis, authenticas esse, utpote quæ à D. Hieronymo elaboratæ noscuntur, in confesso est apud omnes, à quo recentiores, qui de Sanctis Eremitis disseruere, plurima hauserunt, ut Card. Baron. in *Annalib. Spondan. in ejus Epit. pluribus in locis: similiter Gualter. in Chronico. Surlus de probat. Sanctor. histor.*

De vita sancti Pauli Eremitarum Principis, differit Card. Baron. *anno 253. ex num. 111. & anno 343.* Spondan. *illo anno, num. 16. hoc num. 1. & 2.* Obiit secundum Baron. anno Christi 343. Julii I. Pontificis 7. Imperatoris Constantii & Constantis 7. ætatis suæ 113. A quo solitudinem petierit anno quæstionis est. Baron. asserit à vigesimotertio, Spondan. & plerique à decimosexto. Vide Spondan. *d. anno 253. n. 16.* Gualter. *ad ann. 300. pag. 216.* Surlus *tom. 1. die 10. Janvar. Theatrum vitæ humanæ pluribus in loc. in indic. verb. Paulus Thebanus, Carill. Annal. anno 343.*

De vita sancti Antonii Abbatis, Magni cognomento, scribit Baron. *anno 310. 328. 340. 343. & 358.* & ibi Spondan. in *Epitome, Sur. tom. 1. die 17. Janvarii, Theatrum vitæ humanæ sup. verb. S. Antonius Aegyptius, Carrill. anno 358.* Vixit quinque supra centum annos, & in cælum migravit anno 358. juxta Baron. *d. anno 358.* quem sequuntur Spondan. *ubi num. 5.* Carrill. *ubi proximè, qui fuit annus 7. Liberii Pontif. & 22. Imper. Constantii.*

De beato Hilarione videri Baron. *anno 358. 362. 365. & 372.* & ibi Spondan. Gualter. *ad annum 400. pag. 282.* Sur. *sup. tom. 5. die 21. Octobris Onuphr. in Chronico. anno 351.* Theatrum vitæ humanæ in *indic. verb. Hilarion Abbas, Carrill. anno 372.* Martyrolog. *die 21. Octobr.* Terram cælo commutavit octogenarius, anno Christi 372. ut testantur Baron. *eod. anno, Spondan. & Carrill.* secundum quos hic annus numeratur sextus Pontificatus Damasi, & nonus Imperii Valentiniani, & Valentis. Vide Baron. in *Martyrolog. die 21. Octobris.*

Ibi: Antonii vitam scripsit Anastasius.

Cujus frequenter mentio apud Card. Baron. Spondan. & alios, qui de beati Antonii gestis describerunt. Congressum tamen S. Antonii & Pauli à beato Hieronymo enarratum, prætermisit Athanasius, ut ait Spondan. *anno 343. num. 1.* Hic est beatus Anastasius, quem supra memoravimus, qui D. Antonium visitavit, cui duo pallia donavit. Spondan. ex Baron. *anno 328. num. 2.*

Vers. Item actus Beati Sylvestri.

77 Ex quibus plura deprompserunt, qui vitam beati Sylvestri memoriæ prodidere, ut Card. Baron. *anno 324. & ibi Spondan. Surlus tom. 6. die 31. Decembris, Platina, Ribadeneira, Illescas, & alii.* qui de vitis Sanctorum, ac Summorum Pontificum

cum egerunt. Sed observare oportet cum Spondan. d. anno 324. num. 25. duplicia acta Sylvestri reperiri, quædam prius edita Latino sermone, quæ authentica sunt: alia postea ab aliquo Græcorum conficta, Græcæque prodita sub falso Eusebii Cæsareensis nomine, ex libro de Martyribus, quæ non ante millesimum Christianum innotuerunt. His additum est edictum de donatione Constantini in odium Ecclesiæ Romanæ, quod in prioribus actis non erat. Hoc autem Græci commenti sunt, ut apparet, quæ Ecclesiæ Romana possidet, non à Christo, sed ab Imperatore accepisse.

Ad Num. 8.

78 Author certus actuum B. Sylvestri nequit assignari, etsi ipsi approbationem meruerint, neque eos edidit Eusebius Cæsareensis, ut D. Covarr. videtur, sed falsò sub illius nomine à Græcis sunt editi, illi scilicet actus commentitii, ac depravati, de quibus Spondan. ubi proxime. Nec mirum haberi debet, quod liber, cujus author ignoratur, non censeatur apocryphus; nam & inter sacra Volumina extant aliqua, quorum Scriptores ignoti sunt, ut supra, hoc lib. cap. 14. prænotatur.

Ibi: Qui Pontificum omnium à Petro exorditus.

79 Opus hoc de vitis Pontificum, quod Damaso tribuitur, non ab ipso, sed ab Anastasio S. R. Ecclesiæ Bibliothecario post quingentos ferè annos ab obitu Damasi elaboratum tenet post Baron. Spondan. anno 45. num. 13. & anno 69. num. 14. hujus Anastasii meminit Bellarmin. de Script. Ecclesiast. saculo 9. ann. 858. Gualter: in Chron. ad annum 600. pag. 598.

Vers. Primum etenim.

80 Constantinum à B. Sylvestro Romæ baptizatum, adversus Eusebium Cæsareensem & sequaces pluribus probat Card. Baron. Annal. Ecclesiast. anno 324. quem refert Spondan. in Epitome, eo anno, num. 10. cum seqq. cui sententiæ subscripserunt Surius supra, tom. 6. ult. die Decemb. c. 14. Carrill. Annal. anno 324. Theatrum vitæ humanæ lit. B. pag. 63. Gualter. in Chron. ad annum 400. pag. 279. Bobadill. in Politic. lib. 2. cap. 17. n. 11. August. Steuch. lib. 2. de donat. Constantini, Marta de jurisdict. p. 1. cap. 30. num. 11. 13. Barbosa in collect. ad cap. Futuram 12. q. 1.

81 Hæc Historia de Baptismate Constantini non eodem modo à Scriptoribus narratur: sed illud discrimen omittendum non est; nam quidam asserunt, quibus D. Covarr. adheret, B. Petrum ac Paulum exprobrasse sævitiam Constantino cupienti parvulorum sanguine se à lepra mundari. Alii in quibus est Baronius & Spondan. ubi supra, volunt Imperatorem commotum matrum gemitibus à cæde infantium abstinuisse, quos necandos collegerat, cujus pietatis intuitu sacri Apostoli in somniis apparentes de Baptismo à Sylvestro suscipiendo ad corporis etiam sanitatem Imperatorem admonuerunt.

82 Constantinus sacra ablutione est lotus sui Imperii anno 19. Pontificatus Sylvestri 9. qui est Christi 324. in palatio Lateranensi, haud pluribus interessentibus, ubi hodie baptisterium existit. Hæc juxta Baron. d. anno 324. qui ex num. 33.

plura memorata digna, quæ ante ac post Baptisma Constantini evenerunt, fusè recenset, & eadem in compendium redegit Spondan. in Epitome eod. anno, à num. 6. & 7. refert Sozomenum aientem, quod Constantinus jam à quo Maxentium devicit, se Christianæ adscripsit Religioni, suscepto Baptismate. Sed hoc communi omnium calamo comprobatur.

Ibi: Dubia tamen ex eo videtur.

Hæc opinio Eusebii Cæsareensis, qui scripsit Constantinum in extremis agentem sacro baptismate insignitum, acriter impugnat à Cardin. Baron. d. anno 324. ex num. 33. & à Spondano in Epitome à num. 14. Ipse tamen post num. 18. pro Eusebio nonnullas rationes expendit Baronii argumentis satisfaciens, non tamen hujus sententiam omninò deferit, cui utique D. Covarr. assentitur ea vel maximè ratione, quòd inverisimile est, Imperatorem ita pium, & erga Ecclesiam, Fidemque Catholicam devotum in tempus mortis sacri Baptismatis susceptionem protelasse, Christumque tandiu inimicum habuisse, quem summa veneratione colebat. Vide ad hæc Baron. & Spondan. ubi proxime, adversus Eusebium late differentes.

Vers. Secundo loco.

Series edicti de donatione Constantini habetur 84 apud Mart. sup. d. cap. 30. num. 1. Theatrum vitæ humanæ lit. R. pag. 363. & donationem B. Sylvestri factam à Constantino latissimè probent ex neotericis Arn. Pontacus in not. ad Chron. B. Hieronymi, August. Steuch. tract. de donat. Constant. Marta d. cap. 30. per tot. August. Barbosa de potest. Episcopi, part. 1. tit. 2. cap. 2. num. 68. & in collect. ad cap. Constantinus, 96. distinct. qui pro hac opinione penè innumeros congerit, quæ adeò recepta est, ac Pontificum decretis roborata, ut non procul ab hæresi sit eam inficiari, ut ex Abbate & Rolando à Valle tradunt Cardin. Tusch. li. D. conclus. 689. num. 7. Barbosa in d. collect. num. 4. Quod donationis instrumentum confectum est die 30. Martii, anno quo Imperatorem baptizatum asseruimus supra.

Ibi: Ex multis tamen conjecturis, & rationibus.

Sententiam tamen oppositam, quæ donationem 85 factam negat, sustinent non pauci, in quibus aliquos recenset Barbosa ubi proxime, in quibus numerari potest Card. Baron. anno 324. ex n. 117. quem refert ac sequitur Spondan. num. 23. cum seqq. hi enim etsi agnoscant Ecclesiam Romanam à Constantino pluribus donis, ac prærogativis affectam, edictum tamen de donatione, quod actis Sylvestri insertum est, apocryphum arbitrantur, prout terigimus supra, nam. 77. De his iterum Baron. Annal. tom. 12. anno 1191.

Ibi: Quo in loco Glossa in verbo Constantinum, querit.

Supposito cum communi Orthodoxorum sententia, quod Constantinus B. Sylvestro donaverit quæ in illius actis recensentur, in controversiam incidit, an Imperator ea conferre Pontifici

fici valuerit in Imperii detrimentum, ac diminutionem? Et licet nonnulli contrà sentiant, communiter tamen placet talem donationem jure subsistere, quæ opinionem tuentur plurimi apud Bobadill. in Politic. lib. 2. cap. 17. num. 11. lit. B. quibus addendi sunt Tusch. ubi sup. d. conc. 689. à princip. Marta ex plurimis supra, num. 30. Barbosa in collect. ad cap. Constantinus, num. 4. cum seqq. ubi probat, Cevall. commun. tom. 1. q. 345. qui pro utraque parte authores congerit. Isti & alii asserunt hæreticum, aut penè hæreticum censerent eum, qui tenuerit istiusmodi donationem invalidam.

Vers. Ceterum apud Gratianum.

87 Lapsus Gratiani, dum Melchiadi Pontifici tribuit, quæ in cap. Futuram, 12. q. 1. continentur, adnotant Glossa ibi, Barbosa in collect. ad eum text. Marta sup. num. 41. qui tamen Gratianum conatur exculare aiens, eum non fuisse authorem tituli illius capitis, sicut nec cæterorum omnium, qui Decreti textibus superpositi leguntur; quod quidem difficilè suaderi potest; quia incredibile est, ut Gratianus non laudaret authores locorum, quæ concessit, ut illis Fides adhiberetur, quod ipsi onerosum minimè foret, alii verò ferè impossibiles, ut per se notum est.

88 Error autem Gratiani evidentissimè patet; nam si Melchiades, sive Melthiades Sylvestrum in Pontificatu antecessit, ut videre licet apud Euseb. Onuphrium, Genebrard. Adon. Viennens. Gualter. in Chron. Platin. Ciacon. in Melchiade, & in Sylvestro, Baron. anno 314. ubi Spondan. num. 1. quod extra dubitationem est, quomodo Melchiades valuit testificari de Constantini baptismate, ac donatione, quæ annis ferè undecim post obitum suum sub successore Sylvestro contigerunt? Etenim Melchiades in facta concessit anno 313. & Constantinus Christianorum numero adscriptus est, ac donationem confecit anno 324. juxta Baron. & Spondan. & Carrill. eisdem annis.

Ibi: Et quia Melchiades occisus fuerit.

89 B. Melchiades à tyrannis interfectus non est, sed superatis cruciatibus, supervixit, ac deinceps mortem naturalem obiit in pace. Spond. ex Baron. anno 313. num. 11. Gualter. in Chronog. ad annum 400. pag. 276. Carrill. Annal. anno 313. Sebast. Nicolini in Epitome Histor. Ecclesiast. §. 33. (ubi observat hunc summum Ecclesiæ Præulem, qui Afer vulgò dicitur, Hispanum esse, Matrini ex Afris parentibus ortum,) & in Bullar. Magno Cherub. tom. 1. in Melchiade, non asserit eum martyrio insignitum, cum in cæteris Martyribus Pontificibus id exprimat. Hoc inde manifestum sit, quia cum Melchiades è vivis migravit, Ecclesia gaudebat pacifica tranquillitate, siquidem Maxentius, qui in Occidente Christianos dirè persequebatur, anno 312. interiit à Constantino devictus, & in Tiberim è ponte delapsus. Spondan. ex Baron. anno 312. n. 2. & 8. & Maximinus Christianæ Religionis in Oriente acerrimus hostis, præ metu ob clades divinitus inflictas, sub idem tempus à tyrannide destiterat. Spondan. eodem anno, num. 1. Unde nemine Ecclesiam persequeute, Melchiades pro Religione enecari nequivit. Nec refert quod vulgò Melchiades Martyr vocitur, quia in antiquis D. de Faria Nova Addit. ad Covarr.

Ecclesiasticis monumentis inter Martyres numeratur propter ea quæ sub Maxentio pro Fide Catholica pertulit, etsi mortem non subierit, cum sic cruciati, quondam in Ecclesiâ Martyres dicerentur, sicut prænotavimus supra, num. 60. & in specie observat Spondan. anno 313. num. 11. His assentiri videtur D. Covarr. paulò inferius, sub hoc vers. ad fin. ubi animadvertetur à nobis num. 94. Quæ cum ita sint, frustra cum eo angimur in disquirendo sub quo Imperatore beatus Melchiades fuerit peremptus.

Ibi: Quæ quidem ratio est omninò intelligenda.

De Maximinorum, seu Maximianorum discrimine agit Spondan. anno 304. num. 4. & qui dominabatur Orienti, cum Melchiades decessit, fuit Maximinus Galerius, qui à Galerio Maximiano socio Imperatoris Constantii adoptatus, illi in Oriente successit. Vide Baron. anno 306. ubi Spondan. num. 2.

Ibi: Prius mortem obiisse Galerium Maximinum.

Contrà tradit Baron. & ex illo Spondan. anno 91. 314. num. 2. qui testantur hoc anno Maximinum miserè occubuisse, & sic post mortem Melchiadis, sicut apparet ex præmissis supra, n. 88.

Ibi: Utcunque sit, Melchiades.

Refragatur similiter Baronius, qui Constantini 92 victoriam, ac interitum Maxentii, post quæ illicò Romam ovans Imperator adivit, ad annum 312. refert, mortem verò Melchiadis ad finem anni sequentis 313. evenisse asseverat, quem refert Spondan. anno 312. & anno 313. n. 11. illisque accedunt Carrill. eisdem annis, Gualt. in Chronog. ad annum 400. pag. 276. & 277. ubi de Melchiade, & Constantino.

Ibi: Et quia facillimus fuit apud Platinam.

Error Platinæ versari potest quoad passionem, ac tormenta Melchiadis, non quoad necem, cum ipse interfectus ab aliquo non fuerit, sed naturaliter obierit, ut supra, n. 89. demonstravimus.

Ibi. Siquidem scriptum extat.

B. Catharina sub Maximino laurea martyrii meruit redimiri. Baron. anno 307. Spondan. ibi, num. 6. Carrill. eodem anno, Gualter. sup. pag. 278. Surius tom. 6. die 25. Novembris, lapsumque eorum qui scripsere, jussu Maxentii fuisse peremptam illam, improbant, Baron. in Martyrolog. die 25. Novembris. Gualter. supra.

Ibi: Questionem illam inter Cæcilianum.

De hac controversia ac Donatistarum causa, inito Romæ Concilio, cognovit Melchiades eo anno 94 quo mortem oppetivit, postquam Maxentius à Constantino superatus perierat, ut planè constat ex Baronio anno 313. & ibi Spondan. à n. 5. junctis iis quæ nuper n. 89. tradidimus. Verum licet Melchiades cum Constantino post mortem Maxentii per epistolas communicarit, non inde sequitur,

ut idem Pontifex possit testificari de iis, quæ multos postea annos jam rebus humanis exemptus Constantino evenerunt, ut Baptisma, & donatio.

Ibi: *Si Romæ Melchides post Maxentiū.*

Hæc conveniunt traditis per me supra, n. 89. neque aliud tenendum est.

Verf. *Item scripta de inventione S. Crucis.*

95 Vide in hunc Gelasii locum Barbof. in collect. ad cap. Sancta, num. 18. 15. distinct. Acuniam ibidem, num. 29. Azor. Institut. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 16. verf. Secundo queritur, Spondan. an. 326. n. 7. P. Suar. de religion. tom. 1. lib. 2. cap. 7. n. 9. qui asserunt, Gelasium nequaquam dubitasse de veritate historiarum, inventionisque S. Crucis, sed loquutum esse, ita de quibusdam scriptis, quæ tunc legebantur, & suspectæ Fidei erant propter plura mendacia, & errores in eis insertos: non tamen fidem detrahit illis, quæ Catholici, & veridici Authores scripsere, beatus Ambrosius, Paulinus, & alii, quos D. Covarr. memorat infra, verf. Sed & præter.

Ad Num. 9.

96 Hæc historia de inventa per Helenam S. Crucem, cum aliquo discrimine ab Authoribus enarratur, ut observat Spondan. post Baron. anno 326. n. 8. Suar. sup. num. 6. ubi subdit, hanc diversitatem non continere contrarietatem aliquam, sed unus omisit, quod alter expressit; omnia tamen simul possunt esse vera, quod ipse bene probat opiniones de miraculis concilians; quæ inter se videntur oppositæ.

Ibi: *Etenim Eusebius Casareensis.*

97 Spondan. anno 326. in addit. post num. 7. ait, Eusebium mentionem de S. Crucis inventionem fecisse tum ad fin. Chronicæ, tum lib. 3. de vita Constant. cap. 29. cujus verba transcribit. Sed etsi ab Eusebio prorsus omitteretur hujusmodi historia, non ideo dubiæ fidei habenda esset, quam plures ex antiquis gravissimi Scriptores memoriæ prodiderunt, ut asserunt Azor supra, verf. Decimo queritur, Suar. ubi sup. n. 9.

Ibi: *Est communi Ecclesie consensus festum hoc.*

98 De festo S. Crucis, & à quo cœperit in Ecclesia celebrari, & utrum induci potuerit. latè Suar. d. cap. 7. ex n. 5. Azor. d. cap. 16. per tot.

Ibi: *Helenam Constantini matrem.*

99 De qua Baron. Annal. anno 306. & in not. ad Martyrolog. die 28. Augusti, Spondan. d. anno 306. num. 5. cum seqq. ubi de genere ac parentibus Helenæ.

Ibi: *Verum quia difficilis adhuc.*

100 Imò facillimè Crux Domini ab aliis discerni potuisse videtur, siquidem Christus Dominus clavibus affixus est Cruci, latrones verò funibus alligati, ut communiter depingi solent: quare in Cruce Dominica extitere vestigia, & foramina clavorum,

quæ in aliis non reperiebantur, nec opus erat miraculum, ubi tam evidens discrimen apparebat. Dicendum est tamen contra vulgarem existimationem, latrones etiam clavibus crucifixos fuisse, ut ex Non. Poëta refert Just. Lips. tract. de Cruce, lib. 2. cap. 8. quem sic ex Græco in Latinum vertit: *In cruce præduris clavibus fixi, inque ligati.* Cui accedit Azor. sup. verf. An verò, ubi inquit aliis miracula non desiderari. Ad quod non levem exhibet conjecturam, quod plures clavi extant, qui ut sacri venerantur, quia eis Christus creditur crucifixus; & tamen tribus, aut quatuor ad summum Dominum fuisse cruci affixum, omnes profitentur. De clavorum multiplicitate Spondanus testatur post Baron. anno 326. n. 12.

De sacrosanctis Clavis qui cum S. Cruce inventi sunt, agunt Baron. ubi proxime, anno 326. & ibi Spondan. n. 11. Azor. sup. verf. Quinto queritur, Sur. de vita Sanctior. in addit. tom. 7. die 3. Maii, & alii ex laudatis à D. Covar. verf. seq. & eis, quos nos adjiciemus, qui communiter asseverant etsi quoad clavorum numerum discrepent inter se, Helenam ex clavibus tribus frænum fieri præcepisse, & diadema intexui, quæ filio Constantino ipsa misit: fertur quoque unum, dum in Occidentem rediret, in mare Adriaticum iniecit, ut illud, in quo frequentibus tempestatibus navigia naufragabant, sedaretur in posterum, & ita evenisse, Sic ex aliis Spondan. d. n. 11.

Verf. *Sed & præter.*

De inventionem S. Crucis differunt etiam Card. Baron. anno 306. & ibi Spondan. n. 8. Carrill. eod. anno, Sur. sup. tom. 3. die 3. Maii, & iterum tom. 7. in addit. ead. die, pag. 1123. Gualter. ad ann. 500. pag. 412. Ado Viennensis in Chronic. Genebrard. in Chronog. lib. 3. pag. 415. Theat. vitæ hum. lit. C. pag. 610. & lit. R. pag. 374. Ribadeira die 3. Maii,

Ibi: *Nulla miraculi ab hoc authore mentione facta.*

Non quia hic & alii miracula non memorant, fides adhibenda non est pluribus aliis, qui de sanitate, & vita divinitus restituta per S. Crucem testes existunt, nec ex hoc veritas historiarum vacillat, ut animadvertit P. Suarez d. cap. 7. n. 6. quod utique in Evangeliiis contingit, ut scilicet unus Evangelista prætermittat, quod alius exprimit.

Ibi: *Tandem Eusebius Papa in d. epist. 3.*

S. Crux inventa est anno Christi 326. Pontificatus beati Sylvestri 13. Imperii Constantini 21, juxta computationem Baronii, quam amplectuntur Spondan. anno 326. Carrill. eod. anno Genebrard. ubi proxime, Theat. vitæ hum. lit. C. pag. 610. & alii. Unde Azor. d. cap. 7. verf. Decimo queritur, errore Gratiani notat in epigraphe capituli Crucis, de consecr. dist. 3. & pro Eusebio legendum Sylvestrum opinatur.

Verf. *Et alia scripta de inventionem capituli B. Joannis.*

Vide Barbof. ubi sup. n. 19. Acuniam num. 30. Card. Baron. anno 391. ex num. 14. ubi Spondan. num. 2. & anno 1025. post num. 2. eundem Baron. in Martyrolog. die 29. Augusti. Opus autem de inventionem

inventionem, seu revelationem capituli beati Joannis Baptistæ, quod D. Cypriano tribuitur, inter ejus opera dubia, sive supposititia recenset Cardin. Bellarm. de Scriptorib. Ecclesiastic. saculo 3. anno 250. verb. Cyprianus, pag. 82.

Ibi: *Qui regnavit anno Domini 751.*

Vide de initio Regis Pipini Card. Baron. an. 747. num. 4. & ibi Spondan. in epitome tom. 2. Gualter. ad annum 800. pag. 565. beatus Cyprianus obiit anno 261. sicut prænotatum est supra, num. 6.

Ibi: *Qui annis plus centum post Cypriani mortem.*

Theodosius senior adeptus est Imperium anno Christi 379. Baron. eod. anno, & ibi Spondan. n. 2. Gualter. ad ann. 400. pag. 289. Carrill. Annal. anno 379.

Ibi: *Sed & Sozomenus Ecclesiasticæ historiæ author.*

Hæc sunt apud Baron & Spondan. d. anno 391. qui addunt, locum in quo Basilica S. Joannis erecta est, non longè à Constantinopoli, Hebdomum vocari.

Ibi: *In Sebaste urbe Paganos aut Gentiles ossa B. Joannis.*

106 Post enecatam beatum Joannem, ejus discipuli corpus ejus in Sebaste detulerunt, capite apud Herodiadem retento, quod occultè sepulture tradidit. Spondan. ex Baronio anno 33. num. 1. Ipsum verò corpus Gentiles flammis tradiderunt Sebaste, cineresque disperferunt. Card. Baron. anno 362. ubi Spondan. num. 33. qui testantur, postea majori cum veneratione sancti Præcursoris reliquias coli, quæ superfuerunt ex illis, vel quæ ante combustionem diversas in partes ad cultum missa fuerant, vel quæ Christiani ex combustis subdulerunt.

Verf. *Item Rufinus vir religiosus.*

107 De quo Card. Bellarm. supra, saculo 4. verb. Rufinus, pag. 155. Card. Baro. sæpe ab anno 372. ad 410. quo obiit Rufinus; & ibidem Spondan. August. Barbofa sup. n. 20. Gualter. ad annum 400. pag. 288. Possevin. in Appar. sacro, tom. 3. verb. Rufinus, Gennad. in Cat. Onuphr. in Chron. anno 395. Vigner. anno 397.

Ad Num. 10. Ibi: *Cum quo graves exercuit similitates.*

108 De dissidio beati Hieronymi, ac Rufini Aquileiensis Presbyteri pluribus agit Card. Baron. & ex eo Spondan. anno 393. num. 4. anno 394. num. 11. anno 401. num. 1. & anno 408. à num. 8. Cardin. Bellarm. ubi proxime. Ex quibus constat, illos primùm amicitia vinculo fuisse junctos; sed postea se invicem scriptis acriter, ac publicè carpsisse: & licet aliquando fuerint reconciliati, iterum inimicitia suscitata sunt. Baron. anno 393. n. 32. ubi Spondan. n. 4. Gualter. supra.

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Ibi: *Quantum à D. Hieronymo Rufinus absit.*

109 Ingens quidem versatur discrimen inter Maximum Doctorem Hieronymum Ecclesiæ luminare perlucidum, ac Rufinum, qui etsi magni apud antiquitatem fuerit habitus, Spondan. anno 372. n. 6. labente tamen tempore errores Origenis sic est amplexus, ut eos aliis, imò Ecclesiæ toti suaderent tentaverit. Spondan. anno 397. n. 3. & 4. Pelagiana quoque hæresi infectus est. Idem anno 402. n. 8. ac tandem in Sicilia pertinax moritur anno 410. Idem hoc anno, n. 12.

Ibi: *Ceterum quod Gelasius scribit de Hieronymi censura.*

110 Idem ex D. Covar. observat Barbofa sup. n. 21. Licet autem Sanctorum Patrum authoritati plurimum sit deferendum, non tamen quicquid ab aliis scriptum damnaverint, hæreticum haberi debet; quia hoc duntaxat datum est Summis Ecclesiæ Præsulibus penes quos propter Spiritus sancti assistentiâ infallibilis regula residet circa fidei dogmata definienda, de quo supra, n. 42. & 43. Unde quod D. Hieronymus impugnat in scriptis Rufini, non est hæresi adscribendum, nisi Ecclesiæ definitioni, aut sacræ Paginæ testimoniis aperte opponatur.

Verf. *Item Origenis nonnulla opuscula.*

111 Præmittere oportet, secundum aliquos Origenes duos extitisse, unum Adamantium cognomine, alterum ignotum, à quo Origenistæ hæretici quidam dicuntur. Verum hanc opinionem refutat ex Baronio Spondan. in Epitome, anno 256. n. 7. De Origene plura apud Card. Baron. in Annal. ab anno 204. ad 400. & ibidem Spondan. in ejus Epitome, Gualter. ad ann. 300. pag. 214. Cardin. Bellarm. sup. saculo 3. verb. Origenes, pag. 73. Genebrard. in Chronog. pluribus in locis, sub saculo 3. Aug. Barbofa n. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 16. verf. Decimo sexto queritur, Possevin. sup. tom. 2. verb. Origenes, Theat. vitæ hum. variis loc. ubi duos Origenes distinguere videtur in indice. Vide Gualter. sup. cap. de Origenianis, p. 235.

Verf. *Origenes, qui & Adamantius Presbyter.*

112 Hæc quæ de Origene tradit D. Covar. extant apud nuper laudatos, maximè apud Baron Spondan. Possevin. Gualter. & Theatrum vitæ humanæ. Ex quibus deducitur Origenem tertium fuisse ex eis, qui Latine sacram Scripturam interpretatione illustrarunt, Genebrard. sup. pag. 39. verf. Tertullianus, cui studio ætatis suæ decimo octavo anno incumbere incepit. Spondan. anno 205. num. 3. & ita emicuit, ut secundus post Apostolos Ecclesiæ magister nuncuparetur. Genebrard. ubi proxime, verf. Origenes: fertur sena millia librorum edidisse. Card. Bellarm. sup. Genebr. saculo 4. pag. 395. de quibus idem Bellarm. ibidem, Baron. anno 232. 237. & 242. plures errores opusculis suis inseruit, ut omnes prælaudati testantur, eosquæ in unum congerit Gualter. ad annum 300. cap. de Origenistis, pag. 233. Quapropter à Demetrio Episcopo Alexandrino excommunicatus est, quod cæteræ quoque Ecclesiæ ratum habuerunt. Baron. anno 248. num. 1. Spondan. anno 232. numero 2. Gualter. dicto cap. de Origenistis.

in fin. Bellarmin. *sup.* qui plura adversus Origenem, ejusque doctrinam cumulat. Tandem ultimam clausit diem Tyri anno 256. Lucii Pontificatus I. Imperat. Galli, & Volusiani III. Baron. anno 256. ubi Spondan. *num.* 5. Postea verò in quinta Synodo generali Constantinopolitana ejus opera sunt damnata, ipseque Origenes hæreticus denunciatur in hæc verba, quæ habentur *collat.* 8. *can.* 11. ibi: *Anathema Origeni, & scriptis ejus, sicut Ario, Eunomio, Macedonio, Nestorio, & Eutycheti.* Card. Bellarm. & Gualter. *ubi proximè,* Baron. anno 256. *num.* 40. Spondan. *ibi,* *num.* 5. Sigon. *lib.* 19. *de Imper. Occidentali,* Theatrum vitæ humanæ *lit.* C. *vers.* Anno 545. Quod Concilium habitum est sub Vigilio Pontifice, & Justino Imperatore anno 553. Baron. *et dem anno a num.* 20. & ibi Spondan. *tom.* 2. Gualter. *seculo* 6. *pag.* 490. Sed jam antea Origenes similiter fuerat damnatus ab Anastasio Papa anno 400. cujus judicium amplexi sunt plures præcipuarum Ecclesiarum Antistites, qui accersitis Episcopis, Origenem hæreticum pronunciarunt, teste beato Hieronymo *epist.* 78. *ad Pammathium,* ex quo id observant Baron. anno 400. & ibi Spondan. *n.* 5. Bellarmin. & Gualter. *ubi nuper.* Nihilominus lectio librorum Origenis non censetur absolute verita, sed quoad dogmata obtinuit Gelasii sententia de qua D. Covar. *in præfenti,* ut per D. Hieronymum probaverit, recipiantur, cæteris rejectis. Unde de Origene axioma vulgare invaluit: *Ubi bene, nemo melius: ubi male, nemo pejor:* quod est apud Cassiodor. *Instit. Divin. lect.* Ita Spondan. anno 256. *num.* 6.

Verf. Cæterum de historia Eusebii.

114 Eusebius Cæsarensis Origenem nimis profecquitur encomiis in apologia, quam pro eo se scripsisse testatur *lib.* 6. *Histor. cap.* 12. quam scripsit in Latinâ à se conversam edidit nomine Pampphilii Martyris, ut creditur, qui & amicitia, & propinquitate Eusebio fuit conjunctus. Baron. anno 256. *ex num.* 38. Spondan. *in Epit. an.* 230. *num.* 2. Gualter. *in Chronog. seculo* 4. *verb.* Pampphilii, *pag.* 274. & *seculo* 3. *verb.* Origenes, *pag.* 214. Bellarm. *de Scriptor. Ecclesiast. seculo* 3. *verb.* Origenes. Alia quæ ad Eusebium spectant, subjiciuntur infra, *cap. seq.* ubi D. Covar. de ipso fufius.

Verf. Item Orosium virum eruditissimum.

115 De quo Bellarm. *seculo* 5. *verb.* Orosius, Baron. *tom.* 5. anno 414. ubi Spondan. *num.* 4. Possevin. *in Appar. sacro,* *tom.* 3. *verb.* Paulus Orosius, Gualter. *seculo* 5. *verb.* Paulus Orosius, *pag.* 360. Geneb. *in Chron. sac.* 5. Sigebert. anno 399. & 401. Barbosa *sup.* *num.* 23.

Ad Num. 11.

116 Paulus Orosius à quibusdam Hispaniæ Episcopis missus est ad beatum Augustinum in Africa commorantem propter hæreses, quibus Hispania inficiebatur, adversus quas eximius Doctor suo more egregiè, sed breviter disputavit, qui aliquandiu Orosium apud se habens induxit, ut historiam adversum Paganos scriberet, quam ille perfecit anno 417. Baron. anno 414. *n.* 14. ubi Spondan. *n.* 4. & alii proximè laudati.

Ibi: Sed & ab Augustino missus ad Hieronymum.

Orosius jussu Augustini anno 416. Hierosolymam petit, ut consuleret beatum Hieronymum de quæstione perdifficili de animarum origine, Baron. anno 416. *num.* 16. & ibi Spondan. *n.* 7. Unde in Occidentem rediens Reliquias S. Stephani adportavit, quas ab Avito Hispano Presbytero ad Balchonium Bracarensem Antistitem deferendas accepit. Ex illis partem ab Orosio percepere Augustinus, & alii Africani Episcopi qui testatur ante hæc tempora nihil ex Protomartyris Reliquiis occidentales in oras pervenisse, nisi lapidem unum ex illis, quibus Stephanus percussus occubuit. Baron. anno 416. *num.* 16. & anno 418. *num.* 46. Spondan. anno 416. *num.* 3. Gualter. Barbosa, & alii *ubi sup.*

Verf. Item venerabilis viri Sedulii.

De quo Bellarmin. *seculo* 5. *verb.* Sedulius, anno 430. Trithem. *in Catal. anno* 430. Possevin. *sup. tom.* 3. *verb.* Sedulius, Genebrard. *seculo* 5. *in Innocent. I.* Barbosa *in collectan. ad cap.* Sancta, *num.* 24. 15. *distinct.* Gualter. *fac.* 5. *verb.* C. Calius Sedulius, *pag.* 364. apud quos quo tempore floruerit, & quæ scripserit. Extat Sedulii poemata in *Bibliotheca sacra,* *tom.* 8. *pag.* 585.

Verf. Item Juvenci.

Hujus Juvenci meminerunt Bellarmin. *seculo* 4. 119 anno 330. *verb.* Juvencus, Baron. anno 337. *n.* 48. Petr. Crinit. *de poë. Latin. lib.* 5. Ado Viennensis in *Chron. in Constantino,* Gregor. Gyrard. *dialogo* 5. Gualter. *seculo* 4. *verb.* Juvencus, *pag.* 274. Barbosa *num.* 25. Theatrum vitæ humanæ, *litera* P, *pag.* 467. Possevin *tom.* 2. *verb.* Juvencus, D. Hieronym. non semel opus laudans in *Chron. anno* 332. *de Scriptor. Eccles. & in commentar. ad cap.* 7. *Matthai.* Is Hispanis Presbyter Evangelicam Historiam versibus hexametris complexus est, quod opus in quatuor libros distribuit, quos Constantino Magno dicavit, Bellarmin. & alii pronuper dati. Vide Anton. August. *lib.* 1. *dial.* 4. *num.* 11.

Quod autem D. Covar. animadvertit, quod scilicet pro Juvenco Vincentius legebatur, jam jussu Gregorii emendatum habetur in recentioribus Decreti editionibus, ut in notis post dictum caput Sancta, 15. *distinct.* adnotatur. Quoad Vincentios attinet, qui Gelasium præcesserunt, unus fuit Lirinensis, & alter natione Gallus, de quibus Gualt. *seculo* 5. *verb.* S. Vincentius Lirinensis, & *verb.* Vincentius Presbyter, *pag.* 366.

Habentur opera poetica Juvenci dicto *tom.* 8. *pag.* 435. & soluta oratione *pag.* 1187.

S U M M A R I U M.

- 1 De tertia librorum specie apud Gelasium, qui apocryphi vocantur.
- 2 Discrimen inter libros hæreticorum, & alios dubia fidei.
- 3 Virum legens hæreticorum libros incidat in excommunicationem, de qua in Bulla Cœna.
- 4 An liceat legere eos libros viro pio, ac docto, in

- in quo subversionis periculum non timeatur, & num. seq.
- 6 Libri hæreticorum, & qui adversus Fidem quicquam continent, comburi debent.
 - 7 Qualis presumptio oriatur adversum legentes, aut retinentes hæreticorum libros.
 - 8 Libri hæreticorum etiam manuscripti legi ventantur.
 - 9 Vetitum est legere libros hæreticorum nisi nullum errorem contineant.
 - 10 Qui libri dicantur apocryphi.
 - 11 Tridentino interdicta est impressio librorum de rebus sacris tractantium sine Authoris nomine.
 - 12 Hæreticorum libri propriè apocryphi nuncupantur.
 - 13 Quid vocetur apocryphum.
 - 14 Qui libri quondam, & nunc legi prohibeantur.
 - 15 De Concilio Ariminensi, & num. seq.
 - 20 De libris apocryphis, qui habentur ac rejiciuntur in cap. Sancta, 15. *dist.* & num. seq.
 - 22 De Actibus Apostolorum apocryphis, & num. seqq.
 - 27 De Evangeliiis apocryphis, & num. seqq.
 - 40 De centimetro, & centonibus, & num. seqq.
 - 46 De revelationibus apocryphis, & num. seqq.
 - 49 De B. Maria transitu, & Assumptione, & num. seqq.
 - 67 De Canonibus Apostolorum.
 - 68 De historia Eusebii, & num. seq.
 - 70 De opusculis Tertulliani, & num. seqq.
 - 73 De opusculis Lactantii Firmiani, & num. seq.
 - 78 De opusculis Clementis Alexandrini.
 - 79 Epistola B. Petri locus difficultis enodatur.
 - 80 De Fide explicita & implicita, & qualis desideretur ad salutem, remissivè.
 - 81 B. Ioannes Damascenus quo tempore floruerit.
 - 82 De opusculis Julii Africani, & num. seq.
 - 84 Descriptis Arnobii, & num. seq.
 - 86 De opusculis Cassiani, & num. seqq.
 - 89 De epistola Iesu ad Abgarum Regem, & num. seqq.
 - 93 Omissa à D. Covar. adduntur, & num. seqq.
 - 96 De Phylacteriis Jædaeorum, & num. seq.
 - 98 Catalogus hæreticorum & hæresum, remissivè, & num. seq.
 - 100 Emendatio quorundam textuum apud Gratianum notatur, & num. seqq.
 - 105 De Authoribus Historia Ecclesiastica.
 - 106 De Cassiodoro Authore historia Tripartita, & num. seqq.
 - 111 Salomon utrum in æternum sit damnatus.

De libris Apocryphis.

C A P U T XVII.

1 Hæc habentur in Concilio Romano, *tom.* 3. *Concilior.* prout adnotavimus *sup. lib. hoc, cap.* 14. *num.* 2. Gelasius de tertia librorum Ecclesiasticorum specie incipit differere, quos Ecclesia rejicit ut apocryphos, & ita à D. Covar. sub hoc capite vocitantur.

Verf. Hæc Gelasius.

2 Hoc interesse existimo inter libros hæreticorum, & alios dubiæ & incertæ autoritatis, quod hi privatim legi non prohibentur, ut insinuant Senens. in *Bibliotheca sancta lib.* 1. *sect.* 1. *vers.*

Canonis secundi ordinis, Calep. *verb.* Apocryphus, in fin. illi, id est hæreticorum, nec publicè nec privatim legi permitti sunt, imò nec retineri: quod ita cautum est constitutionibus Pontificiis Julii III. Pauli I V. & in Bulla Cœnae c. 1. & Imperatoris sanctionibus in l. *Quicumque,* §. *Nulli,* & *seq. l. Damnato,* §. *Nec verò,* C. *de hæretic.* Ex quibus locis id observant Farinac. *de hæres. quæst.* 180. *per tot.* Sanch. in *Decalog. lib.* 2. *cap.* 10. à *princip.* Bonac. *de Censur. in Bull. Cœn. quæst.* 2. *punct.* 4. Petr. Gregor. *Syntagmat. Jur. lib.* 34. *cap.* 2. *num.* 10. Menoch. *de arbitrar. casu* 374. *num.* 12. Gratian. *reg.* 55. *num.* 31. Cened. *ad Decretal. collect.* 8. *num.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 745. *num.* 10. & *concl.* 862. Sanctarel *de hæresi, cap.* 13. *dubit. unic.* Theat. vitæ hum. *lit.* 1. *pag.* 78. *vers.* *Libri hæreticorum,* & plures alii apud Cened. *sup.* & Aug. Barbos. *in collectan. ad d. l. Damnato,* *n.* 5. Unde non omnis liber apocryphus censetur reprobatus, Spond. in *Epitome Annal. Baronii,* anno 102. *n.* 4. At omnis hæreticorum liber prohibitus ex damnatione sui Authoris habetur, ut D. Covar. nos docet, etiam si nihil adversus fidem bonosque mores in illo contineatur (quod rarè evenit,) nisi ob publicam utilitatem legi permittantur hujusmodi libri, quibus si quid erroris inest, publica auctoritate prius expungitur, ac deletur. Farinac. cum aliis d. *quæst.* 180. à *n.* 22. Cened. *ubi proximè,* Sanctarel *dict. dubit. unic. num.* 11. *vers.* *Objicies,* Ricciul. *de jure personar. exit. grem. Eccles. exist. lib.* 5. *cap.* 23. à *princip.* Caramuel in *Theolog. fundam. part.* 1. *fundam.* 17. *quæst.* 2. *num.* 651. Thom. Hurtad. *variar. tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 6. §. 2. *num.* 146. Turrian. *cent.* 4. *dub.* 17. ubi quod oppositum est error. Dian. *part.* 11. *tract.* 1. *resol.* 1. *vers.* *Unde doctè,* & plures quos dat Barbosa in *collectan. ad cap.* Fraternalitati, *n.* 1. & 2. *de hæretic.* Non tamen desunt contra tenentes, quos recenset Farinac. *ubi sup.* Vide omnino Pellizzar. in *Manual. Regul. tom.* 1. *tract.* 6. *cap.* 5. *n.* 1. & *per tot.*

Sed quod attinet ad excommunicationem Bullæ in Cœna Domini communiter placet, quod et si sufficiat vel unam hæresim reperiri in libro hæretici, ut illa incuratur, vel quod de Religione tractetur, quanvis nulla sit hæresis. Sanch. *sup. n.* 34. tamen si liber nec ad Religionem spectet, nec errore inficiatur, absque censura metu, de qua *in d. Bulla,* poterit legi ac retineri. Sanch. *ubi proximè,* Bonacina *n.* 22. & communis Theologorum sententia. Vide Farinac. *sup. num.* 22. *vers.* *Sed quod attinet,* Incurritur verò excommunicationis non reservata, de qua in *Indice librorum prohib. reg.* 10. Pellizzar. *n.* 1. & 5.

Illud maximè controvertitur, an prohibitionem librorum hæreticorum non obstante, possit vir doctus, ac probitate morum præditus, in quo subversionis periculum non imminet, eos legere. De qua quæstione latissimè Diana *dict. tract.* 11. *resol.* 1. *per tot.* ubi Caramuelem pro contraria sibi opinione laudat, quæ affirmat: at Caramuel *dict. quæst.* 2. *per tot.* se docuisse inficiatur, quod Diana prædixerat, ac disputatione præmissa, *num.* 644. cum pluribus tenet, adhuc cessante subversionis periculo, non licere libros hæreticorum legere, aut retinere, quod utique Diana prius tenebat, Ratio est, quia constitutiones vetantes lectionem hujusmodi librorum, nedum nituntur securitati legentium, sed etiam odio Scriptorum, & aliis rationibus, quæ sublato periculo subversionis, persistunt, ut leges prohibitoria etiam in foro interno

interno ligent, & excommunicationis pœna incurratur. Diana p.6. tr. 6. resol. 46.

Sunt aliqui contra communem asseverantes, in foro pollicitum esse libros hæreticorum legi à viris piis & eruditis, ut Felin. in cap. Si quis Episcopus in fin de hæretic. Albertin. de agnoscend. asser-tionib. Catholic. quæst. 28. n. 4. & 5. Deciana tract. crim. lib. 5. cap. 35. num. 25. & cap. 46. à num. 26. Mascard. dist. concl. 862. & alii apud Sanch. d. cap. 10. num. 51. & Castro Palao tom. 1. tract. 4. disp. 2. puncto 10. §. 2. num. 9. Oportet ergo priori sententia admitta, ubi opus fuerit, postulare facultatem ad legendos quosvis hæreticorum libros, cujus concessio reservata est sacre Congregationi S. Officii ab Urbano VIII. in decreto quod incipit, Apofolatus, Diana d. resol. 49. de quo Farinac. sup. num. 43. Bonacina dist. punct. 4. n. 10. Sanch. n. 43.

Ibi: Imo sunt comburendi.

6 Antiquissimus Ethnicorum etiam mos fuit, eos libros qui adversus Religionem edebantur, flammis extinguere, & ab Ecclesia ita observatur ab ejus primordiis, sicut constat ex Actibus Apostolorum cap. 19. & in generalibus Conciliis libri hæreticorum damnati, ab Imperatoribus igni adjudicabantur, prout in Nicæno constitutum est de scriptis Arii. sic in l. Quicumque, §. Nalli, & §. omnes, libri Eutychetis exuri jubentur. Idem de operibus Anthymi decrevit Justinianus novell. 42. Nec hæretici quondam ad pœnitentiam recipiebantur, nisi antea suos libros comburerent. Theat. vitæ hum. lib. L. pag. 78. & 79. ubi hæc, & alia plura ad rem sunt tradita. Vide Spondan. sup. anno 56. num. 12. anno 279. num. 5. anno 325. num. 28. anno 398. num. 18. anno 431. num. 10. & alibi sæpe, Sixt. Senens. in Bibliotheca Sancta lib. 2. verb. Curiosorum, pag. 117. Unde constat, praxim Ecclesiæ semper observatam esse, ut libri hæreticorum incendio absumantur. Huc spectant lex 34. tit. de hæretic. C. Theodos. lex 4 §. Tanumdem, ff. famil. erciscund. Paul. Sententiar. lib. 5. tit. 23. ad leg. Comel. de Sicariis. Sic libros hæreticorum exurendos docent præter laudatos supra n. 2. in princip. Azor. part. 1. lib. 8. cap. 16. vers. Nonò quaritur, Caran. sup. num. 650. Diana part. 1. tract. 11. resol. 37. & alii apud barbos. in collect. ad d. l. Damnato, num. 5. C. de hæretic. Non autem oportet, ut privatus propria autoritate libros istos comburat sed tutius erit eos S. Officio Inquisitionis exhibere, nam etsi qui per se privatim adolet, immunis censetur ab excommunicatione Bullæ in Cœna Domini, sicut asserimus supra, lib. 2. cap. 10. num. 116. tamen plurisque placet, perperam, & illicitè id fieri, ut ibidem cum aliis tradidimus, quibus adde adductos à Diana part. 1. tract. 11. resol. 37.

7 Qualis præsumptio insurgat ex retentione, aut lectione librorum hujusmodi adversus retinentes, vel legentes, habetur apud Farinac. d. quæst. 180. à num. 8. Menoch. d. casu 374. n. 12. Mascard. d. concl. 862. Zauchin. de hæretic. cap. 7. num. 7. Sarmient. Selector. lib. 1. cap. 1. num. 10. Camill. Borrell. ad Bellug. in specul. Princip. in rubric. 11. §. Vifo, liter. 1. vers. Quid autem de eo, & plures alios, quos cumulat barbos. in collectan. ad cap. ult. n. 2. 26. q. 2.

8 Quæ de libris hæreticorum præmissimus, pariter accipienda sunt de prælo mandatis, ac de manus-

criptis, ex identitate rationis. Farinac. d. q. 180. num. 30. Quid de epistola hærefes continentia? Consule Dian. par. 1. tract. 11. resol. 36.

Ibi: Non esse damnandos, nec vitandos omnes hæreticorum.

De hac opinione Panormitani mentionem fecit Farinac. num. 25. & num. 26. ait hodie post prohibitam generaliter lectionem librorum hæreticorum sacris Pontificum decretis, locum esse non posse præfata sententiæ, ideoque sive boni, sive mali sint libri Authoris damnati, legi non permittuntur, nisi obtentâ licentiâ, ut cum pluribus tenet Barbofa in cap. Fratervitanti, n. 2. de hæretic. Ratio est, quia una ex præcipuis causis hujus prohibitionis est odium authoris hæretici, qui propter crimen indignus efficitur, ut ab hominibus ejus legantur opera, & sic honore isto afficiatur: quæ ratio militat adhuc in libris, qui nihil erroris complectuntur contra Fidem, aut bonos mores; ideoque constitutio prohibens obligat in utroque foro, de quibus Caram. dist. quæst. 2. per tot. Dian. part. 11. tract. 1. resol. 1. à princip. qui in simili ita differunt. Et licet aliquando propter studentium utilitatem liceat per Ecclesiam libros aliquos hæreticorum publice legi, tunc tamen autoritatem illi recipiunt non à Scriptoribus, sed ab approbante, ut bene advertit Farinac. d. q. 180. n. 27. Unde Gelasius eos libros, qui ab hæreticis, vel schismaticis elaborati creduntur, apocryphos appellat, id est, absque autoritate, quâ omnino carent, cum tales Authores habeant, ut pro nullis æstimentur propter infamiam, & hæresis turpitudinem, Sixt. Senens. statim laudaudus.

Ad Num. 1.

Prænotare oportet, vox Apocryphus diversimodè potest usurpari, ut videre est apud Sixt. Senens. in Bibliotheca sancta lib. 1. sect. 1. in princip. vers. Apocrypha, Erasim. in not. Epist. B. Hieron. ad latam de insit. filia, Theat. vitæ hum. lib. B, pag. 212. Calepin. varb. Apocryphus, Lexic. Calvin. 212. Calepin. varb. Apocryphus, Ludov. Vives ad D. August. lib. 15. cap. 23. de civit. Dei, D. Hieron. in prolog. galeato. Azor. part. 1. lib. 8. cap. 1. vers. libri porro, Glossa ordinaria in princip. ubi de libris Canonicis & apocryphis. Aliquando apocryphus dicitur quisque liber, qui intra Canonem Sacrorum voluminum non habetur. Ita D. Hieron. Azor. Glossa ordin. & Senens. ac Theat. vitæ hum. Aliquando, & strictius, liber nuncupatur apocryphus, qui certo auctore caret, quapropter dubiæ fidei est, Senens. Calepin. varb. Apocryphus, Calvin. Non tamen omnes libri, quorum Authores ignorantur, apocryphorum numero adscribuntur; nam si ab Ecclesia approbentur, suam obtinent autoritatem, quod & in ipsis Canonicis Scripturis contingit, siquidem in catalogo earum nonnulli libri recensentur, de quorum Authoribus ambigitur, aut penitus ignorantur, ut apparet ex traditis supra hoc lib. cap. 14. à n. 14. Utrum in his certus quidem est auctor, nempe Spiritus sanctus; sed cujus hominis ministerio ad scribendum usus fuerit, latet. Hæc præter D. Covar. hinc observavit Senens. Aliquando tandem apocryphum volumen id vocamus, quod talem

ralem auctorem habet, ut ei fides adhiberi non debeat, qualia sunt hæreticorum scripta quæ vel suo, vel supposito nomine eduntur. Erasim. Vives Lexic. Calvin. & præmissi sup. num. 9. in fin. His junguntur libri, qui etsi certum habeant auctorem, & non damnatum, mendosa tam incredibilia, & falsa complectuntur, quare levis, aut nullius autoritatis sunt. Calepin. sup. & D. Covar. inferius. Horum omnium Gelasius exempla recenset, quæ transcripsit Gratian. in cap. Sancta, 15. dist. ubi Acuña Ant. Aug. de emend. Grat. dial. 6. num. 12. & dial. 20. n. 12.

Vers. Hujus verò Ibi: Sanctissimè Tridentina Synodus.

11 Tridentino seq. 4. decret. de edition. & usu sacror. libror. d. cavetur, ne quis imprimat, imprimere faciat, aut vendat libros de rebus sacris sine nomine Authoris pœnis adversus transgressores stabilitis, & inter cætera, quod talem librum sine Authoris nomine apud se habens, aut legens, nisi auctorem exhibuerit, pro scriptore reputetur damnato ad pœnas: quod de libris hæreticorum agens scripsit Farinac. d. quæst. 180. num. 21. Vide ad hæc Cened. collect. 8. n. 7. Azor. part. 1. lib. 8. cap. 17. vers. Primò quaritur, & vers. seq. etiam tenet de quavis scriptura, quæ sine Authoris nomine imprimi nequit. Fulc. de visitat. lib. 2. cap. 31. n. 9. Castr. de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 8. vers. Est etiam quadam lex, Felician. de censur. tit. de excommunic. cap. 24. vers. Qui librum & obiter notata supra cap. proximo, n. 63.

Vers. Igitur Gelasius.

12 Liber hæretici propriè apocryphus dici poterit, prout à Gelasio tales nuncupantur, quia auctoritate destitutus est, & quanvis certum auctorem habeat, ut jam paulò superius est animadvertum.

Ibi: Atque ideo hi libri apocryphi dicuntur.

Hoc discrimen inter libros hæreticorum & alios Apocryphos constitutum est supra, n. 2.

Ibi: Sic & apocryphi dicuntur.

Sic Erasim. Vives, & Lexic. Calvin. Apocryphos libros vocant, quos hæretici nomine Prophetarum, vel Apostolorum evulgant, ex quibus plures refert Spondan. anno 44. num. 25.

Ibi: Quia eorum autoritas in obscuro, & abscondito est.

13 Apocryphus enim significat quod occultum, incognitum, & obscurum est. Theat. vitæ hum. d. pag. 212. sub vers. Libri apocryphi, Lexic. Calvin. & Calepin. ubi sup. Nebrissenf. varb. Apocryphus.

Ibi: Sed & Apocryphos libros.

14 Lectio librorum, qui errores continebant, olim licita erat, nisi prohiberetur, ut de operibus Originis tradit Spondan. anno 256. n. 6. Vide præmissa supra, cap. 14. n. 4. Nunc duntaxat abstinendum nobis est à lectione voluminum, vel à partibus eorum, quæ Expurgatorio novissimo

continentur, nisi expurgati fuerint libri, qui sic, & non aliter legi & haberi permittuntur. Adde Spondan. anno 102. n. 4.

Ad Num. 2.

Ariminense Concilium congregatum traditur anno 359. Christi, Pontific. Liberii 8. Imperator. Constantii, Constantini Magni filii anno 23. Baron. Annal. tom. 3. ann. 359. ubi Spondan. num. 2. qui latè prosequuntur, quæ D. Covar. in præsentî refert. Iacob. Gualter. in Chronograph. sæculo 4. pag. 284. Card. Bellarm. lib. 1. de concil. cap. 6. Unde constat hinc pro Constantino Cæsare, legendum Constantio, ut D. Covar. animadvertit. Convenerunt Arimini partim Catholici, partim Ariani plusquam trecenti, aut quadringenti, ut aliis placet, Episcopi Occidentales: interfuerunt quoque Vincentus, & alii Sedis Apostolicæ Legati à Liberio missi Baron. & Spondan. n. 2.

Ibi: Constantius Imperator jussit.

Hoc Arianis satagentibus Imperator decrevit, quibus visum est facilius hæresim fore suadendam, Patribus Orthodoxis in duplex Concilium divisit, quàm si omnes in unum convenirent, ac præterea spes illis erat, ut si in una Synodo Aëtius hæreticus, cui ipsi adharebant, damnaretur, in altera possit approbationem obtinere. Spondan. ex Baron. anno 358. n. 1.

Ibi: Seleucia nihil actum est.

Ubi centum quadraginta, seu quinquaginta Orientales Episcopi, connumeratis Arianis, congregati sunt. Spondan. anno 359 n. 16. & numer. seq. de eventu concilii differit post Baron. ibidem, de quo Barbofa sup. num. 26. Possesvin. tom. 1. verb. Ariminese.

Ibi: Taurum autem Præfectum Pratorio.

Cui Constantius curam Ariminenfis Concilii celebrandi injunxit, præcipiens ne Episcopos collectos dimitteret ante quam in unam Fidem consentirent, oblato ei Consulatu, si res juxta vota fortiretur effectum. Spondan. anno 359. n. 2.

Ibi: Sed Romana Ecclesiæ Pontifex.

Hoc Concilium, quo Ariminenfis formula est damnata, simul cum Valente & Ursacio Arianis Episcopis, qui Arimini Synodo intercesserunt, memorat Spondan. anno 369. num. 4. ubi etiam meminit alterius Romani Concilii, quo eadem regula damnata fuit, & Fides Nicænæ Synodi œcumenicæ adversus Arianos confirmata. Vtrumque celebravit Damasus Liberii successor anno Christi 369. sui Pontificatus 3. Imperii Valentianiani ac Valentis 6. Baron. anno 369. num. 28. & 33. Gualter. in Chronograph. sæculo 4. pag. 286. Padilla in Chronograph. Concilior. pag. 12.

Vers. Item itinerarii nomine Petri.

De scriptis B. Clementis pluribus agunt Card. Baron. tom. 1. anno 102. à num. 5. ubi Spondan. n. 3. cum seqq. Francisc. Turrian. adversus Magdeburgenses lib. 5. Gualter. sup. sæculo 1. veritate 1.

rate 1. §. 29. pag. 42. Possévin. *sup. tom. 1. verb. Clemens I. Sixt. Senens. in Bibliotheca, lib. 2. in Clemente, vers. Clementis Odeporicon, pag. 115. Card. Bellarm. de Scriptor. Eccles. saculo 1. anno 92. verb. Clemens.*

21 Ex his constat opera B. Clementis per hæreticos erroribus fuisse infecta, maximè Itinerarium D. Petri de quo agimus, quod procul dubio à Clemente elaboratum cuncti fatentur, sed adhuc eo superstite, ab Ebionæis hæreticis depravatum fuit, & ab Eunomianis etiam corruptum: quapropter libri Itinerarii Petri aliàs Circuitionum, vel periodorum, seu Recognitiones Clementis, aut Historiæ Clementis apud antiquos Patres scripti habebantur. Ita Spondan. ex Baron. *ubi proxime, num. 8.* quæ volumina præmissa ratione Apocrypha censerentur præter nuper datos Barbofa *in collectan. ad cap. Sancta, num. 27. 15. est.* Spondan. *anno 44. n. 24.* eaque decem esse plerique asseverant. Vide Senens.

Ad Num. 3.

22 Gelasius inter Apocrypha volumina recenset Actus Apostolorum nomine B. Andreae proditos, quos tales esse observant Card. Baron. *anno 34. num. 235. Spondan. anno 44. num. 24. Barbofa ubi proxime, Possévin. tom. 1. verb. Andreas Apostolus, pag. 81. Senens. sup. verb. Andreas, & verb. Apostolorum actus, pag. 94. de aliis Apocryphis videndus Marian. Hist. Hispan. lib. 5. cap. 4.*

23 Secundo loco rejiciuntur ut Apocryphi Actus nomine Thomæ Apostoli, de quibus Baron. & Spondan. *ubi proxime, Barbofa d. num. 27. vers. Actus nomine Thoma, Possévin. tom. 3. verb. Thomas Apostolus, Senens. verb. Thomas, Marian. sup.*

24 Tertio actus nomine Petri Apostoli, qui & alii libri ac hæreticis e mentiti, falsè ejusdem nomine inscribebantur, de quibus post Baron. Spondan. *anno 44. num. 25. D. Hieron. de Scriptor. Ecclesiastic. verb. Petrus, Possévin. tom. 3. verb. Petrus, Senens. verb. Petrus, pag. 287. Bellarm. verb. Beatus Petrus, sac. 1.*

25 Ultimo damnantur actus Philippi Apostoli nomine editi, de quibus Baron. *ubi sup. Spondan. num. 24. Barbofa vers. Actus nomine Philippi, Possévin. verb. Philippus, tom. 3. Senens. eodem verb. pag. 190.*

26 Hos actus ab hæreticis elucubratos esse constat, ut Apostolorum egregiis nominibus usurpatis, quæ perperam ipsi adversum Fidei veritates bonosque mores machinabantur, auctoritatem obtinerent, ut testatur post Baron. Spondan. *ubi sup.* quapropter nec privatim, nec publicè eorum lectio est permessa, ut D. Covar. docet, tum ob errores illis insertos, tum quia Authorum damnatorum sunt, secundùm tradita supra, *num. 2.* solumque actus à B. Luca conscriptos approbavit Ecclesia, quos inter canonicas Scripturas enumerat, sicut assertum est supra, *cap. 14. num. 123.*

Vers. Evangelia Thaddæi nomine Apocrypha.

27 De iis Evangelii Apocryphis videndi sunt Card. Baron. *anno 44. num. 48. ubi Spondan. n. 25. & 26. Possévin. in Appar. sacro, quæ sub nominibus Apostolorum, quibus falsè tribuuntur,*

vulgata sunt. Barbofa *in collectan. ad cap. Sancta, num. 27. à vers. Evangelium nomine Thaddæi, 15. distinct. Acuña ibidem, num. 45. cum seqq. Maldonat. sup. Evangel. in præfat. cap. 3. Sixt. Senens. in Biblioth. Sancta, lib. 2. sub nominibus eorum, qui authores Evangeliorum falsè supponuntur. Protoevangelium vocabatur id quod nomine D. Iacobi in vulgus exivit. Hæc, & quæcumque alia reprobata Ecclesia, exceptis quatuor, quæ Canone sacrorum voluminum continentur. Maldonat. *sup. Theat. vitæ humanæ lit. E, pag. 398. vers. Reliqua pseudoevangelia, Cornel. à Lapide sup. Evangel. præm. cap. 2. in princip. & prædiximus supra, cap. 14. nam. 116.* illa enim hæretici commenti sunt, aut saltem fabulis & erroribus interjectis corruerunt, ut præfati adnotant Authores, maximè Senens. qui singulorum pseudoevangeliorum scriptores, aut corruptores assignat: ipsi quidem ita suis hæresibus auctoritatem aucupari arbitrabantur. Cornel. à Lapide supra, cum opus commentitium dicerent Evangelium, & ab Apostolo elucubratum testaretur inscriptio.*

Vers. Apud Buchardum.

Hæc pseudoevangelia memorant Senens. *sup. 28. verb. Iacobus, Matbias, & Petrus, Maldonat. ubi sup. Card. Bellarm. de Scriptorib. Ecclesiastic. verb. S. Iacobus Apostolus, sac. 1. anno 34. vers. Extat. pag. 44. qui ait, protoevangelium nuncupari, quod à D. Iacobo elaboratum falsè ferebatur. Idem verb. S. Petrus, sac. 1. anno 34. Spondan. ex Baron. anno 44. num. 25. Verùm & Judæ proditoris nomine Caii hæretici pseudoevangelium impudentissimè composuerunt, Spondan. *num. 26. & anno 145. num. 8. Maldonat. sup. Sixt. Senens. d. lib. 2. verb. Judas, Iscariotes.* Aliud quoque Evangelium Apostolorum nomine exararunt hæretici, Spondan. *ubi proxime, Senens. verb. Apostolus, pag. 94.* Quæ omnia, & alia hujuscemodi penitus sunt damnata, eorumque lectio vitata, cum ab hæreticis conficta censeantur, ut D. Covarruv. ait, juxta regulam positam supra, *n. 2.**

Ibi: Vitur testimonio Evangelii secundum Hebræos.

Hujus Evangelii mentio fit à Spondano *an. 41. 29. num. 5. Maldonat. d. cap. 3. Senens. verb. Matthæus, Bellarm. eod. verb. Cornel. à Lapide d. cap. 2. ubi asserit Evangelium Hebræorum ac Nazaræorum idem esse cum Evangelio à S. Matthæo exarato, sed ab hæreticis Ebionæis ita erroribus permixtum, ut ab Ecclesia rejectum sit. Vide Spondan. & alios pronuper adductos, præsertim Senens. verb. Hebræorum, pag. 135.*

Ibi: Vitur Evangelio secundum Ægyptios.

De quo Maldonat. *sup. Senens. in Bibliotheca 30. sancta, lib. 2. verb. Ægyptiorum Evangelium, pag. 87. ubi testatur illud Apocryphum, quo Valentini, ac Sabelliani utebantur hæretici. Baron. anno 44. num. 48. & ibi Spondan. n. 26.*

Sed & hæreticus Basilides Evangelium proprio nomine literarum monumentis consignavit. Spondan. post Baron. *anno 120. num. 9. Similiter & hæretarcha Valentianus, Spondan. anno 145. n. 4.*

Ibi:

Ibi: Hæc sanè, & omnia alia Evangelia.

Vide prænotata supra, *num. 27. & 28.*

Ibi: Manichæos autem usos fuisse.

32 De Evangelio, quod nomine B. Thomæ Apostoli proditum est, consulas Senens. *d. lib. 2. vers. Iacobus, Card. Bellarm. de Scriptor. Ecclesiastic. sac. 1. anno 34. verb. 5. Iacobus, vers. extat. pag. 44.*

Ibi: Quis verò fuerit Lucianus.

33 De duobus Lucianis, qui ante Gelasium scripserunt, sermo est in Annalibus Baronii: de priore *anno 171. n. 7. ubi Spondan. anno 172. n. 2. Gualter. in Chronog. sac. 2. pag. 175. ubi de hæreticis, secundum quos hic à Fide Catholica apostatavit. De posteriore anno 311. n. 2. & ibi Spondan. eod. n. 2. & 3. Gualter. saculo 4. pag. 280. Iste sacros libros ex Hebraica lingua vertit in Græcam, & Matyrii laureâ interiit redimitus, licet in Arianam hæresim declinasse falsè ei imputetur, quem Baron. & Spondan. à calumnia tutantur. At quod D. Covar. tradit hic, adhæret Barbofa *sup. n. 27. vers. Evangelia quæ falsificavit Lucianus, de Luciano, qui in Patriarchatu Constantinopolitano successit Eudoxio sub Acardii & Honorii tempora, non convenit illis, quæ Card. Caron. & post eum, Spondan. anno 376. n. 6. Gualter. saculo 4. pag. 284. memoriæ prodiderunt: tum quia Eudoxius obiit Valentini, & Valentis anno 7. tum quod post mortem ejus Constantinopolitanam Sedem occupavit, Evagrius à Catholicis electo in exilium acto, Demophilus ab hæreticis subrogatus. Luciani quoque Martyris meminit Senens. lib. 4. verb. Lucianus, Bellarm. eod. verb. Sed quis fuerit Lucianus illi, qui falsificasse Evangelia dicitur, à Gelasio nullus aperit, quod fortè ad apostatam referendum.**

Vers. Evangelia quæ falsificavit Hirtius.

34 Adde hæc referentem Barbofa *sup. n. 27. vers. Evangelia quæ falsificavit Hirtius, Sixt. Senens. ubi proxime, verb. Hefychius, duorum hujus nominis Scriptorum meminit, quorum unus egregius fuit in Palæstina monachus, qui sacre Scripturæ translationem confecit: & alter Presbiter Hierosolymitanus, cui præfatam translationem aliqui tribuunt, sed nihil de falsificatione ait. Verùm si in re adeo obscura conjectare licet, videtur Gelasius locutus de S. Luciano Martyre, ac de Mefychio monacho; quia uterque Scripturæ sacre translationi operam dederunt: & licet ambo sanctimoniâ splenduerint, ita ut credi non possit, eos in sua translatione Evangeliorum quicquam falsitatis inesse, imò utraque receptam pluribus in Ecclesiis idem Sextus Senens. ex aliis testetur, potuerunt tamen versiones eorum, tempore labente, ab hæreticis falsificari, & suis erroribus depravari: nec mirum est, Gelasium asseruisse, quod Lucianus & Hefychius Evangelia falsaverint, cum Evangelia falsata eorum nomine inscriberentur, & author falsitatis latitaret.*

Vers. Liber de infantia Salvatoris.

35 Quem hæretici commenti sunt, & per mandacium B. Matthæus ejus author asserit, & ut apocryphus ab Ecclesia repellitur. Card. Baron. *tom. 1. Annal. anno 44. num. 48. ubi Spondan. in D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

Epitom. n. 26. & anno 145. n. 4. Senens. lib. 2. verb. Matthæus, Possévin. in Appar. sacro, tom. 2. verb. Iesus Christus, pag. 94. Barb. in coll. ad cap. Sancta, n. 27. vers. Liber de infantia Salvatoris.

Liber de nativitate Salvatoris ut apocryphus. *36. Possévin. ubi proxime, Barbofa vers. Liber de nativitate Salvatoris. Apocryphus itidem declaravit à Gelasio liber de S. Maria, seu de stirpe S. Mariæ, qui à Mathæo Evangelista elucubratus falsè ferebatur, de quo Baron. in appar. ad Annal. & ibi Spondan. n. 19. & anno 44. n. 26. Possévin. d. tom. 2. verb. Maria, Senens. ubi proxime, & verb. Maria script. Aug. Barb. vers. & de Sancta Maria. Similiter damnatur liber de obstetrice Salvatoris, cujus meminit Baron. & ex eo Spondan. in Apparatus n. 18. ubi testatur eum tempore Justiniani à Theodosio Judæorum Principe confectum.*

Præterea liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus adscribitur, de quo legenda sunt quæ narrat Baron. & post eum Spondan. *anno 44. num. 25. & latius anno 159. n. 3. ubi à D. Covar. hic tradita refert, subdens librum istum à quibusdam Duavia, vel Judicium Petri nuncupari, nec legi quondam vetitum in Ecclesia, sed adduci ipsius testimonia ad fidem Catholicam astruendam non licere. Sixt. Senens. lib. 2. verb. Hermas, Possévin. lib. 3. vers. Pastoris, pag. 9. Bellarm. sac. 1. vers. de auctore libri, pag. 46. & alii apud Barbof. vers. Item liber qui appellatur Pastoris Ant. Aug. lib. 1. dialog. 6. n. 9. Theat. vice hum. lit. B. pag. 12.*

Item damnantur libri, quos exaravit Leuticius, sive Leucius Manichæus, qui multa commentus est nomine Apostolorum, de quo Baron. *anno 44. n. 43. ubi Spondan. n. 24. Barbofa vers. Liber qui appellatur Fundamentum, ubi ait in monte sancto Granateni repertum fuisse codicem, cujus inscriptio erat, Fundamentum, ex Greg. Lop. Madera in discurs. Montis Sancti Granatenensis cap. 38. Valcarcer in Epitom. Jur. Canon. in d. cap. Sancta, vers. Item libri omnes 15. dist. Item liber, qui dicitur The-saurus, qui apocryphus est. Valcarcer ubi proxime.*

Ad Num. 4.

Sunt etiam apocryphi liber qui inscribitur de filiabus Adæ, aliàs de genealogia, vel de filiis, & filiabus Adæ à Manichæis effectus. Sixt. Senens. *lib. 2. verb. Adæ revelationem, pag. 86. Barbofa d. n. 27. vers. Liber. qui appellatur de filiabus Adæ, Possévin. sup. tom. 1. verb. Adam. Item liber, qui appellatur Pentametrum de Christo, cujus meminit Valcarcer ubi sup.*

In emendatis Decreti editionibus habetur centimetrum, de quo verificandi genere luculenter Senens. *ubi sup. lib. 3. vers. de Ethnica rapsodia, ubi exempla ex poetis exhibet, & tradit à D. Covar. maxima, ex parte repetit. De verbi Centonis, sive Centonum multiplici significato, adeundus Calep. verb. Cento, Lexic. Calvini eod. verb. apud Vlpianum in l. Quæstum, §. Acetum ff. de fundo instruct. usurpatur pro instrumento fundi ad incendium. Apud Junenal. Saryr. 6. pro veste sordida, ac vetusta, ibi.*

Intravit calidum veteri centone lupanar.

Quæ vox etiam ad rem militarem spectat, nam machinæ centonibus cooperiebantur; ne à tormentis missilibus everterentur: & eisdem velantur tabernacula, omnisque castrensis supellex tempore pluvioso. Cornucopia. *de ling. Latin. col. 1022. n. 50. ubi quod centones sunt stragula grossiora, villis passim pendentes, quibus lecti vilissimarum per-*

sonarum sternuntur, vulgò *Mama*, & vestimentum, vel stragulum vericolor solet cento nuncupari, à verbo Græco quod significat inserere: non à numero centenario, ut Cornucopia & alii falsò existimant. Lexic. Calvini *verb. Cento*, el. 2. in fin. ubi ait, Digesta Centones vocari, & rectè, quia ex diversis Consultorum responsis sic compacta sunt, ut sæpe ab uno decifum videtur, quod plures deciderunt, legibus eo ordine collocatis. Sic centonem appellamus opus constans ex carminibus compositis ex aliorum fragmentis, quod & opus centonarium dicimus, & Authorem Centonarium. Calepin. *ubi sup.* de quo Aufonius *hic*, à D. Covar. laudatus, qui ita inquit. Variis de locis, sensibusque diversis quædam carminis structura in unum solidatur versum, ut cœcant aut cæsi duo, aut unus, aut sequens cum medio; nam duos junctim locari ineptum est.

Ibi: Veteres quosdam imitata Proba Falconia.

41 Hæc matrona Proba Valeria Falconia, genere, religione ac moribus illustris trium Consulium ordinariorum mater, ac Consulis etiam ordinarii uxor & filia, mirum in modum à B. Augustino, Chrysostomo, & aliis collaudata, centonem Virgilianum de novo & veteri Testamento elucubravit, quod aliàs de Christi vita dicitur. Baron. *ann. 395.* & ibi Spond. *n. 2.* Senens. *ubi proximè*, & *lib. 4. verb. Proba Falconia*, Carrill. *Annal. anno 395. fol. 135.* Theat. vitæ hum. *lit. P. pag. 484. vers. Proba Valeria*, ubi dicitur opus istud transmississe ad Imperatricem Eudoxiam, de qua statim, cui id aliqui tribuunt. Lexic. Calvin. *sup.* Sed D. Covar. cum aliis aliud de Christo poëma Eudoxiam edidisse tradit. Falconiæ poëma & compilatum in Bibliotheca sacra *t. 8. pag. 599.*

Ibi: Sed & ipsius Theodosii junioris uxor Eudoxia.

42 Athenais Leontii Philosophi Atheniensis filia nupsit Theodosio juniori Imperatori, quæ postea ab Artico Magno Baptistimate insignita nomen Eudoxiæ suscepit ex conjugis voto. Hæc poësi admodum addicta centimetrum de Christo literarum monumentis commendavit, licet aliqui existiment opus istud idem esse cum illo, quod à Proba elaboratum, & ad Eudoxiam transmissum pronuper asseveravimus: fertur quoque egregium poëma de bello Persico in laudem viri sui Imperatoris literis mandavisse. Baron. *anno 421.* & ibi Spond. *n. 1.* Senens. *sup. d. vers. de Ethnica rapsodia*, & *lib. 4. verb. Eudoxia* Theat. vitæ hum. *ubi proximè, vers. Eudoxia*, & *lit. D. pag. 393. vers. Theodosii junioris*. Quæ centimetra de Christo à Gelasio inter Apocrypha recensentur, & extant in *Bibliot. sac. tom. 8. pag. 615.*

43 Liber qui appellatur actus Thedæ, & Pauli, à Gelasio rejicitur, de quo Baron. *anno 44. n. 48.* & ibi Spondan. *n. 24.* Sixt. Senens. in *Bibliothec. sancta lib. 2. verb. Paulus, in fin. cap. 186.*

44 Liber qui appellatur Nepotis (ita habetur in correctis Decreti codicibus) Apocryphus. Hujus Nepotis Episcopi Egyptiaci meminerunt Baron. *anno 264.* & ibi Spondan. *n. 1.* Possevin. in *Apparatu sacro, tom. 2. verb. Nepos*. Sixt. Senens. *sup. lib. 4. verb. Nepos*. Barbosa in *collect. ad cap. sancta, n. 27. vers. Liber qui appellatur nepotis.*

45 Liber Proverbiorum ab hæreticis transcriptus,

Apocryphus, qui falsò adscribitur S. Sixto II. Summo Pontifici & Martyri; cum confectum sit à Sixto Philosopho Ethnico, ut testantur D. Hieron. in *epist. ad Cleiphontem*, & *sup. cap. 22. Hieremia*, & *cap. 18. Ezechiel*, D. Aug. *lib. 2. retractation. cap. 42.* ut est apud Bellarm. *vers. De sancto Sixto secundo, sac. 3. pag. 81.* Spondan. in *epit. Baron. anno 142. n. 5.* & *anno 410. n. 13.* ubi ait, hanc imposturam à Rufino Aquileiensi Presbytero Origenista factam, Barbosa *d. num. 27. vers. Liber Proverbiorum.*

Vers. Revelatio, quæ appellatur Pauli.

Revelatio quæ dicitur Pauli, apocrypha, ut 46 observant Card. Baron. *Annal. tom. 1. anno 44. n. 47.* & ibi Spondan. *n. 25.* Senens. *lib. 2. verb. Paulus*, *vers. Pauli raptus*, Barbosa *vers. Revelatio quæ appellatur Pauli*, Possevin. *tom. 3. verb. Paulus, vers. Quæ tamen.*

Revelatio, quæ appellatur Thomæ, apocrypha. Baron. *ubi proximè, n. 48.* & Spondan. *n. 25.* Barbosa *vers. Revelatio quæ appellatur Thomæ*, Senens. *lib. 2. verb. Thomas Apostolus.*

Revelatio quæ appellatur Stephani, apocrypha. Cardin. Baron. *ubi nuper*, Spondan. *num. 26.* Possevin. *tom. 3. verb. Stephani*, Senens. *lib. 2. verb. Stephani*. Barbosa *vers. Revelatio quæ appellatur Stephani*. Quæ quidem apocalypsis, sicut & aliæ antiquæ, ab hæreticis confictæ creduntur, quapropter earum lectio interdicta est.

Ad Num. 5.

Apocryphus itidem decernitur à Gelasio liber, 49 qui appellatur *Transitus Sancta Maria*, quod adnotant Baron. *n. 48.* & Spondan. *n. 25.* Barbosa *vers. Liber qui appellatur transitus B. Mariæ* Senens. *lib. 2. verb. Maria transitus*, ubi plura de obitu & Assumptione B. Virginis Pat. Suar. *de vit. Christi, disp. 2. 1. sect. 1. in princip.*

Ibi: Receptum tamen est eam obiisse mortem corporalem.

Ita habet communis Patrum consensus, quos 50 laudat latè probans Pat. Suar. *d. sect. 1. per tot. & vers. Nihilominus*, ait, Virginem Mariam generali regulæ de morte subeunda subjectam esse, quam obiisse pluribus rationibus congruentiæ demonstrat, Ut scilicet Filio similis esset, Ut constat Virginis carnem fuisse passibilem, ad confutandum errorem eorum, qui opinabantur eam cœlestis, vel Angelicæ naturæ extitisse. Nec aliqua incedentia in morte excogitari potest, ut ab ea Dei genitrix præservaretur. Idem docent Azor. *Instit. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 20. vers. Secundo queritur*, Sur. *de vit. Sanctor. tom. 4. die 15. Aug. cap. 39. & 40.* ubi de iis quæ obitum Dei genitricis præcesserunt. Baron. *anno 48.* & ibi Spondan. *n. 4.* Theat. vitæ hum. *lit. M. pag. 223. vers. S. Maria obiit*, qui testantur sic in Ecclesia universa ex irrefragabili traditione receptum, rejectis erroribus aliter sentientium, quos memorant Baronius, & Spondanus. Beata Virgo decessit non morbo aliquo affecta, sed Dei voluntate, sicut de Moyse in sacra Pagina narratur, & de Ioanne Evangelista fertur: aut amore erga Filium languens, Pat. Suar. *vers. Sed quæret aliquis*. Azor. *vers. Tertiò queritur*, Theat. vitæ hum. *ubi proximè*, Sur. *cap. 39.* quò loci asserit mortem Virgini prænunciatam, ad quam ipsa ingenti

genti cum lætitia se præparavit. Sepultum & sacratissimum, ac venerandum ejus corpus in valle Josaphat inter montem Sion & Oliveti Suar. *sect. 2. in princip.* ubi plures, Surius *cap. 44.* in Gethsemane humo traditum refert.

Ibi: Tempus verò hujus obitus.

51 Non parum inter se dissident Authores in assignando tempore obitus B. Mariæ: duæ tamen sententiæ magis verosimiles habentur. Prior vulgò recepta, ac communis est, anno ætatis 63. Deiparam viam universæ carnis ingressam esse quæ placet Azor. *sup. vers. quarta sententia, in fine.* Posterior eam ad annum septuagesimum secundum pervenisse asseverat quam sustinet Pat. Suar. *sect. 1. vers. Ultima verò*, Spondan. post Baron. *sup. num. 3.* Theat. vitæ hum. *ubi sup.* quos detrahit annos, apud quos variæ opiniones recensentur.

Ibi: Demum corpore & anima in Cœlum.

52 Deiparam vitæ restitutam ad cœlum cum corpore fuisse assumptam universa sentit Ecclesia ex inveterata traditione, ac Patrum testimoniis, quos dat Suar. rem piè ac doctè de more discutiens *d. disp. 2. 1. sect. 2. per tot. & iterum de religion. tom. 1. lib. 2. de diebus, fest. cap. 8. vers. Septimum & præcipuum*. Azor. *vers. Sextò queritur*, Surius *sup. cap. 44.* Baron. *sup.* Spondan. *n. 7.* Theat. vitæ hum. *vers. Porro*. Resurrexit Angelorum Regina post triduum; ex quo sepulturæ mandata est, ut fert opinio communis, illicoque cœlestem aulam petiit. Azor. *vers. Septimò queritur*, Sur. *sect. 2. vers. Addendum est ultimò*, & *vers. Probabilior*, Sur. *ubi proximè*, Theatrum vitæ hum. *d. vers. Porro*. Resurrectio autem, & assumptio Virginis intra tempus prædictum contigisse innouit, quia ut aliqui asseverant, cum Apostoli, imò & Christus Dominus Angelis stipatus convenirent tempore mortis Deiparæ, absuit Thomas, qui post triduum adveniens enixè petiit, ut corpus sacratissimum aspicere sibi liceret: cumque sepulchrum adirent Apostoli, nihil præter indumenta, quibus cadaver sanctissimum est involutum repperunt. Vide de his, & quanta fides præmissis adhibenda sit, Pat. Suar. *sect. 1. vers. Ultima verò*, Azor. *vers. Quarto queritur*, & *vers. Septimò queritur*, Baron. *sup.* Spondan. *num. 5.* Sur. *cap. 39. 40. & 44.* Theat. vitæ hum. *lit. M. pag. 223. vers. D. S. Maria Virginis*. Locus autem obitus Hierosolyma à cunctis assignatur.

Ibi: Hoc solemne Festum Catholica Ecclesia.

53 Maximum argumentum assumptionis B. Mariæ in anima & corpore exhibet Ecclesiæ præceptum, quo dies 15. Augusti huic mysterio sacratum, prævio jejunio, quod nulli alii ejus festivitati præscripsit. Greg. Lop. in *lib. 5. gloss. l. tit. 23. p. 1.* unde hoc præcipuum, maximumque Festum nuncupatur, à quo autem tempore cæperit celebrari, non omnino liquet, etsi antiquissimum dignoscatur; nam Mauricius Imperator, cui Imperii gubernaculum est delatum anno 583, secundum Baron. & Spondan. *co. anno, n. 3.* jussit hanc celebratam in Oriente observari, quod & in Gallia à tempore Caroli Magni receptum est: sed & antiquius festum id institutum creditur, post Concilium scilicet generale Ephesinum, de quibus Nicephor. *lib. 17. hist. cap. 18.* Suar. *sect. 2. vers. Unde omnes*, & D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

vers. Rationes, ac d. cap. 8. vers. Septimum, Azor. *d. cap. 20. vers. Cæterum hoc*, Baron. *anno 48.* & ibi Spondan. *n. 8.* Theat. vitæ hum. *pag. 223. vers. de S. Maria Virginis*, & *pag. 225.* Genebrard. in *Chron. pag. 471. vers. Mauritius, anno 580.* Observandum est diem dicatum secundæ Virginis Assumptioni, nempe nonum Calendarum Octobris, quod Festum ad Bedæ Martyrologium additum reperitur, sed id ab Ecclesia minimè est admissum. Spond. *anno 48. n. 2.*

Ibi: Ut planè impium sit ac temerarium.

54 Etsi aliquando antiqui Patres de Assumptione B. Mariæ unà cum corpore hæsitaverint, ut videre est apud Senens. *lib. 2. verb. Maria transitus*, Baron. *anno 48.* & Spondan. *ibi n. 6.* & alios nuper laudatos, jam tamen quanvis reus hæreseos non sit, impietatis saltem & temeritatis notam incurret, qui in dubium Assumptionem B. Virginis cum anima & corpore in dubium revocaverit, quo sensu ab Ecclesia ejus Festum celebratur, ut aliorum opinionibus præmissis sentit Pat. Suar. *d. sect. 2. vers. Sed quæres qua certitudine*. De hac festivitate mentio fit in *cap. 1. de consecrat. dist. 3. in Concil. Moguntin. 1. cap. 36. cap. 1. de observat. jejunior.*

Ibi: Liber autem de hoc transitu.

55 Consule de libro transitus Virginis Deiparæ quos laudavimus supra *n. 49.* & Baron. *anno 48.* & ibi Spondan. *a num. 4.* ubi an fuerit à Melitone elucubratus, & de alio libello de Assumptione B. Virginis, qui D. Hieronymo tribuitur.

Vers. Liber qui appellatur Pœnitentia Adæ.

Qui quidem apocryphus habetur; Senens. *lib. 2. 56 verb. Adæ revelationem*, Valcarcer in *epist. Jur. Canon. ad cap. Sancta, col. 44. & 15. dist. ubi Acuña n. 80.*

Vers. Hæc apud Gratianum.

57 Liber qui appellatur Diogenes nomine gigantis, apocryphus. In emendatis Decreti codicibus legitur, *Ogia nomine gigantis, qui ab hæreticis, &c. observat* Barbosa in *coll. ad d. cap. Sancta, n. 27. vers. Liber qui appellatur nomine. Ogia gigantis*, ubi ait hunc librum inscribi *Og. Regis*, Basam cujus mentio in sacris Literis reperitur, de quo Possev. in *appar. sacro, tom. 2. verb. Og, Valcarcer ubi proximè*, Senens. *sup. verb. Og*, ubi à Barbosa tradita refert. Vide *Numeror. cap. 11. & Deuteron. cap. 3.*

Ibi: Liber qui appellatur testamentum Job, si ve Jacobi.

58 Qui apocryphus est. Possevin. *tom. 2. verb. Jacobi*, Senens. *verb. Jacob*, Barbosa *vers. Liber qui appellatur testamentum Jacob*. Valcarcer *sup.* Citatur à Stratonicò in *collectaneis*. Titulus est *Jacob, Patriarcha scriptus in Bethel Læze*, teste Senens.

Liber qui appellatur de pœnitentia Origenis, 59 apocryphus censetur à Gelasio, de quo Card. Baron. *anno 253. à n. 118.* ubi Spond. *n. 19.* Barbosa *vers. Liber appellatur pœnitentia Origenis*, Valcarcer *sup.*

Liber de pœnitentia Cypriani, apocryphus. 60 Card. Baron. *tom. 2. anno 261. num. 46.* Possevin. *tom. 1. verb. Cyprianus, vers. Sanè verò*, Valcarcer *sup.* Aug. Barbosa *vers. Liber qui appellatur Pœnitentia S. Cypriani.*

Ibi: *Liber qui appellatur Pœnitentia Jamnæ, & Membra.*

61 Iste apocryphus declaratur, de quo Senens. lib. 2. verb. Joannes, Possévin. tom. 2. eod. verb. Barbofa vers. Liber qui appellatur Pœnitentia Jamnis. Cornel. à Lapid. super epist. B. Pauli, in 2. ad Timoth. cap. 3. vers. 8. Ex quo observatur hunc librum inscribi Jamnes, & Mambres, aut sicut alii legunt Jambres, qui duo fuerunt fratres, ut quidam putant apud Senens. sup. ac Magi Pharaonis, qui ut narratur in Exodo, cum Moÿse circa portenta contenderunt, quorum nomina ibi non exprimentur. Sed D. Paulus ea expressit, aut ex traditione, vel ex inspiratione Divina, non ex libro damnato Jamnæ, & Mambra, prout contra alios tradit Cornelius ibidem. Eorundem meminit D. Thom. in d. epist. 2. cap. 3. Theat. vitæ hum. li. E. pag. 419. vers. Mira impostorum.

Vers. *Liber qui appellatur fors Apostolorum.*

62 Apud Gratianum in recentioribus Decretis legitur Series Apostolorum, qui liber apocryphus est. Card. Baron. anno 44. num. 49. ubi Spondan. num. 26. Possévin. sup. tom. 1. verb. Apostolorum, vers. Apostolorum sortes, Barbofa vers. qui appellatur sortes Apostolorum.

Ibi: *Liber qui appellatur Laus Apostolorum, apocryphus.*

63 Cujus meminere, etsi à Gratiano fuerit prætermisus, Card. Baron. & Spondan. ubi proxime.

Ibi: *Liber Physiologus, apocryphus.*

64 Ita observant Possévin. in Apparatu sacro, verb. Epiphanius, vers. Scripsit autem, Valcarcer in Epitom. Jur. Canon. ad cap. Sancta, col. 44. in princip. Barbofa in collect. ibi, num. 27. vers. Liber Physiologus, 15. dist. ubi ait, hunc librum latinè conscriptum, ac diversum esse ab eo Physiologo, quem D. Epiphanius Græcè exaravit.

Ibi: *Liber qui appellatur Lusa apocryphus.*

65 Sic corruptè legitur, quia Lufana, id est laus Apostolorum scriptum est. Sed jam emendatum extat. Vide Gloss. margin. ibi, & Valcarcer sup. De libro autem qui Laus Apostolorum vocatur, jam dictum est pronuper.

Ibi: *Doctrina Apostolorum.*

66 De libro, qui ita inscribitur, mentio est apud Baron. anno 44. num. 49. & ibi Spondan. num. 26. Senens. lib. 2. verb. Apostolorum, vers. Apostolorum doctrina, à quibus notatur apocryphus.

Ad Num. 6.

67 Inter apocrypha volumina Canones Apostolorum Gelasius enumerat, de quorum autoritate, ac numero Baron. anno 102. & ibi Spondan. à num. 5. Senens. ubi proxime, vers. Apostolorum Canones, & verb. Clemens, vers. Clementis Canones Bellarmin. de Scriptorib. Ecclesiastic. saculo 1. verb

Clemens, vers. de Canonibus Apostolorum, Franc. Turrian. advers. Magdeburgenses, lib. 1. cap. 22. Barbofa cum pluribus in collect. ad cap. 1. dist. 16. Ant. Augustin. de emendat. Gratiani, dialog. 6. num. 12. & dialog. 20. num. 12. qui diversimodè intelligunt Gelasium, & B. Isidor. in dist. cap. 1. dist. 16. dum Canones Apostolorum apocryphos asserunt; nam Senens. & Barbofa aiunt, eos agere non de veris canonibus à beato Clemente editis, sed de aliis per hæreticos ementitis. Alii in quibus est Baron. & Spondanus, putant apocryphos dictos, quia in sacris, ac canonicis Scripturis non recensentur. Sed hæc sententia displicet, nam Gelasius non agit hic de apocryphis hoc sensu, alioqui inter hægriographas deberent collocari. Alii tandem, ut Bellarmin. & nonnulli laudati à Barbofa num. 6. in princip. arbitrantur omnes Canones apocryphos cenferi quoniam permixti, ac connexi erant cum aliis adulterinis, & ab hæreticis commentis. Quoad numerum consule eosdem, & quidem nunc approbati videntur 84. canones, qui in Decreti sine leguntur.

Ad Num. 7.

De Eusebii historia obiter suprâ, cap. prox. 68 num. 144. Opera quæ Eusebius edidit, memorant Bellarm. sac. 4. anno 326. vers. Eusebius Casarensis, Possévin. sup. tom. 1. eod. verb. Baron. anno 31. & ibi Spondan. num. 2. & alibi, D. Hieron. de Scriptor. Ecclesiast. Sixt. Senens. lib. 4. vers. Euseb. Casarea. Dictus & Eusebius Pamphilis, ab amico Pamphilo Martyre, inter quos maxima necessitudo intercessit, quo egregio nomine ille se decoravit. Spondan. in Epitom. Baron. anno 308. n. 3. Senens. ubi nuper. Vixit sub tempora Constantini Magni, & Arianam in hæresim lapsus est, in qua ulque ad ultimum vitæ spiritum protervus persistit: quare ipsius memoriæ execrabilis est posteritati facta, etsi aliqui cum inter Sanctos perperam referant. E vita decessit anno 340. Christi, 4. Julii Pontificis, 4. Imperator. Constantini junioris, Constantii, & Constantis. Baron. anno 340. & ibi Spondan. num. 12. & 13. qui de Eusebio agit non semel in antecedentibus annis. Eusebium tamen alii tuentur, ac encomiis afficiunt, quos sequitur Senens. ubi nuper, quibus D. Covar. inferius assentitur.

Ibi: *Igitur ex Gelasii decreto legi poterit.*

Si vera sunt, quæ ex Baronio proxime diximus, dicendum videtur, historiam Ecclesiasticam Eusebii legi non posse publicè aut privatim, cum ille hæreticus fuerit, & liber iste errores Arii complectatur. propter quos & nimia Origenis præconia, apocryphus à Gelasio decernitur. Baron. anno 439. ubi Spondan. num. 8. Bellarm. sup. Nihilominus quicquid de authore sit, historiam privatim legi licet, quia etsi hæreticorum libri, maxime hæresim continentes, nullo modo legi permittantur secundum tradita suprâ, num. 2. & 3. hoc tamen non procedit cum per Ecclesiam intuitu publicæ utilitatis ex eorum lectione provenientis conceditur, ut legi queant, ut à nobis laudati Authores d. n. 2. observant. Hanc indulgentiam præstitit Gelasius dum antea inter hægriographa, id est legi permissa, hujusmodi Eusebii historiam recenset. Unde immeritò Gelasius quasi sibi contrarius arguitur.

Ibi:

Ibi: *Extant verò Eusebii de Ecclesiastica Historia.*

70 De numero librorum historiæ, quos Eusebius Græcè scripsit, & Ruffinus latinitate donavit, videndus Baron. anno 410. n. 13. ubi quod Ruffinus haud fideliter vertit ac duos adjecit libros. Card. Bellarmin. sup. Possévin. & alii, quos dedimus num. 68. Eusebius Historiam Ecclesiasticam usque ad Licinium extinctum perduxit. Spondan. ex Baron. anno 318. num. 4. & anno 325. num. 54. cujus obitus contigit anno 318. Spondan. eo anno, num. 2. Ruffinus profectus est à tempore Nicæni Concilii, ab anno scilicet 325. ad mortem Theodosii, Spondan. anno 410. num. 13. nempe senioris, qui obiit anno 395. Spondan. ex Baron. eo anno, num. 3. Junior namque Theodosius post Eusebium interiit anno 450. Spondan. eo anno, num. 2. & 3.

Ibi: *Sic sanè licet suspectum Arriana hæreses.*

Vide Baron. Spondan. & alios, qui adducti sunt suprâ, num. 68.

Ad Num. 8.

71 Opuscula Tertulliani, sive Africani, decernuntur apocrypha, de quibus Sixt. Senens. in Bibliotheca Sancta, lib. 4. verb. Tertullianus, Bellarm. sup. sac. 3. anno 303. ubi ostendit qui libri sint cautè legendi Possévin. tom. 3. verb. Tertullianus, Azor. Instit. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 16. versic. Decimosexto quaritur, Baron. anno 216. & ibi Spondan. à num. 2. Barbofa sup. d. num. 27. vers. Opuscula Tertulliani, Genebrard. in Chron. lib. 2. pag. 358.

72 Tertullianus prænomen habuit Quinti Septimii, ex patre Centurione Proconsulari Carthagine natus, ac Sacerdotali dignitate insignitus, Senens. suprâ, multa in lucem subtiliter elucubrata prodidit, sed errores haud paucos interjecit, unde D. Hieronymus aiebat: Laudo hominis ingenium, damno hæreses, ut refert Spondan. anno 216. in fin. ubi de erroribus ejus plura præmittit, ac de ipsius vita anno 197. num. 5. cum annis aliquibus seqq. usque ad 216. Vixit sub Imperatore Severo, & Antonino Caracalla, ut ex Baronio, Spondano, & aliis constat.

Vers. *Idem fermè judicium.*

73 Opuscula Lactantii Firmiani ex decreto Gelasii sunt apocrypha, de quibus Cardin. Bellarmin. sup. sac. 3. anno 290. Baron. anno 302. ubi Spondan. num. 8. 10. Possévin. tom. 2. verb. Lactantius, Genebrard. in Chron. lib. 3. pag. 415.

74 Lactantius natione Afer, professione Orator, Religione Christianus præceptorem habuit Arnobium: floruit sub Deciano, & ad Imperium Constantini jam grandævus pervenit. Crispum Cæsarem literis imbuat, sed summa egestate laboravit. Vide ultra proxime laudatos Senensem lib. 4. verb. Arnobius, Baron. anno 315. ubi Spondan. n. 2. & 10. Opera quæ literis consignavit, recenset Bellarminus, sed erroribus referta, qui in unum congesti habentur post illius scripta, quare digna sunt Gelasii censurâ, Spondan. anno 302. num. 10.

admonet D. Covarr. hos & alios libros similes, quos Gelasius rejicit seu apocryphos, privatim legi posse, etsi non publicè in Ecclesiis: sed quoad hoc standum erit indici novissimo librorum prohibitorum, quem expurgatorium nuncupamus, ubi de singulis Authoribus disseritur, quales libri, & quomodo legi permittantur, & prohibeantur.

Vers. *Opuscula Joviniani.*

Jovinianus hæresiarcha pseudomonachus Mediolani fuit, sed monasticam deseruit vitam, plura sacrilega, & nefaria dogmata disperfit, scæminas, ac ignaros seducens: veram citò hæresis ejus extincta est, ipseque damnatus. Baron. anno 382. ubi Spondan. num. 7. Siricius namque Pontifex in eum damnationis tulit sententiam, iussitque per epistolam, ut Mediolani quoque, ubi semina pestiferæ doctrinæ jecerat damnaretur; quod D. Ambrosius ejus Ecclesiæ Antistes, inito Concilio executioni mandavit. Theodosius præterea Imperator decrevit, ut Jovinianus & socii, qui habitu monachali vagabantur, ab urbibus pellerentur, & ad desertam migrarent. Baron. anno 390. Spondan. ibi, num. 7. constatque ex epistola 2. Siricii ad Ambrosium, ac ex ea, quam misit Mediolanensis Synodus ad eundem Papam, quæ extant tom. 1. epistol. Romanor. Pontif. Tandem ab Imperatore Honorio in insulam relegatus inter luxuriosas epulas animam egit. Baron. anno 412. Spondan. n. 5. de quo Gennadius de vir. illustrib. cap. 52. & 75. Possévin. tom. 2. verb. Jovinianus, Jacob. Gualter. in Chron. sac. 4. pag. 285. & pag. 308. cap. de Jovinianistis, Genebrard. in Chron. lib. 3. pag. 422. vers. Jovinianus, Theatrum vitæ humanæ lit. H, pag. 22. vers. Joviniani, Sabell. lib. 8. sept. ean. & cap. penult. vers. Jovinianistæ, 24. quæst. 3.

Vers. *Opuscula Montani.*

Montanus hæresiarcha admodum Ecclesiæ perniciosus, per duas scæminas à viris abducta pseudopphetissas Priscillam, & Maximillam hæresim propagavit. Fuit pluries in Conciliis damnatus, ac sicut Judas proditor, seipsum suspendio peremit, de quibus, & de erroribus Montanistarum, seu Cataphrygum adeundum, Baron. anno 173. à num. 16. & ibi Spondanus num. 1. cum aliis, Possévin. tom. 1. verb. Montanus, Gualter. sup. sac. 2. pag. 175. & pag. 191. cap. de Montanistis, ubi errores, Genebrard. d. lib. 3. pag. 380. vers. Montanus, Theatrum vitæ humanæ lit. H, pag. 20. vers. Cataphryges, ubi quod hic hæresiarcha erupit anno 174. sub. M. Anton. Severo, & latius lit. P, pag. 696. & alibi sæpe, de quo in d. cap. penult. vers. Cataphrygis nomen.

Vers. *Omnia opuscula Fausti Manichei.*

De quo Possévin. in Appar. sacro, tom. 2. verb. Faustus Manichæus, Gualter. sac. 4. pag. 359. Valcarcer in Epit. Jur. Canon. ad cap. Sancta, col. 44. vers. Opuscula Posthumani, 15. dist. ubi Barbofa in collect. num. 27. vers. Omnia opuscula Fausti Manichei, Theatrum vitæ humanæ lit. A, pag. 186. quod loci ridiculus Fausti error traditur; nam agriculturam summo prosequatur odio, aïens agricolas, dum metunt ac carpunt fructus delinquere,

cum eos vita sic privent : & lit. C, pag. 611 fertur Faustus sensisse, quod omnis arbor cultu digna erat propter S. Crucem, quem nefas esse putabat fructus ex arboribus decerpere.

Ad Num. 9.

78 Opuscula Clementis Alexandrini à Gelasio apocryphis junguntur, de quibus Bellarm. *fac. 3. verb. Clemens Alexandrinus*, Baron. anno 196. ubi Spondan. *num. 1. & 2. Posselin. tom. 1. verb. Clemens*, Sixt. Senens. *in Biblioth. sancta, lib. 4. vers. Clemens prænominis*, Barbosa *d. num. 27. vers. Opuscula alterius Clementis*, Gualt. *fac. 3. pag. 212. Trithem. in catalog. Genebrard. in Chron. lib. 3. pag. 385. vers. Prima Christianorum*, ubi quod Alexandriæ fuit prima Fidelium schola. Theatrum vitæ humanæ *lit. T, pag. 109. & 118.*

Titus Flavius Clemens Athenis natus, sed propter diurnam Alexandriæ habitationem Alexandrinus cognomine, egregius quidem vir eruditione, ac sacris literis non vulgariter insignitus, Pantæum præclarum habuit præceptorem, & Origenem aliosque non poenitendos auditores: multa apprimè elaboravit, sed erroribus deturpata leguntur, quos aut hæretici Arriani inseruere, aut ipse more humano per errorem intexuit, ut inquit Bellarminus. Hæc apud prælaudatos, maximè apud Baron. & Spondan.

Ibi: Scribit squidem D. Petrus.

79 D. Petrus *epist. 1. cap. 3. vers. 19.* sic ait: *In quo, id est spiritu, & his qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui increduli fuerant aliquando.* Quotquot sacri Interpretes in hunc locum inciderunt, haud parum in ejus enodatione ingenia defatigarunt, quem totius novi Testamenti locis difficiliorem dixit Arias Montanus, ac Lorin. *sup.* cum in principio difficillimum prædicat, quem fusè commentariis illustrat, nec non Cornel. à Lapide *ibidem*, Turrian. *lib. 4. pro epistol. Pontif. cap. 14. P. Suar. de vita Christi, disp. 43. sect. 3. à vers. Nihilominus*, apud quos plures extant sententiæ, ex quibus illa omninò ab omnibus rejicitur ut erronea, quæ docet Christum per prædicationem ex damnatis animas eruisse, quam damnant Suar. *d. vers. Nihilominus, cum seq.* Cornel. à Lapide *vers. Verùm hic*, Lorin. *vers. Secundum*, ex regula generali, quod inferno nulla est redemptio, & aliis fundamentis, quæ Suar. expendit *ibidem*. Alia est opinio Turriani, quam probabilè asserit Cornelius *vers. Tertio noster Turrianus*, cui videtur Christum prædicasse animabus existentibus in Purgatorio, quæ aliquando fuerant incredulæ, ipsaque libertate donasse. Sed hoc displicet Cornelio. Suar. & aliis. Tertia communis pariter ac probabilis interpretatio est, quod Christus damnatis quidem prædicavit, non ad eorum salutem, aut levamen, imò ad pudorem, & confusionem eorum, qui increduli fuerant. Ita sentit, ac probat Lorin. *ubi sup.* Ultima, & quæ etiam communiter amplectitur, ac videtur probabilior, ait Christum ad locum damnatorum minimè ad prædicandum venisse, sed ad sinum Abraham, ubi exprobravit, & arguit incredulitatem illorum, qui aliquando non crediderunt, licet postea viventes resipuerint, ita ut in statu gratiæ decedentes Sanctorum Patrum consortio addi mererent. Hanc tuentur P. Suar. *sup. vers. Melius ergo,*

Cornel. à Lapide *vers. Quarto, & magis propriè*: cui suffragatur proprietas verbi *Carceris*, quo utitur B. Petrus, quia significat locum ad custodiendos homines, ne inde exeant, spe libertatis non sublata, non ad pœnas infligendas, *l. Aut damnatum 8. §. Solent, ff. de pœn. ut præter Juris Interpretes ibi observant Cornucop. de lingua Latina, col. 142. num. 20. Lexic. Calvin. verb. Carcer. Calepin. eodem verbo.* Gehenna verò destinata est ad cruciandos in æternum peccatores. Cum ergo dicatur Christus prædicasse iis, qui in carcere erant, accipi propriè debet de detentis in Lybmo, non de damnatis; illi enim tormenta non sustinebant, sed ad tempus custodiebantur ibi, quod proprium carceratorum est. Nec mirum habeatur, quod Christus electos suos de incredulitate argueret; nam similiter paulò post erga discipulos se gessit, *Marc. cap. 16. vers. 14. ibi: Et exprobravit (scilicet Christus) incredulitatem eorum, & divitiarum cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.* Hæc de intellectu loci perdifficilis sacri eloquii: de aliis, quæ D. Covar. subjicit, præfati differunt Interpretes, ex quibus P. Suar. *vers. Nihilominus*, inquit lapsus fuisse Clementem Alexandrinum, dum primam interpretationem tenuit, quam inter hæreses, hæres 79. D. Augustinum recognovisse testatur.

Ibi: Fidem autem explicitam esse ad salutem necessariam.

Quid sit fides explicita, & implicita, & qualis quondam ante Christi adventum fuerit ad salutem necessaria, & qualis nunc desideretur, fusè tradunt P. Suar. *de fide, disp. 12. de necessit. fid. sect. 3. & 4. Hurtad. eod. tract. disp. 44. sect. 1. à princip. Thom. Sanch. in Decalog. lib. 2. cap. 2. & 3. Bonacina in 1. præcep. Decalog. disp. 3. q. 2. punct. 2. Trullench in Decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 2. & 3.*

Ibi: Floruit autem Damascenus.

B. Joannem Damascenum ad annos Christi 750. 81 floruisse, ut D. Covar. asseverat, constat ex Baron. anno 727. à num. 18. anno 728. num. 6. cum seqq. anno 730. num. 3. & Spondan. *in ejus Epitome*, Gualt. *in Chronog. fac. 8. pag. 564. Trithem. in Catalog. Genebrard. in Chron. lib. 3. pag. 506. vers. Joannes Damascenus*, Card. Bellarmin. *de Script. Eccles. fac. 8. anno 731. verb. S. Joannes Damascenus*, Theatrum vitæ humanæ *lit. M, pag. 380. & alibi sæpe.* Licet autem mentio fiat S. Joannis Damasceni ad annum 730. diu vixit, & ita ad 750. pervenire potuit; nam Bellarminus ait, ipsum supervivisse Imperatori Leoni Isauro, multaque postea pertulisse propter Fidem ab Imperatore Constantino Copronymo, ibique observat idem Cardinalis longè à veritate deviare, qui sentiunt Damascenum ad tempora Theodosii senioris spectare. Sed Genebrard *sup.* monet duos extitisse Damascenos ex Trithemio *in Catalog.* quod ille ut falsum ab omnibus communiter rejici testatur. Damasceni temporibus præfuit Ecclesiæ Gregorius I. Bellarmin. & alii nuper dati.

Verf. Julius verò Africanus.

De quo Baron. anno 222. ubi Spondan. num. 4. 82 Bellarm. *fac. 3. verb. Julius Africanus*, Onuphr. *in*

in Chron. anno 251. Genebrard. sup. pag. 392. vers. Julius Africanus, Gualt. *fac. 3. pag. 218. vers. Jul. African. Senens. in Bibliotheca Sancta, lib. 4. vers. Julius Africanus.*

Scriptit libros de temporibus ab orbe condito ad Macrinum Imperatorem, & M. Antonium He-liogabalum, quorum temporibus floruit: sed jam non extant, solumque habetur *tom. 2. operum Originis*, epistola, quam ad eum de Susannæ historia misit Africanus, Bellarmin. *sup.* Exaravit Græco sermone opera prædicta, Senens. *sup.* De legatione qua functus est ipse, consule Baron. & Spondan. fuit alter Julius Africanus junior, professione Orator, cujus meminit Quintilian. *lib. 10. Instit. Orator. cap. 2. ad fin. Gualt. ubi proximè.*

Ad Num. 10.

83 Verosimiliter D. Covar. pro Tatii Cypriani, substituit Tatiani; neque enim ex omnibus, quos legerim, aliquis mentionem de Tatio Cypriano facit, at de Tatiano hæretico sic, ut Card. Baron. anno 174. ubi Spondan. *n. 1. cum seqq.* Bellarmin. *fac. 2. anno 170. verb. Tatianus Sixt. Senens. lib. 4. verb. Tatianus*, Gualt. *fac. 1. pag. 177. & 193. Theatrum vitæ humanæ lit. H, pag. 20. & lit. S, pag. 448. Genebrard. lib. 2. pag. 358. cap. penult. vers. Tatiani, 24. q. 3.*

Tatianus natione Syrus ex Philosopho Platónico Christianus effectus, quondam maximè in Ecclesia floruit doctrinà B. Justinii Philosophi & Martyris imbutus: plura egregiè elucubravir, & dum præceptor vixit, ac Romæ, ubi magistrum laudabiliter egit, Religionem Catholicam tenuit: at postea in Orientem profectus falsa dogmata seminavit Antiochiæ & in Cilicia ac Pisdia, factusque est hæresiarcha, à quo hæretici Tatianistæ, seu Encratitæ, idest, qui se continentes dicunt dicti sunt. Ita Baron. & Spondan, Gualt. & alii proximè adducti, apud quos de Tatiani scriptis & erroribus, Hæresis ejus detecta est anno 174. Christi, 8. Aniceti Pontificis, 12. M. Aurelii Imperatoris secundum Baronium, qui Eusebium laudat. Hic observandum est, quod opera Tatiani, quæ Catholicis scriptis, legi non poterunt, etsi nihil erroris contineant, quia hæretici sunt, in cujus pœnam stabilitum est, ne hujusmodi libri legantur, maximè si de rebus ad Fidem spectantibus in illis differatur; nam & in editis ante hæresim eadem ista prohibitionis ratio reperitur. Vide supra, num. 2. cum seqq.

Verf. Opuscula Arnobii apocrypha.

84 De Arnobio differit Baron. *Annal. Eccles. anno 302. à num. 64. ubi Spondan. num. 9. Bellarm. fac. 3. verb. Arnobius*, anno 285. Sixt. Senens. *lib. 4. verb. Arnobius* Gualt. *fac. 4. pag. 274. Genebr. sup. lib. 3. pag. 406. vers. Iacobus cognomento. Ado in Chron. in Diocletiano*, Onuphr. anno 298. Theatrum vitæ humanæ *lit. D, pag. 120. & 220. lit. E, pag. 80. & lit. T, pag. 120. Posselin. in Appar. sacro, verb. Arnobius, tom. 1.*

Arnobius antequam Catholicæ Religionis per Baptismum nomen daret, septem edidit libros contra Gentes, quibus contumelias ab Ethnicis illatas fidelibus repulit. Alia eidem tribuuntur, quæ alterius Arnobii junioris sunt, de quo Bellarm. *fac. 5. anno 460. verb. Arnobius junior*, Gualt. *fac. 5. pag. 368.* Hæc apud Barou. Spondan. Senens.

Bellarmin, & alios jam laudatos, qui notant Arnobii discipulum fuisse Lactantium Firmianum.

Ibi: Qua verò ratione.

Cum Arnobius nondum plenè rerum Christianarum cognitione instructus scriberet, Opus ejus nævis aliquibus respersum apparuit, Spondan. *sup.* qua ratione inter apocrypha à Gelasio recensetur.

Verf. Opuscula Tyconii apocrypha.

De quo Baron. anno 368. ubi Spondan. num. 4. 85 & anno 394. num. 8. Senens. *lib. 4. verb. Tyconius*, Posselin. *tom. 3. verb. Tyconius*, Salian. *Annal. Ecclesiast. tom. 3. anno mundi 3058. n. 15.*

Edidit Tyconius natione Afer, professione Donatista, egregium volumen isagogicum, seu regularum, quo septem regulas, sive claves præstitit ad aperiendam, & investigandam occultam Scripturarum intelligentiam: exaravit itidem in Apocalypsim commentata, quæ Donatistarum erroribus commiscuit. Senens. & alii *ubi sup.* Quoad tempus quo floruit, consentit Baronius, & cæteri assentiuntur.

Verf. Cassianus verò Presbyter apud Gallos.

Ioannis Cassiani opuscula nunciantur apocrypha, de quo Baron. anno 404. num. 78. & 79. anno 433. à num. 25. ubi Spondan. Bellarm. *fac. 5. anno 440. verb. Ioannes Cassianus*, Genebrard. *d. lib. 3. pag. 436. vers. Cassianus*, Ado Viennensis *in Chron. Sigebert. anno 427. Senens. sup. verb. Ioannes Cassian.* Gualt. *fac. 5. pag. 360. vers. Ioan. Cassian.* Barbosa *sup. vers. Opuscula Cassiani*, Posselin. *tom. 2. verb. Ioan. Cassian.*

Fuit Cassianus B. Chrysoptomi discipulus: monasticam vitam in Ægypto professus est, sed in Pelagianam hæresim incidit. Spondan. anno 430. num. 11. Gualt. *sup.* ejus scripta recenset Bellarminus, qui testatur omnia hodie extare, ac legi permitti, excepta collatione Patrum decima tertia, & aliis paucis, quæ in editione Romanâ adnotantur. Quoad tempora quibus vixit, subscribunt sententiæ D. Covar. qui proximè citantur, & sub Theodosio juniore, & Valentiniano obiisse ait Bellarm.

Verf. Opuscula Pictaviensis Victoris.

Victorinus Pictaviensis communiter vocatur, 87 ut videre est apud Authores illicò recensendos: claruit sub Valeriano & Galieno Imper. ad annos 270. passus est sub Diocletiano anno 303. explanationes ad plures libros novi, ac veteris Testamenti elaboravit. quæ ob defectum eloquentiæ & eruditionis D. Hieronymo displicuerunt; nam in *epist. ad Paulin.* inquit: *Inclito Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non potest.* Rursus ad Magnum Oratorem ita scribit: *Victorino Martyri licet in libris suis desit eruditio, non tamen deest eruditionis voluntas.* Consule Senens. *d. lib. 4. verb. Victorinus*, Bellarm. *fac. 3. verb. Victor*, anno 270. Baron. anno 303. ubi Spondan. num. 8. Idem Baron. *in martyrolog. die 2. Novembr. Gualt. fac. 3. pag. 224. Canif. in tab. Chronog. Barbof. vers. Victorini Pictaviensis*, Posselin.

sevin. *sup. verb. Victorin. tom. 3.* Cur autem Victorini opera apocryphis annumerentur à Gelasio, licet non omnino compertum sit, fertur tamen diverforum hæreticorum sententias illis insertas esse, maxime commentario super Apocalypsim, ubi errorem Chiliastrarum amplexus est, teste D. Hieronymo in *epistola præfixa commentario, & de Scriptor. Eccles. in Pavia.* At Bellarminus allegerat, in hoc commentario, quod nunc existit, non reperiri eum errorem, imò potius contra illum aperte pugnari. Claudii Marii Victorini poemata leguntur in *Bibliotheca Sacra, tom. 8. pag. 314. & 427.*

Verf. Opuscula Faustini Rheginensis.

- 88 Vulgò dicitur Faustus Regiensis, à Regio urbe Galliæ, ubi Episcopali functus est dignitate, & ita in emendatis codicibus legitur apud Gratianum: opera aliqua de rebus sacris literarum monumentis consignavit, sed erroribus infecta, imò ipse Pelagianus à non paucis existimatur, etsi alii dissentiant. Vide Bellarm. *fac. 5. anno 480. verb. Faustus Regiensis, Baron. anno 520. num. 11. 13. 14.* ubi Spondan. *tom. 2. Gualter. fac. 6. pag. 478.* Possevin. in *Appar. sacro, tom. 1. verb. Faustus Regiensis, Barbosa sup. in collect. ad cap. sancta, n. 27. verf. Opuscula Faustini Regiensis, 15. dist. Ado Viennensis anno 492. Floruit ad ann. 490.*

Ad Num. 11.

- 89 Series epistolæ Iesu ad Abagarum Regem, & ejus quam prius Abagarus ad Christum misit, existat apud Baron. *Annal. Eccles. tom. 1. anno Christi 31. num. 58. Sixt. Senens. in Bibliotheca Sancta, lib. 2. verf. Iesu Christi respondentis, quæ sic habent.*

Abgarus Vchania filius Toparcha: Iesu Salvatori bono, qui apparuit in locis Hierosolymorum, S.

„Auditum mihi est de te, & de sanitatibus,
„quas facis, quod sine medicamentis, aut herbis
„fiant ista per te, & quod verbo tantum cæcos
„facis videre, & claudos ambulare, & leprosos
„mundas, & immundos spiritus ac demones ejicis,
„& eos qui longis ægritudinibus afflicti sunt,
„curas & sanas, mortuos quoque suscitatur,
„quibus omnibus auditis de te, statui in animo
„meo unum esse è duobus, aut quia tu sis Deus,
„& descenderis de cælo, ut hæc facias: aut
„quod Filius Dei sis, qui hæc facis, propterea
„ergo scribens rogaverim te, ut digneris usque
„ad me fatigari, & ægritudinem meam, qua jam
„diu laboro; nam & illud comperi, quod Judæi
„murmurant adversum te, & volunt tibi insidiari,
„est autem civitas mihi parva quidem, sed
„honestæ, quæ sufficiat utrisque.

Iesus Nazarenus Abgaro Toparcha.

„Beatus es, quia credidisti in me, cum ipse
„non videris. Scriptum est enim de me: Quia
„hi qui me vident, non credent in me, & qui non
„vident me, ipsi credent, & vivent. De eo autem
„quod scripsisti mihi, ut veniam ad te, oportet
„me omnia, propter quæ missus sum, hæc ex-

plere, & postea quam complevero, recipi me ad eum, à quo missus sum. Cum ergo fuero assumptus, mittam tibi aliquem ex discipulis meis, ut curet ægritudinem tuam, & vitam tibi atque his, qui tecum sunt, præstet.

Eisdem epistolas, licet paucis adjectis, & luculentiori stylo recenset Spondan. in *Epit. Baronii, anno 31. num. 22. Sur. in vita Sancti, tom. 4. die 16. Augusti*: Ex quo aliisque constat, Ananiam ministrum Regis Abagari, cum Christi miranda opera in Palæstinam adveniens didicisset, id domino suo nunciavisse, qui omni spe salutis destitutus ægrotabat. Quapropter per eundem Ananiam præfatam epistolam Christo misit, illique injunxit, ut Salvatoris effigiem afferre satageret: sed cum prænitore faciei depingi non posset, Christus linteum ori applicans, iconem suæ formæ edidit in illo, quod simul cum epistola Iesu ad Abagarum, detulit Ananias, ipsumque auro exornatum supra principem civitatis portam collocari Rex iussit, ut illi cultus redderetur, qui antea exhibebatur imagini insignis cuiusdam Dei ibidem constitutæ, ut nullus ingredi posset urbem, nisi precibus ad eam fufis. Hæc epistola missa est ad Abagarum anno à Christi nativitate 32. aut 33. ipsius Salvatoris manu exarata, ut tradit post Baron. Spondan. in *Epitome tom. 2. anno 944. n. 3.* etfi P. Suar. de *vita Christi disp. 29. q. 42. art. 4. verf. Hic verò*, asserat incertum esse, an Christus, vel aliquis ex discipulis scripserit. Edessa nomen fuit pluribus civitatibus commune, ut videre est apud Orletium in *Theaur. Geograph. verb. Edessa, Calepin. & Nebriffens.* Illa verò, cui dominabatur Abagarus, sita est in Syria, quæ vulgò hodie Orfa, vel Raha dicitur. Theatrum vitæ humanæ *lit. P. pag. 105.* & alii jam recensendi. Quæ autem hucusque tradidimus, pluribus prosequitur Sur. *sup. cap. 2. cum seqq. Baron. anno 31. n. 58.* ubi Spondan. *num. 22. 23. Senens. sup. Gualter. in Chronograph. fac. 2. pag. 212* ubi memorat alium Abagarum Edessæ Regem, à Caracalla per insidias interfectum. Adrian. *I. tom. 3. Concilior. cap. 8. Theatrum vitæ humanæ lit. E. pag. 125. versic. Abagarus, & lit. R. pag. 68.* Quam historiam, & epistolarum missionem veram esse, ex multis authoribus fide dignis ostendit Card. Baron. Spondanus, & Surius *cap. 13.* licet P. Suar. hæreticæ authoritate Gelasii epistolæ apocryphas decerneretis: & Iesu Epistolam Edessæ existere ait Barbosa *sup. verf. Epistola Iesu.*

In cuius rei corroboracionem traditur post Christi ascensionem missum esse ab Apostolis Thaddæum unum ex septuaginta duobus discipulis Edessam, ut quod Dominus Abgaro per epistolam promiserat, adimpleret, qui Regi sanitatem contulit, illique ac Edessanis sacrum Baptisma ministravit, anno Christi 43. Baron. *eo anno*, ubi Spondan. *num. 5. Sur. sup. cap. 7. & 8. Gualter. ubi proximè, Theatrum vitæ humanæ d. pag. 125. verf. Abagarus.* Hunc Thaddæum aliqui Apostolum vocant, ut Gualterius: sed error ex nominis identitate provenit, quapropter Thaddæus Apostolus pro discipulo, de quo agitur, usurpatur, ut advertit Spondan. *anno 44. n. 22.*

Ibi: Addit Evagrius.

Propter Christi effigiem ad Abagarum missam haud pauca divinitus collata beneficia experiebantur Edessani, itaut vulgò jactaretur, eam civitatem

tem expugnari nequire; quia à Deo tutabatur: quod audiens Cosroës Persarum Rex, ut id fallibile redderet, totis viribus ipsius obsidionem aggressus est, cui merito evenere quæ memoria Evagrius prodidit, & D. Covarruv. compendio recenset, latiusque prosequuntur Baron. *anno 545. & ibi Spondan. num. 2. Surius cap. 11. cum seqq. Theatrum vitæ humanæ lit. D. pag. 377. versic. Cosroës.*

Ibi: Ex Edessa imaginem istam.

- 92 Cum Edessa imperialibus armis nimiam divexaretur, nec amplius acerbam obsidentum expugnationem sustinere possent, Salvatoris effigiem sunt polliciti cives, ut ab hostili oppressione eximeretur: quo pacto & civitas imminens periculum debellacionis evasit, & sacratissima Imago Constantinopolim est delata, quam Imperator, ac populus plausibili cultu, ac reverenti alacritate exceperunt, & in templo, quod Pharos dicebatur, collocarunt. Baron. *tom. 10. anno 944. n. 13. ubi Spond. tom. 2. n. 3. Sur. tom. 4. die 16. Augusti, cap. 18. Theat. vitæ hum. lit. I. pag. 50.* Hæc translatio contigit anno 944. sub Imperatore Constantino Porphyrogenito, quod cognomen commune erat cunctis Principibus Constantinopolitanis, qui statim ac oriebantur, induti purpurâ splendebant, aut in palatio Porphyrio edebantur. Spondan. *ubi proximè,*

- 93 Prætermisit D. Covar. hæc verba: *Opuscula Frumentii apocrypha, quæ extant apud Gratianum, & Gelasium.* Fuit autem Frumentius vir virtutibus, ac miraculis apud Indos venerandus. Tyrum patriam habuit, qui apud eas gentes Apostolum agens, Fidem Catholicam mirum in modum propagavit, & Alexandriam adiens à D. Athanasio illius civitatis Patriarcha Episcopus est ordinatus, ut in illis regionibus munere suo fungeretur. Sozomen. *lib. 2. Hist. Eccles. cap. 23. Socrat. lib. 1. cap. 15. Theodoret. lib. 1. cap. 23. Baron. anno 327. & ibi Spondan. n. 4. Theat. vitæ hum. lit. M. pag. 560. & lit. T. pag. 115.* At postea à rectitudine deflectens Sanctorum scripta corrupit, & falsa prodidit: quapropter à Gelasio illius opuscula rejiciuntur, ut ex Baron. *anno 290. n. 34. tradit Barbosa in collect. ad cap. Sancta, n. 27. verf. Opuscula Frumentii, 15. dist.*

Verf. Passio Gregorii apocrypha.

- 94 Apud Gratianum in emendatis codicibus legitur *Georgii.* Hic Georgius Cappadox Arrianus per Imperatorem Constantium loco Athanasii in Sedē Alexandrinam intrusus est, qui ob propria scelera à Gentilibus meruit enecari, ejusque cadaver flammis absumptum est, cineribus in mare projectis, qua ratione Martyrum numero adscribendus non est, quandoquidem non ob Fidem peremptus est, de quo Baron. in *Martyrolog. die 23. April. & Annal. tom. 2. an. 290. n. 35. Spond. in Epitome Annal. anno 356. n. 3. & anno 362. n. 36. & 37. Barbosa sup. verf. Passio Georgii.*

Ibi: Passio Quirici, & Julittæ apocrypha.

- 95 Quanquam historia de martyrio Quirici & Julittæ omnino vera sit, ut apparet ex præmissis supra, *cap. proximo, n. 67.* tamen liber, qui *P. sibi Quirici, & Julittæ* inscribatur, apocryphus censetur, de Faria Novæ Addit. ad Covar.

setur, quia falsa, & fabulosa illi inserta reperiebantur, ab hæreticis quidem conficta, ut Gelasius de libris hagiographis differens prædixit, & à Gratiano & D. Covar. supra, *cap. 16. n. 6. verf. Item gesta Sanctorum*, refertur, ubi etiam de passione Georgii mentio fit.

Post passionem Quirici & Julittæ inseritur à Gelasio & Gratiano, *Contradictio Salomonis*, quæ scriptura apocrypha declaratur: de qua D. Covar. paulò inferius, *vers. Quem verò librum, sub n. 13.*

Ad Num. 12.

Est prænotandum Phylacterium vocem esse Græcam, quæ Latinè *Amuletum* interpretatur, ut ex Authoribus recensendis patebit, de quorum nominum significatu & etymologia Cornucop. *da ling. Latina, col. 210. n. 50. col. 211. in princ. Theat. vitæ humanæ lit. A. pag. 390. verb. Amuletum, Abulens. sup. Math. cap. 23. q. 32. Calepin. verb. Amuletum, & Phylacterium, Nebriffens. eisdem verbis.* Est autem Phylacterium ductum à verbo Græco *Phylaxo*, quod est *Servo, Custodio.* Abulens. *ubi proximè, Cornel. à Lapide sup. Math. 23. verf. 5. verb. Dilatam.* Accipitur pro medicina adversus omnia mala, & noxia, ut mortem, morbum, infortunium, quod ad collum præservacionis causâ appendi solet: dividitur in sacrum, & superstitiosum: hoc vetitum est, fieri enim constat diabolicis incantationibus, ignotisque characteribus. Hæc phylacteria damnantur à Gelasio, & apud Gentiles in usu habebantur, maxime ad præcavendam parvulorum fascinacionem. Illa verò, id est sacra, Christianis sunt permessa, velut sacrosancta Evangelia, Psalterium Davidis, Agnus Dei, Aqua benedicta, Oleum sacrum, & alia, quæ ab Exordio Ecclesiæ, ac nunc piè ac religiosè gestantur, ut Deus, in quo spem constituere debemus, ab imminentibus corporis, & animi periculis eruat nos, cujus munificentia referenda sunt beneficia, quæ per ipsas res sacras experimur, de quo egregiè Delrio *disquisition. magicar. lib. 1. q. 4. q. 4. Baron. Annal. anno 58. & ibi Spond. n. 30. & an. 120. n. 7. & 8. & alibi non semel, Sixt. Senens. in Biblioth. Sancta, lib. 2. verb. Phylacteria, Theat. vitæ hum. ubi proximè, quò loci latissimè de aliquibus amuletis sacris: & observatur, amuleta in quibusvis rebus consistere posse, quæ nisi sanctæ sint, & debito modo deferantur, aut à natura virtutem habeant ad aliquos morbos, aliave noxia propullanda, præ se superstitionem ferunt. Delrio *ubi sup. Phylacteriorum abusus frequens fuit apud Græcos, Romanos, Judæos, aliasque gentes, Delrio d. q. 4. in princip. Senens. verb. Phylacteria 2. Maldonat. sup. & apud Christianos superstitioni deditos inolevit, ut notat Delrio, monens eos à Dæmone decipi, promissa vitæ securitate per amuletum, præsertim militibus. Superstitiones phylacteriorum vitæ sunt à Caracalla, & Constantino Magno, & in Concilio Turonensi sub Carolo Magno, ut testantur Baron. *Annal. anno 218. & ibi Spond. n. 2. & anno 358. num. 6. Delrio sup. verf. Posterior.* Eisdem in Africa interdixit D. Aug. Baron. *anno 418. ubi Spondan. n. 6. & excommunicationis penâ percelluntur, qui hujusmodi phylacteriis usi fuerint in cap. 1. 26. q. 5. ubi Barbosa in collect. Delrio ubi proximè, quam ipso facto non incurri probat Barbosa.***

Quoad phylacteria Phariseorum, de quibus *Math. cap. 23. verf. 5. ibi: Dilatant enim, ait Do-*
Qq . minus,

minus, *phylacteria sua*, duo observanda sunt, quæ fuerint illa, & quo fine à Phariseis gestarentur. Quoad prius omnes conveniunt, esse membranulas quoddam, in quibus scripta erant verba illa Deuteronomio. cap. 6. vers. 4. *Audi Israel, Dominus Deus noster unus est, & diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & tota anima tua, & tota fortitudine tua.* Cornel. à Lapide *sup.* Senens. *ubi proxime*, qui alios undecim versus adjicit *ex d. cap. 6. & ex cap. 12. Deuteronomio.* Maldon. *sup.* Hæ membranulæ gestabantur in fronte adinstar coronæ, & in brachiis appendebantur, unde frontalia & brachialia: quod ideo faciabant, ut fervarent Dei præceptum, quod ad literam intelligebant, quod extat Deuteronomio. cap. 6. vers. 8. *Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos.* Verba autem sacra in membranis solemniter ac superstitiosè exarabantur, ut ex Rabbini tradit Senensis. Vocabantur phylacteria, quoniam memoriam legis Divinæ ad ejus observationem conservabant mentem verberantes, & oculos, ob quos quoties manus extendebatur, legem proponebat ex brachio pendentem. Quoad posterius, quo animo phylacteria portarentur, et si diversæ sint opiniones, quas recenset Abulensis *dicta quæst. 32.* communior tamen habet, Phariseos eis uti, ut præceteris sancti ac legis observatores viderentur, quod non obscurè colligitur ex verbis Christi apud Matthæum superius transcriptis. De quibus omnibus consulendi sunt Abulens. *d. quæst. 32. cum seqq.* ubi *quæst. 34.* quod alii Judæi præter Phariseos phylacteria deferebant, & *quæst. 35.* quod Christus illo usus non est. Maldon. Cornel. à Lapide Senens. August. Barbosa *ubi sup.* Delrio *vers. Conclusionis prior.* Calepin. *verb. Phylacterium.*

Verf. Denique Gelasius.

98 De sectis, ac nominibus hæreticorum vide caput penultimum 24. *quæst. 3.* Baron. *in Annal. Ecclesiast.* sub propriis nominibus, Spondan. *similiter in ejus Epirome*, Gualter. *in Chronograph.* qui omnium hæresiarum, eorumque errores meminit. Theatrum vitæ humanæ *lit. H. pag. 19. cum pluribus sequentibus.* Licet autem hæretici ab autore sectæ, qua infecti sunt, denominentur, aliquando tamen aliunde sibi nomen assumunt, ut Gnostici, qui sic se vocarunt propter excellentiam scientiæ, quam profitebantur: Cainani, quoniam Cain adorant, & alii, de quibus *in d. cap. penult.* & Prateol. *in Elench. heretic.* Genebrard. Onuphr. Ado Viennens. *in Chron.*

Ibi: Apud Gratianum falsò legi Tervidus.

Sed jam in recens editis post emendationem Gregorianam habetur Cerimhus.

Ibi: Valentinus, sive Manichæus.

99 De erroribus & perfidia Valentini, pluribus differit Baron. *anno 145.* & ibi Spondanus, à quo Valentiniани hæretici nomen acceperunt *d. cap. penult. versic. Valentiniani*, Gualter. *sup. sac. 2. pag. 177: & pag. 183. cap. de Valentinianis.*

Ibi: Dum legitur apud Gratianum Julianus.

In correctis extat Jovinianus, de quo supra, num. 75.

Ibi: Item ubi legitur apud Gratianum Julianus, & Latiensis.

Hæc lectio adhuc post Gregorianam emendationem retinetur: sed glossula marginalis legit Gemalensis. De quo Iuliano Capuano Antifite videndus Baron. *anno 418.* ubi Spondan. *num. 3. & anno 419. num. 4. & 5. cum aliis annis.* Vocatur Artellanensis à Prospero Aquitanico, ab oppido inter Capuam, & Neapolim, vel quia ibi natus est, vel quia Sedem illius civitatis, derelicta Capuana, adeptus est. Spondan. *anno 419. num. 4.* Pelagianæ hæresi subscripsit, ut Baronius, & Spondanus tradidere, & adversus D. Augustinum acriter calumniis disceptavit.

Verf. Priscillianus ab Hispania.

Priscillianus ab hæreticis electus Episcopus Abilæ in Hispania, rescripto Gratiani Imperatoris extrâ Hispaniam cum aliis hæreticis pulsus est: at postea per Macedonium officiorum Magistrum muneribus corruptum subreptitiè ab eodem Imperatore rescriptum impetrarunt, ut Episcopi exules suis Ecclesiis restituerentur, in quibus fuit Priscillianus, de cujus pravis moribus, & erroribus agit Baron. *Annal. anno 381.* ubi Spondan. *ex num. 14.* Et à Maximo tyranno Treveris ob patrata scelera capite plecti iussus est. Baron. *an. 385.* & ibi Spond. *n. 5.* Eum Hispanum extitisse Episcopum traditur *in cap. penult. vers. Priscillianista, 24. q. 3.* ubi quod ex errore Gnosticorum ac Manichæorum permixta edidit dogmata. De eo Genebr. *in Chron.* Bellarm. & Carrill. *Annal. an. 386.* Marian. *Hist. Hisp. lib. 4. cap. 20.* Gualter. *sec. 4. pag. 283.* & 306. D. Hier. *in Isaiam, cap. 44.* Garibay *Hist. Hisp. lib. 7. cap. 33.* Moral. *lib. 9. cap. 42.*

Verf. Lapedius.

Apud Gratianum in correctis codicibus legitur Lapedius, de quo Gualter. *sec. 7. pag. 533.* & 551. Damascen. *verb. Lampettani.*

Verf. Sebatius.

Hoc itidem emendatum extat & legitur apud Gratianum Sabbatius, qui ex Judæis oriundus Novatianam sectam amplectebatur: sed quoniam à suis Episcopatum adipisci non valuit, schisma inter eos induxit, & qui Sabbatiani adhaerunt, ab eo Sabbatiani dicti sunt. Baron. *anno 408.* ubi Spondan. *num. 9.* qui aliàs Protospaschitæ nuncupabantur, eo quod cum Catholicis conveniebant Pascha in azymis celebrantes. Spondan. *ex Baron. anno 413. num. 6.* ubi tradit, illos à Theodosio juniore deportatione damnatos. Gualter. *sec. 4. pag. 287. & 309.*

Verf. His hæretici.

Photini mentio fit duntaxat in emendatis Decreti editionibus, & *in d. cap. penult. versic. Photiani*

Photiani à Phorino, 24. *quæst. 3.* Fuit Photinus natione Galata, ex urbe Ancyra similibus monstrorum ferax, ut ait B. Hieron. *sup. epist. ad Galat. in præfat.* Sirmiensem Sedem adeptus est, ejus sequaces Photiani ab auctore, vel Homuncionistæ vocabantur, quod Christum solum hominem asserabant, de quibus Baron. *anno 347.* ubi Spondan. *num. 11.* & *anno 357. n. 2.* Gualter. *sec. 4. p. 275.* & 296. Genebrard. *pag. 359. vers. Hæretici*, Theat. vitæ hum. *pag. 21.*

Ibi: Africanus, Nestorius Constantinopolitanus.

104 Hæc Hæresiarum nomina in textu Gratiani adhuc post Decreti correctionem desiderantur. Glossa margin. *ibi Nestorium*, Maximum & Unicum adjicit. De Nestorio egimus supra, *cap. 15. num. 36.* De Maximo Episcopo Constantinopolitano agit Baron. *Annal. an. 379.* ubi Spondan. *num. 5.* A quo hæretico diversus est ille, qui contra Arianos Nicænæ Fidei egregius extitit propugnator, Hierosolymorum clarus Antistes, ut videre est apud Baron. & Spondan. *anno 331. num. 2. anno 335. n. 8.* & *anno 341. n. 2. anno 347. n. 5.* & *anno 351. num. 9.* quo è vita migravit, & ita non paucis annis anterior fuit altero Maximo, qui anno 379. creatus est Episcopus, teste post Baron. Spondano *anno 379. n. 5.* De quibus & aliis hæreticis, quorum hæc mentio fit, consule allegatos supra, n. 98.

Ad Num. 13.

105 Inter Ecclesiasticos Scriptores recensentur Theodoretus Cyri Antistes, Socrates Presbyter Pistoriensis, & Hermius Sozomenus, qui seorsim singuli Ecclesiasticam Historiam ediderunt centum & viginti annos ferè complectentem ab eo tempore, quo Eusebius Cæsarensis finem suis lucubrationibus imposuit, quas ad annum ferè 320. perduxit. Socrates verò, & Sozomenus usque ad annum 439. scripsere, Theodoretus autem ad annum 427. Hæc secundum Baronii computationem anno 318. ubi Spondan. *num. 4. anno 325. num. 54. anno 427. num. 4. & an. 439. num. 8.* Gualter. *in Chronog. sac. 5. pag. 366.* Quam historiam profecquitur Evagrius ad annum 595. Theatrum vitæ humanæ *lit. H. pag. 59. vers. Historie Ecclesiastice, verb. Socrates Pistoriensis.* De his tribus Historiographis sæpe Baron. & Spond. *ab anno 319. ad annum 453.* Bellarm. *de Scriptor. Ecclesiast. sac. 5. anno 430. & 440.* Gualter. *ubi proxime*, Genebrard. *in Chron. lib. 3. pag. 441. versic. Socrates*, Theatrum vitæ hum. *d. verb. Socrates.*

Ibi: Opera & studio Cassiodori.

106 Eam triplicem historiam Græcè à suis auctoribus scriptam Latinitati tradidit Epiphanius precibus Cassiodori, inter quos strictum amicitiae vinculum intercesserat: ex quibus unam duodecim libris concinnavit, quæ Tripartita nuncupatur, Baron. *anno 439.* & ibi Spondan. *num. 8.* Bellarm. *sec. 6. anno 530. verb. Aurelius Cassiodorus*, Trithemius *in Catalogo*, Theatrum vitæ humanæ *sup. Gualter. sac. 6. pag. 486.*

107 Fuit Cassiodorus vir moribus ac literis eximius; Regis Theodorici præceptor: functus est sublimioribus officiis, ac dignitatibus, extitit enim *Can. D. de Faria Nova Addit. ad Covar,*

cellarius, Senator, Quæstor sacri Palatii, Consul ordinarius, Magister officiorum, Præfectus Prætorio, ac Patriciatus honore decoratus. Baron. *anno 354.* & ibi Spondan. *num. 1.* Theatrum vitæ humanæ *lit. R. pag. 149.* Quibus posthabitis in monasterium, quod ipse construxerat, se recepit, ubi Abbatem egit. Unde Magnus Aurelius Cassiodorus vocitatur. Ejus opera recensent Bellarm. & Trithem. *sup.* Ultimam grandævus clausit diem; nam ad centum ferè annorum pervenit. Spondan. *ex Baron. anno 362. num. 3.* De quo Gualter. *d. pag. 486.* Genebrard. *d. lib. 3. pag. 453.* Trithem. *sup.* Theatrum vitæ humanæ *lit. M. pag. 171.* & *lit. R. pag. 149.* Floruit Cassiodorus sub Theodorico Rege Italiæ, & Anastasio Imperatore, sicut et Baronio, & aliis constat.

Verf. Cæterum de Auctoribus.

Socratem ac Sozomeum in Novatianorum hæresim lapsos adnotant Bellarm. *sup. sac. 5. anno 440.* Baron. *anno 56.* ubi Spondan. *num. 9. anno 439. num. 8.* Gualter. *seculo 5. pag. 366.* Genebrard. *d. pag. 441.* ubi de Socrate tantum, qui etiam Origenista fuit. Spondan. *anno 402. num. 5.* Hinc est, ut haud pauca commenti sint in gratiam Novatianorum, quibus falsò miracula tribuunt. Spondan. *ubi proxime*, Genebrard. *d. pag. 441.* Sed & Sozomenus historiam suam denigravit laudibus Theodori Mopsuesteni Episcopi hæresiarum nefarii. Quoad alia verò his auctoribus fides adhibenda est, nisi ubi de mendacio convincuntur, siquidem Gelasius eorum scripta ut apocrypha non rejecit, quanvis Eusebium notaverit, de quo supra, *num. 68.* Ita ex Baron. Spondan. *anno 439. n. 8.*

Ibi: Qui & ipsius Theodoretum fidem.

108 De Theodoro etiam fertur, aliquando Nestorii erroribus imbutum fuisse, sed postea resipuisse, ac encomia Theodoretum Mopsuesteni perperam historiæ inseruisse, quem ita in delictis habuit, ut vulgò putaretur Theodoretum ab hoc Theodoro nomen accepisse Baron. *an. 427.* ubi Spondan. *num. 4. & anno 432. num. 6.* apud quos de illo multà usque ad annum 453. quo obiit Spondan. *eo anno num. 6.* Theodoretum lucubrationes recensent Bellarm. *seculo 5. anno 430.* Trithem. *in Catalogo.* Gennad. *de vir. illustribus*, Sixt. Senens. *in Bibliotheca sancta, lib. 4. verb. Theodoretus*, Gualter. *in Chron. sac. 5. pag. 364.* qui Theodoretum tuentur, ac sanctimonia floruisse, multa pro fide passum testantur.

Verf. Quem verò librum.

Cujus meminisse Sixt. Senens. *sup. lib. 2. verb. Salomon*, *vers. Item & liberalius* (quem se nunquam legisse fateatur) Posselvin. *in Apparatu sacro*, tom. 3. *verb. Salomon, versic. Ferrus*, Barbosa *in collectan. ad cap. Sancta*, num. 27. *vers. Contradictio*, 15. *distinct.* Valcarcer *in Epitome Jur. Canon. in d. cap. Sancta*, col. 44. *vers. Passio Georgii.*

Ibi : Nam de eo libro , qui pœnitentia
Salomonis.

111 De quo mentio est apud disputantes de salute , vel damnatione Salomonis : quæstio quidem à pluribus exagitata , ut videre est apud Salian. *Annal. Ecclesiasticor. tom. 3. anno mundi 3058. à n. 3.* ubi triplicem classem authorum singulos referens constituit. Primam eorum qui, expensis utrimque rationibus , in ambiguitate resident ; his accedit Cornel. à Lapide *sup. Proverb. Salomon. cap. 30. versic. Sexto* , ubi ait , divinâ providentiâ nos latere. Tornicell. *Annal. anno 3059.* ubi quod ita sentiunt majoris autoritatis DD. Secundam asseverantium Salomonem in æternum periisse , quod fusè probat Philipp. Abb. Præmonstratens. *tract. de damnat. Salomon.* Tertiam benignius sentientium , illum per pœnitentiam gratiæ Divinæ restitutum è vita migrasse , cui sententiæ cum ple- risque subscribit Salian. *sup. num. 25.* Verùm & Cornel à Lapide *sup.* refert ex Pineda , nuper in monte Eliberitano laminam esse inventam , ubi de Salomone lingua Mozarabum sic scriptum extabat : *Et flevit scelus suum vehementi flexu , & condonatum est ei.* De cujus scripturæ fide ambigitur , ut Cornelius ait.

SUMMARIUM.

- 1 Leges Hispana Partitarum cur condita.
- 2 Temporis mentio fieri debet in initio cujusque operis.
- 3 Alfonso Rex fuit earum legum conditor.
- 4 Quis ex Regibus hujus nominis eas constitutiones ediderit.
- 5 Quare Sapiens cognomen meruerit , & quæ opera ejus nomine in lucem prodierunt.
- 6 Leges Partitarum quando promulgata , usque recepta.
- 7 De essentia legis non est temporis adscriptio.
- 8 Quo anno Rex Ferdinandus III. obierit , illique Alfonso successerit.
- 9 Alfonso in Regem Romanorum electus est.
- 10 Quando decesserit.
- 11 Annus hodie communiter inchoatur à Calendis Januariis.
- 12 De temporis computatione quoad Partitarum leges.
- 13 De triplici annorum dinumeratione.
- 14 Varia annorum supputatio olim apud Romanos.
- 16 Varia annorum computatio apud diversas Gentes.
- 17 De computo annorum apud Hebraeos.
- 20 Annus solaris quantum excedat lunarem.
- 21 Duplex anni initium Hebrais.
- 22 De mensibus Hebraeorum.
- 23 Diluvium universale quando contigerit.
- 24 Qui annorum computus magis receptus.
- 25 De mundi ætatibus.
- 26 Valde discrepant Scribentes dum annos ab orbe condito dinumerant.
- 27 Christus quoto anno à mundi creatione ortus.
- 28 Excessu inter diversas annorum computationes.

- 29 Errores Chronologia , quæ est in proœmio legum Partitarum notantur , & corriguntur.
- 31 Quam Chronologiam observaverint legum Partitarum compilatores.
- 32 Orbis quo anni tempore creatus sit.
- 33 Quid senserit Rex Alfonso in dicta Chronologia.
- 34 Quo anni tempore universale diluvium cœperit , ac cessaverit.
- 35 Annus apud Hebraeos non semper eadem die incipiebat.
- 36 Menses Macedonici.
- 37 Quid visum fuerit Regi Alfonso circa tempus diluvii universalis.
- 38 Nabuchodonosor quando regnum adeptus.
- 39 Philippus Rex Macedonum quo tempore regnare cœperit.
- 40 Alexander Magnus quando successerit in regnum.
- 41 De Era Cæsaris.
- 42 De Arabum era.

De Chronologia , quæ est in proœmio legum Partitarum.

CAPUT XVIII.

INter cætera , quæ induxere Regem Alfonso , & ejus antecessorem Ferdinandum ad edendas leges , quas Partitarum nuncupamus , id præcipuum censetur , ut Romani Imperij subiectio penitus aboleretur , omni dominationis vestigio deleto : etenim legum observatio subditis duntaxat incumbit , quæ in exemptos frustra feruntur , l. 12. tit. 1. part. 1. l. fin. §. Si enim , C. de legib. Unde in l. 6. tit. 4. part. 3. cavetur , ut per illas leges , & non per alias causæ judicialiter decidentur , ubi Gregor. Lop. *gloss. 2.* animadvertit , id libertatis gratiâ constitutum , addens olim apud Hispanos capitis pœnam stabilitam esse in eum , qui Tribunalibus Imperatorum leges allegaret. Sic Romani ut Regum potestatem omnino extinguerent , leges Regias abrogarunt , l. 2. §. 1. ff. de origin. Jur. Sed ne , ut illi , Hispani incerto jure , aut consuetudinibus uterentur , leges proprio idiomate exaratas edi oportuit : quod opus egregium inchoavit Rex Ferdinandus , ejusque filius Alfonso perficit , qui etiam eadem fortè ratione instiruit , ut in Regiis diplomatis , tabulisque publicis usus linguæ Latinæ cessaret , qui antea frequentabatur , ex quo litterarum imperitia Hispanos invasit. Spondan. *in continuat. Annal. Baron. anno 1284. n. 1.*

Ibi : Ut planè omnibus foret perspicuum.

Ut operis antiquitas futuris sæculis innotescat , expedit ut tempus , quo conficitur , exprimat , quemadmodum sacer Historiographus Moyses orbis creationem describens , à tempore exorditur , & qua die singula Deus ediderit , adnotavit , *Genes. cap. 1. in principio Evangelistæ itidem dum Christi opera enarrant , de tempore mentionem sibi faciunt.*

Ibi : Opus illud editum fuisse à Rege
Alfonso.

- 3 Alfonso suum conditorem ipsæ leges Partitarum prædicant apertissimè , sed & septem literæ , quibus primi tituli Partitarum inchoantur. Alfonso nomine simul junctæ exprimunt. Idem constat ex l. 1. Tauri , quæ est lex 3. tit. 1. lib. 2. *Recopilat. & observant Greg. Lop. in prolog. Partit. gloss. 7.* Montalvus *ibidem, verb. Don. Alfonso, Bobadilla in Politic. lib. 1. cap. 10. n. 35. vers. Don. nœstra España, Cevall. de cognit. per viam viol. gloss. 18. n. 15. vers. Alfonso X. Risius lib. 3. Reg. Hispan. Carrill. Annal. anno 1284. Theat. vitæ hum. lit. D. pag. 391. Garibay Hist. Hispan. lib. 13. cap. 9. vers. En este mismo ano. Illefcas Hist. Pontif. tom. 1. lib. 5. cap. fin. vers. D. Alfonso.*
- 4 Hunc Regem Alfonso quidam nonum , quidam decimum , & alii undecimum dicunt , ut advertit Garibay *sup. cap. 7. Bobadilla ubi proximè : quæ varietas in ipsarum Partitarum editionibus reperitur , sed frequentius decimus vocatur. Fuit filius Ferdinandi III. cognomine Sancti , cui in regno Castellæ ac Leonis successit. Spond. ubi *sup. an. 1252. num. 9. Garibay d. cap. 7. Gualter. in Chronog. sac. 13. pag. 679. Carrill. anno 1252. Theat. vitæ hum. lit. M. pag. 99. Greg. Lop. & alii pronuper dati. Natus est ex conjugè Ferdinandi Beatrice, filia Regis Portugalliæ Dionysio. Theat. vitæ human. ubi proximè , Carrill. *sup. Marian. lib. 13. cap. 8.***
- 5 Sapiens Alfonso cognominatus est , quia admodum literarum studiosus , & peritorum operâ usum edidit volumen Fori legum , leges Partitarum , Historiam Hispaniæ ad tempus usque patris sui , & tabulas Astronomicas , quæ vulgò Alfonso nuncupantur. Greg. Lop. & cæteri Jurisperiti prælaudati. Spondan. *sup. & anno 1284. n. 1. Montal. *sup. for. leg. in princip. Garibay d. vers. En este mismo ano , Theat. vitæ human. lit. D. pag. 391. Illefcas *sup.***
- 6 Est tamen observandum , Partitarum leges , etsi à Rege Alfonso X. editæ dicantur , non tamen ejus nomine promulgatas , nec usu receptas esse usque ac tempora Regum Catholicorum Ferdinandi V. & Elizabethæ , à quibus illis legum vis , & autoritas tribuitur , l. 1. Tauri , quæ est lex 3. tit. 1. lib. 2. *Recopilat.*

Ibi : Cæptum autem anno quarto.

- 7 Greg. Lop. *in prolog. Partitar. gloss. 23.* circa hujusmodi temporis mentionem observat ex Baldo , non esse de substantia legis vel statuti , ut tempus , quo conditur , apponatur : quod comprobatur ex plurimis legibus Codicis , quæ sine die & Consule existunt : Quavis in publicis instrumentis ad validitatem temporis appositio desideretur tam de jure communi , quàm Regio Hispaniæ , l. 54. tit. 18. p. 3. ubi Greg. Lop. *gloss. 2. l. 13. tit. 25. lib. 4. Recop. D. Covar. Practicar. cap. 20. num. 2. Parlador. quotidianar. lib. 2. cap. 20. num. 1.* quod in Chirographis , seu privatis instrumentis necesse non est , cum tabernam , §. idem *quæsit* , ff. de pignor. D. Covar. Panormitan. & Tiraquell. *apud Parlador. *sup. cap. fin. §. 5. n. 6. & 7.**

Ibi : Ferdinandus tertius pater Alfonso.

Obiit Ferdinandus tertius Hispani , quam à Sarracenis recuperaverat , die Jovis Trigesima Maii , anno 1252. Spondan. *eo anno , num. 9. Carrill. eod. anno, Garibay *sup. cap. 6. in fin. ac die sequenti in eadem civitate Alfonso solemniter patri suffectus est, ut ex aliis refert. Garibay cap. 7. in princ. quod annum omnes conveniunt , cum regni suscepisse clavum anno Christi 1252. ut præter hîc laudatos observant Raynald. in continuat. Annal. Baron. tom. 13. anno 1252. num. 32. Cevall. *sup. Theat. vitæ hum. lit. M. pag. 99. Illefcas d. cap. fin. vers. Don. Fernando, Marian. d. cap. 13.***

Alfonso in Regem Romanorum electus est , unde Imperator aliquando vocatur , sed imperiali diademate non est insignitus ; nam cum ad id ex Hispania profectus cum exercitu fuisset , inter itinerandum se deceptum agnovit , & rediit Garibay *d. lib. 13. cap. 8. & de hujusmodi electione testantur dati supra, n. 3. & Marian. Hist. Hisp. lib. 13. cap. 10. & 22.*

Idem Rex in fata concessit anno 1284. die 21. Aprilis , cui successit Sancius IV. ejus filius , Bravus cognominatus , Garibay *cap. 16. & seq. Spond. anno 1284. n. 1. & 2. Cevall. d. gloss. 18. n. 15. vers. Sancho quarto , Theat. vitæ hum. lit. M. pag. 99. Marian. Hist. Hispan. lib. 14. cap. 7. & 8. Carrill. supra , anno 1284.*

Ibi : Quod nos scripsimus lib. 1. Variar.
cap. 12.

Ubi nonnulla prænotavimus circa anni initium *num. 10.* & ibi usu apud Hispanos pro temporum varietate recepto. Verùm hodie apud omnes gentes , quæ moribus , ac legibus politicè reguntur , annus à Calendis Januariis inchoatur. Unde Baronius , & post eum Spondan. *in Epitome, anno 34. num. 88. & alibi , proficitur se more majorum annos à Calendis auspiciari. Guttier. de gabell. 9. 143. n. 4.*

Circa computationem Regis Alfonso quoad initium sui principatus , illud compertum est , annum principium à Calendis Januariis constituisse , quia si ab Incarnatione Domini auspicaretur , non poterant supra annos 152. dies labi , cum à die 25. Martii ad 31. Maii , quo Alfonso regnare cœpit , 67. dies dinumerentur duntaxat. Similiter si computaretur à die Dominicæ nativitatibus , dies 157. aut 158. præterierunt usque ad ultimam diem Maii. Constat igitur Alfonso Regem annos à prima Januarii die auspiciatum , quod tunc temporis in Hispania observari præmissimus supra *lib. 1. cap. 12. num. 10.* Sed adhuc superest dubium , quia à Calendis Januarii usque ad diem 31. Maii , 150. dies intercedunt , & hoc manifestè apparet , cum Rex asserat , ultra annos 150. dies lapsos juxta Eram Cæsaris usque ad initium regni sui : anni autem Cæsaris qui Juliani dicuntur , à Calendis Januarii incipere , nemini dubium est : Cur ergo dicitur in prologo Partitarum , de quo agimus , secundum Eram Incarnationis initium regni contigisse 152. diebus supra 1251. annos ? Quid in causa fuit , ut duo adderentur dies computationi juxta Cæsaris Eram , si utraque ab eodem die incipit : Hujus discriminis ratio me præterit , nisi ad depravatam textus literam confugiatur.

Verf. *Ceterum in eadem prefatione.*

13 Baronius, & ex eo Spondan. in *Apparat. ad Annal. Ecclesiastic. num. 36.* præmitti, quondam Ecclesiasticam, ac Sanctos Patres, quorum plures recentet, in computatione annorum septuaginta Interpretum sententiam amplecti. Est autem triplex annorum computus ab orbe condito, nempe LXX. Interpretum Hebræorum, & Origenis ac Eusebii, ut videre est apud Ant. Cont. in *Chron. canon.* ubi quantum discriminis inter eos reperiatur, apparet. De hoc paulò inferius D. Covar.

Ad Num. 1.

14 Triplex apud Romanos fuit annorum supputatio; ut D. Covar. obiter admonet; etenim Romulus jam ab urbis primordiis annos instituit singulos ex 304. diebus, quos in decem menses in hunc modum distribuit. Martius, à quo exordiebatur annus 31. continebat, Aprilis 30. Majus 31. Junius 30. Quintilis 31. Sextilis 30. September 30. October 31. November 30. December 30. licet alii existiment Romuleum annum in duodecim menses sectum ex 355. diebus constitisse.

15 Sed cum præfata Romuli institutio nec solis cursus, nec lunæ rationibus conveniret, contingebat, ut frigus æstivis mensibus, & contra ætas hyemalibus adveniret. Hæc Numa corrigere conatus annum ad duodecim menses protelavit, inter quos 355. dies divisit, novos menses vetustis præponens, & Janvarium anni initium constituens, qui quidem 29. dies complectebatur, Februarius 28. Martius 31. Aprilis 29. Majus 31. Junius 29. Quintilis 31. Sextilis 29. September 29. October 31. November 29. December 29. quos duodecim menses totidem lunationibus æquè respondere Numæ visum est. Temporum tamen lapsu Romani Græcos imitati quibusdam intercalationibus utebantur, ut annum Numæ solis cursui adæquarent, unde subsequerentur absurda: quapropter Julius Cæsar decem dies veteri anno ac quadrantem adjiciens, annum ab eo Julianum dictum instituit 365. dies ac quadrantem continentem; nam tantum temporis labitur dum sol circuit Zodiacum, & ad signum è quo exit, regreditur, quod jam antea Ægyptiis compertum erat. Ex quadrante unus dies singulis quadrienniis efficitur, qui ultimo quadriennii anno intercalatur, & adjicitur ante quinque postremos dies Februarii, & bissextus nuncupatur & annus in quem incidit Bissextilis: quod similiter & nunc observatur. Ita cum pluribus Joan. Rosin. de *antiquitatib. Romanis lib. 4. cap. 1. à princip. Læi. Gyrard. lib. de anno, mensib. & dieb. Ald Manut. lib. 1. de quasit. per epistol. epist. 1. Cornel. à Lapid. sup. Exod. cap. 12. vers. 1. §. Ubi obiter, Salian. *Annal. Ecclesiastic. tom. 4. anno 3342. num. 2. Theat. vitæ hum. lit. A. pag. 460. vers. Romulus, & vers. Numa, Ovid. lib. 1. Fastor. ubi ita canit.**

Tempora digereret cum conditor urbis in anno,

Constituit menses quinque bis esse suo.

Martius erat primus mensis, Venerisque secundus:

Hæc generis princeps, ipse ille pater.

Tertius a senibus, juvenum de nomine quartus,

Quæ sequitur numero turba vocata fuit.

At Numa nec Janum, nec ævitas præferit umbræ,

Mensibus antiquis, præposuitque duos.

Circa præmissam annorum institutionem admonendi sumus, esse controversum, an Romulus in duodecim mensa nnum distribuerit, ut videre est apud Salian. & Rosin. *ubi proximè.* At quomodo cunque sit, ea Romuli distributio brevi sublata est, quia Numa anno sui Imperii 3. & ab urbe condita 41. annum aliter, ut dictum est, digessit. Salian. *ibidem*, qui ita perstitit usque ad annum mundi 4009. Urbis condita 708. aut 709. Cæsar 4. qui fuit primus Julianus. Salian. *tom. 6. anno 4009. n. 1. Theat. vitæ hum. sup. vers. Numa, & usque ad tempora nostra ubique gentium in usu est.* Tamen Julianum annum emendavit Augustus anno mund. 4046. Salian. *eo anno, n. 2. & 3. tom. 6. Theat. vitæ hum. lit. A. pag. 461. Rosin. d. cap. 1. vers. Sed hunc quoque errorem, quoniam Sacerdotum incuriâ bissextus perperam intercalabatur, non anno ultimo quadriennii cuiusque, sed sequenti, idèdque Imperator jussit; ut duodecim annis proximis futuris nullus intercalaretur dies ex quadrantibus.* Tandem Gregorius XIII. Pontifex annum reformavit, erroremque ex cursu solis proveniente, novo Calendario edito, sustulit detrahens mensi Octobris anni 1582. decem dies, ita ut dies quintus numeraretur, de quo in *l. 11. tit. 15. lib. 5. Recopilat. Theat. vitæ hum. supra, pag. 467. Illescas Hist. Pont. tom. 3. in Greg. XIII. cap. 62. Torniiell. *Annal. præfat. n. 11.**

Ibi: Tamen si varia fuerit apud plerasque gentes annorum ratio.

16 Multifariam annus institutus fuerat quondam apud diversas gentes, tum quoad initium, tum quoad dierum numerum, ut videre est apud Corn. à Lapid. *d. vers. Ubi obiter, Torniiell. *Annal. princ. die 6. n. 41. Theat. vitæ hum. lit. A. ex pag. 459. Et lit. M, pag. 418.** cum aliis. Athenienses annum auspicabantur à solstitio, æstivo, Asiani ab æquinoctio autumnali, Arabes & Damasceni ab æquinoctio verno, Romani ante Numam ab eodem æquinoctio, post Numam à meridie Calendarum Janvarii, ex Julio Cæsare à media nocte ante Calendarum, ut habetur in *Theat. vitæ hum. d. pag. 459. & ita hodie observatur.* Ægyptii à Mense Thoth, qui nostro Septembri convenit: Persæ à mense Fordimech, *Theat. vitæ human. lit. M, pag. 418.* Omnes ferè annum in duodecim menses solares aut lunares distributum habebant, sed quoad dierum numerum discrepabant. D. Hebræis latius statim differetur Illud est observandum, annos ante diluvium nostris æquales ferè fuisse ut probat Torniiell. *anno 131. n. 5. & anno 1656. n. 24. & 25. qui d. n. 6. ait, annum apud Arcadas trimestrem, apud Ægyptios quadrimestrem esse.*

Ibi: Sed & apud Hebræos annus solaris erat.

17 De anno Hebræorum eruditè suo more disserit Salian. *tom. 2. anno 1544. à num. 91.* Constabat igitur annus Hebraicus ex 365. diebus, & duodecim mensibus, qui menses totidem lunationibus respondebant. Sed quoniam luna cursum suum peragit diebus 29. horis 12. & 793. particulis horæ, quæ 1080. particulas continet, lunaris annus 354. diebus conficitur, quibus undecim dies adjungebantur ab Hebræis, ut solari anno

anno æquaretur, qui secundum Ægyptios 365. dies habet, ex his undecim diebus mensis unus efficiebatur nomine Veadar, id est secundus Adar, quia ultimus mensis Hebræorum Adar appellabatur. Cornel. à Lapid. *ubi sup. dict. vers. 2. in princip. 7. qui ultimo cuiusque trienniū anno in fine adjungebatur, qui embolismaris dicitur; sed tres dies saltem restabant, nam menses Hebræorum ferè alternatim 29. aut 30. dies habuere, qui 30. continebant, pleni; qui 29. deficientes & cavi vocabantur.* Salian. *ubi sup. & schol. 7. ad eundem ann. & anno 2545. num. 4. Cornel. à Lapid. loc. præcit. Mariana de die mart. Christi, Theat. vitæ hum. lit. A, pag. 460.*

18 Ex quibus discerni poterit, quomodo exaudiri debeat D. Covar. dum docet, Hebræorum annos fuisse solares, qui 365. diebus terminantur. Salian. *d. schol. 7. illisque usi sunt Persæ, Assyrii, Chaldaei, & Ægyptii, qui singulis ex duodecim mensibus 30. dies consignarunt, & quinque reliquos in fine extremi mensis addiderunt.* *Theat. vitæ hum. ubi proximè.* At Hebræi in anno auspicando, ac totius ejus periodo ad lunæ motu respiciebant, cujus cursu duodecies peracto, annus absolvebatur, & sic 354. diebus, horis 8. particulis 876. Salian. *d. schol. 7. qui sanè lunaris est annus. Et hæc de annis communibus: illi verò, qui embolismares erant habentes tredecim lunationes, saltem 338. dies comprehendebant.* Salian. *anno 2544. num. 93. quare solarem non parum excedit, unde nullus Hebræorum annus constat 365. diebus, ut possit solaris nuncupari.* Tamen si anni perpendantur ad triennium reducti, dici quodammodo solares possunt; nam per adjectionem mensis Veadar ad solis cursum reducuntur, etsi cum aliquo discrimine, qui tres anni solares efficiunt 1095. dies, & triginta septem lunationes trienniū Hebraici producent 1092. dies, 15. horas, 181. particulas, cui duntaxat desunt dies duo, horæ octo, particulae 899. ut triennium solari omnino respondeat. Et hoc sessu annos Hebræorum solares dici absurdum non est, quia si inter tres annos dividantur dies lunationum 37. quique ferè 365. dies complectetur. Sed annos Hebræorum lunares vocant Salian. *tom. 1. anno 1656. n. 6. Cornel. à Lapid. sup. exod. cap. 12. vers. 2. Torniiell. sup. anno 2544. n. 9.*

Ibi: Aut octavo quoque anno tres menses.

19 De hoc embolismo, seu intercalatione mensum octavo quoque anno, consule *Theat. vitæ hum. ubi proximè, Salian. d. schol. 7. ubi fusè de pluribus embolismis Hebræorum.*

Ibi: Quia solaris annus lunarem excedit.

20 Si vera sunt, quæ ex Saliano hucusque tradidimus de diebus quibus luna suam conficit periodum, & consequenter de numero dierum anni lunaris, hæc sententia evidenter est veritati contraria; quia lunaris annus 8. horas, & 876. particulas præter 355. dies habet, quæ ex undecim diebus, & quadrante detrahi debent: ideoque Salianus *d. schol. 7. aliter supputans ait, solarem annum majorem esse lunari 10. diebus, horis 21. particulis 204. Præterea est animadvertendum, quod ex Petavio asseruimus supra, lib. 1. cap. 12. num. 8. annum tropicum, seu solarem minorem esse Juliano, & qui illo utebantur quadrantem minimè computarunt ante Julii Cæsaris institutionem, sed*

365. dies tantummodo. *Theat. vitæ hum. dict. pag. 460. vers. Ægyptii.* Unde excessus anni à D. Covar. traditus, ad annum Julianum referebatur, sed adhuc ex supra dictis verus non est.

Ibi: Hujus verò anni initium.

21 Duplex initium anni Hebræis fuit, primò enim illum auspicabantur ab æquinoctio autumnali, à mense scilicet Tisri, qui in nostrum Septembrem, incidebat, aut in Octobrem pro parte. Verbum autem Tisri, Chaldaicè initium interpretatur, huncque usum dum in captivitate fuerunt, ab Ægyptiis mutuatum observarunt Israëlitarum, sed adveniente libertatis tempore jussi sunt ut annum à mense Nisan inchoarent, *Exod. cap. 12. vers. 2. his verbis Mensis iste (id est, Nisan) vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni.* Quod præceptum est anno mundi 2544. atque ita ex tunc sacer annus exordiebatur à Nisan quoad festorum celebritate, & alia quæ ad cultum divinum spectabant. Tamen quoad commercia & profanos usus Tisri mensis primus consuebatur. Salian. *tom. 2. anno 2544. n. 91. Cornel. à Lapid. in d. cap. 12. Exod. Theat. vitæ hum. lit. M, pag. 418. & pag. 420. Torniiell. in *Annal. princip. die 6. num. 41.* Alia divisio anni Hebræorum reperitur in historicum scilicet, & politicum sive œconomicum: ille exordiebatur à plenilunio proximiorie verno æquinoctio, & per ipsum series annorum Hebræi numerabant, & notabant historias: hic, id est politicus, incipiebat post messem, & vindemiam collectam, à prima die mensis septimi anni historici. Ita habetur apud *Theat. vitæ hum. li. A, pag. 460. in princip.**

Ibi: Unde Nisan primus mensis Hebræorum.

22 Mensis Nisan, partim incidebat in nostrum Martium, partim in Aprilem regulariter: poterat tamen toto elapso Martio incipere secundum varietatem lunationum. Salian. *ubi proximè n. 96. Torniiell. ubi proximè, Theat. vitæ hum. lit. A, pag. 459. nam annus Hebræorum, & consequenter mensis iste inchoabatur à plenilunio propinquo æquinoctio verno, quod advenit cum sol in arietem ingreditur.* Salian. *ibidem, Cornel. à Lapid. sup. Theat. vitæ num. ubi nuper, & lit. M, pag. 418. Nomina mentium Hebræorum habentur apud Cornel. à Lapide vers. In mensibus anni, Salian. anno 2544. num. 93. Theat. vitæ hum. lit. M, pag. 418. & pag. 420. cum sep. ubi latè de singulis, Corroll. *Annal. fol. 9. vers. Adam Torniiell. anno 2544. num. 12.* Sunt autem hæc, suo ordine servato, Nisan, Fiar, sive Zio, Siuvan, Tammuz, Ab, Elul, Bul, Cescauleu, Huet, Sabbath, Ador, Veadar, qui mensis decimus tertius, sicut supra prænotatum relinquatur.*

Ibi: Ex quibus deducitur, Hebræos,

Vide sup. num. 18.

Ibi: Est & hac temporum ratione observandum.

De quo supra, num. 13. & Aaron. in *apparatu, num. 118. ubi Spondan. n. 36. Torniiell. in præfat. *Annal. ex n. 8.** Ibi:

Ibi: *Igitur ab Adamo ad diluvium.*

- 23 Universale diluvium contigit anno ab orbe condito 1656. quod secundum Hebræorum chronographiam communiter, maximè à neotericis receptum est, ac tenent præter eos, quos dedimus supra, lib. 1. cap. 12. n. 5. Salian. *Annal. Eccles. tom. 1. an. 1656. num. 4.* Torniiell. *eod. anno, Cevall. de cognit. per viam violent. gloss. 18. num. 89.* Carrill. *Annal. anno 1656. Genebrard. lib. 1. Chron. eod. anno, Bellarm. in Chron. an. 1656.*

Ibi: *Juxta LXX. verò Interpretes.*

- 24 Hoc discrimen apparet ex chronicis canonibus Ant. Contii, ubi triplicem chronologiam exhibet. Olim quidem plurimi supputationi Septuaginta Interpretum subscribere, quos recensent Baronius & Spondanus in Apparatu, ubi proximè. Sed recentiores Hebræorum computum magis amplexi sunt, ut quoad tempus diluvii constat ex pronuper laudatis.

Ibi: *Ex quibus & illud constat.*

- 25 Prima mundi ætas diluvio universali terminatur, quæ ab Adamo incepit. Secunda exorditur à diluvio, & ad ortum Abrahæ protelatur, ut videre est apud Torniel. & Ant. Contium. Licet autem Septuaginta Interpretum computum nec quoad secundam mundi ætatem neoterici sequantur, est tamen inter eos circa ortum Abrahæ dissensus; nam Torniiell. *anno 2039. n. 1.* ex pluribus probat Patriarcham eo anno in lucem editum, cui accedit Salian. *tom. 1. eod. anno, num. 1.* secundum quos Abraham est natus anno à diluvio 383. atque ita discrepant à D. Covar. annis 91. quia asserit, ortum Abrahæ 292. annis post diluvium evenisse. Vide Ant. Cont. *sup. in fin. secunda ætat. Cevall. d. gloss. 18. num. 90.* Carrill. cum pluribus *anno 1978. Pererium sup. Genes. cap. 6. n. 26.* Cornel. à Lapid. *d. cap. 6. Genebrard. sup. in princip. tertia ætatis, Bellarm. in chron. anno 1978. Theat. vitæ hum. lit. T. pag. 73.* apud quos variæ sunt opiniones, quod adnotat. Carrill. *suprà.*

Ibi: *Qua ratione fit, ut in annorū numero.*

Ita apparet ex chronicis canonibus Ant. Contii, & secundum supputationem Eusebii, & Origenis, quæ ab ipso traditur, excessus est annorum 1238.

Ibi: *Hinc sanè suboritur maxima differentia.*

- 26 Adeò inter se dissident Ecclesiastici Scriptores, ac chronographi, dum numerant annos ab Adamo ad ortum Christi, ut quod verosimilius sit dignosci non possit; sunt enim tot capita, quot sententiæ, ut post Baronium ait Spond. in Apparatu, *num. 36.* quare uterque proprium iudicium aperire renuens, aliorum placita prodit, fatique erit, si nos idem præstiterimus recensentes in primis Petavium, quem sequuti sumus supra, *lib. 1. cap. 12. n. 9.* qui opinatur Christum natum anno mundi 3984. cui assentitur Bellarm. in *Chron. Perer. sup. Daniel. anno 4022.* cui adhærent, Card. Baron. in *Appar. n. 118.* & ibi Spond. *n. 36.* Gualter. in *Chronog. princip. Torniiell. Annal. anno*

4051. cui ferè convenit Salian. *tom. 6. anno 4052.* Gordon. in *chron. an. 4001.* quem sequitur Carrill. in *princ. sexta ætat. Cornel. à Lapid. in Pentateuch. anno 1951.* Genebrard. in *Chron. lib. 1. ætat. 5. in fin. anno 4121.* Maldonat. in *Chron. univers. tract. de nativ. Christi, anno 3955.* Greg. Lop. in *prolog. Partitar. gloss. 24. n. 3961.* ut inferius probabitur.

Ibi: *Ultimo anno Olympiados centesima.*

Communiter placet Christi natalem incidisse 27 in Olympiadem 194. sed diversitas adest circa annum ultimæ Olympiadis; nam quidam tenent fuisse secundum, ut Baron. in *appar. n. 102.* ubi Spondan. *n. 31.* Torniiell. *anno 4051. num. 11.* Alii tertium, ut Salian. *tom. 6. anno 4052. n. 24.* Pontac. in *not. ad Chron. Eusebii, Carrill. sup.* Alii denique quartum & ultimum Olympiadis, Maldonat. *sup.* Unde Olympiades sint ita dictæ, & à quo tempore per illas Græci annorum seriem numerare cœperint, traditur *sup. lib. 1. cap. 12. n. 3.* de quo Salian. *anno 2849. n. 42. & anno 3278. n. 43.* Torniiell. *eisd. annis.* De anno, quo Christus est natus, ab ortu Abrahæ, Moyse Davide, ab Urbe condita, ab Imperio Romano, ab Augusto, vide Carrill. *sup. Marian. Hist. Hisp. lib. 4. cap. 1.* & alios numero proximo laudatos, & quæ diximus *d. cap. 12. n. 9.*

Ibi. *Unde numerus annorum.*

De hujusmodi differentia vide chronicos canones Ant. Contii, & quæ observat Greg. Lop. *dist. gloss. 24.*

Ad Num. 2.

Eusebii supputationem tradit Ant. Cont. *sup. 28.* ex quo patebit error, & varietas, quam D. Covar. Regi Alfonso objicit. Chronographia LXX. Interpretum excedit Eusebianam 130. annis usque ad adventum Christi, & hæc Hebræorum 1246. ut ex Ant. Contio deducitur. Adde Torniiell. *anno mundi 131. num. 5.*

Verf. Hæc tamen adduximus.

Hunc errorem circa annorum computationem 29 agnovit Greg. Lop. *d. gloss. 24.* ubi latè eum demonstrat, ac tandem legendum putat anno 5216. Sed in fine ejusdem glossæ concludit ab Adamo ad initium Regis Alfonso numerandos 5213. ex quibus si demantur 1252. anni, qui à Christo nato ad regnum Alfonso præterierunt, restant 3961. quos ab Adamo ad natalem Christi lapsos sentit Greg. Lop. Hebraicæ veritati subscribens, à qua supputatione D. Covar. non dissentit, quandoquidem ait, ferè ducentos annos addendos illis, quos Alfonso secundum præfationis literam enumerat ab Adamo ad sui Principatus exordium, nempe 5022. nam Greg. Lop. 101. adjicit, ut patet ex præmissis.

Ad Num. 3.

Hunc itidem lapsum animadvertit Greg. Lop. *ubi sup.* quem ita corrigit, ut non 4333. annos, sicut in textu dicitur, sed 3856. legendum sit, qui à diluvio ad regnum Alfonso fluxerunt. Sed in

in fine glossæ resolvit cum Hebræis 2. præterierit 3557. unde detractis 1252. annis, qui inter nativitatem Domini, & Alfonso regnum lapsi sunt, supersunt 2305. qui numerantur à diluvio ad Christi adventum juxta supputationem istam. Sed Carrill. *sup. 2340.* numerat annos.

Ibi: *Quod si quis dixerit Regem Alfonso sum.*

- 31 Verosimile quidem est, quod Alfonso Eusebii chronologiam amplecteretur, quia dum agit de era Adami, profitetur Hebraicæ adhærere supputationi, sed in era diluvii se Romanis annis usum asserit, atque ita diversam temporis rationem observat in priori ac in posteriori supputatione, quæ Eusebiana videtur, cum huic magis accedat Alfonso Chronologia, quàm LXX. Interpretum: siquidem Eusebius numerat ab Adamo ad Christum 5199. annos, teste D. Covar. *sup. num. 2.* ex quibus si deducantur 2242. ab Adamo ad diluvium, juxta ejusdem Eusebii opinionem, ut habetur in Theatro vitæ hum. *lit. A. pag. 493.* restant 2957. His jungendi sunt anni 1252. à nativitate Christi ad regnum Alfonso: unde deducitur secundum Eusebium, à diluvio ad initium principatus Alfonso præterierit 4309. annos, in præfatione verò assignantur 4353. arque ita excessus est 44. annorum duntaxat, qui modicus est, cum de tam longa annorum serie tractetur; nam & inter Authores, qui Hebræos sequuntur, circa annos nativitatis Christi majorem diversitatem vidimus supra, *n. 26.*

Verf. In his verò duobus.

- 32 Quæstio haud parum est controversa, à quo anni tempore orbis suum cursum auspicaretur. Sunt quidem diversæ sententiæ, in quibus duæ autoritate, & fundamentis eminent. Una asserit, mundum conditum æquinoctio autumnali, aut circa illud, quam pluribus laudatis tuetur Torniiell. in *princip. Annal. die 6. num. 41. cum aliis.* Altera communior sustinet Adami tempora ab æquinoctio verno numeranda; nam die Dominica, 25. Martii orbis creatus est, ut habetur definitum in Concilio Palæstino sub Victore Pontifice habito anno 198. cui Theophilus præfuit, ut est apud Cornel. à Lapid. *sup. Genes. cap. 1. vers. 12. §. Sed respondeo.* Idemque habetur apud Virgil. *Georg. lib. 2. ibi:*

— Ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, & hibernis parcebat statibus Euri.

Quem dat Cornel. *ibidem,* præter quem sic tenent Pat. Suar. *de oper. sex dier. lib. 2. cap. 7. n. 17.* Salian, fuse differens in *Apparat. Annal. cap. 4. ex n. 5.* Pat. Molin. *de oper. sex dier. dist. 14.* Carrill. *Annal. anno 1. mundi, Maldonat. in Chron. univers. tr. 1. §. 35.* Theat. vitæ hum. *lit. M. pag. 771.* omiſſis pluribus, quos recensent Salian. Carrill. Maldonat. & Torniiell. *sup. qui num. 38.* rectè monet, fieri non posse ut ubique terrarum uno eodemque tempore fuisset ver, æstas, autumnus, aut hiems: siquidem compertum est, in Arcticis regionibus hiemem esse, cum in Antarcticis est æstas: sed quæstio est juxta illud orbis clima, in quo Paradisus est constitutus.

- 33 At Rex Alfonso nullam ex his opinionibus amplexus est; nam juxta dictam præfationem, facta supputatione dicitur initium orbis constituit die 18. Augusti, & sic tempore æstivo: quod D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

et si aliqui teneant, communiter rejicitur, ut videre est apud nuper adductos. Illud est observandum, Regem hunc minimè fuisse sequutum Hebræos, ut D. Covar. paulò inferius, *num. 4. ad fin.* monet, cum Hebræi, vel ab æquinoctio verno, vel ab autumnali annos suos auspicarentur, ut præmissum est supra, *n. 21.*

Ibi: *Eadem propè ratione.*

Diximus supra, *lib. 1. cap. 12. num. 5.* post cataclysmum Noë cum suis ex arca exivisse anno 1657. die quinta Decembris. Sed altera est opinio magis recepta, quæ habet diluvium tempore verno contigisse, mense scilicet Maio, & die Dominica incepisse, ac cessasse. Sunt qui hæc ad Januarium referant, ab Hebræis Sabbath dictum, de quibus Torniiell. *Annal. anno 1657. n. 3.* Cornel. à Lapid. in *Genes. cap. 7. vers. 11.* Salian. in *Appar. Annal. cap. 4. num. 14. & anno 1656. num. 18.* Genebrard. in *Chron. lib. 1. ætat. 2. in pr. n. ip. vers. Probabilius,* Carrill. *Annal. ætat. 2. anno 1656.* qui omnes, & alii putant, cataclysmum mense Aprili, vel Maio inchoatum, & anno sequenti sub idem tempus desuisse, quia Noë 365. diebus, quibus aliqui decem addunt, arca inclusus est. Salian. *anno 1657. num. 5. & 6. tom. 1.* Ex quibus colligitur, Regem Alfonso illis adhæsisse, qui sentiunt, diluvium supervenisse statione hiemali, quia à mense Februario dies supra annos integros numeravit. Hujus Chronologiæ authores dat Cornelius *ubi sup.* in quibus est Torniiell. *anno 1656.* Id compertum est, quod D. Covar. observat, Hebræos à diluvio annos dinumerasse, ut cum aliis dixi *d. cap. 1. num. 4.* Supputatio verò Alfonso ab Hebræis sumpta non est, qui nunquam annos à tempore hiberno sunt auspicati, sed à vere vel autumno.

Ad Num. 4.

De duplici initio anni Hebræorum actum est supra, *num. 21.* Illud tamen adjicere placet, nam et si Hebræi annum ordirentur à mense Tifri, ut ibi assertum est. id fallebat cum remotior ab æquinoctio autumnali inveniebatur, quàm Bul, seu Marchelvan, qui nostro Octobri comparatur; nam ab hoc, non ab illo annus inchoabatur. Cornel. à Lapid. *sup. Exod. cap. 23. vers. 16. §. Cœpit ergo.*

Ibi: *Hæc Josephus, apud quem Diuum mensum.*

Nomina mensium, tam Macedonum, quàm aliarum gentium, extant apud Theat. vitæ hum. *verb. Mensis.* ubi ordine, quo utimur, sunt collocati, ita ut primus nostro Januario respondeat. Menses igitur Macedonici sic nuncupantur. Audinaus, Gerithios, Dystrus, Xanthicus, Artemisius, Decius, Panonius, Lous vel Dorus, Gorpiaus, Hypathæretæus, Dius, Apellæus. Ex qua serie constat, Diuum Novembri convenire, Decium Junio, & Xanthicum Aprili, ut D. Covar. tradit: cumque annus Macedonum exoriatur à Dio, qui est November, ultimus est Hypothæretæus, id est October. Adde Cornel. in *Exod. cap. 12. vers. 2.* ubi ait, Nisan Græcè Xanticum dici: quod verum habet, quia hic mensis, sicut anni initium, partim in Martium, & in Aprilem partim incipit, R r debat,

debat, imò aliquando in Aprili inchoabatur, ut alibi diximus.

Ibi: *Hinc apertissime deducitur.*

37 Hoc extra dubium esse videtur, quia Rex Alfonso minimè usus est circa eram diluvii Chronologia Hebraica, nec quoad annos, cum Romanos se observasse testetur; nec quoad dies, siquidem Hebraei annos à Februario non auspicabantur: potuit tamen amplecti opinionem sentientium, cataclysmum sub Janvarium cœpisse, propter utriusque mensis proximitatem, de quo jam supra, n. 34.

Ad Num. 5.

38 De era Nabuchodonosoris videndi Torniell. in *annal. anno 3429. n. 1. & 2.* Carrill. in *Annal. anno 3411.* ubi quod regnavit 44. annis, habuit successorem filium Evilmerodac, & post hunc subrogatus est Balthasar. Salian. *tom. 4. anno mundi 3429. ante Christum 624. n. 7.* qui juxta suum computum hoc anno regni gubernaculum suscepisse Nabuchodonosorem asserit, licet alii renitentur. Admissa hac supputatione, annis ante Christum si jungantur 1252. qui lapsi sunt à natali Domini ad regnum Alfonso, sunt 1876. anni ab initio regni Nabuchodonosoris ad exordium principatus Alfonso, qui in *prefat. Partitarum 1998.* annos ac 9c. dies enumerat, & D. Covar. 1866. supputat, qui à Saliano & nostro computo decem annis duntaxat discrepat, Alfonso verò ab illo 132. annis, à nobis 122. differunt. Nota duplicem fuisse Nabuchodonosorem: senior autem regnare cœpit in Babylonia anno mundi 3408. junior verò 3429. (de quo hinc est sermo.) Torniell. *anno 3408. n. 1. & anno 3429. n. 1. & 2.*

Verf. Ex Philippo denique.

39 Ait Alfonso se in regno Castellæ, ac Legionis successisse anno à Philippo Macedonum Rege 1564. ac 24 diebus: quò loci errorem subesse D. Covar. demonstrat. De Philippo agunt Genebrard. in *Chron. anno 3526.* Carrill. *anno 3649.* Torniell. *anno 3694.* Salian. *ead. anno, n. 1.* Diodor. *lib. 6.* Justin. *lib. 7 & 8.* Theat. *vita humanæ lit. B, pag. 134.* Regnavit 24. annis, & filium Alexandrum Magnum successorem reliquit, ut præfati tradunt. Sed juxta Saliano Chronologiam à principio regni Philippi ad Regem Alfonso præteriere 1611. anni: 359. ad Christum natum, & à natali Christi ad Alfonso 1252. qui juncti præfatam summam efficiunt, scilicet 1611. atque ita ab Alfonso supputatione hæc differt annis 47. qui excessus non omninò erroris, sed varietatis opinionum quoad Chronologiam tribui potest. Notat Gregor. Lop. in *d. prefat. num. 26.* Græcos non numerasse annos à principatu Philippi, sed à Ludo Herculeo per Olympiades, quæ cœperunt ad annorum supputationem ab anno mundi 3278. ante Christum 775. quo Iphitus Elæorum Rex Herculeos Ludos instauravit, ut tradit Salian. *eodem anno, n. 4. & 9.* cum aliis, de quo supra, n. 27. & *lib. 1. cap. 12. n. 3.*

Ad Num. 6.

40 De Alexandro Magno, qui patri Philippo substitutus est in Macedonum monarchia, differunt Diodor. *lib. 17.* Sabell. *lib. 6. ennead. 4.* Genebrard.

lib. 2. anno 3690. & 3785. Carrill. *anno 3681.* Torniell. *Annal. anno 3718. n. 3. & anno 3730.* Scaliger. *de emendat. tempor. lib. 5. cap. cui titulus est. De Thoræ annorum Philippi, & moris Alexandri.* Salian. *ead. anno, num. 1.* Theat. *vita humanæ, ubi proxime, verf. Alexander,* secundum quos Alexander duodecimo regni anno extinctus est veneno. Quoad temporis supputationem ex Torniello, & Saliano ab Alexandro ad Christum numerantur anni 335. qui adnumeratis 1252. usque ad Alfonso, faciunt 1587. annos, qui intercesserunt inter Alexandri & Alfonso initia, qui in *d. prefat. 1562.* recenset, & sic à Saliano discedit annis 25. D. Covar. duobus annis dissentit. Errorem autem irrepsisse in his supputationibus Philippi & Alexandri, evidenter constat, quod D. Covar. *vers. præcedenti* adnotavit; nam duo anni duntaxat imperio Philippi tribuuntur, qui secundum opinionem communiter receptam 24. annis est Macedonibus dominatus, sicut præmisimus.

Verf. Era verò Cæsaris.

Era Cæsaris incipit à tempore, quo Cæsar Augustus, censu excogitato, primò universum orbem describi iussit. Greg. Lop. in *dict. prefat. gloss. 27.* quam erà Christiana priorem fuisse ex aliis supra præmissi *lib. 1. c. 12. n. 12.* de quo tamen consulere oportet Sebastian. Covar. in *suo Thesaur. ling. Castell. verb. Era.* Carrill. *Annal. anno ab U. b. condita 712. fol. 45.* ubi plures hinc nullum errorem D. Covar. agnoscit, quia dicitur 1289. annos præterisse præter 150 dies ab Incarnatione Domini ad principatum Alfonso. Quoad annos communiter Historiographi tradunt Alfonso Ferdinando successisse anno Christi 1252. ut assertum est supra, n. 8. Sed unius anni differentia errori adscribenda non est, quia Scriptores aliqui annos inceptos pro completis adnumerant, alii non utique, quod advertit Torniell. in *prefat. Annal.* Quoad dies, cum receptum sit Ferdinandum obiisse die 30. Maii, & die sequenti Alfonso successisse, sicut *d. n. 8.* præfati sumus, patet annum fuisse inchoatum à die prima Janvarii, à qua Julianus incipit annus. Salian. *tom. 4. anno 3278. n. 2.* de quo supra, n. 12. Sed adhuc unus dies, aut duo supersunt, in quibus error consistere potest.

Ad Num. 7.

Arabum initium adscribunt anno Christi 630. Card. Baron. *Annal. eod. anno,* & ibi Spondan. in *Epitom. tom. 2.* Carrill. *Annal. anno 629. & 630.* ubi ait, Mahometum ortum fuisse anno 580. & decessisse anno 629. Greg. Lop. *d. prefat. gloss. 29.* annos Arabum auspiciatur ab anno 626. & Mahometum periisse ait anno 632. Genebrard. in *Chron. lib. 3. pag. 476.* Theat. *vita hum. lit. M, pag. 183.* apud quos Mahometes ortus est anno 592. obiit ex ægritudine anno 632. ætatis suæ 40. regni Arabum 10. cui successus est Abumacur, & facta supputatione secundum Genebrardum Arabes cœperunt anno 622. de quo supra, *hoc lib. cap. 9. n. 3.* Cedren. in *Chronograph. Diacon. lib. 18. rer. Romanar. Gualt. in Chron. fac. 7. pag. 531. & 539.* Blond. *decade 1. lib. 6.* Vincent. in *Spec. lib. 24. cap. 4. & alii,* quos dedimus *d. num. 3.* Cum ergo circa annos Arabum tanta reperiatur diversitas, sicut adnotatur in Theat. *vita hum. ubi proxime,* non est Alfonso de errore in *d. prefat.* arguendus, qui probabilem temporis

temporis rationem amplexus est, sentiens Arabum regnum exortum anno Christi 622. quæ Genebrardi & aliorum sententia est, & à D. Covar. probatur.

SUMMARIUM.

- 1 Etymon verbi Festum.
 - 2 Divisio dierum apud Romanos.
 - 3 Qui sint dies festi Christianorum, & quare observentur.
 - 4 Patres Ecclesia studuerunt, ut superstitiosas Gentilium ceremonias in ritus sacros verterent.
 - 4 De Sabbati sanctificatione apud Hebraeos.
 - 6 Præceptum de sanctificando Sabbato quando Judais injunctum, & de stricta ejus festi observantia.
 - 7 Verbum Sabbatum quid significet, & de ejus etymologia.
 - 10 Hebraei qualiter dies hebdomada nominarunt.
 - 11 Usus vocandi ferias dies septimana quando in Ecclesia introduci cœperit.
 - 12 Sabbatum secundo-primum quid sit apud Evangelistam.
 - 13 Tertium Decalogi præceptum an negativum, vel affirmativum.
 - 14 Fuit ex parte ceremoniale, & ex parte morale.
 - 15 Præcepta moralia ad jus naturale spectant, sicut omnia Decalogi.
 - 16 Omnis creatura rationalis solo natura lumine Deum ut natura auctorem agnoscit.
 - 17 Tenemur jure naturali unum Deum actibus externis colere.
 - 18 Eodem jure tempus ad talem cultum exhibendum debet designari.
 - 19 Gentiles idola ut veros deos venerantur.
 - 20 Festorum observatio est de jure Divino Evangelico.
 - 21 De intellectu capitis Licet, de feriis.
 - 22 Nulla potestas humana tollere potest cultum Deo debitum.
 - 23 Quid valeat Pontifex circa festorum observantiam immutare.
 - 24 Pontifex in præceptis natura & legis Evangelica nequit dispensare.
 - 25 De diei Dominica observatione ac prerogativis.
 - 28 Dies, quam Dominicam Christiani dicunt, prima Sabbati à Judais vocabatur.
 - 29 De institutione, seu sanctificatione diei Dominica.
 - 30 De libro B. Justiniani, cujus inscriptio est, 156. quaestiones.
 - 31 Mos est antiquissimus in Ecclesia, ut in quibusdam solemnitatibus stantes oremus.
 - 32 Diei Dominica observatio an sit de Jure Divino.
 - 34 An possit Pontifex festivitatem diei Dominica tollere.
 - 35 Quid circa idem valeat consuetudo.
 - 36 Utrum tempus 24. horarum, quod in diebus festis præscribitur ad observantiam, possit consuetudine restringi.
 - 37 De diebus festis Christianorum, remissive.
 - 38 De Paschate Resurrectionis, & Pentecostes.
 - 39 Quis possit dies festos instituere.
 - 41 Ab Ecclesia prius in usu fuit instituere festos dies in honorem sanctorum.
- D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

- 42 Constantinus Imperator Basilicam construxit B. Petro.
- 43 Anacletus Papa Ecclesiam inaedificari præcepit in Vaticano supra corpus B. Petri.
- 44 De festo Sanctorum omnium.
- 46 De divisione festorum Hebraeorum.
- 48 Dies obitus Sanctorum vocamus Natalitia.
- 49 Festivitatum initium & finis juxta consuetudinem loci observari debent.
- 50 De varietate inchoandorum dierum apud Hebraeos, aliasque nationes.
- 51 Qui dies dicatur naturalis, civilis, & artificialis.
- 52 Dies Ecclesiasticus à quo incipiat.
- 53 Intra quod tempus Officium Divinum debeat recitari.
- 54 A qua hora abstinendum est à carnibus illis diebus, quibus illa ab Ecclesia edi vetantur.
- 55 Observantia festivitatum incipit à media nocte.
- 57 Dies à media nocte incipit, & in dimidia nocte sequenti terminatur.
- 58 De vigiliarum usu perantiquo.
- 59 De verbo Statio.
- 60 Vigilia nocturna ad sepulchra Martyrum, ubi femina ac viri conveniebant, in consuetudinem abierunt.
- 61 Romulus vetnis hominum & mulierum coetus.
- 62 De Clodio, qui habitu muliebri ad sacrificium accessit, cui nullus homo interesse poterat.
- 63 De ludis Bacchanalibus.
- 64 Christianis falsò imputabantur multa facinora in vigiliis nocturnis perpetrasse.
- 65 De vetitis nocturnis conventibus Gentilium.
- 66 Quomodo olim in Ecclesia viri à feminis separarentur.
- 68 Sub tertio Decalogi præcepto quid præcipiatur.
- 69 Observatio festorum apud Christianos in quibus consistat.
- 70 Qui actum præceptum lege Divina vel Ecclesiastica exercet in peccato, satisfacit præcepto.
- 71 Non peccat qui in peccato lethali existens die festo animam non expiat Confessione sacramentali, aut actu contritionis.
- 72 Utrum peccans graviter die festo teneatur temporis circumstantiam exprimere in Confessione, & num. 73. 74. & 75.
- 74 Qui actus fieri prohibeantur diebus festis, remissive.
- 75 Legibus Principum secularium dies festi servari jubentur.
- 77 Præceptum de audiendo sacro diebus festis ad quid obliget.
- 79 Locus D. Thoma intelligitur.
- 80 Qui per contemptum peccat die festo, hanc circumstantiam confessorio teneatur aperire.

De festorum observatione.

CAPUT XIX.

Festum à feria dicitur, Cornucop. de ling. Latin col 38. n. 50. vel à verbo Græco Phaos, quod lucem, ut læticiam significat, quæ in diebus festis esse debet, quibus maximè Deo obsequium tenemur exhibere, juxta illud Psalmi 99. *Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in læticia.* Introite

in conspectu ejus in exultatione. D. Paul. 2. ad Corin. c. 9. vers. 7. ubi: *Hilarem dulem diligit Deus.* Hanc etymologiam, ac præcedentem affert Theat. vitæ hum. lit. F, pag. 32. Auctor festorum ipse Deus fuit, qui Sabbatum sanctificavit. Theat. vitæ hum. ubi nuper.

Hæc, quibus D. Covar. exorditur, habentur apud Macrobi. lib. 1. Saturnal. cap. 16. *Festi porro dies, inquit, dividuntur in sacrificia, epulas, ludos, ferias.* Ex quo idem observant Joan. Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 4. cap. 3. vers. *Ceterum non omnes, ubi plenè de his, Theat. vitæ hum. lit. E, pag. 370.* quò loci de Ethnicorum diebus festis. Cornucop. sup. Apud Romanos totius anni periodus ex Numæ institutione distribuatur in dies festos, profestos, & intercios, seu endotercios. De festis jam est actum: profesti verò erant, qui hominibus ad administrandam rem privatam, vel publicam concedebantur, ita dicti, quasi procul à cultu & religione numinis divini, quæ in diebus festis exhibebantur. Intercisi dies fuerunt Diis, hominibusque communes; nam in illis licebat horis quibusdam jus dicere, aliis nefas erat. Rosin. & Cornucop. sup. Theat. vitæ hum. ubi proximè, pag. 371. Dies festi alii dicebantur statim, quibus mensis & tempus certum ad eorum celebritatem stabilitum erat: alii à Consulibus, Sacerdotibus, aut Magistratibus indicabantur. Rosin. vers. *Feriarum.* Solemnitas & observatio festorum non solum in sacrificiis, & ludis consistebat, sed etiam in vacatione ab omni opere forensi, ac servili: quare moris erat, ut per præconem futura festa denunciarentur, ne quis illa ex ignorantia laborans violaret: & qui festos dies non observabat, mulctabatur, & porco piaculum dabat, si imprudens operi vetito vacaret, alioquin scienter delinquens expiare nequibat. Cicer. de legib. lib. 2. sic ait: *Feris iurgia amovendo, casque in famulis operibus patris habendo.* Ac paulò post: *Feriarum, festorumque dierum ratio in liberis requiemem habet litium & iurgiorum, in servis operum & laborum, quia compositio anni conferre debet & ad perfectionem operum rusticorum, & ad remissionem animorum.* Macrobi. d. cap. 16. ubi: *Sacerdotes affirmabant ferias populi, quoties iis indictis, conceptisque opus aliquod fieret. Præterea non licebat sacrorum Regem & Flamines videre feriis opus fieri. Atque ideo per præconem denunciabant, ne quid tale ageretur, & præcepti negligens mulctabatur. Præter mulctam etiam affirmabant, eum qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare debere: prudentem expiare non posse Scævola Pontifex asseverabat. Sed Varro negat eum pollui, qui opus vel ad Deos pertinens, sacrorumve causa fecisset, vel aliquid ad urgentem vitæ utilitatem respiciens aditasset. Scævola denique consultus quid feriis agi liceret, respondit, id quod prætermisissimum noceret, quapropter si bos in specum decidisset, eumque paterfamilias, adhibitis operis liberasset, non est visus ferias polluisse, nec ille qui trabem tecti fractam fulciendo ab imminente vindicavit ruina. Quod adnotant Azor. Institut. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 27. in princip. Rosin. d. cap. 3. vers. *Quid porro, cum seq. Theat. vitæ hum. lit. F, pag. 374.* ubi ex Plutarcho tradit, Numam præcepisse diebus festis iurgia, operasque cessare, ut omni strepitu, & cura remotis, homines intentius sacris vacarent. Parcitur tamen est, ut ex Macrobio prædiximus, providè humanis ne-*

cessitatibus, ut eis urgentibus absque crimine posset serviliter operari; necessitas enim legi non subjacet, cap. 2. in fin. de observat. jejunior. quod utique Ecclesia in suis solemnitatibus benignè permittit, cap. 1. 3. & ultimo, de feriis. Hæc de festis diebus Romanorum, de quibus latissimè Rosin. d. cap. 3. & seqq. Theat. vitæ hum. lit. F, ex pag. 370. ubi etiam de festis ægyptiorum, Atheniensium, aliorumque Gentilium.

Ibi: *Verum apud Christianos dies festi dicuntur.*

Qui sint dies festi Christianorum, constat ex D. Thoma 2. 2. q. 122. art. 4. Azor. sup. vers. *Secundò queritur, Theat. vitæ hum. lit. F, pag. 32.* in quorum celebritate quadruplex finis habetur, scilicet Dei cultus, commemoratio beneficii ab eodem accepti, honor Sanctorum & exemplum quod proponitur nobis dum eorum egregias virtutes recolimus. Theat. vitæ hum. pag. 33.

Est observandum primævos Ecclesiæ Patres pro viribus intendisse, ut Gentilium festivitates penitus deleverunt, quas cum suis ceremoniis in sacras solemnitates sæpe transtulerunt, & dies, quibus superstitiosè idola colebantur, divino cultui consecrarunt, ut Kalendas Januarii: quæ latè prosequitur Card. Baron. Annal. tom. 1. anno 44. ubi Spondan. num. 36. & anno 1. num. 1. & anno 58. n. 38. & 39.

Ad Num. 1.

Sabbatum primum ac præcipuum festum apud Judæos fuit à Deo institutum, ideo Sabbato nefas erat alicui incumbere labori, imò nec ignem accendere, nec cibum coquere. Cornel. à Lapid. sup. Levitic. cap. 23. vers. 2. & 3. Becan. in analogia veter. & novi Testam. cap. 15. de solemnitat. festo. n. 70. cum hæc in aliis festivitatibus non prohiberentur, ut iidem observant. Qui dies etiam Ethnicis sacer habebatur. Euseb. lib. 13. de preparat. sic fatur: *Septimam diem non Hebræos tantum, sed omnes ferè, tam Philosophos, quàm Poetas sacratiorem esse cognoverunt.* Fuit quidem à mundi primordiis Deo benedictus, ac sanctificatus. Genes. c. 2. ubi Cornel. à Lap. adnotavit, & ex tunc fuit sub præcepto ejus diei observatio apud Adamum, pristinosque Patres, ut sentiunt Cornel. à Lapid. ubi proximè, vers. 3. Salian. Annal. tom. 1. anno 1. die 7. num. 3. Theat. vitæ hum. lit. S, pag. 1. & alii. Sed verius est ac receptius, ut ante legem Moysis nullum extiterit præceptum de Sabbatis sanctificandis: quod sustinet Suar. de Religione. tom. 1. lib. 2. cap. 1. n. 3. Azor. sup. d. lib. 1. cap. 1. vers. *Tertio queritur, Lorin. sup. Levitic. cap. 23. in argum. Fagund. in præcep. Eccles. lib. 1. cap. 1. n. 3. Torriell. in Annal. princip. die 7. num. 2. & anno mundi 2545. n. 24.* aiunt enim Deum per benedictionem & sanctificationem diei septimi illum prædestinasse, ut in futurum ab Hebræis sacer haberetur: præceptum tamen eo temporis nullum hominibus injunxit. Cur dies septimus, & non primus, vel alius sanctificari meruerit, docet Cornel. à Lapid. sup. Deuter. cap. 5. vers. *Dico ergo.* Qui autem festum Sabbati violabat, lapidibus obruebatur, Num. cap. 15. vers. 32. Torriell. anno 2548. num. 3.

Hoc autem præceptum de Sabbato sanctificando palam Hebræis datum est sub tempore exitus ab

ab Ægyptiorum captivitate, Exod. cap. 20. per ea verba: *Memento ut diem Sabbati sanctifices.* Quod alibi etiam inculcatur: de quo textu agitur in cap. Licet, de feriis, Cornel. à Lapid. in dicto cap. 20. & sup. Levitic. cap. 23. vers. 2. *Parlador. quotidianar. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 4. ex num. 5. Gregor Lop. in l. 5. tit. 24. part. 7.* ubi textus, & alii omnes Theologi prælaudati. Ex vi hujus præcepti præcisè Hebræi solum tenebantur ab operis & laboribus profanis abstinere, non ad reddendum Deum cultum aliquem externum; nam et si finis legis foret, ut homines Sabbato sacrificiis, aliisque religiosi actibus vacarent, hoc tamen præcepto illo non continebatur, cum compertum sit, finem legis sub illa non comprehendi, nec hanc violari, et si ille deficiat, ut D. Covar. infra nos docet, ubi notabitur. Ita Suar. sup. num. 5. Cornel. à Lapid. sup. Deut. cap. 5. vers. *Ut sanctifices eum.* Hanc legem de sanctificatione diei septimi ita strictè Judæi exceperunt, ut sæpe Sabbato ab hostibus lacerati maluerint inermes trucidari, quam rei bellicæ operam dare. Salian. tom. 6. anno 3887. num. 19. & anno seq. num. 24. Sed Machabæorum tempore Matathias populo suavit per hoc minimè festum violari, atque ita Sabbato cum hostibus est congressus. Salian. ubi proximè, num. 25. Simile religionis specimen exhibuerunt Gothi sub Alarico; nam cum apud Alpes Paschatis festum agerent, à Romanis prodicione subita impetiti, malebant potius ab hostibus interfici inermes, quam humano sanguine aras sacras pollueri: quare Romanos enixè precabantur, ut pro die illa abstinerent ab armis: quibus renuentibus, ipsi coacti sunt prælium inire, viriliterque dimicantes ex Romanis insignem victoriam reportarunt. Joan. Mag. Gob. Hist. lib. 15. cap. 9. Paul. Diacon. Hist. Miscellan. lib. 13. Jornand. de reb. Gorb. cap. 30. Marian. Hist. Hisp. lib. 4. cap. ult. Spondan. in Epitome Annal. Baron. anno 403. num. 9. De quo videnda etiam quæ Practicar. cap. 1. num. 22. diximus.

Ibi: *Sabbatum enim apud Hebræos requiem significat.*

- 7 Sabbatum vox Hebraica, à verbo *Sciabath*, quod significat cessationem. Lorin. in Levitic. cap. 23. vers. 16. §. *Septem*, Theat. vitæ humanæ lit. S, pag. 1. Filliuc. sup. præcep. Decalog. tract. 27. cap. 1. n. 5. tametsi alias etymologias hujus verbi Ethnicis excogitaverint, ac rationes, quibus septimus dies ita apud omnes solemniter coleretur, ut videre est apud Cornel. à Lapid. sup. Deut. cap. 5. vers. *Quæres quæ fuerit*, & Cornucop. de ling. Latin. pag. 429. col. 50. tradit Sabbatum dici à *Sabc*, quod Hebraicè septem interpretatur: & pag. 637. quod à *Sabb*, quod Arabum lingua mysterium significat, à quibus Hebræi nomen Sabbatum dederunt.
- 8 Sabbatum igitur apud Judæos pro requie accipitur, D. August. lib. 3. contra duas epist. Pelagii, cap. 4. Excepta, ait, Sabbati observatione carnali, quæ spiritualem sanctificationem, quietemque significat. Suar. sup. num. 2. Cornel. à Lapid. super Levitic. cap. 23. vers. 3. & sup. Deut. cap. 5. vers. 12. §. *Quæres quæ fuerit*, Parlador. sup. r. 7. Azor. d. cap. 1. vers. *Quintò queritur*, Lexic. Calvin. verb. *Sabbatum*, Theatrum vitæ humanæ ubi proximè. Quæ requies brutis etiam communis erat. Theatrum vitæ humanæ sup. pag. 2. Nec licuit in obsequium

divinum serviliter operari septima die; nam in constructione Sanctuarii præceptum istud restituitur, ne artifices, aliique operarii die Sabbati laborarent, ut observat Salian. tom. 2. anno 2544. n. 579.

Ibi: *Sed & Sabbatum latius accepta dictione.*

Verbum hoc trifariam in sacris Literis usurpatur: primò & strictè pro septima die cujusque hebdomadæ, quæ divino cultui sacrabatur: secundò pro quovis Judæorum festo: tertio pro tota hebdomada, sumpta denominatione à principali ejus parte. Azor. sup. vers. *Septimò queritur*, Maldonar. in Evang. Matth. cap. 28. vers. *In prima Sabbati*, Cornel. à Lapid. in Deut. cap. 5. vers. *Nota Sabbati*, Fagund. d. lib. 1. in princip. Becan. d. cap. 15. n. 70. Lorin. in Levitic. cap. 23. vers. 16. §. *Septem*, Theat. vitæ humanæ sup. Sabbatum sive in singulari, sive in plurali, pro hebdomada accipitur, rejecta quorundam distinctione. Maldon. ubi nuper.

Ibi: *Tametsi propria hebdomada constabat ex Sabbato.*

Judæi dies hebdomadis non sicut Gentiles Planetarum nominibus distinxerunt, sed à Sabbato ita numerabant, ut prima Sabbati diceretur dies, quam nos Dominicam nuncupamus, secunda Sabbati dies Lunæ, & sic de reliquis. Quod adnotant Maldon. Cornel. à Lapid. Azor. Theatrum vitæ hum. Lexic. Calvin. ubi proximè, Torriell. in Annal. prim. d. c. 1. num. 1. Hæc est Sabbati prærogativa, ut ceteri dies ab illo numerentur, sicut etiam ut pro tota hebdomada, ac pro omni festo accipiatur. Cornel. à Lapid. & Lorin. ubi sup. Sed D. Covar. infra, omnes festos dies Sabbata appellari ait, quia verbum *Sabbat*, requiem denotat, quæ et si non tam exacta, in cunctis tamen festivitatibus observabatur.

Ibi: *Eadem ratione dicimus & nunc.*

Ufus vocandi ferias primam, secundam, &c. dies septimanæ, incipiendo à Dominica inclusive, pervertitus in Ecclesia fuit, etiam ante B. Sylvestrum, ut apparet ex Tertulliano, aliisque Scriptoribus, qui hunc Pontificem tempore antecesserunt, apud quos feriarum hujusmodi mentio fit. Ideo autem ab antiquis ita nominati dies sunt, tum quia religioni, ac sanctimonie addicti Christiani nullam diem præscriptam habere ad vacandum Deo, imò diebus cunctis ut festis se divino cultui manciparunt, atque ita septem hebdomadis dies illis feriæ erant, unde nomen acciperunt: tum vel maximè, quoniam Christiani, quemadmodum Judæis moris erat Paschalem solemnitatem septem diebus peragere, sic totidem dies celebritati Dominicæ Resurrectionis consecrarunt, quos festos constituerunt, indeque feriæ dicebantur propter cessationem ab operis servilibus. Cumque singulis Dominicis per annum sacra Resurrectio ex instituto Ecclesiæ recoleretur, sicut illi septem dies post Pascha feriæ vocabantur, sic in reliquis hebdomadis sex dies feriæ nuncupari adinstar Paschalium ceperunt. Ita post Baron. Spondan. in Annal. Epitom. anno 58. num. 34.

Ibi: *Sabbatum secundo-primum.*

12 Aded difficilis hujus verbi interpretatio sacris Interpretibus visa est, ut de ea interrogatus obiter Gregorius Nazianzenus ab Hieronymo, lepida tergiversatione eundem, ne responderet, eluserit, sicut refert Spondan. *anno 32. num. 2.* testatus veterem esse quaestionem, in qua Authores valde inter se dissident. Ipse autem opinatur, Sabbatum secundo-primum esse diem post primam azymorum, quæ incidit in Sabbatum hebdomarium, seu communem. Azor. *d. cap. 1. vers. Nonò quaeritur, sentit fuisse Sabbatum unum ex illis, quæ inter Pascha & Pentecosten præterierunt. Arboreus in Evang. Luc. cap. 6. opinatur fore ultimam diem Paschatis, quia omnes septem dies subseqentes festi habebantur, quare Sabbati nomen illis convenit, quorum extremum celebrius erat præcedentibus præter primum: hinc Sabbatum istud respectu primi, quoad solemnitatem erat secundum, respectu cæterorum primum; ideo secundo-primum nuncupatur. Interpretatio hæc vera videtur, nisi obstaret quod dies de qua loquitur Evangelista, incidit in tempus vellendi spicas, ut ex textu patet, quod Paschati convenire nequit, ut advertit Maldonat. *super Matth. cap. 12. in princ.* qui plures opiniones refutans resolvit Sabbatum secundo-primum dici diem Pentecostes.*

Ibi: *Tertio igitur Decalogi præcepto.*

13 An sit affirmativum, vel negativum, disputat Suar. *d. lib. 2. cap. 1. num. 5.* ac tenet formaliter esse affirmativum, materialiter negativum. Idem docet Castr. Palaus *tom. 2. tract. 9. punct. 3. num. 2.* quod ita est accipiendum, ut si præceptum per se & absolute, hoc est, quia præcisè tantum jubet, ne aliquis profanis operis & servilibus incumbat, sicut præmissum est supra, *num. 5.* Si verò ratio habeatur ad finem præcepti, qui est cultus Dei, propter quem cessatio ab operis præcipitur, & ita formaliter intelligatur, affirmativum est, quia eò tendit, ut aliquam externam actionem in Dei reverentiam exhibeamus: sed quoad obligationem & vinculum est negativum, siquidem duntaxat tenemur vacare ab operis servilibus ex vi illius festis diebus, nec ipsum transgreditur qui cultum Deo nullum reddiderit, ut de festis Christianorum agens infra D. Covar. nos edocet, & dictum est *d. num. 5.* Judæi tamen Sabbatum sanctificabant non solum vacatione ab operis, sed etiam specialibus sacrificiis, oblationibus, & cæremoniis ex legis præscripto; quæ profestis diebus, aut aliis festis non fiebant. Cornel. à Lapide *sup. Levit. cap. 23. vers. 2. §. Nota festa, Theatrum vitæ humanæ lit. F, pag. 32. de quibus Filliuc. sup. d. cap. 1. num. 8.*

Ad Num. 2.

14 Tertium Decalogi præceptum ex parte morale est, ac ex parte cæremionale. Est morale quatenus jubet tempus aliquod in Dei cultum impendere, quia cum jure divino & naturali debeamus Deum unum per aliquos actus externos venerari, ut mox probabitur: similiter necesse est, ut tempus ad illud sacrum opus designetur, sicut ad somnum, prandium & alia, quibus præcisè indigemus ad

vitam, desideratur: hoc autem tempus decernitur per sanctificationem Sabbati, aliorumque festorum, dum prohibetur ne rebus profanis operando incumbatur; nam tacitè, & virtualiter illi dies divino cultui sacrantur, licet expressim cultus non præcipiatur. Est cæremionale idem præceptum, quatenus certum tempus statuitur, nempe Sabbatum, ad vacandum Deo per cessationem ab operis servilibus, seu profanis; quia jure positivo declaratur quomodo, & quando præstandum sit, quod jure naturæ astringimur exhibere, quo nec dies, nec horæ, nec forma abstinenti ab operis præscriptæ sunt. Ita tenent Suar. *de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 4. 7. cum seqq. Azor. d. cap. 1. vers. Hoc autem, Lorin. sup. Levitic. cap. 23. in argumento, Filliuc. sup. d. cap. 1. num. 2. & 7. cum aliis, Fagund. in Eccles. præcept. lib. 1. cap. 1. num. 1. Navar. in cap. Inter, num. 5. 11. quæst. 5. Theatrum vitæ humanæ lit. S, pag. 3. Bassæus in Floribus Theolog. lit. F, verbo Festum 1. num. 1. In quibus hoc præceptum cæremionale fuerit, latè ostendit Suar. *sup. ex n. 8. Fagund. n. 2. Filliuc. n. 9.* Et quidem ex illis cæremionale censetur quoad diem, quoad horas, & quoad formam cessationis ab operis, quia de jure naturali nec assignatur Sabbatum ad Dei cultum, nec constituitur ut dies festus per vigintiquatuor horas fervetur, nec ut homines ab operis abstineant intra id tempus; quia poterat Deus in aliis cultum sibi jure naturæ debitum constituere, non in vacatione ab operis per diem certam & integram, cum sufficeret vacare per tempus omnino ad actus externos Religionis necessarium. Fagund. *ubi proximè, Lorin. in d. cap. 23. vers. 32. §. Ex vacatione.* Quoad cæremionalia præceptum istud cum lege Moysis expiravit, Suar. *num. 10. & 11. Filliuc. num. 10. Fagund. num. 5.* Et licet Christianorum festa ut apud Judæos per vigintiquatuor horas observentur, hoc fit ex præscripto Ecclesiæ, non ex lege Moysis. Lorin. *ubi proximè.**

Ibi: *Hoc tandem morale præceptum.*

Hanc rationem reddunt Filliuc. *sup. num. 3.* & alii ubi proximè eos numero præcedenti laudavimus.

Ad Num. 3.

Præceptum de sanctificandis diebus festis, quatenus morale esse diximus, ad jus spectat naturale; quia ubi de præceptis veteris Legis agitur, illa moralia vocitantur, quæ à jure naturæ proficiscuntur, qualia sunt omnia Decalogo contenta, tertio, de quo nobis sermo est, excepto, quod partim est cæremionale, & ab aliis in hoc fecernitur, ut advertit Fagund. *sup. n. 5.* Conclusionem hanc sustinent Suar. *num. 1. & 2. Lorin. sup. d. cap. 23. Levit. in argum. Cornel. à Lepide. in Genes. cap. 2. vers. 3. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 2. vers. Secundo quaeritur, Navar. sup. Filliuc. d. cap. 1. num. 7. Fagund. ubi proximè.*

Ibi: *Huius rationi & alia accedit.*

Solo naturæ lumine quævis creatura rationalis Deum ut naturæ authorem agnoscit. Tullius *lib. 1. de legib. ibi: Nulla gens est tam fera, qua non, etiamsi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat.* Laëtan. Firmian. *lib. 1. Divinarum Instit.*

Instit. cap. 2. ait, quod nemo est tam rudis, tam feris moribus, qui non oculos suos in cælum tollens, tametsi nesciat cujus Dei providentiâ regatur hoc omne quod cernitur, aliquem tamen esse intelligit ex ipsarum rerum magnitudine, nutu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine, temperatione: neque fieri posset quin id quod mirabili ratione constat, consilio majori aliquo sit instructum. Quod fusè probat per argumenta & rationes naturales Hurtad. de Mendoza *in Metaphys. disp. 20. de Deo, sect. 1. à principio, Greg. Lop. in prolog. part. 2. gloss. 1. Cevall. commun. quæst. 906. num. 2. 53. Torniell. in Annal. primord. num. 1. Deus autem ita nolci nequit, ut ejus essentia comprehendatur, l. 1. tit. 2. part. 2. ubi Greg. Lop. gloss. 1. de quibus passim agunt Theologi.*

Ibi: *Quod si lumine naturali unus, & verus Deus.*

17 Jure naturali homines astringimur ad unum verum Deum ut authorem naturæ aliquibus externis actibus reverendum, ac venerandum. Laëtan. *lib. 4. de vera sapientia, sic disserit: Hac conatione gignimur, ut generati nos Deo justa & debita obsequia præbeamus, hunc solum noverimus, hunc sequamur, hoc vinculo pietatis obstricti Deo & religati sumus, unde ipsa religio nomen accepit.* Suar. *de Relig. tom. 1. lib. 1. cap. 1. num. 7.* hæc profert: *Creatura rationalis per naturale debitum, & inditam propensionem ligata est ad colendum unum authorem suum. Idem probat lex 2. ff. de justit. & jur. lex 2. ibi: E otro si son los omes tenudos de loar à Dios, tit. 1. p. 1. l. 4. in princ. tit. 2. p. 2. Cevall. d. q. 906. n. 107. & 252.*

18 Ad hunc igitur cultum Deo reddendum eodem jure naturali desideratur tempus aliquod decerni, quo actibus externis in Dei obsequium vacare possimus. Salian. *Annal. tom. 1. anno 1. die 7. n. 4. Suar. sup. lib. 2. cap. 1. num. 1. Lorin. super Levitic. cap. 23. in argum. Azor. Instit. moral. part. 2. lib. 1. cap. 2. vers. Secundo quaeritur, Filliuc. d. cap. 1. n. 4. Fagund. sup. cap. 1. num. 5.* injuncta ab operis profanis ac servilibus cessatione, quia ea est hominis conditio, ut convenienter divino cultui incumbere non valeat, nisi à cæteris abstineat Suar. *diēt. cap. 1. num. 1. & 4. Lorin. ubi proximè, Azor. d. cap. 2. vers. Hoc autem, ubi observat apud omnes Gentes, quoties dies festi in honorem Dei constituuntur, indici vacationem ab operis forensibus ac non sacris, sicut supra de Romanis prænotavimus. Turcæ tamen etiam diem Veneris festum habeant, & ad sua templa convenienter cultus reddendi gratiâ, ab operis tamen aliis non abstinent. Theatrum vitæ humanæ lit. M, pag. 184.*

Ibi: *Hac ratione gentes, quæ demonum illusionibus.*

19 Ita observat Azor. *ubi proximè,* ac de falsa Ethnicorum religione plura apud Rosin. *de antiq. Roman. lib. 4. cap. 3. cum seqq.* ubi de Romanarum superstitioso cultu: de aliis etiam Theatrum vitæ humanæ *lit. E, pag. 370. cum seqq.* De Gentilibus ita notabiliter D. Hieron. *sup. psal. 95. loquitur: Gentes licet lapides & ligna venerentur, tamen intelligunt aliquid majus esse quam ipsi sunt, & in errore suo indicant se habere sapientiam. Nulla gens est, qua naturaliter non intelligat esse Deum: de-*

nique Gentiles idola colunt. Sed si forte rixam fecerint, & si forte juramentum aliquod inter ipsos venerit, non dicunt: Lapidem isti vident, Ligna vident; sed Deus videt, & Deus audit. Unde licet Gentiles animalia, lapides & ligna cæremoniis, & sacrificiis venerentur, existimant se vero Deo cultum exhibere, ad quod naturaliter impelluntur.

Ad Num. 4.

Festorum dierum observatio est de jure Divino Evangelico, quia tertium Decalogi præceptum, quatenus jubet Deo cultum debitum exhiberi, cum sit morale, & naturale, cum lege veteri extinctum non est, imò lege Evangelica approbatum. Suar. *d. lib. 2. cap. 1. num. 11. Azor. d. lib. 2. cap. 1. vers. Secundo quaeritur, Filliuc. sup. a. n. 1. num. 10. & 11. ubi probat, esse conveniens, ut festa post legem Gratia observentur. Fagund. supra, num. 4. & 5. Bassæus sup. num. 4. Parlador. quotidian. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 4. à num. 5. Ratio tradita à D. Covar. ab omnibus redditur, quoniam præcepta legis Moysis cæremionalia, lege Evangelica superveniente expirarunt: moralia seu naturalia permanerunt, astringuntque Christianos, non ex vi legis illius, sed juris naturalis, de quo supra, *lib. 1. cap. 17. n. 8. & 9.**

Ibi: *Siquidem lex Evangelica continet.*

Vide quod notatum est supra, *d. cap. 17. n. 33.*

Ibi: *Hinc deducitur vera interpretatio.*

De interpretatione textus *in cap. Licet, de feriis 21.* latè Fagund. *in præcepta Eccles. lib. 1. cap. 1. n. 8. cum avis, ultra eos, quos cumulat Barbosa in collect. ad illud cap. num. 1. & 2.* ibi enim Pontifex Sabbati sanctificationem non probat, quæ damnatur *in cap. Pervenit, de consecrat. distinct. 3.* sed diei septimi observationem, quæ apud Christianos ex Apostolorum institutione est Dominica: nam quoad certum diem id præceptum fuit cæremionale: at quatenus jubet aliquo tempore cultum Deo reddendum, est morale, de quo supra, *num. 14.*

Ad Num. 5.

Cum jure naturali homines cultum reddere Deo teneantur, nulla humana potestas eos à tali obligatione eximere valebit. Suar. *de Religione, tom. 1. lib. 1. cap. 14. num. 7. Azor. part. 2. lib. 1. cap. 2. vers. Secundo quaeritur, Filliuc. in Decalog. tract. 27. cap. 1. num. 2.*

Ibi: *Qui tamen dies, & quot sint.*

Poterit Pontifex statuere, ac immutare circa dies, quibus Deus colendus sit, decernens quot, & qui, ac qualiter observandi sint, necnon quomodo quieti & orio vacandum, abstinentumque ab operibus servilibus; quia hæc omnia juris naturalis non sunt Suar. *sup. lib. 2. cap. 1. num. 9. Lorin. sup. Levit. cap. 23. vers. 32. §. Ex vacatione, Filliuc. ubi proximè.* Nec inspecto jure naturæ opus est, ut per tempus aliquod cessetur ab operibus profanis, nisi quatenus præcisè ad exhibendum Deo debitum obsequium desideretur; nec

nec dies integros divino cultui sacrare, sed sufficerent horæ aliquæ. Suar. & alii proximè laudati. Sic dies Sabbati commutata est in Dominicam jure humano, quanvis Deus illud sanctificari jussit, nam etsi fuerit juris divini, cum positivum foret, potuit abrogari. Fagund. d. cap. 1. num. 1. Cornel. à Lapide in Genes. cap. 2. vers. 3. Theat. vitæ hum. lit. S. pag. 1. & 3. Ideo autem sublata est observatio Sabbati ex instituto divino per jus humanum, quia præceptum illud Deus injunxit pro tempore legis Moysis, quod hac abolita expiravit. Suar. d. lib. 2. cap. 3. num. 10. & non solum dies Sabbati translatus est in Dominicam, sed & aliquantulum immutatus tam circa ritum & observationis modum, quam circa finem, & intentionem, ut ostendit Tornieil. in Annal. princip. die 7. n. 2.

Ibi: Hujus assertionis prior pars ex eo constat.

24 Ratio conclusionis traditæ supra, num. 22. est quia præceptum de colendo unum Deum, est juris naturalis, ut asseruimus num. 14. ac divini ex lege Evangelica. in quibus Pontifex aliquid immutare, aut dispensare nequit. Suar. d. tom. 1. lib. 1. cap. 14. num. 7. Azor. part. 2. lib. 1. cap. 2. vers. Secundo queritur, & lib. 14. cap. 18. vers. Secundo queritur, cum seq. & plures quos dedimus supra, lib. 3. cap. 1. num. 189. ubi latè.

Ibi: Ergo cum præceptum juxta sensum hujus conclusionis.

Vide supra, num. 14. & 23.

Ibi: Posterior conclusionis pars.

25 Ratio conclusionis positæ num. 23. est quia cum omnia festa, quibus Christiani Deo cultum exhibemus, sint jure Ecclesiastico instituta, ut videtur est apud Suar. d. lib. 2. cap. 4. cum seqq. Azor. d. cap. 2. per tot. Filliuc. sup. cap. 2. cum aliis, Theat. vitæ humanæ. l. F. pag. 34. cum aliis, poterunt à Pontifice regulariter abrogari, ac reformari, modò tempus decernatur ad cultum divinum. Azor. d. cap. 2. vers. Secundo queritur, Filliuc. d. cap. 1. num. 2. Summus enim Pontifex abrogare potest quicquid est de jure Ecclesiastico, & positivo. Suar. lib. 1. cap. 14. num. 1. Azor. ubi proximè. Quæ sic debent exaudiri, ut infra de die Dominica asserendum erit.

Ad Num. 6.

26 Plura de diei Dominicæ festivitate, prærogativis, ac veneratione memoriæ prædidere Suar. de Religione, tom. 1. lib. 2. cap. 3. ex num. 7. & cap. 4. Azor. d. cap. 2. per tot. Filliuc. sup. cap. 2. Fagund. in præcepta Eccles. lib. 1. cap. 3. à princip. Theat. vitæ hum. sup. pag. 34. & lit. D. pag. 119. Spondan. anno 58. num. 35. Ex quibus nonnulla his, quæ D. Covar. fusè expendit, præ diei Dominicæ commendatione erunt adjicienda.

27 In primis supponendum est, hanc diem in omnibus Ecclesiæ festivitatibus primatum obtinere, ut testantur D. Hieron. sup. Marc. cap. 16. in hæc verba: Post Sabbata tristia felix irradiat dies, quæ primatum in diebus tenet, luce prima in eo lucente, & Domino meo cum triumpho resurgente, & dicente: Hæc est dies, quam fecit Dominus, exul-

temus, & letemur in ea. Euseb. lib. 4. de præparat. Evangel. cap. 18. sic fatetur: Is unus est, solus revera est proprius, ac Dominicus dies, & melior est aliis innumerabilibus diebus, sive qui communiter intelliguntur, sive qui à Moysè in solemnibus, & noviluniis, & Sabbatis lege sanciti sunt. Observat Suar. d. cap. 4. Spondan. in Epitome Annal. anno 58. num. 35. quia in ipsa, ut alibi dictum est, Dominica Resurrectio recolitur singulis hebdomadis, & hic dies sacratus est S. Trinitati. Suar. c. 3. n. 16. eumque diem Deus pluribus prærogativis tempore legis naturæ, Mosaicæ, ac post suum adventum insignivit, quo Orbem condidit, manna Hebræis primò plueret fecit, rubrum mare dividi jussit, ut illi siccis vestigiis transgredierentur: natus, circumciscus ac baptizatus est, primum edidit miraculum in Cana Galilææ, benedixit panes quibus quinque millia hominum saturavit, ingressus est cum triumpho Hierosolymam: eadem die missus est Spiritus sanctus, & Apostoli ad Evangelium annunciandum divisi sunt: ob quas prærogativas, & maximè quia Christus Dominico resurrexit die, festum Sabbati, quod apud Hebræos primum, solemniusque fuit, in Dominicam est ab Apostolis translatum, de quibus latè Suar. d. cap. 3. ex num. 11. Filliuc. d. cap. 1. num. 21. Azor. sup. cap. 2. vers. Quarto queritur, Fagund. cap. 3. à princip. Theatrum vitæ humanæ sup. ob cujus excellentiam sicut in lege veteri omnes dies festi Sabbati appellatione continebantur, ut præmissum est supra, num. 9. & 10. ita nunc Dominica dies omnes complectitur Christianorum festivitates, cap. 1. de feriis, Fagund. d. cap. 1. num. 7. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 1. vers. Triaverò.

Ibi: Cujus probationi illud potissime suffragatur.

28 Diem quam Judæi primam Sabbati nuncupant, quia Dominus illa resurrexit, ab Apostolis Dominica vocata est, & divino cultui sacrata, ut præter omnes prælaudatos observat ex Baron. Spondan. in ejus Epitome, anno 34. num. 52. & anno 58. n. 35. ubi pluribus comprobatur. Parlador. quotidianar. lib. 2. cap. fin. part. 5. § 4. num. 7. quæ dies lucis, & dies panis olium vocabatur. Spondan. d. num. 35.

Ibi: Diem Solis Tertullianus intellexit.

De nominibus dierum hebdomadis sic Aufonius edyllio 15. cecinit:

Nomina, qua septem vertemibus apta diebus
Annus habet, totidem errantes fecere planeta,
Quos indefessa volvens vertigine mundus
Signorum obliqua jubet in statione vagari.
Primum, supremumque diem radiatus habet Sol.
Proxima fraterna succedit Luna corona.
Tertius assequitur Titania lumina Mavors.
Mercurius quarti sibi vindicat astra diei.
Inlustrant quintam Jovis aurea sydera zonam.
Sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem.
Cum æta supergrediens Saturni septima lux est.
Octavam instaurat revolutibilis orbita Solem.

Idem observat Cornucop. de ling. Latina, col. 637. num. 30. & 40. & prius col. 114. n. 40. ait, diem Solis nunc Dominicam nuncupari. Spond. an. 321. num. 6.

Ibi:

Ibi: Nec quicquam oberit, quod auctoribus Eusebio.

29 Anno Christi 321. Sylvestri Pontificis 8. Constantini Imper. 16. hic Imperator sancivit, ut dies Dominica cunctis tam Christianis, quam Ethnicis feriata esset: quæ constitutio est lex 1. de feriis, C. Theodos. Ita Spondan. post Baron. an. 321. n. 6. Hujus constitutionis simul & alterius, quam de feriando die Dominico edidit Imperator Leo anno 469. meminere Fagund. sup. cap. 3. n. 1. Theat. vitæ hum. lit. F. pag. 39. & 40. Baron. Annal. tom. 6. anno 469. Ex quibus ille ait, quod D. Covar. in præsentem; quia multò ante Constantinum dies Dominica Deo dicata fuit, à tempore scilicet Apostolorum, à quibus hæc festum institutum esse, concors est omnium sententia, cui subscribunt ultra nuper adductos Bassæus in Floribus Theolog. tom. 1. verb. Festum 1. n. 2. Castro Palao tom. 2. tract. 9. de observ. Festor. punct. 1. n. 2. & 4. Trullench in Decal. tom. 1. lib. 3. cap. 1. dub. 1. n. 4. Barbosa in collect. ad cap. 1. n. 2. de feriis, Theatrum vitæ hum. lit. F. pag. 34. Cornel. à Lap. in Genes. cap. 2. vers. 3. Fuit tamen lex Constantini utilis ac necessaria, tum ut à Christianis exactius Dominica celebraretur, tum ut Gentiles, qui Ecclesiæ instituto non astringebantur, sacrum diem feriant, quod Imperator jure præcepit, sicut paulò superius adnotavimus ex Spondano.

Ibi: Quod hic dies sui nostræ resurrectionis significatio.

Vide etiam Aug. Barbof. ubi proximè, & cæteros cum eo allegatos, qui de excellentiis diei Dominicæ haud pauca recensent, de quibus supra, num. 27.

Ibi: Et Justinus Martyr in questionibus.

30 Hujus libri inscriptio est Centum quadraginta sex questiones, & exorditur ita: Unde principium est. Sixt. Senens. in Biblioth. Sancta. lib. 4. verb. Justinus, ubi ait opus illud non esse Justinus, quia citat Authores qui post authoris obitum floruerunt, cujus styllum observat non absurdum esse questionum Theodoretus in Octateuchum. Bellarmin. etiam de Scriptorib. Eccles. sac. 2. verb. Justinus, eadem ratione motus ambigit an fuerit author Justinus. Sed hoc argumentum non omninò convincit, poterunt enim quæstiones illæ à B. Justino fuisse elaboratæ, & ab alio recentiorum auctoritatibus illustratæ, quod in hoc Variarum opere non semel reperitur, ubi laudantur authores D. Covar. tempore posteriores, ut Anton. Gomezius, Gurtier. & alii, qui à Cornelio Brederodio additi sunt, sicut in prima voluminis pagina prænotatur.

Ad Num. 7.

31 Ritum perantiquum fuit in Ecclesia, ne in quibusdam præcipuis festivitatibus, ac intra certa tempora, in earum honorem genua publicè flecterentur: privatim tamen ex devotione flexis genibus orare non vetabatur. Azor. p. 2. lib. 1. cap. 2. vers. Quinto queritur, Card. Baron. Annal. tom. 1. anno 58. & ibi Spondan. n. 44. qui ab eo anno morem istum ex Ecclesiæ instituto incepisse testantur. Barbof. in cap. 2. num. 4. de feriis.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Ibi: Quibus omnibus diligenter observatis.

Post diffusam nimis digressionem D. Covar. ad scopum pervenit, ad eam nempe quæstionem, quam supra, n. 6. excitaverat, num observatio diei Dominici Juris Divini sit, vel positivi, & Ecclesiastici: quam ut compendio absolvamus, sunt aliqui, nec plures, in quibus est Parlador. ubi supra, qui asseverant hanc festivitatem ad jus divinum spectare: qui illi sint, referunt omnes ferè, quos pro contraria opinione jam expendimus.

32 Sed festum diei Dominicæ esse de jure humano & canonico, ut verius tenendum est cum communi, maximè Theologorum consensu, quæ fundamenta propriæ opinionis perhibent, ac oppositæ rationes elidunt, asserentes, improprie ab adversariis jus divinum appellari, quod à lege veteri aliquo modo originem ducit, cum dies Dominica subrogata fuerit loco Sabbati, quod à Deo sanctificari jussum est. Ita tenent Suar. de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 3. nom. 8. Bassæus, Castro Palao, Trullench, Barbosa ubi sup. idem Barbof. in cap. Licet, num. 2. de feriis, Azor. d. lib. 1. c. 2. vers. Secundo queritur, Navar. in Manuali Latino, cap. 13. num. 1. Filliuc. in Decalog. tract. 27. cap. 2. n. 15. & 16. Fagund. in Ecclesia præcept. lib. 1. c. 3. num. 3. Turrecrem. in cap. 1. de consecrat. dist. 3. Archidiacon. in cap. Fejunia, de consecrat. dist. 3. nec D. Covar. etsi non palam loquutus sit, ab hac sententia omninò dissentit.

33 Quæ admittit opinio, queritur an Pontifex possit festum diei Dominicæ abrogare, decernens aliàs diem alium, quo singulis mensibus, vel hebdomadis cultus Deo naturaliter debitus penderetur? Et utriusque præcedentis quæstionis Authores conveniunt in hoc, ut nullo modo possit Papa festum diei Dominicæ tollere, diversa tamen ratione; nam qui sentiunt esse de jure divino, consequenter inficiantur existere humanam potestatem, quæ adversus illud quicquam statuere possit; qui verò communiter tenent esse de jure Ecclesiastico, aiunt posse quidem de absoluta potestate Pontificis diem Dominicam abrogari, cum ille sit supra omne jus humanum; præctice tamen & moraliter id fieri impossibile esse; quia erraret Papa gravissimè tollendo præceptum de sanctificatione tantæ diei, quæ ab Apostolis instituta est, ac semper in Ecclesia solemniter observata: maximè cum Deus hanc diem tot miraculis, ac beneficiis in nos collatis ad sui cultum prædestinaverit, ut supra ostensum est: in quem errorem incidere Pontificem Spiritus sanctus non sinet, siquidem agitur de re ad mores universæ Ecclesiæ attinente, in quo errare non posse compertum est, sicut ex pluribus tradidimus supra, lib. 1. cap. 10. num. 47. Ita sentiunt D. Covarruvias, hic, Suar. dicto capite 3. num. 9. Filliuc. d. cap. 2. num. 17. Vide infra, num. 36.

34 Similiter quanquam regulariter consuetudo legitime præscripta festos dies inducat, & abroget, Bassæus sup. num. 4. sicut & potest formam jure statutam circa festorum observationem variare, cap. 2. de feriis, ubi Barbosa in collectan. nihilominus diem Dominicam ut festum non servari, nulla consuetudo efficere valebit: tum quia foret irrationabilis, & potius corruptela, ex rationibus pronuper expensis, quæ nullius roboris est, c. fin. de consuet. ubi notatur: tum quoniam opponeretur

Sf Aposto

Apostolorum instituto, & Ecclesie perpetuæ observationi. Ita Azor. *part. 2. lib. 1. cap. 2. versic. Sexto quaritur.* Nec consuetudine fieri poterit, quod lege constitui non liceret, ut probavimus supra, *lib. 3. cap. 1. n. 195.*

36 Consequenter quaritur, num horæ 24. quæ de Jure Ecclesiastico festivitatibus assignantur, possint consuetudine coarctari in Dominicis diebus, velut si usit. receptum esset, ut ab ortu Solis usque ad ejus occasum à servilibus cessaretur duntaxat, aut aliter usus Ecclesie in feriis sacris immutaretur: de quo disputat Barbosa in *collectan. ad cap. 2. de feriis*, ubi affirmativè resolvit, cui accedit Lorin. *sup. Levitic. cap. 23. versic. 32. §. Ex vacatione*; quia nec festum hoc est de jure divino, nec temporis assignatio pro diei festi observatione. Quod utique admittendum est in Pontificis constitutione, qua induci possit, ut horarum numerus restringatur ex rationabili causa; non enim per hoc sic Apostolorum præscripto refragatur, cum diei sanctificatio, etsi diminuta, persistat, præsertim cum non pauci sentiant posse per Pontificem Dominicam diem penitus abrogari; hujus namque sententiæ sunt quotquot tenent esse de jure divino, qui supponunt quod si esset de jure humano & positivo festum hoc, tolli à Pontifice posset, quibus jungendus est Azor. *d. cap. 2. versic. Secundo quaritur.* Bonac. in 3. *Decal. præc. disp. 5. q. unic. n. 4.*

Ad Num. 8.

37 De his, aliisque Christianorum diebus festis sigillatim ac plenè differunt Suar. *d. lib. 2. à c. 4. Azor. p. 2. lib. 1. à c. 3. Castro Palao tom. 2. tract. 9. punct. 1. n. 6. Barbosa in collect. ad cap. 1. n. 2. de feriis*, Card. Tusch. *lit. F. concl. 96. n. 1. Theat. vitæ hum. lit. F. pag. 34. cum seqq.* De illis etiam agitur in *cap. ult. de feriis*, l. 34. tit. 2. part. 3.

Ibi: Id etenim de festo Pasche.

38 Pascha Resurrectionis, ac Pentecostes à tempore Apostolorum in Ecclesia celebrari cœpisse, & ab eisdem Apostolis hujusmodi festivitates institutas esse testatur post Baronium, & pluribus probat Spond. in *Epit. anno 58. n. 33. & an. 159. n. 1.* observat ex traditione Apostolorum Resurrectionis Pascha die Dominica celebrari consuevisse. De die natali Domini idem credendum, ut scilicet quod ab Apostolis institutum sit, asserunt Baron. & Spond. *anno 58. n. 36.* ubi id ipsum de festo Ascensionis, & Epiphaniæ sentiunt, etsi non omninò constet hæc festa ab Apostolis introducta, quia non certæ Fidei sunt constitutiones quædam Clementis nomine editæ, in quibus ita asseveratur. De origine aliorum festorum iidem suis locis sunt consuetudinis. Sentit ergo D. Covar. hujusmodi festivitates à Pontifice abrogari non posse, quia à primordiis Ecclesie ab Apostolis sunt institutæ; at dubitari poterit, an subsistente aliqua justa ratione, quod vix contingere possibile est, resideat in Summo Pontifice autoritas, ut validè ac licitè hos festos dies tollat, adversus Apostolorum institutionem, de quo est legendus Azor. *p. 2. lib. 14. cap. 18. à princ. Gloss. verb. Apostoli, in cap. Sunt quidam, 25. q. 1.* Ex quibus constat, non esse vetitum Pontifici adversus constitutiones Apostolorum statuere, nisi circa Fidei articulos, aut ea, quæ ipsi à Christo accepisse asserunt.

Vers. Præter has festorum dierum.

Summus Ecclesie Pontifex festos dies pro universa Ecclesia instituere valet, l. 1. tit. 23. part. 1. Fagund. in *præcept. Eccles. lib. 1. cap. 3. n. 2. Castro Palao tom. 2. tract. 9. punct. 2. n. 1. Suar. sup. lib. 2. cap. 3. num. 3.* etiam in honorem alicujus, qui nondum sit beatificatus. Barb. de *potest. Episc. part. 3. alleg. 165. n. 36.* Episcopus verò in sua Diocesi indicare festa permittitur, & quidem de jure consensus populi desideratur, ut obligetur, *cap. ult. de feriis, d. l. 1. Partit. & ibi Greg. Lop. gloss. 2. & 3.* at de consuetudine assensu populi opus non est, sed dum non contradixerit, consentire censetur: quod si expressim renitatur ex justa causa, per superiorem onus feriandi dies removeri poterit. Consule Suar. *d. lib. 2. cap. 11. à n. 5. Dian. part. 4. tract. 4. resol. 178.* Fagund. *d. cap. 3. n. 3. & 8. cum seqq.* Bassæum in *Florib. Theolog. lit. F. verb. Festum 1. n. 3. Castro Palao n. 2. Tusch. lit. F. concl. 96. n. 1. Azor. p. 1. lib. 7. cap. 4. in princip. Barbosa de potest. Episcop. p. 3. alleg. 105. n. 36. & in collect. ad cap. 3. n. 23. de feriis.*

40 Ut autem possit Episcopus diem festum in honorem Sancti alicujus indicare, opus est quod à Sede Apostolica ipse sit canonizatus, sicut omnes advertunt, & Sanch. in *Decalog. lib. 2. cap. 43. num. 9.* & facit caput 1. de *reliq. & vener. Sanctor.* Sed dubium est de illo, qui tantum est beatificatus. Et affirmativè resolvit Fagund. *d. cap. 3. n. 15.* Abrogare verò nequit Episcopus festos dies à Pontifice, lege vel consuetudine indictos, sed in particulari dispensare non prohibetur. Suar. de *Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 33. num. 2.* Quæ tamen festa ipse introduxit, etiam Clero & Populo consentiente, illis invitis abolere valet, Suar. *sup. d. cap. 11. n. 9.* Fagund. *num. 13.* ubi quod populus sine Episcopo abrogare hujusmodi festivitates nequit. Quid possit Princeps sæcularis, & consuetudo quoad festorum institutionem, apud proximè laudatos habetur: & apud Suar. *cap. 12. num. 5.* qualis debeat esse consuetudo.

Ibi: Est & apud Christianos in Ecclesia Catholica.

41 Quam antiquus fuerit usus instituendi festivitates in cultum Sanctorum, constat ex Baronio in *suis Annalibus*, qui anno 254. testatur ita à pluribus Episcopis statutum frequenter in honorem Sanctorum Martyrum, quem refert Spondan. in *Epitome, eodem anno, num. 6.* Quem cultum plures hæretici damnaverunt, ut iidem plurimis in locis observant, de quo latius idem Spondan. *anno 58. n. 37. & 38.*

Ibi: Sub Anastasio primo Pontifice.

42 Hunc festum cum Legatis Anastasii Secundi Germano Episcopo Capuanq, & Cresconio Episcopo Tudertino, profectum esse Constantinopolim anno 497. testatur post Baron. Spondan. *eo anno, num. 1.* Sed nihil de his, quæ D. Covarruv. memorat, enarrat. Basilicam magnificè Constantinopoli construxit Constantinus in honorem Beati Petri anno 324. ipseque bidente suscepto terram primus aperuit ad ejus fundamenta, & nomine duodecim Apostolorum totidem cophinos terra onustos propriis

propriis humeris ad fabricam bajulavit, quam Ecclesiam munificentia singulari ditavit. Spondan. ex Baron. *anno 324. num. 19. & 21.* Vide Suar. *sup. cap. 9. num. 11.*

Ibi: Qua ratione deducitur.

43 Anacletus Pontifex cum adhuc esset Presbyter, construxit Ecclesiam in Vaticano desuper corpus B. Petri, in ipsius memoriam, ante annum 106. ut refert Spondan. *eo anno, in fin.*

Vers. De festo omnium Sanctorum.

44 De origine, & antiquitate festi Sanctorum omnium videndus Suar. de *Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 9. num. 24.* Card. Baron. *Annal. tom. 9. anno 835.* ubi Spondan. in *Epitome, num. 5.* Azor. *part. 2. lib. 1. cap. 25. versic. Omnium Sanctorum, Carril. Annal. anno 835. Ado in Chron. an. 604.* Theatrum vitæ humanæ *lit. F. pag. 37.* qui communiter tradunt, Bonifac. IV. constituisse, ut Romæ festivitas Sanctorum omnium celebraretur, consecrata illi Basilica, quæ tunc ab Ethnicis Pantheon, nunc vulgò S. Maria Rotunda dicitur. Sed postea an. 835. Gregorius I V. diem primam Novembris huic festo dicavit, quod universaliter observari decrevit. Concio autem, quæ B. Augustini esse fertur, ubi de festivitate ista fit mentio, non ipsius, sed Alcuini, sive Albini opus creditur; nisi, ut advertit Spondanus, sit quidem à B. Augustino edita, & ab alio id quod de hac solemnitate legitur, adjectum: quod non rarò accidit.

Ibi: Ceterum ut paulò ante admonuimus.

45 De laudabili, & pristino usu Ecclesie circa instituendos dies festos in Sanctorum honorem, pluribus disserit Suar. *sup. cap. 9. à princip. Bonacina in 3. præcept. Decalog. disp. 5. q. unic. num. 4. & punct. 1. num. 2.* congerit festivitates omnes à Summis Pontificibus indictas. Illud animadvertere liber, non ideo minoris esse solemnitatis dies festos, quia sint tempore posteriores, cum festum corporis Christi, quod ab anno 1264. cœpit celebrari, Theat. vitæ hum. *lit. F. pag. 36.* ubi latè quomodo institutum, ita Fidelibus acceptum sit, ut nullum aliud majori alacritate, fervore, ac solemnitate prosequantur. Azor. *sup. cap. 14.* Suar. *cap. 6. versic. Festum corporis Christi.* Quam festivitatem primus indixit Urbanus I V. in constitutione quæ incipit, *Transiturus de hoc mundo ad Patrem Salvator noster*: servarique præcipitur in *Clem. unic. de Reliq. & veneratione Sanctor.* Simili modo festum Immaculatæ Conceptionis, etsi recentius institutum, nulli ejusdem Virginis festivitati hodie est solemnitate secundum, ut notum est. Sunt festi quidam dies locales, qui non feriantur in universa Ecclesia sed in aliqua regione, provincia, aut oppido, ex voto, consuetudine, vel Prælati institutione, de quibus Suar. *sup. cap. 11. per tot.*

Ibi: Nam & Hebræi præter Sabbata.

46 Hebræorum festivitates sacræ fuerunt in duplici differentia, quædam à Deo institutæ, aliæ ab illis inventæ: illæ sunt octo, nempe Sabbatum, Neomenia, Pascha, Pentecoste, festum Tubarum, Propitiationis seu Expiationis, Tabernaculorum sive Scenopegia, Cœtus seu Col-

lectæ Quæ omnia describuntur *Levitic. cap. 23.* excepto secundo, quod habetur *Numer. cap. 28. versic. 11.* Hæc variis de causis præcepta sunt Hebræis. Sabbatum in memoriam creationis: Neomenia, seu initium mensis lunaris, aut kalendæ, pro beneficio divinæ gubernationis, quia novilunio magis apparet ob magnam mixtorum corporum mutationem: Pascha in recognitionem libertatis Israëlitarum, cui annexa erat solemnitas azymorum in memoriam egressionis ex Ægypto, & postriedie Paschatis incipiebat: Pentecoste in memoriam Legis datæ in monte Sinai: festum Tubarum in memoriam Isaac, liberati, quod ita appellatum est, quia in illo utebantur Hebræi tubis corneis, unde festum *Cornu* dicebatur: hæc ita, nam Abraham invenit arietem inter vepres hærentem cornibus, quem filii loco Deo immolavit. Festum Expiationis in memoriam beneficii illius, cum Deus ad preces Moysis pepercit populo, qui vitulum adoraverat. Festum Tabernaculorum ob beneficium, quia Deus indulsit Judæis, ut in tabernaculis habitarent, qui diu post egressum ex Ægypto in solitudine vagabantur. Festum denique Cœtus, sive Collectæ, in quo colligebantur ex populo necessaria ad expensas divini cultus. Ex quibus festivitatibus quatuor incidebant in mensem septimum, idest Tisri, seu Septembrem: die 1. Festum Tubarum, die 10. Expiationis, 15. Tabernaculorum, 22. Cœtus aut Collectæ: Pascha circa plenilunium proximum vero æquinoctio, Neomenia kalendis singulorum mensium repetebatur, sicut Sabbatum singulis hebdomadis: Pentecoste celebrabatur elapsis septem hebdomadis à Paschate.

Festa verò à Judæis introducta quatuor recensentur. Sortium in memoriam liberationis Hebræorum per Esther: Encæniorum, seu purgationis Templi, quæ facta est sub Juda Machabæo, *lib. 1. Machab. cap. 4. versic. 49.* Festum recepti è cælo ignis sacri, *Machab. lib. 2. cap. 1. versic. 18.* Festum ob cæsum Nicanorem, *Machab. lib. 1. cap. 7. versic. 49. & lib. 2. cap. 15. versic. 37.* Festum Sortium celebrabatur die 15. Adar, seu Februarii. De quibus omnibus Becan. in *analog. veter. & novi Testamenti, cap. 15. n. 69. cum seqq.* Cornel. à Lap. in *Levit. c. 23. versic. 2. verb. Nota feria*, Genebrard. in *Kalend. Hebræor. Salian. Annal. tom. 2. anno 1244. cum seqq.* Ribera *lib. 5. de Templo, cap. 17.* Torniiell. *Annal. sac. anno 2545. num. 24.*

Ad Num. 9.

48 Cum dies obitus Martyrum, aliorumque Sanctorum celebramus, natalitia recolere dicimur ex antiqua Ecclesie consuetudine, quod & nunc in precibus publicis observatur. Baron. *Annal. tom. 1. anno 58. & ibi Spondan. num. 37.* Theat. vitæ humanæ *lit. N. pag. 3.* Lexic. Calvini *verb. Natalitius dies.* Nec Ecclesia alicujus Sancti natalitiam, nisi Joannis Baptistæ celebrat, qui antequam nasceretur, fuit sanctificatus: idè exitum diem natalitia vocamus, nam hic apud Latinos est loquendi usus frequens: sic dicitur, natus ad laudem, gloriam, dignitatem, ut ex Cicerone probat Cornucopia *de lingua Latina, col. 329. num. 40.*

Verf. Dies verò quoad celebrationem.

49 Licet ita de jure constitutum sit, festivitates tamen sunt observandæ quoad initium & finem juxta loci consuetudinem, cap. 2. de feriis, Suar. d. lib. 2. cap. 31. num. 4. Azor. sup. part. 2. lib. 1. cap. 18. verf. Tertiò quæritur, Navar. in Manuali, cap. 13. num. 5. Bonacina d. punct. 1. n. 7. Filliuc. in Decalog. tract. 27. cap. 11. num. 206. cum seq. qui adnotant, ex usu communi festos dies à media nocte in mediam noctem observari. Barbosa in collect. ad cap. 2. num. 3.

Ibi: Hebræi etenim, auctore Bedæ.

50 Apud Judæos triplex dies in usu fuit, usualis, legalis, & naturalis. Usualis à media nocte in mediam noctem, legalis à vespera in vesperam, naturalis à Solis ortu ad sequentem Solis ortum complebatur. Saliar. Annal. tom. 1. anno 1. die 2. schol. 11. Theatrum vitæ humanæ lit. D. pag. 118. verf. Apud Judæos. Diei initium, & terminus apud diversas gentes variè observabatur. Athenienses dies auspiciabantur ab occasu Solis, Babylonii ab ortu Solis, Umbri à meridie, Egyptii à media nocte Lexic. Calvin. ex aliis verbo Diem. Hæc varietas fortè provenit ab opinionum diversitate quoad primi diei initium, quia dubium est, an à nocte inceperit, vel à Solis ortu, ut videre est apud Cornel. à Lapide in Genes. cap. 1. verf. 5. verb. Et factum est, ubi quod Judæi & Ecclesia ideo dies festos inchoabant à vespera, quia putarunt, primum diem à nocte exorsum, de quo consulendus Saliar. sup. die 1.

Ibi: Panormitanus tamen in d. cap. 1. de feriis.

51 Diem duodecim horarum aliqui artificialem vocant, ut habetur in Theatro vitæ humanæ d. pag. 118. alii naturalem, Lexic. Calvin. verbo Dies naturalis, qui incipit ab ortu Solis ad ejus occasum, & vulgus sic diem intelligit, sicut dicitur ibidem verbo Diem 1. Verùm Panormitani interpretatio ad d. cap. 1. de feriis, communiter rejicitur, quia vesper dicitur tempus post meridiem, à stella hujus nominis, quæ oritur inter Solis occasum & noctem, Cornel. à Lapide in Levitic. cap. 23. verf. 5. unde vespera supremum & novissimum tempus diei, non matutinum, ut vult Panormitanus, significat. Cornucop. de ling. Latina, col. 342. num. 10. & col. 471. n. 57.

Ibi: Sic Matth. cap. 28 scriptum est.

De hujus loci interpretatione adeundus Maldonat. & Cornel. à Lapide ibi. Vide supra, n. 28.

Ibi: Quoad publicam divinorum Officiorum.

52 Dies Ecclesiasticus quoad divinorum Officiorum celebrationem, quæ publicè peragitur, incipit à vespera diei ante festivitatem, & ad vesperam sequentis pervenit. D. Covar. in cap. Alma mater, part. 2. §. 5. num. 5. de sentent. excomm. in 6. Barbosa cum pluribus in collectan. ad cap. 1. num. 3. de feriis, Anton. Monach. Lucensis decis. 32. num. 1. Lorin. in Levit. cap. 23. verf. 32. §. Diem Ecclesiasticum, Cornel. à Lapide in

dicto versic. 32. Bassæus in Flor. Theolog. verbo Festum 1. num. 7.

Ibi: Idem erit respondendum quoad privatam.

Clericus, qui ad Horarum Canonicarum recitationem tenetur, Officium Divinum incipere debet à vespera festivitatis, & in vespera sequenti terminare: hoc quoad preces, psalmosque recitandos, & ordinem; id quoad tempus satisfacit obligationi, si intra mediam noctem diei posterioris sacri Sancto de quo recitatur, Horas omnes perficiat, de quo Lorin. ubi proxime, Navar. in Man. cap. 13. n. 5. & 8. Alciat. in l. Cujusque diei, ff. de verb. signif. Bonacina de Hor. Canon. disp. 1. quæst. 3. punct. 3. in fin. Castro Palao tom. 2. tract. 7. disp. 2. punct. 4. num. 1. & 3. & Summistæ omnes ubi de Horis Canonicis, seu de pento Divini Officii, apud quos etiam, quod potest Clericus matutinum Officium præmittere pro die sequenti, post vesperam antecedentis, quod in praxi receptum est. Azor. part. 1. lib. 10. cap. 9. q. 5. Bassæus verbo Hore, num. 4. & 5. Dian. de Hor. Canon. resol. 39. Less. de justit. & jure, lib. 2. cap. 37. dub. ult. à num. 78.

Ibi: Sed quoad esum carniæ.

Dies, quibus à carnalibus cibis abstinendum est, 54 à media nocte incipiunt, & usque ad mediana noctem proximam observantur. Lorin. ubi proxime, ac alii cum eo laudati. Suar. d. lib. 2. cap. 31. num. 4. & Summistæ cuncti ubi de jejuniis.

Ibi: Eadem ratio diei moribus recepta est.

Præceptum de vacatione ab operis servilibus, 55 quoties dies in Dei, vel Sanctorum honorem feriantur, obligat à medio noctis præcedentis ad eandem horam subsequenter, cum dies regulariter, quo utimur, sic incipiat, & definat. Est tamen observanda cujusque loci recepta consuetudo. Vide Lorin. Suar. Navar. ubi proxime, & alios supra adductos, qui ita docent.

Dies præterea quoad Indulgentias, & privilegia inchoatur à Vesperis ad Solis occasum, quoad collationem Ordinum in die Dominica, à media nocte in mediam noctem: quæ, & alia de diei Ecclesiastici observatione, tradiderunt Lorin. Alciat. & alii, quos dedimus supra, necnon Tirraquell. de utroque retract. gloss. 11. num. 13. Glossa in l. More, ff. de feriis. Et generaliter de diebus vide plurima apud Theatrum vitæ hum. lit. D. pag. 118. cum seqq.

Diem quo Romani utebantur, & Ecclesia nunc, 57 civilem vocant Scribentes. Rosin. de antiquit. Roman. lib. 4. cap. 3. Lexic. Calvin. verbo Dies naturalis. Cur autem apud Romanos mos ille invaluerit, tradit Lexic. Calvin. verbo Diem 1. quia scilicet Sol spatio horarum 24. per omnes stellas errantes discurrens cursum suum peragit, et si hoc ideo receptum aliis videatur, quod ad expeditionem belli ita oportebat, qui referuntur in Lexic. Calvin. ibidem.

Ad Num. 10.

Quam antiquus sit laudabilis vigiliarum usus, 58 qui apud Christianos à tempore nascentis Ecclesiæ obtinuit,

obtinuit, ut scilicet noctu populus ad templum conveniret, ibique precibus effusis, Deum, Virginem Deiparam, aliosque Sanctos colerent, ac revererentur, constat non solum ex Catholicis, sed etiam ex Ethnicis Scriptoribus, ut videre licet apud Baron. anno 51. & ibi Spondan. num. 20. Hanc vigiliarum observationem prætextu honestatis primus damnavit Vigilantius hæresiarcha, qui duntaxat Paschæ celebritatem ad vigilandum Christianis excipiebat, Spondan. ex Baron. ubi proxime, & anno 406. num. 8. & distinctum. 20. testatur vigiliis hujusmodi tempore D. Augustini abolitas non fuisse, sed auctas. De vigiliarum hac significatione Cornucop. col. 369. n. 10.

Ibi: Qui stationum Christianorum meminit.

59 Verbum Statio, multipliciter usurpatur. Calepin. & Lexic. Calvin. verb. Statio, Cornucop. col. 115. num. 40. & inter cæteras acceptiones illa magis videtur convenire Tertulliani loco, quæ significatur officina, seu locus ad quem plures conveniunt, ut quicquam pro publica utilitate agant, aut decernant. Cornucop. sup. Rævard. variar. lib. 4. cap. 7. per tot. ubi ita exorditur: Statio locus fuisse videtur, in quem certis temporibus certum genus hominum contrahitur. Sedi & coetus ipse hominum, qui ad id concurrunt, significari hoc verbo videtur. Valer. Max. lib. 2. cap. 1. ibi: Sed ut à luxu perditis moribus ad severissima majorum instituta transgrediar, antea Senatus assiduam stationem eò loci peragebat, qui hodie quoque cenaculum appellatur, nec expectabat, ut edito contraheretur, sed inde citatus, protinus in Curiam veniebat. Idem Valer. inferius: Quocirca juvenes Senatus die nique aliquem ex Patribus Conscriptis, aut propinquum, aut paternum, amicum in Curiam deducebant, affixique valvis expectabant, donec reducendi officio fungerentur: qua quidem voluntaria statione & corpora, & animos ad publica officia sustinenda impigre roborabant. Sive igitur statio accipiatur pro loco publico, ubi homines contrahuntur, sicut apud Vlpianura in l. 7. §. 6. ff. quib. ex caus. in possess. eat. Rævardo interprete, sive pro conventu ipso personarum, rectè intelligi potest Tertullianus, qui coetus Christianorum, qui in templis fieri solebant ad glorificandum Deum in Sanctis suis, stationes nuncupavit, nec videtur militum stationariorum meminisse, inter quos & Christianos ad orandum convenientes aliqua similitudo excogitari nequit.

Ibi: Verùm pernoctationes istas.

60 Hujusmodi vigiliæ hominum ac mulierum jam in desuetudinem abiire, ne sub Religionis prætextu scelera turpiter perpetrentur, prout in Hispania vetitum est, ne mulieres ad nocturnas vigilias accederent. Concil. Eliber. can. 35. ibi: Placuit prohiberi, ne fœmina in cœmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis latenter scelera committant.

Ibi: Nam & Romulus cum suis civibus sæpe.

61 Inter alias Romuli constitutiones hanc de prohibitis hominum ac fœminarum coetibus religionis causâ, recensuit Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 8. cap. 5. verf. Ac ne quidem, de quo

testatur Spondan. in Epit. Baron. anno 100. n. 3.

Ibi: Notat & Cicero, Clodium.

62 Hic Clodius capitales cum Cicerone inimicitias exercuit, quem in exilium pepulit. Ipse Bonæ Deæ sacra turpiter violare conatus est. Cicer. in orat. de Aruspicum responsis, Rosin. sup. lib. 2. cap. 19. verf. Bona etiam Dea, Nam cum æstualet amore Muciae uxoris C. Cæsaris Pontificis maximi, fœminea veste indutus adiit opertum Bonæ Deæ, quò viris ingredi non licebat dum Mulieres sacra de more agerent, ibique ab Aurelia C. Cæsaris matre deprehensus est, unde Cicero in Clodium acerrimè invehitur. Ita Rosin. lib. 3. cap. 26. & lib. 5. cap. 38. Quæ quidem sacra domi Pontificis pro populi salute fiebant tantâ castimoniam observantia, ut myrtum inferre nefas esset, quia Veneri sacratum, quanvis alia omnia germinantia, & florentia adhiberentur. Rosin. d. cap. 26.

Ibi: Subindicat Senatusconsultum idem Cicero.

63 Bacchanalia appellabantur Bacchi festa, quorum amentiam ac turpitudinem ex Flavio Blondo Foroliviensi lib. 2. de Roma Triumphante, describit Rosin. lib. 4. cap. 17. verf. Bacchanalia, in hæc verba: Bacchanalia Libero patri Barcho dicata, temporis longitudine per Autumnum Saturnalibus peria, majore luxu celebrata sunt. Nudi enim viri cum nudatis omnia membra mulieribus matronis, viduis, & virginibus ad sacra conveniebant, qua non nisi nocturna erant: caput omnes pariter, femoraliaque pampinis, & uvarum racemis cincti: alios item uvarum racemos tenebant, & tumultuario invicem commixti cætu in sublime saltantes, variaque gesticulatione brachia, cervicis, capitaque moventes, carmen inconditum Baccho cantabant, nec prius erat saltationis modus, quam defatigati, & toto corpore vacillantes partim resupinarentur proximioribus inhaerentes, partim in pavementum fanatici, amentesque procumberent. De quibus B. Aug. de civit. Dei, lib. 7. cap. 21. Hæc Senatusconsulto sublata refert idem Rosin. ubi sup.

Ibi: Jure tamen Vigilantius à Hieronymo;

Vide sup. num. 58.

Ibi: Eadem ratione à Gentilibus tempore Tertulliani.

64 Christiani perpetrare in sacris conventibus putabantur, quæ Gentiles in suis Bacchanalibus fœdissimè solebant exercere, quare à Trajano sunt vetiti. Spondan. ex Baronio anno 100. n. 3. Imò calumniosè Ethnicis vulgabant, Christianos in nocturnis vigilationibus ad sepulchra Martyrum, aliaque pia loca edere carnes infantium, quos interficiebant, ac deinceps, extinctis luminibus, promiscuo, ut fors tulisset, uti concubitu: quæ vafre ad denigrandum Christianæ Religionis nitorem jactabant. Spondan. anno 120. num. 15. ex quo maxima in Christianos insævit persecutio, quia de his criminibus apud Præsides provinciarum à Gentilibus postulati immeritis pœnas dabant. Spondan. anno 179. num. 1. & anno 201. n. 8. quia Judices libenter calumnias in Christianos exaudiebant. Spondan. anno 126. num. 4. in fin.

Ibi: *Extat de nocturnis Sacris.*

65 Similis lex ab Imperatoribus Valentiniano ac Valente lata anno 364. quæ est 7. *sub tit. de malefact. C. Theodos.* Ea constitutio sacra nocturna Gentilibus vetat. Spondan. ex Baron. anno 364. num. 8.

Ibi: *Magnentius ille impius tyrannus.*

66 De quo Zosim. lib. 2. Baron. in suis *Annal.* Spondan. in *ejus Epitome*, qui anno 353. num. 3. *Constantii Imper.* 17. à ducibus Constantii Magnentium devictum, matrem, ac fratrem apud Lugdunum Galliæ peremisse, ac tandem sibi ipsi mortem conscivisse testatur.

Verf. *Præter hæc commemorare libet.*

67 Quondam in Christianorum Ecclesiis januæ designatæ erant mulieribus, & viris aliæ: his præerant janitores, illis fæminæ, quæ Diaconissæ vocabantur, & in templo partem dexteram fæminæ occupabant, sinistram viri, ita ut separatim preces funderent. Spondan. anno 34. num. 81. & anno 57. num. 37. Loca autem, ad quæ Fideles precandi causâ conveniebant, variis nominibus olim vocabantur, quæ refert Spondan. d. anno 57. num. 38.

Ad Num. 111.

68 Sub præcepto tertio Decalogi de sanctificatione festorum dierum, non continetur dilectio Dei, aliufve actus interior, qui cedat in divinum cultum. Suar. de *Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 16. num. 1.* Fagund. in *præcept. Eccles. lib. 1. cap. 9. num. 4.* Azor. *Institut. moral. parte 2. lib. 1. cap. 28. verf. Decimo queritur*, Filliuc. in *Decalog. tract. 27. cap. 1. num. 8.* Guttier. *Canonicar. lib. 1. cap. 31. num. 11. & 17.* Navar. in *cap. Consideret, in princ. num. 22. de pœnit. dist. 5.* Castr. Palao *tom. 2. tract. 9. punct. 4. num. 8.* solum enim præcipimur à servilibus operis abstinere, ut omnes prælaudati docuere. Licet autem cessatio hæc injungatur, ut Deo per opera, & actus charitatis externos & internos vacemus, hoc non præcipitur, licet finis præcepti sit, quia legis finis non comprehenditur sub illa. Suar. d. *cap. 18. n. 8.* Fagund. n. 4. Guttier. num. 15. Navar. *sup. Trullench in Decalog. tom. 1. lib. 3. cap. 1. dub. 4. num. 3.* Gregor. *Lop. in l. 2. gloss. 3. tit. 23. p. 1.* Sic qui die jejunii semel cibum sumit, quanquam nimis devoret, ac gulæ, & ebrietati epulans deserviat, Ecclesiæ præceptum de jejunio minimè transgreditur, qui sanè finem illius non adimplet, qui est carnis maceratio per abstinentiam, de quo infra, *cap. proximo.*

Ibi: *Ad hæc accedit, quod Ecclesiasticum.*

69 Apud Christianos dierum festorum observatio in his duobus consistit, nempe in cessatione ab operis servilibus, ut præmissum est, & in assistentia sacrosancto Missæ sacrificio ex Ecclesiæ præscripto. Hoc præceptum affirmativum, illud negativum est. Suar. d. *cap. 16. num. 1. & cap. 15. n. 1.* Greg. *Lop. sup. Filliuc. sup. cap. 8. num. 1.* Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 1. in princ.* Fagund. n. 8. Guttier. n. 17. Quando, & quomodo Ecclesiæ præceptum

istud Fidelibus injunxerit, tradunt Azor. *ubi proxime*, Suar. d. *cap. 15. Vide sup. n. 13.*

Ibi: *Est & alia hujus assertionis ratio.*

Præcepta Decalogi & Ecclesiæ non violat, qui in peccato lethali existens jussum exhibet actum. Suar. *cap. 18. n. 5.* Fagund. num. 11. qui addunt, non transgredi præceptum de sanctificandis festis, qui dum Sacro interest, peccatum perpetrat ex prava intentione, aut ex actu externo, modò non impediatur attentio, quæ ad audiendum Sacrum desideratur, velut si quis surripuerit, ex crumena alterius prope se orantis nummos extrahens. Suar. *ibi*, Fagund. n. 2.

Ibi: *Nec ex eo tenetur quis in die festo se ad gratiam.*

Qui in peccato gravi se jacentem agnoscit, non cogitur ad confessionem accedere, aut actum contritionis emittere, ut gratiæ restitutus præceptum sanctificandi diem festum adimpleat. Suar. *cap. 16. num. 14.* Fagund. num. 4. Guttier. num. 18. & 33. Castr. Palao *sup. n. 9.* Sed objicitur illud Levitici *cap. 16. ibi: Sabbatum requie-tionis est, affligetis animas vestras, & à peccatis vestris omnibus mundabimini.* Respondetur tamen id præceptum fuisse cæremoniale, quod Christianos non tenet, cum jam expiraverit. Fagund. num. 13. D. Covar. in *cap. Alma mater, part. 1. §. 5. n. 3. verf. Ad tertium, de sentent. excommun. in 6.* Guttier. n. 33.

Ibi: *Nec tenetur quis parentes honorare.*

Traditur hîc exemplum ad doctrinam positam supra, num. 70.

Ibi: *Verùm si consideremus dilectionem Dei.*

Hæc inculcat D. Covar. *infra, cap. proximo, num. 12.* de quo Theologi in *primum Decalogi præceptum.*

Ibi: *Fit igitur, ut hoc præceptum Decalogi.*

Pervenit tandem D. Covar. ad decisionem quæstionis illius, ad quam omnia sub hoc numero contenta præmiserat, quæ disquiritur, an peccans lethaliter in die festo, præceptum de sanctificandis festis violet, & sic teneatur in sacramentali Confessione hanc circumstantiam aperire? Et quidem ex antiquis plerique affirmativè responderunt, quos, eorumque fundamenta recensent Suar. de *Religion. tom. 1. lib. 2. cap. 18. num. 1. & 2.* Guttier. *Canonicar. lib. 1. cap. 31. à princ.* Fagund. in *1. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 9. ex num. 1.* D. Covar. *ubi sup.*

Sed neotericis communiter oppositum placet multis rationibus, & ea potissimum, quia per hoc præceptum non prohibetur directè peccatum, sed cessatio ab operis servilibus jubetur: actus autem peccaminosus ex se servilis non est. Nec interest quod peccans dæmonis servus fieri dicitur, hoc enim symbolicè, & improprie intelligitur: præceptum verò accipitur de opere servili in propria & vera significatione. Ita tenent Suar. *sup. n. 6. 7. & 12.* Azor. *part. 2. lib. 1. cap. 18. q. 10.* Fagund. num. 2.

n. 2. cum seqq. Castr. Palao d. *tract. 9. punct. 9. n. 2.* Bonacin. in *3. Decalog. præcept. disp. 5. q. unic. punct. 2. in princ.* Greg. *Lop. in l. 2. gloss. 3. tit. 23. p. 1.* Guttier. *sup. num. 9.* Navar. in *cap. Consideret, in princ. num. 22. de pœnit. dist. 5. & in Manual. cap. 6. n. 9.* & alii plures apud Barbof. in *collect. ad cap. 1. num. 4. de feriis.* Nec contrarium cavetur in *d. cap. Consideret*, quia quod ibi dicitur, non est præcepti, sed consilii, cum juxta magis communem sententiam non teneamur præcisè circumstantias confiteri, quæ speciem peccati non mutant, etsi malitiam augeant, qualis est hæc de peccato commisso in die festo Suar. n. 14. Fagund. num. 7. & 8. Navar. in *dict. princ. num. 6. & 7. & d. cap. 6. num. 7.* Guttier. num. 24. & 25. Palao n. 4. Unde qui die festo hominem necuerit, sat erit si confiteatur homicidium, quia per temporis circumstantiam non violatur tertium Decalogi præceptum, ut patet ex dictis, & sic non est ex circumstantiis mutantibus speciem, sed aggravantibus; nam deterius delinquit qui die festo occidit, quàm si die profesto idem crimen patraret, quod etsi opus non sit confessario aperire ad valorem Sacramenti, exactius tamen confitebitur, qui totam criminis malitiam deregens hujusmodi circumstantiam præpalaverit. Ita Navar. & Guttier.

Ibi: *Qui verò actus possint licite.*

74 Qui actus fieri permittantur, aut vetentur diebus festis, latè tradunt Suar. *sup. cap. 19. cum seqq.* Bassæus in *Florib. Theolog. tom. 1. verb. Festum 2.* Fagund. *sup. cap. 11.* Tusch. *lit. F. concl. 100.* Barbof. de *potest. Episcop. part. 3. alleg. 105. n. 40.* & in *collectan. ad cap. 3. de feriis.* Inter cætera, quæ diebus festis prohibentur, sunt acta judicialia, quæ regulariter, si fiant, sunt irrita, *cap. 1. & ult. de feriis, l. 4. tit. 9. lib. 3. Recop. l. Dies festos, C. de feriis, l. 2. tit. 23. p. 1. l. 34. tit. 2. p. 3.* ubi Greg. *Lop. Suar. d. lib. 2. cap. 29. & 30.* Barb. in *collect. ad d. cap. ult. de feriis.* Nec processus sustinetur, etsi partes consenserint; nam privilegio hujusce sacrarum feriarum privati nequeunt renunciare, *d. cap. ult. d. l. 34. Part. ubi Gregor. Lop. gloss. ult. Glossa in d. l. Dies festos, Barbof. in collect. ad d. cap. ult. num. 30.* Nec procedi his diebus poterit in causa commissa cum clausulis *Summarie, de plano, & sine strepitu judicii.* Tusch. *sup. concl. 96. num. 10.* Excipiuntur causæ nonnullæ, de quibus judex cognoscere possit die festo, pietatis intuitu, aut quia periculum est in mora, quæ recensentur in *l. 35. tit. 2. p. 3.* Judex autem, qui cognoscens de causa præceptum violat, graviter peccat; sed ut cæteri parvitate materiæ excusabitur à mortali, quæ non consideratur tam respectu temporis, quàm ex gravitate rei de qua agitur: unde si quis momento sententiam in causa gravi ferat, reus erit culpæ lethalis. Castr. Palao *tom. 1. tract. 9. disp. 2. punct. 3. n. 4.* Dian. *part. 5. tract. 5. resol. 6. verf. Non desinam.* Hæc spectant ad jurisdictionem contentiosam, nam voluntaria festis diebus exerceri potest. Greg. *Lop. in l. 33. gloss. 2. tit. 2. p. 3.* Guttier. in *l. Nemo potest, num. 186. ff. de legat. 1. per textum in l. Actus, C. de feriis: imò intra Ecclesiam, ut idem Guttier. tenet.*

75 Observatio festorum etiam Principum secularium constitutionibus præcipitur, ut apud nos in *d. l. 2. Partit. & in l. 4. tit. 1. lib. 1. Recopil.* Unde

adversus laicos non observantes festa judex ecclesiasticus & laicus, data inter eos præventionem, procedere valent, quod generaliter decisum extat per constitutionem Pii V. quæ incipit, *Cum primum*, ubi hæc adfunt verba: *Qui verò in diebus præfatis, id est festis, opus aliquod illicitum fecisse deprehensus fuerit, graves pœnas incurret, in Urbe arbitrio nostro, seu Vicarii nostri; in aliis verò locis arbitrio Ordinariorum, vel aliorum Magistratum, ita ut præventioni locus sit.* Ita Tondut. de *prævent. judiciali, part. 2. cap. 39. num. 38. cum seqq.*

Ibi: *Erit etenim summa disputationis.*

Præceptum de sanctificatione festorum partim est affirmativum, quatenus jubemur sacro interesse; partim negativum, quatenus præcipitur, ut ab operis servilibus vacemus. Castr. Palao *tom. 2. tract. 9. punct. 3. num. 1.* & dixi supra ex aliis num. 69.

Ibi: *Primum verò membrum intelligendum est.*

Sic prænotatum est supra, n. 73. vide ibi laudatos, præsertim Guttier. n. 32. Suar. *cap. 18. n. 6. & 7.* Fagund. *cap. 9. num. 3.*

Ibi: *Secundum autem membrum tantum obligat.*

Ad quid obliget præceptum Ecclesiæ de audiendo Sacro diebus festis, docent Suar. de *Religion. tom. 1. lib. 2. cap. 15. per tot.* Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 5. à princ.* & alii Theologi in *3. Decal. præc. & in 1. Ecclesia*, secundum quos præcisè solum desideratur, ut ea attentione Missæ assistamus, ut more humano præsentem censeamur ad Deo debitum exhibendum: non autem astringimur ex vi præcepti ad internum dilectionis actum, nec ad preces fundendas, aut animo, & mente mysteria sacrosancta, quæ recoluntur, meditari. Unde queritur, an satisfaciatur præcepto, qui voluntariè mente divagatur profanis negotiis intentus, dum Sacrum peragitur? Et licet probabiliter affirmativè aliqui respondeant, ut Diana *part. 2. tract. 12. resol. 2. & part. 4. tract. 4. resol. 107.* Coninch *q. 83. num. 301.* & alii apud Bassæum in *Florib. Theolog. tom. 2. verb. Missa 8. num. 1. verf. An autem*; est tamen receptius, ac probabilius non adimpleri præceptum ab illo, qui ita Sacro interest absque attentione: cui verè opinioni subscribunt Bassæus *sup. cum Suar. & Bonacina, Azor. par. 1. lib. 7. c. 5. verf. Secundo queritur, cum seqq.* & à fortiori si confabulationibus & actibus profanis externis incubuerit, præcepto non satisfaciatur aliquis. Azor. d. *cap. 5. in princ.*

Solum tenemur hoc religionis actu externo, & interno præcisè Deum colere. Bassæus *tom. 1. verb. Festum 2. in Supplem. num. 8.* Castr. Palao *tom. 2. tract. 9. punct. 4. num. 1. & 3.* Sed objicitur lex *2. tit. 23. p. 1.* ubi jubentur Christiani die festo Horis Canonicis, quæ publicè in Ecclesia recitantur, interesse: sed id à Jure Canonico non dimanavit, secundum quod ad id Fideles non sunt astricti. Azor. d. *lib. 7. cap. 3. verf. Sexto queritur.* Unde Regia lex potius consulit, quàm præcipit, quod laudabile est, ac fortè tunc obtinuit consuetudine.

Ibi:

Ibi: Cui parum oberit, quod illic
S. Thomas.

- 79 Similiter D. Thomam intelligunt Suar. de Religion. tom. 1. lib. 2. cap. 18. n. 17. Guttier. Canonicar. lib. 1. cap. 31. n. 37. Castro Palao d. tract. 9. punct. 9. num. 4. & alii plures, qui asserunt Angelicum Doctorem loqui non de substantia, sed de fine præcepti, ad quem magis redditur inhabilis quis per homicidium, aliudve scelus, quam per actum mechanicum & servilem, cum in Dei dilectione, cultu, & obsequio consistat; sed quoad substantiam præceptum per peccatum furti, aut concupiscentiæ minimè violatur, quia opus servile non est. Palao num. 2. vers. Ratio est, & dixi sup. num. 73. & per illud duntaxat jubemur à fervilibus abstinere, nec finis præceptus intelligitur. Bassæus tom. 2. verb. Jejunium 2. num. 6. ac probavimus num. 68.
- 80 Illud tandem est adjiciendum, resolutionem præcipuæ quæstionis traditam supra, num. 73. limitari si quis ex contemptu, & ut præceptum violet, peccaverit die festo; tunc enim talis circumstantia mutat speciem, & ideo debet in confessione proparari; siquidem adversus religionis virtutem operatur. Suar. d. cap. 18. n. 16. Guttier. d. cap. 31. in fin.

SUMMARIUM.

- 1 De virtute temperantia.
- 2 Circa quam materiam versetur.
- 3 De partibus subjectivis temperantia.
- 4 De effectibus virtutis ejusdem.
- 5 De temperantia Gentilium.
- 6 Temperantia à Christianis maxime ac mirabiliter observata.
- 7 Hæretici plura obijciunt contra jejunia Christianorum.
- 8 Jejunium unde dictum.
- 9 Quid significet.
- 10 Jejunium Christianorum differt à communi abstinencia, & quomodo, & num. 11.
- 11 Jejunium definitur.
- 12 Jejunium Ecclesiasticum est actus virtutis abstinencia.
- 13 Abstinencia quid sit.
- 14 Officia virtutis temperantia, & qua circa illam consideranda.
- 15 Temperantia quoad moderamen cibi & potus in indivisibili non consistit.
- 16 Abstinencia strictiorem moderationem cibi & potus postulat quam temperantia.
- 17 Fortiori ratione astringuntur Christiani ad jejunium, quam Ethnici ad abstinenciam.
- 18 Licitum est sic jejuniis uti ob bonum spirituale, ut corporis saluti noceatur.
- 19 Abstinencia conservat salutem, & vitam protelat.
- 20 Differentia inter moralem ac communem abstinenciam, & jejunium Ecclesiasticum.
- 21 D. Covar. defenatur.
- 22 De jejunii effectibus, & num. seqq.
- 23 Per abstinenciam valetudo roboratur, & comparatur, simulque libidinis impetus coercetur.
- 24 Jejunia Christianorum ab abstinencia Gentilium forma & fine differunt.

- 27 Jejunium cuius virtutis actus sit.
- 28 Astinentia est sub præcepto juris naturalis, quoties ad reprimendos libidinis impetus necessario desideratur.
- 29 Tenemur ex præcepto juris naturalis aliquando orare.
- 30 Oratio est de præcepto juris naturalis, quoties aliter carnis stimuli temperari non possunt.
- 31 Jejunium quatenus est de lege Evangelica.
- 32 Ecclesia potest injungere necessitatem Fidelibus, ut certis diebus jejunent.
- 33 Jejunium est utile & necessarium pluribus de causis.
- 34 Jejunii laudes, remissivè.
- 35 Jejunia Ecclesiastica damnant hæretici, quibus satisfit.
- 36 Ecclesia ab Apostolorum tempore jejunia præcepit.
- 37 Jejunium Quadragesima non est de jure Divino, sed Ecclesiastico.
- 38 Est præceptum generale de jejunio in lege Evangelica.
- 39 Jejunium Quadragesima diversimodè in variis regionibus observatur.
- 40 In Ecclesia Orientali non jejunabatur Sabbatis Quadragesima, & cur.
- 41 An liceat die Dominica jejunare.
- 42 Quare jejunetur quadraginta dies ante Pascha.
- 43 Per jejunium Quadragesima solvitur Deo decima dierum totius anni.
- 44 Olim Christiani quarta & sexta feria cujusque hebdomada per totum annum ex præcepto jejunabant.
- 45 De jejunio Sabbati, quod antiquitus observabatur, & quare introductum.
- 46 Virum viatores, & alii qui ad locum quemvis accedunt illic recessuri, teneantur observare festa, ac jejunia, qua ibi sunt præcepta, & num. seqq.
- 47 Exiens à loco, ubi jejunare tenebatur, jejunium servare non cogitur, si eadem die perveniat ad locum ubi non est jejunandi obligatio.
- 48 Vagabandi obligantur ad festa & jejunia cujusque loci, ubi existunt.
- 49 Feria legitima quales sint.
- 50 Quomodo Christiani quondam vigilias Sanctorum celebrarent.
- 51 De jejunio quatuor Temporum, & num. seqq.
- 52 De jejunii Hebræorum, & num. seqq.
- 53 Jejunia quatuor Temporum quando incidant.
- 54 De temporibus ad Ordines Ecclesiasticos conferendos.
- 55 Consuetudo viguit in Ecclesia, ut urgentibus necessitatibus, aut cum Concilium erat celebrandum, Fideles jejunarent.
- 56 Peccatum est lethale frangere Ecclesiastica jejunia.
- 57 Excusatur à gravi culpa qui errore ductus frangit jejunium, putans justam esse causam, qua talis non est.
- 58 Frangens jejunium peccat contra temperantiam, & si ex contemptu faciat, etiam contra obedientiam.
- 59 Jure natura nullus cibus est interdictus, præter humanam carnem.
- 60 Diebus jejunii semel duntaxat edere licet.
- 61 Dies jejunii computatur à media nocte in mediam noctem.
- 62 Ex consuetudine licet jejunantibus sumere serotinam refectiuunculam.

69 Circa

- 69 Circa hanc refectiuunculam quadam disquiruntur.
- 70 An qui uno prædiano nimium edit, violet jejunii præceptum, de quo latè cum num. seqq.
- 71 Finis legis sub ea non continetur.
- 72 Quid de fine proximo legis?
- 73 Si quis die jejunii magis vexetur carnis stimulis, quam aliis, per dispensationem à jejunii obligatione eximetur.
- 74 Bonarum mentium est ibi timere culpam, ubi culpa minimè reperitur.
- 75 Cuidam fundamento D. Thomæ respondetur.
- 76 Pluries comedens die jejunii lethali peccat, quavis singulis vicibus parum capiat, modo simul junctæ quantitates cibi excedant materia parvitatem.
- 77 Virum saepe cibum sumens die jejunii, toties peccet, quoties manducat? & num. 84.
- 78 An saltem venialiter.
- 79 Frangens jejunium materialiter absque peccato, illud deinceps servare tenetur.
- 80 Qua hora manducare licet diebus jejunii.
- 81 De diei partibus, earumque nominibus, remissivè.
- 82 Lex 2. ff. de verb. signif. intelligitur, & n. seqq.
- 83 De abstinentia à carnibus, aliisque cibis die jejunii, & num. seqq.
- 84 Quadragesima non licet edere lacticia.
- 85 Toties quoties eduntur, lethali peccatur adinstar carnis, & num. 104.
- 86 Lacticia an prohibeantur omni die jejunii, & num. 106.
- 87 Veto esse carni ratione jejunii, non censentur lacticia prohibita.
- 88 De jejunio, seu abstinencia, qua in Litanis observatur.
- 89 De Rogationum, sive Litaniarum institutione.
- 90 Litanie antiquitus singulis hebdomadis fieri solebant, & num. 111. & seqq.
- 91 Jejunii definitio.
- 92 Jejunium describitur.
- 93 Dubius an duodecima noctis hora insonuerit, à qua dies jejunii incipit, urum possit edere carnes, & è contra, si cum dies jejunii sit, tale dubium occurrat.
- 94 Esus carnis est incompatibilis cum jejunio ecclesiastico, quare dispensatus ut carnes capiat, non tenetur ad jejunium.
- 95 Lacticia edens non violat jejunium, etsi alias peccet contra aliquod præceptum legis prohibentis lacticia.

De jejuniorum Ecclesiasticorum institutione & observantia.

CAPUT XX.

Temperantia si latè usurpetur, est virtus generalis, quæ virtutibus aliis inest; unde circa justitiam versatur, quia à rapinis ut temperemus inclinatur; circa fortitudinem, quod à fuga, vel temeritate, & sic de cæteris. Verùm hæc potius ac proprie spectant ad virtutes speciales justitiæ, vel fortitudinis, quam ad temperantiam. Si verò strictè eadem vox usurpetur, unam ex quatuor præcipuis virtutibus moralibus, quæ idè Cardinales nuncupantur, significat, de qua nobis cum D. Covar. differendum est. Ita ex D. Thom. 2. 2. q. 141. Lessius de iust. & iure, lib. 4. dubit. 1. n. 1. & 2. Theat. vitæ hum. lit. T. verb. Temperantia, in princip. pag. 19. Castr. Palao de iust. & iur. disp. 3. D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

de temper. punct. 1. n. 1. & l. 8. tit. 5. p. 2.

Materia hujus virtutis sunt corporales delectationes ex poculentis & esculentis, ac rebus venereis captas temperare, à quibus ut abstinere inclinatur, nisi quatenus ad necessitatem naturæ & officiorum desiderantur: quare ejus proprium munus est voluptates gustus & tactus moderari; ac ipsas, quæ vehementissimæ, ac cum brutis communes sunt, comprimere, ac refrænare, nedum quoad actus externos, sed etiam quoad internos animi motus. Est itidem secundariò materia temperantiæ delectatio, quæ per alios sensus percipitur, velut per auditum, aut odoratum, quatenus hæc est irritamentum ad res venereas. Lessius num. 3. vers. Huius, & n. 4. Joan. Poncius in curs. Theol. disp. 23. q. 10. num. 54. Theat. vitæ hum. sup. vers. Huius virtutis, cum seq. Palao n. 2. Valent. tom. 3. in 2. 2. disp. 9. q. 1. punct. 1. in princip.

Partes temperantiæ, quas Theologi subjectivæ vocant, sunt abstinencia, quæ circa esculentorum parsimoniam versatur, sobrietas circa potum, castitas & pudicitia circa res venereas. Lessius dubit. 4. n. 19. Poncius n. 55. Theat. vitæ hum. vers. Partes subjectivæ. Vitia opposita temperantiæ sunt intemperantia, cum ultra necessitatem voluptas in illis rebus percipitur; stupor, quando nimium à delectationibus tactus & gustus abstinetur, ita ut necessaria naturæ subtrahantur. Lessius dubit. 3. per tot. Theat. vitæ hum. verb. Temperantia, Palao n. 4. 6. & 7. ac punct. 3. & 4.

Cujus virtutis effectus & animo & corpori valde utiles censentur; nam per temperantiam animus redditur idoneus ad suas functiones, maxime ad divinum cultum, ac divinarum rerum meditationem, corpusque valetudine pollet, quæ per ingluviem, ac intemperantiam labefactatur: Lessius dub. 1. n. 7. & dubit. 2. n. 10. Bern. lib. de ordine vit. ait, temperantiam conservare sanitatem, & pulchritudinem, confirmare ac conservare ingenium, iudicium ac memoriam, fovere prudentiam, & in primis reddere idoneum, & conservare ad divinum cultum. D. Prosper egregiè lib. 3. de vit. contemplat. c. 19. ad rem sic loquitur: Temperantia temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicum, tacitum, serium, verecundum. Hæc virtus si in animo habitat, libidines refranat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes pravas removet, inserit sanctas, ignem libidinosæ voluptatis exinguit, animi teporem desiderio futura remuneracionis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit. Senec. in epist. apud Theat. vitæ hum. lit. T. pag. 20. ibi: Temperantia voluptatibus imperat, alias odit, atque abigit, alias dispensat, & ad sanum modum dirigit, nec unquam ad illas propter ipsas venit: scit optimum esse modum cupidorum, non quantum velis, sed quantum debeas, sumere. Stobæus sermone de temperant. eam virtutem illis tribus encomiis prosequitur, quam imperium in voluptates, columnam fortitudinis, galeam contra lasciviam, oculorum aurigam, benevolentia custodem, cogitationum circumcisionem, continentia promotricem, cordis consiliariam, & precum ac votorum directricem nuncupavit. Per temperantiam vita protelatur, Ecclesiastici cap. 37. ibi: Qui abstinentes est, adiuciet vitam. Sic Gorgias Leontinus Sophista præclarus, cum annum 108. ætatis attigisset, rogatus qui ad tantam senectutem pervenisset, respondit, quod voluptatis

T c

voluptatis

voluptatis causâ nihil sibi unquâ facere permisit. Cœl. Rhodigin. lib. 19. cap. 20. Theat. vitæ hum. lib. 1. pag. 21. ubi plura de temperantiæ laudibus.

Non latuit Ethnicos hujus virtutis utilitas, ac præstantia, qui naturali ratione ducti se temperantiæ insigniter addixerunt, maximè primarii viri, tum ex Principibus, ut Alexander, Cyrus, Agesilaus, Numa: tum ex Philosophis, ut Socrates, Pythagoras, Diogenes, & alii. Sed & Lacedæmoniorum tanta fuit parsimonia, ut inde alii Lacedæmonicè vivere dicerentur. Hæc & alia multa de Gentilium abstinentia, ac temperantia in unum congerit Theat. vitæ hum. sup. pag. 21. cum seqq.

6. Sed eximium magis austeritatis specimen exhibuerunt veræ Religionis professores, præsertim illi, qui in solitudinem, ut Deo prorsus vacarent, secedentes, mirabili inediâ corpora macerarunt, ut in eorum vitis non absque stupore passim legitur, quorum nonnullos memorat Lessius cap. 2. dub. 1. num. 7. Nec mirum habendum est, quod Christiani præ Gentilibus colerent temperantiam, qui præter animi & corporis temporalia commoda, etiam spiritualium incrementum comparabant; nam ut ait Lessius cap. 1. dub. 1. num. 7. per abstinentiam ad culmen sanctitatis plures pervenerunt. Hinc jejunia Apostolorum Ecclesia utiliter instituit, quæ à Fidelibus exactissimè observantur, de quibus Baron. Annual. tom. 1. anno 57. abi Spondan. in ejus Epit. ex n. 57. Quas utilitates ex abstinentia Christiani sentiant, fusè tradit Lessius cap. 2. dub. 10. ex num. 69. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 22. vers. Tertio queritur, cum seqq. Greg. de Valent. tom. 3. in 2.2. disp. 9. q. 2. punct. 2. vers. Primo enim. Est tamen animadvertendum, ex quatuor Cardinalibus virtutibus temperantiam ultimum tenere locum. Valent. q. 1. punct. 1. vers. Est autem.

Ibi: *Etiamsi hæretici, qui nunquam Ecclesiam.*

7. Hæretici, tam antiqui, quam recentiores, multa adversus Christianorum jejunia impiè objicere consueverunt. Quidam ea penitus damnaverunt, alii ipsa spontè facta probant, sed ex Ecclesiæ præscripto jejunandum non esse asseverant. Ex quibus omnibus primi videntur Gnostici, quos memorat id adnotans Spondan. ex Baronio anno 120. n. 14. aliosque ejusdem erroris sectatores variis in locis refert: de quo latè Lessius dict. lib. 4. cap. 2. dub. 11. à num. 77. Azor. sup. lib. 7. cap. 20. Valent. d. disp. 9. q. 2. punct. 2. qui hæreses circa jejunium referunt, ac refellunt.

Ad Num. 1.

8. Jejunium nomen accepisse fertur ab intestino, quod jejunum dicitur, quia semper vacuum est, ad cujus instar homo per abstinentiam vacuum à cibo nuncupatur jejunus, & opus hujus virtutis jejunium. Abbas ex Innocent. in rubric. de observ. jejunior. Card. & Præposit. in cap. Denique, 4. dist. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 1. n. 1. Bonacin. de præcept. Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 1. in princ. Trullench in Decalog. tom. 1. lib. 3. cap. 2. n. 1. Bassæ verb. Jejunium, in Supplem. n. 1. Cujus intestini natura est, ut quicquid receperit, illicò ad partes inferiores transmittat, & sic inane remanet, ac jejunum. Cornacop. de ling. Latin. col. 76. in princ.

Jejunium multipliciter usurpatur. Primò metaphoricè pro vacatione à vitiis, cap. Jejunium 25. de consecrat. dist. 5. l. 4. tit. 23. p. 1. ubi Greg. Lop. gloss. 1. Less. d. cap. 2. dub. 2. num. 6. Secundò pro omnimoda abstinentia, ita ut nihil nec medicinæ causâ per modum cibi, aut potus sumi possit, quin jejunium istud violetur, quod naturale vocatur, & est sub præcepto servandum, ut Eucharisticum Sacramentum suscipiatur, nisi infirmo ut viaticum ministretur, cap. Ex parte 5. de celebrat. Missar. l. 50. tit. 4. p. 1. Quod jejunium prout servatur ad sumendum Christi corpus, est actus religionis, quia ob reverentiam exercetur; non temperantiæ. Fagund. sup. n. 2. Tertio pro parsimonia, & temperantia, cum quis appetitum cohibens, ex cibo & potu id tantum capit, quantum necessitas & utilitas vitæ juxta naturæ præscriptum deposcit, quod proprium est temperantiæ. Quarto pro abstinentia à cibo & potu exactiore, & strictiore, quam imperat temperantia; quia minus sumitur ad victum, quam virtus illa permittit pro vitæ necessitate: & est actus proprius virtutis abstinentiæ, in quo si forma per Ecclesiam stabilita servetur, erit jejunium ecclesiasticum, aliàs si ad sedandos animi motus, aut ob alium finem honestum fiat, ad jus naturale spectabit. Hæc si tradunt Valent. d. disp. 9. q. 2. punct. 1. vers. Primum, cum seqq. Bassæ in Florib. Theolog. tom. 2. verb. Jejunium 1. n. 1. & 2. Bonacina d. punct. 1. n. 1. Fagund. sup. num. 1. & 2. Navar. in Manual. cap. 21. n. 11. Theat. vitæ hum. lib. F. verb. Jejunium, in princ. pag. 12. Trullench ubi proximè.

His generaliter de jejunio in genere prælibatis, ad primam D. Covar. assertionem accedimus, quæ docet, jejunium Ecclesiasticum, quod apud Christianos est in usu, diversum esse à morali, communique abstinentia, licet illud abstinentiæ virtutis actus sit. Quoad priorem partem discrimen est notissimum, quia moralis abstinentia, qua & Ethnici uti sunt, dicitur cibi subtractionem ex necessariis vitæ, quoties id naturalis ratio suadet ad carnis stimulos compescendos, ad valetudinem conservandam, aut assequendam, vel ad opera aliqua honesta expeditius agenda: sed nullam naturæ regulam præscribit circa tempus, cibos, aut modum, sed ea arbitrio cujusque relinquit, ut secundum prudentiam debitum moderamen adhibeat, ubi abstinentiâ fuerit opus. Azor. d. lib. 7. cap. 8. §. 1. Ecclesia verò jejunium & abstinentiam Fidelibus indicit sub certa forma, tempusque ad jejunandum decernit, ut ex dicendis patebit. Unde abstinentia moralis, etsi austerissima sit, ad jejunium tamen Ecclesiasticum non spectat, nisi juxta præscriptum Ecclesiæ exerceatur, ut monet Lessius de just. & jur. lib. 4. cap. 2. dub. 1. n. 7. ibi de Anachoretarum acerrima abstinentia differens, ait eos jejunium Ecclesiasticum non confecisse, nisi formam servaverint. Sic jejunium hoc definitur, quod sit abstinentia voluntaria à cibo juxta Ecclesiæ præscriptum, aut consuetudinem receptam. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 1. num. 4. & cap. 2. n. 1. Bassæ verb. Jejunium 1. num. 2. Trullench d. cap. 2. n. 3. Bonacin. d. punct. 1. num. 6. ubi verba singula exponit: & illa, Juxta Ecclesiam, &c. sunt loco differentiæ; nam per Ecclesiæ regulas circa jejunium hoc ab abstinentia morali & communi distinguitur. Valent. sup. quest. 2. punct. 1. vers. At cum instruitur. Vide infra tradenda.

Eadem

Eadem diversitas constat ex eo quod abstinentia moralis nequit exerceri, nisi per subtractionem cibi ex necessariis ad vitam secundum regulam temperantiæ, ut mox cum D. Covar. dicendum est: jejunium verò Ecclesiasticum adimpletur, etsi quis nihil ex victu necessario ac communi detrahat, modò in tempore, & ciborum qualitate præscriptum Ecclesiæ servet, imò etsi ultra necessitatem epulatus gulæ reus fiat, ut communis Doctorum opinio fert adversus D. Covar. de quo infra agemus.

12. Posterior conclusionis pars, dum D. Covar. asserit, jejunium Ecclesiasticum esse actum virtutis abstinentiæ, ab omnibus admittitur, & ex definitione jejunii pronuper tradita comprobatur, idque adnotant Lessius cap. 2. dub. 2. num. 6. Bassæ n. 1. & 2. Fagund. cap. 1. n. 2. & 3. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 8. §. 1. & cap. 20. vers. Quarto queritur, Valent. sup. vers. Quartum, Bonacina ubi proximè: quod ratione demonstrat D. Covar. infra, ante n. 2.

Ibi: *Quod moralis abstinentia hoc ipsum continet.*

13. Abstinentia definitur ita: *Est virtus cupiditates & delectationes esculentorum inordinatas refrænans, & in ipso usu debitam moderationem constituens.* Less. d. cap. 2. dub. 1. n. 2. Sed ut idem Lessius n. 1. præmittit, abstinentia strictiorem moderationem adhibet, quam temperantia: hæc excessum reprimat in esculentis, illa ex necessariis ob finem bonum subtrahit. Theat. vitæ hum. lib. A, pag. 21. verb. Abstinentia, in princ. Similiter jejunium Ecclesiasticum est major quædam victus parsimonia & abstinentia, quam communis temperantiæ regula postulat. Less. cap. 2. dub. 2. n. 6. Unde hoc ad illam virtutem pertinere dubium non est. Bassæ. sup. n. 2. Valent. d. disp. 9. quest. 2. punct. 1. vers. Quartum.

Ibi. *Sicut & moralis temperantia.*

14. De quo supra, n. 2. Virtus temperantiæ compescit appetitum, ne in esculentis, poculentis, ac rebus venereis metam rationis naturalis transgrediamur; nam jure naturæ à superfluo tenemur abstinere. Castr. Palao de just. & jur. disp. 3. de temper. punct. 2. Unde D. August. lib. 10. Confession. cap. 31. hæc profert: *Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.* Idem Sanctus lib. de morib. Eccles. regulam temperantiæ sic tradit, ut pro necessitate vitæ & officiorum alimoniam capiamus. Sunt etenim perpendendæ circumstantiæ status, conditionis, loci, consuetudinis ac personæ, & aliæ, ut juxta prudentis viri judicium cibus ac potus moderatè sumatur. Quoad res venereas extra conjugium est ab illis penitus abstinendum, intra illud erit locus temperantiæ, ut modus licitis voluptatibus adhibeatur. Palao sup. punct. 1. n. 2. & 3. de quibus Valent. tom. 3. in 2. 2. disp. 9. q. 1. punct. 1. vers. Quarto queri potest, Theat. vitæ hum. lib. T, pag. 119. verb. Temperantia, vers. Fufius, & distinctius, Lessius sup. lib. 1. dub. 2. De aliis, quæ hoc versiculo continentur, actum est supra, num. 4. & 5.

Verf. *Secundò communis usus.*

15. Observatio virtutis temperantiæ quoad cibum & potum non consistit in indivisibili, sed intra D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

latitudinem quandam pro arbitrio prudentis viri, pensatis circumstantiis, quod necessarium visum fuerit, sumi debet, nec certa regula constitui potest, ob varias hominum complexiones; nam quod uni sat est ad victum, alii aut superfluum est, aut non sufficiens. Palao sup. punct. 1. n. 2. Fagund. cap. 1. n. 3. quare eadem quantitate, & qualitate ciborum sumpta, unus temperantiam observabit, & alter incidet in gulam. Trullench. sup. d. cap. 2. num. 2.

Verf. *Tertio, quia sicut laus.*

Cum temperantia delectationes ex cibo & potu, ac venere coarctare intendat, ejus excellentia in quadam privatione, ac subtractione majori illorum consistit; unde abstinentia, quoniam strictiorem cibi moderationem inducit, ipsâ temperantiâ, cujus pars est ac species, laudabilior habetur, secundum tradita supra, n. 13. Cavendum est tamen ne in vitium stuporis per nimiam cibi ac potus subtractionem incidatur contra naturalem rationem, qua tenemur sumere ex cibo, & potu quantum ad vitæ, ac salutis incolumitatem, & conservationem necesse est, de quo consule laudatos supra, n. 3. in fin.

Verf. *Quarto sicut moralis quedam.*

Cum ex jejunio plurima commoda spiritualia Christianis obveniant, præter temporalia, quæ etiam Ethnicos abstinentiâ utentibus communia sunt, de quibus Cornel. à Lapide sup. lib. 1. Reg. cap. 7. vers. 6. §. Et jejunaverunt, Lessius, & alii laudati supra, num. 6. ad fin. fortius recta ratione impelluntur Catholici ad jejunia Ecclesiastica, quam Gentiles ad temperantiam, & abstinentiam invitantur ob temporale bonum duntaxat, cum spiritualia longè digniora sint, quam temporalia, cap. Cum inter corporalia, de translat. Episcop. ubi notatur.

Ibi: *Ut tantum cibi sumatur, quod natura conservari possit.*

Licet tamen ita jejuniis & abstinentiâ uti, ut saluti noceatur ob bonum spirituale, velut pro peccatis ad placendum Deo, ut caro castigetur ac spiritui subjiciatur, modò brevi tempore graviter valetudo non frangatur, Lessius sup. cap. 2. dub. 1. n. 3. de quo Sanch. Consil. Moral. lib. 5. cap. 1. dub. 33. Dian. part. 5. tract. 4. resol. 33.

Verf. *Quintum planè ex his deducitur.*

Hoc ita verum est, ut per abstinentiam, quæ ex necessariis naturæ subtrahit, salus conservetur, vitaque protendatur, ut constat ex præmissis supra, num. 4. & exemplis ostenditur apud Theat. vitæ hum. verb. Jejunium, pag. 13. ubi inter alia laudat Lessium de just. & jur. lib. 4. cap. 2. dub. 10. restantem novisse monialium monasterium parvissimè viventium, quæ sexagenariæ, & septuagenariæ inter vetustas non habebantur. Similiter de Anachoretis narratur, qui summâ inediâ vitam ad longævam senectam perduxerunt: hi quidem salvâ temperantiâ plus victus capere non prohibebantur, ut notum per se est, atque ita D. Covar. hic

hic insinuat. Et oportet observare, quod cum dicitur abstinentiam detrahare ex necessariis ad vitam, verbum *necessarium*, non significat quod præcisè ad victum requiritur, ita ut eo deficiente, vita observari nequeat; sed quod superfluum non est, id necessarium vocatur, ex quo si aliquid moderate subtrahatur per abstinentiam virtutem, vita non periclitatur, imò augetur. Ecclesiastici namque *cap. 37.* legitur: *Qui abstinet est, adjiciet vitam.*

Ibi: *Sextò, illud procul dubio.*

20 His convenient præmissa supra, n. 10. etenim jejunium Ecclesiasticum quædam desiderat, quæ ad servandam moralem & communem abstinentiam necessaria non sunt; præcipit enim Ecclesia, ut die jejunii semel tantum cibum sumatur: sed abstinentia servari posset pluries edendo, modò aliquid de quantitate necessaria detraheretur. Fagund. *in 4. Eccles. præcept. cap. 1. n. 3.* Præterea naturalis ratio nec tempus certum statuit ad jejunium, sed cum opus fuerit; nec horam prandii assignat, nec cibos aliquos vetat, ut dictum est d. n. 10. hæc omnia Ecclesia præscribit. Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 8. vers. Tertio queritur.* Sic rectè D. Covar. ait ad Ecclesiasticum jejunium opus esse nedum abstinere à superfluis, ut dicitur temperantia & abstinentia, sed etiam ab aliis, quæ salvis virtutibus illis, nobis licerent.

21 Fagund. *ubi proximè, n. 4.* capit D. Covar. hoc loco, quia inquit jejunium Ecclesiasticum versari ut à potibus abstinemus: quandoquidem in comperto apud omnes est, die jejunii potum pro libito, quoties placuerit, sumi posse absque violatione præcepti, etsi quis vino usque ad ebrietatem abutatur, ut est commune & omnino receptum apud Scribentes. Sed dupliciter sententiam D. Covar. tueri conabimur (cui suffragatur lex 4. *tir. 23. p. 1.* ibi: *De uctas sobejanias de comer è de beber:*) nam referri potest ad tempus pristinum, quo usus vini erat jejunantibus interdictus, maximè Quadragesima. Castr. Palao *sup. disp. 3. punct. 2. n. 1.* Bonacina *de præcept. Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 1. n. 1. vers. Dic. tur a cibo.* Aut verius responderi potest, D. Covar. loquutum non de necessitate præcepti, quæ ad potum non spectat, sed juxta mentem Ecclesiæ jejunia indicentis, quæ intendit ut ab omnibus vitis, maximè à gula appetitum compescamus: & ita inspecto sine præcepti jejunium versatur circa potum superfluum, ut D. Covar. docet, & dicta lex Partitæ tradit. Faciunt tradita *sup. cap. prox. n. 13. & 68.*

Verf. *Septimò ex eo.*

22 Finis, ac fructus jejunii præcipuus est corporis libidinem temperare, de quo Lessius *de just. & jur. lib. 4. cap. 2. dub. 10. num. 71.* Azor. *d. cap. 8. vers. Tertio queritur*, Fagund. *d. lib. 1. cap. ult. in fin.* Valent. *sup. disp. 9. q. 2. punct. 2. vers. Primò enim*, Trullench *in Decalog. tom. 1. lib. 3. cap. 2. num. 5.* Theat. *vitæ hum. verb. Jejunium, pag. 13. vers. Igitur jejunium*, Chrysof. *tom. lib. de jejun. Basil. orat. 1. de jejun. August. serm. de jejun. ubi ait: Jejunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subjicit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentia nebulas dispergit, libidinum ardorem extinguit, castitatis verò lumen accendit.* Memorabile est responsum Ypericii Abbatis, qui sciscitanti quid esset jejunium, inquit: *Frenum monachis adver-*

sus peccatum; qui autem illud abjiciet, velut equum furvens desiderio foemina rapitur. Quod ex vit. Patr. *part. 2.* refert Theat. *vitæ hum. ubi proximè.* Hinc vulgò jactatur, *Sine Cerere, & Baccho friget Venus.* Sic tamen corpus inediâ comprimendum est, ut ineptum non relinquatur ad suas functiones exhibendas, maximè quæ in Dei cultum & obsequium cedunt, *cap. Non mediocriter 24. de consecrat. dist. 5.* Hæc corporis afflictio per cibi subtractionem, quanquam finis sit præcepti Ecclesiæ, sub eo non continetur, ut infra n. 71. probabitur. Vide exempla apud Theat. *vitæ hum. pag. 15. vers. Jejunio domitia caro.*

Ibi: *Secundò, quod mens liberius eleuetur.*

Secundus effectus jejunii est, ut homo magis idoneus fiat ad Divinorum contemplationem, & illustrationes suscipiendas; quia abstinentia acuit sensus internos & externos, atque intellectum serenat, consumptis omnibus humoribus caput & cerebrum obrudentibus. Chrysof. *hom. 1. in Genes. D. Leo serm. 2. de jejun. decimi mensis.* Hunc effectum inter alios recensent omnes numero præcedenti laudati. Intemperantia autem mentem à cognitione, & meditatione cœlestium retrahit, *cap. Contraria 21. cap. Ne tales 29. in fin.*

Ibi: *Tertiò, jejunium prodest.*

Tertius effectus est pro peccatis satisfactio; nam per jejunium Ninivitarum Dei imminentem vindictam averterunt, *Jona cap. 3.* Rex Achab similiter Deum sibi propitium per jejunium reddidit. *Reg. lib. 3. cap. 21.* Nec ad hoc jejunia profunt ipsi qui abstinens est duntaxat, sed etiam aliis; nam pro alienis peccatis jejunans satisfacit, *cap. Anima 22.* & ibi Glossa ultima, *13. q. 2.* de quo commodo jejunii apud allegatos supra n. 22. qui etiam alias utilitates spirituales jejunii recensent.

Ibi: *Abstinentia verò, quam Philosophi.*

Per abstinentiam corporis valetudinem roborari, & acquiri regulariter, nemini dubium est, *cap. Nihil enim 28. cum seqq. de consecrat. dist. 5.* de quo supra, n. 4. simulque libidinis æstus temperantur aut extinguuntur, ut assertum est n. 22. quos effectus impossibiles non esse patet; nam etsi natura robustior fiat propter sanitatem provenientem ex abstinentia, robur tamen ad turpitudinem non impellit, quia appetitus parsimoniâ temperatur. Sic quotquot dedimus supra, n. 22. hæc duo commoda jejunii recensent, & corporis salutem, & turpium motuum coercitionem, quæ etiam Ethnici naturaliter assequi potuerunt, magis aut minùs secundum latiore, aut strictiore abstinentiæ modum, quæ si nimia sit, sicut corpus absument, *d. cap. Non mediocriter*, ita Veneris incendium extinguit. Per contrarium intemperantia & saluti nocet, & ad turpia allicit, *dist. cap. Nihil enim, cum seqq.* Nec defuerunt Philosophi, aliique Gentiles, qui ut passionibus suis dominarentur, inediâ corpora non parum macerarunt, ut videre licet apud Theat. *vitæ hum. verb. Abstinentia, & verb. Temperantia.*

Fit igitur ex dictis, jejunium Christianorum à morali abstinentia Ethnicorum differre, tum forma, ut probavimus supra, n. 10. & 11. tum sine, quoniam illi opus illud virtutis ad bona naturalia & temporalia

temporalia dirigebant, nos verò jejunium ad supernaturalia, & spiritualia referimus.

Ibi: *Posterior conclusionis pars.*

27 Jejunium esse actum virtutis abstinentiæ, ex aliis asseruimus supra, num. 12. & temperantiæ partem subjectivam esse abstinentiam, id est speciem, quia temperantia genus est, quod hanc & alias virtutes ut species complectitur, de quo supra, num. 3. & ultra ibi laudatos idem tenent Valent. *tom. 3. in 2. disp. 9. q. 1. punct. 2. vers. Partes subjectivæ*, Trullench *d. cap. 2. num. 4.* Castro Palao *de justit. & jur. disp. 3. de temper. punct. 1. num. 4.* Sed si jejunium fiat ad Deo placendum, erit actus charitatis; si ad cultum Dei, religionis; si pro peccatis, poenitentia, vel alterius virtutis à qua imperetur. Trullench, *ubi proximè.* Qui autem jejunium frangit, ad quod tenetur, contra temperantiæ peccat, non contra obedientiam, quanquam sit de præcepto, nisi in hoc peccet, ut præceptum transgrediatur. Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 20. vers. Quarto queritur*, Fagund. *in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. ult. num. 4.*

Ad Num. 2.

28 Ubi ad superandos libidinis incurfus abstinentiæ necessariò desideratur, ipsa est sub præcepto juris naturalis. Azor. *d. lib. 7. cap. 8. §. 1.* Fagund. *sup. cap. 5. num. 3.* Castro Palao *d. disp. 3. punct. 2. §. 4. num. 11.* Navar. *in Manuali, cap. 13. num. 18.* & in *cap. Quando, notab. 3. num. 12. & 15. de consecrat. distinct. 1.* Trullench *sup. d. cap. 2. n. 2. & 3.* Verùm ad sedandos concupiscentiæ motus necesse non est jejunare juxta præscriptum Ecclesiæ, sed sufficit per subtractionem cibi corpus exercere pro arbitrio prudentis viri, cum necessitas id postulat, nec requiritur ut jejunium sit diurnum, nec prohibetur sic jejunans pluries singulis diebus edere, nec à cibis aliquibus abstinere, nisi ita ad carnem compescendam expedire videatur. Fagund. Navar. *Azor. sup. & cap. 22. in princ. & alii ubi proximè.*

Ibi: *Deinde quemadmodum tenetur quis.*

29 Est præceptum juris naturalis, ut per orationem aliquo tempore Deo cultus reddatur; sed quando illud obliget, eo jure decretum non est, quare à DD. diversimodè definitur: & placet sententia eorum qui sentiunt, seclusa necessitate alicujus imminentis mali, id prudentis arbitrio relinquendum, ita ut longum tempus non prætereat, quin homo mentem ad suum Authorem elevet, & plures unum mensem assignant, de quo Fr. Joan. de S. Thoma *in 2. tom. unic. disp. 27. q. 83. art. 3. num. 1. pag. 384. & num. 6. pag. 385.* Bassius *in Florib. Theolog. tom. 2. verb. Oratio, num. 2.* Castr. Palao *tom. 2. tract. de orat. disp. 1. punct. 8. num. 1. cum seqq.* Dian. *part. 3. tract. 5. miscellan. resol. 16.* Azor. *part. 1. lib. 9. cap. 10. vers. Decimò queritur, & cap. 34. vers. Secundò queritur*, Theatrum *vitæ humanæ verb. Oratio, pag. 89. tit. Necessitas, vers. Certè jure natura.* Sed cum ad hoc præceptum adimplendum sufficiat vel semel singulis mensibus orare, rarè aut nunquam jejunare ad orationem opus erit; nam etsi quis continuò se ingurgitet, aliquando tamen aptus erit ad divina contemplanda post epularum digestionem, ut intra mensem obligationi satisfaciat: nec præcisè requiritur ad

orandum abstinentia, etsi utilis admodum sit; nam Azor. *d. cap. 34. circumstantias, & dispositiones ad orandum recenset, sed jejunii non meminit.*

Ibi: *Idem de oratione respondendum erit.*

Est utique præceptum juris naturalis, ut urgente gravi tentatione ad orationem confugiamus, ut divino auxilio carnis impetus superemus; sed ut peccati reus aliquis fiat propter omisam orationem, duo concurrere debent, & quod homo ad obligationem orandi advertat, & quod nullum aliud medium subsit ad tentationem elidendam. Joan. à S. Thoma *num. 2. & 3.* Lessius *lib. 2. de just. & jure, cap. 3. dub. num. 12.* Bass. *num. 3.* Suar. *lib. 1. de orat. cap. ult. num. 16.* Palao *d. num. 3. vers. Præter, Valent. tom. 3. 2. 2. disp. 6. q. 2. punct. 3.* Azor. *d. cap. 10. vers. Sylvester, & cap. 34. vers. Sed illud.* Theat. *vitæ humanæ vers. Possent tamen.* Qui autem orationem omittit, cum orare tenebatur, in priori specie peccat contra religionem, in hac contra charitatem. Joan. à S. Thoma *sup. art. 3. pag. 366. num. 2.* Palao & alii prælaudati.

Verf. *Tertia conclusio.*

Jejunium, quatenus est jure naturali necessarium, etiam lege Evangelica præcipitur, quia cum prohibeamur concupiscentiâ, aliique criminibus coinquinati, etiam jubemur media adhibere, quale est jejunium, ne in illa prolabamur. Est igitur de Jure Divino Evangelico jejunium, quoties ad compescendos animi motus, corpore macerato, desideratur. Similiter cum ex lege Evangelica ad orandum astricti sumus, *Matt. cap. 7. ibi: Petite & accipietis, D. Paul. 1. ad Thessalonicens. cap. 5. ibi: Sine intermissione orate.* D. Jacob. *Epist. cap. 5. ibi: Orate pro invicem, ut salvemini;* jejunium quoque imperatur, si necessarium ad orationem sit. Unde jejunium in lege Evangelica commune esse præceptum, etsi tempus ad jejunandum præscriptum non sit, notant Fagund. *in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 5. num. 4.* Theat. *vitæ humanæ verbo Jejunium, versic. Deus, pag. 13.*

Ad Num. 3.

Potuit Ecclesia Fidelibus præceptum injungere, ut diebus quibusdam jejunare tenerentur. Valent. late probans *sup. disp. 9. q. 2. punct. 1. & 2.* Castro Palao *de just. & jure, disp. 3. punct. 2. §. 1. num. 1.* Fagund. *cap. 2. num. 2.* Navar. *in Man. cap. 21. num. 13.* Azor. *d. lib. 7. cap. 20. vers. Cæterum, & vers. Tertio queritur.* Leander *de præceptis Eccles. tract. 5. disp. 2. q. 1.*

Ibi: *Jejunium autem esse plerumque necessarium.*

Jejunium aliquando necessarium est, ut ex pronuper dictis apparet, ac semper bonum & utile. Fagund. *cap. 1. num. 5.* Valent. *sup. punct. 2. vers. Primò enim*, Theatrum *vitæ humanæ ubi proximè, vers. Igitur*, propter plurima bona quæ abstinentibus confert; nam præter tradita supra, ex *num. 22.* jejunium vitam ac salutem conservat, mentem ad illustrationes divinas præparat, impetrat beneficia, est meritorium: quæ in unum

congerunt Lessius de justit. & jure, lib. 4. cap. 2. dub. 10. à num. 69. & alii, quos dedimus supra, num. 22. in princip. Ex quibus plures effectus impugnant hæretici, quos recenset, ac convincit Lessius dub. 11. à num. 83.

Ibi: *Et quæ in unum ferè locum congesse-
runt.*

34 De jejunii encomiis agit D. August. de laudib. jejunii, D. Chryostom. serm. de jejun. D. Leo serm. 2. de jejun. decimi mens. Theatrum vitæ humanæ latè verb. Jejunium, Cornel. à Lapide in Exod. cap. 34. vers. 28. S. Jejunium.

Ibi: *Hac igitur quarta conclusio.*

35 Hæretici tum antiqui, tum recentiores jejunia ab Ecclesia indicta protèrè damnaverunt, ut videre est apud Spondan. in Epitome Baron. an. 120. num. 14. ubi de Gnosticis, anno 319. num. 9. de Eustathianis, anno 361. num. 9. de Massalianis, anno 406. num. 7. de Vigilantio. Ex neotericis Calvinus & alii plures suadent, non esse ex præscripto Ecclesiæ jejunandum, sed jejunium esse liberè suscipiendum pro arbitrio cujusque, nec fas esse non velci carnis, ac lacticiis die jejunii, cum jure naturali omnia in cibum homini sint concessa præter carnem humanam, adversus quod Ecclesia nihil valet statuere: in cujus argumenti comprobationem expendunt illud Genes. cap. 9. à Domino dictum: *Omne quod movetur, & vivit, erit volis in cibum.* Et illud Matth. cap. 5. testimonium: *Non quod intrat per os co inquinat hominem. Et Luc. cap. 10. ibi: In quamcumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis. Verum rectè satisfacit Azor. part. 1. lib. 7. cap. 20. vers. Verum tamen una, ubi ait Ecclesiam non vetare cibos, quia eos ut malos reprobet, sed ut privatione eorum corpora comprimantur. De quibus hæreticorum erroribus videndus Azor. d. cap. 20. à princip. Valent. d. disp. 9. q. 2. punct. 2. Fagund. sup. lib. 1. cap. ult. Lessius lib. 4. cap. 2. dub. 5. à num. 25. & dub. 11. à num. 77. Bassæus verb. Jejunium 1. num. 2. vers. Unde impudenter, Theatrum vitæ humanæ verb. Jejunium, pag. 13. sub tit. Jejunii finis. Nec de juniorum excellentia ambigi potest, quæ Deus maximis miraculis approbavit, teste B. Irenæo lib. 2. cap. 57. quem dat Baron. Annal. tom. 1. anno 57. ubi Spondan. in Epitome, num. 63.*

Verf. *Quinta conclusio.*

36 Ecclesia à suis primordiis sub Apostolorum tempus Christianis jejunia quædam observanda præcepit, l. 4. tit. 23. p. 1. cap. 1. & per tot. 76. dist. cap. Quadragesima, cum seqq. de consecrat. dist. 5. Card. Baron. anno 57. & ibi Spondan. à num. 57. qui fusè probant, Bassæus sup. vers. An autem, Azor. part. 1. lib. 7. cap. 12. à principio, Navar. in Manuali, cap. 21. num. 12. Fagund. sup. cap. 5. num. 4. Lessius d. cap. 2. dub. 5. n. 29. & dub. 9. ex num. 62. Bonacina in præcepta Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 5. num. 1. Theatrum vitæ humanæ verb. Jejunium, pag. 13. Quæ jejunia tunc temporis exactissimè observabantur, ut videre est apud Baron. & Spondan. ubi proximè. Jejunium autem originem ducit à mundi exordio, quod Deus Adamo in Paradiso indixit vetans ne de arbore scientiæ boni & mali comederet, Genes. cap. 1. Ita probat caput Sexto

die, 35. distinct. Azor. sup. cap. 22. vers. Secundò quæritur, Theatrum vitæ humanæ verb. Jejunium, pag. 14.

Ad Num. 4.

Jejunium Quadragesimæ non esse de jure divino, sed esse ab Ecclesia Apostolorum tempore institutum, omnes proximè laudati probarunt, & plerique disputatione præmissa: atque ita nullum jejunium existere, quod lege Evangelica fuerit indictum, sed esse omnia jure Ecclesiastico præcepta, notant Bonacina, Bassæus verb. Jejunium 2. num. 3. Less. dub. 5. à num. 30. Castro Palao de just. & jure, disp. 3. punct. 2. §. 4. num. 11. & alii, qui ut D. Covar. Sanctorum Patrum auctoritates, quibus contrarium insinuat, exponunt.

Ibi: *Lege Evangelica à Domino, &
Redemptore nostro.*

Commune præceptum licet dies non definierit, est à Christo Domino datum, ut colligitur ex Matth. cap. 6. ibi: *Tu autem cum jejunas.* & tenet Fagund. d. cap. 5. num. 4. Theatrum vitæ humanæ sup. vers. Deus. Sed id inficiatur Bassæus sup. Aliud est autem quod assertum est supra de jejunio ad cohibendum carnis appetitum, quod sub præcepto legis Evangelicæ, quatenus ad jus naturale spectat, omnino continetur.

Ad Num. 5.

De diversa consuetudine jejunandi Quadragesimæ olim apud varias Ecclesias agit fusè Baron. anno 57. ubi Spondan. num. 58. ubi observat, quod licet quoad tempus disenserint, in hoc tamen omnes convenerunt, ut ante Pascha Resurrectionis dies aliquot ad jejunandum decernerentur. Consule laudatos supra, num. 36. qui de jejunio Quadragesimæ haud pauca tradidere. Bassæus verb. Jejunium 2. num. 4. vers. Dies.

Ad Num. 6.

Apud Orientales Ecclesias à jejunio Quadragesimæ etiam Sabbatum excipiebatur, sicut dies Dominica, atque ita singulis hebdomadibus dies duo detrahebantur, quod in Occidentalibus præter unam Mediolanensem minimè servabatur: cujus discriminis ratio dimanavit ex eo quod apud Orientem invalescebat hæresis illa plurium, qui asserebant, Deum Hebræorum, orbis conditorem & legis auctorem malum esse, Christumque ad eum destruendum advenisse: & quia Deus ille quievisset die septimo, ideoque Judæi Sabbatum colerent in ipsius honorem, illi hæretici contra in contumeliam ejus Sabbatis jejunare consueverant: quod delirium à Simone Mago in alios hæresiarchas descendit. Hac igitur de causa Orthodoxi Orientales non solum à jejunii abstinebant Sabbatis, sed etiam adinstar Dominici diem illum festum habebant, in majorem hæreticorum detestationem. Ita ex Baronio Spondan. sup. n. 58. & 60. Qua ratione in Occidente cessante, Catholici non solum Quadragesima, sed etiam extra illam Sabbatum cujusque hebdomadæ jejunii consecrabant, ut mox est asserendum.

Jejunare die Dominico sacris constitutionibus prohibe

prohibetur, ita ut si feria secunda solemne festum peragendum sit, quod vigiliam habeat, jejunium præponitur, ac Sabbato jejunatur, cap. 1. de observat. jejunior. cap. Ne quis 15. cum seq. de consecrat. distinct. 3. l. 6. tit. 23. part. 1. quod placuit, tum quia die illa Dominus surrexit, tum necum hæreticis, aut Judæis conveniamus, cap. Jejunium 13. de cons. dist. 3. ubi Glossa, Gregor. Lop. in d. l. 6. gloss. ult. Etenim hæretici die Dominica jejunabant, alia jejunia per Ecclesiam indicta damnantes, ut Eustathiani. Spondan. in Epit. Baron. anno 319. num. 9. (Ex eadem causa interdicitur jejunium quintæ feriæ, d. cap. Jejunium; nam Pharisei secunda & quinta feria jejunabant. Spond. anno 34. num. 47.) Hodie tamen illicitum non erit ex devotione, cessante scandalo, Dominicis diebus jejunare, argumento capitis Urinam, 76. distinct. Gregor. Lop. ubi proximè, Fagund. d. cap. 5. num. 2. Theatrum vitæ humanæ sup. pag. 13. vers. Dies Dominica, Bass. verb. Jejunium 2. num. 4. Bonacina sup. punct. 5. num. 3. & omnes communiter.

Cætera verò quæ D. Covar. hic inferit, profequuntur Baron. & Spondan. d. anno 57. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 5. à num. 4. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 12. Less. de just. & jure, lib. 4. cap. 2. dub. 5. num. 29. & dub. 9. à num. 62.

Ibi: *Jejunium autem Quadragesimæ
multis ex causis.*

42 Cur autem quadraginta diebus jejunetur, in promptu est, quia Christus Dominus tempus istud proprio jejunio consecravit, l. 5. tit. 23. part. 1. Spondan. anno 57. num. 58. ubi notat, quod in Ecclesia Romana, & Mediolanensi, ubi Quadragesima quondam à Dominica inchoabatur, & sic quadraginta duo dies continebat, id fiebat, quoniam totidem mansiones, seu stationes factæ fuerunt à Populo Israël ab Ægypto in terram promissionis. Adde Bassæum verbo Jejunium, in Supplement. num. 4.

Ibi: *Nam & Gentiles religionis causa.*

Vide Theatrum vitæ humanæ verbo Abstinentia, Jejunium, Temperantia.

Ad Num. 7.

43 De hac dierum decima, quam per jejunium quadragesimæ Deo solvimus, videndus Cardin. Baron. anno 57. & ibi Spondan. num. 58. Fagund. d. cap. 5. num. 7. Gregor. Lop. in d. l. 5. Partite, gloss. 2. Cornel. à Lapide sup. Zachar. cap. 8. vers. 19. vers. Secundus est. Et alii adducti supra, num. 36. Hinc controvertitur, an ante Pontificem Gregorium Magnum Quadragesima inciperet à Dominica, vel à die Mercurii præcedenti, prout nunc observamus: de quo Fagund. d. cap. 5. n. 5. & 6.

Ad Num. 8.

44 Olim quarta & sexta feria ex præcepto per annum jejunare Christiani tenebantur: quarta quidem, quia Mercurii die initum adversus Christum à Judæis Concilium: sexta, nam die Veneris Cruci affixus est. Baron. tom. 1. anno 34. ubi Spondan. num. 47. & anno 57. num. 59. Fagund.

sup. cap. 6. num. 5. Bassæus verbo Jejunium, in Supplement. num. 5. Less. sup. lib. 4. cap. 2. dub. 5. n. 34. Theatrum vitæ humanæ verb. Jejunium, vers. Feria 4. 6. & Sabbatum, & alii laudati num. 36. Sed hæc jejunia in desuetudinem abiere.

Ibi: *Huic denique quartæ feriæ jejunio.*

De obligatione jejunii Sabbati die, vide legem 6. tit. 3. p. 1. ubi Gregor. Lop. Baron. an. 57. ubi Spondan. num. 60. Fagund. cap. 6. num. 4. Bassæus verbo Jejunium, in Supplement. num. 6. vers. Jejunium. Theatrum vitæ humanæ ubi proximè, & alii laudati num. 36. Cur autem jejunium hoc Fidelibus indiceretur, tradit Spondan. num. 61. duplicem causam referens. Primam, quia cum B. Petrus cum Simone Mago foret die Dominica certaturus, Sabbato antecedenti propter periculum imminens jejunavit: cumque eventus feliciter votis responderit, placuit ut exinde Sabbatis jejunaretur. Secundam, quoniam Apostoli post Christi mortem præmerore, ac metu Judæorum se occultantes, creduntur Sabbato illo jejunasse, & ideo in Ecclesia stabilitum est, ut id Sabbatis omnibus servaretur, quod asserit Innocenti episcopo ad Decent. cap. 4. & habetur in d. l. 6. Partis. cap. Sabbato, de consecrat. dist. 3. Concil. Eliber. can. 13. ibi: *Errorum placuit corrigi, ut omni Sabbati die juniorum celebretur superpositionem.* Hoc autem præceptum consuetudine in pluribus, aut in omnibus Christianorum regionibus laxatum cernitur, & in Hispania jejunandi necessitas penitus est sublata, solumque manet illud abstinentiæ vestigium in Castella, ut extremitatibus corporum animalium vescantur, cæteris partibus prohibitis, etiam in d. l. 6. Part. esus carniū absolute interdicitur ubi etiam dicitur, in aliquibus locis in honorem B. Virginis laudabilem vigere consuetudinem, ut Sabbatis jejunetur, festivasque celebretur: quod est ex devotione, & consilio, non de præcepto, ut observat ibi Gregor. Lop. gloss. 1. In Lusitania verò Sabbato carnis uti nullo modo licet. Diana part. 1. tract. 9. resol. 18. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 7. num. 10.

Ibi: *Sed ubi quis commoratur etiam
absque domicilio.*

46 Controversiæ est, utrum viatores, & alii, qui ad locum aliquem perveniunt illic recessuri, etiam paucis aliquibus diebus ibi commorentur, debeant observare jejunia, festa aut abstinentiam, quæ ibi ex lege, aut consuetudine vigent. Affirmativam opinionem cum D. Covar. sustinent Suar. de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 14. num. 8. Navar. in Manuali, cap. 13. num. 5. & alii plures apud Fagund. supra, num. 9. & Dian. part. 1. tract. 9. resol. 2. in princip. cujus sententiæ fundamenta hi referunt, quæ satis est probabilis, ac communis.

47 At contrarium non minus est receptum, ac probabile, & sic quod scandalo cessante, possint viatores, alique similes carnes edere, nec festa custodire teneantur locorum per quæ transeunt, modò ubi domicilium habent, illa non serventur. Ita cum pluribus Fagund. num. 8. & 10. Dian. d. resol. 2. Lessius de justit. & jure, lib. 4. cap. 2. dub. 8. num. 51. Bonacina de præcept. Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 6. num. 6. Bassæus sup. verb. Jejunium, n. 19. vers. An autem, Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 18. num. 7. Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 30. vers. Verum illud

Illud dubium. Ubi autem utrobique, scilicet in loco domicilii & transitus jejunium servaretur, communiter placet viatorem obligari ad jejunandum. Sed Sanch. *Selectar. disp. 54. num. 31.* singulariter docet; eum non teneri, quia lege domicilii extra territorium non astringitur, nec lege loci per quem transit, quia ad eum non pertinet: quod refert aiens non improbabile Diana *part. 1. tract. 9. resol. 18.*

48 Hæc ultima communis resolutio ampliatur, ut idem sit de illo qui per plures dies in aliquo loco commoratur animo non persistendi ibi majori anni parte, quia festa & jejunia, scandalo secluso, non tenebitur observare, ut contra alios docet Diana *ubi sup. vers. Imò ego.* Quid si quis vadat ad locum animo permanendi ibi pro majore anni parte, ac deinceps jam ibi existens mutet voluntatem? Sanch. *in Summa, lib. 1. cap. 12. num. 42.* docet teneri ad observationem quoad ibi incolit. Contra tenet Joan. Sanch. *d. disp. 54. num. 35.* quem sequitur Diana *id. resol. 18. in fin.* nempe non obligari ex quo apud se constituit citò discedere.

49 Illud compertum est, ut si quis exeat è loco domicilii, ubi jejunare tenebatur, & ad eum perveniat, in quo jejunium non servatur, possit carnes edere, & uti consuetudine, quæ ibi viguerit: & de scandalo curandum non est, quod hic non reperitur, sicut in casu contrario. Unde Lusitanus iter faciens per Castellam, poterit publice die Sabbati vesci extremitatibus animalium, quas in Lusitania edere non licet. Ita Dian. *dicta resol. 18. Lessius sup. num. 54. Navarr. cap. 23. num. 100. Fagund. sup. num. 14. Azor. cap. 30.*

50 Hæc omnia accipienda sunt de illis, qui alicubi domicilium habent; nam vagabundi omnino astringuntur ad observanda festa, & jejunia illius loci ubi reperiuntur. Fagund. *d. cap. 7. num. 13. Dian. d. resol. 2. vers. Notandum, Suar. d. lib. 2. cap. 14. num. 20. Azor. part. 1. lib. 5. cap. 11. vers. Decimotertio queritur, Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 18. num. 15. & alii, etsi aliqui dissentiant, ut videre est apud Dian. ubi proxime, & d. resol. 18. in fin.*

Verf. Hinc etiam deducitur.

51 Legitimæ feriæ intelliguntur secunda, quarta, & sexta, ut observat Barbosa *in collect. ad cap. 1. num. 2. 22. q. 5.*

Verf. Idem Barchardus lib. 13.

52 Christiani quondam dies ante festivitates, & natalitia Sanctorum vigiliis, orationibus, ac jejuniis consecrabant, de quo Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 13. vers. Quæres: sed pernoctationibus sublati, ut alibi dictum est, & traditur apud Theatrum vitæ humanæ verbo Vigilia, vers. Cur & quando, &c.* jejunia persisterunt prout nunc observantur, Bonacin. *sup. d. disp. ult. q. 1. punct. 5. num. 3.* Quæ autem de jure, ac generali consuetudine in universa Ecclesia servantur, constat *ex cap. 2. de observat. jejunior. l. 5. tit. 23. p. 1.* ubi Greg. Lop. *gloss. 1. Azor. d. cap. 13. per tot. Barbosa in collect. ad d. cap. 2. n. 2. Bonacina in Eccles. præcept. disp. ult. q. 1. punct. 5. n. 3. Bassæus in Florib. Theolog. verb. Jejunium 2. n. 4. vers. Tertio, Fagund. sup. cap. 5. n. 8. & 9.* Hæc jejunia dicuntur vigiliæ, retento pristino nomine, etsi jam usus vigilandi cessaverit.

Ad Num. 9.

De jejunio quatuor Temporum fusè agitur *in 53 cap. 1. & per tot. 76. dist. l. 13. tit. 5. l. 5. tit. 23. part. 1.* ubi Gregor. Lop. *gloss. ult. Card. Baron. Annal. tom. 1. anno 57. & ibi Spondan. num. 62. Fagund. cap. 6. à princip. Bassæus ubi proxime, vers. Secundo, Alfons. Ciacon. de varia jejunior. observat. cap. 2. Azor. sup. lib. 7. cap. 14. per tot. Barbosa in cap. 1. 76. distinct. Theatr. vitæ humanæ verb. Jejunium, pag. 13. vers. Quatuor tempora jejunii solemnior, de quo D. Covar. hic meminit. Spond. anno 57. n. 62. in fin.*

Hoc jejunium per quatuor anni stationes est distributum, ut omnibus ejus partibus sit adscripta abstinentia. B. Leo *de jejun. mens. sept. sermone 7. & 9. & de jejun. mens. decimi, serm. 4. & 8. Baron. & Spondan. ubi sup. Fagund. num. 3.* Illud ex doctrina Sancti Spiritus & Apostolica institutione sumptum exordium, nec primum ipsum indixit Callistus Pontifex, ut aliquibus videtur; nam hic duntaxat, quæ à majoribus ex traditione perceperat, edito decreto firmavit, quod refertur *in cap. 1. 76. distinct. Ita post Baron. Spond. ubi proxime, secundum quos Callistus I. de quo agimus, Pontifex est creatus anno 221. & anno 226. Martyrii lauream obtinuit, ut apud eos videre licet.*

Ibi: In ipsa verò epistola traditur.

In cap. Jejunium 7. 76. distinct. traditur ritum 54 jejunandi quatuor anni mensibus ad instar jejunii Hebræorum fuisse in Ecclesia institutum, quod etsi ad ceremonialia legis spectaret, & cum ipsa expiraret, Apostoli tamen rectè ad ejus similitudinem apud Christianos jejunium quatuor Temporum indixerunt, cum discrimine tamen quoad menses; quod, sicut & alia, quæ ad optimos mores instituendos spectare visa sunt, ab Hebræis Apostoli laudabiliter mutuati reperiuntur, ut ex B. Leone observat post Baron. Spondan. ubi nuper, Cornel. à Lapide ubi mox, vers. Mystice.

Quibus de causis Hebræi ea jejunia singulis annis solemniter peragerent, ostenditur *in d. cap. Jejunium, ac refert Becan. in analog. veter. & nov. Testam. cap. 15. à n. 16. Gasp. Sanch. sup. Zachar. cap. 8. vers. 19. num. 36. & 37. Cornel. à Lapide in eundem locum, qui rem egregiè sup. more declarat, eaque pro intellectu dicti capituli Jejunium, hic inserere placet, eo præmissis, quod interpretatio loci Prophetæ ibi tradita quoad causas jejuniorum, non omnibus arridet, ut monet Gasp. Sanch. num. 36. subdens varias esse opiniones. Sed Cornelii sententiam sequuti hæc subjicimus.*

Est observandum (quod & alibi diximus) *57* annum Hebræos diversimodè fuisse auspiciatos, non quidem à die certa, sed à plenilunio proximior verno æquinoctio, unde juxta cursum lunationum initium anni anteponi, aut postponi solebat, & consequenter mensis Nisan, qui primus erat, aliquando pro majori parte conveniebat nostro Martio, aliquando Aprili, ita ut post Martium totum lapsum incipere posset, prout adnotatur supra, *cap. 18. num. 22.* Similiter & reliqui menses idem varietati obnoxii fuere. Igitur apud Judæos quatuor publica observabantur jejunia, quorum mentio fit *in d. cap. 8. Zachar. vers. 19.* Primum jejunium celebrabatur quinto mense, qui dicebatur

dicebatur Tammus, & nostro Junio, & Julio correspondet, cujus die nona jejunabatur, quia ea fractus & interruptus est à Chaldæis murus Jerusalem, de quo *Ierem. cap. 52. vers. 6.* Secundum verò die decima mensis quinti Ab, qui partim Julio, partim Augusto convenit; illa enim templum à Chaldæis exustum est. *Ierem. cap. 52. num. 12.* Tertium die tertia mensis septimi, idest Tifri, qui similiter Septembri, & Octobri respondet; nam illa die Godocias ab Imnaele enecatus est. *Ierem. cap. 41. n. 2.* Quartum die decima mensis decimi, qui Tebet dicitur, ac Decembri, & Ianuario pro parte coæquatur; quoniam die eadem Jerusalem à Chaldæis cepit obsidione vexari. *Reg. lib. 4. cap. 25. vers. 1.* Hæc Cornel. à Lapide *sup. cui accedit Sanch. n. 37.*

58 Præter ista eisdem mensibus alia jejunia Hebræi ex aliis causis observarunt; nam mensis 4. die 17. jejunabant ob fractas tabulas Legis à Moysè, cum vitulum Israëlitarum adorarunt. *Exod. 32. vers. 19.* Mensis 5. die 1. qua Aaron frater Moysis Pontifex primus à Deo institutus obiit, *Num. cap. 20. num. 28. Mensis 7. die 10. erat jejunium expiationis, Levit. 25. vers. 17. Mensis denique 10. die 8. quæ lex à L X X. Interpretibus sub Ptolemæo Philadelpho in Græcum est versa, tenebris terram occupantibus triduo. Ita Cornel. supra, vers. Nota erant, ex Calendario Hebræor. quod Genebrardus Latinitate donavit, & habetur ante ejus commentaria in Psalmos. Hæc jejunia nova, illa vetera Cornelius appellat, ac de illis, non de his accipiendus est Zacharias *in d. cap. 8.* quanvis *in d. cap. Jejunium, confusè misceantur, in quod etiam incidit Becan. sup. n. 17. cum seqq.**

Ibi: Ut primum jejunium quatuor Temporum.

59 Ita hodie observatur, unde versus apud Greg. Lop. *in l. 5. gloss. 3. tit. 23. part. 1. sic edicunt: Vult Crux, Lucia, Cinis, Charisma divina, Ut jejunetur quarta sequens feria.*

Cur autem hæc fuerint indicta jejunia, tradit Cornel. à Lapide *ubi proxime, vers. Mystice, cum seq. Fagund. sup. num. 3.* Primum ut Deum precemur, eidemque gratias referamus pro fructibus terræ; nam illis temporibus æris temperies variatur, frugesque seruntur, nascuntur, maturescunt, ac colliguntur. Secundò propter collationem Ordinum, ut Deus Episcopis assistat, nec indigni ad sacrum Altaris ministerium admittantur. Tertio ut sic totum annum in penitentiam, & pietatis obsequium faceremus. Quarto, ut diem unum pro singulis mensibus Deo offeramus.

Verf. Ex his item assumitur.

60 De diebus, quibus Ordines conferre licet, vide legem *13. tit. 5. part. 1. & quod ibi dicitur, & à D. Covarruv. hic traditur, exaudiri debet de Ordinibus sacris; nam minoribus initiari quis poterit quavis die Dominica per annum, cap. De eo 3. de tempor. Ordin. ubi permittitur Episcopis unum vel duos ad minores Ordines die Dominico promovere. Vide Barbosa, *in collectan. ibi.* Qui autem extra tempora adversus juris prohibitionem sacris Ordinibus insignitur, ipso jure suspensus manet, & si in suscepto Ordine ministret, irregularitatem incurrit Summi Pontificis dispensationi reservatam, ut probat Guttier. *Canonicar. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.**

lib. 1. cap. 26. à num. 20. Vide Concil. Trident. *sess. 23. de reformat. cap. 8. Henriq. in Summa, part. 2. lib. 10. cap. 12. Rebuff. in praxi benef. part. 2. tit. de Cleric. ad sac. Ordin. male promot. gloss. 1. ex num. 2. Grassus lib. 3. aur. decis. part. 2. cap. 12. num. 20. Thom. Valasc. tom. 1. allegat. 4. num. 3. cum aliis. Nec consuetudine fieri potest, ut extra tempora Ordines sacri conferantur, cap. 2. de tempor. Ordin. & ibi Barbosa *in collectan. Rebuff. sup. num. 14. & 15. Quaranta in Summa Bullarii, verbo Ordo, vers. Devenio ad secundum.**

Verf. Atque hæc de jejuniis.

De aliis festivitatum jejuniis, quæ ab Ecclesia *64* indicta sunt, vide jura, & DD. laudatos supra, num. 52. Fuit præterea antiquissimum in Ecclesia mos, ut cum Concilium esset ineundum, aut afflictio premeret, vel necessitas, Episcopi in propriis diocesis jejunia Fidelibus indicerent, ut post Baronium adnotat Spond. *anno 57. n. 63.*

Ad Num. 10.

Omissa controversiâ, hæc sexta conclusio est omnino amplectenda, ut scilicet lethalem culpam admittat qui absque justa excusatione jejunia ab Ecclesia præcepta non servaverit; ita enim tenent communiter omnes, ut Castro Palao *de justit. & jur. disp. 3. de temper. punct. 2. §. 4. num. 12. Lessius de just. & jur. lib. 4. cap. 2. dubit. 5. num. 33. Azor. Instit. Moral. part. 1. lib. 7. cap. 8. vers. Secundo queritur, Valent. 2. 2. tom. 3. disp. 9. q. 2. punct. 2. vers. Est autem anninò, Navar. in Man. cap. 21. num. 13. Bassæus in Florib. Theolog. tom. 2. verbo Jejunium 2. num. 5. Leand. de præcept. Eccles. disp. 1. q. 7. tract. 5. & q. 9. Quid de jejunio ex consuetudine sentiendum sit, videndus Pellizzar. *in Manuali Regul. tract. 5. cap. 5. num. 2.* ubi ampliat quoad Regulares.*

Ille verò à peccato saltem gravi excusatur, qui *63* bona fide existimans id licite posse ex aliqua ratione, jejunium violat, etsi propriæ sensualitati, seu appetitui indulserit; hic enim licet fallatur ex ignorantia, modò crassa, seu affectata non sit, reus culpæ lethalis non efficitur. Lessius *sup. num. 34. vers. Si quis tamen, Greg. Lop. in l. 4. gloss. 3. in fin. tit. 23. p. 1. Navar. d. cap. 21. n. 20. Bassæus ubi proxime, vers. Si quis tamen.*

Verf. Non oberit huic conclusioni.

Vide supra, num. 27. *in fin.* nam ut ibi assertum est, qui frangit jejunium absque Ecclesiæ contemptu, peccat contra temperantiam: si ex contemptu, etiam contra obedientiam.

Ibi: Nihil suberat in cibis adsumendis per se malum.

Jure naturali nullus cibus est prohibitus præter carnem humanam. Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 22. vers. Quarto queritur, ubi latè disputat. Potest tamen illicitum esse illo jure aliquid edere, si nocivum sit salutem edentis, aut alterius, velut foetus, aut infantis qui lactatur. Vide Victoriam in relect. de temper. n. 1. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 2. num. 2.*

Ad Num. 11.

66 Septima hæc conclusio, quæ habet, jejuniis diebus non licere nisi unico prandio uti, à cunctis dubio procul sustinetur, ac probatur *ex l. 4. tit. 23. p. 1. ubi Gregor. Lop. gloss. 3. Bonacina de præcept. Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 3. num. 1. Layman in Theolog. Morali, lib. 1. tract. 8. cap. 1. n. 2. & 5. Trullench in Decalog. lib. 3. cap. 2. dub. 3. num. 1. Sà verb. Jejunium, num. 4. Bassæus in Floribus Theolog. verb. Jejunium 1. n. 8. Castro Palao de just. & jur. disp. 3. punct. 2. §. 2. n. 1. Pellizzar. in Manual. Regular. tract. 5. cap. 5. num. 7. Filliuc. tract. 27. cap. 2. q. 2. num. 22. apud quos penè innumeris, qui omnes, ut D. Covar. in presenti, advertunt, nullo jure probari semel tantum prandere esse de necessitate & substantia jejunii, sed ex usu communi ac totius Ecclesiæ consuetudine hujusmodi obligationem jejunantibus ortam esse; consuetudo enim valet plurimum quoad jejunia, quæ omnia sunt de jure Ecclesiastico, ut dixi supra, num. 37. ideoque jejunia indicere, abrogare, & immutare poterit, Bassæus verb. Jejunium 2. n. 3. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 5. n. 1. Bonac. sup. punct. 5. num. 2. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 19. per tot. Sic vigiliam Pentecostes instituit, ac jejunium Adventus Domini: & è contra quartæ & sextæ feriæ sustulit, ut Bonac. *ibidem*, & alii prænotarunt.*

67 Hæc prohibitio non prandendi nisi semel diebus jejunii, incipit à media nocte in mediam noctem vigiliæ, & sic per 24. horas. Fagund. cap. 6. num. 11. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 27. *vers. Sexto queritur*, Bass. *verb. Jejunium 1. num. 6. versic. Dubium amem.*

Ibi: De illo verò jentaculo.

68 Moribus etiam receptum est, ut liceat jejunantibus tempore vespertino sub noctis initium refectiunculam sumere, quæ vulgò Colacion nuncupatur. Bassæus *ubi proxime*, num. 9. Navar. in Manuali, cap. 2. 1. num. 13. Tolet. lib. 6. cap. 2. n. 5. Diana part. 1. tract. 9. resol. 1. Palao d. §. 2. num. 5. Bonacin. *ubi sup. punct. 3. n. 2.* Pellizzar. num. 10. Trullench num. 6. Leand. de præcept. Eccles. disp. 4. à q. 3.

69 Tria examini subjiciuntur circa hanc refectio-nem serotinam. Primum quoad horam, & sumenda est non ante noctis initium, sed qui ante sic reficeretur, venialiter tantum peccaret. Trullench num. 7. Azor. d. lib. 7. cap. 8. *versic. Sexto queritur*. Secundum circa quantitatem, de quo diversæ opiniones extant, & receptus est, non frangere qui octo uncias cibi ederet. Bass. d. n. 9. *vers. Aliqui assignant*, Diana *ubi proxime*, qui tenet standum consuetudini, cum Lessio de justit. & jur. lib. 4. cap. 2. dub. 2. num. 11. Navar. n. 13. Lezana in Summa, verbo Jejunium, num. 4. & alii. Vide Trullench num. 9. Pellizzar. num. 11. ubi ait, non violari jejunium percipiendo decem uncias, quia octo dantur juxta communem sententiam, duæ verò aliæ non frangunt, ob parvitatem materiæ, quæ ad eam quantitatem communiter ampliatur, ut peccatum lethale evitetur, & veniale duntaxat incuratur. Bassæus n. 3. *vers. Sed petes*, & n. 9. *vers. Porro excessus*. Diana p. 5. tract. 5. *resolut. 11.* Turrian. in Summa, part. 1. cap. 256. dub. 27. & alii. Tertium quoad cibo-

rum qualitatem, & quidem una sententia communis ac probabilis tenet, non licere uti piscibus, sed rebus illis, quæ non deserviunt principaliter ad prandium, ut poma, nuces, olera, bellaria, & similia. Altera etiam probabilis, ac recepta docet, pisciculos edi posse, modò in quantitate excessus non interveniat, de quo Trullench num. 8. Bonacina num. 3. & cæteri omnes num. præcedenti laudati.

Vers. Cæterum, Christiane Lector.

Queritur hîc, an qui die jejunii ita semel edit, 70 ut ventrem oneret ad ingluviem usque, quo potius ad libidinem, quam ad continentiam invitetur, satisfaciatur præcepto? Negativam partem cum D. Covar. tuentur perpauci: sed affirmativam omnes ferè sectantur, ex quibus sunt Palao d. punct. 2. §. 2. num. 3. Bassæus verb. Jejunium 2. num. 6. Bonacina d. punct. 2. n. 7. Trullench d. dub. 2. num. 17. Leand. in præcept. Eccles. tract. 5. disp. 5. q. 31. Pasqualig. in praxi jejun. decis. 120. ubi alii, Reginald. lib. 4. cap. 14. num. 163. Abulens. in cap. 6. *Matth. q. 166.*

Vers. Primò Ecclesiæ Catholica.

Communi opinione admissa, de cujus ratione infra suo loco differendum, satisfit rationibus, quibus D. Covar. innititur ex prælaudatis DD. qui ipsas diversimodè diluunt. Non igitur obest prima; nam etsi Ecclesiæ intendat per abstinentiam, & subtractionem cibi corpora macerari, mentemque disponi ad divina contemplan-da, non tamen præcipit, ut in prandio unico moderamen adhibeatur: & ut quis à transgressionem immunis judicetur, fat est ut quod imperatur, observet, etsi quoad finem legem non adimpleat; ille enim sub ista non continetur, ac in simili idem D. Covar. nos docuit supra, cap. prox. num. 11. ubi plures cumulavimus num. 68. præter quos, & allegatos num. præcedenti, ita tenent Suar. de legib. lib. 3. cap. 29. num. 7. Bonac. cum multis tom. 2. cod. tract. disp. ult. quest. 1. punct. 1. num. 5. *vers. Quæres quintò*, Sanch. in Summa, lib. 1. cap. 14. num. 4. Ecclesiæ namque non omnia, quæ ad salutem spiritualem fieri desiderat, ad legis necessitatem reducit, ne dum multum emungit, sanguinem eliciat, cap. Denique, 4. dist.

Vers. Secundò materia hujus præcepti.

Negatur esse materiam necessariam præcepti abstinentiam à cibi excessu in prandio permisso, quia ut dictum est, non jubetur, quanvis intendatur; & ita sine perpenso, etiam à potu abstinentium esset, ut corpus comprimitur. Abstinentia autem, quæ est materia necessaria jejunii, in his tribus tantummodò consistit, in subtractione quorundam ciborum, in comestione unica, & in hora certa, ante quam edere non licet: imò hora non est de substantia jejunii, ut inferius patebit. Ita Bonacina d. q. 1. punct. 1. in fin. tract. de præcept. Eccles. Pellizzar. d. cap. 5. n. 6. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 2. n. 2. Trullench sup. tom. 1. lib. 3. cap. 2. dub. 1. num. 1. Bassæus verbo Jejunium 1. num. 3. Unde parsimoniâ in esu non vitorum ad jejunii Ecclesiastici substantiam opus non est.

Vers.

Vers. Tertio, lex humana.

73 Ecclesiæ dum dies ad jejunandum decernit, non idè Fideles ab abstinentia, ad quam de jure naturali tenentur, per subtractionem ciborum eximit, proponit namque tempora, ut corpora macerentur, sed non injungit necessitatem absolutam abstinentiæ, nisi quatenus forma jejunii desideret: quare per jejunium Ecclesiasticum non tollitur, aut immutatur obligatio ad subtractionem cibi, secundum tradita supra, n. 28. & 29. sic qui ventrem die jejunii epulis superfluis onerat, servato Ecclesiæ præscripto, præceptum non violat, licet per excessum juri naturæ contraveniat. Unde alia est obligatio legis Ecclesiasticæ, & alia juris naturæ: illa regulam jejunandi à se datam servari postulat, hoc subtractionem cibi desiderat, Castro Palao *ubi proxime*.

Vers. Quarto, eodem modo.

74 Hoc argumentum neutiquam præcedit, quia manducans pluries facit contra Ecclesiæ universalis consuetudinem, quæ vim obtinet legis, l. De quibus, ff. de legibus, de quo supra, num. 66. quanquam servet virtutem abstinentiæ, ut infra, num. 12. *vers. Quod si quis*, D. Covar. rectè docet. At qui semel prandens temperantiæ limites transgreditur, non venit contra legem Ecclesiasticam, sed contra finem ejus, jusque naturale, quod per excessum offenditur pro materiæ gravitate, Palao *ubi proxime*.

Vers. Quintò, ab absurdo vitando.

75 Hæc ultima ratio evanescit ex eo quod excedens modum temperantiæ in unico prandio, minimè dicitur satisfacere per excessum, sed per abstinentiam quam exercet servans formatum jejunii, quæ consistit in illis tribus, de quibus supra, num. 72. his enim corpus affligitur, ac castigatur. Bonacina *ubi proxime*, Filliuc. tract. 27. cap. 2. quest. 1. num. 20. nempe privatione carniæ, quia pisces alimentum exigui momenti sunt, ac ideo corporis macerativum, qua de causa conceditur ab Ecclesiæ jejunantibus, Bassæus verbo Jejunium 1. num. 9. *vers. Hæc sententia de prohibitione plurium refectio-num*: siquidem abstinentia est per horas 24. semel tantum edere, nam regulariter homines uno prandio etiam opiparo contenti non sunt: unde apud Romanos moris fuit quater in die cibum sumere ad horas statutas, de quibus Rosin. de antiquis. Roman. lib. 5. cap. 26. & 27. Coercetur tandem corpus horæ præfinitione; nam etsi fames urgeat, non licet tempus decretum prævenire absque culpa saltem veniali, ut inferius probabitur. Hæc omnia sustinet qui jejunat, etsi moderamen debitum in unico prandio excedat; peccat enim contra temperantiam, sed non quatenus est ab Ecclesiæ præscripta, Bonacina, de præcept. Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 2. n. 7.

Vers. Contrariam opinionem.

76 Quam ab omnibus receptam asseruimus supra, num. 70. ex quibus haud paucos dedimus *ibidem*, qui hujusmodi rationem reddunt, quia scilicet quantitas ciborum in prandio unico coarctata non est, nec lege aut consuetudine definita, ideo D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

que excessus contra præceptum Ecclesiæ non est, quia quod lex non dicit, nec nos dicere debemus, l. Illam, cum vulgat. C. de collat. Argel. de legitimo contradiet. q. 20. num. 14. Nec refragatur, quod D. Covar. adversus istam rationem objicit; nam inficiatur, Ecclesiæ præcipere aut sensum, aut tacitè moderationem ciborum, quia si id voluisset, expressisset, licet ipsum optet ut finem, qui sub legis necessitate non cadit, ut præmissum est.

Ad Num. 12.

Hoc est potissimum fundamentum communis 77 sententiæ, quia finis legis sub ipsa non continetur; unde faciens contra finem præcepti, transgressor non censetur, de quo supra, num. 71. & cap. proximo, n. 68.

Ibi: Verum & hæc ratio non admodum urget.

Hæc distinctio inter finem proximum legis, & 78 remotum, comprobari potest ex cap. Certum 89. de reg. jur. in 6. l. Contra legem, ff. de legibus, l. Fraus, l. Non dubium, C. eodem, & quæ ibi ab Scribentibus notantur. Ex illis enim juribus, & plurimis aliis, quæ adducunt glossæ, constat eum transgredi leges, qui verbis earum servatis, contra mentem Legislatoris operatur, unde videtur finem saltem proximum sub lege comprehendit. Sed quicquid de illis sit, quoad rem, de qua agimus, dici poterit, finem proximum præcepti de jejunio esse corporis macerationem per illa media, quæ exprimuntur, ac imperantur, non per alia: unde si quis fraude aliqua servaret præceptum juxta verborum tenorem, veniens contra mentem legis, ejus transgressor haberetur, ex citatis juribus; quia finis iste sub præcepto continetur. Fraudis exemplum dari potest in eo qui horologium ita reget ad anticipandam horam prandii, ut hora nona diei undecimam, vel duodecimam ostenderet; aut qui prandium unicum ita continuit protelaret, ut majori diei parte ederet; aut qui ex carniibus per sublimatorium potabilis cibi deductis, alimento vulgò Sustancia, uteretur; hi enim asserere poterit se jejunium servasse; quia unico prandio, & hora debita manducavit, nec carnes edit. Quæ omnia ad eludendam legem inventa non prosunt, ut transgressor non habeatur. At quod corpus per jejunium ita temperetur, ut concupiscentiæ stimuli extinguantur & ut animus ad divina contemplan-da eleveatur, finis remotus est, sub lege minimè comprehensus: quare nimium ventrem prandio unico explens jure suo utitur, nec violat præceptum, quanquam abstinentiæ, & temperantiæ metas longè excedens maneat ad orandum ineptus, ac appetitui carnis magis obnoxius, ut fert communis.

In cujus rei argumentum addo, quod si quis 79 die jejunii carnis stimulis vehementius, quam aliis, quibus carne alitur, vexaretur, non est astrictus ad subtractionem ciborum ex quantitate, quam communiter sumere solet, ut per inediau corpus afflictum corrigatur, ad quod teneretur, si maceratio corporis esset sub præcepto, ut D. Covar. vult; imò potius iste dispensandus erit facile, ne jejuset: sed & à jejunii lege præter dispensationem solvi solet, si labi soleat, aut sic inquietudine afficiatur, ut aliis functionibus necessariis reddatur inhabilis. Sanch. *Consiliorum Moral.*

Moral. lib. 5. cap. 1. dub. 11. Bonacina de præcept. Eccles. disput. ult. q. 1. punct. ult. num. 15. Filliuc. tract. 27. part. 2. cap. 8. quæst. 9. num. 5. Pasqualig. in praxi jejum. Eccles. decis. 342. Bassæus in Florib. Theolog. verb. Jejunium 1. num. 6. Secundum quæ concluditur, finem præcepti de jejunio Ecclesiastico non esse absolutam abstinentiam, & afflictionem corporis, si de proximo loquamur, & qui sub illo continetur; sed respectivam per media illa tria, de quibus supra, num. 72. quæ si quis exactè observet, non erit præcepti transgressor, quanvis aliàs peccet contra temperantiam.

Verf. Postremò ad hanc opinionem.

Sic hæc verba D. Thomæ omnes ejus Interpretes accipiunt, ut evidenter communi opinioni egregium Angelicumque Doctorem subscripsisse sentiant.

Verf. Non me lateo.

80 D. Covar. hic suæ timorata conscientia spectamen præbet, quia bonarum mentium est timere culpam ubi culpa minimè reperitur, cap. 2. §. Cum autem, de observatione jejunior. Sed satis tutè operabitur, qui communem ferè omnium opinionem pro se habet.

Ibi: Sed & S. Thom. 2. 2.

81 Hoc neutiquam obstat, quia & qui gulæ deservit in unica comestione, utitur pro tempore abstinentia ultra regulas temperantia; nam absque hujus virtutis transgressione posset jentaculum manè sumere, & prandium quâ vellet horâ, ac carnes edere temperatè, à quibus abstinet, ut jejunii leges observet.

Verf. Quod si quis bis.

82 Qui pluries jejunii die manducat, præceptum transgreditur, etsi materiæ parvitatem singulis vicibus capiat, & computata omnium comestionum quantitate, abstinentia maxima usus sit; quia Ecclesia unicam prandium duntaxat concedit. Dian. part. 2. tract. 6. miscellan. resol. 43. Villalob. in Sum. part. 1. tract. 33. d. ffic. 6. num. 2. Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 4. num. 3. Trullench in Decal. lib. 3. cap. 2. dub. 3. num. 2. tom. 1. Bonacina sup. punct. 3. num. 6. Sâ verb. Jejunium, num. 8.

Ad Num. 13.

83 Qui die jejunii sæpe edit, toties peccat, quoties post primum prandium manducat, nisi materiæ parvitate excusetur. Hæc D. Covar. resolutio, quæ sic intelligi, ac limitari debet, placuit Sylvio 2. 2. quæst. 147. art. 5. verf. Quaritur tertio. Molan. in Theolog. præct. tract. 3. cap. 11. concl. 4. Majori in 4. distinct. 5. quæst. 6. quos dat Dian. part. 1. tract. 9. resol. 44. in princip.

84 Verum contra omnium est concursus sententia, quæ habet frangentem jejunium, nisi ob aliquam circumstantiam, semel tantum peccare contra præceptum, etsi centies sumpsit cibum; peccatum enim in secunda comestione perpetratur. Ita cum plurimis Dian. ubi proximè, verf. Sed tu contra, & resol. 39. Fagund. num. 5. Azor. part. 1. lib. 7.

cap. 9. verf. Secundò queritur, Filliuc. tract. 27. lib. 1. cap. 4. num. 5. Valent. 2. 2. tom. 3. disput. 9. quæst. 2. punct. 3. Bonacina ubi proximè, num. 7. Pasqualig. decis. 357. Lessius de just. & jur. lib. 4. cap. 2. dubit. 3. num. 15. Navar. in Manual. cap. 21. num. 14. Trullench dub. 3. num. 3. Bassæus verb. Jejunium 1. num. 10. Pellizzar. in Manuali Regul. tom. 1. tract. 4. cap. 5. num. 105. & tract. 5. cap. 5. num. 8. apud quos penè innumerati. Ratio quæ traditur, est quia semel fracto jejunio, quod est opus individuum, amplius præstari nequit; & cum præceptum jejunandi sit affirmativum, non obligat semper & pro semper, sicut negativum de non edendo carnes; qui enim die, quo illarum esus prohibetur, pluries ipsis vescitur, toties lethalis culpæ reus erit: quod discrimen agnoscunt Diana resol. 39. & resol. 45. Fagund. sup. lib. 1. cap. 4. num. 9. Pelliz. d. tract. 4. cap. 5. num. 105. Navar. num. 16. Bassæus verf. Communis, Ioan. Sanch. Selectar. disp. 54. n. 42. Layman in Theolog. Morali, lib. 4. tract. 8. cap. 1. Bonac. sup. Trullench num. 4. Leand. de præcept. Eccles. tract. 5. disp. 2. quæst. 38. de quo inferius, ubi de materiæ parvitate, n. 99. & 103.

Potest D. Covarruv. opinio nuper tradita intelligi de peccato veniali, quod committitur toties quoties aliquis post secundum prandium manducat, quod est probabile, ac tenet Bassæus dicto num. 10. verf. Nota tamen. Sed contra sentiunt, etsi probabiliter non inficiuntur, Trullench d. num. 3. Diana parte 1. tract. 9. resol. 53. quia jejunium habet materiam individuum, quare semel eo violato, penitus extinguitur obligatio, quæ jam est de re impossibili, & impossibilium nulla est obligatio; ut peccetur venialiter per transgressionem, argumento legis Impossibilium 145. ff. de reg. jur. Nec refert quod propria culpâ impossibilitas contingit, quia satis plectitur, dum lethalis criminis per secundam comestionem reus efficitur. Est ergo tenendum cum communi adversus D. Covarruv. eum qui semel fregit jejunium peccando, non obligari ad abstinendum à cibis non vetitis pro reliqua diei parte, nec culpam aliquam committere edendo quoties voluerit, ratione præcepti de jejunio.

Dixi, peccando; quia si quis inadvertenter per cibum prohibitum, aut per secundum prandium materialiter jejunium violet, tenetur ad jejunandum usque ad finem diei; quoniam transgressor præcepti non est ob defectum advertentia, & ita manet adhuc strictus. Bonacina sup. punct. 3. num. 8. Sanch. Selectar. disputat. 42. num. 2. Diana d. resolut. 44. verf. Neque secus, contra Layman lib. 4. tract. 8. cap. 1. num. 13. Idem de eo, qui culpabiliter die jejunii jentaculum sumit, qui observare jejunium debet, quia potest, abstinens ab altero prandio. Ita Bonacina docet dicto num. 8. verf. Dixi.

Ad Num. 14.

87 Secundum requisitum jejunii Ecclesiastici est hora, licet essentielle non sit, sicuti prænotatur supra, num. 52. & ex infra dicendis apparebit; non enim licet unico prandio, quod permittitur, uti manè statim ac surgimus à somno, sed expectare debemus jejunii ad certum usque tempus jure aut consuetudine definitum, ut jejunium persolvatur, ut hac temporali subtractione

tractione cibi corpus maceretur, ac abstinentia exerceatur. Quota igitur diei hora dum jejunamus, ad mensam possumus accedere, disquiritur? Quæ temporis observatio etiam apud Hebræos obtinuit, illi namque jejunii persistebant usque ad occasum Solis, Trullench. sup. dub. 4. num. 1. & ab eadem hora diei præcedentis Judæorum jejunium inchoabatur. Lorin. in Levitic. cap. 23. verf. 32. §. A vespera in vesperam.

Ibi: Qua in re observandum erat quam ratione.

88 De diei partibus, earumque nominibus, ac de horarum differentia, pluribus agitur apud Theatrum vitæ humanæ verbo Dies, & Hora, de quibus etiam Cardin. Baron. Annal. Ecclesiast. tom. 1. anno 34. ubi Spondan. num. 46. Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 4. cap. 3. Cornucop. de lingua Latina, col. 767. ex num. 10. & col. 1027. num. 50. Cornel. à Lapide in Matth. cap. 12. verf. Verum quia iuxta, & in Marc. cap. 15. Maldonat. sup. Evangel. Matth. cap. 27. verf. Diximus Hebræos.

Ibi: Eadem ratione Jurisconsultus in l. 2. ff. de verb. signific.

89 Hoc Pauli responsum aliter videtur intelligendum, non enim agit de diebus viginti quatuor horarum, sed duodecim, à Solis ortu usque ad noctis initium, cujus diei major pars septem horæ sunt, septimâ saltem inceptâ. Sententia igitur Consulti hæc est, ut si quis operas suas locaverit, aut incumbere rei alicui vel negotio promiserit pro majori parte diei, incipere debeat à prima hora matutina usque ad septimam, nec implebit promissâ, si coeperit à sexta hora usque ad duodecimam & ultimam, qua Sol occidit. Ratio decisionis est, quia Romani horas matutinas negotiis agendis, ac labori destinarent, vespertinas epulis, quieti, & solatio, ut tradit Cornucop. dicta col. 1027. num. 50. ac præterea homines aptiores existunt ad munera sua obeunda, & functiones quasvis exercendas ante prandium, & coenam, quæ meidiano & vespertino tempore sumebantur. Rosin. lib. 5. cap. 27. Ita prænotatur apud Lexic. Calv. verb. Hora.

90 Quod autem Paulus sit loquutus de die naturali duodecim horarum, evidenter apparet, nam si ageret de civili 24. horarum, fallum esset dicere, septem horas fore majorem diei partem, cum sint tridecim; sed respectu duodecim septem major pars rectè dicitur. Sed quæret aliquis, cur Consultus diem duodecim horarum constituerit, cum pro anni temporibus dies aut plures, aut pauciores horas habeant? Cui afferendum est ex traditis à D. Covarruv. paulò superius, quod apud Romanos dies omnes ex duodecim horis constabant, sicut & noctes, majoribus, aut minoribus pro temporum anni varietate. Ad hæc, licet Consultus, exempli gratiâ, diei duodecim horarum meminisset, illa tamen decisio æquè procederet in diebus majoribus aut minoribus. Unde si dies hyemalis constaret, ut apud nos, octo horis, major ejus pars essent quinque primæ, non ultimæ: si æstivum sedecim haberet, major pars diceretur novem horæ primæ, non suprema, & sic de reliquis.

Ibi: Ex quibus in hoc tractatu de jejunio.

91 Communiter hanc distinctionem dierum præmittentes DD. adnotant olim extra Quadragesimam jejunium solvi per unicam prandium hora nona, id est tertia post meridiem; sed in Quadragesima necesse erat prius vespertinum divinum officium absolvi, quàm cibus sumeretur. Ita ex juribus à D. Covarruv. adductis initio hujus numeri, observant Bass. verbo Jejunium 1. num. 6. Bonacina de præcept. Eccles. disputat. ult. quæst. 1. punct. 4. num. 1. Pellizzar. in Man. Regular. tract. 5. cap. 5. num. 24. Layman. in Theologia morali, lib. 4. tract. 8. cap. 1. num. 1. Navar. in Manuali, cap. 21. num. 27. Trullench in Decalog. tom. 1. lib. 3. cap. dub. 4. num. 1. Castro Palao de justit. & jur. disput. 3. punct. 2. §. 3. n. 1.

Sed Spondan. in Epitome Baronii, anno 57. num. 59. adducit Tertulliani testimonium ex tractatu advers. Psych. cap. 10. qui tradidit, jejunia produci solita usque ad vesperam, quartâ & sexta feria usque ad nonam, subjiciens Ecclesiam Romanam cætera quoque intra horam nonam retrinxisse: quod non admittit Spondanus sequutus Baronium, asseverans Romanam Ecclesiam Quadragesima non ante vesperam jejunium solvisse, ex communi omnium scriptorum traditione. Vespertinum autem officium prima noctis hora recitabatur lumine accenso, quare Lucernarium vocabatur. Spondan. anno 51. num. 20. De mirandis Christianorum jejunii consule Baron. anno 57. ubi Spond. n. 57.

Ibi: Hæc tamen jure humano constituta sunt.

92 Sed lapsu temporum pristina austeritate jejunii laxata, moribus obtinuit ut ad prandium accedere liceat, sive in Quadragesima, sive extra illam meridiem, hora non astronomice, sed moraliter computata. Sic undecimâ diei parum plus minusve cibum sumens, præceptum non violat, Trullench, Bassæus, & alii omnes, quos deâ supra, num. 91. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 11. Diana part. 5. tract. 5. resol. 10. Filliuc. tract. 27. part. 2. cap. 4. num. 67. Sylv. 2. 2. q. 147. art. 7. verf. Dubium autem.

Ibi: Qui verò nimis prævenerit horam.

93 Supponendum est, nullum esse peccatum ante meridiem prandere, etiam duabus aut tribus horis, quando subest justa causa, ut itineris, vel alia similis arbitrio prudentis. Bassæus d. num. 6. ad fin. Bonacina sup. punct. 4. num. 3. & alii communiter mox recensendi. Idem dicendum est de modica anticipatione, quia tempus moraliter computatur, atque ita edens parum ante undecimam horam non peccat, ut tenet Trullench sup. num. 2. & alii observarunt.

94 Dubium autem, quod in controversiam adducitur, est de præveniente horam præscriptam, ut pranderi possit per multum temporis, ut si quis absque causa cibum sumeret hora octava, aut nona ante meridiem. Communis sententia, cui D. Covarruv. subscribit, affirmat peccare lethali

lethaliter, quam sustinent Navar. in *Manual. cap. 21. num. 27.* Fagund. in 4. *Eccles. præcept. lib. 1. cap. 3. num. 4.* Azor. d. lib. 7. cap. 11. *vers. Quarto queritur*, Reginald. tom. 1. lib. 4. cap. 15. n. 191. & alii plures apud Dian. *resol. 27.*

96 Attamen receptius est in quavis anticipatione prandii solum venialiter delinqui, quia horæ observatio non est de substantia jejunii, sed de accidentalibus: qui autem præcepta violat quoad circumstantias accidentales, peccatum lethale non perpetrat. Bassæus *verb. Jejunium 1. num. 6. vers. Dubium autem*, Diana *part. 1. tract. 9. resol. 27. & part. 5. tract. 5. resol. 11.* Bonacina d. *disp. ult. q. 1. punct. 4. num. 3.* Lessius *lib. 4. cap. 2. dub. 2. n. 13.* Trullench *num. 3.* Molfesius in *Summa*, tom. 1. *tract. 10. punct. 5. num. 16.* Castro Palao d. §. 3. *num. 3.* Layman d. *tract. 8. cap. 1. num. 11.* Filliuc. *tom. 2. tract. 27. part. 2. cap. 4. num. 70.* Pasqualig. in *praxi jejuni. decis. 146.*

97 Ex qua resolutione deducitur, eum qui manè refectiunculam sumit, & vesperè prandit absque rationabili causa, solum peccare venialiter, alias enim causâ datâ, ab omni culpa immunis habetur. Dian. *part. 1. tract. 9. resol. 33. vers. Porro*, & alii communiter contra Azor. & alios apud Dian. & Bassæum, qui rectè addit, quod si refectiuncula capiatur circa meridiem, arctius jejuniatur, cum corpus prandio in noctem dilato, magis maceretur, & ut ait Bassæus *ibidem*, n. 6. *vers. Dubium autem*, unicum prandium cum refectiuncula licet intra 24 horas diei jejunii fumere: & nihil refert quoad substantiam præcepti, quod hac, vel illa hora sumatur. Similiter de anticipatione refectiunculæ asserendum est, quæ ut dictum est alibi, ad initium noctis de consuetudine capi solet.

Ad Num. 15.

98 Tertium requisitum, in quo substantia jejunii maximè consistit, est abstinentia à quodam ciborum genere; nam etsi hæretici hujusmodi præceptum ab Ecclesia indici non posse jactent, quod opponitur Juri Divino Evangelico & naturali, idque ex variis sacræ Paginæ eloquiis demonstrare tentent, & ex illo D. Pauli 1. ad *Timoth. cap. 4.* ibi: *In novissimis temporibus discedent quidam à fide loquentes mendacium, & inbibentes nubere, & docentes abstinere à cibis, quos Deus creavit.* Tamen veritas est Catholica docens posse Ecclesiam jejunium Fidelibus præcipere, vetitis quibusdam cibis, ut dixi supra, *num. 32. & 35.* ubi Authores dedi satisfacientes adversariorum calumniis quibus responderet etiam ex Baronio Spond. *anno 57. num. 54. & 55.* ubi præcæptum Pauli locum rectè de hæreticis interpretatur, qui nuptias, & cibos quosdam detestabantur: Ecclesia verò non abominatur quæ die jejunii edi non patitur, sed quia oblectationem, & libidinem gignunt, ab illis abstinendum jubet, ut corpus compefcatur, & virtus abstinentiæ prævaleat. Gregor. Lop. ex D. Thoma in *l. 4. gloss. 4. tit. 23. p. 1.*

Ibi: *Etenim quoad nostrum attinet institutum.*

99 Diebus jejunii esus carniū est omninò prohibitus *l. 4. tit. 23. p. 1.* ubi Greg. Lop. *gloss. 4.* Bassæus *verb. Jejunium 1. num. 3.* Pelliz. *sup. dict. cap. 5. n. 19.* Trullench *tom. 1. lib. 3. cap. 2. dub. 2. num. 1.* Bonacina *disp. ult. q. 1. punct. 2. n. 1.* Azor.

part. 1. lib. 7. cap. 10. vers. Sextò queritur, Layman *lib. 4. tract. 8. cap. 1. n. 12.* Dian. *part. 1. tract. 9. resol. 43.* Filliuc. d. *tract. 27. cap. 3. quæst. 1. n. 45.* Leand. de *præcept. Eccles. tract. 5. disp. 2. quæst. 2.* & toties quoties carnem aliquis edit, lethale peccatum admittit, ut asserunt est supra, *num. 84.* nisi parvitas materiæ excuset à mortali, quæ intra dimidiam unciam versatur. Diana *ubi proximè*, Bonacina d. *punct. 2. num. 2. vers. Ex dictis colligi potest*, Bassæus *n. 10. vers. Petes secundò*, Trullench *num. 5.* Sed si quis pluries parum carnis caperet, quod ad peccatum lethale satis non esset, si tamen portiunculæ simul junctæ excederent materiæ parvitatē, reus erit culpæ mortalis, quod utique in cibis non vetitis quoad fractionem jejunii observatur. Bonacina *sup. num. 6.* & alii laudati supra *num. 82.* Vide infra, *n. 103.*

100 Queritur circa hæc, an qui vovit certa die jejunare, toties peccet, quoties illa die carnem manducaverit? Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 10. vers. Octavo queritur*, Barth. de S. Fausto in *Theol. Religios. lib. 1. quæst. 140. num. 2.* Suar. de *Religion. tom. 2. lib. 4. cap. 7. n. 12.* affirmativè respondent. Sed contra eos tenent unicum peccatum patrari, Dian. d. *tract. 9. resol. 39. vers. Hac sententia*, & *resol. 45. vers. Notandum.* Thom. Sanch. in *Summa*, tom. 2. lib. 4. cap. 1. *num. 41.* Layman *lib. 4. tract. 8. cap. 3. num. 3.* apud quos ratio discriminis traditur inter jejunium ex voto, & ex præcepto Ecclesiæ, quoad esum carniū. Adde Leand. *sup. q. 40.*

101 Est observandum, plures hæreticos damnasse carnes, earum usum ad victum humanum superstiosè abominatos, ex quibus sunt Ebionæi, Manichæi, Priscillianistæ, Eustathiani, Marcionitæ, ut videre est apud Baron. in *suis Annalib. & Spondan. in ejus Epitome, diversis in locis, quæ refert sub Indice, verb. Carnium, Azor. part. 1. lib. 7. cap. 20. vers. Verumtamen.*

Ibi: *De lacte verò, butyro, caseo.*

102 Lacticinia in jejuniis Quadregesimæ jure ventantur, *l. 4. tit. 23. p. 1.* ubi Greg. Lop. *glossa 4.* Pellizzar. in *Manual. Regular. tom. 1. tract. 5. cap. 5. n. 20.* Azor. d. *cap. 10. vers. Primò queritur*, Bonacina *punct. 2. num. 2.* Trullench *n. 2.* Valent. *2. 2. tom. 3. disp. 9. quæst. 1. punct. 3.* Bassæus *ubi proximè*, n. 3. Layman. *n. 3.* Sanch. d. *lib. 4. cap. 1. num. 50.* Diana d. *tract. 9. resol. 41.* Fernand. in *Exam. Theolog. Moral. part. 2. cap. 8. §. 5.* Reginald. in *Praxi, tract. 1. lib. 4. cap. 13. num. 2.* Filliuc. *tract. 27. part. 2. cap. 2. dub. 25.* Palao de *just. & jur. disp. 3. punct. 2. §. 1. num. 5.* Dominicis diebus exceptis, quibus sicut jejunii obligatio, ita & abstinentia à lacticiniis cessat, quanquam esus carniū minimè permittatur. Leand. in *præcept. Eccles. disp. 3. q. 8. & 9. tract. 5.* Fagund. in 4. *Eccles. præcept. lib. 1. cap. 4. num. 5.* Olim in Quadregesimâ à piscibus abstinabant. Palao *n. 4.*

103 Qui Quadregesimâ jejunii diebus lacticiniis vescitur, peccat lethaliter quotiescumque illa ediderit singulis vicibus, etiam in uno die. Dian. *part. 1. tract. 9. resol. 45.* Palao d. §. 1. n. 6. Joan. Sanch. *Selectar. disp. 41. num. 26.* Leand. *sup. q. 2.* ubi latè disputat, ac plures refert contra Fagund. in 4. *Eccles. præcept. lib. 1. cap. 2. num. 15. cum seqq.* qui rem discutiens resolvit, solum venialiter peccari per esum lacticiniorum in Quadregesimâ. Sed

Sed à communi recedere non oportet, pro qua plurimos recenset uterque. Sicut in carne, ita & in lacticiniis materiæ parvitas à gravi culpa excusat. Bonacina de *præcept. Eccles. disp. ult. q. 1. punct. 2. n. 2. vers. Ex dictis*, Trullench *sup. lib. 3. cap. 2. dub. 2. num. 5.* Et quoad quantitatem parvæ materiæ idem dicendum est, quod de esu carniū: & licet aliqui teneant, mediam circiter unciam non sufficere ad lethale, ut prædiximus *num. 99.* alii tamen arctius opinantur octavam uncie partem, & non amplius pro parvitate materiæ in his esse accipiendam, ut Leand. *disp. 2. q. 13.*

104 Lacticiniorum prohibitio ista eos etiam tenet, qui à jejunio sunt exempti ratione laboris, vel ætatis: unde puer usus rationis compos, & sexagenarius, qui jejunare ex præcepto non tenentur, gravem culpam contrahent, si quadregesimali tempore ova, & similia capiant. Leand. *disp. 2. quæst. 42.* Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 17. vers. Secundo queritur*, ubi etiam de carne, Trullench *n. 16.* Sed usu rationis carentibus pueris, amentibus & paganis cibos vetitos porrigere licet, quos Ecclesiæ præceptum non ligat. Trullench. *num. 11.* Leand. *quæst. 44. & 45.* In nostra Hispania, & occidentalibus Indiarum regionibus Regi Catholico subjectis, omnes communiter, susceptrâ Bullâ Cruciatæ, Quadregesimâ lacticiniis vescimur, quia illâ hoc privilegium indulgetur.

Ibi: *In aliis autem jejuniis non esse hæc vetita.*

105 Sententia, quam D. Covar. exprimit usque ad finem versiculi hujus, est quod seclusâ quavis consuetudine, omnibus jejunii diebus per annum non liceat ova, lac, & similia manducare, licet diebus Veneris aliud dicendum insinuet; quia carniū esus causâ jejunii non vetatur. Pro qua opinione D. Covar. nonnulli existunt, quos refert Leand. *disp. 3. quæst. 4. vers. Affirmat.*

106 Sed contrarium est communiter receptum, scilicet lacticinia non esse interdicta aliquo jejunii die extra Quadregesimam, ut tenent plurimi apud Leand. d. *quæst. 4. in princip.* quibus accedit ipse *vers. Respondeo dicendum*, Azor. *dict. lib. 7. cap. 10. §. 1.* Narbona de *etat. ad act. anno 60. quæst. 3. num. 4.* Dian. *part. 1. tract. 9. resol. 41.* Bonacina *dict. disput. ult. quæst. 1. punct. 2. num. 2.* Trullench *num. 4. cum seqq.* & est omnium, quos supra allegavimus, concors resolutio, à quibus limitatur, si alicubi vigerit consuetudo abstinendi à lacticiniis diebus jejunii, quæ quidem, prout recepta sit, sub mortali, vel veniali obligabit. Leand. in *Eccles. præcept. tract. 5. disp. 3. quæst. 5. vers. Sed ego.* At ubi dubium fuerit, an consuetudo, vel lex obliget ad mortalem, vel levem culpam, benignior pars amplectenda est. Pellizzar. in *Manual. Regular. tract. 5. cap. 5. n. 3.* Dian. *resol. 40.* In Hispania non est consuetudo abstinendi à lacticiniis extra Quadregesimam, nec Bullâ Cruciatæ opus est ad hoc; nam etiam absque illa fas est ova & lac edere. Leand. *dict. disp. 3. q. 6.* Diana d. *tract. 9. resol. 41.* Trullench *sup. lib. 3. cap. 2. dub. 2. num. 4.*

Ibi: *Atque ideo prohibito esu carniū.*

107 Prohibito esu carniū jejunii gratiâ, & ova, & alia lacticinia vetita censentur. Hanc conclusionem, aliquibus laudatis, probat Barbosa in

collectan. ad *cap. Denique, num. 1. 4. dist. Sed oppositum tenent Azor. sup. cap. 10. vers. Secundo queritur*, Leand. *disp. 2. quæst. 4.* quibus accedunt omnes qui sentiunt extra Quadregesimam lacticinia non esse interdicta, quia necessariò hanc conclusionem amplecti debent.

Ad Num. 16.

108 De Rogationibus, quæ Græcè Litaniæ nunciantur, de earumque institutione ac origine, videndus Card. Baron. *Annal. Ecclesiast. anno 475.* ubi Spondan. in *Epitome, n. 4.* Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 15. vers. Quarto queritur*, Theat. *vitæ hum. lit. 1. pag. 13. vers. Feria Rogationum*, & *lit. L. verb. Litanias, pag. 224. vers. Ad placandum Deum*, Fagund. in 4. *Eccles. præcept. lib. 1. cap. 6. num. 8.* qui omnia à D. Covar. hinc tradita inculcarunt, asserentes tribus Litaniarum diebus olim de consuetudine jejunari in pluribus regionibus, Hispania scilicet, Gallia, Italia & aliis; sed moribus quoque jejunium in desuetudinem abiisse, retentâ à carnibus abstinentiâ secunda, quarta, & sexta feria, prout apud nos observatur, quibus diebus non sunt vetita lacticinia Leand. *disp. 3. quæst. 11.* & in quavis provincia receptâ astringet consuetudo, licet de jure nulla sit obligatio. Leand. *quæst. 12. & 13.* Advertit Spondan. d. *num. 4.* ante Mamertum Viennensem Episcopum Litanias, seu Supplicationes fieri in Ecclesia fuisse solitas, sed hunc primum eas solemniter ante Ascensionem Domini peragendas instituisse, qui formam sanctiorem, & augustiorem usitatâ præscripsit: quæ juxta Baronis computum evenerunt anno Christi 475. sub Simplicio Pontifice, & Imperatoribus Zenone I I. ac Augustulo: Vide Carrill. *Annal. anno 490.* Sigeb. *anno 468.* Ciacon. de *vit. Pontific. in Hilario*, Gualter. in *chronograph. sac. 5. pag. 361.*

Ibi: *Majorem verò Litaniam.*

109 Cùm pestis acriter grassaretur, B. Gregorius I. cognomento Magnus, sub finem mensis Augusti, anno Christi 490. sui Pontificatus 1. magnam indixit Litaniam generalem, ac publicam ex omni Clero ac Populo, quæ septiformis nuncupata est, quia procedebant in septem choros separati Fideles, nempe Laici, Monachi, Ancillæ Dei, feminæ conjugatæ, viduæ, pauperes, & infantes. Pluribus diebus processiones repetitæ sunt, singulisque ad diversas Ecclesias accedebant. Prima die ad S. Mariam ad Præsepe, quæ Major dicitur, pervenerunt: postrema ad Basilicam B. Petri. Fertur B. Gregorium procedentem ad Molem Hadriani adjacentem Tiberi appropinquasse, tuncque super Molem ipsam visum esse Angelum gladium in vaginam recondentem. Verum licet lues extincta penitus non sit, maxima ex parte decrevit, quapropter D. Gregorius solitis Ecclesiæ Litanis preces indixit cum gratiarum actione pro accepto beneficio. Ita Baron. *anno 590.* ubi Spondan. *num. 4.* Carrill. *anno 591.* Idem Baron. in *Martyrolog. die 11. Maii*, Bobadill. in *Politic. tom. 2. lib. 5. cap. 4. num. 15.*

110 Traditur præterea, eundem B. Gregorium pro Barbarorum incurfionibus propulsandis instituisse, ut quarta & sexta feria Litanie singulis hebdomadibus fierent. Baron. *tom. 8. anno 601. quem*

quem refert Theat. vitæ hum. verb. Litanias pag. 224. vers. Ad patria immunitatem.

Ibi: Hoc verò jejunium moribus sublatum est.

Ita prænotavimus supra, num. 108.

Verf. De his verò Rogationibus.

111 Apud Hispanos diebus Rogationum judicialia exerceri non prohibentur, nec in l. 34. tit. 2. part. 3. inter ferias, quibus litigare ob Dei reverentiam non licet, hujusmodi Litanias recensentur, nec ibi Greg. Lop. memorat eas: sed alibi consuetudo servanda erit. An liceat ex bonis propriis civitatum aliquid expendere ad victum Clericorum, aliarumque personarum, cum Litanias celebrantur, tradit Bobadill. supra, n. 14. & seqq. ubi sumptus damnat.

112 De Litanis plura apud Theat. vitæ hum. tom. 4. lit. L. pag. 223. cum seqq. verb. Litanias: ex quibus constat, quam antiquus, quamque frequens in Ecclesia illarum usus sit pro diversis calamitatibus depellendis: ipsas etiam hæretici usurparunt, ideoque illis prohibentur ab Imperatore in l. 3. C. de hæreticis: nocte autem, aut die fieri interdicitur eis, penâ in Magistratus sæculares, qui eas permiserint, centum, aut quinquaginta librarum auri stabilitâ.

Verf. Est igitur, ut tractatum illum.

113 Jejunii Ecclesiastici definitionem supra tradidimus ex Theologis num. 10. in fin. quam etiam probat Leand. de præcept. Eccles. tract. 5. disp. 1. quest. 2. Castro Palao de just. & jur. disp. 3. punct. 2. §. 1. num. 1. qui asserunt esse jejunium abstinentiam à cibo, ut denotent, potu etiam vini ad alendum sumpto, jejunium non solvi, ut tenent Lessius de just. & jur. lib. 4. cap. 2. dubit. 2. n. 10. Dian. part. 1. tract. 9. resol. 23. Navar. in Manual. cap. 21. num. 13. Bonacina de præcept. Eccles. disp. ult. quest. 1. punct. 1. num. 7. vers. Dicitur à cibo, & num. 8. Bassæus verb. Jejunium 1. num. 8. vers. Sed dicendum, Pasqualig. decis. 116. & omnes communiter. Quid de potu Indico, vulgò Chocolate? Diversimodè loquuntur DD. de eo, sed in Hispania consuetudo & praxis receptissima est, ut sumi possit diebus jejunii absque præcepti transgressione, non ratione parvitatæ materiæ, sed quia potus est, quanvis alat sicut vinum. Vide Leand. sup. disp. 5. quest. 5. Castro Palao §. 1. n. 4. Dian. part. 4. tract. 4. resol. 194. & part. 5. tract. 5. resol. 11. Ant. de Leon. in quest. moral. del Chocolate, Machad. tom. 1. de 2. Eccles. præcept. tract. 3. docum. 1. num. 8.

114 Sed jejunium Ecclesiasticum latè describit, & rectè Valent. 2. 2. tom. 3. disp. 9. quest. 1. punct. 2. vers. Aio autem, ibi: Est peculiaris quadam parsimonia victus per abstinentiam diurnam, quæ & duret diutius, quam requirat communis temperantia, & sit etiam à quibusdam generibus ciborum, qui possent aliqui usurpari, saluâ communi eadem regula, seu lege temperantia.

115 Plurimis de jejunio prætermisissis, quæ passim à præcitatæ DD. inculcantur, illud adijcere liber, de quo ambigi potest. Supposito quod observatio jejunii incipit à media nocte, & ad mediam noctem

permanet, Fagund. in 4. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 10. num. 1. & alii supra laudati, primò quaeritur, an si quis in die præcedenti jejunium dubitet num duodecima hora noctis insonuerit, cenare licetè valeat? Et affirmativè respondendum est. Secundò idem dubium occurrit, cum die jejunii similiter ambigitur, utrum duodecima noctis hora sit audita, ut liber à præcepto cenare capere valeat? Et negativè resolvitur. Ratio est, quia in priori specie homo est in possessione suæ libertatis quoad jejunium, & dum sibi non constat de obligatione per cognitionem horæ, jure suo uti non prohibetur. In posteriore verò jejunium est in possessione ut observetur, & dum de tempore solutæ obligationis per horam duodecimam non apparet, jejunans à præcepto non est exemptus. Ita Trullench in Decalog. lib. 3. cap. 2. dub. 4. n. 8. Fagund. d. cap. 10. n. 2. & 3.

116 Assertum est supra, n. 99. carnes edere diebus jejunii non licere, quòd est de essentia & substantia ejus abstinentia à carnibus, ita ut jejunium cum esu carniū penitus sit incompatible: unde est, ut qui dispensatur ad carnem comedendam, immunis sit à lege jejunii; nam jejunare, & hoc victu uti impossibile est. Leand. sup. disp. 3. q. 14. Fagund. cap. 2. num. 4. in fin. cum seqq. & alii communiter. Secus est de dispensatis quoad lacticiam. Leand. ibidem. Hinc quaeritur, an carnis appellacione lardum contineatur? Negat glossa margin. verb. Sagimine, in cap. Presbyter, 81. dist. ubi dicitur, Veneris diebus non esse lardum, aut sagimen vetitum: idemque generaliter respondendum erit, quoties lacticia permixta sunt, sicut in cæteris anni vigiliis extra Quadragesimam, secundum tradita supra, num. 106. ut sentit Azor. part. 1. lib. 7. cap. 10. vers. Octavo quaeritur. Sed in Hispania quoties à carnibus tenemur abstinere, lardo non utimur, alioqui culpe lethalis rei habemur: & in Occidentalibus Indiis, quia oleum deficiebat, adversus hanc Hispaniæ consuetudinem indultum est per Pontificem, ut omnibus diebus, etiam Quadragesimæ, quibus edere carnes vetatur, alimonia lardo condiri possit, & ita est in usu.

117 Constat ex præmissis lacticia non opponi substantiæ jejunii, sicut carnes; unde edens carnes præceptum de jejunio violat, non sic qui lacticia sumit in Quadragesima, vel alio tempore, quo ex consuetudine prohibentur; sed aliàs peccat adversum legem vel consuetudinem ventantem lacticia. Leand. dict. quest. 14. vers. Sed adhuc probabilis. Loquimur autem ubi hujusmodi cibi hora debita capiuntur, & solum in qualitate peccatur. An permissum sit in ferotina refectiuncula sumere ova, tractat negativè resolvens Leand. disp. 4. quest. 46. Vide alios supra, num. 88. & 89.

SUMMARIUM.

- 1 Legitimatō per Principem quare inventa,
- 2 Plures sunt legitimatōnis species.
- 3 Legitimatō ex rescripto quid sit.
- 4 Est donum Principis non recognoscens superiorē, & de reservatis.
- 5 Pontifex, nisi in terris Ecclesia, nequit legitimare quoad temporalia, exceptis casibus quibusdam.

§ Duces

6 Duces, aliique Magnates non valent vassallos proprios legitimos efficere, nisi ex Regis privilegio, aut præscriptione.

7 Qui filii possint legitimari.

8 Legitimatī per Principem qua adipiscantur.

9 Legitimatī per Principem à legitimè natis in pluribus secernitur.

10 Plura recensentur, qua legitimè natis conceduntur, & sic legitimatis denegantur.

11 Legitimatī Principis rescripto non succedit in Majoratu.

12 Quid de successione in feudo, emphyteusi, & jure patronatus Ecclesiastico.

13 An gaudeat paternâ nobilitate.

14 Non equiparatur quoad honores legitimè natis, aut per matrimonium legitimatis.

15 Quomodo succedat patri, non extante prole legitima.

16 Utrum revocet donationem ex l. Si unquam, C. de revoc. donat.

17 An legitimatī rescripto Principis succedat patri, legitimè natis existentibus.

18 Utrum pater possit filio legitimato plus relinquere quam nato ex legitimo matrimonio.

20 De successione legitimati in bonis parvis.

23 Lex 12. Tauri intelligitur.

25 Qui propter alium, cum quo concurrere vetatur, à successione defuncti remouetur, etiam ab omnium cæterorum portionibus excluditur, cum quibus aliàs admitteretur.

27 Habens legitimam prolem, si legitimet filium, ac postea liberos alios susceperit ex uxore, an legitimatī admittatur cum legitimis antea procreatis.

28 Questionis proposita num. 24. resolutio.

29 Princeps quoad quoriam legitima valet liberis natis ac nascituris præjudicium inferre.

30 Jura per legitimatōnem filii quaesita, emancipatione non tolluntur, nisi quoad patriam potestatem.

31 Filius rescripto legitimatī, si ingratus extiterit patri, ab ejus bonis excluditur.

32 Pater succedit filio legitimato sicut legitimè natis, & inter eos jus alimentorum tribuitur.

33 An de jure regio Hispano pater succedat filio legitimato in aliis bonis præter quintum.

34 Legitimatī qualiter avo succedat.

38 Quid de successione transversalium.

39 Legitimatī an veniant legitimorum appellacione.

40 Questio à D. Covar. excitata proponitur, & num. seqq.

41 Legitimatō competit jus contra testamentum patris, ex natura legitimatōnis, & n. 44.

45 Sententiam Gregorii Lopez adversus D. Covar. esse demonstratur.

46 De successione anomalis.

47 Successionem contra testamentum contineri sub verbis, Ex testamento, & ab intestato, juri-bus probatur.

50 Successio contra testamentum quo sensu possit ex testamento dici, aliàs non rectè ita vocatur, & n. 51. & 64.

52 Quomodo quis ab intestato decedere dicatur.

53 De successione filii adoptivi, remissivè.

54 De successione fratrum.

55 Successionis ab intestato duplex est caput.

56 Concluditur sub verbis illis, Ex testamento, & ab intestato, comprehendi successionem con-D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

tra testamentum in legitimatōne per rescriptum.

57 Idem generaliter dicendum in quavis dispositione.

58 Concesso jure succedendi ex testamento, non videtur datum jus succedendi contra testamentum.

59 Ex concessione succedendi ab intestato non tribuitur jus veniendi contra testamentum.

60 Dispensatus ut succedat ex testamento, non admittitur contra testatoris voluntatem. Idem est de dispensato ad succedendum ab intestato, quia ultima eologia infringere non valet.

61 Clausula, Ex testamento, & ab intestato, ex usu communi loquendi continet successionem contra testamentum.

62 Per bonorum possessionem contra tabulas causa restat ad causam intestati reducitur.

63 Respondetur ad contraria opinionis fundamentum.

65 Sententia D. Covar. etsi probabilis, rejicitur.

66 Dispensatus ad succedendum ab intestato, an admittatur ex testamento, cum ab utraque successione remotus legibus erat.

67 Legitimatī cum clausula, Sine præjudicio venientium ab intestato, quid consequatur.

De dispensatione per rescriptum Principis.

CAPUT XXI.

Ad Num. 1.

1 Requentissimè ex vetito veneris complexu egregii viri in lucem prodire solent, qui legitimè natis potiores naturæ dotibus, ac virtutum ornatu censentur, ut est apud Euripid. in Androm. act. 3. vers. 90. ubi habetur:

Licet nobis sit, certe sæpenumerò
Arida satio fertile & pingue vincit solum,
Multique spurii præstant legitimis.

Qui quidem de Republica & parentibus beneficii à muneribus publicis, honoribus, & à paternâ successione, quibus dignissimi sunt, ob defectum natalium sine proprio crimine repelluntur: qua ratione legitimatōnis beneficium jure civili inventum est, ut per Principem parentibus deprecantibus, restituti natalibus, ad utrumque adinstar legitimorum admittantur. Petr. Greg. Syntagm. lib. 10. cap. 4. in princip. Joan. Garcia de nobilit. gloss. 21. n. 2.

Legitimatōnis species plures jure continentur, de quibus in authent. quib. mod. natural. efficitur, collat. 6. authent. quib. mod. nat. efficitur, collat. 7. l. 1. tit. 13. l. 4. cum seqq. tit. 15. p. 4. §. ult. Inst. de nupt. §. Sui, Inst. de hered. qua ab intest. defer. Donel. lib. 2. cap. 21. Petr. Greg. d. cap. 4. per tot. D. Covar. de marrim. part. 2. cap. 8. §. 2. & 7. Molin. de just. & jur. disp. 173. D. Joan. del Castillo controv. tom. 4. cap. 22. n. 55. Merlin. de legitima, lib. 1. tit. 2. q. 6. cum seqq. Sed ex eis duæ tantum hodie in usu sunt, nempe per matrimonium subsequens, & per rescriptum Principis. D. Covar. §. 7. in fin. Ant. Gom. in l. 12. Tauri, num. 54. Molin. n. 38. Greg. Lop. in l. 5. gloss. 2. tit. 15. part. 4. de quibus legitimandi modis in cap. Tanta 6. cap. Per venerabilem 13. qui filii sunt legitimi. Sed legitimatō per matrimonium

X x prior

potior est, ac efficacior illa, quæ per rescriptum fit. Molin. cum. 2. Matienz. in l. 10. gloss. 3. n. 1. tit. 8. lib. 5. Recop. Cervant. in l. 12. Tauri: quod ex eadem constitutione probatur, & ex traditis per D. Covar. in d. §. 2.

Legitimatio ex rescripto, de qua nobis hîc differendum, sic ex Molin. sup. disput. 170. n. 1. definitur: Est quadam natalium restitutio quoad ea, quæ filiis illegitimis positivo jure denegata sunt. Aliter Bologner. in rubric. num. 37. ff. de lib. & posthum. quem refert Castill. num. 56. eam sic definit: Est filiationis civilis nova creatio à superiore facta per restitutionem naturæ. Alia definitio extat apud D. Covar. sup. §. 8. in princip. ubi ait, esse quadam natalium restitutionem, quæ absque conjugio natis extra causam ingenuitatis conceditur. Quæ transcribens Auctor Theat. vitæ hum. verb. Legitimatio in princip. ampliat his verbis: Ut legitimatus quoad omnia legitimus censeatur. Dicitur autem legitimatio naturalium restitutio, in authent. quib. mod. natur. efficitur. legit. in princip. & in §. Illud, ex quo ita passim ab Interpretibus vocitur, ut ab Ant. Gom. sup. Cevall. commun. quest. 606. num. 35. Azeved. in dict. l. 10. Recopil. num. 1. Petr. Gregor. lib. 45. cap. 7. num. 8. Garcia num. 71. Gregor. Lop. in l. 9. gloss. ult. tit. 18. p. 3. ubi docet oportere, ut rescripto legitimatio inferatur hæc clausula, Te naturalibus restituo, licet omnino ad validitatem necesse non sit, ut in dict. l. 9. probatur: legitimatio namque similis est propriæ naturalium restitutioni, quæ libertis conceditur, siquidem sicut hi Principis beneficio ingenuitatis jura nanciscuntur, l. 1. & per tot. ff. de restitut. natal. perinde ac si liberi nati fuissent, ita illegitimi per legitimatorem legitimorum prærogativas assequuntur, quasi ab initio ex justis nuptiis procreati. Ita D. Covar. & alii ex præcatis.

Hæc legitimatio, ut ait D. Covar. est donum Principis, & quidem superiorem nullum recognoscens, qui, aut alius de ipsius mandato, poterit sibi subditos natalibus restituere, dict. cap. Per venerabilem, l. 9. tit. 18. part. 3. l. 4. tit. 5. part. 4. ubi Greg. Lop. gloss. 2. & 5. Anton. Gom. sup. Capyc. Latro decis. 166. num. 6. Bobadill. in Polit. lib. 2. cap. 16. num. 165. Molin. disp. 173. num. 2. Merlin. sup. quest. 8. num. 1. Aug. Barb. in collectan. ad authent. Item sine legitimis, num. 6. C. de naturalib. liber. ubi quod est etiam donum patris. Imò est de regalibus, seu reservatis Principi ratione suæ dignitatis. D. Covar. in reg. Possessor, part. 2. §. 2. num. 11. & 12. Capyc. sup. num. 1. Barbosa in collect. ad cap. Per venerabilem, num. 8. qui fil. sint legit. Molin. num. 7. Tell. Fern. in l. 12. Taur. num. 8. Castill. ibidem, verb. Privilegio. Tamen vassallus potest præscribere adversus Principem tempore immemoriali jus legitimandi, D. Covar. ubi proximè. Sed Princeps proprios filios jure legitimat, D. Covar. dict. §. 8. num. 49. Barbosa in collect. ad cap. Per venerabilem, num. 36. qui fil. sint legit. & quæ dicta sunt accipi debent de iis etiam Principibus, qui Imperatori subjiuntur, sed in sua ditione supremi sunt. Merlin. num. 3. & 4.

Ex quibus deducitur, Pontificem quoad spiritualia, velut ad sacros Ordines, & Ecclesiasticas dignitates, posse legitimare in universo terrarum orbe, non quoad temporalia, nisi in terris quæ Ecclesiæ dominio subjiuntur. Rursus Imperator, aliisque Princeps sæcularis supremus, tantum

potest habiles reddere illegitimos ad successionem, honores & munera temporalia, non ad Ecclesiastica, dict. cap. Per venerabilem, ubi Barbosa in collectan. num. 1. & 3. l. 4. tit. 15. part. 4. & ibi Gregor. Lop. gloss. 18. cum seqq. Molin. num. 2. D. Covar. de matrim. part. 2. cap. 8. §. 8. num. 47. Lotter. de re benefic. lib. 2. quest. 48. à num. 104. Larrea Granatensi decis. 8. per tot. Petr. Greg. d. cap. 7. num. 11. Garcia sup. num. 42. Sed nonnunquam Summus Pontifex in quavis Christianorum provincia poterit illegitimatibus obicem tollere etiam quoad temporalia. Primò si dispenset in radice matrimonii, quod jure positivo nullum erat, simulque prolem ex eo susceptam legitimam faciat. D. Covar. ubi proximè, num. 20. Barbosa cum pluribus in collect. ad cap. Per venerabilem, à num. 4. qui fil. sint legit. Secundò si legitimetur à Pontifice is, qui in temporalibus nullum agnoscit superiorem. Molin. disp. 173. num. 2. per textum in d. cap. Per venerabilem. Tertio, si res ardua sit, expediatque Christianæ Religionis, vel Reipublicæ, ut quis quoad temporalia legitimetur, & Princeps sæcularis, ad quem spectat, renuat legitimare, aut non possit tam citò, ut necesse est; tunc enim Pontifex idoneum illegitimum efficere valet alterius Principis vassallum, ut succedere, munera adipisci sæcularia, honoribusque decorari possit. D. Covar. dict. cap. 8. §. 8. num. 45. Molin. ubi proximè, de quibus & aliis similibus casibus fuscè Abbas in cap. Per venerabilem, col. 4. cum seqq. præsertim col. 6. qui fil. sint legitimi.

Inferitur præterea, Principes, qui aliis subjiuntur, quales sunt regni Magnates, Duces, Marchiones, Comites, alique quavis dignitate cum inero & mixto imperio fulgentes, non posse vassallos suos legitimare. Bobadill. ubi sup. Petr. Greg. lib. 6. cap. 7. num. 33. nisi ex Regis concessionem, aut legitima præscriptione, ut nuper attigimus, num. 4.

Hæc de iis, qui legitimandi potestate funguntur: qui verò filii capaces sint legitimatiois, controversatur, ut videre est apud D. Covar. dict. §. 8. à num. 15. in fin. qui post diffusam disceptationem adversus alios resolvit, Principem etiam sæcularem posse legitimare filios non solum naturales, sed etiam spurios, qui verè legitimati, non dispensati, censerentur debent, quanquam ex incestu, adulterio, aut alio damnabili complexu procreati, cui adhærent Gregor. Lop. in dict. l. 4. gloss. 8. Molin. disp. 373. num. 1. Ant. Gom. in l. 12. Taur. num. 54. in fin. Merlin. sup. num. 2. Petr. Ubald. tract. de success. ab intest. part. 1. n. 81. vers. & advertet, Marefcot. variar. lib. 1. cap. 15. à num. 5. Subdit tamen Greg. Lop. non licere Principi incestuosos liberos adversus jus divinum legitimare. Est his addendum, quod si quis filium habeat naturalem, qui honestè possit per subsequens matrimonium legitimari, preceturque ut per rescriptum legitimus fiat, debet exprimere in precibus hujusmodi qualitatem, ut Princeps in hoc dispenset, authent. quib. mod. natur. efficitur. legit. §. Sit igitur licentia; alioqui legitimatio erit irrita. Gregor. Lop. ubi proximè, D. Covar. cum aliis §. 9. num. 6. ubi latè tradit quæ exprimi debeant, ut legitimatio subsistat.

Ibi: Jure ipsius legitimatiois agere contra patris testamentum.

8 Ex Principis rescripto plenè, & absolute legitimatus duo consequitur, & ut ad honores, prærogativas, & dignitates ut legitimus recipiatur, & ut successione patris, aliorumque proximorum ceu legitime natus potiri possit, l. 9. tit. 18. p. 3. l. 4. l. fin. tit. 15. part. 4. l. 12. Taur. quæ est lex 10. tit. 8. lib. 5. Recopilat. nam quoad honores nihil legitimi à legitime natis differunt, authent. quib. mod. natur. efficitur. sui, §. Illud tamen, idque adnotant Gregor. Lop. in dict. l. 4. gloss. 11. Ant. Gom. num. 68. vers. Item adde quod si tempore, Matienz. in dict. l. 10. gloss. 8. tit. 8. lib. 5. Recop. Guttier. in §. Sui, num. 188. Inst. de hered. qualit. Joan. Orosc. in l. Cum legitime, num. 4. ff. de stat. homin. Merlin. dict. quest. 8. num. 4. vers. Istis, & n. 5. cum seqq. Cevall. commun. quest. 2. num. 29. & 44. cum seqq. Tiraquell. de nobilit. cap. 15. num. 10. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præf. 79. num. 9. Palæot. de nob. & spur. cap. 55. num. 6. Peregrin. de Fideicommiss. articuli. 23. num. 12. Joan. Lup. de illegitimis comment. 3. §. 1. num. 77. Quæ sanè vera sunt tam de jure communi, quàm Hispano, ut leges Regiæ, nostratæque prælaudati suadent, ac Azeved. in dict. l. 10. num. 34. Quæ desiderantur, ut legitimatio subsistat, tradit D. Covar. dict. §. 9. Molin. disp. 113. à num. 16. Azeved. in d. l. 10. Recopil. num. 52. Matienz. ibi, gloss. 1.

9 Licet autem legitimatus Principis beneficio jura legitimorum, ut prædiximus, consequatur, manet tamen nota quadam turpitudinis, seu infamiæ ex defectu natalium proveniens, quæ Principis potestate aboleri non potest, per quam à legitime natis legitimatus secernitur, qui ita ab illis differt, ut imago ab eo quod representat, & illæsus à medicato: unde legitimatio similis est alchimia, quæ aurum verum efficere nequit, sed efficit, ut æs videatur aurum, quæ observant Molin. de primogen. lib. 3. cap. 3. à num. 6. Tusch. lit. L, concl. 216. ex num. 5. Cevall. num. 59. Mantic. de conject. ult. vol. lib. 11. tit. 10. num. 8. & 13. Castill. dict. cap. 22. num. 51. & num. 53. ubi ait quod legitimatus est similis manumisso, Cervantes in l. 12. Taur. num. 62. Joan. Garc. de nobilit. gloss. 12. num. 2. & 3. Guttier. præf. lib. 4. q. ult. n. 21.

10 Qua ratione legitimatis haud pauca interduntur. Primò enim à dignitate regia removentur, et si legitimentur quoad dignitates. Bald. in l. Eam quam, col. 10. C. de fideicommiss. Greg. Lop. in l. 4. gloss. 11. ad med. tit. 15. part. 4. Castill. in l. 12. Tauri, verb. No pueda suceder, Garcia de nobilit. gloss. 21. num. 45. Secundò ad Cardinalatus celsitudinem evehit eis non permittitur. D. Covar. dict. cap. 8. §. 10. num. 5. Theat. vitæ hum. lit. L, pag. 43. verb. Legitimatio, Garcia num. 40. Barbosa in collectan. ad cap. Tanta, num. 25. qui filii sint legit. qui cum aliis docet, legitimatum per subsequens matrimonium, Cardinalatus esse incapax ex constitutione quinquagesima Xisti V. quæ incipit Postquam, edita anno 1590. Nullusque hucusque non legitime natus sacro collegio adscriptus est: & licet semel cum quodam Pontifex dispensaverit, ille morte præventus ante possessionem captam interiit. D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

D. Covar. ex aliis ubi proximè, Theat. vitæ hum. ibidem. Idem dicendum est de Rotæ Prætorio, à quo legitimi repelluntur. D. Covar. & Theat. vitæ hum. locis præcatis.

Tertio non succedit in majoratu. Molin. dict. 1. cap. 3. ex num. 3. D. Covar. variar. lib. 3. cap. 6. num. 7. vers. Eadem equidem ratione, Greg. Lop. ubi proximè, Mantic. sup. lib. 11. tit. 11. num. 4. Cevall. dict. quest. 2. num. 53. Molin. disp. 173. num. 25. Cervantes sup. num. 66. Garcia n. 36. & alii plures in addit. ad Molin. dict. cap. 3. quanquam legitimatus instar legitimi [ad fideicommissum familiae relictum perveniat, Fusar. de substitut. quest. 315. Mantic. lib. 8. tit. 12. num. 30. & in eo majoratus, legitimis deficientibus, possit institui. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 11. num. 24. Molin. Theolog. de just. & jur. disp. 610. Secundum hæc legitimatus major natus postponitur in successione primogenii fratri minori. Molin. cum pluribus dict. cap. 2. num. 22. Similiter excludetur à transversalibus legitimis & naturalibus, de quo idem Molin. d. cap. 3. cum scilicet legitimi filii vocantur. Sed si nullus ex familia legitimus superesset, admitteretur legitimatus, cum omnino incapax non sit primogenituræ, si quidem à principio in ejus persona, ut diximus ex utroque Molina, institui potest majoratus.

Præterea legitimatus non succedit in feudo, quod pater pro se & filiis accepit, nisi exprimat: quod utique in majoratu procedit, cap. 1. §. Naturales, & ibi Glossa verb. Legitimi, si de feud. defunct. content. sit int. domin. & agnat. Glossa in cap. 1. de natura success. feud. Greg. Lop. ubi nuper, D. Covar. d. cap. 6. num. 2. vers. Quinto ad hujus partis, & dict. part. 2. §. 2. n. 33. Molin. dict. cap. 3. num. 26. Joan. Lup. d. comment. 3. §. 2. num. 46. cum seqq. Molin. disp. 173. n. 25. Mantic. sup. lib. 11. tit. 12. num. 16. Barbosa in collect. ad d. cap. Tanta, num. 18. Petr. Greg. lib. 45. cap. 7. num. 8. Cervantes in l. 12. Taur. num. 63. & prænotatum est ex aliis sup. lib. 3. cap. 6. num. 24. Ultimò, legitimatus rejicitur ab emphyteusi Ecclesiastica emphyteutæ ac filii concessa. D. Covar. de matrim. part. 2. cap. 8. §. 2. num. 27. Molin. de just. & jur. disp. 173. n. 26. & disp. 471. n. 14. Dueñas reg. 150. ampliat. 7. Valasc. consult. 138. num. 8. Cald. Pereyra de nominat. quest. 21. n. 3. Barbosa ubi nuper, num. 21. Merl. dict. quest. 8. num. 28. Garcia num. 49. Tusch. lit. L, concl. 226. num. 28. & alii multi apud Bern. Diaz de Lugo reg. 231. quod obiter adnotavi supra, dict. cap. 6. num. 24. Idem de jure patronatus Ecclesiæ scripsere Felin. in cap. Quanto, col. 3. de judic. Tusch. num. 10. Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 20. tit. 16. part. 4. D. Covar. dict. cap. 8. §. 8. num. 47. qui hoc limitant, si jus patronatus sit in hæreditate, quæ legitimo defertur; nam tunc in consequentiam illud acquirere poterit, sicut aliàs de venditione asseruimus supra, lib. 1. cap. 13. num. 12. At novissimè Vivian. in praxi juris patron. lib. 4. cap. 2. num. 70. resolvit cum aliis, legitimatum absolute ad jus patronatus admitti, juxta veriorem sententiam. Quod de emphyteusi ecclesiastica dictum est, limitat Merlin. sup. n. 29. cum legitimatio sit ab eo, qui habilem reddere potest ad succedendum in bona ecclesiastica. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 16. num. 1. & per totum. Vide supra, libro 3. capite 6. num. 24.

13 Quod ad nobilitatem spectat, quæstionis est, an legitimatus paterno generis splendore potitur, de quo Mantic. de coniectur. ultim. volum. lib. 11. tit. 10. num. 37. Gregor. Lop. in legem 4. gloss. 11. tit. 15. part. 4. Azeved. in legem 10. num. 46. cum seqq. tit. 8. lib. 5. Recopilat. Guttier. in §. Sui, ex num. 187. Institut. de hered. qualitat. Cervant. in l. 12. Tauri, num. 129. Mathienz. in dicta l. 10. Recopilat. gloss. 8. a num. 2. & in rubric. tit. 1. num. 128. lib. 5. Recopilat. Avendañ. in suo Dictionario, verbo Hijos naturales, Garcia sup. num. 1. & quicquid de jure communi sit, secundum quod legitimatos gaudere patris nobilitate verius videtur, ut colligitur ex lege 9. tit. 18. part. 3. l. 4. l. fin. tit. 15. part. 4. quæ ad leges Romanorum se referentes æquiparant omni modo legitimatos legitimè natis quoad honores: at Jure Regio statutum extat, ut per legitimatorem Principis non censeatur concessa exemptio à solutione tributi, vulgò *Pecho*, per quod maximè generosi à plebeis secernuntur, l. 20. tit. 11. lib. 2. l. 12. tit. 2. lib. 6. Recopilat. Quas constitutiones sic præfati DD. Hispani intelligunt, ut si illegitimus ante legitimatorem cum plebeis non contributebat, velut filius naturalis ex patre nobili, Mathienz. cum aliis d. gloss. 8. num. 1. & dixi supra, lib. 2. cap. 1. num. 23. idem privilegium per hoc Principis beneficium non amittet, quia legitimatio jura filiorum non minuit, sed auget. Mantic. d. tit. 10. num. 17. Sed si ob defectum natalium spurius paterna nobilitate privatus tributum pendebat, à penso ejus per legitimatorem non relevatur, quæ nec tribuit, nec aufert quoad hoc nobilitatem, ut inquit Cervant. num. 132. Quod fortassis de jure communi secus erat, cum Princeps certioratus de patris nobilitate spurium natalibus restituerebat.

14 Ex quibus apparet, multum inter legitimè natos & legitimatos quoad hunc honoris effectum interesse, quod adnotarunt Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 11. in med. titulo 15. part. 4. Petr. Gregor. Symagmat. lib. 42. cap. 28. num. 24. Castill. controversiarum tom. 4. cap. 22. num. 46. Tusch. lit. L. conclus. 216. num. 37. Idemque discrimen constituendum erit inter legitimatos per matrimonium, & per rescriptum; nam omnia quæ tribuntur legitimè natis, obtinent per nuptias effecti legitimi, ut videre est apud D. Covarruv. de matrimonio, part. 2. §. 2. Barbof. in collectan. ad cap. Tanta, num. 17. cum seqq. qui filii sint legitimi, excepta summa Cardinalatus dignitate, sicut observavimus supra, num. 10. Unde minus rectè loqui videtur Marc. Anton. Eugen. consil. 57. num. 16. apud Castill. ubi proximè, num. 41. dum asserit, legitimatos per rescriptum nihil differre à legitimè natis, vel legitimatis per matrimonium subsequens. Idemque obijci potest aliis pluribus ex præcitat. qui absolute, passimque tradunt legitimatos nihil differre à legitimè procreatis.

15 Alter effectus legitimatorem per rescriptum est successio. Et quod attinet ad patris hæreditatem, jure communi perpenso, triplex casus distingui debet. Primus est, cum nulla existit legitima proles, & tunc legitimatus omnia jura suorum consequitur, succeditque ad intestat. legitimè nati ex testamento, ab intestato, contra testamentum, quod antea factum, ut posthumus rumpit; postea conditum, ut præteritus nullum dicit, aut contra tabulas agit; ex-

hæredatus, agit querela; si minus relictum fuerit, quàm est legitima, postulat supplementum: quæ jura, & alia omnia quæ legitimis deferuntur, legitimatus sine distinctione adipiscitur, nihil à legitimè nato differens, authent. quibus modis natural. efficitur legitimi, §. Liceat, §. Sit igitur licentia, authent. quibus mod. natur. efficitur sui, §. Et quoniam variè, §. Reliqui, §. Si quis ergo, §. Sui, Institut. de hered. qua ab intestato deferunt. l. 9. tit. 18. part. 3. l. 4. l. ultima, tit. 15. part. 4. Gregor. Lop. in d. l. 9. gloss. 3. D. Covarruv. sup. §. 8. num. 3. Castill. dicto cap. 22. num. 40. & num. 57. ubi plurimi, Molin. de justitia & jure, disputat. 173. num. 24. Anton. Gom. in legem 12. Tauri, num. 66. Joan. Lup. de illegitimis, comment. 3. §. 1. num. 65. & 73. versic. Et quod ei præterito, Guttier. in §. Sui, num. 177. & 178. Institut. de heredum qualitat. & Pract. lib. 4. quest. ultima, num. 20. Merlin. dicta quest. 8. num. 7. 8. & 10. Peregrin. de fideicommiss. artic. 23. num. 27. Cevall. commun. quest. 2. num. 22. Clar. §. Testamentum, quest. 84. Capyc. Latro decis. 166. num. 147. Rojas in Epitome succession. cap. 33. num. 34. 45. & 46. Garcia de nobilit. gloss. 21. num. 8. 54. & 89. Petr. Gregor. lib. 44. capite 1. num. 6. Unde abstentionis beneficio gaudet. Azeved. in legem 10. num. 42. tit. 8. lib. 5. Recopilat. quod oblati Curia denegatur, authent. quibus modis natur. efficitur sui, §. Et quoniam, Azeved. ibidem. Debet eis legitima relinqui titulo institutionis. Merlin. n. 11.

16 Circa præmissam conclusionem nulla reperitur controversia, sed ambigi solet, an legitimatus revocet donationem, ex l. Si unquam, Cod. de revocand. donat. de quo supra, lib. 1. cap. 19. num. 22. ubi negantium opinioni subscripsimus, quæ tunc maximè admitti poterit, cum filius natus erat, successionisque paternæ capax tempore donationis, quia per legitimatorem non irritabitur donatio. Vide Hermosillam in l. 8. gloss. 7. num. 11. tit. 4. part. 5. Garc. num. 55. Guttier. num. 180. Merlin. de legitim. lib. 2. tit. 1. quest. 21. num. 39. & alios pronuper laudatos. Item quæstionis est, an legitimatus excludat substitutum sub conditione, Si absque liberis legitimis decesserit: quod plurimis distinctionibus explicatur, de quo latè Fufar. de substitut. quest. 407. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 3. a num. 30. Padilla in l. Cum acutissimi, Cod. de fideicommiss. Cevall. quest. 2. a n. 51. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 79. Mantic. sup. lib. 11. capite 10. Controvertitur etiam, num si fœminæ ex statuto excludantur propter masculos, legitimatus illas excludat? De quo Cevall. d. quest. 2. per tot. Tell. Fernand. in l. 9. Tauri, a num. 18. Guttier. sup. num. 176. Merlin. lib. 3. tit. 1. quest. 20. per totam.

17 Secundus casus est, cum tempore legitimatorem extant filii legitimi, & naturales: & ut rescriptum valeat, necesse est ut Principi existentia eorum in precibus explicetur, alioqui ob vitium subreptionis legitimatio nullius est momenti. D. Covarruv. d. part. 2. §. 9. num. 8. versic. Ex quo inferitur, Molin. disputatione 173. num. 21. Costa in §. Et quid si tantum, num. 132. Tusch. lit. L. conclus. 226. n. 23. & dixi supra, lib. 1. cap. ult. num. 98. Imò si ascendentibus legitimantis præjudicium quoad

ad legitimam fiat, id exprimi Principi debet. Molin. ibidem, Costa num. 146. Hac in specie dubium est, an requiratur præcisè, quod in rescripto apponatur clausula, *Ut cum legitimis succedat?* Et affirmativè docent Garcia supra, num. 69. Azeved. in l. 10. num. 32. tit. 8. lib. 5. Recopilat. Anton. Gom. in legem 12. Tauri, numero 67. Gregor. Lop. in l. ult. gloss. 2. tit. 15. part. 4. Guttier. sup. num. 183. Sed Molin. disputat. 173. num. 27. sentit legitimatos cum legitimis esse admittendos, cum Princeps sciens prolem legitimam existere, illegitimum natalibus absolutè restituit sine clausula, *Sine præjudicio legitimorum*, quæ hujusmodi rescriptis inferi solet, ut testatur Gregor. Lop. ubi proximè. Idem probat Merlin. sup. lib. 1. tit. 2. q. 8. num. 17. cum seqq. Sed communis sententia de jure verior videtur, quia non præsumitur Principem velle legitimis præjudicium inferre, nisi exprimat. Sed posset iustineri quod sentit Molina, si aliunde de voluntate Principis constaret, quod vellet legitimatum in legitimorum præjudicium succedere, quod facere valet, ut Molin. disputat. 174. & alii adverterunt. Vide Joan. Lup. de illegitimis, comment. 3. §. 1. num. 66. versic. Ex his modò, Mantic. de coniectur. lib. 11. tit. 3. num. 8. Tusch. sup. num. 7. & conclus. 232. num. 33.

18 Illud autem observare oportet, quod si cum legitimis legitimatus successerit, nequit pater huic plus relinquere, quàm cuius ex illis; jure enim caveatur, ne legitimatus ex patris substantia majorem portionem percipiat, quàm aliquis legitimus, sive per contractum, sive per ultimam voluntatem, authent. quibus modis natur. efficitur sui, §. Et quoniam variè, l. Communium, §. Et quoniam, Cod. de naturalibus liber. ubi licet de legitimatis per Curia oblationem sit sermo, nulla ratio reddi potest differentia inter eos, & per rescriptum legitimatos, ut ait Molina disputat. 173. num. 27. qui ita tenet cum Molin. de primogen. lib. 2. cap. 11. num. 19. Costa in §. Et quid si tantum, part. 2. conclus. 2. num. 137. Tell. Fernand. in l. 12. Tauri, num. 5. Azeved. in l. 10. num. 34. tit. 8. lib. 5. Recopilat. Merlin. dicta quest. 6. num. 24. Ex quo duo inferuntur quoad res regium: prius, non posse fieri à patre meliorationem tertii aut quinti in persona filii legitimi, extantibus legitimis; nec primogenium ex ea parte bonorum institui, ut in eo legitimatus legitimis præferatur, ne ita plus capiat, quàm illi. Molin. uterque cum aliis ubi proximè. Posterius, quod si legitimis existentibus, legitimatus ex quinto bonorum, quod ei pater relinquere valet, juxta legem 12. Tauri, quæ est lex 10. tit. 8. lib. 5. Recopilat. tantum capiat, ut minus habeat aliquis legitimus, quoad excessum voluntas patris non servabitur. Azeved. & Tell. Fernand. nuper laudati.

19 Sed contra præmissam resolutionem, & quæ ex illa deduximus, docent Roderic. Suar. in lege Quoniam in prioribus, limitat. 12. ad ll. Styli, num. 1. & 2. Cod. de inoffic. testam. Anton. Gom. in dicta l. 12. num. 68. Garcia sup. gloss. 21. num. 70. Cardin. Tusch. lit. L. conclus. 228. num. 5. Guttier. sup. num. 183. quia jura, quæ vetant amplius deferri legitimato quàm legitimo, cui minima portio assignatur, de legitimatis per oblationem Curia loquuntur, & ad

legitimos per Principis beneficium ampliari non debent. Sed à priori opinione recedendum non est, neque enim decet, aut æquum est, melioris esse conditionis vulgò quæsitos filios, quàm ex legitima conjuge procreatos, etsi aliud sit dicendum de legitimatis per matrimonium; in quibus regula dicti §. Et quoniam variè, & dictæ legis Communium, non observatur. Molin. d. cap. 11. n. 23.

20 Tertius casus est, cum tempore legitimatorem nullus erat legitimus filius natus, aut conceptus, sed postea supervenit. Et quoad jus commune, etsi contentio sit, an censeatur legitimatio revocata, ut cum legitimis legitimatus minimè succedat, verius tamen est, ac receptius, eum cum postea genitis patri succedere, licet eorum nulla mentio in rescripto fiat. Anton. Gom. cum plurimis num. 68. versic. Item adde quod si tempore, Molin. disputat. 173. num. 28. ubi oppositum probabile demonstrat. Garcia sup. num. 69. Mathienz. in l. 10. gloss. 2. num. 3. Azeved. num. 32. Tusch. sup. conclus. 232. num. 34. Gregor. Lop. in lege fin. gloss. ultima, tit. 15. part. 4.

21 Hac quoad jus commune, sed de jure nostro Regio in primo casu nulla est diversitas; nam legitimis non extantibus mortis tempore, legitimatus suus, & necessarius est hæres in omnibus parentis bonis, excepto quinto, sicut legitime natus. Anton. Gom. numero 66. Castill. controvers. lib. 4. cap. 22. num. 62. Tell. Fernand. in lege 13. Tauri, num. 2. Cervant. ibidem, num. 45. Mathienz. in dicta l. 10. Recopilat. gloss. 7. num. 3. Pichard. in §. Sui, n. 17. Institut. de heredit. qua ab intest. deferunt. Molin. dicto cap. 11. num. 24. Cevall. dicta quest. 2. num. 36.

22 In secundo autem casu nihil jure nostro immutatum reperitur, nam dicta lex 12. Tauri, solum de liberis post legitimatorem conceptis, & natis agit, ut patet ex ipsius verbis, quicquid senserit Azeved. in l. 10. num. 32. tit. 8. lib. 5. Recopilat. Unde tanquam casus omissus manet sub dispositione juris communis, argumento legis Commodissime, ff. de liber. & posthum. hodieque apud nos servabuntur tradita nuper; numero 17. scilicet quod extante legitima prole, non aliter legitimatus succedet æqualiter cum illa, nisi Princeps id expresserit in rescripto. Azeved. ubi proximè, Tell. Fernand. in d. l. 12. Tauri, num. 4. Tusch. lit. L. conclusione 232. num.

23 In tertio tandem casu, de quo num. 20. jus commune abrogatur quoad Hispanos, ex l. 12. Tauri, quæ est lex 10. tit. 8. lib. 5. Recopilat. qua statuitur, ut filius per rescriptum legitimatus, nequiquam succedat cum legitimè postea natis, aut per subsequens matrimonium legitimatis, patri, aut matri, vel avo, ad quorum successionem Princeps illegitimum idoneum legitimatorem efficit, quæ tam ex testamento, quàm ab intestato procedunt, solumque permittitur hujusmodi parentibus, ut legitimatis relinquunt ex quinto bonorum (de quo inter extraneos disponere valent,) quod sibi visum fuerit. Quoad successionem conjunctorum, aliaque legitimatis jure concessa, nihil derogari expressim asseritur, de cujus constitutionis intellectu videndi Mathienz. & Azeved. in d. l. 10. Recopilat. Anton. Gom. Tell. Fernand. & ceteri omnes Taurinarum

rinarum legum Interpretes in d. l. 12. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 11. num. 21. Castill. controvers. tom. 4. cap. 22. num. 59. cum sequentibus, Garcia de nobilitat. gloss. 21. num. 69. Molin. de justit. & jure, disputat. 173. num. 27. D. Covar. sup. d. cap. 8. §. 10. num. 3. Gregor. Lop. in l. ult. gloss. 2. tit. 15. part. 4. Guttier. in §. Sui, n. 183. Institut. de hered. qualitat. & different. Ceval. commun. quest. 2. a num. 29. Rojas in Epitome success. cap. 23. num. 34.

24 Occurrit disquirendum, si quis filios habens legitimos impetret legitimationem à Principe, ut illegitimus etiam cum præjudicio illorum succedat (quod fieri licet nedum ipsi Principi, sed etiam Proregi, Capyc. Latro decis. 166. num. 112. & 154. Gregor. Lop. ubi proximè, Anton. Gom. num. 67. & dixi supra, num. 17. in fin. quia etsi non tollere, minuere tamen legitimam ex rationabili causa potest,) posteaque alii superveniant liberi, an legitimatus omninò excludatur juxta dictam legem 12. vel saltem cum antea natis, aut etiam cum omnibus patri succedat? Et quod legitimatus omninò repellendus sit, suadet ex eo quod sicut filii justè exhereditati agnatione posthumi, ruptoque testamento admittuntur ad patris hæreditatem ab intestato propter fratrem præteritum, qui postea natus est, l. 20. tit. 1. l. 2. tit. 7. part. 6. sic legitimi existentes legitimationis tempore, etsi legitimatum excludere non valeant, ipse tamen propter legitimatum postea natum repellitur prorsus à paterna successione debet, quia ille cum hoc concurrere ex dicta l. 12. Tauri prohibetur; sæpe enim quis per alium quod per se non potest, allequitur, l. Aristo, ff. qua res pignori obligat. poss. l. In adoptionem, ff. de honor. possess. contra tabul.

25 Idem etiam roboratur, nam cum quis à successione rejicitur ob aliquam personam cum qua concurrere jure nequit, non solum censetur exclusus quoad portionem illius, sed etiam quoad omnes alios, cum quibus aliàs succedere non prohibebatur. Textus in §. Praferuntur autem, Institut. de Senatusconsulto Tertulliano, ubi matre exclusa propter defuncti fratrem, hæreditas inter eum & sororem dividitur, quanquam mater cum sorore concurrere posset secundum jus, quod ibi refertur. Igitur eodem modo cum legitimatus à postea legitime nato repellatur, nihil ex patris substantia capere poterit concurrere cum aliis legitimis, in quorum præjudicium Princeps legitimationem concessit.

26 Rursus in contrarium nos movet, ut teneamus hunc legitimatum cum antea & postea legitime natis aequaliter successurum, quod ratio dictæ legis 12. ea esse videtur, quod nec Princeps, nec pater de futura legitima prole cogitarunt ad legitimandum illegitimum, cujus si meminissent, fortè nec hic postularer, nec ille concederet legitimationem. Hæc sanè ratio cessat cum tempore legitimationis extantibus legitimi liberi, quibus non obstantibus, illegitimus à Principe idoneus, & capax effectus est, ut cum illis in successione concurreret; nam idem indulgeret, si de futuris liberis cogitasset. Cessante igitur ratione præfatæ Taurinæ constitutionis, dispositio locum non habet, argumento legis Adigree, §. Quavis, cum vulgat. ff. de jure patronat.

27 Quod fundamentum apertè comprobatur com-

munis resolutio à me tradita supra, lib. 1. cap. 19. num. 6. ubi asserui, donationem extraneo factam, liberis extantibus, non revocari nativitate aliorum, ex l. Si unquam, Cod. de revocat. donat. quæ si liberi tempore donationis non existerent, procul dubio revocaretur, ut in d. cap. 19. à principio ostenditur.

28 Ex dictis dubia redditur hujus quæstionis resolutio, quare media via eligi potest, argumento legis 7. §. Cum quis, ff. de acquir. rer. domin. §. Cum ex aliena, Institut. de ver. divisione: ita ut asseramus, filium quidem legitimatum non concurrere cum filiis legitimis postea natis, quibus præcedens legitimitas nocere non debet, nisi exprimat, ac derogetur dictæ legi 12. bene tamen admitti cum extantibus tempore legitimationis, quibus Princeps præjudicavit: sicque patris dividetur hæreditas, ut post legitimationem natus, aut per subsequens matrimonium legitimatus suam legitimam integram obtineat perinde ac si non esset aliquis per rescriptum legitimatus: cum aliis verò aequaliter ad bona hic legitimatus perveniet, quo & legis dispositio observabitur, & beneficium Principis sortietur effectum: quod etsi æquitatem præ se ferat, in puncto juris ex duabus supra propositis sententiis prior magis arridet; lex enim Regia indistinctè loquitur, sive extant legitimi tempore legitimationis, sive non: & ita sine distinctione accipi debet, ut superveniente prole legitima, legitimatus per rescriptum à paterna successione repellatur, argumento legis Non distinguemus, ff. de arbit. l. De pretio, ff. de Public. in rem actione.

Dixi pronuper, legitimatum ex rescripto posse succedere cum legitimis postea natis, aut per matrimonium legitimatis, si id Rex expressim indulerit, non obstante dicta lege 12. Tauri, quia sicut extantibus, ita & nascituris præjudicium quoad quotam legitime valet inferre. Azeved. in l. 10. num. 34. tit. 8. lib. 5. Recopilat. Mathienz. ibi, gloss. 2. num. 4. & alii laudati supra, num. 23.

30 Sed antequam à tractatu de successione legitimati in bonis patris discedamus, oportet adnotare, jura quæ per legitimationem quaruntur, emancipatione non extinguuntur, sed idem juris esse in legitimo, ac in legitimo, si emancipetur. Gregor. Lop. in legem 9. gloss. 1. tit. 15. part. 4. Bald. in l. penultima, §. 1. Cod. de adopt. Garcia de nobilit. gloss. 21. num. 67. Hodie autem sublata est differentia emancipationis, & patriæ potestatis, l. Meminimus, Cod. de legitim. hered. authent. de heredibus ab intestato venientibus, §. Nullam verò, de quo videndus est Guttier. in §. Sui, a num. 131. Institut. de hered. qualitat. Anton. Gom. variar. lib. 1. cap. 11. num. 43. Cujac. novell. 118. Ceval. quest. 627. D. Joseph. Vela differat. 11. num. 62. cum aliis. Ex quibus constat, adhuc discrimen quoad plures juris effectus inter filiumfamilias, & emancipatum consistere, sed in omnibus similis erit legitimatus legitimo & naturali, cum in illo simul reperitur & sanguinis vinculum, & nexus patriæ potestatis per legitimationem contractus, authent. quibus modis natural. offic. sui, §. Generaliter, D. Covar. de matrim. part. 2. cap. 8. §. 8. num. 23. versic. Tertio principaliter, Molin. de justit. & jure, disputat. 173. num. 30. Garcia sup. num. 18. Petr. Gregor.

Gregor. Syntagm. lib. 11. cap. 6. num. 11. Castill. controvers. lib. 4. cap. 22. num. 41. Anton. Gom. in l. 12. Tauri, num. 66. Unde inter liberos enumeratur ad privilegium habenti duodecim filios concessum. (Castill. n. 42.)

31 Secundò adnotandum est, quandam specialitatem esse in filio per rescriptum legitimo; nam si contra patrem ingratus extiterit, legitimitas quoad successionem paternam revocatur, ita ut necesse non sit eum hæredem institui, aut exheredari, sed causa ingratitude probata instar extranei habeatur respectu patris, etsi quoad cætera legitimitas irrita non sit. D. Covarruv. dicto cap. 2. §. 2. num. 17. Cardin. de Lugo de justit. & jure, tom. 2. disp. 24. sect. 6. num. 84. Molin. cod. tract. disput. 172. num. 5. Garcia num. 65. & alii communiter.

32 Tertio quæri solet, an pater filio legitimato succedat? Et negativè responderunt haud pauci; nam propter incontinentiæ admissum dignus videtur, ut careat filii successione. Ita Card. Tusch. lit. L. conclus. 216. num. 43. Joan. Lup. de illegitimis, comment. 3. §. 1. num. 67. Palæot. de nobilit. & spuris, cap. 41. num. 3. & alii. Verùm contra sentiunt Tell. Fernand. in l. 12. Tauri. num. 43. Ceval. quest. 2. num. 36. & ita est tenendum, quia inter parentes ac prolem illegitimam non claudicat successio propter illorum turpitudinem, sed quoties filius parenti succedit, toties reciprocè hic illi hæres est; authent. quibus modis natur. offic. sui, §. De nepotibus, collat. 7. authent. Licet, Cod. de naturalib. liber. l. 8. in fin. tit. 13. part. 6. D. Covarruv. cum multis in Epitome success. num. 19. Anton. Gom. in l. 9. Tauri n. 46. ubi etiam de reciproca alimentorum præstatione, de qua in dicta l. 8. Partit. Unde deducitur ad intellectum legis 12. Tauri, quod sicut filius legitimatus, legitimis fratribus concurrentibus, habet jus ad alimenta, si aliunde non habeat, intra quintum bonorum, Cervant. in ead. l. num. 45. & 49. Pichard. in §. Sui, a num. 13. Institut. de hered. & qua ab intest. defer. Castill. controvers. tom. 4. cap. 22. num. 61. Rojas in Epitome success. cap. 33. num. 37. & 38. ita pater agere poterit, imò uterque audietur si peteret ultra quintum, si id ad alimenta non sufficeret; ut in simili docet Gregor. Lop. in l. 8. gloss. 9. tit. 13. p. 6.

33 Verùm circa eandem constitutionem ambigitur, an quemadmodum prole existente legitima, legitimatus solum ex testamento succedere permittitur in quinto, similiter pater in eadem portione duntaxat hæres institutus existat? Quod Tell. Fernand. ubi proximè, cogitandum reliquit: sed Ceval. d. num. 36. in quinto succedendum reciprocè opinatur, cui ad stipulatur apertè lex 8. tit. 13. part. 6. etsi Gregor. Lop. ibi, gloss. 11. dubitet agens de filii naturalis successione, utrum pater succedat in solidum, etsi filius pro parte duntaxat admittatur? Et quidem non temerè defendi posset, patri hæreditatem integram deferendam, nisi aliunde minuatur, velut matre concurrente; quia licet reciprocum sit jus successionis inter parentes & liberos regulariter, tamen quoad quotam non omninò exæquari solent. Sic de jure nostro legitima filii sunt bona omnia patris, excepto quinto, l. 28. Tauri, quæ est lex 12. tit. 6. lib. 5. Recopilat. & notatum est supra, lib. 1. cap. 19. num. 108. parentis verò legitima sunt duæ partes bonorum, l. 6. Tauri, quæ est lex 1. tit. 8. lib. 5. Recopilat. Gregor.

Lop. in dicta l. 8. Part. gloss. 4. & 6. & dixi dict. cap. 19. num. 109. Unde parcius est legitima ascendendum, quàm liberorum. Similiter de jure communi filius succedit ab intestato patri in omnibus bonis: sed parens extantibus defuncti fratribus, pro dimidia efficitur hæres, & ita æqualitas non servatur, l. 3. & 4. tit. 13. part. 6. Nec refert quod correlativorum eadem, parque ratio esse debet, ut ait Cevallos; nam id procedit, nisi diversitatis ratio reperiat, ut notatur in l. 1. Cod. de cupress. lib. 12. Hæc autem diversitas manifesta est in d. l. 12. Tauri, quia injuria quoad dammodo fieret legitimis liberis, si cum ipsis legitimatus per rescriptum ad paternam successionem concurreret: at in successione patris in bonis legitimati nullus queri potest, quod ipse totam filii substantiam percipiat; ideoque dicendum videtur, patrem ad omnia bona filii legitimati admittendum, etiam si prolem legitimam habuerit, non obstante quod filius ille solum in quinto possit succedere.

34 Distinguendum nihilominus mihi videtur; nam aut filius legitimatus, qui moritur, matrem habet, vel alium ab ejus linea successorem, qui secluso patre admittendus est; & tunc pater nihil, nisi ex testamento, sive alimenta percipere quibit, servatà correlativorum regulâ, juxta dictam legem 8. Partit. Aut solum cum patre concurrunt liberi ejus fratres defuncti, qui ut infra probabitur, legitimato succedunt, & pater totam hæreditatem ab intestato obtinebit; absurdum enim foret, fratres potiores haberi patre, propter quem ad successionem legitimati pervenire conceduntur, argumento legis Cum quis, Cod. de natural. liber. Faciunt ad rem Justiniani verba in §. 1. Institut. per quas personas nobis acquirit. ibi: Quæ enim invidia est, quod ex patris occasione profectum est, hoc ad eum reverti? Hæc ubi legitimatus sine testamento decesserit: quod si id condiderit, non prohibetur totam suam substantiam patri relinquere, nisi aliàs propter liberos vel alia ratione impediat, quem sicut extraneum quemlibet poterit hæredem facere: nec in testamentariis successionebus correlativorum servatur paritas, data rationis differentia; ideo enim in d. l. 12. Tauri. vetatur, ne filio legitimato ultra quintum pater relinquere valeat, quia alia omnia bona debentur ut legitima, filiis legitimis extantibus; prout assertum est supra, num. 33. Unde si legitimatus decedens legitima prole, aut alio successore necessario caruerit, cui legitimam reservare teneatur, legis ratione cessante, patrem jure in solidum hæredem instituet. Si verò talis legitimatus testetur, patre omninò præterito, nulla actio rei adversus testamentum præstabitur, nisi ad alimenta, si fortè egestate laboret, ut prædiximus num. 32.

35 Sed ut ad ulteriora progrediamur, nunc de successione filii legitimati quoad avum videndum est, ac prius scire oportet, quod si quis filium legitimum habens rescripto Principis legitimetur à patre, ille adgnascitur ut nepos legitimanti quoad successionem, cæteraque jura, quæ legitimatis obvenire solent. D. Covarruv. de matrim. part. 2. cap. 8. §. 10. num. 7. Molin. de justit. & jure, disputat. 173. num. 32. Garcia de nobilit. gloss. 21. num. 39. Gamina decis. 11. Joan. Lup. de illegitim. comment. 3. §. 1. num. 66. versic. Similiter, Castill. in l. 12. Tauri.

Tauri, verbo *De sus-abuelos*. Hinc est, ut si res avita patrimonialis distrahatur, poterit nepos hic ex propria persona illam retrahere, juxta legem 7. cum seqq. tit. 11. lib. 5. *Recopilat.* quod jus legitimatis competit. D. Covar. *suprà*, num. 4. Molin. num. 34. Garcia num. 50. Azeved. in *dicta* l. 7. num. 43.

36 Præterea observandum est, si patrem habens filium legitimaverit sine illius consensu, hunc nepotem ad avi successionem non admitti. Greg. Lop. in l. 7. gloss. 9. tit. 15. part. 4. Castill. ubi *proximè*, verb. *No pueda suceder*. Ratio quæ traditur, est ne ei invito suus hæres agnascatur. Sed superest dubium, nam etsi nepos non veniat ut suus, possit succedere ceu proximus agnatus, ex cap. *Unde legitimi*; siquidem descendentes præter fuitatis jura, ut agnati, vel cognati, ab intestato ascendentes succedunt, ita ut ex uno capite exclusi, non censeantur ab alio remoti, l. 1. §. Sed videndum, ff. de successor. edict. l. penultima, §. *Filius*, ff. quis ordo in bonorum possess. servet. Guttier. in §. *Sui*, num. 80. *Institut. de hered. qualitat.* Anton. Gom. *variarum lib. 1. cap. 9. num. 29.* Cevall. *quæst.* 165. Cum igitur legitimatus omnibus patris conjunctis etiam non consentientibus ad successionem adgnascatur, ut inferius probabitur, idem jus quoad avum consequi debet, non ut fuitatis jure potiatur, sed ut ab intestato ex capite *Unde legitimi* succedat, quasi proximus adgnatus.

37 Circa quam speciem quæri opportunè potest, quid si pater, qui legitimat, sub aliena existat potestate, an scilicet legitimatus jura suorum assequatur? Et quidem quoad avum, qui non consentit, certi juris est, suam hæredem non existere, idemque quoad patrem respondendum videtur, quia constitutus sub alterius potestate alium sub sua habere non potest, l. *Sic eveniet*, Cod. ad legem Jul. de adulter. nec jus patriæ potestatis acquiri absque patria potestate potest, l. *lege Cornelia*, ff. de testament. l. *Illud*, §. *Ad testamenta*, ff. de bonorum possess. contra tabulas, §. *Sui*, *Institut. de hered. qualitat.* ubi fuscè Guttier. à num. 4. Quare si, avo superflite, pater qui legitimavit, obeat, legitimatus ut filius extra potestatem succedat: sed si avus ante patrem defunctus sit, legitimatus patriam potestatem, quæ illucisque erat in suspensio, ingressus jura sui hæredis nanciscetur. Nec ambigitur, quin possit Princeps legitimare filium ejus, qui est sub potestate, licet avus renuat, patre consentiente, cum valeat legitimare filium sine consensu patris, quanquam legitimatus illi suus hæres non fiat. Gregor. Lop. in l. 3. gloss. 1. tit. 15. p. 4.

38 Quoad successionem transversalium legitimatus rescripto Principis omnibus agnatis ac cognatis patris, etsi non consentiant, succedit, ac si legitimè natus fuisset, *authent. quibus modis natur. offic. sui*, §. *Quapropter*, collat. 7. lege 7. tit. 15. part. 4. l. 12. *Tauri*, quæ est lex 10. tit. 8. lib. 5. *Recopilat.* Gregor. Lop. in d. l. 7. gloss. 9. D. Covarruv. d. §. 10. num. 3. Anton. Gom. in d. l. 12. *Tauri*, num. 69. Capyc. *Latro decif.* 150. num. 1. & *decif.* 166. num. 148. Molin. de *justit. & jure disputat.* 173. num. 31. Garcia *sup.* n. 38. Castill. *controversiarum tom. 4. cap. 22. num. 42.* Joan. Lup. *dicto* §. 1. num. 67. *versic. Similiter*, Mathienz. in d. l. 10. gloss. 1. num. 16. & gloss. 7. num. 1. Azeved. *ibi*, num. 45. Castill. in leg. 12. *Tauri* in principio, Cifuentes num. 18. Tell. Fern.

num. 7. & 43. Cevall. *quæst.* 2. num. 17. Merlin. de *legitim. lib. 1. tit. 2. quæst.* 8. num. 5. Licet aliis oppositum placeat exigentibus consensum propinquorum patris ad successionem, per textum in d. *authent. quibus modis natur. offic. sui*, §. *Filius*, cui consonat lex 7. tit. 15. part. 4. Sed ea jura loquuntur in legitimatis per oblationem Curia, in quibus speciale est, ut observat Barbosa in *collectan. ad l. Communium*, num. 6. *Cod. de natural. liber.* Unde deducitur, minùs rectè docuisse Osualdum post alios ad *Donell. lib. 19. cap. 4. lit. F.* non dari fratri legitimato querelam inofficiosi testamenti, in quo turpis persona instituta est, quia non adgnascitur sine consensu fratri. Nam hujusmodi ratio vere non est, cum legitimatus cunctis patris consanguineis, & affinis adgnascatur sine eorum assensu, ut præter nuper laudatos probant Mantic. de *conject. ultimar. volunt. lib. 8. tit. 12. num. 30.* Molin. de *primogenit. lib. 1. cap. 4. num. 44.* Joan. Lup. *sup.* num. 66. *versic. Similiter* Merlin ubi *proximè*: & ita expressum contra Osualdum tenet Castill. *dicto cap. 22. num. 57.* At si filius legitimetur post mortem patris, necesse est ut citentur legitimi ejus successores, quibus præjudicium generatur. Molin. de *primogen. lib. 3. cap. 3. num. 10.* D. Covarruv. *sup.* §. 9. num. 10. Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 9. tit. 15. part. 4. nisi pater moriens filio illegitimo in ultima dispositione demandaverit, ut legitimatorem sibi impetret à Principe, Merlin. num. 30.

Hæc de legitimatorem effectibus dicta sufficiant, plurimis prætermittis, est enim materia ampla, proluxa, arque profunda, ut inquit Azeved. in d. l. 10. num. 5. Tell. Fernand. in *dicta* l. 12. *Tauri*, num. 7. in qua est regula constituenda, ut leges agentes de legitimis legitimatos per rescriptum complectantur. Castill. d. cap. 22. num. 43. Tiraquell. in l. *Si unquam*, verb. *Susciperit liberos*, *Cod. de revocand. donat.* Guttier. in d. §. *Sui*, num. 186. Sed an in hominis dispositione legitimorum appellatione veniant legitimati, controversatur, in quo usui communi loquendi standum erit, inspiciendaque mens proferentis, & quid in statutis, de quibus D. Covarruv. d. cap. 2. §. 8. à num. 13. Garcia *sup.* n. 22. cum aliis, Gregor. Lop. in l. 4. gloss. 11. in *med. tit. 15. part. 4.* latè Molin. de *primog. lib. 3. cap. 3. per tot.*

Ibi: *Et tamen de eo queritur.*

Accedimus jam ad quæstionem, cujus occasione tractatum de legitimatorem oportuit evol- vere, quæ sanè à nemine ex iis, quos viderim, inculcatur; imò omnes hujus loci D. Covarruv. immemores miror: quod ita contigit, quia ut D. Covarr. præmittit, inutilis scribentibus visa sit propter naturam legitimatorem, quæ sic ut assertum est, omnia jura suorum hæredum tribuit. Sed eam habere locum posse D. Covarruv. ait, cum legitimatio plena non est, sed restricta ad verba rescripti: quod dupliciter evenit, vel quando Princeps non legitimum efficit, sed quoad aliquos juris effectus cum illegitimo dispensat, tuncque id tantum confert, quod verbis exprimit, quæ strictè interpretari debent. Vel cum legitimer, sed cum restrictione aliqua adversus communes legitimatorem regulas, ut si dictum sit, ad succedendum in eo, quod pater

pater relinquere ipsi voluerit: aut, Ad succedendum ex testamento. Et licet controversum sit, an adjecta limitatione legitimatio, vel dispensatio indulgeatur, communiter tamen placet, legitimatorem concessam censerì, quanvis effectus ejus quoad successionem limiteetur. Multum autem interest, utrum quis legitimatus, vel dispensatus habentur, de quibus omnibus latissime D. Covarruv. de *matrimonio*, part. 2. cap. 8. §. 8. à principio, Mathienz. in l. 10. gloss. 1. tit. 8. lib. 5. *Recopilat.* Tell. Fernand. in l. 12. *Tauri*, num. 23. cum aliis, Ioan. Garcia de *nobilit. glos.* 21. & alii ex præcitat, etsi Anton. Gom. in l. 12. *Tauri*, num. 70. asseruerit, non esse legitimatorem, sed dispensationem: quod verum non est, quia legitimatio, quæ integra est ac perfecta respectu personæ, non desinit esse talis ob limitationem quoad jus succedendi, ut refert Cevall. q. 2. n. 34.

41 Quæstio igitur nostra ad praxim reduci nequit in legitimatorem, in qua per verba illa, *Ex testamento*, & *ab intestato*, confertur legitimato jus ad succedendum contra testamentum, l. 9. tit. 18. part. 3. ubi Gregor. Lop. gloss. 3. quod D. Covarruv. non inficiatur. Posset tamen locum habere in dispensatione; in illa enim verba interpretantur secundum naturam actus, qui geritur, idest legitimatorem, quæ filiis jus succedendi contra testamentum regulariter præstat, sicut prædiximus. In hac, scilicet dispensatione, solum inspicitur rescripti series, verborumque proprietates: Unde merito in dubium revocari potest, si Princeps dispenseret, ut illegitimus succedat patri ex testamento, & ab intestato, an illi comperat actio ad succedendum contra testamentum, ex vi ac proprietate sermonis.

42 Idem dubium occurrere posset in legitimatorem, cum Princeps in præjudicium legitimorum concederet cum illis legitimatum posse succedere, qui aliàs non admitteretur, nisi expressum esset, secundum tradita *suprà*, num. 17. & 23. de jure communi & Regio, quo casu si rescripto contineatur, ut cum legitimis ex testamento & ab intestato illegitimus ad successionem concurrat, ambigeretur an esset locus successioni contra testamentum cum præjudicio legitimorum, quoniam non est de natura legitimatorem, ut legitimati tunc jura suorum habeant, extantibus legitimè natis, ut præcitat numeris assertum est.

43 His ergo casibus queritur, si legitimatus hæres à patre scriptus non sit, nec justè ex hæredatus, an possit virtute eorum verborum, *Ex testamento*, & *ab intestato*, rumpere, dicere nullum testamentum patris, aut per querelam illud infringere? Et licet D. Covar. resolvar negativè, quia secundum verborum proprietatem successio contra testamentum sub illis non continetur, nihilominus oppositum sustineri jure posset, quoniam ex communi usu loquendi illa verba omnem successionem complectuntur, quæ in personam ejus, ad quem diriguntur, cadere potest: unde si sermo habeatur de ascendentibus, aut descendentibus, jus contra testamentum censebitur concessum; nam ex quo his, quibus de jure legitima debetur, ut liberis & parentibus, tribuitur jus succedendi ab intestato, quod propter illegitimitatem erat impeditum, creditur indulgum, ut possint adversus testamentum venire, ut suam legitimam D. de Faria Nova *Addit. ad Covar.*

consequantur; etenim actio hæc nihil est aliud, nisi præludium quoddam ad causam intestati, siquidem destructo testamento, successio testamentaria reducitur ad legitimam, seu ab intestato, ut latè docet Petr. Gregor. *Synagmat. juris lib. 44. cum seq.* Et cum filio legitimato Princeps confert successionem ab intestato, concedere censetur jus preparatorum ad illam, quod filii habere aliàs solent; nam qui vult consequens, vult & antecedens quod ad id necessariò prærequiritur, l. *Illud*, cum vulgaris, ff. de *acquir. heredit. & concessio* aliquo, omnia intelliguntur concessa, quæ ad id desiderantur, cap. *Præterea*, de *offi. delegat.* Hinc est, ut in l. 9. tit. 18. p. 3. ubi forma rescripti ad legitimandum traditur, hæc verba, *Ex testamento*, & *ab intestato*, inferuntur, per quæ filio legitimato contra testamentum jus agendi tribuitur, ut observat ibi Gregor. Lop. gloss. 3. & D. Covarruv. assentitur: sed ait, hoc non provenire ex verborum proprietate, sed ex natura legitimatorem. Sed hoc ex eo displicet, quia lex præstans formam rescripto, minimè uteretur verbis, nisi in proprio significato, ut omne dubium tolleret. Similiter Authores hac de re agentes eodem modo loquuntur, ut Petr. Gregor. *lib. 45. cap. 7. n. 7.* Sic in l. 12. *Tauri* iisdem verbis excluditur filius legitimatus à successione, extantibus legitimis, per quæ etiam repulsus intelligitur à successione contra testamentum, ut notum est.

Ibi: *Fatemur tamen ex ea clausula hoc jus agendi.*

Ideo D. Covar. hæc docet, censerì concessum jus agendi contra testamentum per verba, *Ex testamento*, & *ab intestato*, quando aliàs legitimatus ex juris dispositione venire poterat, & contra testamentum agere; quia verba accipi debent juxta materiam subjectam, actusque naturam, cui deservit, quamquam improprie usurpentur. Argel. ex Bart. de *acquir. possess. q. 1. art. 7. n. 112.* Marecot. *variar. lib. 2. c. 76. n. 7.* Sed qui contra sentiunt, hoc ex verborum natura provenire asserent, quia verba apta sunt ad tribuendum jus contra testamentum.

Ibi: *Existimat fortassis Gregorius Lopez.*

Proculdubio Gregor. Lopez ed loci, quem dedimus *suprà*, n. 43. opinatur verborum virtute concessum censerì legitimato jus adversus testamentum; nam præmissis legis verbis, *Con testamento*, à *sin testamento*, subdit: *Hoc ideo, ut possit filius impugnare testamentum.* Unde ex verbis id deducit, quia id significant.

Ibi: *Iure etenim civili nullum aliud successionis genus.*

Vide Pichard. in *rubric. à n. 8. Institut. de hered.* 46 *que ab intest. deferunt.* ubi addit successionis genus, quam anomalam vocat, & est illa, quæ per arrogationem, aut cum libertarum conservandarum causâ bona addicebantur, quas universales successiones vocat Justinianus *Instit. lib. 3. tit. 11. & 12.* Sed Pichardum sub successione ab intestato etiam eam quæ adversus testamentum datur, comprehendisse pater. Similiter Petr. Gregor. de *successionibus fuscè agens libro 42. cum sequentib.* successionem in testamentariam,

& quæ ab intestato defertur, dividit, & actiones contra testamentum ad causam intestati redegit, tanquam præparatorias, de quibus *lib. 44. per tot.* cujus inscriptio est, *De præludiis ad causam intestati.* Jure quoque Prætorio duplex etiam successio agnoscitur, siquidem omnes bonorum possessiones aut sunt ex testamento, aut ab intestato, §. *Sed eas, vers. Septima, Institut. de bonor. possess.* de quibus latè Petr. Gregor. *lib. 43. per tot. cap. 2. num. 3.* probat bonorum possessionem contra tabulas esse ab intestato, ex Glossa in *l. fin. Cod. Unde legitimis.* Successio igitur contra testamentum spectat ad eam, quæ ab intestato vocatur, ut prænotatum est supra, *num. 43.*

Ibi: Secundò eadem sententia.

47 Hæc jura ad stipulantur traditis supra, *num. 43.* nam cum de successione descendendum differant, verbum *Ab intestato*, complectitur successione contra testamentum: quibus jungenda est lex *1. tit. 8. lib. 5. Recopilat.* ubi cavetur, ut parentes liberis succedant ex testamento, & ab intestato: quibus verbis etiam successio adversus ultima elogia tribuitur, quia etiam jure Regio parentes præteriti, vel injustè exheredati possunt ad legitimam agere impugnantes testamenta. Anton. Gom. *variar. lib. 1. cap. penult. num. 36.* ubi expressim ait, verbum id, *Ab intestato*, accipi pro contra testamentum, in *d. l. 1. quæ est 6. Tauri*, ubi Tauristæ Interpretes. Azeved. in *d. l. 1. n. 10.* cum aliis, Mathienz. *ibidem, gloss. 7. Molin. de justit. & jure disput. 175. num. 3. Roderic. Suar. in l. Quoniam in prioribus, ampliatur. 16. Guttier. in l. Pater filium, num. 14. ff. de inoffic. testam.* Idem probatur ex *l. 9. Tauri*, quæ est lex *7. tit. 8. lib. 5. Recopilat.* nam sub eisdem verbis datur filiis illegitimis jus succedendi matri, & tamen venire possunt contra testamentum. D. Covar. *de matrim. part. 2. cap. 8. §. 4. num. 24.* Gregor. Lop. in *l. 11. gloss. 3. tit. 13. part. 6. Anton. Gom. in l. 9. Tauri, num. 12. Ioan. Lup. ibidem, n. 6. Castill. verb. Legitimos, Molin. de justit. & jure, disp. 167. num. 14. Azeved. in d. l. 7. Recop. n. 29. Mathienz. ibi, gloss. 7. num. 3. Pichard. in rubr. Inst. de hered. quæ ab intest. deferunt. §. 6. num. 29. probaturque ex *l. Si suspecta, §. de inoffic. ff. de inoffic. testam.**

48 Tandem in *l. ultima, tit. 8. lib. 5. Recopilat.* jubetur servari consuetudinem, ut Clerici possint hæredes ex testamento, & ab intestato habere in bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, per quæ verba etiam intelligitur, ut liberi legitimi antea habiti, vel ascendentes venire valeant contra testamentum Clerici, ac si esset laici; quia etsi controversum sit, an detur querela adversus testamentum Clerici, & communiter placeat non dari, per textum in *cap. Quia nos, de testamentis*, ubi sic tenet Barbosa in *collectan. num. 3.* ubi alii, quæ sententia non omninò aridet D. Covarruv. *ibi, num. 2.* qui contrà sentit; omnes tamen fatentur parentibus legitimam præstandam, Clerici testamento quoad cætera illibato, ut D. Covarruv. testatur *num. 10.* Unde si Clericus in Hispania testetur juxta dictam legem finalem, etiam de bonis ex Beneficio Ecclesiastico perceptis, & ascendentes legitimos, aut descendentes, vel alios, quibus legitima debetur, prætereat, aut sine causa exheredet, ipsi contra

testamentum venientes debitam portionem percipient, ut ex doctrina D. Covar. nuper tradita patet, Sic in *d. l. ult. verba Ex testamento, & ab intestato*, successione adversus testamentum complectuntur, maximè de jure regio, per legem *1. tit. 8. lib. 5. Recopilat.* ibi: *En todos sus bienes de qualquier calidad que sean.*

Idem evenit in *dicta l. 5. in principio, & in 49 l. 10. tit. 8. lib. 5. Recopilat.* nam ad excludendum omninò à successione etiam contra testamentum, hæc verba *Ab intestato, & ex testamento*, subjiciuntur. Sed observare oportet, quod licet verum foret, sub illis verbis non contineri successione contra testamentum, id tamen procederet in affirmativa, non in negativa; nam quoties aliquis excluditur à successione ex testamento & ab intestato, procul dubio repellitur ab actione contra testamentum. Ratio est, quia privatus successione ab intestato, remotus censetur à legitima: & cui hæc non debetur, contra testamentum nullo jure venire potest. Petr. Gregor. *Synagmat. lib. 44. cap. 5. num. 1.* At in affirmativa bene potest quis habere jus succedendi ex testamento & ab intestato, & carere actione ad evertendam defuncti voluntatem, ut D. Covarruv. paulò inferiùs nos docet. Ex quibus constat, jure Regio Hispano tam assertivè, quàm negativè verba hæc, *Ex testamento, & ab intestato*, comprehendere successione adversus testamentum, aut ex proprietate sermonis, aut saltem ex usu communi loquendi.

Ibi: Tertio huic opinioni suffragatur.

Circa hanc doctrinam Iasonis vide notata supra, *num. 43.* Petr. Gregor. *lib. 42. cum sequentibus, Pichard. in rubric. à num. 8. Institut. de hered. quæ ab intestato deferunt.* Sed successio contra testamentum reducitur ad causam intestati. Petr. Gregor. *lib. 44. cap. 1. num. 3.* sed vocari potest ex testamento, quia sine illo successio prædicta non datur, unde Justinianus in §. *Sunt autem, Institut. de bonor. possess.* bonorum possessionem contra tabulas ex testamento dixit, propriè tamen per illam ab intestato succeditur. Petr. Gregor. *lib. 43. cap. 2. n. 3.*

Ad Num. 2.

Rectissimè D. Covarruv. impugnat eos qui successione adversus ultima defuncti eloquia ex testamenta appellant, nisi eo sensu, quo nuperimè ita vocari posse assertum est.

Ibi: Successio verò ab intestato.

Successio ab intestato contingit, vel quando omninò testamentum factum non est, vel si fiat, sed effectum sortiri nequit, vel quia rumpitur agnatione posthumi, vel propter præteritionem, aut exheredationem sine causa irritum efficitur, *l. 1. tit. 13. part. 6. l. 1. ff. de suis & legitim. heredibus, princip. Institut. de hered. quæ ab intest. deferunt.* Vlpian. in *fragment. tit. 23.* Sic intestatus decedere dicitur, qui filium in potestate præterit, quia non jure testatur, *l. Inter cætera, ff. de liber. & posthum.* Pichard. supra, *num. 14.* Petr. Gregor. *lib. 44. cap. 1. num. 2. & 3. & cap. 2. per totum.* Similiter qui per querelam

judicium testatoris impugnat, per modum intestate successione admittitur. Pichard. *ubi proxime, Petr. Gregor. cap. 4. num. 21. Anton. Gom. variarum lib. 1. cap. 11. num. 20. Gregor. Lop. in l. fin. gloss. 4. tit. 8. part. 6.* Quanquam utroque casu legata, libertates, & similia de jure novissimo authenticorum conserventur, *authent. Ex causa, C. de liber. præterit, d. l. fin. Partite.* Ex quibus fit, quod successio contra testamentum reducitur ad causam intestati, unde sub illo verbo, *Ab intestato*, & ipsa continetur. Nec refert quod D. Covarruv. ait, hæc tria diversa esse, Succedere ex testamento, Ab intestato, Contra testamentum; quia successio contra testamentum distinguitur à successione ab intestato tanquam præparatorium à præparato; etenim cum extat testamentum, qualequale illud sit, oportet priùs destrui, ut ab intestato succedere quis valeat; nam quandiu est spes successione testamentaria, ab intestato venientibus nullus est locus, *l. Quandiu, ff. de acquir. heredit. l. 30. ff. de liber. legat. l. Quandiu 90. ff. de reg. jur.* ideo, nil mirum si sub verbo, *Ab intestato*, utrumque complectatur, vel ex proprietate verbi, aut ex communi loquendi consuetudine. Vide supra, *num. 43.*

Ibi: Nam etsi filius adoptivus succedendi jus habeas.

53 De successione filii adoptivi agit lex *8. & 9. tit. 16. part. 4.* ubi Gregor. Lop. latè Guttier. in §. *Sui, à num. 150. Institut. de hered. qualitat.* Ioan. Orosc. in *l. Si arrogator, ff. de adoption.*

Ibi: Fratres etiam succedunt fratribus.

54 Quomodo fratres inter se invicem succedant, traditur in *l. 2. tit. 8. l. 5. & 6. tit. 13. part. 6. l. 4. & 5. tit. 8. lib. 5. Recopilat.* de quo Anton. Gom. in *l. 7. & 8. Tauri*, & plures laudati supra, *lib. 1. cap. 19. n. 110.*

55 Sed licet omninò vera sint quæ D. Covarr. hic de filiis adoptivis, & fratribus docet, qui succedunt ab intestato, & non contra testamentum, unde diversitatem successione probat; nihilominus responderi potest successione ab intestato duplex caput existere, unum spectat ad fratres, alioque transversales agnatos & cognatos, aliasve personas, quæ ad successione intestatorum vocantur, nullo existente testamento, quibus regulariter non debetur legitima: alterum ascendentibus, & descendentibus competit, quibus jus legitimam assignat, eisdemque tribuit consequenter actionem veniendi contra testamentum, nisi illis satisfactum sit. Sed cum omnes, tam hi, quàm illi succedant ex causa intestati, ut supra probavimus, etsi cum diversa qualitate, ideo ab intestato successio eos comprehendit: qua ratione *num. 43.* asseruimus, verba *Ex testamento, & ab intestato*, significare omnem successione, secundum personas ad quas dirigitur.

Ad Num. 3.

56 Quicquid senserint Auctores, quos dat D. Covarruv. recedendum non est à sententia Gregor. Lop. in *l. 9. gloss. 3. tit. 18. part. 3.* qui docet sub his verbis, *Ex testamento, & ab intestato*, in D. de Faria Novæ Addit. ad Covar,

rescripto legitimationis comprehendi successione contra testamentum ex vi sermonis, ut prædiximus *num. 43.* & fusè hucusque comprobavimus.

Vers. Non oberunt huic sententiæ.

Huic interpretationi ad autoritatem Gregorii Lopez obstant notata supra, *n. 43. & 45.*

Vers. Id verò quod probare conabamur.

Satis ostensum est supra, præsertim ex legibus Regiis, à *num. 46.* omnem successione dividit in testamentariam, & legitimam, seu ab intestato, & sub illis verbis, *Ex testamento, & ab intestato*, comprehendit jus contra testamentum in quavis materia, modò ad parentes aut liberos referantur, secundum tradita *num. 43.* Hinc est, ut leges, quæ de successione adoptivorum differunt, non eis concedant ut ex testamento & ab intestato hæredes existant; nam per hæc verba jus contra testamentum concederetur: sed expressim dicitur, quod succedant, si pater sine testamento obierit, *lege 8. & 9. tit. 16. part. 4. lege Cum in adoptivis, Cod. de adoptionibus.*

Verissimum videtur, quod D. Covarruv. in presenti asserat; nam si alicui etiam ex ascendentibus, aut descendentibus indulgeretur, ut succedat ex testamento, non censeretur datum jus veniendi contra testamentum, quia sub illis verbis minimè continetur, ut D. Covarruv. probavit supra, *num. 2.* cui adhæsimus *num. 50. & 51.* Sic in *l. 8. tit. 13. part. 1.* cavetur, ut qui ascendentibus, & liberis legitimis caret, possit omnia bona sua filio naturali relinquere: sed condito testamento, in quo nihil illi relictum sit, duntaxat agit ad alimenta, etsi extraneus instituat: unde concessa successione ex testamento descendenti, jus infringendi ultima elogia denegatur, quod observat ibi Gregor. Lop. *gloss. 7.* Eodem modo procedit lex *10. Tauri*, quæ est lex *8. tit. 8. lib. 5. Recopilat.* ex qua filius naturalis, non extante legitima prole, institui universalis hæres à patre permittitur, etiam in præjudicium ascendentium legitimorum: sed si ille testamento confecto è vita migraverit, filius hic nisi ad alimenta nequit agere. D. Covarruv. *de matrimonio part. 2. cap. 8. §. 4. in fine.*

Per contrarium si alicui ex liberis aut parentibus jus succedendi ab intestato tribuatur, non sequitur ut possit contra testamentum venire, *l. 8. tit. 13. part. 6. authent. Licet, Cod. naturalibus liber.* ubi filiis naturalibus indulgetur successio ab intestato in duabus uncias hereditatis paternæ, deficiente legitima sobole: sed si pater cum testamento decedat, nullo modo nec quoad illam portionem illud impugnant. Præterea in §. *Sed hodie, Institut. de adoption.* Justinianus inquit, se jura successione ab intestato filiis adoptivis præstitisse, qui sanè minimè contra supremum patris judicium agere queunt, ut docuit D. Covarruvias supra, *num. 2.* & probant jura, & DD. laudati supra, *num. 53.*

Ex præmissis deducitur, dispensatum ad succedendum ex testamento parentibus, aut liberis, non posse nullam dicere testamentum, aut querelam

relam intentare, si præteritus sit, aut exheredatus; quia solum juxta voluntatem, non præter illam, seu contra succedere conceditur. Rursus dispensatus ut ab intestato succedat prædictis personis, nequibit evertere testamentum. Vtrumque tenet cum pluribus Mathienz. in l. 10. gloss. 1. tit. 8. lib. 5. Recopilat. qui in legitimatione sic coarctata loquitur, quod in dispensatione à fortiori servandum erit, quæ strictius est accipienda. D. Covarruv. de matrim. part. 2. cap. 3. §. 8. à num. 2.

61 At ubi scriptum fuerit, *Ex testamento, & ab intestato succedat*, etiam actio contra testamentum concessa censetur, ut tot juribus id comprobavimus supra, ex num. 46. præter alia, quæ D. Covarruv. hoc cap. 1. num. 1. ad finem, expendit. Ratio quæ reddi potest, est quia ex usu loquendi communi, non omnino refragante verborum proprietate, ut ex præmissis supra, maximè num. 40. apparet, per hujusmodi clausulam omnimoda successio confertur, sive defunctus cum testamento decesserit, sive intestatus, qua generalitate successio per everisionem supremæ voluntatis continetur: & licet verbum, *Ex testamento*, per se, & verbum *ab intestato*, similiter per se positum, non tribuant actionem contra testamentum, ut pronuper asseribamus, eadem tamen simul expressa hunc effectum operantur ob sermonis universalitatem; nam singula quæ non profunt, multa collecta juvant, cap. *Cum causam* 13. & ibi glossa finalis de probat. l. *Spadonum* 17. §. *Qui jura*, ff. de excusat. tutor. Quod si ita non esset, credi nequit, in Constitutionibus Regiis, & Imperialibus tam frequenter usurpari hæc verba, ubi successio contra testamentum tribuitur, nisi sub eisdem illa veniret, maximè cum verborum proprietate in legibus dubitationis tollendæ gratiâ exactissimè observanda sit, ne captiosæ interpretationi locus relinquatur, cap. *Erit autem*, 4. *distinct.* secundum quæ accipiendum est quod supra, num. 43. & alibi scriptimus, nempe sub successione ab intestato comprehenditur jus adversus testamentum, per quod via ad illam aperitur; nam absolute non procedit, ita ut quoties datur successio ab intestato, competat actio contra testamentum; loquuti enim sumus juxta subjectam materiam, ac quæstionem, de qua agitur, quando simul & generaliter indulgetur alicui, ut ex testamento, & ab intestato liberis aut parentibus succedat; tunc si quidem actio ad infringendam supremam voluntatem verbo *Ab intestato* continetur, secus si per se ponatur, & limitatè concedatur successio ab intestato, cum agi non possit contra testamentum, ut præmissimus; nam limitata causa limitatum producit effectum, l. *In agris*, ubi DD. ff. de acquir. rer. domin.

Ibi: *Quicquid tamen sit de illa contro-versia.*

62 Consule Petr. Gregor. *Synagmas*. libro 43. cap. 2. per totum, qui tenet per bonorum possessionem contra tabulas causam testati ad intestati reduci, licet Prætor solus hæredem facere non possit, §. *Quos autem*, *Institut. de bonorum possessione.*

Ibi: *Illud mihi videor jure asseverare posse.*

Ita observatum est supra, num. 50. & de aliis, quæ hic subsequuntur, satis est dictum.

Verf. *Secunda ratio, qua utebamur.*

Sed replicari poterit adversus solutionem istam, quia verisimile non est, in tot juribus prætermissam esse mentionem successionis contra testamentum, nisi sub verbis, *Ex testamento, & ab intestato*, subintelligeretur, ut diximus num. 61.

Verf. *Tertia ratio.*

64 Quoad priorem partem argumenti Iasonis responsioni D. Covarruv. dici potest, quod in ea clausula verbum, *Ex testamento*, significat, ut possit legitimatus, aut dispensatus succedere, facto testamento, non solum secundum voluntatem, si institutus reperiatur, sed etiam contra eam infringens testamentum, si præteratur, aut injustè exheredetur, sicut accipitur in §. *Sum autem*, *Institut. de bonor. possess.* quod haud temerè defendi posset.

Verf. *Quibus diligenter.*

65 Quanquam D. Covarruv. opinio probabilis admodum sit, tum propter fundamenta ab eodem latè præmissa, tum ob tanti magistri auctoritatem, tamen in contrariam magis propensa mens est, duce doctissimo Gregorio Lopez, propter leges plurimas, quæ per verba illa, *Ex testamento, & ab intestato*, jus succedendi contra testamentum tribuerunt. Nec refert, quod D. Covarruv. responderet id concedi non virtute sermonis, sed ex natura actus legitimationis, aut alterius dispositionis, secundum quam successio adversus testamentum competit, etsi in lege, vel rescripto non exprimitur. Verum hoc ideo displicet, quia non tam assiduus esset hic loquendi stylus apud Legislatores, si eorum constitutiones egerent ampliatione & supplemento ex aliis legibus, ut asseritum est supra, num. 61.

Ibi: *Hinc denique deducitur.*

66 Sic prænotatum est, ac juribus comprobatum supra, num. 59. Sed quæri potest, an sic dispensatus ut succedat ab intestato, possit ex testamento hæres existere, cum ab utraque successione jure remotus esset? Nam affirmativa pars suadet ex regula, quod concessio quod est plus, & quod minus est censetur indultum, l. *Non debet cui* 22. ff. de regul. jur. l. 3. §. 12. ff. de statutib. Facit etiam, quia hoc est Principis beneficium, quod latè ac benignè interpretandum est, l. *ult. ff. de constitut. Princip.* Sed contrarium probatur ex eo, quod cum hoc privilegium sit, debet strictè accipi, & regula dictæ legis *Non debet*, in privilegiis non obtinet locum, ut dixi supra, lib. 1. cap. 16. num. 14. & 24. & cap. 17. num. 139. Potest sanè responderi, quod si ex susceptione filii dispensati per testamentum alicui præjudicium generetur, impediatur hæres existere, quia privilegium, quanvis beneficium Regis

gis sit, nullo modo extendi debet cum tertii detrimento, cui Principes nunquam velle officere creduntur; ut ex pluribus tradidi dict. cap. 17. num. 137. & notatur in d. l. fin. Si verò destituta causa testamenti, idem filius eodem modo ab intestato bona habiturus esset, ita ut alteri non noceat succedens ex testamento, admittendus erit, ut institutionis honore potiat ex præsumpta Principis voluntate; nam quod nemini nocet, & alicui prodest, facile conceditur, l. 2. §. *Si quis à Principe*, ff. ne quid in loc. public. fiat, l. *Rescripta* 7. C. de precib. Imperat. offerend.

67 Quid juris consequatur quoad successionem patris legitimatus cum clausula *Sine præjudicio venientium ab intestato*, quæ frequentissimè rescriptis legitimationis inferi solet, latè docet Merlin. de legitim. lib. 1. tit. 2. quæst. 9. per tot. & vide supra, lib. 3. cap. 6. num. 21.

SUMMARIUM.

- 1 De Institutione sacrificii Missæ, & quis post Christum primus illam celebraverit.
- 2 Altaris Sacrificium Missæ à tempore Apostolorum nuncupatur.
- 3 Verbum Missæ cujus idiomatis sit, & de ejus etymologia, & num. 13. 14. cum seqq.
- 4 De Hymno, Sanctus, sanctus, sanctus, qui in Missæ recitatur.
- 5 Apud Græcos Gentiles non licebat discedere à Sacrificiorum solemnibus antequam abeundi licentia concederetur.
- 6 Idem moris etiam Romanis fuit.
- 7 De Missæ Fidelium, & catechumenorum.
- 8 Quæ catechumenis olim in Ecclesia denegabantur.
- 9 Catechumenus, vel alius quivis infidelis rejicitur à Sacra Communione.
- 10 De distributione Panis benedicti catechumenis & aliis, qui ad Eucharistiam accedere vetabantur.
- 11 In Hispania & Gallia mos est partiendi Panem benedictum inter Fideles.
- 11 De Catechumenorum Missæ, & quomodo ab Ecclesia expellebantur cum Altaris Sacrificium pervagebatur.
- 14 Verbum Missæ, Hebræicum quibusdam videtur.
- 15 Missam Græci Liturgiam dicunt.
- 16 De significatione verbi Synaxis.
- 17 Verbum Missæ, in plurali reperitur.
- 18 Missæ verbum Græcum esse negatur, & D. Covarruv. defenditur.
- 19 Missæ definitio.
- 20 De partibus cunctis Sacrificii Missæ, remissive.
- 21 Error quidam Gratiani in Decreto notatur.
- 22 Calices Sacri ex qua materia fieri possunt.
- 23 Calix, in quo Christus Dominus consecravit, ex qua materia conficit, & ubi asservetur.
- 24 De Kyrie eleison quod in Missæ dicitur.
- 25 Agentes de Sacro Missæ Sacrificio referuntur.

Verbum Missæ, an vox Latina, Græca, vel Hebræica sit.

DE origine sacrosancti Missæ sacrificii constat, quia Christus Dominus suprema ante Passionem nocte, corporis & sanguinis sui Sacramentum consecrans, illud instituit, cap. *Quia corpus* 35. de consecrat. dist. 1. l. 54. tit. 4. p. 1. Card. Baron. *Annal.* anno 34. & ibi Spondan. in ejus Epitom. num. 15. Gulielm. Durant. in *rational. Divin. Officior.* lib. 4. cap. 1. Sed primum post Christum celebrasse Apostolum Jacobum minorem, Alphæum cognomine, fertur, cui ceteri Apostoli tantum honorem ob singularem virtutum præstantiam detulerunt. Verum alii hæc accipiunt de solemnibus in Pontificalibus celebrationibus. Durant. num. 7. & in cap. *Jacobus* 47. de consecrat. dist. 1. dicitur eundem Apostolum ritum celebrandæ Missæ in scriptis tradidisse. Vide infra, num. 13.

Ad quod sacrificium significandum Apostoli Petrus & Paulus Latinis vocem Missam tradiderunt. Spondan. post Baron. *sup.* num. 16. cujus antiquitas constat ex Conciliis, ac Sanctorum Patrum primitivæ Ecclesiæ testimoniis, apud quos frequentissimè verbum hoc pro sacrificio Altaris accipitur, ut videre licet apud Baron. & Spondan. Gualter. in *Chronographia*, sac. 1. veris. 1. §. 15. pag. 35. Theat. vitæ hum. lit. S. verb. *Sacrificium*, pag. 26. Fagund. in 1. *Eccles. præcept.* lib. 3. cap. 2. num. 10.

Sed quæstionis est, cujus idiomatis propria hæc vox Missæ, sit, de qua D. Covarruv. in præfati. Quidam Latinam esse arbitrantur, à verbo mittere seu dimitto deductam: cujus etymologiæ plures rationes reddunt, ex quibus præcipuæ sunt; quia peracto sacrificio, populus dimittitur, Diacono pronunciante, *Itæ Missæ est*; aut quia hostia sacra corporis & sanguinis Christi ad patrem mittitur, vel quoniam Fideles per Sacerdotem preces, vota & oblationes ad Deum mittunt, de quibus & aliis causis hujus opinionioni adstipulantes videndi sunt lex 58. tit. 4. part. 1. Durant. dict. cap. 4. à num. 48. Theat. vitæ hum. *sup.* pag. 25. Lexic. Theolog. verb. *Missæ*. Card. Bellarm. tom. 2. lib. 1. de *Missæ*, cap. 1. Pat. Suar. de *Sacram. resolut.* 3. quæst. §. 3. *disp. 74. vers. Secundò de origine*, fol. 954. Fagund. de *præcept. Eccles.* lib. 3. cap. 2. num. 13. Filliuc. in *Decalog.* tom. 1. tract. 5. de *Eucharist.* cap. 1. num. 14. Calepin. verb. *Missæ*, Bassæ. in *Florib.* Theolog. tom. 2. verb. *Missæ* 1. num. 1. Castro Palao tom. 4. tract. 22. *disp. unic. punct. 1. num. 4.* Bonacina de *sacram. disp.* 4. q. ult. *punct. 1. num. 1. vers. Dicitur*, D. Isidor. *etymolog.* lib. 2. cap. 19. *Dicastill. de Sacrament.* tract. 5. de *sacrific. Missæ*, *disp.* 1. *dubit. 4. n. 66.* Gavant. in *thesaur. sacror. Rituum*, part. 1. tit. 1. pag. 2. *vers. Vox Latina*, Henao de *sacrific. Missæ*, *disp. 2. sect. 1. num. 2.* Lexic. Calvin. verb. *Missæ*, & alii plurimi. Unde constat hanc sententiam longè receptiorem esse altera, de qua infra, n. 14.

Ibi: *Sixtus I. qui eidem successit.*

Hic Hymnus, Sanctus, sanctus, sanctus, dicitur Trilagus, Angelicus, Victoralis, Triumphalis, Cherubicus, qui quidem ante B. Sixtum in Missæ canebatur: sed Pontifex hic morem Ecclesiæ suo decreto firmavit, qui obiit anno 142. Spondan. ex Baron. anno 142. num. 10. Gavant.

sup. part. 1. tit. 12. vers. Concluditur, fol. 38. Quod uterque observat ex Clemente lib. 8. Constituit. cap. 16. Hymnus ille desumptus est partim ex Evang. Matthæi, cap. 21. partim ex Isaia, cap. 6. cui B. Ignatius adjectisse narratur verba illa, *Benedictus qui venit, &c.* & in Concil. Vasensi, cap. 6. statuitur, ut in omnibus Missis, etiam defunctorum, recitarentur simul cum hymno. Ita Gavant. ubi proximè, qui sedulo tradit à quo singula, quæ hodie in Missæ celebratione adhibentur, fuerint instituta.

Ibi: *Et adsumitur origo ejus rei à Græcis.*

Mos fuit apud Græcos, ut cum sacra agebantur, nullus discederet antequam per eum, qui sacra faciebat, abeundi licentia concederetur per ea verba, quæ Latine *Missio populis*, interpretantur, quod ad rem observant Theat. vitæ humanæ sup. pag. 25. Calepin. & Lexic. Calvini supra.

Ibi: *Scribit & ad hæc Plutarchus.*

Idem quod de Græcis præmissimus, Romanis fuit in usu, quia confectis Sacrificiis, populus dimittebatur, Flamie dicente, *Ilicet*, id est, ire licet. Calepin. verb. *Ilicet*, ubi quod finem cuiusque actionis significat præter alia, Lexic. Calvini verb. *Missia*, Cornucop. de ling. Latin. col. 110. num. 10. Joan. Rosin. de antiquitatib. Roman. lib. 5. cap. 39. vers. *Posteaquam cadaver*, ubi de funere agit, quo peracto, præfata novissimum verbum alta voce pronunciabat, *Ilicet*.

Ibi: *Propius tamen huic observationi accedit.*

Olim in Ecclesia Missa duplex existere dicebatur, cum una esset sacrificium; nam præmissis precibus, & aliis usque ad offertorium exclusivè, Diaconus pulpitem ascendens proclamabat, *Si quis catechumenus est, exeat foras; aut, Si quis non communicat, det locum*: quo audito, catechumeni, Gentiles, energumeni, & alii, quibus interesse sacrificio Altaris non licebat, abibant: & hæc Missa Catechumenorum vocabatur. Altera Missa Fidelium erat, quæ ad finem usque perdurabat, à qua non discedebatur antequam Diaconus pronunciaret, *Ite Missa est*: de quibus l. 59. tit. 4. part. 1. B. Gregor. dialog. 2. cap. 23. Pat. Suar. sup. Gulielm. Durant. d. cap. 4. num. 45. 46. & 47. Fagund. dist. cap. 2. num. 12. Bassæus ubi sup. Dicastillo num. 67. Henao sup. n. 3. Theat. vitæ hum. verb. *Sacrificium*, pag. 26. Gastro Palao, Calepin. Lexic. Theolog. Lexic. Calvini, laudati supra, num. 2. Ille autem usus, ut ad proclamationem Diaconi excluderentur à Missa catechumeni, & alii, qui Divinis interesse verabantur, fortè Ecclesiæ mutatus provenit à Græcis Gentilibus, quibus moris fuit, ubi populus ad Sacrificia convenerat, ut sacra facturus interrogaret, *Quis hic?* Cui circumstantes respondebant, *Multi & boni*, quæ asserebant, ut si quis conscius esset piaculi admissi, à mysteriis discederet. Lexic. Calvini verb. *Missia* 2. ubi late probat, Missam in plurali pro uno eodemque sacrificio usurpari ad significandam Missam Fidelium, & catechumenorum. Henao ubi proximè.

Ibi: *Scribit ad hæc D. Augustinus.*

Omnes ferè, quos dedimus numero præcedenti, asseverant Catechumenis non licuisse Missæ Fidelium adesse, quia ante Baptisma susceptum extra gremium Christianorum existentes putabantur indigni nedum sacra Communione corporis Domini, sed etiam ipsius aspectu. Vide Suar. Fagund. Bassæ. Durant. & alios ubi proximè. Verùm Ecclesia, ut D. Augustinus testatur, non solum ob Sacramenti reverentiam, sed etiam ut catechumeni alacrius ad salutiferum Baptismi fontem convolarent, mysteria sacra ab eisdem celare decrevit, sicut & sacrorum librorum lectionem non permisit, sicut observavimus supra cap. 14. num. 4. naturale quippe est exoptare negata, unde versus: *Nisimur in vetitum, appetimusque negatum*. Eadem fortassis ratione non instruebantur in Fide catechumeni in scriptis, sed viva voce, ut refertur ex Erasmo in præfat. D. Luca, & in Lexic. Calvin. verb. *Catechista*.

Ibi: *Nullum ex eis admitti ad Eucharistiam.*

Infidelis omnis sacre communionis est omnino incapax, etiam si catechumenus sit, quia cum nondum per januam, quæ est Baptismus, cap. Cum itaque 112. de consecrat. dist. 4. l. 10. tit. 4. part. 1. ingressus sit, aliorum Sacramentorum participes fieri nequit, cap. ult. §. 1. de Presbyter. non baptizet. d. l. 10. Partit. Ita docent Suar. de Sacram. dist. 62. quest. 78. sect. 3. vers. *Sed hæc sententia*, Bonacina cod. tract. dist. 4. quest. 6. punct. 1. n. 2. Bassæus in Florib. Theolog. tom. 1. verb. *Communionis sacra*, num. 23. Fagund. in 3. præcept. Eccles. lib. 3. cap. 8. num. 1. Lug. de Sacram. dist. 13. sect. 1. num. 4. Diana part. 4. tract. 4. resol. 50. vers. *Nota secundò*, ubi quod non confirmatus potest sumere Eucharistiam. Imò qui ante Baptisma ad Altaris Sacramentum accedit, deterius delinquit quam Christianus cum conscientia lethalis culpæ. Leand. de Sacrament. tom. 2. tract. 7. de Eucharist. dist. 7. quest. 6. Sed licet hæc sententia omnium sit, uno excepto Theologo Marsilio, everti tamen videtur ex d. cap. *Veniens*, §. 1. de Presbyter. non baptiz. ibi: *Quoniam & Sacramentum conjugii, & Eucharistia à non baptizatis recipi potest*. Sed dicendum est cum Suar. sup. & Lugo dist. sect. 1. num. 7. Pontificem ibi non decisivè fuisse loquutum, sed ea argumentem super quæstione retulisse.

Ibi: *Joan. 2. Ipse autem Jesus non credebat se illis.*

Quia inconstantiam eorum agnoscebat, qui recens ob miraculum crediderunt. Cornel. à Lapide ibi.

Ibi: *Imò neque illam intueri.*

Ita prænotatum est supra, num. 8. ex Suarez laudato supra, num. 4.

Ibi: *Quamvis panis benedictus ac sanctificatus.*

Olim in Ecclesia Dominicis ac festis diebus post solemnia Missarum distribuebatur catechumenis

menis panis in frustra confectus, unde buccellatus vocabatur, in symbolum amicitie & communio- nis, quem buccellatum fraternitatis dixit D. Aug. epist. 36. & bis coctum fuisse, quasi frugalitatis indicem, tradit Guil. Stuchius lib. 1. antiquitat. convivial. cap. 30. Qui panis quoniam benedictus, & sanctificatus, Sacramentum aliquando nuncupatur, aliquando Eulogia. Hic panis ministrabatur illis, qui à sacra mensa Eucharistie remoti erant, ut in Ecclesia sumeretur, quapropter diebus jejunii non exhibebatur. Mos iste antiquissimus fuit, de quo Card. Baron. Annal. anno 313. ubi Spondan. in Epiom. num. 13. & 14. Gavant. in Thesaur. sacror. rituum, part. 2. tit. 11. pag. 159. Theat. vitæ hum. lit. P. vers. *Panis catechumenorum*, Nazianzen. orat. in fun. patr. Suar. de Sacram. q. 75. dist. 46. sect. 6. vers. *Quartò hoc*. Ipse quidem panis fermentatus, ad distinctionem azymi, in quo corpus Christi consecratur, appellari solebat. Spondan. num. 14.

Ibi: *Qui tandem usus & ad nostra tempora.*

Auctor Theatri vitæ hum. ubi proximè, testatur in tota Gallia, & aliis provinciis usu receptum, ut post concionem Parochus panem benedictum, qui sectus frustulatis assistentibus tribuitur, ut domum deferant. Idem in aliquibus Hispaniæ oppidis observatur hodie.

Ibi: *Et quamvis prædicta hujus dictionis Missa.*

Hujusmodi etymologia à mittendo, seu dimit- tendo populo, tam Fidelium, quam catechumenorum, post unam & alteram Missam, placet laudatis supra, n. 4. & de catechumenorum missione consule Suar. de Sacram. dist. 83. q. 83. sect. 1. vers. *Secundò probari potest, cum seqq.* Lexic. Calv. verb. *Catechumeni*, ubi quod ter proclamabat diaconus: *Exite catechumeni*.

Ibi: *Nec me læset olim à Romanis Pontificibus.*

Vide Spondan. ubi proximè, num. 13. in addit. qui D. Covar. assentitur, asserens panem illum, quem mittere solebat Pontifex, Eucharistiam esse.

Vers. *Quibusdam verò placuit.*

Inter cæteras rationes, quas reddidimus supra, num. 4. hæc est, quia per Sacerdotem hostia offertur, & preces, vota & oblationes ad Deum mittuntur, seu transmittuntur, quam probant omnes ferè ibi laudati, & habetur in l. 58. tit. 4. p. 1. Primus qui tantum sacrificium obtulit Patri, fuit idem Christus nocte Cænæ, Trident. sess. 22. cap. 1. Fagund. in 1. præcept. Eccles. lib. 3. cap. 2. num. 11. Post quem aliqui existimant primum celebrasse B. Iacobum, sicut præmissimus num. 1. sed præter alios contra tenet Gavant. sup. part. 1. tit. 1. pag. 3. vers. *Primum verò*, ubi tradit B. Petrum ante omnes sacrum fecisse die Pentecostes in cenaculo Sion. Idem Apostolus in Missæ celebratione orationem Dominicam adhibuisse fertur, Durant. in rasion. Divin. Officior. lib. 4. cap. 1. n. 4.

Vers. *Andr. Alciat. lib. parerg. 7.*

Hucusque actum est de prima opinione posita supra, num. 4. ejusque rationibus: nunc ad aliam oppositam pervenitur, quæ docet, verbum *Missæ* Hebraicum, sive Chaldaicum esse origine, à voce *Missab* profectum, quod spontaneam oblationem significat. Ita sentiunt Spondan. ex Baroni- in Epi. anno 34. n. 16. Gualter. in Chronograph. saculo 1. verit. 1. §. 15. pag. 35. Tolet. in Sum. lib. 2. cap. 4. num. 6. Ant. Nebrissenf. verb. *Missæ*, Henriq. in Sum. lib. 8. de Eucharist. cap. 1. n. 1. Navar. in Manual. Lat. cap. 25. num. 111. & alii apud eos Quam opinionem probabilem fatetur Suar. de Sacram. quest. 83. sect. 3. vers. *Secundò de origine*, pag. 954. pro qua ad lucit Concil. Senon. in decret. Fidei, cap. 11. Claud. de Sanctis in præfat. ad Græc. liturgias, Pamel. in præfat. ad Latin. liturg. & in scholiis ad Tertullian. lib. de orat. in princip. Nec parum suadet similitudo vocis *Missæ*, & *Missab*, & verbi significatio, quæ aptissima est sacrificio corporis Christi, qui se ipsum pro nobis ultro Patri obtulit: estque admodum verosimile, Apostolos qui hoc nomen imposuerunt, illud ex sacris Literis accepisse ad tantum mysterium significandum. Et licet Suarez ubi supra objiciat, quod Patres Græci, & Syri eam vocem non retinuerunt in suis liturgiis sicut alias, ut *Alleluia*, *Amen*, quæ Hebraicæ sunt, ex quo præsumitur esse verbum Latinum; tamen hoc minimè convincit, cum ex alia causa omitti posset; ideoque etsi non ita recepta ut opposita, amplexanda videtur, etsi D. Covar. de ejus veritate dubius aliis linguæ Hebraicæ peritioribus decidendam quæstionem relinquat circa opinionum probationem. Hebræi verò *Micha* sacrificium Altaris appellant. Bonacina de Sacrament. dist. 4. q. ult. punct. 1. num. 1. vers. *Dicitur*.

Ibi: *Quod Græci λειτουργίαν dicunt.*

Sacrofanctum Eucharistie sacrificium Græci liturgiam vocant, de qua fusè Gualter. ubi nuper, §. 16. ubi quod ea vox significat tributum, obsequium, ac publicam functionem, seu ministerium. Idem observant Bonacina sup. Bellarmin. tom. 2. lib. 1. de Missa, cap. 1. Bassæus in Florib. Theolog. verb. *Missæ* 1. num. 1. Azor. Institut. moral. part. 1. lib. 10. cap. 8. quest. 83. dist. 74. sect. 3. vers. *Secundò de origine*, pag. 954. Fagund. d. cap. 2. num. 14. Henriq. sup. lib. 9. cap. 10. n. 2. Cœpit liturgia, seu Missæ sacrificium celebrari apud Græcos sub Adriano I. Imperatore, qui obiit anno Christi 140. Gavant. in thesaur. sacror. rituum, part. 1. tit. 5. num. 2.

Ibi: *Aliique veteres Theologi Synaxin appellarunt.*

Synaxis significat conventum, seu collectionem Fidelium ad actiones sacras in Ecclesia exercendas, velut ad orandum, ad audiendum verbum Dei, aut Sacramenta celebranda; frequentissimè usurpatur pro sanctissima Eucharistia, vel pro Communione, sive celebratione Sacrificii corporis Domini, ut videre est apud Baron. Annal. tom. 1. anno 34. ubi Spondan. num. 16. & anno 57. & ibi Spondan. num. 45. Suar. ubi proximè, Calepin. verb. *Synaxis*, Fagund. in 3.

in 3. *præcept. Eccles. lib. 1. cap. 1. num. 2.* Castro Palao tom. 4. tract. 21. *disp. unic. de venerab. Eucharist. Sacram. punct. 1. n. 1.* Lexic. Theolog. verb. Eucharistia 1. pag. 294. Lexic. Calvin. verb. Missa, Theat. vitæ human. verb. Eucharistia, pag. 400. *vers. Dicitur Synaxis.*

Ibi: *Hac dictione Missa usus est.*

17 Adde Lexic. Calvin. verb. Missa 2. ubi mentio fit eorum, qui verbo Missa in plurali usi sunt, & in Decretalib. lib. 3. extat titulus 41. *de celebr. Missar.* Vide supra, n. 7.

Ibi: *Sic & idem Julianus novell. 7.*

Ita ex pluribus asserimus supra, num. 15. Missam apud Græcos liturgiam nuncupari.

Ibi: *Eandem hujus vocabuli interpretationem.*

De qua supra, num. 14.

Verf. Caterum Albericus.

18 Verbum Missa, Græcum esse inficiantur Suar: *de Sacram. quest. 83. disp. 74. sect. 3. vers. Secundò de origine, pag. 954.* Dicastill. *eod. tract. 5. de de sacrific. Missæ, disp. 1. dubit. 4. num. 66.* Leand. tom. 2. *de Sacram. tract. 8. de sacrific. Missæ, disp. 1. sect. 1. §. 1. pag. 169.* Sed non possum hinc non mirari, quod cum D. Covar. ita apertè refuteret sententiam Alberici docentis Missa verbum esse Græcum, Suarez vir summæ authoritatis, & eximius veritatis cultor expressim imputet D. Covar. errorem Alberici. Similiter lapsus est Leander Suarez fidem subsequens, qui ut mihi videtur, verba D. Covar. minimè legit, quæ ita se habent: *Ceterum Albericus, homo aliqui doctus & diligens, falsò assererat, Missam dictionem esse Græcam, & significare interpellationem. Fallitur etenim Græca lingua ignorantia.*

Verf. De his verò que ad hoc Sacrificium.

19 Missa est actio sacra, quæ conficitur Christi corpus, quod Deo in Missa offertur, & à Sacerdote sumitur per communionem. Ita Bonacina *de Sacram. disp. 4. quest. ult. punct. 1. n. 1.*

20 De utraque Missa, tam Fidelium, quàm catechumenorum fusè agit Suar. *de Sacram. quest. 83. disp. 83. sect. 1. vers. Secundò probari potest, cum seqq. ibique de singulis Missæ partibus, & à quibus addita, quæ nunc in celebratione Missæ observat Ecclesia. Idem diligenter tradit Bartholomæus Gavant. in thesaur. sacror. rituum, Turcremat. in cap. Iacobus, de consecrat. dist. 1. Theat. vitæ hum. lit. R, pag. 8. sub vers. Forma partium.*

Ibi: *Cui duo ipse libenter addiderim.*

21 In correctis jussu Gregorii Pontificis codicibus locus iste, prout à D. Covar. emendatur hic, legitur restitutus, cujus meminit Fagund. in i. *præcept. Eccles. lib. 3. cap. 21. n. 11.* Vvalfrid. Strabo lib. *de reb. Eccles. cap. 24.* Theat. vitæ hum. lit. S, pag. 47. *vers. Nam constat.*

22 Calices, in quibus sanguis Christi consecratur,

olim in primitiva Ecclesia vitrei erant, quorum usus frequentissimus fuit, aut lignei: sed ex auro, & argento conflati divino sacrificio deserviebant, nec vetitum erat ex alio metallo fieri, sed tempore labente, Zephirinus Pontifex statuit, ne calices lignei adhiberentur, deinde in Concilio Rhemenfi sub tempora Caroli Magni, vitrei quoque prohibiti sunt, nullaque ex alia materia iustum est conflare, nisi ex auro, argento, vel stanno, cap. *Vasa 44. cum seq. de consecrat. dist. 1. l. 56. tit. 4. p. 1.* de quibus Baron. in not. ad Martyrolog. die 7. August. Spondan. in Epit. Baron. anno 57. num. 36. & anno 216. num. 4. Platin. in Zephirino, Fagund. sup. Barbofa in collect. ad cap. ult. num. 3. *de celebrat. Missar.* Glossa in eod. cap. verb. Ligneo, Castr. Palao tom. 4. tract. 22. *disp. unic. punct. 10. num. 6.* Theat. vitæ hum. lit. S, pag. 47. Azor. *Instit. Moral. part. 1. lib. 10. cap. 28. vers. Tertiò queritur, Bonacina de Sacram. disp. 4. q. ultima, punct. 9. num. 16.* Gavant. sup. part. 1. tit. 1. lit. F, Mantic. *de conjectur. ultim. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 36.* Cur autem non licet uti calicibus ex ligno, plumbo, ferro, aut alio metallo, traditur *dist. 1. 56. Partit. & qui in ligneo calice consecraret, depositionis poenâ dignus videtur, ut per dictum caput ultimum docent Bonacina, & Barbofa supra.* Nunc calices argentei in usu communiter habentur. Unde si quis calicem alicui Ecclesiæ legaverit, de argenteo intelligitur. Bart. in l. Titia, ff. *de aur. & argent. legat. Abbas in cap. Ex parte, de censib. Roman. cons. 525.* Fagund. sup. num. 12. Sed dubitari potest, an calix inauratus præstari debeat? Et licet usus calicum auratorum frequens admodum non sit, haud pauci tamen reperiuntur, & inspiciendæ sunt facultates testatoris, Ecclesiæ cui legatus est, consuetudo & aliæ circumstantiæ, & in dubio plenius voluntas defuncti favore pietatis interpretanda est, summa enim est ratio, quæ pro Religione facit, l. *Sunt persona, ff. de religiof. & sumpt. funer.* Vide Mantic. *nbi nuper, & legem Titia 11. §. ult. ff. de aur. & arg. legat.*

Ex qua materia fuerit calix, in quo Christus suum sacrosanctum sanguinem, cum Eucharistiam instituit, consecravit, non omninò compertum est; nam Beda lib. 2. *de loc. sanct.* testatur ex argento constituisse, habentem duas anulas hinc inde, qui Hierosolymis visebatur, & osculabatur per foramen: quam opinionem amplexus est Baronius, quem refert Spondan. anno 34. n. 18. Theat. vitæ hum. *dist. pag. 47. vers. Quin idem.* Nihilominus receptius est, vulgoque fertur illud sacrum vas fuisse ex pretiosissimo lapide agatha, seu smaragdo, quod hodie asseratur in Cathedrali Basilicæ civitatis Valentis in Hispania, de quo plurimi extant oculari testes. Fagund. sup. num. 13. Theat. vitæ hum. lit. S, pag. 9. *vers. Locus sua consideratione, Castill. latè. probans de ornat. Aaron, vers. 19. quest. 22. literali, n. 59.* ubi alii, Gavant. sup.

Verf. Alterum ad ea verba.

Kyrie eleison vox Græca est, quæ interpretatur, *Domine miserere*: hanc Græci Patres adjecere in sua liturgia ad annos Christi 140. ut apparet ex dictis supra, num. 15. quem ritum ad Latinam Missam transtulit B. Sylvester 150. annis ante D. Gregorium, qui non instituit, ut Kyrie eleison diceretur, sed morem institutum, qui fortè

fortè minùs observabatur, restituit ut idem B. Gregor. tradidit *lit. 7. epist. 63.* ubi se restituisse ait. Dicitur novies ad denotandum mysterium sanctissimæ Triados, & ut respondeant novem Angelorum choris. Per ea verba initio Sacrificii imploratur divinum auxilium, & misericordia, ut Sacerdos dignè tam sacro munere fungatur. Non omninò conveniunt Latini cum Græcis, dum hac utuntur deprecatione: hi non dicunt *Christe eleison*, ut illi, qui alternatim *Kyrie eleison, Christe eleison* recitant, aut canunt. Præterea in liturgia Græca Sacerdos simul & populus orationem istam emittunt: in Latina Sacerdos exorditur, & populus prosequitur. Verùm hodie plerique id non observant, sed solus Sacerdos ea verba novies repetit. Hæc apud Suar. *de Sacram. disp. 83. quest. 83. sect. 1. vers. Tertiò Kyrie eleison, Bartholom. Gavant. in suo Thesaur. sacror. rituum, part. 1. tit. 8. num. 2.* Gulielm. Durant. in *Ration. divinor. Officior. lib. 4. cap. 12.* ubi de virtute ac efficacia eorum verborum apud Deum, qui non semel miracula propter ipsa est operatus. Addit præterea Gregorium Magnum instituisse, ut *Kyrie eleison*, quod antea à Clero & populo canebatur, à solo Clero diceretur. Theat. vitæ hum. lit. R, pag. 8. *vers. Forma partium.*

25 Plura alia de sacro Missæ sacrificio recens tradit Henao in speciali tractatu de sacrificio Missæ, qui *disp. 2. sect. 1. num. 4.* plurimos de eadem re diferentes congestit.

SUMMARIUM.

- 1 Purgatio criminis una est canonica, & altera vulgaris, & in genere.
- 2 Purgatio vulgaris apud diversas gentes valde frequens.
- 3 Vulgaris purgatio definitur.
- 4 De purgatione per aëllum, & per aquam.
- 5 De purgatione per ignem.
- 6 Exempla purgationis vulgaris, & num. 7.
- 8 Fuereunt & alii vulgaris purgationis modi.
- 9 Olim vulgaris purgatio licita per errorem putabatur.
- 10 Purgatio vulgaris Canonibus sacris interdicitur, & quare.
- 11 Expenditur, & diluitur argumentum ad probandum, licitam esse purgationem vulgarem, & num. 12. & 13.
- 14 Alterum argumentum similiter proponitur, ac solvitur.
- 15 Purgatio vulgaris est omninò illicita.
- 16 De purgatione per ignem, quæ Cunegundis Imperatrix se insontem demonstravit.
- 17 De aliis perillustribus sceminis, quæ per ignem pudicitiam suam tuita sunt.
- 18 Aliud exemplar hujusmodi purgationis narratur.
- 19 De solemnitate jurisjurandi per ferreos candentes orbes in mare dejectos.
- 20 De alia solemnitate juramenti apud Græcos.
- 21 Sol qua ex materia creatus, de quo usque ad finem capituli.

De purgatione vulgari.

D. de Faria Noyæ Addit. ad Covar.

Purgatio in genere sic definitur: *Est presumptio, indicio, vel accusationum non probatarum eliso perfecta.* Petr. Gregor. *Synagmat. jur. lib. 48. cap. 15. num. 1.* Est autem duplex, una quæ appellatur canonica, sacris Pontificum decretis instituta & approbata, de qua sub tit. *de purg. canonic. & in Decret. 2. quest. 5. per tot. cap. Tuos 8. de cohabit. clericor. & mulier. l. 44. tit. 6. part. 1.* Quæ quando locum habeat, quibus personis, & qua forma injungenda, docent Petr. Gregor. sup. num. 2. 3. & 14. cum seqq. Villagur. in *præct. crim. lib. 5. cap. unic. per totum, Tulch. li. P, concl. 981.* Barbofa cum pluribus in *collect. ad tit. de purg. canonic.*

Altera est purgatio vulgaris, quæ ita dicitur, quia non legitimo usu, sed vulgi quadam usurpatione, & observatione superstitiosa sit introducta. Martin. Delrio *disquisition. magicar. lib. 4. cap. 4. quest. 4. in principio, Torreblanca de magia, lib. 1. cap. 23. num. 1.* De hac agitur in tit. *de purg. vulg. sub lib. 5. Decretal. in cap. Sententiam sanguinis 9. ne clerici, vel monachi, cap. Ex tuarum 8. §. 1. de purg. canon. cap. Memmæ 7. cap. Consultuisti 20. 2. quest. 5. l. 8. ad fin. tit. 14. p. 3. l. 1. & per tot. tit. 4. part. 7. & in legibus exterarum nationum frequentissimè, ut Vvisigothorum, Longobardorum, Frisionum, Francorum, Sclavorum, aliorumque, quas asserunt Delrio *dist. quest. 4. sect. 3.* Spondan. in *epitom. annal. Baron. anno 890. num. 1. in addit. Theat. vitæ hum. lit. I, pag. 310.* Ex quibus referre libet Constitutiones in Flandria editas anno 1164. à Philippo Comite: *Si quis vulnus in nocte acceptum alii imputaverit, si scabnis dignum videtur, ferro candenti se excusabit accusatus; si aufugerit, manum perdet. Item de fure: Si fur vocatus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit; si culpabilis permanserit, suspendetur.* Hæc tradit Jacob. Meyer. in *Chronic. Flandriæ*, à quo præcitati transcribere. Apud Japonios quoque istiusmodi purgatio injungitur, teste Patre Luisio Froës è Societate Jesu, epistola inde missa anno 1595. quæ narrat, Christianum quemdam, cui falsò furtum imputabatur, coactum candens ferrum manibus diu tenuisse absque læsione, ex quo mortis supplicium, quod ipsi iminabatur, evasit. Quem casum, ejusque authorem memorant Delrio *sect. 3. in princip. Barbof. in collect. ad cap. ult. num. 4. de purg. vulg. Theat. vitæ hum. sup. pag. 309. sub vers. Per ferrum candens.* Ex quibus apparet quàm assiduus sit istius purgationis abusus.*

Vulgaris purgatio nihil aliud est, nisi judicariæ exquitiones, quibus fortuito eventui veritas culpæ vel innocentis decidenda permittitur. Ea Latine *exploratoria probationes* dicitur, quia veritas per miraculum exploratur, & in constitutionibus Neapolitanis barbara voce *Paribus* appellatur Delrio *d. quest. 4. in princip.*

Quæ probationes ad tria capita præcipuè reducuntur; nam primò ac frequentius fiebant per monomachiam, sive duellum, cujus effectus erat, ut succumbens in certamine ceu reus imputari criminis damnaretur. Sed in l. 4. tit. 4. p. 7. cavetur de eadem in duello haberi pro absoluto, nisi delictum fassus sit. Quod si accusatorem superaret, absolvebatur, cap. 1. & 2. *de purg. vulg. l. 1. cum aliis, tit. 4. part. 7. de quo fusè*

Delrio dicta questione 4. sectione 2. per totam, Petr. Gregor. dicto cap. 15. num. 11. & cap. 16. à principio, Torreblanc. sup. à num. 3. Secundò per aquam calidam, vel frigidam dict. cap. Sententiam, cap. Ex tuarum, cap. Menam, cap. Consulisti. De aqua fervente quidam asserunt, quod eam potabat, qui se excusare conabatur: alii quod manum immittebat in eam quomodolibet. Cui aqua non nocebat, innocens putabatur. De aqua frigida fertur, quod ea sicut calida aut fervens nocentium manus exurebat, infontibus juxta propriam naturam minime officiebat. Utraque aqua quibusdam exorcismis, & imprecationibus diversis pro unaquaque intentione preparabatur; unde hujusmodi probatio innocentie vel criminis videtur originem traxere ab aqua amarissima zelotypia, quæ tempore Legis scriptæ suspectis de adulterio feminis propinabatur, de qua inferius, sicut observat Gregor. Lop. dicto cap. 15. num. 4. præter quem de his fusè Delrio dicta sect. 4. per totam, Theatrum vitæ humanæ sup. pag. 309. versic. Per aquam calidam. Fuit & alia per aquam purgatio; nam suspectus de crimine projiciebatur in amnem fune ligatus, cujus extremitatem è ripa carnifex ferebat, ut si homo mergeretur erui posset. Si igitur projectus ter emergebat, absolvebatur, alias ut reus debitas pœnas dabat. Delrio dicta sectione 4. versiculo Alia tamen, Theatrum vitæ humanæ pagina 308. sub versiculo Per injectionem, Torreblanc. dicto cap. 23. à num. 23. & 43. cum sequentibus.

5 Tertio purgatio peragebatur per ignem; & quidem tripliciter, per rogam scilicet, per prunas, ac per igneum seu candens ferrum. Qui per prunas purgationem subibat, eas in pectore vel manibus gestabat: qui per rogam, super pyram gradiebatur. Delrio d. quest. 4. sect. 3. vers. Non dissimile, & vers. Qui pyram. Per ferrum candens dum purgatio fiebat, reus aut manibus id apprehendebat, aut nudis pedibus ignitos calcabat vomeres, quod apud Francos moris fuit. Fiebat itidem hæc purgatio per lateres, cauculas, aut chirothecas candentes. Hujus purgationis mentio fit in d. cap. Sententiam sanguinis, ne cleric. vel monac. c. fin. de purgat. vulg. d. cap. Memam, d. cap. Consulisti, 2. q. 5. Præmissa observant Delrio d. q. 4. sect. 3. Barbofa in collectan. ad d. cap. ult. num. 3. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 48. cap. 15. num. 6. Torreblanc. num. 28. cum seqq. Theatrum vitæ humanæ lit. D, verbo Divinatio, pag. 212. & lit. I, pag. 309. sub vers. Per ferrum candens. Ferrum verò candens, aliaque instrumenta, quæ ad hujusmodi purgationem adhibebantur, judicium dicta sunt, Delrio sect. 3. in princip. Theatrum vitæ humanæ d. cap. 309. vers. Plane vetus.

6 Cujusque ex præmissis probationibus exempla haud pauca recensuerunt Delrio in locis præcitatis, Cardin. Baron. in Annal. diversis in annis, & Spondan. in ejus Epitome, ac in continuat. Theatrum vitæ humanæ lit. D, verbo Divinatio, pag. 212. cum seqq. Torreblanc. sup. ex quibus pauca subjicere libet, & illud in primis ceu magis egregium, & memoratu dignissimum, Decefferat Ludovicus Germaniæ Rex, filio ejusdem nominis successore relicto, & Imperator Carolus Calvus Franciæ Rex defuncti frater cupiens juniorem Ludovicum regno spoliare paterno, ingenti cum exercitu illud invasurus accessit, quem

Ludovicus, quia se longè imparem viribus agnoscebat, precibus ab injusto bello revocare tentavit: at cum nihil valuisset impetrare, ut Imperatorem injustè agere palam ostenderet, decem homines cum aqua calida, decem cum frigida, & decem cum ferro candenti ad judicium misit coram eis, qui cum illo erant, penitentibus omnibus, ut Deus in illo judicio declararet, utrum jure ipse Ludovicus habere deberet portionem regni, quam ipsi pater dimisisset: qui omnes illæsi remanserunt. His tamen Imperator nequitiam perterritus cum fratris filio congreditur, & infeliciter cessit, suis omnibus fugatis. Hæc apud Baronium Annal. anno 876. ubi Spondan. in Epitome, num. 4. Delrio disquisition. magicarum lib. 4. cap. 4. quest. 4. sect. 3. versic. In Concilio, & sect. 4. versic. Nam quod, Theat. vitæ humanæ lit. I, pag. 309. vers. per aquam calidam.

Nec minus memorabile est, quod Mutinæ contigit ad annos Christi 998. Imperatrix nomine Maria; conjux Othonis III. Comitis Mutinensis amore capta, eum ad venerem turpiter allicere intendit, cujus obscœnis votis ipse restitit: scœmina verò sic despectui habita furore æstuans vindictam anhelat, ac viro suo se ab eodem Comite ad complexum adulterinum invitata allerverat. Imperator nimis credulus, nullâ adhibitâ inquisitione, Comiti amputato capite mortis pœnam irrogavit. At Comitissa defuncti confors certa de innocentia viri sui, & de Imperatricis dolo, dum Imperator publicè viduis & pupillis jus redderet, illa caput Comitissæ, quod allervaverat, deferens eundem adivit, à quo quæsitit quâ pœnâ dignus esset qui infontem aliquem enecasset. Cui respondit Imperator, ut ultimo afficiatur supplicio. Comitissa inquit: Tu es ille, quia virum meum iniquè occidi præcepisti, ipsiusque caput ad pedes projiciens, in veritatis testimonium candens ferrum apprehendit, ac diu tenuit illæsa. Ex quo Cæsar convictus se talioni subjectum pronuntiavit: sed intervenientibus Antistite civitatis ac Proceribus, Comitissa inducias non plurium dierum præstitit; primò enim decem dies concessit, secundò octo, tertio septem, ultimò sex, quibus elapsis, causâ cognitâ Imperator uxorem suam flammis vivam tradi decrevit, viduæque castra quatuor donavit, quæ à numero dierum Decimum, Octavum, Septimum & Sextum nuncupantur. Ita apud Baron. Annal. anno 998. & ibi Spondan. num. 4. Sigon. lib. 7. regni Ital. Delrio dicta sect. 3. vers. In Concilio, Crantz. lib. 4. cap. 26. Saxon. Theatrum vitæ humanæ lit. D, verbo Divinatio, pag. 213. vers. Othone tertio. Quibus addendi sunt & alii casus infra narrandi.

Præter eos probationis modos, quos jam recensuimus, fuerunt & alii, sed non ita frequentabantur, quibus per miraculum innocentia, vel culpa indagari superstitione solebat, de quibus Delrio dicto cap. 4. quest. 6. Petr. Gregor. sup. d. cap. 15. num. 8. Torreblanc. supra.

Hæc omnia quondam erroneè licita habebantur, & apud antiquos Catholicos Scriptores approbata leguntur, renitentibus aliis ejusdem temporis. Spondan. sup. anno 890. numero 1. Gregor. Lop. in principio tit. 4. part. 7. quia existimabatur per hujusce probationes veritatem

ritatem infallibiliter detegi ad supplicium delictorum, & innocentie tutamen, mediante Dei judicio, qui justorum est auxiliator, nec permitteret eos injustè damnari propter hominum ignorantiam, sed miraculis criminosos, & infontes ostenderet. Gregor. Lop. in i. 8. gloss. 7. tit. 14. p. 3. & in l. 1. gloss. 2. tit. 4. part. 7. Verùm hæc conjectura sæpe fefellit, non enim Deus probationes istas (quas peregrina judicia, quasi extra ordinem naturalem, & morem humanum fiant, dixit Pontifex in cap. Ex tuarum 8. §. 1. de purg. canon.) approbavit infallibilitatem promittens, ideoque permisit, ut infontes damnarentur vel ob alia patrata scelera, vel ob secreta sua judicia, quæ perscrutari non licet. Et similiter in duello non semel innocens occubuit, multique sub justo clypeo perierunt, cap. 2. de purgat. vulg. l. 8. tit. 14. p. 3. ubi Greg. Lop. gloss. 20. Ivo Carnotensis apud Delrio dict. sect. 3. vers. Verum quares, Torreblanc. dict. cap. 23. num. 16. Ex quo damnatur praxis cujusdam Inquisitoris Apostolici nomine Conradi Marpurgenensis, qui in Germania suspectos de hæresi ibi maximè invalescente adigebat, ut se per ferrum candens purgarent, ex quibus illæsos absolvebat, eos verò qui urebantur, damnabat: atque ita creditur plures noxios evasisse supplicium, & innocios periisse, si quod præmissimus, falsum non est, de quo testatur Trithem. in Chron. cap. 22. Spondan. in continuat. Annal. Baron. anno 1215. num. 5. Delrio sup. dict. vers. In Concilio, Theat. vitæ humanæ lit. F, pag. 310. vers. Anno 1215. Hujusmodi enim probationibus nullus judex utilitè poterit, sed in utroque foro reus habeatur & puniri jure potest, ut ex pluribus tradit Torreblanc. num. 40. cum seqq.

10 Porro error iste sacris canonibus est damnatus, ejusmodique experimenta prohibita; nam Deus per ipsa tentatur, & superstitionis vitium inducunt, dict. cap. Ex tuarum, cap. 1. & per tot. de purg. vulg. cap. Memam 7. cap. Consulisti 20. 2. quest. 5. & Principum sæcularium constitutionibus vetantur, l. 8. tit. 14. p. 3. & à Friderico II. in constitut. Neapolit. lib. 2. cap. 31. quod prænotant cum D. Covar. hic, Gregor. Lop. in princip. tit. 4. part. 7. Affiçt. in d. cap. 31. de leg. b. parilib. sublat. Barbofa in collectan. ad cap. 3. n. 1. & 2. de purgat. vulg. Navar. in Manual. cap. 11. ex n. 39. Torrebl. num. 17. & 36. cum aliis, quos refert num. 38. D. Thom. 2. 2. quest. 95. art. 8. ad 3. D. Antonin. part. 4. tit. 15. cap. 34. §. 2. num. 5. Spondan. in continuat. annal. anno 1341. num. 12. Pat. Suar. de Relig. tom. 1. tract. 3. lib. 1. cap. 13. num. 8. Cornel. à Lapid. sup. Numer. cap. 5. vers. 14. Sanch. in Decalog. lib. 1. c. 34. n. 12. Petr. Greg. Syntagm. lib. 48. cap. 15. num. 4. & 5. Delrio dict. quest. 4. in princip. & sect. 3. vers. Quares, & vers. Plane miracula, Fagund. in 1. præcept. Decalog. lib. 1. capit. 31. num. 37. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 45. dubit. 1. num. 3. Castro Palao tom. 3. tract. 17. part. 2. punct. 1. num. 10. ubi ait hoc non esse malum quia prohibitum, sed prohibitum quia malum: quapropter seclusâ lege Ecclesiastica ex probationes sunt illicitæ, nec lege aut consuetudine aliqua induci possunt. Ex dictis inferitur, nullam esse sententiam secundum probationes istas latam, Barbofa in collect. ad cap. 2. num. 1. de purg. vulg.

D. de Faria Novæ Addit. ad Covar.

Præmissa tamen assertioni duo obijciuntur. 11 Prius, non videri eas probationes damnandas, quas Deus pluribus stupendisque miraculis comprobavit, quale est illud quod narratur apud Vvittembergam in Germania contigisse; etenim cum fur tim ædibus quibusdam incendium fuisset illatum crimen infonti imputabatur, qui justus est per ferrum ignitum se purgare, quod diu sine detrimento aliquo manibus tenuit, deind illud ex omnium conspectu disparuit, & qui reus dicebatur absolvi meruit. Post unum circiter annum incendiarius casu sub terra ferrum idem adhuc ignescens invenit, quo manus ejus combusta criminis authorem indicavit: quapropter apprehensus delictum agnovit, meritaque pœnas dedit. Hæc memorant Spondan. in continuat. Annal. anno 1351. num. 9. Delrio dict. sect. 3. vers. In Concilio, Theat. vitæ humanæ lit. D, verb. Divinatio, pag. 213. vers. Caroli IV.

Aliud etiam satis mirabile refertur de muliere 12 quadam adultera, quam propter suspicionem maritus ad examen ferri candentis compellebat; ipsa verò proprii criminis conscia ipsum subire formidans ad civitatis Præfulem convolvavit, cui peccatum suum patefecit, & sacramentaliter confessa absolutionis beneficium accepit: deinde jussu Prælati ut viro suo instanti satisfaceret, præsumptionesque elideret, ferrum candens intrepida manibus apprehendit, & illæsa permansit, quo imminens mortis periculum evasit virtute Sacramenti, quanvis rea. Sic Spondan. ubi proxime, anno 1341. num. 12. Delrio dict. sect. 3. vers. æquè illud, qui quoad circumstantias à Spondano dissentit addens, quod cum scœmina ipsa navigaret, seque jactaret, quia non magis candenti ferro ureretur, quàm si manum injiceret in aquam illam, per quam scapha vehebatur, ipsamque manum mergeret, divinitus punita est; nam aqua velut ignis illam combussit.

Ex quibus, & aliis innumeris apparet has probationes Dei judicio inniti, quas si superstitione forent, & illicitæ, nequitiam ipse auctoritate sua comprobaret. Respondent tamen omnes Theologi laudati supra, num. 10. quod licet Deus aliquando, ut infontes liberentur, aut nocentes coercantur, hominibus veritatem latentem per miracula patefaciat; id tamen perpetuum non est, sed hujusmodi purgatio fallibilis est, per quam Deus tentatur potius his superstitionis adinventionibus, quam voluntas ipsius exploretur, ut ait Delrio d. quest. 4. sect. 3. in princ. Nec Deus istis probationibus infallibilitatem spondit. Vide Castro Palao dict. punct. 1. num. 11. Fagund. dict. cap. 31. num. 37. Delrio & alii, quos dedimus n. 10. Torrebl. num. 19. & 28.

Posterius apponitur illud Numer. cap. 5. vers. 14. ubi Deus jussit, ut mulieri de adulterio suspectæ propinaretur aqua sancta, & ad sacros usus destinata in vase fictili, in quam prius pauxillum terræ ex pagamento Tabernaculi immittendum erat, ac oblatione, cæremoniis, & precationibus adhibitis, hanc aquam, quæ amarissima dicta est, apud Sacerdotem in templo scœmina potabat, quæ si infons exstebat, nihil nocimenti patiebatur, imò ab omni indicio & suspitione infallibiliter absolvebatur: quod si crimen id patravisset, illicò femore putrescente, utroque intumescente difrumpebatur.

Imo aliqui tradunt, complicem adulterii ubique existentem sub idem tempus cœlitus pariter coerceri, de quibus fusè Becan. *in analogia veter. & novi Testamenti*, cap. 22. de zelotypia, Cornel. à Lapide *sup. Numer. cap. 5. versic. 14. cum sequentibus*, ejus meminit Petr. Gregor. *Synagm. lib. 48. cap. 15. num. 1. & 2.* ubi inquit ab hac aqua zelotypiæ fluxisse videri vulgarem purgationem, præsertim per aquam. Sed multum interest inter Legis veteris observationem, ac supersticiosas probationes, de quibus agimus. Etenim Deus propter duriciam cordis Hebræorum ne uxores propter solam suspitionem infantes enecarent, illum instituit probationis modum, cui ipse infallibilitatem contulit, quæ nunquam deficere potuit. Cornel. à Lapide *dicto versic. 14.* Quæ sicut cætera omnia ceremonialia & judicialia cum lege ipsa aboleverunt abrogata, ut notatum est *suprà, lib. 1. cap. 17. num. 8.* At probationes per aquam & similes nec Deus instituit, nec earum infallibilitatem promisit, nec de earum certitudine aliqua est in Ecclesia revelatio, imò dæmone suggerente vulgus superstiosè eas adinvenit, ideoque experimento captum est, sæpe falsum esse quod per purgationem vulgarem juxta hominum existimationem indicatur, quemadmodum asserabamus *num. 9.* & deducitur ex allato exemplo *num. 12.* Nam Deus ut virtutem Sacramenti Pœnitentiæ mirabiliter ostenderet, voluit ut illa quæ verè adulterio se coinquinaverat, candenti ferro non ureretur, quo homines decepti ream infonem judicarent. De quo consule Castro Palao, Fagundez, Martin. Delrio, & alios quos dedimus *suprà, num. 10.* Torreblanc. à *num. 47.*

Sanè ex traditis à *num. 10.* illustratum relinquunt, quod D. Covarruv. in exordio hujus capituli nos docet, nempe illicitam esse ac veritam omnem vulgarem purgationem, quæ per miraculum fit, quia est tentare Deum, quod grave peccatum est, ac intrinsecè malum, ut probant laudati *num. 10.* ideoque nec publica auctoritate hæc judiciariæ explorationes fieri possunt, ut probat Delrio *inquisition. magicarum lib. 4. cap. 4. quest. 4. sectione 3. versic. Verum quaras.* Nec purgatio per monomachiam, seu duellum, de qua *in lege 1. & per totum tit. 4. part. 7.* apud Catholicos Principes permittitur, quanvis aliqui contrà senserint, ut refert Greg. Lop. *in l. 8. gloss. 8. tit. 14. part. 3. & in principio tit. 4. part. 7.* existimantes licitum esse duellum publica auctoritate indictum ad detegendam veritatem, præsertim ubi de causa maxima contentio est: quæ opinio hodie admitti nequit, cum ex Tridentino *sessione 25. de reformatione, cap. 19.* pena excommunicationis & privationis loci, in quo duellum habetur, imponatur Principibus Christianis, qui id in propria ditione permiserint, aut prohibuerint: ipsique præstantes, cooperantes & consulentes gravissimè plectuntur, de quo etiam Gregor XIII. edidit Constitutionem anno 1582. quæ incipit, *Ad tollendam detestabilem duellorum*, qua Decretum Concilii ad duellum privatim & absque patris initum ampliavit. Præterea extat alia Constitutio edita à Clemente VIII. anno 1592. quæ incipit, *Detestabilis duellorum usus*, quæ antea stabilita confirmat: aliaque prius evul-

gata ejusdem Pontificis anno 1591. incipiens, *Illius vices*: de quibus, ac de materia duelli plura apud Sanch. *in Decalog. lib. 2. cap. 39. à num. 19.* Bassæum *in Florib. Theolog. verbo Duellum*, Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 21. cap. 7. ex num. 73.* Paul. Comitol. *responsion. moral. lib. 6. quest. 13. cum sequentibus.* Navarr. *consil. 1. & 2. de purgat. vulg.* Menchac. *illustr. cap. 39. à num. 11.* Petr. Caball. *resolut. crimin. tractatu de omni genere homicid. à n. 76.* Farinac. *in praxi, quest. 119. num. 28.* Torreblancam *dicto cap. 23. num. 22.* & alios apud Barbofam *in remissione ad dictum caput 19. Concil. T. idem.*

Ibi: *Cunegundem uxorem Henrici Imperatoris.*

Fertur Cunegundis Imperatoris Henrici II. 16 conjux, cui infanti adulterii crimen objiciebatur, prius precibus ad Deum præmissis, candentes vomeres per quindecim passus nudis pedibus pessundedisse, etsi alii opinentur manibus ignitos apprehendisse, unde corpore & fama illibata triumphavit. Hujus egregiæ purgationis meminerunt Cornel. à Lapide *super Numer. cap. 5. versic. 14.* ubi eam sanctam vocat, Torreblanc. *dicto cap. 23. num. 32.* Gigas Fulgos. *lib. 8. cap. 1.* Delrio *dicta quest. 4. sect. 3. versic. In Concilio, Theatrum vitæ humanæ lit. D, verb. Divinatio, pag. 213. sub versic. Pudoris tuendi*, Baron. *Annal. an. 1024.* ubi Spondan. *num. 4.* Sur. *in vitis Sanctorum, tom. 2. die 3. Martii.* Fuit hæc sancta femina, & mirabilis castimonie, quæ diu nupta Imperatori virginitatem, quam Deo voverat, illibatam ex consensu viri servavit, qui etiam in numerum Sanctorum relatus est. Baron. & Spondan. *sup.*

Simile periculum fecerunt proprii honoris 17 tuendi gratiâ Emma Angliæ Regina, Delrio *ubi proximè*, ex Polydoro *Historia Anglic. cap. 8.* necnon Imperatrix Richarda uxor Caroli III. Delrio *ibidem*, Torreblanc. *num. 31. & 33.*

Ibi: *Cùm Creon publico decreto.*

Hujus casus memoriam refricarunt Annal. 18 Bojor. *lib. 4.* Delrio *d. sect. 3.* Hottoman. *disp. de feud. cap. 44.* Theatrum vitæ humanæ *sup. pag. 212.*

Ibi: *Ideoque aut orbes quosdam, & globos.*

De hoc extat testimonium apud Alexandrum 19 *lib. 5. cap. 3.* quod refertur in Theatro vitæ humanæ *lit. C, verbo Contractus, pag. 448. sub versic. Quibus ceremoniis*, ubi verba hæc habentur: *Aristides ut ietum fœdus cum omni Græcia firmaret, post diras execrationes accensos ferreos orbes in mare dejecit, adjurans ut ita extinguerentur cum omni stirpe & gente, qui contra fœdus irent.*

Aliter Græci sua juramenta solemnizare con- 20 suevere, qui verre apprehenso, & stricto ad jugulum gladio, cœlum & terram, Solem & ultrices Furias advocabant, testesque faciebant, moxque verrem immolabant, ac in mare deji-

ciebant Ita Alexand. *lib. 4. cap. 10.* apud Theatrum vitæ humanæ *littera I, verbo Juramentum, pag. 457. sub. versic. Ethnicorum.*

Ibi: *Posterior verò interpretatio.*

Quæ verbis Sophoclis convenit, qui in hungrensum accipitur & allegatur à Delrio & cæteris *suprà* laudatis, *versiculo Hujus casus, num. 18.*

Ibi: *Consuevissent ignitum ferrum manibus tollere.*

De quo *suprà, num. 5.*

Ibi: *Refertque Anaxagoram Philosophum.*

21 Anaxagoras Clazomenius Philosophiæ egregius Professor, cum lapis insignis magnitudinis & adusti coloris in Ægos fluvium Thraciæ è cœlo decidisset, quem casurum idem, ut ferunt aliqui, prænuñciaverat, inquit cœlum totum ex lapidibus constare, solemque saxum ignitum esse. Unde Euripides ejus discipulus in Phærontis tragedia Solem auream glebam nuncupavit. Plutarch. *in Lysand. Plin. naturalium histor. lib. 2. cap. 58.* Theatrum vitæ humanæ *lit. P, pag. 332. versic. Quum olim lapis, & lit. S, verbo Stella, pag. 339. versic. Præcipue verò.*

22 Idem Anaxagoras asseveravit Solem esse ferrum candens, & majorem Peloponneso, quapropter impietatis damnatus, & Athenis proscriptus est: sed per Periclem discipulum veniam impetravit. Theatrum vitæ humanæ *lit. P, verbo Philosophia, pag. 327. versic. Anaxagoras.* Anaximander Philosophus Solem purissimum ignem dixit, Laërt. *lib. 2.* Theatrum vitæ humanæ *ubi proximè, versiculo Anaximander.*

23 Sed apud Ecclesiasticos Scriptores quæstionis est, an Deus ex materia ignea, vel aquea Solem construxerit? Et communis Sanctorum Patrum sententia habet, ex ignea fuisse constructum. Alii verò asserunt Solem cunctosque planetas ejusdem materiæ esse, cujus sunt orbes cælestes, in quibus collocantur; hi autem ex aqua creati sunt: in qua opinione, etsi contrariam probabilem agnoscat, residet Salian. *Annal. Ecclesiastic. tom. 1. die 4. num. 7.* ubi latè disputat à *num. 4.* An autem Solis lux eadem sit, quam Deus prima die creasse dicitur, *Genesis cap. 1.* plurimis tractat Pat. Suar. *de oper. sex dierum, lib. 2. cap. 2.* Quanta sit Solis magnitudo, quantumque à terra distet, tradidit Cornel. à Lapide *sup. Genes. cap. 1. versic. 16.* Theatrum vitæ humanæ *lit. S, verbo Sol, pag. 27. sub versic. Situs & magnitudo.* Sol luculenter describitur *Ecclesiastici cap. 23. à versiculo 3.* ubi inter alia dicitur Vas; mirabile opus Excelsi, exurens montes, radios igneos exufflans, qui refulgens radiis suis excæcat oculos. Pulchrè etiam Secundus Philosophus Imperatori Adriano percontanti quid Sol, & quid Luna: inquit Solem esse cœli oculum, splendorem sine occasu, diei ornatum, & horarum distributorem: Lunam verò cœli purpuram, Solis æmulam, maleficiorum inimicam, solamen iter agen-

tium, præsagium tempestatum. Quæ extant apud Cornel. à Lapide *ubi proximè.*

Ibi: *Sed & purgationis qua ferro candenti fit.*

Videas quos dedimus *suprà, num. 5.*

Ibi: *Meminit purgationis per aquam calidam.*

De quo *suprà, num. 4.*

S U M M A R I U M.

- 1 De Tribunorum militarium dignitate, & sigillarum de Tribuno Celerum.
- 2 De Tribunis ordinariis, qui singulis legionibus præerant.
- 3 Qualis eorum dignitas, & num. 4.
- 5 De Tribunis militaribus cum Consulari dignitate.
- 6 De officio ac muneribus Tribunorum.
- 7 Quid sit interesse principis, quod munus Tribunis incumberebat.
- 8 Verbum Principia, quid significet, cum numeris seqq.
- 11 Post principia esse, apud Terentium quid significet.
- 12 Intellectus traditur ad legem Officium, §. ult. ff. de re militar. in illis verbis: Principis interesse. de quo latè usque ad finem capituli.

De Tribunorum Romanorum origine muneribus & dignitate: ad legem Officium, §. ult. ff. de re militari.

CAPUT XXIV. & U L T I M.

Tribunorum militarium dignitas & antiquitate, & prærogativis apud Romanos cum primis est eximia; Romulus enim Præfectum Celerum instituit, qui suprema post Regem auctoritate gaudebat, teste Pomponio *in legem 2. §. isdem temporibus, ff. de orig. jur. Dyonyf. Halicarnass. lib. 2.* Tertiam Sacrorum administrandorum partem Numa Tribuno Celerum tribuit, quem Romulus equitum, quos Celeres vocabant, Præfectum constituit, quos equites ac pedites Regum stipatores fuisse diximus. Joan. Rosin. *de antiquit. Roman. lib. 7. cap. 4.* Just. Lips. *de magistr. populi Romani, cap. 14.* Lexic. Calvini *verbo Tribunus Celerum.* Celeres autem fuere tercenti milites robustissimi, & ex nobilissimis familiis delecti juvenes, commendati suffragiis Curiarum, & per singulas Curias delecti, qui circa Regem essent, ut ipsum hastati per urbem affectarentur, & iusti ministeria exequerentur. In militia antesignani erant, id est, qui sub primo signo, vulgò *En la vanguardia*, præliabantur, & primi certamen inibant, & postremi se recipiebant: equites quidem, ubi situs erat ad equestre certamen accommodus: pedites verò in aspero loco, & equis invio. Hi trecenti juvenes in tres centurias dividebantur, in quarum singulis unus erat Præfectus, seu

Centurio, qui omnes Tribuno Celerum subijci-
bantur, qui à ternario numero nomen accepit.
Dicitur sunt milites hi *Celeres*; aut à ministerii ce-
leritate, aut à suo duce Celere nuncupato, vel
à Comite quodam Romuli sic vocato, qui cum
contra Remum strenuè adjuvit, quem ipse pere-
mit. Plutarch. in *Romulo*, Rosin. *diēt. clif. 4.*
Theat. vitæ hum. *lit. C. pag. 153.* Lexic. Calvini
ubi proximè, Andr. Dom. Flocc. *de potest. Rom.*
lib. 2. cap. 2. Sed Tribuni Celerum nomen cum
Regibus Romanis abolevit, cujus loco Magister
Equitum est subrogatus, *diēt. l. 2. §. Et his*
Dictatoribus, Joan. Rosin. *lib. 7. cap. 8. de Mag.*
Equit.

2 Idem Romulus singulis Legionibus Præfectos,
seu Duces statuit, qui à tribu & ministerio
Tribuni militum dicti sunt. De his Macer in *l.*
Officium 12. §. ult. ff. de re militar. unde D. Co-
var. materiam hujus capituli deprompsit, ejus textus
authorem Marcianum appellans, qui sanè Macer
est. De eisdem Tribunis frequens mentio habetur
in Jure, ut in *l. Tribunus 20. ff. de testam. milit. l.*
Milites 13. §. Irreverens, ff. de re militar. l. Tri-
buni 11. l. Nemo miles 13. C. de re milit. lib. 12.
l. Jubemus, §. Non danda, C. de erogat. militar.
annon. l. unic. C. de salgamo, l. 1. C. de commeatu,
eod. lib. 12. Primò hi Tribuni à Rege creabantur,
postea verò à Consulibus & populo communibus
suffragiis, vel ab Imperatore, aut Duce exer-
citus: ab his instituti dicebantur, Rufuli quia
Rutilius Rufus legem tulit de jure Tribunorum
qui à Ducibus instituebantur: sed à populo
creati, à comitiis *Comitiati* nuncupabantur, de
quibus latè Alex. ab Alex. *lib. 6. cap. 16.* Just.
Lipf. *lib. 2. dialog. 9.* Rosin. *sup. lib. 8. cap. 14.*
& *lib. 10. cap. 7.* Lexic. Calvini *verb. Tribuni*
militum. Quo anno Romulus legiones instituerit,
dixi suprâ, *cap. 1. num. 112.*

3 Tribunorum hujusmodi dignitas in exercitu
maxima fuit. Theat. vitæ humanæ *lit. T. verb.*
Tribunus, in princip. pag. 27. nam inter militaria
munera talis ordo servabatur, ut miles subesser
Centurioni, Centurio Tribuno, Tribuno Præ-
fecto castrorum, Præfectus Legato, Legatus Con-
suli, qui toti exercitui præerat. Theat. vitæ hum.
lit. B. pag. 161. Tribunus pedestribus imperabat,
non equitibus, totique legioni, non alicui ejus
parti, aut centuriæ, ut testatur Horatius apud
Just. Lipf. *ubi proximè*, hæc adnotantem:

Quod mihi paruerit legio Romana Tribuno.

Secundùm quæ Romani Tribuni similes videntur
Præfectis nostrarum legionum, vulgò *Tercios*, quos
Maestres de campo nuncupamus. Verùm Tribunos
nedum legionum, sed etiam singularum cohor-
tium Præfectos dici probat Rævard. *variorum lib. 7.*
c. 8. ad interpretationem legis ultimæ, *C. de Testam.*
milit. Vide legem *Titius 25. ff. eod. & Rosin. sup.*
lib. 10. cap. 7.

4 Habebat tribunitia hæc dignitas haud paucas
prærogativas. Primò tribuni aureis annulis ute-
bantur, aliis verò militibus inferioris gradus fer-
rei tantum permittebantur. Secundò splendidio-
ribus induebantur vestibus. Tertio poterant latum
clavum, vel angustum gestare; unde quidam
laticlavii, alii angusticlavii vocabantur: illi erant
ex ordine Senatorio, aut stirpe Tribuni: hi in-
ferioris gradus, obscuriorisque generis. Lati
clavi erant flosculi ampliores, qui vestimentis
intexebantur: angusti clavi minores, vulgò

bordadura ó quarnicion, per quos dignitas, & san-
guinis nobilitas major aut minor dignoscebatur.
Quartò præ se quatuor apparitores ducebant, qui
honoris gratiâ illos affectabantur. Hæc apud Just.
Lipf. *d. dialog. 9. ad fin. Rosin. lib. 5. cap. 33.* Ræ-
vard. *ubi proximè.*

Hæc de Tribunis, qui militarem obtinuerunt
dignitatem, & in exercitu jura reddebant, ut
ordinarii Magistratus; nam fuere alii Tribuni
militum, etsi tempore posteriores, autoritate
tamen ac potestate longè præstantiores; nam
anno ab urbe condita 309. plebe cum Patribus
contentente, inductum est, ut Magistratus
quidam crearentur populi suffragiis, partim ex
Patribus, partim ex plebe, cum consulari po-
testate, qui Tribuni militum dicti sunt. Hi ad
instar Consulium exercitui præesse poterant, &
suis auspiciis bellum gerere. Rosin. *lib. 10.*
cap. 6. in princip. Primo anno tres electi sunt,
& omnes ex Patribus; sed lapsu temporis
etiam plebei admitti sunt, & numerus auctus. Sed
quidam putant, aliquando viginti extitisse, de
quo testis est Pomponius in *l. 2. §. Deinde cum*
post, ff. de origin. jur. Alii verò ultra sex nunquam
fuisse credunt, ut videre est apud Rosin. *lib. 7.*
cap. 20. ubi ait hos Tribunos post annum 77.
à sua institutione extinctos esse, de quibus etiam
Liv. *lib. 4.* Dionys. *Halicarnass. lib. 11.* Sigon.
comment. in Fast. Theat. vitæ hum. lit. B. pag. 161.
vers. Apud Romanos, & lit. M. pag. 27. vers.
Tribuni militum, & lit. T. pag. 209. vers. Tri-
buni militum, Lexic. Calvini verb. Tribuni mili-
tum, Andr. Dom. Flocc. sup. cap. 16. Pompon.
Læt. de Magistr. Roman. lib. 1. cap. 19. Volaterran.
coar. tract. vers. Per aliam plebis, Jan. Gulielm.
in fin. tract. cap. 20.

Hucusque de differentiis Tribunorum mi-
litum, de eorum origine, & dignitate: nunc
de muniis ordinariorum, quos secundo loco
collocavimus, disquirendum est, ut jam ad nostri
capituli elucidationem accedamus. Illa recenset
Jurisconsultus *Æmilius Macer in l. Officium 12.*
§. ult. ff. de re militar. in hæc verba: *Officium*
Tribunorum est, vel eorum, qui exercitui præ-
sunt, milites in castris continere, ad exerci-
tationem perducere, clavas portarum suscipere,
vigilias interdum circumire, frumentationibus
commilitonum interesse, frumentum probare,
menforum fraudem coercere, delicta secun-
dum suæ auctoritatis modum castigare, prin-
cipiis frequenter interesse, querelas commilito-
num audire, valetudinarios inspicere: quæ etiam
transcripta habentur in Lexico Calvini, verb.
Tribuni militum, in fin. de quibus Just. Lipf.
lib. 2. dialog. 9. ubi addit, ad Tribunos spectare
excubiis signum dare, vulgò *dar el nombre*; &
advertit jus gladii penes Tribunos esse, qui à
jure tribuendo sic appellati videntur D. Isidorus
Etyimolog. lib. 9. quod tamen communiter dis-
plicet, quia à tribu denominatos omnes Var-
ronem sequuti sentiunt. Theat. vitæ hum. *verb.*
Tribus in princ. Cornup. de ling. Latin. pag. 889.
num. 10. Vide de muneribus Tribunorum eun-
dem Lipsum *de militia Roman. lib. 5. dialog. 8.*
Rosinum *de antiquitate Romana, lib. 10. ca-*
pite 7.

Inter cætera Tribunorum munera recenset 7
Consultus, interesse principiis: quid autem
sit hoc, omninò Accursium latitavit, ut
D. Covar.

D. Covarruv. rectè præmittit, quo duce disqui-
rendum est de verbi *Principia* significato, qui
quidem multiplex est, ut videre licet apud Ca-
lepinum *verb. Principia*, & alios mox laudandos.

Ibi: *Principia interpretatur tentoria*
militum.

8 Principia verbum usurpatur pro loco aciei, ubi
milites, qui Principes vocabantur, tentoria fige-
bant, ut præter Nebriffensem observat Calepinus
& Lexicum Calvini *verb. Principia*. Sciendum
enim est, Romanorum armatam militiam in tres
classes præcipuas distingui, scilicet Hastatorum,
Principum, & Triariorum, qui ultimi cæteris po-
tiores habebantur, quia diutius militiæ operam de-
derant: isti seorsim in castris, & in acie tendebant.
Hastati, quia hastis dimicabant dicti, primum lo-
cum hostem versùs tenebant. Principes quia à prin-
cipio gladiis pugnabant, sic vocati sunt, licet postea
commutata re militari minùs illustres facti
sunt, & secundum occupabant locum: Triarii ter-
tium & ultimum, unde nomen acceperunt. Fuere
& Pilani milites, qui pilis præliabantur; sed ad
unam ex tribus classibus reducebantur, ut constat
ex Rosin. *de antiquitate Roman. lib. 10. cap. 12.*
ubi figura castrametationis Romanorum Principes
eligebantur ætate ac robore præstantiores: Triarii
natu majores. Hæc ex Polybio *lib. 6.* Lipf. *de mi-*
litia Roman. lib. 2. dialog. 1. Rosin. *lib. 10. cap. 9.*
Turneb. *adversariorum lib. 2. capite 9.* Theatro
vitæ humanæ *lit. B. pag. 161. versic. Principes di-*
cunt, Cornucop. de lingua Latina, col. 888. num. 40.
& *col. 1065. num. 30.* Lexic. Calvini *verb. Mi-*
lites.

Ibi: *Principia dici Principis taber-*
naulum.

9 Principia etiam dicebantur tentoria & taber-
naulum Ducis, seu Imperatoris exercitus, quæ
Prætorium itidem vocabantur. Plutarch. in *Galba*,
Sueton. in *Othone*, *cap. 6.* ibi: *Ad principia de-*
venit. Idem *cap. 1.* ait: *Ausus est ante principia se*
coram milites punire. Lipf. *lib. 4. dialog. 4. in prin-*
cip. & lib. 5. dialog. 2. Turneb. *d. cap. 9.* Calepin.
sup.

Ibi: *Qui hac dictione alio sensu*
utitur.

10 Usurpatur præterea verbum *Principia*, pro
primatibus numerorum, principalibusque exer-
citus, lege 1. *Cod. de veteran. lib. 12.* juncta Glossa,
ibi, Adrian. Turneb. *diēt. cap. 9.* apud quem Mar-
cellinus ita: *Præsentibus Fovianorum, & Hencaia-*
norum Principiis & Tribunis causas vehementius
aquo bonoque spectaverunt. Idem deinceps: *Cum Ar-*
betionem semper & ambiguum, & pratimidum his
questionibus præfessisset, aliis specie tenuis cum Prin-
cipiis legionum præsentibus. Just. Lipf. *sup. lib. 2.*
cap. 1. Calepin. *sup.* Facit lex 18. *§. Ut autem,*
C. de re milit. lib. 12.

Ibi: *Accipienda fore Comici verba, Hic*
ego ero post Principia.

Hæc verba habentur apud Terentium in *Eunu-*
cho, act. 4. scena 7. quorum sensus est, quod ille
prætimidus erat, ideo post eos omnes, quibus
colloquebatur, se collocatum inquit, ut picu-
lum fugeret. Quem locum sic intelligunt Donat.
& alii in *scholiis ad Terentium*, Adrian. Turneb.
diēt. cap. 9. Calepin. *verb. Principia*, ubi ait post
principia existere eum dici, qui in tuto est. Sed
ambiguum est, ut testatur præfati Terentii In-
terpretes, an locus ille post principia sit in me-
dia acie, vel in fine. Turnebus opinatur, ul-
timam exercitus partem significari, quod ve-
rius videtur, scilicet post tentoria Imperatoris,
seu Ducis, juxta significatum, de quo suprâ,
num. 9.

Ibi: *Sed publica tabernacula, aut*
tentoria.

Est & alia ejusdem vocis *Principia*, accepio,
nempe pro ea aciei regione, ubi militares Ma-
gistratus conveniebant, ut jura militantibus red-
derent, & consilium haberent de rebus publicis,
& ad bellum spectantibus Duces & Primares exer-
citus: & ubi signa legionum existebant, hujus-
modi tentoria publica vocabantur principia. Tur-
neb. *d. cap. 9.* Calepin. *verb. Principia.* Hoc sensu
accipiendum Consulti responsum in *diēt. lege*
Officium 12. §. ultimo, ff. de re militar. existi-
mat D. Covarruv. secundum quem interesse
principiis nil aliud est, nisi assistere loco ubi
causæ militum agebantur apud Tribunos, qui
pro munere suo judicare tenebantur, ut præ-
missimus *num. 6.* & tradit Turneb. *lib. 22. cap. 11.*
necnon militaribus consiliis, quæ de expedi-
tione belli iniri solent. Idem tradit Glossa mar-
ginalis in *diēt. §. ultimo*, Stephan. Daoiz in
indic. Jur. Civil. Joan. Uffelius in *scholiis ad hunc*
locum.

Hæc D. Covarruv. interpretatio, quæ in se
vera est, videtur ita intelligenda, ut verbum
Principiis, apud Consultum non usurpetur
pro loco ubi Tribuni munus judicandi exerce-
bant, aut consilia inibant, sed pro ipso con-
ventu & congregatione militum dignitate fun-
gentium, quibus hæc peragenda incumbebant,
jurisdictionem habentibus, & jus suffragii in
consiliis; nam frequentissimè isti militares con-
ventus *Principia* vocantur. Sic Justinian. in
l. unic. §. Si qua verò, Cod. de nov. Codic. con-
firm. ait: *Sed & si qua re gesta in tui culmi-*
nis judicio, vel in aliis civilibus, vel milita-
ribus, vel apud principia numerorum. Et in
lege Tam collatores 18. §. Erit autem, ibi:
Vel eorum discussionem dicatissimis principis, sen-
arbitris in locis degentibus committere. Et in
§. Ut autem, ibi: Ita ut si universitas numeri,
seus principiorum monenda sit. Cod. de re milit.
lib. 12. l. Jubemus, §. Si qua tamen, ibi: Cau-
sa apud devotissima principia secundum præfatum
modum tractata. Et in §. Non danda, ibi: De-
cem ex devotissimis principis Primates, Cod. de
erogat. militar. annon. lib. 12. Idem, quod di-
ximus,

ximus, probat Lipsius *de militia Romana*, libro 5. *dialog.* 2. apud quem Frontin. *lib.* 4. *cap.* 1. hæc profert: *Tempus elegit, quo missa principia quietem omnibus castris dabant.* Sic dicitur mitti principia, cum Tribuni non ultra ibi præsentent, ubi jus aut mandata disperunt, aut conventus militum solvitur: & quemadmodum Prætorium appellatur locus ubi exat Imperatoris tabernaculum, & conventus militum: ita etiam principia & pro loco, & pro con-

curu primorum militum usurpatur. Sic Just. Lips. *d. dialog.* 2.

Quæ cum ita sint, in *d. l. Officium*, §. *ultimo*, interesse principis, est adesse conventui Tribunalium, ut quæ ad officium spectant dignitatis exequantur: unde id verbum non pro loco, sed pro universitate militarium Procerum accipiendum est: licet non inficiemur quin locus ubi conveniunt, etiam principia nuncupetur, ut D. Covar. placet.

INDEX RERUM OMNIUM, ET VERBORUM,

Quæ in Novis Additionibus ad Libros III. & IV. Variarum Resolutionum D. D. Covarruvias continentur.

Prior nota arithmetica Paginam, posterior autem marginales numeros indicat.

A

Ab intestato.

B intestato non succedunt transverales. *ultra decimum gradum.* pagina 54. num. 26

Abstinencia.

Abstinencia quid sit. p. 331 num. 13

Abstinencia strictiorem moderationem cibi & potus desiderat, quam temperantia. *ibid.* n. 16

Abstinencia vitam, salutemque conservat. *ibid.* num. 19

Per Abstinenciam valetudo corroboratur, ac simul libidinis impetus coercentur. p. 332. n. 25

Abstinencia est de præcepto juris naturalis quoties necessaria est ad sedandos carnis stimulos. p. 333. n. 28

De Abstinencia à carnibus, aliisque cibis jejunii tempore. p. 342. n. 98. & seqq.

Acacius.

Acacius hæreticus quando decesserit, & de illius erroribus, remissivè. p. 242. n. 15

Actio.

Actio ex defuncti delicto an transeat in hæredes. p. 35. n. 63. & 65

Actio furtiva datur in hæredem furis. *ibid.* n. 66

Quoad hujusmodi actionis transitum an juri Pontificio; vel Cæsareo standum in foro sæculari? *ibid.*

Actio personalis in tertium possessorem non transit. p. 82. n. 23

Actio non datur contra illum, qui non contraxit, aut se obligavit. p. 152. n. 28

Sine Actione in judicio petens non auditur. *ibid.*

Actus.

Pro Actus validitate in dubiis respondendum. p. 101. n. 12

Actus quisque præsumitur gerere meliori modo, quo potest, ut subsistat. *ibid.*

Actus qui potest per aliquem revocari, morte illius non expirat. p. 126. n. 15

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Actus favorabilis, vel odiosus censetur secundum id, quod intenditur principaliter. p. 52. num. 13

Actus qui pendet ad sui persistentiam ab alicujus voluntate, eo decedente perit. p. 54. n. 28

Actus qui licitè, & illicitè fieri potest, in dubio licitè factus præsumitur. p. 129. n. 36.

Actus voluntariæ jurisdictionis non postulant tribunal, sed tantum superioris auctoritatem. p. 159. n. 31

De Actibus Apostolorum. p. 260. n. 123

De Actibus B. Sylvestri. p. 288. n. 78

De Actibus Apostolorum apocryphis p. 296. n. 22

Actum injunctum lege divina, vel ecclesiastica exercens in peccato satisfacit præcepto. p. 326. num. 70

Ad.

Ad ea, quæ raro accidunt, jura non adaptantur. pag. 90. n. 42

Advocatus.

Advocatus compelli potest, ut patrocinio juvet litigantes. p. 117. n. 5

Tenetur pro pauperibus gratis advocare. *ibid.*

Edificare, & Edificium.

Edificare domum, aliudve ædificium nemini licet, ex quo possint interiora Monasteriorum prospici. p. 122. n. 45

Edificia seu ædes extollere quantum permittatur de jure communi. p. 123. n. 51. & seqq. Quid de jure Regio. *ibid.*

Ætas.

Ætas ad prælationem in primogeniorum successionem inspicitur ultimo loco. p. 58. n. 60

Afflictio.

Afflictio non est afflictio danda. p. 153. n. 34

Agens.

Agenti de damno vitando potius est favendum, quam de lucro captando. p. 151. n. 25

Agens ut dominus rei, præfertur in illa cunctis creditoribus possessoris etiam privilegiatis. p. 152. num. 31

Agricultura.

Agricultura à multis gentibus plurimi habita. pag. 167. n. 13

A A a

Alexander

Index Rerum omnium,

& Verborum.

Alexander Magnus.
Alexander Magnus quo tempore successerit in Regnum. p. 314. n. 40

Alfonfus Rex.
Alfonfus Rex legum Partitarum conditor usum linguæ Latinæ à rescriptis & actis judicialibus extirpavit. p. 308. n. 1
Alfonfus Partitarum conditor demonstratur. p. 309. n. 3
Quis fuerit ex Regibus hujus nominis. *ibid.* n. 4
Cur Sapiens nomine insignitus. *ibid.* n. 5
Quæ opera ejus nomine edita. *ibid.* n. 8
Quando patri successerit. *ibid.* n. 8
Alfonfus fuit in Regem Romanorum electus. *ibid.* n. 9
Quo anno obierit. *ibid.* n. 10

Alguen.
Alguen in Castella pro nobili, aut egregia personâ accipitur. p. 193. n. 139

Alienare, & Alienatio.
Alienare quod non licet, nec pignori dare licebit. pag. 67. n. 50
Alienare cui concessum est, & pignori dare permittitur. p. 119. n. 17
Alienationis prohibitio strictior est in majoratibus, quàm in regno. p. 52. n. 11
Per Alienationis prohibitionem, ut bona in familia conserventur, apud nos primogenii inducitur institutio. *ibid.* n. 18
An ex ea clausula resultet fideicommissum absolutum, remissivè. *ibid.* n. 18
Alienationis prohibitio in juncta filio, an extendatur ad nepotem? *ibid.* n. 12. & seqq. Et quid in majoratu. p. 54. n. 25
Alienationis prohibitio est favorabilis. p. 52. n. 13
Alienationis prohibitio non favore alicujus, sed odio prohibiti non sustinetur. *ibid.*
Alienationis prohibitio facta hæredi, num astringat hæredis hæredem. *ibid.* & seq. n. 14
Alienationis prohibitio, ut bona in familia conserventur, de jure communi non excedit quartam generationem. p. 53. n. 15
Quid si evidenter appareat, quod testator voluit prohibitionem in perpetuum persistere. *ibid.* n. 15. 18. & seqq.
Alienationis prohibitio directa ad filium primò vocatum, extenditur in primogeniis ad nepotes, & alios successores. p. 54. n. 25
Alienatione expressim prohibita ex causa dotis, nequeunt bona majoratus propter dotem alienari. p. 68. n. 57

Aliud, & Alter.
Aliud pro alio invito creditori solvi non potest. p. 75. n. 51
Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri. p. 8. n. 51
Aliud est quid esse tale, & aliud pro tali haberi. p. 195. n. 154.

Aman.
Amanis supplicium. p. 208. n. 16

B. Ambrosius.
B. Ambrosii vita, & scripta. p. 282. n. 32

Anacletus.
Anacletus Papa inædificavit Ecclesiam in Vaticano supra corpus B. Petri. p. 323. n. 43

Anastasius II.
Anastasius I. quando fuerit Pontificatum adeptus. p. 239. n. 1
Anastasium tuentes à calumnia hæresis recensentur. p. 241. n. 9
De Anastasii morte quæ vulgò jactantur sunt à veritate prorsus aliena. p. 242. n. 14
Anastasio falsò imputatur quod Acacium volue-

rit restituere. *ibid.* n. 15

Aniversarium.
In Anniversariis ad lucrandas eleemosynas eadem interessentia requiritur, ac in distributionibus quotidianis. p. 113. n. 70

Annus.
Annus hodie à Kalendis Januariis communiter inchoatur. p. 309. n. 11
Annorum mundi triplex computatio reperitur. p. 310. n. 13
Anni supputatio varia apud Romanos. *ibid.* n. 14
Annorum computatio diversimodè fit apud diversas nationes. *ibid.* n. 16
Anni computatio ex Hebræis. *ibid.* & seq. n. 17
Annus solaris quantum excedat lunarem. p. 311. n. 20
Anni Hebræorum initium duplex. *ibid.* n. 21
Annorum mundi computus qualis receptor. p. 312. n. 24
Annos mundi variè Scriptores dinumerant. *ibid.* n. 26
Inter annorum diversas supputationes quantus sit excessus. *ibid.* n. 28
Anni initium Hebræis varium. p. 313. n. 35

Antiochia.
Antiochiæ nomen multis urbibus commune. p. 215. n. 1
Antiochia Mygdonia. Vide verbo *Nisibis.*
Antiochia Syriæ Metropolis, omnium hujus nominis urbium clarissima. *ibid.* n. 3
Antiochia Nisibis priùs vocabatur, & ab incolis Alobe. p. 216. n. 5
Antiochia Syriæ dicta est Epidaphne, à loco Daphne. *ibid.* n. 7

B. Antonius.
B. Antonii Eremitæ vita. p. 287. n. 72

Apocalypsis.
De Apocalypsi B. Joannis. p. 261. n. 126

Apocryphum.
Apocryphum quid dicatur. p. 295. n. 13

Apostasia, & Apostata.
Apostasiæ definitio. p. 230. n. 4
De Apostasiæ à statu Religioso, vel Ordinibus sacris. *ibid.* n. 5
De Apostasiæ pœnis, remissivè. *ibid.*
Apostata unde dictus. p. 230. n. 2. & 3
Apostata latè vocatur, qui per peccatum gratiam amittit. *ibid.* n. 5
Apostatæ ob tormentorum metum fuerunt in duplici differentia. p. 286. n. 62

Arabes.
Arabes ab Ismaële descendunt. p. 221. n. 7
An fuerint Madianitæ. *ibid.*
De Arabum era. p. 314. n. 42

Argumentum.
Argumentum de toto ad partem, & è contra jure procedit. p. 66. n. 45
Argumentum à contrario sensu non procedit, quoties resultat absurdum. p. 102. n. 13

Ariminum.
Ariminense Concilium sub Constantio Imperatore celebratum. p. 295. n. 15

Arrius.
Arrii hæresiarchæ vita & interitus. p. 273. n. 22 & seq.

Arma.
Arma quondam ex corio fiebant. p. 201. n. 10

Arnobius.
De Arnobii opusculis. p. 203. n. 84

Athens.
Athens unde dicta. p. 174. n. 28. Ubi condita. *ibid.* n. 25. In tribus divisæ sunt. *ibid.* n. 29

B. Athanasius.
B. Athanasii opera & vita. p. 280. n. 9

Attalus.
Attalus quis fuerit. p. 175. n. 32

B. Augustinus.
B. Augustini vita & scripta. p. 282. n. 33
B. Augustinus dissensit à B. Hieronymo circa sensum sacræ Scripturæ. n. 283. n. 44

Authentica.
Authenticæ de restitut. & fideicom. §. Nos igitur, collat. 9. interpretatio, remissivè. p. 53. n. 15
Authenticæ hujus non ubique est recepta dispositio, & in quavis provincia servabitur consuetudo, & quid in Hispania. p. 54. n. 23
Authentica prædicta in d. §. Nos igitur, correctæ est per legem 27. Tauri. *ibid.* n. 24
Authenticæ Res qua, C. commun. de legat. intellectus, remissivè. p. 67. n. 51
Eadem authentica non procedit ubi ex contractu prohibetur alienatio. p. 68. n. 63
Utrum habeat locum in omnibus testatoris descendentibus, etsi post mortem illius nascantur? p. 69. n. 68. & seqq.
Authenticæ prædictæ dispositio non admittitur, nisi bona deficient libera. *ibid.* n. 71

Avus.
Avus num possit nepotem vendere, famis necessitate premente?

B

Babalia.
Babalia ludi quorum turpitudine describitur. p. 325. n. 63

Baptisma.
Baptisma omnium Sacramentorum janua. p. 358 num. 9
B. Basilii vita & scripta. p. 280. n. 15

Be lum.
Bellum aliquando est sub præcepto. p. 237. n. 27
ad Bellum justum quæ desiderentur. *ibid.* n. 28
in Bello injusto nequaquam licet militare. p. 235 num. 31
Bellum justum ex utraque parte esse nequit secundum veritatem, secus juxta hominum opinionem. p. 236. n. 37
Bellum Marcomannicum unde ita dictum. p. 237 num. 42

Beneficiarius, & Beneficium.
Beneficiario suspensio, deposito, aut excommunicato, an de fructibus beneficii alimenta debeantur? p. 112. n. 61
Beneficiarius nullos, aut tenues fructus percipiens, num ad pensum divini Officii teneatur? p. 113 n. 63. & seqq.
Beneficiarius non recitans, non tenetur omnes fructus correspondentes diebus, quibus non recitavit, restituere. p. 115. n. 84
Beneficiarius etiam ante adeptam possessionem horas canonicas astringitur recitare. p. 130. n. 1
Beneficiariis in Occidentalibus Indiis non solvitur stipendium ex regio arario, nisi de capta possessione constet. p. 133. n. 25
Beneficiario spoliato, etsi administret, non competit interdictum Unde vi, nisi possessionem ceperit. p. 134. n. 27
Beneficiarius capiens possessionem per ingressum Ecclesiæ, domus Presbyteri, aut clavium tradidit. *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

tionem, omnium quæ ad Beneficium spectant possessor efficitur. p. 137. n. 53
Si prædii, seu alterius rei Beneficii possessionem duntaxat ingrediatur, sit Beneficii universalis possessor, non singularum rerum, quas non apprehenderit. *ibid.* n. 54
Beneficium cessare debet, quoties non exhibetur officium, propter quod illud conceditur. p. 126 num. 90
Beneficium postulans, exprimeret debet valorem fructuum, non distributionum quotidianarum. pag. 106. n. 5
Omne Beneficium Ecclesiasticum de jure residentiâ desiderat, & quid de simplicibus. p. 113. n. 71
Beneficium permutare potest is, cui collatum est, licet possessionem nactus non sit. p. 130. n. 1.
Beneficii fructus adquiruntur provisos à die collationis ante possessionem. *ibid.*
Beneficii proprietas non quæritur ante acceptationem. p. 131. n. 2. Limitatur. *ibid.* n. 3
Beneficii collatione perfecta, Prælati adhuc ante acceptationem nec retractare gratiam, nec alii illud conferre valet, & quomodo secus. p. 131 n. 4. & seqq.
Beneficii collatio non est donatio vera. *ibid.* n. 5
Beneficium conferre licet sub conditione, si vacat, tametsi Prælati, ac provisos, an vacet, ignorent, & de hujus collationis effectu. *ibid.* n. 6
Beneficium quod non vacat, nec conferri, nec promitti potest, excepta Summi Pontificis potestate. *ibid.*
Beneficia sub conditione an conferri possint? *ibid.* num 7
Beneficium non vacat per obitum provisi, qui ante acceptationem deceffit. p. 132. n. 12
Beneficiorum dominium est penes Christum Dominum. p. 131. n. 9
Beneficium reservatum si Pontifex conferat, & provisos obeat post acceptationem, extinguitur reservatio, & collatio ad Ordinarium devolvitur: secus si ante acceptationem mors contigerit. p. 132. n. 12
Beneficium Ecclesiasticum potest acceptari per procuratorem cum speciali mandato. *ibid.* n. 13
ad Beneficii renunciationem, & similia spiritualia speciali mandato opus est procuratori. *ibid.* n. 14
Minor absque curatoris auctoritate hujusmodi procuratorem valet constituere. *ibid.*
ad Beneficium acceptandum, & alia spiritualia laicus procurator idoneus habetur. *ibid.* n. 15
Beneficii collatio facta excommunicato est ipso jure nulla. p. 132. n. 16
Potest excommunicatus acceptare Beneficium ante excommunicationem sibi collatum. *ibid.*
An ex tunc Beneficii proprietatem acquirat? pag. 133. n. 17
ad Beneficii resignationem laicus procurator cum speciali mandato constitui potest. *ibid.* n. 18
si Beneficium alii collatum quis sine sufficienti mandato, vel nullo acceptet, ratificatio provisi retrahitur ad tempus acceptationis. *ibid.* n. 19
Quid si si ratificatio fiat post assignatum tempus ad acceptationem. *ibid.* n. 19. & seqq.
Beneficium conferri potest cum limitatione temporis ad acceptandum. p. 133. n. 20
Beneficium acceptans post terminum præscriptum ad acceptandum, proprietatem quærit, nisi jam alii sit collatum. *ibid.* n. 21
in Beneficiis prælationis si occurrat controversia, non possessionis, sed tituli dies inspicitur: sed

si de prioritate tituli non constet, recurritur ad tempus possessionis. *ibid.* n. 24
Beneficii titulum habens, si possessionem per vim ingrediatur, illo privatus manet. p. 134. n. 26.
Aliud juris est, cum violenter prædium, seu fundum occupat Beneficii. *ibid.*
ad Beneficium jus obtinens ex electione, aut præsentatione, illud amittit, si vi ceperit possessionem. *ibid.* Quando sit violentus ingressus. p. 135. n. 33.
Beneficii possessio non queritur per actus administrationis, nisi interveniat Superioris auctoritas. p. 134. n. 27
qui Beneficium impetravit, an valeat propria auctoritate capere possessionem? p. 134. & seq. n. 28. 30. 38. & 39
Beneficii possessionem capere propria auctoritate potest, qui de illo ab habente potestatem investituram accepit. p. 139. n. 29
Beneficii possessionem propria auctoritate an capere possit, qui literas exequutoriales id permittentes obtinuit? p. 135. n. 34
Beneficii possessionem ingrediens propria auctoritate cum legitimo titulo, num poenam aliquam mereatur? *ibid.* n. 38.
in Beneficii possessionem immittere ad quem spectet. p. 135. n. 39
ad Beneficii possessionem capiendam utrum speciale desideretur mandatum? *ibid.* n. 41
Per investituram non acquiritur Beneficii possessio. *ibid.* & seq. n. 42
Beneficii proprietas acquiritur, nulla præcedente collatione, per investituram factam ab habente facultatem conferendi. *ibid.*
Beneficium queritur, omissa collatione, per immissionem in possessionem, si immittat qui potest conferre. p. 136. n. 43
Beneficii Ecclesiastici possessio quibus modis adquiratur. *ibid.* n. 44
Beneficii Ecclesiastici possessio dari potest per aspectum pinnaculi Ecclesiæ. *ibid.* n. 48
Beneficii possessio ubique tradi potest, si ad locum illius non sit tutus accessus. p. 137. n. 52
Beneficium vacat in loco ubi resignatur. p. 160. num. 37
Si resignatio admittatur in Curia, Beneficium ut reservatum à Pontifice confertur. *ibid.*
Beneficia, quæ vacant in Curia, Sedi Apostolicæ sunt reservata, quæ si non conferantur intra mensem, collatio devolvitur ad Ordinarium. *ibid.* n. 39. Hoc speciale est in hujusmodi sola reservatione. *ibid.*
Beneficiorum collatio spectat de jure ad Episcopum in propria Diocesi ex concessione Sedis Apostolicæ. p. 160. n. 40
Beneficium Principis latè interpretandum est. p. 356. n. 66
Benjamita.
Benjamitæ scæminas Saluntinas in uxores rapuerunt. p. 166. n. 7
Bethlehem.
Bethlehem duplex. p. 233. n. 24
Bonum.
in Bonis quibuscumque, quæ primogenii jure indivisibilia deferuntur, masculus in pari linea, & gradu scæminæ majori ætate præfertur. p. 55. n. 30 Idem in commendis Indorum observatur. *ibid.*
Bona si filio, vel extraneo relinquuntur, ut ea jure majoratus possideat, eidem succedet primogeni-

tus in solidum, absque ullo gravamine, nisi restitutionis. p. 50. n. 10
Bona majoratus, vel fideicommissio subjecta, an possint dotis causâ alienari? *ibid.*
si bona majoratus esse declarentur, omnia servari debent quæ in regularibus primogeniis sunt stabilita. p. 58. n. 59
Bona quæ sita per unum ex conjugibus nomine utriusque, aut societatis conjugalis, de jure communi absque traditione quoad dominii, & possessionis translationem cõmunicantur, p. 149. n. 6
per Bonorum possessionem contra tabulas testamenti reducitur ad causam intestati. p. 356. n. 62
Bulla.
Bulla Pii V. de censuum emptione pluribus in Regnis recepta non est. p. 44. n. 41
Bulla prædicta ubique saltem vim directivam habere debet. p. 76. n. 56
Bulla Piana in Hispania non est recepta. p. 86. n. 55
Vide Censur.
C
Cadaver.
Cadavera reorum laqueo suspendi solent. pag. 209. n. 30.
Calix.
Calices sacri ex qua materia fieri debeant. p. 360. num. 22
Calice simpliciter legato, ex qua materia præstandus sit. *ibid.*
Calix in quo Christus consecravit, ex qua materia fuerit, & ubi asservetur. *ibid.* n. 23
Calceatus, & Calceus.
Calceatum incedere quid sit in l. 3. §. Sciendum, ff. de offic. Præf. vig. p. 201. n. n. 5. & seqq.
Calceatum pro armato nonnunquam accipi solet. *ibid.* n. 9
de Calceorum Romanorum differentiis, remissivè. *ibid.* n. 5.
Canon.
de Canonibus Apostolorum. p. 300. n. 67.
Capacitas.
Capacitas testatoris, ut valeat testamentum, quibus temporibus inspicienda. p. 38. n. 85
Capere.
Capere posse ex testamento non est idem ac testamenti factionem passivam habere. p. 184. n. 88.
Capitulum.
Capitulum Sede vacante potest instituere præsentatos, ac electos confirmare, etsi Beneficia solum ad Episcopum spectent. p. 159. n. 28
Conferre eadem Beneficia Capitulum prohibetur, & quare. *ibid.* n. 29
Captivus.
Captivi Christiani num possint licitè in Christianos dimicare? p. 234. & seq. n. 30.
Caput.
Caput Salubriter, de usur. interpretatur: pag. 5. & seq. n. 33. & seqq.
Capitis Naviganti, de usur. interpretes recensentur. p. 21. n. 42. & seq.
Capitis 1. cum capite 7. de usur. conciliatio. p. 304. num. 18.
Caput Ad nostram, de empt. & vendit. declaratur, p. 83. n. 31.
Caput Illo vos, de pignoribus, exponitur. p. 88. num. 11. & seqq.
Capita Concilii Tridentini circa distributiones quotidianas conciliantur. p. 109. n. 34
Capitis Potuit, de locat. intellectus, remissivè. p. 142. n. 24
 Caput

Caput In Archiepiscopatu, de raptor. intelligitur. p. 156. n. 8.
Caput finale de offic. Ordinar. explicatur. p. 157. num. 16.
Caput finale de offic. delegat. conciliatur cum capite finali de offic. Ordinar. *ibid.* n. 17
Caput finale de offic. Ordinar. favore animarum procedit, ut sentiunt aliqui. p. 158. n. 20
Caput Ex frequentibus, de institut. interpretatur. *ibid.* n. 26
Caput Statutum, de præbend. in 6. an corrigatur per extravagantem 1. eod. tit. pag. 160. num. 42.
ad Caput Cùm Bertoldus, de re judicat. triplex traditur intellectus.
Caput Anastasius, 19. distinct. an sit verum & authenticum? p. 240. num. 8 Falsum comprobatur. p. 241. n. 13
in Capite Sancta, 15. dist. mendosè ac diminutè habentur verba Concilii Romani unde sumptum est. p. 245. num. 3
Caput Renovantes, 22. dist. emendatur. p. 269. n. 18.
Caput in Canonicis, 19. dist. corrigitur, & interpretatur. p. 285. n. 55
Caput Futuram, 12. q. 1. quomodo legendum. p. 289. n. 87.
Caput Sancta, 15. dist. ab errore expurgatur. p. 292. n. 120
Caput Licet, de feriis, enodatur. p. 319. n. 21
Caput Veniens, de clericis non baptizatis, exponitur. p. 358. n. 9
Carceratus.
Carceratus beneficiarius num lucretur quotidianas distributiones. p. 111. n. 53. & seqq.
Cardinalis.
Cardinalis nullus lucusque creatus reperitur, qui legitimè natus non sit. p. 347. n. 10
Cassianus.
de Cassiani opusculis. p. 303. n. 86.
Cassiodorus.
de Cassiodoro compilatore, seu traductore Historiæ Tripartitæ. p. 307. n. 106. & seqq.
Casus.
Casus omissus, & insolitus non creditur in mentem venisse disponentis. p. 90. n. 42
Catalogus.
Catalogus librorum Canonicorum. pag. 245. n. 3 & seqq.
Catalogus hæreticorum & hæresum, remissivè. p. 306. n. 98.
B. Catharina.
B. Catharina sub quo Imperatore martyrii laureolam obtinuit. p. 289. n. 93
Catechumenus.
Catechumenus hæreticus non habetur, etsi aliquid adversus Fidem pertinaciter profiteatur. p. 3. n. 6. & seq.
Catechumeni ejiciebantur ab Ecclesia, ubi sacrificium Missæ peragebatur, & sic à Missa, quæ Fidelium dicebatur. p. 358. & seq. n. 7. & 12
Quæ illis in Ecclesia denegabantur, & quare. p. 358. n. 8
Catechumeni non sumebant Corpus Christi *ibid.* n. 9.
Catechumeni, & alii, quibus communicare non licebat, sumebant panem benedictum. *ibid.* num. 10

Catholicum.
Catholicum quid dicatur. p. 263. n. 143
Caupo.
Caupo hospites repellere non permittitur. p. 117. num. 6
Causa.
Causas meri imperii delegare Magistratibus licet ob legitimum impedimentum. p. 156. & seq. num. 9. & 11.
Causas admodum graves delegatus Principis non subdelegat, quia auctoritatem, ac industriam personalem desiderant. p. 161. n. 43
in Causis hujusmodi censetur industria personæ electa. *ibid.*
Cautio.
Cautio idonea & sufficiens qualis censetur. p. 33. num. 46.
Cecrops.
Cecrops Athenas condidit, quas in duodecim vicos distribuit. p. 174. n. 25
Censuale.
Censuali re vendita, nihil domino census debetur. p. 71. n. 5
in Censuali contractu an liceat pactum quod si censuarius per certum tempus pensionem non solverit, res censita incidat in commissum? *ibid.* n. 7.
Quid si convenerit, ut pretium census restituatur. *ibid.* n. 8
Quid in censu reservativo. *ibid.* n. 9. & seqq.
à Censuali contractu rejicitur conventio, ne liceat censuario rem hypothecatam vendere, nisi denunciaverit domino census. pag. 73 num. 14
in Censuali contractu principalis obligatio in re censita consistit, personalis, ac omnium bonorum generalis accessoria censetur pro reddituum securitate. p. 74. n. 40
Censuarius, & Censuista.
Censuarius etsi diu non solvat redditus, non privatur re, super qua census est impositus. p. 71. n. 4.
Censuarius non tenetur denunciare domino census, ut rem obligatam alienet. *ibid.* n. 5
Censuarius an liberetur re perempta censui subjecta. p. 73. & 74. n. 31. & seqq.
Quid si res extincta denuò ad pristinum statum reducatur. p. 74. n. 33
Censuarius an possit obligari, ut re pereunte, ad redditus teneatur? *ibid.* n. 34
Censuarius num pro rata liberetur, si res censita ex parte perierit? *ibid.* n. 35. & seqq.
Quid si res censui obnoxia omninò reddatur sterilis. *ibid.* n. 37
Censuarius manet obligatus ad redditus, si res culpâ, aut facto ejus extingatur, & super alia censum imponere compelletur. pag. 74. num. 38.
Censuarius est debitor quantitatis respectu certæ speciei, & hac perempta, liberatur. p. 77. num. 68.
Censuista nullum dominium obtinet in re censita. p. 71. n. 3.
Censuista quale jus consequatur in re, super qua censum habet. p. 72. & seq. n. 42. & seqq.
Censuista ut conveniat tertium rei obligatæ possessorem, non tenetur facere excussionem in bonis ejus, qui censum imposuit. pag. 75. num. 44
Censuista exigere valet à tertio possessore rei censitæ

Index Rerum omnium,

& Verborum.

- cenſitæ etiam redditus debitos antequam hic cœperit poſſidere, niſi imputari poſſit agenti, quod negligens fuiſſet in exactiōe ſuo tempore faciēda. *ibid.*
- an Cenſuiſta poſſit agere in ſolidum contra poſſeſſorem unius ex rebus cenſui ſuppoſitis? p. 76. & 77. n. 62. & ſeqq.
- Cenſus.*
- In Cenſus contractu paciſci non licet, ut certi temporis penſionibus non ſolutis, cenſuiſta rem obligatam habeat pro juſto pretio. p. 74. num. 23.
- Cenſuum legitimum pretium in Hispania quale ſit. p. 45. n. 42
- Cenſus ex Bulla Pij V. conſtitui non poſſunt, niſi niſi pretium in pecunia ſtatim numeretur. p. 44. num. 41.
- De verbo *Cenſus*, quod multipliciter uſurpatur, remiſſivè. p. 70. n. 1
- Cenſus quondam apud Romanos vocabatur codex, quo ratio patrimoniōrum civium continebatur. *ibid.* & ſeq. n. 2.
- Cenſus, & emphyteuſis ſunt in aliquo ſimiles, ſed in pluribus diſcrepant. p. 71. n. 3
- Cenſuum emptio, & impoſitio licita. p. 72. n. 16 & ſeqq. Eſt utilis etiam quoad forum conſcientiæ. *ibid.* num. 19
- de Cenſu vitalitio. *ibid.* n. 20
- An in hoc cenſu locus ſit remedio legis 2. C. de *veſc. vendit.* p. 73. n. 22
- Quomodo faciēda computatio ad læſionem. *ibid.* num. 23
- Cenſus ad certum tempus an licitè poſſit conſtitui? *ibid.* num. 24. cum ſeqq.
- Cenſum num liceat conſtituere cum ſola obligatione personali. p. 73. n. 27. & ſeqq. & p. 76 num. 56.
- Cenſus dominus agens pro redditibus contra tertium poſſeſſorem rei generaliter hypothecata, an priùs debeat excuſſionem facere in bonis cenſuarii. p. 75. n. 45. & ſeq. Utrum hic tertius poſſeſſor ſe tueri poſſit l. 2. C. de *pignor.* *ibid.* n. 47
- Cenſus utrum imponi poſſit ſuper univerſitate bonorum. p. 74. n. 41
- Cenſus dominus an poſſit convenire venditorem non poſſidentem rem obligatam? p. 75. n. 58 & ſeq.
- Utrum cenſitæ rei tertius poſſeſſor, qui ad reddituum ſolutionem ſe aſtrinxit, conveniri poſſit, ſi deſinat poſſidere? *ibid.* n. 50
- qui Cenſus pretium percepit, cedendo rem cenſitam creditori, non liberatur: ſecus tertius poſſeſſor. *ibid.* & ſeq. n. 51
- Pro cenſus penſionibus tertius poſſeſſor nequit exequutivè conveniri, niſi inſtrumento publico ad ſolutionem obligetur. p. 76. n. 52
- Cenſum recognoſcere, aut rem cenſitam dimittere tertius poſſeſſor compellitur. *ibid.* num. 53
- Cenſus personales in Hispania non ſunt in uſu. *ibid.* num. 57
- Cenſum redimere an poſſit extraneus, invito cenſu domino? p. 77. n. 69
- Cenſus an emi poſſit cum pacto, quod ſi intra certum tempus non redimatur, maneat irredimibilis? p. 85. n. 46. & ſeq.
- In Cenſu redimibili an licitum ſit pactum, quod non liceat intra certum tempus redimere? p. 85. num. 51. cum ſeqq.
- In Cenſus contractu non licet adjicere pactum, quod cenſuario penſionem non ſolvente, cenſuiſta pretium exigere valeat. p. 90. n. 24
- De Cenſus non redimibilis juſto pretio. *ibid.* num. 28
- In Cenſu propter pactum retrovendendi minùs de pretio juſto detrahi debet, quàm in aliarum rerum venditione, & quare. *ibid.* n. 30
- de Cenſus vitalitii pretio. p. 89. n. 31. & ſeq.
- Cenſus redimibilis juſtum pretium, quale ſit. p. 93. n. 2
- Cenſus redditus in Hispania ſolvi ex conventione prohibentur in frumento, vino, vel aliis ſpeciebus. *ibid.* n. 4.
- Quid in cenſu non redimibili. *ibid.* n. 5. quid in reſervativo. *ibid.* n. 6
- Cenſus redimibilis legitimum pretium in Hispania, Germania, & aliis regionibus, quale ſit conſtitutum lege regia. p. 93. n. 7
- Cenſus jam conſtitutus an emi minoris poſſit, quàm lege ſtatutum eſt? p. 94. n. 8
- Cenſus in dubio qualis præſumatur, remiſſivè. *ibid.* n. 9. & ſeqq.
- Cenſus reſervativus præſumitur perpetuus. *ibid.* n. 12. & ſeqq.
- Cenſus perpetuus redimi poſteſt ob iniquitatem in pretio. p. 95. n. 20
- Cenſus qui ſolum probatur ex diutina penſionum ſolutione, redimibilis cenſetur. *ibid.* num. 21
- Cenſus ex diutina reddituum ſolutione quomodo probetur, remiſſivè. *ibid.*
- Adverſus dominum cenſus qualiter præſcriptio procedat, remiſſivè. *ibid.*
- Si Cenſus conſtituatur ex pretio rei venditæ, duplex emptio contrahitur, duplexque gabella debetur. p. 98. n. 22
- Cenſus apud Romanos à quo inventus. pag. 179 num. 27
- Cenſu apud Romanos libertas quærebat, & amitti ſolebat. *ibid.* n. 58
- Cenſefimatio.*
- De Cenſefimationis pœna militari. p. 238. n. 47
- Centimetrum.*
- De Centimetro. p. 297. n. 40
- Cento.*
- De Centonibus. *ibid.*
- Cernere.*
- Cernere quaſi decernere eſt apud B. Iſidorum. p. 224. n. 10
- Cernere verbum multifariam accipitur. *ibid.* n. 12. ſeqq. Unde originem ducat. *ibid.* n. 15
- Vide *Cretio.*
- Ceſſonarius.*
- Ceſſonarius mariti an poſſit fructus pignoris pro dote dati lucrari? p. 5. n. 30
- Chirurgus.*
- Chirurgus ad medendum quemlibet compelli per judicem poſteſt. p. 117. n. 6
- Chriſtianus.*
- Chriſtiani quondam per contumeliam Galilæi dicebantur. p. 231. n. 13
- Chriſtiani Principibus ſuis juxta legem Evangelicam ſubjecti ſunt. p. 232. n. 20
- Chriſtiani præliari licet, & oppoſitum eſt error. p. 233. n. 27
- Chriſtiani licitè militant etiam contra Catholicos ſub imperio Principis infidelis cui ſubjecti ſunt, etſi de belli juſtitia illis non conſtet. p. 234. n. 29

Chriſtianiſ

- Chriſtianiſ nefas eſt arma ſumere etiam mortis metu contra Fideles, ſi bellum geratur odio Fidelium, aut aliàs ſit injuſtum. p. 235. n. 31
- Chriſtiani milites hiſ de cauſis ſub Licinio & Juliano militante ab armis abſtinuerunt. *ibid.*
- Chriſtiani num poſſint militare pro Principe infideli, cujus ſubditi non ſunt. *ibid.* n. 32
- Chriſtiani non ſubditi nequeunt militare contra Chriſtianos pro Infidelibus. *ibid.* num. 33.
- Quid ſi bellum geratur contra Infideles. p. 235. n. 34
- Chriſtiani etiam ante Conſtantinum Magnum ſub Imperatoribus Ethnicis militiæ nomen dedere. p. 236. n. 38
- Chriſtianiſ falſò imputabatur quod in nocturnis vigiliis ſcelera perpetrabant. p. 235. n. 64
- Chriſtus.*
- Chriſtus vocabatur Galilæus, & quare. p. 233. num. 22. An fuerit Judæus, vel Galilæus. *ibid.* n. 23. & ſeq.
- Chriſtus an diverſo modo crucifixus ac Latrones. p. 290. n. 100
- Vide *Cruce.*
- Chriſtus quo tempore natus. p. 312. n. 27
- Cibus.*
- Cibus nullus vetatur jure naturali præter carnem humanam. p. 337. n. 65
- Cicero.*
- Ciceronis locus corrigitur. p. 127. n. 6
- Civis, & Civitas.*
- Civitatem aratro injecto deleri rarò contingit. p. 90. n. 42
- Civitati ſi relinquatur annuum legatum, perpetuò debetur: ſi uſufructus, centum annis extinguitur. p. 91. n. 44
- Cives cum ſuis bonis ſubjiciuntur publicis poteſtatibus, quatenus æquitate ſervata, bonum commune poſtulat. p. 116. n. 2
- Cives tempore ſterilitatis, & indigentia exteris ſunt præponendi in emptione tritici, quod ex agris ſuæ civitatis collectum eſt. p. 121. num. 32
- Habent jus retrahendi triticum, & alimenta, præmente fame, quæ ſunt forenſibus vendita, & quid ſi pretium exceſſivum forenſes præſtiterunt. *ibid.* n. 38. & p. 122. n. 39. & ſeqq.
- Civitatis propter decorem, & utilitatem multa recepta ſunt cum privatorum incommodo quod non paſſim oportet admittere. p. 123. n. 50
- Cives Romani fiebant qui ex lege ad libertatem perveniebant. p. 176. n. 41. Idem eſt de illis ſervis qui ob moram jure in libertatem eripiebantur. *ibid.* n. 42. Similiter hiſ contingebat qui tempore libertatem acquirebant. *ibid.* n. 43
- Cives Romani qualiter cenſebantur ex inſtitutione Servii Tullii. p. 179. n. 57
- Cives Romani vetabantur alii civitati adſcribi, alioqui Romanam amittebant. pag. 181. n. 70
- Non omnes habebant jus ſuffragii. pag. 186. n. 101. & ſeq.
- Cives Romani extra urbem commorantes quæ habent, & quibus carerent. p. 188. n. 111
- Cives qui admittebantur ad civitatem Romanam, jus ſuffragii non obtinebant, niſi generaliter, vel ſpecialiter indultum eſſet. *ibid.* num. 115
- Civis Romanus nequibat per Magiſtratus occidi, vel virgis cædi injuſtè populi. pag. 189. num. 118
- Civitatem Romanam qualiter manumiſſi aſſeque-
- rentur. p. 176. n. 39
- De Civitatum differentiis quæ populo Romano ſubjiciebantur. p. 168. n. 16
- Civitatis Romanæ jus rarò ante bellum ſociale concedebatur. p. 189. n. 119
- Clariffimus.*
- Clariffimi ſuffragia ferebant in creatione Magiſtratum Romanorum. p. 196. n. 157
- Classis.*
- In Classes populum Romanum Servius Tullius diviſit. p. 167. n. 14. Qua forma in eis cives Romani deſcriberentur. *ibid.*
- Inter Classes & tribus Romanas diſcrimen aſſignatur. p. 185. n. 96
- Clavus.*
- Clavi quibus Chriſtus affixus eſt cruci, qualiter poſt inventionem diſtributi. p. 290. n. 101
- Clavis.*
- Clavium traditione qualiter adquiritur poſſeſſio. p. 136. n. 46. & ſeq.
- Claves ſunt pars domus, vel horrei, quod illis obſeratur. *ibid.* n. 47
- Claufula.*
- De Claufula, *Ex plenitudine poteſtatis*, remiſſivè. p. 66. n. 43
- De Claufula, *Ex certa ſcientia*, remiſſivè. *ibid.* num. 44
- Claufulæ conſuetæ, licet omittantur, pro expreſſis habentur. p. 145. n. 1.
- Claufulâ appoſitâ, ne generalis hypotheca deroget ſpeciali, an ceſſet diſpoſitio legis 2. C. de *pignorib.* & de hujus conſtitutionis interpretatione, remiſſivè. p. 146. n. 14
- Clemens Alexandrinus.*
- De Clementis Alexandrini opusculis diſſeritur. p. 302. n. 78
- Clericus.*
- Clericus ſi teſtetur, debet parentibus legitimam. p. 353. n. 43
- Clodius.*
- Clodius habitu muliebri ſe ſœminis miſcuit, quæ ad ſacrificia ſolæ convenerant. p. 325. n. 62
- Codiillus.*
- Codiillos nemo facere valet qui teſtari prohibetur.
- Colonus.*
- Colonus an teneatur fructus fundi potiùs vendere domino locatori, quàm alii? p. 121. n. 34 & ſeq.
- Utrum Colono dominus ſolvere debeat pretium etiam exorbitans, quod alius pro fructibus offert. *ibid.* n. 37
- Comitia.*
- Comitia Romanorum fuere in triplici differentia. p. 173. n. 22
- Commercium.*
- In Commercio aliquid eſſe quando dicatur. p. 198. n. 1
- Commodatarius.*
- Commodatarius nullo modo poſſidet. pag. 128 num. 29
- Commodatarius tenetur de leviffima culpa. *ibid.* num. 30
- Commodatarii morte non expirat commodatum. *ibid.* n. 31
- Commodatarius utens re commodata ad alium uſum invito commodante, furtum committit. p. 128. n. 32
- Utrum ſi ex ea cauſa furti damnetur, infamiam contrahat? p. 129. n. 35. & 37
- Commodatarius

Index Rerum omnium,

& Verborum.

Commodatarius bona fides excusat à furto propter usum non permissum, sed non à præstatione mercedis. *ibid.* n. 35. **Utrum præsumatur bona fides?** *ibid.* n. 36
Commodatarius excedens in usu rei commodatæ, non damnatur furti, sed pœna arbitraria, ex benignitate. *ibid.* n. 37
Commodatarius etsi credat se invito domino uti re commodata, furtum non committit, si verè dominus assentiretur sciens. p. 129. n. 38

Commodum.

Commodum ex improbitate sua nullus debet reportare. p. 26. n. 91
Commodum reportat, qui rem desideratam etiam iusto pretio consequitur. *ibid.*

Concessum.

Concessio quod est plus, quod est minus concessum censetur. p. 119. n. 17
Concessum ad beneplacitum, an decedente eo qui concessit, expiret, ex circumstantiis debet judicari. p. 126. n. 14
Concessum, aut iussum ad voluntatem Magistratus, munere deposito, cessat. *ibid.*
Concessum ad voluntatem, morte civili concedentis non extinguitur. p. 127. n. 17
Concessio quod est plus, quod minus est etiam censetur indultum. p. 456. n. 66

Concilium.

Concilium generale, vel provinciale an possit errare circa Fidei dogmata. p. 252. n. 56
De Concilio generali Florentino. *ibid.* n. 17
De Conciliis quatuor generalibus ac præcipuis. p. 269. n. 1
Conciliorum divisio traditur. *ibid.* n. 2
Concilia nationalia quæ sint. p. 270. n. 3
Conciliorum generalium & localium distinctio refertur. *ibid.* n. 4
De Conciliorum origine. *ibid.* n. 5
De Concilio Nicæno. p. 270. num. 6. & seqq. & p. 271. n. 20. & seqq.
In Concilio Nicæno quot canones editi. p. 273. num. 25
De Concilio generali Constantinopolitano. p. 274. num. 26. & seqq.
De Concilio generali Ephesino. p. 275. num. 34 & seqq.
De Concilio generali Chalcedonensi. p. 276. n. 41 & seqq.
Conciliorum quatuor priorum laudes, veneratio, & autoritas quanta. p. 277. n. 51
Concilium nullum aliud generale præter quatuor præcipua habitum est ante Gelasium I. *ibid.* n. 52
De Conciliis omnibus hucusque celebratis, remissivè. *ibid.* & seq. n. 53
Concilia etiam generalia non ligant ubi recepta non sunt, nisi quoad Fidei dogmata. pag. 378. num. 54
Concilia generalia non recipientes peccant, sed non successores eorum post decennium. *ibid.* num. 55
Conciliorum autoritas à Summo Pontifice dimanat. p. 284. n. 49

Conditio.

Conditio deterior alteri per alterum fieri non debet. p. 8. n. 51
Conditio contrahendi matrimonium cum nobili an impleatur si conjux generosum patrem habuerit, matrem verò plebeiam. p. 192. n. 136

Conductor.

Conductor sterilitate emergente integram pensionem, aut omnes quos perceperit fructus locatori præstare debet de jure regio. p. 45. n. 46
Conductor quibus de causis soleat re locata non uti. p. 212. n. 1
Conductor quando liberetur à solvenda pensione, si re locata uti non valeat. *ibid.* n. 2.
Conductori è domo conductæ migranti ob metum lemorum pensio remittitur. *ibid.* n. 3
Conductor nuntiare tenetur recessum locatori, & bona inde amovere. p. 213. n. 4
Conductor recedens à fundo vel æde locata propter lemures, pestem, aut bellum, his cessantibus an cogatur pro residuo tempore locationis pensionem solvere. *ibid.* n. 6
Conductori non remittitur pensio, si facile credens famæ ortæ à personis fide non dignis, quod lemures versentur in æde, migret ab ea. *ibid.* n. 7

Confessio.

Confessio facta tormentorum metu à femina, quæ ob prægnantiam torqueri non poterat, illi non nocet. p. 204. n. 18

Congiarium.

Congiarium, sive Imperatoriæ largitiones illi duntaxat capiebant, qui in tribus descripti reperiebantur. p. 186. n. 103

Consequens.

Consequens qui vult, vult & antecedens, quod necessariò præcedere debet. p. 136. n. 43
Consequenti concessio, & quod antecedere debet, concessum intelligitur. *ibid.*

Constantinopolis.

Constantinopolitanam ad Ecclesiam post Romanam primatus spectat. p. 266. n. 167

Constantinus Magnus.

Constantinus Magnus prohibuit Crucis patibulum. p. 211. n. 37. **Aliaque in cultum S. Crucis instituit.** *ibid.* n. 38
De Constantino nonnulla adnotantur. pag. 271. num. 12
Constantinus quinquennalia, decennalia, & vicennalia celebravit. p. 271. & seq. n. 15. 16
De Constantini Baptismo. p. 288. n. 80
De Constantini donatione, quam fecit Ecclesiæ. *ibid.* n. 84
Constantinus Basilicam construxit Constantinopoli in honorem B. Petri. p. 322. n. 42

Consuetudo.

Consuetudo valet, ut marito præstetur annua certa quantitas juxta summam dotis, donec ista solvatur. p. 111. n. 76
De Consuetudinis abrogatione per legem. p. 107. n. 15. & seqq.
Consuetudo per legem damnatur, prohibetur, & abrogatur. *ibid.* n. 16
Consuetudo introduci potest adversus legem prohibentem illam in futurum, mutatis circumstantiis, ac ex nova causa, vel antiqua, quæ latuit legislatorem. p. 108. n. 19
Consuetudo ut derogat legi, ac pro lege habeatur, qualis esse debeat. *ibid.* n. 20
Si Consuetudinem abroget lex, an immemorialis sublata intelligatur? *ibid.* n. 23. & seqq.
Consuetudinem lex prohibens, etiam immemorialem abrogat. p. 108. n. 24
Consuetudo adhuc immemorialis abrogata censetur, quando est valdè perniciofa, ac damnabilis. *ibid.* n. 25
Consue

Consuetudinem ubi lex prohibet, etiam immemorialem excludit. *ibid.* n. 26
Consuetudo lucrandi distributiones quotidianas absque interessentia, & etiam in futurum, introduci nequit. p. 109. n. 27. **Quibus de causis ea consuetudo sustineri possit.** *ibid.* num. 28.
Subsistet ex assensu Pontificis. *ibid.* n. 29
Consuetudo non derogat juri divino, aut naturali, dum minuit, vel tollit pœnas positive stabilitas adversus crimina, quæ illo prohibentur. p. 114. n. 75

Contrahere, & Contractus.

De Contractu societatis, qui sub se triplicem continet. p. 21. n. 36. & seqq.
Contractus in dubio censuralis, non emphyteuticus judicabitur. p. 71. n. 6
Contractus dubius interpretatur primò ex consuetudine contrahentium, secundò ex regionis usu. p. 94. n. 15
Contractus sic debet interpretari, ut obligatus magis releveretur. p. 95. n. 18
Contractus census reservativi magis similis est permutationi, quàm venditioni. p. 97. n. 17
De Contractus pignoratitii natura est, quod creditor, debito non soluto, pignus vendere possit. p. 147. n. 17
Ad Contrahendum, nisi ex causa publica, nullus compellitur. p. 116. n. 1. **Nec ob augmentum gazophylacii regii, aut publici ærarii.** *ibid.* & seq. n. 2
Ubi de Contrahentium mente non ambigitur, pacta adversus substantiam contractus rejiciuntur. p. 128. n. 28

Correlativum.

Correlativorum eadem est ratio. p. 351. n. 33

Covarruvias.

D. Covarruvias tuetur Author à calumnia. p. 285. n. 58. **Iterum defenditur.** p. 332. n. 21

Creditor.

Creditor tenetur fructus pignoris in sortem computare. p. 5. n. 27. **Limitatur hoc.** p. 6. n. 36
Creditor cui relictum est per fœneratorem, quod per usuram quæsitum, an habeat hypothecam. p. 34. n. 55
Creditor ex usuris nullum habet privilegium quoad revocatoriam, sed cæteris coæquatur. p. 35. n. 57
Creditor ex actione personali quando valeat in fraudem alienata revocare. *ibid.*
Creditorum defuncti in bonis hæreditariis præponuntur legatariis. p. 36. n. 68
Creditor qui stipulatur annuam quantitatem pro interesse, probare debet in judicio tantum de patrimonio diminutum, quantum est promissum. p. 43. & seq. n. 34. **Et quid in foro conscientie.** p. 44. n. 36
Creditor ut possit agere hypothecaria in tertium possessorem, prius debet executere bona debitoris. p. 75. n. 44. **Quid si cum hypotheca jungetur pactum de non alienando.** pag. 76. n. 54. **Et quid in censu.** *ibid.*
Creditor hypothecarius agit in solidum contra possessorem cujuscunque rei, aut partis ex bonis obligatis. *ibid.* n. 59. **Fallit in legatario.** *ibid.* & seq. num. 62. **Non liberatur possessor, soluta æstimatione rei possessæ, nisi integrè debitum persolvatur.** *ibid.* n. 60
Creditor utens pignore, furti tenetur, & qualiter puniatur. p. 129. num. 34. 35. & 37. **Et quando furtum non committat.** *ibid.* n. 35
D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Creditor habens generalem, & specialem hypothecam, nequit agere ad bona generaliter obligata, in præjudicium posteriorum creditorum, nisi excussione præmissa in speciali hypotheca. p. 145. n. 1

Creditor hic probare debet, quod specialis hypotheca non sufficit ad sui crediti satisfactionem. *ibid.* n. 2

Creditori posteriori competit beneficium legis 2. C. de pignor. licet res obligata debitoris à quocunque possideatur. *ibid.* n. 3

Creditor posterior juvatur dicta lege, sive specialem, sive generalem habeat hypothecam. p. 145. n. 4

Creditori agenti ac rem generaliter obligatam non objicitur dicta lex 2. à debitore, vel hærede illius. p. 146. n. 7

Creditor convenire valet quemvis ex hæreditibus debitoris in solidum possidentem, vel unam rem ex obligatis. *ibid.* n. 8

Creditor qui plura bona habet obligata, quàm posterior, cogi non potest ut prius excutiat bona sibi soli obligata. p. 146. n. 9

Creditor si habeat bona libera, & vincularia obligata cum facultate regia, an teneatur hæc executere antequam ad illa perveniat, quæ solum secundo creditori sunt hypothecata? *ibid.* num. 10

Creditor ex causa dotis utrum subjiciatur dispositioni legis 2. C. de pignor. p. 146. n. 12

Creditor agente hypothecaria, tertius possessor impedire non valet rei subhaftationem, qui citari debet propter jus offerendi quod habet. p. 147. n. 15

Creditor non compellitur, ut partem debitæ quantitatis accipiat. *ibid.* n. 16

Creditor quod jus habeat ad vendendum pignus, debito non soluto. *ibid.* n. 17. **Vendens pignus transfert in eminentem quod non habet, dominium.** *ibid.*

Creditori debitum offerente malæ fidei possessore, venditio impeditur. p. 147. n. 18

Creditor ex causa onerosa in concursu est melioris conditionis quàm agens ex lucrativa. p. 151. n. 25. **Agens hypothecaria probare debet, rem fuisse in bonis debitoris, ut superet tertium possessorem.** p. 152. n. 32

Cretio.

Cretionum observatio jam diu abiit in desuetudinem. p. 222. n. 1

Cretionis verbo omnis hæreditatis acquisitio continetur. *ibid.* n. 2

Cum cretione hodie si fieret institutio, solemnibus omissis, hæreditas adiri possit. *ibid.*

Cretionum formulæ, remissivè. p. 223. n. 3

Cretio quid significet. *ibid.* n. 4

Cretio ad extraneos hæredes, non ad suos pertinebat. *ibid.* n. 5

Per Cretionem inutiliter instituebatur qui loqui non valebat, ut mutus, & surdus. p. 223. n. 6

Cretio inter legis actiones numeratur. *ibid.* n. 7

Cretionis verba coram testibus profertur debebant. *ibid.*

Cretionis continuæ & vulgaris discrimen. *ibid.* num. 8

Cretionis imperfectæ effectus quoad substitutum. *ibid.* n. 9

Cretionis verbum multipliciter usurpatur, & præcipuè in jure pro acquisitione hæreditatis. p. 224. n. 11. **Id unà cum solemnitatibus est**

omnino sublatum. *ibid.*
 ad Cretionem non pertinere jura quædam ostenditur. *ibid. n. 16*
Crucifer, Crucifixio, & Crux.
 Qualiter rei crucifigerentur. p. 207. n. 13
 Crucifigi solebant etiam sceminae ob delicta apud Romanos. p. 210. n. 35. Excipiebantur virgines, quæ prius à carnifice prostituta illi pœnæ subiciebantur. *ibid.*
 Crucifixi sunt aliqui post mortem. p. 210. n. 33
 Crucis mors olim turpissima. p. 206. n. 5
 Crux pro furca, & omni cruciati, aut labore usurpatur. p. 207. n. 11
 Crux acerrimum supplicium, ignisque supplicio acerbior ob durationem *ibid. n. 14*
 In Cruce reos relinquere post Solis occasum Hebræis non licebat: aliud Romani observaverunt. p. 208. n. 14
 De Crucis supplicio varia sacræ Paginæ testimonia recensentur. *ibid. n. 15*
 Crucis pœna apud omnes gentes in usu fuit, & unde originem traxerit. p. 208. n. 17
 Crucis verbi etymologia. *ibid. n. 18*
 Crucis signum litera T, demonstrat. *ibid. n. 19*
 Crucem homo corpore repræsentat. *ibid. n. 20*
 Crucis ac crucifigendi variae formæ. p. 209. n. 23
 In Cruce rei solebant aliquandiu supervivere. *ibid. n. 25*
 Crux vocabatur palus acutus, quo rei per medium corpus transfigebantur. *ibid. n. 26*
 Crucis patibulum detestabile ac ignominiosum. p. 210. n. 32
 Crux quanto altior, tanto turpius supplicium *ibid. n. 33*
 Crucis patibulum servorum fuit proprium. *ibid.*
 Crucis mortem aliquando Nobiles sustinuerunt. *ibid. n. 34*
 De Crucis veneratione ac pœnis in contemptores ejus stabilitis. p. 211. n. 36
 S. Crucis signum ex quo Constantino apparuit, apud Romanos coli cœpit. *ibid. n. 38*
 Crucis signum etiam ante Domini Passionem salutem & felicitatem denotabat. *ibid. n. 39.*
 Ezechielis locus ad rem hanc expenditur. p. 211. n. 40
 De S. Crucis. Inventione. p. 290. n. 95. & seq.
Culpa.
 Culpam timere, ubi nulla subest, bonarum est mentium. p. 340. n. 80
Cultus.
 Cultus debiti Deo obligationem nulla humana potestas tollere valet. p. 319. n. 22
Curator.
 Curatores non minus quam tutores ad usuras seu interesse pro pecunia minorum tenentur. p. 18. n. 12
Curetes.
 Curetes quando ad civitatem Romanam admissi. p. 166. n. 7
Curia.
 Curia Romanæ unde dicta. p. 166. n. 6
 In Curia descripti non omnes jus suffragii habebant. *ibid.*
 Curia an à sceminis Sabinis denominarentur. p. 167. n. 8
 Curia solum refertur ad personas, vel ad jus suffragii. *ibid. n. 10*
 Curiarum quarundam nomina. p. 168. n. 18
B. Cyprianus.
 B. Cypriani vita & scripta. p. 279. n. 6

B. Cyrillus.
 B. Cyrilli opera & vita. p. 282. n. 27
D
Dæmon.
 Dæmones incubi & succubi hominibus ad turpitudinem deserviunt. p. 200. n. 14
 Dæmones nobis minime nocere possunt, nisi Deo concedente. p. 213. num. 8. Præ odio homines cunctos extinguerent, nisi à Deo coercerentur. *ibid.*
 Dæmon sæpe mittitur à Deo ad placentia hominum facinora. p. 214. n. 10. Traduntur exempla. *ibid. n. 11*
 Dæmon justa Dei voluntate homines prosequitur, sed ex propria malitia & odio perperam operatur. *ibid. n. 12*
 Dæmon homines spiritualiter & corporaliter Deo volente vexat. *ibid. n. 13.* Etiam justos. p. 214. num. 14
 Dæmon Deo permittente plura edit, quæ miraculosa nobis videntur. p. 215. n. 15
Daphne.
 Daphne est locus Ægypti juxta Pellusium, qui inde Daphne Pellusii nuncupatur. p. 216. n. 8
David.
 David an omnes 150. psalmos scripserit. p. 250 num. 35
Debellatus.
 Debellati ac armis subjecti populo Romano nequibant cives esse Romanæ aut alterius cujuscunque civitatis. p. 281. n. 70
Debitor.
 Debitor quantitatis respectu certæ speciei, ista perempta, liberatur. p. 77. n. 68
Decennalia.
 Decennalia Constantinus Magnus celebravit p. 272. n. 16. Unde originem duxerint. *ibid. n. 17*
 De Decennialibus Augusti. p. 272. n. 18
Decimatio.
 Decimatio pœna fuit militaris apud Romanos. p. 238. n. 45. Quare inventa. *ibid. n. 46*
 Decimationis exempla. *ibid. n. 48*
Decretales.
 Decretales epistolæ quæ dicantur, & quanta illarum autoritas. p. 284. c. 46.
Decretum.
 Decretum Gratiani in Academiis insignibus publicè legitur. p. 225. n. 3
 Jussu Pontificis est emendatum, & expurgatum. *ibid. n. 4*
 De ejus autoritate. *ibid. n. 5. & seqq.*
 Decreto insertæ sententiæ sanctorum Patrum quantum autoritatis habeant. p. 225. n. 6
 Decretum quare publicè legatur in Academiis. p. 226. n. 7
 Decreti capita, quorum inscriptio est *Palea*, cujus authoris & autoritatis sint. *ibid. n. 12*
 Decreti locus emendatur. *ibid. n. 13*
Dedititius.
 Dedititii qui fuerint, & unde sic dicti. pag. 179. num. 65
 Dedititii non poterant per manumissionem effici cives Romani. *ibid.*
 Dedititia libertas ante Justinianum sublata est. *ibid. n. 66*
 De dedititorum statu & conditione, & an verè liberi fuerint. p. 180. n. 67
 Dedititii non cogebantur manumissoribus servire. *ibid.*

ibid. num. 68. In pluribus similes erant servis. *ibid.*
 Dedititii non poterant esse cives alicujus civitatis. p. 181. n. 70. Non erant melioris conditionis quam Latini. *ibid. num. 71.* Testari prohibebantur. *ibid.*
 Dedititii in odiosis veniunt Latinorum nomine. *ibid. n. 72*
 Dedititiis non est concedendum quod Latinis denegatur. *ibid.*
 Dedititorum liberi cujus essent conditionis. p. 182. n. 74
 Dedititii per justam manumissionem non poterant fieri cives Romani: secus Latini. *ibid. num. 78*
 Dedititii omnis ultima dispositio vetita fuit. p. 183. num. 84
Delegare, & Delegatus.
 Delegatus quando valeat post mortem delegantis in causa procedere. p. 127. n. 20
 Delegatus non propria, sed delegantis utitur jurisdictione. *ibid. n. 21*
 Delegare quascunque causas, liberum est Principi. p. 156. n. 5
 Magistratibus utrum liceat causas meri imperii delegare? *ibid. & n. 7. 10. & p. 157 n. 15*
 Delegari an possint causæ mixti imperii. p. 156. num. 6
 Delegare valet Episcopus causas meri imperii, de quibus ratione dignitatis jure cognoscere permittitur, & quæ Ordinem Episcopalem desiderant, alii Episcopo demandare. *ibid. n. 10*
 Quoad Delegationem causarum num inter Jus Pontificium, ac Cæsareum aliquod reperiatur discrimen? p. 157. n. 15
 Delegari, aut subdelegari an possit nudum ministerium? p. 157. & seq. n. 17. 19. & 24
 Delegari nequeunt causæ, quæ Magistratibus nominatim, & specialiter lege deferuntur, tamen si ordinariam exerceant jurisdictionem. p. 157. num. 18
 Delegato Principis non permittitur nudum ministerium subdelegare. *ibid. n. 19. & p. 158. n. 24*
 Delegata per Pontificem causæ cognitione cum facultate absolvendi, utrumque poterit subdelegari. p. 158. n. 22
 Delegatus Principis nequit subdelegare, quoties apparet electa industria personæ: quod in dubio non præsumitur. *ibid. n. 22*
 Delegari, vel subdelegari potest voluntaria jurisdictione competens ratione muneris ex lege, aut Principis privilegio, nisi actus ejus sit qualitatis, ut per alium expediri non possit. p. 158. num. 23
 Delegato per rescriptum Principis actu voluntariæ jurisdictionis, delegatus subdelegare non valet. *ibid. n. 24*
 Delegatus per inferiorem an possit voluntariam jurisdictionem exercere extra territorium delegantis? p. 160. n. 38
 Delegatus à Principe etiam absque causa subdelegat. p. 161. n. 43. & 45
 Delegatus ad reservata Principi non subdelegat. *ibid. n. 43*
 Quid si Princeps aliquid de reservatis sibi committat, ut perpetuò maneat annexum dignitati, vel muneri delegati. *ibid. n. 44*
 Delegatus ab inferiore nequit subdelegare: & quid postquam cœpit cognoscere. *ibid. n. 45*
 Delegare non valet judex conservator. *ibid.*
D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Nec ille, cujus arbitrio aliquid committitur. *ibid.*
 Delegatus à Legato Sedis Apostolicæ, num valeat subdelegare? p. 261. n. 46
 Delegatus à Legato Sedis Apostolicæ differt à Legato Proconsulis. *ibid. n. 47*
 Delegatus ab inferiore quando valeat subdelegare. p. 162. n. 50. & 53
Delictum.
 Delicta mixti fori quæ dicantur, & de illis remissivè. p. 28. n. 7
 Delictum in genere probatur singularibus testibus, non in specie. p. 32. n. 33
 Delictum si probetur in genere per testes singulares, utrum pœnâ ordinariâ puniri possit. *ibid. n. 34*
 Delictum parentum liberis obesse non debet. p. 182. n. 73
 Delictum in dubio præsumitur. p. 199. n. 7
 Delictum sine animo & voluntate non patitur. p. 248. n. 24
Depositarius.
 Depositarius licitè percipit mercedem pro custodia. p. 23. n. 59
 Depositarius per usum rei depositæ furtum committit, ac infamiam incurrit damnatus: & quid in praxi de æquitate servetur. p. 128. & seq. n. 33. 35. & 37
 Non committit furtum, si re deposita utatur, putans dominum permissurum, si scivisset, quanquam fallatur. p. 129. n. 35
 Quoad actionem civilem bona fides non excusat. *ibid. n. 37*
 In Depositario utente re deposita an ista bona fides præsumatur? p. 129. n. 36
 Depositarius utens re deposita, pœna extraordinaria coercetur. *ibid. n. 37*
Deus.
 Dei judicia nobis perscrutari non licet. pag. 213. num. 9
 Dei opera semper sunt justa censenda, quanquam aliud nobis falsò videatur. *ibid.*
 Deus ut author naturæ ab omni creatura rationali agnoscitur solo naturæ lumine. p. 318. n. 16
 Deum colere actibus externis jure naturali tenemur. p. 319. n. 17
 Ad Deo cultum reddendum nullum jure naturali tempus est præscriptum. *ibid. n. 18*
Dicis causâ.
 Dicis causâ quid significet. p. 217. n. 4. & p. 219. n. 16. & seq.
Dies.
 Dierum divisio apud Romanos in festos, profestos & interciosos. p. 316. n. 2
 De diei Dominicæ observatione ac prerogativis. p. 320. n. 25. & seqq.
 Dies quem Christiani Dominicam dicunt, ab Hebræis prima Sabbati vocabatur. *ibid. n. 28*
 De dierum hebdomadæ nominibus. p. 321. n. 29
 De diei Dominicæ institutione. *ibid. n. 30*
 Diei Dominicæ institutio an sit de jure divino. p. 321. n. 31
 Diei Dominicæ festum an per Pontificem tolli possit. *ibid. n. 34.* Quid de consuetudine. *ibid. num. 35*
 In Diebus Dominicis utrum tempus viginti quatuor horarum consuetudine tolli possit. p. 322. num. 36
 Dies obitus Sanctorum natalitia vocantur. p. 323. num. 48
 B B b 2 Dierum

Index Rerum omnium,

Dierum festorum initium ac finis debet juxta loci consuetudinem observari. p. 324. n. 49
 Dies triplex Hebræis fuit. ibid. n. 50
 De dierum variis principiis apud diversas gentes. ibid.
 Dies naturalis, civilis, & artificialis, qui sint. ibid. n. 51
 Dies Ecclesiasticus à qua hora incipiat. ibid. n. 52
 Dies quibus abstinendum est ab esu carniarum à qua hora inchoentur. p. 324. n. 54
 Dies quoad observationem festorum incipiunt à media nocte. ibid. n. 55
 Dies qui à media nocte in mediam noctem durat, civilis dicitur. ibid. n. 57
 Die Dominica an liceat jejunare. p. 334. n. 41
 De diei partibus, earumque nominibus, remissivè. p. 381. n. 48

Dignitas.

Dignitatis etiam superioris ordinis prærogativas ex privilegio, clarissimus duntaxat dicebatur. p. 195. n. 154

Diluvium.

Diluvium universale quando contigerit. p. 312. n. 23. Quo anni tempore inceperit ac cessaverit. p. 313. n. 34

Dis.

Dis in singulari pro divite accipitur. p. 218. n. 12

Dispositio.

Dispositio hominis juri conformis præsumitur. p. 101. n. 9
 Dispositio odiosa si juri communi consonet, latè debet interpretari. p. 160. n. 43
 Dispositionum humanarum rationalium ratio sæpe nos latet. p. 214. n. 9

Distributio.

Distributionum quotidianarum definitio. p. 105. num. 1
 Vtrum expediat, quod in Ecclesiis instituatur. ibid. n. 2
 Vocantur Beneficia manualia, seu victualia. ibid. num. 3
 Non sunt, nec dicuntur fructus Beneficii, & quando secus. p. 106. n. 4. & 6
 Distributionum mentionem in impetratione Beneficii facere necesse non est. ibid. n. 5
 Distributiones lucrari potest Beneficiarius ante Fidei professionem, non fructus. ibid. n. 6
 Distributiones retinere potest qui damnatur ad fructuum restitutionem. ibid.
 Distributiones non percipit absens, licet sit dispensatus, ut in absentia fructus lucretur. ibid.
 Ut Distributiones capiat qui Divinis non interest, consuetudine fieri non potest, nisi ex rationabili causa introducatur. ibid. n. 7. Declaratur hoc. p. 107. n. 13
 Utrum Distributiones remittere liceat per intereffentes (quibus accrescunt) eis qui absunt? Et quid in hoc possit consuetudo. p. 106. n. 8
 Distributiones non querit absens ex justa causa, quanquam fructus percipiat: quod limitatur. ibid. n. 9
 Distributiones non lucratur, qui choro non interest, quibuslibet consuetudinibus non suffragantibus: sed limitatur. p. 107. n. 14
 Quoties in distributionibus quotidianis omnis utilitas Beneficii consistit, hæ fructuum naturam sapiunt. ibid.
 Ex Distributionibus an duplex portio debeatur obtinenti simul Præbendam cum Canonicatu? p. 109. n. 30. & seqq.

Distributiones, quas non lucrantur absentes, qui cedant. ibid. n. 33. & seq.
 Distributiones qualiter lucretur, qui in diversis Ecclesiis duplici fruuntur Beneficio. pag. 109. num. 35
 Distributiones, quibus privantur non intereffentes, an accrescant his, qui in absentia illas ex privilegio, aut dispensatione lucrantur. p. 110. num. 36
 Distributiones Ecclesiæ cedunt, quoties nullus ex Beneficiariis assistit Divinis. ibid. n. 37
 ad Distributiones acquirendas qualis assistentia desideretur. ibid. n. 38
 Distributiones de jure debentur infirmis. ibid. n. 39. Qualis infirmitas ab intereffentia excuset. ibid. n. 40. Declaratur. p. 111. n. 48
 ut Distributiones lucretur infirmus, necesse est quod ante infirmitatem assuesceret interesse Divinis. p. 110. & seq. n. 45. & 47. Consuetudine stabiliri potest, ne ægrotis distributiones præstentur. p. 111. n. 46
 Distributiones debentur illis, qui ob aliquam corporis necessitatem choro interesse non valent. ibid. n. 49. An in loco Ecclesiæ residere teneantur? ibid. n. 50
 Distributiones an capiat absens pestis metu? p. 111. n. 51
 Lucretur à civitate absque justa causa ejectus. ibid. n. 52. Quid de carcerato. ibid. n. 53. 54. & 55. Quid de excommunicato. p. 112. n. 56. cum seqq. Quid de suspensio. ibid. n. 59
 Distributiones debentur non intereffentibus, quia Ecclesia polluta est, vel interdicta. ibid. n. 57. & 59
 Distributiones lucrari ex quibusdam causis licet absentibus. p. 112. n. 58
 Distributiones non denegantur minori excommunicatione innodatis, si Divinis intersint, ut possunt. ibid.
 Distributiones quomodo restituendæ excommunicato injustè. ibid. n. 60
 Debent sequestrari, donec causa decidatur. ibid.
 ut Distributiones integrè percipiat qui non omnibus horis assistit, sed quibusdam, an possit introduci consuetudine? p. 113. n. 68
 Distributiones capiunt nonnulli absentes ratione muneris. ibid. n. 69

Dives.

Divites ad erogandas pauperibus elemosynas in foro externo compelli possunt, & qua actione petantur. p. 120. n. 25. & seq. Quid in praxi servetur. ibid. n. 28
 Divites tenentur in foro animæ egenis subvenire. p. 120. n. 27
 Divites utrum satisfaciant huic obligationi per mutuum? ibid.

Dolabra.

Dolabra quid significet apud Consultum in l. 3. §. Sciendum, ff. de offic. Præf. vigil. p. 201. n. 4

Dominium, & Dominus.

Dominium, seu proprietas regulariter ex titulo solo non queritur, nisi subsequatur traditio: fallit in Ecclesiastico Beneficio. p. 130. n. 1
 Dominii jus omnium creditorum in concursu actiones, & privilegia suffocat. p. 152. n. 31
 Dominus non tenetur vendere servum cui libertas data est, nisi servum commuemet unus ex dominis liberum esse velit, nam alter vendere cogitur partem suam. pag. 123. num. 47

Donare,

& Verborum.

Donare, & Donatio.

Donare an valeat manifestus usurarius causâ mortis, non servatâ formâ capitis. *Quanquam, de usur. in 6.* p. 37. n. 80
 Non Donat qui jure cogente Beneficium confert. p. 131. n. 5
 Donatio bonorum omnium præsentium, ac futurorum jure communi an subsistat? p. 100. n. 1
 Donatio omnium bonorum utrum jurejurando firmetur? ibid. n. 2. & seq.
 Donatio omnium bonorum, reservato usufructu, an valeat. ibid. n. 4. & p. 101. & seq. n. 10. & 18
 Quid si reservetur restrictè, ut solum inter vivos donator de fructibus disponat. p. 101. n. 11
 Quid si dictum sit, ut in vita disponere possit. ibid. & seqq.
 In Donatione, & cæteris obligationibus sic verba debent interpretari, ut quantum minus possit, gravetur obligatus. ibid. n. 12
 Qui Donavit omnia bona, reservato usufructu, ut in vita disponat, si intestatus decesserit, fructus quos reliquerit, ad hæredes ejus, non ad donatarium spectant. p. 101. & seq. n. 12. & 15.
 Quid si Ecclesiæ bona omnia donentur. p. 102. n. 15. & seqq.
 Ut Donatio bonorum omnium cum reservatione usufructus subsistat, opus est quod fructus præter alimenta quantitatem reddant, de qua donator possit restari: & quanta esse debeat, judicis arbitrio relinquitur. p. 102. & seq. n. 18. & 20
 Donatio eadem sustinetur, si donator partem sufficientem reservet arbitrio judicis, ut testetur. p. 103. n. 19. & 20
 Donatio semel jure facta non retractatur, etsi sub tempus mortis donator nulla habeat bona, de quibus disponere possit. ibid. n. 21
 De Donatione bonorum omnium, remissivè. ibid. num. 22
 Donatio omnium bonorum præsentium de jure communi sustinetur. ibid. n. 23. Secus de jure regio. ibid. n. 24
 Donatio omnium bonorum præsentium de jure regio non improbat, si usufructus reservetur. p. 103. n. 25
 Donatio omnium bonorum, sive Regio, sive Cæsareo jure vetita, prorsus est irrita, ita ut nulla ex parte subsistat. ibid. n. 26
 Donatio hæreditatis nullo jure vires obtinebit. p. 104. n. 27
 Donatio omnium bonorum quando jure Regio consistat. ibid. n. 28
 Donatio ante acceptationem potest liberè revocari. p. 131. n. 5
 Donata uni ex conjugibus de jure regio non fiunt utriusque. p. 150. n. 14

Dos.

Dos pro oneribus matrimonii constituitur. p. 8. num. 52
 pro Dote, aut donatione propter nuptias an liceat alienare, vel obligare majoratus bona? p. 67. n. 50. & seqq.
 Ad Dotis restitutionem bona fideicommissi possunt obligari, seu alienari. p. 68. n. 58. Et quid si dos fuerit confessata. ibid. n. 59. Ampliatur. ibid. n. 60
 Pro Dote augenda locus non est alienationi bonorum fideicommissi. ibid. n. 61
 Propter Dotem non devenitur ad alienationem

bonorum fideicommissi, nisi deficientibus liberis. ibid. n. 62
 Quod ampliatur, etsi expressim alienationem fieri jubeat causâ dotis testator. p. 68. n. 62
 Pro Dotis confessatæ restitutione an alienentur fideicommissi bona. ibid.
 Dotis causâ non licet alienare, ubi ex contractu provenit alienationis prohibitio. ibid. n. 63
 Dotem, aut donationem propter nuptias si parentes, matrimonio constante, promiserint, de jure Regio ex quibus bonis solvatur. p. 149. num. 11
 Quid si, soluto matrimonio, pater promiserit. ibid. & seq. n. 12. & 13
 Dos primæ uxoris an solvi debeat de bonis in secundo matrimonio quæsitis in præjudicium posterioris conjugis, latè discutitur. p. 152. n. 23. & seqq.
 Dos prior præfertur posteriori, exceptis rebus extantibus ultimæ uxoris. ibid. n. 24
 Pro Dote liberi habent hypothecam cum prælatione. ibid. n. 26
 Dos primæ consortis solvi debet ex bonis acquisitis secundo matrimonio constante, cum læsione uxoris secundæ, juxta communem, ac receptam opinionem. ibid. n. 27. Contrarium probatur. p. 152. n. 28. & seqq.

Dubium.

in Dubiis mediam viam oportet eligere. pag. 350. num. 28

Duellum.

Duellum ineuntes quibus pœnis afficiantur. p. 364. n. 15

E

Ecclesia.

Ecclesia an gaudeat privilegio, ut quod per alium suâ pecuniâ emitur, acquirat, remissivè. p. 34. n. 54
 Ecclesiæ res, quæ solemniter in emphyteusim est data, ac finita, absque solemnitatibus potest novo emphyteutæ concedi. p. 101. n. 7
 ad Ecclesiam construendam cogitur habens ædificium commune, partem suam vendere socio cupienti ædificare. p. 123. n. 49
 Ecclesia utitur jure minoris, ac debitor ejus absque interpellatione incidit in moram. p. 23. & seq. n. 23
 Ecclesiæ auctoritas non provenit à libris canonicis quibus illa probatur, sed à suo institutore Christo. p. 247. n. 13
 Ecclesia dum volumen aliquod canonicum declarat, judicem agit. ibid. n. 15
 Ecclesia nequit novos Fidei articulos instituire. p. 248. n. 19. Quod declaratur. ibid. n. 20
 Ecclesia nequit efficere ut nunc sit propositio hæretica, quæ antea non fuit. ibid. n. 21. Sed limitatur hoc. p. 248. n. 22
 Ecclesia non potest errare in Fide. p. 249. n. 29
 Ecclesia Romana dupliciter accipitur. pag. 262. num. 138
 Ecclesiæ verbum multifariam usurpatur. ibid. n. 139
 Ecclesia quo sensu fundata dicatur supra sacras Scripturas. ibid. n. 140
 Ecclesiæ proprietates, seu qualitates. p. 263. n. 142
 Ecclesia Catholica cur ita dicta. ibid. n. 144. Vnica. ibid. n. 145. Et Apostolica. ibid. n. 146
 Ecclesiæ definitio, seu descriptio. ibid. n. 147

Index Rerum omnium,

& Verborum.

In Ecclesia sunt iusti & peccatores. pag. 264. num. 152
 Ecclesia Catholica, quæ est Romana, visibilis est. ibid. n. 151
 Ecclesia potest injungere Fidelibus ut certis diebus jejuniu servent. p. 333. n. 32
 In Ecclesia Orientali non jejunabatur Sabbatis Quadragesimæ, & quare. p. 334. n. 40
Edictum.
 De Edicto Trajani circa Latinorum successionem. p. 184. n. 91
Electio.
 Electio ad Ecclesiasticum Beneficium an fieri possit sub conditione, Si illud vacat. p. 131. n. 8
Emancipatio.
 Emancipationis, & patriæ potestatis hodie sublata est differentia, manet tamen quoad aliquos juris effectus. p. 350. n. 30
Emere, Emptio, & Emptor.
 Emere, aut vendere compellitur nemo. p. 99. n. 31
 Emptor, qui re accepta, pretium non solvit, tenetur ad usuras pretii, seu interesse pro modo fructuum, quos perceperit. p. 40. n. 9
 Emptor propter moram venditoris pretium retinens, fructus ex re empta lucratur. pag. 47. num. 67
 Emptor qui partem pretii tradidit, potest à venditore moroso proportionabiliter fructus rei exigere, ac pro illis de annua quantitate pacisci. p. 48. n. 77. Quod declaratur, ibid. & seq. n. 78. & 79
 Emptore non repetente pretium, quia sciens alienam rem evictam emit, an pecunia venditori relinquatur, vel fisco cedat? p. 139. n. 7
 Scientia non præsumitur in eumente. ibid.
 Emptor qui in re, quam sciebat alienam, fecit melioramenta, quas expensas ab evincente domino repetere valeat. p. 139. n. 9
 Emptor pro venditore monitus de vitio, seu morbo rei, quanquam ex ea causa amittat, nulla actione juvatur. p. 140. n. 14
 Emptor si in iudicio superet evincentem, quando expensas litis à venditore possit exigere, ibid. num. 15
 Emptor ut de evictione agere queat, quomodo venditori litem denunciare debeat. p. 141. n. 18. & seq.
 Vtrum si succumbat in iudicio evictionis, appellare teneatur. p. 143. n. 38. & seq.
 Num interpositam appellationem prosequi debeat. p. 144. n. 41
 Emptor victus per sententiam iudicis incompetentis, de evictione non agit. ibid. n. 43
Emphyteusis, & Emphyteuta.
 In Emphyteusim qui rem propriam concedit, directum retinet dominium. p. 71. n. 3
 Ex Emphyteusim contractu si rem emphyteuta vendiderit, laudemium Domino solvere tenetur. ibid. n. 5
 Emphyteusis à privato concessa, præsumitur in dubio perpetua. p. 94. n. 10. Est sui naturâ perpetua. ibid. n. 11
 De Emphyteusi ad censum non semper argumentum procedit. ibid.
 In Emphyteusi locus retractui non est. ibid. n. 15. limitatur. p. 95. n. 19. & seq.
 In Emphyteusi an locus sit retractui. p. 95. n. 15
 In Emphyteusim contractu non transfertur per traditionem dominium, nisi pretio persoluto, aut habita fide de illo. ibid. & seq. n. 20

Emphyteuta si rem domino dederit pignori, an fructus computentur in sortem? p. 13. n. 99
 Emphyteuta non solvente per biennium Ecclesiæ canonem, res incidit in commissum: quoad privatos dominos triennii mora desideratur. p. 71. num. 4
 Si domino non præmonito, rem vendiderit, incidit in commissum. ibid. n. 5
 Ut Emphyteuta Ecclesiæ non solvente annuam pensionem per biennium, res non cadat in commissum, consuetudine potest introduci. p. 72. n. 15
 Emphyteuta utrum teneatur fructus ex re emphyteutica perceptos vendere domino, aliis emptoribus concurrentibus? p. 121. n. 36
Episcopus.
 Episcopi, & alii, quibus incumbit, tenentur Beneficia Ecclesiastica muneris ratione conferre. p. 131. n. 5
 Episcopus non est dominus, sed dispensator Beneficiorum propriæ diocesis. ibid.
 Episcopis per Vicarium generalem suam jurisdictionem exercere jure permissum est. p. 157. n. 12
 Episcopus de jure suæ dignitatis ratione absolvere potest ab omni excommunicatione, etiam per legem irrogata, nisi reservetur absolutio. ibid. n. 16
 Episcopus plura delegare valet, quæ intuitu dignitatis specialiter committuntur, & quæ illa sint, remissivè. p. 158. n. 21
 Episcopo licet concedere suo Vicario generali facultatem ad conferenda Beneficia cum speciali mandato. ibid. n. 25. Nulli alii talem facultatem conferre valet. p. 158. n. 26
 Episcopus habet fundatam suam intentionem ad conferenda omnia Beneficia, quæ in propria diocesi vacaverint. p. 159. & seq. num. 33. & 40
 Episcopus valet in aliena diocesi Beneficia suæ conferre, instituere præsentatos, electos confirmare, & alia voluntariæ jurisdictionis agere. p. 159. n. 33
 Episcopis an sit permissum in Curia Beneficia diocesis suæ conferre? p. 160. n. 36
 Est vetitum in diocesi non sua exercere Pontificalia, nisi Diocesanus permiserit. ibid. n. 37.
 Nec propriis subditis Ordines conferre, & quid de prima Tonsura. ibid.
Epistola.
 De Epistolis B. Pauli. p. 260. n. 124
 De Epistolis Canonicis B. Petri. p. 261. n. 128
 De Epistola Canonica B. Iacobi. ibid. n. 131
 De Epistolis Canonicis B. Ioannis Apostoli. ibid. num. 133
 De Epistola Canonica B. Judæ Apostoli. p. 262. num. 136
 Epistola Canonica B. Petri 1. cap. 3. vers. 19. intelligitur. p. 302. n. 79
 Epistola Iesu ad Abagarum Regem. p. 304. n. 89
Equitare.
 Equitandi usus à quo inventus. p. 200. n. 11
 Vide *Laphita.*
Era.
 De Era Cæsaris. p. 314. n. 41
Error.
 Error facti à pœna criminis excusat. p. 248. n. 24
 Error circa venerationem Reliquiarum nunquam diu perstitit. p. 287. n. 70
Evangelista, & Evangelium.
 De quatuor sacris Evangelis, & Evangelistis. p. 259.

p. 259. n. 116 & seqq.
 Evangelia collocabantur super thronum ubi Patres ad Concilia generalia habenda conveniebant, sicut factum dicitur in Concilio Nicæno. p. 273. n. 24
 Evangelia quædam apocrypha. p. 296. n. 27
Eucharistia.
 Ab Eucharistiæ sumptione omnis infidelis prorsus alienus est. p. 358. n. 9
 Eucharistia, seu Communio conceditur Fidelibus, qui Confirmationis Sacramentum nondum acceperint. ibid.
 Eucharistiam si infidelis percipiat, gravius delinquit, quàm Fidelis cum peccato lethali ad eam accedens. ibid.
Evictio.
 Evictio definitur, & quid verbum *Evincere* significet. p. 138. n. 1
 Evictionis actione quid emptor à venditore consequatur. ibid. n. 2
 Ampliatur ad omnes contractus, ex quibus actio evictionis competit, & qui sint, remissivè. ibid. num. 3
 De Evictione quibus casibus agere emptor non possit, remissivè. ibid. n. 4
 De Evictione non agit, qui sciens rem alienam emit, & an pretium repetere valeat. ibid. & p. 141. n. 16
 De Evictione non agit emptor quoties expressim convenit, ne venditor de evictione teneatur. p. 139. n. 10. Quod limitatur. ibid. Utrum emptor saltem pretium exigere possit à venditore? p. 139. & 140. n. 10. cum seqq.
 Quid si convenerit, ne venditor ex certa causa de evictione teneatur, si ex eadem res sit evicta? p. 140. n. 11. 14. & seqq.
 De Evictione non convenitur venditor, cui litem motam emptor non denunciavit. p. 141. n. 16.
 Ampliatur. ibid. n. 17. Fallit in minore, qui emit, si aliunde venditor scientiam litis obtinuit. ibid. n. 20
 Quid in Ecclesia emente. ibid. n. 21. Quid in fisco. p. 141. n. 22
 De Evictione tenetur venditor, cui lis denunciata non est, si juramento promisit, se defensurum emptorem, modò litem motam non ignoret. p. 142. n. 26. Aliud erit juris si tantum jurejurando contractum corroboret. ibid. n. 27
 Evictionis remedium conceditur emptori, etsi venditori non denunciaret, si ostenderit, rem justè evictam, venditoremque prorsus bono jure carere. p. 142. n. 28
 Similiter conceditur absque denunciatione quando venditor se obligavit ad evictionem quomodolibet contingentem, si aliàs litis notitiam habeat. ibid. n. 29. & 32
 De Evictione an teneatur venditor, si per arbitrorum sententiam res evicta sit. ibid. n. 30. & seq.
 Ut de Evictione agere valeat emptor, in quo statu litis monere debeat venditorem. p. 143. n. 33 & seq. Quid de jure regio. ibid. n. 35
 Evictionis auxilio an gaudeat emptor ex contumacia superatus. p. 143. n. 36
 De Evictione non agit emptor, qui à sententia non provocavit, nisi venditor tempore pronuntiationis adesset. ibid. n. 37. Item si per imperitiam, aut iniquitatem iudex injustè damnet emptorem. p. 144. n. 42. & 46. Quod limitatur. ibid. n. 43
 Quid si odio venditoris perperam judicetur. p. 144. num. 45

De Evictione fusè qui egerint. ibid. n. 47
Eusebius.
 De Eusebii historia. p. 292. n. 114. & pag. 300. num. 68
Exceptio.
 Exceptio firmat regulam in contrarium. p. 140. num. 15
 Exceptio debet esse de regula. p. 150. n. 14
Exclusio.
 Exclusio sceminarum à primogeniorum successionem, an favorabilis, vel odiosa? p. 63. n. 13
Excommunicatio.
 Excommunicatione majori, vel minori irretiti an possint quotidianas distributiones lucrari? p. 112. n. 56. & seqq.
 Excommunicatione minori ligati non prohibentur interesse Divinis, & interessentes lucrantur distributiones quotidianas. ibid. n. 58
Exemptio.
 Exemptio à solutione vectigalium ad jus publicum civium Romanorum spectabat. pag. 189. n. 120
 Exemptio hujusmodi concessa non fuit per legem *In orbe Romano*, ff. *de statu homin.* ibid.
Exercitus.
 Exercitus Romanorum legiones, & auxilia continebat. p. 188. n. 112
Expressio.
 Expressio ejus, quod tacitè inest, nihil operatur, nec actus naturam immutat. pag. 98. n. 24. & p. 101. n. 10
Extensio.
 Extensioni legis non est locus, ubi datur rationis disparitas. p. 78. n. 74. & p. 97. n. 18

F

Facultas.

Facultates regiæ ad alienanda majoratum bona facile concedendæ non sunt. p. 67. n. 49.
 Utrum concedi debeant aliquando? p. 68. n. 64
Falcidia.
 Ad Falcidiæ rationem ponendam qualiter computetur annuum legatum, tam de jure communi, quàm regio nostro. p. 92. n. 51. & seq.
Fames.
 De Fame, & effectibus ejus, remissivè. p. 120. num. 24
Famulus.
 Famulo infirmo num debeatur salarium? p. 110. n. 41. & seq.
 Pro Famulo ægrotante quales expensas dominus facere teneatur. ibid. n. 43
 Famulus an habeat idem jus ad salarium, ac beneficiarius ad distributiones? ibid. n. 44
Favor.
 Favori pro se introducto quisque valet renunciare: non aliis concessio. p. 8. n. 51
Ferdinandus Rex.
 Ferdinandus III. Rex Hispaniæ quo anno decesserit. p. 309. n. 8
Feria.
 Feriæ dies septimanæ quando vocari cæperint, p. 317. n. 11
 Feriæ legitimæ quæ dicantur. p. 336. n. 51
Festivitas & Festum.
 Festivitates ac cæremonias Gentium in sacros ritus vertere Sancti Patres conati sunt. p. 316. num. 4
 Festi verbi etymon. p. 315. n. 1

Festi

Festi dies apud Christianos qui sint, & de fine, quem in eorum observatione intendit Ecclesia. p. 316. n. 3
 Festorum observatio est de Jure Divino Evangelico. p. 319. n. 20
 Festa omnia Christianorum sunt de Jure Ecclesiastico, cui potest Papa derogare. pag. 320. num. 24
 De Festis Christianorum, remissivè. 322. n. 37
 Festos dies quis valeat instituere. ibid. n. 39
 Festorum institutio in honorem Sanctorum in usu fuit à primordiis nascentis Ecclesiæ. ibid. n. 41
 De Festo omnium Sanctorum. ibid. n. 44
 De Festorum, quæ observarunt Hebræi, discrimine ac divisione. p. 323. n. 46
 Festorum observatio apud Christianos in quibus consistat. p. 326. n. 69
 Festis diebus non tenetur qui est in peccato lethali confiteri, aut contritionis actum elicere. ibid. num. 71
 Festis diebus qui actus fieri prohibeantur. p. 327. num. 74
 Festa etiam legibus Principum sæcularium servari jubentur. ibid. n. 75
 Festorum violatio est crimen mixti fori. ibid.
Feudatarius, & Feudum.
 Feudatarius utrum cogatur fructus ex re feudali potius domino vendere, quàm extraneo. p. 121. num. 36
 Feudi dominus si rem feudalem pignori acceperit, quando teneatur fructus in sortem imputare. p. 12. n. 90 & seqq.
 Feudum est beneficium, quod propter officium conceditur. ibid.
 De feudo ad majoratum an valeat argumentum? p. 55. n. 36
 Feudi possessio an transeat in filium possessoris absque actu apprehensionis? p. 57. n. 54
 In Feudo est licitum percipere pretium. pag. 23. num. 59
Fideicommissum.
 Fideicommissum an Latini & dedititii capere poterint. p. 184. n. 89
 Ad Fideicommissum familiæ relictum utrum cognati ultra decimum gradum admittantur? p. 54. n. 26. & seq.
 Fideicommissum non expirat per lapsum centum annorum. ibid. num. 27
Fidejubeo, & Fidejussio.
 Pro Fidejubendi actu an pretium recipere liceat? p. 23. n. 55. & seqq.
 Fidejussio periculosa semper præsumitur. ibid. num. 57
 Ubi pro Fidejussione pretium intervenit, non mandatum, sed contractus innominatus celebratur. ibid. n. 60
 Fidejussor qui pretium accepit, poterat adduci creditori ad serviendum: secus si gratis intercesserat. ibid.
 Fidejubenti pro mercede excussionis exceptio non competit. ibid.
 In Fidejussione lucrativa quomodo usura, & frus latere possit. p. 23. n. 61
Fides.
 Fide non amittitur per peccatum lethale, nisi contra eam sit. p. 264. n. 153
 Fides in peccatoribus Divinæ gratiæ expertibus mortua & inutilis est. ibid. n. 154
 Non est vera Fidei virtus in illis. ibid. n. 155
 Fides recipi potest de novo absque charitate. ibid.

De Fide aliquid esse quando dicatur. p. 284. n. 50
 De Fide à Pontifice definitum non eger Concilii approbatione. ibid. & seq. n. 51
 De Fide definitiones libentiùs excipiuntur cum in Concilio generali traduntur, quàm si solus Pontifex eas proponat. p. 285. n. 52
 Fides explicita & implicita quæ sit, & qualis ad salutem desideretur, remissivè. p. 302. n. 80
Filius, & Filia.
 Filius magis quàm nepos regulariter diligitur. p. 52. n. 13. & seq.
 Filius improprie dicitur feudi possessor, dum pater feudatarius vivit. p. 58. n. 55
 Similiter improprie Filius Regis viventis Rex solent nuncupari. ibid.
 Filius vivo patre, bonorum ejus quodammodo censetur dominus. ibid.
 Filia post mortem patris ad dotem nequit agere, sed ad legitimam. p. 69. n. 69
 Filius à patre venditus propter famem, an jure civili fieret servus emptoris? pag. 118. n. 14 & seq.
 Filius nunquam licet ob necessitatem famis, vel aliam vendere parentes. p. 119. n. 15
 Filios vendere, necessitate urgente, apud Christianos receptum non est. ibid. n. 15. & seq.
 Filius per patrem venditus famis causa, aut alia gravi necessitate, de jure naturali efficitur irrevocabiliter servus: secus de jure civili, nam emptor reddito pretio dimittere filium venditum tenetur. p. 120. n. 23
 Filia de jure communi cogebantur nubere illis, quibus eas sponderat parens, sub cujus potestate existebant, quod Jure Canonico sublatum est. p. 226. n. 16
 Filii solent esse melioris conditionis quàm eorum parentes. p. 181. & seq. n. 73
 Filius anniculus Latini liberti simul cum patre fiebat civis Romanus. p. 183. n. 80
 Filius legitimus patrem sequitur quoad nobilitatem. p. 190. n. 128. Fallit aliquando. p. 191. num. 130
 Filius illegitimus matris conditionem sequitur, sed nobilis non est, licet genitrix gaudeat nobilitate. ibid.
 Filius matrem sequitur quoad statum libertatis, vel servitutis, & quare. p. 190. n. 129. Quod limitatur. p. 191. n. 130
 Filii naturales ex patre generoso an sint nobiles de jure communi. ibid. n. 131
 Filius naturalis ex patre generoso & matre plebeia est nobilis in Castella & Lusitania. ibid. n. 131.
 Quid si ex ancilla procreetur. ibid. n. 132
 Filius generosi gaudet in Hispania nobilitate, quanvis ortus ex matre Hebræa vel Sarracena: secus si pater sit ex radice infecta. p. 192. n. 138
 Filius utero inclusus non debet pro matris crimine perimi, sicut nec natus pro parentum admittis. p. 202. n. 2
 Filii cogendi non sunt ad matrimonium, quod patres promiserunt, & an peccent non obtemperantes. p. 227. n. 21
 Filius consentiens sponsioni, quam de ejus nuptiis pater facit, etiam Jure Canonico compellitur ad implementum. p. 228. n. 22
 Filius naturalis ex patre nobili non contribuit cum plebeis in Hispania. p. 348. n. 13
 Filius legitime exheredatus succedit ab intestato, si testamentum posthumi agnatione rumpatur. p. 350. n. 24. & seq.

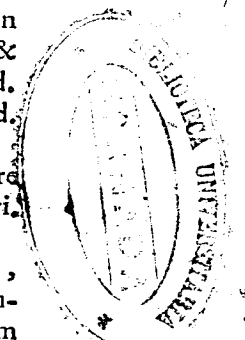
Fiscus,

Fiscus.
 Fiscus gaudet jure minoris, & ejus debitores non interpellari contrahunt moram. p. 141. n. 23
Fornarius.
 Fornarii officium qui publice exercet, compelli potest, ut panem, mercede perfoluta, coquat aliorum. p. 117. n. 6
Fœmina.
 Fœminæ sunt capaces, ut in majoratibus etiam administrationem habentibus succedant. p. 56. num. 39
 Qualiter, & quando in feudis succedant. ibid. num. 40.
 Fœminæ proximiores gradu præferuntur remotioribus masculis in eadem linea ad primogeniū successionem. ibid. n. 42. Fallit si aliud testator expressim disposuerit. p. 56. n. 43
 Fœminæ à successione feudi regulariter repelluntur. p. 65. n. 33
 An possint succedere ex Principis dispensatione. ibid. n. 34. & seqq.
 Fœminæ ex statuto, aut consuetudine possunt ad feudi successionem admitti. p. 65. n. 37
 Fœminis licet præsentare ad Ecclesiastica Beneficia, sed non eligere. p. 150. n. 16
 Fœmina ob crimen proscribi, seu banniri potest. sed non occidi donec utero gestat fœtum. p. 202. n. 3. Punitur extra ordinem, si quis eam necet prægnantem: at facti errore excusatur omnino. ibid.
 Fœminæ à nullo cognato sponderi possunt in uxores, nisi à parentibus. p. 206. n. 16
 Fœminæ à viris quondam in Ecclesiis separabantur. p. 326. n. 67
Fœnerari, & Fœnus.
 Fœnerari an licitum fieri possit statuto, vel consuetudine. p. 14. n. 11
 Fœneratores fraudes excogitant ad illudendas leges vetantes pactum legis commissoriæ. p. 26. num. 84
Fructus.
 Fructus pignoris dati pro dote an imputentur in sortem, facto divortio. p. 9. n. 61
 Fructuum pendentium venditione contracta, quando periculum ad emptorem spectet. p. 44. num. 38
 Fructus sunt accessorii fundi, ubi nascuntur, ac illius domino cedunt. p. 48. n. 73
 Fructus percepti ante resolutionem contractus venditionis ad quem pertineant. p. 88. n. 8
 Fructus Beneficii non capiet absens, licet quoad distributiones quotidianas lucrandas dispensationem impetaverit: fallit si omnes fructus consistant in distributionibus. p. 107. n. 10
 Fructus Beneficii percipit absens studii causâ, & an cum aliqua diminutione? p. 106. n. 9
 Fructus qui percipit absens, non lucratur distributiones quotidianas. ibid.
Fulminatrix.
 Fulminatricis nomine duplex legio in Romano exercitu insignita est. p. 237. n. 41
 Vide in verbo *Legio.*
Fundus.
 Fundo relicto fructus ejus non censentur legati, sed ob moram hæres eos præstare cogitur. p. 187. n. 108
 Fundus æstimatur ex fructibus quos reddit regulariter intra tricennale tempus. p. 90. n. 39. & seqq.

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Furca, & Furcifer.
 Furcæ supplicium turpe. p. 206. n. 5. Apud Romanos notum olim ac frequens fuit, & hodie similiter. p. 209. n. 27
 Furcarum forma. p. 207. n. 8
 Furca duplex apud Romanos in usu fuit. ibid.
 Furca cur arbor infelix dicta. ibid. n. 9
 Furcæ verbum multifariam usurpatur. ibid. n. 10.
 Pro cruce accipitur. p. 207. n. 12
 Furcæ perimi hodie quis dicatur. p. 209. n. 24
 Furcæ mors an acerbior morte gladii ibid. n. 27
 Furcæ mors informis, fœda, & præpostera nuncupatur. ibid.
 Furca erecta indicat jurisdictionem loci cum mero & mixto imperio. p. 211. n. 41
 Furcæ erectione probatur possessio jurisdictionis criminalis, licet nullus in ea fuerit suspensus. ibid.
 Furcæ erectio impediri potest etiam manu armata contra eum qui jurisdictione cum mero & mixto imperio non gaudet. ibid.
 Furcam erigere valet habens jus gladii in oppido, quanvis ruat obtinens ibi causarum criminalium cognitionem. ibid.
 Quid si penes duos hujusmodi sit jurisdictio in solidum, & unus velit furcam constituere, & alter dissentiat, & contradicat. ibid.
 Furciferi servi qui vocarentur. ibid.
Furtum.
 Furtum prout est delictum, distinguitur à re furtiva, quanquam hæc furtum solet appellari. p. 2. n. 3
 Furtum quod committunt creditor, depositarius, & similes utentes re aliena absque domini consensu, turpe non est, nec connumeratur cum aliis ad pœnam. p. 129. n. 37
 Ex eo Furto in praxi solum civiliter agitur. ibid.
 G
Galilæa, & Galilæus.
 Galilæa duplex distinguitur. p. 233. n. 24
 de Galilæorum hæresi inter Hebræos. p. 232. num. 19
 Galilæi cur Apostoli & alii Christiani vocarentur. ibid. n. 21
Gelasius I.
 Gelasius I. quando ad Pontificatum assumptus, & de vita ejus. p. 245. n. 1. Duo Concilia Romæ congregavit. ibid. n. 2
 Gelasius non omnes Scriptores Ecclesiasticos suo catalogo complexus est. p. 283. n. 45
Gener.
 Gener accipiens fundum, aut aliam rem frugiferam in pignus pro dote, non tenetur fructus in sortem computare. p. 5. n. 27
 Utrum possit uti re pignori accepta, quæ fructus non fert. ibid. n. 29
Gentilis.
 Gentiles idola at veros Deos venerantur. p. 319. num. 19
 Gentilibus conventus nocturni prohibiti sunt. p. 326. n. 65
Gladius.
 Gladii mors honesta, reisque nobilibus imponitur. p. 206. n. 5
 Gladio jugulari decentius est, quàm securi. ibid.
 Hodie nullus securi jugulari jubetur. ibid.
Gothi.
 A Gothis descendentes nobilitate pollent apud Hispanos. p. 189. n. 224
 Gradus.

C C c

Gradius.
Gradius post lineam attenditur ad prælationem in majoratum successionem. p. 58. n. 60
Gratianus.
 Gratiani error in Decreto notatur. p. 224. n. 17
 De Gratiani patria, professione, ac compilatione Decreti p. 225. n. 1
 De Gratiano nonnulla narrantur, quæ falsa ostenduntur. ibid. n. 2
 A Gratiano addita Decreto cujus sint auctoritatis. p. 226. n. 11
 Gratiano in Decreto referenti auctoritatem alicujus Sancti, in dubio credendum est. p. 229. n. 1
 Gratiani error in cap. *Euram*, notatur. p. 289. num. 87.
Gravamen, & Gravatus.
 Gravamen patitur, qui rem propriam alienare constringitur, quamvis justum pretium offeratur. p. 26. n. 91
 Gravatus in uno, in alio debet relevari, nec afflictio afflictio est addenda. p. 153. n. 34
B. Gregorius Nazianzenus.
 B. Gregorii Nazianzeni scripta & vita referuntur. pag. 280. num. 10

H

Hæreditas, & Hæres.

Hæredes mariti si statim solvant, interuenturum ex dotali pecunia detrahere nequeunt. pag. 9. num. 67
 Compensant fructus rerum mobilium quas retinent cum alimentis viduæ præstitis, residuumque coguntur eidem restituere. p. 10. num. 68 & seq.
 Hæres de jure Pontificio, & Cæsareo an teneatur ex delicto defuncti actione rei persecutoria, si nihil ex crimine pervenit ad ipsum? p. 35. num. 63
 Hæres non confecto inventario, etiam ultra vires hæreditatis creditoribus, ac legatariis obligatur. p. 36. n. 68
 Quid si ex delicto defuncti juxta jus canonicum conveniatur. ibid.
 Quid quoad usurarum restitutionem. ibid. n. 69 & seq.
 Hæredi, in quem ex statuto transit absque apprehensione possessio, omnia possessoria juris remedia competunt. p. 57. n. 50
 Hæres per apprehensionem cujuslibet rei ex hæreditariis potest acquirere possessionem juris universalis hæreditatis, non rerum singularum, quæ sunt in illa. p. 137. n. 54
 Pro non apprehensis non tribuuntur hæredi remedia possessoria retinendæ, aut recuperandæ. ibid.
 Hæres propter moram non præstat ultra legitimam usurarum modum. p. 187. n. 108
 Hæredes legitimi privantur successionem impuberum, nisi illis intra annum tutores perierint. p. 219. n. 18. Idem Juris est de testamentariis. ibid. n. 20. Non potest semel petere tutores si excusentur. ibid. & seq. n. 21
Hæresis, & Hæreticus.
 Hæresis verbum latè sumptum, quid significet. p. 2. n. 4
 Hæresis crimen definitur. ibid. & seq. n. 5
 Ad Hæreseos crimen patrandum plura debent concurrere. p. 3. n. 7
 Hæresis verbi etymologia. ibid. n. 9

Utrum in bonam, & malam partem accipi possit? p. 3. n. 10
 Hæresis quatenus est propositio adversus fidem, alia formalis est, materialis alia. ibid. n. 13
 Hæreticus fieri non potest, qui Baptismum nunquam suscepit. p. 3. n. 6
 Hæreticus proprie quis dicatur, remissivè. ibid. num. 11
 Hæreticus omninò mentalis utrum puniri queat? ibid. n. 12
 De Hæresis verbo remissivè p. 249. n. 25
 Hæresis absque pertinacia non est. ibid. n. 26
 Hæreticus non est qui propositionem adversus sacre Scripturæ auctoritatem profert, antequam per Ecclesiam declaretur de Fide quod libris sacris latitat. p. 248. n. 23
 Hæreticum non est quicquid SS. Patres damnaverunt. p. 291. n. 110
Hagiographum.
 Hagiographum quid sit. p. 279. n. 2. & seqq.
Hamus.
 Cum Hamis incedere quid sit apud Consultum in l. 3. §. *Sciendum*, ff. de offic. Præf. vigil. p. 201. num. 3
Henricus.
 Henricus Rex jure potuit immensis donationibus modum adhibere. p. 69. n. 73
Hidalgo.
 De Hidalgo verbi etymologia pag. 189. num. 123. & seqq.
 Hidalgo à nobili in Hispania fecernitur. p. 192. num. 137
B. Hieronymus.
 B. Hieronymi scripta & vita. p. 282. n. 35. Dissentit à S. Augustino in sacre Paginæ interpretatione. p. 183. n. 44
B. Hilarion.
 B. Hilarionis Abbatis vita. p. 287. n. 75
B. Hilarius Pictaviensis.
 B. Hilarii Pictaviensis scripta & vita. p. 282. n. 28
Hippocentaurus.
 Hippocentauri stipulatio non valet, etiam quoad pœnam promissam, nisi præstetur. p. 198. n. 1
 Verbum Hippocentaurus quid significet, & unde originem trahat, ibid. n. 2. Qualiter sit accipiendum in §. *At si quis*, Instit. de inutilib. stipulat. ibid. n. 3
 Hippocentaurus ex hominis & bruti commixtione an existere possit secundum naturam. ibid. n. 4. & 5
 Hippocentauri descriptio. p. 199. n. 8. & seq.
 Hippocentaurum extitisse quomodo verum, aut commentitium sit. ibid. & seq. n. 11
 Hippocentaurorum fabula narratur. p. 200. n. 13
Hippos.
 Hippos Græcè equum Latine significat. p. 198. n. 2
Historia.
 De Historiæ Ecclesiasticæ Authoribus. pag. 307. num. 105
Hormisda.
 Hormisda Pontifex quando floruerit. p. 228. n. 25
Hymnus.
 De Hymno *Sanctus, sanctus, sanctus*, qui in Missa canitur. p. 357. n. 4
Hypotheca.
 Hypotheca in re aliena non consistit, nisi Domini consensus accedat. p. 152. n. 32

Id.
Id possumus, quod de jure possumus. pag. 66. num. 42
 Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. p. 149. n. 19. & p. 151. num. 17
Jejunium.
 Jejunia Christianorum ab hæreticis impugnantur. p. 330. n. 7
 Jejunium unde ita dictum. ibid. n. 8. Quid hoc verbum significet. ibid. n. 9
 Jejunium differt à communi abstinentia, & quomodo. ibid. n. 10
 Jejunium quid sit. p. 331. n. 11. & p. 344. n. 113. & seqq.
 Jejunium est actus virtutis abstinentiæ. pag. 331. n. 12. & p. 333. n. 27
 Ad Jejunium Ecclesiasticum fortiori ratione astringuntur Fideles, quam Ethnici ad abstinentiam. p. 331. n. 17
 Inter Jejunium Ecclesiasticum ac communem moralemque abstinentiam discrimen assignatur. p. 332. & seq. n. 26
 Jejunii effectus qui sint. p. 332. n. 22
 Jejunium quatenus sit de præcepto legis Evangelicæ. p. 333. n. 31
 Jejunium est utile & necessarium ad plurima. ibid. num. 33
 Jejunii laudes, remissivè. p. 334. n. 34
 In Jejunium confictæ calumniæ diluuntur. ibid. n. 35
 Jejunia Ecclesiastica instituta sunt à tempore Apostolorum. ibid. n. 36
 Jejunium Quadragesimæ est de jure Ecclesiastico, non de Divino. ibid. n. 37
 De Jejunio est præceptum generale in lege Evangelica. ibid. n. 38
 Jejunium Quadragesimæ non eodem modo ubique observatur. p. 334. n. 39
 Jejunium ante Pascha cur sit quadraginta dierum. p. 335. n. 42. & seq.
 De Jejunio Sabbati quod antiquitus in Ecclesia observabatur, & quare fuerit institutum. ibid. num. 45
 Ad Jejunia, & festa localia an teneantur viatores, & alii inde citò recessuri. ibid. n. 46. & seqq.
 Quid de eo qui exit à loco ubi jejunium indictum est, ad eum in quo non observatur progressurus, & contra. p. 336. n. 49
 De Jejunii omnibus, quæ in Ecclesia generaliter sunt instituta, remissivè. ibid. n. 52
 De Jejunio quatuor Temporum. ibid. n. 53
 De Jejunii Hebræorum. ibid. n. 56
 Jejunia quatuor Temporum quando incidant. p. 337. n. 59. Injungebantur de more Fidelibus olim, cum necessitas urgebat, aut Concilium erat celebrandum. ibid. n. 61
 Jejunium Ecclesiasticum frangens lethaliter peccat. p. 337. n. 62. Quid si quis per errorem violet jejunium, putans sibi aliqua ratione licere. ibid. n. 63
 Jejunii fractor adversus quam virtutem peccet. ibid. n. 64
 Jejunii diebus semel duntaxat edere licet. p. 338. n. 66. Sumitur de consuetudine refectiuncula. ibid. n. 68. Quædam circa illam adnotantur. p. 338. n. 69
 Jejunii dies à media nocte in mediam noctem servandus. ibid. n. 67. Quid de eo, qui dubitat an *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

duodecima hora sonuerit. p. 344. n. 115
 Jejunium an violet, qui uno prandio nimis ventrem onerat. p. 338. n. 70. & seqq.
 A Jejunio per dispensationem debet absolvi, qui jejunii diebus magis carnis stimulis vexatur. ibid. n. 79
 Jejunii die qui pluries parum edit, lethaliter peccat, si omnes portiunculæ simul junctæ parvitas quantitatem excedant. p. 340. n. 82
 Die Jejunii sæpe manducans, an plura peccata committat. ibid. n. 83. Et utrum saltem venialiter toties delinquat, quoties cibum sumpserit. ibid. n. 84
 Jejunium frangens materialiter absque peccato, tenetur pro residuo diei jejunare. p. 340. n. 86
 Jejunii die qua hora cibus sumendus. ibid. n. 87
 Jejunii diebus toties graviter peccatur, quoties carnes eduntur. p. 342. n. 103
 Si Jejunii ratione esus carniū prohibeatur, lactinia non continentur. p. 343. n. 107
 De Jejunio sive abstinentia, quæ Litaniarum tempore observatur. ibid. n. 108
 Cum Jejunio Ecclesiastico est incompatibilis esus carniū, ita ut dispensatus ad edendas carnes, non teneatur ad jejunium. p. 344. n. 116
 Jejunare licet etiam cum detrimento salutis corporalis. p. 331. n. 18
 Jejunabant quondam Christiani ex præcepto quarta & sexta feria per annum. p. 335. n. 44
Imago.
 Imagines majorum suorum domi habere, quibus licebat apud Romanos. p. 195. n. 155
Imperium.
 Imperium merum quid sit, unde dicatur, & in quos gradus dividatur. p. 155. n. 2
 Imperium mixtum definitur: quare sic appelletur, & quot sint ejus gradus. ibid. n. 3
Imperium Monarchicum.
 Imperium quando à Persis in Græcos translatum. p. 257. n. 101. & seqq.
Indicium.
 Indicium ad torturam sufficiens non est quod cadaver occisi præsentem aliquo sanguinem effundat. p. 199. n. 7
Indictio.
 De Indictionibus, remissivè. p. 271. n. 14
Indus.
 Indi, illibata libertate, vendi dicuntur, cum damnantur, ut pro certa mercede inviti in officina pannorum ad tempus deserviant. p. 119. num. 15
Industria.
 Industria personæ præsumitur electa ex gravitate causæ commissæ. p. 161. n. 43
Infamia, & Infamis.
 Infamia juris aufert Beneficia, & munera obtenta. p. 30. n. 20
 Infamia facti semel contracta nullo remedio deleri potest. ibid.
 Infamia testamenti factionem non adimit. p. 37. num. 75
 Infamis non rejicitur à majoratus successionem. p. 55. n. 38
 Infamibus dignitatum januæ sunt clausæ. ibid.
Innocens.
 Innocentem enecare non licet adhuc pro totius populi salute. p. 203. n. 10. Quod verum est directè, secus indirectè. ibid. n. 11
Instrumentum.
 Instrumentum aliquando ad perfectionem, aliquando

quando ad probationem actus conficitur. p. 96. num. 10
In Instrumentis publicis tempus, quo conficiuntur, exprimi debet: secus in privatis. p. 309. n. 7
Interdictum.
Interdictum, Unde vi, nisi possidenti non conceditur. p. 134. n. 27
Interesse.
Interesse alterius interesse non debetur: quod limitatur. p. 4. n. 23
Interesse damni emergentis, aut lucri cessantis omni jure supra sortem creditoribus capere licet. p. 40. n. 1. Servatis conditionibus, de quibus remissivè. ibid. n. 2
Interesse damni emergentis, & lucri cessantis non potest de jure communi excedere sortis quantitatem. p. 42. n. 20
Interesse debetur in utroque foro post moram: non antea, nisi ita convenerit. p. 43. n. 31
Interesse nomine promissa à principio quantitas non debetur, nisi quatenus creditor damnum sensisse, aut lucrum amisisse probetur. ibid. & seq. n. 34. Quid si ex more regionis quantitas pro interesse sit certa. ibid. n. 35
Intestatus.
Intestatum quem decedere quibus modis contingat. p. 354. n. 52
Intrusus.
Intrusus in beneficialibus quis censetur. p. 135. n. 35. & seqq.
B. Ioannes Chrysostomus.
B. Ioannis Chrysostomi scripta & vita. p. 281. num. 18
D. Ioannes Damascenus.
B. Ioannes Damascenus qua ætate floruerit. p. 302. num. 81
Iosephus.
Iosephus de antiquitatibus Hebræorum reprobat. p. 216. n. 10
Judeus.
Judeis non licet scænorum dare. p. 14. n. 112
Judei scæneratores possunt per Ecclesiasticam potestatem coerceri. ibid. n. 113
Judex, & Judicium.
Judex laicus punire valet delicta jure naturali prohibita, etsi nulla lege Principis secularis vetentur. p. 28. n. 4
Nequit animadvertere in scæneratores, ubi usuræ publicè permittuntur. ibid.
Potest exequi pœnas stabilitas regiis constitutionibus in hæreticos, aut illicitas nuptias contrahentes, etsi causæ cognitionem non habeat. p. 29. n. 9
Judex laicus an teneatur superfedere in causa exequativa propter usurarum exceptionem? ibid. n. 10
Non potest mandare exequutioni testamentum manifesti usurarii, qui nec restituit, nec cavet, & per censuras compelli potest, ne ulterius procedat. pag. 37. n. 78
Judicem dandi potestas à quo concedatur. p. 162. num. 51
A Judice dato appellatur ad eum, qui dedit: sed mandata jurisdictione, ad mandantem non provocatur. ibid.
Judex qui prægnantem ream mordiderit, puniri debet. p. 202. n. 1
Judex in propria causa nullus est idoneus. p. 205. num. 24

Judex plectetur, qui modo insolito reum interficiendum jussit. p. 206. n. 2
Judex non potest modum ultimi supplicii lege præscriptum immutare. ibid. n. 3
Judiciales actus an valeant, si diebus festis fiant. p. 327. n. 74
Judicia Dei semper justa sunt censenda, quanvis ratio eorum nos lateat. p. 213. n. 9
Julianus Imperator.
Julianus Imperator multis de causis Apostata cognominatur. p. 230. n. 6
Plura adversus fidem Catholicam perpetravit. ibid. n. 7
Acriter persequebatur Christianos. ibid. n. 8. Sacrificiorum impiorum sanguine corpus abluit, ut Baptismi absterfionem obliteraret. ibid.
Julianus quem impietatis præceptorem sortitus fuerit. p. 231. n. 9
Fuit Clericus & Monachus, & quare. ibid. num. 10
Post desertam Fidem Catholicam se Christianæ Religionis professorem simulabat. ibid. n. 12
Julianus Christum ignominia causa Galilæum vocitabat. p. 131. n. 12
Signum S. Crucis de labaro tolli præcepit, cujus loco imagines idolorum collocavit. ibid. num. 14
Judianus quando & quomodo occubuerit, & à quo percussus fuerit. ibid. n. 15
Quandiu imperaverit. ibid. n. 16
Quibus vitiis deturpatus, quibusque virtutibus præditus. p. 232. n. 17
Julianus moriens impia verba protulit in Christum. ibid. n. 18
Julianus vaticiniis deceptus. ibid.
Sub Juliano Catholici militiæ adscripti sunt. p. 233. n. 25
Julianus omnem conatum adhibuit, ut Christianos, maxime milites, ad idolorum cultum traheret. ibid. n. 27
B. Julitta.
De B. Julittæ, & Quirici martyrio. pag. 287. num. 67
Julius Africanus.
De Julii Africani operibus. p. 302. & seq. n. 82.
Juramentum.
Juramentum iniquitatis vinculum esse non debet. p. 26. n. 91
Juramento unius aliquando statur in judicio, etsi de ipsius utilitate tractetur. p. 32. n. 36
Jurisdictio.
Jurisdictio delegata, re integra, delegantis obitu expirat. p. 127. n. 20
De Jurisdictione, mero, ac mixto imperio, & quomodo inter se distinguantur, remissivè. p. 155. n. 1
Jurisdictio in genere, & in specie definitur, & in quos gradus distribuatur. p. 156. n. 4
Jurisdictio simplici coheret aliquid imperii, seu coercitionis, quod ad illius exercitium necessarium desideratur. ibid.
Jurisdictio contentiosa extra territorium adhuc in subditos nequit exerceri: secus voluntaria. ibid. num. 31. Ampliatur. ibid. n. 32
Jurisdictio voluntariæ actus sunt extrajudiciales. p. 159. n. 31
Non postulant tribunal sed autoritatem duntaxat Superioris. ibid. n. 30
Jurisdictio voluntaria etiam in alieno territorio potest prorogari. ibid. n. 31
Jurisdictio

Jurisdictio voluntaria etiam in Curia exerceri potest per Magistratus foraneos. p. 160. n. 36
Quavis Jurisdictio voluntaria ex privilegio competat, in alieno territorio poterit exerceri. ibid. n. 38
Ejus Jurisdictionis ea est natura, ut ubique possit exerceri. ibid.
Jurisditionem mandare aliud est, & aliud judicem dare. p. 162. n. 51
Jurisditionem quis mandare valeat. ibid.
Jurisdictio criminalis probatur per furcæ erectionem, etsi nullus in ea suspensus sit. p. 211. n. 41
Jusjurandum.
De Jusjurando solemniter per ferreos orbis candentes dejectos in mare. p. 364. n. 19
De Jusjurando solemniter apud Græcos. ibid. n. 20
Juspatronatus.
Juspatronatus si maritus acquirat pecuniâ, matrimonio constante, uxori communicatur, ut post viri mortem unâ cum ipsius hæredibus præsentet. p. 150. n. 16
B. Justinus.
De B. Justinus libro, cui titulus est 150. quæstiones p. 321. n. 30
Inventus.
De Juvenci scriptis. p. 292. n. 119
K
Kyrie eleison.
Kyrie eleison quid significet, & à quo Missæ sacrificio additum. p. 360. n. 24
L
Labarum.
Labarum ab exercitu Romano adorabatur. p. 231. n. 14
Lactantius Firmianus.
De Lactantii Firmiani opusculis. p. 301. n. 73
Lacticia.
Lacticia edere diebus jejunii in Quadragesima non licet. p. 342. n. 102. Toties quoties eduntur lethaliter peccatur. ibid. n. 103
Lacticia an prohibeantur aliis jejunii diebus extra Quadragesimam. p. 343. n. 105
Lacticia comedens die jejunii illud non frangit, etsi aliàs peccet contra legem ecclesiasticam quæ illa sumere prohibet. p. 344. n. 117
Læso, & Læsus.
Læso etiam modica in utroque foro debet refarciri circa venditionis contractum, ubi pretium est definitum. p. 118. n. 10
Læso ultra dimidiam competit remedium legis 2. de rescind. vend. quanquam asseveraverit quod donabat excessum. ibid.
Laphita.
Laphitæ in Thessalia equitandi usum invenerunt. p. 190. n. 2
Laphitæ dicti sunt centaurs, ab arcendis tauris. ibid.
Laphitarum nomina qui in arcendis tauris excelluerunt. p. 200. n. 12
Latini.
Latinorum liberi cujus forent conditionis. p. 182. num. 75
Latini fieri poterant cives Romani per justam manumissionem, secus verò dedititii. ibid. n. 78
Latini quomodo per filium anniculum civitatem Romanam consequerentur. p. 183. n. 79
Latinis omnis ultima dispositio verabatur. ibid. num. 84

Circa Latinorum peculia nihil lex Junia innovavit. ibid. n. 84
Latini nihil ex lege Julia Norbana ex testamento capere poterant. p. 184. n. 87
Latini hæredes institui poterant, sed non capere hæreditatem, nisi mortis tempore, vel intra dies cretionis cives Romani fierent. ibid. n. 88
Latini nullum habebant ab intestato successorem. ibid. n. 90
Latini caruerunt omnibus quæ propria fuerunt civium Romanorum, quorum nonnulla recensentur. p. 184. n. 92
Latinis quædam fuere specialiter concessa lege Junia. p. 185. n. 93
Latini, seu populi Italiæ quo jure uterentur antequam ad civitatem fuerint admissi. p. 188. num. 111
Latini an possent sub legionibus Romanis militare. ibid. n. 113
Latini populi erant à vectigalibus immunes. ibid. num. 116
Latium.
Latii jus quale fuerit, remissivè. p. 189. n. 117
Legatarius, & Legatum.
Legatario an liceat exigere ab hærede redditus pecuniæ legatæ, dum non solvitur? pag. 14. n. 115. cum seq.
Legatarius an possit propria autoritate capere rem legatam? p. 142. n. 31
Contra Legatarium, qui propria autoritate cepit rem legatam, competit hæredi interdictum Quorum bonorum. p. 143. n. 32
Ex Legato ad opus pium, vel publicum si aliqua superfit quantitas, utrum alii applicanda, aut hæredi sit relinquenda? p. 64. n. 22. cum seqq.
Legatum ad opus publicum, quod implere non licet, in aliud debet converti. ibid. n. 23
Legatum annuum ad certum tempus quando ad hæredem transmittatur, & quomodo computatur ad Falcidiam. p. 90. n. 38. & p. 92. n. 50
Legatum annuum vitalitium qualiter æstimetur ad ponendam rationem legis Falcidiæ. p. 90. n. 39
Legatum annuum morte intercidit legatarii. p. 92. n. 49. Declaratur. ibid. n. 50
Legatum in dubio alimentorum causâ relictum præsumitur. ibid.
Inter Legatum annuum, & stipulationem diversitas reperitur. p. 92. n. 53
Legatum propter inimicitiam supervenientem inter testatorem, ac legatarium, intelligitur revocatum. p. 126. n. 10
Legatum tribus qualiter differat à legato tesseræ quoad tempus. p. 197. n. 167
Legatum tribus in quo consistat. ibid. n. 164
Legata debentur, licet testamentum ex causa præteritionis vel exhæredationis corruat. p. 355. n. 52
Legatum petere ex causis contrariis & incompatilibus inter se, ridiculum est. p. 187. n. 108
Legatum tribus à legato tesseræ differt. p. 193. num. 141
Legatum in causa caduci, quale diceretur. ibid. num. 144
Legatum tribus simile est legato tesseræ quoad acquisitionem & transmissionem. ibid. n. 145
Legatum tesseræ frumentariæ dici potest legatum frumenti, quanvis hoc relictum non sit. p. 194. num. 146
Inter Legatum tesseræ frumentariæ ac legatum frumenti discrimen non est, quatenus in utroque

que res relinquatur principaliter. *ibid.* n.147
 Legatum testera frumentaria solum Romæ peti
 poruit. *ibid.*
 Legatum ubi peti possit. *ibid.*
 Legatum rei alienæ etiam quoad æstimationem
 extinguitur, si illa sine facta hæredis perierit.
ibid.
 Si Legata sit tribus vel testera ipsa, non æstimatio
 principaliter relicta videtur. p.194. n.148
Legatus.
 Legatus Sedis Apostolicæ potest in provincia exi-
 stens conferre Beneficia vacantia in illa, ad
 quam est missus. p.154 n.34
 Legatus Sedis Apostolicæ, maximè à latere, instar
 Regis obtinet auctoritatem. p.162. n.52
 Legatus Proconsulis propria fungebatur jurisdic-
 tione, & Proconsul ad eum constituendum
 tenebatur. p.161 n.48
 Legatus instituebatur ad universitatem causarum
 approbatione, ac voluntate Senatus. *ibid.* n.49
Legio.
 Legionem Romanam à quo instituta. p.188. n.112
 Qui ad militandum sub illis admitterentur.
ibid. De earum origine. p.238. n.44
Legitimationis, & Legitimus.
 De Legitimatione qui differant. p.62. n.7
 Legitimari quando possit per Principem spurium,
 ut patri succedat in præjudicium venientium ab
 intestato. *ibid.* Nequit legitimari ad majoratus
 successionem. *ibid.*
 Legitimus Principis rescripto non admittitur ad
 feudi successionem. p.63. n.8. Neque succedit
 in commendis Indorum, nisi exprimat. *ibid.*
 num.9
 Legitimus per subsequens matrimonium in feu-
 dis, ac commendis Indorum succedit. *ibid.*
 Legitimare nequit Princeps spurium ut succedat
 in præjudicium legitimorum hæredum post de-
 latam, aut aditam hæreditatem. p.64. n.26
 Legitimare valet Princeps, ut illegitimus succedat
 adversus legem, & consuetudinem: non contra
 testatoris voluntatem. *ibid.* n.27
 Utrum legitimare valeat Princeps spurium, ut suc-
 cedat in primogenio? p.64. & 65. n.28. & seqq.
 Legitimare quando possit Princeps vulgò quæsi-
 tum, ut succedat in feudo. p.65. n.32
 Legitimationis quare inventa. p.345. n.1. Plures ejus
 species. *ibid.* n.2.
 Legitimationis per rescriptum quid sit. p.346. n.3
 Est donum Principis, & de reservatis. *ibid.* n.4
 Legitimare quoad temporalia Papa non potest ex-
 tra terras Ecclesiæ, nisi in quibusdam casibus.
ibid. n.5
 Legitimare nequeunt Magnates proprios vassallos,
 quia superiorem agnoscunt, nisi ex privilegio,
 aut præscriptione. *ibid.* n.6
 Legitimari qui possint. p.346. n.7
 Legitimari per Principem quæ adipiscantur. p.347.
 num.8
 Differunt multum à legitimè natis. *ibid.* n.9
 Legitimationis plura denegantur, quæ legitimè pro-
 creatis conceduntur. *ibid.* n.10
 Legitimationis dicitur natalium restitutio. p.346. n.3
 Legitimandi jus acquirere valet tempore vassallus.
ibid. n.4
 Legitimare proprios filios Princeps permittitur.
ibid.
 Legitimare quoad Ecclesiastica sæcularis Princeps
 nullus potest. p.346. n.5
 Legitimus non succedit in regno, nec ad Car-

dinalatum admittitur, & quid de legitimo
 per matrimonium. p.347. n.10
 Legitimus non succedit in majoratu, nec in feu-
 do nisi exprimat, nec in emphyteusi Ecclesia-
 stica, & quid de jure patronatus Ecclesiæ. *ibid.*
 n.11. & seq.
 Legitimus an gaudeat patris nobilitate. p.348
 num.13
 Legitimationis jus filiorum non minuit, sed auget
ibid.
 Legitimus Principis rescripto non æquiparatur
 legitimè natis, nec legitimatis per matrimo-
 nium subsequens. *ibid.* n.14
 Legitimi per matrimonium omnia quæ legitimè
 nati, consequuntur præter Cardinalitiam di-
 gnitatem, cujus sunt incapaces. *ibid.*
 Legitimi rescripto qualiter succedant patri, so-
 bole legitima & naturali deficiente. p.348. n.15
 Non revocant donationem ex lege *Si unquam, C. de*
revoc. donat. An excludant substitutum sub
 conditione, si sine liberis decesserit, & femi-
 nas, extante statuto illarum exclusivo. *ibid.* n.16
 Legitimus an succedat, extante legitimè nato.
ibid. n.17
 Legitimationis in precibus exprimendum est an
 sint liberi, vel parentes supplicantis. *ibid.*
 Legitimo per rescriptum an pater valeat relin-
 quere plus aliquid, quam cuius ex legitimè
 natis. p.349. n.18. & seq.
 Legitimus non potest pater in Hispania melio-
 rare, aut in eo majoratum instituere, existenti-
 bus legitimè natis. *ibid.* n.18
 De legitimi successionem cum post legitimo-
 nem pater legitimam sobolem gignit. *ibid.* n.20
 Legitimi quomodo succedant patri de jure Re-
 gio Hispano, si non existant legitimè nati. *ibid.*
 n.21. Quid si habeat pater prolem legitimam
 tempore legitimationis. *ibid.* n.22. Quid si libe-
 ri legitimi & naturales supervenerint. p.349.
 n.23
 Legitimus an succedat patri, cum legitimè nati
 existebant tempore legitimationis, & postea
 alius similiter legitimus nascitur. p.350. n.24
 Per Legitimationem jura filiis quæstra emancipa-
 tione tolluntur, præter patriam potestatem. *ibid.*
 num.30
 Legitimus rescripto per ingratitudinem rejici-
 tur à successionem patris. *ibid.* n.31
 Inter legitimantem & legitimum datur recipro-
 ca successio, jusque alimentorum. p.351. n.32
 Legitimus pater an succedat filio de jure Hispa-
 no ultra quintum. *ibid.* n.33
 De Legitimi successionem quoad avum. p.351.
 & 352. n.35 & seqq.
 De Legitimi successionem quoad transversales.
 p.352. n.38
 Legitimationis materia ampla, prolixa & pro-
 funda. *ibid.* n.39
 Legitimi utrum veniant legitimorum appella-
 tione. *ibid.*
 Inter legitimationem & dispensationem discrimen.
ibid. n.40
 Legitimationis suam naturam confert jus succedendi
 contra testamentum. p.353. n.41
 In Legitimationis rescripto an sub illis verbis, ut
 succedat ex testamento & ab intestato, conti-
 neatur successio contra testamentum. *ibid.* n.43
 Legitimus ex vi legitimationis an succedat con-
 tra testamentum. *ibid.* n.44
 Legitimationis rescripto Principis cum clausula, Sine
 præjudicio

præjudicio venientium ab intestato, quid ope-
 retur, remissivè. p.357. n.67
B. Leo.
 B. Leonis Magni Pontificis vita & scripta. p.283.
 num.39
Lex.
 Lex commissoria in pignoribus reprobat, &
 quare, remissivè. p.25. n.78
 Leges foveant ultimarum voluntatum implemen-
 tum. p.53. n.21
 Lex si voluisset, expressisset. *ibid.* n.22. & p.84.
 num.45
 Lex absolutè abrogans consuetudinem refertur
 ad præteritam, nec extenditur ad futuram
 legitimè introductam. p.107. num.15. cum
 seqq. Limitatur. *ibid.* n.17. & 18
 Lex abrogans verbis universalibus consuetudi-
 nem ad futuram introduci vetet? pag.108.
 num.21
 Lex simpliciter lata abrogat consuetudinem gene-
 ralem contrariam: non speciales locorum,
 nisi expressim tollat consuetudines. *ibid.*
 num.22
 Legis poena desuetudinem abire potest, vi legis
 manente quoad utrumque forum. p.114. n.76
 Leges imponentes poenam amissionis legati lega-
 tario propria auctoritate rem relictam occu-
 panti, & similes in usu non sunt. *ibid.*
 Lex *Si non fuerint*, §. *Coiri, pro socio*, interpre-
 tatur. p.20. n.35
 Lex finalis de contr. empt. explicatur. p.24. n.67.
 & seq.
 Lex 12. tit.13. p.5. intelligitur. p.25. n.75
 Lex 2. de prætor. stipulat. declaratur. p.35. n.59
 Legis Curabit, C. de action. empt. ratio traditur.
 p.40. n.3. Est æquissima constitutio. *ibid.* n.4.
 Procedit etiam in aliis contractibus præter em-
 ptionem, ac in judiciis. *ibid.* n.4. & seq.
 Legi Curabit, an locus sit, cum res sterilis tradi-
 tur emptori? p.41. n.11. & 12. Quid si em-
 ptor per rem traditam extrinsecè lucrum ali-
 quod capiat. *ibid.* n.14
 Ex Lege Curabit, ut emptor satisfaciatur venditori,
 quomodo fructuum æstimatio faciendâ. *ibid.*
 n.17. & 18. Quid si emptor fructus nullos
 percipiat. p.42. n.19.21. & 22
 Ex Lege Curabit, hodie potest venditor exigere
 interesse pro modo fructuum, quanquam pretii
 quantitatem excedat. *ibid.* n.20
 Lex eadem obtinet sive dominium rei venditæ
 transeat in emptorem, sive non. p.42. n.23
 Lex *Sicut emptor*, §. *ult. ff. locat.* exponitur. *ibid.*
 num.24
 Legis Curabit, dispositio non procedit, quoties
 tempus conceditur ad solutionem pretii, nisi
 ipso præterito. p.34. n.26. & 27. Limitatur
 si convenerit, ut labente termino, præstetur
 interesse juxta dictam legem Curabit, *ibid.* n.28.
 Declaratur. *ibid.* n.29. Venditor in specie legis
 Curabit, pacisci potest de certa annua quanti-
 tate pro modo fructuum, quos verosimiliter
 emptor ex re vendita est percipiturus. pag.43.
 n.31. In foro externo probari debet, quod
 fructus percepti coæquantur quantitati pro-
 missæ. *ibid.* n.33
 Legibus juris communis Hispani non subjiciun-
 tur. p.47. n.64
 Legis Fructus, C. de action. imp. i. intellectus.
 p.48. n.70. cum seqq.
 Lex Curabit, C. de action. empt. locum habet

tamen si emptor non teneatur pretium tradere,
 aut rem venditor. p.49. n.84
 Procedit etiam in pacto de vendendo, si res tradita
 sit, & in aliis similibus conventionibus. *ibid.*
 num.87
 Legis Curabit, actio quando transeat in cessiona-
 rium pag.50. n.88. Extinguitur per novatio-
 nem. *ibid.*
 Legis Curabit, æquitas utroque jure admittitur
 sed diversimodè quoad praxim. *ibid.* n.89
 Locum obtinet & in venditore retinente rem, ac
 pretium accipiente. *ibid.* n.90
 Procedit tam in rebus mobilibus, quam immo-
 bilibus venditis. *ibid.* n.91
 Qua actione petantur usuræ ex d. l. Curabit,
 quantoque tempore præscribatur. *ibid.*
 Lex 12. tit.33. p.7. enucleatur. p.56. n.41
 Lex 45. Tauri, num procedat in primo majoratus
 successore? *ibid.* n.45
 An ex eadem lege agi possit contra possidentem
 titulo. p.57. n.46
 Lex eadem locum habet in omnibus quæ jure
 majoratus deferuntur. *ibid.* n.47
 Lex 45. Tauri, non tribuit primogenii successori,
 ut propria auctoritate ejiciat rei vinculatæ
 possessorem. *ibid.* n.56
 Legem 46. Tauri qui interpretatur. p.58. n.56
 Procedit in majoratibus absque regia facultate
 institutis, ac in cæteris omnibus, quæ jure
 majoratus obveniunt. *ibid.* n.57
 Legis *Si convenerit*, de pignor. action. sensus
 aperitur. p.82. n.22
 Lex 4. tit.6. lib.8. Recopilat. declaratur. pag.84.
 n.44. & seqq.
 Legis Hereditatum, ff. ad leg. Falcid. computatio
 an sit generaliter in omnibus causis admitten-
 da? p.98. n.33. cum seqq. in Hispania locum
 non habet. *ibid.* n.36
 Lex 3. §. *Item si Reipublica*, ff. ad leg. Falcid.
 interpretatur. p.90. n.37
 Lex *In lege Falcidia*, ff. ad leg. Falcid. intelligitur.
ibid. n.40
 ex dicta Lege Hereditatum, semel posita ratione
 legis Falcidiæ, omnis utrimque extinguitur
 actio, sive plus, sive minus hæres expenderit,
 quam computatum est. *ibid.* n.41. & seq.
 Lex *Cum Titio*, ff. ad leg. Falcid. declaratur p.91.
 num.43
 Lege 6. tit.15. lib.5. Recop. imponitur censibus
 redimibilibus pretium, qua & Ecclesiastici te-
 nentur. p.93. n.7
 Lex 7. tit.11. lib.5. Recopil. explicatur. pag.97.
 num.12
 Legis 13. tit.11. lib.5. Recopil. expositio. p.98.
 & seq. n.27
 Legis *Lucius* 33. de donat. interpretatio. p.127.
 num.24
 Lex finalis, §. *ult. C. commun. de legat.* declaratur.
 p.139. n.8
 Lex 2. C. de pignor. latè enodatur. p.145. num.1.
 & seqq.
 Procedit sive hypotheca specialis antecedit, sive
 subsequatur generalem. *ibid.* & seq. n.5
 Non faveat hæc constitutio tertio possessori. p.146.
 num.6
 Dictæ legi 2. locus erit, et si res specialiter priori
 creditori obligata, non comprehendatur gene-
 rali hypotheca. *ibid.* n.13
 Lex 5. tit.9. lib.5. Recopilat. elucidatur. pag.150.
 n.14. Ratio decidendi traditur. p.153. n.40
 Legis

Index Rerum omnium,

& Verborum.

Legis finalis, de offic. Procons. intellectus. p.160 num.36
 Quoties in lege ratio exprimitur decisionis, omnes casus, in quibus eadem reperitur, comprehendit. p.152.n.29
 Lex Fusia Caninia de manumissionibus est sublat. p.179.n.61
 Lex Julia Norbana quando edita. p.182.n.77
 De Lege Clodia frumentaria. pag.186. & seqq. n.105
 Lex fervire debet pro dubio tollendo. pag.194. num.149
 Lege irrogante mortis pœnam, nec designante instrumentum, judex ex solitis eligeret. p.206. num.5
 Lex sequenda est, licet de ratione ejus non constet. p.214.n.9
 Legis pœnam non evadit qui dicis causâ præcepto satisfacit. p.217.n.5
 Leges jûris communis quanta apud Hispanos autoritate polleant p.226. n.7. Quare in publicis Academiis legi permittantur. ibid. n.8.
 Leges jûris communis insertæ Decreto Gratiani nullam canonicam obtinent auctoritatem. ibid. num.9
 Leges Principum sæcularium Decreto contentæ qualem habeant auctoritatem. p.226. n.10
 Legis vis coactiva tollitur si intra decennium à quo promulgata est, non recipiatur. pag.278. num.55
 Leges Partitarum cur conditæ. p.308.n.1
 Legum observatio subditis tantum incumbit. ibid.
 Leges juris communis in Hispania si quis allegaret, olim capitis pœnam luebat. ibid.
 Legum Partitarum opus inchoatum est sub Ferdinando III. ibid.
 Leges Partitarum quando promulgatæ usu recipi cœperunt. p.309.n.6
 De Legis substantia non est, ut tempus quo conditur exprimat. ibid. n.7
 Leges Partitarum quoniam tempore conditæ. ibid. num.12
 In Legum Partitarum chronologia extant errores haud pauci, qui corriguntur. p.312. n.29
 Legum Partitarum compilatores quam chronologiam observarint. p.313. n.31
 Legis finis an sub illa præcipiatur. pag.339. n.77. & seqq.
 Legis ratione cessante, ejus quoque dispositio cessare debet. ibid.
 Lex In orbe Romano, ff. de stat. homin. intelligitur. p.186. n.101
 Lex Cùm patronus 34. de legat. 3. fusè exponitur. pag.187. & seqq. n. 108. 110. 144. 151. 159. & seqq.
 Legis ejusdem intellectus quidam reprobatur. p.189. n.122
 Lex Proprias, C. de legat. ad legatum generis non spectat. p.193. n.142
 Lex Mortuo bove, §. 1. ff. de legat. 2. explanatur. p.194. n.148. & seqq.
 Legis Cùm patronus, proponitur intellectus p.197. n.164
 Legis Aut damnus, §. 1. ff. de pan. interpretatio. p.206. n.5
 Lex Capitalium, §. Famosos, emendatur. pag.208. num.22
 Lex Moris, §. Ista serè, eod. tit. corrigitur. p.207. num.12
 Lex Non omnium, ff. de legib. declaratur. p.214. n.9

Lex 1. §. Excusantur, ff. ad Syllan. quomodo legenda. p.217. n.3
 Lex Sed & qui, ff. ex quib. caus. major. intelligitur. p.217. n.7
 Lex 4. ff. commod. quomodo accipienda. p.218. n.8. & seqq.
 Legis 4. tit. 23. Partit. 1. interpretatio. pag.332. num.21
 Legis 2. ff. de verb. signif. intellectus. pag.341. num.89. & seqq.
 Lex 12. Tauri declaratur. p.349. n.23
 Liber.
 De Librorum Sacrorum divisione. p.245. n.4
 Libri Canonici sunt regula, ad quam Fidei dogmata examinari debent. ibid. n.5
 Contra Libros Canonicos multa hæretici commentum sunt, quæ à Catholicis refelluntur. ibid.
 Librorum Canonicorum utilitas. ibid.
 Libris sacris ac traditionibus standum est quoad Fidei dogmata. ibid. & seq. n.6
 De eorum auctoritate & veneratione. p.246. n.7. & seqq.
 Libri sacræ Scripturæ cur Canonici nuncupentur. ibid. n.9
 Libri qui Canonici haberi debeant, Ecclesia decernit. ibid. n.10
 Utrum Libris Canonicis error aliquis, seu mendacium posset inesse. ibid. num.11
 Librorum sacrorum auctoritas unde proveniat. p.247. n.12. & 14
 Libri ex traditione Canonici habentur. ibid. num.16
 Ut Libri Canonicorum auctoritatem obtineant, necessariò requiritur Ecclesiæ approbatio. ibid. num.18.
 Quoad Libros Canonicos omninò est standum Ecclesiæ judio. p.249. n.27
 Librorum Divinorum catalogus apud quos habentur Authores. p.249. n.30. & seqq.
 Librorum canonicorum catalogus ex Tridentino refertur: item ex Concilio Romano, de quo in cap. Sancta, 15. dist. ibid. n.31. & seqq.
 Librorum sacrorum præludia & defensio, remissivè. p.250. n.33
 Ex Libris Canonicis quidam certos habent auctores, alii non utique, & recensentur plures. ibid. n.34
 Libri qui quondam canonici non habebantur, sed postea ab Ecclesia sunt approbati. ibid. n.37
 De Libris Sapientiæ & Ecclesiastici. p.250. & 251. n.38. & seqq.
 De Libro Tobia. p.252. n.55
 De Libris Esdræ. p.253. n.60. & seqq.
 De Libro Esther. p.254. n.76
 De Libro Judith. p.255. n.81
 De Libris Machabæorum. p.258. n.104
 De Libris Prophetarum majorum & minorum. ibid. n.110. & seqq.
 Libri canonici passim Divini vocitantur. p.262. & 263. n.141. & seqq.
 Librorum de rebus sacris agentium divisio. p.279. num.1
 Librorum divinorum divisio apud Hebræos. ibid. num.5
 Libri canonici censentur quos communis SS. Patrum consensus ut sacros approbavit. p.285. num.56
 Liber suspectus est qui sui Authoris nomen præ se non fert. p.286. n.63
 Liber de vitis Summorum Pontificum urrum à Damaso

Damaso elaboratus. p.288. n.79
 Liber de inventione capitis S. Ioannis Baptistæ apocryphus est. p.290. n.105
 Libri apocryphi qui dicantur. p.293. & seq. n. 1. & 10
 Inter Libros dubiæ fidei & hæreticorum discrimen assignatur. p.293. n.2
 Libri hæreticorum nec legi, nec retineri permittuntur, quamvis errorem nullum contineant. ibid. & p.294. n.9
 Libros hæreticorum legens an incurrat excommunicationem Bullæ in Cœna Domini. pag.293. num.3
 Libros hæreticorum legere num liceat viris doctis ac piis, in quibus nullum timeri possit subversionis periculum. ibid. n.4
 Libri hæreticorum, & qui contra Fidem Catholicam quicquam continent, comburi debent, & an privatus possit illos propria auctoritate flammis tradere. p.294. n.6
 Ex Librorum hæreticorum lectione & retentione qualis oriatur præsumptio. ibid. n.7
 Libri hæreticorum etiam manuscripti vetantur legi. ibid. n.8
 De Libris quorum authores ignoti sunt. ibid. num.10
 Libri de rebus sacris sine nomine authoris, Concilio Tridentino imprimi prohibentur. p.295. num.11
 Libri hæreticorum propriè apocryphi dicuntur. ibid. n.12
 Libri qui olim & nunc legi prohibentur. ibid. num.14
 Libri apocryphi qui recensentur in cap. Sancta, 15. dist. p.295. n.02
 Libertas.
 Libertas ingenuitate ac rebus cunctis æstimabilior ac favore dignior. p.118. n.14
 Libertas testamentaria an directò, vel per fidei-missum præstatur. p.179. n.62
 Libertas directò codicillis dari nequibat, nisi illi testamento confirmarentur. ibid. n.63
 Libertatem directam nemo dare poterat qui servi dominus non erat & tempore testamenti & mortis. ibid.
 Libertas data in tempus mortis servi est nullius momenti. p.180. n.68
 Libertas Latina quibus modis conferebatur. p.183. n.82. & seqq.
 Libertas testamento relictae valent, etsi illud ex causa præteritionis, vel exhæredationis corruat. p.355. n.52
 Libertus.
 Liberti qui cives Romani non erant, quondam mero jure poterant pro libito manumissorum in servitutem revocari. p.177. n.45. Sed declaratur hoc p.182. n.77
 Liberti qui dicantur. p.179. n.64
 Libertis non justa manumissione factis jus Latii lege Junia Norbana concessum est, & quale illud fuerit, remissivè. p.182. n.75
 Liberti Latini, seu Juniani, Cives Romani non erant. ibid. n.76
 Liberti non cives Romani nihil ex testamento capere poterant. p.183. n.86
 Inter Libertos respectu patronorum erat discrimen & ordo; nam alii primi, alii secundi, &c. vocabantur. p.185. n.94
 Liberti etiam cives Romani non omnia assequabantur quæ ingenuis competebant. ibid. n.95
 D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Liberti Romani in ultima classe describebantur. ibid. n.97
 Liberti tribubus urbanis, ut ignobilioribus adscribebantur. p.185. n.99
 De Libertorum & libertinorum differentiis. p.186. num.100
 Liberti omnes postea fiebant cives Romani, & jura ingenuitatis consequerentur. ibid. n.101
 Liberti etiam cives Romani jure suffragii carebant, nisi eis specialiter concederetur. ibid. & seq. n.102. & 109. Quod & ante Augustum in usu fuit. p.193. n.140
 Lictor.
 De Lictoris officio qui manumissionibus vendictâ intererat. p.178. n.53
 Limitatum.
 Limitata causa limitatum parit effectum. p.356. num.61
 Linea.
 Linea ante omnia inspicitur ad prælationem in successione primogeniæ. p.58. n.60
 Lis.
 Per litis contestationem in judicio quasi contrahitur. p.36. n.72
 Lites extinguere publicè interest. p.53. num.21. & p.90. n.41
 Litaniam.
 De Litaniarum, sive Rogationum institutione. p.343. n.109
 Litaniam quondam singulis hebdomadis in Ecclesia fieri solebant. ibid. & seq. n.110
 Locator.
 Locator quando teneatur remittere pensionem & ad interesse, si conductor uti re locata non permittatur. p.212. n.2
 Locator non cogitur remittere pensionem conductori migranti è domo ob metum lemorum, sive phantasmatum, qui locationis tempore cognovit domum illis infestari. p.213. num.5. Sed hoc limitatur. ibid.
 Locupletari.
 Locupletari cum jactura aliena omni jure prohibetur. p.40. n.3
 Luctuosum.
 Luctuosum est, ut non laborans, sed alius laboris fructibus gaudeat. p.152. n.3
 Lucrum.
 Lucrum societatis conjugalibus dari non potest, nisi ære alieno deducto. p.153. n.36
 Lucra conjugalibus non capit uxor ex causa lucrativa. ibid. n.39
 Lustrum.
 Lustrum erat illud tempus quinquennale, quod intercedebat inter censum bonorum & censum populi. p.179. n.57
 M
 Madian.
 M Adian urbs duplex assignatur, & ubi sita ostenditur. p.221. n.7
 Magistratus.
 Magistratus inferior coram superiore deponit insignia, retenta ordinaria jurisdictione: delegatus hac etiam caret. p.160. n.36
 Magistratum Romanorum dignitas & differentia. p.195. n.152
 Mahometani, & Mahometus.
 Mahometani unde Sarreceni dicti. p.220. n.4
 D D d De

De Mahometi vita & parentibus, & quo tempore vixerit. *ibid.* n. 3
 Mahometus cur suos omnes Sarracenos nuncupari voluit. *ibid.* n. 5
Majoratus.
 Majoratus verbum accipi debet juxta usum, leges, ac consuetudines cujusque regionis. p. 51 n. 1
 Si Majoratus simpliciter instituitur, illæ servari debent conditiones, quæ sunt in usu, ubi major pars bonorum ejus existit, aut domus principalis. p. 52 n. 8
 Quoties Majoratus bona esse apparuerit, ea indivisa ad primogenitum ex vocatis, de jure Hispano debent pervenire. *ibid.* n. 9
 In Majoratibus apud nos succeditur, sicut in regno. *ibid.*
 Si Majoratus jure bona possidenda testator reliquerit, succedet solus primogenitus absque gravamine. *ibid.* n. 10
 Per Majoratus institutionem tacite inducitur perpetua alienationis prohibitio. *ibid.* num. 11. & p. 69. n. 66
 De Majoratus natura est, quod bona non liceat alienare. *ibid.*
 In Majoratibus Hispaniæ etiam remotissimus gradu per repræsentationem admittitur. pag. 54. num. 28
 In Majoratu masculus ejusdem gradus, & lineæ fœminam natu majorem excludit. *ibid.* n. 29.
 Sic in Hispania receptum est. pag. 55. & seq. n. 31. & 39
 Majoratum institutio licita, & utilis. p. 55. n. 32
 Majoratus sunt favorabiles propter publicam, ac privatam utilitatem. *ibid.* n. 33
 Majoratus, & regnum in quibus convenient, & differant, remissivè. *ibid.* n. 34
 De Majoratu ad regnum, ac è converso, an valeat argumentum? *ibid.* n. 34. & 35
 Inter Majoratum, & feudum quoad successionem fœminarum differentia. p. 55. n. 36
 Majoratus bonorum possessio ipso jure ex lege regia in successorem transit. p. 56. num. 44.
Ampliatur. *ibid.* n. 45
 Majoratus successor ex lege 45. Tauri, omnia possessoria remedia conceduntur. p. 57. n. 50
 In Majoratibus per sententiam judicis declaratis ea sunt observanda, quæ in aliis regulariter stabiliuntur. p. 58. n. 59
 In Majoratum institutione quæ conditiones apponi soleant, remissivè. p. 63 n. 13
 Majoratum substitutiones, ac conditiones Princeps immutare non potest. *ibid.* n. 15
 In Majoratibus Hispaniæ utrum admittatur dispositio authenticæ *Res qua, C. commun. de legat.* p. 69. n. 67
 Majoratus bona legitime alienata libera permanent, licet in potestatem possessoris redeant. p. 101. n. 7
 Majoratus bona fisco addicta ob crimen possessoris, si ex indulgentia Principis eidem restituantur, non incidunt in pristinum vinculum, nisi exprimat. *ibid.*
Mandatum.
 Mandato speciali opus est ad acceptandum beneficium Ecclesiasticum, & ad alia beneficia. p. 132. n. 14. Generale sufficit ad lites super rebus spiritualibus. *ibid.*
Manumissio, & Manumittere.
 De Manumissione in Ecclesia. p. 176. n. 40

Ad Manumissionem vindicta quæ desiderarentur. p. 177. n. 47
 Manumissio vindicta apud quos Magistratus fieri poterat, & apud Legatum Proconsulis, discutitur. p. 178. n. 52
 In hac Manumissione quod munus licitor exercebat. *ibid.* n. 53
 Quæ solemnia adhibebantur. *ibid.* n. 54
 Manumissionis instrumentum apud Romanos conficiebatur, & qua forma. p. 178. n. 55
 De Manumissione per censum. *ibid.* n. 56
 Abiit in desuetudinem. p. 179. n. 59
 Manumissi non fiebant cives Romani, nisi vindicta, censu, aut testamento manumitterentur. p. 177. n. 44
 Manumissi testamento aut codicillis civitatem Romanam consequuntur. p. 179. n. 60
 Manumittere per alium vindicta nullus poterat, nisi per ascendentes vel descendentes. pag. 177. num. 47
 Manumittere proprios servos non omnibus dominis permissum est. *ibid.* n. 48
 Manumittere hæres non potest servum, qui sub conditione legatus est. *ibid.*
 Nec quemquam ex servis familiæ, cum ex ea servus, optione data, relictus est, quandiu optandi jus penderet. *ibid.*
 Manumittere vindicta servos suos minor viginti annis non poterat, nisi certis de causis. *ibid.* num. 49
 Vtrum similiter in majoribus causa desideretur. *ibid.*
 Manumittere vindicta minores nequeunt, nisi causa probata. p. 177. & seq. n. 50
 Ad Manumittendum vindicta quæ requirantur in persona servi. p. 178. n. 51
Maranitis, & Maranus.
 Marani verbum quid significet. p. 222. n. 14
 De Maranitis & urbe Mara, ac oppido Mare in Arabia. *ibid.* n. 15
B. Maria.
 De B. Mariæ Transitu & Assumptione. p. 298. n. 49 & seqq.
Maritus.
 Marito an liceat uti re in pignus accepta, donec solvatur dos. p. 5. n. 29
 Maritus utrum possit cedere jus non computandi fructus pignoris in sortem? *ibid.* n. 30. & seq.
 Si Maritus pignus pro dote acceptum pignori dederit, ad quem fructus ejus pertineant. *ibid.* n. 32. & seq.
 Maritus exigere licite potest usuras pro dilata dotis solutione, ex eo solum quod matrimonii sustinet onera. p. 6. n. 36
 Maritus non computat fructus ex pignore in sortem, quanquam extraneus dorem promiserit. *ibid.* n. 38
 Maritus computat fructus in sortem, etsi ita non convenerit: & procedit speciali dotis favore. *ibid.* n. 40
 Marito permittitur de certa annua quantitate pacisci, dum dos non solvitur. p. 7. n. 46 Quod ampliatur. *ibid.* n. 49
 Vtrum ea quantitas possit excedere onera matrimonii? p. 7. n. 47 & seq.
 Si Marito expressè tradatur pignus pro majori cautione dotis promissæ, an debeant fructus in sortem imputari? p. 8 n. 50
 Maritus, soluto matrimonio, non lucrabitur fructus pignoris, etsi ita pactum sit. p. 8. & seq.

seq. n. 55. & 58. Idem erit de annua quantitate promissa usque ad dotis solutionem. p. 9. n. 59
 Maritus de jure regio habet absolutam facultatem disponendi de bonis matrimonio constante quaesitis, nec eget assensu uxoris, etsi pro parte ad illam pertineant. p. 149. n. 9. & p. 151. num. 27
 Maritus uxoris, ac familiæ est caput p. 153. n. 40
 Maritus oportet quod habeat liberam potestatem quoad rei familiaris administrationem, independentem ab uxoris consensu. *ibid.*
 Marito imputatur in partem suam, si existant lucra conjugilia, vel in proprium capitale, si matrimonio constante ex bonis communibus solverit suis creditoribus, quos ante illud habuit. p. 154. n. 41
 si Maritus moriens nulla prorsus bona relinquit, mulier agere nequit in creditores, qui suum receperunt. *ibid.*
Marsicum Bellum.
 Marsicum bellum quando & quare ortum. p. 168. num. 16
Martyr, & Martyrium.
 Martyr quid significet, & qui olim Martyres vocarentur. p. 286. n. 60
 Martyrum Sanctorum, ac eorum Reliquiarum veneratio semper in Ecclesia observata est. p. 287. n. 68
 De Martyrio militum legionis Thebææ. p. 237. num. 43
 Martyrium quorundam Sanctorum adscribitur temporibus Imperatorum, sub quibus passi non sunt, Historiographorum errore. p. 279. n. 7
 Martyria Sanctorum literis mandare semper in usu fuit. p. 286. n. 64
 Ad Martyria Sanctorum scribenda Clemens Pontifex viros constituit. *ibid.* n. 66
 Ad Martyrium verum quæ desiderentur. pag. 287. num. 69
Martyrologium.
 Martyrologium B. Hieronymus edidit. pag. 286. num. 65
Mater.
 Matri de jure naturali licet ob gravem necessitatem filios vendere, vel pignori dare. p. 119. n. 17
 Non sic de jure civili. p. 120. n. 22
 Mater plus confert fœtui, quam pater. pag. 190. num. 119
 Mater si desideretur necessariè ad nutriendum infantem, non sustinet pœnam corporalem, per quam ad id reddatur inhabilis. p. 203. n. 9
 Matre violenter perempta, quod fœtus vivat, impossibile non est. *ibid.* n. 12
 Matris viscerum pars est infans dum in utero est. *ibid.*
 Mater privatur filii pupilli successione, si intra annum illi tutores non petat. p. 219. n. 18
 Idem juris est, si mater administrans tutelam ad secundas convolet nuptias. *ibid.* n. 19
 Similiter privatur testamentaria successione. *ibid.* num. 20
 Non sufficit petere tutores, si excusentur dati. *ibid.* num. 21
Matrimonium.
 Matrimonium fœminæ extraneæ promittens ad quid teneatur. p. 226. n. 16
 Matrimonii certæ fœminæ promissor si parens sit, aut extraneus, quid inter eorum obligationem intersit. p. 227. n. 18
D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

In Matrimonii libertas voluntatis requiritur. *ibid.* n. 21
Matthæus.
 Matthæi caput 16. ibi: Tu es Petrus, &c. exponitur. p. 265. n. 158
Medicus.
 Medicus ad curationem infirmi cujusque, soluta mercede, compelli potest. p. 117. n. 6
Melchias Papa.
 Melchias Papa an martyrio coronatus obierit, & quo tempore. p. 389. n. 89
Melitina Legio.
 Melitinæ legionis militibus deprecantibus miraculum in favorem exercitus contigit. pag. 237. num. 40
 Unde Melitina dicta est. *ibid.*
 Melitina legio à tempore miraculi Fulminatrix est dicta. *ibid.* n. 41
 Vide Legio.
Mensis.
 De Mensibus Hebræorum. p. 311. n. 22
 Mensium Macedonicorum & aliarum gentium nomina recensentur. p. 313. & seq. n. 36
Meretrix.
 Meretricem publicam cogere non licet, ut corporis sui copiam faciat. p. 117. n. 7. & 8
 Meretricem rapiens, aut violenter cognoscens, extraordinaria afficitur pœna. p. 118. n. 9
Metus.
 Metus reverentialis an faciat irritum matrimonium. p. 227. n. 21
 Metus justè incussus matrimonium non reddit irritum. *ibid.* n. 22
Miles, Militia, & Militare.
 De Militiis Romanorum, remissivè. p. 151. n. 22
 Militare an fas sit non subditis de justitia belli dubitantibus. p. 235. n. 32
 Milites legionarii, non auxiliares, ad munera militaria admittebantur. p. 188. n. 114
 Militum exauctoratio quomodo fiebat, remissivè. p. 233 n. 26
 De Militum Romanorum differentiis. pag. 367. num. 10
 Militi licet non recedere à loco assignato, etsi certò sciat, ibi periturum. p. 203. n. 11
 Militia navalis ignobilior terrestri, & qui ad illam admitterentur. p. 188. n. 113
 Militia legata, eadem præstari debet si comparari possit, nec sat est solvere æstimationem. p. 194. num. 147
Minor.
 Minor vendens, ac tradens rem etiam sterilem, usuras exigit de jure civili, donec pretium solvatur. p. 41. n. 13
 Minori debentur usuræ absque interpellatione ex solutionis dilatione, ex qua creditores ejus in moram incidunt. p. 141. n. 23
Miraculum.
 Miraculum quod à Deo milites Christiani impetrarunt pro exercitu Romanorum. p. 236. n. 39
Missæ.
 De Missæ sacrificii institutione, & quis post Christum primus celebraverit. p. 357 n. 1
 Missa verbum cujus idiomatis sit. *ibid.* n. 3
 De Missa Fidelium & Catechumenorum. p. 358. & seq. n. 7. & 12
 Missæ etymologia. p. 359. n. 13
 Missa verbum Hebræicum. *ibid.* n. 14
 Missam seu sacrificium altaris Hebræi Michæ vocant. *ibid.*
 D d d 2 Græci

Index Rerum omnium,

& Verborum.

Græci liturgiam dicunt. p. 259. n. 15
 Missæ definitio p. 360. n. 19
 De Missæ partibus, remissivè. ibid. n. 20
 De Missæ sacrificio qui scripserint. p. 361. n. 25
Moses.
 Moyses, Iethro socero suadente, viros eminentes selegit, ut jus populo redderent. p. 174. n. 27
Monstrum.
 Monstra citò perire solent. p. 199. n. 6
 Monstrum si qua pepererit, mixta forma hominis & bruti, utrum torqueri possit. ibid. num. 7.
 Quid de pastore si animal similiter edat, quod ipse custodit. ibid.
 Monstra quibus ex causis procreentur. ibid.
Mora.
 Post Moram emptoris fructus rei venditæ ad quem spectent. p. 47. num. 65. Quid si venditor sit in mora. ibid. n. 66
 Post Moram venditor rei periculum sustinet, & interesse intrinsecum: nam ad extrinsecum emptori tenetur. ibid. n. 68
 Mora an purgari possit ubi diei adjicitur pœna. p. 142. n. 25
Mors.
 Per Mortem ejus, qui valet revocare, non inducitur revocatio. p. 127. n. 15
 Post Mortem viventis voluntas non permanet. ibid.
 Ad Mortem damnati quondam priùs virgis cædi solebant, præter nobiles. p. 206. n. 6
Mulier.
 Mulier agens, ut pro dote alienentur bona restitutioni subjecta, an excussionem præmittere debeat, ut constet, non extare libera? p. 68. num. 62
 Mulieres in vanitates nimis propensæ. pag. 152. num. 33
 Non expedit quod mulieres domus, ac rei familiaris administrationem assumant. p. 153. n. 40
 Mulierum genus avarissimum. ibid.
 Mulier prægnans ad mortem damnata non subditur supplicio donec pepererit. p. 202. n. 1
 Mulier mortis rea statim post partum interfici potest, nisi ad nutriendum filium sit penitus necessaria. p. 203. n. 5
 Mulier lactans infantem, alia deficiente non potest ultimo supplicio affici. p. 203. n. 9
 Unde originem traxerit hæc humanissima constitutio. p. 205. n. 23. Procedit etiam de jure naturali. ibid. n. 24. Locus sacre Paginæ expenditur ad rem, & enodatur. ibid.
 Mulier gravida pœnis corporalibus non subjacet. p. 203. n. 6. An ad relegationem damnari possit. ibid. n. 7
 Mulieri puerperæ nulla pœna corporalis præter mortis irrogari potest ante quadraginta dies à quo enixa est. ibid. n. 8
 Mulier quæ ex præmissis causis non punitur, sed supplicium differtur, esse debet in vinculis publicis, aut aliàs securè custodita, aliq̄ suis, aut publicis expensis. p. 203. n. 9
 Mulier prægnans an casu aliquo ante partum occidi possit propter crimen, sic suadente publica utilitate. ibid. n. 10. & seqq.
 Mulieri gr̄vida ægrotanti, ne ipsa pereat, talis potus propinari potest, ut ex eo mors factus indirectè subsequatur. ibid. n. 12
 Mulier lactans an possit torqueri, aut pœna corporis afflictiva coerceri. p. 204. n. 17. & seqq.
 Mulier menstruus fluentibus torqueri, aut alia

corporali pœna plecti nequit, excepto ultimo supplicio. p. 205. n. 26
Mundus.
 De Mundi ætatibus. p. 312. n. 25
 Mundus quo anni tempore creatus. p. 313. n. 32. & seqq.
Munus.
 Munera quædam pro pecunia conceduntur in Indiis Occidentalibus à Rege. p. 195. n. 150
Mutuans.
 Mutuans licitè paciscitur, ut intra tempus concessum ad solutionem debitor ad interesse damni emergentis, ac lucri cessantis teneatur. p. 43. num. 30
 Mutuans illico creditam pecuniam repetere non potest, sed tempus breve præterire debet de jure communi judicis arbitrio: de jure regio decem dies debitori lege concessi sunt. p. 125. num. 7

N

Nabuchodonosor.
Nabuchodonosor quando regnare cœperit. p. 314. n. 38
Natus.
 Pro Nato habetur qui in utero est, quoties de illius commodo agitur. p. 202. n. 2
Naufragans.
 Naufragans licitè potest tabulam alii cedere, ut periculum evadat, etsi agnoscat seipsum ibi periturum. p. 203. n. 11
Navis, & Nauta.
 Navi ignem injicere ut comburatur, licitum est ob communem utilitatem, quanvis injiciens & alii sint ibi extinguendi. p. 203. n. 11
 Nauta locare navim, ac navigantes excipere compelli potest. p. 117. n. 6
 De Nautico scœnore apud Romanos. p. 21. n. 41
 Ad Nauticum scœnus si quis pecuniam dederit, an teneatur, re feliciter eveniente, pretium acceptum pro periculo, cui se subjecit, restituere? p. 22. num. 47. & seqq.
 Nauticum scœnus an jure Pontificio sublatum? p. 22. n. 53
 In Nautico scœnore non desideratur, ut creditor operam, aut diligentiam adhibeat, ut pretium periculi licitè percipiat. p. 23. n. 54
Necessarium.
 Per Necessarium quid intelligatur, cum dicimus abstinentiâ detrahi debere de necessariis ad vitam. p. 331. n. 19
Nemo.
 Nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento. p. 14. n. 114
 Nemo præsumitur eligere viam, per quam propria evertatur dispositio. p. 101. n. 12
 Nemo patrimonium suum jactare creditur. p. 149. num. 11
 Nemini licet cum jactura aliena locupletari. p. 87. n. 4
Nepos, & Neptis.
 Nèpotis vel neptis verbum absolute prolaturum de descendentibus accipitur, non de fratrum filiis. p. 226. n. 16
Ninive.
 De Ninive urbis magnitudine, remissivè. p. 216. num. 1
Nisibis.
 Nisibis urbs, postea Antiochia vocata, omnium hujus nominis antiquissima, à Nemrod condita,

dita, sive à Belo, quæ Antiochia Mygdonia cognominabatur à loco ubi sita est. p. 215. n. 2
 Nisibis nomen est proprium ac peculiare civitatis illius, quam Nemrod condidit, & nulli alii convenit. p. 216. n. 6
Nobilis, & Nobilitas.
 Nobilitas qualiter probetur. p. 190. n. 126
 Nobilitas non descendit à matre, sed à patre. ibid. n. 128. & p. 192. n. 134
 Nobilitas matris, aut ignobilitas prodest aut nocet liberis quoad hominum æstimationem. p. 192. n. 138
 Nobilitas ex utroque parente ad munera & honores aliquando requiritur. ibid.
 Nobilium animis Deus maximam contulit fidelitatem. p. 189. n. 123
 Nobiles in Hispania diverso jure utuntur quoad immunitatem tributorum, ab eo quo Itali apud Romanos. p. 190. n. 125
 Inter Nobilem & Hidalgo qualis sit distinctio apud Hispanos. ibid. n. 127. & p. 192. n. 137.
 Hodie ea nomina promiscuè usurpantur. ibid.
 Nobilis quis censetur de jure communi, & de jure Regio. p. 192. n. 135
 Nobiles apud Romanos dicebantur clarissimi, & qui tales forent. p. 195. n. 155
 Nobiles Romæ sic jus suffragii obtinuerunt, ut per Censorem auferri non posset: secus plebeii. p. 196. n. 156
 Nobilis furcæ pœnam non sustinet. p. 209. n. 29.
 Sed hoc limitatur. p. 230. n. 31
 Vide Furca.

Nullus.

Nullus juri suo renunciare in dubio præsumitur. p. 101. n. 12

O

Obligatio, & Obligatus.
Obligatio rei turpis nulla est. p. 118. n. 7
 Obligatio recitandi Officium divinum ex duplici provenit causa. p. 112. n. 62
 In Obligationibus facti an post moram succedat interesse loco ejus quod promissum est. p. 197. num. 165
 Obligatio ad id quod in rerum natura non est, aut extra commercium habetur, inutilis est. p. 198. num. 1
 Quando aliquid in commercio esse dicatur. ibid.
 Obligatio facti alieni cum juramento, vel absque eo, quid operetur. p. 227. n. 20
 Obligatus ad serviendum ut servus, liber manumissione fieri non potest. p. 180. n. 67
 Obligatus ad factum ex testamento, an teneatur præcisè id præstare, cum possit. p. 196. n. 163
Officium Divinum.
 Officium divinum dicere tenetur Clericus in Sacris, etiam excommunicatus, suspensus, & actualiter degradatus. p. 112. n. 62. Quid specialiter observare debeat, qui recitat excommunicatus. ibid.
 Vtrum ratione Beneficii recitare teneatur, qui fructus non percipit? p. 113. n. 63. & 65
 An qui tenui potitur Beneficio, ad pensum Divini Officii astringatur? ibid. n. 64. Quale sit beneficium tenue, judicis arbitrio, aut prudentis viri relinquatur. ibid. n. 66
 Officium qui non recitat beneficiarius, lethaliter peccat. p. 115. n. 80
 Qualiter ad fructuum restitutionem teneatur. ibid. n. 81. & seqq.

Quoties ex Officii omissione non incurritur peccatum, cessat fructuum restitutio. ibid. n. 82
 Officii Divini obligatio sub pœna amissionis fructuum an incipiat post semestre à die obtenti Beneficii, vel possessionis? ibid. n. 83
 Officium Divinum quando recitari debeat. p. 324. num. 53

Officium publicum.

Officium publicum ex autoritate, vel utilitate suscipiens, cogitur id justè postulancibus ministrare. p. 117. n. 5
 Officium publicum, quod maritus emit, matrimonio constante, quoad æstimationem uxori communicatur, & juxta quod tempus æstimandum. p. 150. & seq. n. 14. & 19
 Officia publica exercere scœminis prohibetur. ibid.
 In Officiis, quæ maritus constante matrimonio obrinuit Principis beneficio, nullum jus acquiritur uxori. p. 150. n. 15
 Officia alienabilia censentur, quæ sine regia facultate vendi non possunt, si facilis sit imperatio. ibid. n. 17
 Officium quod parens emit filio, quando in legitimam imputetur, & quod tempus inspicitur quoad æstimationem. ibid. n. 18
 Officia publica vendere an liceat & expediat, remissivè. p. 150. & seq. n. 19. & 20
 Quid in Indiis observetur. p. 151. n. 21
Olympiades.
 De Olympiadum initio, remissivè. p. 271. n. 13
Orare.
 Orare stantes in quibusdam solemnitatibus jubebantur Fideles. p. 321. n. 31
 Orare aliquando est sub præcepto juris naturæ. p. 333. n. 29. & seqq.
 Qualiter peccet orationem omittens cum ad orandum astrictus est. ibid.

Ordo.

Ordo idem servatur succedendi in fideicommissio familiae relicto, ac in venientibus ab intestato. p. 54. n. 26

Origenes.

De Origenis opusculis. p. 291. n. 111

Originarius.

Originarius non est loci in quo editur aliquis, si nascatur in transitu, parentibus iter facientibus, sed illius ubi illorum domicilium existit. p. 233. n. 23
 Originem ibi fortitur quis, ubi nascitur. ibid.

Orphanus.

De Orphanis quæ narrantur, ad magicam sunt artem referenda. p. 215. n. 15

P

Pactum.

Pactum legis commissoriæ unde sic dictum. p. 23. n. 62. A Constantino profus extirpatum, & à Justiniano quoad emptionem restitutum est. ibid. & p. 25. n. 80
 Pactum legis commissoriæ quomodo in pignore exprimitur, in quo damnatur etiam Jure Pontificio, & Regio Hispano. ibid. n. 63
 Pactum legis commissoriæ non sustinetur, ut pignus relinquatur in feudum creditori. ibid. num. 64
 Pactum legis commissoriæ an valeat inter debitorem & tertium. p. 24. n. 65. An cum fidejussore? ibid. n. 66. & seqq.
 Pactum legis commissoriæ non subsistit circa rem debitoris. licet obligata non sit. ibid. n. 68. Aut
 D D d 3 solùm

folùm generali hypothecæ subjectam. p. 24. n. 69
 Pactum legis commissoriæ quibuslibet verbis conceptum damnatur in pignore. *ibid.* n. 70
 Pactum non reprobatur, quod debitore non solvente, pignus cedat creditori pro justo pretio. *ibid.* n. 73. Idem erit si non exprimitur, *Pro justo pretio*; nam tacite intelligitur, ut conventio teneat. *ibid.* n. 74. Debitor tamen potest purgare moram. p. 25. n. 82
 Aliud juris est, si res detur in solutum, quia si non dicatur, *Pro justo pretio*, non subsistit pactio. *ibid.* n. 76
 A Pactis de usura suspectis abstinendum. pag. 25. num. 77
 Pactum legis commissoriæ etiam ad instantiam debitoris adjectum damnatur, nisi ipsius utilitatem respiciat. *ibid.* n. 81
 Pactum illud utrum sustineatur ex intervallo adjectum, jam accepta per debitorem pecunia? *ibid.* & seq. n. 83
 Quid si pecunia credita æquivalet pignoris æstimationi. p. 26. n. 85. & seqq.
 Pactum legis commissoriæ in pignoribus regulariter iniquitatem continet. p. 25. n. 79
 Num firmetur juramento? p. 26. n. 90. Aut aliquem effectum producat jusjurandum in eo. *ibid.* n. 91
 Pacta inæqualitatis in societate sustinentur, nisi de ipsorum iniquitate constet aperte. pag. 20. num. 29
 Pacta iniqua societatis arbitrio boni viri ad æqualitatem reducuntur, et si damnificatus asserat se donare. p. 21. n. 40
 Pactum de vendendo cujus sit effectus, & an ex eo competat actio? p. 49. n. 85
 Pactum de vendendo utrumque impletum, an transeat in venditionem, remissivè. *ibid.* n. 87
 Pactum legis commissoriæ licite adjicitur venditionibus. p. 79 n. 1 Quibuslibet verbis exprimitur, & sufficiunt quælibet, quæ rem explicent. *ibid.* n. 2
 Ex eo pacto prædicto si pretium suo tempore non solvatur, ipso jure dominium ad venditorem revertitur. *ibid.* n. 3. Non est necessaria interpellatio. p. 80. n. 4
 Per ipsum resoluta emptione, non debetur gabella, & soluta repetitur. *ibid.* n. 4
 Resoluto contractu, emptor fructus restituit, quos compensat cum parte pretii, aut arrhis, quas perdit. *ibid.*
 De Pacto additionis in diem, ac ejus effectu. p. 80. num. 5
 Non est necesse quod definiatur tempus, intra quod melior conditio sit afferenda. *ibid.* n. 6
 Ex Pacto isto, & legis commissoriæ non resolvitur contractus, invito venditore. *ibid.* n. 7
 Soluta venditione per pactum additionis in diem, emptor restituit fructus. *ibid.* n. 8. & pag. 88. num. 10
 Si emptor pretium numerasset, fructus cum usuris licitis compensantur. p. 80. n. 8 & seqq.
 Ut ex utroque Pacto dominium jure ipso redeat ad venditorem, debet adjici, in eodem actu contrahendi, non ex intervallo. *ibid.* n. 12. Ac concipienda sunt ea pacta verbis directis. p. 81. num. 16
 Quando debeatur gabella, si venditio ex illis pactioibus resolvatur. *ibid.* n. 14
 Si verbis obliquis eadem pacta adjiciantur, resoluta venditione, an emptor fructus debeat re-

stituire? *ibid.* n. 15
 Ex Pacto additionis in diem verbis obliquis concepto, utrum dominium absque traditione revertatur ad venditorem? p. 81. n. 16
 De Pacto retrovendendi, remissivè. *ibid.* n. 17
 Ex Pacto retrovendendi verbis directis dominium revertitur ipso jure. p. 81. n. 18. & seqq.
 Per Pactum retrovendendi rescissa venditione, gabella solvitur, & an una, vel duplex? *ibid.* num. 21
 Ex Pacto hoc solùm competit actio personalis. p. 82. n. 22
 Non agitur in tertium possessorem. *ibid.* num. 23. Quid si adjungatur pactio de non alienando cum hypotheca. *ibid.* n. 24. Quid si accesserit juramentum. *ibid.* n. 25
 Pactum, quod reddito pretio res sit inempta, proprie non est pactum retrovendendi. p. 82. n. 27
 Pactum retrovendendi commune, tam favore venditoris, quam ementis, licitum. *ibid.* n. 28
 Pactum retrovendendi limitatum, ne liceat intra certum tempus redimere, an contractum efficiat de usura suspectum? p. 83. n. 32. & p. 85. n. 49. & seq.
 Pactum retrovendendi utrum sit, cum convenit ut emptor, pretio exhibito, rem restituat? p. 83. n. 33. & seqq.
 Propter Pactum retrovendendi ad favorem vendentis, res minoris æstimatur, quam in se valet. p. 84. n. 42
 Rursus si ad utilitatem ementis apponatur, pretium ultra rei valorem crescere debet. *ibid.*
 Pactum retrovendendi in censibus permittitur, & regulariter inferi solet. *ibid.* n. 43
 Pactum restringens facultatem redimendi censum, an sustineatur in Hispania. p. 86. n. 55
 Pactum retrovendendi ad favorem ementis non frequenter adjicitur, quod prorsus extirpari oportet. p. 87. n. 1
 Ex eo pacto rescissa venditione, ad quem fructus interim percepti pertineant. *ibid.* n. 2. & seqq.
 Pactum retrovendendi est licitum per se *ibid.* n. 6. Cum aliis conjecturis producit suspicionem usurarum. p. 87. n. 7
 Ex Pacto retrovendendi ad voluntatem emptoris urgentior oritur usuræ præsumptio, quam si favore venditoris adjiceretur. *ibid.* & pag. 89. n. 20. & seqq.
 Pactum retrovendendi ad favorem utriusque contrahentis licet adjicere: & tunc an pretium rei accrescat, vel diminuat? p. 88. n. 14
 Per Pactum retrovendendi ad nutum emptoris pretium augeri debet. p. 89. n. 15
 Pactum est iniquum, si convenerit, ut cum emptori placuerit, offerenti rem totum pretium, quod solvit, restituatur. *ibid.* n. 16. Vtrum liceat pacisci de eodem, majore, minore, aut justo pretio reddendo? *ibid.* n. 18
 Pactum retrovendendi ad libitum emptoris rejicitur in censibus, manente contractu censuali. *ibid.* & seq. n. 22. & 23
 Pacta adjecta faciunt, ut unus contractus transeat in alium. p. 128. n. 28

Paliles Ludi.

Palilibus ludis Romani natalem Urbis celebrant. p. 165. n. 3
Panis Benedictus.
 Panis Benedictus in Hispania & Gallia distribuitur inter Fideles. p. 359. n. 11
Parentes.

Parentes, Parentes.

Parentibus licet jure naturæ, gravi premente necessitate, filios vendere. p. 118. n. 12. Jure civili id licet solùm patri fame urgente, & non alia de causa. *ibid.* n. 13. An filius sic venditus verè efficeretur servus? *ibid.* n. 14

Parochus.

Parochus residens in propria Ecclesia, si per alium idoneè ministret, fructus acquirit Beneficii. p. 107. n. 12
 Parochus non residens tenetur ad restitutionem fructuum, etiam ante sententiam, qui fabricæ Ecclesiæ cedunt. *ibid.*

Partus.

Partus ancillæ an in fructu sit? p. 41. n. 14

Parum.

Parum pro nihilo reputatur. p. 125. n. 7

Pascha.

De Paschate Resurrectionis & Pentecostes. p. 332. num. 38

Pater.

Pater filium ob gravem necessitatem de jure naturali pignori dare potest. p. 119. n. 17. Quid de jure civili. *ibid.* & seqq.
 Patri nullo modo licet vendere filium Clericum in Sacris: & quid de conjugato. *ibid.* n. 21. Quid de filio emancipato, vel nepote. p. 120. num. 22

Pater ex famis necessitate vendens filium, cum possit, illum redimere compellitur. *ibid.* n. 25. Et quantum emptori reddere debeat. *ibid.*

Pater est causa efficiens & potior generationis, ad quam solus activè concurrat. p. 192. n. 134

Patriarcha, & Patriarchatus.

De Patriarchis quatuor principalibus Ecclesiæ. p. 267. n. 174. & seqq.

De Patriarchalibus Basilicis quæ sunt Romæ. p. 168. n. 79

Patriarchatus quot & quales fuerint in Ecclesiæ primordiis. p. 267. n. 174. & seqq.

Patrius.

Patricii à Romulo sunt electi, & unde ita dicti. p. 166. n. 2

B. Paulus Eremita.

B. Pauli Eremitæ vita. p. 287. n. 72

Paulus Orosius.

De Pauli Orosii scriptis. p. 292. n. 115

Peccans.

Peccans diebus festis non tenetur hanc circumstantiam in Confessione exprimere. p. 326. n. 72. Limitatur. p. 328. n. 80

Peccatum.

Peccatum publicè permittit licet aliquando: sed ad peccandum compellere, nunquam. p. 72. n. 17
 Vide verbo *Meretrice.*

Pecunia.

Pecunia continetur generali bonorum hypotheca, excepta illa, quæ causam præstat obligationi. p. 101. n. 8

Pecunia credita si rem debitor emerit, creditor in illa nullum jus prælationis habet. *ibid.*

Pecunia variis de causis solet commodari. p. 218. n. 9. & 10

Pro Pecuniæ usu extra mutuum aliquid sine usura accipere licet. *ibid.* n. 14. Qualis contractus celebretur. *ibid.*

Pensio.

Pensionem solvere non tenetur Beneficiarius, qui fructus propria culpa non percipit. p. 113. n. 67

Periculum.

Periculum rei venditæ pertinet ad emptorem à die perfecti contractus. p. 48. n. 71. & seqq.

Permutatio.

Permutatio rei alienæ an valeat, remissivè. p. 34. num. 51

Petens.

Petens quod statim debet restituere eidem à quo petit, dolo facere intelligitur. p. 48. n. 76

B. Petrus.

B. Petrum fundamentum esse Ecclesiæ probatur. p. 265. n. 159

Idem ceteros omnes Apostolos & Prælatos antecessit. p. 267. n. 171

B. Petrus & Paulus una eademque die passi sunt. *ibid.* n. 172. Qua die & loco. *ibid.* n. 173

Philippus Rex.

Philippus Macedonum Rex quando regni suscepit gubernaculum. p. 314. n. 39

Phylacterium.

Phylacterium quid sit: ubi de Phylacteriis Hebræorum. p. 305. n. 96

Pignoratitium, & Pignus.

Pignus in re propria creditoris consistere nequit. p. 13. n. 96

Pignoratitium contractus transit in alienationem, si pecunia credita æquivalet rei justæ æstimationi. p. 26. n. 86

Pignoris valor regulariter quantitatem creditam excedit. p. 25. n. 79

Pignoris æstimatio an fieri debeat secundum tempus contractus, vel destinatum solutioni? *ibid.* num. 83

Pignus ex consensu creditoris alienatum à nexu obligationis liberatur, nec in eam reincident etiam generalem, et si in dominium debitoris revertatur. p. 100. n. 5. Fallit si ex eodem contractu res restituatur. *ibid.*

Si post alienationem idem debitor creditori, qui consensit, bona obligaverit, & rem iterum acquirerit, hæc novæ hypothecæ subijcitur. p. 100. n. 5

Qui pignoris alienationi consensit creditor, an possit ante rei traditionem poenitere? *ibid.*

Pignus tantum saltem valere præsumitur, quantum est debitum. p. 145. n. 1

Plebeius.

Plebeius duntaxat tessera frumentariæ præstabatur. p. 196. n. 158

Pluto.

Plutonis varia nomina, & cur Dis vocaretur. p. 219. num. 15

Pœna.

Pœnarum omnium mors maxima. p. 206. n. 1. Rarò, & ex atrocissimis delictis ultimum supplicium apud Romanos imponebatur. *ibid.* Quibus modis infligebatur. *ibid.* n. 2

Pœna mortis certis quibusdam modis irrogari legibus Partitarum prohibetur. *ibid.*

Pœna damnationis ad bestias an fuerit ultimum supplicium. p. 206. n. 3

Pœna ignis acerbior est aliis, quibus vita admittitur. *ibid.* n. 4. Non est in usu apud Catholicos ut reus vivus flammis tradatur, sed prius laqueo compressis faucibus mortuus comburitur: sed excipitur hæreticus contumax. *ibid.*

Pœna furcæ an gravior gladii. p. 209. n. 27

Pœna gladii & furcæ diversis sententiis damnatus qualiter interficiendus. *ibid.* n. 28

Pontifex.

Index Rerum omnium,

Pontifex.
Pontifex non valet in jure divino dispensare, nec in usurarum exercitio. p. 14 n. 110
Potest commutare pijs defunctorum dispositiones. p. 64. n. 21
Pontifex, licet non sit dominus beneficiorum, plenam de illis disponendi obtinet potestatem. p. 131. n. 9
Pontifex ad libitum quomodolibet confert Ecclesiastica Beneficia. p. 132. n. 10
Pontifex valide, etsi non licetè, aufert absque causa Beneficium, & illud alii confert. ibid. num. 9
Pontifex Summus an ut persona privata in hæresim labi possit. p. 239. n. 2. & seqq. Nullus hucusque lapsus est. p. 240. & seq. n. 4. & 10
Pontifex est regula Fidei infallibilis quando ex Cathedra docet. p. 239. n. 3
Pontifex ex errore potest adversus Fidem sentire. ibid.
Pontifex si hæresis reus fiat an privetur sua dignitate. p. 240. n. 7
Pontifices, quibus falsò crimen hæresis imputatur; recensentur, & qui Authores eos à calumnia vindicant, enumerantur. p. 241. num. 11. & seq.
Pontifex ex Cathedra docens errare non potest. p. 243. n. 42
Pontifex si quid de Fide credendum proponat, Concilii approbatione non eget. p. 284. & seq. num. 51
Pontificis decreto standum est circa Fidei dogmata, etsi communis Sanctorum Patrum sententia contradicat. ibid.
Pontificem ut caput Ecclesiæ errare posse circa Fidem, si quis asseveret, inter hæreticos numerabitur. p. 285. n. 53
Pontifex indistinctè potest omnem legem Ecclesiasticam abrogare. ibid. n. 54
An possit errorem aliquem incurrere in suis epistolis decretalibus. ibid. n. 57
Errare nequit in Sanctorum Canonizatione. p. 287. n. 70
Pontifex quid possit immutare circa festorum observationem. p. 319. n. 23
Pontifex nequit dispensare in lege naturali, vel Evangelica. p. 320. n. 24
Possessio, & Possessor.
Possessio an statuto, vel consuetudine absque apprehensionis actu transferri possit? p. 57 n. 48
Possessio quæ legis ministerio ex lege regia in majoratus successorem transfertur, an sit vera, vel ficta? ibid. n. 49
Possessio ejusdem qualitatis, ac fuit in ultimo possessore, acquiritur successor ex lege 45. Tauri. ibid.
Si Possessio ex statuto transferatur in hæredem, an intelligi debeat de bonis etiam à tertio ante aditam hæreditatem occupatis, remissivè. p. 57. num. 52
Possessio feudi an per investituram acquiratur, remissivè. p. 134. n. 29
Possessionem ingrediens propria autoritate, non incurrit pœnam legis finalis, C. unde vi, si incontinenti rem ad se pertinere ostenderit. ibid. num. 30
Possessio num per investituram acquiratur? p. 135. & seq. n. 42
Possessio vera per actus fictos jure præscriptos quæritur. p. 136. n. 45

Possessio mercium acquiritur per traditionem clavium tabernæ, qua illæ continentur. ibid. num. 46
Utrum necesse sit, quod in conspectu tabernæ claves tradantur? ibid. n. 47
Possessio tradi potest per solam rei inspectionem. p. 136. n. 48
Etiam per instrumenti traditionem, & utrum tradi debeat antiquum, quod est titulus alienantis, vel recens præsentis alienationis? p. 137. n. 49. Quid de jure nostro Regio. ibid. n. 50
Ut Possessio, instrumento tradito transferatur, opus non est rei præsentia. ibid. n. 51
Possessio tradi potest absente re, quoties ad illam non est tutus accessus. p. 137. n. 52
Potestas.
Potestas non dicitur, quæ injusta est. pag. 66. num. 42
Potus.
Potu jejuniu violatur. p. 352. n. 21
Præceptum.
Præceptum de sanctificandis festis an sit affirmativum. p. 318. n. 13. Est partim cæremoniale, & partim morale. ibid. n. 14
Præcepta moralia legis veteris ad jus naturæ spectant, sicut omnia Decalogo contenta. ibid. num. 15
Præcepto tertio Decalogi quid jubeatur. p. 328. num. 68
Præceptum de audiendo Sacro qualiter adimpleatur. p. 327. n. 77
Præfectus vigilum.
De Præfecti vigilum munere, dignitate, ac institutione. p. 200. & seq. n. 1. & 2
Prægnans.
In Prægnantem utrum criminale judicium possit exerceri. p. 204. n. 19
Prægnantium favor ne possint puniri corporaliter aut torqueri, procedit licet fœtus nondum sit animatus. ibid. n. 20
Prægnans gaudet his prærogativis, etsi dolosè, turpiterque concipiat, ut pœnam differat. p. 204. num. 21
Prægnans mulier esse quomodo probetur, ut supplicium suspendatur. ibid. n. 22
Premium.
Premium commensuratur tribulationibus. p. 214. num. 14
Prærogativa.
Prærogativa tribus quid sit. p. 173. n. 22
Prætor.
Prætor hæredem facere non valebat. p. 356. n. 22
Precaria, & Precarium.
Precaria, & precariæ quid significant in Jure Pontificio. p. 125. n. 1
Precarium unde dictum, & in quo à donatione, ac commodato differat. ibid. n. 2
Precarium an sit contractus, & quæ actio competat ex illo. ibid. n. 3
Precarii definitio. ibid. n. 4
De Precarii natura est, ut ad libitum concedentis possit revocari, nec pactum aut consuetudo in contrarium subsistet. ibid. n. 4. & 5. Si adiciatur pactum impediens revocationem, precarium in alium transibit contractum. p. 125. n. 6
Ne Precarium possit statim revocari, sed brevi intervallo dierum elapso, consuetudine introducitur potest. ibid. n. 7
Precarium ad tempus certum concedi potest. ibid. num. 8
Precarium

& Verborum.

Precarium morte concedentis non expirat, nisi aliud convenit. p. 125. & seq. n. 9
Consebitur revocatum, si capitalis inimicitia inter concedentem, & precantem superveniat. p. 126. n. 10
Precarium expressim concessum ad beneplacitum concedentis, ejus morte finitur. p. 127. n. 22
Precarium cessat, defuncto illo qui rogavit. ibid. num. 23
De æquitate res concessa precario statim repeti nequit, sed modicum tempus judicis arbitrio intercedere debet, nisi ex ea dilatione dominus sentiat incommodum. p. 128. n. 25
Nec post multum temporis subito precarium revocare licet cum gravi possessoris detrimento, nisi simile ex dilatione imminet domino. ibid.
Inter Precarium, & commodatum est similitudo. pag. 128. n. 25. Quomodo distinguantur. ibid. n. 26. & seq.
Precario rem habens, naturaliter possidet. ibid. num. 29
Precario possidens de dolo, ac lata culpa solum tenetur. ibid. 30
Pretium.
Pretium pro assecuratione in nautico scenore licitè percipitur, quanquam assecurator operam nullam adhibeat. p. 23. n. 4
Vide Custodia, Pignus.
Pretium pignoris quod ex pacto creditor retinet ob pecuniam non solutam, juxta quod tempus computetur. p. 26. n. 88. & seq.
Pretii modicitas ad arguendum contractum de usura, ubi est pactum retrovendendi ad favorem emptoris, considerari debet habita ratione ad augmentum pretii ob gravamen venditoris. p. 89. num. 17
Pretium rei quantum minuat ob pactum retrovendendi. p. 93. n. 1
Pretium legitimum quale sit, quod in indivisibili consistit. p. 118. n. 10. Quod declaratur. ibid. num. 11
Primatus.
Primatus Ecclesiæ Catholicæ fuit, & est penes B. Petrum ejusque successores Romanos Pontifices ex concessione Christi. p. 264. n. 156
Quando fuerit B. Petro collatus. ibid. n. 157
Primatum universalis Ecclesiæ esse in Romana negantes ut hæretici damnantur. p. 266. n. 163
Primatus Ecclesiæ Romanæ probatur ex Conciliis. p. 265. n. 161. & p. 266. n. 166
De verbo Primatus, & Primates. p. 266. n. 163. & seqq.
Princeps.
Princeps non valet usum scenerandi Hebræis in sua ditione concedere. p. 14. n. 113
Princeps laicus potest declarare, an talis contractus sit usurarius. p. 29. n. 3
Princeps potest stabilire pœnas contra hæreticos, usurarios, & alios delinquentes, quanquam crimen merè sit Ecclesiasticum. ibid. 9
Princeps supremus, & non Episcopus, aut alius inferior potest statuere, quod crimen probetur per testes singulares. p. 32. n. 32
Principis sæcularis constitutio non subsistet, quæ præcipiat, ut testamentum manifesti usurarii valeat, non servata forma capitis Quamquam, de usur. in 6. p. 37. n. 78
De Principis potestate ad derogandum majoratum substitutionibus, & clausulis, qui egerint. p. 62. n. 1
D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Princeps absque causa utrum valeat derogare principiorum conditionibus, quæ sua facultate sunt constituta? ibid. n. 1 & 2
Negativa sententia probatur. ibid. n. 4. & p. 66. num. 48
Quid possit Princeps circa defunctorum dispositiones infringendas, remissivè. p. 62. n. 5
Princeps pro libito nequit subditis adimere, quæ illis de jure civili competunt. ibid. n. 6
Princeps non potest dispensare, ut fœmina succedat in feudo adversus pacta in feudi concessione expressa, exclusis vocatis ad successionem. p. 63. n. 11. Similiter nec spurium legitimare. ibid. n. 12
Principi non licet ultimas decedentium voluntates, nisi ex causa, subvertere. ibid. n. 16. An ipsas valeat interpretari, remissivè. ibid.
Princeps non habet potestatem ad auferendum subditis dominium absque publica necessitate, aut utilitate. p. 63. & seq. n. 17. 18
Nec potest privare subditos jure ad rem, vel possessione. p. 64. n. 19
Princeps valet commutare voluntates testantium, si quid in opus publicum sit relictum. ibid. num. 21
Est penes Principem potestas ad removendum juris obicem, ut succedat illegitimus cum præjudicio cognatorum, sed non ubi defuncti voluntas refragatur. ibid. n. 25
Princeps an possit sine causa justa auferre vassallis jus in spe nondum quæsitum? p. 65. & seq. n. 36. & 46
Princeps discernere nihil valet adversus contractus, ac ultimas dispositiones subditorum, nisi ex causa, cum alicujus detrimento. p. 65. & seq. n. 38. & 40
Princeps tenetur servare contractus à se, vel antecessoribus cum subditis initos. p. 65. n. 38
Princeps nequit ultimas dispositiones ad jus commune reducere, & quare. p. 66. n. 39
Princeps subicitur juri naturæ, cui derogare non valet. ibid.
In Principe non est potestas, quæ vulgò absoluta vocitatur. p. 66. n. 41
Princeps quando possit dici, quod utitur absoluta potestate. ibid. n. 43
Princeps peccat, si contra leges proprias sine causa operetur. ibid.
Principi num liceat in modicis sine causa nocere vassallis? ibid.
Princeps nec ex parte valet derogare defuncti dispositionem. ibid. n. 45
Princeps jure concedit facultates ad alienanda majoratum bona ex causa legitima, licet id fundator prohibuisset. Quod declaratur. p. 66. & seq. n. 48
Principi quanvis liceret, ejus non deceret Majestatem revocare abque causa quæ subditis concessit. p. 69. n. 72
Princeps ex rationabili causa potest concessa revocare, aut moderamen illis adhibere. ibid. num. 73
Princeps an possit condere legem, qua veteretur, ne in futurum contra ipsam aliqua introducatur consuetudo? p. 108. n. 24
Princeps, publicâ causâ cessante, subditos nequit ad contrahendum compellere. p. 116. n. 1.
Potest cogere ad vendendas ædes, aliave ædificia pro constructione, aut ampliatione Ecclesiæ, vel monasterii. p. 123. n. 54
E E c Principi

Principi nefas est subditos cogere, ut bona propria vendant, etiam justo pretio soluto. *ibid.* n. 55
 Princeps si aliquid concesserit ad beneplacitum suum, ejus obitu exstringitur. Limitatur favore ordinariæ jurisdictionis. p. 126. n. 11
 Si gratia concedatur ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, vel dignitatis morte concedentis non cessat. *ibid.* n. 12
 Fallit in Dominis inferioribus vassallorum. *ibid.*
 Quid si concessio fieret ad beneplacitum Pontificis, aut Regis. *ibid.* n. 23
 Quid ubi beneplacitum simul refertur ad dignitatem, & personam, proprio nomine expresso. p. 126. n. 14
 Principis voluntate quæ pendent inter impossibilia computantur, nisi facile concedi soleant. p. 150. n. 17
 Princeps verbum quid significet. p. 173. n. 23
 Principibus obsequendum non est adversus Divina præcepta. p. 229. n. 1
 Principum mandatis parere debent subditi, etsi de illorum justitia eisdem non constet. p. 236. num. 35
 Principibus Christianis an liceat vocare Infideles in auxilium contra hostes. *ibid.* n. 36. & seq.
Principia.
 Principiis interesse apud Consultum in l. Officium, §. ult. ff. de re milit. quid sit. p. 366. & seq. n. 7
 Quid verbum Principia generaliter significet. p. 367. n. 8. & seq.
 Quid sibi voluerit Terentius, dum ait, Post principia esse. *ibid.* n. 11
Privilegiatus, & Privilegium.
 Privilegiatus contra pariter privilegiatum non utitur suo privilegio. p. 141. n. 17
 Privilegium à Principe concessum an possit sine causa revocari? p. 62. n. 3
 Debet strictè interpretari in tertii præjudicium, & quando secus. p. 63. n. 14
 Privilegium conforme juri communi contra statutum, vel consuetudinem recipit latam interpretationem. p. 160. n. 43
 Privilegium strictè est interpretandum. pag. 350. n. 26. & seqq.
Probatio.
 Probationes imperfectæ junguntur ad plenè probandum in civilibus: non ita in criminibus, nisi civiliter agatur. p. 18. n. 10. & seqq.
Procurator.
 Procurator, qui propriis nummis fundum emit domino, non juvabitur lege Curabit, C. de action. empt. sed fructus integrè tradere debet. p. 49. n. 81
 Si damnum senserit ex fundi emptione procurator id ex fructibus recuperabit, etsi mora domini non intercesserit. *ibid.* n. 82
 Procuratoris officio publicè utens cogi potest ut pro quovis, soluta mercede, litiget p. 117. n. 5
Proprator.
 Propratores, Hispanè Tenientes, ordinaria funguntur jurisdictione. p. 157. n. 13. & seq.
Propter.
 Propter quod unumquodque tale, & illud magis. p. 183. n. 80
B. Prosper.
 B. Prosperi vita & scripta. p. 283. n. 37
Ptolemaus Rex.
 Ptolemaus Philadelphus Ægypti Rex de Atheniensis Republica benemeritis admodum. p. 175. num. 33

Pupillus.
 Pupillo quando competat privilegium, ut illius pecuniâ emptum ab alio eidem quæratur, remissivè. p. 34. n. 54. & seq.
Purgatio.
 Purgatio una canonica, & altera vulgaris. p. 361. n. 1. Quid sit in genere. *ibid.*
 Purgatio vulgaris frequens apud diversas gentes. *ibid.* n. 2
 Definitur. p. 361. n. 3
 De Purgatione per duellum & aquam. *ibid.* & seq. n. 4. & 5
 Purgationis vulgaris exempla notabilia. p. 362. n. 6. & 7. & p. 364. n. 16
 Purgationis vulgaris plures modi. p. 362. n. 3
 Purgatio vulgaris errore licita putabatur *ibid.* & seq. n. 9
 Purgatio probationem sæpe fallacem efficit. *ibid.*
 Purgatio vulgaris jure canonico est interdicta, & quam ob causam. p. 363. n. 10
 Purgatio vulgaris est prohibita, quia mala, non est autem mala, quia prohibita. *ibid.*
 Purgatio vulgaris ex aliquibus argumentis licita apparet, sed eis satisficit. *ibid.* n. 11. & seq.
 Purgatione vulgaris uti nec per publicam auctoritatem licet. p. 364. n. 15

Q

Quantitas.

Quantitate derelicta ad alimenta si aliquid superfit, id legatarius retinet, nec cedit hæredi. p. 64. n. 22

Quinquennalia.

Quinquennalia Constantinus celebravit. pag. 272. n. 16. Unde originem sumpserint. *ibid.* n. 17

Quod.

Quod favore alicujus est introductum, contra ipsum retorqueri non debet. p. 25. num. 81. & p. 87. n. 3

Quod ab animo & voluntate pendet alicujus, per ipsius assertionem, atque jusjurandum probatur. p. 129. n. 36

Quod pendet à Principis voluntate, impossibile reputatur, nisi facile soleat impetrari. p. 150. num. 17

Quod per nos non possumus, aliquando per alios assequimur. p. 350. n. 24

Quod nemini nocet, & alicui prodest, facile concedendum est. p. 356. n. 66

R

Ratihabitio.

Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. p. 133. n. 89

Ratihabitio ut valeat, fieri debet intra tempus, quod est præfinitum ad actum ratificatum. *ibid.* num. 20

Ratihabitio tandiu fieri potest, quandiu actus ratificatus fieri permittitur. *ibid.*

Regnum.

In Regno Hispaniæ major natu succedit, nulla admissa inter fratres divisione. p. 52. n. 9

De Regno ad majoratum, & è contra sumitur argumentum. p. 55. n. 34. & 35

In Regni successorem dominium ac possessio bonorum Coronæ transfertur ipso jure, & datur remedium tenuræ, sicut in majoratibus privatis. *ibid.* n. 35

Regularis.

Regularis potest constitui procurator ad acceptandum,

prandum, ac resignandum Ecclesiasticum beneficium. p. 133. n. 18

Relegatus.

Relegatus ad beneplacitum relegantis, hoc mortuo, aut remoto à munere, cessat exilium: secus si quis relegeretur, donec relegans revocet, vel jubeat aliud. p. 127. n. 16

Religio.

Religionis, ac pietatis favore plura adversus juris regulas constituta sunt. p. 64. n. 24

Pro Religione, & pia causa in dubiis respondendum est. p. 102. n. 16

Pro Religione summa ratio facit. p. 22. n. 42

Renunciatio.

Renunciatio legum, quæ prohibent pactum legis commissoriæ in pignoribus, nullius est momenti. p. 27. n. 92

Repraesentatio.

Repraesentatio in Hispaniarum primogeniis semper observatur, nisi expressè prohibeatur. p. 58. n. 58

Res.

Res tanti æstimatur, quanti communiter vendi potest. p. 90. n. 39

Re aliena utens bona fide ex præsumpta domini voluntate, etsi fallatur, furtum non committit. p. 129. n. 35

In dubio non præsumitur bona fides in utente absque consensu domini. *ibid.* n. 36

In Re sua quilibet est moderator, & arbiter. p. 153. n. 40

Res aliena si legata sit, hæres tenetur eam emere, & legatario tradere. p. 187. n. 108

In Re communi prohibentis potiora sunt jura. p. 211. n. 41. Sed limitatur hoc. *ibid.*

Residentia.

Inter Residentiam, & interessentiam discrimen, remissivè. p. 107. n. 11

De Residentia obtinentium præbendas, ac dignitates, remissivè. p. 114. n. 72

De Residentia Parochorum, ac cæterorum, quibus incumbit animarum cura, remissivè *ibid.* n. 73

Residentia Parochorum de jure divino desideratur. p. 114. n. 74

Vtrum consuetudo sustineretur, quod Parochus non residens fructus percipiat, si per alium idoneè muneri suo satisfaciatur. *ibid.* n. 75. & seqq.

Ut Resideat Parochus in propria Ecclesia, quantum expediat. p. 114. n. 77

A Residentia quanto tempore, ac quibus de causis Parochi possint excusari. *ibid.* n. 78

Circa Residentiam Parochorum nullus Princeps laicus valet jus divinum interpretari. p. 115. n. 79

Respublica.

Reipublicæ interest, ne delicta maneant impunita. p. 29. n. 4

Retractus, & Retrahere.

De Retractu qui latè egerint, recensentur. p. 95. n. 1

Ad Retractum lege regia novendium datur à die perfectæ venditionis, nec minori adversus lapsum termini restitutio conceditur. *ibid.* n. 2

In conditionali venditione novendium numeratur ab existentia conditionis. *ibid.* n. 4. Ampliatur. p. 96. n. 5

Retrahere an possit conditionaliter consanguineus, pendente conditione. *ibid.* n. 6. & seqq.

Quando terminus ad retrahendum incipiat currere, si venditionis fiat instrumentum. p. 96. n. 11

In Retractu an novendium sit numerandum à die contractus, vel traditionis. *ibid.* & seq. n. 11

D. de Faria Nova Addit. ad Covar.

Retractus tempus non labitur contra ignorantès, ubi clam venditio celebratur, ne in notitiam consanguineorum perveniat. p. 97. n. 13 Scientia probari debet, quæ non præsumitur. *ibid.* & p. 98. n. 25

Retractui locus non est in locatione ad longum tempus. p. 97. n. 14. Quid in emphyteusi. *ibid.* num. 15

jus Retrahendi num competat ubi res datur in censum reservativum perpetuum. *ibid.* n. 16. & seqq.

Leges concedentes retractum odiosæ censentur. p. 97. n. 17

Retractum jura non permittunt cum detrimento venditoris. *ibid.* n. 18

Retractus admittitur, ubi simul pecunia solvitur, & census reservativus constituitur pro re patrimoniali, si pecunia excedat census sortem, aut ei æquivalet. *ibid.* n. 19

Quoties dubium est, an retractui locus sit, iudicis arbitrio definiti debet. p. 98. n. 21

Retrahendi non est jus, si usufructus, aut commoditas ejus vendatur. *ibid.* n. 22

Retrahere nudam proprietatem venditam usufructuari non potest. *ibid.* n. 21

Retrahere potest consanguineus rem venditam, habita fide de pretio, si idoneè caverit *ibid.* n. 23

Ad Retractum opus non est, quod præcedat domini translatio, sed contractus perfectio. *ibid.* num. 24

Consanguineus retrahere valet nudam proprietatem emptam ab usufructuario. p. 28. n. 26

In Retractu quæ personæ præferantur consanguineis ex lege regia. *ibid.* & seq. n. 27

Ad Retractum currit novendium à tempore perfectæ venditionis, non à quo census ex pretio constitutus redimitur. p. 99. n. 29

Vtrum consanguineus teneatur statim exhibere rei pretium, vel satisfaciatur constituens censum, ut emptor extraneus. *ibid.* n. 30. & seqq.

Retrahens loco primi emptoris subrogatur, ac eadem persona cum illo censetur. *ibid.*

In Retractu duplex venditio non contrahitur, ac retrahens subintrat locum ejus, qui emit. p. 122. num. 41

In Retractu primus emptor indemnitas servari debet. *ibid.* n. 40

Revelatio.

De Revelationibus apocryphis. p. 298. n. 46

Rex.

In Regibus Aragoniæ nullus fuit nomine Sacratius. p. 226. n. 14

De Regibus qui ad invitandos milites ad egregia facinora proprias filias eis in uxores sponderunt. *ibid.* n. 15

Rex Sancius Aragonum an promiserit nuptias neptis ex filio, vel ex fratre aut sorore, in cap. De neptis, 31. q. 2. p. 227. n. 17

In Regibus nulla est potestas ut subditos ad conjugia compellant. p. 226. n. 16

Rex Sancius an neptem jurejurando sponderit in casu dicti capituli De neptis. p. 227. n. 19

Rex simul & parens nequit metum incutere gravem descendenti, ut promissum à se matrimonium ille inear invitus. *ibid.* & seq. n. 21

Regis Sancii laudes & obitus. p. 228. n. 23

Regum Persarum catalogus & successio. p. 255. n. 88. & seqq.

Regum Persarum vitæ, remissivè. p. 257. & seq. num. 103

Rex quoad quorundam præjudicare potest liberis natis & nascituris in legitima. p. 350. n. 29
Roma, & Romanus.
 Roma à quo condita, & sic vocata. p. 165. n. 1
 Romana Ecclesia omnium aliarum Regina, Caput & Magistra. p. 166. n. 168
 Romana Ecclesia omnes alias antecessit tempore. p. 167. n. 171
 Romanam Basilicam B. Petrus construxit. p. 166. num. 169
 Romani Sabinas scæminas ad connubia fraude ceperunt. p. 166. n. 7
Romulus.
 Romulus Romam condidit, & quando. p. 165. n. 2. Qualiter populum distribuerit. p. 166. n. 4
 Romulus Rempublicam suam ad instar Atheniensium Instituit. p. 167. n. 11
 Romulus cætus hominum & mulierum nocturnos vetuit. p. 325. n. 61
Ruffinus.
 Ruffini scripta referuntur. p. 291. n. 107
 inter Ruffinum & B. Hieronymum adfuit discordia. ibid. n. 108
 Ruffinus autoritate D. Hieronymo longè inferior. ibid. n. 109
 S
Sabbatum.
 Sabbatum dies festus Hebræorum. p. 316. n. 5
 de Sabbati sanctificatione quando datum fuerit Hebræis præceptum, & de stricta ejus observatione. ibid. n. 6
 Sabbatum quid significet, & de ejus etymologia. p. 317. n. 7. & seqq.
 Sabbatum secundo-primum apud Evangelistam quid sit. p. 318. n. 12
Sacramentum.
 Sacramenta ritè ab hæreticis collata valent, nec repeti possunt, ut Baptisma, & Ordo. p. 242. n. 16
 Sacramentorum valor non pendet à probitate vel improbitate Ministri. ibid.
 Sacramentum Pœnitentiæ si ab hæretico administratur est irritum. ibid. n. 17. Quid in mortis articulo. ibid. n. 18. Quid de peccatis venialibus, aut lethalibus jam ritè confessis. ibid. n. 19. Quid si Parochus hæreticus assistat matrimonio juxta Tridentinum. ibid. & seqq.
 Sacramenta si ab hæreticis conferantur, quæ iterabilia non sunt, nefas est reiterari per Ministrum Catholicum, & de pœnis in rebaptizantes statutis. p. 243. n. 21. & seq. Contrarium asserere hæresis est. ibid. n. 23
 Sacramenta validè administrat qui talem obtinet potestatem, etsi excommunicatione ligetur, excepto Pœnitentiæ Sacramento. ibid. n. 22
 Si Sacramentum conferatur cum aliquo defectu circa essentialia, sive à Catholico, sive ab hæretico, debet iterum validè administrari. ibid. n. 24. Quid si dubitetur de validitate Baptismi. p. 243. n. 25
Sacrificium, & Sacrum.
 Sacrificium sacrum Altaris Missa nuncupatur à tempore Apostolorum. p. 357. n. 2
 à Sacris Græcorum Gentilium nullus exire permittebatur antequam per Sacerdotem abeundi licentia populo tribueretur. p. 358. n. 5. Idem apud Romanos observatum est. ibid. n. 6
Salomon.
 An Salomon in æternum perierit. p. 308. n. 111
 à Salomone cõpositi libri recensentur. p. 250. n. 36

Samiare.
 Samiare verbum pro acuere usurpatur. p. 202. n. 11
Sancti Patres.
 Sancti Patres nonnunquam in errores inciderunt, qui tunc hæreses non fuerunt, sed hodie tales sunt propter Ecclesiæ declarationem. p. 214. n. 28
 Sanctorum Parrum testimonia quomodo in Jure Canonico à Summis Pontificibus allegentur. p. 225. n. 7.
 Sanctorum scriptis quantum fidei & autoritatis tribuendum. p. 283. n. 43
Sanguinolentus.
 Sanguinolentus verbum quid significet in l. fin. C. de patrib. qui fil. distax. p. 119. n. 16
Sarraca, & Sarraceni.
 Sarracenorum sæpe fit mentio in Jure Canonico, & in legibus Hispaniæ, ubi Moros, vel Turcos, nuncupantur. p. 220. n. 1
 Sarracenus verbum & ad gentem, & ad sectam refertur. ibid. n. 2
 Sarraceni qua de causa Mahometo adhæserint. ibid. n. 4
 Sarraceni pueros tredecim annorum circumcidunt. p. 221. n. 6
 Sarraceni Troglodytæ aliquando dicti. ibid. n. 7
 Non ducunt originem à Sara. ibid. n. 8
 Quam Arabiæ originem incoluerint. p. 22. n. 9
 Sarraceni verbi etymologia. ibid. & seq. n. 13
 De Sarracenis plura, remissivè. p. 222. n. 16
 Sarraca Arabiæ urbs quædam. p. 221. n. 10. Est nomen commune duabus Arabiæ civitatibus. ibid. n. 11. Unde Sarraceni nomen sumpserunt. ibid. n. 12
Satius.
 Satius est, ut unus moriatur, quam ut populus totus pereat. p. 203. n. 11
Satyrus.
 De Satyris remissivè. p. 199. n. 10
 De Satyro, qui alloquutus est B. Antonium in eremo. p. 200. n. 14
Scientia.
 Scientia non præsumitur, nisi probetur. p. 139. n. 7
Scriptores Ecclesiastici.
 Scriptores Ecclesiastici referuntur, remissivè. p. 269. n. 182
Secundum.
 Secundum naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda. p. 64. num. 23
Securis.
 Securi non potest hodie reus interfici in Hispania. p. 206. n. 5
Sedulius.
 De Sedulii scriptis. p. 292. n. 118
Senator, & Senatusconsultum.
 Senatores Romani an clarissimi, vel illustres. p. 195. n. 153
 De Senatusconsulto Largiano circa Latinorum successionem. p. 184. n. 91
Sementia.
 Sementia ex abrupto ferenda non est. p. 205. n. 24
Septimana.
 Septimanæ dies qualiter Hebræi nominabant. p. 317. n. 10
Servius Tullius.
 Servius Tullius quandiu regnavit. p. 172. n. 20
Servus.
 Si Servo communi unus ex dominis libertatem concefferit, alter partem suam pretio vendere compelleretur. p. 123. n. 47
 Servus

Servus, in quo alius usufructum habebat, si manumitteretur, non perveniebat ad libertatem olim, nisi usufructu extincto: hodie secus. p. 180. n. 67
 Ut Servus tortus, vincitve civis Romanus fieri non possit, de ejus crimine constare debebat. p. 181. & seq. n. 73
 Servus tortus aut vincitve propter crimen, non poterat esse civis Romanus, etsi quomodo-libet manumitteretur. ibid.
 Servus minor 30. annis testamento manumissus, non fiebat civis Romanus, sed Latinus, nisi justa manumissionis causa probaretur. pag. 183. num. 83
 Servi tenentur propriam jactare vitam, ut dominum tueantur, aliàs capite plectuntur, nec excusantur, si segniter juvent. p. 216. & seq. n. 1. Nec sat est vocibus auxilium exhibere, si manibus possint & armis. ibid. n. 2
 Servum Maurum habens, ex lege regia vendere cogitur, ut Christianus redimatur, qui apud hostes est. ibid. n. 48
Sexus.
 Sexus post lineam, & gradum perpenditur ad prælationem in successione primogeniorum. p. 58. num. 60
Si.
 Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te. p. 151. num. 24. Declaratur. p. 153. n. 37
Singula.
 Singula quæ non profunt multa collecta juvant. p. 356. n. 61
Societas.
 Societas an sic contrahi possit, ut socius nullum periculum sustineat, lucrum percipiat, qui disputent. p. 18. n. 14
 Societas ita coiri potest, ut uno pecuniam, altero industriam conferente, utrique lucrum, & damnum pro æquis portionibus commune sit. ibid. n. 15
 In hac Societate unusquisque sustinet periculum ejus, quod confert. ibid. n. 16
 De ejusdem societatis justitia qui differant. p. 18. num. 17
 Utrum sit capitale, finita societate, æqualiter dividendum. p. 18. & seq. n. 17 19 & 20
 In ea Societate pacisci non licet, ut lucrum commune sit, ac damnum ad unum duntaxat pertineat. p. 19. n. 22
 Societas secundum regionis consuetudinem contracta præsumitur. ibid. n. 20
 Ubi verè convenit de societate, non oberit quod socius conferens pecuniam, asserat se illam mutuo dare alteri socio negotiaturò. ibid. n. 21
 Socio conferenti pecuniam non licet pacisci, quod pars capitalis omnino salva sit, ejus periculum socio subeunte. ibid. n. 23
 In Socios quomodo æqualitas servanda. pag. 19. num. 24
 Pactum, quod unus ex sociis de lucro participet, & non de damno, quando subsistat. ibid.
 Inter Socios fraternitas contrahitur, unde socius non convenitur ultra quàm facere possit. ibid. num. 25
 Socii inæqualiter conferentibus, an convenire liceat, quod lucrum æqualiter distribuatur? ibid. n. 26
 In Societate qui plus confert, plus lucri capere debet, & qui minus, minus. p. 19. n. 27
 Quoties Socii omnes ad negationem operantur;

non attenditur quoad divisionem, quis majorem industriam & diligentiam adhibuerit. p. 20. num. 28
 Quid si filii unius focii negotiationi incumbant, remissivè. ibid.
 In Societate quæcunque pacta sustinentur, nisi de iniquitate constiterit. p. 20. n. 29
 Sociis licet se invicem decipere in foro externo. ibid.
 In Societate bonorum omnium expressa, qualiter divisio fieri debet. ibid. n. 30
 Non attenditur quoad divisionem quis ex focii plus consumpserit, vel acquisierit. p. 20. n. 31
 Filia Socii bonorum omnium an sit notanda ex bonis communibus? ibid. n. 32
 In Societate, ubi unus pecuniam, & alter industriam contribuit, quid operetur conventio, ut aliquis de damno non participet. ibid. num. 33. & seq.
 Ad Societatis utilitatem solet plus præstare industria, quàm pecunia. ibid. n. 33
 Utrum liceat ita coiri societatem, ut qui pecuniam exhibet, eam in omni eventu indemnem recuperet, ac subinde annuam quantitatem pro lucro percipiat? p. 21. n. 36. cum seqq.
 Societatem pacta iniqua non vitiant, sed contractus ad æqualitatem reducitur, nisi interveniat usurarum labes. p. 20. n. 34
 Societatis iniquitas per pacta arbitrio boni viri tollitur, quavis læsus profiteatur, se socio donare id, in quo læditur. p. 21. n. 40
 Societatis definitio. p. 148. n. 1
 Societas dividitur in universalem bonorum omnium, & particularem alicujus negotiationis. ibid. n. 2.
 In Societate universali omnia, quæ conferuntur tempore contractus absque traditione, ipso jure communicantur inter socios. ibid.
 In particulari idem contingit, sed capitale non confunditur, nec fit commune, ut in universali. ibid.
 In Societate omnium bonorum quomodo communicentur quæ post contractum focii acquirunt. ibid. n. 3. Quid de jure regio. p. 148. n. 4
 Societas bonorum omnium absolute contracta, etiam futura comprehendit. ibid. n. 3
 Si mentio fiat præsentium, futura censentur exclusiva. ibid.
 Si Societas omnium bonorum ex statuto inter virum, & uxorem tacitè contrahatur, quicquid quisque habet, ipso jure absque traditione commune fit. ibid. n. 5
 Societas bonorum nulla per matrimonium contrahitur jure Pontificio, ac Cæsareo. p. 149. n. 6
 Societate inita inter conjuges ex statuto, aut consuetudine, si maritus proprio nomine quicquam comparaverit, juxta juris communis principia non communicatur uxori quoad dominium, & possessionem, nisi traditio intercedat. ibid. n. 7
 Ex Societate lucri, ac quæstus, quæ apud nos inter conjuges ex lege regia contingit, bona superlucrata absque traditione communicantur. ibid. n. 8
 In Hispania per matrimonium lucri, & quæstus contrahitur societas, non bonorum omnium: non tamen omnia lucra communicantur. p. 149. num. 10
 In Societate capitale, ac lucrum ejusdem sunt naturæ, eodemque jure censentur. p. 151. n. 26
 E E c 3 Societas

Societas bonorum conjugalium, & conventionalium eisdem regulis subjiciuntur. p.152.n.31
Societatis conjugalium, quæ in Hispania contrahitur, bona non sunt obnoxia creditoribus, quos maritus ante matrimonium habebat, sed ex portione debitoris solvendum est æs alienum. p.152.n.31
Societatis commoda conjugalium, sive conventionalium, ex causa lucrativa non veniunt. p.153.n.39
Sol.
Sol ex qua materia constat. p.365.n.21
Spurius.
Spurii rescripto legitimi non eximuntur à tributis plebeiorum, quanvis patrem generosum habuerint. p.161.n.132
Stabularius.
Stabularius advenas excipere cogitur. p.117.n.6
Statutum.
Statutum an valeat, quod viduis annua solvatur quantitas quandiu non persolvitur illis dos? p.10.n.71. Quid in Hispania receptum. ibid. num.73
Statutum subsistet, ut marito donec dos solvatur, annua præstetur quantitas. pag.11. num.76. & seqq.
Stipulatio.
Stipulatio de solvendo centum, nisi hippocentaurus præstetur intra annum, valet, & nummi statim peti possunt. p.198.n.1
Subdelegatus.
Subdelegatus non valeat de causa commissa cognoscere, si re integra delegans, aut subdelegans decedat. p.127.n.20
Subrogatum.
Subrogatum sapit naturam ejus, cujus loco subrogatur. p.99.n.30
Substitutio.
Substitutio pupillaris non tenet, si patris testamentum sit nullum. p.37.n.77
Succedere, & Successio.
Quoad Successionem de Regno ad majoratum sumitur argumentum. p.55.n.34
A Successione cum quis excluditur propter alium, cum quo concurrere non valet, removetur à tota hæreditate etiam respectu cæterorum, cum quibus succedere non prohibebatur. p.350.n.325
De Successionibus anomalis. p.353.n.46
Successio omnis, tam de jure civili, quam successio Prætoria, aut est ex testamento, aut ab intestato. ibid.& seqq.
Successionem contra testamentum contineri sub clausula, *Ex testamento & ab intestato*, probatur. p.353.& seqq. n.46. & 47
A Successione ex testamento & ab intestato remotus, agere adversus testamentum non poterit. p.354.n.49
Successio contra testamentum quam ratione dici possit ex testamento, ibid. n.50. & seqq. & p.356.n.64
Successio ex testamento qualiter à successione ab intestato distinguatur. p.354.n.52
De Successione filii adoptivi, remissivè. p.355.n.53
De Successione fratrum inter se. ibid. n.54
Successionis ab intestato duplex est caput. ibid. num.55
Successio contra testamentum comprehenditur sub clausula, *Ex testamento & ab intestato*, in legitimisationis rescripto, ex verborum significatu,

ibid. & seqq. n.56. 57. & 61
Succedendi jus testamento si concedatur, non censetur concessa actio contra testamentum. p.355. n.58. Quid si tribuatur jus succedendi ab intestato. ibid.n.59
Ad Succedendum ex testamento dispensatus venire nequit contra ultimam voluntatem, idemque est de dispensatione ad successionem ab intestato. ibid & seqq. n.60
Ad Succedendum ab intestato dispensatus non admittitur ex testamento, si aliàs esset ab utraque successione remotus. p.356.n.66
Suffragium.
Suffragia quomodo in Comitibus Romanorum ferrentur. pag.173. num.21. Qualiter per classes. p.185.n.98
Suffragii jus non competeat ratione habitacionis in urbe. p.189.n.122
Suffragium duplex nemo in tribubus Romanis habere poterat. pag.193. n.141. Nec describebatur aliquis duabus in tribubus. p.196. n.156
Suffragii jus personale fuit, quod cum persona extinguebatur. ibid.n.160
Suspensus.
Suspensus an distributiones quotidianas lucrari possit. p.112.n.59
Suus.
Suus hæres rectè sub conditione potestativa instituebatur, & sub casuali, si foret in defectum ex hæredatus. p.223.n.5
In Suis hæredibus hæreditas non est. ibid.
Synaxis.
Synaxis quid sit. p.359.n.16
Syria.
Syria duplex, superior, & inferior. p.216.n.4
T
Tabellio.
Tabelliones in Hispania puniuntur, si instrumenta conficiant vendicionis censuum minori pretio, quam lege regia præcipitur. p.94. num.7
Tabellio compelli potest, ut munus suum soluta mercede, exercent. p.117.n.5
Tau.
Tau litera apud antiquos fuit supplicii & damnationis nota. p.208.n.21
Temperantia.
De Temperantia, p.329. n.1. Circa quam materiam versetur hæc virtus. ibid.n.2
De Temperantiæ partibus, quæ subjectivæ dicuntur. ibid.n.3. De ejus effectibus. ibid. n.4
De Temperantia Gentilium. p.330. n.5
Temperantia à Christianis mirum in modum observata. ibid.n.6
Temperantiæ officia, & quæ circa eam considerari debeant. p.331.n.14
Temperantia quoad moderamen cibi & potus in indivisibili non consistit. ibid.n.15
Tempus.
De Temporibus præscriptis ad sacros Ordines conferendos. p.337.n.60
Tempus, quo fit, in principio cujusque operis exprimere oportet. p.308.n.2
Tempus dupliciter adjicitur dispositioni, vel taxativè pro termino peremptorio, vel tantum ut celerius actus expediatur, ex quo diversus oritur effectus. p.133.n.22. & seqq.
Tenuta.
De Tenuræ remedio possessorio, quod ad majoratus

ratus spectat remissivè: & an competat ei, qui à capta cecidit possessione? p.57. num.53. & seqq.
De Tenuta non cognoscitur in supremo Indiarum Consilio. ibid.
Tertullianus.
De Tertulliani opusculis. p.301.n.71. & seqq.
Tessera.
Tessera quid significet. p.186.n.104
Inter Tesseram & tribum discrimen. pag.187. num.106
Tessera frumentaria gratis civibus Romanis præstatur. ibid.n.107
Tesseræ legatum differt à legato tribus. pag.187. num.108
Testamentum, & Testari.
Testamentum jure factum incapacitas testatori superveniens irritum reddit. p.38. n.85
Testamenti factionem passivam habere aliud est, & aliud capere ex testamento posse. pag.184. num.88
Testandi facultas à quo jure procedat. p.64. n.20
Testis.
Testes omni exceptione majores ubi lex desiderat, ea qualitas probari debet. p.32.n.35
Textus.
Textus Ulpiani in fragmentis de dedititiis, exponitur. p.180. & seqq. n.69 & 70
Textus in §. *At si quis*, *Inst. de inutilib. stipulat.* declaratur. p.198.n.1
Textus in cap. *Julianus* 11. q. 3. unde sumptus. p.229.n.1
Thebaus.
Thebæa legio unde profecta. p.238.n.44
Theophilus Alexandrinus.
Theophili Alexandrini vita & scripta. p.281. n.24
Theus.
Theus Rex Atheniensium Republicam reformavit. p.174. n.26. & seqq.
D. Thomas.
D. Thomæ locus quidam intelligitur. p.328. n.79
Tobias.
Tobiæ historia quando contigerit. p.252.n.58
Toga.
Toga indumentum fuit proprium Civium Romanorum. p.182.n.78
Togæ usu concessio, civitas data censebatur. ibid.
Toletum.
Toletanus Archiepiscopus in Hispanis Primatum obtinet. p.166.n.170
Torquere.
Torqueri foemina prægnans non potest, nec torrurâ terri. p.204. n.14. & seqq.
Torqueri puerpera intra quot dies à partu possit. ibid.n.16
Torqueri nutrix an possit. ibid.n.17
Torquenda non est menstruis fluentibus foemina. p.205.n.26
Traditio.
Traditionibus Ecclesiæ fidem non adhibens pro hæretico habetur. p.247.n.17
Tribunus.
De Tribunorum Romanorum origine ac dignitate, & specialiter de Tribuno Celerum. p.365. n.1
De Tribunis ordinariis qui singulis legionibus præficiuntur. ibid.n.2
De Tributis militum cum potestate Consulari. p.366.n.5
De Tribunorum officio & muneribus. ibid.n.6

Tribus.
Tribuum Romanorum numerum auxit Servius Tullius. p.166. n.4
Tribus tres Romulus instituit. ibid. n.5
Tribus singulæ in decem curias distributæ sunt. ibid.n.6.
Tribus unde ita dictæ. p.167.n.9
Inter Tribus & curias assignatur differentia. ibid. num.10
Tribus nomen ad quæ referatur. ibid.
Tribus à quibus fuerint institutæ. ibid.n.12
Tribus aliæ rusticæ, aliæ urbanae, & quæ præstantiores. ibid.n.13
Tribus quo tempore inventæ. ibid.n.14
Tribus una & eadem sæpe plura partitur nomina, & unde illa desumantur. p.169.n.19
Tribus Romanæ quot à Servio Tullio additæ. ibid. num.20
Tribus Prærogativa quæ diceretur. p.173. n.21
Inter Tribum Prærogativam & Principem assignatur differentia. ibid.n.22
De Tribu Mentina. ibid.n.24
Tribuum Atheniensium nomina. p.174. num.30. & seqq.
In Tribubus Atheniensibus qua forma cives describerentur. p.175. n.34
De Tribubus Hebræorum. ibid.n.35
Tribuum Hebræorum nomina unde desumpta. p.176. n.36
In Tribubus Hebræicis omnes contribules à suo capite descendebant. ibid.n.37
Tribuum Hebræicarum nomina permanferunt. ibid.n.38
Inter Tribus & classes Romanas discrimen afferatur. p.185.n.96
Tribus nomen quid significet. p.186. num.102.
Quomodo usurpetur in l. *Paronius* 34. ff. de legat. 3. ibid.
Tribus legatum consistit in tempore, legatum verò tesserae in quantitate. p.187.n.108
Tribus legatum si relinqueretur habenti tribum, an consisteret quoad æstimationem. pag.193. n.142. Quid si vivo testatore legatarius eam acquisivisset. ibid.n.143
Tribu legata, eadem, non æstimatio, principaliter debetur. p.196.n.161
In Tribubus Romanis omnes describi moris erat, qui cives nascebantur. ibid.n.162
Tutor.
Tutores jure civili pecuniam otiosam fœnori dare tenebantur. p.17. n.1. Limitatur. p.18. n.7
Quando ea obligatio fœnerandi ad hæredem transeat tutoris. p.17. n.2
Tutor à quo tempore usuras pupillares pendere cogebatur. ibid. n.3
Tutor usuras solvebat etiam post finitam tutelam, donec pecuniam pupillarem retinebat. ibid. n.4.
Limitatur. ibid.n.5
Tutor pecuniam pupilli in proprios usus convertens, quas usuras præstare compellebatur. p.17. n.6
Tutor non expendens utiliter pecuniam pupillarem, hodie quatenus teneatur. p.18. n.9
Ut Tutor damnetur, quid ex parte pupilli probandum. ibid.n.10
Utrum teneatur solvere interesse pro pecunia, quam ex negligentia à debitoribus pupilli non exegit? ibid.
Tutores in Hispania ad quid damnentur, si pecuniam pupillarem utiliter non implicant. ibid.n.11

E E e 4

Index Rerum omnium,

Si Tutori testamentario liberatio sit relicta ab eo, quod tutelæ iudicio solvere deberet, non tenetur ad usuras, vel interesse pro pecunia, quam utiliter non collocavit, nisi in proprios usus vertat. *ibid.*n.13

V

Vagabundus.

Vagabundi tenentur observare omnia festa & jejunia loci, in quo existunt. pag.336. num.50

Varro.

Varronis locus emendatur. p.219.n.17

Vendere, & Venditor.

Venditor rei fructiferæ, qui illam pretio non percepto tradidit, agit ad usuras ex lege *Curabit*, C. de *actio. empr.* non ad interesse lucri cessantis, aut damni emergentis. p.40. num.3. & seqq. Quid hodie juxta jus Canonicum. p.41.n.16

Venditor potest pacisci de annua quantitate solvenda, donec pretium numeretur, sive dilationem concedat ad solutionem, sive non. p.43. & seqq. n.32. & 37

Venditor an exigere valeat usuras pretii si emptor ex re nullos fructus percipiat? p.44.n.38

Utrum liceat censum constituere super bonis ementis, ut redditus præstet quandiu non solvatur pretium? *ibid.*n.39. & seqq.

Venditor locare potest prædium emptori, ut pensionem præstet donec pretium exsolvatur. p.45. num.43. Pensio excedere nequit æstimationem fructuum. *ibid.*n.44

Utrum emptor ad pensionem teneatur, si sterilitas superveniat? *ibid.*n.45. & seqq.

Venditor, qui habita fide de pretio rem venditam, quam tradidit, pro pignore accepit, num teneatur in sortem fructus computare? pag.45. n.47. & seqq.

Quid si non eadem res vendita, sed alia emptoris pignori data sit. *ibid.*n.49

Venditori debentur usuræ ex l. *Curabit*, quamquam ipse non adimpleat quæ inter contrahendum promissit. *ibid.* & seqq. n.51. Ampliatur. p.46.n.52

Venditor tradens partem rei venditæ, pro rata exiget usuras. *ibid.* num.53. Quid si emptore pretium offerente, venditor alteram rei partem tradere renuat. *ibid.*

Ut Venditor consequatur usuras ex l. *Curabit*, vera traditio rei debet intervenire. *ibid.* n.54

Si Venditor rem, & emptor pretium retineant, nulla mora commissæ, nec usuræ pretii, nec fructus invicem præstari debent. *ibid.* n.55. An idem sit de jure civili? p.46.n.56

Venditione perfecta, ad quem fructus rei ante traditionem spectent. *ibid.* num.57. & seqq. & p.48.n.73

Venditor nullam habet actionem ad pretii usuras ante moram, sed emptorem petentem rei fructus, exceptione repellit. p.46. & seqq. n.60. & 62. Limitatur. p.47.n.61

Venditor post moram emptoris agit ad interesse, aut retinet fructus. *ibid.* n.63. Quid jure communi servetur. *ibid.*n.64

Venditor est dominus fructuum quos percipit ante traditionem, & oblato pretio cum usuris, eos emptori restituit. p.48.n.73

Si Venditor, nulla quantitate percepta, partem rei venditæ tradiderit, pro nata usuras, seu fru-

ctuum æstimationem percipiet. p.49.n.80

Vendere promittens, si pretium, aut partem ejus recipiat ante rei traditionem, pro portione tenebitur ad fructuum æstimationem, aut usuras pretii, ex l. *Curabit*, *ibid.* n.83. Idem è converso si qui empturus est, pretium, aut partem numeraret. p.49.n.86

Vendere res proprias nemo compellitur. p.116. n.1. Fallit publica necessitate, vel utilitate exigente. *ibid.* & seqq. n.2

Vendenti invito ob publicam causam statim est pretium numerandum. p.117.n.3

Vendere cogitur ad victum necessaria, qui illa semel exposuit venalia, nisi justa ratione excusetur. *ibid.*n.4

A Venditoribus invitis possunt viatores in Hispania propria autoritate capere victualia, justo pretio exhibito. p.117.n.4. & p.120.n.29

Vendere carius exteris, quam incolis, non licet. p.120. n.29. Limitatur. p.121. num.30 Possunt Judices Ecclesiastici ad id venditores compellere, nisi contraria vigeat consuetudo, quæ servatur in praxi. p.121.n.31

In Venditione tritici ex agris oppidi percepti præferri debent cives, & incolæ exteris sterilitatis tempore. *ibid.* n.32. Ampliatur, ut venditum triticum retrahere valeant. *ibid.*n.33

Vendere quis compellitur Religionis, & pietatis causa. p.122.n.42

Utrum aliqua Ecclesia cogi possit locum proprium vendere propter alterius Ecclesiæ necessitatem. *ibid.*n.43

Vendere coactus ob Religionis favorem, an gabelam solvere teneatur? *ibid.*

Vendere quis compellitur ob publicam utilitatem. *ibid.*n.44

Ad Venditionem domus, vel cujusque ædificii, aut aræ dominus per Magistratum compelli potest pro constructione, sive ampliacione necessaria Ecclesiæ. p.123. & seqq. num.56. & 58

Si constructio, aut ampliatio necessaria non est, licet utilis Principis desideratur auctoritas ad compulsionem. p.124.n.57

Quamquam necessitas Ecclesiæ non urgeat, potest Magistratus cogere ad vendendum ædificium, si inde dominus leve sustineat incommodum. *ibid.*n.59

Vendere astringitur dominus mancipia propter sævitiam, aut compulsionem ad delinquendum. p.124.n.60

Venditor pactus, ne ex certa causa de evictione teneatur, ex cæteris se obligare tacite censetur. p.140.n.15

Venditor comparens in defensionem litis contra emptorem motæ, causam in quo statu existere contingit, suscipere debet. p.143.n.33

Venter.

Ventri in dubiis favendum est. p.204.n.22

Verbum.

Verba in dispositione sunt usurpanda secundum leges, consuetudines, atque statuta. p.51.n.4

Ad Verborum interpretationem in primis consuetudo proferentis, deinde regionis communis usus, ultimò verbi proprietatis inspicitur. *ibid.*n.6

Verba non debent intelligi secundum consuetudinem loquentis specialem in contractibus, & aliis actibus, ubi duorum desideratur consensus. *ibid.* & seqq. n.7

Verba certius, ac fidelius mentis nostræ testimonium. p.53.n.19

Verbum

& Verborum.

Verbum *Videri*, improprietas indicat. pag.194. num.148

Verba dispositionis cui non conveniunt, nec convenit ipsa dispositio. p.223.n.5

De Verbo, *Statio*. p.325.n.50

Verba accipi debent juxta materiam subjectam. p.353.n.44

Verba legis propriè sunt intelligenda. p.356.n.61

Verbum *Missæ*, in plurali sæpe reperitur. p.360. num.17

Verbum *Missæ*, Græcum non est. *ibid.*n.18

Vespillio.

Vespillio quis dicatur. p.178.n.51

Vicarius.

Vicarius generalis Episcopi ordinaria fungitur jurisdictione. p.157.n.13

Ex speciali mandato, quo potest Beneficia conferre, non permittitur ei collatio illorum, quorum provisio jure speciali ad Prælatum spectat. p.158.n.26

Vicarius foraneus delegata exercet jurisdictionem. p.157.n.13

Vicarius generalis Episcopi non pauca absque speciali mandato agere prohibetur. p.158.n.27

Vicarius ex generali mandato potest ad Beneficia præsentatos instituere, ac electos confirmare. *ibid.* n.28

Vicarius generalis Capituli idem potest, Sede vacante, etsi institutio, aut confirmatio ad Episcopum jure speciali pertineat solum. *ibid.*

Vicarius generalis habens facultatem conferendi Beneficia, poterit illa uti extra propriam diocesim. p.159.n.34

Vicennalia.

Vicennalia Magnus Constantinus celebravit. p.271. n.15

De Vicennialibus. p.272.n.19

Vidua.

Vidua an lucreret fructus pignoris pro dote accepti? p.8.n.56 & seqq.

Utrum possit certam annuam quantitatem stipulari? p.9.n.59

Quid si vidua secundò nupserit. *ibid.*n.60

Viduæ licet convenire, ut hæredes mariti annuam illi summam persolvant, dum dotem non restituant, ratione lucri cessantis, damnive emergentis. *ibid.*n.62

Vidua quando licet capiat alimenta, vel annuam quantitatem ab hærede mariti dotem retinente. *ibid.* n.63. cum seqq. & p.10. n.72. & seqq.

Vidua quando censetur inops, ut alimenta petere possit à mariti hæredibus, & cui incumbat onus probandi divitias, vel pauperiem. p.9. n.66. Quibus de causis relevetur hæres à præstatione alimentorum, remissivè. *ibid.*

Vidua inops non potest retinere receptionem dotis, ut ita alimenta percipiat. p.9.n.66

Viduæ pauperi debentur alimenta, jacente hereditate. p.10.n.70

Utrum consuetudo, aut statutum sustineatur disponens, quod viduæ, dum non restituitur dos, annua solvatur quantitas. *ibid.* & seqq. n.74

Vigilatio.

Vigilatio poena militaris. p.238.n.47

Vigilia.

De Vigiliarum usu pervetusto. p.324. & seqq. n.58

Vigiliæ nocturnæ hominum ac mulierum in deflectionem abire. p.325.n.60

Vigilias Sanctorum quomodo olim Christiani celebrarent. p.336.n.52

Vindicta.

Vindicta manumissio unde dicatur. p.177.n.46

Vir.

Vir caput est uxoris ac familiæ. p.192.n.13

Virgo.

Virginibus dotem constituere, opus pietatis est. p.102. n.17

Vita.

Vita privati pro communi salute expendi debet. p.203. n.11

Voluntas.

Voluntatis mutatio non præsumitur: quod limitatur. p.126.n.10

Voluntas viventis licet somno, ebrietate, aut furore suspensa, perseverare intelligitur: morte extinguitur. p.127.n.19

Urbanus II.

Urbanus II. Pontifex quando & quandiu Ecclesiæ clavum tenuerit. p.228.n.24

Usufructuarius & Ususfructus.

Usufructuarius si domino proprietatis rem tradat in pignus, fructus computantur in sortem. p.13. n.98

Usufructuarius suos fructus facit statim ac eos per se, vel per alium à solo separat. p.101.n.9

Inter Usufructuarii hæredem, & dominum proprietatis nunquam datur fructuum divisio. *ibid.*

Usufructus Ecclesiæ, sifco, civitati, vel aliis, qui non pereunt morte, relicti centum annorum, extinguitur lapsu. p.91. n.46. Limitatur. *ibid.* num.47. & seqq.

Usufructus obitu fructuarii perit. p.101.n.10

Usufructu legato, si ob moram hæredis constitui non possit, ipse ad fructuum æstimationem damnatur. p.187.n.108

Usura, & Usurarius.

Usuræ verbi (quæ & scenus dicitur) significatio. p.2.n.1

Usura, quatenus turpe lucrum significat, definitur. *ibid.*n.2

Usurarum criminis definitio. p.3.n.14 & seqq.

Usura non est, si convenerit, quod mutuarius præstet id, quod aliàs creditori præstare tenebatur. p.4.n.17

Usura an sit astringere pacto debitorem ad mutuandum creditori, quando indigeret. *ibid.*n.18

Usura nam sit mutuare pecuniam, ut mutuarius invicem simul triticum, vel vinum remu- tuer creditori? *ibid.*n.19

Utrum Usura committatur, si mutuarius obligetur facere quod est creditori utile absque jactura promittentis. p.4.n.20

Usura est aliquid exigere ex gratitudine mutui causa. *ibid.*n.21

Licet ultra sortem à debitore recipere interesse lucri cessantis, aut damni emergentis. *ibid.*n.22

Licet an sit mutui gratia amicitiam in pactum deducere? *ibid.*n.24

Usura, nisi in mutuo, nequit reperiri. p.4. & seqq. num.25

Usura non est plus accipere, quam datum est, cum pecunia traditur ad ostentationem. p.5. num.26

Hæreticum est asseverare, quod usuras exigere licet. p.13.n.100

Usura jure divino, evangelico, ac Ecclesiastico prohibetur. *ibid.* n.101. cum seqq. An jure civili? *ibid.* n.104. Quid de jure regio Partitarum. *ibid.*n.105

Usuras exigere ab exteris, an Hebræis permiffum in

Index Rerum omnium,

& Verborum.

in lege veteri? *ibid.* n. 106. cum seqq.
Usuras ab hostibus percipere num liceat? p. 14. num. 109
Usuras exercere licet nemo potest, etsi Pontificis accedat dispensatio, quæ non tenet. *ibid.* n. 110
Quid possit consuetudo, aut statutum circa usurarum exercitium. p. 14. n. 111
Usuræ in ultimis voluntatibus prohibentur. *ibid.* num. 114
Quas usuras pendere teneantur tutores, qui pecuniam pupillarem utiliter non collocant p. 17. num. 1. & seq.
Usuræ pupillares, & omnes, etiam ad piam causam, hodie sunt vitæ. p. 18. n. 8
Usuram committit, qui mutuatarium constringit, ut periculum pecuniæ trajectitiæ transferat in illum pro pretio. p. 22. n. 46
Quamvis usuram committeret, qui mutuatarium coëgit, ut ad molendinum ejus triticum deferat, non tenebitur tamen justam molitionis acceptam mercedem restituere. *ibid.* n. 52
Usura an crimen mixti fori sit, vel solum Ecclesiasticum? p. 28. n. 1. & seqq.
Utrum sit mixti fori, quanquam lege nulla Principis laici prohibeatur? *ibid.* n. 2. cum seqq.
Quid valeat Princeps sæcularis circa usurarum crimen statuere. p. 29. n. 8
De Usuris cognoscit iudex laicus, quoties opponuntur per exceptionem contra publici instrumenti executionem. *ibid.* n. 10
Usuras exercens hodie, quæ jure communi licebant, juxta hoc infamiam incurrit. p. 30. n. 12
Ad Usuræ delictum probandum non est idoneus testis, qui usuras solvit, si de repetitione, aliove proprio commodo contendat. p. 32. n. 30
Idem crimen in specie testibus singularibus non probatur. *ibid.* n. 31
Episcopali constitutione effici nequit, ut per testes probetur singulares. *ibid.* n. 32
Usurarum delictum de jure regio testibus singularibus omni exceptione majoribus probatur. *ibid.* n. 35
De Usurarum pravitate, earumque prohibitione apud diversas gentes, remissivè p. 33. n. 43
Ad Usurarum restitutionem, quam hæredes omiserint, an teneantur legatarii, ac alii, qui ex hæreditate fœneratoris comodum perceperunt. p. 35. n. 62
Ad Usurarum repetitionem competit indebiti conditio. p. 37. n. 74
Usuras exercens palliatis in aliis contractibus extra mutuam, usurarius manifestus habebitur: quod declaratur. *ibid.* & seq. n. 82
Qui Usurarum crimen perpetrat post testamentum jure factum, intestatus decedet. p. 38. n. 85
Usurarum divisio in lucrativas, & compensatorias. p. 40. n. 6. & seq.
Usuræ compensatoriæ damnatæ non sunt. *ibid.* n. 6
Usuræ, quæ jure civili præstabantur *ex l. Curabit, C. de action. empt.* hodie non sunt licitæ, & aliter jure Pontificio debentur. *ibid.* n. 8
Jure Cæsareo non cœquabantur fructibus perceptis, sed juxta pretii quantitatem computabantur. p. 41. n. 10
Ad Usurarum conjecturam ex pacto retrovendendi cum modicitate pretii, rei æstimatio inspicienda est cum diminutione pretii propter illud pactum. p. 84. n. 41. & seq.
Usura in datione in solutum cum pacto retrovendendi latere potest. *ibid.* n. 41
Usurarius ipso facto infamiam incurrit omni jure.

p. 29. & seq. n. 11. Sententia declaratoria opus est, nisi palam deliquerit. p. 30. n. 13
Ante sententiã rejicitur à testimonio in judicio. *ibid.*
Usurario hærede instituto ut persona turpi, competit fratri testatoris querela inofficiosi testamenti. *ibid.* n. 14
Usurarius per pœnitentiam an purget infamiam? p. 30. n. 14. & 20
Usurarius clericus præter infamiam in alias pœnas incidit. *ibid.* n. 16
Nequit Ordinibus insigniri, ad Beneficium eligi, aut præsentari. *ibid.* n. 17
Usurario contractui clericus interveniens, qualiter coërceatur. p. 30. n. 18
Cum Usurario clerico an valeat Episcopus dispensare quoad Beneficia? *ibid.* n. 19
Usurarius clericus ex dispensatione Episcopi potest obtenta beneficia retinere, non alia acquirere. *ibid.* n. 20
Usurarius manifestus est, qui publicè artem fœneratitiam exercet. p. 31. n. 21
Usurarius manifestus censetur, qui per alium palam dare fœnori pecuniam solet, & qui per alios contractus, præter mutuam, usuras extorquet. *ibid.* n. 22
Utrum requiratur repetitio actuum fœnerandi. *ibid.*
Usurarius manifestus an sit, qui se pecuniam sub usuris credidisse, in judicio fateatur? p. 31. n. 23
Quid si coram Sacerdote, aut Notario & testibus se fœnori pecuniam tradidisse profiteatur. *ibid.* n. 24. & 25
Usurarius manifestus est, qui de hoc crimine iudicis sententia damnatur. *ibid.* n. 26
Usurarius manifestus non est de eo crimine convictus ante sententiam. *ibid.* n. 27
Usurarium manifestum non facit diffamatio, etiam adminiculis roborata. p. 32. n. 28
Usurarii fraudibus variis crimen celare satagunt. *ibid.* n. 35
Usurarii, tam clerici, quàm laici, quibus afficiantur pœnis, remissivè. *ibid.* n. 37
Quis Usurarius manifestus censeatur, ut juris pœnas incurrat. p. 23. n. 38. & seqq. Desideratur actuum fœnerandi frequentia. *ibid.* n. 41
Usurarius non manifestus quomodo puniatur jure Canonico. p. 33. n. 42
Usurarius manifestus Ecclesiastica sepultura, ac testamenti factione activa carebit, nisi usurpata restituat, vel idonea cautio præstetur. *ibid.* n. 44. Et quomodo cavendum. p. 33. n. 45
Usurarius dominium quarit rei, quam pecunia usuraria comparavit, nec fructus ex ipsa perceptos restituere tenetur. p. 33. n. 47
Non cogitur restituere quod pecunia fœneratitia per negotiationem lucratur. *ibid.* & seq. n. 48
Usurarius si rem acceperit in solutum, vel alio titulo pro usuris, dominium non acquirit. p. 34. n. 49
Quid de rebus, quæ usu consumuntur, ut vinum, vel frumentum, an per confusionem quarantur usurario. *ibid.* n. 50
Usurarius si rem non suam fœnoris causa acceptam vendiderit, pretii dominium consequitur. Idem erit si pro pretio rem aliam accipiat in solutum. Et quid si rem per usuram usurpata permutaverit. *ibid.* n. 51
Usurarius fructus ex re per fœnus possessa perceptos, & qui percipi potuerunt, cogitur restituere. p. 34. n. 52
Quas expensas deducere liceat usurario. *ibid.* n. 53. Si fructus vendiderit usurarius, sit pretii dominus.

dominus. *ibid.*
Usurarii bona non subjiciuntur hypothecæ pro usurarum restitutione. *ibid.* n. 4
Quid de rebus emptis pecunia fœnebri. Et quid sit Ecclesia, miles, aut pupillus usuras pependent. p. 34. n. 55
Si Usurarius legaverit quod per usuras extorsit, an creditor habeat hypothecam. *ibid.*
Usurariis num liceat in utroque foro propria bona alienare, remissivè. p. 35. n. 57
Usurarii hæres tenetur intra vires hæreditatis ad usurarum restitutionem, etsi nihil ex illis ad ipsum pervenerit. *ibid.* n. 58
Si plures existant hæredes, quisque pro sua portione conveniri debet, nisi unus rem per fœnus comparatam possideat. *ibid.* n. 59
Quid si ex illis quis non sit solvendo. *ibid.* n. 60. & 61
Usurarii hæres qui non acta pœnitentiã obiit, usuras debet restituere. *ibid.* n. 64
Usurarii furibus similes. p. 36. n. 67
Usurarii hæres omni jure ad usurarum restitutionem instar hæredis furis conditione furtiva, tenetur. *ibid.* n. 67
Usurarii hæres, non confecto inventario, num ultra vires hæreditatis pro restitutione usurarum conveniri possit? p. 36. n. 69. & seqq.
Usurarii non manifesti testamentum subsistit, quanvis post mortem fœnus exercuisse probetur. p. 37. n. 75
Usurarii manifesti omnis ultima voluntas non tenet nisi restituat, vel idoneè caveat. *ibid.* n. 76. & seqq.
Ut Usurarii manifesti testamentum valeat, omnia restitutione, vel cautione idonea, nullus Princeps laicus constituere potest. *ibid.* n. 78
Usurarii manifesti testamentum, qui nec restitui nec cavet, si iudex laicus exequi jusserit, censuris per Ecclesiasticum compelli potest ad supersedendum. *ibid.* n. 79
Usurarius manifestus, nisi restituat, aut caveat, codicillos facere nequit. *ibid.*
Utrum mortis causa donare valeat. p. 37. n. 80
Non prohibetur donare inter vivos, neque contrahere. *ibid.* n. 80
Usurarii Judæi, atque infideles an ligentur fœnorie capitis *Quamquam, de usur. in 6.* p. 37. n. 81
Usurarius licet respiciat, & à fœnore absteat, testari nequit, omnia restitutione, aut cautione non præstita. p. 38. n. 83
Ab Usurario testamentum conditum ritè juxta formam capitis *Quamquam*, non subsistet, si postea usuras exercent. *ibid.* n. 84
Usurarii testamentum convalescit, si postea restituat, aut caveat ipse, non si hæres id faciat. *ibid.* n. 86
Ut Usurarii testamentum valeat sufficit quod procuratorem constituat ad satisfaciendum, cum ipse non possit morte præventus. *ibid.* n. 87
Usurarii ultima voluntas non sustineatur favore causæ piæ. *ibid.* n. 88
Usurarii testamento non subsistente, succedunt venientes ab intestato cum obligatione restituendi. p. 38. n. 89
Usurarius, qui nondum exegit usuras, tenetur debitores liberare. *ibid.* n. 90
Usurarius an præsumatur contractus solum ex pacto retrovendendi, ac pretii modicitate? p. 82. n. 29. & seqq.

Usurarius contractus præsumi debet, concurrentibus pacto retrovendendi, modicitate pretii, ac consuetudine fœnerandi: alias iudicis arbitrio relinquitur. p. 84. n. 37
Quoad forum internum contractus ex conjecturis non iudicatur usurarius, sed soli veritati attendendum p. 83. n. 36
Si res vendita sit infructifera, & inutilis, ad delectationem duntaxat deserviens an contractus præsumi possit usurarius? p. 84. n. 38 & seqq.
Ut Usurarium contractum, aut licitum decernat iudex maximè ad personam contrahentis respicere debet. *ibid.* n. 40
Contractus an sit ex conjecturis usurarius iudicandus, à iudicis pendet arbitrio. p. 89. n. 32
Ufus.
Ufus loquendi communis attendi debet, etiam contra verborum proprietatem. p. 51. n. 2
Ufus communis loquendi definitur. *ibid.* n. 3
Ufus loquendi cujus loci sit servandus, an habitationis disponentis, vel ubi disponitur. *ibid.*
Ufus loquendi probari debet, nisi valde sit notus. *ibid.*
Uxor.
Uxor pro dote potiori gaudet jure, quàm pro bonis superlucratis matrimonio constante. p. 151. num. 24
Uxor superat agens ad dotem mariti creditores, pro lucris conjugalibus superatur ab illis. *ibid.*
Uxor repetens dotem agit de damno vitando: exi-gens bona acquisita extante conjugio de lucro captando. *ibid.* n. 25
Contrarium videas. p. 153. n. 39
Uxor de jure regio pro dimidia omnium quæ matrimonio constante acquiruntur, est domina, exceptis nonnullis. p. 152. n. 28
Uxor secunda nulla actione tenetur ad dotem primæ, ut illam ex propriis bonis superlucratis persolvat. *ibid.*
Uxori secundæ agente hærede pro dote antecessoris conjugis, reservantur bona quæ extant dotalia in hæreditate communis mariti. *ibid.* n. 29
Uxor cogitur ex bonis superlucratis solvere creditoribus, qui post matrimonium cum viro contraxerunt: non si antequam nuberet, ille obligaretur. *ibid.* & seq. n. 30. & 36
Uxor posterior non tenetur, etsi bona superlucrata capiat, ad dotem prioris, quam maritus ante secundas nuptias consumpsit. *ibid.* n. 31. & 35. Quod latè disputatur. p. 151. à n. 23. & seqq.
Uxoris industria, ac parsimonia plurimum præstat ad rei familiaris augmentum, ac conservationem. p. 152. & seq. n. 33
Uxor lucra conjugalium cum suo onere percipit, ut solvat mariti creditoribus, qui postea apparuerint. p. 153. n. 36
Uxores apud Romanos ita fieri solebant, ut in virorum potestatem inciderent per conventionem in manum. p. 192. n. 134
Uxor, conjugio extante, sequitur sui viri conditionem. *ibid.*

Z.

Zelotypia.

DE Zelotypia, seu purgatione, quæ injungatur mulieribus adulteris apud Hebræos, p. 363. n. 14
Inter Zelotypiam & purgationem vulgarem per aquam discrimen. *ibid.* & seqq.